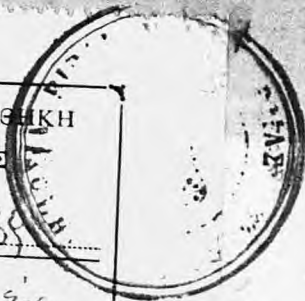

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΒΕΡΟΙΑΣ
 800
 Αριθ. εις 1484/68
 Έξ αγοράς Δωρεάν
 Ζαχου

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΘΩΜΙΑΗΜΕΝΗΝ

ΥΠΟ *Ερμ. Μαν. 01*

Α. Γ. ΣΚΑΛΙΔΟΥ

ΤΟΜΟΣ Α'. | ΕΚΔΟΣΙΣ Β'.

Έπιμελεία καὶ δαπάνη

ΛΑΝΤΙΝΙΔΟΥ ΚΑΙ Σ. ΜΟΥΣΟΥΓΙΝΟΥ.

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΠΑΣΣΑΡΗ

51—Όδὸς Εὐριπίδου—51.

1880.

Εργαστορ βιβλ. Εγέρτη Ζαχου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ ΟΚΤΩ.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΒΙΒΛ. Α—Δ'.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ Α'.

1. Θουκυδίδης ὁ Ἀθηναῖος συνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πῶς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος τῆς διηγήσεως ἅμα τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου καὶ ἐλπίσας ὅτι οὗτος ἤθελεν εἶσθαι μέγας καὶ ἀξιολογώτατος πάντων τῶν προγεγενημένων, τεκμαριόμενος τοῦτο πρῶτον μὲν διότι ἐβλεπεν ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἀκραιῶς ἐν πᾶσι παρεσκευασμένα, καὶ δεύτερον διότι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἢ συνετάσσοντο εὐθὺς ἐξ ἰρχῆς πρὸς ἐκατέρους, ἢ διεννοοῦντο νὰ πράξωσι τοῦτο βραδύτερον. Καὶ ἀληθῶς ἡ κίνησις αὕτη ἐγένετο μεγίστη μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ μέρους τινός τῶν βαρβάρων, καθόλου δὲ εἰπεῖν καὶ μεταξὺ τῶν πλείστων ἀνθρώπων. Τὰ πρὸ τοῦ πολέμου τούτου καὶ τὰ ἔτι παλαιότερα σαφῶς μὲν νὰ εὕρῃ τις διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρελθόντων χρόνων ἦτο ἀδύνατον, ἔκ τινων ὁμῶς τεκμηρίων τὰ ὅποια ἐπορίσθην μετὰ μακρὰν καὶ ἐνδελεχῇ μελέτῃ, νομίζω ὅτι δὲν ἐγένοντο μέγιστα οὔτε ὑπὸ πολεμικῇ ἐποψίῃ οὔτε ὑπὸ ἄλλῃν οἰανδύποτε.

2. Φαίνεται ὅτι ἡ σήμερον Ἑλλάς καλουμένη δὲν κατωκείτο διαρκῶς ἑκαπαλαί, ἀλλὰ πρότερον συνεκροτεῖτο ἐκ μεταναστάσεων καὶ εὐκόλως ἑκαστοι ἐγκατέλειπον τὴν ἑαυτῶν χώραν, βιάζομενοι ὑπὸ τινων πάντοτε πλεόνων. Ἐμπορία ἐλευθέρων δὲν ὑπῆρχεν, οἱ δὲ ἄνθρωποι τῶν τότε χρόνων μὴ δυνάμενοι νὰ συγκαταβῶσιν ἀφόδως πρὸς ἀλλήλους εἴτε διὰ ξηρᾶς εἴτε διὰ θαλάσσης, καὶ καλλιεργοῦντες τὰ κτήματά των τόσον μόνον ὅσον νὰ ἀποζῶσι καὶ μὴ ἔχοντες περιουσίαν χρημάτων μηδὲ τὴν γῆν φυτεύοντες (διότι ἦτο ἄδηλον πότε ἐπερχόμενοι οἱ ἐπιδρομαῖς καὶ εὐρίσκοντες αὐτοὺς ἀπειχιστοὺς ἤθελον τοῖς ἀφαιρέσει τὰ πάντα), καὶ βέβαιοι ὄντες ὅτι πανταχοῦ ἡδύναντο νὰ εἴρωσι τὴν καθ' ἡμέραν ἀναγκάζειν τροφὴν οὐ δυσκόλως μετηνάστειον, καὶ

δι' αὐτὸ οὔτε κατὰ τὸ μέγεθος τῶν πόλεων ἰσχυρὸν οὔτε κατὰ τὴν ἄλλην πολεμικὴν παρασκευήν. Μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη εἶχε πάντοτε μεταβολὰς οἰκητόρων, καὶ ἡ σήμερον Θεσσαλία καλουμένη, καὶ ἡ Βοιωτία, καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Πελοποννήσου πλὴν τῆς Ἀρκαδίας, καὶ αἱ ἄλλαι χωραὶ αἱ μᾶλλον εὐθόροι. Διότι ἔνεκεν τῆς γονιμότητος τῆς γῆς αἱ δυνάμεις γινόμεναι εἰς τινὰς μείζονας ἐγένονον φθοροποιὰς στάσεις καὶ συνάμα ἐπέσυρον ἔτι μᾶλλον τὸν φθόνον καὶ τὴν ἐπιβουλήν τῶν ἀλλοφύλων. Ἄλλῃ ἡ Ἀττικὴ ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν ἀφορίαν αὐτῆς μένουσα ἀστασίαιστος κατῴκειτο πάντοτε ὑπὸ τῶν αὐτῶν κατὰ τὸ γένος ἀνθρώπων. Παράδειγμα δὲ τοῦ λόγου οὐ σμικρὸν εἶναι, ὅτι διὰ τῆς ἐλευσεως τῶν ξένων ἠϋξήθη πλεῖστον τῶν ἄλλων χωρῶν· διότι οἱ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, εἴτε ἔνεκεν πολέμου εἴτε ἔνεκεν στάσεως ἐξοριζόμενοι κατέφευγον οἱ ἰσχυρότατοι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὡς πρὸς βέβαιον ἄσυλον, καὶ πολιτογραφούμενοι εὐθὺς ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων ἔτι μᾶλλον μείζονα ἐποίησαν τὴν πόλιν κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ὥστε καὶ εἰς τὴν Ἰωνίαν ὕστερον μὴ ἱκανῆς οὔσης τῆς Ἀττικῆς πρὸς συντήρησιν αὐτῶν ἐξέπεμψαν ἀποικίας.

3. Δηλοῖ δὲ τὴν ἀσθένειαν τῶν παλαιῶν οὐκ ὀλίγον καὶ τοῦτο, ὅτι πρὸ τῶν Τρωικῶν οὐδὲν φαίνεται πρὸ τερρον ἀπὸ κοινοῦ ἐπιχειρήσασθαι ἡ Ἑλλὰς· φρονῶ δὲ ὅτι οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχε σύμπασα ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ πρὸ τοῦ Ἑλληνος μὲν τοῦ υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος οὔτε καὶ ἦτο γνωστὴ ἡ ἐπικλησις αὕτη, ἕκαστον δὲ ἔθνος, καὶ πρὸ πάντων τὸ Πελασγικὸν ἐκαλεῖτο διὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ ὀνόματος· ἰσχυρότων ὅμως ἐν τῇ Φθιώτιδι τοῦ Ἑλληνος καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ, καὶ προσκαλουμένω πρὸς βοήθειαν ὑπὸ ἄλλων πόλεων, εἰς μὲν τὰς ἰδιαιτέρας συνομιλίας ἐκαλοῦντο κατὰ προτίμησιν Ἑλληνες, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη τὸ ὄνομα τοῦτο νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ μετὰ πολὺν μετέπειτα χρόνον. Τεκμηριοῖ δὲ τοῦτο πρ

πάντων ὁ Ὅμηρος· διότι καίτοι γενόμενος πολὺ μετὰ-
γενέστερος τῶν Τρωικῶν, οὐδαμοῦ δίδωσιν εἰς ὅλους γε-
νικῶς τὸ ὄνομα τοῦτο εἰμὴ μόνον εἰς τοὺς μετὰ τοῦ
Ἀχιλλεύου· ἐκ τῆς Φθιώτιδος συνεκπλεύσαντας, οἵτινες
καὶ πρῶτοι Ἕλληνες ἦσαν, Δαναοὺς δὲ εἰς τὰ ἔπη του,
καὶ Ἀργεῖους, καὶ Ἀχαιοὺς ἀποκαλεῖ. Ἀλλ' οὐδὲ βερ-
βήρους ὀνομάζει αὐτοὺς, διότι, ὡς νομίζω, τὸ ὄνομα τῶν
Ἑλλήνων δὲν διακρίνεται ἀκόμῃ ὡς διαστολὴ ἀπὸ τοῦς
ἄλλους λαοῦς. Ὅπως δὲ ποτε οἱ Ἕλληνες, οἱ κατ'ἀρχὰς
μὲν ἐν ταῖς ἰδιαιτέροις μόνον συνομιλίαις τὸ ὄνομα τοῦ-
το φέροντες, ὕστερον δὲ γενικῶς κληθέντες οὕτω, οὐδὲν
πρὸ τῶν Τρωικῶν ἔνεκ ἀθηνείας καὶ πρὸς ἀλλήλους
ἀμειβόμενοι ἐπράξαν ἀπὸ κοινοῦ. Ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτην τὴν
ἐκστρατεῖαν συνῆλθαν, διότι ἦσαν ἤδη μᾶλλον ἐξοικειω-
μένοι πρὸς τὴν θάλασσαν.

4. Ὁ Μίνως ὑπῆρξεν ὁ ἀρχαιότατος ἀπὸ ὅσους ἠξεύ-
ρομεν εἰς ἀκοῆς ὅτι ἐκτῆσαντο ναυτικόν, καὶ τῆς νῦν
Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πολὺ ἐκυριάρχησε, καὶ τῶν Κυ-
κλάδων νήσων ἤρξε, καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐγένετο οἰκιστὴς
τῶν πλείστων, ἐκδιώξας τοὺς Κῆρες καὶ ἐγκαταστήσας
ἡγεμόνας τοὺς ἰδίους ἐκ τοῦ πατρὸς· ὅσον δὲ ἠδύνατο
ἐκκράτιζε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὴν πειρατεῖαν, διὰ τὴν
περιέρχωνται εἰς αὐτὸν ἀσφαλέστερα καὶ πρόσδοι.

5. Διότι οἱ Ἕλληνες τὸ πάλαι, καὶ ὅσοι ἐκ τῶν βερ-
βήρων κατώκουν τὰς περσικὰς τῶν ἡπείρων, καὶ ὅσοι
τὰς νήσους, ἀποῦ ἤρχισαν νὰ συγκαινωνῶσι πλείοτερον
πρὸς ἀλλήλους διὰ τῶν πλοίων, ἐτράπησαν πρὸς τὴν
πειρατεῖαν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἀνδρῶν δυνατῶν, χάριν
ἀτομικοῦ κέρδους καὶ διὰ τὴν ἀπομνηθεύσασαι τροφὴν εἰς
τοὺς ἀδυνάτους· ἐπιπύπτοντες δὲ κατὰ τῶν ἀτειχίστων
καὶ κατὰ κώμας οἰκουμένων πόλεων, ἤρπαζον καὶ προ-
σεπορίζοντο οὕτω τὸ πλείστον μέρος τῆς διχτροφῆς των,
μὴ θεωρουμένου τοῦ ἔργου τούτου ὡς ἐπαισχύντου,
ἀλλ' εἰς ἐναντίαν καὶ ὡς δόξαν τινὰ μᾶλλον προξενου-

τος. Ἀποδεικνύεται δὲ τοῦτο εἶτι καὶ σήμερον ἔκ τινων ἡπειρωτῶν ὑπερηφανευομένων διὰ τὴν εὐσεβῶς καὶ φιλανθρωπῶς ἐνεργουμένην πειρατεῖαν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, καθ' οὓς πρὸς ὅλους τοὺς νεωστὶ ἀποβιβαζομένους πανταχοῦ ὁμοίαι ἐρώτησις ἀπετείνετο, ἔάν ᾤσαν πειραταί, καθότι μήτε ὑπὸ τῶν πραττόντων ἐκούπτετο μήτε ὑπὸ τῶν ἐρωτῶντων ἐθεωρεῖτο ὡς ἐπονείδιστον τὸ ταιουῖτον ἐπάγγελμα. Ἐλήστευον δὲ ἀλλήλους καὶ κατὰ ξηράν. Καὶ μέχρι τοῦδε πολλὰ τῆς Ἑλλάδος μέρη ζῶσι κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον, ὡς οἱ Λοκροὶ Ὀζόλαι, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ, καὶ οἱ Ἀκαρνανες, καὶ ἡ γείτων ἡπειρος. Τὸ εἶμιον δὲ νῆα σιδηροφορῶσιν οἱ ἡπειρωταὶ οὗτοι παρέμεινεν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ληστείας.

β. Ἄλλοτε ὅλη ἡ Ἑλλάς ἐσιδηροφόρει, διότι καὶ αἱ πόλεις ᾗσαν ἀνοικταὶ καὶ αἱ πρὸς ἀλλήλους συγκοινωνίαι ὅχι ἀσφαλεῖς, καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ ἐσυνείθισαν οἱ Ἕλληνες νῆα φέρωσιν ὕπλῃ ὡς οἱ βάρβαροι. Σημεῖον δὲ ὅτι τοῦτο ἄλλοτε ἦτο γενικόν, εἶναι αὐτὰ τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ὅπου ἐπικρατεῖ εἰσέτι αὐτῇ ἡ συνήθεια. Ἐν τούτοις δὲ πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι κατέθεσαν τὸν σίδηρον καὶ ἐτρέψθησαν εἰς ἀνειμένην δίαιταν ἐπὶ τὸ τρυφερώτερον. Καὶ δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος ἀρτύτου οἱ εὐδαίμονες τῶν πρεσβυτέρων ἐπαύσαντο διὰ τὸ ἀβροδίαιτον φοροῦντες χιτῶνας λινοῦς καὶ προσηλοῦντες χρυσοῦς τέτιγας εἰς τὰς ἐν εἶδει κρωβύλου πεπλεγμέναις τρίχας τῆς κεφαλῆς· ἐκ τούτου καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰώνων, ἔνεκα τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, διετήρησαν ἐπὶ πολὺ τὴν αὐτὴν διακόσμησιν. Ἀπλῆν δὲ ἐσθῆτα καὶ κατὰ τὸν σημερινὸν τρόπον πρῶτοι οἱ Λακεδαιμόνιοι μετεχειρίσθησαν, οἱ δὲ πλουσιώτεροι μεταξὺ αὐτῶν παρεδέχθησαν ἀδιακρίτως τὴν αὐτὴν δίαιταν τοῦ λαοῦ. Πρῶτοι αὐτοὶ ἐγυμνώθησαν καὶ δειχθέντες εἰς τὸ φανερὸν ἡλείφθησαν διὰ λίπους ὅπως ἀγωνισθῶσι· τὸ πάλαι δὲ, εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, διαζώμακτα ἔχοντες περὶ τὰ κίθαϊα οἱ ἀθληταί

ἡγωνίζοντο, καὶ δὲν περῆλθον πολλὰ ἔτη ἀφ' οὗτου ἔπαυσεν ἡ συνήθεια αὕτη. Ἐτι δὲ καὶ μεταξὺ τινων ἐκ τῶν σημερινῶν βαρβάρων, καὶ μάλιστα τῶν Ἀσιανῶν, τίθενται ἀθλα πάλης καὶ πυγμῆς, καὶ διεζωσμένοι ἀγωνίζονται οὗτοι περὶ αὐτῶν. Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας ἀποδείξεις ἡδύνατό τις νὰ φέρῃ ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες διητῶντο ὁμοιοτρόπως μὲ τοὺς σημερινούς βαρβάρους.

7. Τῶν δὲ πόλεων ὅσαι μὲν κατωκίσθησαν ἐσχάτως, ἔνεκα τῆς εὐχερестέρως ναυτιλικῆς ἔχουσιν περισσοτέρας χρηματικὰς περιουσίας, ἔκτιζον τὰ τεῖχη τῶν ἐπ' αὐτῶν τῶν αἰγιαλῶν καὶ κατελάμβανον τοὺς ἰσθμούς χάριν τῆς ἐμπορίας καὶ χάριν ἰσχύος πρὸς τοὺς γείτονας· αἱ δὲ παλαιοὶ διὰ τὴν ἐπὶ πολὺ διχρέσασαν πειρατείαν ἐκτίσθησαν πολὺ μακρύτερον ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ αἱ εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὰς ἡπείρους (διότι οἱ πειραταὶ καὶ ἀλλήλους ἐλήστευον καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι καίτοι μὴ ὄντες ναυτικοὶ κατώκουν εἰς τὰ παράλια), καὶ μέχρι τοῦδε ἔτι εἰσὶν ἐκτισμέναι εἰς ὑψηλότερα μέρη.

8. Καὶ οἱ νησιῶται δὲ ἦσαν ὅχι ὀλιγώτερον πειραταὶ, Κἄρες ὄντες καὶ Φοίνικες, διότι τοιοῦτοι λαοὶ κατώκησαν τὰς πλείστας τῶν νήσων. Ἀπόδειξις δὲ ἡ ἐξῆς· καθαρικομένης τῆς Αἴλου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐξαγομένων τῶν θηκῶν ὅσαι ἦσαν τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀποθανόντων, ἐφάνησαν ὑπὲρ τὸ ἥμισυ Κἄρες, γνωσθέντες ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν μετ' αὐτῶν συνταφέντων ὀπλῶν καὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἔτι καὶ σήμερον θάπτουσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. Διοργανωθέντος δὲ τοῦ ναυτικῆς τοῦ Μίνως, εὐκολώτερον συνεκοινώνουν πρὸς ἀλλήλους διὰ θαλάσσης· διότι οἱ ἐκ τῶν νήσων κκοῦργοι ἀπεδιώχθησαν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους κατώκισε τὰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν. Καὶ οἱ παρὰ τὴν θάλασσαν ἄνθρωποι κτώμενοι ἤδη περισσότερα χρήματα κατώκουν σταθερώτερον, καὶ τινες γινόμενοι πλουσιώτατοι περιεβάλλοντο μὲ τεῖχη· ἐπιθυμοῦντες δὲ τὰ κέρδη, καὶ οἱ ἀσθε-

νέστεροι ὑπέμενον τὴν τῶν ἰσχυροτέρων δουλείαν, καὶ οἱ δυνάτωτεροι ἔχοντες περιουσίας καθίστων ὑπηκόους τὰς μικροτέρας πόλεις. Καὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον μᾶλλον ἤδη προσθεύσαντες ἐξεστράτευσαν βραδυτέρον κατὰ τῆς Τροίας.

9. Νομίζω δὲ ὅτι συνήθροισε τὸν στόλον ὁ Ἀγαμέμνων οὐχὶ τόσον διότι οἱ τῆς Ἑλένης μνηστῆρες ἐνδίδοντες εἰς τοὺς ὄρκους τοῦ Τυνδάρου ἐξελεῖξαντο αὐτὸν ἀρχηγόν, ἀλλὰ διότι προσῆγε κατὰ τὰς τότε δυνάμεις. Λέγουσι δὲ οἱ ἐκ παρχόσεως παρὰ τῶν πριτέρων διδραχθέντες τὴν ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου, ὅτι πρῶτος ὁ Πέλωψ διὰ τοῦ πλήθους τῶν χρημάτων, τὰ ὅποια ἔφερεν ἐκ τῆς Ἀσίας μεταξὺ ἀνθρώπων ἀπόρων, κτησάμενος δύναιμι ἔδωκε τὸ ὄνομα του εἰς τὴν χώραν ὣν καὶ ἦτο ξένος, καὶ ὅτι ὕστερον οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐγένοντο ἔτι μᾶλλον ἰσχυροί. Ὁ Εὐρύσθευς πρὶν ἀνχωρήσει εἰς τὴν Ἀπτικήν, ὅπου ἐφρονεύθη ὑπὸ τῶν Ἡρακλείδων, ἐνεπιστεύθη τὰς Μυκήνας καὶ τὴν ἀρχὴν ἔνεκα τῆς συγγενείας εἰς τὸν ἐκ μητρὸς θεῖον αὐτοῦ Ἀτρέα διωχθέντα ὑπὸ τοῦ πατρὸς διὰ τὸν τοῦ Χρυσίππου θάνατον, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπανάρχετο ὁ Εὐρύσθευς, τῇ συναινέσει καὶ τῶν Μυκηναίων φοβουμένων τοὺς Ἡρακλείδας καὶ σύνεμα διότι ἦτο ἰσχυρὸς καὶ ἐθερζύπειε τὸ πλῆθος τῶν Μυκηναίων καὶ τῶν ἄλλων λαῶν, τῶν ὁποίων ἦρχεν ὁ Εὐρύσθευς, παρέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Ἀτρέυς καὶ κατέστησε τοὺς Πελοπίδας μεζήτορας τῶν Ἡερσιδῶν. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὅλους αὐτοὺς παρχιζῶν ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ἰσχύων περισσότερον τῶν ἄλλων κατὰ τὸ ναυτικόν, συνήθροισε τὸν στρατὸν καὶ ἐξεστράτευσεν μᾶλλον ἔνεκα τοῦ φόβου ὃν ἐνέπνεεν ἢ κατὰ χάριν. Διότι φαίνεται καὶ αὐτὸς ἀφικόμενος μετὰ πολλῶν πλοίων καὶ εἰς τοὺς Ἀρχάδας παρασχὼν τοιαῦτα, ὡς ἐδήλωσε τοῦτο ὁ Ὅμηρος, ἐὰν ἡ μαρτυρία του δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀξιόπιστος. Προσέτι καὶ κατὰ τὴν τοῦ σκῆπτρου παρχόσειν λέγει ὅτι αὐτὸς «ἐβασί-

λευεν ἐπὶ πολλῶν νήσων καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ "Ἀργουε" δὲν ἦτο λοιπὸν δυνατὸν, ἐνῷ κατώκει ἡπειρον, νὰ ἀρχῇ νήσων ἄλλων πρὸς τὰς γειτονικάς (κῦται δὲ δὲν ἦσαν πολλὰ) ἐὰν δὲν εἶχε ναυτικόν. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἐκστρατείας πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅποια ἦσαν καὶ τὰ πρὸ αὐτῆς.

10. Καὶ ὅτι μὲν αἱ Μυκῆναι ἦσαν μικρὰ πόλις, ἡ ἐὰν ἄλλη τις τῶν ἀρχαίων πόλεων δὲν φαίνεται σήμερον ἄξιον λόγου, δὲν δύναται τις ὥσει ἐξ ἀκριβοῦς τεκμηρίου νὰ ἀπιστήσῃ διὰ τοῦτο, ὅτι ὁ στόλος δὲν ἦτο τοσαύτος ὅσον περιέγραψαν αὐτὸν οἱ ποιηταὶ καὶ ἡ παράδοσις παραδέχεται. Διότι ἂν ἡρημοῦτο τώρα ἡ πόλις τῶν Λακεδαιμονίων καὶ δὲν ἀπέμεναν εἰμὴ οἱ ναοὶ καὶ τὰ εἰδώλη τῶν οἰκοδομῶν, νομίζω ὅτι μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου οἱ μεταγενέστεροι πολὺ θὰ ἐδυσπίστουν περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δόξης αὐτῶν (μολονότι ἐκ τῶν πέντε μερῶν τῆς Πελοποννήσου τὰ δύο νέμονται αὐτοὶ καὶ ἀρχαυσι οὐ μόνον ὁλοκλήρου τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἐξω συμμάχων· ἐπειδὴ ὅμως οὔτε συνωκισμένη εἶναι ἡ πόλις των οὔτε ἔχει πολυτελεῖ ἱερὰ καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομάς, οἰκεῖται δὲ κατὰ κόμην κατὰ τὸν παλαιὸν τῆς Ἑλλάδος τρόπον, θὰ ἐφαίνετο πολὺ ὑποδεστέρα), ἂν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι συνέβαινε νὰ πᾶνωσι τὸ αὐτὸ, θὰ ἐνομιζέτο διπλασίαν ἢ δύναιμι αὐτῶν ἐκ τῆς ὁψέως τῶν ἐρειπίων πρὸς ὅ,τι πράγματι. Δὲν εἶναι λοιπὸν εὐλογον νὰ ἀπιστῶμεν οὐδὲ νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὴν ὕψιν μᾶλλον ἢ εἰς τὰς δυνάμεις τῶν πόλεων, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ θεωρῶμεν τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην ὅτι ἦτο μεγίστη μὲν τῶν πρὸ αὐτῆς, ὑποδεστέρα δὲ τῶν σημερινῶν· ἐὰν δὲ ἦναι ἀνάγκη καὶ ἐνταῦθα νὰ πιστεῦσωμεν εἰς τὴν ποιήσιν τοῦ Ὀμήρου, ὅστις καθὼς ποιητῆς ἐμεγαλοποίησε καὶ ἐκόσμησε τὰ γεγονότα, πάλιν κῦται καὶ οὕτω φαίνονται ὑποδεστέρα. Διότι ἐκ τῶν χιλίων δικαιοσύων πλοίων, ἐξ ὧν συνεκροτεῖτο ὁ στόλος, λέγει ὅτι

τὰ μὲν τῶν Βοιωτῶν περιεῖχον ἑκατὸν εἴκοσιν ἄνδρας, τὰ δὲ τοῦ Φιλοκτῆτου πεντήκοντα, δηλῶν διὰ τούτου, ὡς νομίζω, τὰ μέγιστα καὶ τὰ ἐλάχιστα· ἄλλου τοῦλάχιστον μεγέθους δὲν ἔκαμε μνείαν εἰς τὸν κητῶλον τῶν πλοίων. Ἐδήλωσε δὲ ὅτι πάντες ἦσαν ναῦται καὶ μάχιμοι εἰς τὰ τοῦ Φιλοκτῆτου πλοῖα διότι ἐποίησε τοσοῦτας ὅλους τοὺς κωπηλάτας. Δὲν φαίνεται δὲ πιθανὸν νὰ ὑπῆρχε πολὺ πλήρωμα ἐκτὸς τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἐχόντων μαγὰλὰ ἀξιώματα, προκειμένου ἄλλως τε νὰ διαπεραιοῦσιν τὸ πέλαγος μετὰ πολεμικῶν σκευῶν καὶ τῶν πλοίων μὴ ὄντων κηταρχικῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸν πηλὸν τρόπον ἐπὶ τὸ ληστρικώτερον παρεσκευασμένων. Λαμβάνοντες λοιπὸν τὸν μέσον ὅρον μετὰ τῶν μεγίστων καὶ τῶν ἐλαχίστων πλοίων βλέπομεν ὅτι δὲν ἦσαν πολλοὶ οἱ συνελθόντες πολεμισταί, καὶ τοὶ πεμπόμενοι ἀπὸ κοινοῦ ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος.

14. Αἴτιον δὲ τούτου ἦτο ὅχι τόσον ἡ ὀλιγανθρωπία ὅσον ἡ ἀχρηματία. Διότι οἱ Ἕλληνες μὴ ἔχοντες πόθεν νὰ προμηθευθῶσι τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, καὶ στρατὸν ὀλιγώτερον ἔφερον καὶ ὅσον ἑλπιζόν ὅτι θὰ ἡδύναντο νὰ διαθρέψωσιν ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου. Ἀμὰ δὲ ἀφικόμενοι ἐνίκησαν τὴν πρώτην μάχην (τὸ δὲ πρῶγμα εἶναι φανερόν· διότι πῶς ἄλλως θὰ ἡδύναντο νὰ περιτειχίσωσι τὸ στρατόπεδον), φαίνεται δὲ ὅτι οὔτε εἰς τοῦτο μετεχειρίσθησαν ὅλας αὐτῶν τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ πρὸς γεωργίαν τῆς χερσονήσου ἐτρέφθησαν καὶ πρὸς τὴν ληστείαν διὰ τὴν τῆς τροφῆς ἑλλειψίν. Τούτου ἕνεκα οἱ Τρῶες βλέποντες αὐτοὺς οὕτω διεσπρηνμένους ἀνέσχον μετὰ περισσοτέραις δυνάμεως ἐπὶ δεκα ἔτη, ἱσχυροὶ ὄντες μὲ τοὺς διειρημένους εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐὰν ὅμως ἤρχοντο ἔχοντες τροφάς, μὴ τρεπόμενοι δὲ εἰς ληστείαν καὶ γεωργίαν ἐπολέμου συνεχῶς καὶ ὅλοι ὁμοῦ, εὐκόλως θὰ ἐνίκων καὶ θὰ ἐκυρίευον τὴν πόλιν, ἀφοῦ μάλιστα καὶ τοὶ μὴ ἡνωμένοι, ἀντεῖχον ἐν

τούτοις μετὰ τῶν πάντοτε παρχαμενουσῶν δυνάμεων ἐκν δ' ἐπεχείρουν τὴν πολιορκίαν μετὰ περισσοτέρως ἐπιμονῆς, ὅα ἐκυρίευσεν τὴν Τροίαν εἰς ὀλιγώτερον χρόνον καὶ ἀπονώτερον. Ἀλλὰ δι' ἀχρηματίαν καὶ αἱ προηγούμεναι ἐπιχειρήσεις ἦσαν μικροῦ λόγου ἄξιαι, καὶ αὕτη αὕτη ἡ ἐπὶ Τροίαν ἐκστρατεία μολονότι ὀνομαστοτέρη ὢλων τῶν πρὶν γενομένων, φαίνεται ἐκ τῶν ἔργων ὅτι ἦτο ὑποδεστέρα τῆς φήμης, ἥτις ἐπεκράτησε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἕνεκα τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου.

12. Ἀκόμῃ καὶ μετὰ τὰ Τρωικά ἡ Ἑλλὰς ὑφίστατο πολλὰς μετακινήσεις καὶ μετακινήσεις, ὥστε μὴ ἡσυχάζουσα δὲν ἠδύνατο νὰ αὐξήσῃ. Ἡ ἐκ τῆς Τροίας ἐπιστροφή τῶν Ἑλλήνων, βραδέως γενομένη, πολλὰς διήγειρε στάσεις, πολλοὶ δὲ ἐμφύλιοι ταραχαὶ συνέβαινον εἰς πολλὰς πόλεις, συναπέλα τῶν ὑποίων οἱ ἐκδιωκόμενοι μετέβηκινον νὰ κτίσωσιν ἄλλας. Οἱ σημερινοὶ Βοιωτοί, ἐξήκοντα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰλίου, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἀρνην, κατόκησαν εἰς τὴν σήμερον μὲν Βοιωτίαν πρότερον δὲ Καδμηίδα γῆν καλουμένην (κατωκεῖτο δὲ ἡ χώρα αὕτη καὶ πρότερον ὑπὸ μέρους ἐκ τῶν Βοιωτῶν τούτων, ἐξ ὧν τινες ἐξεστράτευσαν καὶ εἰς Ἰλίον), οἱ δὲ Δωριεῖς κατὰ τὸ ὀγδοηκαστὸν ἔτος κατέσχον τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῶν Ἡρακλειδῶν. Μόλις δὲ μετὰ μικρὸν περίοδον ἐτῶν ἡσυχάσθη ἐντελῶς ἡ Ἑλλὰς καὶ ἀπαλλαγεῖται τῶν ἐμφυλίων σπαρχυμῶν, ἀποικίαις ἐξέπεμψε, καὶ εἰς μὲν τὴν Ἰωνίαν καὶ εἰς πολλὰς νήσους μετέβησαν Ἀθηναῖοι, εἰς δὲ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας μετέβησαν Πελοποννήσιοι, καθὼς καὶ εἰς τινὰ μέρη τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Πάντα δὲ ταῦτα ὕστερον τῶν Τρωικῶν ἐκτίσθησαν.

13. Δυνατωτέρως δὲ γενομένης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀσχολουμένης πολὺ μᾶλλον ἢ πρότερον περὶ τὴν κτῆ-

σιν χρημάτων, ἰδρύοντο συχνάκις εἰς τὰς πόλεις τυραννίδες, ἔνεκα τῶν αὐξανομένων προσόδων (διότι πρότερον ὑπῆρχον κληρονομικαὶ βασιλεῖαι τῶν ὑποίων τὰ πρόνομια ἦσαν ὠρισμένα), καὶ ναυτικὸν πλερεούσεν ἡ Ἑλλάς καὶ ἐπεδίδετο περισσότερον εἰς τὴν ναυτιλίαν. Πρῶτοι δὲ λέγονται οἱ Κορίνθιοι μεταχειρισθέντες πλοῖα κατὰ πολὺν προσεγγίζοντα τὸν σημερινὸν τρόπον, καὶ αἱ πρῶται τριήρεις τῆς Ἑλλάδος ἐναυπηγήθησαν εἰς τὴν Κόρινθον. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ διὰ τοὺς Σαρμῖους ὁ Κορίνθιος ναυπηγὸς Ἀμεινοκλῆς ἐποίησε τέσσαρας ναῦς· περῆλθον δὲ ἔτη τριακόσια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καὶ ἦν ὁ Ἀμεινοκλῆς ἦλθεν εἰς τοὺς Σαρμῖους μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρόντος πολέμου. Καὶ ἡ ἀρχαιοτάτη δὲ ναυμαχία ἀπὸ ὅσας γνωρίζομεν εἶναι ἡ τῶν Κορινθίων πρὸς τοὺς Κερκυραίους· ἀπὸ τῆς ναυμαχίας δὲ ταύτης μέχρι τοῦ αὐτοῦ χρόνου περῆλθον ἔτη διακόσια ἐξήκοντα. Οἱ Κορίνθιοι κατοικοῦντες τὴν ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ πόλιν, ἀείποτε εἶχον ἐμπύριον, διότι οἱ παλαιοὶ Ἕλληνας, τόσον οἱ ἔνδον τῆς Πελοποννήσου ὅσον καὶ οἱ ἔξω, συνεκινῶνουν πρὸς ἀλλήλους μάλλον διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ θαλάσσης, διερχόμενοι διὰ τῆς πόλεως τῶν Κορινθίων. Καὶ χρηματικῶς δὲ ἦσαν δυνατοὶ οἱ Κορίνθιοι, ὥς μαρτυρεῖ ὁ Ὅμηρος ἀποκαλέσας τὸν τόπον «ἀφνειόν.» Ἀμὰ δὲ ἡ ναυτιλία ἐπεξετάθη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οἱ Κορίνθιοι, κατεσκευάζαντες πλοῖα, κατέστρεφον τοὺς πειρατὰς, καὶ ἐμπορευόμενοι διττῶς, κατέστησαν τὴν πόλιν ἰσχυρὰν διὰ χρηματικῶν προσόδων. Καὶ οἱ Ἴωνες ὕστερον ἐκτίσαντο πολὺ ναυτικὸν ἐπὶ Κύρου τοῦ πρώτου βασιλέως τῶν Περσῶν καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Καμβύσου· πολεμοῦντες δὲ πρὸς τὸν Κύρον ἐκυριάρχησαν ἐπὶ τινι χρόνῳ τῆς περὶ αὐτοὺς θαλάσσης. Καὶ Πολυκράτης ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καμβύσου τύραννος τῆς Σάμου, ἔχων ἰσχυρὸν ναυτικόν, καὶ ἄλλας νήσους κατέστησεν ὑπηκόους καὶ τὴν Ῥήνειαν κυριεύσας ἀνέθηκεν εἰς τὸν Δή-

λιον Ἀπόλλων. Καὶ οἱ Φωκαεῖς, τὴν Μασσαλίαν οἰ-
κίζοντες, ἐνίκησαν ἐν ναυμαχίᾳ τοὺς Καρχηδονίους.

14 Τοιοῦται ἦσαν αἱ δυνατώταται τῶν ναυτικῶν δυ-
νάμεων. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ αὐταὶ ἐγένοντο μετὰ πολ-
λῆς γενεᾶς ὕστερον τῶν Τρωικῶν καὶ συνέκειντο ἐξ ὀλί-
γων μὲν τριήρων, τὸ πλεῖστον δὲ ἐκ πεντηκοντόρων
καὶ πλοίων μακρῶν ὡς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶχον κατὰ
τὴν πολιουρίαν. Ὀλίγον δὲ πρὸ τῶν Μηδικῶν καὶ τοῦ
Θανάτου τοῦ Δαρείου, ὅστις μετὰ τὸν Καμβύσην ἐδασί-
λευσεν ἐπὶ τῶν Περσῶν, οἱ τύραννοι τῆς Σικελίας καὶ
οἱ Καρχηδοῖ ἐκλήσαντο πλῆθος τριήρων· αὐταὶ ὑπῆρ-
ξαν αἱ τελευταῖαι ἑξέολογοι ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑλ-
λάδος. Διότι οἱ Αἰγινήται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τινες
ἄλλοι εἶχον ὀλιγίστας, καὶ ταύτας συγκειμένας ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον ἐκ πεντηκοντόρων· πολὺ ἀργὰ δὲ, ἀποῦ
ἔπεισαν ὁ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἀθηναίους· νῆα πολεμήσωσι
πρὸς τοὺς Αἰγινήτας καὶ περιεμένετο ἡ εἰσβολὴ τῶν
βερβάρων, κατεσκεύαζον οἱ Ἀθηναῖοι πλοῖα διὰ τῶν
ὁπλοίων καὶ ἐναυμάχησαν· καὶ ταῦτα ὅμως δὲν εἶχον
ἀκόμῃ τέλει κατὰστρώματα.

15. Τὰ μὲν λοιπὸν ναυτικὰ τῶν Ἑλλήνων τοιαῦτα
ἦσαν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους καὶ τοὺς ἐπομέ-
νους. Περιεποιήσαντο ὅμως εἰς ἐκυτοὺς οὐκ ὀλίγην ἰσχὺν
οἱ ἐπιδοθέντες εἰς αὐτὰ διὰ τῶν χρηματικῶν προσόδων
καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων κυριαρχίας· διότι ἀποθιβαζό-
μενοι εἰς τὰς νήσους κατελάμβανον αὐτάς, ἐκεῖνοι μύ-
λιστα ὅσοι δὲν εἶχον μόνιμον γῶρρον. Διὰ ξηρᾶς δὲ πό-
λεμος, ἐξ οὗ ἠδύνατο νῆα προκύβη καὶ τις δύναμις, οὐ-
δεὶς ἐγένετο· ὅλοι δὲ οἱ προγενέστεροι πόλεμοι ἐγένοντο
πρὸς ὁμόρους λαοὺς, καὶ μακρινὰς ἐκστρατείας ἔξω τῆς
πατρίδος τῶν ἐπὶ σκοπῷ κατὰκτήσεως ξένων χωρῶν
δὲν ἐπεχείρησαν οἱ Ἕλληνες. Διότι αἱ ὑποδεέστεραι πό-
λεις δὲν συστᾷσσαντο τότε πρὸς τὰς μεγίστας, οὐδὲ
πάλιν οἱ Ἕλληνες συνεισέφερον ἐξίσου ὅπως σχηματί-

σωσι κοινὰς ἐκστρατείας, μᾶλλον δὲ πρὸς ἀλλήλους οὐ
ἀστυγαίτονες ἐπολέμουν. Ἀπαξ μόνον κατὰ τὸν πάλαι
ποτὲ γενόμενον πόλεμον τῶν Χαλκιδέων καὶ τῶν Ἑρε-
τρίων οἱ Ἕλληνες διηρέθησαν συμμαχήσαντες μεθ'
ἐκαστέρου τῶν ἐμπολέμων μερῶν.

16. Πολλοὶ ἐκ διαφόρων μερῶν εὗρισκον κωλύματα
εἰς τὴν αὐξήσιν των. Οἱ Ἴωνες ἐν παραδείγματι εἶχον
φθάσαι εἰς ἀξιόλογον σημεῖον εὐδαιμονίας ὅτε ὁ Κῦρος,
ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Περσῶν, ἐκθρονίσας τὸν Κροῖσον καὶ
καθυποτάξας ὅλην τὴν μετὰξὺ τοῦ Ἄλυσ ποταμοῦ καὶ
τῆς θαλάσσης χώραν, ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτῶν καὶ ὑπε-
δούλωσε τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ πόλεις. Ὑστερον δὲ ὁ Δα-
ρεῖος, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ νκυτικοῦ τῶν Φοινίκων, ὑπε-
δούλωσε καὶ τὰς νήσους.

17. Ὅσοι δὲ τύραννοι ἦσαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις,
ἔχοντες μόνον ὑπ' ὅψιν τὰ ἰδιαιτέρᾳ των συμφέροντα,
ἤτοι πῶς νὰ ὑπερκαπίσωσιν ἐκυτοὺς καὶ πῶς νὰ αὐξή-
σωσι τὸν ἴδιον οἶκον, κατῴκουν εἰς τὰς πόλεις μεθ' ὅσης
ἡδύναντο περισσοτέρας ἀσφαλείας, καὶ οὐδὲν ἔργον ἀξιό-
λογον ἔπραξαν εἰμὴ ὅ,τι ἕκαστος ἐπεχείρησε κεχωρι-
σμένως ἐναντίον τῶν γειτόνων του· οἱ τύραννοι ὁμῶς τῆς
Σικελίας προσεκλήσαντο μεγάλην δύναμιν. Τοιούτου τρό-
που δὲ πανταχόθεν ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκωλύ-
ετο, μήτε ἀπὸ κοινοῦ πράξαι μηδὲν ἐνδοξόν, μήτε
κατὰ πόλεις ἀνκπτύξαι δραστηριότητά τινα.

18. Ἀφοῦ οἱ τύραννοι τῶν Ἀθηναίων καὶ οἱ τῆς ἄλ-
λης Ἑλλάδος ἐπὶ πολὺ καὶ πρότερον τυραννευθείσης
πλεῖστοι καὶ τελευταῖοι πλήν τῶν τῆς Σικελίας κατε-
λύθησαν ὑπὸ τῶν Ἀκκεδαιμονίων (διότι ἡ Ἀκκεδαίμων
μετὰ τὴν κτίσιν τῶν σήμερον ἐνοικούντων αὐτὴν Δω-
ριέων, καὶ τοι πλεῖστον χρόνον πάσης ἄλλης γνωστῆς
πόλεως συνταραχθεῖσα ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων, ὁμῶς ἀπὸ
τῶν παλαιοτάτων χρόνων καὶ εὐνομήθη καὶ ἦτο πάν-
τοτε ἀτυράννευτος· παρῆλθον δὲ τετρακόσια καὶ ὀλίγον

περισσότερα ἔτη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρόντος πολέμου, ἀφ' οὗτοι οἱ Λακεδαιμόνιοι κυβερνῶνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πολιτεύματος, καὶ δι' αὐτὸ οὐ μόνον αὐτοὶ εἶναι ἰσχυροὶ ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις ἐπιβάλλουσι τὴν θέλησίν των)· ἀφοῦ λοιπὸν κατελύθησαν οἱ τύραννοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος, μετὰ παρέλευσιν οὐχὶ πολλῶν ἔτων ἐγένετο ἡ ἐν Μαρκεθῶνι μάχη μεταξὺ Μήδων καὶ Ἀθηναίων. Δέκα δὲ ἔτη μετ' αὐτὴν πάλιν ὁ βάρβαρος μετὰ μεγάλου στόλου ἦλθε νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Τοιοῦτου μεγάλου κινδύνου ἐπικραμασθέντες, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῇς τῶν συμπολεμησάντων Ἑλλήνων ὡς ἀνώτεροι κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, εἰσβαλόντων τῶν Μήδων, διανοηθέντες νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν των καὶ παραλαβόντες τὰ σκεύη των εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐγένοντο ναυτικοί. Ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀποδίωξιν τοῦ βασιλέως, ὅσοι Ἕλληνες εἶχον ἀποστατήσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ὅσοι εἶχον συμπολεμήσῃ μετ' αὐτοῦ συνετάχθησαν ἄλλοι μὲν μετὰ τοὺς Ἀθηναίους ἄλλοι δὲ μετὰ τοὺς Λακεδαιμονίους· διότι μεγίστην δύναμιν ἀνέπτυξιν ἀμφοτέροι οὗτοι· οἱ μὲν ἔχουσιν κατὰ γῆν, οἱ δὲ κατὰ θάλασσαν. Καὶ ὁ μὲν σύνδεσμος οὗτος ὀλίγον χρόνον διήρκεσεν, ἔπειτα δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διενεχθέντες ἐπολέμησαν μετὰ τῶν συμμάχων πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὅσοι τυγχόν ἑστασίαζον πρὸς ἀλλήλους, συνετάσσοντο πρὸς τοὺς. Ὡστε ἀπὸ τῶν Μηδικῶν μέχρι τοῦ παρόντος πολέμου πάντοτε ὅτε μὲν εἰρηνεύοντες, ὅτε δὲ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους ἢ πρὸς τοὺς ἀποστατοῦντας συμμάχους των παρεσκευάσθησαν καλῶς πρὸς πόλεμον καὶ ἐγένοντο ἐμπειρότεροι, καθὼ ἐξασκηθέντες ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων.

19. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι μὴ ἔχοντες τοὺς ἑαυτῶν συμμάχους φόρου ὑποτελεῖς ἤγοῦντο, μὴ ἀπαιτούν-

τες ἄλλο εἰμὴ νᾶ κυβερνῶνται καὶ οὗτοι ὀλιγοχρῆκως· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοῦ χρόνου προϊόντος παρκαλύδοντες τὰ πλοῖα τῶν πόλεων, πλὴν τῶν τῆς Χίου καὶ τῆς Λέσβου, ἡγοῦντο ἐπιβάλλοντες εἰς πάντας καὶ φόρους χρηματικούς. Καὶ κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον αὐτοὶ μόνοι ἀνέπτυξαν μεγαλειτέρως δυνάμεις ἢ ὅτε ἦνθησαν τὰ μάλιστα μεθ' ὀλοκλήρου τῆς συμμάχους των.

20. Τὰ μὲν λοιπὸν παλαιὰ τοιαῦτα εἶρον, καὶ εἶναι πολὺ σφαλερὸν νᾶ πιστεύῃ τις εἰς πᾶν εἶδος μακρυρίας. Διότι οἱ ἄνθρωποι παρκαλύδνουσιν ἀδοκασίντως παρ' ἀλλήλων τὰς φήμας τῶν προγενεστέρων συμβάντων, καὶ αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν ἐπιχωρίων. Οὕτως ὁ Ἀθηναῖος λαὸς νομίζει ὅτι ὁ Ἰππαρχος ἦτο τύραννος ὅταν ἐφανεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀρμόδιου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος, καὶ ἄγνωστ' ὅτι ὁ μὲν Ἰππίκας ἦρχεν ὡς πρεσβύτατος τῶν υἱῶν τοῦ Πεισιστράτου, ὁ δὲ Ἰππαρχος καὶ ὁ Θεσσαλὸς ἦσαν ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων ὑποπτυνθέντες ὅτι ἡ ἡμέρα καὶ ἡ στιγμή τῆς ἐκτελέσεως εἶχον μνησθῆ εἰς τὸν Ἰππίαν παρὰ τινος τῶν συντρόφων των, ἀπέσχον νᾶ τὸν κτυπήσωσι νομίζοντες αὐτὸν ἐν γνώσει ὂντα τοῦ μελετωμένου σχεδίου, θέλοντες ὅμως πρὶν συλληφθῶσι νᾶ πράξωσι τι παράτολμον καὶ συναντήσαντες τὸν Ἰππαρχον περὶ τὸ καλούμενον Λεωκόριον, ἀσχολούμενον εἰς τὰς προετοιμασίας τῆς Παναθηναϊκῆς πομπῆς, ἀπέκτειναν αὐτόν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ὑπάρχουσιν ἔτι καὶ σήμερον μὴ ἐξαλειφθέντα ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς μνήμης καὶ τῶν ὁποίων οὐχὶ ὀρθὴν ἰδέαν ἔχουσιν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ὡς ἐπὶ παρκαδείγματος ὅτι οἱ βρασιεῖς τῶν Λακεδαιμονίων δὲν δίδουσιν ἕκαστος μίαν ψῆρον, ἀλλὰ δύο, καὶ ὅτι ὑπάρχει παρ' αὐτοῖς καὶ ὁ Πιττανάτης λόχος, ὅστις οὐδέποτε ὑπῆρξεν. Οὕτως ἀμελοῦσιν οἱ πολλοὶ τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας τρεπόμενοι μᾶλλον πρὸς τὰ ἔτοιμα.

21. Ἐν τούτοις ἐκ τῶν εἰρημένων τεκμηρίων δὲν κιν-

δυνεῦσι τις νὰ ἀπατηθῇ παρὰδεχόμενος ὡς ἀληθὴ τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἀνέφερον· ἢ μὴ πιστεύῃ δὲ οὔτε τοὺς ὕμνους τῶν ποιητῶν οἵτινες μεθ' ὑπερβολῆς αὐτοὺς κοσμοῦσιν, οὔτε τὰς διηγήσεις τὰς ἀρεστὰς μᾶλλον εἰς τὴν ἀκρόασιν ἢ ἀληθεῖς· τὰς ὁποίας οἱ λογογράφοι συνέθεσαν περὶ γεγονότων ἀνεξελέγκτων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἕνα καὶ τῆς πηλικιότητος αὐτῶν θεωρουμένων ὡς ἀπιστεύτων καὶ μυθωδῶν, ἃς περὶ τῆς δὲ ὅτι τὰ γεγονότα ταῦτα ἠρύσθη μεθ' ὅσας φροντίδας ἐπέτρεπεν ἡ ἀρχαίότης αὐτῶν μετὰ τῶν ἀθηναικῶν μνηστειῶν. Καὶ μοιλοῦντο οἱ ἄνθρωποι τείνουσιν εἰς τὸ νὰ θεωρῶσι τὴν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν πόλεμον ὡς μέγιστον πάντων, ἀφοῦ δὲ παύσῃ νὰ θρυμμάζωσι μᾶλλον τοὺς ἀρχαίους, μοιλοῦντο ἀρεστὰ ἐπισκοπήσωμεν τὰ πράγματα ὅπως πείσθωμεν ὅτι ὁ παρὼν ὑπῆρξε πολὺ ἀνώτερος ὅλων τῶν προελθόντων.

22. Καὶ ὅσους μὲν λόγους εἶπον ἕκαστοι, εἴτε μέλλοντες νὰ πολεμήσωσιν εἴτε ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ, δύσκολον ἦτο νὰ ἀπομνημονεύσω αὐτολεξεῖς, τόσον ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐγὼ αὐτὸς ἤκουσα ὅσον καὶ ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἤκουσα παρ' ἄλλων· ἐξέθεσα ὅμως αὐτοὺς ὅπως ἐνόμιζον ὅτι συνεβιβάζοντο καλλίτερον πρὸς τὰ πραττόμενα, διατηρῶν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀκριβεστάτη τὴν ἐννοίαν τῶν ἀληθῶς λεχθέντων· τὰ δὲ πραχθέντα ἐν τῷ πολέμῳ ἔργα δὲν ἐτόλμησα νὰ γράψω ἑρωτῶν τὸν τυχόντα, οὔτε ὅπως ἐπρόνουσιν ἐγὼ, ἀλλ' ἀφοῦ ἐβασάνισα μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἀκριβοείας καὶ ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ἐγὼ αὐτὸς παρευρέθην καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔμαθον παρ' ἄλλων. Ἐπιπόνως δὲ εὗρίσκετο ἡ ἀλήθεια, διότι οἱ παρόντες εἰς ἕκαστον γεγονὸς δὲν ἔλεγον τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἕκαστος συμφώνως μὲ τὴν συμπάθειαν ἢ ἀνελύγως τῆς μνήμης τὴν ὁποίαν εἶχε. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν φανῇ ὅχι πολὺ τερπνόν· ὅτοι ὅμως θελήσωσι καὶ τὰ γε-

νόμενα νὰ μὲθωσι· σαρῶς καὶ ἐκ τούτων νὰ ἐξαγάγωσιν ὠφέλιμα συμπεράσματα περὶ τῶν μελλόντων ποτὲ καὶ αὐθις νὰ συμβῶσι, τοιούτων ὄντων καὶ παρὰ πλεονείων κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀρκοῦσαν θέλουσιν ἔχει τὴν ὠφέλειαν. Τὸ παρὸν ἔργον συνεγρᾶφη οὐχὶ διὰ νὰ ἀρέσῃ πρὸς στιγμὴν εἰς τὸν ἀναγνώσκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ παρὰμείνῃ αἰώνιον κτῆμα.

23. Ἐκ δὲ τῶν προτέρων ἔργων τὸ μέγιστον ὕπερ ἐπράχθη εἶναι ὁ Μηδικὸς πόλεμος, καὶ αὐτὸς ὅμως ταχύ τέλος ἔσχε διὰ δύο ναυμαχιῶν καὶ δύο πεζομαχιῶν. Τοῦ δὲ παρόντος πολέμου τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ διάρκεια καὶ τοσαῦτα παθήματα ὑπέστη ἕνεκεν αὐτοῦ ἡ Ἑλλάς ὅσα οὐδέποτε ἄλλοτε ἐν ἱσθμῷ διαστήματι χρόνου. Διότι οὔτε τοσαῦται πόλεις κυριευθεῖσαι ἡρημώθησαν, αἱ μὲν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, αἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀντιπολεμούντων (ὑπάρχουσι δὲ καὶ τινες αἱ ὁποῖαι κυριευθεῖσαι μετέβηλον οἰκήτορας), οὔτε τοσαῦται φυγαὶ ἀνθρώπων, οὔτε τόσοι φόνοι εἰς μάχης καὶ εἰς ἐμφυλίους ταραχάς. Καὶ αὐτὰ τὰ πρότερα ἐκ παραδόσεως λεγόμενα, σπανίως δὲ διὰ τῶν ἔργων βεβαιούμενα, κατέστησαν πιστευτά· συνεβησαν, παραδείγματος χάριν, σεισμοὶ ἰσχυρότατοι οἵτινες ἐξεπτάθησαν ἐπὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς γῆς, ἡλίου ἐκλείψεις συνεχέστεραι παρ' ὅσαι πελαγιόθεν μνημονεύονται, μεγάλη ξηρασίς εἰς τινὰ μέρη καὶ ἕνεκα ταύτης λιμός καὶ ἡ οὐκ ὀλίγον βλάβη καὶ μέρος τι καταστρέψασα λοιμώδης νόσος· ταῦτα πάντα ἐνέσκηψαν συγχρόνως μετὰ τούτου τοῦ πολέμου. Ἄρχισαν δὲ αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι διελύσαντες τὰς τρικκοτάστες συνθήκας αἵτινες ἐγένοντο μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Εὐβοίας. Τὰς αἰτίαις δὲ καὶ τὰς διαφορὰς ἕνεκα τῶν ὁποίων διέλυσαν τὰς συνθήκας ταύτας περιγρᾶψω ἐν ἀρχῇ διὰ νὰ μὴ ἐρωτήσῃ τις ποτε πόθεν ἡγήθη τοιοῦτος πόλεμος μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἡ μὲν ἀληθεστάτη πρόφασις, μὴ γενομένη ὅμως γνωστῇ, εἶναι νο-

μίζω ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι γινόμενοι ἰσχυροὶ καὶ φόβον ἐμπνέοντες εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἠνέγκασαν αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσιν· αἱ δὲ εἰς τὸ φανερὸν λεγόμεναι αἰτίαι, ἔνεκα τῶν ὑποίων ἔλυσαν τὰς σπονδὰς καὶ ἤρχισαν τὸν πόλεμον, τοιαῦται ἦσαν εἰς ἀμφοτέρους.

24. Ἦ Ἐπιδάμνος εἶναι πόλις κειμένη πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ εἰσπλέοντος εἰς τὸν Ἰόνιον κόλπον· πλησίον δ' αὐτῆς κατοικοῦσιν οἱ βέρβεροι Τκυλάντιοι, ἔθνος Ἰλλυρικόν. Εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἔπεμψαν μὲν ἀποικίαν οἱ Κερκυραῖοι, οἰκιστὴς ὅμως ἐγένετο Φαλῖος ὁ υἱὸς τοῦ Ἑρτοκλείδου, τὸ γένος Κορίνθιος, ἀπόγονος τοῦ Ἑρρακλέους, λαθὼν τὸ ὄνομα κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον ἐκ τῆς μητροπόλεως. Κορίνθιοί τινες καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς Δωρικῆς φυλῆς συνέπρᾳξαν εἰς τὸν συνοικισμὸν τοῦτον. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἡ πόλις τῶν Ἐπιδαμνίων ἐγένετο μεγάλη καὶ πολυχλήρωπος. Στασιάζσαντες ὅμως οἱ κάτοικοι πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ὡς λέγεται, ὑπέφερον πολὺ ἐκ πολέμου τινὸς πρὸς τοὺς γείτονας βερβέρους καὶ ἐστερήθησαν τῆς πολλῆς δυνάμεως. Ἐσχάτως δὲ, πρὸ τῆς κηρύξεως τούτου τοῦ πολέμου, ὁ δῆμος αὐτῶν ἐξεδίωξε τοὺς δυνάτους, οὗτοι δὲ ἀπελθόντες πρὸς τοὺς βερβέρους ἐλήστευον μετ' αὐτῶν τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Οἱ ἐν τῇ πόλει μένοντες Ἐπιδαμνιοὶ ἐπειδὴ ἐπιέζοντο, πέμπουσι πρέσβεις εἰς Κέρκυραν καθύ μητροπόλιν οὔσαν, παρεκκαλοῦντες νὰ μὴ τοὺς παραβλέψῃ φθειρομένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐξορίστους νὰ τοὺς συνδιαλλάξῃ καὶ τὸν πόλεμον τῶν βερβέρων νὰ καταπαύσῃ. Ταῦτα δὲ παρεκχλουν καθίσαντες ἰκέται εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἥρας. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἰκεσίαν, καὶ ἀπέπεμψαν αὐτοὺς ἀπράκτους.

25. Ἰδόντες οἱ Ἐπιδαμνιοὶ ὅτι οὐδεμίαν βοήθειαν ἠδύναντο νὰ περιμένωσιν ἀπὸ Κερκύρας ἢ πόρου περὶ τοῦ πράκτεος, καὶ πέμψαντες εἰς Δελφοὺς ἡρώτων τὸν

Ἀπολλωνῶν ἐὰν ἔπρεπε νὰ ἀφιερώσωσι τὴν πόλιν των εἰς τοὺς Κορινθίους ὡς οἰκιστὰς καὶ νὰ πειραθῶσι νὰ λάβωσι παρ' αὐτῶν βοήθειάν τινα. Ὁ δὲ ἀπεκρίθη εἰς αὐτοὺς νὰ παρὰδῶσι τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτοὺς ὡς ἀρχηγούς. Τότε οἱ Ἐπιδάμνιοι ἐλθόντες εἰς τὴν Κόρινθον παρέδωκαν κατὰ τὸ μαντεῖον τὴν ἀποικίαν, ἀποδεικνύοντες ὅτι ὁ οἰκιστὴς αὐτῶν ἦτο ἐκ Κορινθοῦ καὶ δηλοῦντες τὴν ἀπόκρισιν τοῦ χρηστήριου, καὶ ἐδέοντο νὰ μὴ τοὺς παρὰβλέψωσι καταστρεφόμενους ἀλλὰ νὰ τοὺς βοηθήσωσιν. Οἱ δὲ Κορινθιοὶ ἐδέχθησαν τὴν αἰτησίαν τῶν φρονοῦντες ὅτι εἶχον τοιοῦτο δικαίωμα, καθάτι ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀποικία ἦτο ἰδική των ὅσον καὶ τῶν Κερκυραίων, ἐνταύτῃ δὲ καὶ ἕνεκα μίτους πρὸς τοὺς Κερκυραίους οὗτινες τοὺς παρημέλουν καίτοι ὄντες ἀποικοὶ αὐτῶν· διότι οὔτε εἰς τὰς κοινὰς πανηγύρεις ἐδιῶν τὰ συνειθιζόμενα δῶρα οὔτε δι' ἄνδρὸς Κορινθίου ἤρχιζον τὰς θυσίας, ὅπως ἔπραττον αἱ ἄλλαι ἀποικίαι, ἀλλὰ τοὺς περιεφρόνουν διότι ἦσαν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐπίσης πλούσιοι ὅσον οἱ εὐπορώτατοι τῶν Ἑλληνῶν, καὶ κατὰ τὰς πολεμικὰς παρσκευὰς δυνατώτεροι, ἐπαιρούμενοι ἐνίστε ὅτι πολὺ ὑπερεῖχον καὶ κατὰ τὸ ναυτικὸν καὶ διότι ἡ Κέρκυρα εἶχε κατοικηθῆ προγενεστερώς ὑπὸ τῶν Φαιάκων φημιζομένων περὶ τὰ ναυτικά. Ἐνεκα τούτου δὲ ἔτι μᾶλλον κατήρτιζον τὸ ναυτικὸν των καὶ ἦσαν ὅχι ἀδύνατοι· διότι ὅταν ἤρχισαν τὸν πόλεμον εἶχον ἑκατὸν εἴκοσι τριήρεις.

26. Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα ταῦτα τὰ παράπανα οἱ Κορινθιοὶ ἄσμενοι ἔπεμπον τὴν βοήθειαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον, προσκαλοῦντες τὸν βουλόμενον νὰ μεταβῇ καὶ κατοικήσῃ ἐκεῖ καὶ πέμψαντες φρουροὺς ἐξ Ἀμπρακινῶν καὶ Λευκαδίων καὶ Κορινθίων. Ἐπορεύθησαν δὲ περὶ εἰς Ἀπολλωνίαν, ἀποικίαν οὖσαν τῶν Κορινθίων, φοβούμενοι τοὺς Κερκυραίους μήπως ἐμποδισθῶσι παρ' αὐτῶν ἐὰν μετέβκινον διὰ θαλάσσης. Οἱ Κερκυραῖοι δὲ

μαθόντες ὅτι οἰκήτορες καὶ φρουροὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον καὶ ὅτι ἡ ἀποικία ἐδόθη εἰς τοὺς Κορινθίους, ὠργίσθησαν· καὶ πλεύσαντες εὐθύς μετὰ εἰκοσιπέντε πλοίων καὶ ὕστερον μετ' ἄλλου στόλου, καὶ τοὺς διωχθέντας ἐπρόστυχον ὑβριστικῶς νὰ δεχθῶσι (διότι ἐλθόντες εἰς Κέρκυραν οἱ φυγάδες τῶν Ἐπιδαμνίων ἐδείκνυνον τοὺς τήρους, καὶ παριστῶντες κοινὴν τὴν κατὰ γωγὴν παρεκάλουν νὰ τοὺς ἐπικυρώσωσιν εἰς τὴν πατρίδα των) καὶ νὰ ἀποπέμψωσι τοὺς φρουροὺς καὶ τοὺς οἰκήτορας οὓς ἐπεμψεν οἱ Κορίνθιοι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι εἰς οὐδὲν ἐκ τούτων ὑπήκουσαν, οἱ Κερκυραῖοι ἐκστρατεύουσι κατ' αὐτῶν μετὰ τεσσαρῶν πλοίων, συνεπύχοντες τοὺς φυγάδας διὰ νὰ ἀποκαταστήσωσιν αὐτοὺς καὶ προσλαβόντες τοὺς Ἰλλυριοὺς ὡς ἐπικυρώρους. Ἐλθόντες δὲ ἐνώπιον τῆς πόλεως ἀνήγγειλον προηγουμένως ὅτι ὅσοι ᾔθελον ἐκ τῶν Ἐπιδαμνίων καὶ τῶν ξένων ἠδύναντο νὰ ἀπέλθωσιν ἀβλαβεῖς, εἰδευή θὰ τοὺς μεταχειρίζοντο ὡς ἐχθρούς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπέθοντο, οἱ μὲν Κερκυραῖοι ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν κειμένην ἐπὶ ἰσθμοῦ.

27. Οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἅμα ἦλθον πρὸς αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἐπιδάμνου ἀγγελίαι· ὅτι πολιορκεῖται ἡ πόλις, παρεσκευάζον στρατὸν, καὶ ἅμα ἐκήρυττον ὅτι ὁ βουλόμενος ἠδύνειτο νὰ μεταβῇ πρὸς ἀποικίαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον ἀπολύων ἕνα καὶ ὅμοια τοῖς Ἐπιδαμνίοις δικαιώματα· ἐάν δέ τις δὲν θέλῃ μὲν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως, θέλει ὅμως νὰ μεθεῖξῃ τῆς ἀποικίας, δύναται νὰ μείνῃ εἰς Κόρινθον καταβάλλων πεντήκοντα Κορινθιακὰς δραχμὰς. Ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἀναχωρήσαντες πολλοὶ καὶ οἱ τὰ χρήματα καταβάλλοντες. Παρεκάλεσαν δὲ καὶ τοὺς Μεγαρεῖς νὰ συνοδεύσωσι διὰ τῶν πλοίων τῶν τοὺς Κορινθίους, μὴ τυχὸν ἐμποδίσωσιν αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι κατὰ τὸν διάπλουν· οἱ δὲ Μεγαρεῖς παρεσκευάσαν ὅκτω πλοῖα διὰ νὰ συμπλεύσωσι, καὶ οἱ Παλεῖς τῆς Κεφαλληνίας τέσσαρα. Παρεκάλεσαν δὲ καὶ τοὺς Ἐπιδαυρίους,

οἵτινες πρέσχον πέντε, οἱ δὲ Ἑρμιονεῖς ἓν, καὶ οἱ Τροιζήνιοι δύο, οἱ δὲ Λευκάδιοι δέκα καὶ οἱ Ἀμπρακιῶται ὀκτώ. Παρὰ τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Φλιασίων ἐζήτησαν χρήματα, παρὰ τῶν Ἰλσίων καὶ πλοῖα καὶ καὶ χρήματα. Αὐτοὶ δὲ οἱ Κορίνθιοι παρεσκεύασαν τριάκοντα πλοῖα καὶ τρισχιλίους ὀπλίτας.

28. Ἀμὰ δὲ ἔμκλον οἱ Κερκυραῖοι τὰς προπαρσκευάς, ἐλθόντες εἰς Κόρινθον μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Σικυωνίων πρέσβων, τοὺς ὁποίους παρέλαβον, ἐζήτουν παρὰ τῶν Κορινθίων νὰ ἐπαινεύωσι τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ ἀποσταλέντας φρουροὺς καὶ οἰκήτορας, καθότι οὐδὲν δικαίωμα εἶχον ἐπὶ τῆς Ἐπιδάμνου. Ἐὰν ὅμως ἀντιποιοῦνται αὐτήν, ἠδύναντο νὰ ὑποβάλωσι τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν Πελοποννησιακῶν πόλεων τὰς ὁποίας ἤθελον ἐκλέξει ἀμφοτέρω· εἰς οἷονδή ποτε δὲ καὶ ἀνέπειδικάζετο ἡ ἀποικία, ἐκεῖνος θὰ ἔμενε κύριος. Ἐπρότεινον δὲ νὰ ἐρωτήσωσι καὶ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, καὶ συντόμως εἶπεν δὲν ἤθελον τὸν πόλεμον· ἄλλως, θὰ ἠναγκάζοντο καὶ αὐτοὶ νὰ ἐπιζητήσωσι φίλους μὴ ἀρεστοὺς καὶ ἄλλους παρ' ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶχον τότε, ὅπως ἀσφαλισθῶσιν. Οἱ δὲ Κορίνθιοι ἀπεκρίθησαν εἰς αὐτοὺς ὅτι τότε θὰ σκεφθῶσιν ὅταν οἱ Κερκυραῖοι ἀποσύρῳσιν ἀπὸ τῆς Ἐπιδάμνου καὶ τὰ πλοῖα καὶ τοὺς βαρβάρους· πρὶν τούτου ὅμως δὲν ἐθεώρουν δίκαιον οἱ μὲν Ἐπιδάμνιοι νὰ πωλορκῶνται οἱ δὲ Κορίνθιοι νὰ δικάζωνται. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι ἀντέλεγον ὅτι θὰ ἔπραττον ταῦτα, ἐὰν καὶ οἱ Κορίνθιοι ἐπαινεύωσι τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ συγκατετίθεντο μάχιμα νὰ μένωσιν ἀμφοτέρω ἐν ἀναχωρῇ εἰς τὰς θέσεις των μέχρι οὗ γίνῃ ἡ δίκη.

29. Οἱ Κορίνθιοι οὐδεμίαν τῶν προτάσεων τούτων ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ πλοῖα των ἦσαν ἤδη πεπληρωμένα καὶ εἶχον φθάσει οἱ σύμμαχοι, ἔπεμψαν πρῶτον κήρυκα διὰ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον εἰς τοὺς Κερκυραίους, καὶ ἀπάρχοντες μετὰ πλοίων ἐβδόμηκονταπέντε

καὶ ὁπλιτῶν δισχιλίῳν ἔπλευσαν πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον διὰ τὰ πολεμῆσάσιν ἐναντίον τῶν Κερκυραίων· ἔστρατήγηον δὲ τῶν μὲν πλοίων Ἀριστεύς ὁ Πελλίχου, Καλλικράτης ὁ Καλλίου καὶ Τιμάνωρ ὁ Τιμάνθους, τῶν δὲ πεζῶν Ἀργέτιμος ὁ Εὐρυτίμου καὶ Ἰσαρχίδης ὁ Ἰσάρχου. Ἀφοῦ δὲ ἐφθασεν εἰς τὸ Ἀκτιον τῆς Ἀνκτορίας γῆς, ὅπου ὑπάρχει τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔμπροσθεν τοῦ στομίου τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, οἱ Κερκυραῖοι καὶ κήρυκα ἔπεμψαν πρὸς αὐτοὺς ἐντὸς ἀκατίου διὰ τὰ τοὺς ἐμποδίστην τὰ πλεύσασαι κατ' αὐτῶν καὶ συγχρόνως ἐπλήρουν τὰ πλοῖα, ἐπιδιορθώσαντες τὰ παλαιὰ ὥστε τὰ ἦναι πλώμα καὶ προετοιμάσαντες τὰ ἄλλα. Ἀφοῦ δὲ ὁ κήρυξ ἐπέστρεψε μηδὲν εἰρηνικὸν φέρων ἐκ μέρους τῶν Κορινθίων, ἐπειδὴ πρὸς τοῦτοις τὰ πλοῖα τῶν, ὁ γδοήκοντα τὸν ἀριθμὸν (διότι τεσσαράκοντα ἐπολιόρκουν τὴν Ἐπίδαμνον), ἦσαν ἤδη καθ' ὅλα ἑτοιμα, πλεύσαντες ἐναντίον τῶν Κορινθίων καὶ παρταχθέντες ἀναυμάχησαν· καὶ ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι νίκην μεγάλην καὶ κατέστρεψαν δεκαπέντε πλοῖα τῶν Κορινθίων. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν συνέβη τὰ παρὰ τοῦ καὶ ἡ Ἐπίδαμνος εἰς τοὺς πολιορκουμένους αὐτὴν διὰ συνθήκης καθ' ἣν συνεφωνήθη οἱ μὲν ξένοι τὰ πωληθῶσιν, οἱ δὲ Κορίνθιοι τὰ μείνωσιν αἰχμάλωτοι μέχρι οὗ ἀπορρασισθῇ ἄλλο τι περὶ αὐτῶν.

30. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ Κερκυραῖοι στήσαντες τρόπαιον ἐπὶ τῆς Λευκίμνης, ἀκρωτηρίου τῆς Κερκύρας, τοὺς μὲν ἄλλους ἐκ τῶν αἰχμάλωτων τοὺς ὁποίους ἔλαβον ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ Κορινθίους ἐκράτησαν δεσμίους. Ὑστερον δὲ, ἀφοῦ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ σύμμαχοί των, ἡττηθέντες κατὰ θάλασσαν ἀνεχώρησαν εἰς τὰς πατρίδας των, οἱ Κερκυραῖοι ἔμειναν κύριοι ὅλων ἐκείνων τῶν παραλίων καὶ πλεύσαντες εἰς Λευκάδα, ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, κατετήρμασαν τὸν τόπον καὶ ἐνέπρησαν τὴν Κυλλήνην νεώριον τῶν Ἡλείων, καθότι οὗτοι εἶχον παρ᾽ ἑαυτοῖς εἰς τοὺς Κορινθίους χρήματα καὶ πλοῖα. Κατὰ

τὸ πλεῖστον δὲ τοῦ χρόνου, μετὰ τὴν ναυμαχίαν, ἐπα-
κρίτουν τῆς θαλάσσης, καὶ ἀποβιβάζομενοι εἰς τὰς χώ-
ρας τῶν συμμάχων τῶν Κορινθίων ἐδήρουν αὐτάς, μέχρις
οὗ οἱ Κορίνθιοι πέμψαντες περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους
πλοῖα καὶ στρατὸν, ἐπειδὴ ὑπέφερον οἱ σύμμαχοί των,
ἐστρατοπέδευσαν εἰς Ἀκτιον καὶ περὶ τὸ Χειμέριον τῆς
Θεσπρωτίδος, ὅπως φυλάττωσι καὶ τὴν Λευκάδα καὶ
τὰς ἄλλας πόλεις ὅσαι ἦσαν φίλικαι πρὸς αὐτούς. Ἄντε-
στρατοπεδεύοντο δὲ καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἐπὶ τῆς Λευκίμ-
μης μετὰ πλοίων καὶ στρατοῦ. Μὴ ἐλθόντες δὲ εἰς οὐ-
δεμίαν σύγκρουσιν μεταξὺ των, ἀλλὰ μείναντες καθ'
ὅλον ἐκεῖνο τὸ ὑπόλοιπον τοῦ θέρους ἀπέναντι ἀλλήλων,
ἀνεχώρησαν ἐπελθόντος τοῦ χειμῶνος εἰς τὰ ἴδια.

31. Ὀλόκληρον τὸν μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἑαυτὸν
καὶ τὸν ἐπόμενον οἱ Κορίνθιοι, ὠργισμένοι διὰ τὸν πρὸς
τοὺς Κερκυραίους πόλεμον, ἐναυπήγουν καὶ παρεσκευά-
ζον ἰσχυρώτατον στόλον, συναθροίζοντες κωπηλάτας ἐπὶ
μισθῷ ἕκ τε τῆς Πελοποννήσου καὶ ἕκ τῆς ἄλλης Ἑλ-
λάδος. Μανθάνοντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τὰς προπαρα-
σκευὰς αὐτῶν ἐφοβοῦντο καὶ ἀπεφάσισαν (ἐπειδὴ δὲν
εἶχον μετ' οὐδενὸς τῶν Ἑλλήνων συμμάχων μήτε ἦσαν
ἐγγεγραμμένοι εἰς τὰς τῶν Ἀθηναίων ἢ τῶν Λακεδαι-
μονίων συνθήκας) ἐλθόντες πρὸς τοὺς Ἀθηναίους νὰ συμ-
μαχήσωσι μετ' αὐτῶν καὶ νὰ προσπαθήσωσι νὰ τύχωσι
συνδρομῆς τινος. Οἱ δὲ Κορίνθιοι μαθόντες ταῦτα ἔπεμ-
ψαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα μὴ τὸ
ναυτικὸν τῶν Ἀθηναίων ἐνούμενον μὲ τὸ τῶν Κερκυ-
ραίων γίνῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν διεύθυνσιν ἣν ἤθελον νὰ
δώσωσιν εἰς τὸν πόλεμον. Συγκληθείσης δὲ ἐκκλησίας
ἦλθον ἀμφοτέρω τὰ μέρη εἰς ἀντιπαράστασιν. Καὶ οἱ
μὲν Κερκυραῖοι ταιαῦτα εἶπον.

32. «Εἶναι δίκαιον, ὦ Ἀθηναῖοι, οἱ ἐρχόμενοι νὰ ζη-
τήσωσι βοήθειαν παρ' ἄλλου, ὅπως πράττομεν ἡμεῖς σή-
μερον, χωρὶς νὰ ἐρείδωνται οὔτε ἐπὶ μεγάλῃς εὐεργε-

σίαις οὔτε ἐπὶ προτέραις συμμαχίαις, νὰ καταδείξωσι πρῶτον μὲν καὶ πρὸ πάντων ὅτι αἱ αἰτήσεις τῶν εἶναι συμφέρουσαι, ἢ τοῦλάχιστον ὅχι ἐπιζήμιοι, ἔπειτα δὲ ὅτι καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ἔσεται αἰωνία· ἐὰν δὲ ἐκ τούτων μηδὲν σαφὲς καταστήσῃσι, νὰ μὴ ὀργισθῶσι διὰ τὴν ἄρνησιν. Οἱ Κερκυραῖοι πεπεισμένοι ὅτι μετὰ τῆς αἰτήσεως τῆς συμμαχίας ἠδύναντο νὰ σῶν, ἐξαποκλίσωσι ταῦτα, μᾶς ἀπέστειλαν. Συνέπεσε δὲ ἡ πολιτικὴ ἡμῶν πρὸς δυστυχίαν μας καὶ κατὰ τὴν κρίσιν σας νὰ ἦναι παράλογος ὡς πρὸς τὴν παροῦσαν ἀνάγκην καὶ ἀσύμφορος κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμήν. Διότι μὴ γενόμενοι κατὰ τοὺς προτέρους χρόνους σύμμαχοι ἐκούσιοι οὐδενὸς, ἐρχόμεθα σήμερον νὰ ζητήσωμεν τοῦτο παρ' ἄλλων, καὶ δι' αὐτὸ εἰς τὸν παρόντα κατὰ τῶν Κορινθίων πόλεμον εἴμεθα ἔρημοι. Καὶ οὕτω κατήντησεν ἡ πρότερον θεωρουμένη σωφροσύνη ἡμῶν, ἣτις συνίστατο εἰς τὸ νὰ μὴ συγκινδυνεύωμεν κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ ἄλλου εἰς ξένην συμμαχίαν, νὰ ὀκνῆται σήμερον ἀφροσύνη καὶ φανερά ἀδυναμία. Καὶ κατὰ μὲν τὴν γενομένην ναυμαχίαν ἡμεῖς μόνοι ἀπωθήσαμεν τοὺς Κορινθίους· ἀλλ' ἐπεὶ οὗτοι ἔρχονται καθ' ἡμῶν μετὰ μεγαλειτέρων δυνάμεων ληφθεῖσιν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος καὶ ἡμεῖς βλέπομεν ὅτι εἴμεθα ἀδύνατοι νὰ κατισχύσωμεν διὰ μόνων τῶν ἰδίων ἡμῶν δυνάμεων, συγχρόνως δὲ ὅτι μέγας ὁ κίνδυνος ἐὰν ὑποκύβωμεν εἰς αὐτούς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ζητήσωμεν καὶ ὑμῶν καὶ παντὸς ἄλλου τὰς ἐπικουρίας, καὶ εἴμεθα συγγνωστοί ἐὰν ὅχι ἀπὸ κακίαν ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ ἐσφαλμένην ἰδέαν τολμῶμεν ἐνκνέειν τῆς προτέραις ἀπραγμοσύνης.

31. «Ἡ συνδρομὴ τὴν ὁποίαν θὰ παρέξητε εἰς ἡμᾶς, ἐὰν πεισθῇτε, θέλει γείνει καὶ εἰς σᾶς πολὺ ὠφέλιμος, πρῶτον μὲν διότι θὰ βοηθήσετε ἀνθρώπους ἀδικουμένους καὶ οὐχὶ βλάπτοντας ἑτέρους, ἔπειτα δὲ διότι δεχόμε-

νοὶ ἡμᾶς καθ' ἣν στιγμὴν διατρέχομεν τὸν ἔσχατον κίνδυνον, μᾶς προσφέρετε χάριν τὴν ὁποίαν οὐδέποτε θὰ λησμονήσωμεν, καὶ τέλος διότι ἔχομεν τὸ πολυκριθμώτερον ναυτικὸν μετὰ τὸ ἰδικόν σας. Καὶ σκεφθῆτε τίς εὐτυχίᾳ σπανιωτέρα, ἢ τίς διὰ τοὺς πολεμίους λυπηροτέρα παρὰ μία δύναμις, τῆς ὁποίας τὴν προσθήκην ὑμεῖς ἠθέλετε θεωρήσει. Ἄλλοτε ἀξίαν πολλῶν χρημάτων καὶ εὐγνωμοσύνης, νὰ ἔρχεται αὕτη πρὸς ὑμᾶς ἀφ' ἐκυτῆς, ἄνευ κινδύνου καὶ θάλασσης διδούσα ἐαυτὴν καὶ προσέτι φέρουσα εἰς ὑμᾶς τὴν γενικὴν ἐπιδοκιμασίαν, τὴν εὐγνωμοσύνην ἐκείνων τοῦ, ὁποῖους θὰ πρῶστατεύσετε καὶ τὴν αὐξήσιν τῶν δυνάμεών σας· πράγματα ἅτινα εἰς ὀλίγους μόνον μέγροι τοῦδε συνέπεσε νὰ προσφερθῶσι συνηνωμένα, καὶ ὀλίγοι ζητοῦντες συμμαχίαν προσφέρουσιν εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἐπικαλοῦνται τὴν συνδρομὴν, ἀσφάλειαν καὶ δόξαν ὅχι ὀλιγωτέραν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἔρχονται νὰ λάβωσιν. Ὁ φρονῶν ὅτι δὲν θέλει ἐκτραγῆ ὁ πόλεμος εἰς τὸν ὁποῖον θὰ σᾶς ἐρακινόμεθα χρήσιμοι δὲν κρίνει ὀρθῶς καὶ δὲν αἰσθάνεται ὅτι οἱ Ἀκκεδαμονῖοι φοβούμενοι ὑμᾶς ἐπιθυμοῦσι τὸν πόλεμον, ὅτι οἱ Κορίνθιοι πολὺ ἰσχύουσιν παρ' αὐτοῖς, ὅτι εἶναι ἐχθροὶ σας καὶ ζητοῦσι νὰ μᾶς προλάβωσιν εἰς τὴν παροῦσαν ἐπιχείρησιν, ἵνα μὴ κοινὸν μῖτος μᾶς ἐνώσῃ κατ' αὐτῶν, καὶ ἵνα μὴ ἀποτύχῃσι τοῦ διττοῦ σκοποῦ των, ἥτοι νὰ βλάψωσιν ἡμᾶς, καὶ νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἑαυτοὺς. Ἡμέτερον δὲ πάλιν ἔργον εἶναι νὰ προλάβωμεν, ἡμεῖς μὲν δίδοντες, σεῖς δὲ δεχόμενοι τὴν συμμαχίαν, καὶ νὰ κινήσωμεν μᾶλλον πρῶτοι κατ' αὐτῶν ἢ νὰ περιμείνωμεν τὴν ἐπίθεσιν των.

34. Ἄν δὲ εἴπωσιν ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ δέχασθε τοὺς ἀποίκους αὐτῶν, ἃς μάθωσιν ὅτι πᾶσα ἀποικία εὐεργετούμενη μὲν, τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δὲ ἀπαλλοτριούται· διότι οἱ ἀποικοὶ ἐκπέμπονται ὅχι διὰ νὰ ᾔνῃσι δοῦλοι, ἀλλὰ διὰ νὰ ᾔνῃσι ἴσοι μετὰ τοὺς

μένοντας. Ὅτι δὲ μᾶς ἡδίκησαν εἶναι σφῆς, διότι προσ-
κληθέντες νὰ δικασθῶσι προκειμένου περὶ τῆς Ἐπιδή-
μνου, ἐπροτίμησαν νὰ διεκδικήσωσι τὰ πικράπονά των
μᾶλλον διὰ τοῦ πολέμου ἢ διὰ τοῦ δικαίου. Καὶ αὐτὰ
τὰ ὅποια πράττουσι πρὸς ἡμᾶς συγγενεῖς αὐτῶν ὄντας,
ὡς γίνωσιν εἰς σῆς μολήματα ὥστε μήτε δι' ἀπάτης
νὰ παρὰσυρθῇτε ὑπ' αὐτῶν, μήτε ἐὰν παρὰκλήσωσιν
ἐλλεικρινῶς νὰ ἐνθώτατε εἰς τὰς δεήσεις των· διότι ὁ
ὀλιγώτερον μεταμελοῦμενος διὰ τὰς χάριτας τὰς ὑποίας
ἔκαμεν εἰς τοὺς ἐναντίους, δικτελεῖ εἰς πληρεστέραν
ἀσφάλειαν.

35. «Δεχόμενοι ἡμεῖς μὴ ὄντας συμμάχους οὐδενός,
δὲν διαλύετε οὐδὲ τὰς μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων συνθή-
κας. Διότι ἐρρέθη ἐν αὐταῖς ὅτι πᾶσα ἐκτὸς τῆς συμ-
μαχίας Ἑλληνίς πόλις δύναται νὰ προσέλθῃ εἰς ὅντινα
ἐκ τῶν δύο ἀρέσκειται. Καὶ εἶναι λυπηρόν οἱ μὲν Κο-
ρίνθιοι νὰ πληρῶσι τὰ πλοῦτά των ἀπὸ τε τῶν ἐσπώνδων
πόλεων καὶ προσέτι καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, οὐκ
ὀλίγον δὲ καὶ ἐκ τῶν ὑπηκόων σας, ἡμεῖς δὲ νὰ ζητῶσι
νὰ ἐμποδίσωσιν ἀπὸ τῆς προκειμένης συμμαχίας καὶ
ἀπὸ πάσης ἄλλης ὁθενδήποτε βροηθείας. Οὐ μόνον δὲ
τοῦτο ἀλλὰ καὶ νὰ θεωρήτωσιν ὡς ἔγκλημα ἐὰν σεῖς
πεισθέντες ἐνδώσετε εἰς τὰς παρὰκλήσεις μας, ἐνῶ ἐξ
ἐναντίας ἡμεῖς μᾶλλον πρέπει νὰ δυσχερεστηθῶμεν ἐὰν
τὰς ἀπορρίψετε· διότι ἡμεῖς μὲν κινδυνεύοντας καὶ μὴ
ὄντας ἐχθροὺς θέλετε ἀπωθήσει, αὐτοὺς δὲ ἐχθροὺς ὄντας
καὶ ἐπερχομένους οὐ μόνον δὲν θέλετε ἐμποδίσει ἀλλὰ
καὶ θέλετε ἐπιτρέψει νὰ προσλάβωσιν ἐκ τοῦ ὑμετέρου
κράτους δύναμιν, τὸ ὅποion δὲν εἶναι δίκαιον, ἀλλ' ἢ
καὶ ἐκείνων τοὺς μισθοφόρους οὓς λαμβάνουσιν ἐκ τῆς
ὑμετέρας χώρας πρέπει νὰ ἐμποδίσετε, ἢ καὶ εἰς ἡμᾶς
νὰ πέμψετε βοήθειαν καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον ἠθέλετε
νομίσει καλόν, μάλιστα δὲ νὰ μᾶς δεχθῇτε συμμάχους
εἰς τὸ φανερόν. Πολλὰ δὲ εἶναι, ὡς ἐν ἀρχῇ εἴπομεν,

τὰ συμφέροντα τὰ ὅποια σὺς δεικνύομεν, καὶ τὸ μέγιστον ὅτι ἔχομεν τοὺς αὐτοὺς πολεμίους (ὑπερ ἀσφαλεστέτη ἐγγύησις), οὗτοι δὲ εἶναι ὅχι ἀσθενεῖς ἀλλ' ἱκανοὶ νὰ βλάψωσι τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἀποσπασθέντας· ναυτικῆς δὲ οὔσης καὶ οὐχὶ ἡπειρωτικῆς τῆς προσφερομένης πρὸς ὑμᾶς συμμάχιας δὲν εἶναι ἀδιέφορος ἢ ἀποποίησης αὐτῆς· ἀλλὰ μάλιστα, ἐὰν μὲν δύνασθε, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέψετε εἰς κανένα νὰ ἔχη πλοῖα, ἐὰν δὲ δὲν δύνασθε, τότε πρέπει νὰ ἔχετε φίλον τὸν ἔχοντα ἰσχυρότατον ναυτικόν.

36. «Καὶ ὅστις νομίζει ὅτι αὐτὰ τὰ ὅποια λέγομεν εἶναι μὲν συμφέροντα, φοβεῖται δὲ μήπως πειθόμενος λύσῃ τὰς σπονδὰς, ἃς μάθῃ ὅτι ὁ φόβος τοῦ στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἰσχύος θὰ φοβίσῃ μᾶλλον τοὺς ἐναντίους, ἐνῷ τ' ἀνάγκη τὸ θάρος τοῦ, ἂν δὲν δεχθῇ ἡμᾶς, ἐπειδὴ θὰ ἦναι ἀσθενέας, ὀλιγώτερον θὰ φοβίσῃ ἐχθροὺς οἵτινες ἔχουσιν ἰσχύϊν, καὶ προσέτι ὅτι σήμερον βουλευέται ὀλιγώτερον περὶ τῆς Κερκύρας ἢ περὶ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὅτι δὲν ἐννοεῖ καλῶς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος τοῦ, ὅταν ἀπέναντι ἐπικειμένου καὶ σχεδὸν παρόντος πολέμου, ἀποβλέπων εἰς τὴν παρούσαν στιγμὴν, ἐνδοιᾶζῃ νὰ προσλάβῃ δύναμιν ἥτις συνοδευομένη μὲ τὰ μέγιστα ἐπικυλοῦσθῃ μὴ δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἢ νὰ βλάψῃ. Διότι κειμένη εἰς θέσιν πρόσφορον κατὰ τὸν πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν παράπλουν, δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὸ ἐκείθεν πρὸς βοήθειαν τῶν Πελοποννησίων πεμπόμενον ναυτικὸν καθὼς καὶ τὸ ἐντεῦθεν πρὸς τὰ ἐκεῖ, καὶ κατὰ πολλὰ δὲ ἄλλα τὸ πρᾶγμα εἶναι συμφερώτατον. Διὰ τῆς ἐξῆς δὲ βραχυτάτης περιλήψεως, ἐν γένει, καὶ ἐν μέρει, θέλετε μάθει ὅτι δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐγκαταλείψετε· τρεῖς εἰσὶν αἱ αἷται λόγου ναυτικῆς δυνάμεις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἰδική σας, ἡ ἰδική μας καὶ ἡ τῶν Κορινθίων· ἐὰν ἀφῆσετε νὰ ἐνωθῶσιν αἱ δύο τούτων καὶ προκαταλάβωσιν ἡμᾶς οἱ Κορίνθιοι, τότε θὰ ἔχετε νὰ ναυμαχήσετε

κατὰ τῶν Κερκυραίων ἄμα καὶ τῶν Πελοποννησίων· δε-
χόμενοι δὲ ἡμεῖς, θὰ πολεμήσατε πρὸς αὐτοὺς μὲ πλοῖα
ἐπηυξημένα διὰ τῶν ἰδικῶν μας.» Τοιαῦτα μὲν οἱ Κερ-
κυραῖοι, μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ Κορίνθιοι εἶπον τὰ ἐξῆς.

37. «Ἐπειδὴ οἱ Κερκυραῖοι οὗτοι οὐ μόνον διὰ νὰ
τοὺς δεχθῇτε ὠμίλησαν ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δείξωσιν ὅτι
ἡμεῖς τοὺς ἀδικοῦμεν καὶ τοὺς πολεμοῦμεν ὅχι δικαίως,
νομίζομεν ἀναγκαῖον καὶ ἡμεῖς νὰ ἐξετάσωμεν, πρῶτον
ἀμφοτέρω ταῦτα καὶ ἔπειτα νὰ προβῶμεν καὶ εἰς τὰ
λοιπὰ, ἵνα καὶ τὴν ἐκ μέρους ἡμῶν δικαίαν ἀπαίτησιν
ἀσφαλέστερον γνωρίσετε, καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτῶν οὐχὶ
ἀπερισκέπτως ἀποκρούσητε. Λέγουσι λοιπὸν ὅτι ἐκ φρο-
νήσεως δὲν ἐδέχθησαν ἀκόμη τὴν συμμαχίαν οὐδενός·
τοῦτο ὅμως ἐπραξεν μᾶλλον διὰ νὰ κακουργῶσι παρὰ
ἀπὸ ἀρετῆς, διότι δὲν ἤθελον νὰ ἔχωσιν οὔτε σύμμαχόν
τινα εἰς τὰ ἀδικήματα, οὔτε μάρτυρα, οὔτε νὰ αἰσχύ-
νωνται διὰ τὰς ἀπορρίψεις τῶν αἰτήσεών των. Συγχαρό-
ντες δὲ ἐπειδὴ ἡ πόλις των κεῖται εἰς πρόσφορον θέσιν,
δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν ὥστε νὰ γίνωνται αὐτοὶ
μᾶλλον, παρὰ ἂν ἐκωλύοντο ὑπὸ συνθηκῶν, δικασταὶ
τῶν ἀδικημάτων τὰ ὑποῖα πράττουσιν εἰς ἄλλους· κα-
θότι σπανιώτατα ἐκπλέοντες πρὸς τοὺς ἄλλους, δέχονται
πολλοὺς ἐξ ἀνάγκης κατὰπλέοντας εἰς τὸν λιμένα των.
Καὶ ἐκ τούτου ἡ εὐσχημος ἀπὸ τῶν σπονδῶν ἀποχή,
οὐχὶ ὅπως μὴ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὰς ἀδικίας τῶν ἄλ-
λων ἀλλ' ὅπως ἀδικῶσιν αὐτοὶ μόνοι, καὶ ὅπως ἐκαστὸς μὲν
ὅπου ὑπερὶσχύουσι, μεταχειρίζονται βίαν, ἐκαστὸς δὲ ὅπου
μένουσιν ἀπαρτηρήτοι, πλεονεκτῶσιν, ἂν δὲ προσλά-
βωσί τι, δεικνύονται ἀνάίσχυντοι. Ἄν ἦσαν τῶνόντι ἄν-
δρες ἀγαθοί, ὡς λέγουσιν, ὅσῳ μᾶλλον ἐξησφαλισμένοι
ἦσαν ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῶν ἄλλων, τόσῳ μᾶλλον θὰ
ἠδύναντο νὰ καθιστῶσι κατὰφανεστέρην τὴν ἀρετὴν
των, συναλλασσόμενοι κατὰ τὸ δίκαιον.

38. «Ἀλλ' οὔτε πρὸς τοὺς ἄλλους οὔτε πρὸς ἡμᾶς

εἶναι τοιοῦτοι, ἅποικοι δὲ ὅντες πάντοτε ἀντέστησαν εἰς ἡμᾶς καὶ τῶρα μᾶς πολεμοῦσι, προφραζόμενοι ὅτι δὲν ἐπέμνησεν εἰς ἀποικίαν ἐπὶ τῷ κακῶς πάσχειν. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι δὲν ἀποικίσκαμεν αὐτοὺς διὰ τὰ ὑβρίζωσιν, ἀλλὰ διὰ τὰ μᾶς θεωρῶσιν ἡγεμόνας τῶν καὶ μᾶς ἀποδίδωσι τὰς προσηκούσας τιμὰς. Αἱ ἄλλαι ἀποικίαι τιμῶσιν ἡμᾶς, καὶ τὰ μάλιστα ἀγαπώμεθα ὑπὸ τῶν ἀποίκων· ἐὰν λοιπὸν ἀρέσκωμεν εἰς τοὺς περισσοτέρους, εἶναι φανερόν ὅτι ἀδίκως ἀπαρέσκωμεν εἰς τοὺς μόνους, οὐδὲ θὰ τοὺς εὐπολεμοῦμεν ἕξω τοῦ πρέποντος· ἐὰν δὲν ἡδικοῦμεθα ὑπερβαλλόντως. Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅμως ὅτι ἡμαρτάνομεν, καλὸν μὲν εἰς αὐτοὺς ἤθελεν εἶσθαι ἐὰν ὑπεχώρουν εἰς τὴν ἡμετέραν ὀργήν, αἰσχρὸν δ' εἰς ἡμᾶς ἐὰν μετεχειρίζομεθα τὴν εἶναι κατὰ τῆς ἀνεξιγκασίας αὐτῶν· διὰ τῆς ὑπεροφίας τῶν ὅμως καὶ τῆς ὕβρεως τῆς προσεχομένης ὑπὸ τοῦ πλούτου, διέπραξεν πολλὰς ἀδικίας πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐσχάτως ἔστιν ἢ εἰς ἡμᾶς ἀνήκουσα Ἐπίδαμνος ἔπασχε δὲν τὴν ἐβοήθουν, ἅμα ὅμως ἡμεῖς ἐδράμομεν εἰς βοήθειάν τῆς κατέλαβον αὐτὴν διὰ τῆς βίας καὶ τὴν κρατοῦσι.

39. «Λέγουσι δὲ ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι τὰ ὑποβληθῶσι πρότερον εἰς δίκην. Εἰς τοῦτο ἀποκρινόμεθα ὅτι ἡ δικαιοσύνη δὲν φαίνεται τὰ τηρεῖται παρ' ἐκείνου ὅστις λαμβάνει ἐκ τῶν προτέρων τὰς προφυλάξεις του, ἀλλὰ παρ' ἐκείνου ὅστις, πρὶν διχωνισθῆναι, καθίστησιν ἴσον τὸν ἕτερον εἰς τὰ ἔργα ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς λόγους. Οὗτοι δὲ, οὐχὶ πρὶν πολιορκήσωσι τὴν Ἐπίδαμνον, ἀλλ' ἀφοῦ παρετήρησαν ὅτι δὲν θὰ ἐμένομεν ἀδικοῦροι προέτεινον τὴν εὐσχημον πρόφασιν τῆς δικαιοσύνης· ἔπειτα δὲ, μετὰ τὰς ἐκεῖ διαπραχθείσας ἀδικίας, ἔρχονται καὶ ἐδῶ προσκαλοῦντες ὅμως οὐχὶ τὰ συμμαχήσατε μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ συναδικῆτε καὶ τὰ τοὺς δεχθῆτε ἐχθρούς ὄντας ἡμῶν· ἔπρεπεν, ὅτε ἦσαν ἀσφαλέστατοι, τότε τὰ προσέλωσι πλησίον σας καὶ ὅχι καθ' ἡν στιγμήν ἡμεῖς

μὲν ἡδικοῦμεν αὐτοὶ δὲ κινδυνεύουσι. Μὴ λαβόντες πρότερον μέρος εἰς τὴν δυνάμειν των δὲν πρέπει νὰ τοῖς παρῆσθε σήμερον τὴν βοήθειαν, καθότι μείνοντες μέχρι τοῦδε ἀμέτοχοι εἰς τὰ ἀνομήματα των θέλετε τύχει παρ' ἡμῶν των αὐτῶν αἰτιάσεων. Ἐπρεπε πρὸ πολλοῦ νὰ ἔχετε κοινὰς τὰς δυνάμεις ἵνα ἔχετε μετ' αὐτῶν κοινὰ καὶ τὰ ἀποτελέσματα.

40. α' Ὅτι ἡμεῖς μὲν ἤλθομεν πρὸς ὑμᾶς δίκαια παρὰ πονα ἔχοντες, αὐτοὶ δὲ ὅτι εἶναι βίαιοι καὶ πλεονέκται, ἀπεδείχθη ἡδὴ ὅτι δὲ δικάως δὲν πρέπει νὰ δεχθῆτε αὐτούς, τοῦτο πρέπει νὰ μάθετε. Διότι ἐὰν ἐγράφη εἰς τὰς συνθήκας ὅτι ἐπιτρέπεται εἰς τὰς μὴ μετασχούσας τῶν συνθηκῶν πόλεις νὰ ἐνωθῶσι μετ' ὑπὸτερον ἤθελον, ὁ ὕρος οὗτος ἐγράφη οὐχὶ δι' ἐκείνους οἵτινες, ἔρχονται μετ' αὐτοὺς νὰ ἐλάψωσι τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ δι' ἐκείνους οἵτινες, μὴ σταῦντες ἄλλους τῆς συμμάχιας των, ἔχουσιν ἀνάγκην ἀσφαλείας καὶ οἵτινες φέρουσι πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἤθελον ἔχει τὴν φρόνησιν νὰ τοὺς δεχθῶσιν οὐχὶ πόλεμον ἀλλ' εἰρήνην· τὸ ὅποῖον τώρα θὰ πύθετε καὶ ὑμεῖς ἐὰν δὲν μᾶς ἀκούσατε. Διότι οὐ μόνον ἐπίκουροι αὐτῶν θὰ γίνετε, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἀντὶ συμμάχων πολέμοι. Καὶ ἀνγκυλίως ἐὰν ἐνωθῆτε μετ' αὐτῶν, δὲν θὰ δυνήσωμεν νὰ τοὺς πολέμησωμεν χωρὶς νὰ πολεμήσωμεν καὶ ὑμᾶς. Ἐὰν ᾤσθε δίκαιοι, μάλιστα μὲν πρέπει νὰ μείνατε οὐδέτεροι, εἰδεμένη, τοὺν κιντῖον πρέπει νὰ βεβίστετε κατ' αὐτῶν μετ' ἡμῶν (διότι μετ' οὓς Κορινθίους μὲν συνδέσθε διὰ συνθήκης, μετ' οὓς Κερκυραίους δὲ οὐδέποτε οὐδὲ ἀγκυλίως ἐποιήσατε), καὶ νὰ μὴ καθιερώσατε τὸν νόμον νὰ δέχεται τις ἐκείνους οἵτινες ἀποσπῶνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Διότι οὐδ' ἡμεῖς ὅταν οἱ Σάμιοι ἐπανεστῆσαν ἐδώκαμεν ψῆφον ἐναντίον ὑμῶν, ἂν καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἐδιχοψήφισαν, ἐὰν πρέπη νὰ βοηθήσωσιν αὐτούς, φανερὰ δὲ ἀντίποιμεν ὅτι ὁ καθείς πρέπει νὰ τιμωρῇ τοὺς ἐκυτοῦ συμμάχους.

Ἐάν λοιπὸν τοὺς κακὸν τι πράττοντας δεχόμενοι βοηθήσετε, τότε θὰ ἰδῇτε καὶ οὐκ ὀλίγους ἐκ τῶν ὑμετέρων συμμάχων ἐρχομένους πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὸν νόμον τὸν ὁποῖον καθιερώσατε, πολὺ περισσότερον ὑμᾶς βλάπτοντα ἢ ἡμᾶς.

41. «Καὶ τοιαῦτα μὲν δικαίωματα ἔχομεν ἀπέναντι ὑμῶν ἰκνῶν κατὰ τοὺς νόμους τῶν Ἑλλήνων, παραινῶμεν δὲ καὶ ἀξιῶμεν τὴν ἐξῆς χάριν· ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα οὔτε ἐχθροὶ διὰ τὰς βλάβωμεν, οὔτε φίλοι διὰ τὰς καταχρασθῶμεν τῆς φιλικῆς σας, ζητοῦμεν τὰ μᾶλλον ἀνταποδώσετε σήμερον πλεονάζοντα εὐεργεσίαν. Ὅταν ἄλλοτε, κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Αἰγινήτας πόλεμον, πρὸ τῶν Μηδικῶν, σας ἐλειψαν μακρὰ πλοῖα, ἐλάβετε παρὰ τῶν Κορινθίων εἴκοσιν· αὐτὴ δὲ ἡ εὐεργεσία καὶ ἡ κατὰ τὰ Σαμιακά, ὅπότε ἐξ αἰτίας ἡμῶν οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἐβόηθησαν τοὺς Σαμίους, κατέστησεν εἰς ὑμᾶς δυνατόν τοὺς μὲν Αἰγινήτας τὰ νικήσετε, τοὺς δὲ Σαμίους τὰ τιμωρήσετε. Ταῦτα δὲ ἐγένοντο εἰς καιροὺς καθ' οὓς οἱ ἄνθρωποι ὅλως περσισμένοι εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν ἰδίων ἐχθρῶν, τὰ πάντα περσισμένοι ἐκ τῆς νίκης· φίλον νομίζουσι τὸν ὑπηρετοῦντα, ἔσω καὶ ἂν ἦτο οὗτος πρότερον ἐχθρὸς, πολέμιον δὲ τὸν ἀντιστάμενον, ἔστω καὶ ἂν τύχη τὰ ἦναι φίλος τῶν. Καὶ αὐτὰς δὲ τὰς οἰκιστικὰς τῶν ὑποθέσεις περσισμένοι διὰ τὰς εὐχαριστήσας τὸ στιγμιαῖον αὐτῶν πᾶθος.

42. «Συλλογισθῆτε αὐτὰ τὰ ὅποια εἴπομεν, καὶ εἴ τις νεώτερος μάθῃ ταῦτα παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ὡς ἐπιμείνῃ τὰ ἀποδοθῆ καὶ εἰς ἡμᾶς ὁμοίᾳ χάρις, καὶ μὴ νομίσῃ ὅτι σύμφωνοι μὲν πρὸς τὸ δίκαιον εἶναι οἱ λόγοι οὗτοι, τὰ δὲ συμφέροντα, ἐν περιπτώσει πολέμου, εἶναι ἄλλα. Ἐκστ' ὅπου τὰ σφάλματα εἶναι μικρότερα, τὸ συμφέρον εἶναι μεγαλύτερον· καὶ ἡ μέλλουσα ἐκβασίς τοῦ πολέμου διὰ τοῦ ὁποῖου σας φοβίζουσιν οἱ Κερκυραῖοι καὶ σας περσισμένοι πρὸς ἀδικίαν, εἶναι ἀκόμη ἀφρονέστερη, καὶ δὲν εἶναι ἄξιον, περσισμένοι ὑπὸ τοῦ κεκρυμμέ-

νου μέλλοντος, νὰ ἐπισύρτε ἐκ μέρους τῶν Κορινθίων βεβηκίαν καὶ ἄμεσον ἔχθραν. Εἶναι προτιμώτερον νὰ ἐλαττώσετε τὰς δυσπιστίας αἵτινες ὑπῆρχον προηγουμένως ἕνεκα τῶν Μεγαρέων· διότι ἡ τελευταία χάρις ἐγκαίρως τινυμένη, ἔστω καὶ ἐλαχίστη, δύναται νὰ ἐξάλειψῃ μεγάλην ἀδικίαν. Μήτε πρέπει νὰ δελεασθῇτε ἐκ τῆς προσφορᾶς μεγάλης ναυτικῆς συμμαχίας· ἐπειδὴ τὸ νὰ μὴ ἀδικῇ τις τοὺς ὁμοίους εἶναι πολὺ ἰσχυρωτέρη δύναμις ἢ νὰ ὑπερισχύσῃ ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων παρκαυρούμενος ὑπὸ τοῦ παρευθούς καὶ κατὰ πρῶτον παρυσιαζομένου συμφέροντος.

43. «Ἐπειδὴ δὲ περιεπέσκαμεν εἰς τὴν αὐτὴν περίπτωσιν διὰ τὴν ἰποίαν εἴπμεν ἄλλοτε εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι ἕκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ ἴδιος νὰ τιμωρῇ τοὺς ἐκυτοῦ συμμαχοὺς, περιεμένομεν σήμερον παρ' ὑμῶν τὸ αὐτὸ καὶ ὅχι νὰ βλαφθῶμεν ἐκ τῆς ψήφου σας ἐνῷ ὑμεῖς ὡρελήθητε ἐκ τῆς ἡμετέρας. Ἀνταπόδοτε λοιπὸν εἰς ἡμᾶς τὰ ἔσχα, σκεπτόμενοι ὅτι αὕτη εἶναι ἐκείνη ἡ περίστασις καὶ ἡν ὁ εὐνοῶν ἡμᾶς γίνεται τὰ μέλιστα φίλος, ἐνῷ ὁ ἐνκντιούμενος τὰ μέλιστα ἐχθρός. Τούτους δὲ τοὺς Κερκυραίους δὲν πρέπει μήτε συμμαχοὺς νὰ δεχθῇτε ἀκόντων ἡμῶν, μήτε νὰ τοὺς βοηθήσετε ἀδικούντας. Ταῦτα ποιῶντες καὶ τὰ καθήκοντά σας θέλετε ἐκπληρῶσαι καὶ τὰ προσφιλέστερά σας συμφέροντα θέλετε ὑπηρετήσαι.» Τοιαῦτα δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι εἶπον.

44. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἄμα ἤκουσαν τοὺς λόγους ἀμφοτέρων, συνεκάλεσαν δις τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ὁ λόγος τῶν Κορινθίων ἐγένετο ὅχι ὀλιγώτερον εὐπρόσδεκτος τοῦ τῶν Κερκυραίων, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν μετέβηλον γνώμην καὶ ἀπεφάσισαν μετὰ τοὺς Κερκυραίους μὲν νὰ μὴ συμμαχήσωσιν ὥστε νὰ ἔχωσι μετ' αὐτῶν κοινούς τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἐχθρούς (διότι ἂν οἱ Κερκυραῖοι τοὺς ὑπεχρέουν νὰ συμπλεύσωσι κατὰ τῆς Κορίνθου, τότε θὰ ἐλύοντο αἱ μετὰ τῶν Πε-

λοποποννησίων σπονδῶν), ἀλλὰ νὰ συνδέσωσιν ἐπιμαχίαν ὑπὸς βοηθῶσιν ἀλλήλους ἐνκντίον ἐκείνου ὅστις εἴτε τὴν Κέρκυραν ἤθελε προσβάλλει, εἴτε τὰς Ἀθήνας, εἴτε τινὰ ἐκ τῶν συμμάχων των. Διότι ἠθελόντο καλῶς ὅτι ὁ πωσδὲς ἤθελεν ἐκρηγῆ ὁ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους πόλεμος, καὶ ἤθελον νὰ μὴ ἐγκτεκλειψῶσιν εἰς τοὺς Κορινθίους τὴν Κέρκυραν τοσοῦτον ναυτικὸν ἔχουσιν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ φέρωσιν αὐτοὺς τοὺς δύο λαοὺς εἰς ὅσῃν περισσοτέρην ἡδύναντο σύγκρουσιν πρὸς ἀλλήλους, ἵνα οἱ Ἀθηναῖοι δυνηθῶσιν ἐν ἀνάγκῃ νὰ κατὰπολεμήσωσι τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἔχοντες ναυτικὸν ὅταν γίνωσιν ἀσθενέστεροι. Συγχρόνως δὲ ἡ νῆσος τῆς Κερκύρας ἐφάνετο αὐτοῖς προσφόρως κειμένη εἰς τὸν πρὸς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν περὶπλουν.

45. Τοιοῦτος ἦτο ὁ σκοπὸς τῶν Ἀθηναίων δεχομένων τοὺς Κερκυραίους, ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν ἀπέλευσιν τῶν Κορινθίων ἐπεμψαν βοηθεῖαν εἰς τοὺς Κερκυραίους δέκα πλοῖα ὧν ἐστρατήγει Λακεδαιμόνιος ὁ Κίμωνος, Διότιμος ὁ Στρομβίχου καὶ Πρωτέας ὁ Ἐπιπλέους. Προσέταξαν δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ναυμαχήσωσι πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἐκτὸς ἐὰν οὗτοι θελήσωσι νὰ πλεύσωσι κατὰ τῆς Κερκύρας καὶ πρόκηται νὰ ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν νῆσον ἢ εἰς τινὰ λιμένα αὐτῆς· εἰς ταύτην μόνον τὴν περίπτωσιν ὥφειλον νὰ τοὺς ἐμποδίσωσι διὰ πικρῶς τρόπου. Προσέταξαν δὲ ταῦτα ἵνα μὴ λύσωσι τὰς μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων σπονδὰς. Καὶ τὰ μὲν πλοῖα ἀφικνοῦνται εἰς τὴν Κέρκυραν.

46. Οἱ δὲ Κορινθιοί, ἐπειδὴ παρεσκευάσθησαν, ἐπλεύσαν ἐπὶ τὴν Κέρκυραν μετὰ πλοίων ἐκτὸν πεντήκοντα. Ἐκ τούτων δέκα μὲν ἦσαν τῶν Ἠλείων, δώδεκα δὲ τῶν Μεγαρέων καὶ δέκα τῶν Λευκαδίων, εἰκοσιπτά δὲ τῶν Ἀμπρακιωτῶν καὶ ἐν τῶν Ἀνακτορίων, αὐτῶν δὲ τῶν Κορινθίων ἑννεήκοντα. Καὶ ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν πεμψαμένων πόλεων εἶχε τὸν ἴδιον στρατηγόν, οἱ δὲ Κορινθιοί

εἶχον Ξενοκλείδην τὸν Εὐθυκλέους μετὰ τεσσάρων ἄλλων. Ἀφοῦ ἔφθασαν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Κερκύρας ἡπειρον πλέοντες ἀπὸ τῆς Λευκάδος, ὁρμίζονται εἰς Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος. Εἶναι δὲ τοῦτο λιμὴν, καὶ πόλις ἄνωθεν αὐτοῦ καίται μακρὰν τῆς θάλασσης, ἥ ἐν τῇ Ἐλκιάτιδι τῆς Θεσπρωτίδος Ἐφύρη. Παρ' αὐτὴν ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Ἀχερουσίη λίμνη διὰ δὲ τῆς Θεσπρωτίδος ῥέων ὁ ποταμὸς Ἀχέρων εἰσβάλλει εἰς τὴν λίμνην αὐτήν καὶ δίδει εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα τοῦ ῥέει δὲ καὶ ὁ Θάμρις ποταμὸς, διαχωρίζων τὴν Θεσπρωτίδα ἀπὸ τῆς Κεσστίνης· μετὰ δὲ τῶν δύο τούτων ποταμῶν προβάλλει τὸ ἀκρωτήριον Χειμέριον. Οἱ μὲν Κορίνθιοι λοιπὸν ὁρμίζονται εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἡπείρου καὶ στρατοπεδεύονται.

47. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι, ἅμα ἔμαθον ὅτι ἐπλησιάζον οἱ Κορίνθιοι πληρώσαντες ἑκάτὸν δέκα ναῦς, ὧν ἦρχε Μεικιάδης, καὶ Αἰσιμίδης, καὶ Εὐρύβκτος, ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν μιᾷ τῶν νήσων, αἵτινες καλοῦνται Σύβοτα· ἡλίον ἐπίσης ἐκεῖ καὶ αἱ δέκα Ἀττικαί. Τὸ περικλὸν αὐτῶν, καὶ χίλιοι ὀπλιταὶ βοηθοὶ Ζακύνθιοι ἦσαν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λευκίμνης. Εἶχον δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι ἐπίσης πολλοὺς ἐκ τῶν βρεβάρων βοηθοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ διότι οἱ ἐν αὐτῇ ἡπειρώται πάντοτε διετέλεσαν αὐτῶν φίλοι.

48. Ἀφοῦ δὲ οἱ Κορίνθιοι παρεσκευάσθησαν, λαβόντες τριῶν ἡμερῶν τροφὰς ἀνήγοντο δια νυκτὸς ἀπὸ τοῦ Χειμερίου ἀπόρρυσιν ἔχοντες νὰ νκυμαχήσωσι, καὶ ἐνῶ ἔπλεον εἶδον περὶ τὴν χαρρυγὴν εἰς τὸ πέλαγος τὰ πλοῖα τῶν Κερκυραίων ἐρχόμενα ἐναντίον των. Ἄμα δὲ εἶδον ἀλλήλους, ἀντιπαρετάσσοντο ἐπὶ μὲν τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Κερκυραίων τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, τὸ δὲ ἄλλο κατεῖχον αὐτοὶ οἱ Κερκυραῖοι, διακρέσαντες τὸν στόλον εἰς τρεῖς μοῖρας, καὶ δώσαντες τὴν ἀρχηγίαν ἐκάστης εἰς ἓνα ἐκ τῶν τριῶν στρατηγῶν. Καὶ οὕτω

μὲν παρετάχθησαν οἱ Κερκυραῖοι· εἰς δὲ τοὺς Κορινθίους τὸ μὲν δεξιὸν κέρας κατεῖχον τὰ Μεγαρικὰ πλοῖα καὶ τὰ Ἀμπρακιωτικά, τὸ μέσον οἱ ἄλλοι σύμμαχοι, ἰδιαιτέρως ἕκαστος, τὸ δὲ ἀριστερὸν κέρας αὐτοὶ οἱ Κορινθιοὶ μετὰ τῶν εὐκίνητοτέρων πλοίων· οὕτω δὲ εὐρίσκοντο ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τῶν Κερκυαίων.

49. Ἀρθέντων ἑκατέρωθεν τῶν σημάτων, συνεπλάκησαν καὶ ναυμαχούν, πολλοὺς μὲν ὑπλίτας ἔχοντες ἀμφοτέρω ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων, πολλοὺς δὲ καὶ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, ἀνεπιτηδείως εἰσέτι καὶ κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον παρεσκευασμένους. Ἦτο δὲ ἡ ναυμαχία ἐπίπλους οὐχὶ ὅμως καὶ τεχνική, καὶ ὁμοίᾳζε μάλλον πρὸς πεζομαχίαν. Ἐπειδὴ ἅμα προσεδάλλον ἀλλήλους δὲν ἀπεχωρίζοντο εὐκόλως οὐ μόνον ἐνεκα τοῦ μεγάλου πλήθους καὶ τῆς συγχύσεως τῶν πλοίων, ἀλλὰ καὶ διότι περισσότερας ἐλπίδας εἶχον νὰ νικήσωσι διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὑπλιτῶν, οἵτινες σταθερῶς ἐμάχοντο ἀκίνητοῦντων τῶν πλοίων. Διέκπλοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνωσιν, ὥστε ἐμάχοντο μετὰ πλειότερου θάρρους καὶ δυνάμεως ἢ ἐπιστήμης. Πανταχοῦ λοιπὸν ἐπεκράτει πολὺς θόρυβος, καὶ ταρχώδης ἦτο ἡ ναυμαχία, καθ' ἣν αἱ Ἀττικαὶ νῆες προστρέχουσιν ὅπου ἔβλεπον τοὺς Κερκυραίους πιεζομένους, φόβον μὲν ἐνέπνεον εἰς τοὺς ἐναντίους, δὲν ἐπολέμουν ὅμως διότι οἱ στρατηγοὶ ἐφοβοῦντο τὰς διαταγὰς τῶν Ἀθηναίων. Πρὸ πάντων δὲ ἔπαθε δεινῶς τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Κορινθίων διότι οἱ Κερκυραῖοι τρέψαντες αὐτὸ εἰς φυγὴν δι' ἑξοσὶ πλοίων των, τὸ κατεδίωξαν εἰς τὴν ἡπειρον, καὶ πλεύσαντες μέχρι τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν καὶ ἀποβιβάσθέντες εἰς τὴν ξηρὰν, ἐνέπρησαν τὰς ἐγκαταλειμμένας σκηνὰς καὶ διήρπασαν, τὰ χρήματα. Εἰς τοῦτο λοιπὸν τὸ μέρος οἱ μὲν Κορινθιοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἡττῶντο, οἱ δὲ Κερκυραῖοι ἐπεκράτουν· εἰς τὸ μέ-

ρος ὅμως ὅπου ἦσαν αὐτοὶ οἱ Κορίνθιοι, ἦτοι εἰς τὸ ἀρισ-
τερόν, ἐκεῖ ἡττήθησαν οἱ Κερκυραῖοι οἵτινες ὄντες ἐξ
ἀρχῆς ὑποδέστεροι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, ἐστε-
ροῦντο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν τῆς βοηθείας τῶν πρὸς
καταδίωξιν πεμφθέντων εἴκοσι πλοίων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι
βλέποντες τοὺς Κερκυραίους πιεζομένους, ἐβοήθησαν αὐ-
τοὺς μάλλον ἀνεπιφυλάκτως, τὸ μὲν πρῶτον ἀπέχοντες
πάσης ἐπιθέσεως· ἀλλ' ἅμα ἡ τροπὴ ἐγένετο τελεία,
καὶ οἱ Κορίνθιοι ἤρχισαν τὴν καταδίωξιν, τότε ὅλοι
ἔλαβον μέρος εἰς τὸ ἔργον καὶ δὲν διακρίνετο πλέον
τίποτε, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης συνεπλάκησαν πρὸς ἀλλήλους
οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

50. Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς, οἱ Κορίνθιοι δὲν ἐφρόν-
τισαν νὰ ἀνελεύσωσιν ἐκ τοῦ ὕδατος τὰ σκάφη τῶν
πλοίων τὰ ὅποια εἶχον βυθίσει, ἀλλὰ λαβόντες διαφό-
ρους διευθύνσεις ἐτόλπησαν μάλλον ἐπὶ τὴν σφαγὴν τῶν
ἀνδρῶν ἢ ἐπὶ τὴν ζώωσιν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκυτῶν φί-
λους, ἀγνοοῦντες τὴν ἥτταν ἣν ὑπέστη τὸ δεξιὸν αὐτῶν
κέρας ἐφρόνουσιν χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνωνται. Ἐπειδὴ εἶχον
ἀμφότερα τὰ μέρη πολλὰ πλοία, καὶ ἐπειδὴ ταῦτα κα-
τεῖχον μεγάλην ἐκτασιν τῆς θαλάσσης, συνέβη ὥστε
κατὰ τὴν συμπλοκὴν νὰ μὴ διακρίνωνται εὐκόλως οἱ
νικῶντες καὶ οἱ ἡττώμενοι. Ἡ ναυμαχία δὲ αὕτη, ἐνεκα
τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων, ὑπῆρξεν ἡ σημαντικωτέρα ὁ-
λων ὅσας μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔκαμον Ἕλληνες
ἐναντίον Ἑλλήνων. Ἀφοῦ δὲ κατεδίωξαν τοὺς Κερκυ-
ραίους οἱ Κορίνθιοι μέχρι τῆς ξηρᾶς, ἐτόλπησαν πρὸς τὰ
ναυάγια καὶ τοὺς ἐκυτῶν νεκροὺς, καὶ εὐρόντες τὸ πλεῖ-
στον μέρος αὐτῶν ἐκόμισαν εἰς τὰ Σύβοτα, ἐνθα ὑπῆρ-
χεν ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τῶν ἐπικουρικῶν βερβάρων·
εἶναι δὲ τὰ Σύβοτα λιμὴν ἔρημος τῆς Θεσπρωτίδος.
Τοῦτο ποιήσαντες καὶ συναθροισθέντες αὖθις ὥρμησαν
κατὰ τῶν Κερκυραίων. Οὗτοι δὲ φοβηθέντες μὴ οἱ Κο-
ρίνθιοι περαθῶσι ν' ἀποδῶσιν εἰς τὴν νησὶν των, ἀντε-

πεξήλθον μετὰ τῶν πλοίων ἅτινα ἦσαν εἰς καλὴν κα-
τάστασιν ἐνώσαντες εἰς αὐτὰ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ στόλου
καὶ τὰς Ἀττικὰς ναῦς. Ἦδη δὲ ἦτο ἀργὰ καὶ ἤρχιζεν
ὁ καιρὸς τῆς ἐπιθέσεως, ὅτε οἱ Κορίνθιοι ἀνεκρούσαντο
αἰφνης πρῦμναν ἰδόντες προχωρούσας εἴκοσι ναῦς τῶν
Ἀθηναίων τὰς ὑποίας, κατόπιν τῶν δέκα, ἐξέπεμψαν εἰς
βοήθειαν οἱ Ἀθηναῖοι φοβηθέντες (ὅπερ καὶ ἐγένετο)
μήπως νικηθῶσιν οἱ Κερκυραῖοι καὶ δὲν ἀρκέσωσι πρὸς
ὑπεράσπισίν των αἱ πρῶται δέκα.

51. Ταύτας λοιπὸν ἰδόντες πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι καὶ
ὑποπτευθέντες ὅτι ἦσαν πλειότεραι παρ' ὅσαι ἐφάνιντο,
ἤρχισαν νῆ ὀπισθοχωρῶσιν. Ἀλλ' οἱ Κερκυραῖοι, ὡς ἐκ
τοῦ μὴ καταλλήλου τῆς θέσεώς των, δὲν τὰς ἐβλεπον
καὶ ἐθαύμαζον διὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Κορινθίων, μέ-
χρις οὗ τινὲς ἰδόντες εἶπον ὅτι ἦσαν πλοῖα προχωροῦντα.
Τότε δὲ καὶ αὐτοὶ ἀνεχώρουν, διότι ἤρχιζεν ἡδη νῆ
σκοτίζῃ καὶ οἱ Κορίνθιοι, διὰ τῆς ἀναχωρήσεώς των,
ἔδωκαν τέλος εἰς τὴν μάχην. Οὕτω τὰ δύο μέρη ἀπο-
χωρίσθησαν καὶ ἡ ναυμαχία ἐτελείωσε κατὰ τὴν νύκτα.
Ἐνῷ δὲ οἱ Κερκυραῖοι ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι ἐπὶ τῆς
Λευκίμμης, τὰ εἴκοσι ἐκεῖνα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ὧν
ἦρχε Γλαύκων ὁ Λεάγρου καὶ Ἀνδοκίδης ὁ Λεωγόρου,
προχωροῦντα διὰ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν συντριμμάτων,
ἔφθανον εἰς τὸ στρατόπεδον ὅχι πολὺ μετὰ τὴν ἐμφά-
νισίν των. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι, ἐπειδὴ ἦτο νύξ, κατ' ἀρχὰς
μὲν ἐφοβήθησαν μήπως ἦσαν ἐχθρικά, ἔπειτα ὅμως τὰ
ἀνεγνώρισαν καὶ ἡγκυροβόλησαν.

52. Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν, ἀναχθεῖσαι εἰς τὸ πέλαγος αἱ
τρεῖςκαὶ ἑκατὸν Ἀττικαὶ νῆες καὶ ὅσαι τῶν Κερκυραίων ἦσαν
ἀβλαβεῖς, διευθύνθησαν πρὸς τὸν ἐν τοῖς Συβότοις λιμένα,
ὅπου ἦσαν ἡγκυροβολημένοι οἱ Κορίνθιοι, θέλοντες νῆ
γνώρισωσιν ἐάν οὔτοι ἐσκόπουν νῆ ναυμαχήσωσιν. Ἀλλ'
οἱ Κορίνθιοι ἐλάυσαντες ἀπὸ τῆς ξηρᾶς τὰ πλοῖά των
καὶ παρατάξαντες αὐτὰ εἰς τὸν ὄρμον ἡσυχάζον, οὐδὲ ὡς

σχεπτόμενοι ν' ἀρχίσωσιν ἐκουσίως τὴν ναυμαχίαν, ἀφοῦ ἔβλεπον ἅψ' ἐνὸς μὲν πλοῦκ ἀνέπκφα προσελθόντα ἐκ τῶν Ἀθηναίων, ἅψ' ἐτέρου δὲ πολλὰς δυσχερείας ἀναφύεσθαι αὐτοῖς, τόσον περὶ τὴν φύλαξιν τῶν αἰχμαλώτων οὓς εἶχον εἰς τὰ πλοῖα, ὅσον καὶ περὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν πλοίων των, ἀδύνατον οὖσαν ἐν τόπῳ ἐρήμῳ· μᾶλλον δὲ διεσκέποντο πῶς νὰ ἐπικνηκῶσιν εἰς τὰ ἰδία φοβούμενοι μήπως οἱ Ἀθηναῖοι, νομίσκντες τὰς συνθήκας διακλυμέναι, διότι ἤλθον εἰς χεῖρας, δὲν τοὺς ἀφῆσωσι ν' ἀποπλεύσωσιν.

53. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν ἐμβιβάσκντες ἄνδρας εἰς ἀκτίων νὰ πέμψωσιν αὐτοὺς ἄνευ κηρυκίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ νὰ ἐννοήσωσι τοὺς σκοποὺς των. Καὶ πέμψαντες ἔλεγον τάδε: «Ἀδικεῖτε, ὦ Ἀθηναῖοι, ἀρχόμενοι τοῦ πολέμου καὶ λύοντες τὰς συνθήκας· διότι εἰς ἡμᾶς θέλοντες νὰ τιμωρήσωμεν τοὺς ἐχθρούς μας ἴστασθε ἐμπόδιον καὶ ἐγείρετε ὄπλα. Ἐάν δὲ σκοπεύετε νὰ μᾶς ἐμποδίσετε νὰ πλεύσωμεν κατὰ τῆς Κερκύρας ἢ ὅπου ἀλλαχοῦ θέλομεν, λύσατε τὰς συνθήκας καὶ ἡμᾶς πρώτους συλλαβόντες μεταχειρισθῆτε ὡς πολεμίους.» Καὶ οἱ μὲν ἀπεσταλμένοι ταῦτα εἶπον· ὅσοι δὲ ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Κερκυραίων ἤκουσαν ἀνεβόησαν εὐθύς νὰ συλλάβωσι καὶ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεκρίθησαν τάδε: «Οὔτε ἀρχίζομεν τὸν πόλεμον, ὦ ἄνδρες Πελοποννήσιοι, οὔτε λύομεν τὰς συνθήκας, ἀλλ' ἤλθομεν πρὸς βοήθειαν τῶν Κερκυραίων τούτων οἵτινες εἰσὶ σύμμαχοι ἡμῶν. Καὶ ἐάν μὲν θέλετε νὰ μεταβῆτε ἀλλαχοῦ, δὲν σᾶς ἐμποδίζομεν· ἐάν δὲ θέλετε νὰ πλεύσετε κατὰ τῆς Κερκύρας ἢ τινος ἐξαρτήματος αὐτῆς, δὲν θὰ ἐπιτρέψωμεν τοῦτο, ἐφ' ὅσον ἡμῖν δυνατόν.»

54. Τοιούτῃ ἀποκριθέντων τῶν Ἀθηναίων, οἱ μὲν Κορίνθιοι παρσκευάζοντο νὰ πλεύσωσιν οἴκαδε καὶ ἔστησαν τρόπαιον ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ Συβότων· οἱ δὲ Κερκυραῖοι, συναθροίσαντες τὰ ναυάγια καὶ τὰ πτώματα

ὅσα τὸ κῦμα καὶ ὁ ἄνεμος, ὅστις ἡγέρθη κατὰ τὴν νύκτα διεσκέδασεν αὐτὰ πανταχοῦ, ἔστησαν καὶ αὐτοὶ ἐπίσης τρόπαιον ἐπὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ Συβότων ὡς νικήσαντες. Ἰδοὺ δὲ διατὶ ἀμφοτέρω τὰ μέρη οἰκαιοποιήθησαν τὴν νίκην. Οἱ μὲν Κορίνθιοι ὑπερτερήσαντες εἰς τὴν ναυμαχίαν μέχρι νυκτός, ὥστε καὶ ναυάγια πλεῖστα καὶ νεκροὺς νᾶ συνάξωσι, καὶ ἄνδρες συλλαβόντες αἰχμηλῶτους ὅχι ὀλιγωτέρους τῶν χιλίων, καὶ πλοῖα καταβύθισαντες περὶ τὰ ἐβδουμήκοντα ἔστησαν τρόπαιον· οἱ δὲ Κερκυραῖοι καταστρέψαντες τριάκοντα πλοῖα, καὶ μετὰ τὴν ἄριξιν τῶν Ἀθηναίων, συναθροίσαντες τὰ ἴδια ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς, καὶ διότι τὴν προτεραίνει οἱ Κορίνθιοι ἰδόντες τὰς Ἀττικὰς ναῦς πρύμναν ἀνακρουσάμενοι ὑπεχώρησαν καὶ δὲν ἐξῆλθον ἐκ τῶν Συβότων πρὸς ἀπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ, διὰ ταῦτα ἔστησαν τρόπαιον. Καὶ τοιοῦτοτρόπως μὲν ἐκάτεροι ἤξιουν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν νίκην.

55. Οἱ δὲ Κορίνθιοι ἐπὶ ναυαχήμεπτοντες εἰς τὰ ἴδια ἐκυρίευσαν δι' ἀπάτης τὸ Ἀνακτόριον κείμενον εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀμπερρικκοῦ κόλπου (ἄνῃκε δὲ τοῦτο ἀπὸ κοινοῦ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς Κερκυραίους), καὶ ἀφέντες ἐκεῖ οἰκήτορας Κορινθίους ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια· καὶ ἐκ τῶν Κερκυραίων ὠπτικοσίους μὲν, οἵτινες ἦσαν δοῦλοι, ἐπώλησαν, διακοσίους πεντήκοντα δὲ κρατήσαντες ἐφύλαττον ὡς αἰχμηλῶτους καὶ τοὺς περιεποιούντο καλῶς ἵνα κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των τοὺς βοηθήσωσιν εἰς τὴν καθυπόταξιν τῆς Κερκύρας· ἐτύγχανον δὲ οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν δύναμιν πρῶτοι ὄντες τῆς πόλεως. Ἡ μὲν Κέρκυρα λοιπὸν οὕτως ἐσώθη ἐν τῷ πρὸς τοὺς Κορινθίους πολέμῳ, καὶ τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἀνεχώρησαν ἐξ αὐτῆς. Αὕτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη αἰτία τοῦ πολέμου τῶν Κορινθίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι οὗτοι ἐνῷ εἶχον συνθήκην μὲ τοὺς Κορινθίους, ἐναυμάχουν ἠνωμένοι μετὰ τῶν Κερκυραίων.

56. Εὐθύς μετὰ ταῦτα συνέβησαν καὶ αἱ ἐξῆς διαφοραὶ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων ἱκαναὶ νὰ διεγείρῃσι τὸν πόλεμον. Τῶν Κορινθίων ἐργαζομένων ὅπως τιμωρήσῃσι τοὺς Ἀθηναίους, οὗτοι, ὑποπτευθέντες τὴν ἔχθρην των, διέταξαν τοὺς Ποτιδιαίτας, οἵτινες οἰκοῦσιν ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Παλλήνης, καὶ εἶναι μὲν ἄποικοι τῶν Κορινθίων, ἀλλὰ διατελοῦσιν ἐκυτῶν σύμμαχοι καὶ φόρου ὑποτελεῖς, νὰ κτεδαφίσωσι τὸ πρὸς τὴν παλλήνην τεῖχος καὶ νὰ δώσωσιν ὁμήρους· προσέτι ἅς νὰ ἀποπέμψωσι τοὺς ἐπιδημιουργοὺς⁽¹⁾ καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ δέχωνται ἐκείνους τοὺς ὁποίους καθ' ἕκαστον ἔτος ἔπεμπον αὐτοῖς οἱ Κορίνθιοι. Ἐπράττον δὲ ταῦτα διὸ ἐφοβοῦντο οὐ μόνον μήπως οἱ Ποτιδιαῖται ἀποστατήσωσι πειθόμενοι εἰς τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Κερκυραίου καὶ τῶν Κορινθίων, ἀλλὰ μήπως συναποστατήσωσι καὶ τοὺς ἄλλους συμμαχοὺς τοὺς ἐπὶ Θράκης.

57. Ταῦτα παρεσκευάζον κατὰ τῶν Ποτιδιαϊτῶν οἱ Ἀθηναῖοι εὐθύς μετὰ τὴν ἐν Κερκύρᾳ νικημαχίαν· διότι οὐ μόνον οἱ Κορίνθιοι ἦσαν ἤδη φανεροὶ ἐχθροὶ, ἀλλὰ καὶ ὁ Περδίκας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, σύμμαχος ὢν πρότερον καὶ φίλος, τώρα ἐκηρύχθη πολέμιος. Ἡ αἰτία δὲ δι' ἣν ἐκηρύχθη πολέμιος αὐτῶν ἦτο διότι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον συμμαχήσει μετὰ τοῦ ἁδελφοῦ του Φιλίππου καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Δέρδα ἀπὸ κοινοῦ πολεμούντων αὐτόν. Καὶ φοβηθεὶς διεπραγματεύετο μετὰ τῆς Λακεδαιμόνος προτρέπων νὰ γίνῃ πόλεμος μεταξὺ Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, καὶ τοὺς Κορινθίους περιποιεῖτο χάριν τῆς ἀποστατήσεως τῆς Ποτιδαίης· προέτρπε δ' ἐπίσης καὶ τοὺς ἐπὶ Θράκης Χαλκιδικεὺς καὶ Βοττιαίους νὰ συναποστατήσωσι, νομίζων, ὅτι

(1) Ἐπιδημιουργοὶ. Οἱ ἀπὸ Ἀσρικῆς τινὸς μητροπόλεως καὶ ἔτος στελλόμενοι εἰς τὴν ἀποικίαν ἄρχοντες, προστώτες.

ἐὰν εἶχε σύμμαχα τὰ ὅμοια ταῦτα χωρία, εὐκολώτερος
 ὅα καθίστατο διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν ὁ πόλεμος. Ταῦ-
 τα ὅμως μαθόντες οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ θέλοντες νὰ προ-
 καταλάβωσι τὰς ἀποστασίας τῶν πόλεων (ἐπειδὴ κατ'
 ἐκείνην τὴν στιγμήν συνέπιπτε νὰ στέλλωσι κατὰ τοῦ
 Περδίκκου τριάκοντα πλοῖα μὲ χιλίους ὀπλίτας ὑπὸ τὰς
 διαταγὰς Ἀρχεστράτου τοῦ Λυκομήδους καὶ δέκα (¹)
 ἄλλων στρατηγῶν), διατάττουσι τοὺς ἄρχοντας τῶν
 πλοίων νὰ λάβωσιν ἐκείρους παρὰ τῶν Ποτιδικαίων, νὰ
 κατεδαφίσωσι τὸ τεῖχος καὶ νὰ ἐπαγρυπνῶσιν ἐπὶ τῶν
 πλησίον πόλεων ἵνα μὴ αὐταὶ ἀποστατήσωσιν.

58. Οἱ δὲ Ποτιδικαῖοι ἐπεμψαν μὲν πρέσβεις πρὸς
 τοὺς Ἀθηναίους, μήπως τοὺς πείσωσι νὰ μὴ ἐπιχειρή-
 σωσί τι κατ' αὐτῶν, ἐλθόντες δὲ καὶ εἰς τὴν Λακεδαι-
 μονα μετὰ Κορινθίων, ἐνήργουν νὰ τοῖς δοθῇ βοήθεια ἐν
 ἀνάγκῃ. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ μακρὰς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους
 διαπραγματεύσεις, οὐδὲν ἠδυνήθησκον νὰ τύχωσι παρ' αὐ-
 τῶν εὐνοϊκόν, καὶ ἐπειδὴ τὰ κατὰ τῆς Μακεδονίας ἀπο-
 σταλέντα πλοῖα εἶχον διαταγὴν νὰ πλεύσωσιν ὁμοίως
 καὶ κατ' αὐτῶν, οἱ δὲ προὔχοντες τῶν Λακεδαιμονίων
 ὑπέσχοντο αὐτοῖς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἄμα
 οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον ἐπέλθαι κατὰ τῆς Ποτιδικῆς, ἐδρά-
 ξαντο τότε τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὅπως συνομώσαντες

(¹) Ἐνταῦθα τὸ δέκα ἴσως εἶναι λεληθεσμένον διότι οἱ τυ-
 νήεις στρατηγοὶ οἱ κατ' ἕτος ἐκλεγόμενοι παρὰ τῶν Ἀθηναίων
 ἦσαν δέκα, εἰς ὅλην τὴν ἐκάστης φυλῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς τὴν
 περίστασιν ταύτην ἀπεστάλησαν κατὰ τοῦ Περδίκκου ἑνδεκα, εἰς
 δὲ τὸ κεφ. 64 ἀπεστάλησαν. Ἄλλοι πέντε, πρέπει ἂν υποθέσωμεν
 ὅτι διωρίσθησαν ἐξ στρατηγῶν ἑκτακτοί, ὅπερ ἄνευ προηγουμένου
 παραδείγματος. Ὁ Κρύγερος φρονεῖ μετὰ πολλῆς πιθανότητος ὅτι
 τὸ πρῶτον κείμενον ἔλεγε Δ, δηλαδὴ τέσσαρες, καὶ ὅτι ὁ ἀριθ-
 μὸς οὗτος ἐξεληφθῇ ὡς δέκα. Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης εἰς τὴν
 παρούσαν ἐκστρατείαν, ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς, μετεχειρί-
 σθησαν καὶ τοὺς δέκα στρατηγοὺς, ὅπως καὶ εἰς τὴν τῆς Σάμου.
 Ἱδὲ βιβλ. Α', κεφ. 116.

ἀπὸ κοινοῦ ἀποστατήσωσι μετὰ τῶν Χαλκιδέων καὶ τῶν Βοττιαίων. Καὶ ὁ Περδίκκας πείθει τοὺς Χαλκιδεῖς, ἵνα ἐγκαταλείποντες τὰς περὶ πόλεις τῶν καὶ καθιροῦντες αὐτὰς ἀποκατασταθῶσιν εἰς Ὀλυνθον, μίαν πόλιν ἄλλ' ἰσχυρὰν αὐτὴν καθιστῶντες· εἰς τοὺς μεταναστεύοντες δὲ τοὺτους ἔδωκε νὰ νέμονται τὰς περὶ τὴν Βόλβην λίμνην ἐν Μυγδονίᾳ γαίαν αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ἤθελε διαρκέσει ὁ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμος. Καὶ οὗτοι μὲν καθιροῦντες τὰς πόλεις τῶν μετέβαινον εἰς τὰ ἔνδον τῆς χώρας καὶ παρεσκευάζοντο εἰς πόλεμον.

59. Τὰ δὲ τριάντα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων φθάνουσιν εἰς τὰ ἐπὶ Θράκης παράλια καὶ καταλαμβάνουσι τὴν τε Ποτίδειαν καὶ τὰς ἄλλας ἀποστατησάσας πόλεις. Νομίσαντες δὲ οἱ στρατηγοὶ ὅτι ἦτο ἀδύνατον μέτ' αὐτὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας εἶχον νὰ πολεμήσωσι συγχρόνως καὶ πρὸς τὸν Περδίκκην καὶ πρὸς τὰς ἀποστατησάσας πόλεις, τρέπονται ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, καθ' ἣς ἐξ ἀρχῆς εἶχον ἐκπεμφθῆ, καὶ φθάσαντες ἐκεῖ ἐπολέμουν μετὰ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Δέρδου οἵτινες εἶχον εἰσβάλει μετὰ στρατοῦ ἐκ τοῦ ἄνω μέρους.

60. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Κορίνθιοι, ἰδόντες ἀποστατήσασαν τὴν Ποτίδειαν καὶ τὰ Ἀττικὰ πλοῖα ὄντα περὶ τὴν Μακεδονίαν, ἐροβήθησαν διὰ τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ἴδιον τὸν κίνδυνον νομίζοντες, πέμπουσι καὶ ἐθελοντὰς Κορινθίους καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων πείσαντες ἐπὶ μισθῷ χιλίους ἑξακοσίους, ὅλους ὁπλίτας καὶ ψιλοὺς τετρακοσίους. Ἐστρατῆγαι δὲ αὐτῶν Ἀριστεύς ὁ Ἀδεϊμάντου, καὶ οἱ πλείότεροι τῶν ἐκ Κορίνθου ἐθελοντῶν στρατιωτῶν τὸν ἡκολούθουν μᾶλλον ἀπὸ φίλιαν, διότι ἦτο πάντοτε ἀφωσιωμένος εἰς τοὺς Ποτιδαίτας. Καὶ φθάνουσιν οὗτοι εἰς τὰ ἐπὶ Θράκης παράλια κατὰ τὴν πεσσαρρακοστήν ἡμέραν μετὰ τὴν ἀποστασίαν τῆς Ποτιδαίας.

61. Ἀμέσως ἦλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ ἀγγελία ὅτι

ἀποστατήσαν αἱ πόλεις· ἅμα δὲ ἔμχθον καὶ τὴν ἄφιξιν τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀριστέα στρατοῦ, πέμπουσι κατὰ τῶν ἀποστατήσασθων πόλεων δισχιλίους ὀπλίτας Ἀθηναίους καὶ τεσσαράκοντα πλοῖα ὑπὸ τὴν στρατηγίην Καλλίου τοῦ Καλλιάρχου μετὰ τεσσάρων ἄλλων. Ἀφικθόντες δὲ οὗτοι πρῶτον εἰς τὴν Μακεδονίαν, εὐρίσκουσι τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀναχωρήσαντας χιλίους κυριεύσαντας ἤδη τὴν Θέρμην καὶ πολιορκοῦντας τὴν Πύδναν. Στρατοπεδεύσαντες οὖν καὶ αὐτοὶ ἐπολιόρκουν τὴν Πύδναν, ἔπειτα ὅμως, ἐπειγόμενοι νὰ φθάσωσιν εἰς Ποτιδαίαν ὅπου ἦτο ἤδη ὁ Ἀριστεύς, σύμβηκτιν ποιήσαντες καὶ βεβιασμένην συμμάχιν πρὸς τὸν Περδίκκην, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Μακεδονίας. Ἀφικόμενοι εἰς Βέρροιν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπιστρέψαντες, ἀφ’ οὗ πρῶτον ἐπειράθησαν νὰ τὴν κυριεύσωσι καὶ ἀπέτυχον, ἐπαρρύθησαν διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Ποτιδαίαν, ἀριθμούμενοι εἰς τρισχιλίους ὀπλίτας Ἀθηναίους, ἐκτὸς πολλῶν συμμάχων καὶ ἐξ ἑκατόσιων ἱππέων Μακεδόνων τῶν μετὰ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Πικρυσίου, καὶ σύνμακα παρέπλεον ἐβδομήκοντα πλοῖα. Βραδεὶ δὲ βήματι βαδίζοντες ἔφθασαν μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς Γίγωνον καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο.

62. Οἱ Ποτιδαῖαι καὶ οἱ μετὰ τοῦ Ἀριστέως Πελοποννήσιοι, ἀναμένοντες τοὺς Ἀθηναίους ἐστρατοπεδεύοντο πλησίον τῆς Ὀλύμπου ἐν τῷ ἱσθμῷ καὶ ἔστησαν ἀγορὰν ἕξω τῆς πόλεως. Καὶ παντὸς μὲν τοῦ πεζικοῦ οἱ σύμμαχοι ἐξελέξαντο στρατηγὸν τὸν Ἀριστέα, τοῦ δὲ ἱππικοῦ τὸν Περδίκκην, ὅστις εἶχεν ἀποστῆ εὐθὺς πάλιν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῶν Ποτιδαϊκῶν, καταστήσας εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχόντα τὸν Ἰόλαον. Ἡ ἰδέα δὲ τοῦ Ἀριστέως ἦτο, ἔχων ἐν τῷ ἱσθμῷ τὸ μεθ’ ἐκείνου στρατόπεδον, νὰ ἐπιτηρῇ τοὺς Ἀθηναίους ἐὰν ἐπύρροντο, νὰ μένωσι δὲ ἐν Ὀλύμπῳ οἱ Χαλκιδεῖς, καὶ οἱ ἕξω τοῦ ἱσθμοῦ σύμμαχοι, καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Περδίκκην διακόσιοι ἱππεῖς· καὶ ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι

ἤθελον προχωρήσει διὰ νὰ προσβάλῃσι τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀριστέως, οὗτοι, ἐπερχόμενοι ἐκ τῶν νώτων, νὰ θέσωσι τοὺς πολεμίους ἐν μέσῳ. Ἀλλ' ὁ Καλλίας, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς καὶ οἱ συστράτηγοι, εἰς μὲν τὴν Ὀλυνθον πέμπουσι τὸ Μακεδονικὸν ἱππικὸν καὶ ὀλίγους ἐκ τῶν συμμάχων, ὅπως ἐμποδίῳσι πᾶσαν ἐκ τῶν ἑσῶ πρὸς τὰ ἔξω βοήθειαν, αὐτοὶ δὲ ἐγείραντες τὸ στρατόπεδον ἐχώρου ἐπὶ τὴν Ποτιδαίαν. Καὶ ἅμα ἔφυκσαν εἰς τὸν ἰσθμὸν καὶ εἶδον τοὺς ἐναντίους παρασκευαζομένους ὡς ἐπὶ μάχην ἀντιπαρετάχθησαν καὶ αὐτοὶ, καὶ μετ' οὐ πολὺ συνεπλάκησαν. Καὶ τὸ μὲν κέραις τοῦ Ἀριστέως καὶ ὅσοι ἦσαν περὶ αὐτὸν ἐκλεκτοὶ Κορίνθιοι καὶ ἄλλοι, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των ἐχθροὺς καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς ἐπὶ πολὺ· τὸ ἄλλο ὅμως στρατόπεδον τῶν Ποτιδαίων καὶ Πελοποννησίων ἡττήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ τεῖχος.

63. Ἐπιστρέψας ὁ Ἀριστεὺς ἐκ τῆς καταδιώξεως καὶ ἰδὼν τὸ ἐπίλοιπον στράτευμα ἡττημένον, ἐδίεττασε πρὸς ποῖον μέρος νὰ ὑποχωρήσῃ, πρὸς τὴν Ὀλυνθον ἢ πρὸς τὴν Ποτιδαίαν· ἀπεφάσισε δὲ συνάξων τοὺς μεθ' ἐκτου εἰς ὅσον ἔνεστιν ἐλάχιστον χώρον νὰ τακτῇ βιαίως πρὸς τὴν Ποτιδαίαν, καὶ παρήλθε παρὰ τὴν χηλὴν τῆς θαλάσσης προσεκκλόμενος δεινῶς, ὀλίγους μὲν τινὰς ἀποβαλὼν, τοὺς δὲ πλείονας σώτας. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ὀλύνθου βοηθοὶ τῶν Ποτιδαίων (ἀπέχει δὲ ἡ Ὀλυνθος ἐξήκοντα μόνον σταδίου καὶ ἔστι καταφανὴς ἐκ τῆς Ποτιδαίας), ἅμα ἤρχισεν ἡ μάχη καὶ ἤρθησαν τὰ σημεῖα, ἐπροχώρησαν ὀλίγον διὰ νὰ βοηθήσωσιν· ἀλλ' οἱ Μακεδόνες ἱππεὶς ἀντιπαρετάχθησαν διὰ νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτούς· ἐπειδὴ δὲ ταχέως ἡ νίκη ἐκλινεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων καὶ τὰ σημεῖα κατέβησαν, ἐπέστρεψαν πάλιν ὀπισθεν τοῦ τεύχους, καὶ οἱ Μακεδόνες πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὕτω λοιπὸν τὸ ἱππικὸν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἔμεινεν ἀπρακτον. Μετὰ δὲ τὴν μάχην οἱ Ἀθηναῖοι

ἔστησαν τρόπαιον καὶ ἀπέδωκαν κατὰ τὰ συμπεριωνη-
 μένα τοὺς νεκροὺς εἰς τοὺς Ποτιδαιάτας· ἀπέθανον δὲ
 ἐκ μὲν τῶν Ποτιδαιατῶν καὶ τῶν συμμάχων σχεδὸν
 τριακόσιοι, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἑκτὸν πεντήκοντα
 καὶ ὁ στρατηγὸς Καλλίας.

Β4. Εὐθύς οἱ Ἀθηναῖοι ὕψωσαν ἕτερον τεῖχος εἰς τὸ
 πρὸς τὴν Ποτιδαίαν τεῖχος καὶ ἔθεσαν προῦρᾶν· τὸ δὲ
 πρὸς τὴν Παλλήνην τεῖχος ἀφῆκαν ἐλεύθερον· διότι ἔ-
 βλεπον ὅτι δὲν εἶχον ἀρκετὰς δυνάμεις ὥστε νὰ προῦ-
 ρῶσι τὸν ἰσθμὸν καὶ συγχρόνως νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν
 Παλλήνην διὰ νὰ ἐγείρῳσιν ὅμοιον τεῖχος, καὶ διότι ἐ-
 φοβοῦντο μήπως διακρούμενοι οὕτω εἰς δύο, προσβληθῶ-
 σιν ὑπὸ τῶν Ποτιδαιατῶν καὶ τῶν συμμάχων τῶν.
 Ὅ-
 ταν ὅμως οἱ ἐν Ἀθήναις ἔμαθον ὅτι ἡ Παλλήνη ἔμενεν
 ἀτείχιστος, ἐπερὶξαν βραδύτερον χιλίους ἑξακοσίους ὀ-
 πλίτας Ἀθηναίους ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φορμίωνα τὸν
 Ἀσωπίου, ὅστις ἀναχωρήσας ἐξ Ἀφύτιος καὶ ρηθῆσας εἰς
 τὴν Παλλήνην, ἐπλησίασε τὸν στρατὸν πρὸς τὴν Πο-
 τιδαίαν βραδέως προχωρῶν καὶ δηρὸν τὴν πεδιάδα. Ἐ-
 πειδὴ δὲ οὐδεὶς ἐξήρχετο διὰ νὰ πολεμήσῃ, περιέκλεισε
 δι' ἐτέρου τεύχους τὸ πρὸς τὴν Παλλήνην τεῖχος καὶ
 τοιοῦτοτρόπως ἡ Ποτιδαία κατὰ κράτος ἀμφοτέρωθεν
 ἐπολιορκεῖτο, συγχρόνως δὲ καὶ διὰ θαλάσσης ὑπὸ τῶν
 ἡγυροβολημένων πλοίων.

Β5. Ὁ δὲ Ἀριστεὺς, μετὰ τὴν ἀποτείχισιν αὐτῆς,
 οὐδεμίαν ἔχων ἐλπίδα σωτηρίας, ἐκτὸς ἐὰν ἤρχετο βοή-
 θειὰ τις ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἢ συνάβαινεν ἀπροσδόκη-
 τὸν τι, συνεβούλευε, πλὴν πεντακοσίων, οἱ λοιποὶ ἅμα
 πνεύσῃ οὐριος ἄνεμος νὰ ἐκπλεύσωσιν ὅπως ἐπαρκέσωσι
 πλείοτερον χρόνον τὰ τρόφιμα, αὐτὸς δὲ νὰ ἦναι μεταξὺ
 τῶν μενόντων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ γνώμη του δὲν ὑπερίσχυσε,
 θέλων νὰ κἄμῃ τὰς ἀναγκαίας προετοιμασίας καὶ νὰ
 τακτοποιήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον καὶ τὰς ἑξῶ
 ὑποθέσεις, ἐξῆλθε διὰ θαλάσσης λαβὼν τὴν προσοχὴν

τῆς Ἀθηναϊκῆς φρουρᾶς· καὶ μεταβὰς εἰς τοὺς Χαλκιδαῖς ἐπολέμει μετ' αὐτῶν εἰς διάφορα μέρη, στήσας δὲ ἐνέδρην πλησίον τῆς πόλεως τῶν Σερφυλίων πολλοὺς ἐκ τούτων ἀπέκτεινε, καὶ σύνκμα ἦτο εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Πελοποννησίων ὅπως ἐπιτύχῃ βοήθειάν τινα πρὸς αὐτῶν. Μετὰ τὸν ἀποκλεισμόν δὲ τῆς Ποτιδαίας, ὁ Φορμίων, ἔχων μεθ' ἐκείτου τοὺς χιλιούς ἑξακοσίους ὑπλίτας, ἐδήλου τὴν Χαλκιδικὴν καὶ τὴν Βοττικὴν καὶ ἐκυρίευσεν μικρὰς τινὰς πόλεις.

66. Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ πρὸ τοῦ πολέμου αἰτίαι μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων· οἱ μὲν Κορίνθιοι πρὸς ποιοῦντο ὅτι ἡ Ποτιδαία ἐκείτων οὕσα ἀποικία, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἄνδρες Κορίνθιοι καὶ Πελοποννήσιοι ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἤλεγχον τοὺς Πελοποννησίους ὅτι διήγειρον εἰς ἀποστασίαν πόλιν σύμμαχον καὶ φόρου ὑποτελεῖ, καὶ ἦλθον νὰ τοὺς πολεμήσωσιν ἀναγκασθὲν μετὰ τῶν Ποτιδαϊατῶν. Ἐν τούτοις δὲν εἶχε κηρυχθῆ ἀκόμη ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἔτι ὀρίστατο ἀναχωρῆ, διότι ταῦτα ἐπρήξαν οἱ Κορίνθιοι ἰδίᾳ.

67. Καθ' ὃν καιρὸν δὲ ἐπολιορκεῖτο ἡ Ποτιδαία, δὲν ἡσύχαζον οἱ Κορίνθιοι, διότι εἶχον συμπολίτας κεκλεισμένους ἐν αὐτῇ καὶ συγχρόνως διότι ἐφοβοῦντο διὰ τὴν πόλιν ταύτην. Ἀμέσως λοιπὸν πρὸς ἐκείτους τοὺς συμμάχους νὰ μεταβῶσιν εἰς Λακεδαιμόνα, ἐλθόντες δὲ καὶ οἱ ἴδιοι κατεμύεροντο τῶν Ἀθηναίων ὡς διαρρηξάντων τὰς συνθήκας καὶ ἀδικούντων τὴν Πελοπόννησον. Καὶ οἱ μὲν Αἰγινῆται δὲν ἔπεμψαν πρέσβεις ἀναγκασθὲν, φοβούμενοι τοὺς Ἀθηναίους, κρυφίως ὅμως συνετάσσοντο τῇ γνώμῃ τῶν Κορινθίων καὶ ἐπρότεινον ὅχι ὀλιγώτερον ἐνθέρμως τὸν πόλεμον, προφασίζόμενοι ὅτι δὲν ἀπῆλθον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἀπονειμομένης ὑπὸ τῶν συνθηκῶν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πρὸς ἐκείτους νὰ πρὸς ταῦτα οἱ σύμμαχοι καὶ πᾶς ἄλλος λέγων ὅτι ἡδικήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, συνεκρότησαν τὰ σύνθετα αὐτῶν σπ. β. οὐλίον

καὶ τοὺς ἐπρόσταξαν νὰ ἐξηγηθῶσι. Πολλοὶ καὶ διάφοροι παρελθόντες εἰς τὸ μέσον ἐξέφερον τὰ παρὰ πόνά των ἰδίως οἱ Μεγαρεῖς, μετὰ δὲ ἄλλων παρὰ πόνων ἔλεγον πρὸ πάντων ὅτι, παρὰ τὰς συνθήκας, τοὺς εἶχον ἀποκλείειν ἀπὸ ὅλους τοὺς λιμένους τοὺς ὑπαγομένους εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων ἀρχήν, προσέτι δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῆς Ἀττικῆς. Παρελθόντες δὲ τελευταῖοι οἱ Κορίνθιοι, ἀφοῦ πρῶτον ἀφῆκαν τοὺς ἄλλους νὰ παροξύνωσι τοὺς Λακεδαιμονίους, εἶπον τὰ ἐξῆς.

88. «Ἡ εἰλικρίνεια, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἰδιωτικοῦ ὑμῶν βίου σᾶς καθιστᾷ δυσπιστοτέρους εἰς τὰ περὶ τῶν ἄλλων λεγόμενα κακὰ ὥς ἐκ τούτου, εἴθε μὲν συνετοί, ἢ ἀμάθεια ὅμως ὑμῶν ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις εἶναι μείζων τῆς συνέσεως. Διότι πολλὰκις σᾶς προεἶπμεν ὅσα ἐμέλλομεν νὰ πάθωμεν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ὑμεῖς, οὐ μόνον δὲν ὠφελήθητε ἐξ ἐκείνων τὰ ὑποῖα σᾶς ἐδιδάσκομεν ἐκάστοτε, ἀλλ' ἐνομίζατε ὅτι οἱ λέγοντες ὠμίλουν μᾶλλον περὶ τῶν ἰδίων ἑαυτῶν συμφερόντων καὶ δι' αὐτὸ, ὅχι πρὶν πάθωμεν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ πύττειν, προσεκαλέσαστε τοὺς τοὺς συμμάχους, μετὰ δὲ τῶν ὁποίων εἰς ἡμᾶς προσήκει πρὸ πάντων νὰ ὁμιλήσωμεν, ἐπειδὴ ἡμεῖς ἔχομεν πλεῖστον παρὰ πόνον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὑβρίζομενοι, ὑφ' ὑμῶν δὲ παρὰ μελούμενοι. Καὶ ἐάν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἠδίκουν ἀρκετῶς πως τὴν Ἑλλάδα, ἔπρεπε νὰ φωτίσωμεν τοὺς μὴ εἰδότες. Νῦν ὅμως τίς ἢ ἀνάγκη μακρῶν λόγων ἀφοῦ βλέπετε ἄλλους μὲν νὰ ὑποδουλῶσιν, ἄλλους δὲ νὰ ἐπιβουλεύονται, πρὸ πάντων τοὺς ἡμετέρους συμμάχους, καὶ πρὸ πολλοῦ νὰ εὐρίσκωνται προητοιμασμένοι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελον περιέλθαι εἰς πόλεμον; Διότι ἂν δὲν ἦσαν προπαρσκευασμένοι, δὲν θὰ μᾶς ἤρπαζον διὰ δόλου τὴν Κέρκυραν καὶ δὲν θὰ ἐπολιόρκουν τὴν Ἡγίδαιαν, ἐξ ὧν ἡ μὲν εἶναι θέσις προσφορωτάτη διὰ τὴν ἐπὶ Θράκης ἐπιχειρήσει, ἡ δὲ ἡδύνατο νὰ πα-

ρέξῃ μέγιστον ναυτικὸν εἰς τοὺς Πελοποννησίους.

69. «Τούτων δὲ τῶν συμβαινόντων αἵτιοι εἴθε ὑμεῖς, ποῦτον μὲν διότι ἀρῆκατε αὐτοὺς νῆ ἡρατύνωσι τὴν πόλιν τῶν μετὰ τὰ Μηδικὰ, καὶ ὕστερον νῆ κτίσωσι τὰ μακρὰ τεῖχη ἀποστεροῦντες μέγρι τοῦδε πάντοτε οὐ μόνον τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνων τοὺς ὑποῖους ὑποδουλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη τῶν συμμάχων σας· διότι ἐπιβάλλει ἀληθῶς τὴν δουλείαν ὅχι ὁ ὑποδουλῶν, ἀλλ' ὁ δυνάμενος μὲν νῆ ἐμποδίσει ταύτην, παρὰ μὲν δὲ νῆ τὸ πράξει, καίτοι ἀπολαμβάνων τὴν ἐνδοξον φήμην ὅτι εἶναι ἐλευθερωτῆς τῆς Ἑλλάδος. Μόλις δὲ σήμερον συνήλθαμεν, ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχει ἀμφιβολία ἐάν ἀδικούμεθ'· διότι ἐάν ὑπῆρχε βεβαιότης, ἐπρεπεν ὅχι νῆ ἐξετάζεσθαι ἐάν ἀδικούμεθ', ἀλλὰ πῶς νῆ ὑπερασπισθῶμεν. Οἱ δραστήριοι ἄνθρωποι καὶ ὅχι βραδεῖς, ἀφοῦ πρότερον ἀποφασίσωσιν, ἐπερχονται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, αἵτινες ἀκόμη δὲν ἀπεφάσισαν· γινώσκουμεν δὲ οἷω τρόπον καὶ πόσον βραδέως οἱ Ἀθηναῖοι χωροῦσι κατὰ τῶν ἄλλων. Καὶ ἐνόςω μὲν νομίζουσιν ὅτι μένουσιν ἀπαράτηρητοι ὡς ἐκ τῆς ἀπροσεξίας σας, ἔχουσιν ὀλιγωτερον ὄχρος, ἅμα δὲ σῆς ἐννοήσωσιν ὅτι καίτοι γινώσκοντες τοὺς παραβλέπετε, τότε βαρέως ὁκ ἐπιτεθῶσι. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων σεῖς μόνον ἡσυχάζετε, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἀπωθεῖτε τὸν ἐχθρὸν οὐχὶ διὰ τῆς δυνάμεως ἀλλὰ διὰ τῆς ἀδρανείας· σεῖς μόνον ἐπίσης καταστρέφετε τὴν αὕξησιν τῶν ἐχθρῶν οὐχὶ ὅταν ἄρχεται ἀλλ' ὅταν διπλασιάζεται. Φήμη ἐπεκράτει περὶ ὑμῶν ὅτι εἴθε ἡσυχισμένοι ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν κινδύνων, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐφάνη, ἡ περὶ ὑμῶν φήμη ἀπεδείχθη ψευδής. Ἡμεῖς ἡξέυρομεν ὅτι οἱ Μηδοὶ ἦλθον ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς μέχρι τῆς Πελοποννήσου πρὶν ἢ ἀντιτάξῃτε κατ' αὐτῶν δυνάμεις αξίας ὑμῶν, τώρα δὲ ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶναι μακρὰν ὡς οἱ Μηδοὶ, ἀλλ' ἐγγύς, τοὺς βλέπετε μετ' ἀδιανορίας καὶ ἀντὶ νῆ τοὺς προσβάλετε, προτι-

μᾶτε νὰ τοὺς ἀπωθήσετε ἐλθόντας, καὶ, πολεμοῦντες πρὸς πολὺ δυνατωτέρους, νὰ περιέλθῃτε εἰς τὰς ἀδήλους τύχας τοῦ πολέμου, καὶ τοι γνωρίζοντες ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ βάρβαρος εἰς πλείστα σφάλματα περιέπεσεν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἡμεῖς πολλάκις ἐθρικαμβεύσαμεν κατὰ τῶν Ἀθηναίων πολὺ μᾶλλον ἔνεκα τῶν σφαλμάτων των ἢ ἐκ τῆς ὑμετέρας βοηθείας· διότι αἱ ἐλπίδες τὰς ὁποίας εἶχον πρὸς ὑμᾶς τινὲς πιστεύσαντες καὶ ἀμελήσαντες νὰ παρασκευασθῶσιν, ἐπροξένησαν ἤδη τὴν καταστροφὴν των. Ἄς μὴ νομίσῃ δὲ κανεὶς ὅτι λέγομεν ταῦτα ἀπὸ ἔχθρας μᾶλλον ἢ ἀπὸ φιλικῆν ἐπιπλήξιν· διότι ἐπιπλήττομεν μὲν φίλους ἄνδρας ὅταν ἡμικράνωσι, κατηγοροῦμεν δὲ τοὺς ἐχθροὺς ὅταν ἀδικῶσιν.

70. Ἄ'Εκτὸς τούτου, ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους νομίζομεν ὅτι ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ψεζῶμεν τοὺς ἄλλους, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ πρόκειται περὶ μεγάλων συμφερόντων, ὧν τὴν ἀξίαν νομίζομεν ὅτι οὐ μόνον δὲν αἰτιάζεσθε, ἀλλ' οὐδ' ἐσυλλογίσθητε πώποτε ποῖοι εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς οὓς θὰ ἀγωνισθῇτε, καὶ πόσον ὁ χάρακτὴρ αὐτῶν εἶναι ἐντελὲς διέφορος τοῦ ὑμετέρου. Αὐτοὶ μὲν ὡς γνωστὸν εἶναι νεωτερισταὶ καὶ τεχεῖς εἰς τὰς ἐπινόσεις καὶ εἰς τὰς ἐκτελέσεις τῶν ἀπορασιθέντων· ὑμεῖς δὲ ἐξ ἐκκέντίας θέλετε νὰ διατηρῇτε τὰ ὑπάρχοντα, χωρὶς οὔτε νὰ ἐρευνίσκετε τίποτε, οὔτε νὰ ἐκτελῇτε καὶ ὅσα κρίνονται ἀναγκαῖα. Προσέτι δὲ, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἶναι ὑπὲρ τὰς δυνάμεις των παράτολμοι, καὶ ἀπιστεύτως ῥιψοκίνδυνοι, καὶ ἐν τοῖς κινδύνοις πλήρεις ἐλπίδος· ὁ δὲ ὑμέτερος τρόπος εἶναι νὰ πράττετε πράγματα κατώτερα τῶν δυνάμεών σας, νὰ μὴ πιστεύετε εἰς ἀσφαλῆ τεκμήρια, καὶ νὰ νομίζετε ὅτι οὐδέποτε θέλετε ἀπκλ-λαγῇ τῶν δεινῶν. Πρὸς τούτοις δὲ εἶναι προθυμότεροι παρὰβιβάλλομενοι πρὸς ὑμᾶς τοὺς βραδεῖς, καὶ ἀποδημοῦσιν ἐκ τῆς οἰκείας πατρίδος, ἐνῶ σεῖς δὲν ἀποσπᾶσθε ἀπὸ τῆς ἰδικῆς σας. Καὶ αὐτοὶ μὲν νομίζουσιν ὅτι ἀπουσιάζ-

ζοντες δύνκνται νά προσκτήσωσι τι, υμεῖς δὲ, ἐὰν ἐπι-
δράμετε, νομίζετε ὅτι βλάπτετε τὰ ἐτοίμην ἀπόλαυσιν
παρέχοντα. Καὶ ἐὰν μὲν νικήσωσι τοὺς ἐχθροὺς, ἐξακο-
λουθοῦσι νά πολεμῶσιν ἐπὶ πλεῖστον χρόνον· ἐὰν δὲ νι-
κηθῶσιν, ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον ἀθυμοῦσι. Προσέτι δὲ,
προκειμένου νά ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα, τὰ μὲν σώ-
ματά των θεωροῦσιν ὡς ἐντελῶς ἀλλότρια, τὸ δὲ πνεῦ-
μα των ὡς ἐντελῶς οἰκεῖον κτήμα. Καὶ ἂν μὲν δὲν ἐκ-
τελέσωσιν ὅσα διενεθήθησαν, νομίζουσιν ὅτι ἐστερήθησαν
οἰκεῖα· ἐὰν δὲ ἐπιτύχωσι, τὰ προχθέντα τοῖς φαίνονται
ἐλάχιστα συγκρινόμενα πρὸς τὰ μέλλοντα προχθῆναι.
Μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι ἄμα ἐλπίσωσι τι τὸ ἐπιτυχάνουσι,
καθότι ἐπιχειροῦσι ταχέως τὰ ἀπορραισθέντα. Καὶ
ταῦτα πάντες ἐπιδιδώκουσι μετὰ μόχθων καὶ κινδύνων
αἰωνίως, ἐλαχίστην δὲ ἀπόλαυσιν ποιοῦσι τῶν ὑπαρ-
χόντων των ἕνεκα τῆς μακίας ἣν ἔχουσι νά προσκτῶνται
πάντοτε, οὐδεμίαν ἄλλην νομίζοντες καλλιτέραν ἀνά-
γκυσιν ἢ νά πράττωσι τὰ δεόντα, καὶ μηδὲως θεω-
ροῦντες ὡς συμφορὰν τὴν ἐπίπονον ἀσχολίαν, ἀλλὰ τοῦ-
ναντίον τὴν ἀπράγμονα ἀσχολίαν. Ὡστε, ἐὰν ἔλεγε τις
δι' ὀλίγων λέξεων, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι προωρίσθησαν μήτε
αὐτοὶ νά ἡσυχάζωσι, μήτε τοὺς ἄλλους νά ἀφίνωσιν
ἡσύχους, θὰ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν.

71. «Ταύτην καὶ τοιαύτην πόλιν ἔχοντες ἀντίπλοον,
ὦ Λακεδαιμόνιοι, δικτελεῖτε ἀκνοῦντες καὶ νομίζοντες
ὅτι δὲν ἤθελε δικτηρηθῆ ἐπὶ πολὺ ἢ ἡσυχία μεταξὺ
ἀνθρώπων οὔτινας τὴν μὲν εἰς πόλεμον προπαρασκευὴν
ἤθελον πράξει μὴ παρακλίνοντες τὸν νόμον, δεικνύουσι
δὲ φανερά ὅτι σκοπὸν ἔχουσι νά μὴ ἐπιτρέπωσι νά τοὺς
ἀδικῶσιν. Ὑμεῖς νομίζετε ὅτι ἑξίστου συντελεῖ εἰς τὴν
δικτήρησιν τῆς εἰρήνης, τὸ νά μὴ λυπηῖτε τοὺς ἄλλους
καὶ ἀμυνόμενοι νά οὐκ βλάπτεσθε. Τοῦτο ὅμως μόλις θὰ
τὸ ἐπιτυχάνετε ἐὰν εἴχετε γείτονας ὁμοίους ὑμῶν. Ἀλλ'
ὡς σὴς εἴπομεν πρὸ ὀλίγου, τὰ σημερινὰ ἤθη σας, πα-

ραδιλλόμενα πρὸς τὰ τῶν Ἀθηναίων, εἶναι ἀρχαῖα· Ἀνάγκη δὲ, ὥς καὶ εἰς τὰς τέχνας, τὰ νεώτερα μέσαι νὰ ἐπικρατῶσι τῶν παλαιῶν· καὶ ἐνόσω μὲν ἡσυχάζει ἡ πόλις, οἱ ἀμετέβληται θεσμοὶ εἰσὶν ἀριστοί, ὅταν δὲ ἀναγκασθῇ νὰ ἐπιχειρήσῃ πολλὰ, εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ εἰς πολλὰς καινοτομίας. Τούτου δὲ ἕνεκα ἡ πολιτικὴ τῶν Ἀθηναίων, ἕνεκα τῶν πολλῶν καινοτομιῶν, εἶναι πολὺ νεκρωτέρα τῆς ὑμετέρας. Ἄς πρῶτον λοιπὸν ἡ βραδύτης σας ἀπὸ σήμερον καὶ βοηθήσασθε, ὥς ὑπεσχέθητε, τοὺς Ποτιδαίικας καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους, ταχέως εἰσδύλλοντες εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἵνα μὴ ἄνδρες φίλους καὶ συγγενεῖς ἐγκαταλείψητε εἰς ἐχθροὺς ἀμειλίκτους, καὶ ἡμεῖς τοὺς ἄλλους ἀναγκάσῃτε νὰ ζητήσωμεν ἄλλην τινὰ συμμάχιν. Ἐὰν πράξωμεν τοῦτο, δὲν θέλομεν ἀμάρτησαι οὔτε πρὸς τοὺς μάρτυρας τῶν ἔρκων θεοῦς, οὔτε πρὸς τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους. Διότι παρὰ βιάζουσι τὰς συνθήκας οὐχὶ οἱ ἕνεκεν ἐγκαταλείψεως ζητούντες νέους φίλους, ἀλλ' οἱ μὴ βοηθοῦντες ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους ὠρίσθησαν νὰ συμμάχωσιν. Ἐὰν θέλετε νὰ μᾶς βοηθήσετε, μένομεν σύμμαχοί σας· διότι ἠθέλωμεν εἶπαι ἀνόσιοι ἀλλήττοντες συμμάχους, καὶ δὲν θὰ εὐρίσκωμεν ἄλλους γνωριμωτέρους. Σκεφθῆτε λοιπὸν ἐπὶ ὅλων τούτων φρονίμως καὶ προσπαθήσατε ἵνα μὴ, ὑπὸ τὴν ὑμετέραν ἡγεμονίαν, ἡ Πελοπόννησος ἐκπέσῃ τοῦ βαθμοῦ ὃν κατεῖχεν ὅταν παρέδωκιν αὐτὴν εἰς ἡμᾶς οἱ πρόγονοι.»

72. Τὰῦτα εἶπον οἱ Κορίνθιοι· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, διότι ἔτυχεν νὰ εὐρίσκειται προηγουμένως εἰς Λακεδαιμόνα πρεσβεῖα ἐλθοῦσα οἱ ἄλλας ὑποθέσεις, ἅμα ἤκουσαν τοὺς λόγους ἐκείνους, ἐνόμισαν καθ' ἑαυτῶν νὰ ἔλθωσιν ἐνώπιον τῶν Λακεδαιμονίων, οὐχὶ διὰ νὰ ἀπολογηθῶσι περὶ τῶν κατηγοριῶν ὅσας αἱ πόλεις ἐξετόξευον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ διὰ νὰ καταδείξωσιν εἰς αὐτοὺς πρὸ παντὸς ἄλλου ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀποφασίσωσι μετὰ σπου-

δῆς, ἀλλὰ νὰ σκεφθῶσι μᾶλλον ὀρίμως. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἤθελον νὰ φανερώσωσι πόσον ἦσαν ἰσχυραὶ αἱ Ἀθηναί, νὰ ὑπομνήσωσιν εἰς τοὺς πρεσβυτέρους ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐγίνωσκον, καὶ νὰ ἐκθέσωσιν εἰς τοὺς νεωτέρους ὅσα ἠγνόουν, ἐλπίζοντες ὅτι διὰ τῆς ὁμιλίας τῶν ἤθελον καταπείσει τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ κλίνωσι μᾶλλον πρὸς τὴν εἰρήνην ἢ πρὸς τὸν πόλεμον. Προσελθόντες λοιπὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, εἶπον ὅτι ἤθελον καὶ αὐτοὶ νὰ ὁμιλήσωσι πρὸς τὸ πλῆθος, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τι τὸ κωλύον. Κελευστάντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων νὰ προσέλθωσι, προχωρήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι εἶπον τὰ ἑξῆς.

73. Ἡ ἀποστολὴ ἡμῶν ἐγένετο οὐχὶ ὅπως ἔλθομεν εἰς συζητήσεις μετὰ τῶν ὑμετέρων συμμάχων, ἀλλ' ἵνα περαιώσωμεν τὰς ὑποθέσεις διὰ τὰς ὁποίας μᾶς ἐπεμψεν ἡ πόλις ἡμῶν· μαθόντες ὅμως τὴν κατακρυφίαν ἣτις ἠγείρετο καθ' ἡμῶν, ἐνεφανίσθημεν ἐνταῦθα, οὐχὶ διὰ νὰ ἀντεῖπωμεν εἰς τὰς κατηγορίας τῶν πόλεων (διότι δὲν ἴα συγκατετιθέμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν, ἂν ἐθεωροῦμεν ὡμὰς δικαστὰς ἡμῶν καὶ τούτων), ἀλλ' ἵνα μὴ, πειθόμενοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἐκφέρητε κακὴν ἀπόφασιν ἐπὶ πράγματις τόσον σπουδαίου. Συγχρόνως δὲ θέλομεν νὰ ἀποδείξωμεν πρὸς ὅλους τούτους τοὺς καθ' ἡμῶν κατακρυφαίοντες ὅτι ὅσα κατέχομεν τὰ ἐλάβομεν ἄνευ ἀδικιών, καὶ ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν εἶναι ἀξία λόγου. Καὶ τὰ μὲν παλαιὰ, τίς ἢ ἀνάγκη νὰ τὰ ἀναφέρωμεν, ἀφοῦ ὡς μέγιστος αὐτῶν εἶναι μᾶλλον τὰ ὅτι ἢ οἱ ὀρθόκλιμοι τῶν ἀκουόντων; Ἐὰν Μηδικὰ ὅμως καὶ ὅσα ἐξ ἰδίας πείρας γινώσκετε, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ὀχληρὸν νὰ τὰ ἀναφέρητε πάντοτε, πρέπει νὰ τὰ εἴπωμεν. Ὅτε ἐπολεμοῦμεν κινδυνεύοντες ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ μὲν ἔργου μετέσχετε καὶ ὑμεῖς, δὲν πρέπει ὅμως νὰ στερούμεθα καὶ ἡμεῖς ὅλως διόλου τοῦ ἐπαίνου, ἐὰν ὁ ἔπαινος πρέχῃ ὡφέλειάν τινα. Ὅμιλοῦμεν ὅχι τόσον διὰ νὰ δικαιολογηθῶμεν ὅσον διὰ νὰ καταστήσωμεν καταφανές

πρὸς ποίαν πόλιν θὰ ἀγωνισθῇτε ἐὰν δὲν λάβετε συνετὰ μέτρα. Λέγομον λοιπὸν ὅτι ἐν Μαραθῶνι προεκινδυνεύσαμεν μόνοι κατὰ τοῦ βαρβάρου, καὶ ὅτε οὗτος ἦλθε πάλιν βραδύτερον, μὴ ὄντες ἀρκούντως ἰσχυροὶ ὅπως πολέμησωμεν κατὰ γῆν, εἰσήλθομεν πανδημεὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἐνχυμαχήσαμεν ἐν Σαλαμῖνι· τοῦθ' ὅπερ διεκώλυσεν αὐτὸν ἀποβαίνοντα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ κυριεύσῃ τὴν Πελοπόννησον, ἥς οἱ κἀποικοὶ ἀδύνατοι ὄντες δὲν ἠδύναντο νὰ βοηθήσωσιν ἀλλήλους ἐναντίον τοσούτων πλοίων. Μαρτύριον τούτου μέγιστον παρέσχεν αὐτοῖς ὁ βάρβαρος, διότι νικηθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ ἔχων πλέον ἀξιόμαχον δύναμιν, ἀνεχώρησεν ἐν τάχει μετὰ τοῦ πλείοτέρου στρατοῦ.

74. «Τοιούτου ὄντος τοῦ συμβάντος τούτου, καὶ ἀποδειχθέντος σαφῶς ὅτι ἡ σωτηρία τῶν Ἑλλήνων ὠφείλετο εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, τρία τινὰ ὠφελιμώτατα παρέσχομεν κατὰ τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγωνιᾶ τοῦτον, ναυτικὸν πολυαριθμώτατον, στρατηγὸν συνετώτατον, καὶ προθυμὸν ἀκράμειον. Ἐκ τῶν τετρακοσίων πλοίων, τὰ δύο τρίτα σχεδὸν τὰ ἐδώκαμεν ἡμεῖς· στρατηγὸς ὑπῆρξεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις ἐγένετο κύριος αἵτιος τῆς ἐν τῷ στενῷ ναυμαχίας, ὅστις προφανεστάτα ἔωψε τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸν οὐτοῦν ὑμεῖς αὐτοὶ ἐτιμήσατε διὰ τοῦτο πλείοτερον παρὰ πάντα ἄλλον ξένον ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν σας. Ἐπεδείξαμεν δὲ καὶ προθυμὸν πολὺ τολμηροτάτην, ἡμεῖς οἵτινες, ὡς γνωστὸν, ἐπειδὴ δὲν ἤρχετο κανεὶς νὰ μᾶς βοηθήσῃ κατὰ γῆν, ὅλων τῶν ἄλλων ὑποδουλωθέντων ἐκτὸς ἡμῶν, ἀφίνοντες τὴν πόλιν καὶ καταστρέφοντες τὰ σκευῆ καὶ τὴν ἄλλην περιουσίαν, ἐκρίναμεν ἄξιον ἡμῶν νὰ μὴ ἐγκαταλείψωμεν τοὺς περιλειπομένους συμμάχους, μήτε νὰ γίνωμεν ἄχρηστοι εἰς αὐτοὺς διεσπειρόμενοι ἐνθα κἀκεῖσε, ἀλλ' εἰσερχόμενοι εἰς τὰ πλοῖα νὰ διεκινδυνεύσωμεν καὶ νὰ μὴ ἀργισθῶμεν διότι δὲν μᾶς προσελάβετο διὰ τῆς συνδρο-

μῆς σας. Λέγομεν λοιπὸν ὅτι ὑμεῖς ὠφελήσαμεν πλειό-
 τερον ἢ ἡμεῖς· διότι σεῖς, ἔχοντες τὰς πόλεις οἰκουμέ-
 νας καὶ ἐξαικολουθοῦντες νὰ κατέχετε καὶ νὰ καρποῦ-
 σθε αὐτάς, ἐπειδὴ ἐφοβήθητε διὰ τῆς καὶ ὅχι τόσον δι'
 ἡμᾶς ἐπέμψατε βοηθείας· δὲν ἐδράμετε ὅμως ὅτε ἡμεῖς
 ἡμεῖθα σώοι. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ὁρμώμενοι ἀπὸ πόλεως μὴ
 ὑπαρχούσης πλέον καὶ ἀφ'ηροῦντες τὸν κίνδυνον χωρὶς νὰ
 ἔχωμεν μεγάλην ἐλπίδα νὰ ἀναιτήσωμεν αὐτήν, καὶ
 ὑμεῖς ἐσώσαμεν ἐν μέρει καὶ ἡμεῖς αὐτούς. Ἐὰν ὅμως ἐκ
 τῶν προτέρων ὑπετασσώμεθα εἰς τοὺς Μήδους, φοβούμε-
 νοι ὡς τόσοι ἄλλοι διὰ τὴν χώραν μας, ἢ ἐὰν, θεωροῦν-
 τες ἡμᾶς ὡς αὐτοὺς ἀπολωλότας, δὲν ἐτολμῶμεν ὕπερον
 νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ πλοῦτα, τότε δὲν θὰ εἴχετε πλέον
 ἀνάγκην, στερούμενοι ἱκανῶν πλοίων, νὰ ναυακῆσθε,
 καὶ οἱ ὑποθέσεις τοῦ Μήδου θὰ προώδουν ἡσύχως καὶ
 ὅπως ἤθελεν αὐτός.

75. «Βεβίως εἴμεθα ἄξιοι, ὦ Λακεδαιμόνιοι, διὰ τὴν
 τότε ζῆλόν μας καὶ διὰ τὴν σύνεσιν τῶν βουλευμάτων
 μας, νὰ μὴ φθονώμεθα τοσοῦτον ὑπερμέτρως ὑπὸ τῶν
 Ἑλλήνων διὰ τὴν ἡγεμονίαν ἣν ἔχομεν· διότι τὴν ἡγε-
 μονίαν ταύτην ἐπετύχαμεν οὐχὶ διὰ τῆς βίας, ἀλλ' ὅτε
 σεῖς μὲν δὲν ἠθελήσατε νὰ ἐπιμείνετε μέχρι τέλους εἰς
 τὸν κατὰ τῶν βυρβάρων πόλεμον, οἱ δὲ σύμμαχοι ἤλ-
 θαν πρὸς ἡμᾶς οἰκθεν καὶ μᾶς προσέφερον τὴν ἡγεμο-
 νίαν. Ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ πράγματος ἡναγκάστη-
 μεν ἐξ ἀρχῆς νὰ ὑψώσωμεν αὐτὴν μέχρι τούτου τοῦ ση-
 μείου πρὸ πάντων μὲν ὑπὸ φόβου, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τιμῆς
 καὶ τελευταῖον ὑπὸ συμφέροντος. Δὲν μᾶς ἐφάνη δὲ καὶ
 ἀσφαλές νὰ ἀμελήσωμεν, ἀφοῦ οἱ πλεῖστοι μᾶς ἐμίσουν,
 ἀφοῦ τινὲς ἀποστατήσαντες ὑπετάγησαν διὰ τῆς βίας,
 ἀφοῦ σεῖς δὲν εἴθετε πλέον ὡς ἄλλοτε φίλοι μας, ἀλλ'
 ὑποπτοὶ καὶ ἐχθροί· διότι ἂν ἡμελοῦμεν, τότε οἱ ἐπα-
 ναστατοῦντες θὰ μετέβαινον εἰς τὸ μέρος σας. Οὐ-
 δεμία λοιπὸν μομφή, προκειμένου περὶ μεγίστων κιν-

δύνων, νὰ οἰκονομῇ τις καλῶς τὰ συμφέροντά του.

76. «Ἵμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, διοικεῖτε τὰς ἐν Πελοποννήσῳ πόλεις εἰσάγοντες εἰς αὐτάς τοὺς συμφέροντας θεσμούς· ἀλλ' ἐὰν κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον ἐπιμένοντες μέχρι τέλους εἰς τὴν ἡγεμονίαν ἐγίνεσθε μισητοὶ ὡς ἡμεῖς, γινώσκομεν καλῶς ὅτι ὄχι ὀλιγώτερον ἡμῶν ἠθέλετε ἀναγκασθῆ ἢ νὰ κυβερνήσετε μετ' αὐστηρότητος, ἢ νὰ κινδυνεύσετε σεῖς οἱ ἴδιοι. Διὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οὔτε θρυμνοστόν τι ἐπράξκαμεν, οὔτε ἀλλότριον τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως, ἐὰν ἐδέχθημεν ἀρχὴν προσφερομένην, καὶ ἐὰν δὲν τὴν παραμελοῦμεν νικηθέντες ὑπὸ τῶν μεγίστων αἰσθημάτων, τῆς τιμῆς, τοῦ φόβου καὶ τοῦ συμφέροντος· ἐκτὸς τούτου δὲν ὑπῆρξαμεν ἡμεῖς οἱ πρῶτοι αἴτιοι τῆς τοιαύτης καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλ' αἰείποτε ἐπεκράτησε συνήθειαν ὅ ἄσθενέστερος ὑποκύπτῃ εἰς τὸν ἰσχυρότερον. Ἐνομίσκαμεν ὅτι ἡμεῖς ἀξιοὶ νὰ ἡγεμονεύσωμεν, τὸ ἐνομίζατε μάλιστα καὶ σεῖς μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν λαμβάνοντες ὑπ' ὅψιν τὰ συμφέροντά σας, σὺς ἦλθεν αἰφνης εἰς τὸν νοῦν νὰ λάβετε τὸ δίκαιον ὡς πρόφασιν· ἀλλ' οὐδεὶς εἰσέτι, προβάλλων τοιαύτην πρόφασιν, ἅμα ἦλθεν ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπιτύχῃ τι διὰ τῆς βίας, ἀπετράπη τοῦ νὰ ὠφελῇ περισσότερον. Εἶναι δὲ ἀξιοὶ ἐπαίνων ἐκεῖνοι οἵτινες, ὑπακούοντες εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ῥοπὴν τοῦ ἄρχειν ἐπὶ τῶν ἄλλων, εἶναι ὡς ἐκ τῆς δικαιοσύνης τῶν ὑπέρτεροι τῆς ἰσχύος των. Νομίζομεν τοῦλάχιστον ὅτι ἐὰν ἐλάμβανον ἄλλοι τὴν ἡμετέραν ἀρχὴν, ἦθελον δεῖξει σαφέστατα πόσον εἴμεθα μέτριοι. Ἐνεκα δὲ τῆς μετριότητος ἡμῶν ταύτης, προσειλκύσαμεν ἀδίκως μομφὰς μᾶλλον ἢ ἐπαίνους.

77. «Καὶ ὅταν ἐλάσσονες ἀποδεικνυώμεθα εἰς τὰς πρὸς τοὺς συμμάχους ἀπὸ συμβόλων δίκας, καὶ ὅταν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς καὶ κατὰ τοὺς κοινούς νόμους ποιήσωμεν τὰς κρίσεις, πάλιν νομιζόμεθα φιλοδίκιοι. Οὐδεὶς αὐτῶν

λαμβάνει ὑπ' ὄψιν δικτὶ οἱ διοικοῦντες ἄλλας χώρας καὶ ὀλιγώτερον ἡμῶν μετρίως φερόμενοι πρὸς τοὺς ὑπηκόους, δὲν ὑφίστανται τὴν αὐτὴν μομφήν. Διότι ὁ δυνάμενος νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν δικαιοσύνην. Οἱ σύμμοχοι ἡμῶν, συνειθισμένοι νὰ φέρωνται πρὸς ἡμᾶς ὡς ἴσοι, ἐὰν ὑποστῶσιν ἐλάττωσιν τινὰ εἰς τὰς ἀξιώσεις των, εἴτε διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, εἴτε διὰ τῆς βίαις δυνάμεως, δὲν μᾶς γνωρίζουσι χάριν ὅτι δὲν στεροῦνται τὰ περισσότερα, ἀλλὰ πλειότερον δυσανασχετοῦσι διὰ τὴν μερικὴν στέρησιν παρὰ ἐὰν ἐξ ἀρχῆς, ἀφῆσαντες κατὰ μέρος πᾶσαν νομικὴν δικάσειν, διεπράττομεν φανεράς πλεονεξίας· διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ ὑποστηρίξωσιν ὅτι δὲν πρέπει ὁ ἀσθενέστερος νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὸν ἰσχυρότερον. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ ἄνθρωποι πλειότερον ἀργίζονται ὅταν ἀδικῶνται ἢ ὅταν βιάζωνται· διότι ἐκεῖνο μὲν νομίζεται πλεονεξία προσερχομένη ἀπὸ ὁμοίων, τοῦτο δὲ ἀνάγκη ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου. Μολοντί ὑπὸ τὸν Μῆδον ἔπασχον δεινότερα, τὰ ὑπέφερον· ἡ δὲ ἡμετέρα ἀρχὴ τοῖς φαίνεται μισητὴ, καὶ εὐλόγως· διότι τὸ παρὸν πάντοτε βαρύνει τοὺς ὑπηκόους. Ὑμεῖς αὐτοί, ἐὰν κατακλύοντες τὴν ἡμετέραν ἀρχὴν ἤρχασθε εἰς τὴν ἐξουσίαν, τυχέως θὰ ἐχάνατε τὴν εὐνοίαν ἣν ἐκτήσασθε ἕνεκα τοῦ φόβου ὃν ἐμπνέομεν, διότι καὶ σήμερον θὰ ἔχετε τὸ αὐτὸ φρόνημα ὡς ἀπεδείξατε κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον ἡγεμονίαν ἣν ἀνελάθετε κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Μήδων. Τὰ ὑμέτερα ἔθιμα εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, προσέτι δὲ ἕκαστος ὑμῶν ἀποδημῶν οὔτε τοὺς θεσμοὺς τῆς πατρίδος του ἀκολουθεῖ, οὔτε συμμορφοῦται πρὸς τοὺς τῆς ἄλλης Ἑλλάδος.

78. «Σκεφθῆτε λοιπὸν βραδέως, διότι δὲν πρόκειται περὶ ἀσημάντου πράγματος, καὶ μὴ αὐξήσατε τοὺς ἰδίους σας περισπασμοὺς, πειθόμενοι εἰς τὰς ἀλλατρίδας γνώμας

καὶ παρχέποναι. Πρὶν ἐπιχειρήσετε τὸν πόλεμον σκεφθῆτε εἰς πόσους παρχλογισμοὺς δύναται οὗτος νὰ παρυσύρῃ. Μηκυνόμενος ἀρέσκειται νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς ἀβεβαίους τύχας ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξίτου ἀπέσχομεν ἀμφοτέροι, καὶ εἶναι ἀδύηλον καὶ ἀμφίβολον ὑπὲρ τίνος θὰ ἀποδῇ. Ἐπιχειροῦντες οἱ ἄνθρωποι πόλεμόν τινα, ἀρχίζουσιν ἐξ ἐκείνου τοῦ σημείου εἰς ὃ ἔπρεπε νὰ τελευτῶσι, κακοπαθοῦντες δὲ τότε ἀρχίζουσι νὰ σκέπτονται. Ἡμεῖς ὅμως μὴ πρῆξαντες οὐδὲν τοιοῦτο λάθος, βλέποντες δὲ καὶ ὑμεῖς μὴ περιπεσόντας εἰς τοιοῦτο, σῆς συμβουλεύομεν, ἐνόςφω ἀκόμη ὑπάρχει εἰς ἀμφοτέρους ἐλευθερία διάσκεψις, νὰ μὴ λύσωμεν τὰς συνθήκας, μήτε νὰ παραβῶμεν τοὺς ὅρκους, τὰς δὲ διαφορὰς μας νὰ τὰς λύσωμεν δικαστικῶς ὡς ἐγράφη εἰς τὰς συνθήκας. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡμεῖς, λαμβάνοντες μάρτυρας τοὺς ὁρκίους θεοὺς, θὰ προσπαθίσωμεν νὰ τιμωρήσωμεν τοὺς παραβάτας διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου οὗ τὸ παρχδέιγμα δίδετε ὑμεῖς.»

79. Ταῦτα εἶπον οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἀφοῦ ἤκουσαν τὰ παρχέποναι τῶν συμμάχων κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ τοὺς λόγους τῶν Ἀθηναίων, δικτάζοντες νὰ ἀποσυρθῶσιν ὅλοι, συνεσκέποντο μεταξὺν των περὶ τοῦ παρόντος ζητήματος. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι συνερώρουν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπραξαν ἤδη ἀδικίαν, καὶ πρέπει ταχέως νὰ πολεμηθῶσι. Παρελθὼν δὲ εἰς τὸ μέσον ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀρχίδamos, θεωρούμενος ὡς ἀνὴρ ἱκανὸς καὶ συνετὸς, εἶπε ταῦτα.

80. «Οὐ μόνον ἐγώ, ὦ Λακεδαιμόνιοι, πολλῶν ἤδη πολέμων εἰμὶ ἔμπειρος, ἀλλὰ καὶ τοιούτους βλέπω μεταξὺ ὑμῶν τοὺς ὁμήλικάς μου· δὲν θὰ μιμηθῶμεν λοιπὸν τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων οἵτινες ἐνεκα ἀπειρίας νομίζουσι τὸν πόλεμον ὡφέλιμον καὶ ἀκίνδυνον. Γυφόντι θέλετε εὐρεῖν ὅτι ὁ πόλεμος οὗτος, περὶ οὗ σήμερον διασκέπτεσθε, ἔσεται οὐ μικρὰς σπουδαιότητος, ἐὰν σκεφθῆτε περὶ αὐτοῦ ἀπαθῶς. Διότι πρὸς μὲν τοὺς Πελοπον-

νησίους καὶ τοὺς ἀστρυγείτονας δυνάμεθα ν' ἀντιτῆξωμεν ὁμοίαν δύναμιν καὶ ταχέως νὰ καταλάβωμεν ὅλα τὰ μέρη· ἀλλὰ πρὸς ἀνθρώπους κατοικοῦντας μακρὰν, καὶ ὄντας ἐμπειροτάτους περὶ τὰ ναυτικά, ἀφθόνης καθ' ὅλα παρὰσκευασμένους, μεῖδιωτικὸν καὶ δημόσιον πλοῦτον, μεῖ πλοῦτα, μεῖ ἵππους, μεῖ ὄπλα, μεῖ ἄνδρας ὕσους δὲν εὐρίσκουμεν εἰς οὐδεμίαν ἄλλην Ἑλληνικὴν χώραν, προσέτι δὲ ἔχοντας πολλοὺς συμμάχους φόρου ὑποτελεῖς, πρὸς τοιοῦτους ἀνθρώπους πῶς νὰ ἐπιχειρήσωμεν πόλεμον ἄνευ ὀρίμου σκέψεως; καὶ εἰς τί βασιζόμενοι θέλομεν σπεύσει ἀπαράσκευοι; Εἰς τὰ πλοῖά μας; ἀλλ' εἴμεθα ὑποδεέστεροι· ἐὰν δὲ θελήσωμεν νὰ γυμνασθῶμεν καὶ νὰ τοῖς ἀντιτῆξωμεν ἀξιόμαχον ναυτικόν, θὰ μεσολαβήσῃ χρόνος. Εἰς τὰ χρήματά μας; ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο εἴμεθα πολὺ ὑποδεέστεροι, διότι μήτε κοινὸν ταμεῖον ἔχομεν, μήτε συνεισφέρομεν ταχέως ἐκ τῶν ἰδίων.

81. «Ἰσως τις θαρρῶν εἴπει ὅτι ὑπερέχοντες κατὰ τοὺς ὀπλίτας καὶ τὸ πλῆθος δυνάμεθα νὰ ἐρημόνωμεν τὴν χώραν τῶν εἰσβάλλοντες συχνάκις εἰς αὐτήν. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἄρχουσι πολλῶν ἄλλων χωρῶν, καὶ θέλουσιν εἰσάγει διὰ θαλάσσης ἐκεῖνα τὰ ὅποια χρειάζονται. Ἐὰν δὲ πάλιν ἀποπειραθῶμεν νὰ ἐγείρωμεν ἐνκντίον τῶν τοῦς συμμάχους τῶν, θὰ χρειασθῇ καὶ τούτους νὰ βοηθήσωμεν διὰ πλοίων, ἀφοῦ οἱ πλεῖστοι εἶναι νησιῶται. Ποῖον λοιπὸν πόλεμον θὰ ἐπιχειρήσωμεν; διότι ἐὰν δὲν νικήσωμεν κατὰ θάλασσαν, ἢ ἐὰν δὲν τοὺς ἀφαιρέσωμεν τὰ εἰσοδήματά δι' ὧν συντηροῦσι τὸ ναυτικόν τῶν, θέλομεν βλαφθῇ μεγάλως. Καὶ ἐν τοιαύτῃ θέσει ὄντες, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ τελειώσωμεν ἐντίμως τὸν πόλεμον, πρὸ πάντων διότι θὰ φανῶμεν ὅτι ἡμεῖς μᾶλλον ἢ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπῆρξάμεν οἱ πρῶτοι αἵτιοι τῆς διαφοράς. Ἄς μὴ ἐπικριθῶμεθα λοιπὸν ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ἐκείνης ὅτι ταχέως θέλει παύσει ὁ πόλεμος, ἐὰν διγνώσωμεν τὴν χώραν τῶν. Πολὺ μᾶλλον φοβοῦμαι μὴ καταλίπωμεν αὐτὸν

εἰς τοὺς παῖδάς μας, τόσον εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐκ μεγαλοφροσύνης οἱ Ἀθηναῖοι οὔτε δοῦλοι θέλουσι γίνεσθαι τῆς ἰδίας ἐκυτῶν γῆς, οὔτε, ὥς ἄπειροι ἄνθρωποι, θέλουσι φοβηθῆ τὸν πόλεμον.

82. «Δὲν λέγω ὅμως πάλιν νὰ τοὺς ἀφῆσωμεν ἀναισθήτως νὰ βλῇπτωσι τοὺς συμμάχους μας καὶ νὰ παρὰβλέπωμεν τὰς ἐπιβουλὰς των, ἀλλ' ὅπλα μὲν νὰ μὴ κινήσωμεν εἰσέτι, νὰ πέμψωμεν δὲ πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς οἵτινες νὰ ἐκθέσωσι τὰ παρὰπονά μας μῆτε πόλεμον κηρύττοντες, φανερὰ μῆτε συγκατάθεσιν δεικνύοντες, καὶ ἐν τῷ μεταξῷ, καὶ τὰς ἡμετέρας δυνάμεις νὰ παρὰσκευάζωμεν καὶ συμμάχους Ἕλληνας καὶ βαρβάρους νὰ προσλαμβάνωμεν, εἰ δυνατόν δὲ, ἀδιόφορον πόθεν, νὰ προμηθευθῶμεν ἐνίσχυσιν πλοίων ἢ χρημάτων (διότι δὲν εἶναι ἀξιόμισμπτον, ἀφοῦ μᾶς ἐπιβουλεύονται οἱ Ἀθηναῖοι, νὰ ἐνωθῶμεν ὅχι μόνον μὲ Ἕλληνας ἀλλὰ καὶ μὲ βαρβάρους ὅπως σωθῶμεν), καὶ τέλος νὰ προσπαθήσωμεν νὰ πορισθῶμεν πάντα τὰ ἀναγκαζοῦντα ἡμῖν. Καὶ ἂν μὲν δώτῃσι προσοχὴν εἰς τοὺς πρέσβεις, ἔχει καλῶς· ἐὰν δὲ ὅχι, τότε μετὰ παρέλευσιν δύο ἢ καὶ τριῶν ἐτῶν, κάλλιον παρὰσκευασμένοι, ἐκστρατεύσωμεν κατ' αὐτῶν ἐὰν μᾶς φανῇ εὐλογον. Καὶ ἴσως, ὅταν ἴδωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὰς ἐτοιμασίας ἡμῶν, καὶ τοὺς λόγους ὁμοίους πρὸς τὰς πράξεις, ἐνδύσῃσι τοσούτῳ μᾶλλον ὅτῳ ἢ χώρῃ αὐτῶν θέλει εἶσθαι εἰσέτι ἀλώδητος, καὶ θὰ δύνανται νὰ διασκέπτωνται περὶ τῶν ὑπερχόντων ἀκόμη ἀγαθῶν καὶ μὴ καταστραφέντων. Τῶνόντι μὴ νομίσετε τὴν χώραν των ὥς ἄλλο τι εἰμὴ ὥς ἐνέχυρον, ὅπερ τοσούτῳ μᾶλλον εἶναι ἀσφαλές ὅσῳ καλλίτερον καλλιεργεῖται. Ὅσῳ τὸ δυνατόν πρέπει νὰ φεῖδεσθε αὐτῆς, καὶ νὰ μὴ καταστήσετε τὴν ἡττάν των δυσχερεστέραν ὠθοῦντες αὐτοὺς εἰς ἀπόγνωσιν. Διότι ἐὰν ἀπαρτάσκειτο καὶ ἐνδίδοντες εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν συμμάχων καταστρέψωμεν τὴν χώραν, προσέξατε μήπως πράξωμεν τι, τὸ ὅποσον θὰ προξενήσῃ

μείζονα αἰσχύνην καὶ ἀμηχανίαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Αἱ διαφοραὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν ιδιωτῶν δύνανται νὰ συμβιβασθῶσιν· ὅταν ὁμῶς, χάριν ιδιωτικῶν συμφερόντων, ἐγείρωνται ὅλοι ὁμοῦ πρὸς πόλεμον. τοῦ ὁποίου δὲν δύναται τις νὰ προῖδῃ τὴν ἐκβασιν, δὲν θέλει εἰσθαλεῖν ἕκτολόν ἐντιμον τέλος.

83. «Κανείς μὴ φαντασθῇ ὅτι ἤθελεν εἰσθαλεῖν ἀνὰ δρίξ ἐὰν πολλοὶ ὄντες δὲν σπεύσατε νὰ προσβάλετε ταχέως μίαν μόνην πόλιν· διότι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουσιν ὄχι ὀλιγωτέρους ἡμῶν συμμάχους συνεισφέροντας χρήματα, καὶ ὁ πόλεμος ἐξαρτᾶται ὄχι τόσον ἐκ τῶν ὀπλων ὅσον ἐκ τῆς δαπάνης διὰ τῆς ὁποίας τὰ ὀπλα καθίστανται ὠφέλιμα, πρὸ πάντων ὅταν οὗτος γίνεταί ἐκ μέρους ἡπειρωτῶν πρὸς θαλασσινοὺς. Ἄς πορισθῶμεν λοιπὸν πρῶτον τὴν δαπάνην ταύτην, καὶ μὴ παρατυρωμεν πρότερον ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν συμμάχων· καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς θὰ ἔχωμεν τὴν μεγαλειτέραν εὐθύνην καὶ κατὰ τὴν ἀτυχὴ ἐκβασιν τοῦ πολέμου, ἡμεῖς πρέπει νὰ σκεφθῶμεν ὠρίμως ἀμφοτέρως ταύτης τὰς πιθανότητας.

84. «Ποσῶς μὴ αἰσχυνοῖσθε διὰ τὴν βραδύτητα καὶ τὴν ἀναβολὴν διὰ τὰς ὁποίας τόσον μᾶς μέμρονται· ἡ ἐπίσπευσις δὲν θέλει ἐπιφέρει ἄλλο ἀποτέλεσμα εἰμὴ νὰ βραδύνετε τὸ τέλος πολέμου τὸν ὁποῖον ἐπιχειρεῖτε ἀπαράσκευοι ὄντες. Ἄλλως τε ἔνεκα αὐτῆς ταύτης τῆς βραδύτητος καὶ μελλήσεως νεμόμεθα διὰ παντὸς πόλιν ἐλευθέραν καὶ ἐνδοξαρχίαν. Αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον μᾶς ἐλέγχουσιν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ λελογισμένη φρόνησις καὶ περισκεψίς· διότι ἡμεῖς μόνοι οὔτε εἰς τὰς εὐτυχίας γινόμεθα αὐθάδεις, οὔτε εἰς τὰς ἀποτυχίας ἀποθαρρυνόμεθα ὥς τόσοι ἄλλοι. Προσέτι οὔτε παρκαυρόμεθα ἀπὸ τὴν ἡδονήν, ἣν παρέχουσιν οἱ σὺν ἐπαίνῳ ἐξοτρύνοντες ἡμᾶς ἐπὶ τοὺς κινδύνους, παρὰ τὴν πεποιθήσιν ἡμῶν, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ μεταπεισθῶμεν ὑπὸ τῶν ἐπιπλήξεων δι' ὧν προσπαθοῦσι νὰ μᾶς ἐξοτρύνωσιν. Ἡ σω-

φροσύνη αὕτη καθιστᾷ ἡμᾶς ἰσχυροὺς ἐν τῷ πολέμῳ καὶ συνετοὺς ἐν τοῖς συμβουλίαις· ἰσχυροὺς, διότι ἐκ τῆς σωφροσύνης πηγάζει τὸ αἰσθημα τῆς τιμῆς, ἐκ τούτου δὲ ἡ εὐψυχία· συνετοὺς, διότι ἐξεπικιδεύθημεν τόσον ἀπλῶς ὥστε νὰ μὴ πεοιφρονῶμεν τοὺς νόμους καὶ τόσον αὐστηρῶς ὥστε νὰ μὴ ἀπειθῶμεν εἰς αὐτούς· τέλος διότι μὴ ὄντες τόσον σοφοὶ εἰς τὰ ἀνωφελεῖ πράγματα, δὲν κατέχομεν τὴν τέχνην νὰ μεμψώμεθα διὰ λόγων ὠρκίων τὰς παρασκευὰς τῶν πολεμίων, καὶ ἔπειτα νὰ πράξωμεν ἔργα ἀνόμοια πρὸς τοὺς λόγους. Νομίζομεν ὅτι αἰσκέψεις τῶν ἄλλων ὁμοιάζουσι μὲ τὰς ἰδικὰς μας καὶ ὅτι αἰ συμβαίνουσιν μεταβολαὶ τῆς τύχης δὲν δύνανται νὰ διακριθῶσι διὰ τοῦ λόγου. Πρέπει πάντοτε νὰ ὑποθέτωμεν τοὺς ἐναντίους ὡς συνετὰ μέτρα λαβόντας, καὶ νὰ ἀντιτάσσωμεν κατ' αὐτῶν πραγματικὰς προπαρασκευὰς· νὰ μὴ στηρίζωμεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὰ σφάλματα ὅσα ἤθελον πράξει, ἀλλ' εἰς τὴν ἀσφαλεῖ πρόνοιαν ἡμῶν αὐτῶν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἄνθρωπος ἀπὸ ἄνθρωπον διαφέρει πολὺ, ἀλλ' ὅτι ὁ τελειότερος εἶναι ἐκεῖνος ὅστις ἐξεπικιδεύθη περὶ τὰ ἀναγκαιότατα πράγματα.

85. «Ταῦτα λοιπὸν τὰ ἀξιόμακτα τὰ ὁποῖα μᾶς παρέδοσαν οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ ἄτινα εἰς πάντα χρόνον μᾶς ὠφέλησαν, μὴ παραιτήσωμεν· μὴ σπεύτωμεν, ὅτε πρόκειται περὶ τῶν ἀνθρώπων, χρημάτων, πόλεων, καὶ δόξης, νὰ ἀποφασίσωμεν ἐντὸς ὀλίγων μόνον στιγμῶν, ἀλλ' ὥς σκεφθῶμεν μὲ ἡσυχίαν. Δι' ἣν ἔχομεν ἰσχὺν, ἐπιτρέπεται τοῦτο εἰς ἡμᾶς πλειότερον ἢ εἰς πάντα ἄλλον. Πέμψατε εἰς Ἀθήνας πρέσβεις διὰ τὴν Ποτίδαιαν, πέμψατε ἐπίσης νὰ συνάξετε πληροφορίας περὶ τῶν ἀδικιῶν δι' ἃς παραιοῦνται οἱ σύμμαχοι· τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἰσὶν ἐτοιμοὶ νὰ δικασθῶσι. Διότι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ προσβάλετε ἐκ τῶν προτέρων ὡς ἀδικοῦντα ἐκεῖνον ὅστις ζητεῖ νὰ δικαιο-

λογηθῇ. Συγχρόνως ὅμως ἐκτελῆτε τὰς προετοιμασίας σας. Τὰ μέτρα δὲ ταῦτα ἔσονται κάλλιστα καὶ εἰς τοὺς ἐναντίους φοβερώτατα.» Καὶ ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ Ἀρχιδάμους προχωρήσας δὲ τελευταῖος ὁ Σθενελαΐδας, εἰς τῶν Ἑφύρων τότε ὢν, εἶπε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους τὰ ἀκόλουθα.

86. «Τοὺς μὲν μακροὺς λόγους τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐννοῶ. Ἀποῦ ἐπήνεσαν πολὺ ἑαυτοὺς, οὐδόλως ἀπέκρυψαν ὅτι ἀδικοῦσι τοὺς ἡμετέρους συμμάχους καὶ τὴν Πελοπόννησον. Καὶ ὅμως ἐὰν κατὰ τῶν Μήδων ἐφάνησαν καλοὶ, σήμερον δὲ φέρονται κακῶς πρὸς ἡμᾶς, εἰσὶν ἄξιοι διπλοσείας τιμωρίας, διότι μετεβλήθησαν ἀπὸ ἀγαθοῦς εἰς κακοὺς. Ἡμεῖς δὲ καὶ τότε καὶ σήμερον ἐμμεθα οἱ αὐτοὶ, καὶ τοὺς συμμάχους, ἐὰν ἤμεθα φρόνιμοι, δὲν θὰ παραβλέψωμεν ἀδικουμένους, οὐδὲ θὰ βραδύνωμεν νὰ τοὺς βοηθήσωμεν· οὕτω δὲ μέλλουν νὰ παύσουν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ παθήματά των. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔχουσι χρήματα πολλὰ, καὶ πλοῦτα, καὶ ἵππους· ἡμεῖς δὲ ἔχομεν συμμάχους καλοὺς τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ παραδώσωμεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οὔτε νὰ λύσωμεν τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διαφοράν με κρίσεις καὶ με λόγους, ἀποῦ καὶ οἱ σύμμαχοί μας δὲν βλάπτονται με λόγους· ἀλλὰ πρέπει νὰ τοὺς βοηθήσωμεν ἐν τάχει καὶ παντὶ σθένει. Κανεῖς ἂς μὴ μᾶς εἴπῃ ὅτι καθὼ ἀδικούμενοι πρέπει νὰ σκεφθῶμεν ἢ πολυχρόνιος σκέψις ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ἀδικήσωσι. Ψηφίσατε λοιπὸν ἐπαξίως τῆς Σπάρτης, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τὸν πόλεμον· καὶ μήτε τοὺς Ἀθηναίους ἀφρίντε νὰ γίνωνται μείζονες, μήτε τοὺς συμμάχους νὰ καταπροδίδωμεν, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τῶν θεῶν ἂς δράμωμεν κατὰ τῶν ἀδικούντων.»

87. Ταῦτα εἰπὼν ἔθεσεν ὁ ἴδιος τὸ ζήτημα, ὡς Ἐφορας, εἰς τὴν ψηφοφορίαν τῆς ἐκκλησίας τῶν Λακεδαιμονίων· ἀπειδὴ δὲ ἡ κρίσις γίνεται διὰ βοῆς καὶ οὐχὶ

διὰ ψήφου, εἶπεν ὅτι δὲν ἠδύνετο νὰ διακρίνη τὴν βοήν ἐκ ποίου μέρους ἦτο μεγαλειτέρα· θέλων δὲ διὰ τῆς φανερώς ἀπαγγελλομένης ἐκάστου γνώμης νὰ παροτρύνῃ ἔτι μάλλον αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ἔλεξεν, α"Ὅστις ἐξ ὑμῶν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, νομίζει ὅτι αἱ συνθήκαι διελύθησαν, καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀδικοῦσιν, ἃς ἐγερθῇ καὶ ἄς ὑπάργῃ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος (καὶ ἔδειξε μέρος τι) ὅστις δὲ φρονεῖ τὸ ἐναντίον, ἃς μεταβῇ εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος." Ἀναστάντες οἱ Λακεδαιμόνιοι διεμοιράσθησαν καὶ αἱ νομίζοντες ὅτι αἱ συνθήκαι εἶχον διαλυθῇ εὐρέθησαν περισσότεροι. Προσκαλέσαντες τότε τοὺς συμμάχους, εἶπον εἰς αὐτοὺς ὅτι πείθεται μὲν ἡ συνέλευσις περὶ τῆς ἐνοχῆς τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ θέλει, πρὶν κηρυχθῇ ὁ πόλεμος, νὰ συνέλθωσιν ὅλοι οἱ σύμμαχοι καὶ νὰ ψηφίσωσιν αὐτὸν ἐν γενικῇ συνεδριάσει. Καὶ οἱ μὲν σύμμαχοι ἀκούσαντες ταῦτα ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων ἀνεχώρησαν βραδύτερον, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσαν τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς των. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς συνελεύσεως ἡ κηρύττουσα τὴν διάλυσιν τῶν συνθηκῶν ἐγένετο τῷ δεκάτῳ τετάρτῳ ἔτει ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς τριακονταετοῦς ἀνταρχίης ἥτις ἐκλείσθη μετὰ τὴν κατάνκτησιν τῆς Εὐβοίας (').

88. Ἐψήφισαν δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν διάλυσιν τῶν συνθηκῶν καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ πολέμου, ὅχι τόσον διότι ἐπείσθησαν εἰς τοὺς λόγους τῶν συμμάχων, ὅσον διότι ἐφοβοῦντο μήπως οἱ Ἀθηναῖοι γίνωσιν ἰσχυρότεροι, καὶ διότι ἔβλεπον ὅτι ἦσαν ἤδη ὑποχείμεναι τὰ πλείοτα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

89. Ἰδοὺ δὲ μὲ ποῖον τρόπον οἱ Ἀθηναῖοι περιήλθον εἰς τοιαύτην ἀκμὴν δυνάμεως. Ὅταν οἱ Μῆδοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Εὐρώπης νικηθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, οἱ δὲ καταφυγόντες μετὰ

(') Τῷ 432 π. Χ.

τῶν πλοίων των εἰς τὴν Μυκλήν καταστράφησαν, ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Λεωτυχίδης, ὅστις ἤγετο τῶν ἐν Μυκλήϊ Ἑλλήνων, ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια, φέρων μεθ' ἐκυτοῦ καὶ τοὺς Πελοποννησίους συμμάχους. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἰωνίης καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου σύμμαχοι, οἵτινες εἶχον ἤδη ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοῦ βασιλέως, ὑπομείναντες ἐπολιόρκουν τὴν Σηστὸν καταχομένην ὑπὸ τῶν Μήδων, καὶ διαχειμαζάντες ἐκυρίευσαν αὐτὴν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν βαρβάρων καὶ μετὰ τοῦτο ἀπέπλευσαν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἕκαστοι εἰς τὰς πόλεις των. Οἱ δὲ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν, ἅμα οἱ βάρβαροι ἀπῆλθον ἐκ τῆς χώρας των, μετεκόμισαν ἀμέσως τὰς γυναικὰς, τοὺς παῖδας καὶ τὰ περισωθέντα πρόγμματα ἐκ τοῦ μέρους εἰς θ' τὰ εἶχον ἀποθέσει, καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὴν πόλιν καὶ τὰ τεῖχη· διότι ἐκ τοῦ περιθόλου ἐλάχιστον μέρος εἶχε μείνει σῶον, καὶ αἱ πλεῖστοι οἰκίαι εἶχον πέσει, ἐκτὸς ὀλίγων εἰς αἷς εἶχον κατὰσκηνώσει οἱ σημεντικώτεροι τῶν Περσῶν.

90. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, προβλέποντες τὸ μέλλον, ἐπεμψαν πρεσβείαν εἰς Ἀθήνας, οὐ μόνον διότι μετ' εὐχαριστήσεως θὰ ἔδωκεν καὶ αὐτὴν καὶ πᾶσαν ἄλλην πόλιν μένουσαν ἀτείχιστον, ἀλλὰ διότι παρωτρύνοντο ὑπὸ τῶν συμμάχων, οἵτινες ἐφοβοῦντο καὶ τὸ πολὺ νεκρικὸν τῶν Ἀθηναίων, ὅπερ πρότερον δὲν ὑπῆρχε, καὶ τὸ τολμηρὸν ὅρκος τὸ ὅποιον ἔδειξεν κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον. Ἡζίουν δὲ παρὰ τῶν Ἀθηναίων οὐ μόνον νὰ μὴ ἀνοικοδομήσωσι τὰ τεῖχη των, ἀλλὰ καὶ ἐνούμενοι μετ' αὐτῶν νὰ κατεδαφίσωσιν ὅλους τοὺς περιθόλους ὅσοι ὑπῆρχον ἐξω τῆς Πελοποννήσου, τὴν μὲν πρόθεσιν καὶ τὴν δυσπιστίαν μὴ δηλοῦντες, προφασιζόμενοι δὲ ὅτι ἔάν τις ἐπέστρεφον οἱ βάρβαροι, νὰ μὴ εὕρωσι τετεταγμένον μέρος ἐξ οὗ νὰ διευθύνωσι τὰς προσβολὰς των, ὡς ἔπραξαν εἰς τὰς Θήβας κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον(¹).

(¹) Γνωστὸν ὅτι αἱ Θῆβαι ὑπῆρξαν τὸ στρατοπεδαρχεῖον τοῦ

παρετήρουν συγχρόνως ὅτι ἡ Πελοπόννησος ἦτο ἀρκετὴ διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας καταφύγιον καὶ σημεῖον ἀνχωρήσεως. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, τῇ συμβουλῇ τοῦ Θεμιστοκλέους, εἰς μὲν τοὺς Λακεδαιμόνιους ταῦτα εἰπόντας ἀπεκρίθησαν ὅτι θὰ ἔπεμπον ἀμέσως πρέσβεις περὶ τῆς ἐν λόγῳ ὑποθέσεως καὶ τοὺς ἀπέλυσαν· ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς συνεβούλευσε νὰ τὸν πέμψωσιν ὅσον τάχιστα εἰς τὴν Λακεδαίμονα, τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς ὑποαίτους ἤθελον ἐκλέξει ὡς συμπρέσβεις νὰ μὴ τοὺς στείλωσιν ἀμέσως, ἀλλὰ νὰ τοὺς κρατήσωσι τοσοῦτον ἕως οὗ ἀνυψωθῶσιν ἰκανῶς τὰ τεῖχη ὥστε οἱ πολεμοῦντες νὰ δύνανται νὰ ὑπερκαπίζωνται ἐκ τοῦ ἀπολύτως ἀνγκυρίου ὕψους· νὰ τειχίζωσι δὲ πανδημεὶ πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, καὶ παῖδες, μὴ φειδόμενοι μήτε ἰδίου μήτε δημοσίου οἰκοδομήματος ἀπὸ τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ προκύψῃ ὠφέλειά τις εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ κατακρίπτοντες τὰ πάντα. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα συμβουλευσας καὶ ἀρήσας νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι αὐτὸς θέλει πράξει τὰ λοιπὰ εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ἀνχωρήσας. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Λακεδαίμονα δὲν παρουσιάσθη εἰς τὰς ἀρχάς, ἀλλ' ἔμεινε ἀναβέβλων τὴν ἐμπρόσθεν τοῦ ὑπὸ διαφύρους προφάσεις· καὶ ὅταν τὸν ἠρώτησέ τις τῶν ἐν τέλει δικτῆ δὲν παρουσιάζεται εἰς τὸ κοινόν, ἀπεκρίθη ὅτι ἀνέμενε τοὺς συμπρέσβεις οἵτινες εἶχον μείνει ὀπίσω διὰ τινὰ ὑπόθεσιν, περιμένει ὅμως αὐτοὺς νὰ ἔλθωσι ταχέως, καὶ θυμάζει πῶς ἀκόμη δὲν ἔφθασαν.

91. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀκούοντες εἰς μὲν τὸν Θεμιστοκλέα ἐπέιθοντο διὰ τὴν φιλίαν αὐτοῦ· ἐλθόντων ὅμως τινῶν καὶ καταγγελλόντων μετὰ βεβαιότητος ὅτι τὸ τεῖχος τῶν Ἀθηνῶν ἤρχισε νὰ κτίζεται καὶ ὅτι ἔλαθεν ἤδη ἀρκετὸν ὕψος, δὲν εἶχον πλέον πῶς νὰ μὴ πιστεύ-

Μαρδονίου, καὶ ὅτι, μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ πολιορκήσωσι τὴν πόλιν ταύτην.

σωσι. Μελὼν δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς τὰ γινόμενα, παρκαίνει αὐτοὺς νὰ μὴ παρκαύρωνται πλείοτερον ὑπὸ τῶν λόγων, ἀλλὰ νὰ πέμψωσιν ἐκ τῶν συμπολιτῶν των ἄνδρας τινας χρηστοὺς, οἵτινες νὰ ἐκθέσωσι πιστῶς ὅσα ἤθελον ἰδεῖ. Ἀποστέλλουσι λοιπόν· ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς εἰδοποιεῖ κρυφίως τοὺς Ἀθηναίους συμβουλευσάν αὐτοὺς νὰ συλλέξωσιν ὅσον τὸ δυνατόν μυστικὰ τοὺς πρέσβεις καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήτῳσι πρὶν αὐτὰς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συμπρέσβεις ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἀθήνας (διότι εἶχον ἤδη ἔλθει πρὸς αὐτὸν οἱ συμπρέσβεις, Ἀβρώνιος ὁ Λυσικλέους, καὶ Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀγγέλλοντες ὅτι τὸ τεῖχος εἶχεν ὑψωθῆ ἀρκετὰ), καθότι ἐφοβεῖτο μήπως οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀφοῦ μάθωσι τὴν ἀλήθειαν σφῶς, δέν τοὺς ἀφήσωσι πλέον. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι λοιπόν, συμφώνως μὲ τὴν συμβουλὴν του, ἐκράτησαν τοὺς πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐμφανισθεὶς εἰς τὸ κοινόν εἶπε φανερώς ὅτι ἡ πόλις των περιτειχίσθη ἤδη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ προφυλάττῃ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ· ὅτι ἐὰν θέλωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἢ οἱ σύμμαχοι νὰ πέμψωσιν εἰς Ἀθήνας πρέσβεις δι' ὑπόθεσιν τινα, ἔπρεπεν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μεταβαίνωσιν ὡς πρὸς ἀνθρώπους γινώσκοντας ὁμοίως καὶ τὰ ἑαυτῶν συμφέροντα καὶ τὰ κοινά· ὅτι, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμισαν ἀναγκάστον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν των καὶ νὰ ἐμῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, συνέλαβον τὴν τολμηρὰν ἐκείνην ἀπόφασιν χωρὶς νὰ συμβουλευθῶσι τοὺς Λακεδαιμονίους· ὅτι εἰς ὅσα συμβούλια συνακρότησαν ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἐκείνων, δέν ἐδείχθησαν κατώτεροι οὐδενὸς κατὰ τὴν σύνεσιν· ὅτι καὶ σήμερον ἐπίσης ἐνόμιζον ἀναγκαῖον νὰ περιτειχίσωσι τὴν πόλιν των· ὅτι δι' αὐτοὺς ἰδίᾳ καὶ διὰ τοὺς συμμάχους ἐν γένει ἡ ὠφέλεια ἔσεται μείζων· ὅτι ἦτο ἀδύνατον, μὴ ἔχοντες ὁμοίως δυνάμεις νὰ συσκέπτονται μετ' ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης εἰς τὰ ἀπὸ κοινοῦ συγκροτούμενα συμβούλια· καὶ ὅτι τέλος ἡ ἔπρεπεν ὅλοι οἱ Ἕλληνας νὰ

συμμάχῳσι μένοντες ἄνευ τειχῶν, ἢ νὰ ἐπιδοκιμασθῇ τὸ ἔργον τῶν Ἀθηναίων ὡς ὀρθῶς ἔχον.

92. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὀργὴν μὲν φανεράν δὲν ἔδειξαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· διότι ἤξιουν ὅτι ὄχι πρὸς παρακώλυσιν ἀλλὰ πρὸς παρκίνεσιν δῆθεν εἶχον πέμψει πρεσβεῖαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἅμα δὲ διότι ἦσαν εἰς αὐτοὺς προσφιλεῖς διὰ τὴν μεγάλην προθυμίαν ἣν ἔδειξαν κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον. Κρυφίως ὅμως ἐδυσφύρησαν διότι ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ· οἱ δὲ πρέσβεις ἐκατέρων ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια ἀνενόχλητοι.

93. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐτείχισαν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὴν πόλιν των. Ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον εἶναι φανερόν ὅτι ἡ οἰκοδομὴ ἐγένετο κατεσκευασμένως· διότι τὰ θεμέλια σύγκεινται ἐκ παντοίων λίθων, καὶ εἰς τινὰ μέρη ἀκτεργάζστων καὶ ὅπως τοὺς ἔφερν ἕκαστος, πολλοὶ δὲ στῆλαι ἐπιτάφιοι καὶ λίθοι κατεργασμένοι συγκατελέχθησαν, διότι μεγάλυνθεις ὁ περίβολος περιέβαλεν ὅλην τὴν πόλιν· καὶ διὰ τοῦτο τὰ πάντα ἀδικαίως μετακινούντες, ἔσπευδον. Ἐπεισε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ οἰκοδομησῶσι· καὶ τὰ λοιπὰ τεῖχη τοῦ Πειριχίως (τῶν ὑποίων ἢ οἰκοδομὴ εἶχεν ἀρχίσει ὅτε αὐτὸς ἀνέλαβε τὴν ἐνικυσίαν ἀρχήν), φρονῶν ὅτι ἡ θέσις εἶναι καλὴ ὡς ἔχουσα τρεῖς φυσικοὺς λιμένους(1), καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, γινόμενοι ναυτικοὶ, μεγάλην ἔνεκα τούτου κτήσονται δύναμιν. Αὐτὸς πρῶτος ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὰ ναυτικά, καὶ συνετέλεσεν εὐθύς εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἡγεμονίας των. Κατὰ τὴν συμβουλὴν του λοιπὸν ἔδωκαν εἰς τὸ τεῖχος τὸ πᾶχος ἐκεῖνα ὑπὲρ καὶ σήμερον ἔτι φάνεταί περὶ τὸν Πειριχίαν. Δύο ἅμαξιτι, ἐνκνίτιζι πρὸς ἀλλήλας, ἐκόμμιζον τοὺς λίθους. Ἐντὸς δὲ οὔτε χάλιζ, οὔτε πηλὸς ὑπῆρχεν, ἀλλὰ μεγάλοι λίθοι συνηρμολογημένοι, καὶ διαγωνίως λελα-

(1) Ἰ. ε. ν. τὸ Ἀφροδίσιον καὶ τὸν Κάνθαρον.

ξευμένοι, δεδεμένοι ἔξωθεν πρὸς ἀλλήλους διὰ σιδήρου καὶ μολύβδου. Τὸ δὲ ὕψος ὑπῆρξε τὸ ἡμισυ ἐκείνου ὅπερ διανοήθη, διότι ἤθελε διὰ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ πύχους τῶν νᾶ ἀποκρούσει τὰς προσβολὰς τῶν πολεμίων· καὶ ἐνόμιζεν ὅτι πρὸς ὑπεράσπισίν των ἤθελον ἀρκέσει ὀλίγιστοι ἄνθρωποι, οἱ μᾶλλον ἀδύνατοι, οἱ δὲ ἄλλοι νᾶ ἐμβώσιν εἰς τὰ πλοῖα· διότι εἰς τὰ πλοῖα πρὸ πάντων ἐπέμενεν, ἰδίων, ὡς φρονῶ, ὅτι ἡ στρατιὰ τοῦ βασιλέως εὐκολώτερον ἔκλυε τὰς ἐφόδους διὰ θαλάσσης ἢ διὰ ξηρᾶς. Καὶ τὸν Πειρικῆ ἐνόμιζεν ὠφελιμώτερον τῆς ἄνω πόλεως, καὶ πολλὰς κερήνει τοὺς Ἀθηναίους, ἐάν ποτε βικθῶσι κατὰ ξηρὰν, κατὰβάντες εἰς αὐτὸν νᾶ ἀντισταθῶσι διὰ τῶν πλοίων πρὸς πάντας. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι λοιπὸν οὕτως ἐτειχίσθησαν καὶ κατεσκευάσαν καὶ τὰς ἄλλας αὐτῶν οἰκοδομὰς εὐθύς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Μήδων.

94. Πρυτανίης δὲ ὁ Κλεομβρότου ἐξεπέμφθη ἐκ Λακεδαιμόνος μὲ εἴκοσι πλοῖα τῆς Πελοποννήσου ὡς στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων· συνέπλευσαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τριάνοντα πλοῖα καὶ πολλοὺς ἄλλους συμμάχους. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Κύπρου καὶ κατέστρεψαν τὰ πλείονα αὐτῆς μέρη, ὕστερον δὲ, ὑπὸ τὸν αὐτὸν στρατηγόν, κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ὅπερ κατεῖχον οἱ Μῆδοι, καὶ ὅπερ πολιορκήσαντες ἐκυρίευσαν.

95. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν στρατηγίαν ἐκείνην ὁ Πρυτανίης ἐφάνετο πολὺ βίσιος, ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι Ἑλληνες δυσηρεστήθησαν, ἰδίως ὅμως οἱ Ἰῶνες καὶ ὅσοι εἶχαν ἀποσείσει νεωστὶ τὸν ζυγὸν τοῦ βασιλέως· μεταβαίνοντες δὲ συχνάκις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, παρεκάλουν αὐτοὺς ἕνεκα τῆς αὐτῆς καταγωγῆς νᾶ γίνωσιν ἡγεμόνες των καὶ νᾶ μὴ ἐπιτρέπωσι τὸν Πρυτανίην νᾶ βικιοπρῆγῃ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν τοὺς λόγους των καὶ προτεῖχον νᾶ μὴ δείξωσιν ἀδιαφορίαν καὶ νᾶ τακτοποιήσωσιν ὅσα ἐφάνοντο ἄριστα εἰς τοὺς συμμάχους. Ἐν

τούτω τῷ μεταξύ, οἱ Λακεδαιμόνιοι μετακάλεσαν τὸν Πausανίαν διὰ τὸν ἀνακρίνωσι περὶ ὧσιν εἶχον ἀκούσει· διότι οἱ εἰς Λακεδαίμονα ἀφικνούμενοι Ἕλληνες πολὺ κατηγοροῦν αὐτοῦ διὰ τὰς ἀδικίας του, καὶ διότι ἡ στρατηγία του ὁμοιάζε μᾶλλον πρὸς τυραννίδα. Συνέπεσε δὲ ἡ μετάκλησίς του νὰ γίνῃ συγχρόνως μὲ τὴν μετάδοσιν τῶν συμμάχων, πλὴν τῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατιωτῶν, πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων ἐνεκα τοῦ πρὸς αὐτὸν μίτους. Ἐλθὼν δὲ εἰς Λακεδαίμονα, ἐτιμωρήθη μὲν διὰ τὰ πρὸς ιδιώτας γεγόμενα ἀδικήματα, ἀπελύθη ὅμως διὰ τὰς σπουδαιοτέρας κατηγορίας· κατηγορεῖτο δὲ πρὸ πάντων ἐπὶ Μηδισμῷ, καὶ τὸ πρᾶγμα ἐνομιζέτο σαφέστατον. Καὶ ἐκεῖνον μὲν δὲν ἐκπέμπουσι πλέον ἄρχοντες, πέμπουσι δὲ τὸν Δόρκιν καὶ ἄλλους τινὰς μετ' αὐτοῦ, ἔχοντας ὅχι πολὺ στράτευμα, πρὸς τοὺς ὑποίους ὅμως δὲν ἄρῃκαν πλέον οἱ σύμμαχοι τὴν ἀρχηγίαν. Οὗτοι δὲ ἐννέησαντες τοῦτο ἀπῆλθον, καὶ ἄλλους ὕστερον δὲν ἐξέπεμπαν πλέον οἱ Λακεδαιμόνιοι, φοβούμενοι μήπως οἱ ἐξέρχόμενοι τῆς χώρας διαφθείρωνται, ὅπερ εἶδον νὰ πάσῃ καὶ ὁ Πausανίας, καὶ θέλοντες νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ Ἰηδικοῦ πολέμου· ἐνόμιζον δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἱκανοὺς νὰ τὸν διεξγάγῃσι, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦσαν φίλοι των.

96. Παραλαβόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἡγεμονίαν τοιοῦτοτρόπως ἐκ τῶν τῶν συμμάχων διὰ τὸ κατὰ τοῦ Πausανίου μῖτος, προσέταξαν ποῖσι πόλεις ὀφείλον νὰ παρέξωσι χρήματα εἰς τὸν κατὰ τοῦ βαρβάρου πόλεμον, καὶ ποῖσι πλὴν. Τὸ πρόσχημα ἦτο νὰ ἐκδικηθῶσι δι' ὅσα ἔπαθον, ὁρῶντες τὴν χώραν τοῦ βασιλέως. Καὶ τότε κατὰ πρῶτον συνεστήθη παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἡ ἀρχὴ τῶν Ἑλληνικῶν, οἵτινες ἐδέχοντο τὸν φόρον· διότι οὕτως ὠνομάθη ἡ χρηματικὴ συνεισφορά. Ἦτο δὲ ὁ κατὰ πρῶτον περὶ πόλεμον φόρος τετρακόσια ἐξήκοντα

τάλαντα ⁽¹⁾), ταμείων των ἦτο ἡ Δῆλος, καὶ αἱ συνελεύσεις ἐγίνοντο εἰς τὸ ἱερόν.

97. Διηκούσης τῆς ἡγεμονίας των ἐπὶ συμμάχων κατ' ἀρχάς αὐτονόμων καὶ ἐχόντων δικαίωμα ψήφου εἰς τὰς κοινὰς συνελεύσεις, ἰδοὺ πόσα κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦ παρόντος πολέμου καὶ τοῦ Μηδικοῦ συνέβησαν πολεμικὰ ἔργα, ἐπιχειρισθέντα παρ' αὐτῶν κατὰ τοῦ βαρβάρου, κατὰ τῶν ἀποστατούντων συμμάχων των, καὶ κατὰ τῶν Πελοποννησίων τοὺς ὁποίους συνήκτων πάντοτε μὲ ἕκαστον τῶν συμμάχων. Ἐγράψα δὲ αὐτὰ, καὶ ἕκαστα τὴν παρέβασιν ταύτην τοῦ λόγου διὰ τοῦτο, ὅτι οἱ πρὸ ἐμοῦ γράψαντες πηρέλειψαν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας, καὶ ἡ τὰ πρὸ τῶν Μηδικῶν Ἑλληνικὰ συνέγραψαν, ἡ αὐτὰ τὰ Μηδικὰ· τὰ γεγονότα δὲ ταῦτα μολὶς ἤψατο ἐν τῇ Ἀττικῇ συγγραφῇ ὁ Ἑλλάνικος ⁽²⁾, μνημονεύσας αὐτὰ διὰ βραχέων καὶ οὐχὶ ἀκριβῶς κατὰ τὰς ἐποχάς. Συγχρόνως ἡ παρεκβολὴ αὕτη θὰ ἀποδείξῃ μὲ ποῖον τρόπον ἀποκατέστη ἡ ἀρχὴ τῶν Ἀθηναίων.

98. Καὶ πρῶτον μὲν, στρατηγοῦντος Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου, ἐπολιόρησαν καὶ ἐξηνδραπόδισαν τὴν ἐπὶ Στρυμόνι Ἠϊόνα κατεχομένην ὑπὸ τῶν Μήδων· ἔπειτα τὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ νῆσον Σκύρον, τὴν ὁποίαν κατώκουν Δόλοπες, ἡνδραπόδισαν καὶ κατώκησαν αὐτοί. Ἐπολέμησαν πρὸς τούτοις καὶ κατὰ τῶν Καρυστίων, ἄνευ τῆς

(1) Ἦτοι δύο ἑκατομῦρια καὶ πεντακόσιαι χιλιάδες σημερινῶν δραχμῶν ἢ ὑφάρκων. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὸ ταμεῖον περιεῖχεν ἑξακόσια τάλαντα (B', 13), οἷοι αἱ συνεχεῖς ἐπαναστάσεις ἐτιμωροῦντο δι' αὐτῆς τῆς φόρων.

(2) Ἀρχαῖος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Λέσβῳ. Καταριθμεῖται μεταξὺ τῶν λογογράφων καὶ εἶναι προγενέστερος τοῦ Ἡροδότου. Οἱ τίτλοι μόνον περιεσώθησαν τῶν ἀπείρων συγγραμμάτων του. Ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν, Ἀττικὴ ἐπιγραφομένη, ἦτο διηρημένη εἰς τέσσαρα μέρη καὶ ἀνῆρχετο μέχρι τῶν μυθωδῶν χρόνων.

συμμετοχῆς τῶν ἄλλων Εὐβοέων, καὶ μετὰ τινα χρόνον συνεβιβάσθησαν διὰ συνθήκης. Ἀκολουθῶς ἐπολεμήσαν κατὰ τῶν ἀποστατησάντων Ναξίων, τοὺς ὁποίους πολιορκήσαντες καθυπέταξαν. Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη σύμμαχος πόλις ἦτις, παρὰ τὰ καθεστηκότα, ὑπεδουλώθη· κατόπιν δὲ ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην καὶ αἱ ἄλλαι.

99. Αἰτίαι δὲ τῶν ἀποστατήσεων τούτων ἦσαν πολλὰ καὶ διάφοροι, μέγισται ὅμως αἱ τῶν ῥήρων καὶ τῶν πλοίων καθυστερήσεις, καθὼς καὶ ἡ λειποστρατία ἐκ μέρους τινῶν ἐκ τῶν συμμάχων. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι καθίσταντο μισητοὶ μεταχειριζόμενοι τὴν βίαν καὶ καταναγκάζοντες ἐκείνους οἷτινες μὴτε συνήθειαν εἶχον μὴτε θέλησιν νὰ ἀναδέχωνται τὰ βάρη ταῦτα. Ἄλλως τε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν πλέον ἐν τῇ διοικήσει των ἐπίσης ἀρεστοὶ ὥς ἄλλοτε καὶ οὔτε τοὺς συμμάχους μεταχειρίζοντο ὥς ἴσους εἰς τὰς ἐκστρατείας, τοῖς ἦτο δὲ εὐκολον νὰ ὑποτάσσωσι τοὺς ἐξανισταμένους. Τούτων δὲ τῶν ἀποστατήσεων αἵτιοι ἦσαν αὐτοὶ οἱ σύμμαχοι· διότι οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν, ἕνεκα τῆς πρὸς τὰς ἐκστρατείας ὀκνηρίας των καὶ διὰ νὰ μὴ ἐξέρχωνται ἀπὸ τὰς πκτρίδας των, ἔταξαν νὰ δίδωσιν ἀντὶ πλοίων τὸ ἀντίστοιχον ἀνάλωμα. Καὶ τῶν μὲν Ἀθηναίων τὸ ναυτικὸν ἠΐξανεν ἀπὸ τῆς δαπάνης ἣν συνεισέφερον οἱ σύμμαχοι, οὗτοι δὲ, ὅποτε ἀπεστῆλθον, περιεπλέκοντο εἰς τὸν πόλεμον ἀπαρχάσκουσι ὥς ἄποροι.

100. Ἐγένετο δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἡ ἐν τῇ Παμφυλίᾳ τῇ ἐπὶ Εὐρυμέδοντι ποταμῷ πεζομαχία καὶ ναυμαχία τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων πρὸς τοὺς Μήδους· καὶ ἐνίκων κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς ἀμφοτέρω οἱ Ἀθηναῖοι, στρατηγούντος Κίμωνος τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιλτιάδου, καὶ ἐκυρίευσαν ἢ κατέστρεψαν τὰς τριήρεις τῶν Φοινίκων συμποσομένας εἰς διακροσίας. Μετὰ τινὰ δὲ χρόνον συνέβη νὰ ἀποστατήσωσιν ἀπ' αὐτοὺς οἱ Θάσιοι, διενεχθέντες περὶ τῶν εἰς τὴν ἀντιπέραν ὕχθην τῆς Θρά-

και ἐμπορίων καὶ μεταλλείων, τὰ ὅποια ἐνέμοντο. Καὶ κατὰ μὲν τῆς Θάσου ἐλθόντες οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ πλοίων, ἐνίκησαν ἐν νικυμαχίᾳ καὶ ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηράν· ἐπὶ δὲ τὰς ὄχθας τοῦ Στρυμόνος πέμψαντες κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους μυρίους αἰκητόρας Ἀθηναίους καὶ συμμάχους, διὰ νὰ οἰκίσωσι τὰς τότε καλουμένας Ἑννέα ὁδοὺς, σήμερον δὲ Ἀμφίπολιν, τὰς μὲν Ἑννέα ὁδοὺς ἄς εἶχον οἱ Ἰδωνοὶ ἐκυρίευσαν, προχωρήσαντες δὲ εἰς τὰ μεσογαῖα τῆς Θράκης κατεστράφησαν σύμπαντες ἐν Δραβίᾳ τῇ Ἰδωνικῇ ὑπὸ τῶν Θρακῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπήγεσθε τὸ περιτειχίζόμενον χωρίον τῶν Ἑννέα ὁδῶν.

101. Νικηθέντες δὲ εἰς τὰς μάχας οἱ Θάσιοι καὶ πολιορκούμενοι, ἐπεκκλοῦντο τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ τοὺς βοηθήσωσιν εἰσκακλοντες εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὑπέσχεοντο μὲν κρυφίως ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ θὰ ἐτήρουν τὴν ὑπόσχεσίν των, ἐκωλύθησαν ὁμῶς ὑπὸ τοῦ γενομένου σεισμοῦ⁽¹⁾, ὥς ἐκ τοῦ ὁποίου εὐρόντες εὐκαιρίαν οἱ Εἰλωτὲς καὶ οἱ περίοικοι, Θουριᾶται καὶ Αἰθιαεῖς, ἐπανεστάτησαν καὶ κατέφυγον εἰς τὸ ὄρος Ἰθώμην. Οἱ πλεῖστοι τῶν Εἰλωτῶν ἦσαν ὀπάγονοι τῶν ἄλλοτε ὑποδουλωθέντων πελκιῶν Μεσσηνίων, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκκλοῦντο πάντες Μεσσηνιοί. Πρὸς μὲν λοιπὸν τοὺς ἐν Ἰθώμῃ ἤρχισαν τὸν πόλεμον οἱ Λακεδαιμόνιοι· οἱ δὲ Θάσιοι, πολιορκούμενοι ἐπὶ τρία ἔτη, ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων κατεδραρίσαντες τὰ τεῖχη καὶ παρεδόντες τὰ πλοῖα· ἔπαξαν δὲ νὰ δώσωσιν ἀμέσως τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, νὰ ἐξακολουθῶσι καὶ εἰς τὸ μέλλον πληρώνοντες φόρον, καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ κτήματα καὶ μεταλλεῖα.

102. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, βλέποντες παραινόμενον

(1) Ὁ σεισμὸς οὗτος συνέβη τῷ 465 π. Χ. Ὅλας αἱ οἰκίαι τῆς Σπάρτης κατεδαφίσθησαν ἐκτὸς πέντε, καὶ ἐφονεύθησαν 20, χιλ. ἄνθρωποι.

τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς ἐν Ἰθώμῃ, ἐπεκκλέσθησαν καὶ ἄλλους συμμάχους ἰδίως δὲ τοὺς Ἀθηναίους· οὗτοι δὲ, στρατηγοῦντος τοῦ Κίμωνος, ἦλθον μὲ ὄχι ὀλίγον πλῆθος. Προσεκάλεσαν δὲ αὐτοὺς πρὸ πάντων, διότι ἐφημίζοντο ὅτι ἦσαν δυνατοὶ περὶ τὸ τειχομαχεῖν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πολιορκία ἐξηκολούθει καὶ παρτείνεται, ἡ φήμη τῶν αὐτῇ ἐφάνη ἐνδεής· διότι ἐὰν μετεχειρίζοντο ὀλίγην περὶ σσοτέρην βίαν, θὰ ἐκυρίευσον τὴν θέσιν. Ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας ταύτης πρῶτον ἐγένετο φανερά ἡ μεταξὺ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων διένεξις. Διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ ἡ θέσις δὲν ἐκυρίαυετο διὰ τῆς βίης, φοβηθέντες τὸν τολμηρὸν καὶ νεωτεριστικὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐνταύτῃ θεωροῦντες αὐτοὺς ὡς ἄλλοφύλους, μήπως, ἐὰν παραμείνωσιν ἐπιφέρωσι μεταβολὴν τινὰ πεισθέντες εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν ἐν Ἰθώμῃ, ἀπέπεμψαν μόνους αὐτοὺς ἐκ τῶν συμμάχων, μὴ δηλώσαντες μὲν τὴν ὑπόψιν, εἰπόντες δὲ ὅτι δὲν εἶχαν πλεον τὴν ἀνάγκην τῶν εἰς τίποτε. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἐνόησαν ὅτι τοὺς ἀπέπεμπον χωρὶς καὶ τοῖς εἰπωσι τὸν ἀληθεῖ λόγον, ἀλλὰ διότι εἶχον συλλάβει κατ' αὐτῶν ὑπόνοιαν τινὰ· ὅθεν ἀγανακτήσαντες καὶ μὴ δυνάμενοι καὶ ὑποφέρειν τὸ τοιοῦτο ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων, εὐθὺς ἀμ.α ἀνεχώρησαν, ἀφῆκον τὴν μετ' αὐτῶν γενόμενην συμμαχίαν ἐναντίον τῶν Μήδων καὶ ἐγένοντο σύμμαχοι μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀργεῖους· ἀμφότεροι δὲ ἠνώθησαν μὲ τοὺς Θεσσαλοὺς διὰ τῶν αὐτῶν ὅρκων καὶ τῆς αὐτῆς συνθήκης.

103. Οἱ δὲ ἐν Ἰθώμῃ, μετὰ δεκαετῇ πολιορκίαν, μὴ δυνάμενοι πλεον καὶ ἀνθέξωσιν, ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐπὶ τῷ ὄρῳ καὶ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὑπόσπονδοι καὶ μηδέποτε καὶ ἐπιστρέψωσιν εἰς αὐτήν· ὅστις δὲ ἤλίσκετο, καὶ μένη δοῦλος τοῦ λαβόντος. Ὑπῆρχε δὲ προηγουμένως εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους χρησμὸς ἐκ Δελφῶν καὶ ἀφίνωσιν ἀνερόχλητον

τὸν ἐκέτην τοῦ Ἰθωμήτα Διός. Ἐξῆλθον λοιπὸν αὐτοὶ καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ δεχθόντες αὐτοὺς αἱ Ἀθηναῖοι ἔνεκα τοῦ ἤδη πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μίσους τῶν, κατόπισαν εἰς τὴν Ναύπακτον, τὴν ὁποίαν ἐσχάτως εἶχον κυριεύσει παρὰ τῶν κατεχόντων αὐτὴν Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν. Καὶ οἱ Μεγαρεῖς ἐπίσης εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμάχιν, ἀποστατήσαντες ἀπὸ τοῦς Λακεδαιμονίους, ἔνεκα τοῦ πολέμου ὃν εἶχον πρὸς τοὺς Κορινθίους περὶ τῶν συνόρων τῆς ἑαυτῶν γῆς. Καὶ οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο κύριοι τῶν Μεγάρων καὶ τῶν Πηγῶν, καὶ ἐκκοδόμησεν τὰ μακρὰ τεῖχη τῶν Μεγαρέων τὰ ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς Νίσκιον ἄγοντα, καὶ τὰ ἐρρούρουν αὐτοί. Καὶ τῶν μὲν Κορινθίων τὸ σφοδρὸν μῖσος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρὸ πάντων ἤρχισε πρῶτον νὰ συλλαμβάνεται κατὰ τῶν Ἀθηναίων.

104. Ὁ δὲ Αἴβυς Ἰνάρως ὁ Ὑάμμιτίχου, βασιλεὺς τῶν Αἰβύων τῶν συνορευόντων μὲ τὴν Αἴγυπτον, ὁρμώμενος ἐκ τῆς Μαρείας, πόλεως κειμένης ἀνωθεν τοῦ Φάρου, ἀπέστησεν ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Αἰγύπτου, καὶ γενόμενος ἄρχων αὐτῆς, προσεκάλει τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι δὲ (διότι ἔτυχον εἰς ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς Κύπρου μὲ δικαστικὰ πλοῖα ἑαυτῶν καὶ τῶν συμμάχων) ἦλθον ἀφῆσαντες τὴν Κύπρον, καὶ ἀναπλεύσαντες τὸν Νεῖλον ἀπὸ θαλάσσης, καὶ γενόμενοι κύριοι τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ τῶν δύο τρίτων τῆς Μέμφιδος, προσέβηλον τὸ τρίτον μέρος, ὅπερ καλεῖται Λευκὸν τεῖχος. Ἐκεῖ ὑπῆρχον οἱ φυγάδες Πέρσας καὶ Μῆδοι, καὶ ὅσοι ἐκ τῶν Αἰγυπτίων δὲν εἶχον συναποστατήσῃ.

105. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μετὰ τοῦ στόλου τῶν ἀποβάντες εἰς Ἀλίαν, συνεκρότησαν μάχην πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ Ἐπιδαυρίους, καὶ ἐνίκων οἱ Κορίνθιοι. Καὶ ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι ἐναυμάχησαν πλησίον τῆς Κεκρυφα-

λείας ⁽¹⁾ κατὰ τοῦ Πελοποννησιακοῦ στόλου, καὶ ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐκρχγέντος δὲ τοῦ πολέμου μεταξὺ Αἰγινήτων καὶ Ἀθηναίων, συγκροτεῖται μετὰ ταῦτα πλησίον τῆς Αἰγίνης μεγάλη ναυμαχία εἰς ἣν ἔλθον μέρος καὶ οἱ σύμμαχοι ἑκατέρων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν, καὶ κυριεύσαντες ἐβδόμηκοντα πλοῖα αὐτῶν, ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν, Λεωκράτους τοῦ Στροΐβου στρατηγοῦντος. Ἐπειτα θέλοντες οἱ Πελοποννήσιοι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Αἰγινήτας, εἰς μὲν τὴν Αἴγιναν διεβίβασαν ῥιπκοσίους ὀπλίτας οἵτινες εἰχον χρησιμεύσει πρότερον ὡς ἐπικούροι τῶν Κορινθίων καὶ Ἐπιδαυρίων, κατέλαβον δὲ τὰ ὕψη τῆς Γερωνείας. Καὶ εἰς τὴν Μεγαρίδα δὲ κατέβησαν οἱ Κορίνθιοι μετὰ τῶν συμμάχων, νομίζοντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, τῶν ὁποίων πολὺς στρατὸς ἦτο ἀπὼν εἰς Αἴγιναν καὶ εἰς Αἴγυπτον, δὲν θὰ ἦσαν εἰς κατὰστασιν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Μεγαρεῖς, ἢ ἐὰν τοὺς ἐβοήθουν, θὰ ἔλυσον τοῦλάχιστον τὴν πολιορκίαν τῆς Αἰγίνης. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ μὲν πρὸ τῆς Αἰγίνης στρατεύμα δὲν μετεκίνησαν, φθάνουσι δὲ εἰς τὰ Μέγαρα οἱ ὑπολειφθέντες εἰς Ἀθήνας πρεσβύτατοι καὶ νεώτατοι ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Μυρωνίδου. Καὶ γενσμένης μάχης ἰσορροπῆς πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, ἑκατέρου μέρους ἀξιοῦντος ὅτι δὲν ὑπελείφθη τοῦ ἑτέρου. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι (οἵτινες ὅμως πλείότερον ἐνίκησαν) μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Κορινθίων ἔστησαν τρόπαιον. Οἱ δὲ Κορίνθιοι, κακίζομενοι ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει πρεσβυτέρων καὶ παρασκευασθέντες ὕστερον ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας ὁλοκλήρους, ἤλθον καὶ ἔστησαν τρόπαιον καὶ αὐτοὶ ἀτέναντι τοῦ τῶν Ἀθηναίων ὡς νικήσαντες. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, προσδραμόντες ἐκ τῶν Μεγάρων, τοὺς μὲν ἐγείροντας τὸ τρό-

(1) Τοῦ σημερινοῦ Ἀγκιστρίου.

παίον ἀπέκτεινον, συμπλακέντες δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐνίκησαν.

106. Οἱ Κορίνθιοι νικηθέντες ὑπεχώρησαν, καὶ μέρος αὐτῶν οὐκ ὀλίγον, βιασθέν ἰσχυρῶς καὶ ἀποπλανηθέν τῆς ὁδοῦ ἐνέπεσαν εἰς ἰδιωτικόν τι κτήμα περικυλούμενον ὑπὸ μεγάλης τάρρου καὶ μὴ ἔχον ἐξοδον. Τοῦτο ἐνόησαντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἔκλεισεν τὴν εἵσοδον με τοὺς ὀπλίτας, καὶ κρατᾶντες κύκλῳ τοὺς ψιλοὺς ἐφόνευσαν διὰ λιθοβολισμῶν πάντας τοὺς εἰσελθόντας, καὶ τὸ πᾶν τούτου ὑπῆρξε μέγα διὰ τοὺς Κορινθίους. Τὸ δὲ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτῶν ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια.

107. Ἦρξαντο δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτοις οἰκοδομούμενα τὰ μακρὰ τεῖχη μέχρι τῆς θαλάσσης, ἥτοι τὸ μέχρι Φαλήρου καὶ τὸ μέχρι Πειραιῶς. Ὅταν δὲ οἱ Φωκεῖς ἐστράτευσαν εἰς Δωρίδα, μητρόπολιν τῶν Λακεδαιμονίων, κατὰ τοῦ Βοιοῦ, τοῦ Κυτινίου καὶ τοῦ Ἐρινεοῦ, καὶ ἐκυρίευσαν μίαν ἐκ τῶν μικρῶν τούτων πόλεων, οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὑπὸ τὴν στρατηγίαν Νικομήδους τοῦ Κλεομβρότου, κηδεμόνος τοῦ νεκροῦ εἰσέτι βασιλέως Πλειστοκνάκτος τοῦ Πκυτανίου, ἐδοθήθησαν τοὺς Δωριεῖς μετὰ χιλίων πεντακοσίων ὀπλιτῶν Λακεδαιμονίων καὶ μυρίων συμμάχων, καὶ ἀναγκάσαντες τοὺς Φωκεῖς νὰ ἀποδώσῃ τὴν πόλιν διὰ συνθήκης, ἀπεχώρησεν ἄλλιν. Καὶ διὰ θαλάσσης μὲν, ἐὰν ᾔθελον νὰ περαιοθῶσι διὰ τοῦ Κρισίου κόλπου, οἱ περιπλέοντες Ἀθηναῖοι ἔμελλον νὰ τοὺς ἐμποδίσωσι· διὰ δὲ τῆς Γερανείας δὲν ἐφαινετο ἀσφαλές εἰς αὐτοὺς νὰ περαιοθῶσιν ἐνόσω οἱ Ἀθηναῖοι κατεῖχον τὰ Μέγαρα καὶ τὰς Πηγάς. Διότι καὶ δύσβατος ἦτο ἡ Γεράνεια καὶ ἐφρουρεῖτο πάντοτε ὑπὸ Ἀθηναίων· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐνόουν ὅτι καὶ τότε ἔμελλον οὗτοι νὰ ἐμποδίσωσιν εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν διάβασιν ἐκείνην. Ἐνόμισαν λοιπὸν πρέπον νὰ παραμείνωσιν εἰς Βοιωτίαν καὶ νὰ σκεθῶσι μὲ ποῖον ἀσφαλέστατον

τρόπον νὰ διαπορευθῶσιν. Ἄλλω, τε δὲ καὶ προσεκα-
λοῦντο κρυφίως ὑπὸ τινων Ἀθηναίων, οἵτινες ἡλπιζον νὰ
καταλύσωσι τὴν δημοκρατίαν καὶ τὰ οἰκοδομούμενα
μακρὰ τεῖχη. Ἐδραμον δὲ κατ' αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι
πανδημεῖ μετὰ χιλίων Ἀργείων καὶ ἄλλων τοὺς ὁποίους
ἀπέστειλεν ἐκάστη σύμμαχος πόλις· ἐγένοντο δὲ σύμπαν-
τες δεκατέσσαρες χιλιάδες. Τὴν ἐκστρατεῖαν ἐκείνην
ἐπεχείρησαν διότι ἔβλεπον αὐτοὺς ἀμηχανοῦντας πόθεν
νὰ διέλθωσι καὶ ὑποπτευόμενοι ὅτι ἐτεκταίνετό τι περὶ
καταλύσεως τῆς δημοκρατίας. Ἦλθον προσέτι πρὸς τοὺς
Ἀθηναίους δυνάμει τῆς συμμαχίας ἱππεῖς Θεσσαλοί,
οἵτινες ὅμως κατὰ τὴν ὥρην τῆς συμπλοκῆς μετέβησαν
πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους.

108. Γενομένης δὲ μάχης ἐν Τανάγρα τῆς Βοιωτίας,
ἐνίκων οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, καὶ ὁ φόνος
ἐγένετο πολὺς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Καὶ οἱ μὲν
Λακεδαιμόνιοι, εἰσελθόντες εἰς τὴν Μεγαρίδα καὶ δεν-
δροτομήσαντες αὐτήν, ἀπῆλθον πάλιν εἰς τὰ ἴδια διὰ
τῆς Γερανείας καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἐξήκοντα
δύο ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην, ἐστράτευσαν κατὰ τῶν
Βοιωτῶν, στρατηγοῦντος τοῦ Μυρωνίδου, καὶ νικήσαντες
αὐτοὺς εἰς μάχην ἐν Οἰνοφύτοις, ἐγένοντο κύριοι τῆς
Βοιωτίας καὶ Φωκίδος, κατεδάφισαν τὸ τεῖχος τῶν Τα-
ναγραίων, ἔλαβον ὁμήρους ἑκατὸν ἄνδρας ἐκ τῶν πλου-
σιωτάτων Λοκρῶν τῶν Ὀπουντίων, καὶ ἀπετελείωσαν
τὰ ἑαυτῶν μακρὰ τεῖχη. Μετὰ ταῦτα ἐσυνθηκολόγησαν
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ οἱ Αἰγινῆται, κατεδάφισαντες
τὰ τεῖχη των, καὶ τὰ πλοῖα παραδόντες, καὶ ὑποσχε-
θέντες νὰ τελῶσι φόρον εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον. Οἱ
Ἀθηναῖοι περιέπλευσαν καὶ τὴν Πελοπόννησον, στρατη-
γοῦντος Τολμίδου τοῦ Τολμαίου, ἐνέπρηνσαν τὸ νεώριον
τῶν Λακεδαιμονίων, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν τῶν Κοριν-

θίων Χαλκίδα, ⁽¹⁾ καὶ ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν ἐνίκησαν τοὺς Σικωνίους.

109. Οἱ δὲ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπέμενον εἰσέτι, καὶ δι' αὐτοὺς ὁ πόλεμος εἶχε λάβει διαφόρους φάσεις. Κατὰ πρῶτον μὲν ἐγένοντο κύριοι τῆς Αἰγύπτου οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὁ βασιλεὺς πέμπει εἰς Λακεδαιμόνα τὸν Μεγάβαζον, Πέρσην ἄνδρα, ἔχοντα χρήματα μεθ' ἑαυτοῦ, ἵνα πείσῃ τοὺς Πελοποννησίους νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀναγκάσῃ οὕτω τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐκκενώσωσι τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις τοῦ δὲν ἐπροχώρει, καὶ τὰ χρήματα ἐξωδεύοντο ματαίως, τὸν μὲν Μεγάβαζον μετὰ τῶν ὑπολειπομένων χρημάτων ἀνακαλεῖ εἰς τὴν Ἀσίαν· πέμπει δὲ τὸν Πέρσην Μεγάβυζον τὸν Ζωπύρου μετὰ πολλῆς στρατιᾶς ὅστις, ἀφικόμενος διὰ ξηρᾶς, ἐνίκησε τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἐξήλασεν ἐκ τῆς Μέμφιδος τοὺς Ἑλλήνας καὶ κατέκλεισε τέλος αὐτοὺς εἰς τὴν νῆσον Προσωπίτιδαν· ἐπολιόρχει δὲ αὐτοὺς ἐπὶ ἓνα ἑνιαυτὸν καὶ μῆνας ἑξ, μέχρις οὗ ξηράνας τὴν διώρυγα, καὶ παραπεύσας ἀλλαχοῦ τὸ ὕδωρ, καὶ ἀποχερσώσας τὰ περισσότερα μέρη τῆς νήσου, ἔφερε τὰ πλοῖα ἐπάνω εἰς τὴν ξηρὰν· διαβάς δὲ πεζῇ ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον.

110. Οὕτω κατεστράφησαν τὰ ἐλληνικὰ πράγματα, μετὰ ἐξαιετῇ πόλεμον· καὶ ὀλίγοι ἐκ τῶν πολλῶν πορευόμενοι διὰ τῆς Λιβύης ἐσώθησαν εἰς τὴν Κυρήνην, οἱ δὲ πλεῖστοι ἀπώλοντο. Ἡ Αἴγυπτος δὲ πάλιν ἐγένετο ὑποτελής τοῦ βασιλέως, πλὴν τοῦ Ἀμυρτικίου τοῦ ἐν τοῖς ἔλεσι βασιλεύοντος. Τοῦτον ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τοῦ ἔλους δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποτάξωσιν, ἐνταῦθα δὲ διότι οἱ κάτοικοι τῶν ἑλῶν ἐκείνων εἰσὶν οἱ μαχιμώ-

(1) Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκίδος, πόλεως ἀνηκούσης πρὸ πολλοῦ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ περὶ ἄλλης ὁμωνύμου Χαλκίδος κειμένης ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ, εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐήνου (σήμερον Φειδάρου) ποταμοῦ.

τατοι τῶν Αἰγυπτίων. Ἰνάρως δὲ ὁ τῶν Λιβύων βασιλεὺς, ὅστις τὰ πάντα εἶχε πρᾶξει πρὸς διατάραξιν τῆς Αἰγύπτου, συλληφθεὶς διὰ προδοσίας, ἀνεσταυρώθη. Ἐν τούτοις πεντήκοντα τριήρεις τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων πλεύουσιν πρὸς τὴν Αἰγυπτίον ἵνα ἀντικαταστήσωσι τὰς πρώτας, ἤραξαν εἰς τὸ Μενδήσιον στόμιον, ἀγνοούντων τῶν πληρωμάτων ὅσα εἶχον συμβῆ. Προσβληθεῖσιν διὰ ξηρὰς μὲν ὑπὸ πεζῶν, διὰ θαλάσσης δὲ ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Φοινίκων, διεφθάρησαν πολλὰ, καὶ μόλις ὀλίγισται κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσι. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν μεγάλην στρατείαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων εἰς Αἰγυπτον οὕτως ἐτελείωσαν.

114. Ἐκ δὲ τῆς Θεσσαλίας ἐξορισθεὶς ὁ Ὀρέστης ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Θεσσαλῶν Ἐχεκράτιδου⁽¹⁾, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν ἀποκαταστήσωσι. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι παραλαβόντες τοὺς Βαιωτοὺς καὶ τοὺς Φωκεῖς, συμμάχους ὄντας, ἐστράτευσαν κατὰ τῶν Φαρσάλων τῆς Θεσσαλίας· καὶ τῆς μὲν γῆς δὲν ἐκράτουν ἄλλο μέρος εἰμὴ ὅσον εἶχον διὰ στρατόπεδον, γωρὶς νὰ ἀπομακρύνωνται πολὺ ἀπ' αὐτοῦ, διότι ἐμποδίζοντο ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων, τὴν δὲ πόλιν δὲν ἐκυρίευσαν, καὶ τὸ σχέδιον ἔνεκα τοῦ ὁποίου ἐξεστράτευσαν ἀπέτυχεν ἐντελῶς. Ἐπικνέκμησαν λοιπὸν ἄπρακτοι ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν Ὀρέστην. Μετὰ ταῦτα, ὅχι ὕστερον ἀπὸ πολὺ, χίλιοι Ἀθηναῖοι, ἐπιβάντες εἰς τὰ ἐν ταῖς Πηγαῖς πλοῖα (διότι αὐτοὶ κατεῖχον τὰς Πηγὰς), παρέπλευσαν μέχρι Σικυῶνος, στρατηγοῦντος Περικλέους τοῦ Ξανθίππου, καὶ ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν, ἐνίκησαν τοὺς μετ' αὐτῶν συμπλακέντας Σικυωνίους, καὶ εὐθὺς παραλαβόντες τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ διαπλεύσαντες εἰς τὴν ἀντιπέραν ὁχθὴν, ἐστράτευσαν κατὰ τῆς Οἰνιάδος τῆς Ἀκαρναντίας καὶ

(1) Ἡ Θεσσαλία δὲν ἐσχημάτιζεν ἡνωμένον βασιλεῖον, ἀλλ' ἐκάστη πόλις εἶχε κυβέρνησιν ἰδιαίτην. Ὁ Ὀρέστης λοιπὸν δὲν ἦτο βασιλεὺς εἰμὴ τῶν Φαρσάλων μόνον.

ἐπολιοῦρχησαν αὐτήν· ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες· γὰρ τὴν κυριεύσωσιν, ἀπεχώρησαν εἰς Ἀθήνας.

112. Ὑστερον δὲ, μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν, σπονδαὶ πενταετείς ἐγένοντο μετὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων. Καὶ ἐλληνικοῦ μὲν πολέμου ἀπέσχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξεστράτευσαν δὲ κατὰ τῆς Κύπρου μὲν δικηλόσια πλοῖα ἐκυτῶν καὶ τῶν συμμάχων, στρατηγοῦντος τοῦ Κίμωνος. Καὶ ἐξήκοντα μὲν ἐκ τούτων τῶν πλοίων ἐπλευσαν εἰς τὴν Αὔγυπτον, ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Ἀμυρταίου τοῦ ἐν ταῖς ἔσσει βασιλέως, τὰ δὲ ἄλλα ἐπολιοῦρχουν τὸ Κίτιον. Ἀλλ' ἀποθανόντος τοῦ Κίμωνος, καὶ λαοῦ γενομένου, ἀπεχώρησαν ἀπὸ τοῦ Κιτίου· καὶ πλεῖοντες ἄνωθεν τῆς ἐν Κύπρῳ Σκλαμῖνος, ἐναυμάχησαν καὶ ἐπεξομάχησαν συγχρόνως κατὰ τῶν Φοινίκων καὶ Κιλικίων, καὶ νικῆσαντες εἰς ἀμρότερα ἀπεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τῶν πλοίων τὰ ὅποια εἶχον ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀκκεδαμόνιοι ἐπεχειρήσαν τὸν ἱερὸν καλούμενον πόλεμον, καὶ κατακλαθόντες τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν παρέδοσαν αὐτὸ εἰς τοὺς Δελφούς. Ἀλλ' ὕστερον πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν, πέμψαντες στρατὸν καὶ κατακλαθόντες, τὸ παρέδοσαν εἰς τοὺς Φωκεῖς.

113. Ὀλίγου χρόνου παρελθόντος μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ οἱ Βοιωτοὶ φυγάδες κατεῖχον τὴν Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Χαιρώνειαν καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας, οἱ Ἀθηναῖοι, στρατηγοῦντος Τολμίδου τοῦ Τολμαίου, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν πολεμίων ἐκείνων πόλεων μὲν χιλιούς ἐκυτῶν ὀπλίτας καὶ ὄσους ἔδωκον οἱ ἄλλοι σύμμαχοι. Κυριεύσαντες δὲ τὴν Χαιρώνειαν, ἀπεχώρουν, ἀφοῦ ἀρῆκον φρουρὰν. Ἐνῶ ὅμως ἐπορεύοντο πρὸς τὴν Κορωνεῖαν, ἐπιτίθενται κατ' αὐτῶν οἱ ἐκ τῆς Ὀρχομενοῦ Βοιωτοὶ φυγάδες, καὶ οἱ μετ' αὐτῶν Λοκροὶ, καὶ οἱ Εὐβοεῖς φυγάδες, καὶ ὅσοι ἦσαν τῆς αὐτῆς γνώμης· νικῆσαντες δὲ, μέρος μὲν τῶν Ἀθηναίων ἀπέκτεινον, μέ-

ρος δὲ συνέλθον ζῶντας. Καὶ τὴν Βοιωτίαν πᾶσαν ἐξέκένωσαν οἱ Ἀθηναῖοι συνθηκολογήσαντες· νῆ τοῖς ἀποδοθῶσιν οἱ αἰχμάλωτοι. Ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς τὰς πατρίδας των οἱ τῶν Βοιωτῶν φυγάδες, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἐγένοντο πάλιν αὐτόνομοι.

114. Μετὰ ταῦτα, ὅχι πολὺ ὕστερον, ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοῦς Ἀθηναίους ἡ Εὐβοία· καὶ μεταβάντος ἤδη εἰς αὐτὴν τοῦ Περικλέους, ἡγγέλθη αὐτῷ ὅτι ἀπεστάτησαν τὰ Μέγαρχ, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι μέλλουσι νῆ εἰσβάλλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ὅτι οἱ φρουροὶ τῶν Ἀθηναίων κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Μεγαρέων, ἐκτὸς ἐκείνων ὅσοι διεσώθησαν εἰς Νίσαιον· ἀπεστάτησαν δὲ οἱ Μεγαρεῖς ἀφοῦ προηγουμένως ἐξήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Κορινθίων, τῶν Σικυωνίων καὶ τῶν Ἐπιδαυρίων. Ἐσπευσε λοιπὸν ὁ Περικλῆς νῆ ἐπικυφῆρῃ τὸν στρατὸν ἐκ τῆς Εὐβοίας. Ἐπειτα οἱ Πελοποννήσιοι, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων Πλειστοάνακτος τοῦ Πικυανίου, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐδήλωσαν τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὸ Θῆριον μὴ προχωρήσαντες· δὲ περαιτέρω, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διὰβάντες πάλιν εἰς τὴν Εὐβοίαν, στρατηγούμενος τοῦ Περικλέους, τὴν καθυπέταξαν ὅλην. Καὶ εἰς μὲν τὰς ἄλλας αὐτῆς πόλεις ἐπέβαλον ὄρους, τοὺς δὲ κατοίκους τῆς Ἰστιαιᾶς ἐκδιώξαντες κατέσχον τὴν χώραν των αὐτοί.

115. Οὐ πολὺ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Εὐβοίας ἀνχώρησιν των συνωμολόγησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν τριχκονταετῆς συνθήκας (1), ἀποδόντες τὴν Νίσαιαν, τὰς Πηγὰς, τὴν Τροιζῆνα καὶ τὴν Ἀγαθὴν· διότι ταῦτας τὰς πόλεις οὕτως τῶν Πελοποννησίων κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι. Μετὰ ἐξ δὲ ἔτη ἡγέρθη πόλεμος μεταξύ Σαμίων καὶ Μιλησίων περὶ τῆς Πριήνης· καὶ οἱ Μιλήσιοι φανέντες ὑποδεέστεροι εἰς τὸν πό-

(1) Τῷ 445 π. Χ.

λερον, ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατεβόων κατὰ τῶν Σαμίων. Συνεπεβούθουν δὲ αὐτοὺς καὶ τινες ἰδιῶται ἐξ αὐτῆς τῆς Σάμου θέλοντες νὰ μεταβιβάσωσι τὸ πολίτευμα αὐτῆς. Πλεύσαντες λοιπὸν εἰς Σάμον οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τεσσαρῆκοντα πλοῖα, ἐγκατέστησαν τὴν δημοκρατίαν, καὶ λαβόντες ὑμῆρους ἐκ τῶν Σαμίων, πεντήκοντα παῖδας καὶ ἴσους ἄνδρας, τοὺς ὁποίους ἀπέθεσαν εἰς τὴν Ἀἴμνον, ἀνεχώρησαν ἐγκαταλιπόντες φρουράν. Τότε τινὲς ἐκ τῶν Σαμίων οἵτινες δὲν εἶχον θυγηθῆ νὰ ὑπομείνωσιν ἄλλ' εἶχον φύγει, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ἰσχυροτάτων καὶ μετὰ τοῦ Πισσούθνου τοῦ Ὑστάσου, ὅστις τότε ἐκυβέρνηε τὰς Σάρδεας, καὶ λαβόντες ἑπτακισίους ἐπικούρους, διέβησαν διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Σάμον. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπανεστήτησαν κατὰ τοῦ δήμου καὶ συνέλαβον τοὺς πλείστους, ἔπειτα ὑποκλέψαντες ἐκ Ἀἴμνου τοὺς ἐκκεῖθεν ὑμῆρους, ἀπεστῆτησαν ἀνακρανθὸν καὶ παρέδωκαν εἰς τὸν Πισσούθνον τοὺς φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς ἄρχοντας, οἵτινες ἦσαν παρ' αὐτοῖς ⁽¹⁾, καὶ παρεσκευάζοντο εὐθὺς νὰ ἐκστρατεύωσι κατὰ τῆς Μιλήτου. Μετ' αὐτῶν δὲ συναπεστῆτησαν καὶ οἱ Βυζάντιοι.

116. Ἄρα ἔμεινον κατὰ οἱ Ἀθηναῖοι, ἔπλευσαν κατὰ τῆς Σάμου μὲ ἐξήκοντα πλοῖα, ἐξ ὧν τὰ μὲν δεκάεξ δὲν μετεχειρίσθησαν (διότι μέρος μὲν αὐτῶν ἐπεμψαν εἰς τὴν Καρίαν διὰ νὰ προσκοπήσωσι τὸν φοινικικὸν στόλον, μέρος δὲ διὰ νὰ εἰδοποιήσωσι τὴν Χίον καὶ τὴν Λέσβον ὅπως στείλωσι βοηθείας), μὲ τὰ ἄλλα δὲ τεσσαρῆκοντα τέσσαρα, ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Περικλέους καὶ ἐννέα ἄλλων, συνεκρότησιν ναυμαχίαν πλησίον τῆς Τρυγίης νήσου πρὸς τὰ ἐβδωρήκοντα πλοῖα τῶν Σαμίων ἐξ ὧν τὰ εἰκοσιν εἶχον στρατιώτας· ὅλα δὲ

(1) Ἐννοεῖ βεβαίως τοὺς πολιτικούς, ἄρχοντας τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι ἐπερψαν εἰς τὴν Σάμον.

τὰ πλοῖα ταῦτα ἤρχοντο ἐκ τῆς Μιλήτου. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν. Ὑστερον δὲ ἐνισχύθησαν μὲ ἄλλα τεσσαράκοντα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, καὶ μὲ εἰκοσιπέντε τῶν Χίων καὶ τῶν Λεσβίων. Καὶ ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἔχοντες ἀνώτερον πεζικόν, ἐπολιορκήσαν τὴν πόλιν διὰ τριῶν τειχῶν καὶ ἐκ τῆς Θαλλάσσης. Ὁ δὲ Περικλῆς λαβὼν ἐξήκοντα ἐκ τῶν ὑμούντων πλοίων ἀνεχώρησε ταχέως εἰς Καῦνον καὶ Κροίαν, ἥμα ἡγγέλθη ὅτι πλέουσι κατ' αὐτῶν φοινικικὰ πλοῖα. Ἀνεχώρησε δὲ καὶ ἐκ τῆς Σάμου μετὰ πάντα πλοίων ὁ Στήσαρχος καὶ ἄλλοι ὅπως ἐνόησι μὲ τὰ φοινικικὰ.

147. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ, ἐκπλεύσαντες οἱ Σάμιοι ἐξ ἀπροόπτου καὶ ἐπιπεσόντες κατὰ τοῦ ἀπροφυλάκτου στρατοπέδου, τὰς μὲν προφυλακίδας ναῦς κατέστρεψαν, ναυμαχήσαντες δὲ πρὸς τὰς κινήθεις ἐναντίον των, ἐνίκησαν αὐτάς, καὶ ἐγένοντο κύριοι τῆς ἐκυτῶν Θαλάσσης περὶ τὰς δεκατέσσαρας ἡμέρας, εἰσκομίζοντες καὶ ἐκκομίζοντες ὅσα ἔθελον. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Περικλέους κατεκλείσθησαν πάλιν διὰ τῶν πλοίων. Καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων ὕστερον ἐστάλη καὶ ἄλλη ἐπικουρία, τεσσαράκοντα μὲν πλοῖα ὑπὸ τὸν Θουκυδίδην, καὶ τὸν Ἀγνωνά, καὶ τὸν Φορμίωνά, εἰκοσι δὲ ὑπὸ τὸν Τληπόλεμον καὶ τὸν Ἀντικλέα, καὶ τριῶντα ἐκ τῆς Χίου καὶ τῆς Λέσβου. Καὶ ναυμαχίαν μὲν τινα βραχεῖαν ἔκαμον οἱ Σάμιοι· μὴ δυνάμενοι δὲ νῆ ἀνθέξωσιν ἐξεπολιορκήθησαν κατὰ τὸν ἔννατον μῆνα, καὶ παραδοθέντες διὰ συνθήκης κατηδάρισαν τὸ τεῖχος των, ἔδωκαν ὁμήρους, παρέδωκαν τὰ πλοῖα, καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρώνωσι κατὰ προθεσμίαν τὰ δαπανηθέντα χρήματα. Ἐτυνηκολόγησαν δὲ καὶ οἱ Βυζάντιοι νὰ μένωσιν ὑπήκοοι ὥσπερ καὶ πρότερον.

148. Ὀλίγη ἔτη μετὰ ταῦτα ἐπῆλθον τὰ προειρημένα συμβάντα, ἥτοι τὰ Καρυκτικὰ καὶ τὰ Ποτιδαϊκά καὶ ὅτι ἔχρησθησαν ὡς πρότερον διὰ τὸν πρῶτον

πόλεμον. Ὅλα δὲ ταῦτα ὅσα οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν βάρβαρον ἐγένοντο εἰς πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ξέρξου μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦτου τοῦ πολέμου⁽¹⁾. Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τῶν ἐκυτῶν ἀρχὴν κατέστησαν μονιμωτέρην, καὶ αὐτοὶ ἐπροχώρησαν εἰς μέγαν βαθμὸν δυνάμεως. Οἱ δὲ Ἀκκεδαιμόνιοι αἰσθανθέντες τοῦτο δὲν τοὺς ἐμπόδισαν εἰς ἐπὶ μικρὸν, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἡσύχαζόν, ὅντις μὲν ὡς καὶ προτοῦ βραδεῖς εἰς τὸ νῦν ἐπιχειρῶσι πολλοὺς, ἐκτὸς ἐὰν ἡναγκάζοντο εἰς τοῦτο, κρητούμενοι δὲ ἐνόητε καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων πολέμων· τέλος ὅμως ἡ δυνάμις τῶν Ἀθηναίων, ἀρθεῖσα εἰς περιφανὲς σημεῖον, ἤπτετο ἤδη καὶ τῶν ἐκυτῶν συμμάχων. Τότε δὲ ἐξηκασθέν ἡ ὑπομονὴ τῶν, καὶ ἐνόμισαν καθήκόντων νῦν καθίσθαι μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ νῦν καθιερῶσαι τὴν ἰσχυρίαν, ἐὰν δυνηθῶσιν, ἐπιχειροῦντες τὸν πικρόντα πόλεμον. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Ἀκκεδαιμόνιοι ἀπεφάσισαν νῦν θεωρήσωσιν ὡς λελυμένης τῆς σπουδῆς καὶ τοὺς Ἀθηναίους ὡς ἀδικούντας. Πέμπαντες δὲ εἰς Δελφοὺς, ἐπηρώτησαν τὸν θεὸν ἐὰν ὁ πόλεμος ἦθελον ἀποβῇ ὑπὲρ αὐτῶν. Ὁ δὲ θεὸς εἶπεν εἰς αὐτοὺς, ὡς λέγεται, ὅτι ἦθελον νικῆσαι ἐὰν ἐπολέμουν κατὰ κράτος, καὶ ὅτι αὐτοὺς ἦθελον ἔλθει εἰς ἀντίληψιν αὐτῶν εἴτε προσκαλούμενος εἴτε ἀκλήτος.

119. Προσκαλέσαντες λοιπὸν καὶ αὐτοὺς τοὺς συμμάχους, ἠθέλησαν νῦν τοὺς συμβουλευθῶσιν ἐὰν ἔπρεπε νῦν πολεμήτωσιν. Ἐλθόντων δὲ τῶν πρέσβειων ἀπὸ τῆς συμμάχου πόλεως, καὶ συγκροτηθείσης συνελεύσεως, ἔκκ-

(1) Κυρίως ἀπὸ τῆς φυγῆς τοῦ Ξέρξου, 480. μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, 431 πρὸ Χριστοῦ, παρῆλθον ἔτη τεσσαράκοντα ὅντα. Ἀλλὰ μεταξὺ μιᾶς χρονολογίας καὶ ἑτέρας, οἱ Ἕλληνες συνήθισαν νὰ ἀριθμῶσιν ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀναχωρήσεως μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἀφίξεως. Τὸ χωρίον λοιπὸν καὶ κατὰ τὴν ἐκφράσιν καὶ κατὰ τὴν χρονολογίαν εἶναι ἀκριβές.

στος εἶπεν ὅσα ἤθελε, κατηγοροῦντες οἱ περισσότεροι τοὺς Ἀθηναίους καὶ φρονοῦντας ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνη ὁ πόλεμος· ἀλλ' οἱ Κορίνθιοι, οἵτινες προηγουμένως εἶχον παρακαλέσει ἰδίᾳ ἐκάστην πόλιν νὰ ψηφίσῃ τὴν πόλεμον, φοβηθέντες μήπως εἰς αὐτὸ τὸ ἀναιμεταξὺ καταστραφῇ ἡ Ποτιδαια, καὶ εὗρεθέντες τότε παρόντες, ἐπροχώρησαν τελευταῖοι καὶ εἶπον τὰ ἑξῆς.

120. «Τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους, ὧ γενναῖοι σύμμαχοι, δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ αἰτιολοῶμεν ὅτι δὲν ἀπεφασίσαν καὶ αὐτοὶ τὸν πόλεμον, ἀφοῦ συνεκάλεσαν ἡμᾶς σήμερον πρὸς τοῦτο· διότι οὕτω πρέπει οἱ ἀρχηγοὶ, τὰ ἰδιαιτέρᾳ συμφέροντα ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ἀμερολήπτως διαχειριζόμενοι, νὰ φροντίζωσι τὰ μέγιστα περὶ τῶν κοινῶν, ἀφοῦ εἰς τὰς ἄλλας τιμᾶς αὐτοὶ πρὸ πάντων προτιμῶνται. Ἐξ ἡμῶν δὲ ὅσοι μὲν συνκνεμίγησαν καὶ ὠμίλησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην διδάχῃς διὰ νὰ προσυλλάττωνται ἀπ' αὐτῶν· οἱ δὲ κατοικοῦντες τὴν μεσόγειον μάλλον ἢ τὰ παράλια πρέπει νὰ μάθωσιν ὅτι, ἐὰν δὲν βοηθήσωσι τοὺς παρλίους, δυσκολωτέρα ἔσεται εἰς αὐτοὺς ἡ ἐξαγωγή τῶν προϊόντων τῆς χώρας, καὶ ἡ εἰσαγωγή ἐκείνων ὅσα ἡ θάλασσα δίδει εἰς τὴν ἡπειρον. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ γίνωσι σήμερον κακοὶ κριταὶ τῶν λεγομένων, νομίζοντες ὅτι ταῦτα δὲν τοὺς ἐνδιαφέρουσιν, ἀλλὰ νὰ σκεπθῶσιν ὅτι, ἐὰν παραμελήσωσι τὰς παρλίους πόλεις, ὁ κίνδυνος θελαὶ προχωρήσει μέχρις αὐτῶν, καὶ ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν πρέπει νὰ βουλευθῶσι τόσον περὶ ἐκυτῶν ὅσον καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ διατρίβωσι νὰ ἀνταλλάξωσι τὸν πόλεμον μὲ τὴν εἰρήνην. Διότι ἀνδρῶν μὲν φρονίμων ἴδιον εἶναι νὰ ἡσυχάζωσιν ἐφ' ὅσον δὲν ἀδικοῦνται· τῶν δὲ ἀνδρείων, ἅμα ἀδικηθῶσι, νὰ μεταβρίνωσιν ἐκ τῆς εἰρήνης εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι νὰ ἐπ' ἀνέρχωνται αὐτοὶ ἐκ τοῦ πολέμου εἰς τὴν εἰρήνην· καὶ μήτε διὰ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ εὐτυχίαν νὰ ἐπαίρωνται,

μήτε νὰ ἀδικῶνται ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς εἰρήνης. Διότι καὶ ὁ χάριν τῆς ἡδονῆς φοβούμενος τοὺς κόπους, ἐὰν ἡσυχάζῃ ὅταν δὲν πρέπη, τῆχισται θέλει στερηθῇ τοῦ ἀπαραύχου βίου τοῦ ὁποίου φοβεῖται τὴν ἀπώλειαν· καὶ ὁ ἐπαυρόμενος διὰ τὰς εὐτυχίας τοῦ πολέμου, δὲν ἐνθυμεῖται ὅτι ἐπαύρεται ἐπαύρων ἀπαιτηλὴν. Διότι πολλὰ ἐπιχειρήσεις κακὰ, ἐπειδὴ οἱ ἐναντίοι ἔτυχον μάλλον ἄβουλοι, κατωρθώθησαν· ἔτι δὲ περισσότεροι, κίττους ἐφάνοντο καλῶς ἐσκευμέναι, τὸν ἐναντίον ἀπέβησαν καταστραπτικαί. Οὐδεὶς ἐκτελεῖ ἐμπράκτως μετὰ τῆς αὐτῆς πεποιθήσεως ὅσα ἐσυλλογίσθη· ἀλλ' ἀφόδως μὲν συλλογιζόμεθα, μετὰ φόβου δὲ καὶ ἐλλιπῶς ἐπιλαμβάνομεθα τοῦ ἔργου.

121. Ὁμοῖς δὲ σήμερον ἐγείρομεν τὸν πόλεμον οὐ μόνον διότι ἀδικούμεθα ἀλλὰ καὶ διότι ἔχομεν ἱκανὰ παράπονα· καὶ ἀφοῦ ἀνταποδώσωμεν τὰ ἴσα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, θέλομεν καταπαύσει αὐτὸν ἐν καιρῷ. Διὰ πολλὰς αἰτίας εἶναι πιθανὸν νὰ νικήσωμεν· πρῶτον μὲν διότι εἴμεθα πολυκριθρότεροι καὶ ἔχομεν ἐμπειρίαν πολεμικὴν, ἔπειτα δὲ διότι πάντες ἀνεξαιρέτως θὰ ἐκτελέσωμεν τὰ περὶ γεγελόμενα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ναυτικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπερτεροῦσι, θέλομεν ἐξοπλίσαι τοιοῦτο διὰ τῆς ὑπερχούσης εἰς ἕκαστον ἡμῶν περιουσίας καὶ διὰ τῶν ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ χρημάτων. Θέλομεν κάμει δὲ αὐτὸ τὸ δάνειον ἵνα δι' ἀδρότερου μισθοῦ προσελκύσωμεν εἰς τὸ μέρος μας τοὺς ξένους ναύτας αὐτῶν. Διότι ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων εἶναι μάλλον μισθωτῇ ἢ οἰκείᾳ. Ἡ δὲ ἡμετέρα θέλει εἶσθαι εἰς ὀλιγώτερον κίνδυνον ἐκτεθειμένη, καθότι ἐρεῖδεταί μάλλον ἐπὶ τῶν σωμάτων ἢ ἐπὶ τῶν χρημάτων. Ἐὰν ἀπαξ νικηθῶσιν ἐν ναυμαχίᾳ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καταβάλλονται. Ἐὰν δὲ ἡ ἀντίστασις των παρταχθῇ, θὰ λάβωμεν καιρὸν νὰ ἐξασκηθῶμεν περὶ τὰ ναυτικά· καὶ ὅταν ἐξισωθῶμεν κατὰ τὴν ἐπιστήμην μὲ αὐτοὺς, θέλο-

μεν βεβηκίως τοὺς ὑπερβῆ κατὰ τὴν εὐψυχίαν. Ὅ,τι ἡμεῖς ἔχομεν ἐκ φύσεως πλεονέκτημα, ἐκεῖνοι δὲν δύνανται νὰ τὸ ἀπολαύσωσι διὰ τῆς διδασχῆς. Ὅ,τι δὲ ἔχουσιν ἀνώτερον ὡς ἐκ τῆς ἐπιστήμης, ἡμεῖς πρέπει νὰ τὸ ἐκμηδενίσωμεν διὰ τῆς μελέτης. Χρήματα ὅσα ἀπαιτοῦνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ τὰ φέρωμεν. Διότι ἤθελεν εἶσθαι δεινὸν, ἐνῷ οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων δὲν ἀποκάμνουσι πληρόνους διὰ τὴν δουλείαν τῶν, νὰ μὴ δαπανήσωμεν ἡμεῖς ἐνῷ πρόκειται νὰ τιμωρήσωμεν τοὺς ἐχθροὺς μας, καὶ συγχρόνως νὰ σωθῶμεν ἡμεῖς αὐτοί, καὶ τέλος νὰ μὴ στερηθῶμεν τῶν ἀγαθῶν μας καὶ πύθωμεν ὅσα κακὰ ἔπαθον καὶ αὐτοί.

122. « Ὑπάρχουσι δὲ εἰς ἡμᾶς καὶ ἄλλαι τρόποι πολέμου· νὰ παραινῇσωμεν τοὺς συμμάχους τῶν εἰς ἀποστασίαν, ἥτις θέλει εἶσθαι ἕμμεσος ἀρχαίρεσις τῶν προσόδων διὰ τῶν ὑποίων ἰσχύουσι· νὰ κατακτησάσωμεν ὀχυρώματα ἐπὶ τῆς χώρας τῶν, καὶ ἄλλα διάφορα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν σήμερον νὰ προῖδῃ τις. Διότι ὁ πόλεμος δὲν προβαίνει καθ' ὠρισμένους κανόνας ἀλλ' αὐτὸς ἄρ' ἐκ αὐτοῦ ἐπινόει τεχνάσματα κατὰ τὰς ἐκκστατε περιστάσεις· τότε ὁ μὲν προσενεχθεὶς πρὸς αὐτὸν μετριοπαθῶς εἶναι ἀσφαλέστερος, ὁ δὲ παρφεροθεὶς ὑπ' αὐτοῦ πράττει περισσώτερα σφάλματα. Ἄς ἐνθυμώμεθα δὲ καὶ ὅτι ἐὰν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἤρριξε περὶ γῆς ὀρίων μετὰ ἰσοπάλων, ἤθελεν εἶσθαι ὑποφερτόν. Ἀλλὰ σήμερον οἱ Ἀθηναῖοι ὄντες εἰς κατὰστικὴν νὰ πολεμήσωσι πρὸς σύμπαντας ἡμᾶς, εἰσὶν ἔτι μᾶλλον δυνατοὶ νὰ μᾶς πολεμήσωσι κατὰ πόλεις· ὥστε ἐὰν δὲν ἀπωθήσωμεν αὐτοὺς ἀπὸ κοινοῦ καὶ κατὰ ἔθνη καὶ κατὰ πόλεις ὁμοφώνως, θὰ μᾶς ὑποτάξωσιν ἀπόνως εὐρίσκοντες ἡμᾶς διηρημένους. Καὶ ἡ ἥττη ἡμῶν, λέξις τρυμερὰ εἰς τὴν ἀκοήν, μάθετε ὅτι δὲν θέλει ἐπιφέρει ἄλλο τι ἢ τὴν ἐντελεῖ δουλείαν· ὅπερ καὶ μόνον διὰ τοῦ λόγου νὰ ὑποτεθῇ εἶναι αἰσχρὸν διὰ τὴν Πελοπόννησον, καὶ πόλεις

τοσκάται νὰ φέρωσι τὸν ζυγὸν μιᾶς. Ἐὰν ὅμως συμβῇ τοῦτο, θὰ φκνῶμεν ὅτι ἡ δικαίως πάσχομεν, ἢ διὰ δειλίαν ἀνεχόμεθα τὰ παθήματα, καὶ θὰ δειχθῶμεν κατώτεροι τῶν πατέρων ἡμῶν, οἵτινες ἡλευθέρωσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Πέρσας· ἡμεῖς δὲ οὔτε ἡμῶν αὐτῶν τὴν ἐλευθερίαν ἐκκσφαλίζομεν, ἀλλ' ἀφίνομεν μίαν πόλιν νὰ ἐγκατασταθῇ ὡς τύραννος, καὶ τοὶ ἀξιοῦμεν νὰ καταλύωμεν ἐκείνους οἵτινες εἶναι τύραννοι εἰς μίαν πόλιν. Ἀγνοοῦμεν ὅτι ὁ τοιοῦτος τρόπος ἡμῶν μετέχει τριῶν μεγίστων σφαλμάτων, τῆς ἀσυνεσίας, τῆς δειλίας, καὶ τῆς ἀμελείας. Καὶ βεβαίως οὐχὶ ἀποφυγόντες ταῦτα προέβητε εἰς τὴν τοσοῦτον βλαπτικὴν διὰ τοὺς πλείστους ἀνθρώπους καταφρόνησιν, ἥτις, διότι ἀπεπλάνησε πολλοὺς, μετωνομάσθη διὰ τοῦ ἐναντίου ὀνόματος ἀφροσύνη.

123. «Πρὸς τί λοιπὸν νὰ αἰτιώμεθα τὰ προγενέστερα μακρότερον παρ' ὅσον συμφέρει εἰς τὰ παρόντα; Χάριν τῶν μελλόντων πρέπει νὰ ταλαιπωρηθῶμεν καὶ νὰ ὑποστηρίξωμεν τὰ παρόντα· διότι μᾶς ἐδιδάκκην οἱ πατέρες μᾶς ὅτι πρέπει διὰ πόνων νὰ κτώμεθα τὴν ἐκ τῶν κατορθωμάτων ἡμῶν δόξαν· μὴ μεταβιάζετε τὸ ἔθος τοῦτο ἐὰν σήμερον ὑπερέχετε ὀλίγον κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν (διότι δὲν ἤθελεν εἶσθαι δίκαιον, ὅσα ὑπὸ ἀπορίας ἐκτῆθησαν, νὰ ἀπολεσθῶσι διὰ τῆς εὐπορίας), ἀλλὰ πρέπει εὐθαρσῶς νὰ κινήθωμεν πρὸς πώλεμον διὰ πολλὰς αἰτίας, πρῶτον μὲν διότι τὸ διετάξε διὰ τοῦ χρησστηρίου ὁ θεὸς ὅστις ὑπεσγέθη νὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἔπειτα δὲ διότι ἡ ἐπίλοιπος Ἑλλὰς θέλει συναγωνισθῇ ὑπὸ φόβου ἢ ὑπὸ συμφέροντος καὶ τέλος διότι δὲν λύετε σεῖς πρῶτοι σπονδὰς τὰς ὑποίους καὶ αὐτὰς ὁ θεὸς, διατάττων ὑμᾶς νὰ πολεμήσετε, θεωρεῖ παραβιασθείσας, ἀλλὰ μᾶλλον τιμωρεῖτε τὴν παραβιάσιν τῶν. Διότι λύουσιν αὐτὰς ὅχι οἱ ἀμυνόμενοι, ἀλλ' οἱ πρῶτοι παραβιάζοντες.

124. «Ὡς τὰ ἀφοῦ ὑπὸ πάσῃν ἔποψιν φαίνεται εὐνοῦ-
κός εἰς ὑμᾶς ὁ πόλεμος, καὶ ἡμεῖς παραινουμένους εἰς
τοῦτο ἀπὸ κοινοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι
συμφέρει καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τοὺς ἰδιώτας, μὴ
βραδύνετε νὰ βοηθήσετε τοὺς Ποτιδαϊκῆς, ὄντας Ἀωρι-
εῖς καὶ ὑπὸ Ἰώνων πολιορκουμένους (ὑπερ ἀντίθετον τοῦ
ἄλλοτε συμβαίνοντος), καὶ νὰ ἐπιδιώξετε τὴν ἐλευθε-
ρίαν τῶν ἄλλων, καθότι δὲν εἶναι δίκαιον ἕνεκα τοῦ
ἀναποφασίστου ὑμῶν ἄλλοι μὲν νὰ ἔχουν πάθει ἤδη, ἄλ-
λοι δὲ νὰ κινδυνεύωσι νὰ πάθωσι μετ' ὀλίγον τὰ αὐτὰ,
ἐὰν μάλιστα γίνῃ γνωστὸν ὅτι συνήλθομεν μὲν, δὲν
τολμῶμεν ὁμῶς νὰ δώσωμεν βοήθειαν. Θεωροῦντες λοι-
πὸν, ὧ ἄνδρες σύμμαχοι, τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων
εἰς ἃς εὐρισκόμεθα, καὶ προσέτι τὴν σπουδαιότητα τῶν
λόγων ἡμῶν, ψηφίσατε τὸν πόλεμον, μὴ φοβούμενοι τὸ
στιγμιαῖον δεινόν, ἀλλὰ ποθοῦντες τὴν ἀπ' αὐτοῦ μέλ-
λουςαν νὰ προκύψῃ διαρκὴ εἰρήνην· διότι διὰ μὲν τοῦ
πολέμου ἐστὶ μᾶλλον στερεοῦται ἡ εἰρήνη, διὰ δὲ τῆς ἡ-
συχίας δὲν ἀποτρέπεται ὁ πόλεμος. Οὕτω λοιπὸν πε-
πεισμένοι ὅτι ἡ πόλις ἥτις ἐγκατέστη ὡς τύραννος ἐν
μέσῳ τῆς Ἑλλάδος μᾶς ἀπειλεῖ ὅλους ὁμοίως, ἀφοῦ ἄρ-
χει ἤδη ἐπὶ τῶν μὲν, διανοεῖται δὲ νὰ ἄρξῃ ἐπὶ τῶν δέ,
ὥς βαδίσωμεν διὰ νὰ τὴν ὑποτάξωμεν. Καὶ τοῦ λοιποῦ
ἡμεῖς μὲν ὥς ζῶμεν ἀκινδύνως, τοὺς δὲ σήμερον δεδου-
λωμένους Ἑλλήνων ὥς ἐλευθερώσωμεν.» Καὶ τοιαῦτα
μὲν εἶπον οἱ Κορίνθιοι.

125. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἀφοῦ ἤκουσαν τὴν γνώ-
μην ἀπάντων, προσεκήλεσαν νὰ ψηφίσωσιν ὅλοι οἱ πα-
ρόντες σύμμαχοι, αἱ μεγάλαι πόλεις καθὼς καὶ αἱ μι-
κραί· καὶ ἡ πλειοψηφία ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου.
Τούτου ἀποφασισθέντος, εὐθὺς μὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸν
ἐπιχειρήσωσι καθότι ἦσαν ἀπαράσκευοι, ἀπεφάσισαν δὲ
νὰ παρήσχη ἕκαστος ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς ὅ,τι
ἡδύνατο. Διὰ νὰ ἐτοιμάσωσιν ὁμῶς ὅσα ἐχρειάζοντο δὲν

κατέτριψαν μὲν ὀλύκληρον ἐνιαυτὸν, ἀλλ' ὀλίγον τι ὑπελείπετο ἔτι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισαν τὸν πόλεμον φανερώς.

126. Εἰς αὐτὸ τὸ διέστημα ἐπαραβέβηον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ πονοῦμενοι κατ' αὐτῶν ὅπως ἔχῃσι διακιοτέραν πρόβασιν πολέμου ἐὰν δὲν εἰσηκούοντο. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπεμψαν πρέσβεις οἱ Λακεδαιμόνιοι ζητοῦντες παρὰ τῶν Ἀθηναίων νὰ ἀποτινῶσιν τὸ ἄγος τῆς θαλάσσης· τὸ δὲ ἄγος τοῦτο ἦτο τὸ ἐξῆς. Ὑπῆρχεν εἰς Ἀθήνας ἀνὴρ Ὀλυμπιονίκης, ὀνόματι Κύλων, ἐξ οἰκογενείας ἀρχαίας, εὐγενοῦς καὶ ἰσχυρῆς. Οὗτος ἐνομφεῦσθαι τὴν θυγατέρα τοῦ Θεαγένοους, ἀνδρὸς Μεγαρέως, ὅστις κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἦτο τύραννος τῶν Μεγάρων. Ἡμέραν τινα καθ' ἣν ὁ Κύλων ἠρώτα τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ μαντεῖον εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν μεγίστην ἐορτὴν τοῦ Διὸς. Ὁ Κύλων, λαβὼν δυνάμεις παρὰ τοῦ Θεαγένοους καὶ καταπαίσας τοὺς φίλους, ὅταν ἐπῆλθον τὰ ἐν Πειλοποννήτῳ Ὀλύμπια, κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐγκατασταθῇ ὡς τύραννος, νομίσας ὅτι ἡ ἐορτὴ ἐκείνη ἦτο ἡ μεγίστη τοῦ Διὸς, καὶ ὅτι προσῆκε καὶ πῶς εἰς αὐτὸν ὡς νικήσαντα εἰς τὰ Ὀλύμπια (1). Ἐὰν ὁ χρησμὸς ὑπενόει τὴν μεγάλην ἐορτὴν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἢ ἀλλαγῇ οὕτε ἐνόησεν οὕτε τὸ μαντεῖον ἐδήλωσε (διότι τελοῦνται ἐπίσης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐξω τῆς πόλεως τὰ Διάσια, ἅτινα καλοῦνται μεγίστη ἐορτὴ τοῦ Μειλιχίου Διὸς, κατὰ τὴν ὁποίαν πανδημεὶ θυσιάζουσιν, οἱ πλείστοι ὁμῶς ὄχι ἱερεῖς, ἀλλὰ θύματα ἐπιχώρια (2)).

(1) Ἡ ἀπόπειρα αὕτη τοῦ Κύλωνος ἵνα καταλάβῃ τὴν τυραννίαν τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο τῷ 612 π. Χ., ἥτοι πεντηκονταδύο ἔτη πρὶν ὁ Πεισίστρατος ἐκτελέσῃ τὸ αὐτὸ σχέδιον.

(2) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν οἱ πτωχοὶ προσέφερον πλακούντια ἔχοντα σχήματα ζώων, ἐνῷ οἱ πλοῦστοι προσέφερον καθαυτὰ θύματα.

νομίσας δὲ ὁ Κύλων ὅτι ὀρθῶς ἐνόησε τὸν χρησμόν, ἐπε-
χείρησε τὸ ἔργον. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, μαθόντες τὰ γι-
νόμενα προσέδραμον πανδημεὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν κατ' αὐ-
τῶν, καὶ περικυκλώσαντες ἐπολέμουν. Παρερχομένου δὲ
τοῦ χρόνου, οἱ Ἀθηναῖοι βαρυνθέντες διὰ τὴν πολιορ-
κίαν, ἀπῆλθον οἱ περισσότεροι, ἀναθέσαντες εἰς τοὺς ἐν-
νέα ἄρχοντας τὴν φύλαξιν τῆς ἀκροπόλεως καὶ δόντες
εἰς αὐτοὺς πᾶσαν πληρεξουσιότητα νὰ διαθέσωσι τὰ
πράγματα ὅπως νομίσωσι καλλίτερον· τότε δὲ τὰς πλειο-
τέρας πολιτικὰς ὑποθέσεις διεξῆγον οἱ ἐννέα ἄρχοντες.
Οἱ δὲ μετὰ τοῦ Κύλωνος πολιορκούμενοι πολὺ ὑπέφερον
ὥς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφίμων καὶ τοῦ ὕδατος. Ὁ
μὲν λοιπὸν Κύλων καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀποδιδράσκουσιν·
οἱ δὲ ἄλλοι, ἐπειδὴ ἐπιέζοντο, καὶ τινες μάλιστα ἀπέ-
θνησκον τῆς πείνης, ἐκάθισαν ὡς ἰκέται εἰς τὸν ἐν τῇ
ἀκροπόλει βωμόν. Ἀναστήσαντες αὐτοὺς οἱ ἐπιτετραμ-
μένοι τὴν φύλαξιν τῶν Ἀθηναίων, ὅταν τοὺς εἶδον ἀπο-
θνήσκοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἀπαγγέλλοντες ἐπὶ τῇ ὑποσχέ-
σει ὅτι παντᾶσι δὲν ἤθελον τοὺς κκοποιήσει, τοὺς
ἀπέκτειναν· ἐν παρόδῳ δὲ ἐφόνευσαν καὶ τινὰς καθημέ-
ρους ἐπὶ τῶν βωμῶν τῶν σεμνῶν θεῶν⁽¹⁾. Ἐνεκα τούτου
καὶ ἐκεῖνοι ἐκκλοῦντο ἐναγεῖς καὶ ἀλιτῆριοι πρὸς τὴν
θεάν, καὶ οἱ ἐξ ἐκείνων καταγόμενοι. Ἐδίωξαν λοιπὸν
τοὺς ἐναγεῖς τούτους οἱ Ἀθηναῖοι⁽²⁾· ἐδίωξε δὲ αὐτοὺς
ὕστερον καὶ ὁ Λακεδαιμόνιος Κλεομένης μετὰ τῶν στα-
σιαζόντων Ἀθηναίων· ἐδίωκον δὲ αὐτὸν μόνον τοὺς ζῶντας,
ἀλλὰ καὶ τὰ ὅσῃ τῶν ἀποθανόντων ἐκλήπτοντες ἔρ-
ριπτον ἔξω τῶν συνόρων. Ἐπέστρεψαν ὁμῶς βραχύτερον

(1) Τῶν Εὐμενίδων ἢ Ἐρινύων τῶν ὀπίων ὁ βωμὸς εὕρισκετο
εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἀκροπόλεως.

(2) Ὅταν κατατροχόμενοι ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ προσεχάλεσαν ἐκ τῆς
Κρήτης τὸν μάντιν Ἐπιμενίδην, ὅστις διέταξε τὸν καθαρισμὸν τῆς
πόλεως.

οἱ ἐκδιωχθέντες, καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὴν πόλιν⁽¹⁾.

127. Τοῦτο λοιπὸν τὸ ἄγος ἐκέλευον οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ ἀποτινάζωσι, πρῶτον μὲν διὰ νὰ ἐξιλεωθῶσι δῆθεν οἱ θεοί, δεύτερον δὲ διότι ἐγίνωσκον ὅτι Περικλῆς Ξανθίππου ἐνείχετο εἰς τοῦτο μνητρόθεν, καὶ διότι ἐνόμιζον ὅτι ἐκπεσόντος αὐτοῦ, εὐκολώτερον ἤθελον ἐπιτύχει εἰς τὰς μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὑποθέσεις των. Καὶ μὲν δὲν ἤλπιζον τόσον τὴν ἐξορίκν του, ἤλπιζον ὅμως νὰ διεγείρωσι κατ' αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν τὴν κατακραυγὴν ὅτι ὁ πόλεμος ἐγίνετο ἐν μέρει διὰ τὴν συμφορὰν του· διότι, ὡν δυνατώτατος πάντων τῶν ἄλλων καὶ ἄγων τὴν πολιτείαν, ἤναντιοῦτο εἰς πάντις πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐμποδίζων νὰ ἐνδῶσωσιν εἰς αὐτοὺς καὶ ἐξορμῶν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν πόλεμον.

128. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτουν παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων νὰ καθκριθῶσι καὶ οὗτοι ἀπὸ τοῦ ἄγους τοῦ Ταινάρου, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνεγείραντές ποτε ἐκ τοῦ ἐν τῷ Ταινάρῳ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος τοὺς ἐκείτης τῶν Εἰλώτων, τοὺς ἀπήγαγον καὶ τοὺς ἀπέκτειναν· νομίζουσι μάλιστα ὅτι ἕνεκ τούτου τοῖς συνέβη ὁ μέγας σεισμός ἐν Σπάρτῃ. Ἐκέλευον ἐπίσης αὐτοὺς νὰ καθκριθῶσι καὶ ἀπὸ τοῦ ἄγους τῆς Χελκιοῖκου Ἀθηνᾶς, ὅπερ ἦτο τὸ ἐξῆς. Ὅταν ὁ Λακεδαιμόνιος Πausanίας, ἀνακληθεὶς ἀπὸ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ ἀρχῆς, ἐκρίθη ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀπελύθη, θέσιν μὲν δημοσίαν δὲ τῷ ἐνεπιστεύθησαν, αὐτὸς ὅμως ἰδίᾳ λαβὼν τριήρη Ἑρμιονίδα, ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν Λακεδαιμονίων φθάνει εἰς τὸν Ἑλλησποντον, προφασιζόμενος μὲν τὸν Ἑλληνικὸν πόλεμον, πράγματι δὲ θέλων νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ῥαδιουργίας

(1) Πρόκειται ἰδίως περὶ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Ἀλκιονιδῶν ἧς ὁ ἀρχηγὸς Μεγακλῆς ἦτο πρῶτος ἄρχων ἢ ἐπώνυμος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀσπείρας τοῦ Κύλωνος, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀνεψία Ἀγαρίστη ἦτο μήτηρ τοῦ Περικλέους.

τάς ὑποίας εἶχεν ἤδη συνδέσαι μετὰ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐλληνικὴν ἀρχήν. Ἰδοὺ δὲ ἡ πρώτη ἐκδούλευσις ἦν προσέφερεν εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἡ ἀρχὴ ὕλης τῆς ραδιουργίας ἦν ἔκκρη. Κυριεύσας τὸ Βυζάντιον κατὰ τὴν πρώτην του ἐκστρατεῖαν μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Κύπρου ἀναχώρησιν (διότι κατεῖχον αὐτὸ οἱ Μηδοί, καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ αἰχμαλωτευθέντων τινὲς ἦσαν συγγενεῖς καὶ σύμμαχοι τοῦ βασιλέως), ὅσους ἔλαβε πέμπει αὐτοὺς εἰς τὸν βασιλέα εἴθ' ἀγνοίᾳ τῶν ἄλλων συμμάχων, προσκασισθεῖς ὅτι ἀπέδρασαν. Ταῦτα ἔπραττεν ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Γογγύλου τοῦ Ἐρετριέως, εἰς τὸν ὑποῖον ἐνεπιστεύθη καὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τοὺς αἰχμαλώτους. Ἐπεμψε δὲ καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν βασιλέα διὰ τοῦ Γογγύλου ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγραφε τὰ ἐξῆς «Πυσανίας, ὁ ἡγεμὼν τῆς Σπάρτης, θέλων νὰ χαρισθῇ πρὸς σέ, σοὶ πέμπει τούτους τοὺς ὑποίους ἡχμαλώτους ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ εἶμαι διατεθειμένος, ἐάν ἐπιδοκιμᾷς καὶ σὺ, νὰ νυμφευθῶ τὴν σὴν θυγατέρα, καὶ νὰ καταστήσω ὑποχείριόν σου τὴν Σπάρτην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Νομίζω δὲ ὅτι δύναμαι νὰ πράξω ταῦτα μετὰ σοῦ συνεννοούμενος. Ἐάν λοιπὸν σοὶ ἀρέσκη τι ἐκ τούτων, πέμπε πρὸς τὴν θάλασσαν ἄνδρα πιστὸν, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἀνταποκρινώμεθα τοῦ λοιποῦ.»

129. Ταῦτα ἔγραφεν ἡ ἐπιστολή. Ὁ δὲ Ξέρξης εὐχαριστήθη τὰ μέγιστα δι' αὐτήν, καὶ ἀποστέλλει πρὸς τὴν θάλασσαν Ἀρτάβαζον τὸν Φαρνάκου, κελεύων αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν σατραπείαν τοῦ Δασκυλίου, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Μεγαβάρτου ὅστις ἤρχε πρότερον, καὶ ἀναθέτων νὰ πέμψῃ τάχιστα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πυσανίαν εἰς Βυζάντιον, καὶ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν σφραγίδα· ἐάν δὲ ὁ Πυσανίας τῷ παραγγείλῃ τι σχετικὸν πρὸς τὰς ἰδίας του ὑποθέσεις, νὰ τὸ ἐκτελέσῃ μετὰ μεγίστου ζήλου καὶ πιστότατα. Ὁ δὲ Ἀρτάβαζος ἀρπικόμενος, καὶ τὰ ἄλλα ἐξετέλεσεν ὅπως παρηγγέλθη, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἔπεμψε.

Περὶ τοῦ δὲ αὐτοῦ τὴν ἐξῆς ἀπόκρισιν. «Τὰδε λέγει Πανσκήν ὁ βασιλεὺς Ξέρξης· καὶ ἡ διάσωσις τῶν ἀνδρῶν τοὺς ὁποίους λαβὼν ἐν Βυζαντίῳ μοι ἔπεμψας ἐκ τῆς ἀντιπέρας θαλάσσης εἶναι εὐεργεσία ἣτις θέλει μένει εἰσαεὶ ἀναγεγραμμένη εἰς τὸν ἡμέτερον οἶκον, καὶ οἱ ἀπὸ σοῦ λόγοι εἰσὶν ἀρεστοὶ εἰς ἐμέ. Μὴ σε σκαματῇ μήτε ἡμέρα μήτε νύξ, ὥστε νὰ ἀναλάβῃς τὴν ἐκπλήρωσιν ἐκείνων τὰ ὁποῖα μοι ὑπεσχέθης· μὴ σε κωλύσῃ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου διακίνη, μήτε στρατοῦ πλῆθος, ὅπου ἤθελε θεωρηθῇ ἀναγκαιὴ ἡ παρούσα αὐτοῦ· ἀλλὰ μετ' Ἀρταβάζου ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ὃν σοὶ ἔπεμψα, συνεννοοῦ μετὰ θάρρους περὶ τῶν ἐμῶν καὶ τῶν σῶν ὑποθέσεων καὶ κινόνισον αὐτάς διὰ τρόπον καλλίστου καὶ ὠφελιμωτάτου εἰς ἀμφοτέρους.»

130. Λαβὼν ὁ Πανσκήν τὰ γράμματα ταῦτα, καὶ ἔχων ἤδη κεκτημένην μεγίστην ὑπόληψιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐνεκὰ τῆς ἐν Πλαταιαῖς στρατηγίας του, τότε ἐπήρθη πολὺ περισσότερον, καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ζῇ κατὰ τοὺς καθεστῶτας τρόπους, ἀλλ' ἐνδυνάει μὴδὲ κὴν στολὴν ἐξήρχετο τοῦ Βυζαντίου, καὶ διέτρεχε τὴν Θράκην δορυφορούμενος ὑπὸ Μήδων καὶ Αἰγυπτίων. Ἡ τρέπεζά του παρετίθετο κατὰ τὸν περσικὸν τρόπον, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κρύπτῃ τὴν σκέψιν του, ἀλλὰ δι' ἀσημάντων ἔργων προεδήλου ὅσα ἐμελέτα νὰ πράξῃ κατόπιν μεγάλᾳ. Δυσπρόσιτον καθίστα ἐκυτὸν καὶ τοσοῦτον θογγίως καὶ ὑπερηφάνως ἐφέρετο πρὸς πάντας ὁμοίως, ὥστε οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τὸν πλησιάσῃ· διὰ τοῦτο ὅχι ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μετακλιῶσιν οἱ σύμμαχοι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

131. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μολόντες ταῦτα, ὅπως ἔπραξαν τὸ πρῶτον, ἀνεκάλεσκον αὐτὸν καὶ πάλιν διὰ τὰς αὐτάς αἰτίας ὅταν ἐξέπλευσεν ἐκ δευτέρου μετὰ τῆς Ἑρμιονίδος νηὸς, ἄνευ τῆς ἄδειας αὐτῶν. Ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ ἐκπολιορκηθέντος

Βυζαντίου, εἰς μὲν τὴν Σπάρτην δὲν ἐπέστρεψεν, ἐγκατασταθεὶς δὲ εἰς τὰς ἐν Τρωάδι Κολωνάς, κατηγγέλη εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὡς συνεννοούμενος μετὰ τῶν βαρβάρων, καὶ ὅτι ὅχι ἐπ' ἀγαθῷ παρέτεινε τὴν ἐκεῖ διαμονήν του. Τότε δὲν ἀνέβαλον ἐπὶ πλεον, ἀλλὰ πέμψαντες οἱ Ἔφοροι κήρυκα καὶ σκυτάλην, τὸν διέταξαν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν κήρυκα, εἰδεμῆ, πόλεμον θὰ ἐκήρυττον κατ' αὐτοῦ οἱ Σπαρτιῆται. Ὁ δὲ θέλων νὰ μὴ φανῇ ὑποπίτος, καὶ πιστεύων ὅτι διὰ χρημάτων ἤθελε δυνηθῆ νὰ διαλύσῃ τὴν κατηγορίαν, ἐπέστρεψε καὶ ἐκ δευτέρου εἰς τὴν Σπάρτην. Καὶ πρῶτον μὲν ῥίπτεται εἰς τὴν εἰρκτὴν ὑπὸ τῶν Ἐφόρων (ἔξισσι δὲ τοῖς Ἐφόροις νὰ πρᾶττωσι τοῦτο κατὰ τοῦ βασιλέως), ἔπειτα δὲ ἐπέτυχε τὴν ἀποφυλάκισίν του προσφερθεὶς νὰ ἀπολογηθῇ πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἤθελον τὸν κατηγορήσει.

132. Καὶ φανερόν μὲν σημεῖον δὲν εἶχον μήτε οἱ Σπαρτιῆται, μήτε οἱ ἐχθροί, μήτε ἡ πάλις ὅλη εἰς τὸ ὅποῖον βασιζόμενοι νὰ τιμωρήσωσιν ἄνδρα καταγόμενον ἐκ γένους βασιλικοῦ καὶ περιβεβλημένον τότε διὰ τιμητικοῦ ἀξιώματος (διότι ἐπετρόπευε τὸν υἱὸν τοῦ Λεωνίδου, τὸν νεαρόν βασιλέα Πλειστάρχον, τοῦ ὁποίου ἦτο ἐξάδελφος⁽¹⁾). Ἐν τούτοις διὰ τὰς παρρησίας του καὶ τὴν μίμησιν τῶν βαρβαρικῶν συνηθειῶν, πολλὰς παρεῖχεν ὑποψίας ὅτι ἤθελε νὰ ὑψωθῇ πλειότερον τῆς παρούσης του καταστάσεως. Ἀνεσκόπησαν τὴν παρελθούσαν αὐτοῦ διαγωγὴν διὰ νὰ εὕρωσιν ἐὰν παρεξέτρεπήν που ἀπὸ τῶν καθεστῶτων νομίμων, καὶ ἐνθυμήθησαν ὅτι ἄλλοτε, ἐπὶ τοῦ τρίποδος τὸν ὁποῖον ἀνέθεσαν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς Δελφοὺς ὡς ἀκροθίνιον τῶν ἀπὸ τῶν Μήδων ληροθέντων λαφύρων, ἐτόλμησε νὰ ἐπιγράψῃ αὐτὸς ἀφ' ἐκυτοῦ τὸ ἐξῆς ἐλεγειακὸν δίστιχον:

(¹) Κλεόμβροτος, ὁ πατὴρ τοῦ Πausανίου, καὶ Λεωνίδας, ὁ πατὴρ τοῦ Πλειστάρχου, ἦσαν ἀδελφοί.

Παυσανίας, Ἑλλήνων ἀρχηγός, ἀποῦ κατέστρεψε τὸν στρατὸν τῶν Μήδων, ἀνέθηκεν εἰς τὸν Φοῖβον τὸ μνημεῖον τοῦτο.

Τὸ ἐλεγχεῖον λοιπὸν τοῦτο ἐξήλειψαν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ τριπόδου καὶ ἐπέγραψαν ὀνομαστί τὰς πόλεις, ὅσαι συγκαταστρέψασαι τὸν βάρβαρον ἔστησαν τὸ ἀνθήμακ. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Παυσανίου καταλογίσθη ὡς ἔγκλημα, καὶ εἰς τὴν κατὰστασιν εἰς ἣν εὕρισκτο εὕρισκον αὐτὴν λίαν σύμφωνον πρὸς τοὺς παρόντας σκοποὺς του. Ἐμαθον δὲ ὅτι καὶ μετὰ τοὺς Εἰλωτας εἶχε συνεννόησεις. Καὶ τοῦτο ἦτο ἀληθές. Διότι ὑπέσχετο εἰς αὐτοὺς ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητά, ἐὰν συνκαπεσθῶν μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐδοῇσιν εἰς ὅλα του τὰ σχέδια. Ἐν τούτοις, μετὰ ὅλας τὰς μηνύσεις τινῶν ἀξιοπίστων Εἰλωτων, δὲν ἐνόμισαν εὐλογον νὰ νεωτερίσωσι πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' ἐμειναν πιστοὶ εἰς τὸν τρόπον ὅστις ἐπεκράτει παρ' αὐτοῖς, νὰ μὴ σπεύδωσι νὰ ἐκφέρωσι καταδικαστικὴν ἀπόφασιν κατ' ἄνδρος Σπαρτιάτου ἀνευ ἀναμνησθητέων ἀποδείξεων. Ἀλλὰ τέλος, ὁ μέλλων νὰ κομίσῃ τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἐπιστολάς πρὸς τὸν Ἀρτιάχον, Ἀργίλιός τις, ὅστις ἄλλοτε παῖς ὢν ἠγαπήτο πολὺ παρὰ τοῦ Παυσανίου καὶ τότε ἦτο ἐμπειπιστευμένος αὐτοῦ, ἐγένετο, ὡς λέγουσι, μηνυτής του· φοβηθεὶς οὗτος ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει ὅτι οὐδεὶς τῶν προκαπεσταλέντων ἐπέστρεψεν ὀπίσω, καὶ παραποιήσας τὰς σφραγίδας, ἵνα μὴ ἀνακαλυφθῇ ἐὰν ἤπατατο εἰς τὰς ὑπονοίας του, ἢ ἐὰν ὁ Παυσανίας ἐξήτει νὰ τῷ ἐπιστραφῶσιν αἱ ἐπιστολαὶ διὰ νὰ ἐπιφέρῃ μεταβολὴν τινὰ εἰς τὰ γραφόμενα, ἀποσφραγίζει αὐτάς ὑποπτευόμενος ὅτι περείχετό τι κατ' αὐτοῦ ἐν αὐταῖς, καὶ εὗρεν ὅτι διετάττετο ἡ θανάτωσίς του.

133. Τότε πλέον οἱ ἑφοροὶ δείξαντος αὐτοῦ τὰ γραμματα ἐπίστευσαν περισσότερον, θαλήσαντες δὲ νὰ γίνωσι καὶ αὐτήκοοι τῶν λόγων τοῦ Παυσανίου περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, συνεφώνησαν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου νὰ μετὰβῇ ὡς ἰκέτης εἰς τὸ Τάϊνκρον καὶ νὰ

ἐγείρη ἐκεῖ καλύβην χωριζομένην εἰς δύο διὰ διακράγματος, εἰς τὸ ἐν μέρος τῆς ὁποίας ἔκρυψε τινὰς τῶν Ἐφορών· ἐλθόντος δὲ πρὸς αὐτὸν τοῦ Παισανίου καὶ ἐρωτῶντος τὴν αἰτίαν τῆς ἱκετείας, οἱ Ἐφοροὶ ἤκουσαν τὰ πάντα σικρῶς. Ὁ μὲν Ἀργίλιος ἐμέμμετο τοῦ Παισανίου δι' ὅσα ἔγραψε περὶ αὐτοῦ, τῷ διηγῆθαι λεπτομερῶς ὅλα τὰ καθέκαστα, τῷ εἶπεν ὅτι οὐδέποτε τὸν ἐνοχοποίησε κατὰ τὰς πρὸς τὸν βασιλέα ἀποστολάς του, καὶ ἐν τούτοις κατεδικάζετο νὰ θανατωθῇ ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ἀπεσταλμένοι· ὁ δὲ Παισανίος συνωμολόγει τὴν ἀλήθειαν τούτων, καὶ παρεκάλει τὸν Ἀργίλιον νὰ μὴ ὀργισθῇ διὰ τὰ συμβαίνοντα, ἀλλὰ νὰ πεισθῇ καὶ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, βιάζων αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ ὡς τάχιστα καὶ νὰ μὴ διακωλύῃ τὰ πραττόμενα.

134. Οἱ Ἐφοροὶ ἀκούσαντες ταῦτα ἀκριβῶς, τότε μὲν ἀπῆλθον, πεισθέντες δὲ πλέον περὶ τῆς ἐνοχίας του προσητοίμασκον τὴν ἐν τῇ πόλει σύλληψίν του. Λέγεται δὲ ὅτι ἐνῷ ἔμελλε νὰ συλληφθῇ ἐν τῇ ὁδῷ, ἅμα εἶδε τὸ πρόσωπον ἑνὸς ἐκ τῶν προσερχομένων Ἐφόρων, ἐμάντευσε τὴν αἰτίαν τῆς ἐλεύσεώς των, καὶ ὅτι εἰς ἐν νεῦμα ἁδιόρκτον ὅπερ μετεχειρίσθη εἷς ἄλλος, νεύσας ἔνεκα εὐμενείας, ἔδραμε καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερόν τῆς Χαλκισίκου· ἦτο δὲ πλησίον τὸ τέμενος. Καὶ διὰ νὰ μὴ τελασιπωρῇται ὑπαίθριος, εἰσῆλθεν εἰς ὄχι μέγα οἰκημα, ὅπερ ἦτο ἐξήρτημα τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἡσύχασεν. Οἱ δὲ Ἐφοροὶ κατ' ἐκείνην μὲν τὴν στιγμὴν δὲν ἠδυνήθησκον νὰ τὸν συλλάβωσιν, ἀλλ' ἔπειτα ἀνὰ καλῶς ἀνέβησαν αὐτὸν ὅτι ἦτο ἔνδον, ἀφῆρσαν τὴν στέγην καὶ τὰς θύρας τοῦ οἰκήματος καὶ κλείσαντες ἐντὸς τὸν περιτείχισκον· περικυκλῶντες δὲ ἔξω τὸν ἐπολιόρουσαν διὰ τοῦ λιμοῦ. Ἐννοήσαντες δὲ ὅτι ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ ἔνεκα τῆς ἐν τῷ οἰκήματι ἐκείνῳ κατωστάσεώς του, ἐξήγγον αὐτὸν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ὅτι ἔμπνουν ὄντα. Καὶ ἐξαχθεῖς, ἀπέθανε περικυκλῆμα. Καὶ τότε μὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν ῥί-

ψώσιν εἰς τὸν Καιάδαν, ὅπου συνείθιζον νὰ ρίπτωσι τοὺς κακούργους· ἀλλ' ἔπειτα ἀπεφάσισαν νὰ τὸν κατορύξωσιν ἐκεῖ που πλησίον. Ὁ δὲ ἐν Δελφοῖς θεὸς διέταξεν ὕστερον τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ μεταφέρωσι τὸν τάφον αὐτοῦ ἐκεῖ ὅπου ἀπέθανε (καὶ σήμερον κεῖται εἰς τὸ προτεμένισμα, ὡς δηλοῦσιν αἱ ἐπιγεγραμμέναι στῆλαι,) καὶ ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις τῶν ἦτο ἐν γῆς, διέταξε νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὴν Χαλκίοικον δύο σώματα ἀντὶ τοῦ ἐνός. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, κατασκευάσαντες δύο χαλκοὺς ἀνδριάντας, ἀνέθεσαν αὐτοὺς δῆθεν ἀντὶ τοῦ Πausανίου.

135. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ καὶ ὁ θεὸς ἔκρινε τοὺς Λακεδαιμονίους ὡς ἐν γῆς, ἀντεκέλευσαν αὐτοῖς νὰ ἀποδιώξωσι τὸ ἄγος ἐκεῖνο. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅμως ἐπεμψαν πρέσβεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ νὰ κατηγορήσωσι καὶ τὸν Θεμιστοκλῆα ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι τοῦ μηδισμού τῷ ἀποδιδομένῳ εἰς τὸν Πausανίαν, ὡς εὗρον τοῦτο ἐν τῇ ἀνακρίσει τῇ γενομένῃ κατὰ τοῦ Πausανίου, καὶ ἤξιουν νὰ ὑποστῇ καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν πεινὴν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πεισθέντες (διότι ἔτυχε τότε ἐξωστρακισμένος, καὶ διατρίβων μὲν εἰς τὸ Ἄργος, ἐπισκεπτόμενος δὲ καὶ τὴν ἄλλην Πελοπόννησον) πέμπουσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐτοίμων ὄντων νὰ τὸν συγκαταδιώξωσιν, ἄνδρας ἔχοντας διαταγὴν νὰ τὸν φέρωσιν ὅπου καὶ ᾗ τὸν εὕρωσιν.

136. Ὁ Θεμιστοκλῆς, εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως, φεύγει ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Κέρκυραν, τῆς ὁποίας ἦτο εὐεργέτης. Λεγόντων δὲ τῶν Κερκυραίων ὅτι ἐφοβοῦντο νὰ τὸν ἔχωσι μήπως δυσαρρεστηθῶσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, διακομίζεται ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν ἡπειρον τὴν καταντικρύ· καὶ διωκόμενος ὑπὸ τῶν προσταγμένων τὴν σύλληψίν του οἷτινες ἐπληροφοροῦντο τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα μετέβαιεν, ἀναγκάζεται, περιελθὼν εἰς ἀπορίαν, νὰ καταλύσῃ εἰς τὸν βρασιλέα τῶν Μολασσῶν Ἀδμητον, ὅστις δὲν ἦτο φίλος του. Καὶ ὁ μὲν Ἀδ-

μητος ἔτυχεν ἀποδημῶν. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς γίνεται ἱκέτης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἥτις τὸν συμβουλεύει νὰ καθίσῃ παρὰ τὴν ἐστίναν κρητῶν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ τὸν παῖδά των· καὶ ἐλθόντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ Ἀδμήτου, ὁ Θεμιστοκλῆς φανεροῦται εἰς αὐτόν, καὶ τῷ παριστᾷ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι ἀνάξιον νὰ ἐκδικηθῇ κατ' ἐνὸς ἐξορίστου, μολονότι ὁ ἐξορίστος ἐκεῖνος ἀντεῖπε πολλὰ εἰς τὰς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παρακλήσεις τοῦ Ἀδμήτου· ὅτι θὰ ἦτο κακὸν νὰ τιμωρήσῃ τῶρα ἄνθρωπον πολὺ ἀσθενέστερον ἐκείνου· ὅτι ἡ γενναϊότης ἀπικτεῖ νὰ τιμωρῇ τις τοὺς ἰσοδυνάμους, τέλος ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ἀντετάχθη εἰς αὐτόν ὅτε ἐπρόκειτο περὶ δευτερεύοντος συμφέροντος, καὶ ὅχι περὶ ἀτομικῆς σωτηρίας· ἐνῷ ἐάν ὁ Ἀδμητος παρέδιδεν αὐτόν (καὶ ἐγνωστοποίησε τοὺς διώκτας καὶ τὰ αἵτια τῆς καταδιώξεώς του), θὰ τοῦ ἐστέρει τὴν ζωὴν.

137. Ὁ δὲ Ἀδμητος ἀκούσας, ἀνῆγειρεν αὐτόν μετὰ τοῦ ἐκυτοῦ υἱοῦ (τὸν ὁποῖον ὁ Θεμιστοκλῆς κατῆμενος ἐκράτει εἰς τὰς ἀγκάλας του, ὅπερ ἦτο ἡ εὐγλωττοτέρη ἱκεσία) καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐλθόντων τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ πολλῶν εἰπόντων, ὁ Ἀδμητος δὲν τὸν παρέδωκεν ἀλλὰ τὸν ἀπέστειλεν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ βασιλεῖ, διὰ ζήτησιν εἰς Πύδναν, πόλιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἥτις καίτοι ἐπὶ τῆς ἄλλης θαλάσσης. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπιτυχὼν ἐκεῖ ὁλοκράτῃ ἀναγομένην πρὸς τὴν Ἰωνίαν, καὶ ἐπιβὰς, ἐφέρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων ὅπερ ἐπολιόρκει τὴν Νέξον. Ἀγνωστος ὢν εἰς τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ φοβηθεὶς ἀποκαλύπτει εἰς τὸν ναύκληρον ποῖος ἦτο καὶ διατὶ ἔφρουγε, λέγων ὅτι ἐάν ἤρνεϊτο νὰ τὸν σώσῃ, θὰ ἐκήρυττεν ὅτι τὸν ἐδέχθη εἰς τὸ πλοῖόν του πεισθεὶς εἰς χρηματικὴν ἀμοιβήν· ὅτι τὸ ἀσφαλέστερον ἦτο νὰ μὴ ἐξέλθῃ κανεὶς ἐκ τοῦ πλοίου μέχρις οὗ ἐπαναλῃθῶσι τὸν πλοῦν· καὶ ὅτι ἐάν ἐπεΐθετο εἰς αὐτόν, δὲν θὰ ἐλησμονεῖ τὴν

ἔξιν τῆς χώρας. Ὁ ναύκληρος πράττει ταῦτα καὶ ἀνέκωχέυσαι ἔξιν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα ὑπὲρ τὸ στρατόπεδον, ἐφθάσεν, ἔπειτα εἰς τὴν Ἑφεσον. Καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν ἀντήμειψε διὰ δόσεως χρημάτων (διότι ἔλαβεν ἐξ Ἀθηναίων παρὰ τῶν φίλων, καὶ ἐξ Ἀργούς ὅπου εἶχε καταστειμένον), καὶ φθάσας εἰς τὴν ἀνω Ἀσίαν, μεθ' ἐνὸς τῶν κήτω Περσῶν, πέμπει γράμματα πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ξέρξου Ἀρταξέρξην, ὅστις νεωστὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον. Ἐλεγε δὲ ἡ γραφή, ὅτι σέγῳ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔρχομαι πρὸς σέ, ἀφοῦ ἐπροξένησα εἰς τὸν αἰκὸν σου πλείοτερα κακὰ παρ' ὅσα σὺδεῖς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, καθ' ὅλον τὸν χρόνον καθ' ὃν ἠναγκάσθην νὰ ὑπερασπισθῶ ἐμκυτὸν ἐναντίον τοῦ ἐπελθόντος πατρός σου· ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τῷ ἀπέδωκα κακὰ ὅταν, εἰς τὴν ἀποχώρησίν σου, ἐγὼ μὲν ἤμην ἀσφαλῆς ἐκεῖνος δὲ διέστρεχε πολλοὺς κινδύνους. Μοι ὀφείλεται λοιπὸν εὐγνωμοσύνη (καὶ ἐνθύμιζεν ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ὅτι ἐκ Σαλαμῖνος τὸν εἶχεν εἰδοποιήσει περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅτι εἶχεν ἐμποδίσαι τὴν διέλυσιν τῶν γεφυρῶν ἡτις ψευδῶς εἶχε κυκλοφορήσει), καὶ τῶρα διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν ἔρχομαι ἔχων νὰ σοὶ προσφέρω μεγχειτέρας ἐκδουλεύσεις. Θέλω δὲ μετὰ ἐνιαυτοῦ παρέλευσιν σοὶ δηλώσει ἐγὼ αὐτὸς τὰ κῆτια τῆς ἐλευσεώς μου.»

138. Ὁ βασιλεὺς δὲ, ὡς λέγεται, ἐθαύμασε τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τῷ ἐπέτρεψε νὰ πράξῃ κατὰ τὴν αἵτησίν του. Οὗτος δὲ κατὰ τὴν ἐνιαυσίαν διαμονήν του καὶ τὴν Περσικὴν γλῶσσαν κατενόησεν ὅσον ἠδυνήθη καὶ τοὺς θεσμοὺς τῆς χώρας· παρελθόντος δὲ τοῦ ἔτους, παρουσιάσθη εἰς τὸν βασιλέα ὅστις τὸν ὕψωσεν εἰς βῆθμόν ὑψηλότερον παρὰ πάντα ἄλλον Ἕλληνα ἐλθόντα παρ' αὐτῷ, οὐ μόνον διὰ τὴν προϋπάρχουσαν αὐτῷ εὐχρίαν καὶ τὴν ἐλπίδα ἣν ἔτρεφε νὰ ὑποδουλώσῃ δι' αὐτοῦ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι ἐφάνετο

ἄνθρωπος συνετὸς καὶ πεπειραμένος. Καὶ ὄντως ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπέδειξε φυσικὴν ὑπεροχὴν, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην οὐδεὶς ἄλλος ἦτο μᾶλλον αὐτοῦ ἄξιος θαυμασμοῦ· διὰ μόνης τῆς ἰσχύος τοῦ πνεύματός του, καὶ ἄνευ προηγουμένης ἢ ὑστεράς μαθήσεως, στιγμιαία σκέψις τῷ ἤρκει διὰ νὰ κρίνῃ ἀσφαλῶς καὶ περὶ τῶν παρόντων πραγμάτων καὶ νὰ προβλέπῃ μετὰ σπανίας διορατικότητος τὰ ἀπώτατα συμβησόμενα. Καὶ τὰ μὲν οἰκεῖα αὐτῷ ζητήματα, τὰ διεύθυνεν ἐπιδεικνύοντα, ἐκεῖνα δὲ τῶν ὁποίων δὲν εἶχε πείραν, ἦτο ἱκανὸς νὰ τὰ κρίνῃ ὀρθῶς· πρὸ πάντων προεώρα τὴν καλὴν ἢ τὴν κακὴν ἐκβασιν τῶν εἰσέτι ἀφανῶν ὑποθέσεων, καὶ ἐν συνόψει, δι' ἰσχυροῦ πνεύματος καὶ μελέτης βραχυτάτης, διέπρεπεν ὡς ἐφευρίσκων τὰ δέοντα· νοσήσας δὲ ἐτελεύτησε. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς ἐκουσίως, ὅταν ἀνεγνώρισε τὸ ἀδύνατον τοῦ νὰ τηρήσῃ τὰς ὑποσχέσεις ἃς εἶχε δώσει πρὸς τὸν βασιλέα. Ὁ τάφος του ὑπάρχει ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ἀσιανῆς Μαγνησίας, διότι ταύτην τὴν χώραν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς νὰ κυβερνᾷ, τὴν μὲν Μαγνησίαν, ἣτις ἔδιδε πεντήκοντα ταλάντων ἐτήσιον εἰσόδημα, διὰ τὸν ἄρτον, τὴν δὲ Λάμψακον, ἣτις ἐφημίζετο ὡς λίαν παραγωγικὴ οἶνων, διὰ τὸν οἶνον, καὶ τὴν Μυοῦντα διὰ τὰ φαγητά. Τὰ δὲ ὅσα αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι μετέφερον οἱ συγγενεῖς οἰκαδε κατ' ἐντολήν του καὶ κατέθεσαν αὐτὰ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν Ἀθηναίων· διότι δὲν ἐπετρέπετο νὰ τυγχάνῃ ταφῆς ὁ ἐπὶ προδοσίᾳ ἐξοστρακίζόμενος. Καὶ τὰ μὲν κατὰ Παισανίαν τὸν Λακεδαιμόνιον καὶ Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον, τοὺς δύο λαμπροτάτους τῶν τότε Ἑλλήνων, οὕτως ἐτελείωσαν.

139. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κατὰ μὲν τὴν πρώτην προσθεῖαν ταιαύτας ἔδωκαν καὶ ἔλαβον διαταγὰς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπέλασιν τῶν ἐναγῶν· ὕστερον δὲ, μετὰ συχνὰς μεταβάσεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἐζήτησαν παρ' αὐτῶν

νὰ ἄρῃσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτιδαίας καὶ νὰ ἀφήσῃσι τὴν Ἀἰγιναν αὐτόνομον· πρὸ πάντων ὅμως, καὶ διὰ τρόπου λίαν σαφούς, εἰδοποίησαν αὐτοὺς ὅτι δὲν θὰ ἐγίνετο πόλεμος ἐὰν ἀνεκαλεῖτο τὸ περὶ Μεγαρέων ψήφισμα ὅπερ ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς Μεγαρεῖς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἀθηναίων λιμένας καὶ τὴν ἀγορὰν τῆς Ἀττικῆς. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι οὐτε εἰς τὰ ἄλλα ὑπήκουσαν οὔτε τὸ ψήφισμα κατήργησαν, κατηγοροῦντες τοὺς Μεγαρεῖς ὅτι ἐκαλλιέργουν τὴν ἱερὰν γῆν καὶ τὴν μὴ ὑπὸ ὁρίων περιοριζομένην, καὶ ὅτι παρεῖχον ἄσυλον εἰς τοὺς φυγάδας δούλους. Τέλος δὲ ἐλθόντων τῶν τελευταίων ἐκ Λακεδαιμόνος πρέσβων, τοῦ Ῥαμφίου, τοῦ Μελησίππου καὶ τοῦ Ἀγησάνδρου καὶ μὴ προτεινόντων ἄλλο τι ἐκ τῶν προτέρων προταθέντων εἰμὴ τοῦτο: ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰρήνην, θὰ διατηρηθῇ δὲ αὕτη ἐὰν ἀφήσετε τοὺς Ἕλληνας αὐτονόμους, ἢ συγκαλέσαντες ἐκκλησίαν οἱ Ἀθηναῖοι προέτεινον τὰς ἐκυτῶν γνώμας, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σκεφθῶσιν ἅπαξ καὶ νὰ ἀποκριθῶσι περὶ ὅλων Διέφοροι ὁμίλησαν καὶ εὖρον ὑπερασπιστὰς ἀμφοτέραι· αἱ γνώμαι· οἱ μὲν ὑπεστήριζον ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ἀναγκαῖος, οἱ δὲ ὅτι τὸ ψήφισμα δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἐμπόδιον τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ νὰ κατηργηθῇ. Παρελθὼν δὲ ὁ Περικλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ξενόππου, ἀνὴρ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον πρῶτος τῶν Ἀθηναίων καὶ ἱκανώτατος εἰς τε τὸ λέγειν καὶ τὸ πράττειν, συνεβούλευε τὰ ἑξῆς.

140. «Εἰς τὴν αὐτὴν μὲν γνώμην, ὧ Ἀθηναῖοι, νὰ μὴ ἐνδῶσωμεν εἰς τοὺς Πελοποννησίους, ἐμμένω πάντοτε, μολονότι γνωρίζω ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν καταβάλλουσι τὴν αὐτὴν ζέσιν εἰς τὸ νὰ ἐπιχειρῶσι τὸν πόλεμον οἶαν εἰς τὸ νὰ ψηφίζωσιν αὐτὸν, καὶ ὅτι ἡ γνώμη αὐτῶν μεταβάλλεται ἀναλόγως πρὸς τὰ συμβαίνοντα. Βλέπω δὲ ὅτι καὶ σήμερον πρέπει νὰ δώσω ὁμοίως καὶ παρακλησίους συμβουλὰς, καὶ ἀξιώ ὅσοι πεισθῶσιν

εἰς τὴν γνώμην μου νὰ ὑποστηρίξωσιν ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τὰ κοινῶς ἀποφασισθέντα, ἢ ἂν ἐπιτύχωμεν εἰς τι νὰ μὴ ἀποδίδωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν σύνεσιν. Διότι ἐνδέχεται τὰ συμβεβηκότα νὰ λάβωσι πορείαν ἐπίσης ἀπροσδόκητον ὅπως εἶναι καὶ αἱ σκέψεις τοῦ ἀνθρώπου· διὰ τοῦτο δὲ συνειθίζομεν νὰ αἰτιώμεθα τὴν τύχην δι' ὅσα ἀπροσδόκητα συμβῶσιν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ πρότερον ἦσαν φανεροὶ ὅτι μᾶς ἐπεβουλευόντο καὶ τῶρα ὅχι ὀλιγώτερον. Καὶ μολοντί εἴρηται· ἐν ταῖς τριακοντούτεσι σπονδαῖς νὰ λύωνται αἱ διαφοραὶ φιλικῶς καὶ νὰ διατηρῶμεν ἐκάτεροι ὅσα ἔχομεν, οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε ἐζήτησάν ποτε δικιτησίαν οὔτε ἡμῶν προτεινάντων τὴν ἐδέχθησαν, ἀλλὰ προτιμῶσι νὰ λύωσι τὰς ἐριδας μᾶλλον διὰ τοῦ πολέμου ἢ διὰ τῶν λόγων, φέροντες ἐνταῦθα οὐχὶ αἰτιάσεις ἀλλὰ διαταγὰς. Μᾶς διατάττουσι νὰ λύσωμεν τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτιδαιίας καὶ νὰ ἀφήσωμεν τὴν Αἴγιναν αὐτόνομον καὶ νὰ καταργήσωμεν τὸ περὶ Μεγαρέων ψήφισμα· οἱ δὲ ἐσχάτως ἐνταῦθα ἀφικθέντες λέγουσι φανερὰ νὰ ἀφήσωμεν αὐτόνομους τοὺς Ἑλληνας. Κανείς ἐξ ὑμῶν ὥς μὴ νομίσῃ ὅτι θὰ περιπλκῶμεν εἰς πόλεμον διὰ πρᾶγμα ἐλάχιστον, οἷον εἶναι ἡ διατήρησις τοῦ κατὰ τῶν Μεγαρέων ψηφίσματος, ὅπερ οὗτοι αἰωνίως προφασίζονται, καὶ ὅτι ἀρκεῖ νὰ καταργήσωμεν τὸ ψήφισμα τοῦτο ὅπως ἀποφύγωμεν τὸν πόλεμον, μὴδὲ ἐναπολίπητε εἰς τὴν συνείδησιν ὑμῶν μομφὴν ὅτι διὰ μικρόν τι ἐπολεμήσατε· διότι τοῦτο τὸ ὡς μικρόν τι θεωρούμενον παρέχει πλήρη ἐπιβεβαίωσιν καὶ ἐξέλεγχιν τῆς διαθέσεως ὑμῶν. Ἐὰν ὑποχωρήτετε σήμερον, αὐριοι θὰ σᾶς διατάξωσιν ἄλλο τι βαρύτερον, διότι θὰ ἀποδώσωσι τὴν συγκατάθεσίν σας εἰς ῥόδον· ἐντόνως δὲ ἀποκρούοντες τὰς προτάσεις αὐτῶν, θέλετε καταστήσει εἰς αὐτοὺς σαφές ὅτι πρέπει νὰ φέρωνται πρὸς ὑμᾶς ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους.

141. «Διὰ τοῦτο πρέπει εὐθὺς νὰ ἀποφασίσετε ἢ νὰ

ὑπακούσωμεν πρὶν πάθωμεν βλάβην τινά, ἢ νὰ πολεμήσωμεν, ὅπερ εἰς ἐμὲ φαίνεται προτιμότερον, καὶ νὰ μὴ ἐνδῶσωμεν ὑπὸ οὐδεμίαν πρόφασιν εἴτε μικράν εἴτε μεγάλην, ἵνα μὴ μετὰ φόβου διατηρῶμεν τὰς κτήσεις μας. Διότι πᾶσα ἀπαίτησις εἴτε μεγίστη εἴτε ἐλαχίστη, πρὸ τῆς δίκης ἐπιβαλλομένη παρὰ τῶν ἴσων, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ δούλωσιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ τοὺς εἰς ἐκάτερα τὰ μέρη ὑπάρχοντας πόρους μάθετε ἐκ τῶν ἀκολουθῶν λεπτομερειῶν ὅτι δὲν θέλομεν εἰσθαι ὑποδεέστεροι. Οἱ Πελοποννήσιοι καλλιεργοῦσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν ἑαυτῶν γῆν καὶ οὕτε ἰδιαίτερα χρήματα ἔχουσιν, οὕτε δημόσια, οὕτε πεῖραν μακρῶν καὶ διαποντίων πολέμων, διότι οἱ μετὰξὺ τῶν πόλεμοι εἶναι βραχυχρόνιοι ἕνεκα τῆς πενίας τῶν. Τοιοῦτοι δὲ λαοὶ δὲν δύνανται οὕτε πλοῖα νὰ πληρῶσιν οὕτε νὰ ἀποστέλλωσι συνεχῶς πεζοὺς στρατοὺς, ἐπειδὴ ἀναγκάζονται καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν νὰ ἀπομακρύνωνται, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων χρημάτων νὰ δαπανῶσι καὶ προσέτι νὰ ἐμποδίζωνται διὰ θαλάσσης· τοὺς δὲ πολέμους διατηροῦσι μᾶλλον αἱ περιουσίαι τῶν χρημάτων ἢ οἱ κατηναγκασμένοι φόροι. Οἱ διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν ἐργαζόμενοι εἶναι προθυμότεροι νὰ ῥιψοκινδυνεύωσιν εἰς τὸν πόλεμον τὰ σώματά τῶν ἢ τὰ χρήματά τῶν, διότι τὰ μὲν σώματα πιστεύουσιν ὅτι θὰ διασωθῶσι καὶ ἐκ τῶν κινδύνων τὰ δὲ χρήματα φοβοῦνται μήπως ἀναλώσῃσι προῦτως, πρὸ πάντων ἂν ὁ πόλεμος, παρὰ τὴν προσδοκίαν τῶν καὶ ὥς εἶναι πιθανόν, παραταθῇ ἐπὶ μακρόν. Καὶ εἰς μίαν μὲν μάχην οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί τῶν δύνανται νὰ ἀνθέξωσιν ἐναντίων ὅλων τῶν Ἑλλήνων, δὲν δύνανται ὅμως νὰ ὑποστῶσι τὸν πόλεμον ἐναντίον δυνάμεως ἀλλοίας ἐχούσης παρασκευήν. Μήτε κοινὸν βουλευτήριον ἔχουσι μήτε ἐκτελοῦσι ζωηρῶς καὶ παραχρῆμα τίποτε, πάντες δὲ ἰσόφηφοι ὄντες ἀλλ' οὐχὶ ὁμόφυλοι ἐπιδιώκουσιν ἕκαστος τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ συμφέρον· ἐκ τούτου δὲ ἐπεταὶ ὅτι οὐδὲν

έντελές γίγνεται, διότι οἱ μὲν θέλουσι πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἱκανοποιηθῶσι τὴν ἐκδίκησίν των, αἱ δὲ νὰ βλάψωσιν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον τὰ ὑπάρχοντά των. Καὶ μετὰ βραδύτητος συνερχόμενοι, ὀλίγιτον χρόνον σκέπτονται περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων, τὸν πλεῖστον δὲ δαπανῶσι χάριν τῶν ἐπιτοπιῶν συμφερόντων· ἕκαστος νομίζει ὅτι ἔνεκα τῆς ἀμελείας του δὲν θὰ ἐπέλθῃ βλάβη τις, καὶ ὅτι ἄλλος τις θὰ φροντίσῃ ἀντ' αὐτοῦ· τοιοῦτοτρόπως δὲ, διὰ τοῦ τοιούτου μερικοῦ συλλογισμοῦ, ἀνεπισθῆτως θυσιάζεται ἀθρόον τὸ κοινὸν ἀγαθόν.

142. «Ἄλλ' οὐδὲν θὰ τοὺς καλύσῃ περισσότερον ὅσον ἡ ἔλλειψις τῶν χρημάτων καὶ ἡ δυσκολία μεθ' ἧς θὰ πορισθῶσι ταῦτα· ἐν δὲ τῷ πολέμῳ αἱ εὐκαιρίαι δὲν δύνανται νὰ περιμένωσι. Καὶ προσέτι οὐδὲ τὰ τείχη των οὐδὲ τὸ ναυτικόν των εἶναι ἐπίφοβα. Διότι τὰ μὲν τείχη, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ εἰρήνῃ εἶναι δύσκολον νὰ ἐγείρῃ πόλις ἰσχυρά· πολὺ δὲ περισσότερον νὰ κτίσῃ τοιαῦτα ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους ὅπου καὶ ἡμεῖς· ἔχομεν οὐχ ἥσσον ἢ ἐκεῖνοι ἐπιτειχίσματα κατ' αὐτῶν· ἐάν δὲ ἐγείρωσιν ἅπλουσιν ὀχύρωμα, θὰ ἠδύναντο μὲν διὰ καταδρομῶν νὰ βλάψωσι μέρος τῆς γῆς ἡμῶν καὶ νὰ προκαλέσωσιν αὐτομολίας δούλων, δὲν θὰ ἠδύναντο ὅμως νὰ ἐγείρωσιν ἐπιτειχίσματα καὶ συγχρόνως νὰ μᾶς ἐμποδίζωσι καὶ νὰ πλεύσωμεν κατὰ τῆς χώρας των, καὶ διὰ τοῦ ναυτικοῦ, εἰς 8 συνίσταται ἡ ἰσχὺς ἡμῶν, νὰ πρᾶξωμεν ἐκεῖ τὰ ἴσα. Διότι ἡμεῖς· ἔχομεν πλείονα ἐμπειρίαν τῶν κατὰ γῆν πραγμάτων ἐκ τῆς περὶ τὰ ναυτικά ἐνασχολήσεως ἡμῶν, ἢ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν κατ' ἡπειρον πραγμάτων εἰς τὰ ναυτικά. Τὸ νὰ ἐκμάθωσι δὲ τὴν ναυτικὴν ἐπιστήμην δὲν εἶναι εὐκόλον, διότι οὔτε ὑμεῖς ἐγίνατε εἰσέτι τέλειοι, καὶ τοι καταγινόμενοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Μηδικῶν πολέμων. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν ἄνδρες γεωργοὶ καὶ ὄχι ναυτικοί, τοὺς ὁποίους ἄλλως τε δὲν θὰ ἀφήσετε νὰ γυμνασθῶσι διότι θὰ τοὺς κρατῇτε ἀποκε-

κλεισμένους πάντοτε διὰ τῶν πολλῶν πλοίων σας, νὰ πρᾶξωσί τι ἄξιον λόγου; ἔάν ἐπρόκειτο νὰ ἀντιπαρταχθῶσι πρὸς ἐλίγας ναῦς προφυλλκίδας, ἵσως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ἐνθαρρύνων τὴν ἀμάθειαν αὐτῶν, θὰ τοὺς παρώτρυνε νὰ δεικνιδυνεύσωσιν, ἀλλ' ἐμποδιζόμενοι ὑπὸ πολλῶν θὰ ἀναγκασθῶσι νὰ μείνωσιν ἡσυχοί· ἡ ἔλλειψις ἀσκήσεως θέλει αὐξήσῃ τὴν ἀνεπιτηδεϊότητά των, καὶ ἔνεκα τούτου θὰ κατασταθῶσι δειλότεροι. Τὸ ναυτικόν, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἀπαιτεῖ πείραν, καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἃ μελετᾶται ὅπως ἔτυχε καὶ παρέργωγ· ἵνα δὲ σφαιρότερον ἐξηγηθῶ οὐδὲν πᾶρεργον ἀνέχεται.

143. «Ἐάν δὲ καὶ μετακινήσαντες μέρος τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἢ Δελφῶν θεσχυρῶν ἐπειρῶντο διὰ μεγαλειτέρου μισθοῦ νὰ προσελκύσωσι τοὺς ναύτας μας, τοῦτο ἠθελεν εἶσθαι δεινὸν ἔάν, εἰσπρχόμενοι εἰς τὰ πλοῖα ἡμεῖς καὶ οἱ μέτοικοι, δὲν ἡμεθεϊκάνοι νὰ ἐπιτεθῶμεν κατ' αὐτῶν σήμερον ὅμως ἡ ὑπεροχὴ αὐτῶν ὑπάρχει καὶ, τὸ κυριώτερον, κυβερνήτας ἔχομεν πολίτας καὶ ὑπηρέτας πλειοτέρους καὶ καλλιτέρους ὅλης τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Καὶ οὐδεὶς τῶν ξένων θὰ θελήσῃ, ἔνεκα δόσεως μεγάλου μισθοῦ ὀλίγων ἡμερῶν, νὰ ἐνωθῇ μετ' αὐτῶν ἔχων ὀλιγωτέρας ἐλπίδας καὶ κινδυνεύων νὰ ἐξορισθῇ ἐκ τῆς πατρίδος του. Καὶ τὰ μὲν Πελοποννησιακὰ εἰς ἐμὲ φαίνονται ὅτι εἶναι τοιαῦτα καὶ παρὰ πλῆσι, τὰ δὲ ἡμετέρα εἶναι ἀπηλλαγμένα οὐ μόνον τῶν μομφῶν τὰς ὑποίχ; ἀπηρίθμητα, ἀλλὰ καὶ πολὺ ὑπέρτερα. Ἐάν δὲ καὶ ἐπὶ τὴν χώραν ἡμῶν ἔλθωσι μετὰ πεζοῦ στρατοῦ, ἡμεῖς θέλομεν πλεῖσαι ἐπὶ τὴν ἐκείνων, καὶ δὲν θὰ ἦναι πλέον τὸ αὐτὸ νὰ δηωθῇ μέρος τι τῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ Ἀττικὴ ὀλόκληρος· διότι οἱ μὲν Πελοποννήσιοι δὲν θὰ δυνθῶσι νὰ καθεξῶσιν ἄλλην χώραν ἀναχθεῖ, ἡ δὲ ἡμετέρη εἶναι πολλὴ καὶ εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν ἡπειρον· διότι εἶναι μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος. Σκέφθητε καλῶς· ἔάν ἡμεθα νησιῶται, τίνες πλειότερον ἡμῶν ἠθελον

εἶσθαι ἀπροσβλητότεροι; πρέπει λοιπὸν τῶρα νὰ πλησιάζωμεν ὅσον τὸ δυνατόν ἐγγύτατα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καὶ ἐγκαταλείποντες ἀγροὺς καὶ οἰκίαις νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ὑπερέκτασιν τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, χωρὶς νὰ ὀργισθῶμεν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν λοιπῶν καὶ νὰ πολεμήσωμεν κατὰ τῶν πολυαριθμοτέρων Πελοποννησίων. Νικήσαντες δὲν θὰ τοὺς ἐμποδίσωμεν νὰ ἔλθωσιν αὖθις ὅχι ὀλιγώτερον πολιόρῃσθαι· νικηθέντες θὰ χάζωμεν συγχρόνως ἐκεῖνο ὅπερ ἀπατελεῖ τὴν ἰσχύν μας, ἐννοῶ τοὺς συμμάχους μας, οἵτινες δὲν θὰ ἡσυχάσωσιν ἄμّا ἴδωσιν ὅτι δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ στρατεύσωμεν κατ' αὐτῶν. Ὅτι πρέπει νὰ κλαύσωμεν δὲν εἶναι ἡ ἀπώλεια τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν οἰκιῶν, ἀλλὰ τῶν ἀνδρῶν· διότι τὰ πράγματα ταῦτα δὲν κτῶνται τοὺς ἄνδρας, ἀλλ' οἱ ἄνδρες κτῶνται ταῦτα. Ἐὰν ἐπίστευον ὅτι ἤθελον σᾶς πείσει, θὰ σᾶς ἔλεγον νὰ ἐξέλθετε ὑμεῖς οἱ ἴδιοι καὶ νὰ καταστρέψετε ταῦτα διὰ νὰ δείξετε εἰς τοὺς Πελοποννησίους ὅτι δὲν θὰ ὑπακούσετε εἰς αὐτοὺς χάριν τοιούτων ἀντικειμένων.

144. «Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους ἔχω ἀκόμη λόγους νὰ ἐλπίζω τὴν νίκην, ἀρκεῖ νὰ μὴ θελήσετε, καὶ τοὶ πολεμοῦντες, νὰ ἐπεκτείνετε τὴν κυριαρχίαν σας καὶ ἐπιτύρσετε ἐκουσίους κινδύνους· διότι περισσότερον φοβοῦμαι τὰ ἴδια ἡμῶν σφάλματα ἢ τὰ σχέδια τῶν ἐναντίων. Ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο θέλω ἐξετάσει εἰς ἄλλον λόγον ὅταν αἱ ἐργασίαι θέλουσιν ἀρχίσει(1)· τῶρα δὲ ἃς ἀποπέμψωμεν τοὺς πρέσβεις τούτους ἀποκρινόμενοι ὅτι τότε θὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς τοὺς Μεγαρεῖς νὰ κάμωσι χρῆσιν τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμένων ἡμῶν ὅταν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι παύσωσι νὰ διώκωσιν ἡμᾶς καὶ τοὺς ἡμετέρους συμμάχους (διότι οὔτε ἐκεῖνο ἀπαγορεύεται εἰς τὰς συνθήκας οὔτε τοῦτο), ὅτι θὰ ἀφίναμεν αὐτονό-

(1) Βλέπε β.βλ. Β', 13.

μοις τὰς πόλεις ἐὰν παρελκυσθάνομεν αὐτάς αὐτονομίους ὅτε ὑπεγράψαμεν τὰς συνθήκας καὶ ἐὰν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπιτρέψωσιν εἰς τὰς πόλεις τῶν νῦν κυβερνῶνται ἀφ' ἑαυτῶν ὅχι συμφῶνως μὲ τὸ πολίτευμα τῶν Λακεδαιμόνιων ἀλλ' ὅπως ἤθελεν ἐκάστη· ὅτι θέλομεν νὰ διακασθῶμεν συνῶδὰ πρὸς τὰς συνθήκας καὶ ἡμεῖς μὲν δὲν θέλομεν ἀρχίσει τὸν πόλεμον, ἀλλ' ὅμως οὗτοι κίμωσιν ἀρχὴν θὰ τοὺς ἀποκρούσωμεν. Ἰδοὺ ἡ μᾶλλον δικαία καὶ μᾶλλον ἀξιοπρεπὴς ἐνταυτῷ ἀπόκρισις τῆς πόλεως ἡμῶν. Πρέπει δὲ νὰ ἤξεύρετε ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ἀφυσικος· ὅτι ἐὰν δεχθῶμεν αὐτὸν προθύμως, οἱ ἀντίπαλοι θέλουσι μᾶς πιέσει ὀλιγώτερον· ἄλλως τε διὰ τὰς πόλεις κατῶς καὶ διὰ τοὺς ἰδιώτας, ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων γεννῶνται αἱ μέγισται τιμαί. Οὕτω τοῦλάχιστον οἱ πατέρες ἡμῶν, πολεμοῦντες ἐναντίον τῶν Μήδων, καὶ οὐ μόνον στερούμενοι τῶν ἀπείρων μέσων τὰ ὅποια ἔχομεν ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ θυσιάσαντες ἐκεῖνα τὰ ὅποια εἶχον, κατῶρθωσαν διὰ τῆς συνέσεώς των μᾶλλον ἢ διὰ τῆς τύχης, διὰ τῆς τόλμης των μᾶλλον ἢ τῆς δυνάμεώς των; καὶ τὸν βάρβαρον νὰ ἀπωθήσωσι καὶ τὰς Ἀθήνας νὰ ὑψώσωσιν εἰς τὸν βαθμὸν τὸν ὅποιον κατέχουσι σήμερον. Μὴ δειχθῶμεν κατώτεροι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὥς ὑπερασπισθῶμεν παντοιοτρόπως καὶ ὥς προσταθῶμεν νὰ μὴ μεταβιβάσωμεν τὴν δύναμιν ταύτην ἐλάσσονα εἰς τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν. »

145. Ὁ μὲν Περικλῆς λοιπὸν τοιαῦτα εἶπεν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πεισθέντες ὅτι ἀρίστη ἦτο ἡ παραινέσις αὐτοῦ ἐψηφίσαντο ὅσα προέτεινε καὶ ἀπεκρίθησαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι τοῖς ὑπηγόρευσε, λεπτομερῶς καὶ ἐν συνόλῳ, εἰπόντες ὅτι οὐδεμίαν εἶχον διάθεσιν νὰ δεχθῶσι διαταγὰς, ἀλλ' ὅτι ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ διαλύσωσι τὰς διαφορὰς διὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐν ἰσότητι. Καὶ οἱ μὲν ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἔκτοτε δὲν ἐπανεῆλθον πλέον.

146. Τὰ δὲ παράπονα καὶ αἱ διαφοραὶ ἀμφοτέρων πρὸ τοῦ πολέμου αὗται ἦσαν, καὶ ἤρχισαν εὐθὺς μετὰ τὰ συμβάντα ἐν Ἐπιδάμνῳ καὶ Κερκύρᾳ. Εἶχον ὅμως σχέσεις πρὸς ἀλλήλους καὶ συνεκοινῶνουν ἄνευ κήρυκος μὲν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀνυπόπτως· τῶν δὲ ἡ κατὰ-στασις αὕτη τῶν πραγμάτων ἦτο σύγχυσις τῶν συνθηκῶν καὶ πρόφασις πολέμου.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ Β'.

1. Ἐντεῦθεν ἤδη ἄρχεται ὁ πόλεμος μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων καὶ τῶν συμμάχων ἑκατέρων κατὰ τὴν διόρκειαν τοῦ ὁποίου δὲν συνεκοινώνουν πλέον πρὸς ἀλλήλους εἰμὴ διὰ κήρυκας καὶ ἐπολέμουν συνεχῶς τὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἀφορῶντα ἐγράφησαν χρονολογικῶς, κατὰ θέρος καὶ κατὰ χειμῶνα.

2. Ἡ τριακονταετὴς εἰρήνη, ἡ κλεισθεῖσα μετὰ τὴν ἔλωσιν τῆς Εὐβοίας δεκατέσσαρα μόνον ἔτη διήρκεσε· κατὰ δὲ τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος, ἱερατευούσης πρὸ τεσσαρκακοντοκτῶ ἐτῶν ἐν Ἀργεὶ τῆς Χρυσίδος, καὶ τοῦ Αἰνησιόου ἐφόρου ὄντος ἐν Σπάρτῃ, καὶ τοῦ Πυθοδώρου ἐπὶ δύο εἰσέτι μῆνας ἄρχοντος τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τὸν ἕκτον μῆνα μετὰ τὴν ἐν Ποτιδαίᾳ μάχην καὶ τοῦ ἔκρου ἀρχομένου, οἱ Θηβαῖοι, ὀλίγοι περισσότεροι τῶν τριακοσίων (ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν Βοιωταρχῶν Πυθαγγέλου τοῦ Φυλείδου καὶ Διεμπόρου τοῦ Ὀνητορίδου) εἰσῆλθον ἔνοπλοι περὶ τὴν ὥραν τοῦ πρώτου ὕπνου εἰς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας οὖσαν σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων. Προσεκάλεσαν δὲ αὐτοὺς καὶ ἤνοιξαν τὰς πύλας ὁ Πλαταιεὺς Ναυκλείδης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, θέλοντες, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐξουσίαν των, νὰ φονεύσωσι τοὺς ἐνκντιούμενους συμπολίτας των καὶ νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν εἰς τοὺς Θηβαίους. Ἐσκευώρησαν δὲ ταῦτα μετὰ τοῦ Εὐρυμάχου, ἀνδρὸς δυνατωτάτου μεταξύ τῶν Θηβαίων. Διότι προῖδόντες οἱ Θηβαῖοι ὅτι ἐμελλε νὰ ἐκραγῇ ὁ πόλεμος, ἤθελον νὰ καταλάβωσι τὴν Πλάταιαν, πάντοτε οὖσαν ἐχθρὰν αὐτῶν, ἐνόσω ὑπῆρχεν ἀκόμη εἰρήνη καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι δὲν ἤρχισαν ἀναφανδόν. Δὲν ἐδυσκολεύθησαν δὲ νὰ εἰσέλθωσιν ἀπαράτρητοι διότι

δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη εἰς αὐτὴν φρουροί. Ἀποθέσαντες τὰ ὅπλα τῶν εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς μὲν τοὺς προσκλήσαντας δὲν ὑπήκουον ὥστε νὰ ἀρχίσωσιν ἀμέσως τὸ ἔργον καὶ νὰ ὀρμήσωσι κατὰ τῶν οἰκιῶν τῶν ἐχθρῶν, ἐπρωτίμην δὲ νὰ μεταχειρισθῶσι κηρύγματα ἐπιτήδεια καὶ ἐλκυσῶσι τοὺς κατοίκους εἰς φιλικὴν σύμβασιν. Καὶ διελέκλυσεν ὁ κῆρυξ, ὅστις ἤθελε κατὰ τὰ πέντρια πάντων τῶν Βοιωτῶν νὰ συμμαχήσῃ, νὰ ἔλθῃ καὶ ἀποθέσῃ τὰ ὅπλα τοῦ πλησίον τῶν ἰδικῶν τῶν, ἐλπίζοντες διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὅτι εὐκόλως ἤθελεν ὑποταγῇ ἡ πόλις.

3. Οἱ δὲ Πλαταιεῖς ἄμα ἔμαθον ὅτι οἱ Θηβαῖοι εἰσῆλθον καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν ἐξ ἀπροόπτου, κατασχεθέντες ὑπὸ φόβου καὶ νομίσαντες ὅτι εἰσῆλθον πολλοὶ περισσότεροι (διότι δὲν ἔβλεπον ἐν τῇ νυκτὶ), ἐνέδωκαν εἰς τὴν σύμβασιν καὶ δεχθέντες τοὺς λόγους ἡσύχαζον, τοσοῦτ' ἄλλο εὐκόλως ἅτ' αὐτοὶ εἰς αὐτῶν ἠνωχλήθη παρὰ τῶν Θηβαίων. Ἀλλ' ἐνῶ ἦσαν εἰς τὰς διαπραγματεύσεις αὐτὰς παρετήρησαν ὅτι οἱ Θηβαῖοι δὲν ἦσαν πολλοὶ καὶ ἐσκέρθησαν ὅτι ἐπιτιθέμενοι κατ' αὐτῶν εὐκόλως ἤθελον τοὺς νικήσει· διότι τὸ πλῆθος τῶν Πλαταιέων δὲν ἤθελε νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἐπίθεσιν καὶ συνηθορίζοντο πρὸς ἀλλήλους διατρυπῶντες τοὺς κοινούς τοίχους ἵνα μὴ γίνωσι φανεροὶ διατρέχοντες τὰς ὁδοὺς ὅπου ἔθεσαν ἀμύξεις· ἀνευ τῶν ὑποζυγίων ὅπως χρησιμεύσωσιν ἀντὶ τοίχους καὶ τὰ ἄλλα διαθέτον ὅπως ἕκαστος ἐνόμιζε συμφερότερον πρὸς τὰς παρούσας περιστάσεις. Ἀμὰ δὲ τὰ πάντα ἡτοιμάσθησαν κατὰ τὸ δυνατόν, ἐπωφεληθέντες ἐκ τοῦ ὑπολοίπου τῆς νυκτὸς καὶ χωρὶς νὰ περιμέγῃσι νὰ φανῇ ἡ αὐγὴ, ἐξῆλθον ἐκ τῶν οἰκιῶν καὶ ἐβόησαν κατὰ τῶν Θηβαίων. Ἐὰν ἀνέτελλεν ἡ ἡμέρα, πιθανὸν οἱ Θηβαῖοι ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ φωτός νὰ καθίστων τὴν νίκην ἀμφίβολον, ἐνῶ κατὰ τὴν νύκτα, κατὰλαμβανόμενοι ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ μὴ

γνωρίζοντες τὰ μέρη τῆς πόλεως ἤθελον φανῇ ἡττονας τῶν Πλατταίων. Τοὺς προσέβαλον λοιπὸν ἀμέσως καὶ ἦλθον εἰς χεῖρας ἀνευ ἀναβολῆς.

4. Οἱ Θηβαῖοι ἅμα ἐγνώρισαν τὴν ἀπᾶτην, ἐπύκνωσαν τοὺς ζυγούς καὶ ἀπώθουν τὰς προσβολὰς τῶν ἐπιτιθεμένων. Καὶ δις μὲν ἢ τρίς τοὺς ἀπέκρουσαν, ἔπειτα ὅμως ὅταν οἱ Πλατταῖες ὥρμησαν κατ' αὐτῶν μετὰ θορύβου πολλοῦ, ὅταν ἐκ τῶν οἰκιῶν αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ὑπηρεταὶ μετὰ κρυγῶν καὶ ὀλολυγμῶν ἔρριψαν κατ' αὐτῶν λίθους καὶ κεράμους, ὅταν βροχὴ ραγδαία πεσοῦσα ἐπηύξησε τὴν σκοτίαν (καθότι ταῦτα συνέβαινον φθινοῦσης τῆς σελήνης) ἐφοβήθησαν καὶ τραπέντες ἐφυγον διὰ τῆς πόλεως, οἱ πλεῖστοι χωρὶς νὰ γνωρίζωσι, μεταξὺ τοῦ σκοτούς καὶ τοῦ πηλοῦ, τὰς διόδους διὰ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ σωθῶσι, καὶ καταδιωκόμενοι ὑπὸ ἐχθρῶν οἵτινες διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσωσι τὴν διαφυγὴν ἐγνώριζον ὅλας τὰς διακρίσεις· ὥστε ἐχάθησαν πολλοί. Πλατταῖες τις τὴν θύραν δι' ἧς εἰσῆλθον καὶ ἦτις μόνη ἦτο ἀνεωγμένη ἐκλείσσε διὰ σιδηροῦ ἀκοντίου τὸ ὅποιον εἰσῆγαγεν εἰς τὸν μοχλὸν ἀντὶ βαλάνου, ὥστε καὶ ἐκ τούτου τοῦ μέρους ἐκλείσθη ἡ ἔξοδος. Καὶ διωκόμενοι κατὰ τὴν πόλιν, τινὲς μὲν ἐξ αὐτῶν ἀναβαίνοντες ἐπὶ τοῦ τείχους ἔρριψαν ἐκυτοὺς ἔξω καὶ ἐφονεύθησαν οἱ περισσότεροι, οἱ δὲ φθάσαντες ἀπαρκτήρητοι εἰς θύραν τινὰ ἐγκαταλειμμένην, ἔθραυταν τὸν μοχλὸν διὰ πελέκως τὸν ὅποιον τοῖς ἔδωκε γυνὴ τις καὶ ἐξῆλθον ὅχι πολλοί, διότι μετ' ὀλίγον τοὺς ἐνόησαν, ἄλλοι δὲ ἐχάθησαν σποράδην εἰς τὴν πόλιν. Οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ ὅσοι μάλιστα ἦσαν συσσωματωμένοι εἰσπίπτουσιν εἰς οἶκημα μέγα, ὅπερ ἦτο πλησίον τοῦ τείχους καὶ τοῦ ὁποίου ἡ θύρα εὔτυχε νὰ ᾔνοικτῇ, νομίσαντες ὅτι ἡ θύρα τοῦ οἰκήματος ἐκείνου ἦτο ἡ πύλη τῆς πόλεως καὶ ὅτι ἐνώπιόν των ὑπῆρχε δίοδος πρὸς τὰ ἔξω. Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς οἱ Πλατταῖες οὕτως ἐγκλεισθέντας, συνεσκέφθησαν ἂν ἔπρεπε

νὰ κατακλύσωσιν αὐτοὺς ὅπως ἦσαν, πυρπολοῦντες τὸ οἶκημα, ἢ νὰ μεταχειρισθῶσιν ἄλλο μέσον. Τέλος δὲ καὶ αὐτοὶ καὶ ὅσοι ἄλλοι Θηβαῖοι ἦσαν διεσπαρμένοι ἀνὰ τὴν πόλιν πκρέδωσαν ἐκ αὐτοῦ ἀνευ ὄρων καὶ κατέθεσαν τὰ ὅπλα. Καὶ ἡ μὲν τύχη τῶν εἰς τὴν Πλάταιαν εἰσελθόντων Θηβαίων τοιαυτὴ ὑπῆρξεν.

5. Οἱ δὲ ἄλλοι Θηβαῖοι οἵτινες ὤφειλον ἐνόςρῳ ἀκόμῃ ἦτο νῦν νὰ ἔλθωσι πανστρατιζ, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οἱ εἰσελθόντες προηγουμένως εἰς τὴν πόλιν δὲν ἐπετύγχανον, μαθόντες καθ' ὁδὸν τὰ γενόμενα ἔσπευσαν τὸ βῆμα. Ἀπέχει δὲ ἡ Πλάταια ἀπὸ τῆς Θήβας σταδίους ἑβδομήκοντα, καὶ ἡ ἐπιτυμῆσθαι βροχὴ ἐβράδυνε τὴν πορείαν τῶν· διότι ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς ἐπλημύρῃσεν καὶ δὲν ἦτο εὐδιάβατος. Καὶ πορευόμενοι διὰ τῆς βροχῆς καὶ τὸν ποταμὸν δυσκόλως διαδόντες ἐφθασαν βραδύτατα, ὄντων ἤδη τῶν συντρόφων τῶν ἡχημαλωτευμένων ἢ φονευμένων. Ἀμὰ δὲ ἔμαθον οἱ Θηβαῖοι τὰ γενόμενα, ἐσκέφθησαν νὰ στήσωσιν ἐνέδραν κατὰ τῶν ἔξω τῆς πόλεως Πλαταιέων, διότι ὑπῆρχον εἰς τοὺς ἀγροὺς πολλοὶ ἄνθρωποι μετὰ σκευῶν, μὴ προβλέποντες ὅτι ἤθελε ποτε συμβῆ τὸ ἀπροσδόκητον ἐκεῖνο κακὸν ἐν ὥρᾳ εἰρήνης. Οἱ Θηβαῖοι ἤθελον ἵνα οἱ ζωγρηθησόμενοι ἐγγυηθῶσι διὰ τὴν ζωὴν ἐκείνων οἵτινες εἶχον συλληφθῆ ζῶντες ἐντὸς τῆς πόλεως. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι ταῦτα διανοοῦντο. Οἱ δὲ Πλαταιεῖς ἔτι δις σκοπευομένων αὐτῶν ὑποπτευθέντες τοὺς σκοποὺς τῶν καὶ φοβηθέντες περὶ τῶν ἔξω, ἔπεμψαν κήρυκα πρὸς τοὺς Θηβαίους, λέγοντες ὅτι δὲν ἦτο ὅσιον ὑπαρχούσης εἰρήνης νὰ πειραθῶσι νὰ καταλάβωσι τὴν πόλιν, καὶ νὰ φυλαχθῶσι νὰ μὴ βλάβωσι κανένα ἐκ τῶν ἔξω, διότι ἄλλως θὰ φονεύσωσιν ὅσους εἶχον αἰχμαλώτους· ὑπόσχονται δὲ νὰ τοὺς τοῖς ἀποδώσωσιν ἅμα ἤθελον ἀναχωρήσει ἐκ τῆς ἐκ αὐτῶν χώρας. Αὐτὰ διηγοῦνται οἱ Θηβαῖοι καὶ προσθέτουσιν ὅτι ἡ συμφωνία αὕτη ἐπεβεβαιώθη καὶ δι' ὅρκου· ἀλλ' οἱ Πλα-

ταίεῖς διατείνονται ὅτι δὲν ὑπεσχέθησαν ν' ἀποδώσωσιν ἀμέσως τοὺς ἄνδρας, ἀλλ' ὅτι ἀπλῶς ἦσαν εἰς διαπραγματεύσεις μὴπως ἤθελον δυνηθῇ νὰ ἔλθωσιν εἰς συμπέρασμα τι καὶ βεβαιώσιν ὅτι οὐδόλως ὠρκίσθησαν. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς χώρας των χωρὶς νὰ βλάψωσι κανένα, οἱ δὲ Πλαταιεῖς εἰσκομίσαντες ταχέως πάντα τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς, εὐθύς ἀπέκτειναν τοὺς αἰχμαλώτους. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἑκατὸν ὀγδοήκοντα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Εὐρύμαχος, μεθ' οὗ εἶχον συνεννοηθῇ αἱ προδόται.

6. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἔπεμψαν εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπεσταλμένον, ἀπέδωσαν τοὺς νεκροὺς εἰς τοὺς Θηβαίους διὰ συνθήκης καὶ ἔκκμον εἰς τὴν πόλιν τὰς παρεσκευασσας ἐνόμιζον ἀναγκάίης πρὸς τὰς παρούσας περιστάσεις. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἄμα ἔμαθον τὰ παρὰ τῶν Πλαταιέων γενόμενα συνέλαβον παρὰ τὸν Εὐρύμαχον τοὺς Βοιωτοὺς ὅσοι ἦσαν ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ἔπεμψαν κήρυκα εἰς τὴν Πλάταιαν κελεύοντες αὐτῷ νὰ τοῖς ἀναγγεῖλῃ νὰ μὴ προδῶσιν εἰς οὐδὲν μέτρον κατὰ τῶν Θηβαίων τοὺς ὁποίους ἐκράτουν αἰχμαλώτους πρὶν ἢ αὐτοὶ σκεφθῶσι καὶ ἀποφασίσωσιν τι περὶ αὐτῶν· διότι δὲν εἶχεν ἀγγελθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι εἶχον φονευθῇ. Ὁ πρῶτος ἀπεσταλμένος εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ Πλαταιῶν καθ' ἣν στιγμήν εἰσῆρχοντο οἱ Θηβαῖοι, ὁ δὲ δεύτερος ὅταν μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχον νικηθῇ καὶ συλληφθῇ ἐκ τῶν μετέπειτα συμμάχων οὐδὲν ἔμαθον. Οὕτω λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι μὴ γινώσκοντες ἀπέστειλον κήρυκα, ὅστις ἀφικόμενος εὗρε τοὺς ἄνδρας φονευθέντας. Καὶ μετὰ ταῦτα στρατεύσαντες εἰς Πλάταιαν καὶ σῖτον εἰσήγαγον καὶ φρουροὺς ἐγχεῖν ἐλίπον καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν ὅσοι ἦσαν ἀχρηστοὶ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐξήγαγον.

7. Γενομένου δὲ τοῦ ἐν Πλαταιαῖς ἔργου καὶ μεταφρονῶς διαλυθέντων τῶν συνθηκῶν οἱ Ἀθηναῖοι πάλιν κινεῖσθαι πρὸς πόλεμον, παρεσκευάζοντο δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

μόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν. Ἀμρότερον δὲ τὰ μέρη
 διατίθεντο νὰ πέμψωσι πρεσβεῖας καὶ πρὸς τὸν βασιλέα
 τῶν Περσῶν καὶ πρὸς ἄλλους βαρβάρους παρ' ὧν ἠλπίζον
 νὰ ἐπιτύχωσι συνδρομὴν τινεα, καὶ προσέτι τὰ πάντα
 ἐμνηχανεῖοντο ὅπως προσελκύσωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν
 τῶν τὰς πόλεις ὕσαι δὲν ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν των.
 Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι πρὸς ταῖς παρ' αὐτοῖς ὑπαρ-
 χούσας διέταζαν τὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σι-
 κελίας, αἵτινες εἶχον ἐνωθῆ μετὰ τὸ μέρος των, νὰ κατα-
 σκευάσωσι καὶ ἄλλας ναῦς, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους ἐκεί-
 νης πόλεως, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἀριθμὸς ὅλων ἐκείνων
 τῶν πλοίων ἐμελλε νὰ ἀνῇθῃ μέχρι τῶν πεντακοσίων.
 διέταζαν ἐπίσης τοὺς συμμάχους νὰ ἐτοιμάσωσιν ὠρισμέ-
 νην ποσότητα χρημάτων καὶ νὰ μὴ δέχονται παρ' αὐτοῖς
 πλείοτερον τοῦ ἐνὸς Ἀθηναίου πλοίου μέχρις οὗ τὰ πάντα
 παρὰ σκευασθῶσιν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς ὑπάρχοντας
 συμμάχους ἐπεθεώρουν καὶ πρεσβεῖας ἐπεμπον ἰδίως
 πρὸς τὰς περὶ τὴν Πελοπόννησον πόλεις, τὴν Κέρκυραν,
 τὴν Κεφαλληνίαν, τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Ζάκυνθον,
 προδίδοντες ὅτι ἐὰν ἐζητηκίζοντο περὶ τῆς φιλίας
 αὐτῶν, ἤθελον πολεμήσει ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ ὅλων
 τῶν ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου.

- † 8. Καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο μέρος δὲν ἐμελέτων μικρὰ
 σχέδια ἄλλ' ἤτοιμάζοντο ἐρρωμένως πρὸς πόλεμον. Καὶ
 δὲν πρέπει νὰ ἀπορωμεν διὰ τοῦτο, διότι πάντοτε κατὰ
 τὴν ἐναεῖν ἔργου τινὸς οἱ ἄνθρωποι ἀναπτύσσουσι πλει-
 ότερον ζῆλον. Τότε δὲ ἡ νεολαία πολλὴ μὲν ἦτο εἰς τὴν
 Πελοπόννησον, πολλὴ δὲ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἥτις ἐνε-
 κα ἀπειρεῖας ἐζήτει εὐχαρίστως νὰ περιπλῆκῃ εἰς πό-
 λεμον. Καὶ ὅλη ἡ ἄλλη Ἑλλάς ἦτο μετέωρος περιμέ-
 νοισα τὴν στιγμὴν καθ' ἣν αἱ πρῶται πόλεις ἤθελον
 ἔλθει εἰς χεῖρας. Καὶ πολλοὶ μὲν προεφήτεις ἐλέγοντο,
 πολλοὶ δὲ χρησμολόγοι ἔψαλλον καὶ εἰς τὰς μελλούσας
 νὰ πολεμήσωσι πόλεις καὶ εἰς τὰς ἄλλας. Ἐτι δὲ καὶ

ἡ Δῆλος ὀλίγον πρὸ τούτων ἡσθάνθη σεισμόν, ᾗτις ἀφ' οὗ οἱ Ἕλληνες ἐνθυμοῦντο οὐδέποτε πρότερον ἐσείσθαι. Ἐλέγετο δὲ καὶ ἐπιστεύετο ὅτι τοῦτο ἐσήμαινε τὰ μέλλοντα συμβῆναι· καὶ ἀνεζήτησαν πανταχοῦ μήπως ἔτυχε νὰ συμβῇ καὶ ἄλλο τι παραπλήσιον. Ἡ εὐνοια τῶν ἀνθρώπων ἐκλινε παραπολὺ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, πρὸ πάντων διότι εἶχον προειπεῖ ὅτι ἐσχόπευον νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν Ἑλλάδα. Πανταχοῦ ἀντηγωνίζοντο πόλεις καὶ ἰδιῶται τίς πρῶτος νὰ τοὺς βοηθήσῃ ἀναλόγως τῆς ἐκυτῶν δυνάμεως, εἴτε διὰ λόγων εἴτε δι' ἔργων· καὶ ὁ καθείς ἐνόμιζεν ὅτι ὅπου αὐτός δὲν ἤθελεν εἰσθαι, παρῶν, ἡ πρόοδος τῶν πραγμάτων ἤθελε παρακωλύεσθαι. Τοιαύτην ὁργὴν εἶχον οἱ πλείστοι κατὰ τῶν Ἀθηναίων, οἱ μὲν θέλοντες νὰ ἀποσείσωσι τὸν ζυγὸν τῶν, οἱ δὲ φοβούμενοι μήπως ὑποκύψωσιν εἰς αὐτόν.

9. Μὲ τοιαύτης λοιπὸν προπαρασκευῆς καὶ μὲ τοιαύτης αἰσθητικῆς ἤρξατο ὁ πόλεμος. Αἱ σύμμαχοι δὲ πόλεις τὰς ὁποίας εἶχον ἐκάτεροι ἦσαν αἱ ἑξῆς. Οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι εἶχον ὅλους τοὺς ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ Πελοποννησίους πλὴν τῶν Ἀργείων καὶ τῶν Ἀχαιῶν (οἷτινες ἦσαν οἱ τοὶ ἀμφοτέρων) ἐκ τῶν Ἀχαιῶν δὲ μόνοι οἱ Πελλήνηες συνεπολέμουν κατ' ἀρχὰς μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, κατόπιν ὅμως τοὺς ἐμμελήθησαν ὅλοι, ἔξω δὲ τῆς Πελοποννήσου εἶχον τοὺς Μεγαρεῖς, τοὺς Φωκεῖς, τοὺς Λοκροὺς, τοὺς Βοιωτοὺς, τοὺς Ἀμπρακιώτας, τοὺς Λευκαδίους καὶ τοὺς Ἀνακτορίους. Ἐκ τούτων ναυτικὴν παρέσχον οἱ Κορίνθιοι, οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Σικυωνιοί, οἱ Πελλήνηες, οἱ Ἡλεῖοι, οἱ Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ Λευκαῖοι, ἱππικὸν δὲ οἱ Βοιωτοί, οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Λοκροί· αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις παρέσχον πεζικόν. Αὕτη ἦτο ἡ συμμαχία τῶν Λακεδαιμονίων· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἶχον τοὺς Χίους, τοὺς Αἰσθίους, τοὺς Πλαταιεῖς, τοὺς ἐν Νευπάκτῳ Μεσσηνίους, τοὺς πλείστους Ἀκαρνανίας, τοὺς Κερκυραίους καὶ ἄλλας πόλεις ὑποτελεῖς μεταξὺ τούτων

ἔθνων, ἦτοι τὴν ναυτικὴν Καρίαν, τοὺς γείτονας τῶν Καρῶν Δωριεῖς, τὴν Ἰωνίαν, τὸν Ἑλλήσποντον, τὰς πόλεις τῆς Θράκης, ὅλας τὰς νήσους τὰς κειμένας πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Κρήτης, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας Κυκλάδας πλὴν τῆς Μήλου καὶ τῆς Θήρας. Ἐκ τούτων ναυτικὸν παρέσχον οἱ Χίοι, οἱ Λέσβιοι καὶ οἱ Κερκυραῖοι, οἱ δὲ ἄλλοι πεζοὺς καὶ χρήματα. Οὗτοι ἦσαν οἱ σύμμαχοι καὶ τὰ πολεμικὰ μέσα τῶν δύο μερῶν.

10. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι εὐθὺς μετὰ τὸ ἐν Πλαταιαῖς συμβάντι παρήγγειλον εἰς τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου συμμάχους πόλεις νὰ παρασκευάσωσι τοὺς στρατοὺς καὶ πάντα τὰ ἀναγκαζοῦντα διὰ μακρυνὴν ἐκστρατεῖαν, ὅπερ ἐσήμεινεν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἀλλὰ δὲ τὰ πάντα εὐρέθησαν ἑτοιμα κατὰ τὸν ὀρισθέντα χρόνον, μετέβησαν εἰς τὸν ἰσθμὸν οἱ ἐξ ἐκάστης πόλεως τῆς ἐνδον καὶ τῆς ἐξω Πελοποννήσου ἀποσταλέντες, καὶ ἀφοῦ συνηθροίσθη ὅλον τὸ στράτευμα, ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀρχίδαμος, ὅστις ἡγεῖτο τῆς ἐκστρατείας ταύτης, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς ὅλων τῶν πόλεων καὶ τοὺς πρώτους τῶν ἐν τέλει καὶ σημαντικωτάτους, ἀπηύθυνεν αὐτοῖς τὴν ἐξῆς προσλαλιάν.

11. «ὦ ἄνδρες Πελοποννήσιοι, καὶ ὑμεῖς οἱ σύμμαχοι, μολονότι οἱ πατέρες ἡμῶν πολλὰς ἐποίησαντο στρατείας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἐκτὸς, οἱ δὲ πρεσβύτεροι μετὰ τῶν ἡμῶν δὲν εἶναι ἄπειροι πολέμων, ἐν τούτοις οὐδέποτε ἐκστρατεύσαμεν μετὰ τοιαύτης παρασκευῆς. Καὶ εὐλόγηται διότι προκειμένου νὰ πολεμήσωμεν σήμερον ἐναντίον πόλεως δυνατωτάτης, πρέπει νὰ ἦμεθα πλεῖστοι καὶ ἄριστοι. Δίκαιον λοιπὸν μήτε κατώτεροι νὰ φανώμεθα τῶν πατέρων ἡμῶν, μήτε ὑποδεέστεροι τῆς ἡμετέρας δόξης. Ἡ Ἑλλὰς ὅλη εἶναι μετέωρος καὶ περὶ τὴν ἐπιθυμοῦσα ἔνεκα τοῦ κατὰ τῶν

Ἀθηναίων μίσους· νὰ κητορθώσωμεν ἐκεῖνα τὰ ὅποια διανοοῦμεθα. Καί τοι ὅμως φκινόμεθα ὅτι ὑπερέχομεν κατὰ τὸ πλῆθος καὶ ὅτι ἔχομεν πολλήν βεβαιότητα ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ ἔλθῃ ἐναντίον ἡμῶν, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ χωρήσωμεν πρὶν συμπληρώσωμεν τὰς προετοιμασίας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἐκάστης πόλεως πρέπει νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν ὅτι θὰ περιπέσωμεν εἰς κίνδυνόν τινα. Διότι ἡ τύχη τοῦ πολέμου εἶναι ἄδηλος καὶ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ αἱ προσβολαὶ γίνονται αἰφνίδιαι καὶ ἀπότομοι· καὶ πολ-
 λῆκις τὸ ὀλ γώτερον πλῆθος μετὰ προφυλάξεως βαίνειν, ἐθριάμβευσε κατ' ἀντιπάλων πολυαριθμωτάτων ἐπειδὴ οὗτοι καταφρονούντες τοὺς ἐναντίους ἀπράχασκευοὶ ἐγένοντο. Πρέπει δὲ πάντοτε ἐν τῇ ἐχθρικῇ γῇ νὰ προχωρήσῃ τις τὴν μὲν καρδίαν ἔχων πλήρη θάρρους, πρᾶγματι δὲ μετὰ δειλῆς περισκέψεως. Οὕτω δὲ καὶ εἰς τὸ νὰ προσεγγίλλωσι τοὺς ἐναντίους θέλουσιν εἶσθαι εὐψυχότατοι, καὶ ἀσφαλέστατοι πρὸς τὰς προσβολὰς τῶν ἐναντιῶν· ἡμεῖς δὲ βαίνομεν οὐχὶ κατὰ ἀδυνάτου πόλεως, ἀλλὰ κατὰ πάντα ἀρίστως περασσκευασμένης. Ἐὰν μέχρι τοῦδε δὲν ἐκινήθησαν καθ' ἡμῶν οἱ Ἀθηναῖοι, τοῦτο προέρχεται διότι εἴμεθα ἀκόμῃ μακράν· ἀλλ' ἅμα μᾶς ἴδωσι δηοῦντας τὴν χώραν αὐτῶν καὶ καταστρέφοντας τὰ ὑπάρχοντά των, τότε πρέπει νὰ περιμένωμεν ὅτι θὰ ἐξέλθωσιν εἰς μάχην. Διότι πάντας καταλαμβάνει ὀργή, ὅταν πάσχωσι τι ἄσυνηθες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των καὶ ὅσον τὸ δυνατόν πλησίον των· καὶ ὅσοι ἥκιστα μεταχειρίζονται τὸν ὀρθὸν λόγον, οὗτοι ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βαίνουν εἰς τὰς πράξεις των μετὰ σφοδρότητας. Τοῦτο πιθανῶς θέλουσι πράξει πλειότερον παντὸς ἄλλου οἱ Ἀθηναῖοι· οἵτινες ἀξιοῦσι νὰ ἄρχωσιν ἐπὶ τῶν ἄλλων καὶ διὰ τῶν ἐπιδρομῶν των νὰ δηῶσι μᾶλλον τὰς ξένας χώρας ἢ νὰ βλέπωσι δρομένην τὴν ἑαυτῶν. Ἐπειδὴ λοιπὸν στρατεύομεν κατὰ τοσοῦτον ἰσχυρᾶς πόλεως, καὶ

ἐπειδὴ ἡ δόξα ἡμῶν καὶ τῶν προγόνων θέλει ἐξκρᾶσθαι ἐκ τῆς εὐκλείας ἢ τῆς δυσκλείας, ἀκολουθήσατε ὅπου σᾶς ὁδηγήσῃ τετροῦντες πρὸ πικνὸς ἄλλου τὴν στρατιωτικὴν τέξιν, ὄντες ἄγρυπνοι καὶ ἐκτελοῦντες ζωηρῶς τὰ παρρηγέλματα. Οὐδὲν κἀλλιστον καὶ ἀσφαλέςτατον ἢ στρατὸς πολυάριθμος ἀκολουθῶν μίαν τέξιν.»

12. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀρχίδαμος καὶ διαλύσας τὴν συνέλευσιν ἀποστέλλει κατ' ἀρχάς εἰς τὰς Ἀθήνας Μελήσιππον τὸν Δικακρίτου, ἄνδρα Σπαρτιάτην, ἵνα μάθῃ ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς ἐν ὁδῷ ἡδὴ ὄντας, ἀπεφάσιζον νὰ φανῶσι καὶ πῶς συμβιβαστικώτεροι. Οὗτοι ὁμῶς δὲν ἐδέχθησαν αὐτὸν οὔτε εἰς τὴν πόλιν οὔτε εἰς τὴν συνέλευσιν· διότι προηγουμένως εἶχεν ὑπεριτύσει ἢ γνώμη τοῦ Περικλέους εἰπόντος νὰ μὴ δεχθῶσιν οὔτε κήρυκα οὔτε πρεσβεῖαν ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων ἐκστρατευόντων· ἀποπέμπουσι λοιπὸν αὐτὸν πρὶν τὸν ἀκούσωσι καὶ τὸν προστάζουσι νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων αὐθημερὸν, προστιθέντες ὅτι ἐὰν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤθελον νὰ ἔλθωσι μετ' αὐτῶν εἰς διαπραγματεύσεις, ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια. Δίδουσι δὲ εἰς τὸν Μελήσιππον καὶ συνοδοὺς ὅπως μὴ συγκοινωνήσῃ μετ' οὐδενός. Ὁ δὲ ἅμα ἔφθασεν εἰς τὰ σύνορα καὶ ἔμελλε νὰ ὑπερβῇ ταῦτα, ἀπεμακρύνθη εἰπὼν ταῦτα μόνον: «Αὕτη ἡ ἡμέρα ἔσται διὰ τοὺς Ἕλληνας μεγάλων κακῶν ἀρχή.» Μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ εἰς τὸ στρατόπεδον πεισθεὶς ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἰς οὐδὲν ἠθελον ἐνδῶσαι, ἤγειρε τὸν στρατὸν καὶ ἐπροχώρησε κατὰ τῆς Ἀττικῆς. Οἱ δὲ Βοιωτοὶ εἰς μὲν τοὺς Πελοποννησίους, διὰ τὴν κοινὴν ἐκστρατείαν, παρέσχον τὸ ἀναλογοῦν αὐτοῖς μέρος καὶ τοὺς ἵππους, μετὰ τοῦ ὑπολειπομένου δὲ στρατοῦ τῶν ἐλθόντες εἰς τὴν Πλάταιαν ἐδήουν αὐτήν.

13. Ἐνῷ εἰσέτι οἱ Πελοποννήσιοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν ἰσθμὸν καὶ ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὶν εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, εἷς τῶν δέκα στρα-

τηγῶν τῶν Ἀθηναίων, προβλέπων τὴν ἐπικειμένην εἰσβολήν, καὶ ὑποπτεύσας ὅτι χάριν ὀφειλομένης ξενίας πιθανὸν νὰ εἰδέτο ὁ Ἀρχίδαμος τῶν κτημάτων του εἶτε οἴκοθεν θέλων νὰ χαρισθῇ πρὸς αὐτὸν εἶτε κατὰ διαταγὴν τῶν Λακεδαιμονίων διὰ νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν ὑποπτον (καθότι δι' αὐτὸν κυρίως εἶχον ζητήσαι προηγούμεως παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν ἀπέλασιν τῶν ἐναγῶν) ἀνήγγειλε προηγούμεως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηναίων ὅτι ὁ Ἀρχίδαμος ἦτο μὲν ξένος του, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὅλ' ἀπέβαινε πρὸς κακὸν τῆς πόλεως· τοὺς δὲ ἀγροὺς αὐτοῦ καὶ τὰς οἰκίας, εἰάν δὲν τὰ κατέστρεφον οἱ πολέμιοι καθὼς καὶ τὰ τῶν ἄλλων, δωρεῖ αὐτὰ εἰς τὸ δημόσιον, ἵνα μηδεμίᾳ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μείνῃ κατ' αὐτοῦ δυσμενὲς περικτάνησις. Ἀνενόησε καὶ διὰ τὰς περὶ τὰς περιστάσεις ὅσας συμβουλάς εἶχε δώσει πρότερον, νὰ παρασκευάζωνται πρὸς πόλεμον καὶ νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν πόλιν ὅσα εἶχον εἰς τοὺς ἀγροὺς, νὰ μὴ ἐξέλθωσιν εἰς μάχην, ἀλλ' εἰσελθόντες νὰ φυλάττωσι τὴν πόλιν, νὰ στρέψωσιν ὅλην τὴν προσοχὴν των εἰς τὸ ναυτικὸν ὅπερ ἦτο ἡ ἰσχὺς των, καὶ νὰ κρατῶσιν ὑποχείριους τοὺς συμμάχους, λέγων ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ κράτους προήρχετο ἀπὸ τὰ χρήματα τὰ ὅποια παρεῖχον οὗτοι καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ πολέμου εἶναι ἡ φρόνησις καὶ τὰ χρήματα. Τούτους παρώτρυνε δὲ νὰ ἔχωσι θάρρος, ἀφοῦ ἡ πόλις εἰσέπραττε συνήθως ἑξακόσια τέλαντα κατ' ἐνιαυτὸν ἐκ τῶν φόρων τῶν συμμάχων ἀνευ τῆς ἄλλης προσόδου καὶ ἀφοῦ ὑπῆρχον ἀκόμη τότε εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἑξακόσια τέλαντα εἰς ἀργυρᾷ νομίσματα (ὑπῆρχον ἄλλοτε ἑννέα χιλιάδες καὶ ἑπτακότις ἀλλὰ κατηναλώθησαν εἰς τὰ προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτιδαίας). ()

(¹) Μόνον εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τῶν Προπυλαίων ἰσπανήθησαν διαχίλια καὶ δώδεκα τέλαντα, εἰς δὲ τὴν τοῦ Παρθενῶνος χίλια.

χωρίς νὰ συμπεριλαμβάνωνται εἰς τὴν ποσότητα ταύτην ὁ ἄκοπος χρυσὸς καὶ ἄργυρος, ὁ προερχόμενος ἐκ τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἀναθημάτων, τὰ τῶν πομπῶν καὶ τῶν ἀγώνων ἱερὰ σκευή, τὰ Μηδικὰ λάφυρα καὶ ἄλλα παρόμοια ἀνερχόμενα εἰς ποσότητα οὐχὶ μικροτέραν τῶν πεντακοσίων ταλάντων. Ἀπὸ τῆς ἐπιμέλειας προσέτι καὶ τοὺς ὅχι ὀλίγους θησαυροὺς τῶν ἄλλων ναῶν τοὺς οὐσίους ἠδύναντο νὰ διαθέσωσι, καὶ τέλος ἐν ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ, ἠδύναντο νὰ ποιήσωσι χρῆσιν καὶ αὐτῶν τῶν χρυσῶν κοσμημάτων τῆς θεᾶς· ἐβεβίαιον δὲ ὅτι τὸ ἄγαλμα εἶχεν εἰς καθαρὸν χρυσὸν βάρος τεσσαράκοντα ταλάντων δυνάμενον νὰ ἀποσπασθῇ ὁλόκληρον, ἀφοῦ δὲ τὸ μεταχειρισθῶσι πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως νὰ τὸ ἀντικαταστήσωσι δι' ἴσου βάρους. Τοιοῦτοτρόπως τοὺς ἐνεθάρρυνεν ὡς πρὸς τὰ οἰκονομικὰ ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς ὀπλίτας εἶπεν ὅτι εἶχον δεκατρεῖς χιλιᾶδας ἄνευ τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις καὶ ἐν ταῖς ἐπάλξεσι δεκαεὶ χιλιᾶδων. Ὡς οὖτοι ἦσαν ἐξ ἀρχῆς, εἰς πᾶσαν εἰσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, οἱ φυλάσσοντες· οὗτοι δὲ συνίσταντο ἐκ τῶν πρεσβυτάτων, ἐκ τῶν νεωτάτων, καὶ ἐκ τῶν μετοίκων ὅσοι ἦσαν ὀπλίται. Τὸ Φαληρικὸν τεῖχος ἦτο τριακονταπέντε σταδίων μέχρι τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως καὶ τὸ φυλασσόμενον μέρος αὐτοῦ τοῦ περιβόλου ἦτο τεσσαράκοντα τριῶν σταδίων· ὑπῆρχε δὲ καὶ μέρος ὅπερ ἦτο ἀφύλακτον, τὸ μεταξὺ τοῦ μακροῦ τείχους καὶ τοῦ Φαληρικοῦ· τὰ δὲ μακρὰ τεῖχη μέχρι Πειραιῶς εἶχον ἑκτασιν τεσσαράκοντα σταδίων, ὧν τὸ ἐξωθεν μόνον μέρος ἐφρουρεῖτο. Ὁλόκληρος ὁ περίβολος τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Μουνυχίης ἦτο ἐξήκοντα σταδίων, καὶ τὸ ἥμισυ μόνον αὐτοῦ ἐφρουρεῖτο. Ὁ Περικλῆς προσέθηκεν ἀκόμη ὅτι

Προσθέτω εἰς ταῦτα τὸν ἐν Ἐλευσίνοι ναὸν τῆς Ἀθήνης καὶ πλεῖστα ἄλλα ἥτιον ἀξία λόγου οἰκοδομήματα. Εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτιδαίας ἐδαπάνησαν οἱ Ἀθηναῖοι διασχίλια τελάντα (Βιβλ. Β' 70).

εἶχον χιλίους διακοσίους ἵππεϊς καὶ ἵπποτοξότας⁽¹⁾, χιλίους ἑξακοσίους τοξότας καὶ τριακοσίας τριήρεις ἐν καλῇ καταστάσει. Αὗται ἦσαν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλαττώσεως, αἱ δυνάμεις τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης εἰσβολῆς τῶν Πελοποννησίων καὶ τὴν ἐννεκρίαν τοῦ παρόντος πολέμου. Προσέθηκε δὲ καὶ ἄλλα ὁ Περικλῆς, ὡς συνήθιζε, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ νίκη ἡθελεν εἶσθαι ὑπὲρ αὐτῶν.

14. Οἱ Ἀθηναῖται ἀκούσαντες ἐπείσθησαν καὶ μετεκόμισαν ἐκ τῶν ἀγρῶν τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ὅλα τὰ οἰκιακὰ σκεύη, ἀφαιρέσαντες καὶ αὐτὴν τὴν ξυλαίαν τῶν οἰκιῶν· τὰ δὲ πρόβατα καὶ τὰ ὑποζύγια μετέφερον εἰς τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰς περὶκλειμένους νήσους. Ἡ μετακόμισις ὁμῶς ἐκείνη τοῖς ἐφάνη ὀχλήρᾳ, ἐπεὶδὴ ἦσαν συνειθισμένοι νὰ ἐνδιαίτωνται οἱ πολλοὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.

15. Ἡ συνήθεια αὕτη πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐπεκράτησε παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις μᾶλλον ἢ παρ' ἄλλοις. Ἐπὶ Κέκροπος καὶ τῶν πρώτων βασιλέων μέχρι Θησεῦς ἡ Ἀττικὴ πάντοτε ὡκεῖτο κατὰ κώμας, ὧν ἐκάστη εἶχε τὸ πρυτανεῖόν της καὶ τοὺς ἄρχοντάς της. Καὶ ὅποτε δὲν εἶχόν τι νὰ φοβηθῶσι δὲν συνηθροίζοντο περὶ τὸν βασιλέα ὅπως διασκεφθῶσιν, ἀλλ' ἐπολιτεύοντο καὶ διεσκέπτοντο κεχωρισμένως. Τινὲς μάλιστα καὶ ἐπολέμησαν τὸν βασιλέα, ὡς οἱ μετὰ τοῦ Εὐμόλπου Ἐλευσίνοι κατὰ τοῦ Ἐρεχθέως. Ἀλλ' ἅμα ἐδρασίλευσεν ὁ Θεσεύς ὅστις ἤγονε τὴν μεγαλοφυΐαν μὲ τὴν δύναμιν. καὶ κατὰ τὰ ἄλλα διευθέτησε τὴν χώραν, καὶ τῶν ἄλλων κωμῶν καταργήσας τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχάς, συνήθροισεν ὅλους τοὺς πολίτας εἰς τὴν σημερινὴν πόλιν ὅπου ἐγκαθίδρυσεν ἐν μόνον βουλευτήριον καὶ ἐν μόνον

(1) Οἱ ἑφιπποὶ τοξόται οὗτοι, Θράκες ἢ Σκύθαι, ἦσαν εἰδὸς τι χωροφυλακῆς τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι διετήρουν ὅπως ἐκτελεῖ χρεὶ ἀτυνομικά.

πρυτανεῖον. Τοὺς ἡνάγκασε δὲ νὰ κατοικήσωσιν εἰς μίαν μόνην πόλιν, νεμόμενοι ὁμῶς τὰ ὑπάρχοντά των ὡς καὶ πρότερον. Χάρης εἰς τὴν συγκέντρωσιν ταύτην ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἔλαβε ταχεῖαν ἀνάπτυξιν, καὶ ἦτο ἤδη μεγάλη ὅταν ὁ Θησεύς τὴν παρέδωκεν εἰς τοὺς διαδόχους του· ἔτι δὲ καὶ σήμερον οἱ Ἀθηναῖοι ποιοῦσι πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς δημοτελεῖ ἑορτὴν τὴν ὁποῖαν καλοῦσι συνοικίαν. Πρότερον ἡ πόλις συνίστατο μόνον ἐκ τῆς ἀκροπόλεως καὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ μᾶλλον ἐστραμμένου πρὸς νότον. Ἀποδείξεις δὲ τούτου εἶναι οἱ ναοὶ πολλῶν θεῶν εὐρισκόμενοι ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἀκροπόλει, καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς πόλεως εἰσὶν ἐκτισμένοι οἱ πλεῖστοι τῶν ἔξω ναῶν, παραδείγματός χάριν ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, τοῦ Ηυθίου Ἀπόλλωνος, τῆς Γῆς καὶ τοῦ Αἰωνίου Βάκχου πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου τελοῦνται τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια τὴν δωδεκάτην τοῦ μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος, συνήθεια ἣτις ἔτι καὶ σήμερον ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς ἐξ Ἀθηναίων καταγομένοις Ἰωσι. Καὶ ἄλλα δὲ ἀρχαῖα ἱερὰ εἰσὶν ἰδρυμένα ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου. Ἐκεῖ προσέτι ἦτο ἡ κρήνη ἡ σήμερον καλουμένη Ἐννεάκρουνας, ἕνεκα τοῦ σχήματος ὅπερ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν οἱ τύρβινοι, ἀλλ' ἦτις ἄλλοτε, ὅτε αἱ πηγαὶ ἦσαν φανεραὶ, ἐκαλεῖτο Καλλιάρρη. Ἡ κρήνη ἐκείνη ἐγγὺς οὕσα τῆς πόλεως ἐχρησίμευεν εἰς πλείστας ἀξίας λόγου ἐργασίας, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων παρέμεινε μέχρι σήμερον ἡ συνήθεια νὰ μεταχειρίζωνται τὸ ὕδωρ αὐτῆς εἰς τὰς τελετὰς τοῦ γάμου καὶ ἄλλας ἱεροπραξίας. Διὰ τὴν παλαιὰν δὲ ταύτην κατοίκησιν ἡ ἀκρόπολις καλεῖται μέχρι τοῦδε εἰσέτι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πόλις.

16. Οὕτω λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ πολὺ κατώκησαν αὐτονόμως τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς· ἀλόμη δὲ καὶ μετὰ τὸν συνοικισμόν των, αἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νέων οἰκογενειῶν μεταβάσαι κατὰ συνήθειαν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἔξω ἐκεί μετὰ τοῦ παρόντος πολέμου. Μετὰ

ζωηρῶς λοιπὸν δυσαρτεκεῖς μετηνάστευον, τοσαύτῳ μάλλον ὅσω πρὸ μικροῦ μόλις εἶχον ἐπιδ.ορθῶσαι τὰς ζημίας τὰς ἐπελθούσας ἕνεκα τῶν Μηδικῶν· ἐβαρύνοντο δὲ καὶ ἐχαλέπαινον ἐγκαταλείποντες τὰς εἰκίας καὶ τὰ ἱερὰ, ἅτινα ἕνεκα αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ ἀρχαίου τρόπου τῆς ζωῆς των ἐθεώρουν ὡς κληρονομικὰ· εἰς τὸ ἐξῆς ἔμελλον νὰ μεταβῶσι δίκαιαν, οὐδὲν ἄλλο ἀρίων ἕκαστος· ἢ τὴν γενέθλιον αὐτοῦ πόλιν.

17. Ἀφικόμενοι εἰς Ἀθήνας ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν εὗρον κατοικίας ἢ καταλύματα παρὰ τισι φίλοις καὶ οἰκείοις, οἱ περισσότεροι δὲ κατώκησαν εἰς τὰ ἔρημα μέρη τῆς πόλεως καὶ εἰς τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἡρῶα ὅλα ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως, τοῦ Ἐλευσινίου καὶ ἄλλων κτιρίων στερεῶς κεκλεισμένων. Καὶ αὐτὰ τὸ Πελασγικόν, ὅπερ ἔκειτο κάτωθεν τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἦτο κατηραμένον νὰ μένῃ ἀκατοίκητον ἕνεκα τῆς ἀπχορεύσεως ἐνδὲς ἀκροτελευτίου στίχου τοῦ Πυθικοῦ μαντείου λέγοντος «Προτιμότερον νὰ μένῃ ἔρημον τὸ Πελασγικόν,» κατωκλήθη τότε ἕνεκα τῆς στιγμιαίας ἀνάγκης. Με φαίνεται δὲ ὅτι ὁ χρησμός ἐξεπληρώθη ἀντιστρόφως· παρ' ὅ,τι περιέμενον· διότι αἱ συμφοραὶ τῆς πόλεως προήλθον οὐχὶ ἕνεκα τῆς παρηνόμου κατοικίσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ πολέμου ἐπῆλθεν ἡ ἀνάγκη τῆς οἰκήσεως τὸ δὲ μαντεῖον μὴ ὑποδεικνύον τὸν πόλεμον διὰ τοῦ ὀνόματός του, προσέβλεπεν ὅτι τὸ Πελασγικόν ἔμελλε νὰ κατοικηθῇ ἐν ἡμέραις οὐχὶ ἀγαθαῖς. Πολλοὶ κατεσκήνωσαν εἰς τοὺς πύργους τῶν τειχῶν καὶ ὅπου ἄλλαχού ἡδύναντο ἕκαστος· διότι συνελθόντες δὲν ἐχώρησεν αὐτοὺς· ἢ πόλις, ἀλλ' ὕστερον διανείμντες μετὰ τῶν τὸ μεσάζον διόστημα τῶν μακρῶν τειχῶν καὶ πλεῖστον μέρος τῶν τοῦ Πειραιῶς κατώκησαν ἐνταῦθα. Συγχρόνως ὅμως ἐνησχολοῦντο εἰς τὰς προετοιμασίας τοῦ πολέμου καὶ τοὺς συμμάχους συναθροίζοντες καὶ ἐξοπλίζοντες ἕκαστὸν πλοῦτα διὰ νὰ τὰ ἐκπέμψωσι κατὰ τῆς Πελοποννήσου. Καὶ οἱ μὲν Ἀθη-

ναῖοι εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς προπαρασκευῆς εὐρίσκοντο.

18. Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προχωρῶν ἀφίκετο πρῶτον εἰς τὴν Οἰνόνην τῆς Ἀττικῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας προσετίθεντο νὰ εἰσβάλῃσιν. Ἀφοῦ ἐστήσαν τὸ στρατόπεδόν των, παρεσκευάζοντο νὰ προσβάλῃσι τὸ τεῖχος διὰ μηχανῶν καὶ δι' ἄλλων τρόπων· διότι ἡ Οἰνὸν ἡ κείμενη εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας ἦτο περιτετειχισμένη καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μετεχειρίζοντο αὐτὴν ὡς φρούριον ἐν ὥρᾳ πολέμου. Οἱ Πελοποννήσιοι λοιπὸν ἐπολιορκήσαν τὴν πόλιν ταύτην καὶ ἀπώλεσαν εἰς μάτην πολὺν χρόνον, καὶ ὁ Ἀρχίδαμος βαρέως ἔνεκα τούτου ἐνοχοποιήθη διότι ἐνομίζετο ὅτι καὶ δραστηριότητα ὀλίγην ἀνέπτυξεν εἰς τὴν συνάθροισιν τῶν στρατευμάτων καὶ εὖνους ἐφαίνετο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μὴ ἐξοτρύνων τὸν στρατὸν τοῦ εἰς πόλεμον. Ἀπὸ τῆς συναθροίσεως τῶν στρατευμάτων, ἡ ἐν τῷ Ἰσθμῷ παρατεταμένη διαμονὴ τοῦ, ἡ βραδύτης περὶ τὴν λοιπὴν πορείαν, καὶ πρὸ πάντων ἡ χρονοτριβὴ τοῦ ἐνώπιον τῆς Οἰνόνης, τὸν κατέστησαν ὑποπτον. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι μετεκομίσθησαν κατὰ τὸ δίκστημα τοῦτο ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐνῶ ἄνευ τῆς βραδύτητος τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ ἐὰν ἐπύρχοντο μετὰ τάχους οἱ Πελοποννήσιοι ἠδύναντο νὰ καταλάβωσι τὰ πάντα ἔξω τῶν τειχῶν. Οὕτω ὁ στρατὸς ὠργίζετο διὰ τὴν παρατεταμένην διαμονὴν τοῦ. Ὁ δὲ Ἀρχίδαμος ὑπέμενε ἐλπίζων (ὡς λέγεται) ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, οὔσης εἰσέτι ἀκεραίας τῆς γῆς αὐτῶν, ἤθελον φανῆ μᾶλλον πειθήνιοι, καὶ δὲν θὰ ἀνείχοντο νὰ ἰδῶσι ψυχρῶς τὴν δῆωσιν αὐτῆς.

19. Ἐν τούτοις ἀφοῦ προσέβαλον τὴν Οἰνόνην καὶ ἐπειράθησαν εἰς μάτην ὅλα τὰ μέσα πρὸς κυρίευσιν αὐτῆς, μὴ βλέποντες νὰ ἔρχεται ἐξ Ἀθηνῶν οὐδεὶς κηρυξ, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ γδοήκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Θηβαίων εἰς

Πλαταιᾶς ἀκμάζοντος τοῦ θέρου καὶ τοῦ αἵτου (¹) ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου. Καὶ στρατοπεδευσάμενοι κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδῖον ἐδήλωσαν αὐτὰ καὶ ἐπροξένησαν τροπὴν τινα εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἱππεῖς περὶ τοὺς κκλουμένους Ῥεῖτους. Ἐπειτα ἐπροχώρησαν διὰ τῆς Κρωπίας ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ Αἰγάλεων ὕψος ἕως οὗ ἔφθασαν εἰς Ἀχαρνάς, ἕνα ἐκ τῶν μεγίστων δήμων τῆς Ἀττικῆς. Καὶ σταματήσαντες ἐκεῖ ἔστησαν τὸ στρατόπεδόν των καὶ ἔμειναν πολὺν χρόνον διοῦντες τὰ περίεξ.

20. Ἰδοὺ δὲ, ὡς λέγεται, παῖον σκοπὸν εἶχεν ὁ Ἀρχίδαμος ὅστις παραταχθεὶς ὡς εἰς μάχην ἔμενε περὶ τὰς Ἀχαρνάς καὶ δὲν κατέβη εἰς τὴν πεδιάδα κατὰ τὴν εἰσβολὴν ἐκείνην. Ἠλπίζεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες πολυάριθμον καὶ ἀκμάζουσαν νεολαίαν καὶ ὄντες παρεσκευασμένοι πρὸς πόλεμον ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε, ἤθελον ἴσως ἐπεξέλθει καὶ δὲν θὰ ὑπέφερον νὰ ἴδωσι δγούμενην τὴν ἐαυτῶν χώραν. Μὴ συναντήσας δὲ αὐτοὺς μήτε εἰς τὴν Ἐλευσίνα μήτε εἰς τὸ Θριάσιον πεδῖον, ἤθελσε νὰ δοκιμάσῃ ἐὰν στρατοπεδευόμενος πλησίον τῶν Ἀχαρνῶν θὰ τοὺς ἠνάγκασεν νὰ ἐξέλθωσι· διότι καὶ ὁ χώρος ἐκεῖνος ἐφάνετο εἰς αὐτὸν πρόσφορος εἰς στρατοπέδουσιν καὶ διότι ἐσκέπτετο ὅτι οἱ Ἀχαρνεῖς ἀποτελοῦντες μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως (ἐπειδὴ παρεῖχον τρισχιλίους ὀπλίτας) δὲν θὰ ἄφινον νὰ κατὰστραφῶσι τὰ ὑπάρχοντά των ἀλλ' ἤθελον ὁρμήσει πάντες εἰς μάχην. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐπεξήρχοντο οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τῆς εἰσβολῆς ἐκείνης, τότε οὐδὲν θὰ ἐμπόδιζε τοὺς Πελοποννησίους νὰ δηλώσωσι κατόπιν τὴν πεδιάδα καὶ

(¹) Ἡ εἴσοδος τῶν Θηβαίων εἰς τὰς Πλαταιὰς ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου (ἔμα ἦρι ἀρχομένῳ,) καὶ ἡ πρώτη εἰσβολὴ τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐγένετο μετὰ ὀγδοήκοντα ἡμέρας ἔπειτα περὶ τὴν 20 μαΐου.

νὰ προχωρήσῃσι μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως. Ὑποθέ-
των λοιπὸν ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀχαρνεῖς καταστρεφο-
μένων τῶν κτημάτων τῶν δὲν θὰ ἔσπευδον νὰ κινδύ-
νεύσωσι χάριν τῶν ἄλλων, καὶ κατεχόμενος ὑπ' αὐτῆς
τῆς σκέψεως ἔμενε χρονοτριβῶν περὶ τὰς Ἀχαρνάς.

21. Οἱ Ἀθηναῖοι μέχρις οὗ μὲν ὁ στρατὸς ἦτο περὶ τὴν
Ἐλευσίνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδῖον, εἶχον ἐλπίδα τινὰ
ὅτι δὲν θὰ προεχώρει ἐγγύτερον ἐνθυμούμενοι ὅτι καὶ
βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Πλειστοάνης ὁ Παστα-
νίου, ὅταν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ στρατοῦ Πε-
λοποννησιακοῦ, δεκατέσσαρα ἔτη πρὸ τοῦ παρόντος πο-
λέμου, εἶχον ἔλθει μέχρι τῆς Ἐλευσίνος καὶ τοῦ Θρια-
σίου πεδίου, ἀλλ' ἀνεχώρησε πάλιν μὴ προχωρήσας πε-
ρισσότερον (διὸ καὶ ἐξωρίσθη ἐκ τῆς Σπάρτης ἐπὶ τῇ
ὑπονοίᾳ ὅτι ἐπείσθη διὰ χρημάτων νὰ ἀναχωρήσῃ⁽¹⁾).
Ὅταν ὁμῶς εἶδον τὸν στρατὸν περὶ τὰς Ἀχαρνάς ἐξή-
κοντα σταδίους τῆς πόλεως ἀπέχοντα, δὲν ἠδυνήθησαν
πλέον νὰ κρατηθῶσιν. Ἡ ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς
τῶν δ' ἰωσις τῶν ἀγρῶν ἦτο τῶντι φρικῶδες θέαμα ὅπερ
οὐ μόνον οἱ νεώτεροι ἀλλ' οὐδ' αὐτοὶ οἱ πρεσβύτεροι δὲν
ἐνθυμοῦντο νὰ ἔγινεν ἄλλοτε ἐκτὸς ἐπὶ τῶν Μηδικῶν.
Ὅλοι καὶ πρὸ πάντων οἱ νέοι ἤθελον νὰ ἐξέλθωσι καὶ
νὰ ἐκδικηθῶσι τὴν ὕβριν ἐκείνην. Συναθροίζόμενοι λοι-
πὸν ἐφίλονεῖκουν ζωηρῶς, οἱ μὲν θέλοντες νὰ ἐξέλθωσιν
οἱ δὲ μὴ θέλοντες. Οἱ μάντις ἐψαλλον παντὸς εἶδους
χρησμοὺς τοὺς ὁποίους ἕκαστος ἠκραῖτο ἀναλόγως τῆς
ψυχικῆς του διχθέσεως. Καὶ οἱ Ἀχαρνεῖς οἵτινες ἐθεω-
ροῦντο ὡς ἀπικριτίζοντες μέρος τῶν Ἀθηναίων οὐχὶ ἀσῆ-
μαντον, βλέποντες καταστρεφόμενην τὴν χώραν τῶν,
ἐξήτουν μετὰ κραυγῶν τὴν ἔξοδον. Ἡ πόλις περιήλθεν
εἰς μέγιστον ἐρεθισμὸν καὶ ὅλοι ὠργίζοντο κατὰ τοῦ Πε-

(1) Περὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Πλειστοάνητος εἰς τὴν Ἀττικὴν ὅρα
βιβλ. Α'. 114, περὶ δὲ τῆς ἐξορίας αὐτοῦ Ε'. 16.

ρικλέους. Ὅλαί αἱ προγενέστεραι συμβουλαί του εἶχον λησμονηθῇ, καὶ τὸν ἐχαρκατήριζον ὡς αἷτιον ὅλων τῶν κακῶν τὰ ὑποῖα ἔπασχον.

22. Ὁ Περικλῆς βλέπων μὲν αὐτοὺς δυσφοροῦντας διὰ τὰ παρόντα καὶ ἔχοντας γνώμην πεπλανημένην, πεπεισμένος δὲ ὅτι εἶχε δίκαιον ἀνθιστάμενος εἰς τὴν ἔξοδόν των, οὕτε εἰς ἐκκλησίαν αὐτοὺς συνεκάλεσεν οὐδ' ἐπέτρεψε κανένα σύλλογον, φοβηθεὶς μήπως ὁ λαὸς πρᾶξῃ σφάλμα τι ὑπὸ ὀργῆς μᾶλλον ἢ ὑπὸ φρονήσεως συναθροιζόμενος. Περιωρίζετο δὲ εἰς τὸ νὰ φυλάττῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ διατηρῇ τὴν ἡσυχίαν ὅσον ἡδύνατο. Δὲν ἔπαιεν ἐν τούτοις νὰ ἐκπέμπῃ ἱππεῖς ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν ἐχθρικὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσπίπτῃ εἰς τοὺς ἐγγὺς τῆς πόλεως ἀγρούς καὶ κατὰστρέφῃ αὐτούς· ἐγένετο μάλιστα καὶ μικρά τις συμπλοκή ἐν Φρυγίοις μεταξὺ τοῦ βοιωτικοῦ ἱππικοῦ καὶ ἐνὸς ἀθηναικοῦ λόχου υποστηριζομένου ὑπὸ Θεσσαλῶν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θεσσαλοὶ δὲν ἐφάνησαν κατώτεροι μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ ἐχθρὸς, ἐνισχυθεὶς ὑπὸ Βοιωτῶν ὀπλιτῶν, ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ ἐφόνευσεν ὅχι πολλούς· καὶ ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι ἠδυνήθησαν νὰ συνελθούσῃσι τοὺς νεκροὺς των αὐθημερὸν καὶ ἄνευ συνθήκης. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἔστησαν τὴν ἐπομένην ἡμέραν τρόπαιον. Ἡ βοήθεια αὕτη τῶν Θεσσαλῶν ἐστάλη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δυνάμει ἀρχαίας συμμαχίας⁽¹⁾. Ἦλθον λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς Λακιστοὶ, Φαρσάλιοι, [Παρχασιοὶ,] Κορινθῖοι, Πυρραῖοι, Γυρτώνιοι, Φερεῖοι. Ἐπὶ κεφαλῇς τούτων ἦσαν ὁ Πολυμήδης καὶ ὁ Ἀριστόνομος.

(1) Ὁ Θεουκλίδης εἰς τὴν ἀπαρίθμησην τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων δὲν συγκαταλέγει καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ τοὶ πάντοτε εὐμένως διακείμεους· καὶ εὐλόγως διότι ἡ συνδρομὴ των φαίνεται περιορισθεῖσα εἰς μόνην ταύτην τὴν περίπτωσιν. Κατόπιν οὐδεμία αὐτῶν γίνεται μετὰ.

ἀμφοτέρωι ἐκ Αλαρίτης ἄλλ' ἀντιθέτων κομμάτων, καὶ ὁ Μένων ἐκ Φαρσάλου· ἐκάστη δὲ τῶν ἄλλων πόλεων εἶχε τὸν ἐκυτῆς ἀρχηγόν.

23. Οἱ Πελοποννήσιοι, μὴ βλέποντες τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐξέλθωσιν εἰς μάχην, ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀχαρνῶν καὶ ἐδήλωσαν ἄλλους τινὰς δῆμους κειμένους μεταξὺ τοῦ Πέρ- νηθος καὶ τοῦ Θριλησσοῦ ὄρους. Ὅντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν περὶ τὴν Πελοπόν- νησον τὰ ἑκατὸν πλοῖα τὰ ὅποια εἶχον ἐξοπλίσει, ἐπιβι- βάσαντες ἐπ' αὐτῶν χιλῖους ὀπλίτας καὶ τετρακκοσίους τοξότας· ἐστρατήγει δὲ Καρκίνος ὁ Ξενοτίμου, Πρωτέας ὁ Ἐπικλέους καὶ Σωκράτης ὁ Ἀντιγένους. Καὶ οἱ μὲν ἀναχθέντες μετὰ τῆς τοιχύτης παρὰ σκευῆς περιέπλεον, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μείναντες εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐφ' ὅσον χρόνον εἶχον τροφίμα, ἀνεχώρησαν διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ὁδοῦ δι' ἧς εἰσῆλθον· διερχόμενοι δὲ ἔμ- προσθεν τῆς Ὀρωποῦ, ἐδήλωσαν τὴν χώραν ἣτις καλεῖται Πειραικὴ, καὶ τὴν ὅποιαν νέμονται οἱ Ὀρώπιοι ὑπήκοοι τῶν Ἀθηναίων. Ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπεχωρίσθησαν καὶ μετέβη ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

24. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι κατέ- στησαν φύλακας διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὡς ἐὰν ἔμελ- λον νὰ φυλάττωσι καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου· ἐψήφισαν δὲ ὡς ἐξαίρετον μέτρον νὰ θέσωσι κατὰ μέρος χίλια τέλαντα ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει εὐρισκομένων χρημάτων καὶ νὰ μὴ τὰ ἐξοδεύσωσιν, ἀλλὰ τὰ ἐξοδα τοῦ πολέμου νὰ γίνωσι μὲν τὰ ἄλλα· ἐὰν δὲ τις κάμη ἢ θέσῃ εἰς ψηφοφορίαν τὴν πρότασιν νὰ ἐγγίσωσι τὰ χρήματα ἐκεῖνα δι' ἄλλο τι, νὰ καταλογίζεται κατ' αὐτοῦ θάνατος, ἐκτὸς ἐὰν οἱ ἐχθροὶ ἐπέλθωσι κατὰ τῆς πόλεως μετὰ ναυτικοῦ στρατοῦ καὶ ληφθῇ ἀνάγκη νὰ ὑπερασπισθῶσιν ἑαυτούς. Ἐψήφισαν ὁμοίως νὰ φυλάξωσι κατὰ μέρος ἑκατὸν τριήρεις, ἐκλεγομένους κατ' ἔτος με- ταξὺ τῶν ἀρίστων, καὶ τοὺς τριηράρχους αὐτῶν· νὰ μὴ

μεταχειρισθῶσι· δὲ αὐτὰς καλῶς καὶ τὰ χρήματα τοῦ θησαυροῦ εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν περίστασιν καθ' ἣν ὁ αὐτὸς κίνδυνος ἤθελεν ἀπαιτήσῃ τοῦτο.

25. Οἱ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἦσαν ἐπὶ τῶν ἐκκτὸν πλοίων τῶν πεμφθέντων περὶ τὴν Πελοπόννησον, καθὼς καὶ οἱ Κερκυραῖοι οἱ ἐλθόντες μετὰ πεντήκοντα πλοίων πρὸς βοήθειάν των, καὶ τινες ἄλλοι σύμμαχοι τῶν παραλίων ἐκείνων, κατέστειψαν κατὰ τὸν περίπλου των πολλὰ μέρη καὶ ἀποδύντες εἰς τὴν Μεθώνην τῆς Λακωνίης προσέβηλον τὸ τεῖχος αὐτῆς ὅπερ ἦτο ἀσθενές καὶ ἐσπερεῖτο ἀνθρώπων. Ἐτυχεν ὅμως εἰς τὰ περίχωρα ὁ Βρασίδας, υἱὸς τοῦ Γέλλιδος, ἀνὴρ Σπαρτιατῆς, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἐν σῶμτι στρατιωτικόν. Εἰδοποιηθεὶς περὶ τοῦ κινδύνου, ἔδραμε πρὸς βοήθειαν τοῦ φρουρίου μετὰ ὀπλιτῶν ἑκατόν. Διασχίσας δὲ τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων, διεσκεδασμένον εἰς τὴν χώραν καὶ ἐνσχολημένον περὶ τὰς ἐργασίας τῆς πολιουρίας, ῥίπτεται εἰς τὴν Μεθώνην, καὶ ὀλίγους μόνον ἀνδρας ἀπολέσας κατὰ τὴν εἰσδρομὴν ἐκείνην, καὶ τὴν πόλιν ἔσωσε καὶ ἕνεκα τοῦ τολμήματος τούτου ἐπηνέθη ἐν τῇ Σπάρτῃ ὡς πρῶτος τῶν ἀνδρείων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀράντες τὰς ἀγκύρας παρέπλεον τὰς ἀκτὰς καὶ ἀποδύντες εἰς Ἡλείαν, οὐ μακρὰν τῆς Φειᾶς· ἐδρουν τὴν χώραν ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ πολεμήσαντες ἐναντίον τριακοσίων λογάδων ἐλθόντων ἐκ τῆς κοίλης Ἥλιδος καὶ τινων ἄλλων περιοίκων τῶν Ἡλείων ἐνίκησαν αὐτούς. Καταληφθέντες ὑπὸ τρικυμίας σφοδρᾶς, οἱ πλεῖστοι εἰσῆλθον παλιν εἰς τὰ πλοῖα καὶ κάμψαντες τὸ ἀκρωτήριο τὸ καλούμενον Ἰχθυὺν ἔφθασαν εἰς πόντον ἐν τῇ Φειᾷ λιμένει· ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ οἱ Μεσσήνιοι καὶ τινες ἄλλοι αἵτινες δὲν εἶχον δυνήθη νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἐπροχώρησαν διὰ ξηρᾶς μέχρι τῆς Φειᾶς καὶ ἐγένοντο κύριοι αὐτῆς· ἔπειτα πλησίον οὗ στόλος τοὺς παρέλαβε καὶ ἀνήχθησαν εἰς τὸ πέλαγος ἐγκαταλιπόντες τὴν Φειάν, εἰς βοήθειαν τῆς

ἀποίκας εἶχε προσδράμει ἤδη ὁ πολὺς στρατὸς τὸν Ἡ-
λείων. Περιπλέοντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδήρουν καὶ ἄλλα
μέρη.

26. Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἐξέπεμψαν
τριήκοντα πλοῖα περὶ τὴν Λοκρίδα καὶ διὰ τὰ φυλά-
ξωσι συγχρόνως τὴν Εὐβοίαν· ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Κλεό-
πομπος ὁ Κλεινίου. Ἐνεργήσας οὗτος ἀποβάσεις καὶ
τῆς παραθαλασσίας μέρη τινὰ ἐδήρωσε καὶ τὸ Θρόνιον
ἐκυρίευσεν καὶ ὁμήρους ἔλαβε καὶ ἐνίκησεν εἰς τὴν Ἀλόην
τοὺς δρχμόντας τὰ βοηθήσωσι Λοκρούς.

27. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Ἀθηναῖοι ἐδίωξαν τοὺς
Αἰγινήτας ἐκ τῆς Αἰγίνης, ἀνδρας, γυναῖκας καὶ παῖδας
κατηγοροῦντες αὐτοὺς ὅτι ἦσαν οἱ κύριοι αἴτιοι τοῦ πο-
λέμου· ἄλλως τε δὲ ἐνόμισαν φρόνιμον τὰ κατέχωσιν
αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν Αἴγιναν ὥς γειτονεύουσιν μετὰ τὴν
Πελοπόννησον. Ἐπεμψαν λοιπὸν μετὰ τινὰ χρόνον εἰς
αὐτὴν οἰκήτορας Ἀθηναίους. Εἰς τοὺς διωχθέντας δὲ
Αἰγινήτας οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδωσαν τὰ κατοικήσωσι τὴν
Θυρέαν καὶ τὰ νέμονται τοὺς ἀγροὺς αὐτῆς, ἐκ μίστους
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ εὐγνωμονοῦντες διὰ τὴν εὐερ-
γείαν ἣν ἄλλοτε οἱ Αἰγινήται εἶχον προσφέρει κατὰ τὸν
σεισμὸν καὶ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Εἰλώτων. Ἡ δὲ Θυ-
ρεατις γῆ καίτοι ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Ἀργολίδας καὶ
τῆς Ακωνικῆς καὶ ἐκτείνεται μέχρι τῆς Θυλάσσης. Καὶ
ἐνιοὶ μὲν αὐτῶν τῶν Αἰγινήτῶν ὥκησαν ἐνταῦθα, οἱ δὲ
λοιποὶ διεσπάρησαν εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

28. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς
νέας σελήνης, μόνην στιγμὴν καθ' ἣν δύναται τὰ συμβῆ-
ναι τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὁ ἥλιος ἐξέλιπε μετὰ μεσημβρίαν
καὶ πάλιν ἀνεπληρώθη ὁ δίσκος του, ἀποῦ ἔλαβε σχῆμα
μηνοειδὲς καὶ ἐφάνησαν ἀστέρες τινές (').

29. Καὶ πάλιν κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Ἀθηναῖοι θέ-

(') Ἡ ἐκλειψις αὕτη ἐγένετο τῇ 3 Αὐγούστου 431 π. Χ.

λοντες νὰ κάμωσι σύμμαχόν των τὸν Σιτάλκην ὠνόμασαν πρόξενον καὶ προσεκάλεσαν τὸν Ἀβδηρίτην Νυμφόδωρον τὸν υἱὸν τοῦ Πυθέως τὸν ὁποῖον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐθεώρουν ὡς ἐχθρόν των καὶ ὅστις ἔσχευεν ἐπὶ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ τοῦ Σιτάλκου τοῦ Τήρου βασιλέως τῶν Θρακῶν. Οὗτος ὁ Τήρης ὁ πατὴρ τοῦ Σιτάλκου, ὑπῆρξεν ἰδρυτὴς τῆς μεγάλης βασιλείας τῶν Ὀδρυσῶν, τῆς ὑπαίχς ἐξέτεινε τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς Θράκης· διὰτι ἀρκετὸν μέρος τῶν Θρακῶν εἶναι εἰσέτι αὐτόνομον. Ὁ Τήρης οὗτος οὐδὲν κοινὸν ἔχει μὲ τὸν Τηρέα, τὸν σύζυγον τῆς Πρόκνης, θυγατρὸς τοῦ Ἀθηναίου Πανδίωνος, οὐδὲ ἦσαν ἐκ τῆς αὐτῆς Θράκης. Ἀλλ' ὁ μὲν Τηρεὺς κατῴκει ἐν Δαυλίᾳ τῆς σήμερον καλουμένης Φωκίδος τότε δὲ ὑπὸ Θρακῶν κατοικουμένης, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ αἱ γυναικες τοῦ Τηρέως ἐσφάξαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἴτιον· τούτου ἕνεκα πολλοὶ ποιηταί, ὁμιλοῦντες περὶ τῆς ἀηδόνος, καλοῦσιν αὐτὴν Δαυλιάδα ὄρνιν. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ὁ Πανδίων δι' ἀμοιβαίαν ὠφέλειαν ἀποκατέστησε τὴν θυγατέρα του εἰς γείτονα μᾶλλον τόπον ἢ εἰς τὰς Ὀδρύσας αἵτινες ἐκείντο πολλὰς ἡμέρας μακρὰν. Ὁ δὲ Τήρης, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα εἶναι διάφορον τοῦ Τηρέως, ὑπῆρξε πρῶτος ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν. Μετὰ τοῦ Σιτάλκου λοιπόν, υἱοῦ τοῦ βασιλέως ἐκείνου, οἱ Ἀθηναῖοι συνέδεσαν συμμαχίαν, θέλοντες νὰ σύρωσι πρὸς τὸ μέρος των καὶ τὰς πόλεις τῆς Θράκης καὶ αὐτὸν τὸν Περδίκκην. Ἐλθὼν δὲ ὁ Νυμφόδωρος εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ τὴν συμμαχίαν τοῦ Σιτάλκου κατῴρωσε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σαδόκον κατέστησε πολίτην Ἀθηναῖον καὶ ὑπεσχέθη νὰ καταπαύσῃ τὸν πόλεμον τῆς Θράκης ὑποχρεῶν τὸν Σιτάλκην νὰ πέμψῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους θρακικὸν στρατὸν ἐξ ἱππέων πελταστῶν. Συνεφίλωσεν ἐπίσης τὸν Περδίκκην μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπεισεν αὐτοὺς νὰ τῷ ἀποδώσωσι τὴν Θέρμην· ὁ δὲ Περδίκκης συνεξστρά-

τευσεν ἀμέσως μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Φορμίωνος κατὰ τῶν Καλκιδέων. Οὕτω λοιπὸν Σιτάλκης ὁ Τήρου βασιλεὺς τῶν Θρηκῶν, καὶ Περδίκκας ὁ Ἀλεξάνδρου βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἐγένοντο σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων.

30. Οἱ Ἀθηναῖοι οὔτινες μετὰ τῶν ἑκατὸν πλοίων περιέπλεον ἀκόρη τὴν Πελοπόννησον, κυριεύουσι τὸ Σόλ-
λιον, πόλιν τῶν Κορινθίων, καὶ παραδίδουσιν αὐτὸ καὶ
τὴν χώραν εἰς τοὺς Παλαιραῖς, αὐτοὺς μόνους ἐκ τῶν Ἀ-
καρνάνων· ἐκυρίευσαν ἐπίσης ἐξ ἐφόδου τὸν Ἀστακὸν
ἐκδιώξαντες τὸν τύραννον αὐτοῦ Εὐαρχον καὶ προσαρ-
τήσαντες τὴν πόλιν ταύτην εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν.
Ἐντεῦθεν πλεύσαντες κατὰ τῆς Κεφαλληνίας ὑπέταξαν
αὐτὴν ἄνευ μάχης· κεῖται δὲ ἡ Κεφαλληνία ἀπέναντι
τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Λευκάδος καὶ ἔχει τέσσαρας πό-
λεις, τὴν τῶν Παλέων, τὴν τῶν Κρανίων, τὴν τῶν Σα-
μαίων καὶ τὴν τῶν Προναίων. Μετ' οὗ πολὺ δὲ ὕστερον
ἐπέστρεψαν τὰ πλοῖα εἰς τὰς Ἀθήνας.

31. Περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ θέρους τούτου οἱ Ἀθη-
ναῖοι καὶ οἱ μέτοικοι εἰσέβηκλον πανδημεὶ εἰς τὴν Με-
γαρίδα στρατηγούντος Περικλέους τοῦ Ξανθίππου. Οἱ δὲ
περιπλέοντες τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῶν ἑκατὸν πλοίων
Ἀθηναῖοι (ἐπιστρέφοντες εἰς τὰ ἴδια καὶ εὕρισκόμενοι
ἤδη εἰς Αἴγιναν) ἄμα ἔμαθον ὅτι οἱ ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόν-
τες ἦσαν πανστρατιά εἰς τὴν Μεγαρίδα, ἐπλευσαν πρὸς
αὐτοὺς καὶ συνηνώθησαν. Τοιοῦτο στρατόπεδον μεγί-
στον οὐδέποτε ἐσχημάτισαν οἱ Ἀθηναῖοι, διότι ἡ πόλις
τῶν ἡκμαῖεν εἰσέτι καὶ δὲν εἶχεν ἐξασθενίσαι ὑπὸ τοῦ
λοιμοῦ· μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι ἡρίθμουν δεκακισχιλίους ὀπλί-
τας ἄνευ τῶν τὴν Ποτίδαιαν πολιορκούντων τρισχιλίων·
εἰς τὴν ἐκστρατείαν δὲ ταύτην εἶχον λάβει μέρος καὶ
τρисχίλιοι ὀπλῖται μέτοικοι, εἰς οὓς πρέπει νὰ προσθέ-
σωμεν καὶ τὸν ἄλλον ὅχι μικρὸν ὄμιλον τῶν ἐλαφρῶν.
Δηώσαντες δὲ τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἀνεχώρησαν. Ὑ-

στερον δέ, διαρκούντος τοῦ πολέμου, οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμνον κατ' ἔτος καὶ ἄλλας εἰσβολὰς εἰς τὴν Μεγαρίδα ὅτε μὲν μετὰ τῶν ἱππέων, ὅτε δὲ πανστρατιά, μέχρις οὗ ἐκυρίευσαν τὴν Νίσαιαν.

32. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ θέρους τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἐκτίσαν φρούριον εἰς τὴν Ἀττάλιντην, νῆσον γειτονέουσαν μὲ τοὺς Λοκροὺς τοὺς Ὀπουντίους καὶ οὖσαν πρότερον ἔρημον, ὅπως ἐμποδίζωσι τοὺς πειρατὰς νὰ ἐξέρχωνται τῆς Ὀπούντος καὶ τῆς ἄλλης Λοκρίδος καὶ λυμζίνωνται τὴν Εὐβοίαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγένοντο κατὰ τὸ θῆρος τοῦτο μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀναχώρησιν τῶν Πελοποννησίων.

33. Τὸν ἀκόλουθον δὲ χειμῶνα Εὐαρχος ὁ Ἀκαρνάν, θέλων νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν Ἀστακὸν, πείθει τοὺς Κορινθίους νὰ τὸν φέρωσιν ἐκεῖ διὰ θηλάσσης μετὰ τεσσαράκοντα πλοίων καὶ χιλίων πεντακισίων ὀπλιτῶν εἰς οὗς προσέθετο καὶ τινὰς ἐπικούρους τοὺς ὁποίους ἐμίσθωσεν ὁ ἴδιος. Ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ στρατοῦ ἐκείνου ἦσαν Εὐφραμίδας ὁ Ἀριστωνύμου, Τιμόξενος ὁ Τιμοκράτους καὶ Εὐμαχος ὁ Χρύσιδος. Καὶ πλεύσαντες ἀποκατέστησαν αὐτόν· θελήσαντες δὲ νὰ ὑποτάξωσι καὶ τινὰ παρχλία μέρη τῆς Ἀκαρνανίης καὶ μὴ ἐπιτυχόντες εἰς τὴν ἀπὸ πειραν ταύτην, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Κόρινθον. Κατὰ τὸν παράπλου των προσωρμίσθησαν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ ἀπέδησαν εἰς τοὺς Κρανίους· ἀλλ' ἀπατηθέντες παρ' αὐτῶν ἐκ τινος συνθήκης καὶ προσβληθέντες ἐξ ἀπρόπτου παρὰ τῶν Κρανίων, ἀποβάλλουσιν ἄνδρας τινὰς ἐκ τοῦ στρατοῦ των, καὶ ἐπιβασθέντες ταχέως εἰς τὰ πλοῖα ἐκομίσθησαν εἰς τὰ ἴδια.

33. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ Ἀθηναῖοι συμφώνως πρὸς τὰ πάτρια ἔθιμα ἔκαμον τὴν ἐπίσημον κηδείαν τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ πρώτων ἀποθανόντων. Ἰδοὺ δὲ κατὰ ποῖον τρόπον τελοῦνται αἱ ταφαὶ αὗται. Τὰ μὲν ὅσα τῶν ἀποθανόντων ἐκτίθενται ὑπὸ σκηλὴν ἐστημέ-

νην πρὸ τριῶν ἡμερῶν, φέρει δὲ ἕκαστος ὅτι βούλεται πρὸς ἐκεῖνον τὸν ὅποιον ἀπώλεσεν· ἅμα ἔλθῃ ἡ στιγμή τῆς ἐκφορᾶς, ἅμαξαι ἄγουσι κυπαρισσῖνας λάρνακας, μία δι' ἐκάστην φυλὴν· ὑπάρχουσι δὲ ἐντὸς τὰ ὅσῃ τῆς φυλῆς εἰς ἣν ἕκαστος ἀνῆκε. Μία κλίνη ἐστρωμένη ἀλλὰ κενὴ φέρεται πρὸς τιμὴν τῶν ἀφανῶν, δηλαδὴ ἐκεῖνων τῶν ὁποίων τὰ σώματα δὲν εὑρέθησαν. Συνοδεύει δὲ τὴν κηδεῖαν ὅστις βούλεται, εἴτε ἄστος εἴτε ξένος, καὶ προσέτι αἱ συγγένισσαι ἵστανται πλησίον τοῦ τάφου ὀλοφυρόμεναι. Θέτουσι λοιπὸν τὰ φέρετρα ταῦτα εἰς τὸ δημόσιον μνημεῖον, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὸ κάλλιστον προάσκειον τῆς πόλεως (') καὶ ὅπου πᾶντοτε θάπτουσι τοὺς εἰς τὰς μάχας πεσόντας, ὅχι ὅμως καὶ τοὺς ἐν Μαραθῶνι· διότι κρίναντες ἕκτακτον τὴν ἀνδρείαν των, ἐποίησαν τὸν τάφον των ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Περιουμένης τῆς ἐνταφιάσεως ἡ πόλις ἐκλέγει ἄνδρα διακρινόμενον ἐπὶ συνέσει καὶ ἀξιώματι, ὅστις ἀπαγγέλλει τὸν προσήκοντα ἔπαινον· μετὰ δὲ τοῦτο ἀπέρχονται. Οὕτω γίνεται ἡ κηδεῖα· καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου, ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει, ἐχρῶντο τῷ ἐθίμῳ τούτῳ. Ἐπὶ τῶν πρώτων λοιπὸν τούτων πεσόντων ἐξέλεγεν ὁ ὁμιλήτης ὁ υἱὸς τοῦ Ξανθίππου Περικλῆς. Ὅταν δὲ ἐπῆλθεν ἡ στιγμή, προχωρήσας ἀπὸ τοῦ μνημείου εἰς βῆμα ὑψηλόν, διὰ τὸ ἀκούεσθαι ἀπὸ τοῦ πλεῖστον μέρους τοῦ ὁμίλου, εἶπε ταῦτα.

35. «Πολλοὶ ἐξ ἐκείνων ὅτινες ὁμίλησαν ἤδη ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐπήνεσαν τὸν νομοθέτην ὅστις προσέθηκε τὸ ἐθίμον τοῦτο, ὅτι καλὸν εἶναι τὸ ὁμιλῆσαι ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνησκόντων καὶ θάπτομένων. Τὸ κατ' ἐμέ, εἰάν μοι ἐδίδετο τὸ κρίνω, θὰ προετίμων ἴνα ἡ ἀνδρεία ἢ δι' ἔργων ἐκδηλωθεῖσα, τι-

(') Τὸν ἐξω Κεραμεικὸν, πρὸς δυσμὰς τῶν Ἀθηνῶν, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἐλευσίνος.

μᾶται δι' ἔργων μόνον, ὥς εἶναι αἱ γινόμεναι δημοσίᾳ
δαπάνη πομπαὶ τῆς κηδείας ταύτης, καὶ νὰ μὴ διατρέ-
χωσι κίνδυνον αἱ ἀρεταὶ πολλῶν εἰς τὰς χεῖρας ἑνός,
εἴτε καλῶς εἴτε κακῶς ὁμιλήσῃ. Διότι εἶναι δύσκολον
νὰ τηρήσῃ τις τὸ ἀκριβὲς μέτρον ὅπερ μόλις ἀρκεῖ διὰ
νὰ μονιμοποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν δίκνοϊαν τῶν
ἀκροατῶν. Ὁ μὲν καλῶς πληροφορημένος καὶ εὐνοϊκῶς
διατεθειμένος ἀκροατὴς εὕρισκει τὸν λόγον ἔως ἡμιστά
σύμφωνον πρὸς ὅσα θέλει νὰ λεχθῶσι καὶ ὅσα ἡξεύρει,
ὁ δὲ ἀγνοῶν τὰ ἔργα νομίζει ὑπὸ φθόνου ὅτι ὅχι μόνον
δὲν λέγονται ὀλιγώτερα ἀλλὰ μάλιστα περισσότερα, ἐὰν
ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀκούει ὑπερβικίωσι τὰς δυνάμεις του.
Οἱ ἔπαινοι οἱ διδόμενοι εἰς ἄλλους ἐπὶ τοσοῦτον μόνον
εἶναι ἀνεκτοὶ ἐφ' ὅσον ἕκαστος νομίζει ἐκυτὸν ἱκανὸν νὰ
πράξῃ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀκούει ὑπερπηδηθέντος τοῦ ὁ-
ρίου τούτου, ὁ φθόνος προκαλεῖ τὴν ἀπιστίαν. Ἐπειδὴ
ὅμως τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐκρίθη καλὸν παρὰ τῶν πατέρων
μας, πρέπει καὶ ἐγὼ, ἐπόμενος τῷ ἔθιμῳ τούτῳ, νὰ
προσπαθῆσω νὰ ἀνταποκριθῶ ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὰς
εὐχὰς καὶ τὰς προσδοκίας ἐκάστου ὑμῶν.

36. Θέλω δὲ ἀρχίσει ἀπὸ τῶν προγόνων διότι εἶναι
καθηκὼν ἡμῶν ἅμα δὲ καὶ πρέπον εἰς τοιαύτην περί-
στασιν νὰ δίδεται εἰς αὐτοὺς ἡ προτίμησις αὕτη τῆς
μνήμης. Τὴν χώραν ταύτην τὴν ὁποῖαν πάντοτε κατώ-
κησαν τῆς αὐτῆς φυλῆς ἄνθρωποι, παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς
διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν ἐλευθέρων μέχρι τοῦδε. Καὶ ἐκεῖνοι
λοιπὸν εἶναι ἄξιοι ἐπαινῶν, περισσότερον ὅμως οἱ πατέ-
ρες ἡμῶν, διότι πρὸς τῇ ἡδὴ ἐκ τῶν Περσῶν ἐλευθερω-
θείτῃ Ἀττικῇ προσέθηκαν οὐχὶ ἀπόνως τὴν νῦν ὑπάρ-
χουσαν ἡμῖν ἀρχήν καὶ ἡμεῖς, ἐν τῇ ὠρίμῳ περίπῳ
ἡλικίᾳ, ἐπηυξήσαμεν παρὰσκευάσαντες τὴν πόλιν ἡμῶν
οὕτως ὥστε νὰ ᾔῃναι αὐταρκεστάτη κατὰ πάντα, καὶ ἐν
πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ. Καὶ ἐκεῖνα μὲν τὰ πολεμικὰ ἔργα
δι' ὧν ταῦτα ἐκτησάμεθα καὶ δι' ὧν ἡμεῖς ἢ οἱ πατέρες

ἡμῶν ἀπωθήσασμεν προθύμως τὰς προσβολὰς τῶν βαρ-
 βαρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ὅπως παρξισωπήσει, μὴ θέλων
 νὰ μακρηγορήσῃ πρὸς εἰδότας· ἀλλὰ διὰ ποίου πολιτεύ-
 ματος ἦλθεν ἡ παρούσα κατάστασις τῶν πραγμάτων
 καὶ διὰ ποίων θεσμῶν καὶ ἡθῶν κατέστημεν τοσοῦτον
 ἰσχυροί, τοῦτο πρῶτον διηλώσας ὁρῶ ἐλθεῖ κατόπιν καὶ
 ἐπὶ τὸν ἔπαινον τῶν προκειμένων πολεμιστῶν, πεποι-
 σμένος, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐξέταξις οἱ μόνον δὲν εἶναι ἀνάρ-
 μοστος εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶναι
 ὠφέλιμον νὰ ἀκούσωσιν αὐτὴν μετὰ προσοχῆς ὅλοι οἱ
 παριστάμενοι ἄστοι καὶ ξένοι.

37. "Ἐχομεν πολίτευμα ὅπερ παρ' οἰδενὸς διανείζε-
 ται νόμους, καὶ ἀντὶ νὰ μιμώμεθα ἄλλους, ἡμεῖς μᾶλλον
 χρησιμεύομεν ὡς παρὰδειγμα. Τὸ πολίτευμα τοῦτο, διότι
 εἶναι συντεταγμένον ὅχι πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ὀλίγων
 ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν, ἐκλήθη δημοκρα-
 τία. "Ὅσον μὲν ἀφορᾷ τοὺς νόμους πάντες μετέχουσι τοῦ
 ἔσου, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν κατάλληλον ἐκλογὴν προσώπων,
 εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν πραγμάτων προτιμῶνται
 ὅχι οἱ προνομιοῦχοι ἀλλ' οἱ ἱκανοὶ καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες
 διακρίνονται εἰς τινὰ κλάδον, οὐδεὶς δὲ πένης, διὰ τὴν
 ἀσημότητα τοῦ κοινωνικοῦ βαθμοῦ του, κωλύεται νὰ
 ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του. "Ὅσον ἀφορᾷ τὰ κοινὰ
 πράγματα ζῶμεν μετ' ἐλευθερίας καὶ δὲν ἐρευνῶμεν μετὰ
 φιλοπόπτου περιεργείας τὴν ἰδιωτικὴν διαγωγὴν τῶν
 ἄλλων, μήτε μεμφόμεθα αὐτοῦς ἐὰν πράττωσιν τι κατὰ
 τὴν ὁρεξίν των· καὶ δὲν προσθέτομεν εἰς ἡμᾶς αὐτοῦς
 ἀζημίους μὲν, ὀχληράς δὲ κατὰ τὴν ὄψιν δυσαρσεκείας.
 Ἀνενοχλήτως δὲ κοινωνοῦντες πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ
 ἰδιωτικῷ βίῳ, σεβόμεθα τὰ δημόσια, ὑπακούοντες εἰς τὰς
 καθεστηκυίας ἀρχὰς καὶ τοὺς νόμους, ἐκ τούτων δὲ πρὸ
 πάντων εἰς ἐκείνους οἵτινες εἶναι γεγραμμένοι πρὸς ὠφέ-
 λειαν τῶν ἀδικουμένων καὶ ἐκείνους οἵτινες καὶ τοι-

ἄγραφοι ἐγκολάζουσιν εἰς τοὺς παραβάτας αὐτῶν αἰσχύνην ὁμολογουμένην.

38. «Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ πλεῖστα μέσα ἀναπαύσεως πνευματικῆς ἐπορίσθημεν, εἴτε ἀγῶνας καὶ ἐορτὰς συνεχεῖς καθ' ὅλον τὸ ἔτος τελοῦντες, εἴτε κατασκευάζοντες καὶ εὐπρεπίζοντες οἰκίας τῶν ὑποίων ἢ καθημερινὴ τέρεψις ἀποδιώκει τὴν σκυθρωπότητα. Συρρέουσι δὲ εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν, ἕνεκα τοῦ μεγέθους αὐτῆς, ὕλα τὰ προϊόντα ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς γῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἀπολαμβάνομεν μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας καὶ τὰ ἡμέτερα ἀγαθὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

39. «Ἴδού δὲ κατὰ τὶ διακείμεν κατὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους μας. Ἡ ἡμετέρα πόλις εἶναι ἀνοικτὴ εἰς πάντας καὶ δὲν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν νόμος ξενηλασίας ὅστις νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς ξένους μαθήσεώς τινος ἢ θεάματος, ἐπὶ τῷ φόβῳ ὅτι, μηδενὸς ὄντος κρυπτοῦ, ὁ ἐχθρὸς ἤθελεν ὠφεληθῆ ἐξ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐβλεπε. Πράττομεν δὲ τοῦτο διότι κατὰ τὴν μάχην δὲν ἐμπιστευόμεθα τόσον εἰς τὰ πρὸς ἄμυναν μέσα καὶ τοὺς δούλους, ὅσον εἰς τὴν ἐκ τοῦ στήθους ἡμῶν αὐτῶν ἐκπηγάζουσιν εὐτολμίαν. Ἄλλοι ἐκπαιδεύονται δι' ἐπιπόνου ἀσκήσεως καὶ εὐθὺς ἐκ νεαρῆς ἡλικίας ἔργον ἔχουσι τὸ ἐπιδιδῶκεν τὴν ἀνδρίαν, ἡμεῖς δὲ ἐξ ἐναντίας χωρὶς νὰ ὑποκείμεθα εἰς ἐπιπόνους ἀσκήσεις χωροῦμεν πρὸς τοὺς κινδύνους ἐπίτης ἀτρόμητοι. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδέποτε μόνοι ἀλλὰ μεθ' ὅλων τῶν συμμάχων τῶν ἐστρατεύουσι καθ' ἡμῶν ἐνῷ ἡμεῖς, ὅσκις ἐπέλθωμεν κατὰ τῆς χώρας τῶν ἄλλων εὐκόλως ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νικῶμεν μαχόμενοι ἐπὶ ἐδάφους ξένου καὶ ἐναντίον ἁ θρώπων ὑπερασπιζομένων τὴν οἰκίαν ἐχυτῶν χώρον. Ἄλλως τε οὐδεὶς ἐκ τῶν πολεμίων συνήνητησεν ἀθρόον τὴν δύναμίν μας, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ ναυτικὰ περιστώμεθα καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἡπείρου πέμπομεν ἐκ τῶν ἡμετέρων

ἀνδρῶν· ἐὰν δὲ που συμπλακῶσι μετὰ τινος μικροῦ μέ-
ρους τῶν δυνάμεων μας, νικήσαντες μὲν καυχῶνται ὅτι
μᾶς ἀπώθησαν ὅλους, νικηθέντες δὲ λέγουσιν ὅτι ἡττή-
θησαν παρὰ πάντων ἡμῶν. Καὶ ἐὰν ὅμως μᾶς ἀρέσκη
νὰ κινδυνεύωμεν ἀνέτως μᾶλλον ἢ δι' ἐπιπόνου ἀσκή-
σεως, καὶ ὅχι τόσον μετ' ἀνδρίας προερχομένης ἐκ τῆς
βίαις τῶν νόμων, ὅσον μετ' ἀνδρίας προερχομένης ἐκ
τῆς ἐμφύτου εὐψυχίας ἡμῶν, πάλιν ἔχομεν τὸ πλεο-
νέκτημα νὰ μὴ κουραζώμεθα προηγουμένως μὲ τὴν προ-
παρασκευὴν καὶ μελέτην τῶν ἐπικειμένων δεινῶν· κατὰ
τὴν στιγμήν δὲ τῆς δοκιμασίας δὲν φαίνόμεθα ὀλιγώ-
τερον τολμηροὶ ἐκείνων τῶν ὁποίων ὁ βίος εἶναι ἀένναος
ἐργασία. Ἡ δὲ πόλις ἡμῶν οὐ μόνον διὰ ταῦτα εἶναι
ἀξία θυματοσμοῦ, ἀλλ' ἀκόμη καὶ δι' ἄλλα.

40. αἰξόμεθα φιλόκαλοι μετὰ λιτότητος καὶ ἀσχο-
λούμεθα εἰς τὰ γράμματα χωρὶς νὰ ἐκθηλυνώμεθα· τὰ
πλούτη ἡμῶν μεταχειρίζομε ὅχι ἐν κκιρῷ ἀνάγκης μᾶλλον
ἢ πρὸς ἐπίδειξιν. Νὰ ὁμολογῇ τις τὴν πενίαν τοῦ δὲν
εἶναι αἰσχρὸν, εἶναι ὅμως αἰσχιστον νὰ μὴ ἀπορεύγη
αὐτὴν διὰ τῆς ἐργασίας. Ὑπάρχουσι περ' ἡμῖν ἄνθρωποι
οἵτινες καὶ τὰ οἰκεῖα συμφέροντα ἐπιμελοῦνται καὶ τὰ
τῆς πολιτείας, καὶ ἄλλοι εἰς τὰ ἐπιτηδεύματά των ἐνα-
σχολούμενοι οἵτινες ἐννοοῦσι καλῶς καὶ τὰ τῆς πολιτι-
κῆς· ἡμεῖς μόνοι τῶντι θεωροῦμεν τὸν πολιτὴν τὸν μὴ
ἀνααιγνυόμενον εἰς τὴν πολιτικὴν, οὐχὶ ὡς φιλήσυχον,
ἀλλ' ὡς ἀχρηστον. Ἡ κρίνομεν οἴκοθεν τὰ πράγματα ἢ
προσπαθοῦμεν νὰ λάβωμεν ὀρθὴν κρίσιν αὐτῶν, οὐχὶ νο-
μίζοντες ὅτι οἱ λόγοι βλάπτουσι τὰ ἔργα, ἀλλὰ μᾶλλον
ἐπιζημίον νομίζοντες τὸ νὰ μὴ προδιδάχθωμεν διὰ τοῦ
λόγου ὅσα πρέπει νὰ πράξωμεν πρὶν ἢ ἔλθωμεν εἰς τὰ
ἔργα. Διαφέρομεν ἐπίσης καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐνῶ ἡμεῖς
τολμῶμεν πολὺ καὶ σκεπτόμεθα ὀρίμως περὶ ἐκείνων τὰ
ὁποῖα θέλομεν ἐπιχειρήσει, τοὐναντίον παρὰ τοῖς ἄλλοις
ἢ μὲν ἄγνοια ἐμπνέει τόλμην ἄλογον, ἢ δὲ σκέψις δει-

λίαν. Εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ δίδῃ τις τὸν στέφανον τῆς εὐψυχίας εἰς ἐκείνους οἵτινες γινώσκοντες κάλλιον παντὸς ἄλλου τὰς ἡδύτητας τῆς εἰρήνης, οὐδόλως ἐν ταῦτοις ὀπισθοχωροῦσιν ἐνώπιον τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου. Καὶ κατὰ τὰς εὐεργεσίας ἀκόμη διαφέρομεν ἀπὸ τοῦς ἄλλους, ἐπειδὴ οὐχὶ δεχόμενοι ἀλλὰ πράττοντες τοιαύτας κτώμεθα φίλους. Ὁ εὐεργέτης εἶναι πιστότερος, ἐπειδὴ ἐνδιαφέρεται νὰ μὴ ἀπολεσθῇ ἢ πρὸς αὐτὸν ὀφειλομένη εὐγνωμοσύνη, ἐνῶ ὁ εὐεργετηθεὶς εἶναι ψυχρότερος ἐπειδὴ ἠξεύρει ὅτι θὰ ἀποδώσῃ τὴν εὐεργεσίαν ὄχι πρὸς χάριν, ἀλλὰ πρὸς ἀπότισιν χρέους. Μόνοι δὲ ἡμεῖς ὄχι τόσον διὰ τὴν σκέψιν τοῦ συμφέροντος ὅσον διὰ τὸ εἰλικρινὲς αἰσθημα ὅπερ ἐμπνέει ἡ ἐλευθερία ὠφελοῦμεν χωρὶς νὰ φοβώμεθα ἀγνωμοσύνην.

41. «Τὸ πᾶν ἐν ὀλίγαις λέξεσι συμπεριλαμβάνων λέγω ὅτι ἐν γένει μὲν ἡ ἡμετέρα πόλις εἶναι σχολεῖον τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δὲ νομίζω ὅτι ἕκαστος ἡμῶν δύναται ὁ ἴδιος νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς πλεῖστα εἴδη βίου καὶ ἐργασίας μετὰ κομψότητος μάλιστα καὶ ἐπιδεξιότητος ἐκτελῶν αὐτά. Ἀποδείξεις δὲ ὅτι ὅσα λέγω δὲν εἶναι κομπορρημασύνη ἀλλὰ πραγματικὴ ἀλήθεια, εἶναι αὕτη ἡ δύναμις τῆς πόλεως ἣν ἐκτησάμεθα ὁρμώμενοι ἀπὸ τούτων τῶν ιδιοτήτων. Διότι μόνη αὕτη δοκιμαζομένη ἀποδείκνυται κρείσσω πασῶν τῶν ὑπαρχουσῶν πόλεων, καὶ μόνη αὕτη οὔτε κινεῖ εἰς ἀγανάκτησιν τὸν ἐπερχόμενον ἐχθρὸν ὅτι νικᾶται ὑπὸ ταιούτων, οὔτε εἰς τοὺς ὑπηκόους δίδει ἀφορμὴν νὰ παραπονεθῶσιν ὅτι κυβερνῶνται ὑπὸ ἀναξίων. Διὰ τραυῶν δὲ ἀποδείξεων καὶ βεβαιῶς οὐχὶ ἄνευ μαρτύρων τοῦλάχιστον βεβαιώσαντες τὴν ἰσχυρὴν ταύτην θέλομεν θαυμάζεσθαι καὶ παρὰ τῆς παρούσης γενεᾶς καὶ παρὰ τῆς μελλούσης, χωρὶς μάλιστα νὰ ἔχωμεν ἀνάγκη οὔτε Ὁμήρου ἐπαινέτου, οὔτε ἄλλου τινὸς ὅστις διὰ στίχων θέλει τέρψει μὲν πρὸς τὸ παρὸν, ἢ πραγματικὴ ὅμως ἀλήθεια θέλει ἐλαττώσει τὴν περὶ

τῶν πραγμάτων ἰδέαν. Ἀναγκάσαντες πάνταν θάλασσαν καὶ γῆν νὰ γίνωσι προσिताὶ εἰς τὴν ἡμετέραν τύλμην, ἀφήκαμεν πανταχοῦ μνημεῖα ἀίδια εὐεργεσιῶν ἢ τιμωριῶν. Ὑπὲρ αὐτῆς λοιπὸν τῆς πόλεως μαχόμενοι οἱ προκείμενοι ἐτελεύτησαν, ἐπειδὴ ἐνόμιζον καθῆκον νὰ μὴ τὴν στερηθῶσιν ὑπὲρ αὐτῆς ἡ ἐπίσης ἀρμόζει εἰς ἕκαστος τῶν ἐπιζώντων νὰ κοπιᾷ.

42 α' Ἐμήκουα τὸν λόγον μου πλεϊότερον εἰς τὰ τὴν πόλιν ἀφορῶντα πρῶτον μὲν διὰ νὰ διδάξω ὑμᾶς ὅτι ὁ ἀγὼν δὲν εἶναι ἕσος μετὰξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἔνεκα τῶν εἰρημένων πλεονεκτημάτων, ἔπειτα δὲ διὰ νὰ καταστήσω διὰ σημείων φανερόν τὸν ἔπαινον τῶν πολεμιστῶν περὶ ὧν ὁμιλῶ σήμερον. Εἶπα ἤδη περὶ αὐτῶν τὰ περισσότερα· διότι πάντα ὅσα ἐξύμνησα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δημοκρατίᾳ ὀφείλονται εἰς τὰς ἀρετὰς τούτων καὶ τῶν τοιούτων, καὶ ὁ λόγος οὗτος δι' ὀλίγους Ἑλλήνας καθὼς διὰ τοὺς προκειμένους ἤθελεν φανῇ ἀνάλογος τῶν πράξεων των. Νομίζω δὲ ὅτι ἡ σήμερον τῶν προκειμένων τελευτῇ, εἴτε εἶναι ἡ πρώτη ἀπόδειξις τῆς ἀνδρείας, εἴτε εἶναι ἡ τελευταία ἐπιβεβαίωσις, δεικνύει τὴν ἀνδραγαθίαν. Διότι καὶ οἱ κατὰ τὰ ἄλλα ὀλιγώτερον ἐπαινετοὶ εἶναι δίκαιον νὰ προβάλλωσι τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ὑπὲρ τῆς πεκτρίδος ἀνδραγαθίαν· διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξελείφουσι τὸ κακὸν διὰ τοῦ καλοῦ καὶ ἐξαγοράζουσι τὰ ἀδίκια τῆς ιδιωτικῆς δικηγωγῆς τῶν διὰ τῶν προσενεχθειῶν δημοσίων εὐεργεσιῶν. Ἀλλὰ μετὰξὺ τῶν πολεμιστῶν τούτων οὐδεὶς ἐδείχθη ἐν τῷ πολέμῳ δειλὸς ἔνεκα τῆς ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσεως τοῦ πλούτου, οὔτε ἀνέβαλε τὸν κίνδυνον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι διαφεύγων τὴν πενίαν ἤθελε πλουτήσῃ· ἀλλ' ὑπολαβόντες ποθεινοτέραν τὴν τιμωρίαν τῶν ἐχθρῶν ἀπεφάσισαν κινδυνεύοντες τοὺς μὲν ἐναντίους νὰ τιμωρήσωσι, τὰ δὲ συμφέροντά των νὰ παραμελήσωσι, τὴν μὲν ἀβεβαιότητα τῆς νίκης ἀφήσαντες εἰς τὴν ἐλπίδα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ

νομίσαντες ὅτι πρέπει νὰ ἔχωσι πεποιοῦσιν εἰς ἑαυτοὺς περὶ τοῦ ἤδη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν προκειμένου κινδύνου· καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης προτιμήσαντες νὰ ἐκδικηθῶσι καὶ νὰ ἀποθάνωσι παρὰ νὰ σωθῶσιν ἐνδίδοντες, τὸ μὲν ὄνειδος τῆς δειλίας ἀπέφυγον, τὴν δὲ μάχην ὑπέστησαν πεσόντες, καὶ ἐν βρχυτάτῃ κρίσει· στιγμῇ ἀπηλλάγησαν τοῦ βίου ὅτε ἤλπιζον δόξαν μάλλον ἢ κατείχοντο ὑπὸ φόβου μὴ νικηθῶσι.

44. «Καὶ οὗτοι μὲν τοιοῦτοι ἐδείχθησαν ἐπαξίως τῆς πόλεως· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπιζῶντες πρέπει νὰ εὐχεσθε ἀσφαλέστερον μὲν βίον, νὰ μὴ θεωρῆτε δὲ ἄξιον ὑμῶν αὐτῶν νὰ ἔχετε ἀτολμοτέρην τὴν πρὸς τοὺς πολεμίους ψυχικὴν διάνθεσιν· μὴ περιορίζεσθε μόνον εἰς τὸ νὰ ἐξυμνήτε διὰ λόγων τὰ ἀγαθὰ τὰ συνοδεύοντα τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν κατ' αὐτῆς ἐπερχομένων (ἀγαθὰ ὅτινα ὡς γνωστὰ εἰς ὑμᾶς παραλείπω νὰ ἀπαριθμήσω ἐνταῦθα), ἀλλὰ ἐμπράκτως θεωροῦντες καθ' ἑκάστην τὴν δύναμιν τῆς πόλεως χαίρετε ἐπ' αὐτῇ· καὶ βλέποντες τὴν μεγάλην δόξαν αὐτῆς, ἐνθυμηθῆτε ὅτι ἄνδρες τολμηροὶ, συνετοὶ καὶ ἐν ταῖς μάχαις ἔχοντες αἰσθηματικῆς ὑψωσιν αὐτὴν τοσοῦτον· ἄνδρες οἵτινες μολοντί ἀπετύγχανον ἐνίοτε εἰς τοὺς ἀγῶνας των, δὲν ἔκρινον ὅμως ἄξιον ἑαυτῶν νὰ στερήσῃσι τὴν πόλιν τῆς ιδίας αὐτῶν ἀρετῆς, ἀλλὰ προσέφερον ὑπὲρ αὐτῆς τὴν καλλίστην συνεισφοράν. Διότι κοινῶς θυσιαζόντες τὰ σώματά των, ἐλάμβανον ἰδίᾳ ἕκαστος ἀθάνηκτον ἔπαινον καὶ ἐπισημότατον τάφον, τάφον δὲ δὲν ἐννοῶ τόσον τὸν τόπον ὅπου κεῖνται, ὅσον τὴν παραμένουσαν δόξαν ἣτις τοὺς παρκαλουθεῖ εἰς πᾶσαν παρατυχοῦσαν περίστασιν καὶ λόγου καὶ ἔργου. Διότι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν πᾶσα ἡ γῆ τάφος, καὶ οὐ μόνον δεικνύει αὐτοὺς ἢ ἐπιγραφῇ τῶν στηλῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ πατρίδι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ξένῃ ἢ ἀνάμνησις τῆς διαθέσεως πολλῶν τῶν πεσόντων ἢ τῶν κατωρθωμάτων των, μένει ζῶσα ὡς ἐ-

πιγραφῆς. Τούτους λοιπόν καὶ ὑμεῖς μιμούμενοι καὶ πε-
πεισμένοι ὅτι ἡ εὐδαιμονία ἔγκειται ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ,
καὶ ἡ ἐλευθερία ἐν τῇ εὐψυχίᾳ, μὴ ἀποδειλιάτε πρὸς
τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους. Διότι δὲν εἶναι δίκαιον οἱ
δυστυχεῖς οἱ μὴ ἔχοντες νὰ ἐλπίζωσι τι ἀγαθὸν νὰ ἀψη-
φῶσι τὴν ζωὴν τῶν περισσότερον ἐκείνων οἵτινες δια-
τρέχουσι κίνδυνον μεταβολῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω ἐν τῷ μέλ-
λοντι βίῳ καὶ οἵτινες μεγάλην θὰ ὑποστῶσιν ἀπώλειαν
ἐὰν ἀποτύχωσιν. Εἰς ἄνδρα βέβαια ἔχοντα συναίσθησιν
ἐαυτοῦ καὶ ὑπερηφάνειαν εἶναι ἄλγεινότερα ἢ διὰ δει-
λίαν ταπεινώσις ἢ ὁ ἀνῶδυνος θάνατος ὁ πλῆττων τὸν
πολεμιστὴν ἐν τῇ ῥώμῃ του καὶ ἐμπορούμενον ὑπὸ τῆς
κοινῆς ἐλπίδος.

44. «Διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ κλαύσω τοὺς γονεῖς τῶν
προκειμένων ὅσοι εἶναι παρόντες, ἐξ ἐναντίας θέλω πα-
ραμυθῆται αὐτούς. Ἀνατραφέντες καὶ περιπεσόντες εἰς
ποικίλας βιωτικὰς συμφορὰς, γνωρίζουσιν ὅτι εὐδαίμο-
νες εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες ὡς σήμερον οἱ υἱοὶ τῶν, ἔτυχον
ἐνδοξοτάτου τέλους, ἢ, ὡς ὑμεῖς, ἐνδοξοτάτης λύπης·
εὐδαίμονες δ' ἐπίσης εἶναι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους προω-
ρίσθη ὁ βίος ἐπίσης εὐδαίμων ὡς καὶ ὁ θάνατος. Γινώ-
σκω ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ σᾶς πείσω, διότι πολλάκις ἡ
εὐτυχία τῶν ἄλλων θὰ σᾶς πρέχῃ ἀφορμὰς πρὸς ἐνθύ-
μῃσιν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ἀπηλαύετε καὶ ὑμεῖς αὐ-
τοὶ ἄλλοτε· καὶ λυπεῖται τις οὐχὶ διὰ τὴν στέρησιν ἀ-
γαθῶν τὰ ὁποῖα δὲν ἐδοκίμασεν, ἀλλὰ διὰ τὴν στέρη-
σιν ἀγαθῶν εἰς τὰ ὁποῖα ἐσυνείθισεν. Οἱ ἐν ἡλικίᾳ εἰσέτι
όντες νὰ ἀπολαύωσι καὶ ἄλλα τέκνα πρέπει νὰ φκῶσι
καρτεριοί· διότι οἱ ἐπιγινόμενοι παῖδες εἰς τὴν οἰκο-
γένειαν θὰ ἀντικαταστήσωσι τοὺς μὴ ὑπάρχοντας πλέον,
ἡ δὲ πόλις διττῶς θέλει ὠφελῆθῃ, μὴ ἐρημουμένη καὶ
διατελοῦσα ἐν ἀσφαλείᾳ· δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σκέπτων-
ται περὶ τῶν κοινῶν ἐπίσης ὀρθῶς καὶ δικαίως οἱ πατέρες
οἱ μὴ ἔχοντες, ὡς οὗτοι, παῖδας νὰ ἐκθέτωσιν εἰς τοὺς

κινδύνους ὅπως συνεισφέρουσι καὶ ἄλλα πράγματα. Ὅσοι δὲ ὑπερέβητε τῆς τεκνοποιήσεως τὴν ἡλικίαν, θεωρήσατε ὡς κέρδος ὅτι διήλθετε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου ἐν εὐτυχίᾳ, καὶ σκεπτόμενοι ὅτι τὸ ὑπόλοιπον ἔσεται βραχὺ ἀνακουφίζετε τὴν θλίψιν σας διὰ τῆς δόξης τῶν προκειμένων υἱῶν. Τὸ ἀγαπᾶν τὰς τιμὰς εἶναι τὸ μόνον πάθος ὑπερ οὐδέποτε γηράσκει, καὶ ἐν τῷ γήρατι ἡ μόνη ἡδονὴ δὲν εἶναι, ὡς λέγουσί τινες, τὸ συναθροῖσθαι πλούτη, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.

45. «Δι' ὑμᾶς τοὺς ἐδῶ παρόντας παῖδας ἢ ἀδελφοὺς τῶν προκειμένων βλέπω ὅτι ὁ ἀγὼν ἔσται δυσχερής· διότι ἕκαστος συνειθίζει νὰ ἐπαινῇ τὸν μὴ ὑπάρχοντα πλεόν, ὑμεῖς δὲ, καὶ ὑπερβολικὴν ἀρετὴν ἂν ἐδεικνύετε, ἡθέλετε κριθῇ ὅχι ὅμοιοι, ἀλλὰ μόλις ὀλίγον κατώτεροι. Οἱ ζῶντες φθονοῦσιν ἀλλήλους, τὸ δὲ μηδενὶ ἐναντίον τιμᾶται μετ' ἀδικαφιλονεικίᾳ εὐνοίας. Ἐὰν ἀρμόζη ἐπίσης νὰ ὑπομνήσω ποία πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἀρετὴ τῶν γυναικῶν αἵτινες εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ζήσωσιν ἐν χηρείᾳ, διὰ βραχείας περαινέσεως θὰ εἴπω τὰ πάντα. Μεγάλῃ θὰ ἦναι δι' αὐτὰς ἡ ὑπόληψις ἐὰν δὲν φανῶσι κατώτεραι τῆς ἰδίας ἐαυτῶν φύσεως, καὶ μάλιστα δι' ἐκείνην τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα δὲν θὰ ἀναφερεται παρὰ τῶν ἀνδρῶν μήτε πρὸς ἔπαινον μήτε πρὸς κατηγορίαν.

46. «Εἴπα λοιπὸν καὶ ἐγὼ κατὰ τὸ ἔθιμον ὅσα ἐνόμιζα ὠφέλιμα. Καὶ ἀφ' ἐνός μὲν οἱ προκείμενοι νεκροὶ ἐκοσμήθησαν διὰ τῶν νενομισμένων τιμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς παῖδας τῶν ἡ πόλις θέλει ἀναθρέψει ἀπὸ τοῦδε δημοσίᾳ δαπάνῃ μέχρι τῆς ἐφηβότητος αὐτῶν, προσφέρουσα οὕτω διὰ τοιούτους ἀγῶνας στέφανον ὠφέλιμον εἰς τοὺς πεσόντας καὶ τοὺς ἐπιζήσαντας· διότι ἐν ταῖς πόλεσιν ὅπου ὑπάρχουσι βραβεῖα ἀρετῆς μέγιστα, ἐκεῖ ζῶσι πολῖται καὶ ἀριστοὶ ἄνδρες. Τώρα δὲ ἀφοῦ ἐθρήνησεν ἕκαστος ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ᾔθελε, παύσατε τοὺς ὀλοφύρμους καὶ ἀποχωρήσατε.»

47. Τοιούτη ὑπῆρξεν ἡ ἐπικήδειος πομπή ἣτις ἐγένετο κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκεῖνον μετὰ τοῦ ὁποίου ἐτελείωσε καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου. Ἄμα δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ θέρους⁽¹⁾, οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι συναθροισθέντες ἐκ τῶν δύο μερῶν, ὡς τὸ πρῶτον, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀρχιδάμος ὁ Ζευξιδήμου. Καὶ στρατοπεδευσάμενοι ἐδήρουν τὴν γῆν. Εὕρισκομένων δὲ αὐτῶν οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἤρχισεν ἡ νόσος πρῶτον μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων. Ἡ νόσος αὕτη ἐλέγετο μὲν ὅτι καὶ πρότερον εἶχεν ἐνσκήψει πολλαχοῦ καὶ περὶ τὴν Ἀἴμνον καὶ εἰς πολλὰς πόλεις, οὐδέποτε ὅμως καὶ οὐδαμοῦ ἐνθυμοῦντο τασαύτην ἀπώλειαν ἀνθρώπων. Διότι οὔτε οἱ ἰατροὶ ἐξήρκουν πρὸς θεραπείαν καθὼς ἀγνοοῦντες τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ καὶ ἀποθνήσκοντες μέλιστα καὶ ἐξ αὐτῶν ὅσοι ἤρχοντο εἰς περισσοτέραν συνάφειαν μετὰ τῶν ἀσθενῶν, οὔτε οὐδεμία ἄλλη ἀνθρωπίνη τέχνη· εἰς μάλιστα προσηύχοντο εἰς τοὺς ναοὺς ἢ ἡρώτων τὰ μαντεῖα ἢ κατέφευγον εἰς ἄλλα παρόμοια μέσα, τὰ πάντα ἦσαν ἀνωφελῆ, καὶ ἐπὶ τέλους παρητήθησαν αὐτῶν καταβληθέντες ὑπὸ τοῦ κακοῦ.

48. Ἡ νόσος αὕτη ἤρχισεν, ὡς λέγεται, ἐκ τῆς Αἰθιοπίας, ἀνωθεν τῆς Αἰγύπτου, ἐκεῖθεν δὲ κατέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Αἰθίαν καὶ εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς κυριαρχίας τοῦ βασιλέως. Ἐνέπεσε δὲ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων καὶ πρῶτον προσέβαλε τοὺς κατοίκους τοῦ Πειραιῶς τόσον ἀπρόοπτως, ὥστε οὗτοι εἶπον ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἔρριψαν δηλητήρια εἰς τὰ φρέατα, διότι κρῆναι δὲν ὑπῆρχον εἰσέτι εἰς Πειραιᾶ. Ὑστερον δὲ καὶ εἰς τὴν ἄνω πόλιν ἔφθασε καὶ ἀπέθνησκον πολὺ περισσότεροι. Ἀφίνω ἕκαστον, ἰατρὸν ἢ ἰδιώτην, νὰ εἴπῃ ὅ,τι γινώσκει περὶ τῆς πιθανῆς καταγωγῆς τοῦ κακοῦ τούτου,

(1) Δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου, 430 π. Χ.

καὶ νὰ ἀναζητήσῃ τὰς αἰτίαις αἵτινες ἐπέφερον τὸν τοιοῦτον ὄλεθρον· ἐγὼ δὲ θέλω περιγράψῃ τὸν χαρακτηῖρα καὶ τὰ συμπτώματα αὐτοῦ, ἵνα ἐάν ποτε καὶ αὐθις ἐπιπέσῃ, νὰ δύναται ὁ καθείς νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ προφυλάσσεται. Θέλω δὲ ὁμιλήσῃ ὡς ἄνθρωπος οὐ μόνον νοσήσας ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἰδὼν πάσχοντας.

49. Τὸ μὲν ἔτος ἐκεῖνο, ὡς οἱ πάντες συνωμολόγουν, ἦτο μάλλον τῶν ἄλλων ἀπηλλαγμένον τῶν συνήθων ἀσθενειῶν· ἐάν δέ τις προσεβόλλετο ὑπὸ κακοδιαθεσίας τινός, αὕτη κατέληγεν εἰς τὸν νόσον ταύτην. Ἐν γένει, ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας, ἀλλ' ἐξ ἀπροόπτου καὶ ἐν πλήρει ὑγείᾳ, ἡσθάνοντο οἱ ἄνθρωποι πρῶτον μὲν ἰσχυρὰν θερμὴν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἐρυθρήματα καὶ φλογώσεις εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἐντὸς δὲ, ἡ φάρυγξ καὶ ἡ γλῶττις, καθίσταντο εὐθὺς αἱματόχροι, ἡ ἀναπνοὴ ἦτο ἄτακτος καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ στόματος ἐκπεμπόμενος ἀήρ δυσώδης· ἔπειτα ἐπύρρετο πταρμὸς καὶ βράγχος, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ πόνος κατέβηκεν εἰς τὰ στήθη μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ· ὅταν δὲ ἔφθαιεν εἰς τὸν στόμαχον ἀνέστρεφεν αὐτὸν καὶ ἐπύρροντο ὅλαί αἱ ἀποκαθήρταις τῆς χολῆς, αἱ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν κατονομασθεῖσαι· αὗται δὲ ἐπύρροντο μετὰ πόνων ὀξέων. Εἰς τοὺς περισσοτέρους δὲ ἐπύρρετο λυγρὴ ἄνευ ἐμέτου, σφοδρὸν προξενούσα σπασμὸν, ὅστις εἰς τοὺς μὲν ἔπικνε μετ' ὀλίγον, εἰς τοὺς δὲ ὅμως ἔπικνε πολὺ βορβόρου. Καὶ τὸ μὲν σῶμα ἔξωθεν ἐγγιζόμενον οὔτε πολὺ θερμὸν ἦτο οὔτε ὠχρὸν, ἀλλ' ὑπερυθρον, πελιδνὸν, κεκαλυμμένον ὑπὸ μικρῶν φλυακτινῶν καὶ ἐλκῶν· ἔσθωθεν δὲ οὕτως ἐκαίετο ὥστε δὲν ἠνείχετο οὔτε τὰ λεπτότερα ἱμάτια, οὔτε τὰς σινδόνας, οὔτε ἄλλο τι. Οἱ ἀσθενεῖς ἤμελον νὰ μένωσι γυμνοὶ καὶ εὐχαρίστως ἔρριπτον ἐκυτοὺς εἰς ὕδωρ ψυχρὸν. Καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν παρημελημένων ἀνθρώπων, βασκανιζόμενοι ὑπὸ ἀπύστου δίψης, ἔπιπτον εἰς τὰ φρέατα· ἡ δίψα δὲ ἐκείνη, εἴτε ἔπινον ὀλίγον εἴτε ἔπινον πολὺ, ἔμενεν ἡ αὐτή. Ἡ ἀέννητος παρχὴ καὶ ἡ ἀγρυπνία

ἐδάφρυνεν αὐτούς. Καὶ τὸ σῶμα, ἐφ' ὅσον χρόνον ἡ νόσος ἀκμᾷζει, δὲν μακραίνεται, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν εἰς τὴν ταλαιπωρίαν, οὕτως ὥστε οἱ πλεῖστοι τῶν ἀσθενῶν διεσθήρουν ἀκόμῃ δυνάμιν τινα ὅταν ἀπέθνησκον κατὰ τὴν ἐννάτην ἢ ἐβδόμην ἡμέραν κατὰναλισκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος· ἢ, ἐὰν διέφευγον τὸν θάνατον κατὰ τὸ τέλος τοῦτο, τὸ νόσημα κατέβαιναν εἰς τὴν κοιλίαν καὶ ἐπροξένει εἰς αὐτὴν ἰσχυρὰν ἔλκωσιν τὴν ὑποίαν παρηκολούθει ἐπίμονος διάρροια καὶ ὅταν ἐκ τῆς ὑποίης οἱ πολλοὶ κατόπιν ἀπέθνησκον. Οὕτω λοιπὸν τὸ νόσημα ἄνωθεν ἀρξάμενον καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ κατὰ πρῶτον ἰδρυθὲν, διέτρεχε βαθμηδὸν ὅλον τὸ σῶμα ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἐάν τις διέφευγε τὰ σπουδαιότερα συμπτώματα, τὸ κακὸν προσέβαλλε τὰ ἄκρα ἀρῖνον ἔχνη τῆς διαβάσεώς του· διότι ἐνέσκηπτεν εἰς τὰ αἰδοῖα καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, καὶ πολλοὶ διέφευγον τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀπωλείας τῶν μελῶν τούτων, ἄλλοι δὲ διὰ τῆς τῶν ὀρθακμῶν, ἄλλοι τέλος ἔχονον ἐντελῶς τὴν μνήμην καὶ ἐγειρόμενοι δὲν ἀνεγνώριζον μήτε ἑαυτοὺς μήτε τοὺς οἰκείους.

50. Ἡ νόσος αὕτη, τὸ εἶδος τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγραφῇ, ἐνέσκηπτεν εἰς ἕκαστον μετὰ βιαιότητος ὑπερβαίνουσης τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις. Ἀπόδειξις δὲ ὅτι διέφερε πᾶσιν τῶν γνωστῶν ἀσθενειῶν εἶναι ἡ ἐξῆς· τὰ σαρκοβόρα ὄργανα καὶ τὰ τετράποδα ὅσα τρέφονται δι' ἀνθρωπίνων πτωμάτων, μολονότι ἔμεναν πολλὰ τοιαῦτα δὲν ἐπλησίιζον ἢ ἐὰν ἐγεύοντο ἐνεκροῦντο. Τεκμήριον τούτου σαφές ἐγένετο ἢ οὔτε περὶ τὰ πτώματα οὔτε ἀλλαχοῦ παρουσία τῶν ὀρνέων τούτων· καὶ οἱ κύνες δὲ οἱ συνδικαιτώμενοι μετὰ τῶν ἀνθρώπων καθίστων τὸ σκινόμενον τοῦτο μᾶλλον ἐπαίσθητόν.

51. Τὸ νόσημα λοιπὸν τοῦτο (πολλὰ καὶ διάφορα

παράλειπον συμπτώματα διατοκνούμενα διαφόρως ἐπὶ ἐκάστου ἀνθρώπου) τοιοῦτον ἦτο ἐν γένει. Ἐφ' ὅσον χρόνον δὲ διήρκεσεν, οὐδεμία τῶν συνήθων ἀσθενειῶν ἐμᾶστιζε τὴν κοινωνίαν, ἢ ἐὰν συνέβαινε καμμία μετετρέπετο εἰς τοῦτο. Ἀπέθνησκον δὲ οἱ μὲν ἄνευ θεραπείας, οἱ δὲ μετὰ πολλῶν περιποιήσεων. Δὲν εὐρέθη δὲ οὕτως εἰπεῖν οὔτε ἐν ἱαμᾷ ὅπερ προσφερόμενον νὰ ἡδύνετο νὰ ὠφελητῇ· διότι ἐκεῖνο ὅπερ ὠφέλει τὸν ἕνα ἐβλάπτε τὸν ἄλλον. Οὐδεμία κρεῖται, ἰσχυρὰ ἢ ἀσθενής, ἡδυνήθη νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὸ κακὸν τοῦτο, ἀλλὰ τὰ πάντα ἀνηρπάζοντο, καὶ αὐτοὶ οἱ μετὰ πάσης μερίμνης θεραπευόμενοι. Τὸ δεινότατον τοῦ κακοῦ ἦτο ἡ ἀθυμία ὑπ' ἧς κατελαμβάνοντο οἱ πάσχοντες (οἵτινες εὐθύς ἀπελπίζόμενοι πολὺ περισσότερον ἐνέδιδον καὶ δὲν ἀνταίχον), πκρέχοντες δὲ ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον τὰς θεραπείας τῶν ἀπέθνησκον ὡς τὰ πρόβατα· καὶ τοῦτο ἐπροξένει τὴν πλείστην φθοράν. Ὅσοι ὑπὸ φόβου δὲν ἤθελον νὰ συγκοινωνήσωσι πρὸς ἀλλήλους, ἀπέθνησκον ἀβοήθητοι, καὶ πολλὰὶ οἰκίαι ἐρημώθησαν οὕτω ἐλλείψει συνδρομῆς· ὅσοι δὲ ἐπλησίον τούς ἀσθενεῖς προσεδίχλοντο ἀμέσως, καὶ πρὸ πάντων οἱ καυχώμενοι ὅτι δὲν ἐφοβοῦντο· διότι ὑπ' αἰσχύνης ἐδεικνύοντο ἀφειδεῖς πρὸς ἐκουτοὺς καὶ εἰσῆρχοντο πρὸς τοὺς φίλους, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ οἱ οἰκεῖοι, νικώμενοι ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κακοῦ, ἐβαρύνοντο ἐπὶ τέλους τοὺς ὀλοφυρμούς τῶν ἀποθνησκόντων. Ἐκεῖνοι ἐν τούτοις οἵτινες διέφυγον τὸν κίνδυνον, ἤσθάνοντο πλειοτέραν συμπάθειαν καὶ πρὸς τοὺς θνήσκοντας καὶ πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, διότι προσέβλεπον τὸν κίνδυνον καὶ διετέλουν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ, τοῦ κακοῦ μὴ προσβέλλοντος θανάσιμως τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον δις. Οἱ τοιοῦτοι δὲ καὶ ἐμακκρίζοντο ὑπὸ τῶν ἄλλων καὶ χαίροντες διὰ τὴν παρούσαν στιγμὴν εἶχον ἀβεββαίαν τινὰ ἐλπίδα ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον δὲν ἤθελον ἀρπαγῇ ὑπ' ἄλλου νοσήματός.

52. Πρὸς τῇ ὑπαρχούσῃ συμφορᾷ, ἐπίεσεν ἔτι μάλλον τοὺς Ἀθηναίους ἢ μετακόμισις τῶν ἀγροτῶν εἰς τὸ ἄστυ, οἵτινες πρὸ πάντων ἔπαθον. Διότι μὴ ὑπαρχουσῶν οἰκιῶν ἠναγκάσθησαν νὰ καταλύσωσιν ἐν ὥρᾳ θέρους εἰς καλύβας πνιγρὰς καὶ τούτου ἕνεκα ἀπέθνησκον πολλοὶ μετὰ μεγίστης ἀταξίας. Τὰ σώματα τῶν ἀποθνησκόντων ἐκείντο νεκρά τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ, καὶ πολλοὶ ἡμιθανεῖς ἐκυλίωντο εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ περὶ τὰς κρήνας ἀπάσας κατεχόμενοι ὑπὸ φλογερᾷ δίψῃ· καὶ τὰ ἱερὰ δὲ ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐσκήνουν ἦσαν πλήρη νεκρῶν, ἐκεῖ ἐντὸς ἀποθνησκόντων τῶν ἀνθρώπων· διότι ἕνεκα τοῦ ὑπερβῆλλοντος κακοῦ, μὴ ἡξεύροντες τί θὰ γίνωσιν, ἀπώλεσαν τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια. Ὅλκι αἱ συνήθειαι αἱ ἐπικρατοῦσαι πρότερον διὰ τὰς ταφὰς παρεβιάσθησαν, καὶ ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς ὕπως ἡδύναντο. Καὶ πολλοὶ στερούμενοι τῶν πρὸς ταφὴν ἀναγκαίων κατέφευγον εἰς ἐπονείδιστά μέσα ἕνεκα τῶν συχῶν ἀποβιώσεων ἐν ταῖς οἰκογενεαῖς των· οἱ μὲν ἀπέθετον τοὺς ἐαυτῶν νεκροὺς εἰς πυρὰς αἵτινες δὲν τοῖς ἀνῆκον καὶ προλαμβάνοντες τοὺς στήσαντας αὐτὰς ἔθετον πῦρ· οἱ δὲ, ἄλλου καιομένου, ῥίπτοντες ἄνωθεν ἐκείνον τὸν ὁποῖον ἔφερον ἔφευγον.

53. Τὸ νόσημα τοῦτο ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῶν πρώτων ἀταξιῶν τῆς πόλεως, διότι ἕκαστος εὐκολώτερον ἐτόλμα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κρυφίως μόνον ἐξετέλει, βλέπων ὅτι δι' αἰφνιδίως μεταβολῆς οἱ μὲν πλούσιοι ἀπέθνησκον ἐξ ἀπροόπτου, οἱ δὲ πρότερον οὐδὲν κεκτημένοι κατελάμβανον εὐθὺς τὰ ὑπάρχοντά των. Θεωροῦντες τὰ σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως ἐφήμερα, δὲν ἐσκέπτοντο ἄλλο εἰμὴ πῶς νὰ ἀπολαύσωσι καὶ νὰ εὐχαιριστήσωσι τὰς ὀρέξεις των. Οὐδεὶς ἦτο πρόθυμος νὰ ἐπιδοθῇ εἰς κοπιαστικὴν ἐργασίαν, διότι οὐδεὶς ἐγίνωσκεν ἐάν ᾔθελε ζήσει ἵνα κατορθώσῃ ταύτην. Ὅτι ἦτο γνωστὸν ὡς εὐχάριστον καὶ ὡς παρέχον πολλὰ κέρδη, τοῦτο κατέστη

καλὸν καὶ χρήσιμον. Οὕτε ὁ φόβος τῶν θεῶν οὕτε ὁ φόβος τῶν νόμων ἐμπόδιζε τοὺς ἀνθρώπους· τὸ πρῶτον, διότι βλέποντες τοὺς πολίτας ὅλους ἀποθνήσκοντας ἀδιακρίτως, ἔκρανον ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε διαφορὰ μεταξὺ εὐσεβεῖας καὶ ἀσεθείας· τὸ δεύτερον, διότι οὐδεὶς ἤλπιζεν ὅτι ἤθελε ζῆσει μέχρις οὗ δικάσθῃ καὶ τιμωρηθῇ, πολὺ δὲ περισσότερον ἐφοβοῦντο τὴν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τῶν ἐπιπρεμαμένην ἀπόφασιν καὶ ἔκρανον εὐλογον, πρὶν προσβληθῶσιν ὑπ' αὐτῆς, νὰ ἀπολαύσωσιν ὀλίγην τινὰ ἡδονὴν βίου.

54. Οἱ Ἀθηναῖοι περιπεσόντες εἰς τοιοῦτο πάθος ἐπὶ ἔξοντο, ἐντὸς μὲν ἕνεκα τῶν θνησκόντων ἀνθρώπων, ἐκτὸς δὲ ἕνεκα τῆς δηλώσεως τῶν ἀγρῶν των. Ἐν τῇ δυστυχίᾳ δὲ ταύτῃ ἐνθυμήθησαν φυσικῶς τὸν ἀκόλουθον στίχον, τὸν ὁποῖον οἱ πρεσβύτεροι ἔλεγον ὅτι εἶχον ἀκούσει ἄλλοτε ψαλλόμενον, «Θέλει ἔλθαι δωρικὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς μετ' αὐτοῦ.» Ἐκ τούτου λοιπὸν ἠγέρθη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, λεγόντων τινῶν ὅτι ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ οἱ ἄρχαοι δὲν ἔλεγον λοιμὸν ἀλλὰ λιμὸν· ὑπερίσχυσεν ὁμῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ γνώμη τῶν λεγόντων λοιμὸν, διότι οἱ ἄνθρωποι συνταυτίζουσι τὰς ἀναμνήσεις των μὲ τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα πάσχουσιν. Ἐὰν ὁμῶς ἐγερθῇ ποτε ἄλλος δωρικὸς πόλεμος μετὰ τῶν παρόντων καὶ συμπέσῃ νὰ συμβῇ λιμὸς, νομίζω ὅτι θὰ ὑπερίσχυσῃ ἡ ἀντίθετος γνώμη. Ἐνθυμοῦντο δὲ καὶ τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους χρησμὸν ὅστις εἶχον λάβει γινώσκιν αὐτοῦ, ὅταν ἐρωτηθεῖς ὁ θεὸς παρ' αὐτῶν ἂν ἔπρεπε νὰ πολεμήσωσιν, ἀπεκρίθη ὅτι θὰ ἐνίκων ἂν ἐπολέμουν κατὰ κράτος, προσθεὶς ὅτι καὶ αὐτὸς θέλει ἔλθαι εἰς ἀντίληψιν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐζήτουν νὰ συνδύσωσι τὸν χρησμὸν μὲ τὰ γινόμενα, καθότι ἡ νόσος ἤρξατο ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Πελοποννησίων. Καὶ εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον δὲν εἰσῆλθεν αὕτη, ὅπερ ἄξιον προσοχῆς, ἐδεκχάτισεν ὁμῶς πρὸ πάντων τὰς Ἀθήνας, ἔπειτα δὲ τὰ

πολυανθρωπότητά ἐκ τῶν ἄλλων χωρίων. Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπισυμβῆσαν νόσον.

55. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἀφοῦ ἐδήλωσαν τὴν πεδιάδα, ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν χώραν τὴν καλουμένην Πάραλον μέχρι τοῦ Λαυρίου ὅπου ὑπάρχουσι τὰ τῶν Ἀθηναίων μεταλλεῖα τοῦ ἀργύρου. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδήλωσαν τὸ μέρος τὸ ὅπου ὄν βλέπει πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ἔπειτα δὲ τὸ πρὸς τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Ἀνδρον ἐστραμμένον. Ὁ δὲ Περικλῆς, στρατηγὸς ὢν καὶ τότε, περὶ μὲν τοῦ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπεξέλθωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχεν ὥς καὶ κατὰ τὴν προτέραν εἰσβολήν.

56. Ἐνὸς δὲ οἱ Πελοποννήσιοι ἦσαν ἀκόμῃ εἰς τὴν πεδιάδα καὶ δὲν εἶχον φθάσει εἰς τὴν παραλίαν, ὁ Περικλῆς παρσκευάσεν ἑκάτον πλοῖα διὰ νὰ πλεύσῃ κατὰ τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἅμα ἡτοιμάσθησαν ἀνοίχθῃ εἰς τὸ πέλαγος. Εἰσεβίβασε δὲ εἰς αὐτὰ τετρακισχιλίους ὀπλίτας Ἀθηναίους καὶ τριακισίους ἵππεῖς ἐπὶ πλοίων ἱππαγωγῶν τότε κατὰ πρῶτον κατσκευασθέντων ἐκ τῶν παλαιῶν πλοίων· συνεξέστράτευσαν δὲ καὶ οἱ Χῆοι καὶ οἱ Λέσβιοι μετὰ πεντήκοντα πλοίων. Ὅτε δὲ ἀνήγετο ὁ στόλος οὗτος τῶν Ἀθηναίων, κατέλιπε τοὺς Πελοποννησίους ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἀττικῆς. Ἐλθόντες οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τῆς Πελοποννήσου ἐδήλωσαν τὰ πλεῖστα μέρη τῆς χώρας καὶ προσεχλόντες τὴν πόλιν ἤλπισαν ὅτι ἤθελον τὴν κυριεύσει, ἀλλ' ἀπέτυχον. Ἀφῆσαντες λοιπὸν τὴν Ἐπίδαυρον ἐδήλωσαν τὴν Τροιζηνίδα γῆν καὶ τὴν Ἀλιάδα καὶ τὴν Ἑρμιονίδα· ὅλα δὲ ταῦτα εἶναι ἐπιθαλάσσια μέρη τῆς Πελοποννήσου. Ἀποπλεύσαντες δὲ καὶ ἐκεῖθεν ἔφθασαν εἰς Πρασιὰς παράλιον πόλιν τῆς Λακωνικῆς, καὶ οὐ μόνον τὴν χώραν ἐδήλωσαν ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν ἐκυρίευσαν καὶ διήρπασαν. Ταῦτα ποιήσαντες ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Τοὺς Πελοποννησίους ὅμως δὲν τοὺς εὗρον πλέον εἰς τὴν Ἀττικὴν διότι εἶχον ἀναχωρήσει.

57. Ἐφ' ὅσον δὲ χρόνον οἱ Πελοποννήσιοι ἦσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξστράτευον διὰ τῶν πλοίων, ἡ νόσος κατέστρεψε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἐν τῇ πόλει, οὕτως ὥστε ἐλέχθη ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι φοβηθέντες τὸ νόσημα, ἅμα ἔμαθον παρὰ τῶν αὐτομόλων ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἶδον ἰδίους ὁμῆσαι τοὺς θνήσκοντας, ἔσπευσαν νὰ ἐξέλθωσι τῆς χώρας. Κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ταύτην εἰσβολὴν παρέμειναν πλείοτερον χρόνον καὶ ἐδήλωσαν ὅλους τοὺς ἀγρούς, διότι ἔμειναν τεσσαρῶντα ὁλοκλήρους ἡμέρας εἰς Ἀττικὴν.

58. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος Ἀγνων ὁ Νικίου καὶ Κλειόπομπος ὁ Κλεινίου, συστράτηγοι ὄντες τοῦ Περικλέους, λαβόντες τὸν στρατὸν τὸν ὁποῖον μετεχειρίσθη ἐκεῖνος ἐστράτευσαν ἀμέσως κατὰ τῶν Χαλκιδέων τῆς Θοράκης καὶ κατὰ τῆς Ποτιδίας, πολιορκουμένης εἰσέτι. Φθίσαντες δὲ, καὶ μηχανὰς ἔστησαν κατὰ τῆς Ποτιδίας καὶ προσεπύθον πικροτρόπως νὰ τὴν κυριεύσωσιν. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν μήτε τοῦτο νὰ πράξωσι μήτε ἄλλο τι ἄξιον τῶν δυνάμεων των· διότι ἐπελθοῦσα ἡ νόσος καὶ ἐνταῦθα πολὺ ἐπίεσε τοὺς Ἀθηναίους, καταστρέφουσαν τὸν στρατὸν, τοσοῦτον ὥστε καὶ οἱ πρότερον στρατιῶται εἴτινες προτοῦ ἀπήλαυνον ἄρκους ὑγείας ἐμολύνθησαν ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Ἀγωνος ἐλθόντων ἐξ Ἀθηνῶν. Ὁ Φορμίων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ χίλιοι ἐξακόσιοι δὲν ἦσαν πλέον εἰς τοὺς Χαλκιδεῖς. Ὁ μὲν λοιπὸν Ἀγγων ἀνεχώρησε πάλιν μετὰ τῶν πλοίων εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπολέσας ἐντὸς τεσσαρῶν ἡμερῶν ἐκ τῆς νόσου χίλιους πεντήκοντα ὁπλίτας ἐκ τῶν τετρακισχιλίων· οἱ δὲ προηγούμενοι στρατιῶται μείναντες εἰς τὴν χώραν ἐπολιόρουν τὴν Ποτίδαιαν.

59. Μετὰ τὴν δευτέραν εἰσβολὴν τῶν Πελοποννησίων οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ καὶ ἡ χώρα αὐτῶν εἶχε δρωθῇ ἐκ δευτέρου, ἡ δὲ νόσος καὶ ὁ πόλεμος ἐπέζον αὐτοὺς συγ-

χρόνως, μετέβηλον φρονήματα, καὶ τὸν μὲν Περικλέα κατηνύοντο ὡς πέσαντα αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσι, πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐρχίνοντο δικταθειμένοι νὰ ἐνδύσωσι. Ἐκὶ τῶντι ἔπεμψαν πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις τινας, ἀλλ' οἱ πρέσβεις ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι. Περιεθόντες εἰς ἄκραν αἰαχανίαν ἐπετίθεντο κατὰ τοῦ Περικλέους. Οὗτος δὲ βλέπων αὐτοὺς δυσφοροῦντας πρὸς τὰ παρόντα δεινὰ, καὶ πράττοντας ὅλα ὅσα προσεῖδε, συνεχάλεσεν ἐκκλησίαν (διότι ἦτο ἀκόμη στρατηγός) θέλων νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ μετατρέψῃ τὴν ὁργὴν των ἐπὶ τὸ ἡπιώτερον καὶ μᾶλλον εὐελπί. Ἀναβὰς δὲ εἰς τὸ βῆμα εἶπε ταῦτα·

60. «Οὐδόλως μὲ ἐκπλήττουσι τὰ κατ' ἐμοῦ σημεῖα τῆς ὁργῆς ὑμῶν (διότι καλῶς γινώσκω τὰς αἰτίας) διὰ τοῦτο συνεχάλεσα ἐκκλησίαν ἵνα σᾶς μεμφθῶ καὶ σᾶς ὑπομνήσκω ὅτι ἀδίκως καταφέρεσθε κατ' ἐμοῦ καὶ ἐνδίδετε εἰς τὰς δυστυχίας. Ἐγὼ νομίζω, ὅτι πλείοτερον τὰ ἔτομα εἶναι εὐτυχῆ ὅταν ἡ πόλις ὅλη εὐπραγῇ παρὰ ἂν τὰ ἔτομα εὐτυχοῦσιν ἢ δὲ πόλις ἀθρόα μικραίνεται. Ὁ εὐτυχῶν εἰς τὰς ἰδιωτικὰς του ὑποθέσεις συμπεριλαμβάνεται εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος ὅπως καὶ ὁ ἀποτυγχάνων, ἐνῷ ὁ ἀποτυγχάνων πλειότερας ἐλπίδας νὰ σωθῇ ἔχει ἐν εὐτυχούσῃ πόλει ἢ ἐν δυστυχοῦσῃ. Ἀποῦ λοιπὸν ἢ μὲν πόλις δύναται νὰ ὑποστῇ τὰς μερικὰς τῶν ἀνθρώπων δυστυχίας, εἰς δὲ ἕκαστος ἀδυνατεῖ νὰ ὑφίσταται τὰς ἐκείνης, πάντως πρέπει νὰ ἐνωθῶμεν πρὸς ὑπεράσπισίν της καὶ ὅχι νὰ πράττωμεν ὅ,τι πράττετε σήμερον· παρκαφερθέντες διὰ τὰς οἰκικὰς δυστυχίας ἀμελεῖτε τὴν κοινὴν σωτηρίαν καὶ συναπεφασίσατε σὺ μόνον ἐμὲ νὰ κατηγορῇτε διότι σᾶς συνεβούλευσα νὰ πολεμῇτε, ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς αὐτοὺς διότι συνεμερίσθητε τὴν γνώμην μου. Καὶ ὅμως ὁργίζεσθε ἐναντίον πολίτου ὡς ἐγώ, πολίτου ὅστις ὡς νομίζω οὐδενὸς εἶναι κατώτερος εἰς τὸ νὰ ἐννοῇ τὰ συμφέροντα καὶ νὰ παρι-

στῆ ταῦτα σαφῶς διὰ τοῦ λόγου, ὅστις ἀγαπᾷ τὴν πα-
τρίδα καὶ εἶναι ἀφιλοκερδής. Ὁ γινώσκων τὰ ὠφέλιμα
καὶ μὴ διδάσκων αὐτὰ σαφῶς, οὐδόλως διαφέρει τοῦ μὴ
γινώσκοντος· ὁ δὲ ἔχων ἀμφοτέρω ταῦτα τὰ πλεονεκτή-
ματα, διακείμενος ὅμως δυσμενῶς πρὸς τὴν πόλιν, δὲν
θὰ ἐξέθετε τὰ συμφέροντα τῇ πόλει· ὡς θὰ ἐπραττεν
ἐὰν ἦτο φιλόπολις· ὁ ἔχων τέλος καὶ τὸ προσὸν τοῦτο,
νικώμενος ὅμως ὑπὸ τῶν χρημάτων, θὰ ἐπώλει βλα ταῦτα
ἀντὶ χρημάτων. Ὡστε ἀφοῦ πιστεύσαντες ὅτι εἶχα μᾶλ-
λον παντὸς ἄλλου τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἕστω καὶ
μετρίως, ἐπεισθήτε νὰ πολεμήσετε, παρκαλόγως μὲ κα-
τηγορεῖτε σήμερον ὅτι σὺς ἀδικῶ.

61. «Τῶντι ὅσοι ἔχουσιν ἐλευθερίαν ἐκλογῆς καὶ
εἶναι εὐτυχεῖς, μεγάλως θὰ ἦσαν παρήφρονες ἐὰν ἐξέ-
λεγον τὸν πόλεμον· ἀλλ' ἐὰν ἦτο ἀνάγκη ἢ νὰ υποκύψωσι
καὶ νὰ υποστῶσιν ἀμέσως τὸν ξένον ζυγὸν ἢ νὰ κινδυ-
νεύσωσι καὶ σωθῶσι, μᾶλλον ἄξιός μου φησὶ θὰ ἦτο ὁ
φυγὼν τὸν κίνδυνον ἢ ὁ υποστὰς αὐτόν. Καὶ ἐγὼ μὲν
εἶμαι ὁ αὐτός καὶ δὲν μεταβάλλομαι· ὑμεῖς δὲ μετα-
βάλλεσθε, ἐπειδὴ συνέβη νὰ πεισθῇτε μὲν ὅτι ἦθε
ἀβλαβεῖς, νὰ μεταμεληθῇτε δὲ σήμερον ὅτε πᾶσχετε.
Ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τοῦ φρονήματος ὑμῶν νομίζετε τὰς
συμβουλὰς μου ὡς μὴ ὀρθὰς, διότι ἐκκτος αἰσθάνεται
ἀμέσως τὴν ἰδίαν βλάβην, πάντες δὲ δὲν καθορῶσι τὴν
ἐν τῷ μέλλοντι κοινὴν ὠφέλειαν. Εἰς τοιαύτην μεγάλην
μεταβολὴν ἥτις ἐπῆλθεν αἰρνιδίως, τὸ φρόνημα ὑμῶν
ἔγινε πολὺ ταπεινὸν καὶ δὲν δύνανθε νὰ ἐγκαρτερήτετε
εἰς τὰ ἀποφασισθέντα. Διότι καταβάλλουσι τὸ φρόνημα
τὰ αἰρνιδία καὶ ἀπροσδόκητα καὶ τὰ παρὰ πάντα ὑπο-
λογισμὸν συμβαίνοντα· τοῦτο συνέβη καὶ εἰς ὑμᾶς· εἰσεκ
τῆς νόσου ἥτις ἐπῆλθε πρὸς τοῖς ἄλλοις δεινοῖς. Οἱ-
κῶντες ὅμως πόλιν μεγάλην καὶ ἀνταθερχομένην μὲ
ἤδη ἀνάλογαν τοῦ μεγέθους αὐτῆς, πρέπει καὶ εἰς τὰς
μεγίστας συμφορὰς νὰ ἀνθίστασθε καὶ τὸ ἀζῖωμα αὐτῆς

νὰ μὴ ἀφανίζετε (διότι οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουσι νὰ μέμψωνται ἐπίσης τὸν διὰ δειλίην φαινόμενον κατώτερον τῆς δοξῆς ἣν ἔχει, καθὼς καὶ νὰ μισῶσι τὸν διὰ θρασύτητα ἐπιδιώκοντα δόξαν ἥτις δὲν τῷ ἀνήκει). Λησμονήσατε λοιπὸν τὰς ἰδίαις συμφοραῖς καὶ ἀσχοληθῆτε περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας.

62. Ὁ Ἐάν φοβῆσθε μήπως οἱ κόποι τοῦ παρόντος πολέμου περπατῶσιν ἐπὶ πολὺ καὶ μήπως ἐπὶ τέλους δὲν ὑπερισχύσετε, ἀρκεσθῆτε εἰς ὅσα σᾶς εἶπον ἤδη πολλάκις διὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι ὁ φόβος οὗτος εἶναι ἀδόξαιμος. Θέλω προσθέσει δὲ καὶ τὸ ἐξῆς πλεονέκτημα, τὸ ὅποῖον ἀνυπολόγιστον εἰς τὸ μέγεθος τῆς ἡγεμονικῆς ἡμῶν, νομίζω ὅτι οὔτε ὑμεῖς αὐτοὶ ἐσυλλογίσθητέ ποτε ὅτι ἔχετε, οὔτε ἐγὼ ἐμνημόνευσαι εἰς τοὺς προγενεστέρους λόγους μου· καὶ οὔτε σήμερον θὰ σᾶς ἀνέφερον τοῦτο ἐπειδὴ ἔχει ὅψιν καὶ πῶς ἀλκζονικὴν, ἐάν δὲν σᾶς ἔβλεπον καταπεπληγμένους παρὰ λόγους. Νομίζετε ὅτι μόνον ἐπὶ τῶν συμμάχων ἄρχετε, ἐγὼ δὲ διατείνομαι ὅτι ἐκ τῶν δύο μερῶν τὰ ὑποῖα φανερά εἶναι προωρισμένα εἰς χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων, τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, ὑμεῖς εἰσθε οἱ ἀπύλυτοι κύριοι τοῦ ἐνὸς οὐ μόνον καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἣν κατέχετε σήμερον, ἀλλὰ καὶ πλείοτερον ἀκόμη ἐάν θελήσετε· καὶ οὐδεὶς οὔτε βρασιλεύς οὔτε ἄλλος κανεὶς λαὸς ἐκ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι ἱκανὸς νὰ παρακαλύσῃ ὑμᾶς πλέοντας διὰ τοῦ ὑπάρχοντος στόλου. Ὡστε αὕτη ἡ δύναμις φαίνεται πολλῶν μείζων τῆς τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ἀγρῶν, ὧν στερηθέντες νομίζετε ὅτι ἐστερήθητε μεγάλων πραγμάτων· οὐδὲ εἶναι πρέπον νὰ θλιβέσθε διὰ τὴν στέρησιν πραγμάτων τὰ ὅποια παραβαλλόμενα μὲ τὴν δύναμιν σας δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν ἄλλην ἀξίαν εἰμὴ κηπαρίων καὶ ἐπιδειγμάτων πλούτου. Σκεφθῆτε ὅτι διὰ μὲν τῆς ἐλευθερίας, ἐάν διὰ τῶν ἀγώνων μας διατηρήσωμεν αὐτήν, εὐκόλως θέλομεν ἀνακτήσει ταῦτα, διὰ δὲ τῆς ὑποταγῆς μας εἰς

ἄλλους καὶ τὰ προκεκτημένα θέλουσιν ἐλαττωθῇ. Ὑπὸ τὴν διπλὴν ταύτην ἔποψιν δὲν πρέπει νὰ φκνῶμεν κατώτεροι τῶν πατέρων ἡμῶν οἵτινες οὐχὶ κληρονομήσαντες ἀλλὰ μετὰ κόπων κτησάμενοι καὶ προσέτι διχώσαντες παρέδωσαν εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμιν ταύτην (εἶναι δὲ αἰσχρούτερον νὰ ἀπολέσῃ τις ὅ,τι ἐκέκτητο παρὰ νὰ ἀποτύχῃ ὅπως κτήσῃται αὐτό.) Βαδίσατε λοιπὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν γενναίως οὐχὶ μόνον μετὰ τυφλοῦ ἀλλὰ καὶ μετ' ἐλλόγου θάρρους. Διότι ἡ ἀμάθεια, ὅταν συναδεύεται με εὐτυχίαν, δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ ὑπερηφάνειαν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν δειλὸν, ἐνῶ τὸ ἔλλογον θάρρος δὲν ἀνῆκει εἰμὴ εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἐν συνειδήσει πιστεύει ὅτι εἶναι ὑπέρτερος τοῦ ἐχθροῦ. Τοῦτο δὲ τὸ κῆσθημα ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς. Ἐν ὁμοίᾳ τύχῃ ἡ πεποιθήσις τῆς ὑπεροχῆς καθιστᾷ τὴν τόλμην ἀσφαλεστέραν, καὶ δὲν στηρίζεται τόσον εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς ὁποίας ἡ δύναμις φαίνεται ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ, ὅσον εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν ἰδίων μέσων ἥτις καθιστᾷ τὸ μέλλον ἀσφαλεστέρον.

63. «Τὴν τιμὴν ταύτην ἥτις προέρχεται ὡς ἐκ τῆς θυνάμεως τῆς πόλεως ἡμῶν καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι ὑπερηφανεύεσθε, καθῆκιν ὑμῶν εἶναι νὰ διατηρήσετε διὰ πάσης θυσίας καὶ νὰ μὴ φύγετε τοὺς κόπους, ἐκτὸς ἐὰν πύσσετε νὰ ἐπιδιώκετε τιμὰς· μὴ νομίζετε ὅτι πρόκειται ἀγῶν περὶ ἐνὸς μόνου, νὰ μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀντὶ ἐλευθέρων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς στερήσεως τῆς ἀρχῆς καὶ περὶ τοῦ κινδύνου ὅστις δύναται νὰ προκύψῃ ἐκ τοῦ μίσους τὸ ὅποῖον ἐπεσύρχτε διαρκούσης τῆς κυριαρχίας σας. Ταύτην νὰ καταθέσητε δὲν εἶναι πλέον δυνατόν, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπὸ φόβου ἢ ἀδραχνείας σᾶς παρεκίνηι τις πρὸς τὴν ἡρωϊκὴν ταύτην πράξιν· διότι ἐξασκεῖτε ταύτην ὡς τυρκηνίαν, τὴν ὁποίαν φαίνεται μὲν ἀδίκον νὰ καταλάβῃ τις, εἶναι δὲ επικίνδυνον νὰ ἀπολέσῃ. Ὅσοι ἤθελον συμβουλευθεῖν τοῦτο, ἐὰν ἔπειθον τοὺς ἀκούοντας, τᾶχιστα ἤθελον ἀφανίσαι τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει

ἀκόμῃ ὅτι ἤθελον δυνήθῃ νὰ διατηρήσῃσι τὴν αὐτονομίαν των· διότι ἡ ἡσυχία δὲν ἐσφαλίζεται ἐὰν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν δραστηριότητος, οὐδὲ ἀρμόζει εἰς κυρίαρχον πόλιν, ἀλλ' εἰς ὑπόδουλον, νὰ ὑπακούῃ εἰς ἄλλην χάριν τῆς ἰδίας ἐκυτῆς ἀσφαλείας.

64. «Ὑμεῖς δὲ μὴ παρασύρεσθε ὑπὸ τοιούτων φίλων τῆς εἰρήνης· ἀποῦ συνεμερίσθητε τὴν γνώμην μου νὰ πολεμήσωμεν, δὲν πρέπει νὰ ὀργίζεσθε κατ' ἐμοῦ ἐὰν οἱ ἐχθροὶ ἐπελθόντες ἐπράξον ὅσα ἦτο ἐπόμενον νὰ πράξωσι μετὰ τὴν ἀρνησίν σας εἰς τὸ νὰ ἐνδώσετε εἰς αὐτοὺς, καὶ ἐὰν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐνέσκηψεν ἡ νόσος αὕτη, πρᾶγμα ὅπερ οὐδόλως ἐπιστεύομεν νὰ συμβῇ. Ἡξεύρω ὅτι ἐν μέρει ἡ νόσος αὕτη μᾶλλον ἢ ἡ δόλιχος τῆς χώρας εἶναι αἰτία νὰ μισοῦμαι παρ' ὑμῶν. Τοῦτο εἶναι ἄδικον, ἐκτὸς ἐὰν, καὶ ὅταν ἀπροσδοκῆτως συμβῇ εὐτυχία τις ὑμῖν, ἀποδώσῃτε αὐτὴν εἰς ἐμέ. Ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὑποφέρνητε καὶ τὰ ἀπὸ τῶν θεῶν προερχόμενα δεινὰ καὶ τὰ ἀπὸ τῶν πολεμίων. Τοιοῦτον ἄλλοτε ἦτο τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως ταύτης, δὲν πρέπει δὲ νὰ πύσῃ σήμερον. Μάθετε καλῶς ὅτι μὴ ὑποκύπτουσα εἰς τὰς συμφοράς, ἀλλὰ θυσιάζουσα πλεῖστα σώματα καὶ κόπους εἰς τοὺς πολέμους ἐπέτυχε μεγίστην φήμην μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκτίσαστο μέχρι τοῦδε μεγίστην δύναμιν ἥτις θὰ ἀπομείνῃ διὰ παντός εἰς τὴν μνήμην τῶν μεταγενεστέρων, καὶ ἐν ποτε μειωθῶμεν κάπως σήμερον (διότι τὰ πάντα ἐν τῇ φύσει αὐξάνουσι καὶ ἐλαττοῦνται.) Μάθετε καλῶς ὅτι Ἕλληνες ὄντες ἤρξαμεν ἐπὶ πλείστων Ἑλλήνων καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις πολέμοις ἀντέσχομεν καὶ ἐναντίον ὅλων καὶ ἐναντίον μεμονωμένων· τέλος ὅτι ὤκνησκαμεν πόλιν πολυκνηρωποτάτην καὶ εὐπορωτάτην κατὰ πάντα. Καὶ ὅμως ὁ μὲν φίλος τῆς εἰρήνης θέλει μεμφθῇ πάντα ταῦτα, ὁ δὲ δραστήριος θέλει ζηλοτυπήσῃ, ὁ δὲ μηδὲν κεκτημένος θέλει φθονήσῃ· ὡς γνωστὸν τὸ νὰ μισῇται τις καὶ νὰ ἡ-

και δυσάρεστος ὑπῆρξεν ὁ κληρὸς ἐκείνων οἵτινες ἤζιωσαν καὶ ἄρξωσιν ἐπὶ τῶν ἄλλων· ὁ ἕνεκα μεγίστων κερδῶν φθονούμενος σκέπτεται ὀρθῶς. Διότι τὸ μέγιστον δὲν διαρκεῖ ἐπὶ πολὺ, ἡ δὲ παρούσα λαμπρότης καὶ ἡ μετέπειτα δόξα καταλείπεται ἀείμνηστος. Ὑμεῖς δὲ προβλέποντες ἐν μὲν τῷ μέλλοντι δόξαν, ἐν δὲ τῷ παρόντι ὄχι αἰσχύνην ἐξασφαλίσατε ταῦτα διὰ τῆς σημερινῆς προθυμίας, μήτε κήρυκας πέμποντες πρὸς τοὺς Ακκεδαίμονιους μήτε διὰ σαφῶν σημείων δεικνύοντες ὅτι καταπονήθητε ὑπὸ τῶν παρόντων δεινῶν. Ἐν ταῖς συμφοραῖς, οἱ ὀλιγώτερον λυπούμενοι καὶ ἐνεργητικώτερον ἀντιστάμενοι, λαοὶ ἢ ἰδιῶται, οὗτοι εἰσὶ κατῆστοι μεταξὺ πάντων. v

65. Ταῦτα λέγων ὁ Περικλῆς προσεπάθει καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν καὶ παραλύσῃ καὶ καὶ στρέψῃ τὴν σκέψιν τῶν ἀπὸ τῶν παρόντων δεινῶν. Οἱ δὲ δημοσίως μὲν ἐπαίσθησαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ καὶ δὲν ἐπεμψαν πλέον πρέσβεις εἰς τὴν Ακκεδαίμονα ἀλλ' ἔκλινον μᾶλλον πρὸς τὸν πόλεμον, ἰδιαιτέρως ὅμως ἐλυποῦντο ἐπὶ τοῖς παθήμασιν· ὁ μὲν δῆμος διότι ἀπώλεσε καὶ αὐτὰ τὰ ὅλγα τὰ ὅποια εἶχεν, οἱ δὲ πλούσιοι διότι ἀπώλεσαν τοὺς ὠραίους ἀγρούς των, τὰς καλὰς οἰκοδομὰς των καὶ τὰ πολυτελῆ ἐπιπλᾶ των, ὅλοι δὲ διότι εἶχον πόλεμον ἀντὶ εἰρήνης. Δὲν ἔπαυσε δὲ ἡ ὀργή των εἰμὴ ἀφοῦ τὸν κατεδίκασαν εἰς χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὕστερον, ὅπερ σὺνηθες εἰς τὸν λαόν, ἐξέλεξαν πάλιν αὐτὸν στρατηγὸν καὶ τῷ ἀνέθεσαν τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων. Τοῦτο δὲ διότι αἱ ἀτομικαὶ συμφοραὶ ἤρχισαν ἤδη καὶ ἀμβλύνονται, καὶ διότι ὁ Περικλῆς τοῖς ἐφάνετο ὅτι ἦτο ὁ μόνος ἄνθρωπος τοῦ ὅποιου εἶχεν ἀνάγκην ἡ πόλις. Διότι ἐφ' ὅσον χρόνον προέστη τῆς πόλεως ἐν καιρῷ εἰρήνης, ἐκυθέρνησε μετριοπαθῶς καὶ ἀσφαλεῖ διεφύλαξεν αὐτὴν καὶ εἰς μεγίστην βαθμὴν δυνάμει προήγαγεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, καὶ

ὅταν ὁ πόλεμος ἐξεργάγῃ, αὐτὴς πάλιν εἶχε προῖδαι τὴν σπουδαϊότητά του. Ἐπέζητε δὲ δύο ἔτη καὶ μῆνας ἑξ, καὶ ἀποῦ ἀπέθανεν ἐγνώρισαν σαφέστερον τὴν ἀκρίθειαν τῶν ὑπολογισμῶν του. Διότι ὁ μὲν Περικλῆς εἶπεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ἤθελον ὑπερτερήσαι ἐὰν ἔμενον ἡσυχάζοντες, ἀρνούμενοι εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ναυτικοῦ, μὴ ἐπεκτείνοντες τὴν ἀρχὴν τῶν καὶ μὴ διικινδυνεύοντες τὴν πόλιν τῶν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι οὐ μόνον ἐπραξαν τὰ ἐναντία ὅλων τούτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἐκανοποιήσωσι τὰς ἰδικιτέρας τῶν φιλοτιμίας καὶ τὰ ἀτομικὰ τῶν συμφορόντων, ἐπεχείρησαν πράγματα ξένα πρὸς τὸν πόλεμον καὶ ἀποβάντων ὁλέθρια καὶ εἰς ἐκυτοὺς καὶ εἰς τοὺς συμμάχους τῶν· διότι ἐὰν μὲν ἐπετύγχανον, ἡ τιμὴ καὶ ἡ ὑσέλειξ ἦσαν μᾶλλον ἰδιωτικαί, ἐὰν δὲ ἀπετύγχανον, ἐβλαπτον τὴν πόλιν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν πόλεμον. Αἰτία δὲ τούτου ἦτο ὅτι ὁ Περικλῆς ἰσχυρὸς ὢν ἔνεκεν τοῦ ἀξιώματός του καὶ τῆς συνέσεώς του καὶ τοῦ ἀδωροδοκίτου χαρακτῆρός του, ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ πλήθους ἀδισμφοισθήτητον ἐπιρροὴν καὶ αὐτὸς μᾶλλον ἦγεν αὐτὸ ἢ ἦγετο ὑπ' αὐτοῦ, καθότι ἐκτῆσατο τὴν ἐπιρροὴν ἐκείνην οὐχὶ διὰ μέσων ἀθεμίτων, καὶ μήτε ἐκολάκευεν αὐτὸ διὰ τῶν λόγων του, ἀλλ' ἀντέλεγε μάλιστα ἐνίοτε μὲ ἦθος κυριαρχικὸν καὶ ὀργίλον. Ὅταν ἐβλεπεν αὐτοὺς περαιομένους ἀκαίρως εἰς ὕδρεις, τοὺς κατέπληττε καὶ τοὺς ἐρόβιζε διὰ τῶν λόγων του, φοβουμένους δὲ πάλιν ἄνευ λόγου, διήγειρεν ἐντέχνως τὸ θάρρος τῶν. Καὶ λόγῳ μὲν ἡ τοιαύτη διοίκησις ἐκαλεῖτο δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ἦτο ἀρχὴ ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρός. Οἱ δὲ διάδοχοι αὐτοῦ, ἴσοι μᾶλλον ὄντες πρὸς ἀλλήλους καὶ ποθοῦντες ἕκαστος νὰ λάβῃ τὸν πρῶτον βαθμόν, ἤρχισαν νὰ κολακεύωσι τὸν δῆμον καὶ νὰ χαλαροῦσι τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων. Ἐκ τούτου προέκυψεν, ὡς συμβαίνει εἰς μεγάλην πόλιν καὶ κυρίαν, πολλά ἄλλα σφάλματα, ἰδίως δὲ ὁ εἰς τὴν

Σικελίαν πλοῦς, ὅστις ἀπέτυχεν ὄχι τόσον διότι δὲν ἐξετίμησαν δεόντως τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις, ὅσον διότι οἱ ψηφίσαντες αὐτὸν δὲν παρέσχον εἰς τοὺς ἀναχωρήσαντας τὰ μέσα ὧν εἶχον ἀνάγκην, ἀλλὰ καταγινόμενοι εἰς τὰς ἰδιαιτέρας τῶν ἐρίδας ὅπως καταλάβωσι τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν, καὶ ἐνέργειαν ὀλιγωτέρην κατέβαλλον περὶ τὴν κκτάρτησιν τοῦ στρατοῦ ἐκείνου καὶ ἐν Ἀθήναις διήγειρον διχονοίας ἀγνώστους μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καί τοι δὲ κατεστρέφησαν ἐν Σικελίᾳ καὶ ἀπωλέσθη τὸ μεῖζον μέρος τοῦ στόλου, οἱ Ἀθηναῖοι, μὲ ὅλην τὴν μετὰ τῶν δικάσασιν, ὅμως τρία ἔτη ἀντέστησαν ἐναντίον τῶν πρότερον ὑπαρχόντων πολεμίων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἐνωθέντων Σικελιωτῶν καὶ τῶν πλείστων ἀποστατησάντων συμμάχων τῶν· τέλος δὲ καὶ κατὰ τοῦ κύρου τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως, ὅστις ἠνώθη μετ' αὐτῶν καὶ παρέτεχε χρήματα εἰς τοὺς Πελοποννησίους διὰ τὸ νικητικόν· καὶ δὲν ἐνέδοσαν εἰμὴ ἀφοῦ πρῶτον ἐξηνητήθησαν ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων εἰς ἃς εἶχον περιπέσει. Τοσοῦτον ὁ Περικλῆς εἶχε προῖδει διὰ τίνων μέσων ἐν τῷ παρόντι πολέμῳ οἱ Ἀθηναῖοι εὐκόλως ἤθελον σώσει τὴν πόλιν ἀπὸ τοὺς Πελοποννησίους.

66. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐστράτευσαν μετὰ πλοίων ἑκατὸν κατὰ τῆς νήσου Ζακύνθου ἣτις κεῖται ἀντιπέραν τῆς "Ήλιδος" ἦσαν δὲ οἱ Ζακύνθιοι ἀποικοὶ τῶν τῆς Πελοποννήσου Ἀχαιῶν καὶ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Ὑπῆρχον δὲ ἐπὶ τῶν πλοίων χίλιοι ὀπλῖται Λακεδαιμόνιοι καὶ νύαρχος ἦτο ὁ Σπαρτιάτης Κνημος. Καὶ ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν ἐδήλωσαν τὰ πλείοτερα μέρη τῆς νήσου, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὴν ὑποτάξωσιν, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

67. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ θέρους ὁ Κορίνθιος Ἀριστεύς καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων Ἀνῆριστος, Νικόλαος, Στρατόδαμος, ὁ Τεγεάτης Τιμαγόρας καὶ ὁ

Ἄργεῖος Πόλλις αὐτόκλητος, μεταδκίνοντες εἰς τὴν Ἀσίην παρὰ τῷ βασιλεῖ ὅπως πείσωσιν αὐτὸν νὰ παρέξῃ χρήματα καὶ συμπολεμήσῃ, ἀφικνοῦνται πρῶτον εἰς Θράκην πρὸς τὸν Σιτῆλκην τὸν Τήρου θέλοντες νὰ πείσωσιν αὐτὸν, ἐὰν ἡδύναντο, νὰ διαλύσῃ τὴν μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίαν καὶ νὰ βοηθήτῃ τὴν Ποτιδαίαν πολιορκουμένην ὑπ' αὐτῶν καὶ ζητοῦντες τὴν συνδρομὴν τοῦ νὰ διαπεράσῃ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ φθάσῃ παρὰ τῷ Φαρνάκῃ τῷ Φαρνακίδῃ, ὅστις ἔμελλε νὰ τοὺς πέμψῃ πρὸς τὸν βασιλέα. Εὐρεθέντες δὲ κατὰ τύχην παρὰ τῷ Σιτῆλκῃ οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων Λέκχος ὁ Καλλιμαχέου καὶ Ἀμεινιάδης ὁ Φιλήμονος, πείθουσι τὸν Σάδοκον τὸν πολιτογραφηθέντα Ἀθηναῖον, τὸν υἱὸν τοῦ Σιτῆλκου, νὰ τοῖς παραδώσῃ τοὺς πρέσβεις ἐκείνους, ἵνα μὴ διακύντες πρὸς τὸν βασιλέα βλάψωσι τὸ καθ' ἑαυτοὺς τὴν θετὴν αὐτοῦ πετρίδα. Ὁ δὲ πεισθεὶς, ἐνῶ ἐπορεύοντο διὰ τῆς Θράκης πρὸς τὸ πλοῖον διὰ τοῦ ὁποίου ἔμελλον νὰ διαπεράσῃ τὸν Ἑλλήσποντον, συλλαμβάνει αὐτοὺς πρὶν ἐπιβιβασθῶσι, συμπέμψας καὶ ἄλλους ἄνδρας μετὰ τοῦ Λεάρχου καὶ τοῦ Ἀμεινιάδου καὶ διατάξας νὰ τοὺς παραδώσωσιν εἰς ἐκείνους· οἱ δὲ λαβόντες ἐκόμισαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀφικομένων δὲ αὐτῶν, οἱ Ἀθηναῖοι, φοβηθέντες μήπως ὁ Ἀριστεύς διαφυγὼν ἤθελε βλάψῃ περισσότερον ἢ πρότερον, καθόσον εἰς αὐτὸν ἀπέδιδον ὅλα τὰ ἐν τῇ Ποτιδαίᾳ καὶ τῇ Θράκῃ συμβαίνοντα, χωρὶς νὰ τοὺς δικάσωσι καὶ νὰ τοὺς ἀφήσωσι νὰ εἴπωσιν ὀλίγα τινα, ἀπέκτειναν πάντας αὐθημερόν καὶ ἔρριψαν εἰς φάραγγας, δικαιολογούμενοι ὅτι ἀπέδιδον τὰ ἴσα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτινας συλλαβόντες τοὺς Ἀθηναίους ἐμπόρους περὶ τὴν Πελοπόννησον πλείοντας ἐπὶ ὀλκῶδων, ἀπέκτειναν αὐτοὺς καὶ εἰς φάραγγας ἔρριψαν. Διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι πάντας ὅσους συνελάμβανον ἐν θανάτῳ ὡς πολεμίους ἐθιγάτωνον, καὶ

τοὺς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμπολεμοῦντας καὶ τοὺς οὐδετέρους.

68. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, τοῦ θέρους τελευτῶντος, οἱ Ἀμπρακιῶται μετὰ πολλῶν βερβάρων τοὺς ὁποίους εἶχον διεγείρει, ἐστράτευσαν κατὰ τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους καὶ τῆς ἄλλης Ἀμφιλοχίας. Ἰδοὺ δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐχθρας τῶν Ἀμπρακιωτῶν κατὰ τῶν Ἀργείων. Μετὰ τὸν τραυικὸν πόλεμον, Ἀμφίλοχος ὁ Ἀμφικρύου ἐπιστρέψας εἰς τὰ ἴδια καὶ μὴ ἀρρασκόμενος εἰς τὴν κατὰ τὴν τοῦ Ἄργους ἀνεχώρησε καὶ ἔκτισε τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος καὶ τὴν ἄλλην Ἀμφιλοχίαν ἐν τῷ Ἀμπρακιῳ κόλπῳ, ὀνομάσας αὐτὸ Ἄργος ἀπὸ τῆς ἐκείνου πατρίδος. Ἐγένετο δὲ ἡ πόλις αὕτη ἡ μεγίστη τῆς Ἀμφιλοχίας καὶ εἶχεν οἰκήτορας πλουσιωτάτους. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς γενεὰς οἱ Ἀργεῖοι πιεζόμενοι ὑπὸ πολλῶν συμφορῶν προτεκάλισαν συνοίκους τοὺς Ἀμπρακιώτας τοὺς ὁμόρους τῇ Ἀμφιλοχικῇ, καὶ τότε πρῶτον ἔμαθον οὗτοι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἣν μεταχειρίζονται μέχρι σήμερον· οἱ δὲ ἄλλοι Ἀμφίλοχοι εἰσὶ βέρβεροι. Τοῦ χρόνου προϊόντος οἱ Ἀμπρακιῶται ἐκβάλλουσι τοὺς Ἀργεῖους καὶ καταλαμβάνουσιν αὐτοὶ τὴν πόλιν. Τούτου δὲ γενομένου οἱ Ἀμφίλοχοι προαδίδουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς Ἀκαρναντας, καὶ ἐπεκαλέσθησαν ἀμρότεροι τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀθηναίων οἵτινες ἐπεμψαν πρὸς αὐτοὺς τὸν στρατηγὸν Φορμίωνα μετὰ τριάκοντα πλοίων. Ἀφικομένου δὲ τοῦ Φορμίωνος κυριεύουσι διὰ τῆς βίβης τὸ Ἄργος, ἐξυλνδρποδίζουσι τοὺς Ἀμπρακιώτας καὶ οἰκοῦσιν αὐτὸ ἀπὸ κοινοῦ Ἀμφίλοχοι καὶ Ἀκαρναντες. Συνεπεὶα τούτου λοιπὸν οἱ Ἀκαρναντες εἰσηλθόντες εἰς τὴν συμμάχίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ οἱ Ἀμπρακιῶται συνέλαβον μῖτος ἀδιέλλακτον κατὰ τῶν Ἀργείων ἕνεκα τοῦ ἀνδραποδισμοῦ εἰς ὃν εἶχον ὑποβληθῆ. Ὑστερον δὲ διζακοῦντος τοῦ παρόντος πολέμου οἱ Ἀμπρακιῶται, ἐνωθέντες μετὰ τῶν Χαόνων καὶ ἄλλων βερβάρων ἐκ

τῶν πλησιοχώρων ἐπεχείρησαν τὴν ἐκστρατείαν τὴν ὁποῖαν ἀνεφέραμεν καὶ ἐλθόντες πλησίον τοῦ Ἄργους τῆς μὲν χώρας ἐγένοντο κύριοι, τὴν δὲ πόλιν προσβαλόντες καὶ μὴ δυνηθέντες νὰ κυριεύσωσιν, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ διελύθησαν κατὰ ἔθνη. Τοιαῦτα ὑπῆρχον τὰ γεγονότα τοῦ θέρους τούτου.

69. Κατὰ τὸν ἐπόμενον δὲ χειμῶνα οἱ Ἀθηναῖοι ἔκοσι μὲν πλοῖα ἔστειλαν περὶ τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φορμίωνα, ὅστις σταθμεύσας εἰς Ναύπακτον προσεῖχε μήτε νὰ ἐκπλέῃ τις ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Κρισαίου κόλπου μήτε νὰ εἰσπλέῃ, ἕτερα δὲ ἑξ κατὰ τῆς Καρίας καὶ Λυκίας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μελήσανδρον, ὅπως ταῦτα ἀργυρολογῶσι καὶ μὴ ἀρίνωσι τοὺς Πελοποννησίους πειρατὰς νὰ ὁρμῶνται ἐκεῖθεν καὶ βλάπτωσι τὸν πλοῦν τῶν ἀπὸ Φασήλιδος καὶ Φοινίκης καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἡπείρου ὀλκᾶδων. Προχωρήσας ὁ Μελήσανδρος πρὸς τὴν Λυκίαν μετὰ σώματος ἐκ συμμάχων καὶ Ἀθηναίων τοὺς ὁποίους ἔλαβεν ἀπὸ τὰ πλοῖα, ἀποθνήσκει νικηθεὶς καὶ καταστρέφεται μέρος τι τοῦ στρατοῦ του.

70. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χειμῶνα οἱ Ποτιδικαῖται ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἀνθέξωσι πολιορκούμενοι, κηθότι καὶ αἱ εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβολαὶ τῶν Πελοποννησίων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνγκάσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεώς των, καὶ ὁ σῆτος τοσοῦτον ἔλειψεν ὥστε κατήντησαν οἱ ἄνθρωποι νὰ τρώγονται μεταξὺ των, προέτεινον λόγους περὶ συμβάσεως πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων, Ξεναφῶντα τὸν Εὐριπίδου καὶ Ἐστιόδωρον τὸν Ἀριστοκλείδου καὶ Φανόμαχον τὸν Καλλιμάχου, τοὺς τεταγμένους ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ πολιορκούντος στρατοῦ. Οὗτοι δὲ ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἔβλεπον τὴν ταλαιπωρίαν τοῦ στρατοῦ ἐν χώρᾳ ὅπου τὸ ψῆχος ἦτο δριμύ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι αἱ Ἀθηναὶ ἐδαπάνησαν ἤδη εἰς τὴν πο-

λιορκίαν ἐκείνην δισχίλια τάλαντα. Οἱ ὅροι τῆς συμβάσεως ἐκείνης ἦσαν νὰ ἐξέλθωσιν οἱ πολιορκούμενοι σὺν γυναίξϊ καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ἐπικούροις στρατιώταις, οἱ μὲν ἄνδρες μεθ' ἐνὸς ἱματίου, αἱ δὲ γυναῖκες μετὰ δύο, καὶ ἐφωδιασμένοι μεθ' ὀρισμένης χρηματικῆς ποσότητος. Καὶ οἱ μὲν, δυνάμει τῆς συμβάσεως ταύτης, ἐξῆλθον ἐπὶ τὴν Χαλκιδικὴν καὶ κατέφυγον ὅπου ἡδυνήθη ἑκαστος· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς στρατηγούς ἐμέμφθησαν ὅτι ἐσυνθηκολόγησαν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς των (διότι ἐνόμιζον ὅτι ἡ Ποτίδαια ἤθελε παραδοθῆ ἄνευ ὄρων) καὶ ὕστερον ἔπεμψαν εἰς τὴν Ποτίδικαν ἀποικίαν ἐκ τῶν ἰδίων συμπολιτῶν οἵτινες ἀποκατεστάθησαν εἰς αὐτήν. Ταῦτα ἦσαν τὰ γεγονότα τοῦ χειμῶνος τούτου μετὰ τοῦ ὁποίου τελευτᾷ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου ὃν συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

71. Τὸ ἀκόλουθον δὲ θέρος (1) οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί των εἰς μὲν τὴν Ἀττικὴν δὲν εἰσέβαλον, ἐστράτευσαν δὲ ἐπὶ τὴν Πλάταιαν· ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου· καὶ στήσας τὸ στρατόπεδόν του ἔμελλε νὰ δηώσῃ τὴν χώραν· οἱ δὲ Πλαταιεῖς εὐθύς πέμψαντες πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἔλεγον ταῦτα· «Ἀρχίδαμε καὶ Λακεδαιμόνιοι, δὲν πράττετε δίκαια καὶ ἄξια ὑμῶν καὶ τῶν πατέρων ὑμῶν ἐκστρατεύοντες κατὰ τῆς γῆς τῶν Πλαταιῶν. Διότι ὁ Λακεδαιμόνιος Πausanias ὁ Κλεομβρότου, ἐλευθερώσας τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Μήδους μετὰ τῶν Ἑλλήνων οἵτινες ἠθέλησαν νὰ συμμερισθῶσι τοὺς κινδύνους τῆς μάχης ἥτις ἐγένετο ὑπὸ τὰ τέιχη ἡμῶν, προσέφερε θυσίαις εἰς τὸν ἐλευθέριον. Διὰ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Πλαταιῶν καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς συμμάχους ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Πλαταιεῖς τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἵνα ζῶσιν ἐν αὐτῇ αὐτόνομοι καὶ οὐδείς οὐδέποτε

(1) Τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου, 429 π. Χ.

νά ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν ἀδίκως διὰ τὰ τοὺς ὑποδουλώσῃ· ἄλλως, οἱ παρόντες σύμμαχοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς βοηθήσωσιν, ἕκαστος κατὰ δύναμιν. Καὶ ταῦτα μὲν μᾶς παρεχώρησαν οἱ πατέρες σας πρὸς ἀμοιβήν τοῦ θάρρους καὶ τοῦ ζήλου τὸν ὑποῖον ἐδείξαμεν κατ' ἐκείνους τοὺς κινδύνους, ὑμεῖς δὲ πρῶττετε ὅλως τὰ ἐναντία· διότι ἤλθετε ἐνταῦθα μετὰ τῶν Θηβαίων τῶν ἐχθίστων εἰς ἡμᾶς ἵνα μᾶς ὑποδουλώσῃτε. Ἐπικαλούμενοι δὲ μάρτυρας τοὺς ὀρκίους θεοὺς καὶ τοὺς ὑμετέρους πατέρας καὶ τοὺς ἡμετέρους ἐγγχωρίους, λέγομεν εἰς ὑμᾶς νὰ σεβασθῇτε τὴν χώραν τῶν Πλαταιῶν, νὰ μὴ παραβῇτε τοὺς ὅρκους καὶ νὰ μᾶς ἀφήσετε νὰ ζῶμεν αὐτόνομοι, συμφώνως μὲ τὴν δικάϊαν ἀπόφασιν τοῦ Παιουσινίου.^ν

72. Ταῦτα εἰπόντων τῶν Πλαταιῶν, ὁ Ἀρχίδαμος ὑπολαβὼν εἶπε· ἀδίκαια λέγετε, ὦ ἄνδρες Πλαταιεῖς, ἐὰν τὰ ἔργα ἦναι σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους. Τηρεῖτε τὴν αὐτονομίαν ἣν ἐξησφάλισεν ὑμῖν ὁ Παιουσινίης, ἀλλ' ἐνωθῇτε μεθ' ἡμῶν ἵνα ἐλευθερώσωμεν τοὺς ἄλλους οἵτινες μετασχόντες τῶν τότε κινδύνων ἠνώθησαν μὲ σας διὰ τῶν αὐτῶν ὅρκων καὶ σήμερον διατελοῦσιν ὑπὸ τὸν δεσποτισμὸν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ παρούσα μεγάλη παρὰ σκευὴ καὶ ὁ πόλεμος οὗτος οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἔχουσιν ἢ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν. Προτιμότερον δὲ ἤθελεν εἶσθαι νὰ συνεργήσετε καὶ ὑμεῖς εἰς τοῦτο μένοντες πιστοὶ εἰς τοὺς ὅρκους σας· εἰδεμὴ, πράττετε ὅ,τι σᾶς ἐπροτεῖναμεν ἤδη, ἡσυχάζετε νεμόμενοι τὰ ἀγαθὰ σας καὶ μένοντες οὐδέτεροι· δέχεσθε ἀμφοτέρους ὡς φίλους, χωρὶς νὰ βοηθῇτε μήτε τὸν ἕνα μήτε τὸν ἄλλον διὰ τῶν ὀπλων. Εὐχαριστοῦμεθα εἰς τοῦτο.^ν Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀρχίδαμος· οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Πλαταιῶν ἀκούσαντες τοὺς λόγους τούτους εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνακοινώσαντες τὰ βηθέντα εἰς τὸ πλῆθος ἀπεκρίθησαν εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῶσι τὰς προτάσεις ταύ-

τας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν Ἀθηναίων, καθότι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα τῶν ἦσαν εἰς τὰς Ἀθήνας ὅτι ἐφοβοῦντο καὶ διὰ τὴν πόλιν τῶν μήπως ἀποχωρησάντων τῶν Πελοποννησίων ἔλθωσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ δὲν τοῖς ἐπιτρέψωσι πλέον νὰ μείνωσιν εἰς αὐτήν· καθὼς ἐπίσης μήπως οἱ Θηβαῖοι, δυνάμει τῆς συνθήκης ἐκείνης τοῦ νὰ δέχωνται ἀμφοτέρω τὰ ἐμπόλεμα μέρη, πειραθῶσι νὰ καταλάβωσιν αὐτὴς τὴν πόλιν τῶν. Ὁ δὲ Ἀρχίδαμος ἐνθαρρύνων αὐτοὺς εἶπε· «Παραδῶτατε εἰς ἡμᾶς τοὺς Λακεδαιμονίους τὴν πόλιν καὶ τὰς οἰκίας σας καὶ ἀποδείξτε τὰ ὅρια τῆς ὑμετέρας χώρας καὶ ἀριθμήσατε τὰ δένδρα καὶ ὅ,τι ἄλλο ὑπάρχει εἰς ἀπαριθμῆσιν· ὑμεῖς δὲ ἀποχωρήσατε ὅπου θέλετε ἐνὸς ὧ διαρκεῖ ὁ πόλεμος. Ἀμα δὲ οὗτος παρέλθῃ, θέλομεν σας ἀποδώσει ὅσα παρελάβομεν. Μέχρι τότε θέλομεν κρατεῖ αὐτὰ ὡς παρκαταθήκην, καλλιεργοῦντες τὰς γαίης σας καὶ δίδοντες εἰς ὑμᾶς εἰσόδημα ἄρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας σας.»

73. Οἱ πρέσβεις ἀκούσαντες εἰσῆλθον πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ συσκεφθέντες μετὰ τοῦ πλήθους ἀπεκρίθησαν ὅτι ἐπεθύμουν νὰ ἀνακοινώσωσι πρῶτον εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰς προτάσεις ταύτας καὶ νὰ ἐκτελέσωσιν αὐτὰς ἐὰν ἐκεῖνοι πεισθῶσι· μέχρι τότε ὅμως ἐζήτουν νὰ γίνῃ ἀνακωχή καὶ μὴ δῆθῃ ἡ χώρα τῶν. Ὁ δὲ Ἀρχίδαμος ἐπέτρεψεν ἀνακωχὴν τοσούτων ἡμερῶν ὅσαι ἤρουν διὰ νὰ ὑπάρχωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἐπιστρέψωσι, καὶ δὲν ἐδῆσε τὴν χώραν τῶν. Ἐλθόντες δὲ οἱ Πλαταιεῖς πρέσβεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ συσκεφθέντες μετ' αὐτῶν ἐπέστρεψαν εἰς τοὺς συμπολίτας τῶν ἀναγγέλλοντες αὐτοῖς τὰ ἐξῆς· «ὦ ἄνδρες Πλαταιεῖς, οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσιν ὅτι οὔτε πρότερον ἀφ' οὗ ἐγενόμεθα σύμμηχοι αὐτῶν ἐπέστρεψαν εἰς κανένα νὰ μᾶς ἀδικήσῃ, οὔτε σήμερον θέλουσιν ἐπιτρέψαι τοῦτο, ἀλλὰ θὰ μᾶς βοηθήσωσι κατὰ δύναμιν. Σας ἐξορκίζουσι λοιπὸν

εἰς τοὺς ὄρκους τοὺς ὁποίους ὤμοσαν οἱ πικτέρες ἡμῶν
νὰ μὴ μετὰβῶμεν κατ' οὐδέν τὴν ὑπάρχουσαν συμ-
μαχίαν.»

74. Ταῦτα ἀναγγελλάντων τῶν πρέσβειων οἱ Πλα-
ταιεῖς ἀπεφάσισαν νὰ μὴ προδώσωσι τοὺς Ἀθηναίους,
ἀλλὰ νὰ ἀνεχθῶσιν ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὴν δῆωσιν τῆς χώρας
τῶν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἡδύ-
νατο νὰ συμβῇ. Ἀπεφάσισαν ἐπίσης νὰ μὴ ἀφῇσωσι
πλέον κανέναν νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως ἀλλὰ νὰ ἀποκρι-
θῶσιν ἀπὸ τοῦ τείχους ὅτι εἶναι ἀδύνακτον εἰς αὐτοὺς νὰ
πράξωσιν ὅσα προτείνουν οἱ Λακεδαιμόνιοι. Τοιαύτη
ὑπῆρξεν ἡ ἀπόκρισίς των. Ἐκ τούτου δὲ ἠναγκάσθη ὁ
βασιλεὺς Ἀρχίδαμος νὰ λάβῃ πρῶτον τὴν ἐπιμαρτυρίαν
τῶν θεῶν καὶ τῶν ἐγχωρίων ἡρώων λέγων τὰ ἐξῆς· «Θεοὶ
προστάται τῆς Πλαταιίδος χώρας καὶ ἥρωες· ἐστέ μάρ-
τυρες ὅτι οὐχὶ ἀδίκως, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπιώρκησαν οἱ ἄνθρω-
ποι οὗτοι, ἤλθομεν κατὰ τῆς χώρας τῶν εἰς τὴν ὁποίαν
οἱ πατέρες ἡμῶν ἐπικλεσθέντες τὴν βοήθειάν σας ἐνί-
κησαν τοὺς Μήδους, καὶ τὴν ὁποίαν κατεστήσατε ἐπι-
τηδεῖαν διὰ τὰς μάχας τῶν Ἑλλήνων. Καὶ σήμερον, οἰ-
αιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ πράξεις μας, δὲν θέλουσιν
ἐκληφθῇ ὡς ἀδικοί· διότι προτείναντες πολλὰ καὶ δι-
καιὰ δὲν εἰσηκούσθημεν. Συγχωρήσατε λοιπὸν νὰ τιμω-
ρηθῶσιν οἱ ὕβρισται καὶ βοηθήσατε τοὺς φέροντας δι-
καίαν τιμωρίαν.»

75. Μετὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἐπίκλησιν, διέθεσε
τὸν στρατὸν πρὸς ἔφοδον. Καὶ πρῶτον μὲν διὰ τῶν δέν-
δρων τὰ ὁπῆξ ἔλγον κόψει περιεχαρμάκωσαν αὐτοὺς ἵνα
καταστήσωσιν ἀδύνακτον πᾶσαν ἔξοδον, ἔπειτα ὕψωσαν
πρόχωμα κατὰ τοῦ τείχους, ἐλπίζοντες ὅτι διὰ τῆς ἐρ-
γασίας τοσούτου στρατεύματος ἤθελε γίνεαι ταχέως ἡ
παράδοσις. Τέμνοντες λοιπὸν ξύλα ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος
παρωκοδόμουν ἑκατέρωθεν τοῦ προχώματος, ψακθηδὺν
αὐτὰ τοποθετοῦντες ἀντὶ τοίχων, ὅπως μὴ καταρρέῃ τὸ

χωμα πολύ. Ἐρριπτον δὲ εἰς τὸ διάκνονον ξύλα, λίθους, χωμα καὶ πᾶν ἄλλο συντελοῦν πρὸς πλήρωσιν αὐτοῦ. Εἰργάσθησαν δὲ εἰς τοῦτο συνεχῶς ἐβδομήκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας, διηρημένοι κατ' ἀναπαύλας οὕτως ὥστε οἱ μὲν νὰ φέρωσι τὰ ὑλικά, οἱ δὲ νὰ κοιμῶνται ἢ νὰ ἐσθίωσιν· οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ διοικοῦντες τὰ στρατεύματα ἐκάστης πόλεως, ἐπατήρουν τοὺς ἐργαζομένους καὶ ἐπέσπευδον τὸ ἔργον. Οἱ δὲ Πλαταιεῖς βλέποντες τὸ πρόχωμα ὑψούμενον, κατεσκευάσαν ξύλινον τεῖχος καὶ στήσαντες αὐτὸ ἐπὶ τοῦ τεύχους των πρὸς τὸ ἐπαπειλούμενον μέρος, ἐφωδίσαν αὐτὸ μὲ πλίνθους καθαιρεθείσας ἐκ τῶν ἐγγύς οἰκιῶν. Συνέδεσαν δὲ τὰ ξύλα ἵνα μὴ τὸ οἰκοδόμημα ἀποβῇ ἀσθενές ἕνεκα τοῦ ὕψους αὐτοῦ· εἶχε δὲ ὡς προκαλύμματα κατειργασμένα καὶ ἀκατέργαστα δέρματα ὥστε καὶ οἱ ἐργαζόμενοι καὶ τὰ ξύλα νὰ μὴ προσβάλλωνται ὑπὸ πυρφόρων βελῶν καὶ νὰ διατελῶσιν ἐν ἀσφαλείᾳ. Τὸ τεῖχος ἤρθη εἰς ὕψος μέγα, ἀλλὰ καὶ τὸ πρόχωμα δὲν ὑψοῦτο μετ' ὀλιγωτέρας ταχύτητος. Τότε οἱ Πλαταιεῖς ἐπενόησαν στρατηγήματι· διατρυπήσαντες τὸ τεῖχος των πρὸς τὸ μέρος ὅπου ὑψοῦτο τὸ πρόχωμα ἀφῆρουν κάτωθεν τὸ χωμα.

76. Οἱ Πελοποννήσιοι ἐννοήσαντες τὰ γινόμενα ἐπλήρωσαν πηλοῦ καλὰ θία ἐκ καλάμου καὶ ἔθεσαν αὐτὰ εἰς τὰς ὁπὰς, διὰ νὰ μὴ διαρρέωσιν ὡς τὸ χωμα. Οἱ Πλαταιεῖς ἰδόντες τὸ σχέδιόν των προκαλύμενον, τὴν ἐργασίαν μὲν διέκοψαν, ὀρύξαντες δὲ ὑπόναμον ἐκ τῆς πόλεως μέχρις ὑποκάτωθεν τοῦ προχώματος κατ' εἰκασίαν ἤρχισαν πάλιν νὰ σύρωσι πρὸς ἐκεινοὺς τὸ χωμα. Ἡ ἐργασία αὕτη ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ ἀπαρχτήρητος ἀπὸ τοῦς πολιορκοῦντας οἵτινες ὅσον περισσότερον ἔρριπτον χωμα τόσον ὀλιγώτερον ὑψοῦτο τὸ πρόχωμα, διότι καθ' ὅσον ἀφαιρεῖτο τὸ χωμα ὑποκάτωθεν, τὸ πρόχωμα ἐχαμηλοῦτο ἀκκταπαύστως. Φοβηθέντες δὲ οἱ Πλαταιεῖς μήπως οὐδὲ διὰ τοῦ τρόπου τούτου δυνηθῶσι νὰ ἀνθέξωσιν ὀλί-

γοι ἐναντίον πολλῶν, προσεπεξεῦρον καὶ τὸ ἀκόλουθον μέσον· τὴν μὲν ἐργασίαν τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος ὕπερ ὑψοῦτο ἀπέναντι τοῦ προχώματος ἔκπυσαν, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν αὐτοῦ, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ μικροῦ τείχους μέχρι τῆς πόλεως, ἔκτισαν δεύτερον τεῖχος μνησείδες, ὅπως ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελεν ἄλωθῃ τὸ μέγα τεῖχος, νὰ ἀνθέξῃ τὸ δεύτερον τοῦτο, καὶ οἱ ἐχθροὶ νὰ ἀναγκασθῶσι νὰ ἐγείρῃσι δεύτερον πρόχωμα ἐναντίον τοῦ νέου τούτου οἰκοδομήματος, προχωροῦντες δὲ ἐντὸς καὶ διπλασίους κόπους νὰ ὑποστῶσι καὶ νὰ περιέλθωσιν εἰς πλειοτέραν ἀμηχανίαν. Ἐν τούτοις οἱ Πελοποννήσιοι συγχρόνως μὲ τὴν πρόσχωσιν ἔφερον πλησίον τῆς πόλεως καὶ μηχανάς, μὴν μὲν ἦτις προσαχθεῖσιν εἰς τὸ πρόχωμα κατέσισιν μέγα μέρος τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος καὶ κατεφόβησε τοὺς Πλαταιεῖς, ἄλλας δὲ ἐφήρμοσαν εἰς διάφορα μέρη τοῦ τείχους. Ἄλλ' οἱ Πλαταιεῖς περιβόλλοντες αὐτὰς διὰ βρόχων τὰς ἔσυρον πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ κρεμάσαντες μεγάλας δοκοὺς διὰ μικρῶν σιδηρῶν ἀλύσεων ἀπὸ τῶν δύο ἄκρων δύο κεραιῶν ἐπικεκλιμένων καὶ ἐξεχουσῶν ὑπὲρ τὸ τεῖχος, ἐκράτουν αὐτὰς αἰωρημένας ἐγκαρσίως· ἅμα δὲ ἐπρόκειτο νὰ προσπέσῃ που ἡ μηχανὴ, ἐχαλάρουν τὰς ἀλύσεις τῆς δοκοῦ καὶ δὲν ἐκράτουν αὐτὰς διὰ τῶν χειρῶν· ἡ δὲ δοκὸς, ὀρμητικῶς πίπτουσα, ἀπέκοπτε τὴν προεκβολὴν τῆς μηχανῆς.

77. Μετὰ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ καὶ αἱ μηχαναὶ οὐδόλως ὠφέλουν καὶ ἀντιτείχισμα ὑψοῦτο ἐναντίον τοῦ προχώματος τῶν, κρίναντες ὅτι ἕνεκα τῶν ἀτυχημάτων τὰ ὅποια ὑφίσταντο ἦτο ἀδύνατον νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν, ἡτοιμάσθησαν νὰ περιτειχίσωσιν αὐτήν. Ἀλλὰ προηγουμένως, ἐνόμισαν καλὸν νὰ πειραθῶσιν ἐὰν ἡδύναντο, δι' εὐνοῖκου ἀνέμου, νὰ πυρπολήσωσι τὴν πόλιν ἥτις δὲν ἦτο μεγάλη· διότι πᾶσαν ἰδέαν ἐπενόουν πῶς νὰ κυριεύσωσιν αὐτὴν ἀνευ δαπάνης καὶ

τακτικῆς πολιορκίης. Κομίζοντες λοιπὸν φακέλους ξύλων τοὺς ἔρριπτον ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ προχώματος πρῶτον μὲν εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ τείχους καὶ τοῦ προχώματος διάστημα, πληρωθέντος δὲ τούτου ταχέως ἕνεκα τῆς πολυχειρίας, ἐπεσώρευσαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, ὅσον μακρὰν ἠδύναντο νὰ φθάσωσιν ἐκ τοῦ ὕψους ὅπου ἔσταντο. Ἐμβολόντες δὲ πῦρ μετὰ θείου καὶ πίσης ἀνῆψαν τὰ ξύλα. Τοσαύτη δὲ φλόξ ἐγένετο ὥσιν οὐδεὶς οὐδέποτε μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων εἶδεν ἀναφθεῖσαν ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων· διότι συμβαίνει ἐνίοτε εἰς τὰ ὄρη, τὰ δένδρα τῶν δασῶν τριβόμενα πρὸς ἄλληλα ὑπὸ τῶν ἀνέμων νὰ ἀνάπτωσιν αὐτομάτως καὶ νὰ ἀναδίδωσι φλόγας. Ἡ πυρκαϊὰ δὲ αὕτη ἦτο μεγίστη, καὶ ὀλίγον ἔλειψεν οἱ Πλατταῖς νὰ διαφθαρεῶσιν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀφοῦ διέφυγον τοὺς ἄλλους κινδύνους· διότι ἐντὸς τῆς πόλεως ἦτο ἀδύνατον νὰ πλησιάζῃ τις εἰς πολλὰ μέρη, ἐὰν δὲ ἤθελε πνεύσει ὁ ἄνεμος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς πόλεως, ὅπερ καὶ ἤλπιζον οἱ ἐναντίοι, οἱ Πλατταῖς δὲν θὰ ἐσώζοντο. Ἀλλὰ λέγουσιν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν συνέβη καὶ τοῦτο, ὕδωρ πολὺ πεσὼν ἐξ οὐρανοῦ μετὰ βροντῶν ἔσβεσε τὴν φλόγα καὶ οὕτω κατέπαυσεν ὁ κίνδυνος.

78. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἐπειδὴ καὶ εἰς τοῦτο ἀπέτυχον ἀποπέμψαντες μέρος τοῦ στρατοῦ μετεχειρίσθησαν τὸ ὑπόλοιπον διὰ νὰ περιτειχίσωσι τὴν πόλιν κύκλῳ, οὐρίσαντες τοὺς στρατιώτας ἐκάστης πόλεως νὰ ἐργασθῶσιν ἐπὶ ὠρισμένης ἐκτάσεως. Ἐσῶθεν δὲ καὶ ἔξωθεν ὑπῆρχε τάφος τὸ χῶμα τῆς ὁποίας ἐχρησίμευε πρὸς κατασκευὴν πλίνθων. Καὶ ὅταν ἐτελείωσε τὸ ἔργον περὶ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ Ἀρκτούρου⁽¹⁾, κατεκλιπόντες

(1) Ἡ ἐπιτολὴ τοῦ Ἀρκτούρου γίνεται ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς εὐθινοπωρινῆς ἰσημερίας ἥτοι ἀπὸ τῆς 5 μέχρι τῆς 8 Σεπτεμβρίου.

φύλακας τοῦ ἡμίσεως τείχους (τὸ δὲ ἄλλο ἡμισυ τὸ ἐφύλαττον Βοιωτοὶ) ἀνεχώρησαν μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. Οἱ δὲ Πλαταιεῖς, ἔχοντες ἤδη μετακομίσει προηγουμένως εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς γέροντας καὶ τὸ ἄχρηστον πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ἔμειναν ἐντὸς τῆς πολιορκουμένης πόλεως τετρακόσιοι μετὰ ὀγδοήκοντα Ἀθηναίων καὶ ἑκατὸν δέκα γυναικῶν ἀρτοποιῶν. Τόσοι ἦσαν ἐν ὅλοις οἱ πολιορκούμενοι, καὶ οὐδεὶς ἄλλος ὑπῆρχεν εἰς τὰ τείχη εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος. Καὶ τοιαῦτα μὲν ἦσαν τὰ μέσα δι' ὧν ἐγένετο ἡ πολιορκία τῶν Πλαταιῶν.

79. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ θέρος καὶ διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῶν Πλαταιῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν μετὰ δισχιλίων ὀπλιτῶν καὶ διακοσίων ἱππέων κατὰ τῶν εἰς τὴν Θρᾷκην Χαλκιδέων καὶ τῶν Βοττιαίων. Ὁ αἶτος ἦτο ὥριμος τότε. Ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Ξενοφῶν ὁ Εὐριπίδου μετὰ δύο ἄλλων στρατηγῶν. Ἐλθόντες δὲ εἰς τὴν πόλιν τῆς Βοττιακῆς Σπάρτωλον διήρπαζον τοὺς στάχεις. Ἐνόμιζον μάλιστα ὅτι ἤθελε προσχωρήσει ἡ πόλις ἕνεκα τῶν συνεννοήσεων τὰς ὑποίας εἶχον μετ' ἐτινων κατοίκων· ἀλλ' οἱ ἐναντιούμενοι εἰς ταῦτα ἐζήτησαν βοήθειαν ἐκ τῆς Ὀλύμπου, καὶ ἦλθον ὀπλῆται καὶ ἄλλοι στρατιῶται πρὸς φύλαξιν· οἱ φύλακες δὲ οὗτοι ἐξελθόντες ἐκ τῆς Σπικρτώλου συνῆψαν μάχην πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη τῆς πόλεως. Καὶ οἱ μὲν ὀπλῆται τῶν Χαλκιδέων καὶ ἐπίκουροί τινες μετ' αὐτῶν νικῶνται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀνχωροῦσιν εἰς τὴν Σπάρτωλον, οἱ δὲ ἱππεῖς καὶ ψилоὶ τῶν Χαλκιδέων νικῶσι τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς ψιλοὺς τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Χαλκιδεῖς εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ὀλίγους τινὰς πελταστὰς ἐκ τῆς χώρας τῆς καλουμένης Κρουσίδος. Πειρκιωθείσης δὲ πρὸ ὀλίγου τῆς μάχης, ἦλθον πρὸς βοήθειαν καὶ ἄλλοι πελτασταὶ ἐκ τῆς Ὀλύμπου. Ἄμειν δὲ εἶδον αὐτοὺς

οἱ ἐκ τῆς Σπαρτώλου ψιλοὶ, ὑπερήφανοι διότι δὲν εἶχαν ἡττηθῆ καὶ ἐνθαρρυνθέντες ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς παρουσίας των, ἐπιτίθενται αὖθις μετὰ των Χαλκιδῆων ἰππέων καὶ των νεωστὶ ἀφικθέντων κατὰ των Ἀθηναίων, οἵτινες ἀπεσύρθησαν πρὸς τὰς δύο τάξεις τὰς ὁποίας εἶχον ἀφῆσει πρὸς φύλαξιν των σκευῶν. Καὶ ὁπότε μὲν ὤρμων οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ἐχθροὶ ὠπισθοχώρουν· ὁπότε δὲ ὑπεχώρουν, οἱ Χαλκιδεῖς ἐπετίθεντο κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἠκόντιζον. Καὶ οἱ ἰππεῖς δὲ των Χαλκιδῆων προστρέχοντες πικτοῦ ὅπου ἦτο ἀνάγκη, ἐπετίθεντο καὶ φοβήσαντες οὐκ ὀλίγον τοὺς Ἀθηναίους ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ τοὺς κατεδίωξεν ἐπὶ πολὺ. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κατὰφεύγουσιν εἰς τὴν Ποτίδαιαν, καὶ ὕστερον περὶ αὐτῶν τοὺς νεκροὺς διὰ συνθήκης ἀναχωροῦσιν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ ὑπολειπομένου στρατοῦ· ἀπέθανον δὲ ἐξ αὐτῶν τετρακόσιοι τριῶντα καὶ πάντες οἱ στρατηγοί. Οἱ δὲ Χαλκιδεῖς καὶ οἱ Βοττιαῖοι ἔστησαν τρόπκιον καὶ συναθροίσαντες τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς ἀνέχωρησαν εἰς τὰς πόλεις των.

80. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ θέρος, οὐ πολὺ μετὰ τὰ συμβῆντα ταῦτα, οἱ Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ Χόνες θέλοντες νὰ ὑποτάξωσιν ὅλην τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ νὰ τὴν ἀποσπᾶσιν ἀπὸ τοῦς Ἀθηναίους, πείθουσι τοὺς Λακεδαιμόνιους νὰ παρασκευάσωσι ναυτικὸν συμμαχικὸν καὶ νὰ πέμψωσιν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν χιλίους ὀπλίτας, λέγοντες ὅτι ἐὰν ἦνοῦντο μετ' αὐτῶν καὶ προσέβαλλον τὴν χώραν διὰ ξηρᾶς ἔμμε καὶ θαλάσσης ἤθελον ἐμποδίσαι τοὺς παραθαλασσίους Ἀκαρνανεὺς νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, καὶ ὅτι γινόμενοι κύριοι τῆς Ἀκαρνανίης εὐκόλως ἤθελον καταλάβει καὶ τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Κεφαλληνίαν, ὃ δὲ περὶ τὴν Πελοπόννησον περίπλους δὲν ἤθελεν εἶσθαι εἰς τὸ ἐξῆς τοσοῦτον εὐκόλος εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ἤλπίζον δὲ προσέτι νὰ καταλάβωσι καὶ τὴν Ναύπακτον. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πεισθέντες πέμπουσιν

εὐθύς τὸν Κνῆμον, ὅστις ἦτο καὶ τότε ναύαρχος, μετὰ τῶν ὀπλιτῶν καὶ ὀλίγων πλοίων, παρήγγειλαν δὲ νὰ παρεσκευασθῇ τάχιστα τὸ ναυτικὸν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Λευκάδα. Οἱ Κορίνθιοι πρὸ πάντων ἐδείκνυσαν μέγαν ζῆλον ὑπὲρ τῶν Ἀμπρακιωτῶν οἵτινες ἦσαν ἀποικοὶ τῶν. Καὶ τὰ μὲν ναυτικὸν τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σικυῶνος καὶ τῶν γειτονικῶν πόλεων παρεσκευάζετο, τὸ δὲ τῆς Λευκάδος καὶ τῆς Ἀμπρακίης, φθάσαν πρὸ τῶν ἄλλων εἰς τὴν Λευκάδα περιέμεναν ἐκεῖ. Ὁ δὲ Κνῆμος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ χίλιοι ὀπλῖται ἀροῦ ἐπεραιώθησαν λαθόντες τὸν Φορμίωνα, ὅστις ἤρχε τῶν εἰκοσιν Ἀθηναίων πλοίων ἅτινα ἐφρούρουν περὶ τὴν Ναύπακτον, εὐθύς παρεσκευάζον τὴν κατὰ ξηρὰν ἐκστρατεῖαν. Οἱ μετὰ τοῦ Κνῆμου εὐρισκόμενοι Ἕλληνες ἦσαν Ἀμπρακιωταὶ καὶ Λευκάδιοι καὶ Ἀνακτόριοι καὶ οἱ χίλιοι Πελοποννήσιοι τοὺς ὁποίους εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ, βάρβαροι δὲ ἦσαν χίλιοι Χάονες ἀθροισμένοι ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἀρχηγῶν τῶν Φωτίου καὶ Νικάνορος τῆς ἀρχούσης οἰκογενείας. Μετὰ τῶν Χάωνων δὲ συνεξεστράτευσαν καὶ οἱ ἐπίσης ἀθροισμένοι Θεσπρωτοί. Τοὺς Μολοσσούς καὶ τοὺς Ἀτιντᾶνας ὠδήγει ὁ Σχδύλινθος, ἐπίτροπος ὢν τοῦ βασιλέως Θυρύπου, παιδὸς ἔτι ὄντος, τοὺς Παρκυαίους δὲ ὁ βασιλεὺς Ὅροιδος. Χίλιοι δὲ Ὁρέσται, τῇ συγκαταθέσει τοῦ βασιλέως τῶν Ἀντιόχου, συνώδευσαν τοὺς Παρκυαίους καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὁροΐδου. Καὶ ὁ Περδίκκας ἔπεμψε κρυφίως ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίους χιλίους Μακεδόνας, οἵτινες ἦλθον κατόπιν. Μὲ τοῦτον τὸν στρατὸν ἐπορεύετο ὁ Κνῆμος, μὴ περιμένειν τὸ ἐκ τῆς Κορίνθου ναυτικόν· καὶ διελθόντες διὰ τῆς χώρας τῶν Ἀργείων, ἐπόρθησαν τὴν Λιμναίαν ἀτείχιστον οὖσαν, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν τῆς Ἀκαρναντίας Στράτον, νομίζοντες ὅτι ἐὰν ταύτην πρώτην κυριεύσωσιν, εὐκόλως ἤθελον ὑποτάξαι τὰς λοιπὰς.

81. Οἱ δὲ Ἀκαρνανες μαθόντες ὅτι στρατὸς πολυά-

ριθμος εισηλθεν εις την χώραν των δια ξηρας και οτι συγχρόνως οι πολέμιοι ἐμελλον να ἔλθωσι με τὰ πλοῖα των δια θαλάσσης, δὲν ἠνώθησαν πρὸς κοινήν ὑπεράσπισιν ἀλλ' ἕκαστος ἐρύλαττε τὰ ἴδια, καὶ ἔπεμπον εἰς τὸν Φορμίωνα ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ βοήθειαν· ἀλλ' αὐτός ἀπεκρίθη ὅτι περιμενομένου ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν τοῦ ἐκ Κορίνθου ναυτικοῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Νάυπκτον ἀνυπεράσπιστον. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ συμμαχοὶ εἰς τρία διαιρεθέντες ἐπρωχώρου πρὸς τὴν τῶν Στρατίων πόλιν διὰ νὰ στρατοπεδευθῶσι πλησίον καὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν προσβολὴν τοῦ τείχους· ἐὰν δὲν ἐγίνοντο κύριοι διὰ τῆς πειθοῦς. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ στρατοῦ ἐβήδιζον οἱ Χάονες καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, εἰς τὰ δεξιὰ αὐτῶν οἱ Λευκάδιοι καὶ οἱ Ἀνακτόριοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Ἀμπρακιδῆται· ἀπεῖχον δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐνίοτε οὔτε ἐβλέποντο. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἐπρωχώρου ἐν τάξει καὶ προσέχοντες μέχρις οὗ ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν χώρῃ ἐπιτηδεῖν. Οἱ δὲ Χάονες θαρροῦντες εἰς ἑαυτοὺς καὶ ἀξιοῦντες ὅτι ἦσαν μυχμώτεροι πάντων τῶν ἐν τῇ ἡπείρῃ ἐκείνῃ κατοικούντων δὲν ἔσχον τὴν ὑπομονὴν νὰ στήσωσι στρατόπεδον, ἀλλὰ προχωρήσαντες ὁρμητικῶς μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ἐνόμισαν ὅτι ἤθελον κυριεῦσαι τὴν πόλιν αὐτοβοεῖ καὶ ὅτι τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἦθελον ἀποδοθῆεἰς αὐτούς. Ἐννοησαντες δὲ αὐτοὺς οἱ Στράτιοι ὅτι ἐπλησίιζον καὶ σχεφθέντες ὅτι ἐὰν τοὺς ἐνίκων μεμανωμένους, οἱ Ἕλληνες θὰ ἐβράδυνον τὴν προσβολὴν των, ἔστησαν ἐνέδρας περὶ τὴν πόλιν, καὶ ἅμα ἔφθασαν οἱ βάρβαροι πλησίον, ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν συγχρόνως καὶ ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἐκ τῶν ἐνεδρῶν ἐξεληθόντες. Οἱ Χάονες καταληφθέντες ὑπὸ τρόμου ἐφονεύθησαν πολλοὶ, οἱ δὲ ἄλλοι βάρβαροι ἅμα εἶδον αὐτοὺς ἐνδόντας δὲν ἀντέστησαν ἀλλ' ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Οἱ Ἕλληνες τῶν δύο στρατοπέδων δὲν ἐνόησαν τὴν μάχην

ἐκείνην, καθότι οἱ βάρβαροι εἶχον προχωρήσει πολὺ, καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἔσπευσαν τὴν πορείαν των ὅπως στήσωσι τὸ στρατόπεδόν των. Ὅταν δὲ οἱ βάρβαροι φεύγοντες ἔπασσαν εἰς τὸ μέσον των, τοὺς ἐσύναξαν, ἐσχημάτισαν ἐν μόνον στρατόπεδον καὶ ἡσύχαζον αὐτοῦ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας. Οἱ Στράτιοι δὲν συνεπλάκησαν μετ' αὐτῶν διότι δὲν εἶχον ἐνισχυθῆ ἀκρόμῃ παρὰ τῶν ἄλλων Ἀκαρνάνων, ἀλλ' ἐσφενδόνιζον μακρόθεν καὶ τοὺς ἔφερον εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν· διότι δὲν ἠδύναντο οὐτε βῆμα νὰ προχωρήσωσιν ἄνευ ἀσπίδος, οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες φημίζονται ὅτι εἶναι κράτιστοι σφενδονισταί.

82. Ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς ἀναχωρήσας ὁ Κνήμος ταχέως μετὰ τοῦ στρατοῦ πρὸς τὸν ποταμὸν Ἀναπον, ὅστις ἀπέχει ὀγδοήκοντα σταδίους ἀπὸ τῆς πόλεως Στράτου, καὶ τοὺς νεκροὺς συνήθροισε τὴν ἐποιοῦσαν διὰ συνθήκης καὶ προσελθόντων τῶν Οἰνιαδῶν ὡς φίλων ἀναχωρεῖ εἰς τὴν χώραν των πρὶν ἔλθῃ ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἄλλων Ἀκαρνάνων. Ἐκεῖθεν δὲ ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια. Οἱ δὲ Στράτιοι ἔστησαν τρόπκιον διὰ τὴν ἡτταν τῶν βαρβάρων.

83. Τὸ δὲ ναυτικὸν τῶν Κορινθίων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ὅπερ ἐκ τοῦ Κρισαίου κόλπου ἐξερχόμενον ὤφειλε νὰ ἐνωθῇ μετὰ τὸν Κνήμον ὅπως ἐμποδίσωσι τοὺς παραθλασσίους Ἀκαρνᾶνας νὰ δώσωσι βοήθειαν εἰς τοὺς μεσογείους, δὲν προσῆλθεν, ἀλλ' ἠναγκάσθη, περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῆς ἐν Στράτῳ μάχης νὰ ναυμαχήσῃ πρὸς τὸν Φορμίωνα καὶ τὰ δέκα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων τὰ ὅποια ἐφρούρουν εἰς Νάυπακτον. Διότι ὁ Φορμίων ἐπέτῃρει αὐτοὺς παραπλέοντας ἔξω τοῦ κόλπου σκοπεύων νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν ἐν μέρει εὐρυχώρῳ. Οἱ Κορινθιοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι ἔπλεον πρὸς τὴν Ἀκαρνανίαν οὐχὶ ὥσκει ἐπρόκειτο περὶ ναυμαχίας, ἀλλ' ὡς ἂν προετίθεντο μᾶλλον ἐκστρατεῖαν διὰ ξηρᾶς, διότι δὲν ἐπίστευον ποτε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν εἰκοσι πλοίων των ἤθελον

τολμήσει νά συνάψωσι ναυμαχίαν ἐναντίον αὐτῶν ἐχόντων τεσσαράκοντα ἑπτὰ πλοῖα· ἐν τούτοις ἐνῶ ἐπρωχῶσιν παρὰ πλέοντες τὴν ξηρὰν, ἔβλεπον τοὺς Ἀθηναίους ἀντιπαρὰ πλέοντας εἰς τὴν ἀντιπέραν παραλίαν, καὶ ἐνῶ ἐκ τῶν Πατρῶν τῆς Ἀχαΐας διευθύνοντο πρὸς τὴν ἀντικρὺ ἡπειρον διὰ νά φθάσωσιν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν εἶδον εὐδικοκρίτως τοὺς Ἀθηναίους προχωροῦντας κατ' αὐτῶν ἐκ τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ ποταμοῦ Εὐδήνου. Μὴ δυνηθέντες λοιπὸν νά ἀγκυροβολήσωσιν ἀπαρκτηρήτοι ἠναγκάσθησαν νά ναυμαχήσωσι κατὰ μέσον τὸν πορθμύον. Ἐκάστη πόλις εἶχε τοὺς στρατηγούς της οἵτινες καὶ διέθεσαν τὰ τῆς ναυμαχίας. Στρατηγοὶ δὲ τῆς Κορίνθου ἦσαν ὁ Μαχάων, ὁ Ἰσοκράτης καὶ ὁ Ἀγαθαρχίδας. Καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι παρέταξαν τὰ πλοῖα των κυκλωτερώς ὥσαν ἡδυνήθησαν ἀνετώτερον, χωρὶς ἐν τούτοις νά ἀρίνωσι δίοδον εἰς τὸν ἐχθρὸν, ἔχοντες τὰς πρώτας ἔξω καὶ τὰς πρῶμνας ἔσω, καὶ θέσαντες εἰς τὸ μέσον τὰ μικρὰ πλοῖα ὥσα συνεξέπλευσαν μετ' αὐτῶν καὶ πάντες ἐκ τῶν πολλῶν ταχυπλόων πλοίων διὰ νά προστρέχωσι πανταχοῦ ὅπου προσέπιπτον οἱ ἐναντίοι.

84. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τεταγμένοι κατὰ μίαν ναῦν ἐστρέφοντο περὶ τὸν κύκλον καὶ ἠνάγκαζον αὐτὸν νά συστέλλεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀκροθιγῶς πάντοτε παρὰ πλέοντες καὶ φρινόμενοι ὅτι ἦσαν εἰς τὴν ἀκμὴν νά ἐπιτεθῶσι· τοῖς εἶχε δὲ ἀπαγορεύσει ὁ Φορμίων νά συμπλακῶσι πρὶν αὐτὸς δώσῃ τὸ σημεῖον. Διότι ἤλπιζεν ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος δὲν ἤθελε διατηρήσει τὴν τάξιν ὡς στρατὸς ξηρᾶς, ἀλλ' ὅτι τὰ μεγάλα πλοῖα ἤθελον συμπέσει πρὸς ἄλληλα καὶ ὅτι τὰ μικρὰ ἤθελον προξενήσει ταραχὴν· τέλος ἤλπιζεν ὅτι ἐὰν ἡγείρετο ὁ ἄνεμος, ὥστις συνήθως ἔπνεεν ἐκ τοῦ κόλπου περὶ τὴν αὐγὴν, δὲν ἤθελεν ἀφήσει εἰς αὐτοὺς οὐδὲ στιγμῆς ἡσυχίαν. Καὶ προσδοκῶν τοῦτο περιέπλεεν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πλοῖά του ἦσαν ἐλαφρότερα, ἐνόμιζεν ὅτι ἀπὸ αὐτῶν ἐξηρτᾶτο ἡ

στιγμή τῆς ἐπιθέσεως ἥτις οὐδεμίαν εἶχεν ἀμφιβολίαν ὅτι ἤθελεν ἀποβῆ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὅταν λοιπὸν ἤρχισεν νὰ πνέῃ ὁ ἄνεμος, τὰ δὲ πλοῖα, ἐν στενωῷ γάρῳ εὕρισκόμενα, ἐταράσσοντο συγχρόνως καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ ὑπὸ τῶν μικρῶν πλοίων· ὅταν τὸ ἐν προσέπιπτεν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, τὰ δὲ πληρώματα μετὰ κρυγῶν καὶ λοιδοριῶν καὶ χειρισμῶν διωθοῦντο διὰ τῶν κοντῶν· ὕταν μὴ ἀκούοντες καθαρὰ μήτε τὰς διαταγὰς μήτε τοὺς κελευστὰς, οἱ ἄπειροι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ἀδυνατοῦντες νὰ μεταχειρισθῶσι τὰς κώπας ἐν κλυδωνίζομένη θαλάσῃ καθίστων τὰ πλοῖα ἀπειθῇ πρὸς τοὺς κυβερνήτας· τότε ὁ Φορμίων δίδει τὸ σημεῖον καὶ ἐπιτεθέντες οἱ Ἀθηναῖοι κατακυβιζοῦσι μίαν νευαρχίδα, ἔπειτα δὲ καταστρέφουσι καὶ ὅλα ὅσα προσέβαλον, οὕτως ὥστε ὁ ἐχθρὸς μὴ θύνηθεις νὰ ἀντισταθῇ ἐτράπη εἰς ἄτακτον φυγὴν καὶ κατέφυγεν εἰς τὰς Πάτρας καὶ τὴν Δύμην τῆς Ἀχαΐας. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καταδιώξαντες, καὶ συλλαβόντες δώδεκα πλοῖα, καὶ ἀποκτείναντες τοὺς πλείστους ἄνδρας αὐτῶν, ἀπέπλευσαν εἰς Μολύκρειον, καὶ στήσαντες τρόπαιον ἐπὶ τοῦ Ῥίου καὶ ἀναθέντες ναῦν εἰς τὸν Ποσειδῶνα ἀνεχώρησαν εἰς Ναύπακτον. Ἀμέσως δὲ ἀνεχώρησαν καὶ οἱ Πελοποννήσιοι μετὰ τὰ μείναντα πλοῖα ἐκ Δύμης καὶ Πατρῶν διὰ τὴν Κυλλήνην λιμένα τῶν Ἠλείων· καὶ ἀπὸ τῆς Λευκάδος ὁ Κνήμιος καὶ τὰ ἐκ τῆς νήσου ἐκείνης πλοῖα τὰ ὅποια ὤφειλον νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς Πελοποννήσου, φθάνουσιν εἰς τὴν Κυλλήνην μετὰ τὴν ἐν Στράτῳ μάχην.

85. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν πρὸς τὸν Κνήμιον ὡς συμβούλους ἐπὶ τῶν πλοίων τὸν Τιμοκράτην, τὸν Βρασίδαν καὶ τὸν Λυκόφρονα μετὰ διαταγὴν νὰ προετοιμασθῶσι καλλίτερον πρὸς νεὰν ναυμαχίαν καὶ νὰ μὴ ἀφίνωσι νὰ ἀποκλείεται ἡ θάλασσα ὑπὸ ὀλίγων πλοίων. Διότι καίτοι ἡ ναυμαχία ἐκείνη ἦτο πρώτη ἀπὸ πειρα, ἐξελήντηντο ὅμως διὰ τὸ σκύτην καταστροφὴν, καὶ δὲν

ἐπίστευον ὅτι τὸ ναυτικόν των ἦτο ὑποδεέστερον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπέδιδον τὴν ἡτταν εἰς ἀνδρείαν, μὴ ἀντισταθμίζοντες τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἀθηναίων ἐμπειρίαν μετ' ὀργῆς λοιπὸν ἀπέστειλαν τοὺς συμβούλους. Οὗτοι δὲ ἀρκεῖσθαι διέταζαν μετὰ τοῦ Κνήμου τὰς διαφόρους πόλεις νὰ πέμψωσι πλοῖα, καὶ τὰ ὑπάρχοντα παρεσκευάζον κατὰ ἁλλήλως πρὸς ναυμαχίαν. Πέμπει δὲ καὶ ὁ Φορμίων εἰς τὰς Ἀθήνας ἀναγγέλλων τὰς προετοιμασίας τῶν Λακεδαιμονίων καὶ διηγούμενος τὰ τῆς ναυμαχίας ἦν ἐνίκησεν ἐξήτει δὲ νὰ τῷ στείλωσι τεχνέως ὅσα περισσότερα πλοῖα, καθότι ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν περιεμένετο νὰ καυμαχίῃ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν πρὸς αὐτὸν εἴκοσι πλοῖα, καὶ παρήγγειλον εἰς τὴν κομίζοντα αὐτὰ νὰ διέλθῃ πρῶτον ἐκ Κρήτης, διότι Κρής τις Γορτύνιος, ὁ Νικήας, πρόξενος ὢν, ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν εἰς Κυθωνίαν, πόλιν πολεμικὴν τῶν Ἀθηναίων, ὑποσχεθεὶς νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς αὐτούς· ἐνήργει δὲ ταῦτα χαριζόμενος εἰς τοὺς ὁμολογῶντας τῶν Κυθωνιατῶν Πολιχνίτας. Καὶ ὁ μὲν κομιστὴς λαβὼν τὰ πλοῖα ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κρήτην καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τῶν Πολιχνιτῶν ἐδῆου τὴν χώραν τῶν Κυθωνιατῶν, ἀλλ' ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνέμων καὶ τῆς τρικυμίας ἐνδιέτριψεν ἐκεῖ οὐκ ὀλίγον χρόνον.

86. Οἱ δὲ ἐν τῇ Κυλλήνῃ Πελοποννήσιοι, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἐκρατοῦντο εἰς τὴν Κρήτην, παρεσκευασθέντες πρὸς ναυμαχίαν παρέπλευσαν μέχρι τοῦ Πανόρμου τοῦ Ἀχαικοῦ ὅπου εἶχεν ἔλθει ὁ κατὰ ξηρὰν στρατὸς τῶν Πελοποννησίων πρὸς βοήθειάν των. Ἐπλευσε δὲ καὶ ὁ Φορμίων πρὸς τὸ Ῥίον τὸ Μολυκρικόν⁽¹⁾ καὶ ἠγκυροβόλησεν ἔξωθεν αὐτοῦ μετὰ τὰ εἴκοσι πλοῖα ἅτινα εἶχον ἤδη ναυμαχήσει. Τοῦτο δὲ τὸ Ῥίον ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐνῶ τὸ ἄλλο τὸ ἀπέναντι ἀνῆκεν εἰς

(1) Ἀντίρριον.

τοὺς Πελοποννησίους· τὸ δικάστημα τῆς θαλάσσης ὅπερ χωρίζει τὸ ἐν ἀπὸ τοῦ ἄλλου, εἶναι ἐπὶ τὰ ὀλοκληρίων στραδίων καὶ σχηματίζει τὸ στόμιον τοῦ Κρισαίου κόλπου. Οἱ Πελοποννήσιοι λοιπὸν εἰς τοῦτο τὸ ῥίον τῆς Ἀχάϊας, ἀπέχον οὐ πολὺ τοῦ Πανόρμου, ὅπου ὑπῆρχεν ὁ περὶ στρατὸς, ἠγκυροβόλησαν καὶ αὐτοὶ μὲ ἐβδομηκόντα ἐπὶ πλοῖα, ἅμα εἶδον τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ ἐπὶ εἰς ἡ ἐπὶ τὰ ἡμέρας οἱ δύο στόλοι ἔμενον ἀντιμέτωποι καὶ ἐτοιμαζόμενοι πρὸς ναυμαχίαν, καθέσσαν οἱ μὲν Πελοποννήσιοι δὲν ἤθελον γὰρ ἐξέλθωσι τῶν ῥίων εἰς τὸ πέλαγος, φοβούμενοι τὸ προηγούμενον πάθημα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐροδοῦντο γὰρ εἰσπλεύσωσιν εἰς τὰ στενὰ, νομίζοντες ὅτι ἡ ἐν τῷ στενῷ ναυμαχία ἤθελεν ἀποδοῦν ὑπὲρ τῶν Πελοποννησίων. Τέλος ὁ Κυνῆρος, ὁ Βορσίδας καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ τῶν Πελοποννησίων, θέλοντες γὰρ σπύσσωσι τὴν ναυμαχίαν πρὶν ἔλθῃ ἀπὸ τῆς Ἀθήνας ἄλλη ἐνίσχυσις, συνεκάλεσαν πρῶτον τοὺς στρατιώτας, καὶ βλέποντες πολλοὺς ἐξ αὐτῶν φοβουμένους διὰ τὴν προτέραν ἡτταν καὶ μὴ ὄντας προθύμους, ἀπέτειναν πρὸς αὐτοὺς τὴν ἐξῆς παρκαλέωσιν.

87. «Ἡ μὲν γενομένη ναυμαχία, ὡς ἄνδρες Πελοποννήσιοι, εἴαν τις ἐξ ὑμῶν φοβεῖται ἕνεκα αὐτῆς τὴν μέλλουσαν, παρέχει οὐχὶ δίκαιον συμπέρασμα πρὸς ἐκρόβησιν ὑμῶν. Διότι ὥς ἡξεύρετε καὶ κατὰ τὴν παρκαλέωσιν ἐγένετο ἀτελής καὶ ἡμεῖς ἐπλέομεν μᾶλλον ὥς ἐπὶ ἐκστρατείας παρὰ ὥς ἐπὶ ναυμαχίας· συνέβησαν δὲ καὶ οὐκ ὀλίγα τυχαῖα ἐναντία, καὶ ἴσως κατὰ τι καὶ ἡ ἀπειρία ὑμῶν μᾶς ἔκαμε γὰρ ἀποτόχωμεν εἰς τὴν πρώτην ναυμαχίαν. Ὡστε ἡττήθημεν οὐχὶ διὰ τὴν ἡμετέραν δειλίαν, καὶ δὲν εἶναι δίκαιον τὸ μὴ καθ' ὀλοκληρίαν νικηθὲν φρόνημα ὑμῶν, ἔχον δὲ ἐν ἐκυτῷ αἰτιολογίαν τινὰ τὴν ἡτταν, γὰρ ἐξασθενῆται ἐκ τῆς τυχαίας συμφορᾶς. Σιέσθητε ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι ὑπόκεινται εἰς τυχαῖα σφάλματα, ἀλλὰ τὸ θάρρος τῶν πρέπει πάντοτε

νὰ μένῃ ἀκλόνητον· δὲν ἀρμόζει, ἐνῷ ἔχουσιν ἀνδρείαν, προφασίζόμενοι ἀπειρίαν νὰ γίνωνται δειλοί. Ἡ ὑπερβολικὴ ἡμῶν τόλμη ἀντισταθμίζει τὴν ἀπειρίαν· τούτων δὲ ἡ ἐμπειρία, ἣν τοσούτον φοβεῖσθε, ἐάν ἡγοῦτο μετὰ τῆς ἀνδρείας, θὰ ἐνθυμεῖτο καὶ θὰ ἐξετέλει κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ κινδύνου ὅσα ἔμαθεν· ἀλλ' ἄνευ τῆς εὐτολμίας οὐδεμία ἐπιστήμη ἰσχύει ἐναντίον τῶν κινδύνων, διότι ὁ φόβος τερνάζει τὴν μνήμην, ἡ δὲ ἐπιστήμη ἄνευ τῆς εὐφυχίας οὐδύλως ὠφελεῖ. Ἀντιτάξτε λοιπὸν πρὸς μὲν τὴν μείζονα ἐμπειρίαν μείζονα τόλμην, πρὸς δὲ τὸν φόβον τὸν προσεγγόμενον ἐκ τῆς πρώτης ἡττης, τὴν σκέψιν ὅτι ἐτύχχετε ἀπροστοίμαστοι. Ἔχετε τὸ πλεονέκτημα ὅτι ὑπερτερεῖτε κατὰ τὰ πλοῖα καὶ ὅτι κυμαχεῖτε πλησίον τῶν παρκλίων σας καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ὀπλιτῶν σας· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ἡ νίκη εἶναι ὑπὲρ τῶν πλεονόντων καὶ τῶν ἀκλιότερον παρεσκευασμένων. Ἐξετάζοντες λοιπὸν δὲν εὐρίσκομεν οὐδεμίαν εὐλογον καίτιν φόβου· καὶ ὅσα ἐπλήρομεν πρότερον δύνανται σήμερον νὰ γίνωσι μαθήματα. Μετὰ ὀκρούς λοιπὸν καὶ κυβερνῆται καὶ κυβῆται θὰ πράξωσι τὸ καθήκον των καὶ μὴ καταλείπωσι φεύγοντες τὴν τέξιν εἰς ἣν ἐτέχθησαν. Τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεώς μας δὲν θὰ ἦναι χειρότερον ἐκείνου τὸ ὅποιον ἐφήρμοσαν οἱ πρότερον κατανκυμαχῆ· θέντες στρατιῶται καὶ δὲν θὰ δώσωμεν εἰς κανένα τὴν πρόφασιν νὰ φανῇ ἄνανδρος. Ἐάν δέ τις φανῇ τοιοῦτος θέλει κολασθῇ διὰ τῆς πρεπούσης τιμωρίας, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι τιμηθήσονται διὰ τῶν προσηκουσῶν εἰς τὴν ἀνδρείαν ἀμοιβῶν.

88. Τοιαῦται ἦσαν αἱ παρκαλεύσεις τῶν Πελοποννησίων ἀρχηγῶν. Ὁ δὲ Φορμίων φοβούμενος καὶ αὐτὸς τὴν ἀποθάρρυνσιν τῶν στρατιωτῶν του καὶ μαθὼν ὅτι ὠμίλουν μετὰξὺ των μετὰ τρόμου περὶ τοῦ πλήθους τῶν ἐχθρικών πλοίων, ἀπεφάσισε νὰ τοὺς συναθροίσῃ διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ καὶ τοὺς συμβουλεύσῃ εἰς τὴν παροῦσαν

περίστασιν. Προηγουμένως εἶχε προπαρασκευάσει τὰ πνεύματα λέγων πάντοτε εἰς αὐτοὺς ὅτι οἷοσδ' ἦτοτε καὶ ἂν ἦτο ὁ στόλος ὅστις ἐμελλε νὰ ἐπέλθῃ, οὐδέποτε θὰ ἦτο τοσούτος ὥστε νὰ μὴ δυνηθῶσι νὰ ἀντισταθῶσι κατ' αὐτοῦ· καὶ οἱ στρατιῶται πρὸ πολλοῦ εἶχον σχηματίσει τὴν ἀπόφασιν ὅτι ὄντες Ἀθηναῖοι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐνώπιον τῶν πελοποννησιακῶν πλοίων, ὅση καὶ ἂν ἦτο ἡ πληθὺς αὐτῶν. Τότε δὲ βλέπων αὐτοὺς ἀθυμοῦντας εἰς τὴν θέαν τοῦ ἐχθροῦ, ἠθέλησε νὰ ἀνακλέσῃ τὸ θάρρος των, καὶ συγκαλέσας τοὺς Ἀθηναίους εἶπε ταῦτα.

89. «Στρατιῶται, βλέπων ὑμεῖς πλήρεις φόβου διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων σὺς συνεκλέσεα διότι δὲν ἤλπιζα νὰ φοβῆσθε τὰ μὴ ἐπίφοβα. Καὶ πρῶτον οὗτοι ἔνεκα τῆς προηγουμένης ἡττης των αἰσθάνονται ὅτι δὲν εἶναι ἰσοδύναμοι μὲ ὑμεῖς καὶ διὰ τοῦτο ὄχι ἔσα ἄλλα περισσώτερα πλοῖα παρασκευάσκειν· ἔπειτα δὲ ἂν προσέρχωνται πεποιθότες ὅτι εἶναι φυσικὰ ἀνδρεῖοι, ἢ ἀνδρεία αὕτη δὲν στηρίζεται εἰς ἄλλο τι ἢ εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῶν κατὰ ζῆρ᾽ ἀν πολέμων· ἐπειδὴ συνήθως ἀναδείκνυνται εἰς αὐτοὺς νικηταί, νομίζουσιν ὅτι καὶ ἐν τῇ νηυτικῇ θὰ κάρωσι τὸ αὐτό. Ἐν τούτοις εἶναι δίκαιον νὰ ἐχωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἐν τῇ θαλάσῃ ὑπεροχὴν ὅπως οὗτοι ἔχουσι τὴν ἐν τῇ ζῆρῃ. Κατὰ τὴν εὐψυχίαν βεβηκώς δὲν εἴμεθα κατώτεροι τούτων· ἔνεκα δὲ τῆς πλείοις ἐμπειρίας ἣν ἔχομεν ἑκάτεροι, εἴμεθα ἑκάτεροι τολμηρότεροι. Οἱ Λακεδαιμόνιοι διοικοῦντες τοὺς συμμάχους των χάριν τῆς ἰδίας των δόξης, ἀνγκάζουσιν ἄκοντας τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὰς μάχας· ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ καταναγκασμὸς οὗτος, οἱ πολλοὶ τῶν συμμάχων οὐδέποτε ἤθελον ἐπιχειρήσει δευτέραν ναυμαχίαν μετὰ τὴν πρώτην ἐντελῆ καταστροφὴν. Μὴ φοβηθῆτε λοιπὸν τὴν τόλμην αὐτῶν. Πολὺ δὲ περισσώτερον καὶ ἀληθέστερον φόβον προξενεῖτε ὑμεῖς εἰς ἐκείνους,

εἴτε διότι τοὺς ἐνίκησθε ἤδη, εἴτε διότι νομίζουσιν ὅτι
 δὲν ἠθέλετε ἀντισταθῆναι ἂν δὲν ἐμέλλετε νὰ πράξετέ τι
 ἀντάξιον τῆς προτέρης ἐξόχου νίκης. Διότι οἱ πλείστοι
 πολέμιοι, ὡς οὗτοι, συνήθως ἐπέρχονται εἰς τὴν δύναμιν
 των μᾶλλον πεποιθότες ἢ εἰς τὴν ἀξίαν των· οἱ δὲ ἀριθ-
 μητικῶς πολὺ ὑποδεέστεροι καὶ συγχρόνως μὴ κατα-
 νικηκζόμενοι, ἀνθίστανται μεγάλῃν ἔχοντας τὴν στα-
 θερότητα τοῦ φρονήματος. Ταῦτα ἀναλογιζόμενοι καὶ
 οὗτοι, μᾶλλον φοβοῦνται διὰ τοὺς εὐτελεῖς πόρους τοὺς
 ὑποίους ἔχομεν παρὰ ἂν εἴχομεν ἴσην μὲ αὐτοὺς δύνα-
 μιν. Ὡς γνωστὸν πολλοὶ μεγάλοι στρατοὶ ἡττήθησαν
 ὑπὸ μικροτέρων διὰ τὴν ἀπειρίαν των, ἔνιοι δὲ καὶ διὰ
 τὴν ἀτολμίαν των· σήμερον ἡμεῖς μὴτε ἀπειρίαν ἔχομεν
 μὴτε ἀτολμίαν. Τὸν ἀγῶνα, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμῆ,
 δὲν θέλω τὸν διεξαγάγει ἐν τῷ κόλπῳ οὔτε θα εἰσπλεύσω
 εἰς αὐτόν. Διότι βλέπω ὅτι ἐναντίον ἀδεξίων ἀλλὰ πολ-
 λῶν πλοίων δὲν συμφέρει εἰς τὰ ἔμπειρα καὶ εὐκίνητα
 πλοῖα ἢ στενοχωρία. Ἐὰν δὲν βλέπη τις τοὺς ἐχθροὺς
 μακρόθεν δὲν δύναται οὔτε νὰ ὁρμήσῃ προσηκόντως διὰ
 τοῦ ἐμβόλου οὔτε ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑποχωρήσῃ πιεζόμενος·
 ἐλευθερεῖ δίοδοι καὶ ἀναγκάμψεις δὲν εἶναι δυναταί,
 καθότι ταῦτα εἶναι ἔργα πλοίων δυναμένων νὰ κινῶνται
 ἐλευθέρως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ναυμαχία μετα-
 βάλλεται εἰς πεζομαχίαν, εἰς δὲ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς
 μάχης τὰ πλείοτερά πλοῖα γίνονται χρησιμώτερα. Καὶ
 περὶ μὲν ὅλων τούτων ἐγὼ θὰ λάβω πᾶσιν δυνατὴν
 πρόνοιον· ὑμεῖς δὲ μένοντες εὐτακτοὶ εἰς τὰς θέσεις σας,
 ἐκτελεῖτε ταχέως τὰ παρὰγγέλματα, τοσούτῳ μᾶλλον
 ὅσῳ ὁ σταθμὸς τῶν ἐχθρῶν εἶναι εἰς μικράν ἀπόστασιν,
 καὶ ἐν τῇ μάχῃ τηρεῖτε εὐπειθείαν καὶ σωπὴν, αἵτινες
 εἶναι ὠφέλιμοι εἰς ὅλα τὰ πολεμικὰ ἔργα, πρὸ πάντων
 ὅμως εἰς τὰς ναυμαχίας. Φανῆτε ἄξιοι τῶν πρώτων
 κατορθωμάτων σας. Ὁ ἀγὼν εἶναι κρίσιμος δι' ὑμᾶς·
 πρόκειται ἢ νὰ ἀφαιρέσεται ἀπὸ τοὺς Πελοποννησίους

τὴν εἰς τὸ ναυτικὸν ἐλπίδα, ἢ νὰ κακωτῆσθε εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐγγύτερον τὸν φόβον ὅτι θέλουσιν ἀπολέσει τὴν θαλασσοκρασίαν. Ἀνχιμινήτω δὲ πάλιν εἰς ὑμᾶς ὅτι ἔχετε ἤδη νικήσει τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν. Οἱ δὲ ἡττημένοι ἄνθρωποι δὲν δείκνυνται συνήθως εἰς τοὺς αὐτοὺς κινδύνους τὸ αὐτὸ θάρρος τὸ ὁποῖον ἔδειξαν πρὶν νικηθῶσι.»

90. Τοιούτοτρόπως ὁ Φορμίων ἐνέβαλε τοὺς στρατιώτας του. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἰσέρχοντο εἰς τὸν κόλπον καὶ εἰς τὰ στενὰ, θέλοντες νὰ ἐλκύσωσιν αὐτοὺς ἄκοντας, ἀνεπέτασαν ἱστία ἅμα τῇ πρώτῃ, καὶ τῆξαντες τὰ πλοῖα ἀνὰ τέσσαρα παρ᾽ ἑπλεον κατὰ μῆκος τῶν περελίων τῶν ἐντὸς τοῦ κόλπου, προπορευομένου τοῦ δεξιοῦ κέρατος καὶ τηροῦντες τὴν τάξιν ἣν εἶχον ὅτε ἡγκυροβύλησαν· εἰς τοῦτο τὸ κέρα· ἐταῖζαν τὰ εἴκοσι πλοῖα τὰ ἄριστα πλέοντα, ὅπως, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ Φορμίων ἤθελε νομίσει ὅτι ἔπλεον κατὰ τῆς Ναυπλίου καὶ ἤθελε σπεύσει πρὸς βοήθειαν αὐτῆς ἐπικειλουμένης, μὴ δυνηθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀποφύγωσι τὴν ἐπίθεσιν τῶν εἴκοσι πλοίων ἥτινα ἔπλεον ἐκτὸς τοῦ δεξιοῦ κέρατος, ἀλλὰ νὰ περικυκλωθῶσιν ὑπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ, τοῦθ' ὕπερ καὶ ἐκεῖνοι περιέμενον, φερόμενος περὶ τῆς Ναυπλίου, ἀφύλκτου οὐσης, ἅμα εἶδεν αὐτοὺς ἀναγομένους, ἄκων καὶ ἐσπευσμένως ἐμβιβάσας τοὺς στρατιώτας ἔπλεε παρὰ τὴν ξηρὰν ὅπου τὸ περικλὸν τῶν Μεσσηνίων παρεπορεύετο ὡς ἐπικουρικόν. Ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι ὅτι οἱ ἐχθροὶ παρέπλεον τεταγμένοι ἀνὰ ἓν πλοῖον καὶ ὅτι ἤδη εὐρίσκοντο ἐντὸς τοῦ κόλπου καὶ πλησίον τῆς ξηρᾶς ὅπως ἤθελον, ἔκαμον αἴφνης καὶ δι' ἐνὸς σημείου στραφὴν ἐπ' ἄριστε ἢ καὶ μετὰ πάσης ταχύτητος ἔπλεον κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐλπίζοντες ὅτι ἤθελον περικυκλώσει ὅλον τὸν ἐχθρικὸν στόλον. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐνδεκα πλοῖα ἅτινα προηγούντο διχοφύγουσι τὸ κέρας τῶν Πελοποννησίων

καὶ ἐξέρχονται εἰς μέρος ἀνοικτόν· φθάσαντες δὲ τὰ ἄλλα οἱ Πελοποννήσιοι, τὰ ὄθησαν εἰς τὴν ξηρὰν ρεύγοντα, τὰ κατέστρεψαν καὶ ἀπέκτειναν ὅλους τοὺς Ἀθηναίους ὅσοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσι καλυμδῶντες, δέσαντες δὲ τινεὺς πλοῖα κατὰ τὰ ἐρυμνίκου, ἐν δὲ μετὰ τὸν αὐτῶν τὸ εἶχον λάβει ἤδη μεθ' ὅλου τοῦ πληρώματος. Ἀλλ' οἱ Μεσσήνιοι, οὔτινες περικορευόμενοι τὴν περικολλητὴν εἶχον σπεύσαι εἰς βοήθειαν, εἰσῆλθον ἐνοπλοὶ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀνελόντες εἰς τὰ ρυμυλκούμενα ἐκείνη πλοῖα ἐπολέμησαν ἀπὸ τῶν κακιστομαχίων καὶ τὰ ἀπέσπασαν ἀπὸ τὴν ἐχθρὸν ἐνῶ τὰ εἰσυρεν ἤδη.

91. Εἰς τοῦτο λοιπὸν τὸ μέρος οἱ Πελοποννήσιοι ἐνίκησαν καὶ κατέστρεψαν τὰ Ἀττικὰ πλοῖα· ἄλλα τὰ εἰκοσι πλοῖα τῶν τοῦ δεξιοῦ κέρκτος κατεδίωκον τὰ ἐνδεκα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἅτινα εἶχον διαφύγει τὴν περικύκλωσιν καὶ ἐξῆλθον εἰς μέρος εὐρύχωρον. Τὰῦτα, ἐκτὸς ἐνὸς κατορθοῦσι νὰ κατακλύψωσι εἰς Νεόπικτον, καὶ ἀγκυροβολήσαντα πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος στρέφουσι τὰς πῦρας τῶν πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ εἰσιμάζονται νὰ ὑπερκαπίσωσι ἐκυτὰ ἐὰν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπύρρουντο νὰ τὰ καταδιώξωσι μέχρι τῆς περικλίας. Οἱ δὲ ἐφθασαν βραδύτερον καὶ ἔπλεον ψάλλοντες τὸν περικύκλωσιν ὡς ἂν εἶχον ἤδη νικήσει, καὶ τὴν μίαν ναὺν τῶν Ἀθηναίων τὴν μείνικτον ὀπίσω κατεδίωκε μίαν ναὺν Λευκαδίαν πολὺ τῶν ἄλλων προηγούμενη. Ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ τῆς περικλίας εὐρίσκετο ὕλη· ἀγκυροβολημένη πλησιάζον τὸ ἀθηναϊκὸν πλοῖον ἐστράφη περὶ αὐτὴν καὶ καταπύρρην τὴν Λευκαδίαν ναὺν εἰς τὸ μέσον καταβύθισε αὐτήν. Καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἰδόντες τὸ ἀπροσδόκητον καὶ παράδοξον ἐκεῖνο γεγονός καταλήφθησαν ὑπὸ τρόμου· καὶ ἀμέσως τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἀτάκτως διώκοντες διὰ τὴν πεποίθησιν ἣν εἶχον περὶ τῆς νίκης, ταπεινώσαντες τὰς κόπας τῶν ἐστραμμάτησαν τὸν πλοῦν

θέλοντες νὰ περιμείνωσι τοὺς ἄλλους, πρᾶξις ἥτις εἶναι ἐπικίνδυνος ἀπέναντι ἐχθροῦ τοσοῦτον πλησίον εὐρισκομένου· ἄλλα δὲ πλοῖα ἐξώκειλιν εἰς ὑψέλους ὑπὸ ἀγνοίας.

92. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἰδόντες τὰ γενόμενα ταῦτα ἀνέκτησαν τὸ θάρρος των καὶ δι' ἐνὸς κελεύσματος ὤρμησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μετὰ μεγάλων κρυγῶν. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἔνεκα τῶν σφαλμάτων εἰς ἃ εἶχον ὑποπέσει καὶ τῆς ἀταξίας εἰς ἣν εὕρισκοντο, βραχέειν ἀντέταξαν ἀντίστασιν, καὶ ἔπειτα ἐτόλπησαν πρὸ τὸν Πάνορμον ἀπὸ τοῦ ὁποῖου εἶχον ἀναχωρήσει. Καταδιώκοντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐξ πλοῖα τὰ ἐγγύτερον αὐτῶν εὕρισκόμενα ἐκυρίευσαν καὶ ἐπανέκτησαν ἐκείνα τὰ ὁποῖα τοῖς ἀνῆκον καὶ τὰ ὁποῖα οἱ Πελοποννήσιοι κατὰ τὴν ἑνὰρξιν τῆς μάχης συντρίψκντες πλησίον τῆς ξηρᾶς ἔσυρον κατόπιν των· ἐκ τῶν ἀνδρῶν δὲ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τινὰς δὲ ἐξώγαγον. Ἐπὶ τοῦ Λευκαδίου πλοίου ὅπερ κατεβυθίσθη πλησίον τῆς ὀλκᾶδος, πλέων ὁ Τιμοκράτης ὁ Λακεδαιμόνιος, ἅμα κατεστράφη τὸ πλοῖον ἔσφαξεν ἐκυτόν, καὶ τὸ πτώμα του ἐρρίφθη ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὸν λιμένα τῶν Ναυπακτίων. Ἀναχωρήσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαιον εἰς τὸ μέρος ἐκ τοῦ ὁποῖου ὁρμήσαντες ἐνίκησαν, καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ ναυάρια ὅσα ἦσαν πρὸς τὸ μέρος των ἐσύναξαν καὶ ἀπέδωκαν τὰ τῶν ἐχθρῶν διὰ συνθήκης. Ἔστησαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τρόπαιον ὡς τρέψαντες εἰς φυγὴν τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα συνέτριψαν πλησίον τῆς ξηρᾶς· καὶ τὸ πλοῖον τὸ ὁποῖον εἶχον κυριεύσει τὸ ἀνέθεσαν ἐπὶ τοῦ Ῥίου τοῦ Ἀχαϊκοῦ παρὰ τὸ τρόπαιον. Μετὰ ταῦτα φοβούμενοι τὴν ἐξ Ἀθηνῶν βοήθειαν, εἰσέπλευσαν διὰ νυκτὸς εἰς τὸν Κρισαῖον κόλπον καὶ τὴν Κόρινθον πάντες πλὴν τῶν Λευκαδίων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἤρχοντο ἐκ Κρήτης μετὰ τῶν εἰκοσι πλοίων καὶ οἵτινες ὤφειλον νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Φορμίωνος πρὸ τῆς ναυμαχίας ἔ-

φθασαν εἰς Ναύπακτον ὀλίγον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Καὶ τὸ θέρος ἐτελείωτε.

93. Πρὶν δὲ διαλύτωσι τὸ εἰς τὴν Κόρινθον καὶ τὸν Κρισαῖον κόλπον ἀναχωρήσαν ναυτικόν, ὁ Κνήμις καὶ ὁ Βρασί-
δας καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχόντες τῶν Πελοποννησίων ἠθέλησαν ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος καὶ τῇ προτροπῇ τῶν Μεγαρέων νὰ κάμωσιν ἀπόπειράν τινα κατὰ τοῦ Πειραιῶς, τοῦ λιμέ-
νος τῶν Ἀθηναίων· ἦτο δὲ ἀφύλακτος καὶ ἀκλειστος, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας ἕνεκα τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ λάβῃ ἕκαστος στρατιώτης τὴν κώπην καὶ τὸ ὑπῆρέσιον (¹) καὶ ὄν τροπωτήρα (²), νὰ μεταβῇ διὰ ξηρᾶς ἐκ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας θάλασσαν, καὶ ἀφου φθάσωσι ταχέως εἰς Μέγαρον νὰ καθελεύσωσιν ἐκ τῆς Νισαίας, ναυρίου τῶν Μεγαρέων, τεσσαράκοντα πλοῖα τὰ ὅποια ἔτυ-
χον ὑπάρχοντα ἐκεῖ, καὶ νὰ πλεύσωσιν εὐθὺς κατὰ τοῦ Πειραιῶς· διότι οὔτε ναυτικὸν ὑπῆρχεν εἰς τὸν λιμένα τοῦτον προφυλάσσον οὐδὲ πιθανότης καμμία ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἤθελον ἐπιθεῖν ποτὲ τοσοῦτον ἀπροσδοκῆτως· οἱ Ἀθηναῖοι ποτὲ δὲν ὑπέθετον ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ τοιαύτη προφανὴς καὶ προμελετημένη ἐπίθεσις, καὶ ἐὰν τὸ ὑπέθετον, δὲν ἐπίστευον ὅμως ὅτι δὲν ἤθελον τὸ πράξει. Ἀπεφασισθέντος τοῦ σχεδίου τούτου, οἱ Πελοποννήσιοι ἤρχισαν ἡμέρους τὴν πορείαν· φθάσαντες δὲ διὰ νυκτὸς καὶ καθελεύσαντες ἐκ τῆς Νισαίας τὰ πλοῖα ἐπλευσαν οὐχὶ πλέον κατὰ τοῦ Πειραιῶς, καθὼς διενυσσύντο, εἴτε διότι ἐρριβήθησαν, εἴτε διότι ὡς λέγεται ἐμπόδισεν αὐτοὺς ὁ ἀνεμος, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀνεμ-
τήριον τῆς Σαλαμῖνος τὸ βλέπον πρὸς τὰ Μέγαρον· ἐκεῖ ὑπῆρχε φρούριον καὶ φυλακὴ ἐκ τριῶν πλοίων ὅπως μήτε εἰσέρχεται τι εἰς Μέγαρον μήτε ἐξέρχεται. Προτέθειλον τὸ φρούριον, ἔλαβον τὰς τριήρεις κενὰς, καὶ ἐπιπεσόντες ἀπροσδοκῆτως ἐπὶ τῆς λοιπῆς Σαλαμῖνος ἐδύσαν αὐτήν.

(¹) Λωρίον διὰ τοῦ ὁποίου ἐδέετο ἡ κώπη.

(²) Μικρὸν προεκπέλαιον ἐφ' ᾧ ἐκαθίτο ὁ κωπηλάτης.

94. Ἐν τούτοις πυρὰ ὑψώθησαν ἀναγγέλλοντα εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν ἔλευσιν τῶν πολεμίων (). Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ παρόντος πολέμου δὲν ἡσθάνθησαν μεγαλειότητα κατὰπληξιν. Οἱ μὲν ἐν τῷ ἄστει εὐρισκόμενοι ἐνόμιζον ὅτι εἰσέπλευσαν ἤδη οἱ πολεμιοὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ, οἱ δὲ ἐν τῷ Πειραιᾷ ἐνόμιζον ὅτι οὗτοι ἐκυρίευσαν ἤδη τὴν Σαλαμῖνα καὶ ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἤθελον παρουσιασθῇ εἰς τὸν λιμένα* τοῦτο δὲ εὐκολώτατα θὰ ἐγίνετο ἐάν οἱ ἐχθροὶ δὲν καταλαμβάνοντο ὑπὸ φόβου καὶ δὲν ἐμπόδιζεν αὐτοὺς ὁ ἄνεμος. Ἀμα τῇ ἡμέρᾳ καταδύντες οἱ Ἀθηναῖοι πανδημεὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ ἔσυραν εἰς τὴν θάλασσαν πλοῖά τινα καὶ εἰσελθόντες μετὰ σπουδῆς καὶ πολλοῦ θορύβου εἰς αὐτὰ ἔπλεον πρὸς τὴν Σαλαμῖνα ἀφήσαντες τὸ πεζικὸν νὰ φυλάττῃ τὸν Πειραιᾶ. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι εἰδοποιηθέντες περὶ τῆς ἐλεύσεώς των, κατέστρεψαν τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Σαλαμίνος καὶ ἀπέπλευσαν ταχέως πρὸς τὴν Νίσαιαν λαβόντες ἀγχιμαλώτους καὶ λάφυρα καὶ τὰς τρεῖς ναῦς ἐκ τοῦ Βουδάρου τοῦ φρουρίου* πρέπει δὲ νὰ εἰπωμεν ὅτι τὰ πλοῖα ἐκεῖνα ἐνέβαλον αὐτοὺς εἰς ἀνησυχίαν, καθότι μείναντες ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὴν ξηρὰν εἶχον ξηρανθῇ καὶ ἀνοίξει εἰς πολλὰ μέρη. Φθάσαντες δὲ εἰς τὰ Μέγαρα ἀνεχώρησαν πάλιν πεζῇ εἰς τὴν Κόρινθον* οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μὴ προφθάσαντες αὐτοὺς εἰς τὴν Σαλαμῖνα ἀπέπλευσαν καὶ αὐτοὶ ἔκτοτε ὅμως ἐφύλαττον προσεκτικώτερον τὸν Πειραιᾶ, κλείοντες τοὺς λιμένας καὶ λαμβάνοντες ὅλας τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις.

95. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος ἐκεῖνου, ὁ βασιλεὺς τῶν Θρακῶν, ὁ Ὀδρύσης Σιτάλκης ὁ Τήρου, ἐστράτευσε κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδον-

(1) Περὶ τοῦ διὰ πυρῶν νυκτερινοῦ τούτου τηλεγράφου παράβαλε Γ'. 22, 80. Δ'. 42, 111. II'. 102. Ἡ ἔλευσις ἐχθρῶν ἐδῆλουτο διὰ πυρῶν ταραττωμένων εἰς τὸν ἀέρα, ἡ ἔλευσις φλῶν διὰ πυρῶν ἡσυχῶς ὑψομένων.

νίας Περδίκκου τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ Θράκῃ Χαλκιδέων. Ἐπρόκειτο περὶ δύο ὑποσχέσεων, ἐξ ὧν τὴν μὲν ᾗθελε νὰ τὴν ἐπιβάλῃ τὴν δὲ νὰ ἐκτελέσῃ ὁ ἴδιος. Ὁ Περδίκκος, ἐπιθυμῶν νὰ τὸν συνδιαλλάξῃ ὁ βασιλεὺς αὐτός μετὰ τοὺς Ἀθηναίους οἵτινες κατ' ἀρχὰς τὸν ἐπέβλεπον διὰ τοῦ πολέμου, καὶ νὰ μὴ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας τὸν ἀδελφόν του Φίλιππον ὅστις ἦτο ἐγγυὸς του, ἔδωκε πρὸς αὐτὸν ὑποσχέσεις τὰς ὁποίας δὲν ἐξέτέλεσεν· ὁ δὲ Σιτάλκης ἀφ' ἐτέρου εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτε συνευάχθη μετ' αὐτῶν νὰ ταταπαύσῃ τὸν ἐπὶ τῆς Θράκῃ Χαλκιδικῶν πόλεμον. Δι' αὐτὰς λοιπὸν τὰς δύο αἰτίας ἐπεγείρει τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου Ἀμύνταν διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας καὶ τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἔτυγον παρόντες διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καὶ τὸν Ἀγωνα ὡς στρατηγόν· διότι οἱ Ἀθηναῖοι ὤφειλον νὰ ἔλθωσι κατὰ τῶν Χαλκιδέων μετὰ πλείων καὶ πολλοῦ στρατοῦ.

96. Ἀναχωρήσας ἐκ τῶν Ὀδρυσῶν ὁ Σιτάλκης ἐκάλεσε πρῶτον εἰς τὰ ὄπλα τοὺς ἐντὸς τοῦ ὅρους Αἰῶμου καὶ τῆς Ῥοδόπης Θρᾷκας, ἐπὶ τῶν ἐποίων ἐβασίλευε μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔπειτα τοὺς πέραν τοῦ Αἰῶμου Γέτας καὶ τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὰ ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ καὶ μᾶλλον προσεγγίζοντας πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου· εἶναι δὲ οἱ Γέται καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῶν χωρῶν τούτων ὁμοροὶ πρὸς τοὺς Σκύθας, ἅπαντες ἵπποτοξόται, καὶ ἔχουσι τὸν αὐτὸν ἐπλισμόν. Ὁ Σιτάλκης προσεκάλεσεν ἐπίσης καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν αὐτόνομων καὶ μαχαιοφόρων ὀρεινῶν Θρακῶν, οἵτινες καλοῦνται Διοὶ καὶ κατοικοῦσιν οἱ περισσότεροι εἰς τὸ ὄρος τῆς Ῥοδόπης καὶ οἱ μὲν ἐπείσθησαν ἐπὶ μισθῷ, οἱ δὲ παρικολοῦθησαν ὡς ἐθελονταί. Διήγειρεν ὡσαύτως καὶ τοὺς Ἀγριᾶνας καὶ τοὺς Λαιαίους καὶ ὅσα ἄλλα ἔθνη Παιονικά κυβέρνα· καὶ αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἑσχατοὶ λαοὶ τῆς κυριαρχίας του

ἥτις ἐξετείνετο μέχρι τῶν Γρακίων καὶ τῶν Λακκίων τῆς Παιονίας καὶ μέχρι τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. Οὗτος δὲ ὁ ποταμὸς ἐκ τοῦ Σκόμβρου ὄρους ῥεῖ διὰ τῶν Γρακίων καὶ τῶν Λακκίων καὶ σχηματίζει τὰ ὄρια τοῦ πρὸς τὸ μέρος τῆς Παιονίας βασιλείου τῶν Ὀδρυσῶν· πέραν δὲ τούτων οἱ Παίονες εἶναι αὐτόνομοι. Πρὸς τὸ μέρος τῶν Τριβαλλῶν, αὐτονόμων καὶ τεύτων, οἱ τελευταῖοι ὑπήκοοι τῶν Ὀδρυσῶν ἦσαν οἱ Τρῆρες καὶ οἱ Τιλχταῖοι· κατοικοῦσι δὲ οὗτοι πρὸς βορρᾶν τοῦ Σκόμβρου ὄρους καὶ ἐκτείνονται πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ Οὔκλου ποταμοῦ, ὅστις ῥεῖ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους ἐκ τοῦ ὁποίου ῥέουσι καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἐβρος. Τὸ δὲ ὄρος τοῦτο εἶναι ἔρημον καὶ μέγα καὶ συνέχεται μὲ τὴν Ῥοδόπην.

97. Τὸ βασίλειον τῶν Ὀδρυσῶν ἐξετείνετο πρὸς τὸ μέρος μὲν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀβδήρων μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Ἰστρου ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ· τὴν παραλίαν ταύτην πλοῖον στρογγύλον, λαμβάνον τὴν συντομωτέραν διέυθυνσιν, δύναται νὰ διανύσῃ ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν καὶ ἑσπών νυκτῶν, ἐὰν ὁ ἄνεμος πνέῃ πάντοτε κατὰ πρῶμναν, τὴν δὲ συντομωτέραν μεταξὺ Ἀβδήρων καὶ Ἰστρου κατὰ ξηρὰν ὁδόν, ἀνὴρ εὐζωνος δύναται νὰ διατρέξῃ εἰς ἑνδεκα ἡμέρας. Ἡ ἑκτασις τοῦ βασιλείου τοιαύτη ἦτο πρὸς τὴν θάλασσαν· πρὸς τὴν ἡπειρον δὲ, ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῶν Λακκίων καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ (διότι πρὸς τὴν διέυθυνσιν ταύτην εἶναι ἡ πλατυτέρα ἑκτασις τοῦ βασιλείου ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τῶν ἑσπών) δύναται νὰ διανύσῃ τὸ διάστημα ἡμῆρ εὐζωνος εἰς δεκατρεῖς ἡμέρας. Ὁ φόρος ὅστις ἐτάχθη διὰ τὰς βαρβαρικὰς πόλεις καὶ τὰς Ἑλληνίδας ἐπὶ Σεύθου (ὅστις διαδεχθεὶς τὸν Σιτάλκην εἶχεν αὐξήσει αὐτόν) ἀνήρχετο μέχρι τετρακοσίων ταλάντων εἰς ἄργυρον καὶ χρυσὸν νομισματικόν· καὶ δῶρα ὅμως ὄχι μικρότερα τῆς ποσότητος ταύτης προσεφέροντο χρυσῇ καὶ ἄργυρῃ, χωρὶς νὰ μνημονεύσωμεν τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ λεῖα καὶ τὰ ἄλλα παντοῖα εἶδη τὰ ὁποῖα προσέφερον οὐ μόνον

εἰς τὸν βασιλέα ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς δυνατοὺς καὶ τοὺς εὐγενεῖς μεταξὺ τῶν Ὀδρυσῶν. Παρὰ τοῖς Ὀδρύταις, ὡς καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς Θραξίν, ἐπικρατεῖ συνήθεια ὅπως ἀντίθετος τῆς τῶν Περσῶν βασιλέων· μᾶλλον νὰ λαμβάνωσι παρὰ νὰ δίδωσι· νομίζουσιν αἰσχυρότερον νὰ μὴ λαμβάνωσιν ὅσάκις ζητοῦσί τι, παρὰ νὰ ζητῶσιν ὅσάκις δὲν λαμβάνουσιν· ἀλλ' ἕνεκα τῆς μεγάλης δυνάμεώς των οἱ Ὀδρύταις ἔκαμον κατάχρησιν τοῦ ἐθίμου τούτου, διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχη τις τίποτε ἐὰν δὲν ἐδίδε δῶρα. Τούτου δὲ ἕνεκα τὸ βασίλειον ἐκεῖνο ἐκτίσαστο μεγάλην ἰσχύν. Ἐξ ὅλων τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ βασιλείων ὅσα ὑπάρχουσι μεταξὺ τοῦ Ἰονίου κόλπου καὶ τοῦ Ἡυξείνου πόντου τὸ βασίλειον ἐκεῖνο ὑπῆρξεν ἀξιολογώτατον διὰ τὰς χρηματικὰς προσόδους καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήματα. Κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ὁμοῦς δύναμιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαχητῶν οἱ Ὀδρύταις εἶναι πολὺ κατώτεροι τῶν Σκυθῶν, μὲ τοὺς ὁποίους οὐδὲν ἔθνος δύναται νὰ παραβληθῇ, ὅχι μόνον ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀσίᾳ ὅπου δὲν εὐρίσκεται οὔτε ἓν δυνάμενον νὰ ἀντισταθῇ ἐναντίον ὅλων τῶν Σκυθῶν ἡνωμένων. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κρίσιν καὶ τὴν περὶ τὰς ὑποθέσεις ἐμπειρίαν οὐδεὶς λαὸς ἐξίσταται πρὸς αὐτούς.

98. Ὁ Σιτάλης λοιπὸν βασιλεύων ἐπὶ τούτῃς χωρᾶς παρεσκευάζετο πρὸς πόλεμον. Καὶ ἀφοῦ ἡτοιμάσθησαν τὰ πάντα ἀναχωρήσας ἐπορεύετο κατὰ τῆς Μακεδονίας πρῶτον μὲν διὰ τῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του πόλεων, ἔπειτα διὰ τοῦ ἐρήμου ὁροῦ Κερκίνης τὸ ὅποιον εἶναι μεθόριον μεταξὺ Σιντῶν καὶ Παϊόνων. Διῆλθε δὲ αὐτὸ διὰ τῆς ὁδοῦ ἣν αὐτὸς προηγουμένως εἶχεν ἀνοίξει κήψας τὰ δάση, ὅταν ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Παϊόνων. Ἐξελθόντες τῶν Ὀδρυσῶν καὶ διερχόμενοι τὸ ὄρος, ἐν δεξιᾷ μὲν εἶχον τοὺς Παίονας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τοὺς Σιντοὺς καὶ τοὺς Μαίδους. Διελθόντες δὲ αὐτὸ ἐφθασαν εἰς Δούβηρον τὴν Παιονικὴν. Ἐνῶ ἐπορεύετο, ὁ στρατὸς του οὐδ' ὅπως ἡλαττώθη ἐκτὸς ἕνεκα νόσων τινῶν σποραδικῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἡυξήθη. Διότι πολλοὶ τῶν

αὐτινόμων Θρακῶν ἡκολούθουν ἀπρόσκλητοι ἐπὶ τῇ ἐλπίδι διαρπαγῆς, ὥστε τὸ ὅλον τοῦ στρατοῦ ἐγένετο ὡς λέγεται οὐχὶ κατώτερον τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν· ἐκ τούτων οἱ μὲν περισσότεροι ἦσαν πεζοί, μόλις δὲ τὸ τριτημόριον ἵππεις. Τούτου δὲ τοῦ ἱππικοῦ τὸ πλεῖστον μέρος ἦσαν Ὀδρύται καὶ μετ' αὐτοὺς Γέται. Μεταξὺ τῶν πεζῶν μαχημώτατοι ἦσαν οἱ ἐκ τῆς Ῥοδόπης καταβάντες αὐτόνομοι μαχαιροφόροι· ἡκολούθει δὲ ὁ ἄλλος σύμμικτος ὁμιλος, φοβερώτατος διὰ τὸ πλῆθος του.

99. Συνηθροίζοντο λοιπὸν ἐν Δοδῆρῳ καὶ παρεσκευάζοντο ὅπως ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν κάτω Μακεδονίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐβασίλευεν ὁ Περδίκκας. Οἱ Λυγκησταὶ καὶ οἱ Ἐλιμιῶται καὶ τὰ ἄλλα ἐνδότερα ἔθνη εἶναι μὲν σύμμαχα τῶν Μακεδόνων καὶ ὑποτελεῖ, ἑκαστον ὁμῶς αὐτῶν ἔχει ἰδιαιτέρον βασιλεία. Τὴν δὲ σημερινὴν παρὰ τὴν θάλασσαν Μακεδονίαν κατέκτησαν πρῶτον ὁ Ἀλέξανδρος ὁ πατήρ τοῦ Περδίκκου καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ Τημενίδαι ἐξ Ἀργεῶς καταγόμενοι, οἵτινες ἐβασίλευσαν ἐπ' αὐτῆς ἀροῦ ἐνέκησαν καὶ ἐδίωξαν ἐκ μὲν τῆς Πιερίδος τοὺς Πίερας, οἵτινες ὕστερον κατέκρησαν τὸν Φάγγακα καὶ τὰ ἄλλα χωρία ὑπὸ τὸ Φάγγακον ὄρος πέραν τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ (μέχρι δὲ τῆς σήμερον καλεῖται Πιερικός κόλπος ἡ ὑπὸ τὸ Φάγγακον παραλία), ἐκ δὲ τῆς καλουμένης Βοττίας τοὺς Βοττιαίους, οἵτινες σήμερον συνορεύουσι μὲ τούς Χαλκιδεῖς· τῆς δὲ Παιονίας κατέκρησαν στεγνόν τι μέρος πλησίον τοῦ Ἀξίου ποταμοῦ ἐκτεινόμενον ἐκ τῶν ἐνδον τῆς χώρας μέχρι τῆς Πέλλης καὶ τῆς Θαλάσσης, καὶ πέραν τοῦ Ἀξίου μέχρι τοῦ Στρυμόνος διώξαντες τοὺς Ἠδῶνας κατέλαβον τὴν καλουμένην Μυγδονίαν. Ἐδίωξαν δὲ καὶ τοὺς Ἑορδοὺς ἐκ τῆς σήμερον καλουμένης Ἑορδίας, ἐξ ὧν οἱ μὲν πολλοὶ κατεστράφησαν, ὀλίγιστοι δὲ κατώκησαν περὶ τὴν Φύσκαν, καὶ ἐκ τῆς Ἀλμωπίας τοὺς Ἀλμωπας. Καθυπέταξαν δὲ οἱ Μακεδόνες οὗτοι καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη τὰ ὅποια ἔχουσι μέχρι τῆς σήμερον, ἥτοι τὴν Ἀνθεμοῦντα, τὴν Γρηστωνίαν,

τὴν Βισαλτίαν καὶ μέγα μέρος τῆς κυρίως Μακεδονίας κα-
λουμένης. Ὅλα δὲ ταῦτα καλοῦνται Μακεδονία καὶ Περ-
δίκκας ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο βασιλεὺς αὐτῶν ὅτε
εἰσέβαλεν ὁ Σιτάλκας.

100. Οἱ Μακεδόνες οὗτοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθῶσιν
ἐναντίον τοσούτου στρατοῦ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ δυσπρόσιτα
μέρη καὶ εἰς τὰ ὠχυρωμένα. Ἦσαν δὲ ταῦτα ὄχι πολλὰ,
ἀλλ' ὕστερον Ἀργέλαος ὁ υἱὸς τοῦ Περδίκκου γενόμενος
βασιλεὺς καὶ τὰ σήμερον εὐρισκόμενα ὠκοδόμησε καὶ ὁδοὺς
εὐθείας διεχάραξε καὶ κατὰ τὰ ἄλλα διεκόσμησε τὴν πόλιν
καὶ ἐκανόνισε τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν συναθροίσας ἱπ-
πους, ὅπλα καὶ παντὸς εἶδους ἐφόδια περισσότερα παρ' ὅσα
εἶχον καὶ οἱ ἄλλοι βασιλεῖς ὁμοῦ αἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντες.
Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρακῶν ἐκ τῆς Δοβήρου εἰσέβαλε πρῶ-
τον μὲν εἰς τὸ ἀρχαῖον βασίλειον τοῦ Φιλίππου καὶ ἐκυρίευσεν
διὰ τῆς βίας τὴν ἐλδομένην καὶ διὰ συνθήκης τὴν Γαρτυ-
ρίαν καὶ τὴν Ἀπαλάντην καὶ τὰς ἄλλας πόλεις αἵτινες
ὑπετάγησαν ἕνεκα φιλίας πρὸς τὸν Ἀμόνταν τὸν υἱὸν τοῦ
Φιλίππου ὅστις εὐρίσκετο παρῶν· ἐπολιόρκησαν ἐπίσης τὴν
Εὐρωπὸν ἀλλὰ δὲν ἤδυνήθησαν νὰ τὴν κυριεύσωσιν. Ἐπειτα
δὲ ἐπροχώρησαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην Μακεδονίαν τὴν πρὸς
τὰ ἀριστερὰ τῆς Πέλλης καὶ τῆς Κύρρου, δὲν ἔφθασαν
ὁμῶς μέχρι τῆς Βοττιαίας καὶ τῆς Πιερίας, ἀλλ' ἐδήμωσαν
τὴν Μυγδονίαν, τὴν Γρηστωνίαν καὶ τὸν Ἀνθεμοῦντα. Οἱ
δὲ Μακεδόνες διὰ μὲν τοῦ πεζικοῦ οὐδ' ἐσκέφθησαν νὰ ἀντι-
σταθῶσιν, ἀλλ' ἐζήτησαν ἱππικὸν ἀπὸ τοῦς ἐνδοτέροις συμ-
μάχους, καὶ μολονότι ἦσαν ὀλίγοι ἐναντίον πολλῶν, προσ-
έβαλλον ἐν τούτοις τὸν στρατὸν τῶν Θρακῶν ὅπου ἐνόμιζον
ἀναγκάσιον. Καὶ ὅπου μὲν ἐπετίθεντο, οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ
ὑπομεινῇ ἱππεῖς δεσινούς καὶ τεθωρακισμένους, περικυκλού-
μενοι ὁμῶς ὑπὸ πλῆθους πολὺ ἀνωτέρου διέτρεχον ἐνίστα
τὸν ἔσχατον κίνδυνον· ὥστε ἐπὶ τέλους ἡσύχασαν, μὴ νο-
μίζοντες ὅτι εἶναι ἱκανοὶ νὰ πολεμῶσιν ἐναντίον δυνάμεων
λίαν δυστανalόγων.

101. Ἐν τούτοις ὁ Σιτάλκης ἐνεκρίνωσεν εἰς τὸν Περδικκᾶν τοὺς λόγους τῆς ἐκστρατείας του, καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤλθον μετὰ τῶν πλοίων των μὴ πιστεύοντες εἰς τὴν ἀφίξιν του, ἀλλὰ περιωρίσθησαν νὰ τῷ πέμψωσι δῶρα καὶ πρέσβεις, ἐπέμψε μέρος τοῦ στρατοῦ του κατὰ τῶν Χαλκιδέων καὶ τῶν Βοττιαίων καὶ ἀναγκάσας αὐτοὺς νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὰ τεῖχη των ἐδῆου τὴν χώραν. Στρατοπεδευμένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, οἱ πρὸς νότον οἰκούντες Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Μάγνητες καὶ οἱ ἄλλοι ὑπῆκοοι των Θεσσαλῶν καὶ οἱ μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν Ἕλληνες ἐφοβήθησαν μὴ καὶ κατ' αὐτῶν χωρίσῃ ὁ στρατὸς καὶ ἤρχισαν νὰ παρασκευάζωνται. Ἐφοβήθησαν δὲ καὶ οἱ πέραν τοῦ Στυμόνος πρὸς ἑσπέρην Θᾶκες ὅσοι εἶχον πεδιδάδας, δηλαδὴ οἱ Παναῖοι, οἱ Ὀδόμαντοι, οἱ Δρώοι καὶ οἱ Δερσαῖοι· ὅλοι δὲ οὗτοι εἶναι αὐτόνομοι. Διέτρεξε δὲ φήμη καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐχθρικῶς διακειμένων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ὁ στρατὸς ἐκεῖνος ἤθελε προχωρήσει καὶ κατ' αὐτῶν δυνάμει τῆς συμμαχίας ἣν εἶχε συναΐσει μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Σιτάλκης ἀναστειλας τὴν πορείαν του κατέστραψε τὴν Χαλκιδικὴν, τὴν Βοττικὴν καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν κατῴρθου οὐδὲν ἐξ ὧτων εἶχε κατὰ νοὺν ὅταν εἰσέλθαιεν, ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ ἐστερεῖτο τροφίμων καὶ ἐταλαιπωρεῖτο ἕνεκα τοῦ χειμῶνος κατεπεΐθετο ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τοῦ Σεύθου τοῦ Σπαρδάκου, ὅστις μετ' αὐτὸν ἦτο ἰσχυρότατος, νὰ ἀναχωρήσῃ ταχέως. Τὸν δὲ Σεύθην ἠγόρασε κρυφίως ὁ Περδικκᾶς ὑποσχεθεὶς νὰ τῷ δώσῃ τὴν ἀδελφὴν του εἰς γάμον καὶ πολλὰ χρήματα. Καὶ ὁ μὲν Σιτάλκης ἐπέστη, καὶ μετὰ τριάκοντα ἡμερῶν ἐκστρατεῖαν, ἐξ ὧν τὰς ὀκτὼ διῆλθεν εἰς τοὺς Χαλκιδεῖς, ἀνεχώρησε ταχέως μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ ἴδια· ὕστερον ὁ Περδικκᾶς ἔδωκεν εἰς τὸν Σεύθην τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν, ὡς ὑπεσχέθη. Τοιαύτη ἡ ἐκστρατεία τοῦ Σιτάλκου.

102. Οἱ δὲ ἐν Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα, ἀφοῦ διελύθη το ναυτικόν τῶν Πελοποννησίων, ἔξε-

στράτευσαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Φορμίωνος. Παρ-
 πλεύσαντες δὲ μέχρι τῆς Ἀσπίδος καὶ ἀποβιβασθέντες
 εἰς τὸ μέρος τοῦτο εἰσχωρήσαν εἰς τὰ μεσόγεια τῆς
 Ἀκαρνανίης μετὰ τετρακοσίων ὀπλιτῶν Ἀθηναίων ἐξα-
 χθέντων ἀπὸ τὰ πλοῖα καὶ τετρακοσίων Μεσσηνίων.
 ἐδίωξεν ἐκ τοῦ Στρατοῦ καὶ τῶν Κορώνων καὶ τῶν
 ἄλλων πόλεων ὅσους ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἦσαν πιστοί.
 ἀποκατέστησαν εἰς τὰ Κόροντα τὸν Κόνητα τὸν υἱὸν
 τοῦ Θεολύτου καὶ ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς τὰ πλοῖα, διότι
 δὲν ἐνόμιζον ὅτι ἦτα δυνατόν νὰ προσβάλωσιν ἐν ὥρᾳ
 χειμῶνος τοὺς Οἰνιαῖδας οἵτινες μόνον μετὰ τῶν Ἀ-
 καρνανῶν ἦσαν κλιῶναι ἐχθροὶ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Ἀχε-
 λῶος ποταμὸς ῥέων ἐκ τοῦ ὄρους Πίνδου διὰ τῆς Δολο-
 πίας καὶ τῶν Ἀγρῶν καὶ τῶν Ἀμφιλόχων καὶ διὰ
 τοῦ Ἀκαρνανικοῦ πεδίου, βρέχει τὰ πεῖλη τῆς πόλεως
 Στρατοῦ, εἰσβάλλει εἰς τὴν ἑλκυσσὰν πλησίον τῶν
 Οἰνιαδῶν, καὶ σχηματίζων λίμνην περὶ τὴν πόλιν των
 καλλιστῇ αὐτὴν ἀπρόσιτον ἐνεκὰ τοῦ πολλοῦ ὕδατος εἰς
 τὸν ἐπερχόμενον στρατὸν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος. Καὶ αἱ
 πλείους δὲ τῶν Ἑλλήνων νήσων κείνται καταντικρὺ
 τῶν Οἰνιαδῶν, πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελῷου, ὥστε
 μέγας ὢν ὁ ποταμὸς ἐκπηγνύεται πάντοτε χώματα καὶ
 μετέβαλε τινὰς ἐκ τῶν νήτων τούτων εἰς ὑπείρους, καὶ
 δύναται τις νὰ πρὸςβῇ ὅτι μετ' οὐ πολὺν χρόνον
 ὅλας θέλουσι πλῆθαι τὸ αὐτό. Τὸ ῥέμα τοῦ ποταμοῦ
 εἶναι μέγα καὶ πολὺ καὶ θαλερόν, αἱ δὲ πεπυκνωμέναι
 οὗται χρησιμεύουσι πρὸς ἀλλήλους ὡς σύνδεσμοι διὰ νὰ
 σταματῶσι τὰ χώματα· διασταυροῦνται καὶ μὴ κεί-
 μεναι κατὰ σταῖχον δὲν ἀφίνουσι τὰ ὕδατα νὰ ῥέωσι
 κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ πέλαγος. Εἶναι δὲ μικραὶ καὶ ἔρημοι.
 Λέγουσι δὲ ὅτι ὁ Ἀλκιμαίων ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφικράτου πλα-
 νώμενος μετὰ τὸν τῆς μητρὸς ὕμνατον, ἔλαβε χρηστὸν
 παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν γῆν ἐαείνην,
 εἰπόντος τοῦ θεοῦ ὅτι δὲν ὀκλᾷ ἐλυτρωτο ἀπὸ τοῦς φό-

βους του εἰν δὲν εὗρισκε πρὸς κατοικίαν μέρος τι τὸ ἄποτον, ὅτε ἐφόνευσε τὴν μητέρα, μήτε ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐβλέπετο μήτε ἀπετέλει μέρος τῆς γῆς τῆς ὁποίας ὅλον τὸ ἄλλο μέρος εἶχε μίανει διὰ τοῦ ἐγκλήματός του. Ὁ Ἀλκμαίων ἀπορῶν, ὡς λέγουσιν, ἐνόησε τέλος ὅτι πρόκειται περὶ τῶν προσχώσεων τοῦ Ἀχελώου, καὶ ἐσκέφθη ὅτι, ἀφότου ἐφόνευσε τὴν μητέρα του καὶ ἐπλανήθη τοσοῦτον χρόνον, ἡ γῆ ἐκείνη ἐγένετο ἱκανῶς στερεὰ ὥπως χρησιμεύσῃ αὐτῷ πρὸς κατοικίαν. Ἀποκατασταθεὶς λοιπὸν εἰς τοὺς περὶ τὰς Οἰνιάδας τόπους ἐβασίλευσεν ἐκεῖ καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν χώραν τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ του Ἀκαρνᾶνος. Τοιούτη ἡ παράδοσις ἦν παρελθούσα περὶ τοῦ Ἀλκμαίωνος.

103. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὁ Φορμίων ἀνχωρήσαντες ἐκ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ φθάσαντες εἰς Ναύπακτον, ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας ἅμα τοῦ ἑαρος ἀρχομένου, ἔγοντες μεθ' ἐκυτῶν ὅλους τοὺς ἐλευθέρους μαχητάς ὅσοι ἤχημαλωτεύθησαν εἰς τὰς ναυμαχίας καὶ οὔτινες ἀντηλάγησαν ἀνὴρ πρὸς ἄνδρα, καὶ τὰ πλοῖα τὰ ὅποια εἶχον κυριεύσει. Τοιούτοτρόπως δὲ ἐτελείωσε καὶ ὁ χειμὼν οὗτος καὶ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τὸν ὅποτον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ Γ'.

1. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον θέρος⁽¹⁾ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ σίτου ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Ἀττικῆς· ἤγετο δὲ αὐτῶν ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδᾶμου. Καὶ στρατοπεδεύσαντες ἐδύοντο τὴν χώραν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἱππεῖς ἐπέτιθεντο κατὰ τὸ σύνθημα πικτοῦ ὅπου παρουσιάζετο εὐκαιρία, καὶ ἐμπόδιζον τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα νὰ ἀπομακρύνωνται τοῦ στρατοπέδου καὶ καταστρέφωσι τὰ περὶ χώρα τῆς πόλεως. Διχμείναντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι ἐφ' ὅσον χρόνον εἶχον τρόφιμα, ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

2. Εὐθὺς μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Πελοποννησίων ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοῦς Ἀθηναίους ἡ Λέσβος ἐκ τῆς Μηθύμνης· τὸ σχέδιον τοῦτο εἶχον μὲν οἱ Λέσβιοι καὶ πρὸ τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν τὸ παρεδέχθησαν, ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ ἐκτελέσωσι ταχύτερον τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ὠρισθέντος χρόνου. Τὸ σχέδιόν των πρὸ παντὸς ἄλλου ἦτο νὰ προσχώσωσι τοὺς λιμένας, νὰ ἐγείρωσι τεῖχην, νὰ κατασκευάσωσι πλοῖα, καὶ τέλος νὰ ρηθῶσιν ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόντου ὅσα ἐχρειάζοντο, ἦτοι τοξόται, τρόφιμα καὶ ὅσα εἶχον παραγγείλει. Ἀλλ' οἱ Τενέδιοι οἵτινες ἦσαν ἐχθροὶ των, οἱ Μηθυμναῖοι καὶ τινες πολῖται Μυτιληναῖοι ὁπαδοὶ καὶ πρόξενοι τῶν Ἀθηναίων ἐμάνυσαν εἰς τὰς Ἀθήνας ὅτι ἐξηναγκάζοντο οἱ κάτοικοι τῆς Λέσβου νὰ συναθροίζονται εἰς τὴν Μυτιλήνην καὶ ὅτι ἐπισπεύδετο ἡ ἀποστασία ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Βοιωτῶν οἵτινες ἦσαν ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς με τοὺς Λεσβίους· ὅτι τέλος

(1) Τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου, 428 π. Χ.

εάν δὲν ἐπρόλκμβάνετο τὸ πρᾶγμα ἀμέσως, ἡ Λέσβος
ἤθελεν ἀποσπασθῆ ὀριστικῶς ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων.

3. Οἱ Ἀθηναῖοι πολλὰ παθόντες ὑπὸ τῆς νόσου καὶ
τοῦ πρὸ μικροῦ ἀρξάμενου καὶ ἤδη ἀκμαζόντος πολέμου,
ἐνόμισαν ὅτι μέγα ἤθελεν εἶσθαι τὸ ἔργον εἰν πρὸς τοῖς
ἄλλοις ἐπεχειροῦν τὸν πόλεμον καὶ κατὰ τῆς Λέσβου
ἐχούσης ναυτικὸν καὶ δύναντα ἀκερσίαν, καὶ δὲν ἐπίσταν-
σαν κατ' ἀρχάς εἰς τὰς κατηγορίας ἐκείνας, διὰ μόνον
τὸν λόγον ὅτι ἤθελον νὰ ἦσαν ψευδεῖς· ἐν ταύταις ἀφοῦ
ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς τοὺς Μυτιληναίους καὶ δὲν ἠδύ-
νηθησαν νὰ τοὺς πείσωσι νὰ πύσωσι τὴν συνθήκην
καὶ τὰς πολεμικὰς περικοχυσάς, ἤρχισαν νὰ οὐδῶνται
καὶ ἠθέλησαν νὰ τοὺς προλάβωσι. Πέμπουσι δὲ κίρη-
διως τεσσαράκοντα πλοῖα τὰ ὅποια ἦσαν πᾶρεσκευα-
σμένα νὰ πλεύσωσι κατὰ τῆς Πελοποννήσου· Κλεόππι-
δης ὁ Δεινίου ἐπικυρήγει μετὰ δύο ἄλλων. Εἶχον ἀναγ-
γεῖλαι εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ἐτελεῖτο ἔξω τῆς πόλεως
ἡ ἐορτὴ τοῦ Μελόεντος Ἀπόλλωνος, εἰς τὴν ὅποιν προ-
στρέχουσι πικνῶμεν οἱ Μυτιληναῖοι, καὶ ὅτι ὑπῆρχεν ἑλ-
πίς νὰ τοὺς προκαταλάβωσιν ἐπιπίπτοντες ἐξείφνης. Καὶ
εἰν μὲν ἐπετύγχανεν ἡ ἀπόπειρα αὕτη, κακῶς· ἄλλως
θα διέτακτον τοὺς Μυτιληναίους νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖά
των καὶ νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη, μὴ ἐνδίδοντας δὲ, νὰ
τοὺς πολεμήσωσι. Καὶ τὰ μὲν πλοῖα τῶν Ἀθηναίων
ἀνεχώρησαν· τὰς δὲ δέκα τριήρεις τῶν Μυτιληναίων κί-
τινες ἔτυχον τότε κατὰ τὰς συνθήκας τῆς συμμαχίας
παρ' αὐτοῖς κατέσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐφυλάκισαν τὰ
πληρώματα αὐτῶν. Εὐτυχῶς ὅμως διὰ τοὺς Μυτιλη-
ναίους ἀνὴρ τις ἐκ τῶν Ἀθηναίων διαβὰς τὴν Εὐβοίαν καὶ
ἐλθὼν πεζὺς εἰς τὴν Γεραιστὸν, ἐπέτυχεν ἐκατ' ὀλιγάδα
ἀναγομένην, καὶ οὐρίου ἀνέμου πνέοντος, ἔφθασε μετὰ
τρεῖς ἡμέρας εἰς Ἀθηνῶν εἰς Μυτιλήνην καὶ ἀνήγγειλε
τὴν ἐπιχειρήσασαν ἐκστρατείαν. Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι οὕτω
εἰς τὸν Μελόεντα ἐξήλθον καὶ ἀμυντικῶς προφυλάξει

ἐλκδον, φράξαντες τὰ τεῖχη καὶ τοὺς ἡμιτελεῖς λιμένους.

4. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καταπλεύσαντες μετ' ὀλίγον εἶδον τὰ γινόμενα. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀνεκοίνωσαν μὲν εἰς τοὺς Μυτιληναίους τὰς διατρήδας τὰς ὑποίτας ἐκόμισαν, μὴ εἰσκακούντων δὲ τῶν Μυτιληναίων ἤρχισαν τὰς ἐχθροπραξίας. Οἱ Μυτιληναῖοι ἀπαρξάσκουσι ὄντες καὶ ἀναγκασθέντες νὰ πολεμήσωσιν ἐξῆλθον μετὰ τῶν πλοίων τῶν ὀλίγων ἔξω τοῦ λιμένος, ὥστε θέλοντες νὰ ναυμαχήσωσιν· ἀλλὰ καταδειωθέντες ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν ναυῶν ἐπρότεινον λόγους συμβιβαστικούς πρὸς τοὺς στρατηγούς, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἀπομακρύνωσι τὰ πλοῖα πρὸς τὸ παρὸν, εἰ δυνατόν, δι' ἐπεικευῆς συνθήκης. Οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἀπεδέχθησαν, ροβούμενοι καὶ αὐτοὶ μήπως δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ πολεμήσωσι καθ' ὅλης τῆς Λέσβου. Καὶ συμφωνηθείσης ἀνκνωχῆς, πέμπουσιν οἱ Μυτιληναῖοι εἰς τὰς Ἀθήνας ἕνα ἐκ τῶν μνηστῶν, ὅστις μεταμελήθη ἤδη, καὶ ἄλλους πρέσβεις διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἀνάκλησιν τοῦ στόλου ὑποσχόμενοι ὅτι δὲν ἤθελον ἀποστατήσαι. Συγχρόνως ὁμοῦς ἀποστέλλουσι καὶ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα πρέσβεις ἐπὶ μιᾷ τριήρῳ, λαθόντες τὸ ναυτικὸν τῶν Ἀθηναίων ὑπερ ἧτο ἡγχυροβόλημένον εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Μελῆν ἄκρην, διότι δὲν ἐπίστευον ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις. Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις καλαιπωρηθέντες εἰς τὸ πέλαγος ἔρθασαν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα καὶ διεπραγματεύοντο αὐτόσε ὅπως τοῖς σταλῇ βοήθεια.

5. Τῶν δὲ ἐξ Ἀθηνῶν πρέσβεων ἐπανελθόντων ἀπράκτων, οἱ Μυτιληναῖοι καὶ ἡ λοιπὴ Λέσβος πλὴν τῆς Μηθύμνης ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσωσιν· οἱ Μηθυμναῖοι μετὰ τῶν Ἰμβρίων καὶ τῶν Λημνίων καὶ τινῶν ἄλλων ὀλίγων συμμάχων ἦλθον εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Μυτιληναῖοι ἔκκμον γενικὴν ἐξοδὸν ἐναντίον τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐγένετο μάχη καθ' ἣν μολονότι οἱ Μυτιληναῖοι δὲν ἐνικήθησαν, ὁμοῦς οὐτε νὰ

ἐπουλιθεῶσιν ἐτόλμησαν οὔτε νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς τὰς δυνάμεις των, ἀλλ' ἀνεχώρησαν εἰς τὰ τεῖχη των ὅπου ἔμενον ἡσυχάζοντες καὶ μὴ θέλοντες νὰ κινδυνεύωσιν εἰμὴ μὲ ἄλλας προπαρασκευάς καὶ ἐὰν ἤρχετο πρὸς αὐτοὺς βοήθειά τις ἐκ Πελοποννήσου. Τῶνόντι ὁ Λάκων Μελέας φθάνει, καὶ ὁ Θηβαῖος Ἑρμικιώνδας, οἵτινες ἀπέσπᾶλιν μὲν πρὸ τῆς ἀποστασίας, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ προλάβωσι τοὺς Ἀθηναίους, κρυφίως μετὰ τὴν μάχην ὕστερον εἰσέπλευσαν διὰ τριήρεως καὶ συνεβούλευσαν νὰ πέμψωσιν εἰς τὴν Αἰακεδαίμονα καὶ ἄλλους πρεσβευτάς μεθ' ἑαυτῶν ἐπὶ ἄλλης τριήρεως· τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο.

6. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐνθαρρυνθέντες διὰ τὴν τῶν Μυτιληναίων ἡσυχίαν καὶ συμμάχους προσεκάλουν οἵτινες προθύμως προσήρχοντο βλέποντες ὅτι οἱ Λέσβιοι δὲν ἦσαν ἰσχυροὶ, καὶ προσορμισθέντες εἰς τὸ νῆτιον μέρος τῆς πόλεως ὠχύρωσαν δύο στρατόπεδα ἐκατέρωθεν τῆς πόλεως καὶ ἀπέκλεισαν ἀμφοτέρους τοὺς λιμένας. Καὶ τὴν μὲν χρῆσιν τῆς θαλάσσης ἀπηγόρευταν εἰς τοὺς Μυτιληναίους· οὗτοι ὅμως καὶ οἱ ἄλλοι Λέσβιοι οἵτινες εἶχον ἤδη ἔλθει πρὸς βοήθειάν των, ἦσαν κύριοι τῆς ἐπιλοΐπου χώρας· οἱ Ἀθηναῖοι δὲν κατεῖχον πολὺ διάστημα περὶ τὰ στρατόπεδα, καὶ ἡ Μελέα ἐχρησίμευε μάλλον εἰς αὐτοὺς ὡς τόπος ἀγκυροβολήσεως τῶν πλοίων καὶ ἄγοράς. Τοιαῦτα ὑπῆρχον τὰ πρῶτα ἔργα τῆς πολιορκίας τῆς Μυτιλήνης.

7. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, διακροῦντος τοῦ θέρους τούτου, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξαπέστειλαν καὶ κατὰ τῆς Πελοποννήσου τριάνοντα πλοῖα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀσώπιον τὸν Φορμίωνος· συνεπέειχον αἰτήσεως τῶν Ἀκαρνανῶν νὰ τοῖς σταλῇ ὡς στρατηγὸς υἱὸς τις ἢ συγγενὴς τοῦ Φορμίωνος⁽¹⁾. Τὰ πλοῖα ἐκεῖνα παραπλέοντα κατέστρεψαν

(1) Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀποθάνει ὁ Φορμίων.

τὰ παρὰ κλάσσεια μέρη τῆς Ἀκρωνικῆς. Ἐπειτα ὁ Ἀσώπιος τὰ μὲν πλειότερα τῶν πλοίων ἀποστέλλει πάλιν εἰς Ἀθήνας, αὐτὸς δὲ ἔχων δώδεκα φθάνει εἰς Νκύπαιον, καὶ ὕστερον διεγείρας ὅλους τοὺς Ἀκαρνᾶνας στρατεύει κατὰ τῶν Οἰνιαδῶν. Καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ τῶν πλοίων ἀναπλέει τὸν Ἀχελῷον, ὁ δὲ κατὰ γῆν στρατὸς ἐδῆου τὴν χώραν. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ πόλις δὲν παρεδίδετο, τὸν μὲν περὶ τὸν στρατὸν διακρίνει, αὐτὸς δὲ πλεῖστας εἰς τὴν Λευκάδα ἀπεδιδόσθη εἰς τὴν Νήρικον· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του αὐτὸς καὶ μέρος τοῦ στρατοῦ ρονεύονται ὑπὸ τῶν δραμόντων εἰς βοήθειαν καὶ ὑπὸ ὀλίγων τινῶν φρουρῶν. Ὑστερον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπόπλευσαν παρὰ κλαυθόντες μεθ' ἑκυτῶν καὶ τοὺς νεκροὺς διὰ συνθήκης.

8. Οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Μυτιληναίων οἱ διὰ τοῦ πρώτου πλοίου πεμφθέντες, μετέβησαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπως ταῖς πρὴγγείλοις οἱ Ἀκαδαιμόνιοι, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ σύμμαχοι συσχεθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἀκούσωσιν. Ἦτο δὲ ἡ Ὀλυμπιάς καθ' ἣν ἐνίκη τὸ δεύτερον ὁ ἐκ Ῥόδου Δωριεύς⁽¹⁾. Καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐορτὴν συνηθροίσθησαν εἰς συμβούλιον, οἱ πρέσβεις ὡμίλησαν οὕτω.

9. Ὁ ἄνδρες Ἀκαδαιμόνιοι, καὶ ὑμεῖς οἱ σύμμαχοι, γνωρίζομεν τὴν ἐπικρατοῦσαν πρὸς τοὺς Ἑλλησι συνήθειαν· ληρὲς ὅστις ἀποστατεῖ ἐν καιρῷ πολέμου καὶ ἐγκαταλείπει τοὺς πρώην συμμάχους του καθίσταται μὲν εὐχρηστος εἰς τοὺς ὑποδεχομένους αὐτὸν καθ' ὅσον αὐτοὶ ὠφελοῦνται, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ περιφρονεῖται παρ' αὐτῶν διότι τὸν νομίζουσι προδότην τῶν προτέρων του φίλων. Ἡ κρίσις αὕτη δὲν θὰ ᾔτο ἄδικος ἐὰν μετὰ τῶν ἀποστατούντων καὶ ἐκείνων ἀπὸ τοὺς ὁποίους οὗτοι ἀποχωρίζονται ὑπῆρχεν ὁμοιότης αἰσθημάτων καὶ ἀγάπης, ἰσότης μέσων καὶ δυνάμεως, καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχε

(1) Ὀλυμπιάς 88 (428 π. Χ.)

μηδεμίαν εὐλογον αἰτία πρὸς ἀποστασίαν· ἀλλὰ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων οὐδὲν τοιοῦτον ὑπάρχει. Δὲν εἶναι λοιπὸν παρόδοζον ἔαν, τιμώμενοι παρ' αὐτῶν ἐν τῇ εἰρήνῃ, ζητοῦμεν νὰ τοὺς ἐγκαταλείψωμεν ἐν τοῖς κινδύνοις.

10. «Καὶ πρῶτον μὲν θέλομεν ἐξετάσει τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς χρηστότητος, ζητοῦντες πρὸ πάντων τὴν συμμαχίαν σας. Ἡξεύρομεν ὅτι οὔτε διαρκὲς φιλίαν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ιδιωτῶν οὔτε συμμαχία εἰλικρινὴς μεταξὺ τῶν πόλεων ἄνευ ἀμοιβαίας χρηστότητος καὶ ὁμοιότητος χαρακτήρων· διότι ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν αἰσθημάτων στηρίζονται αἱ διαφοραὶ τῶν πράξεων. Μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο κατὰ πρῶτον ἡ συμμαχία ὅτε ὑμεῖς ἀπεχωρήσατε ἐκ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν ἵνα διεξαγάγωσιν αὐτὸν μέχρι τέλους. Ἐγενόμεθα δὲ σύμμαχοι οὐχὶ διὰ νὰ ὑποδουλώσωμεν τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τοῦ Μήδου. Καὶ ἐνόσω μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἡγοῦντο ἰσοτιμῶς, τοὺς ἡκολουθοῦμεν προθύμως· ἀλλ' ὅταν εἶδομεν αὐτοὺς χαλαρώσαντας τὸ κατὰ τοῦ Μήδου μῖσος καὶ σπεύδοντας ἐπὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν συμμάχων πρὸς ἰδίαν ἑαυτῶν ὠφέλειαν, δὲν ἡδυνήθημεν νὰ μὴ καταληφθῶμεν ὑπὸ φόβου. Ἐνεκα τῆς πολυψηφίας μὴ δυνάμενοι οἱ σύμμαχοι νὰ συνέλθωσιν εἰς ἓν ἵνα ἀντισταθῶσιν, ὑπεδουλώθησαν πλὴν ἡμῶν καὶ τῶν Χίων· ἡμεῖς δὲ ὄντες δῆθεν αὐτόνομοι καὶ ὀνόματι ἐλεύθεροι, συνεστρατεύσαμεν. Ἀλλ' ἔχοντες ὡς παραδείγματα τὰ προηγούμενα γεγονότα, δὲν εἴχομεν πλέον τὴν αὐτὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἡγεμονείαν των· διότι δὲν ἦτο πιθανόν, ἀφοῦ ὑπεδούλωσαν ἐκείνους τοὺς ὑποίους ἐδέχθησαν ὥς ἡμεῖς εἰς τὴν συμμαχίαν των, νὰ μὴ πράξωσι τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους συμμάχους ἔαν ᾔθελον δυνηθῇ.

11. «Ἐάν διετηροῦμεν ὅλοι τὴν αὐτονομίαν μας, ὅλι-

γώτερον φόβον θά μᾶς ἐνέπνεον οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῶν δεσποτικῶν τῶν διαθέσεων. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχον ἤδη ὑποχειρίους τοὺς πλείστους συμμάχους, καὶ ἡμεῖς ἤμεθα οἱ μόνοι μεθ' ὧν ἐφέροντο ἰσότητως, ἦτο φυσικὸν ὅτι ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ὑποταγῆς μετὰ θρόνου θά ἐβλεπον τὴν ἐξαιρετικὴν ἡμῶν ἰσότητα, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσω αὐτοὶ μὲν ἐγίνοντο ὁσημέραι δυνατώτεροι ἡμεῖς δὲ ἐρημότεροι. Ὁ ἀμειψιῶς φόβος εἶναι ὁ μόνος ὅστις παρέρχει ἀσφαλῆ ἐγγύησιν εἰς συμμαχίαν· διότι ὁ θέλων νὰ παρῇ καθήκον τι πρὸς τοὺς συμμάχους ἀποτρέπεται συλλογιζόμενος ὅτι ἰσοδύναμος ὧν δὲν ἤθελεν ὑπερισχύσει. Ἐμείνουμεν μεχοὶ τοῦδε αὐτόνομοι οὐχὶ δι' ἄλλο τι ἢ διὰ νὰ ἔχωσιν εὐπρόσωπον λόγον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονεῖαν τὴν ὑποίαν ἤθελον νὰ κατελάβωσι διὰ δ.πλωματικῆς μᾶλλον μεθόδου ἢ διὰ τῆς βίαις. Μετεχειρίζοντο ἡμᾶς ὡς μαρτύριον λέγοντες ὅτι οἱ ἰσόψηφοι Μυτιληναῖοι δὲν θά συνεξέστράτευον ἄκοντες· ἐάν δὲν εἶχον ἄδικον ἐκείνοι ἐναντίον τῶν ὑποίων ἐξέστράτευον οἱ Ἀθηναῖοι· συγχρόνως δὲ καὶ τοὺς κρατίστους ἡμᾶς παρελάμβανον πρῶτους ἐναντίον τῶν ἀσθενεστέρων Ἑλλήνων ἵνα, ὑποδουλουμένων τῶν ἄλλων καὶ μενόντων ἡμῶν τελευταίων, μᾶς νικήσωσιν εὐκολώτερον ἐνεκὰ τῆς ἐξασθενίσσεως ἡμῶν. Ἐάν ἤρχιζον ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν οἱ ἄλλοι σύμμαχοι εἶχον ἀκόμη τὰς δυνάμεις τῶν καὶ στήριγμα τι, θά τοῖς ἦτο ὀλιγώτερον εὐκόλον νὰ μᾶς ὑποτάξωσιν· ἄλλως τε καὶ τὸ ναυτικὸν ἡμῶν παρῆγε τινὰ φόβον μήποτε συγκεντρούμενον καὶ προστιθέμενον εἰς τὸ ἰδικόν σας ἢ εἰς ἄλλο ἐμβλητὴ αὐτοὺς εἰς κίνδυνον· ἐν μέρει δὲ διχόμενον ἀκέραιοι μέχρι σήμερον κολακεύοντες πάντοτε αὐτοὺς καὶ διαφθείροντες διὰ δώρων τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν. Ἐχοντας ὡς παραδείγματα τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων γενόμενα, νομίζομεν ὅτι ἡ αὐτονομία ἡμῶν αὕτη

δὲν θὰ διήρκει ἐπὶ πολὺ ἐὰν δὲν ἐπῆρχετο ὁ παρὼν πόλεμος.

12. «Τίς ἦτο λοιπὸν ἡ φιλία αὐτῇ ἢ ἡ σπασθερὰ ἐλευθερία τὴν ὑποίαν εἴχομεν περιποιούμενοι ἀλλήλους μετὰ δυσπιστίας; Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐθεράπευον ἡμᾶς ὑπὸ φόβου ἐν τῷ πολέμῳ, ἡμεῖς δὲ ἐπράττομεν πρὸς αὐτοὺς τὸ αὐτὸ ἐν εἰρήνῃ· καὶ ἐνῷ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἡ ἀγάπη βεβαιοῖ τὴν πίστιν, παρ' ἡμῖν παρῆχε τιτύτην· σχυρὰν ὁ πρὸς ἀλλήλους φόβος, διότι μᾶλλον ὑπὸ φόβου, ἢ ὑπὸ φιλίας κωλύμενοι ἐμένομεν σύμμαχοι· καὶ οἱ ταχύτερον ἐνθαρρυνθέντες διὰ τῆς ἀσφαλείας, ἐκείνοι ἐμελλον πρῶτοι νὰ διαλύσωσι τὰς συνθήκας. Ὡστε ἐὰν νομίσῃ τις ὅτι ἀδικούμεν διὰ τὴν λόγον ὅτι προαπεστατήσαμεν χωρὶς νὰ ἴδωμεν τοὺς Ἀθηναίους κκοποιοῦντας ἡμᾶς καὶ χωρὶς νὰ περιμείνωμεν κατὰρξιν ἀπόδειξιν τοῦ ἐκταπειλῶντος ἡμᾶς κινδύνου, ἢ σκέψῃ αὐτοῦ δὲν εἶναι ὀρθή. Διότι ἐὰν ἡμεῖς ἐπίσης δύνατοί ὡς αὐτοὺς ὥστε καὶ ἐπιβουλεύοντας νὰ ἀντεπιβουλεύωμεν καὶ ἀναβέβλωντας νὰ ἀναβέβλωμεν, τίς ἢ ἀνάγκη νὰ ὑπακούωμεν εἰς αὐτοὺς ἐνῷ εἴμεθα ἴσοι κατὰ τὴν δύναμιν; Ἐπειδὴ δὲ εἶναι πάντοτε εἰς τὴν ἐξουσίαν των νὰ προσβέβλωσιν, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσυλαχθῶμεν πρὶν μᾶς προσβέβλωσιν.

13. «Τοιαῦτα, ὦ Λακεδαιμόνιοι καὶ σύμμαχοι, τὰ αἰτιατὰ καὶ αἱ ἀπορμαὶ τῆς ἀποστατήσεως ἡμῶν. Τὸ σαφὲς αὐτῶν ἀποδεικνύει εἰς τοὺς ἀκούοντας ὅτι ἡ πράξις μας δὲν εἶναι ἀναιτιολόγητος, ἢ δὲ σοφιστικῆς αὐτῶν ἔπρεπε νὰ ἐκροθήσῃ ἡμᾶς καὶ νὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ ζητήσωμεν ἐξασφάλισιν. Ἦδη πρὸ πολλοῦ ἐζητήσαμεν τοῦτο, ὅτε ἡ εἰρήνη διήρκει εἰσέτι, καὶ ἐπέμψαμεν πρὸς ὑμᾶς διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς ἀποστατήσεως· ἀλλ' ἐμποδίσθημεν ἔνεκα τῆς μὴ παραδοχῆς σας· σήμερον δὲ ἐπειδὴ οἱ Βοιωτοὶ μᾶς προσεκέλευσαν ὑπηκούσκαμεν εὐθὺς. Ἐνομίσκαμεν ὅτι ἔπρεπε νὰ χωρισθῶμεν καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας διὰ

νὰ μὴ τοὺς ἀδικῶμεν μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἀλλὰ νὰ ἐνεργήσωμεν μεθ' ὑμῶν τὴν ἀπελευθέρωσίν των, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους διὰ νὰ τοὺς προλάβωμεν καὶ νὰ μὴ καταστραφῶμεν παρ' αὐτῶν βριδύτερον. Εἶπαι ἀληθές ὅτι ἡ ἀποστασία ἡμῶν ἐγένετο αἰφνιδίως καὶ ἀπροσπαρεσκευάστως· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἰσχυρότερος λόγος νὰ μᾶς δευθῇτε συμμάχους καὶ νὰ μᾶς ἀποστείλῃτε ταχεῖαν βοήθειαν, ὅπως φωνῇτε ὅτι ἡξούρετε νὰ προστατεύετε τοὺς ἀξίους προστασίας καὶ συγχρόνως νὰ βλήπτετε τοὺς πολεμίους. Εὐχαίριαν καλλιτέραν ταύτης δὲν θὰ εὔρετε. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηντλήθησαν καὶ ὑπὸ τῆς νόσου καὶ ὑπὸ τῆς χρηματικῆς δαπάνης· ἐκ τῶν πλοίων των δὲ τὰ μὲν εὐρίσκονται περὶ τὴν χώραν σας τὰ δὲ προσδιωρίσθησαν πρὸς ὑποδουλώσιν ἡμῶν, ὥστε δὲν εἶναι πιθανόν ὅτι θὰ ἀπαντήσετε πολλὰ πλοῖα των ἐάν κατὰ τὸ θέρος τοῦτο εἰσβάλῃτε καὶ ἐκ δευτέρου διὰ θαλάσσης συγχρόνως καὶ διὰ ξηρᾶς. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ἢ δὲν θὰ ἀντισταθῶσι καθ' ὑμῶν ἐπερχομένων, ἢ θὰ κενώσωσι καὶ τὴν χώραν σας καὶ τὴν χώραν μᾶς. Ἄς μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι περὶ ξένης γῆς θέλει ἐκτεθῆ εἰς ἀτομικοὺς κινδύνους. Ἡ Λέσβος θέλει εἰσθαι ἐγγύτατα διὰ νὰ ὠφελήσῃ ἐκεῖνον ὅστις τὴν νομίζει μεμακρυσμένην. Διότι ὁ πόλεμος δὲν θὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὡς νομίζουσιν, ἀλλ' εἰς τὴν χώραν παρὰ τῆς ὑποίας ἡ Ἀττικὴ ὠφελεῖται. Αἱ χρηματικαὶ πρόσοδοι τῶν Ἀθηναίων προσέρχονται ἀπὸ τοὺς συμμάχους, θὰ αὐξήσωσι δὲ αὗται ἐτι μᾶλλον ἐάν ὑποδουλώσωσιν ἡμᾶς· διότι οὐδεὶς ἄλλος θέλει ἀποστατήσῃ πλέον, καὶ τὰ εἰσοδήματά των θέλουσιν αὐξηθῇ διὰ τῶν ἡμετέρων φόρων, θέλομεν δὲ πάθει πλειότερα δεινὰ παρ' ὅσα ἔπασχον οἱ πρὸ τῆς ὑποδουλώσεως ἡμῶν ὑπήκοοί των. Ἐάν ὁμῶς μᾶς βοηθήσετε προθύμως, καὶ πόλιν θὰ προσλάβῃτε ἔχουσαν μέγα νκυτικόν, οὗτινος τὰ μάλιστα ἔχετε ἀνάγκην, καὶ τοὺς Ἀθηναίους εὐκολώτερον θέλετε καταβάλλει ἀπο-

σπῶντες λαθραίως ἀπ' αὐτῶν τοὺς συμμάχους (διότι θαρραλεώτερον θέλει προσέρχεται πρὸς ὑμᾶς ἕκαστος), καὶ τὴν κατηγορίαν ἣν εἶχετε μέχρι τοῦδε θὰ ἀποφύγετε ὅτι δὲν βοηθεῖτε τοὺς ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποστατούντας. Ἐάν δὲ φωνῇτε ἐλευθερωταί, τότε ἡ νίκη θέλει εἶσθαι εἰς ὑμᾶς ἀσφαλεστέρᾳ.

14. αὖτε καθέντες λοιπὸν καὶ τὰς εἰς ὑμᾶς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν Δία τὸν Ὀλύμπιον ἐν τῷ νυκτὶ τοῦ ὁποίου καθήμεθα ὡς ἰκέται, βοηθήσατε τοὺς Μυτιληναίους γινόμενοι σύμμαχοι ἡμῶν καὶ μὴ ἐγκαταλείψετε ἡμᾶς οἵτινες, καίτοι ἐκθέτομεν τὴν ζωὴν μας εἰς κίνδυνον ἀτομικόν, ἐν τούτοις θὰ παρέξωμεν εἰς ὅλους ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίᾳ ὠφέλειαν κοινὴν, ἀλλ' ἐπίσης γενικωτέραν βλάβην, ἐάν, μὴ πεισθέντων ὑμῶν, ἀποτύχωμεν. Φωνῇτε ἄνδρες ὁποῖους καὶ οἱ Ἕλληνες περιμένουσι καὶ ὁ ῥόδος ἡμῶν ἐπιθυμεῖ.»

15. Τὰυτὰ εἶπον οἱ Μυτιληναῖοι. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἀροῦ τοὺς ἡκουσάν, δεχθέντες τὰς προτάσεις, καὶ τοὺς Λεσβίους ἕκαμον συμμάχους, καὶ εἰς τοὺς παρόντας συμμάχους εἶπον νὰ μεταβῶσι ταχέως ἐκ τῶν δύο μερῶν εἰς τὸν ἰσθμὸν ὅπως εἰσδύλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἔρθασιν εἰς τὸν ἰσθμόν, καὶ μηχανᾶς προητοίμασιν διὰ νὰ σύρῳσι τὰ πλοῖα καὶ τὰ μεταφέρωσιν ἄνωθεν τοῦ ἰσθμοῦ ἐκ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας θάλασσαν, διότι ἐσκόπευσαν νὰ ἐπιτεθῶσι συγχρόνως καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι προθύμως ἔπραττον ταῦτα· οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι, ἐνησχολημένοι περὶ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν καὶ κουρασθέντες ἀπὸ τοῦ πολέμου, βραδέως συνηθορίζοντο.

16. Ἐννοήσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι αἱ προητοιμασθεῖαι ἐκεῖνοι ἐγίνοντο διότι τοὺς ἐνόμιζον ἀδυνάτους, ἠθέλησαν νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ κρίσις τῶν δὲν ἦτο ἐρθὴ, καὶ ὅτι, χωρὶς νὰ μετακαλέσωσι τὸν ἐν Λέσβῳ στόλον,

ἠδύναντο νὰ ἀποδιώξωσιν εὐκόλως τὸν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἐπερχόμενον. Ὁπλίσκοντες λοιπὸν ἕκαστον πλοῦν καὶ εἰσελθόντες εἰς αὐτὰ αὐτοὶ καὶ οἱ μέτοικοι, πλὴν τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεντακκοσιομεδίμων, παρέπλευσαν τὸν ἰσθμὸν ἐπιδείξιν ποιοῦμενοι τῶν δυνάμεων των καὶ ἀποδιωκόμενοι ὑποῦ ἤθελον. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι βλέποντες τοιαύτην τόλμην, ἐνόμισαν ὅτι οἱ Λέσβιοι τοὺς ἠπάτησαν καὶ ὅτι ἡ ἐπιχείρησις τὴν ὅποιαν ἐσκόπευσεν ἤθελον εἰσθαι ἀνεκτέλεστος. Καὶ ἐπειδὴ οἱ σύμμαχοι δὲν ἐφκίνοντο καὶ ἀνηγγέλλετο ὅτι τὰ τριήκοντα πλοῦν τῶν Ἀθηναίων τὰ περιπλέοντι τὴν Πελοπόννησον κατέστρεφον τοὺς ἄγρους τῆς Λακεδαιμόνος, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Ὑστερον δὲ παρεσκέυσαν ναυτικὸν ὅπως πεμφῶσιν αὐτὸ εἰς τὴν Λέσβον καὶ ἐξήτησαν παρὰ τῶν πόλεων νὰ παρήκωσι τεσσαρῆκοντα πλοῦν καὶ διώρυσαν νυκτοχρον τὸν Ἀλκίδαν, ὅστις ἔμελλε νὰ διεκχυγῇ τὴν ἐκστρατεῖαν ἐκείνην. Ἀνεχώρησαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὰ ἑκατὸν πλοῦν, ἅμα εἶδον ἐκείνους ἀναχωρήσαντας.

17. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἔπλεον τὰ πλοῦν ταῦτα, καὶ Ἀθηναῖοι εἶχον πλοῦν πολλὰ καὶ λαμπρὰ εἰς ἐνεργεῖαν, ὅμοια δὲ καὶ ἔτι περισσότερα κατὰ τὴν ἐνκρίξιν τοῦ πολέμου. Διότι καὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Σάλαμῖνα ἐφύλασσαν μὲ ἑκατὸν, καὶ περὶ τὴν Πελοπόννησον ἦσαν ἑτεραὶ ἑκατὸν, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὰ περὶ τὴν Ποτίδαιαν καὶ τὰ εἰς ἄλλα μέρη· εἰς τρόπον ὥστε, εἰς ἓν μόνον θέρος, ὁ ἀριθμὸς ὅλων τῶν πλοίων ἀνῆλθεν εἰς διακόσια καὶ πεντήκοντα. Ἡ διατήρησις τοῦ στόλου τούτου καὶ ἡ πολιαρχία τῆς Ποτιδαίας ἐξήντηλυσαν ἐλλείπον κατ' ὀλίγον τὸν δημόσιον θησαυρόν. Διότι τὴν Ποτίδαϊαν ἐπολιόρκουν ὀπλίται λαμβάνοντες δύο δραχμὰς⁽¹⁾

(1) Ὁ συνήθης μισθὸς τοῦ Ἀθηναίου ὀπλίτου ἦτο τέσσαρις ὀβολοὶ ἥτοι ἐξήκοντα λεπτὰ καθ' ἡμέραν.

(διότι ἑκαστός αὐτῶν εἶχε μίαν δραχμὴν καθ' ἡμέραν καὶ μίαν διὰ τὸν ὑπηρέτην του), τρισχίλιοι μὲν ὄντες οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἔμειναν καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τῆς πολιορκίας, ἑξηκόσιοι δὲ καὶ χίλιοι οἱ μετὰ τοῦ Φορμίωνος ἐλθόντες, οἵτινες ὅμως δὲν ἔμειναν μέχρι τέλους. Ὅλα τὰ πλοῖα ἐλάμβανον τὸν αὐτὸν μισθόν⁽¹⁾. Τὰ μὲν χρήματα λοιπὸν οὕτω κατηνάλωθησαν, καὶ τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξωπλισμένων πλοίων.

18. Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν οἱ Ἀκαδημαῖοι ἦσαν περὶ τὸν ἱσθμὸν, αὐτοὶ καὶ οἱ ἐπικούροι αὐτῶν ἐστράτευσαν διὰ ξηρᾶς ἐναντίον τῆς Μηθύμνης ἐλπίζοντες ὅτι ἤθελον τὴν κυριεύσει διὰ προδοσίας· προσπαθόντες ὅμως αὐτὴν καὶ ἰδόντες ὅτι δὲν παρεδίδοτο, ἀνεχώρησαν διὰ τῆς Ἀντίσσης, τῆς Πύργας καὶ τῆς Ἐρέσου· κατεστῆσαντες δὲ τὰ ἀμυντικὰ μέσα τῶν πόλεων τούτων ἀσφαλέστερα καὶ κρατύναντες τὰ τεῖχη, ἐπῆστρεψαν ταχέως εἰς τὰ ἴδια. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν, ἐξεστράτευσαν οἱ Μηθυμναῖοι κατὰ τῆς Ἀντίσσης· ἀλλὰ κτυπηθέντες ὑπὸ τῶν ἐξελθόντων Ἀντισσίων καὶ τῶν ἐπικούρων, ἀπέθινον πολλοί, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνεχώρησαν κατεσπευσμένως. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μαθόντες ταῦτα, ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι ἦσαν κύριοι τῆς χώρας καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι στρατιῶται δὲν ἦσαν ἱκανοὶ διὰ νὰ τοὺς συνέχωσι, πέμπουσι περὶ τὸ ἤδη ἀρχόμενον φθινόπωρον τὸν στρατηγὸν Πάχητα τὸν Ἐπικούρου μετὰ χιλίων ὀπλιτῶν των. Οἱ ὀπλῖται οὗτοι, ἐκτελοῦντες οἱ ἴδιοι χρέη κωπηλατῶν, ἔφθισαν καὶ περιετείχισαν τὴν Μυτιλήνην δι' ἅπλου τεύχους κυκλοτεροῦς, οἰκοδομήσαντες συγχρόνως καὶ φρουρία ἐπὶ διαφόρων ὑψηλῶν μερῶν. Καὶ ἡ μὲν Μυτιλήνη οὕτω στενωῶς ἐπολιορκεῖτο ἀμφο-

(1) Δηλαδή ὡς οἱ ὀπλῖται μίαν δραχμὴν καθ' ἡμέραν, διότι ὁ ναύτης δὲν εἶχεν ὑπέρτερον. Ὁ συνθήκης μισθὸς τοῦ ναύτου ἦτο τρεῖς ὀβολοὶ ἢτοι ἡμίση δραχμή. Η'. 45.

τέρωθεν καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, καὶ ὁ χειμὼν ἤρχιζε νὰ γίνεται ἐπιεισθητός.

19. Ἐχόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνάγκην χρημάτων διὰ νὰ ἐξκολουθήσωσι τὴν πολιορκίαν κατέλαβον αὐτοὶ πρῶτοι συνεισφορὰν ἐκ διακοσίων ταλάντων καὶ ἐξέπεμψαν πρὸς ἀργυρολογίαν ἐπὶ τοὺς συμμάχους δῶδεκα πλοῖα ὑπὸ τῆς διαταγῆς τοῦ στρατηγοῦ Λυσικλέους καὶ τασσάων ἄλλων. Ὁ Λυσικλῆς περιπλέων διαφόρους παρχίας συνήθριξε χρήματα, καὶ προχωρήσας εἰς τὴν Καρίαν διὰ τῆς πεδιάδος τοῦ Μιανδρῶ. ἀπὸ τῆς Μυσῶνος μέχρι τοῦ Σανδίου λόφου, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Καρίων καὶ τῶν Ἀναϊτῶν καὶ ἀπώλετο μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τοῦ στρατοῦ του.

20. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ Πλατταεῖς (πολιορκούμενοι πάντοτε ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν Θηβαίων) ἐπειδὴ ἐπέζοντο ὑπὸ τῆς πείνης καὶ δὲν ἤλπιζον αὐτὰ βοήθειαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν οὐτε σωτηρίαν ἐξ ἄλλου μέρους, ἀπερᾶσσαν, συνεννοηθέντες μετὰ τῶν συμπολιτοκραυμένων Ἀθηναίων, πρῶτον μὲν νὰ ἐξέλθωσιν ὅλοι οὐκοῦ καὶ νὰ ὑπερβῶσι τὰ τεῖχη τῶν πολεμίων, ἐὰν δυνήθωσι νὰ τὰ παρκαίωσι. Τοῦ σχεδίου τούτου εἰσηγητὴὶ ἦσαν ὁ μάντις Θεκίνετος ὁ Τολμίδου καὶ ὁ στρατηγὸς Εὐμολπίδης ὁ Δαϊμάχου· ἔπειτα οἱ μὲν ἡμίσεις ἐδίστασαν, μέγαν νομίσαντες τὸν κίνδυνον, διακοσίοι εἴκοσι δὲ ἄνδρες ἐπέμειναν μόνοι νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἐξῆδον διὰ τοῦ ἀκολούθου τρόπου. Ἐκαμιν κλίμακας ἔταξ μέ τὸ τεῖχος τῶν πολεμίων· ἐμέτρησαν δὲ αὐτὸ κατὰ προσέγγισιν, ὀδηγούμενοι ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν πλίνθων τῶν τεθειμένων πρὸς τὸ μέρος τῶν Πλατταίων καὶ τὰς ὁποίας εἶχον ἀμελήσει νὰ καλύψωσι διὰ κονιάματας. Πολλοὶ συγχρόνως ἠρίθμουν τὰς ἐπιστροφάς, καὶ οἱ μὲν ἔμελλον νὰ λανθασθῶσιν, οἱ δὲ περισσότεροι νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἀληθεῖ ἀρίθμησιν. Ἀλλως τε δὲ ἐπανελάμβανον πολλὰς τὴν ἀρίθμησιν, καὶ ἡ ἀπόστασις δὲν

ἦτο τοσαύτη ὥστε νὰ μὴ διακρίνωσιν εὐκόλως τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ἤθελον. Τὴν μὲν συμμέτρησιν λοιπὸν τῶν κλιμάκων οὕτως ἔλαβον, εἰκάσαντες τὸ μέτρον ἐκ τοῦ πάχους μιᾶς πλίνθου.

21. Τὸ δὲ τεῖχος τῶν Πελοποννησίων τοιοῦτον ἦτο κατὰ τὴν οἰκοδομήν. Ἔίχε μὲν δύο περιβόλους, τὸν ἕνα πρὸς τὰς Πλαταιὰς καὶ τὸν ἄλλον ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἔξω διὰ νὰ ἀντισταθῶσι πρὸς τὰς βοηθείας αἵτινες πιθανὸν νὰ ἤρχοντο ἐξ Ἀθηνῶν, ἀπεῖχον δὲ οἱ περιβόλοι ἀπ' ἀλλήλων δεκαεῖς πόδας ὁλοκλήρους. Εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δεκαεῖς τούτων ποδῶν διάστημα ἦσαν ὠκοδομημέναι οἰκήματα διανεμημέναι εἰς τοὺς φύλακας, καὶ ἦσαν τοσαῦτον συνεχῆ ὥστε ἐφάινοντο ὡς ἓν τεῖχος παχὺ ἔχον ἀμφοτέρωθεν ἐπάλξεις. Ἀπὸ δέκα δὲ εἰς δέκα ἐπάλξεις ὑψοῦντο πύργοι μεγάλοι καὶ ἴσον πλάτος ἔχοντες μὲ τὸ τεῖχος, καὶ κατεῖχον ὅλον τὸ διάστημα τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ μετώπου, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ πάροδος πλησίον τῶν πύργων ἀλλὰ νὰ συνεχῶνται δι' ὁπῶν ἀνοικτῶν εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν. Κατὰ τὰς νύκτας λοιπὸν, ὅποτε ὁ χειμὼν ἦτο βροχερός, τὰς μὲν ἐπάλξεις ἐγκατέλειπον, ἐφρουροῦν δὲ εἰς τοὺς πύργους οἵτινες ἦσαν στεγαζόμενοι καὶ ἀπεῖχον ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων. Το μὲν τεῖχος λοιπὸν διὰ τοῦ ὑποῖου περιεφρουροῦντο οἱ Πλαταιεῖς ἦτο τοιοῦτον.

22. Οὗτοι δὲ, ἅμα ἡτοιμάθησαν, περιμεΐναντες νύκτα χειμερινήν, βροχεράν καὶ σύννεφα ἀτέληνον, ἐξῆλθον τῆς πόλεως ἐπὶ κεφαλῇ αὐτῶν ἦσαν οἱ αἵτιοι τῆς ἐπιχειρήσεως. Καὶ πρῶτον μὲν διέβησαν τὴν τάφρον ἥτις περιέβαλλεν αὐτοὺς, ἔπειτα δὲ ἐπλησίασαν εἰς τὸ τεῖχος τῶν πολεμίων λαθόντες τοὺς φύλακας, οἵτινες οὐτε νὰ τοὺς ἴδωσιν ἠδύναντο ἕνεκα τοῦ σκότους, οὔτε νὰ ἀκούσῃσι τὸν κρότον τῶν πλησιαζόντων βημάτων των ἕνεκα τοῦ ἀντιπαταγοῦντος ἀνέμου· ἐκτὸς τούτου οἱ Πλαταιεῖς

ἦσαν εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων, ὥπως μὴ προ-
δώσωσιν αὐτοὺς τὰ ἀλληλοσυγκρουόμενα ὅπλα των.
Ἦσαν δὲ ἐλαφρῶς ὥπλισμένοι καὶ ὑποδεδεμένοι μόνον
κατὰ τὸν ἀριστερόν πόδα διὰ τὴν μὴ ὀλισθαίνωσιν εἰς
τὸν πηλόν. Ἐπλησίισαν λοιπὸν εἰς τὰς μετὰξὺ τῶν
πύργων ἐπ' αἰχμαῖς αἱ ὁποῖαι ἤξευρον ὅτι ἦσαν ἀφροῦρητοι,
πρῶτον μὲν οἱ φέροντες τὰς κλίμακας καὶ προσήρμωσαν
αὐτάς· ἔπειτα δὲ ἀνέβησαν δώδεκα στρατιῶται ἔχοντες
ξιφίδιον καὶ θώρακα, τῶν ὁποίων ἡγεῖτο Ἀρμίας ὁ Κο-
ροΐθου υἱὸς καὶ πρῶτος ἀνέβη. Μετ' αὐτὸν δὲ ἀνέβαι-
νον οἱ ἐπόμενοι ἕξ εἰς ἑκάτερον τῶν πύργων. Ἐπειτα
μετὰ τούτους ἐχώρουν ἄλλοι ψιλοὶ μετὰ δορατίων, ἄλλοι
δὲ κατόπιν ἕσπερον τὰς ἀσπίδας των, ὥπως ἐκαῖνοι εὐλο-
λώτερον ἀναβαίνωσι, καὶ τὰς ὁποίας ὠρεῖλλον νὰ δώσω-
σιν ἄμα ἤθελον φθάσει πλησίον τῶν παλαιῶν. Οἱ πλείο-
τεροι εἶχον ἤδη ἀναβῆ, ὅταν ἐνόησαν αὐτοὺς οἱ ἐν ταῖς
πύργοις φύλακες, διότι Πλατταεῖς τις, ἀναρχηθεὶς εἰς
τὰς ἐπ' αἰχμαῖς, ἔρριψε κάτω μίαν κεραμίδα ἣτις πεσοῦσα
ψόφον ἐποίησε. Καὶ αὐτίς ὑψώθη βοή, οἱ δὲ πολιορ-
κοῦντες ὤρμησαν ἐπὶ τοῦ τείχους χωρὶς νὰ ἡξεύρωσι
πόθεν ὁ θόρυβος ἐκαῖνος ἐν τῷ μέσῳ τῆς σκοτεινῆς καὶ
θυσελλώδους νυκτός. Συγχρόνως οἱ ἐν τῇ πόλει μέιναν-
τες Πλατταεῖς, ἐξεληθόντες προσθ' ἀλλήλους τὸ μέρος τοῦ
τείχους τὸ ἀντίθετον ἐκαῖνου δι' οὗ εἶχον ἀναβῆ οἱ ἄν-
δρες αὐτῶν ὥπως περισπασῶσι τὴν προσοχὴν τῶν Πε-
λοποννησίων. Οἱ ἐχθροὶ λοιπὸν ὑποδυσχέντες ἔμενον
ἀκίνητοι, οὐδαὶς δὲ ἐτόλμα νὰ ἀρῇσῃ τὴν θέσιν τοῦ
ἀγνοῶν τι νὰ εἰσέλθῃ περὶ τῶν γινομένων. Ἐν τούτοις
οἱ τριακόσιοι Πελοποννησιοὶ, οἵτινες εἶχον δικταγὴν νὰ
βοηθῶσιν ὅπου ἤθελεν ἐπιστῇ ἀνάγκη, ἐπροχώρησαν
ἔξω τοῦ τείχους πρὸς τὴν βοήν, καὶ ὑψώσαν πυρὰ πρὸς
τὸ μέρος τῶν θεσδῶν ἵνα ἀναγγεῖλωσι τοὺς παλαιούς·
ἀλλὰ καὶ οἱ Πλατταεῖς τῆς πόλεως ὑψώσαν ἐπίσης πολλὰ
πυρὰ παρεσκευασμένα ἐκ τῶν προτέρων πρὸς τὸν σὺν-

πὸν τοῦτον, ἵνα οἱ ἐχθροὶ συγχύσωσι τὰ πυρφόρα ταῦτα σημεῖα, καὶ ὑποπτεύοντες πᾶν ἄλλο ἢ τὴν ἀλήθειαν, μὴ δράμωσιν εἰς βοήθειαν πρὶν οἱ ἐξεληθόντες Πλαταιεῖς διαφύγῃσι καὶ ἐξασφαλισθῶσι.

23. Κατὰ τὸ αὐτὸ δικάστημα οἱ Πλαταιεῖς ἐξηκολούθουν τὴν ἀνάγκησιν των· ἅμα δὲ οἱ πρῶτοι ἔρθασαν εἰς τὴν κορυφὴν, ἔσφαζον τοὺς φύλακας καὶ ἐγένοντο κύριοι ἐκκτέρου τῶν πύργων κατὰ λαβόντες τὰς διόδους ὅπως ἐμποδίσωσι τοὺς θέλοντας διὰ τῶν διόδων τούτων νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν. Ἐπειτα ἐφαρμόσαντες ἐκ τοῦ ὕψους τῶν τειχῶν κλίμακας εἰς τοὺς πύργους ἀνεδίβασαν πλείστους ἐκ τῶν συστρατιωτῶν των. Οἱ μὲν ἐκ τῶν πύργων τοξεύοντες ἐμπόδιζον τοὺς ἐρχομένους εἰς βοήθειαν καὶ ἐκ τῶν κάτω καὶ ἐκ τῶν ἄνω· συγχρόνως δὲ οἱ ἄλλοι οὔτινες ἦσαν περισσότεροι, ἔστησαν ὁμοῦ πολλὰς κλίμακας καὶ ἀποσπᾶντες τὰς ἐπάλξεις ὑπερέβηκον τὸ δικάσενον τῶν πύργων. Καθ' ὅσον διήρχοντο ἔμεινον ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς τάφρου καὶ ἐντεῦθεν ἐτόξευον καὶ ἡκόντιζον ἐναντίον παντός ὅστις, προχωρῶν εἰς βοήθειαν πρὸς τὸ τεῖχος, παρεκώλυε τὴν διάβασιν των. Ἄφροῦ ὅλοι διεπεραιώθησαν, οἱ εἰς τοὺς πύργους εὗρισκόμενοι, κατὰβάνοντες τελευταῖοι, ἔρθασαν μετὰ δυσκολίας εἰς τὴν τάφρον, καὶ τότε οἱ τριακόσιοι Πελοποννήσιοι τοὺς κατεδίωξαν μὲ δαδὰς εἰς τὰς χεῖρας. Ἀλλ' οἱ Πλαταιεῖς ἰσχύμενοι ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς τάφρου, ἡδύναντο ἐν τῇ σκοτίᾳ νὰ τοὺς διακρίνωσι καλλιέτερον, καὶ τοὺς ἐτόξευον καὶ τοὺς ἡκόντιζον εἰς τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος⁽¹⁾, ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς θαμβούμενος ὑπὸ τῶν φώτων, δὲν ἡδύνετο νὰ τοὺς διακρίνῃ ἐν μέσῳ τοῦ σκότους. Τοιοῦτοτρόπως ὅλοι οἱ Πλαταιεῖς μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου διέβησαν τὴν τάφρον μετὰ πολλῆς δυσκολίας καὶ βίης· διότι ὁ σχηματισθεὶς ἐπ' αὐτῆς κρύσταλ-

(1) Τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ μὴ προφυλασσόμενου ὑπὸ τῆς ἀσπίδος.

λος δὲν ἦτο τόσον στερεὺς ὥστε νὰ διαβῶσι δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἦτο ὑδατώδης ὅπως συμβαίνει ὅταν πνέῃ ἀπηλιώτης μᾶλλον ἢ βορέας, καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀνεμώδη ἐκείνην νύκτα πεσοῦσα χιών εἶχε πληρώσει ὑδατος τὴν τάφρον τὴν ὑποῖαν διεπεράσαν οἱ Πλαταιεῖς μόλις ἔχοντες τὴν κεφαλὴν ἐκτὸς τοῦ ὑδατος. Ἐν τούτοις ἡ ἀπόδρασίς των ἐγένετο εὐκολωτέρα ἐνεκα τῆς βιαιότητος τῆς θυέλλης.

24. Ὁρμήσαντες ἀπὸ τῆς τάφρου οἱ Πλαταιεῖς ἐχώρουν ἄπνυτες τὴν πρὸς τὰς Θήβας ἄγρουν οὐδὲν ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ναὸν τοῦ ἥρωος Ἀνδροκράτους. Ἐνόμιζον ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελον τοὺς ὑποπτεύσει ὅτι ἢ ἀξέλεγον τὴν οὐδὸν παύτην ἥτις ἔφερε πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Ἐν τούτοις ἐβλεπον τοὺς Πελοποννησίους ὅτι τοὺς κατεδίωκον μετὰ δαδὸς πρὸς τὴν οὐδὸν τὴν διὰ τοῦ Κιχαιρῶνος καὶ τῶν Ἀρῶν κεφαλῶν φέρουσαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ἐπὶ αὗτῃ μὲν ἡ ἐπὶ τὰ στεγνοῦς οἱ Πλαταιεῖς ἐπροχώρουν πρὸς τὰς Θήβας, ἔπειτα δὲ ὑποστρέψαντες ἠκολούθησαν τὴν οὐδὸν τὴν φέρουσαν πρὸς τὸ ὄρος, εἰς Ἐρύθρας καὶ Ὑσιᾶς καὶ διελθόντες τὰ ὄρη κατέρυγον εἰς τὰς Ἀθήνας διακόσιοι δώδεκα ἄνδρες. Εἶχον ἀναχωρήσει περισσότεροι· ἀλλὰ τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὴν πόλιν πρὶν ἀναβῶσι τὰς κλίμακας, εἰς μάλιστα τοῦ ὁδοῦ εἶχε συλληφθῇ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν τάφρον. Οἱ μὲν λοιπὸν Πελοποννήσιοι παύσαντες τὴν κατεδίωξιν ἐπέστρεψαν εἰς τὰς θέσεις των· οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει μείναντες Πλαταιεῖς ἠγνόουν ἐντελῶς τὰ γινόμενα· καὶ μαθόντες παρὰ τῶν ἐπιστρέψαντων ὅτι οὐδεὶς ἔζη ἐκ τῶν συστρατιωτῶν των, ἔπεισαν κήρυκα ἅμα τῇ πρώτῃ ἵνα συναθροίσωσι διὰ συνθήκης τοὺς νεκρούς· μαθόντες ὁμῶς τὴν ἀλήθειαν ἔπαυσαν. Οἱ μὲν Πλαταιεῖς λοιπὸν οὕτως ἐσώθησαν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν.

25. Κατὰ τὰ τέλη δὲ τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος ὁ Λακεδαιμόνιος Σάλακιθος ἐκπέμπεται μετὰ τριήρεως εἰς Μυ-

τιλήνην. Καὶ φθάσας εἰς Πύρραν, ἐξηκολούθησεν ἐκείθεν τὴν πορείαν του διὰ ξηρᾶς, καὶ διαλαθὼν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μυτιλήνην διὰ τινος χαράδρου ἐκ τῆς ὁποίας τὸ περιτείχισμα ἦτο ὑπερβατόν, καὶ εἶπεν εἰς τοὺς ἄρχοντας ὅτι ἢ εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβολὴ ἔμελλε νὰ γίνῃ προσεχῶς, καὶ τὰ τεσσαράκοντα πλοῖα τὰ προσωρισμένα πρὸς βοήθειάν των ἔμελλον νὰ φθάσωσιν ἐντὸς ὀλίγου. Προσέθετα δὲ ὅτι αὐτὸς εἶχε προαποσταλῆ διὰ νὰ ἀνκηγείλῃ ταῦτα καὶ διὰ νὰ ἐναγχολεθῇ περὶ τὰς λοιπὰς πολεμικὰς παρασκευάς. Καὶ οἱ μὲν Μυτιληναῖοι ἐνεθαρόνθησαν καὶ ὀλιγώτερον ἔκλινον πρὸς τὴν γνώμην νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ὁ χειμὼν οὗτος ἐτελεύτη καθὼς καὶ τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τὸν ὁποῖον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

26. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον δὲ θέρος ⁽¹⁾ οἱ Πελοποννήσιοι ἀπέστειλαν εἰς τὴν Μυτιλήνην τὰ τεσσαράκοντα δύο πλοῖα ὑπὸ τὸν Ἀλκίδα τὸν ὁποῖον κατέστησαν νύκτερον εἰς αὐτὰ, οὗτοι δὲ καθὼς καὶ οἱ σύμμαχοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνοχλούμενοι ἀμφοτέρωθεν, μὴ δυνήθωσι νὰ προσβάλωσι τὰ πλοῖα τὰ πλεοντα πρὸς τὴν Μυτιλήνην. Ἀρχηγὸς δὲ τῆς εἰσβολῆς ἐκείνης ἦτο ὁ Κλεομένης, πρὸς πατὴρ Θεῖος καὶ ἐπίτροπος τοῦ Περικλείου, υἱοῦ τοῦ Πλειστονόου καὶ ἀνηλίκου εἰσέτι βασιλέως. Ἐδήλωσαν δὲ καὶ τὰ πρότερον δηρωθέντα μέρη, καὶ τὰ ἀντιβλαστήσαντα, καὶ ὅσα εἶχον παραλειφθῇ κατὰ τὰς προτέραις εἰσβολάς. Ἡ εἰσβολὴ αὕτη, μετὰ τὴν δευτέραν, ὑπῆρξε διὰ τοῦς Ἀθηναίους ἡ καταστρεπτικωτάτη πᾶσων· διότι οἱ Πελοποννήσιοι, περιμένοντες πάντοτε παρὰ τῆς Ἀέσθου εἰδήσεις περὶ τῶν πλοίων των, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπίστευον εἶχον ἤδη φθάσει ἐκεῖ, διέτρεχον ὅλην σχεδὸν τὴν χώραν δρῶντες αὐτήν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ προσδοκία ἐκείνη

(1) Πέμπτον ἔτος τοῦ πολέμου, 427 π. Χ.

ἀπέβαινεν ἀνωφελής καὶ τὰ τρόφιμα εἶχον ἐκλίπει, ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

27. Ἐν τῷ μετὰ τούτῳ οἱ Μυτιληναῖοι βλέποντες ὅτι δὲν ἤρχοντο τὰ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου πλοῖα, ὅτι ὁ καιρὸς παρήρχετο καὶ ὅτι τὰ τρόφιμα ἤρχιζον νὰ ἐκλίπωσιν, ἀνὰγκάζονται νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ὁ Σάλαιθος μὴ περιμένων πλέον καὶ αὐτὸς τὰ πλοῖα, ἔδωκεν ὅπλα εἰς τὸν λαόν, ὅστις πρότερον δὲν εἶχε τοιαῦτα, ὥπως ἐξέλθωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων· ἀλλὰ μόλις ὁ λαὸς ὠπλίσθη δὲν ᾔθελε πλέον ν' ἀκούσῃ τοὺς ἄρχοντας, ἀλλὰ συνελθόντες κατὰ συλλόγους ἐπρόσταζε τοὺς πλουσίους νὰ φέρωσιν εἰς τὸ φανερόν τὸν σῖτον τὸν ὅποιον εἶχον κεκρυμμένον καὶ νὰ τὸν διανείμωσιν εἰς ὅλους· ἄλλως, ἠπεύλουν ὅτι συνθηκολογοῦντες μετὰ τῶν Ἀθηναίων θὰ πκρέδιδον εἰς αὐτοὺς τὴν πόλιν.

28. Μαθόντες ταῦτα οἱ ἐν τοῖς πρῶγμασιν ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐμποδίσωσι τὸν λαόν καὶ ἐννοοῦντες τὸν κίνδυνον τὸν ὅποιον ᾔθελον διατρέξει εἰάν ἀπεκλείοντο ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συνθήκης, ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ ὅπως ποιήσωσι μετὰ τοῦ Πάχητος καὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ σύμβασιν καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ᾔθελον εἶσθαι κύριοι νὰ ἀποφασίσωσιν ὅ,τι ᾔθελον περὶ τῶν Μυτιληναίων, νὰ εἰσέλθῃ ὁ στρατὸς τῶν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀποστείλωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ Μυτιληναῖοι πρεσβεῖαν ἵνα φροντίσῃ περὶ τῶν ἰδίων τῶν ὑποθέσεων. Μέχρις ὅμως τῆς ἐπιστροφῆς τῶν πρεσβέων ὁ Πάχης ὑπέχρεοτο μῆτε νὰ δέσῃ μῆτε νὰ ἀνδραποδίσῃ μῆτε νὰ ἀποκτείνῃ κανέναν Μυτιληναῖον. Καὶ ἡ μὲν σύμβασις αὕτη ἐγένετο. Οἱ δὲ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων συνεννοούμενοι καταληφθέντες ὑπὸ φόβου κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ στρατοῦ καὶ μὴ νομίζοντες ἑαυτοὺς ἀσφαλεῖς ἐκάθησαν παρὰ τοὺς βωμούς· ἀνεγείρας αὐτοὺς ὁ Πάχης τοῖς ὑπεσχέθη νὰ μὴ τοὺς βλάψῃ καὶ τοὺς παρκατέθεσεν εἰς τὴν Τένεδο·

μέχρις οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον ἀποφασίσει τι περὶ αὐτῶν. Πέμψας δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀντισσαν τριήρεις, ὑπέταξεν αὐτὴν καὶ ἔλαβεν ὅλα τὰ στρατιωτικὰ μέτρα ὅσα ἐνόμισε κατὰλληλα.

29. Οἱ δὲ ἐν τοῖς τεσσαρσέκοντα πλοίοις Πελοποννήσιοι, οὔτινες ὥφειλον νὰ φθάσωσιν ἐσπευσμένως, καὶ περὶ τὴν Πελοπόννησον ἐνδιέτριψαν πολὺ καὶ τὸν ἐπίλοιπον πλοῦν ἐξετέλεσαν μετὰ βραδύτητος· εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀναχώρησίς των δὲν ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὰς Ἀθήνας εἰμὴ ἀφοῦ προσήγγισαν εἰς τὴν Δῆλον. Ἐκ τῆς νήσου ταύτης μετέβησαν οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὴν Ἰκαρον καὶ τὴν Μύκονον ὅπου ἔμαθον κατὰ πρῶτον ὅτι ἡλώθη ἡ Μυτιλήνη. Θέλοντες δὲ νὰ βεβαιωθῶσι κατέπλευσαν εἰς τὸ Ἐμβάτον τῆς Ἐρυθραίας· ὅτε δὲ κατέπλευσαν εἰς τὸ Ἐμβάτον εἶχον παρῆλθαι ἑπτὰ ὀλόκληροι ἡμέραι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Μυτιλήνης. Βεβαιωθέντες περὶ τῆς ἀληθείας συνεκρότησαν συμβούλιον περὶ τῶν ληπτέων μέτρων· ὃ δὲ Ἡλεῖος Τευτίκπλος εἶπε πρὸς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς.

30. «Ἀλλίδε καὶ ἀρχηγοὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ στρατοῦ ὅσοι εἰσθε παρόντες, ἡ γνώμη μου εἶναι νὰ πλεύσωμεν πρὸς τὴν Μυτιλήνην ὅπως ἔχομεν, πρὶν γνωσθῇ ἡ ἀριζία μας. Πολὺ πιθανὸν νὰ εὗρωμεν ἀφυλάκτους τοὺς ἀνθρώπους οὔτινες μόλις πρὸ μικροῦ ἐγένοντο κύριοι τῆς πόλεως· πρὸ πάντων ἐκ τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης ἐκ τοῦ ὁποίου ποτὲ δὲν ὑποθέτουσιν ὅτι δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἐχθρὸς τις καὶ ὅπου ἔχομεν πᾶσαν δύναμιν ὅπως ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἐπίθεσιν. Εἶναι ἐπίσης πιθανὸν ὅτι καὶ τὸ περικύβητον αὐτῶν θὰ ᾔῃαι διεσπαρμένον εἰς τὰς οἰκίας κατὰ τὴν συνήθη τῶν νικητῶν ἀμέλειαν. Ἐάν λοιπὸν ἐπιτεθῶμεν αἵφνης καὶ διὰ νυκτός, ἐλπίζω ὅτι μετὰ τῶν ἐν τῇ πόλει, ἐὰν μᾶς ἔμεινεν ἀκόμῃ κανεῖς πιστός, θέλομεν γίνεαι κύριοι. Μὴ φοβηθῶμεν τὸν κίνδυνον, πεποιθότες ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶναι τὸ τοιοῦτον ἢ

νίκη ἐξ ἐπιθέσεως. Ὁ στρατηγὸς ὅστις καὶ αὐτὸς προφυλάττεται καὶ ἐπιβλέπει τὸν ἐχθρὸν διὰ τὴν ἐπιχειρήσασθαι τοιαύτην ἐπίθεσιν, πάντοτε σχεδὸν ἀνκαίκεται νικητῆς.

31. Ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν δὲν ἔπεισε τὸν Ἀλκιδαν. Ἄλλοι δέ τινες τῶν ἐκ τῆς Ἰωνίας φυγάντων καὶ οἱ συμπεύοντες Ἀσάσιοι τὸν συνεβούλευσαν, ἐπειδὴ ἐφοβείτο τὸν κίνδυνον τοῦτον, νὰ καταλάβῃ μίαν τῶν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ πόλεων, ἣ τὴν Αἰολίδαν Κύμην, ὅπως ὁρμώμενοι ἐκ πόλεως δυνηθῶσι νὰ ἐπαναστήσωσι τὴν Ἰωνίαν (ὑπῆρχε δὲ τοιαύτη ἐλπίς, καθότι οὐδεὶς εἶδε δυσχερέστως τὴν ἀριζίν των.) Καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἤθελον στερῆσαι τῆς πρωτίστης πηγῆς τῶν προσόδων των, καὶ αὐτοὶ ἤθελον ὠφελείσθαι ἐὰν διατήρουν ἐκεῖ στόλον· ἤλπιζον προσέτι ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου ἤθελον πείσει τὸν Πιστοσύνην νὰ συμπληρώσῃ μετ' αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἀλκιδᾶς οὐδὲ ταῦτα περὶδέχθη, ἀλλ' ἐπέμεναν ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ βοηθήσῃ ἐγκαίρως τὴν Μυτιλήνην, ἔπρεπε τάχιστα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

32. Ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ Ἐμβόλου περὶπλεε τὰς ἀκτῆς· καὶ ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Μυτιλήνην τῶν Τητίων ἔσφαξε τοὺς πλείστους ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τοὺς ὁποίους εἶχε συλλάβει κατὰ τὸν πλοῦν. Ἄμα δὲ ἠγκυροδόκησεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρέσου σφάξαντες ἐκ τῶν Ἀρκίων Σάμιοι πρέσβεις λέγοντες ὅτι δὲν ἦτο συντελεστικὸν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων νὰ φονεύῃ ἀνθρώπους οὔτε ὠπλισμένους χαῖρας ἐγείραντες οὔτε ἐχθροὺς ὄντας, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην συμμάχους τῶν Ἀθηναίων· ἐὰν δὲ ἐξηκολούθει πράττων ταῦτα, ὀλιγίστους ἐχθροὺς ἤθελον ἐλκύσει εἰς τὴν φιλίαν του, μᾶλλον δὲ πολλοὺς φίλους ἤθελε καταστήσει ἐχθροὺς. Ὁ Ἀλκιδᾶς πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους τούτους ἠλευθέρωσε καὶ τοὺς Χίους οἵτινες τῷ ἔμμενον ἀκόμη αἰχμαλῶται καὶ ἄλλους τινάς· διότι εἰς τὴν θέαν τῶν πλοίων ἐκείνων οὐδεὶς ἔφρουγεν, ἀλλ' ἔξ

ἐναντίας πάντες ἐπλησιάζον νομίζοντες ὅτι ἦσαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ οὐδ' ἐφικντάζοντό ποτε ὅτι Πελοποννησιακὸς στόλος ἤθελε πλησιάζει εἰς τὴν Ἰωνίαν ἐνόσφω οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν κύριοι τῆς θαλάσσης.

33. Ἀνχωρήσας ἐκ τῆς Ἐρέπου ὁ Ἀλκίδας ἔπλεε μετὰ τέχους ὥσπερ ἔφρουγε· διότι ἐνῶ εὗρίσκετο ἀκόμη εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κλάρου, ὤφθη ὑπὸ τῆς Σαλαμινίας καὶ τῆς Παράλου (καίτινες ἔτυχον ἐρχόμεναι ἐξ Ἀθηνῶν), καὶ φοβηθεὶς τὴν καταδίωξιν ἔπλεε διὰ τοῦ πελάγους ἀπόρρασιν ἔχων νὰ μὴ προσεγγίσῃ ἐκουσίως ἀλλαχχοῦ εἰμὴ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Αἱ εἰδήσεις αὗται ἔφθασαν εἰς τὸν Πάχητα καὶ τοὺς Ἀθηναίους πρῶτον ἐκ τῆς Ἐρυθρίαις· κατόπιν δὲ ἔφθασαν πανταχόθεν· καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἰωνία ἦτο ἀτείχιστος, ἐροβήθησαν πολὺ μήπως οἱ Πελοποννήσιοι, καίτοι μὴ σκοπεύοντες νὰ μένωσι, θηώσωσι τὰς πόλεις ὅσας ἤθελον προσβάλλει κατὰ τὸν περίπλουν των. Ἡ Σαλαμινία καὶ ἡ Πάραλος ἤλθον αἰ ἰδίαι νὰ ἀνγκυρίωσιν ὅτι εἶδον τὸν Ἀλκίδα εἰς τὴν Κλάρον. Τότε ὁ Πάχης ἔσπευσε νὰ τὸν καταδίωξῃ, καὶ ἐπροχώρησε μέγιστα μέχρι τῆς νήσου Πάτμου, ἀλλὰ βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν φθάσῃ, ἐπέστρεψε. Κέρδος δὲ ἐνόμισεν, ἐπειδὴ δὲν συνήντησε τὸ ἐχθρικὸν νηυτικὸν εἰς τὸ πέλαγος, ὅτι δὲν ἔμεινε τοῦτο εἰς κανὲν ἄλλο μέρος ὅπου νὰ στήσῃ στρατόπεδον καὶ νὰ τὸν ἀνγκυράσῃ νὰ τὸ φυλάττῃ καὶ νὰ τὸ περικλείσῃ.

34. Παραπλέων δὲ ἐσταμάτησε κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὸ Νότιον, πόλιν τῶν Κολοφωνίων, ὅπου ὁ λαὸς οὗτος κατώκησεν ἀφοῦ ἡ ἄνω πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰταμάνους καὶ τῶν βαρβάρων τοὺς ὁποίους προσεκάλεσαν ἐκεῖ ἐμφυλίᾳ στάσις· ἠλώθη δὲ ἡ πόλις αὕτη ὅτε ἐγένετο εἰς τὴν Ἀττικὴν ἢ δευτέρᾳ εἰσβολῇ τῶν Πελοποννησίων. Ἐν τούτοις οἱ καταφυγόντες εἰς τὸ Νότιον καὶ κατοικήσαντες αὐτόθι ἤρχισαν πάλιν τὰς ἐμφυλίους ἐριδας. Καὶ μία μὲν μερίς ἐξ αὐτῶν εἰσαγαγοῦσα

ἐπικουρικὸν στρατὸν ἐξ Ἀρχάδων καὶ βαρβάρων πεμ-
φθέντων παρὰ τοῦ Πισσοῦθου ἐκλείσθη εἰς διατείχισμά
τι· εἰσῆλθον δ' ἐπίσης μετ' αὐτῶν καὶ ἐκυβέρνησαν τὰς
ὑποθέσεις ὅσοι ἐμῆδιζον ἐκ τῶν Κολοφωνίων τῆς ἄνω
πόλεως· ἡ δὲ ἀντίπαλος μερίς ἀνγκασθεῖσα νὰ φύγῃ
προσεκάλεσε τὸν Πάχητα. Οὗτος ἐζήτησε συνέντευξιν
μετὰ τοῦ Ἰππίου τοῦ ἐν τῷ διατειχίσχατι ἀρχηγοῦ τῶν
Ἀρχάδων ὑποσχεθεὶς αὐτῷ ὅτι θὰ τὸν ἀπέλυε πάλιν
σῶον καὶ ὑγιᾶ ἐὰν δὲν ἐδέχετο τὰς προτάσεις του. Καὶ
ὁ μὲν Ἰππίος ἐζήλθε πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ Πάχης τοῦτον
μὲν ἐφυλάκισεν, ὅχι ὅμως σιδηροδέσμιον, ἐπιτεθείς δὲ
ἐξ ἀπροόπτου κατὰ τοῦ τειχίσματος ἐκυρίευσεν αὐτὸν
καὶ ἀπέκτεινε πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ εὐρισκομένους Ἀρ-
κάδας καὶ βαρβάρους· ἐπανεφέρει δὲ τὸν Ἰππίον ὡς εἶχεν
ὑποσχεθῆ· ἀλλ' ἄμχαίσελθόντε, τὸν συλλαμβάνει καὶ
τὸν κατατοξεύει. Καὶ ἀπέδωκε τὸ Νότιον εἰς τοὺς Κολο-
φωνίους ἐξαιρέσας τοὺς μνηδίσκοντας. Βαρδύτερον οἱ Ἀθη-
ναῖοι πέμψαντες εἰκιστάς κατὰ τοὺς ἰδίους ἐκυτῶν νό-
μους συνήκισαν τὸ Νότιον, συναθροίσαντες ἐκ τῶν δια-
φόρων πόλεων ὅλους τοὺς διεσπαρμένους Κολοφωνίους.

35. Ὁ δὲ Πάχης ἐπιστρέψας εἰς τὴν Μυτιλήνην ὑπέ-
ταξε τὴν Πύρραν καὶ τὴν Ἑρστον· λαβὼν δὲ τὸν Λακε-
δαιμόνον Σάλακθον κεκρυμμένον ἐν τῇ πόλει, ἀποστέλ-
λει αὐτόν εἰς Ἀθήνας μετὰ τῶν ἐν Τενέδῳ κατὰθετι-
μένων καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ὁποίους ὑπέθετεν ὡς κίτιους
τῆς ἀποστασίας· ἀποπέμπει ἐπίσης καὶ τὸ πλειότερον
μέρος τοῦ στρατοῦ. Μείνας δὲ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου, διωρ-
γάνωσε κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ τῆς Μυτιλήνης καὶ τῆς λοι-
πῆς Λέσβου.

36. Ἐλθόντων τῶν Μυτιληνῶν καὶ τοῦ Σαλακίου,
οἱ Ἀθηναῖοι τὸν μὲν Σάλακθον εὐθὺς ἀπέκτειναν, μολα-
νότι οὗτος ὑπέσχετο μετὰ τῶν πολλῶν ἄλλων νὰ ἀπομα-
κρύνῃ τοὺς Πελοποννησίους καὶ ἀπὸ τῶν Πλαταιῶν αἰ-
τινες ἐπολιαρκοῦντο ἀλόμῃ· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν διεσκέ-

πτοντο. Ἐν τῇ ὀργῇ των ἀπεφάσισαν ὅχι μόνον τοὺς παρόντας νὰ ἀποκτείνωσιν, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἐφύθους Μυτιληναίους, καὶ νὰ ἀνδραποδίσωσι τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας. Τοῖς ἐφάνετο ἀσυγχώρητον διότι ἀπεστατήσαν χωρὶς νὰ ἔχωσι παράπονα ὡς οἱ ἄλλοι· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον ηὔξανε τὴν ὀργὴν των ἦτο ὅτι ὁ στόλος τῶν Πελοποννησίων, ὅπως βοήθησεν τὴν Μυτιλήνην, ἐτόλμησε νὰ διακινδυνεύσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας· διότι δὲν ἐπίστευον ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι εἶχον ἀποστατήσῃ χωρὶς νὰ ἔχωσι κατὰ νοῦν μέγα σχέδιον. Πέμπουσι λοιπὸν τριήρη πρὸς τὸν Πάχητα ὅπως ἀναγγεῖλῃ τὰ ἀποφασισθέντα καὶ διατάξῃ αὐτὸν νὰ ἀποκτείνῃ ταχέως τοὺς Μυτιληναίους· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπισῶσαν κατέλκεσεν αὐτοὺς εὐθύς ἢ μεταμέλεια καὶ ἐσκέφθησαν τὸ μέγα καὶ ὠμὸν ἀποφάσεως καταδικαζούσης εἰς θάνατον ὁλόκληρον πόλιν καὶ ὅχι τοὺς αἰτίους. Ἀμὰ ἐνόησαν τοῦτο οἱ παρόντες πρέσβεις τῶν Μυτιληναίων καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις φίλοι των, παρεσκέυσαν τοὺς ἐν τέλει οὕτως ὥστε νὰ σκεφθῶσι καὶ αὖθις περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· τοὺς ἔπεισαν δὲ εὐκόλως· διότι καὶ οἱ ἄρχοντες οὗτοι ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν πολιτῶν ἐπεθύμουν νὰ κάμωσι δευτέραν διέσκεψιν. Σχηματισθείσης λοιπὸν τῆς ἐκκλησίας ἀμέσως, ὁ καθείς ἐπρότεινε τὴν γνώμην του. Κλέων δὲ ὁ Κλεονίου τοῦ ἀποίου ἢ ὑπὲρ τοῦ θανάτου γνώμην εἶχεν ὑπερισχύσει κατὰ τὴν προτεραίαν, ὁ βικιότερος τῶν πολιτῶν εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ μεγίστην ἔχων τότε ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ δήμου, παρελθὼν αὖθις ἔλεγε ταῦτα.

37. «Πολλὰ καὶ ἐν τῷ νῦν χρόνῳ καὶ ἐν τῷ παρελθόντι ὑπεστήριξα ὅτι ἡ δημοκρατία εἶναι ἀδύνατον νὰ κυβερνᾷ ἄλλους λαοὺς, καὶ τὴν γνώμην ταύτην ἰσχυροποιεῖ ἔτι μᾶλλον ἡ σημερινὴ μεταμέλεια σας περὶ τῶν Μυτιληναίων. Συνειθίσαντες ἐν τῇ καθημερινῇ βίῳ μῆτε νὰ φοβῆσθε μῆτε νὰ ἐπιβουλεύησθε ἀλλήλους, πρῶτ-

τάτε τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τοὺς συμμάχους· καὶ ἐὰν ἡ παρ-
 ρασηρόμενοι ὑπὸ τῆς εὐγλωττίας των ἡ ἐνδίδοντες ὑπὸ
 οἴκτου περιπίπτετε εἰς σφάλμα τι, δὲν πιστεύετε ὅτι ἡ
 ἀδυναμία σας θέλει εἶσθαι ἐπικίνδυνος δι' ὑμᾶς καὶ ἄνευ
 εὐγνωμοσύνης ἐκ μέρους τῶν συμμάχων. Δὲν παρατη-
 ρεῖτε ὅτι ἡ κυριαρχία σας εἶναι ἀληθῆς τυραννία ἐπιθε-
 βλημένη ἐπὶ ἀνθρώπων ἐπιβούλων, οἵτινες ἀκουσίως
 ὑπακούουσιν, οἵτινες οὐδεμίαν σῆς ὀφείλουσι χάριν διὰ
 τὰς ἐπὶ βλάβῃ ἡμῶν γινομένης πρὸς αὐτοὺς χάριτας,
 ἀλλ' οἵτινες ὑποτάσσονται εἰς ὑμᾶς ὑπὸ τῆς ἀνάγκης
 μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῆς εὐγνωμοσύνης. Τὸ δεινότερον δὲ πάν-
 των εἶναι ὅτι οὐδεμία πλέον σταθερότης θέλει ὑπάρχει
 εἰς τὰς ἀποφάσεις μας καὶ δὲν θὰ ἐννοῶμεν ὅτι καλλί-
 τερον ἢ πόλις μας νὰ ἔχη κακοὺς ἀλλὰ σταθεροὺς νό-
 μους, ἢ καλοὺς ἀλλὰ ἀκύρους· ὅτι σώτρων ἀμάρτια εἶναι
 ὠφελιωτέρα τῆς ἀσολάστου δεξιότητος· καὶ ὅτι ὡς ἐπὶ
 τὸ πλεῖστον αἱ πόλεις εὐδαιμονοῦσι μετ' ἀνθρώπων με-
 τρίων ἢ μετ' ἀνθρώπων συνετωτάτων, ἐπειδὴ οὗτοι θέ-
 λουσι τὰς ἰδιαιτέρας γνώμας των εἰς τὰς συναλεύσεις, ὡς
 νὰ μὴ ὑπῆρχον τάχῃ ἀλλὰ μεγαλειότεραι εὐκαιρίαι διὰ
 νὰ δείξωσι τὴν εὐφροσύνην των, τοῦτου δὲ ἕνεκα κατὰστρέ-
 φουσι τὰς πόλεις· ἐνῷ αἱ ἄλλοι οἱ δυσπιστοῦντες πρὸς
 τὴν ἰδίαν ἐκυτῶν σύνεσιν, ὁμολογοῦσιν ὅτι εἶναι ἀμαθέ-
 στεροι τῶν νόμων, καὶ ὀλιγώτερον ἱκανοὶ νὰ ψεῖωσι τὸν
 λόγον τοῦ ῥήτορος· δίκαιοι δὲ ὄντες μᾶλλον κριταὶ ἢ
 ῥητορικῇ ἀθληταί, ἐπιτυχάζουσι σχεδὸν πάντοτε. Οὕτω
 λοιπὸν πρέπει νὰ πράττωμεν καὶ ἡμεῖς ἀντὶ νὰ περι-
 πλεκώμεθα εἰς ἀγῶνα εὐγλωττίας καὶ εὐφροσύνης καὶ σῆς
 δίδωμεν συμβουλὰς ἐνκντίας εἰς τὰς ἰδίας ἡμῶν πα-
 ποιθήσεις.

38. «Καὶ ἐγὼ μὲν τὴν αὐτὴν ἔχω γνώμην καὶ ἀπορῶ
 μὲ ἐκείνους οἵτινες ἐπρότεινον δευτέραν διάσκεψιν περὶ
 τῶν Μυτιληναίων καὶ ἐπροκάλεσαν χρονοτριβὴν ἥτις
 ἀποβίνει πρὸς ὄφελος τῶν ἀδικησάντων (διότι ἡ ὁργὴ

τοῦ παθόντος ἐναντίον τοῦ ἀδικήσαντος γίνεται ἀμβλυ-
 τέρως, ἐνῷ ἡ ἄμυνα, ὅταν ἔπαται ἀμέσως μετὰ τὴν ὕβριν
 ἐπειδὴ εἶναι ἀντίρροπος, λαμβάνει ὀπίσω τελείαν τὴν
 ἐκδίκησιν, ἀπορῶ δὲ καὶ ποτὸς θέλει ἀντείπει εἰς ἐμὲ
 καὶ ἀποδείξει ὅτι αἱ μὲν ἀδικίαι τῶν Μυτιληναίων εἶναι
 ὡφέλιμοι εἰς ἡμᾶς, αἱ δὲ συμφοραὶ ἡμῶν καθείστανται
 βλαβεραὶ εἰς τοὺς συμμάχους. Εἶναι φανερόν ὅτι πεποι-
 θῶς εἰς τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ δεινότητι ἤθελε προσπα-
 θῆσαι νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἐναντίον διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι
 δὲν ἐγένετο κοινὴ ἀπόφασις, ἢ, κινούμενος ἀπὸ κέρδους,
 ἤθελε παρασκευάσει μετὰ κόπου λόγον εὐπρόσωπον ὥπως
 πειραθῇ νὰ σῶσιν ἀπατήσῃ. Δυστυχῶς ἡ πολιτεία τὰ μὲν
 ἄθλα τῶν τοιοῦτων ἀγώνων δίδει εἰς ἄλλους, δι' ἐκυτὴν
 δὲ ἐπιφυλάσσει μόνον τοὺς κινδύνους. Τοῦ κακοῦ τούτου
 αἵτιοι εἴθε ὑμεῖς οὔτινες κακῶς δικνέμοντες τὰς ἀμοι-
 βὰς συνειθίζετε νὰ πκρίσκησθε θεαταὶ τῶν λόγων καὶ
 ἀκροαταὶ τῶν ἔργων. Ἀπὸ τοῦς τεχνικοὺς λόγους τῶν
 ῥητόρων κρίνετε περὶ τῶν μελλόντων ἔργων, κηλούμε-
 νοι δὲ ἀπὸ τὸ γόητρον τῆς εὐγλωττίας πιστεύετε ὅτι
 τὰ μέχρι τοῦδε πεπραγμένα ἐγένοντο οὐχὶ ὥπως τὰ εἴ-
 δατε ἀλλ' ὥπως τὰ ἡκούσατε· καὶ ὑπὸ καινοῦ μὲν λόγου
 εἴθε ἐπιρρεπέστατοι εἰς τὸ ἀπατάσθαι, ὑπὸ λόγου δὲ
 ἐκ πείρας ἀνεγνωρισμένου ὡς ἀρίστου δὲν πείθεσθε, ἀκα-
 θέκτως πκρυσυρόμενοι ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε παραδόξων καὶ
 περιφρονούντες τῶν συνήθων. *Ολοὶ θέλετε νὰ ἦσθε ῥή-
 τορες, τούτου δὲ μὴ ὄντος δυνατοῦ, ἀνταγωνίζεσθε πρὸς
 τοὺς ὄντας τοιοῦτους διὰ νὰ μὴ φανῇτε ὅτι ἠκολουθή-
 σατε τὴν προτεθεῖσιν γνώμην, ἀλλ' ὅτι προηγουμέ-
 νως ἐπεδοκιμάσατε ἂν εἴπῃ τι εὐφυῶς ὁ ῥήτωρ. Τυχεῖς
 εἰς τὸ νὰ προκισθάνεσθε ὅσα σᾶς λέγουσιν εἴθε βραδεῖς
 εἰς τὸ νὰ προβλέπετε τὰ ἐξ αὐτῶν ἀποδησόμενα. Ζη-
 τοῦντες, οὕτως εἰπεῖν, ἄλλα κινώτερα πκρά τὰ συνήθη
 καὶ ἐν ταῖς ὁποίοις πολιτευόμεθα, οὐδὲ περὶ τῶν παρόν-
 των κρίνετε ὀρθῶς. Τέλος ἡττώμενοι ὑπὸ τῆς τέρψεως

τῆς ἀκοῆς, ὁμοιάζετε μᾶλλον μὲ καθημένους ἀκροατὰς σοφιστῶν παρὰ μὲ πολίτας βουλευομένους περὶ τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως.

39. Ἐκ τούτων τῶν ἐλαττωμάτων θέλων νὰ σᾶς ἀποτρέψω, ἀποφαινομαι ὅτι οἱ Μυτιληναῖοι τὴν πόλιν ἡμῶν πλείότερον ἢ πᾶσα ἄλλη πόλις ἠδίκησαν. Καὶ ἐκείνους μὲν οἵτινες ἀπεστάτησαν μὴ δυνηθέντες νὰ ὑποφέρωσι τὴν ἡμετέραν δεσποτείαν ἢ ἀνγκασθέντες ὑπὸ τῶν πολεμίων, τοὺς συγχωρῶ· τί νὰ εἴπω ὅμως δι' ἐκείνους οἵτινες ἔχοντες νῆσον μετὰ τειχῶν καὶ μόνον κατὰ θάλασσαν φοβούμενοι τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τῆς ὁμοῦς θαλάσσης ἠδύναντο νὰ ἀντιτάξωσι πρὸς αὐτοὺς τριήρεις, εἰσὶν αὐτόνομοι καὶ ἀπολαύουσι τῶν πρώτων τιμῶν· τί ἄλλο εἰμὴ ὅτι ἡ διαγωγὴ τῶν εἶναι συνωμοσίαι καὶ ἐπανάστασις μᾶλλον ἢ ἀποστασία (διότι ἡ ἀποστασία προέρχεται μόνον ἀπὸ κατὰ θλίβομένων), τί ἄλλο τέλος ἢ συνεννόησις μετὰ τῶν σκληροτάτων ἐχθρῶν μας διὰ νὰ τοὺς βοηθήσωσι νὰ μᾶς καταστρέψωσι; Τὸ ἐγκλημα τῶν εἶναι μεῖζον ἢ ἐὰν στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἰδίων τῶν δυνάμεων μᾶς ἐκήρυττον πόλεμον φανερόν. Οὐδὲν ἐχρησίμευσεν αὐτοῖς ὥς παρὰ δειγμα, οὔτε αἱ συμφοραὶ τῶν ἄλλων ὅσοι ἀποστάντες ἀπ' ἡμῶν ὑπετάγησαν ἤδη, οὔτε ἡ παρῶσα εὐδαιμονία τῶν τοὺς ἀπέτρεψεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔλθωσι πρὸ τῶν κινδύνων· γενόμενοι δὲ θρασεῖς πρὸς τὸ μέλλον καὶ ἐλπίσαντες μεῖζονα μὲν τῆς ἐκυτῆς δυνάμεως, ἐλαττονα δὲ τῆς ἐκυτῶν βουλῆσεως, ἤρξαντο πόλεμον, προστιμήσαντες τὴν βίαν ἢ τὴν πρὸς ἡμᾶς πίστιν· καὶ ἅμα ἐνόμισαν ὅτι ἦσαν ἰσχυρότεροι προσέβχλον ἡμᾶς χωρὶς νὰ ἀδικηθῶσι. Πολλὰκις συμβαίνει ὥστε αἱ πόλεις εἰς οὗκ ἔλην ἀπροσδόκητος εὐτυχία νὰ τρέπωνται εἰς τὴν ὁρίν· ἐξ ἐναντίας αἱ κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους εὐτυχικαὶ εἶναι ὀλιγώτερον ἐπικινδυνοὶ τῶν ἀπροσδοκῆτων· καὶ εἶναι εὐκολώτερον ὅπως εἰπεῖν νὰ ἀπωθῇται τὴν δυστυχίαν ἢ νὰ δικτύσῃται τὴν

εὐδαιμονίαν. Ἐπρεπε πρὸ πολλοῦ ἤδη οἱ Μυτιληναῖοι νὰ μὴ τιμῶνται πρὸ ἡμῶν τόσον διχασρόντως τῶν ἄλλων· ἔάν ἐγίνετο τοῦτο, δὲν θὰ περιήρχοντο εἰς τοιοῦτον βελθὸν ἀνθρακίαν, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἔγκειται εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ περιφρονῇ τοὺς θαπύοντας καὶ νὰ σέβεται τοὺς μὴ ἐνδίδοντας. Τιμωρηθῆ-ωσαν λοιπὸν σήμερον ἄξιως τῆς ἀδικίας των, καὶ μὴ συγχωρήσετε τὸν λαὸν ἐπιρρίπτοντας τὸ σφάλμα εἰς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς. Ὅλοι ἐπετέθησαν κατ' ἡμῶν ὁμοίως, ἐνῷ ἠδύναντο προστρέχοντες εἰς ἡμᾶς νὰ ἀποκατασταθῶσι τῶρα πάλιν εἰς τὴν πόλιν των· ἀλλὰ προτιμήσαντες νὰ συγκινδυνεύσωσι μετὰ τῶν ἀριστοκρατῶν συναπεστέτησαν. Σκέρθητε καλῶς· ἔάν ἐπιβήκατε τὴν κτῆν τιμωρίαν εἰς τοὺς συμμάχους οἵτινες ἀποστατοῦσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναγκάζομενοι καὶ εἰς τοὺς συμμάχους τῶν ὁποίων ἡ ἀποστασία εἶναι ἐλαυσία, νομίζετε ὅτι θὰ εὐρεθῇ τις ὅστις δὲν θέλει ἀποστατήσαι ὑπὸ τὴν ἐλαχίστην πρόφασιν, ὅταν λάβῃ ὑπ' ἄμιν του ὅτι νικήσας μὲν θὰ γίνῃ ἐλευθερος, νικηθεὶς δὲ δὲν θὰ πᾶθῃ τίποτε ἀθεράπευτον; Πολεμοῦντες ἐνκντίον ἐλάχιστης πόλεως ὅλομεν διακινδυνεύει τὴν παρουσίαν καὶ τὰ σώματα ἡμῶν. Καὶ ἔάν μὲν ἐπιτύχωμεν, θὰ παρακληθῶμεν πόλιν κατεστραμμένην καὶ θὰ στερωμέθα διὰ παντὸς τῆς προσόδου ἣτις ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν ἡμῶν· ἔάν δὲ ἀποτύχωμεν, θὰ προσθέτωμεν εἰς τοὺς προὑπάρχοντας καὶ ἄλλους ἐχθροὺς, καὶ τὸν χρόνον τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ διαπανῶμεν εἰς τὸ νὰ πολεμῶμεν τοὺς ὑπάρχοντας ἐχθροὺς, θὰ τὸν διαπανῶμεν εἰς τὸ νὰ πολεμῶμεν τοὺς οἰκείους συμμάχους.

40. «Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἐλπίσωσιν ὅτι θὰ τύχῃσι συγγνώμης ὅτι ἡμάρτησαν ἀνθρωπίνως οὔτε διὰ τῆς πειθοῦς οὔτε διὰ τῶν χρημάτων· διότι ἔβλαψαν οὐχὶ ἄκοντες, ἀλλ' ἐπεδουλεύθησαν ἡμᾶς ἐν γνώσει· εἶναι δὲ συγγνωστέα μόνον τὰ ἀκούσια σφάλματα. Ἐγὼ καὶ τότε καὶ σήμερον διατείνουμι ὅτι δὲν πρέπει νὰ μετανοῇτε διὰ

τὰ ἅπαξ ἀποφασισθέντα, ἐὰν θέλετε νὰ ἀποφύγετε τοὺς
 τρεῖς βλαπτικωτάτους διὰ τὴν πολιτείαν σκοπέλους,
 τὸν οἶκτον, τὴν ἐκ τῶν λόγων τέρψιν καὶ τὴν ἐπιείκειαν.
 Διότι δίκαιος οἶκτος ὀφείλεται πρὸς ἀνθρώπους ὁμοίους
 μὲ ἡμᾶς, οὐδόλως δὲ πρὸς ἐκείνους οἵτινες εἶναι ἀνέξιστοι
 τοῦ οἴκτου ἡμῶν καὶ οἵτινες δὲν θὰ παύσωσιν ὄντες
 αἰέποτε πολέμιοι. Οἱ ῥήτορες οἱ τέρποντες ὑμᾶς διὰ τῶν
 λόγων τῶν δύνανται νὰ εὕρωσι στάδιον εἰς ἄλλας περι-
 στάσεις ὀλιγώτερον ταύτης σπουδαίας, καὶ οὐχὶ τῶρα
 ὅτε ἡ μὲν πόλις βραχέειν ἡδονὴν ἀπολαύσασα θέλει
 ζημιωθῆ μεγαλῶς, αὐτοὶ δὲ θέλουσι πληρωθῆ καλῶς
 διὰ τὴν καλὴν ὑμιλίαν τῶν. Τέλος ἡ ἐπιείκεια ὀφείλεται
 εἰς τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες εἶναι καὶ ἔσονται φίλοι, καὶ
 οὐχὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες θὰ μείνωσι πάντοτε οἱ ἴδιοι
 καὶ τὴν αὐτὴν ἔχθραν θὰ διατρέψωσι πάντοτε πρὸς ἡμᾶς.
 Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἐὰν μὲν πεισθῇτε εἰς ἐμὲ, θέλετε πράξει
 ὅ,τι εἶναι δίκαιον πρὸς τοὺς Μυτιληναίους καὶ συμφέρον
 πρὸς ἡμᾶς, μὴ πεισθέντες δὲ, οὐ μόνον αὐτῶν τὴν εὐ-
 γνωμοσύνην δὲν θέλετε ἐπισύρει, ἀλλὰ μᾶλλον ὑμᾶς αὐ-
 τοὺς θέλετε κατὰδικᾶσαι. Διότι ἐὰν ἡ ἀποστασία τῶν
 ἡτο νόμιμος, τότε ἡ κυριαρχία σας δὲν θὰ ἦναι τοικύτη.
 Ἐὰν δὲ, καίτοι παρνόμον οὔσαν, θελήσετε εἰσέει νὰ
 τὴν ἐξασκήτε, πρέπει ἐπίσης παρνόμως καὶ τούτους νὰ
 τιμωρήσετε χάριν τοῦ συμφέροντος τῆς ἀρχῆς. Ἀλλως
 παραιτήσατε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀσκεῖτε ἀνδραγαθίαν ἀκύν-
 δυνον. Μεταχειρισθῆτε αὐτοὺς ὅπως θὰ σᾶς μετεχειρί-
 ζοντο. Δικρυγόντες τὸν κίνδυνον μὴ φανῇτε ἀνκισθητό-
 τεραι τῶν ἐπιβουλευσάντων. Ἐνθυμηθῆτε τί θὰ ἐπρατ-
 τον οὗτοι πιθανῶς πρὸς ὑμᾶς ἐὰν ἐνίκων, καὶ πρὸ πάντων
 ὅτι αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ἀδικήσαντες. Οἱ ἄνευ προ-
 ρήσεως προσδύλλοντές τινα ἐπιμένουσι μέχρις οὗ ἀπο-
 λέσωσιν αὐτὸν, ἐπειδὴ φοβοῦνται τὸν ἐκ τοῦ ὑπολειπο-
 μένου ἐχθροῦ κίνδυνον· διότι ὁ ἀδίκως παθὼν τι ὀργί-
 ζεται μᾶλλον κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος αὐτὸν ἢ ὁ παθὼν τι

ἀπὸ δικαίας αἰτίας. Μὴ γίνεσθε προδόται ὑμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ ἀναλαγνίζομενοι τι ἐμέλλετε νὰ πάθετε, καὶ πρὸ πάντων πόσης θυσίας ἠθέλετε ὑποστῆ διὰ νὰ καταβάλετε αὐτούς, ἀνταποδώσατε σήμερον ὅ,τι ἐμέλλετε νὰ πάθετε, χωρὶς νὰ δείξετε αἰρνιδίαν ἀδυναμίαν καὶ χωρὶς νὰ λησμονήσετε τὸν πρὸ ὀλίγου ἐπὶ τῶν κερκλῶν ἐπικερμασθέντα κίνδυνον. Καὶ τούτους τιμωρήσατε ἄξιως καὶ δείζετε σαφῶς διὰ παραδείγματος εἰς τοὺς συμμάχους ὅτι πάσης ἀποστασίας ἡ ζημία ἔσσεται θάνατος. Ἄμεινον γίνῃ γνωστὴ ἡ ἀπόρραξις σας, σπανιώτερον θὰ ἀμελήτε τοὺς ἐχθρούς σας διὰ νὰ πολεμῆτε τοὺς συμμάχους σας.»

41. Ταῦτα εἶπεν ὁ Κλέων· μετ' αὐτὸν δὲ Διόδωτος ὁ Εὐκράτους, ὅστις καὶ κατὰ τὴν προτέρην ἐκκλησίαν ἐπαλέμησε ζωηρῶς τὸ κατὰ τῶν Μυτιληναίων θανατικὸν ψήφισμα, ἀναβὰς καὶ τότε εἰς τὸ βῆμα εἶπε τὰ ἑξῆς.

42. «Οὔτε τοὺς προτείνοντας τὴν δευτέραν περὶ τῶν Μυτιληναίων διάσκεψιν αἰτιῶμαι, οὔτε ἐπαινῶ ἐκείνους οὔτινες μέμρονται τὸ πολλὰς σκέπτεσθαι περὶ τῶν σπουδαιοτάτων ὑποθέσεων· νομίζω δὲ ὅτι δύο πράγματα εἶναι ἐκκινώματα εἰς τὴν καλὴν σκέψιν, ἡ ταχύτης καὶ ἡ ὀργή, ἐξ ὧν ἡ μὲν προέρχεται ἐκ τῆς ἀνοίας, ἡ δὲ ἐκ τῆς ἀγροικίας καὶ τῆς μετριότητος τοῦ πνεύματος. Ὁ ὑποστηρίζων ὅτι ἡ συζήτησις δὲν διασπάζει τὰ πράγματα, ἡ ἀσύνοτος εἶναι ἢ ἔχει ἀτομικὸν συμφέρον· ἀσύνοτος, ἐὰν νομίζῃ ὅτι ὑπάρχει ἄλλο μέσον διὰ νὰ ἐκφρασθῇ τις περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ ἀρχοντος· ἐνδιαφερόμενος, ἐὰν θέλων νὰ προτείνῃ κλισχρόν τι καὶ μὴ ἐλπίζων ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ καλῶν λόγων καλὴν ὑπόθεσιν, ζητεῖ δι' ἐπιτηδεῶν διαβολῶν νὰ ἐκτροχίσῃ τοὺς ἀντιπάλους καὶ τοὺς ἀκροατὰς του. Οἱ ἐπικινδυνότατοι ὁμῶς πάντων εἶναι οἱ κατηγοροῦντες τοὺς ἀνταγωνιστάς των ὅτι πωλοῦσιν ἐπὶ χρήμασι τὴν ἱστορικὴν των τέχνην. Ἐὰν κατηγοροῦν αὐτοὺς ἐπὶ ἀμαθείᾳ

τότε ἡ ἡττα θὰ συνεπαίγεται ἀπώλειαν ῥητορικῆς ἰκανότητος μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ τιμιότητος· ἀλλ' ἐνώπιον κατηγορίας ἐπὶ αἰσχροκερδεῖα, ἐὰν μὲν ὁ ῥήτωρ πείσῃ, καθίσταται ὑποπτος, ἐὰν δὲ ἀποτύχῃ τοῦ σκοποῦ, ἀπόλλυσι συγχρόνως καὶ τὴν ἐπὶ συνέσει καὶ τὴν ἐπὶ τιμιότητι φήμην του. Εἰς τοιαύτην δὲ περίστασιν ἡ πόλις οὐδόλως ὠφελεῖται, διότι ὁ φόβος στερεῖ αὐτὴν τῶν συμβούλων τῆς, ἐνῶ ἐξ ἐναντίας θὰ εὐδαιμόνει περισσότερον ἐὰν οἱ τοιοῦτοι κατήγοροι δὲν ἦσαν καλοὶ ῥήτορες, διότι τότε δὲν θὰ τὴν παρέστυρον εἰς τόσα σφάλματα. Πρέπει δὲ ὁ ἀγαθὸς πολίτης νὰ φαίνεται ὅτι προτείνει τὰ ἄριστα, οὐχὶ ἐκφοβῶν τοὺς ἀντιλέγοντας, ἀλλ' ὁμιλῶν ἀνευ τινὸς πλεονεκτημάτος, ἡ δὲ σώφρων πολιτεία δὲν πρέπει μήτε πρὸς τῇ ὑπάρχουσῃ νὰ δίδῃ καὶ ἑτέραν τιμὴν εἰς τὸν πολλὰ καὶ ἄριστα συμβουλευόντα, μήτε ὅμως νὰ σμικρύνῃ τὴν εἰς αὐτὸν ὑπάρχουσαν· ὅχι μόνον δὲν πρέπει νὰ τιμωρῇ τὸν ἀποτυγχάνοντα ῥήτορα, ἀλλ' οὕτε νὰ δεικνύῃ πρὸς αὐτὸν δυσμένειάν τινα. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου μήτε ὁ ἐπιτυχὼν εἰς τὰς προτάσεις του θὰ ὁμιλῇ ἐναντίον τοῦ αἰσθημάτων του καὶ διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸ πλῆθος ὅπως ἀξιώθῃ ἔτι μεγαλειτέρων τιμῶν, μήτε ὁ ἀποτυχὼν θὰ καταφεύγῃ εἰς αὐτὰ τὰ μέσα, χαριζόμενος καὶ αὐτὸς ὅπως προσελκύσῃ τὸ πλῆθος.

43. «Τούτων ἡμεῖς πράττομεν τὰ ἐναντία, καὶ προσέτι ἐάν τις τὰ βέλτιστα μὲν συμβουλεύῃ, καταστῇ ὅμως ὑποπτος ὅτι ὁμιλεῖ κέρδους ἕνεκα, φθονήσαντες αὐτὸν διὰ τὰ κέρδη περὶ ὧν ὑπόψιαν μόνον ἔχομεν, στεροῦμεν τὴν πολιτείαν φανερᾶς ὠφελείας. Εἰς τοιοῦτο δὲ σημεῖον περιήλθομεν, ὥστε οἱ καλοὶ συμβουλιῇ, ἀνευ ῥητορικοῦ κόσμου λεγόμεναι, δὲν εἶναι ἀνυποπόνητοι τῶν κακῶν. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη οὐ μόνον ὁ προτείνων ἀθεωρητάτην πρότασιν νὰ πείθῃ τὸ πλῆθος δι' ἀπάτης, ἀλλὰ καὶ ἡ μάλλον ὠφέλιμος γνώμη πρέπει νὰ περιβάλλεται με ψεῦδος ἵνα κατασταθῇ πιστευτή. Ἐνεκα τοῦ φιλοπόπου αὐτῆς

χαρκατῆρος ἢ πόλις ἡμῶν εἶναι ἢ μόνη τὴν ὑποίαν δὲν δύναται τις νὰ ὑπηρετήσῃ φανερώς καὶ χωρὶς νὰ τὴν ἀπατήσῃ. Ὁ δίδων φανερώς ὡφέλιμον συμβουλὴν διαγείρει ὑπονοίας ὅτι ἐπιζητεῖ κυρίως ἀτομικὴν τινὰ ἀμοιβήν. Πρέπει δέ, προκείμενον περὶ τῶν μεγίστων συμφερόντων καὶ ἐν τοιαύτῃ κρίσει περιστῆσαι, νὰ ἀπαντήτε νὰ λέγωμεν τι ἡμεῖς τῶν ὑποίων ἢ δίκνοικ ρθάνει μικρότερον παρὰ ὑμᾶς οὔτινες ἐπὶ μικρὸν δίκστημα σκοπεῖτε, πρὸ πάντων ἐπειδὴ ἡμεῖς εἴμεθα ὑπεύθυνοι σύμβουλοι καὶ ὑμεῖς ἀνεύθυνοι ἀκροαταί. Ἐὰν ὅμως ἐζημιούτο καὶ ὁ πείσας καὶ ὁ πεισθεὶς, καὶ ἀπορῶσαις θὰ ἦσαν δικαιότεροι· σήμερον δέ, ἐὰν περιπίπτετε ἐνίοτε εἰς σφάλματα παρεκτρομένοι ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τὴν ὑποίαν θὰ τύχη νὰ ἔχετε, τιμωρεῖτε μόνον τὴν γνώμην τοῦ πείσαντος οὐχὶ δὲ καὶ τὰς ἰδικὰς σας, αἵτινες πολλαὶ οὐσαι συνημέρτησαν.

44. Ἄ'Εγὼ δὲ ἀνέβην εἰς τὸ βῆμα οὐχὶ διὰ νὰ ἀντείπω εἰς τὰ κατὰ τῶν Μυτιληναίων ἀποφασισθέντα μήτε διὰ νὰ κατηγορήσω αὐτοὺς. Διότι ἐὰν κρίνωμεν φρονίμως τὰ πράγματα, οὐχὶ περὶ τῆς ἐκείνων ἀδικίας πρόκειται ἡμῖν ἄγων, ἀλλὰ πρὸς τὴν συμφροσύνην δι' ἡμᾶς ἀπόφασις. Καὶ ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι εἶναι εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἔνοχοι, δὲν θὰ συμβουλευέσω διὰ τοῦτο ὅτι εἶναι ἀξιοὶ θανάτου, καθὼς ἐπίσης δὲν θὰ τοὺς συγχωρήσω εἰμὴ καθ' ὅσον συμφέρει εἰς τὴν πολιτείαν. Νομίζω δὲ ὅτι πρέπει νὰ σκερθῶμεν μᾶλλον περὶ τοῦ μέλλοντος ἢ περὶ τοῦ παρόντος. Καὶ μολονότι ὁ Κλέων ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ θανατικὴ ποινὴ ἔσται ὡφέλιμος εἰς τὸ μέλλον διότι θέλει ἐλαττώσει τὰς ἀποστασίας, ἐγὼ ἀφορῶν εἰς τὴν μέλλουσαν ἡσυχίαν μὲς ἰσχυρίζομαι τὰ ἐναντία. Μὴ παρεκτροβῆτε ἀπὸ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ λόγου του καὶ ἀπορρίψετε τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἐμοῦ· διότι ὁ λόγος του, ἐνεκα τῆς ὁρμῆς τὴν ὑποίαν ἔχετε ἐναντίον τῶν Μυτιληναίων, δύναται νὰ σῇ φανῇ

δικαιότερος καὶ νὰ σᾶς πείσῃ· ἡμεῖς ὅμως δὲν δικαίω-
μεθα πρὸς αὐτοὺς ὥστε νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην δικαιοσύνης,
ἀλλὰ σκεπτόμεθα περὶ αὐτῶν κατὰ πόσον ὁ θάνατος ἢ
ἡ σωτηρία τῶν συμφέρει εἰς ἡμᾶς.

45. «Εἰς τὰς πλείστας πόλεις ἡ ποινή τοῦ θανάτου
εἶναι καθιερωμένη διὰ πολλὰ ἐγκλήματα τῶν ὁποίων
τινὰ δὲν ἐξισπύνται μὲ τὸ τῶν Μυτιληναίων· ἐν τούτοις
κινούμενοι ὑπὸ τῆς ἐλπίδος οἱ ἄνθρωποι ἀψηφροῦσι τὸν
κίνδυνον, καὶ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐξετέθη εἰς αὐτὸν πι-
στεύων ὅτι δὲν θὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν
ἐπιχείρημά του· ἐπίσης ποία πόλις ἀποστατοῦσα ἐπεχεί-
ρησεν τοῦτο χωρὶς νὰ ἔλῃ ἀκαυσταν βεβαιότητα ὅτι θὰ
ὑποστηρίχθῃ εἴτε ἐκ τῶν ἰδίων ἐκυτῆς μέσων εἴτε ἐκ
τῶν συμμάχων; Εἶναι φυσικὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώ-
πους νὰ ἀμαρτάνωσι καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ καὶ ἐν
τῷ δημοτικῷ, οὐδὲ ὑπάρχει νόμος δυνάμενος νὰ ἐμποδίσῃ
τοῦτο, διότι οἱ ἄνθρωποι διεξήλθον ὅλως τὰς βαθμίδας
τῶν ποινῶν ἐκφυζάνοντες αὐτὰς κατὰ μικρὸν διὰ νὰ
προφυλάσσωνται περισσώτερον ἀπὸ τοῦ κακοῦ γούρου. Εἶ-
ναι μέγιστα πιθανόν ὅτι ἄλλοτε καὶ ποινὰ ἦσαν ἡπιώ-
τεροι διὰ τὰ μέγιστα ἐγκλήματα· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ περι-
εφρόνουν, ἀνέβησαν καὶ πολλὰ τούτων διὰ τοῦ χρόνου
εἰς τὸν θάνατον· καὶ αὐτὸν ὅμως τὸν ἀψηφροῦσιν. Ἡ πρέ-
πει λοιπὸν νὰ εὐρίωμεν ἄλλο φρόνητρον τρομερότερον, ἢ
νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ θανατικὴ ποινή εἶναι ἀνωφελής.
Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὠθοῦνται πρὸς τοὺς κινδύνους· ὁ πτω-
χὸς ἐνθαρρύνεται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, ὁ πλούσιος ὑπὸ τῆς
ὑπερηφανείας τοῦ πλούτου, οἱ ἄλλοι ὑπὸ ἄλλων παθῶν
τὰ ὁποῖα ἔχουσι καὶ τὰ ὁποῖα τοὺς πικρύνουσιν. Ἡ
ἐλπίς καὶ ἡ ἐπιθυμία εὐρίσκονται πανταχοῦ· ἡ ἐπιθυμία
προηγείται, ἡ ἐλπίς ἔπεται· ἐκείνη μὲν σχεδίζουσα τὴν
ἐπιχείρησιν, αὕτη δὲ εἰσηγουμένη τὴν εὐκολίαν τῆς
ἐπιτυχίας, προξενοῦσι τὰ μεγαλείτερα δυστυχήματα·
καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀφανεῖς, διὰ τοῦτο εἶναι φοβερώτεροι

τῶν φανερῶν κινδύνων. Ἐκτὸς τούτων, συντελεῖ οὐχ ἥττον εἰς τὴν παρκλίνησιν ἡμῶν καὶ ἡ τύχη· διότι παρισταμένη ἀπροσδοκῆτως καὶ ἀπὸ μικρῶν ἀφορμῶν παρσύρει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τοὺς κινδύνους, καὶ πρὸ πάντων τὰς πόλεις, τοσούτῳ μᾶλλον ὥσθι πρόκειται δι' αὐτὰς περὶ δύο μεγάλων ζητημάτων, τῆς ἐλευθερίας ἢ τῆς τῶν ἄλλων ἀρχῆς, καὶ ἕκαστος ἐνούμενος μετὰ τῶν συμπολιτῶν του νομίζει ὅτι εἶναι καὶ πῶς ἰσχυρότερος ἢ ὅσον εἶναι πράγματι. Ἐν συντόμῳ, φρονῶ παράλογον καὶ πολλὴ εὐηθὲς νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὅταν φέρεται βιαίως πρὸς πρᾶξιν τινα, εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτραπῇ εἴτε διὰ τῆς ἰσχύος τῶν νόμων εἴτε διὰ τινος φόβου.

46. «Δὲν πρέπει λοιπὸν μήτε νὰ ἐκφέρητε κακὴν ἀπόφασιν πιστεύοντες ὅτι ἡ θανατικὴ ποινὴ παρέχει ἐγγύησιν, μήτε νὰ ἀφαιρέσητε ἀπὸ τοὺς ἀποστατήσαντας πᾶσαν ἰδέαν μετανοίας καὶ ταχείας ἐξαλείψεως τοῦ ἐγκλήματός των. Σκέφθητε ὅτι σήμερον, ἐὰν πόλις τις ἀποστατήσῃ καὶ ἰδῇ ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ὑπερισχύσῃ, δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν ἐνόσθι ἀκόμη εἶναι εἰς κατὰστασιν νὰ ἀποζημιώσῃ διὰ τὰ ἐξόδα τοῦ πολέμου καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ πληρώνῃ φόρους· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, νομίζετε ὅτι θὰ εὕρισκετο πόλις ἥτις δὲν ἤθελε παρασκευασθῇ τελειότερον τῆς παρούσης καὶ δὲν ἤθελεν ὑποστῆ τὴν ἐσχάτην πολιορκίαν, ἐὰν ἤξευρεν ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε διαφορὰ μετὰ τὰς ταχείας ὑποταγῆς καὶ παρατῆσεως τοῦ ἁγῶνος; δὲν θὰ ἦτο δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐπιζήμιον νὰ διαπραϊώμεν διὰ πολιορκίαν πόλεως ἀπόφασιν ἐχούσης νὰ μὴ παραδοθῇ, ἀφοῦ δὲ τὴν κυριεύομεν, νὰ τὴν εὕρισκωμεν κατεστραμμένην καὶ νὰ χανώμεν τοῦ λοιποῦ τὰς ἐξ αὐτῆς προσόδους; Καὶ ὅμως διὰ τῶν προσόδων τούτων εἵμεθα ἰσχυροὶ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ βλάπτωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς τιμωροῦντες αὐστηρῶς τοὺς ἀμαρτάνοντας, ἀλλ' ὡς προσπα-

Θῶμεν μᾶλλον διὰ μετρίων ποινῶν νὰ ἔχωμεν τὰς πόλεις ἀκμαζούσας εἰς πλοῦτον, ἐξαρτῶντες τὴν φύλαξιν αὐτῶν οὐχὶ ἐκ τῆς αὐστηρότητος τῶν νόμων ἀλλ' ἐκ τῆς πραγματικῆς ἐπιμελείας. Σήμερον πράττομεν τὰ ἐναντία τούτων. Ἐὰν δουλώσωμεν λαόν τινα ἐλεύθερον καὶ δεσποτικῶς κυβερνώμενον, ὅστις ἀποστατεῖ κατὰ φυσικὸν νόμον χάριν τῆς αὐτονομίας του, νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ τὸν τιμωρήσωμεν αὐστηρῶς. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ τιμωρῶμεν ἀπηνῶς ἄνδρας ἐλευθέρους οἵτινες ἀποστατοῦσιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ τοὺς ἐπιτηρῶμεν αὐστηρῶς πρὶν ἀποστατήσωσι καὶ νὰ προλαμβάνωμεν μῆτε εἰς τὴν φρικτωδὴν των νὰ ἔρχεται τοιαύτη ἰδέα, ἥ, ἀφοῦ τοὺς ὑποτάσσωμεν, νὰ μὴ ἐπιρρίπτωμεν τὴν προσήκουσαν ἐνοχλήν εἰμὴ εἰς ὅσον τὸ δυνατόν ὀλίγου.

47. «Σκέρθητε πόσον θὰ σφάλλετε πειθόμενοι εἰς τὸν **Κλέων**. Σήμερον εἰς ὅλας τὰς πόλεις ὁ λαὸς εἶναι εὐνοὺς πρὸς ὑμᾶς καὶ δὲν ἐπαναστατεῖ μετὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἥ, ἐὰν βικτοῖ, ἀμέσως γίνεται ἐχθρὸς ἐκείνων οἵτινες τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἀποστατήσῃ καὶ ὅταν ἐκστρατεύετε ἐναντίον πόλεως ἐχθρικῆς, ἔχετε σύμμαχον τὸ πλῆθος αὐτῆς. Ἐὰν ὅμως ἐξολοθρεύσετε τὸν λαὸν τῶν Μυτιληναίων, ὅστις οὐ μόνον δὲν μετέσχε τῆς ἀποστασίας ἀλλ' ἤμας ἔλαβεν ὅπλα πρεδῶκεν ἐκουσίως τὴν πόλιν, πρῶτον μὲν θὰ ἀδικήσετε φονεύοντες τοὺς εὐεργέτας, ἔπειτα δὲ θὰ πράξετε διὰ τοὺς ἰσχυροὺς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνο τὸ ὅποῖον τὰ μέλιστα ἐπιθυμοῦσι· διότι, ἀποστατούντες οὗτοι τὰς πόλεις, εὐθὺς θέλουσιν ἔχει σύμμαχον τὸν ἄθλον, ἀφοῦ ὑμεῖς ἐδείξατε προηγουμένως ὅτι ἡ αὕτη ποινὴ περιμένει καὶ τοὺς ἀθώους καὶ τοὺς ἐνόχους. Πρέπει δὲ καὶ ἐὰν ᾖναι ἐνοχοί, νὰ ὑποκρινώμεθα ὅτι δὲν εἶναι, ἵνα μὴ καταστήσωμεν πολέμιον τὸν μόνον σύμμαχον ὅστις μᾶς μένει. Νομίζω δὲ ὅτι εἶναι πολὺ συμπεριώτερον πρὸς δικτήρησιν τῆς ἀρχῆς νὰ ἀδικηθῶμεν ἐκουσίως, παρὰ νὰ ἐξολοθρεύσωμεν δι-

καίως ἀνθρώπους τοὺς ὑποίους πρέπει νὰ φεισθῶμεν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ Κλέων εὐρίσκει δίκαιον καὶ ὠφέλιμον ἐν τῇ τιμωρίᾳ των, εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐρίσκαται συννηγμένον.

48. «Ὑμεῖς δὲ ἀνκνῶντες ὅτι ταῦτα εἶναι συμφερώτερα, καὶ μῆτε εἰς τὸν οἶκτον μῆτε εἰς τὴν ἐπιείκειαν ἐνδίδοντες περισσότερον (κατὰ τῶν ὑποίων ἐγὼ πρῶτος θὰ εἶχον καθήκον νὰ σῶς προσυλᾷζω) ἀκούσατε μόνον τὴν φωνὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Διέκασατε ἄνευ με-γάλης σπουδῆς τοὺς Μυτιληναίους τοὺς ὑποίους ὁ Πάχης ἐπεμψεν ὡς ἐνόχους, τοὺς δὲ ἄλλους ἀφῆσατε νὰ ζῶσιν ἡσύχως εἰς τὰς οἰκίας των. Ἡ πρᾶξις αὕτη καὶ διὰ τὸ μέλλον εἶναι ὠφέλιμος καὶ ἀπὸ τοῦδε διὰ τοὺς ἐχθροὺς φοβερά· διότι ὁ φρονίμως σκεπτόμενος εἶναι ἰσχυρότερος ἢ ὁ μετὰ πρᾶγματικῆς μὲν δυνάμεως ἀλλὰ ἀφρόνως προσεβᾶλλον τοὺς ἐχθροὺς »

49. Ταῦτα εἶπεν ὁ Διοδότος. Ῥηθειςτῶν δὲ τῶν ἐντελῶς ἀντιπάλων πρὸς ἀλλήλας γνωμῶν τούτων, οἱ Ἀθηναῖοι ἐριλονείκησαν μὲν ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασιν, καὶ μάλιστα καὶ ψῆφοι διηρέθησαν, ὑπερίσχυσεν ὅμως ἡ τοῦ Διοδότου. Εὐθὺς λοιπὸν ἐπεμψαν δευτέραν τριήρη ὅπως μὴ ἡ ἄλλη, ἥτις εἶχεν ἐκπεμφοθῇ μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα πρότερον, φθάσῃ πρώτη καὶ καταστραφῇ ἡ Μυτιλήνη. Προμηθευσάντων δὲ τῶν Μυτιληναίων πρέσβεων εἰς τὴν τριήρη οἶνον καὶ ἄλευρον καὶ πολλὰ ὑποσχεθέντων, ἐὰν ἐφθάνον ἐγκαίρως οἱ εἰς αὐτὴν εἰσελθόντες, τοσαύτη καταβλήθη τυχύτης περὶ τὸν πλοῦν ὥστε οἱ κωπηλάται ἐκωπηλάτουν τρώγοντες συγχρόνως ἄλευρα ζυμωμένα μὲ οἶνον καὶ ἔλαιον, καὶ οἱ μὲν ἐκοιμῶντο οἱ δὲ ἐκωπηλάτουν ἀλληλοδιαδόχως. Κατὰ τύχην δὲ μηδενὸς ἀνέμου ἐναντιωθέντος καὶ τῆς πρώτης τριήρεως τῆς κομιζούσης τὴν τρομερὰν διαταγὴν μὴ πλεούσης ταχέως τῆς δὲ ἄλλης σπευδούσης τοιοῦτοτρόπως, ἡ μὲν πρώτη τοσοῦτον μόνον ἐπρόλαβε τὴν δευτέραν ὅσον ἤρκει

νά ἀναγνώσῃ ὁ Πάχης τὸ ψήφισμα καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ· ἡ ἀριεὶς ὁμῶς τῆς τελευταίας τὸν ἐμπόδισεν. Οὕτω λοιπὸν παρ' ὀλίγον νὰ καταστραφῇ ἡ Μυτιλήνη.

50. Οἱ δὲ ἄλλοι Μυτιληναῖοι τοὺς ὑποίους εἶχε πέμψει ὁ Πάχης ὡς πρωτίστους αἰτίους τῆς ἀποστασίας ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατὰ πρότασιν τοῦ Κλέωνος· καὶ ἦσαν οὗτοι ὀλίγον περισσότεροι τῶν χιλίων. Καθελόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ τεῖχη τῶν Μυτιληναίων παρέλαβον τὰ πλοῖα. Ὑστερον φόρον μὲν δὲν ἐπέβαλον εἰς τοὺς Λεσβίους, διαίρυσαντες δὲ τὴν χώραν των, ἐκτὸς τῆς τῶν Μηθυμναίων εἰς τρισχίλια τεμάχια, τὰ μὲν τρικασία ἀριέρωσαν εἰς τοὺς θεοὺς, εἰς δὲ τὰ ἄλλα ἔπεμψαν διὰ νὰ τὰ καθεξωσιν ἄποικοι Ἀθηναῖοι· εἰς τοὺς ὑποίους ἔπεσεν ὁ κληρὸς νὰ τὰ λάβωσι· καὶ οἱ Λεσβιοὶ ὑποχρεωθέντες νὰ πληρώνωσι κατ' ἔτος δύο μνᾶς δι' ἕκαστον τεμάχιον ἐκαλλιέργουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν γῆν. Κατέλαβον ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὅλα τὰ χωρία ὅσα εἶχον οἱ Μυτιληναῖοι ἐπὶ τῆς ἡπείρου καὶ ὑπέταξαν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν των. Καὶ τὰ μὲν συμβάντα τῆς Μυτιλήνης τοιαῦτα ὑπῆρξαν.

51. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ θέρος, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Λέσβου, οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοῦντες Νικίου τοῦ Νικηράτου ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς νήσου Μινώας, ἥτις καλεῖται πρὸ τῶν Μεγάρων. Οἱ Μεγαρεῖς εἶχον οἰκοδομήσει ἐκεῖ πύργον καὶ μετεχειρίζοντο αὐτὴν ὡς φρούριον. Ἦθελε δὲ ὁ Νικίας νὰ θέσῃ φυλακὴν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπερ ἦτο πλησιέστερον εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἢ τὸ Βούδορον καὶ ἡ Σκλαμῖς, ὅπως παύσωσιν οἱ Πελοποννησίοι ἐκπέμποντες ἐκ τοῦ μέρους τούτου κρυφίως τριήρεις καὶ πειρατὰς ὅπερ ἐγένετο προηγουμένως, καὶ ἐμποδισθῇ πᾶσα εἰσπλευσις εἰς τὰ Μέγαρα. Ἐκυρίευσεν λοιπὸν πρῶτον διὰ θαλάσσης καὶ διὰ μηχανῶν δύο πύργους προέχοντας, πρὸς τὸ μέρος τῆς Νισαίας, καὶ ἀφοῦ ἤλευθέ-

ρῶσε τὸν εἰσπλουν μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς ἡπείρου, ἔκλεισε τὸ μέρος ἐκ τοῦ ὁποίου ἦτο δυνατὸν, διὰ γεφύρας ὑπὲρ τὰ τενάγῃ, νὰ ἔλθῃ βοήθειά τις εἰς τὴν νῆσον μὴ ἀπέχουσιν πολὺ ἀπὸ τῆς στερεᾶς. Συντελεσθέντος τοῦ ἔργου ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ὁ Νικίας ἀφῆσας εἰς τὴν Μινῶν φρούριον καὶ φρουρὰν ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ στρατοῦ.

52. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, διαρκούντος τοῦ θέρους ἐκεῖνου, οἱ Πλαταιεῖς μὴ ἔχοντες πλέον σίτον μῆτε δυνάμενοι νὰ ὑφίστανται τὴν πολιορκίαν, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Πελοποννησίους κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Οἱ πολιορκούντες προσέβαλον τὸ τεῖχος τῶν, οἱ δὲ Πλαταιεῖς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸ ὑπερασπισθῶσιν. Ἐννοήσας ὁ Λακεδαιμόνιος στρατηγὸς τὴν ἀδυναμίαν τῶν, διὰ τῆς βίας μὲν δὲν ἠθέλησε νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν (διότι ἐξ ὁδηγιῶν πεμφθεισῶν ἐκ Λακεδαιμόνος εἶχε μάθει ὅτι, ἐάν ποτε ἐγένετο εἰρήνη μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἀπερассίζετο παρ' ἐκατέρων ἡ ἀπόδοσις τῶν κυριευθεισῶν πόλεων, ἡ Πλάταια ἔπρεπε νὰ ἐξαίρεθῇ ὡς παρὰδοθεῖσα ἐκουσίως), ἔπεμψεν ὅμως πρὸς τοὺς Πλαταιεῖς κήρυκα λέγοντα ὅτι ἐάν συγκατετίθεντο νὰ παρὰδώσωσιν ἐκόντες τὴν πόλιν τῶν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ νὰ τοὺς λάθωσιν ὡς δικαστάς, θὰ ἐτιμώρουν τοὺς ἐνόχους καὶ οὐδένα θὰ κατεδίκαζον χωρὶς νὰ τὸν δικάσωσι. Ταῦτα εἶπεν ὁ κῆρυξ, οἱ δὲ (διότι ἦσαν πλέον εἰς τὴν ἐσχάτην ἐξασθένειαν) παρέδωκαν τὴν πόλιν. Καὶ τοὺς Πλαταιεῖς ἔτρεφον οἱ Πελοποννήσιοι ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, μέχρις οὗ ἔρθασαν οἱ ἐκ Λακεδαιμόνος πέντε δικασταί. Ἐλθόντες οὗτοι οὐδεμίαν κατηγορίαν ἀπήγγειλον κατὰ τῶν Πλαταιέων, ἀλλὰ προσκλήσαντες ἡρώτων αὐτοὺς τοῦτο μόνον «Ἐάν κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον εἶχον προσφέρει ἐκδούλευσιν τινα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους.» Οἱ δὲ, ζητήσαντες νὰ ὁμιλήσωσιν εὐρύτερον, ἀνέθεσαν τὸ ἔργον τοῦτο εἰς δύο Πλαταιεῖς, τὸν Ἀστούμαχον τὸν Ἀσωπαλάου καὶ τὸν Δάκωνα τὸν Ἀειμνήστου ὅςτις ἦτο καὶ πρόξενος

τῶν Λακεδαιμονίων. Προχωρήσαντες λοιπὸν οὗτοι εἶπον τὰ ἑξῆς.

53. «Τὴν μὲν πόλιν παρεδώσαμεν εἰς ὑμᾶς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, νομίζοντες ὅτι ἡ δίκη ἡμῶν ἤθελε γίνεαι καὶ πᾶς δικαιότερα παρ' ὅσον γίνεται τὴν στιγμὴν ταύτην, καὶ παρυσιασθῆμεν οὐχὶ ἐνώπιον ἄλλων δικαστῶν, ἀλλ' ἐνώπιον ὑμῶν φρονούντες ὅτι παρ' ὑμῶν μόνον ἠθέλομεν τύχει δικαιοσύνης. Τώρα δὲ φοβούμεθα ὅτι καὶ κατ' ἀμφοτέρω ἡπατήθημεν· διότι ὑποπτεύομεν εὐλόγως ὅτι πρόκειται οὐ μόνον νὰ ἀγωνισθῶμεν κατὰ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ ἀποφασίς σας δὲν θέλει εἶναι ἀμερόληπτος, εἰκάζοντες ἐκ τοῦτο ὅτι καὶ κατηγορία κατ' ἡμῶν δὲν ἐγένετο κατὰ τῆς ὑποίας νὰ ἀντιτάξωμεν λόγους ὑπερασπίσεως (ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ ἐξητήσαμεν τὸν λόγον) καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, βραχείας οὔσης τῆς ἐπερωτήσεως ὑμῶν, ἐάν μὲν εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν θὰ στραφῇ αὕτη κατ' ἡμῶν, ἐάν δὲ εἴπωμεν ψεῦδη, θὰ ἐξελεγχθῶμεν ὡς ψεῦσται. Καὶ τοι δὲ περιελθόντες εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμνηχανίαν, ἀναγκαζόμεθα ἐν τούτοις καὶ νομίζομεν ἀσφαλέστερον νὰ διακινδυνεύσωμεν λέξεις τινὰς πρὸς ἀπολογίαν μας· διότι ἡ σιωπὴ ἡμῶν εἰς τοιαύτην περίστασιν θὰ μᾶς ἐξέθετεν εἰς τὴν μομφὴν ὅτι δὲν ἐπράξαμεν πᾶν ὅ,τι ἦτο δυνατόν ἵνα σωθῶμεν. Εἰς τὰ δεινὰ δὲ ταῦτα προστίθεται καὶ ἡ δυσκολία νὰ σᾶς πείσωμεν. Ἐάν ἤμεθα ἀγνωστοὶ πρὸς ἀλλήλους, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὠρελθῶμεν προτάγοντες μαρτυρίας ἀγνώστους εἰς ὑμᾶς· ἀλλὰ σήμερον θὰ ἐμιλήσωμεν πρὸς ἀνθρώπους εἰδότες τὰ πάντα, καὶ φοβούμεθα ὅτι θὰ κρίνετε τὰς ἐκδοουλεύεις ἡμῶν κατωτέρας τῶν ἰδικῶν σας καὶ θὰ καταλογίσετε τοῦτο εἰς ἡμᾶς ὡς ἐγκλημα, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς εὐχαρίστησιν ἄλλων εἰσαγόμεθα εἰς δίκην προαποφασισμένην.

54. «Παρέχοντες ὁμῶς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν δικαιολογίας ὅσον ἀφορᾷ τὰς διενέξεις ἡμῶν πρὸς τοὺς Θηβαίους καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, θέλομεν ποιᾶσαι ὑπόμνησιν τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἡμῶν καὶ θέλομεν προσπαθῆσαι νὰ σᾶς

παίσωμεν. Ἀποκρινόμεθα λοιπὸν πρὸς τὴν βραχείαν ἐκείνην ἐπερώτησιν «Ἐάν κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον προτεφέραμεν ἐκδούλευσιν τινα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους;» εἰάν μὲν μᾶς ἐρωτᾷτε ὥς ἐχθροὺς, δὲν πρέπει νὰ εὗρετε κακὸν ὅτι δὲν σᾶς παρέσχομεν καμμίαν ὑπηρεσίαν, εἰάν δὲ μᾶς νομίζετε φίλους, ὑμᾶς αὐτοὺς μᾶλλον αἰτιαθῆτε διότι ἤλθετε νὰ μᾶς πολεμήσετε. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαγωγὴν ἡμῶν ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ ἐν τῇ κατὰ τοῦ Μήδου πολέμῳ, αὕτη ὑπῆρξεν ἄμεμπτος· καὶ τὴν μὲν εἰρήνην δὲν διελύσαμεν ἡμεῖς πρῶτοι, κατὰ δὲ τὸν μηδικὸν πόλεμον μόνον ἡμεῖς ἐκ τῶν Βοιωτῶν ἐπολεμήσαμεν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Μαλονότι ἡπειρώται, ἐναυμαχήσαμεν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, καὶ κατὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ ἠνώθημεν μεθ' ὑμῶν καὶ τοῦ Πανυσανίου· δὲν ὑπάρχει δὲ κίνδυνος ἀπειλήσας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ὅποιον νὰ μὴ μετέσχομεν πέραν τῶν δυνάμεων μας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ ἰδίως ὑμᾶς, ὅταν ὁ σεισμὸς περιέζωσε τὴν Σπάρτην καὶ ἀπεχώρησαν εἰς τὴν Ἰθάκην οἱ ἀποστατήσαντες Εἰλωτες, ἡμεῖς ἐπέμψαμεν εἰς βοήθειάν σας τὸ τρίτον μέρος ἐξ ἡμῶν· τοιαῦται ὑπηρεσίαι δὲν πρέπει νὰ λησμονῶνται.

ΒΒ. «Καὶ κατὰ μὲν τὰς παλαιὰς καὶ κρίσιμους ἐκείνας περιστάσεις τοιοῦτοι ἐφάνημεν, ὑπερὸν ὅμως ἐγενόμεθα πολέμιοι. Τούτου αἵτιοι εἴσθε ὑμεῖς, διότι ζητήσαντες τὴν συμμαχίαν σας ὅτε προσέβαλλον ὑμᾶς διὰ τῆς βίαις οἱ Θηβαῖοι, ὑμεῖς μᾶς ἀπεκρούσατε εἰπόντες νὰ ἀποταθῶμεν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι οὗτοι εἶναι ἐγγὺς ὑμεῖς δὲ πολὺ μακρὰν. Καὶ κατὰ μὲν τὸν πόλεμον τοῦτον οὕτε ἐπάθετε οὕτε ἐκινδυνεύσατε νὰ πάθετε τίποτε παρ' ἡμῶν. Ἐάν δὲ δὲν ἠθελήσαμεν νὰ ἀποσπασθῶμεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καθὼς μᾶς ἐσυμφουλεύσατε, ἡ διαγωγὴ μας δὲν ἦτο ἄδικος, διότι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐβοήθησαν ὑμᾶς ἐναντίον τῶν Θηβαίων ὅταν ὑμεῖς ἤρνηθητε νὰ μᾶς βοηθήσετε. Ἦθελεν εἶσθαι αἰσχρὸν νὰ τοὺς προδώσωμεν πρὸ

πάντων ὅταν, ἀφοῦ ἐδέχθμεν τὰς εὐεργεσίας των, εἰσέλθο-
μεν εἰς τὴν συμμάχίαν των ζητήσαντες αὐτὴν καὶ μετέσχο-
μεν τοῦ δικαιώματος τῆς ἰσοπολιτείας. ἔρχομεν λοιπὸν
καθῆκον νὰ ἀκολουθῶμεν προθύμως τὰς διαταγὰς των. Εἰς
τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας διδετε ὡς ἡγεμόνες οἱ μὲν ἢ οἱ
δὲ εἰς τοὺς συμμάχους σας, ἐὰν ὑπάρχῃ τι ἀξιοκατάκριτον,
δὲν πταίουσιν οἱ ἀκολουθοῦντες ἀλλ' οἱ ἀγοντες οἵτινες δὲν
τοὺς ὠδήγησαν ὁρθῶς.

56. «Οἱ Θεβαῖοι πολλὰς καὶ ἄλλας ἀδικίας ἐπραξαν
πρὸς ἡμᾶς, τὴν δὲ τελευταίαν γνωρίζετε ὑμεῖς διότι ἐνεκα
ταύτης πάσχομεν ταῦτα σήμερον. Εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν
μας ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν ἐορτασίῳ ἡμέρᾳ, δικαίως λοιπὸν τοὺς
ἐτιμωρήσαμεν συμφώνως μὲ τὸν παγκόσμιον νόμον ὅστις
καθιεροῖ τὸ δικαίωμα νὰ ἀπωθῇ τις τὸν ἐπερχόμενον πολέ-
μιον, καὶ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ μᾶς τιμωρήσετε σήμερον χά-
ριν αὐτῶν. Ἐὰν θεωρήσετε τὸ δίκαιον ἀποθιέποντες εἰς τὸ
προσωρινὸν συμφέρον ὑμῶν καὶ τὴν ἔχθραν ἐκείνων, θέλετε
φανῆ ὅτι εἰσθε οὐχὶ ἀληθεῖς κριταὶ τοῦ ὁρθοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον
δούλοι τοῦ συμφέροντος. Ἐν τούτοις, ἐὰν οἱ Θεβαῖοι σὰς
φαίνωνται χρήσιμοι σήμερον, ἡμεῖς ὅμως καὶ οἱ ἄλλοι Ἑλ-
λῆνες ὑπῆρξάμεν πολὺ περισσύτερον ἄλλοτε ὅτε διετρέχετε
μεῖζονα κίνδυνον ἢ ἄλλὰ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅταν ὁ βαρβάρος
ἔφερε πανταχοῦ τὴν δουλείαν, οἱ Θεβαῖοι ἦσαν μετ' αὐτοῦ.
Δίκαιον λοιπὸν εἶναι εἰς τὸ σημερινὸν σφάλμα, ἐὰν τῶντι
ἐσφάλλομεν, νὰ ἀντισταθμίσετε τὴν τότε προθυμίαν. Θὰ
εὔρετε δὲ ταύτην σχετικῶς μεῖζονα καὶ εἰς περιστάσεις
καθ' ἃς ἦτο σπάνιον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων νὰ ἀντιτάξῃ τις
ἀνδρείαν κατὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Ξέρξου. Τότε ἐπληροῦντο
μᾶλλον οἱ μὴ πράττοντες ἀκινδύνως τὰ συμφέροντα εἰς αὐ-
τοὺς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔφοδον τῶν βαρβάρων, καὶ ἐκουσίως
ἀψηφούντες τοὺς κινδύνους χάριν τοῦ καλοῦ. Ἐκ τούτων
γενόμενοι καὶ ἡμεῖς καὶ τιμηθέντες ἄλλοτε διὰ τῶν πρῶ-
των τιμῶν, βοδούμεθα σήμερον μήπως ἀπολεσθῶμεν διότι
ἠκολουθήσαμεν τὰς αὐτὰς ἀρχὰς προτιμήσαντες τοὺς Ἀθη-

ναίους χάριν τῆς δικαιοσύνης μᾶλλον ἢ ἐκ συμφέροντος. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἔχετε τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ τῶν αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ νομίζετε ὅτι τὸ συμφέρον εἶναι ἄλλο τι ἢ νὰ δύνασθε νὰ συμβιβάζετε τὴν ἐκάστοτε ὠφέλειαν ὑμῶν μὲ τὴν σταθερὰν εὐγνωμοσύνην τῶν συμμάχων.

57. Ἀπεφθῆτε ἐπίσης ὅτι παρὰ τῶν πλείστων Ἑλλήνων νομίζεσθε ὡς παρὰδειγμα ἱρετῆς ἂν ἐκφέρητε καὶ ἡμῶν ἄδικον ἀπόφασιν (ἡ δὲ δίκη δὲν δύναται νὰ δικασθῇ ἀφανῶς, διότι καὶ οἱ κρίνοντες εἶναι ἐπαινούμενοι καὶ οἱ κρίνόμενοι ἀξιόμμεμπτοι) προσέξτε μήπως ἀπαρῆσθαι εἰς τοὺς Ἑλληνας νὰ καταδικασθῶσιν ἄνδρες ἄνδρεῖοι παρ' ἀνδρῶν ἔτι μᾶλλον ἀνδρείων καὶ ἀνατεθῶσιν εἰς τὰ κοινὰ ἱερά τὰ σκῦλα ἡμῶν τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ φανή τρομερὸν ὅτι ὑμεῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπυρρήσατε τὴν Πλάταιαν, τὴν ὁποίαν οἱ μὲν πατέρες σας ὡς μαρτύριον ἀνδρείας ἀνέγραψαν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τρίποδα, ὑμεῖς δὲ ἐξηφανίσατε σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ ἐκ παντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ χάριν τῶν Θηβαίων. Ἴδοι λοιπόν εἰς ποῖον σημεῖον συμφορᾶς περιήλθομεν ἡμεῖς οἳτινες καὶ οἱ Μῆδοι ἂν ἐνίκων θὰ κατεστρεφόμεθα καὶ σήμερον ἡττώμεθα ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐνώπιον ὑμῶν τῶν ἄλλοτε φιλτάτων. Δύο τρομεροὺς ἀγῶνας ὑπέστημεν, πρὸ μικροῦ μὲν ἐκινδυνεύσαμεν νὰ ἀποθάνωμεν ὑπὸ πείνης ἂν δὲν παρεδίδομεν τὴν πόλιν, τῶρα δὲ νὰ καταδικασθῶμεν εἰς θάνατον, καὶ ἐξ ὧν τῶν Ἑλλήνων ἡμεῖς οἱ Πλαταιεῖς οἱ τοσοῦτον πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ συντρέχωμεν τοὺς Ἑλληνας ὑπεράνω τῶν δυνάμεών μας, ἡμεῖς μόνοι παρηγωνίσθημεν καὶ κατηντήσαμεν νὰ ἐγκαταλειφθῶμεν ἔρημοι καὶ ἀβοήθητοι· οὐδεὶς ἐκ τῶν τότε συμμάχων μᾶς ὠφελεῖ, φοβούμεθα δὲ ὅτι καὶ ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἡ μόνη ἐλπίς, οὐδεμίαν βοήθειαν θέλετε μᾶς παρῆξει.

58. Ἀπετεύρομεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι τῶν θεῶν τῶν ἐφ' ὧν τῆς ἡμετέρας συμμαχίας καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἀφροσύσεως ἡμῶν πρὸς τοὺς Ἑλληνας νὰ καμφθῆτε καὶ νὰ μεταβάλετε τὴν ἀπόφασιν τὴν ὁποίαν ἐσχηματίσατε πεισθέντες

εἰς τοὺς Θηβαίους, καὶ σὰς παρκαλοῦμεν νὰ ἀπαιτήσητε καὶ ὑμεῖς τὴν χάριν νὰ μὴ φονεύσετε ἐκείνους τοὺς ὁποίους δὲν ἀρμόζει εἰς ὑμᾶς νὰ φονεύσετε· ἀπολαύσατε ἐντιμον εὐγνωμοσύνην ἀντὶ ἀτίμου, καὶ μὴ ἐπισύρετε καθ' ὑμῶν δυσφημίαν ὅπως ἀρέσητε εἰς τοὺς ἄλλους· μία στιγμή ἀρκεῖ ὅπως ἐξαφανίσῃ τὰ σώματα ἡμῶν, εἶναι ὅμως ἐπίπονον νὰ ἐξαλείψετε τὴν ἐκ τῆς πράξεως ταύτης δυσφημίαν. Ἡμεῖς τοὺς ὁποίους θὰ τιμωρήσετε δὲν εἴμεθα ἐχθροὶ, διότι τότε θὰ ἦτο δίκαιον, ἀλλὰ φίλοι ἐξ ἀνάγκης πολεμήσαντες ὑμᾶς. Χαρίζοντες εἰς ἡμᾶς τὴν ζωὴν θέλετε πράξει ὅσion ἔργον. Ἐνθυμηθῆτε ὅτι παρεδόθημεν ἐκουσίως τείνοντες πρὸς ὑμᾶς ἱκέτιδας χεῖρας (ὁ δὲ καθιερωμένος νόμος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπαγορεύει νὰ φονεύωνται οἱ ἱκέται), καὶ προσέτι ἐγενόμεθα εὐεργέται ὑμῶν ἐν παντὶ καιρῷ. Ἀποβλέψατε εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων σας, τοὺς ὁποίους φονευθέντας ὑπὸ τῶν Μήδων καὶ ταφέντας εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν ἐτιμῶμεν κατ' ἔτος δημοσίᾳ προσφέροντες καὶ τὰς ἐν χρήσει θυσίας καὶ τὰς ἀπαρχὰς ὅλων τῶν ἡμετέρων καρπῶν, εὐνοῖκοι πρὸς ἄνδρας ἐκ φιλικῆς χώρας καταγομένους καὶ σύμμαχοι πρὸς ἀρχαίους συμπολεμιστάς. Τούτων τὰ ἐναντία θέλετε πράξει ὑμεῖς· ἐὰν ἐκφέρητε ἀδίκον ἀπόφασιν. Σκεφθῆτε κελῶς· ὁ Πausanias ἔθαψεν αὐτούς ἐνταῦθα νομίζων ὅτι τοὺς ἀπέθετε καὶ εἰς γῆν φιλικὴν καὶ πλησίον φίλων· ὑμεῖς δὲ ἐὰν μᾶς φονεύσητε καὶ τὸν Πλαταιίδα χώραν μεταποιήσητε εἰς Θηβαΐδα, τί ἄλλο θὰ πράξετε ἢ θὰ ἐγκαταλείψετε τοὺς πατέρας σας καὶ τοὺς συγγενεῖς σας ἐν γῇ πολεμικῇ καὶ πλησίον τῶν φονέων των, καὶ θὰ τοὺς στερήσετε τῶν τιμῶν τὰς ὁποίας ἀπολαμβάνουσι σήμερον; Πρὸς τοῦτοις καὶ τὴν γῆν εἰς τὴν ὁποίαν ἡλευθερώθησαν οἱ Ἕλληνες θέλετε καταστήσει ὑπόδουλον, καὶ τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν τοὺς ὁποίους ἐπικαλεσθέντες ἐνίκησαν τοὺς Μήδους θέλετε ἐρημώσῃ, καὶ θέλετε ἀφαιρέσει ἀπὸ τοὺς ναοὺς τούτους τὰς θυσίας τὰς ὁποίας ἐθέσπισαν οἱ ἱδρυταὶ αὐτῶν.

59. αὐτοαὕτη διαγωγὴ, ὦ Λακεδαιμόνιοι, θὰ ἦτο ἀνα-

ζία τῆς δόξης σας, ἐναντία εἰς τὰ κοινὰ τῶν Ἑλλήνων ἔθι-
 μα, καὶ ὑβριστικῇ διὰ τοὺς προγόνους σας· μὴ θυσιάσετε
 ἡμᾶς τοὺς εὐεργέτας ἔνεκα ἀλλοτρίας ἐχθρας, ἀλλὰ μᾶλλον
 σφαισθῆτε ἡμῶν καὶ καμφθῆτε ὑπὸ συμπαθείας ἐσκεμμένης.
 Λάβετε ὑπ' ὄψιν ὅχι μόνον τὴν σπουδαιότητα τῆς ποινῆς
 ἣν θὰ ὑποστώμεν, ἀλλ' ὅτι θέλουσιν ὑποστῆ αὐτὴν ἄνδρες
 οἵοι ἡμεῖς καὶ ὅτι δὲν δύναται τις νὰ προΐδῃ πότε καὶ ἐπὶ
 τίνα θὰ πέσῃ ἡ συμφορὰ, ὅστις δυνατόν νὰ μὴ ᾔτῃ αἷσις
 αὐτοῦ. Ἡμεῖς, ὅπως πρέπει εἰς δυστυχεῖς καὶ ὅπως ἀπαιτεῖ
 ἡ ἀνάγκη, ἐπικαλούμενοι τοὺς ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ ὁμοίους
 βωμοῖς τιμωμένους καὶ κοινούς εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας
 θεοὺς ὅπως πείσωσιν ὑμᾶς περὶ τούτων, ζητοῦμεν νὰ μὴ
 λησμονήσετε ὅτι ἐνθυμούμενοι τοὺς ὅρκους τοὺς ὑποίους
 ὥμοσαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐγενόμεθα ἱκέται τῶν πατρῶων
 τάφων ὑμῶν καὶ ἐπικαλούμεθα τοὺς ἀποθανόντας νὰ μὴ
 δουλωθῶμεν ὑπὸ τῶν Θεβαίων μήτε νὰ παραδοθῶμεν εἰς
 ἐχθίστους ἐνῷ εἴμεθα φίλοι. Ὑπενθυμίζομεν προσέτι τὴν
 ἡμέραν ἐκείνην καθ' ἣν μετ' αὐτῶν ἐδοξάσθημεν, ἐνῷ ἡ
 παρούσα μᾶς ἀπειλεῖ διὰ τῆς ἐσχάτης τιμωρίας. Περαινόν-
 τες τὸν λόγον, ὅπερ ἀναγκαῖον καὶ φοβερόν διὰ τοὺς ἐν
 τοιαύτῃ καταστάσει εὐρισκομένους, ἐπειδὴ καὶ ὁ βίος συντε-
 λευτὰ συνήθως μετὰ τοῦ λόγου, λέγομεν παυόμενοι ὅτι δὲν
 παρεδώσαμεν εἰς τοὺς Θεβαίους τὴν πόλιν ἡμῶν (διότι ἀντὶ
 τούτου προτιμότερος ὁ ἐλεεινότερος θάνατος ὁ διὰ τοῦ
 λιμοῦ), ἀλλὰ προσήλθομεν ἐμπιστευθέντες εἰς ὑμᾶς. Εἶναι
 δίκαιον, εἰάν δὲν πείσωμεν, νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν αὐτὴν
 θέσιν εἰς ἣν εὐρισκόμεθα πρότερον καὶ νὰ μᾶς ἀφῇσετε τὴν
 ἐκλογὴν τοῦ κινδύνου. Σᾶς ἐξορκίζομεν συγχρόνως, ὦ Λα-
 κεδαιμόνιοι, νὰ μὴ παραδώσετε διὰ τῶν ἰδίων σας χειρῶν
 καὶ ἐταντίον τῆς πίστεώς σας τοὺς ἱκέτας σας καὶ προθυ-
 μοτάτους ὑπερασπιστάς τῆς Ἑλλάδος Ἠλαταιεῖς εἰς τοὺς
 Θεβαίους τοὺς ἐχθίστους ἡμῖν. Γενῆτε μᾶλλον σωτῆρες
 ἡμῶν καὶ μὴ μᾶς ἐξολοθρεύσετε καθ' ἣν στιγμὴν ἀποδίδετε
 τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. »

60. Ταῦτα εἶπον οἱ Πλαταιεῖς, οἱ δὲ Θηβαῖοι φοβηθέντες μήπως οἱ Λακεδαιμόνιοι κηρυθῶσιν ὑπὸ τοῦ λόγου τούτου, ἐπροχώρησαν λέγοντες ὅτι ἤθελον καὶ αὐτοὶ νὰ ἐμιλήσωσιν, ἀφοῦ, ἐναντίον τῆς γνώμης ἣν εἶχον δώσει, ἐπετρέπη, εἰς τοὺς Πλαταιεῖς νὰ παρατείνωσι πέραν τοῦ θέοντος τὴν ἀποκριτὴν των εἰς τὴν ὑποβληθεῖσαν ἐρώτησιν. Ἀμα δὲ τοῖς ἐδόθη ἡ ἀδεια, εἶπον τὰ ἑξῆς.

61. Ὅθεν θὰ ἐζητούμεν τὸν λόγον ἔάν οἱ Πλαταιεῖς ἀπεκρίναντο διὰ βραχέων εἰς τὴν ἐρώτησιν καὶ ἐάν στρέφοντες τὸν λόγον καθ' ἡμῶν δὲν μᾶς κατηγόρουσι· τέλος ἔάν δὲν ἔλαμνον μακρὰν καὶ ἔξω τοῦ προκειμένου ἀπολογίαν καὶ δὲν ἐπύθοντο ἐκεῖνα τὰ ὅποια οὐδεὶς ἐμέμνητο. Τοῦτο μᾶς ἀναγκάζει τὰ μὲν νὰ ἀποκρούσωμεν, τὰ δὲ νὰ ἐξελέγξωμεν διὰ νὰ μὴ ὠφεληθῶσι μήτε ἐκ τῆς κακίας ἡμῶν μήτε ἐκ τῆς ἰδικῆς των δόξης, καὶ διὰ νὰ δικάσεται ἀφοῦ ἀκούσετε τὰ ἀληθῆ περὶ ἀμφοτέρων. Ἡ πρώτη αἰτία δι' ἣν ἐχωρίσθημεν ἀπὸ αὐτοῦ εἶναι διότι οἱ Πλαταιεῖς, ἀφοῦ ἡμεῖς ἐγένικμεν κύριοι τῆς Βοιωτίας καὶ ἐκτίταμεν τὴν Πλάταιαν καὶ ἄλλας πόλεις ἐκ τῶν ὁποίων ἐδιώξαμεν τοὺς συμμίκτους λαοὺς, δὲν κατεδέχοντο νὰ κυβερνῶνται παρ' ἡμῶν ὅπως ἐσυμφωνήθη κατ' ἀρχάς, μόνον δὲ μετὰξὺ τῶν Βοιωτῶν παραβαίνοντες τὰ πάτρια, ἐπειδὴ ἠθέλησαμεν νὰ τοὺς σωφρονίσωμεν, ἠνώθησαν μετὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ μετ' αὐτῶν μᾶς ἐβλαπτον πολὺ, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τοῖς ἀνταπεδίδαμεν τὰ ἴσα.

62. Ὅταν ὁ ἐχάρβαρος ἦλθε κατὰ τῆς Ἑλλάδος, λέγουσιν ὅτι αὐτοὶ μόνον δὲν ἐμῆδισαν, καὶ τούτου ἕνεκα πρὸ πάντων ἀγᾶλλονται καὶ λοιδοροῦσιν ἡμᾶς. Ἡμεῖς ὁμῶς δὲν εἶπομεν ὅτι ἐμῆδισαν, καθὼς οὔτε οἱ Ἀθηναῖοι· ἀλλ' ὅταν βραδύτερον οἱ Ἀθηναῖοι, τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔχοντας ὡς οἱ Μῆδοι, ἐπῆλθον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, λέγομεν ὅτι οἱ Πλαταιεῖς μόνον μετὰξὺ τῶν Βοιωτῶν ἐκηρύχθησαν ἀτιμίζοντες. Σκέφθητε ἐν τούτοις ποῖον πολίτευμα μᾶς διείπεν ἐκατέρους ὅτε ἐπράξαμεν τοῦτο. Ἡ μὲν πόλις ἡμῶν οὔτε κατ'

ὀλιγαρχίαν ἀριστοκρατικὴν ἐπολιτεύετο τότε, οὔτε κατὰ δημοκρατίαν· ἀλλ' ὅπερ καὶ εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὴν σωφροσύνην εἶναι ἐναντιώτατον καὶ εἰς τὴν τυραννίαν πλησιέστατον, ὀλίγοι ἄνδρες κατεῖχον βιαιῶς τὴν ἀρχήν. Οὗτοι δὲ ἐλπίσαντες ὅτι ἤθελον γίνεαι δυνατώτεροι ἐὰν ἐπεκράτουν οἱ Μῆδοι, προσεκάλεσαν αὐτοὺς κατέχοντες τὸ πλῆθος διὰ τῆς βίας· καὶ ὅταν ὀλόκληρος ἡ πόλις ἔπραξε τοῦτο, δὲν ἦτο κυρία ἑαυτῆς καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ὀνειδίζεται δι' ἐκείνα τὰ ὅπῃ ἐπραξεν εἰς ἔκνομον εὐοισκομένην κατάστασιν. Ἄλλ' ὅταν ὁ Μῆδος ἔφυγε καὶ ἡ πόλις ἀνέλαβε τὸ νόμιμόν της πολίτευμα, ὅταν βραδύτερον εἰσέβαλον οἱ Ἀθηναῖοι προσπαθοῦντες νὰ καθυποτάξωσι τὴν χώραν ἡμῶν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ὅταν διὰ τῶν διαιρέσεων κατέλαβον ἤδη τὰ πλεῖστα μέρη αὐτῆς, σκεφθῆτε ἐὰν νικήσαντες αὐτοὺς εἰς τὴν Κορώνειαν δὲν ἡλευθερώσαμεν τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐὰν σήμερον δὲν συνελευθεροῦμεν προθύμως τοὺς ἄλλους καὶ ἱππικὸν παρέχοντες καὶ πολερικὰ ἐφόδια πλείυτερα παρὰ πᾶς ἄλλος ἐκ τῶν συμμάχων. Καὶ ταῦτα μὲν ἀπελογούμεθα ὅσον ἀφορᾷ τὴν μηδισμόν ἡμῶν.

63. «Ὅτι δὲ σεῖς ἡδίκησατε περισσότερον τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅτι εἴθε ἀξιώτεροι ἢ ἡμεῖς πάσης τιμωρίας, τοῦτο θὰ πειραθῶμεν νὰ ἀποδείξωμεν. Λέγετε ὅτι διὰ νὰ μᾶς ἐκδικηθῇτε ἐγίνατε σύμμαχοι καὶ πολῖται αὐτῶν. Ἐπρεπε λοιπὸν μόνον καθ' ἡμῶν νὰ φέρετε αὐτοὺς καὶ ὄχι νὰ θαδίσετε μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν ἄλλων· τοῦτο δὲ ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν σας, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἐβιάζεσθε ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀφοῦ ἡ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τοῦ Μῆδου συμμαχία ὑπῆρχεν ἤδη, συμμαχία τὴν ὅποιαν προβάλλετε αἰωνίως. Τῶνόντι αὕτη ἦτο ἰκανὴ νὰ σᾶς προφυλάττῃ ἀπὸ τὰς προσβολὰς μας, καὶ πρὸ πάντων νὰ σᾶς ἐπιτρέπῃ νὰ σκέπτεσθε ἀφοβῶς. Ἄλλ' ἐκόντες καὶ οὐχὶ βιαζόμενοι ἐπροτιμήσατε τοὺς Ἀθηναίους. Λέγετε ὅτι ἤθελον εἶσθαι αἰσχρὸν νὰ προδώσετε τοὺς εὐεργέτας· καὶ ὅμως ἦτο πολὺ αἰσχρότερον καὶ ἀδικώτερον νὰ καταπροδίδετε ὅλους τοὺς Ἕλλη-

νας, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχετε συμμαχήσει ἢ τοὺς Ἀθηναίους μόνους, ἀφ' ἧς στιγμῆς οὗτοι μὲν εἰργάζοντο πρὸς ὑποδοῦ- λωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐκεῖνοι δὲ πρὸς ἐλευθέρωσιν αὐτῆς. Καὶ ὁμοῦ δὲν ἀνταπεδώκατε εἰς αὐτοὺς οὔτε ἴσιν χάριν αἰσχύ- νης ἀπὸ ἀλλαγμένην, διότι προσεκαλέσατε μὲν αὐτούς, ὡς διατρίβετε, διὰ τὰς αἰς προφυλάξωσιν ἀπὸ πάσης ἀδίκου ἐπιθέσεως, ἐγίνετε δὲ συνεργοὶ αὐτῶν νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀδίκως ἐναντίον τῶν ἄλλων. Ἐν τούτοις εἶναι μᾶλλον αἰ- σχρὸν τὸ νὰ μὴ ἀποδίδῃ τις τὰς ἴσας χάριτας ἢ τὰς δικαίας μὲν χρεωστούμενας, πρὸς ἀδικίαν ὁμοῦ ἄλλων ἀποδιδόμενας.

64. «Κατεστήσατε φανερὸν ὅτι, ἐὰν ὑμεῖς μόναι δὲν ἐμῆδισατε τότε, ἐπράξατε τοῦτο οὐχὶ χάριν τῶν Ἑλλή- νων, ἀλλὰ διότι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐμῆδισαν, καὶ διότι ὅτε μὲν ἠθέλετε νὰ μιμησθε τοὺτους, ὅτε δὲ νὰ ἀντι- πρῆχτητε εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ σήμερον ἀξιοῦτε νὰ ὡφε- ληθῇτε ἐξ ἐκείνων τὰ ὑποῖα ἐπράξατε πρὸς ὄφελος καὶ πρὸς χάριν ἄλλων. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι δίκαιον· ἀφοῦ ἐπροτιμήσατε τοὺς Ἀθηναίους, μένετε τούτων συμμα- χοὶ καὶ συνκωμισταί, καὶ μὴ προβάλλετε τὴν κατὰ τὸν γνωστὸν ἐκεῖνον χρόνον γενομένην συμμαχίαν λέγοντες, ὅτι πρέπει νὰ σωθῇτε ἐνεκὶ αὐτῆς. Τὴν ἐγκατελίπετε, τὴν παρεδίχατε συντελοῦντες εἰς τὸ νὰ ὑποδουλωθῶσιν οἱ Αἰγίνηται καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν συμμαχίων, ἀντὶ τὸ νὰ κωλύητε τοῦτο. Καὶ ὅλα ταῦτα δὲν τὰ ἐπράξατε ἐκού- σίως, ἀλλ' αὐτόνομοι ὄντες μέχρι σήμερον καὶ χωρὶς νὰ ἀναγκάσθητε ὡς ἡμεῖς. Τὴν τελευταίαν πρόκλησιν, ἥτις πρὶν παλισκευηθῇτε οὐκ ἐγένετο ὅπως ἡσυχάζετε καὶ μέ- νετε οὐδέτεροι δὲν ἐδέχασθε. Τίνες λοιπὸν ἄλλοι ἢ ὑμεῖς οὔτινες πρὸς βλάβην ἐκείνων ἐπεδείκνυσθε ἀρετήν, εἶναι δικαιοτερον νὰ μισῶνται παρ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὅσα μὲν παρέσχετε ἄλλοτε ὑπὸ χρηστότητος, ὡς δια- τρίβετε, ἀπεδείξατε σήμερον ὅτι δὲν ἦσαν συμφωνὰ με- τὸν ἀληθινὸν σας χαρακτῆρα, ὅσα δὲ ἤθελεν ὁ φυσικὸς σας χαρακτῆρ ἐκνευρώθησαν κατὰ τὴν ἀληθῆ των ὅψιν,

διότι ἠκολουθήσατε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀδικίας. Ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸν ἡμέτερον ἀκούσιον μηδισμὸν καὶ τὸν ἡμέτερον ἐκούσιον ἀτιμικτὸν αὐτὰ εἶχονμεν νῦν εἴπωμεν.

65. «Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰ τελευταῖα ἀδικήματα τὰ ὑποῖα λέγετε (ὅτι δηλαδὴ παρὰ νόμους ἐπατέθημεν κατὰ τῆς πόλεως σας ὑπαρχούσης εἰρήνης καὶ τελουμένης ἐορτῆς), νομίζομεν ὅτι οὐδὲ εἰς ταῦτα ἀδικοῦμεν πλειότερον ὑμῶν. Διότι ἐὰν ἡμεῖς οἴκοθεν ἠρχόμεθα εἰς τὴν πόλιν σας μὲ σκοπὸν νῦν πολεμήσωμεν καὶ νῦν δηρώσωμεν τὴν χώραν ὡς πολέμιοι, ὃ ἂν εἶχομεν ἀδικον· ἀφοῦ ὁμως πολλοὶ ἐκ τῶν συμπολιτῶν σας, οἱ πρῶτοι κατὰ τὰ χρήματα καὶ τὸ γένος, θέλοντες νῦν σας ἀποσπάρωσιν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν συμμάχϊαν καὶ νῦν σας ἐπαναφέρωσιν εἰς τὰ κοινὰ πάτρια πάντων τῶν Βοιωτῶν, προσεκάλεσαν ἡμᾶς ἐξ οἰκείας αὐτῶν βουλῆσεως, τότε ποῦ ἡ ἀδικία ἡμῶν; Διότι οἱ ἄγοντες παρὰ νόμους μᾶλλον τῶν ἀκολουθούντων. Ἀλλὰ καθὼς κρίνομεν ἡμεῖς, οὔτε ἐκείνοι παρὰ νόμους οὔτε ἡμεῖς. Πολῖται ὄντες ὡς καὶ σεῖς καὶ πλειότερα ἔχοντες νῦν χάσωσιν, ἤνοιξαν τὰς θύρας καὶ εἰσέηκτον ἡμᾶς φιλικῶς καὶ οὐχὶ ἐχθρικῶς εἰς τὴν ἐκυτῶν πόλιν. Ἦθελον καὶ οἱ μετὰ ξυῖ ὑμῶν μᾶλλον κακοὶ νῦν μὴ γίνωσι χειρότεροι, καὶ οἱ καλλίτεροι νῦν τιμῇωσι κατ' ἀξίαν. Ἦθελον νῦν περιστείλωσι τὴν ὁρμὴν τῆς ψυχῆς ἡμῶν χωρὶς νῦν στερήσωσι τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ ἄτομα, συμφιλίωνοντες ὑμᾶς πρὸς τοὺς ὁμοφύλους σας καὶ καθιστάντες ἐχθροὺς οἰδενὸς ἀλλὰ φίλους ὄλων.

66. «Ἀπόδειξις δὲ ὅτι ἐπράττομεν οὐχὶ ἐχθρικῶς καὶ ὅτι δὲν ἠδικήσαμεν κανὲν εἶναι ὅτι ἡμεῖς προείπομεν ὅτι ὁ θέλων δύναται νῦν προσέλθῃ πρὸς ἡμᾶς καὶ νῦν διέπεται κατὰ τὰ πάτρια τῶν Παμβοιωτῶν. Καὶ ἡμεῖς ἄσμενοι δεχθέντες τοῦτο καὶ σύμβασιν ποιήσαντες κατ' ἀρχὰς μὲν ἡτυγχάζετε, ὕστερον δὲ ἐνόησαντες ἡμᾶς ὀλίγους ὄντας ὑποπεθείσθω δὲ ὅτι ἐφάρθημεν ὀλίγον ἀπρε-

πῶς εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν σας ἄνευ τῆς συγκατα-
θέσεως τοῦ πλήθους), τὰ μὲν ἴσα δὲν ἀνταπεδώκατε
εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ χωρὶς νὰ μᾶς προειδοποιήσητε ὅτι ἡθέ-
λετε παρεκτραπῆ εἰς βικαιοπραγίας, χωρὶς νὰ προσπα-
θῆσετε διὰ τοῦ λόγου νὰ μᾶς πείσετε νὰ ἐξέλθωμεν,
ἐπετέθητε καθ' ἡμῶν παρὰ τὴν σύμβασιν. Καὶ ἐκείνους
μὲν τοὺς ὁποίους ἀπεκτείνατε ἐν τῇ συμπλοκῇ δὲν λυ-
πούμεθα (διότι ὑποσδῆποτε τοῦτο ἐγένετο κατὰ τοὺς
πολεμικοὺς νόμους), ἀλλὰ δὲν εἶναι δεινὸν πρᾶγμα νὰ
φονεύσετε παρκινῶς τοὺς ἐκείτας τοὺς ὁποίους ἐξωγρή-
σατε καὶ τοὺς ὁποίους μᾶς ὑπεσχέθητε ὕστερον ὅτι δὲν
θὰ φονεύσετε· Καὶ ἐν τούτοις, ἐνῶ ἐπράττετε ἐν βραχεῖ
χρόνῳ πρὸς ἀδικίας, τὴν διέκλυσιν τῆς συμβάσεως, τὸν
μετὰ ταῦτα θάνατον τῶν συλληφθέντων καὶ τὴν ψευδῇ
ὑπόσχεσιν ὅτι δὲν θὰ τοὺς φονεύσετε ἐὰν ἀφῆσωμεν
ἀβλαβεῖς τοὺς ἀγροὺς σας, ὁμῶς λέγετε ὅτι ἡμεῖς παρε-
νομήσαμεν καὶ ὅτι σεῖς δὲν πρέπει νὰ τιμωρηθῆτε. Ὅχι,
ἐὰν οὗτοι δικάζωσιν ὀρθῶς· ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐνεκα
τούτων τῶν ἀδικιῶν θέλετε τιμωρηθῆ.

67. «Καὶ ταῦτα, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τούτου ἕνεκα διε-
ξήλομεν διὰ σῆς καὶ δι' ἡμᾶς, ἵνα σεῖς μὲν ἐννοήσετε
ὅτι δικαίως θέλετε καταδικάσει αὐτοὺς, ἡμεῖς δὲ ὅτι
εἶτε δικαιοτέρων ἐκδίκησιν θέλομεν λάβει δι' ὑμῶν. Μὴ
καμφθῆτε ἐκ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν παλαιῶν ἀνδραγα-
θιῶν των, ἐὰν ἕκαμὸν ποτε τοιαύτας. Αἱ ἀνδραγαθίαι
δύνανται νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν ἀνδρῶν ἀδικουμέ-
νων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπισύρῃσι διπλὴν τιμωρίαν κατ'
ἐκείνων οἵτινες πράττουσιν ἔργα ἄτιμα, διότι τὸ ἔγ-
κλημὰ των εἶναι δικέψευσις τῆς προτέρας ἀρετῆς. Ἄς
μὴ τοὺς ὠφελήσωσιν ὁ ὀλοφυρμὸς καὶ ὁ οἴκτος, μολονότι
ἐπικαλοῦνται τοὺς τέφρους τῶν πατέρων σας καὶ τὴν
ιδίαν των ἐγκατάλειψιν, διότι καὶ ἡμεῖς θὰ ἀντιτάξω-
μεν ὅτι πολὺ δεινότερα ἔπαθον οἱ πατρ' αὐτῶν φονευ-
θέντες νέοι ὢν οἱ πατέρες αἱ μὲν ἔπescyn εἰς τὴν Κορῶ-

νειαν θέλοντες νὰ καταστήσωσι σύμμαχόν σας τὴν Βοιωτίαν, οἱ δὲ ἐγκταλειφθέντες γέροντες καὶ ἄνευ τέκνων εἰς τὰς οἰκίας, ὥς ἱκετεύουσι πολὺ δικαιότερον νὰ τοὺς τιμωρήσετε. Οἱ παρ' ἁξίαν πάσχοντες, οὗτοι εἶναι μᾶλλον ἁξιοὶ οὐκτου· ἀλλὰ διὰ τοὺς δικαίως πάσχοντας ὡς τοὺς Πλαταιεῖς τούτους, ἐξ ἐναντίας ἡ τιμωρία των καθίσταται ἀντικείμενον χάρις. Τὴν σημερινὴν των ἐγκατάλειψιν εἰς οὐδέν· ἄλλον πρέπει νὰ τὴν ἀποδώσωσιν ἢ εἰς ἑαυτοὺς, διότι τοὺς καλλιτέρους συμμάχους ἐκόντες ἀπώθησαν καὶ παρηνόμησαν χωρὶς νὰ πάθωσι τι προηγουμένως παρ' ἡμῶν, ἀλλ' ὑπὸ μίσους μᾶλλον ἢ δικαιοσύνης καὶ χωρὶς νὰ τιμωρηθῶσι· μέχρι τοῦδε ὅπως ἔπρεπε. Θέλουσι δὲ τιμωρηθῆ κατὰ τοὺς νόμους, οὐχὶ ἐπειδὴ ἔτεινον, ὡς λέγουσι, μετὰ τὴν μάχην χειρὰς ἱκέτιδας, ἀλλ' ἐπειδὴ δυνάμει συμβάσεως, παρεδόθησαν διὰ νὰ δικασθῶσιν. Ἐκδικήσατε λοιπὸν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τοὺς νόμους τῶν Ἑλλήνων, παραβιασθέντας ὑπὸ τούτων, καὶ ἀνταποδώσατε εἰς ἡμᾶς χάριν δικαίαν διὰ τὴν προθυμίαν ἣν ἐπεδείξαμεν. Μὴ ἀπωθήσετε ἡμᾶς πεισθέντες εἰς τοὺς λόγους των, ἀλλὰ δεῖξατε διὰ παραδείγματος εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅτι οἱ ἀγῶνες τοὺς ὁποίους θέλετε προβάλλει δὲν ἦναι λόγων ἀγῶνες ἀλλ' ἔργων· ταῦτα, ὅταν μὲν ἦναι ἀγαθὰ, ἀρκοῦσιν ὀλίγαι λέξεις διὰ νὰ τα ἀναγγεῖλωσιν, ὅταν δὲ ἦναι ἀξιόμμεπτα ἔχουσιν ἀνάγκην λόγων κεκοσμημένων δι' ἐντεχνῶν φράσεων, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς περικαλύμματα. Ἀλλ' ἐὰν οἱ ἀρχηγοὶ, ὅπως ἦσθε ὑμεῖς σήμερον, τὰ πάντα εἰς ἓν συμπεριλαβόντες διακαινώσωσι συντόμους ἀποφάσεις, εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ἐλαττωθῶσιν οἱ ἐντεχνοὶ λόγοι διὰ τὰς ἀθήκους πράξεις.»

68. Ταῦτα εἶπον καὶ οἱ Ἑθναῖοι. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι δικασταὶ ἐνόμισαν συμφέρον νὰ ἐπιμείνωσιν εἰς τὴν προτερὰν ἐρώτησιν «ἐὰν παρσχόν οἱ Πλαταιεῖς ἐκδούλευσιν εἰς αὐτοὺς.» Ἐπειδὴ τῶνδ' εἶχον προσκα-

λέσει ἄλλοτε τοὺς Πλαταιεῖς νὰ ἡσυχάζωσι, συμφώνως
 μὲ τὰς παλαιὰς συνθήκας τὰς γενομένας μετὰ τὴν φυ-
 γὴν τοῦ Μήδου· ἐπειδὴ ὕστερον πρὶν τοὺς πολιορκήσωσι,
 τοῖς ἐπρότεινον δυνάμει τῆς αὐτῆς συνθήκης νὰ μένωσιν
 οὐδέτεροι καὶ δὲν τὸ ἐδέχθησαν· ὑπὸ τὴν πρόφασιν ταύ-
 την οἱ Λακεδαιμόνιοι, νομίζοντες ὅτι οἱ Πλαταιεῖς ἐκ-
 σπονδοὶ γενομένοι δικαίως προσεβλήθησαν, διέταξαν αὐ-
 τοὺς νὰ παρουσιασθῶσι, καὶ ἀπέτεινον ἐν νέου εἰς ἑκα-
 στον αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν "ἐὰν κατὰ τὸν παρόντα
 πόλεμον παρέσχον ὑπηρεσίαν τινὰ εἰς τοὺς Λακεδαιμο-
 νίους;" ἐπὶ τῇ ἀρνητικῇ δὲ ἀποκρίσει των ἀπῆγον αὐ-
 τοὺς καὶ τοὺς ἀπέκτειναν χωρὶς νὰ ἐξαίρῃσωσι κανένα.
 Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐθνακτώθησαν ὅχι ὀλιγώτεροι
 τῶν διακοσίων Πλαταιέων καὶ εἰκοσιπέντε Ἀθηναῖοι, οἵ-
 τινες εἶχον συμπολιορκηθῆ, αἱ δὲ γυναῖκες ἐξηνδραποδί-
 σθησαν. Ὅταν ἀφορᾷ τὴν πόλιν, οἱ Θεβαῖοι προσέφερον
 αὐτὴν νὰ τὴν κατοικήσωσιν οἱ Μεγαρεῖς, οἵτινες ἔνεκα
 ἐμφυλίων ἐρίδων εἶχον ἀπομακρυνθῆ τῆς πετρίδος των,
 καὶ εἰς τοὺς ὁμοφρονούντας ἐκ τῶν Πλαταιέων τοὺς ὁ-
 ποίους ἐφείσθησαν· ὕστερον δὲ κατεδαφίσαντες αὐτὴν ἐκ
 θεμελίων ὀικοδόμησαν πλησίον τοῦ Ἑρκίου πανδοχεῖον
 διακοσίων ποδῶν, ἔχον ὀλόγυρα οἰκήματα διώρορα. Διὰ
 τὴν οἰκοδομὴν ταύτην μετεχειρίσθησαν τὰς στέγας καὶ
 τὰ θυρώματα τῶν Πλαταιῶν. Τὰ δὲ ἐν τῇ πόλει ἐπι-
 πλα, χαλκὰ καὶ σιδηρὰ, τὰ μετεχειρίσθησαν πρὸς κατα-
 σκευὴν κλινῶν ἀνατεθεισῶν εἰς τὴν Ἑραν, οἰκοδομήσαν-
 τες συγχρόνως πρὸς τιμὴν αὐτῆς λίθινον ναὸν ἑκατόμπο-
 δον. Αἱ γὰρ αὖ ἐδημεύθησαν καὶ ἐμισθώθησαν ἐπὶ δέκα
 ἔτη, ἐνέμοντο δὲ αὐτὰς οἱ Θεβαῖοι. Τὸ κύριον δὲ κῆτιον,
 ἂν ὅχι τὸ μόνον, τῆς τοσαύτης ἀποστροφῆς τῶν Λακε-
 δαιμονίων πρὸς τὴν πόλιν τῶν Πλαταιέων ἦτο πῶς νὰ
 ἀρέσωσιν εἰς τοὺς Θεβαίους, νομίζοντες ὅτι οὗτοι ἤθε-
 λον τοὺς ὠφελήσει κατὰ τὸν πρὸ ὀλίγου ἀρῆχμενον πό-

λεμον. Οὕτω κατεστράφη ἡ Πλάταια ἀφοῦ ἐπὶ ἑννεήκοντα τρία ἔτη ὑπῆρξε σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων.

69. Ἐν τούτοις τὰ τεσσαρῆκοντα πλοῖα τῶν Πελοποννησίων ἄτινα ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τῶν Λασιθίων, καὶ τὰ ὑποῖα ὡς εἶδομεν ἔφυγον διὰ τοῦ πελάγους καταδιωκόμενα ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὑπέστησαν κατὰ τὰ περὶ τῆς Κρήτης τρικυμίας. ἤτις τὰ διεσκόρπισε πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Φθάσαντα συνήντησαν εἰς τὴν Κυλλήνην δεκατρεῖς τριήρεις τῶν Λευκαδίων καὶ τῶν Ἀμπρακκιωτῶν καὶ τὸν Βρασιδαν τὸν Τέλλιδος ἐλθόντα ὡς σύμβουλον τοῦ Ἀλκίδου. Ἦθελον δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐπεὶ δὴ ἀπέτυχον εἰς τὴν Λέσβον, νὰ αὐξήσωσι τὸ ναυτικὸν τῶν, νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν Κέρκυραν στασιάζουσιν, καὶ νὰ προλάβωσι τοὺς Ἀθηναίους μὴ ἔχοντας περὶ τὴν Λαύπακτον εἰμὴ δώδεκα μόνον πλοῖα, καὶ πρὶν ἔλθωσιν ἐξ Ἀθηνῶν ἄλλαι βοήθειαι. Ὁ Βρασιδᾶς λοιπὸν καὶ ὁ Ἀλκίδας παρεσκευάζοντο πρὸς ταῦτα.

70. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι ἤρχισαν νὰ στασιάζωσιν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν συμπολιτῶν τῶν, οἵτινες εἶχον συλληφθῇ κατὰ τὰς περὶ τὴν Ἐπίδαμνον ναυμαχίας καὶ ἀφελθῇ πρὸς τῶν Κορινθίων λόγῳ μὲν ἂντι ὀκατακασίων ταλάντων, τῶν ὑποίων τὴν πληρωμὴν ἐγγυήθησαν οἱ πρόξενοί των, πρὶν γὰρ διότι οἱ αἰχμαλῶται οὗτοι ὑπέσχεοντο νὰ ὑποτάξωσι τὴν Κέρκυραν εἰς τοὺς Κορινθίους. Ἦρχισαν λοιπὸν τῶν οὗτοι ῥαδιουργοῦντες καὶ κατηχοῦντες ἕκαστον τῶν πολιτῶν ὅπως διεγείρωσι τὴν πόλιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Μετὰ τὴν ἀφίξιν δὲ ἐνὸς πλοίου ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐνὸς ἐκ Κορίνθου φερόντων πρέσβεις συνεκροτήσαν συμβούλιον καὶ ἐψηφίσαντο νὰ ἐξακολουθῶσι μὲν οἱ Κερκυραῖοι τὴν μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίαν, συμφώνως πρὸς τὰ κείμενα, νὰ μένωσι δὲ φίλοι τῶν Πελοποννησίων ὥσπερ καὶ πρότερον. Ὑπῆρχε τότε Πειθίας τις ἐθελοπρόξενος τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ δήμου προεστὼς τὸν ὁποῖον οἱ αἰχμαλῶται ἐκεῖνοι ἐκ-

λεσαν εἰς δίκην λέγοντες ὅτι ἐνήργει νὰ ὑποδουλωθῇ ἡ Κέρκυρα εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλ' ἀπολυθεὶς ἐνήγαγε καὶ οὗτος πέντε ἐκ τῶν ἀντιπάλων του, τοὺς μᾶλλον πλουσίους, λέγων ὅτι ἔκοψαν χάρακας ἐκ τοῦ τεμένου τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀλκίνοος· δι' ἐκαστην δὲ χάρακα ἦτο ἐπιθεδλημένον πρόστιμον εἰς στατήρ. Καταδικασθέντες νὰ πληρώσωσιν, ἐπειδὴ τὸ πρόστιμον ἦτο ὑπέρρογκον⁽¹⁾, κατέφυγον εἰς τὰ ἱερὰ ὡς ἐκέται ἵνα ἐπιτύχωσι προθεσμίας πρὸς πληρωμὴν. Ὁ Πειθίας (ὅστις τότε ἐτύγχανεν ὢν μέλος τῆς βουλῆς) πείθει νὰ ἐφαρμόσωσι κατ' αὐτῶν τὴν βίαν τοῦ νόμου. Οἱ δὲ, ἐπειδὴ καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου κατηνγκάζοντο καὶ ἔμαθον ὅτι ὁ Πειθίας ἐνδύω ἦτο βουλευτῆς θὰ μεταχειρίζετο τὸν κειρὸν του ὅπως πείσῃ τὸν λαὸν νὰ ἔχῃ φίλους καὶ ἐχθροὺς τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἀθηναίων, συνωμοσαν καὶ ὀπλισθέντες δι' ἐγχειριδίων εἰσῆλθον ἀπροσδοκῆτως εἰς τὴν βουλὴν καὶ ἐρόνευσαν τὸν Πειθίαν καὶ ἐξήκουσιν ἄλλους ἐκ τῶν βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν. Τινὲς δὲ ἐκ τῶν ὁμοφρόνων τοῦ Πειθίου κατέφυγον εἰς τὴν Ἀπτικὴν τριήρη, μένουσαν ἀκόμῃ εἰς τὸν λιμένα.

71. Παύσαντες τοῦτο καὶ συγκαλέσαντες τοὺς Κερκυραίους εἶπον ὅτι ταῦτα καὶ βέλτιστα ἦσαν καὶ τὰ μόνα ὅπως διαφύγῃσι τὴν δουλείαν τῶν Ἀθηναίων ὅτι εἰς τὸ μέλλον πρέπει νὰ ἡσυχάζωσι καὶ νὰ μὴ δέχωνται τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους εἰμὴ ἐπὶ ἐνὸς μόνου πλοίου, καὶ ἐνν παρυσιάζοντο περισσότεροι νὰ τοὺς μεταχειρίζωνται ὡς ἐχθροὺς. Γενομένης τῆς δηλώσεως ταύτης, ἠνέγκασαν τὸν λαὸν νὰ τὴν ἐπικυρώσῃ. Πέμπουσι δὲ εὐθὺς πρέσβεις εἰς τὴν Ἀθήναν ὅπως καὶ τὰ παροχγμένα ἀναγγείλωσιν ὡς μέτρα ὠφελίμα καὶ

(1) Τὸ ὑπέρρογκον τοῦτο ποσὸν δηλοῖ ὅτι ὁ περὶ οὗ πρόκειται στατήρ ἦτο ὁ χρυσοῦς στατήρ ἦτοι 20 δραχμαί. Ὑπῆρχε καὶ ἀργυροῦς στατήρ ἰσότητος μὲ 4 δραχμάς.

τοὺς ἐκεῖ κατὰφυγόντας νὰ πείσωσι νὰ μὴ πράξωσιν ἀνεπιτήδειόν τι δυνάμενον νὰ διεγείρῃ τὴν προσοχήν.

72. Μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν πρέσβεων τούτων, οἱ Ἀθηναῖοι συλλαβόντες αὐτοὺς ὡς στασιαστάς καὶ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτῶν κατέθεσαν εἰς Αἴγιναν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ, ἐλθούσης εἰς Κέρκυραν μιᾷς τριήρους Κορινθίας μετὰ πρέσβεων Λακεδαιμονίων, οἱ ἐν ταῖς πύγμασι Κερκυραῖοι ἐπατέθησαν κατὰ τοῦ δήμου καὶ πολεμήσαντες ἐνίκησαν. Ἐλθούσης τῆς νυκτὸς, ὁ μὲν δῆμος κατέφυγεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ ὕψη τῆς πόλεως καὶ συνελθούσης αὐτοῦ κηθιδρύθη καὶ κατέλαβε τὸν Ὑλλαῖον λιμένα· οἱ δὲ τῆς ἐναντίας μερίδος καὶ τὴν ἀγορὰν κατέλαβον, ὅπου οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν εἶχον τὰς οἰκίας τῶν, καὶ τὸν λιμένα τὸν πλησίον αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν ἡπείρου.

73. Τὴν ἐπιούσαν ἐγένοντο τινὲς ἀκροβολισμοί. Ἀμφότεραι αἱ μερίδες ἔπεμψαν εἰς τοὺς ἀγροὺς διὰ νὰ προσκαλέσωσι τοὺς δούλους ὑποσχόμενοι εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν· καὶ μετὰ τοῦ δήμου μὲν ἠνώθη τὸ πλῆθος τῶν οἰκετῶν, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους προσήλθον ἐκ τῆς ἡπείρου ὀκτακόσιοι ἐπίκουροι.

74. Μετὰ μιᾷς ἡμέρας διζήμεμα, γίνεται αὖθις μάχη, καὶ νικᾷ ὁ δῆμος προέχων καὶ κατὰ τὰς θέσεις καὶ κατὰ τὸν ἀριθμόν· αἱ γυναῖκες συνέτρεξαν αὐτοὺς τολμηρῶς ρίπτουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν κερήμους καὶ πικρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον. Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς περὶ δεῖλην ὀψίαν, οἱ ὀλιγαρχικοί, φοβηθέντες μήπως σύσσωμος ὁ λαὸς ἐπελθὼν καταλάβῃ τὸν λιμένα καὶ ἀποκτείνῃ αὐτοὺς, ἐνέπρησαν τὰς οἰκίας, αἵτινες ἦσαν περὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὰς συνοικίας (') διὰ νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τὴν ἐφοδον, μὴ φεισθέντες μήτε τῶν ἰδίων μήτε τῶν ἀλλοτρίων, οὕτως ὥστε καὶ πολλὰ πύγμα.

(') Οἰκίαι ἐντὸς τῶν ὑποίων κατῴκουν πολλὰ οἰκογένεια. Αἱ ἀπλὰ οἰκίαι κατεπόκνυτο ὑπὸ μιᾷς καὶ μόνης οἰκογενείας.

ταῖς ἐμπόρων κατεκάζησαν καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευε νὰ ἀποτεφρωθῇ ὅλη, ἐὰν ἐγείρετο ἄνεμος διώκων τὰς φλόγας πρὸς αὐτήν. Αἱ δύο μερίδες πύσασαι τὴν μάχην διὰ τὴν ἀναπαυθῶσι διήλθον τὴν νύκτα φυλάττουσαι· καὶ ἡ Κορινθία νύξ, νικήσαντος τοῦ δήμου ἀνεχώρησε κρυφίως, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπικυρῶν διέδθησαν τὴν ἡπειρον.

75. Κατὰ τὴν ἀκρόλουθον ἡμέραν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Νικόστρατος ὁ Δι᾽τρέφους ἦλθεν εἰς βοήθειαν ἐκ Ναυπάκτου μετὰ δώδεκα πλοίων καὶ πεντακοσίων ὀπλιτῶν Μεσσηνίων· διεπραγματεύθη σύμβασιν καὶ ἔπεισε νὰ συγχωρήσωσιν ἄλλήλους εἰσάγοντες εἰς δίκην τοὺς δέκα πολίτας τοὺς μάλλον ἐνόχους, οἵτινες ὅμως καὶ ἀμέσως ἀπέδρων, τοὺς δὲ ἄλλους νὰ ἀφῇωσιν ἀναρχήτους καὶ νὰ κάμωσι συνθήκην μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὥστε νὰ ἔχωσιν ἀμρότεροι τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ τοὺς αὐτοὺς ἐχθρούς. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα πρῶτος ἡτοιμάζετο νὰ ἀποπλεύσῃ· οἱ δὲ προσετώτες τοῦ δήμου πείθουσιν αὐτὸν πέντε μὲν ἐκ τῶν πλοίων τοῦ νὰ ἀφῇσῃ εἰς αὐτοὺς ὅπως περιστέλλωσι τὰ κινήματα τῶν ἀντιπάλων, ἐξοπλίζοντες δὲ πέντε ἐκ τῶν ἰδικῶν τῶν νὰ τὸν προπέμψωσι δι' αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν συγκατετέθη, οἱ δὲ ἐκλέγοντες μετὰ τῶν ἐχθρῶν τοὺς ἐδίχζον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα. Φοβηθέντες οὗτοι μήπως πεμρωθῶσιν εἰς Ἀθήνας, κατέφυγον εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Διοσκουρείων, ἀλλ' ὁ Νικόστρατος ἀνεγείρων αὐτοὺς προτεπάθει νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ. Ἀλλ' ἔπειδ' ἡ δὲν τοὺς ἔπειθεν, ἀπισθεὶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀρνησις τοιν εἰς τὸ νὰ ὑπακούωσιν ὑπέκρυπτεν ἀπιστίαν τινά, ἀφῆρεσε τὰ ὅπλα ἀπὸ τὰς οἰκίας των καὶ ἤθελε μάλιστα ρονεύσει καὶ τινὰς τοὺς ὁποίους συνήντησεν, ἂν δὲν ἐμπόδιζεν ὁ Νικόστρατος. Βλέποντες δὲ οἱ ἄλλοι τὰ γινόμενα καθίζουσιν ἑκάτοι εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας καὶ συναθροίζονται περὶ τοὺς τετρακοσίους. Ὁ δὲ λαὸς, φοβηθεὶς μήπως

διαγείρωσιν ἐπανάστασιν, τοὺς ἔπεισε νὰ ἐγερθῶσι καὶ τοὺς μετεκόμισεν εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Ἡραίου νῆσον πέμψας εἰς αὐτοὺς καὶ τρόφιμα.

76. Εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον εὐρίσκετο ἡ στάσις ὅτε, τέσσαρς ἢ πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν μετακόμισιν τῶν πολιτῶν ἐκείνων εἰς τὴν νῆσον, τὰ πελοποννησιακὰ πλοῖα τὰ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν των ἐκ τῆς Ἰωνίης συναθροισθέντα εἰς τὴν Κυλλήνην, ἔφθασαν πεντήκοντα τρία τῶν ἀριθμὸν ἤρχε δὲ αὐτῶν ὁ Ἀλκίδας ὡς πρότερον, καὶ ὁ Βρασίδας συνέπλεον ὡς σύμβουλος αὐτοῦ. Προσορμισθέντα εἰς Σύβοτα, λιμένα τῆς Ἠπείρου, ἔπλευσαν ἕκαστὴ πρῶτα πρὸς τὴν Κέρκυραν.

77. Οἱ Κερκυραῖοι ἐν πολλῇ ταρχῇ διατελοῦντες ὡς ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς των κατκστάσεως καὶ ὡς ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ στόλου ἐκείνου, ἐξώπλισαν μετὰ σπουδῆς ἐξήκοντα πλοῖα, καὶ καθ' ὅσον ἐξώπλιζοντο τὰ ἔπεμπον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, μολονότι οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς συνεβούλευσαν νὰ ἀφίσωσιν αὐτοὺς νὰ ἐξέλθωσι πρῶτοι καὶ ἔπειτα νὰ τοὺς βοηθήσωσι μεθ' ὧν των πλοίων. Καὶ ἐπειδὴ τὰ πλοῖα τῶν Κερκυραίων ἐπροχώρουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ κεχωρισμένως, δύο μὲν εὐθὺς ἠυτομόλησαν, ἐπὶ τινων δὲ ἄλλων συμπλακέντα τὰ πληρώματα ἐμάχοντο μεταξὺ των, καὶ τὰ πάντα ἦσαν ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ. Ἰδόντες τὴν ταρχὴν ταύτην οἱ Πελοποννήσιοι, κατὰ μὲν τῶν Κερκυραίων ἀντέταξαν εἴκοσι πλοῖα των ὃ ἐπίλοιπος δὲ στόλος των ἔπλευσε κατὰ τῶν ἀττικῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ἡ Σαλαμῖνις καὶ ἡ Πάρος.

78. Καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι μερικῶς καὶ ἀτάκτως ἐπιπτόντες ἐξήντολουντο εἰς μακταίους ἀγῶνας· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι φροδούμενοι τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρικῶν πλοίων καὶ τὴν περικύκλωσιν δὲν τὰ προσέβαλον ἀθρόα οὔτε κατὰ τὸ μέσον, ἀλλ' ἐπιπεσόντες καθ' ἑνὸς κέρκτος ἐβύβισαν ἐν πλοῖον. Καὶ μετὰ ταῦτα περιέπλεον περὶ τὰ ἐχθρικά πλοῖα, ἕτινα εἶχον ταχθῇ κυκλοειδῶς καὶ ἐπειρῶν-

το νὰ τὰ ταρχέωσιν. Οἱ Πελοποννήσιοι, οὔτινες ἦσαν ἐναντίον τῶν Κερκυραίων πλοίων ἰδόντες τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ φοβηθέντες μήπως συμβῇ ὅ,τι συνέβη εἰς τὴν Νυόπικτον, ἔδραμον εἰς βοήθειαν· καὶ ἐνώσαντες τὰ πλοῖα ἐπροχώρουν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, οὗτοι ὁμως χωρὶς νὰ στρέψωσι τὰ νῶτα ἤρχισαν νὰ ὑποχωρῶσιν ὅπως δώσωσι καιρὸν εἰς τοὺς Κερκυραίους νὰ φύγῳσι ταχέως, ἐνῷ αὐτοὶ θὰ ὑπεχώρουν βραδέως καὶ θὰ συνεῖχον τοὺς ἐναντίον των τεταγμένους ἐχθρούς. Ἡ μὲν ναυμαχία λοιπὸν, ταχύτῃ γενομένη, ἐτελείωνε παρὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

79. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι, φοβηθέντες μήπως οἱ πολέμιοι ἤδη νικηταί, πλεύσωσι κατὰ τῆς πόλεως, εἴτε διὰ νὰ ἀρπάξωσι τοὺς ἐν αὐτῇ κατὰ τειμένους, εἴτε διὰ νὰ ἐπενέγκωσιν ἀντίδροκὸν τινι, μετεκόμισαν πάλιν εἰς τὸ Ἡραῖον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐφύλασσον τὴν πόλιν. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι κατὰ μὲν τῆς πόλεως δὲν ἐτόλμησαν νὰ πλεύσωσι, καίτοι νικηταί· ἔχοντες ὁμως δεκατρίκ πλοῖα τῶν Κερκυραίων ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἥπειρον ἐκ τῆς ὁποίας εἶχον ἀναχωρήσει. Οὐχ ἥττον οὐδὲ κατὰ τὴν ἐπομένην ἐτόλμησαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς πόλεως, μολονότι ἐν αὐτῇ ἐπεκράτει ταραχή καὶ μέγας φόβος καὶ ὁ Βρακίδας συνεβούλευσεν, ὡς λέγεται, τὴν Ἀλκίδα νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἀλλὰ μὴ ὑπερισχυσάσης τῆς γνώμης του, οἱ Πελοποννήσιοι ἀπέβησαν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Λευκίμνην καὶ κατέστρεφον τοὺς ἄγρους.

80. Ἐν τούτοις ὁ δῆμος τῶν Κερκυραίων περιδεῆς γινόμενος μήπως προσβληθῇ διὰ θλίψεως, ἤρχισε διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν ἱκετῶν καὶ τῶν ἄλλων πῶς νὰ σώσωσι τὴν πόλιν. Καὶ τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἐπεισαν νὰ εἰέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα· καὶ ἐπλήρωσαν τοιαυτοτρόπως τριάκοντα. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, δηλώσαντες τὴν χώραν μέχρι τῆς μεσημβρίας ἀπέπλευσαν καὶ ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς πυρὰ ἐκ Λευκίδος ἀνέγγειλεν εἰς αὐτοὺς

τὴν προσέγγισιν ἐξήκοντα πλοίων ἄπεικων, τὰ ὅποια οἱ Ἀθηναῖοι, μαθόντες τὴν στάσιν τῆς Κερκυράς καὶ τὴν μελετωμένην ἐπίθεσιν τῶν μετὰ τοῦ Ἀλκίδου πλοίων ἀπέστειλαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους.

81. Οἱ μὲν λοιπὸν Πελοποννήσιοι ἄμα τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης κατὰ τάχος ἐκομίζοντο εἰς τὰ ἰδία παρὰ πλεόντες τὴν παραλίαν· καὶ μετενεγκόντες τὰ πλοῖα τῶν ἀνωθεν τοῦ ἰσμοῦ τῆς Λευκάδος, ἵνα μὴ ὀφθῶσι παρὰ πλεόντες, ἀνεχώρησαν. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι μαθόντες ὅτι ἐπλησίαζον τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅτι τὰ ἐχθρικά ἀνεχώρησαν, εἰσήγαγον εἰς τὴν πόλιν τοὺς μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς μένοντας ἔξω Μεσσηνίους καὶ πέμψαντες εἰς τὸν Ὑλλικὸν λιμένα τὰ ἐτοιμασθέντα πλοῖα, ἐφόνευσαν κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα ὅσους συνελάμβανον ἐκ τῶν ἐχθρῶν τῶν ὅσον δ' ἀφορᾷ ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶχον πείσει νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἐξάγοντες αὐτοὺς τοὺς ἀπέκτεινον· ἐλθόντες εἰς τὸ Ἡράιον ἔπεισαν περὶ τοὺς πεντήκοντα ἐκ τῶν ἐκεῖ καταφυγόντων ἀνδρῶν νὰ ὑποστῶσι δίκην καὶ κατεδίκασαν πάντας εἰς θάνατον. Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἱκετῶν, ὅσοι δὲν ἐπείσθησαν, βλέποντες τὰ γινόμενα, ἐφόνευσον ἀλλήλους ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ τινες ἀπηγγονίζοντο ἐκ τῶν δένδρων, ἄλλοι δὲ ἀπέθνησκον ὅπως ἡδύνατο ἕκαστος. Κατὰ τὰς ἐπτὰ δὲ ἡμέρας καθ' ἃς πρέμεινεν εἰς τὴν Κερκυραν ὁ μετὰ τῶν ἐξήκοντα πλοίων ἐλθὼν Εὐρυμέδων, οἱ Κερκυραῖοι ἐφόνευσαν ὅσους ἐνόμιζον ὡς ἐχθροὺς τῶν κατηγοροῦντες αὐτοὺς ὅτι ἤθελον νὰ καταλύσωσι τὴν δημοκρατίαν, ἐφονεύθησαν ὅμως καὶ τινες ἕνεκα ἰδιαιτέρας ἔχθρας, καὶ ἄλλοι παρ' ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον ὀκνεῖσαι χρήματα· ὁ θάνατος παρίστατο ὑπὸ μυρίας μορφάς· πᾶν ὅ,τι συμβαίνει εἰς τοιαύτας περιστάσεις, συνέβη καὶ τότε, καὶ ἔτι περαιτέρω. Διότι πατήρ ἐφόνευσεν τὸν υἱόν, καὶ οἱ ἱκέται ἀπεσπῶντο ἀπὸ τῶν

ναῶν καὶ πλησίον τῶν ἱερῶν ἐκείνων τόπων ἐφονεύοντο·
τινὲς ἐθανατώθησαν περιτειχισθέντες ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τοῦ
Διονύσου.

82. Οὕτως ὡμὴ ἐπροχώρησεν ἡ στάσις, ἥ μᾶλλον
ἐφάνη τοιαύτη, διότι ὑπῆρξεν ἡ πρώτη. Βραδύτερον ὅλη
ἡ Ἑλλάς ἐκινήθη ἕνεκα τῶν διαφορῶν, αἵτινες ὑπῆρχον
πανταχοῦ, τῶν μὲν προεστώτων τοῦ δήμου προσκαλοῦν-
των τοὺς Ἀθηναίους, τῶν δὲ ὀλιγαρχικῶν τοὺς Λακε-
δαιμονίους. Καὶ ἐν εἰρήνῃ μὲν δὲν θὰ εἶχον οὔτε τὴν
πρόφασιν οὔτε τὴν θέλησιν νὰ ἐπικαλῶνται τὴν βοή-
θειάν των, ἀλλ' ἐν πολέμῳ αἱ προσκλήσεις αὗται καθί-
σταντο εὐκολοὶ εἰς τοὺς θέλοντας νὰ ἐπιχειρήσωσι με-
ταβολὴν τινὰ τῇ βοηθείᾳ συμμαχιῶν γενομένων εἰς ἑκα-
τέρους ἐπὶ κακῶσι τῆς ἐναντίας μερίδος καὶ ἐνισχύσει
τῆς ἰδίας δυνάμεως. Ἐπῆλθον εἰς τὰς πόλεις ἕνεκα τῶν
στάσεων τούτων πολλαὶ συμφοραὶ, αἵτινες συμβαίνουσι
μὲν καὶ θὰ συμβαίνωσιν ἐνόςψῃ ἡ ἀνθρωπίνῃ φύσει εἶναι
ἡ αὕτη, ἔσονται δὲ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπαίσιαι καὶ δις-
φοροὶ τον χαρρικτήρα ἀνκλόγως τῶν παρουσιαζομένων
ποικίλων περιστάσεων. Ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ εὐδαιμο-
νίας καὶ αἱ πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἔχουσι καλλίτερως
γνώμης, διότι δὲν πιέζονται ὑπὸ ἀνωτέρας ἀνάγκης·
ἀλλ' ὁ πόλεμος, καταστρέφων τὴν εὐπορίαν τοῦ καθη-
μερινοῦ βίου, γίνεται βίαιος διδάσκαλος καὶ ρυθμίζει
τὰ πάθη τοῦ πλήθους πρὸς τὰς παρούσας περιστάσεις,
Ἐστρατεύον λοιπὸν αἱ πόλεις, καὶ αἱ κατόπιν ἐρχόμεναι
διδασκόμεναι ἀπὸ τὰ προηγούμενα παραδείγματα, ἔφε-
ρον εἰς τὰ πνεύματα τελείαν ἀναστάτωσησιν καὶ περὶ τὴν
ἐφεύρωσιν νέων ἐκτραχηλισμῶν καὶ περὶ τὴν τελειο-
ποίησιν τῶν ἐπιβαλλομένων ποινῶν. Ἐν τοῖς ἔργοις ἡ
ἀξία τῶν συνήθων λείπων μετεβλήθη δεσποτικῶς· διότι
ἡ μὲν ἀλογία τόλμη ἐχαρὰ κτηρίθη ὡς ὁ ἄρρος ἀφωσιω-
μένον πρὸς τοὺς συνεταίρους· ἡ προβλεπτικὴ βραδύτης,
ὡς εὐπρεπὴς δειλία· ἡ μετριοφροσύνη, ὡς ἀνανδρία·

πρόσχημα· ἡ πολλὴ περίσκεψις, ὡς ἐντελής ἀδράνεια·
 ἡ τυφλὴ παραφορὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ἐνδείξεις ἀνδρίας, ἡ
 περίσκεψις ὡς εὐλόγος πρόφασις πρὸς ἀποφυγὴν. Καὶ ὁ
 μὲν βίοις ἐθεωρεῖτο ὡς πᾶντοτε πιστὸς, ὁ δὲ ἀντιλέ-
 γων ὡς ὑποπτος. Ὁ σύρων τοὺς ἐχθροὺς εἰς ἐνέδραν τινὰ
 ἐνομιζέτο συνετὸς, ἐπιτηδεύτερος δὲ ὁ ἀποφεύγων αὐ-
 τήν. Ὁ ἐσκεμμένως ἀποφεύγων τὰ μέτρα ταῦτα ὑπε-
 δεικνύετο ὡς προδότης καὶ ὡς φοβούμενος τοὺς ἀντιπά-
 λους. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐπὶ ηὐεῖτο ὁ προλαμβάνων τὸν μέλ-
 λοντα νὰ κακοποιήσῃ καὶ ὁ παρορμῶν τὸν μὴ σκεπτό-
 μενον τοῦτο. Ὀλιγωτέραν οἰκειότητά εἶχον μετὰ τῶν
 συγγενῶν τῶν ἢ μετὰ τῶν συνεταίρων τῶν, διότι οἱ
 τελευταῖοι οὗτοι ἦσαν ἐτοιμότεροι νὰ τολμῶσι τὰ πάντα
 ἀπροφασίστως· τῶντι οἱ συνεταίρισμοι οὗτοι δὲν ἐσχη-
 ματίζοντο κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ἐπὶ ὠφελείᾳ, ἀλλὰ
 μᾶλλον πρὸς τοὺς καθεστῶτας καὶ ἐπὶ πλεονεξίᾳ, τὰ
 δὲ ἐκατέρωθεν διδόμενα μακρύτερα τῆς πίστεως ἐθεμε-
 λισνύοντο μᾶλλον ἐπὶ τῆς συνενοχῆς τοῦ ἐγκλήματος ἢ
 ἐπὶ τοῦ θελοῦ νόμου. Ἐὰν ὑπερεῖχον, περδεχόντο τὰ
 ὑπὸ τῶν ἐναντίων καλῶς λεγόμενα οὐχὶ ἐκ γενναϊότη-
 τος ἀλλὰ διὰ νὰ προφυλάττωσιν ἑαυτούς, πλειοτέραν δὲ
 ἀξίαν ἀπέδιδον εἰς τὸ νὰ τιμωρήσωσιν ὕβριν τινὰ ἢ νὰ
 προλάβωσιν αὐτήν. Οἱ ἐνίοτε διδόμενοι ὄρκοι συνδιαλ-
 λαγῆς ἰσχὺν εἶχον μόνον ἐφ' ὅσον οἱ συνδιαλλαττόμενοι
 διετέλουν ἐν ἀπορίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου· εἰς τὴν ἐλα-
 χίστην δὲ εὐκαίριαν, ὁ πρῶτος ἀναλαμβάνων θάρρος,
 αἶμα ἐβλεπε τὸν ἀντίπαλόν του ἀπροφύλακτον, ἐξεδικεῖτο
 εὐχαιριστότερον διὰ προδοσίας ἢ διὰ φανεραῆς δυνάμεως.
 Ὑπελόγιζεν οὕτω τὴν ἀσφάλειάν του, καὶ ἐπιτυχῶν
 διὰ τῆς ἀπάτης προσελάμβανε καὶ τὸν ἑπαινον ὅτι ἦτο
 ἐπιτηδεύτατος. Διότι εὐκολώτερον οἱ κακοῦργοι καλοῦν-
 ται ἐπιτήδαιοι, παρὰ οἱ ἀπλοῖ καὶ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι·
 καὶ διὰ μὲν τὴν ἀγαθότητα αἰσχύνονται, διὰ δὲ τὴν
 κακίαν σεμνύνονται. Ὅλα ταῦτα τὰ κακὰ προέρχονται

ἐκ τῆς μακρίας τοῦ ἄρχειν τὴν ὁποίαν ἐμπνέουσιν ἡ πλεονεξία καὶ ἡ φιλοδοξία· ἐκ τούτου δὲ διεγείρονται αἱ ἀντιζηλίαι. Διότι οἱ ἐν ταῖς πόλεσι προεξάρχοντες τῶν πραγμάτων, ἔχοντες ὡς σύνθημα οἱ μὲν τὴν πολιτικὴν ἰσονομίαν τοῦ πλήθους, οἱ δὲ τὴν σώφρονα ἀριστοκρατίαν, προϋτίθεντο, ὡς ἔλεγον, τὸ δημόσιον καλὸν ὡς σκοπὸν τῶν ἐργασιῶν των, καὶ ἀγωνιζόμενοι δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ ὑποσκελίσωσιν ἀλλήλους, διέπριπτον τὰ αἰσχυρὰ. Κατεδίωκον τοὺς ἀντιπάλους των ἐπιβήλλοντες αὐτοῖς μεγίστας τιμωρίας οὐχὶ ὁποῖας ἀπῆται τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως, ἀλλ' ὅπως ἤθελον αἱ ἐκατέρωθεν μερίδες· καὶ ὅτε κατελύθησαν τὴν ἀρχὴν ἔσπευδον εἴτε δι' ἀδίκων ἀποφάσεων, εἴτε διὰ τῆς βίρας, νὰ ἐκκνοποιήσωσιν τὴν στιγμικὴν φιλοδοξίαν των. Εἰς τρόπον ὥστε μήτε οἱ μὲν μήτε οἱ δὲ ἐπέθοντο τοὺς ὅρκους, ἀλλ' ἐπῆνον ἐκείνους οἵτινες διὰ τῆς εὐγλωττίας των ἐπετύγγκον ἐπὶ θρόνον τι ἀποτελεσμα. Οἱ δὲ μέτριοι τῶν πολιτῶν ἐπιπτον θύματα ἀμφοτέρων, εἴτε διότι δὲν συνεμερίζοντο τοὺς κινδύνους εἴτε διότι ἐφθονοῦντο διὰ τὴν ἡσυχίαν των.

83. Οὕτω λοιπὸν παρὰ τοῖς Ἑλλησι πᾶν εἶδος ἀνομίας διεπράχθη ἕνεκα τῶν στάσεων. Ἡ ἡπιότης, ἡ ἀχώριστος αὐτῇ σύντροφος τῆς εὐθυτητος τοῦ χαρακτῆρος, ἐγένετο ἀντικείμενον γέλωτος καὶ ἐξηφανίσθη, καὶ ὑπερίσχυσε κατὰ πολὺ τὸ νὰ ἀντιτάσσωνται οἱ μὲν κατὰ τῶν δὲ μετ' ἀμοιβαίας δυσπιστίας. Οὕτε λόγος ὑπῆρχε τοσοῦτον ἰσχυρὸς οὔτε λόγος τοσοῦτον φοβερός ὥστε νὰ φέρῃ συνδιαλλογήν. Κατεχόμενοι ἅπαντες ὑπὸ τῆς ιδέας ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐλπίσωσι τι σταθερὸν, καὶ μὴ θυνόμενοι νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς κανένα, ἐνησχολοῦντο μᾶλλον πῶς νὰ προφυλαχθῶσι. Συνήθως οἱ μᾶλλον περιωρισμένον πνεῦμα ἔχοντες ἐδέσποζον ἐπὶ τῶν ἄλλων· διότι φοβούμενοι μήπως ἕνεκα τῆς ἀνικανότητός των καὶ τῆς συνέσεως τῶν ἐνκνείων νικηθῶσιν ὑπὸ τῆς εὐ-

γλωττίαις των καὶ προληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ πολυμηχάνου πνεύματος των, ἐχώρουν τολμηρῶς εἰς τὰ ἔργα. Οἱ δὲ ἐναντίοι, περιφρονούντες καὶ αὐτὴν τὴν προκείμεσιν τοῦ κινδύνου, καὶ νομίζοντες ὅτι δὲν ἦτο ἀνάγκη ἔργων ἐκεῖ ὅπου ἦρκει ὁ λόγος, ἔμενον ἀπροσύλακτοι καὶ κατεστρέφοντο.

84. Πρώτη λοιπὸν ἡ Κέρκυρα ἔδωκε τὸ σημεῖον τῶν πλείστων ἀνομιῶν καὶ ἐκείνων αἵτινες διεπράχθησαν εἴτε παρὰ πολιτῶν ἐκδικουμένων καὶ τιμωρούντων ἐκείνους οἵτινες τοὺς εἶχον κυβερνήσει μετ' αὐθαδεῖας μᾶλλον ἢ μετὰ μετριοτήτος, εἴτε ὑπὸ ἰδιωτῶν οἵτινες ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀπαλλαγῶσι τῆς συνήθους πενίας των, ἢ μᾶλλον ἐποφθαλμιῶντες τὰ ξένα ἀγαθὰ, διέπραττον πᾶν εἶδος βικιότητος, εἴτε τέλος παρ' ἐκείνων οἵτινες ἐπιτιθέμενοι οὐχὶ ἐκ πλεονεξίας ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ ἀνταποδώσωσι τὰ ἴσα, καὶ παρκαφερόμενοι ὑπὸ τυρλῆς ὀργῆς ἐξεδικαῖοντο ὡμῶς καὶ ἀνηλεῶς. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ κοινωνία συνετεράχθη ἐν τῇ δυστυχεῖ ταύτῃ πόλει· καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἣτις καὶ ὑπ' αὐτὸ τὸ κράτος τῶν νόμων ρέπει συνήθως πρὸς τὴν ἀδικίαν, τεθεῖσα ὑπὲρ τοὺς νόμους, ἀσμένως ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο ἀκράτητος ἐν τῇ ὀργῇ αὐτῆς, ἰσχυροτέρα τοῦ δικαίου καὶ ἐχθρὰ τῆς ὑπεροχῆς. Διότι ἐὰν ὁ φθόνος δὲν εἶχε τὴν σαύτην τάσιν πρὸς τὸ βλάπτειν, δὲν θὰ προστίμων τὴν ἐκδίκησιν ἀντὶ τοῦ οἴκου, τὸ κέρδος ἀντὶ τῆς δικαιοσύνης· ἄλλως τε οἱ ἀνθρώποι, προκαίμενοι νὰ τιμωρῇσιν τοὺς ἄλλους, ἀρέσκοντο νὰ προκαταλύωσι τοὺς καινοὺς νόμους οἵτινες ἀφίνουσιν εἰς τὸν ἔνοχον ἐλπίδα τινὰ σωτηρίας, μὲ κίνδυνον μάλιστα νὰ μὴ δύνανται νὰ τοὺς ἐπικλυσθῶσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐὰν ποτε λάβωσιν ἀνάγκην αὐτῶν.

85. Τοιαῦτα τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρώτων ἐν Κερκυρᾷ ταραχῶν, ὃ δὲ Εὐρυμέδων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεχώρησαν μετὰ τῶν πλοίων. Βραδύτερον οἱ Κερκυραῖοι συ-

γάδες (διεσώθησαν δὲ πενταχόσιοι) καταλαβόντες τὰ φρούρια τὰ ὑποῖα ἦσαν ἐν τῇ ἡπείρῳ, ἐγένοντο κύριοι τῆς ἀντιπέραν οἰκείας γῆς καὶ ἐκείθεν ὁρμώμενοι ἐλεγκάτουν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐβλαπτον αὐτοὺς τὰ μέγιστα, ἕνεκα δὲ τούτου φρικώδης λιμὸς ἐγένετο ἐν τῇ πόλει. Ἐπεμψαν δὲ καὶ πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαιμόνα καὶ εἰς τὴν Κόρινθον διὰ τῶν ὑποίων ἐζήτουν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὕλαι ἐκεῖναι αἱ προσπαθεῖαι ἀπέβησαν μάταιαι, μετὰ τινὰ χρόνον ἐτοιμάσхντες πλοῖα καὶ παραλαβόντες ἐπικούρους διέβησαν εἰς τὴν νῆσον ἑξαχόσιοι ἐν ὕλοις. Ἐμπρήσαντες δὲ τὰ πλοῖα διὰ νὰ μὴ τοῖς μένη ἄλλη ἐλπίς ἢ νὰ κρατήσωσι τῆς χώρας, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος Ἰστώνην καὶ οἰκοδομήσαντες φρούριον, ἐλυμκίνοντο τὰ περίε τῆς πόλεως καὶ ἦσαν κύριοι τῶν ἀγρῶν.

86. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ θέρους οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστειλαν εἰς Σικελίαν εἴκοσι πλοῖα ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Λάχητα τὸν Μελάνωπου καὶ Χαροιάδην τὸν Εὐφιλήτου, διότι τότε οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ Λεοντίνοι εἶχον περιπλακῇ εἰς πόλεμον πρὸς ἀλλήλους. Σύμμαχοι δὲ τῶν μὲν Συρακουσίων ἦσαν, ἐξαίρετοι τῶν Καμαρναίων, ὅλαι αἱ Δωρικαὶ πόλεις αἱ συντηχθεῖσαι μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου χωρὶς ὅμως καὶ νὰ συμπολεμήσωσι· τῶν δὲ Λεοντίνων αἱ Χαλκιδικαὶ πόλεις καὶ ἡ Καμάριν. Ἐν Ἰταλίᾳ οἱ μὲν Λακροὶ ἦσαν ὑπὲρ τῶν Συρακουσίων, οἱ δὲ Ρηγῖνοι ἕνεκα τῆς αὐτῆς κατὰγωγῆς ὑπὲρ τῶν Λεοντίνων. Οἱ σύμμαχοι τῶν Λεοντίνων πέμψαντες πρεσβεῖαν εἰς τὰς Ἀθήνας, δυνάμει παλαιᾶς συμμαχίας καὶ ὡς Ἴωνες, ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσιν αὐτοῖς πλοῖα διότι οἱ Συρακούσιοι τοὺς εἶχον ἀποκλείσει· καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν τὴν αἵτησιν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς μετὰ τῶν Λεοντίνων συγγενείας, πράγματι ὅμως διότι ἤμελον νὰ μὴ εἰσαχθῇται ἐκεῖθεν σῖτος

εἰς τὴν Πελοπόννησον. Συγχρόνως ἤθελον νὰ δοκιμάσωσιν ἂν ἠδύναντο νὰ γίνωσι κύριοι τῆς νήτου ἐκείνης. Καταστάντες λοιπὸν εἰς τὸ Ρήγιον τῆς Ἰταλίας, ἤρχισαν τὸν πόλεμον ἐνωθέντες μετὰ τῶν συμμάχων τῶν. Καὶ τὸ θέρος ἐτελείωσε.

87. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον δὲ χειμῶνα ἐνέσκηψεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐκ δευτέρου ἡ νόσος, ἣτις δὲν εἶχε μὲν πύσει ἐντελῶς, εἶχε ὅμως διακοπῇ. Ἡ δευτέρᾳ αὕτῃ ἐμφάνισις δὲν διήρκεσεν ὀλιγώτερον τοῦ ἐνικυτοῦ, ἡ δὲ πρώτη δύο ὁλόκληρα ἔτη, ὥστε οὐδὲν ἄλλο συνετέλεσε πλεώτερον εἰς τὴν ἐξελθένισιν τῶν Ἀθηναίων. Ἀπὸ τῆς τάξεως τοῦ στρατοῦ δὲν ἀπέβηκαν ὀλιγώτεροι τῶν τετρακισχιλίων καὶ τετρακοσίων ὁπλιτῶν καὶ τῶν τριακοσίων ἱππέων, τοῦ δὲ λοιποῦ πληθυσμοῦ ὁ ἀριθμὸς ὑπῆρξεν ἀνεξεύρετος. Τότε δὲ συνέβησαν καὶ οἱ περισσότεροι σεισμοὶ τῆς γῆς ἐν Ἀθήναις, ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Βοιωτίᾳ καὶ πρὸ πάντων ἐν τῷ Ὀρχομενῷ.

88. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ρηγῖνοι ἐξεστράτευσαν μετὰ τριάντοντα πλοίων κατὰ τῶν καλουμένων νήσων τοῦ Αἰῶλου, διότι ἡ ἀνυδρία δὲν ἐπιτρέπει κατὰ τὸ θέρος τοιούτης ἐκστρατείας. Οἱ Λιπαραῖοι, ἅποικοι ὄντες τῶν Κνιδίων, νέμονται αὐτὰς καὶ κατοικοῦσιν εἰς μίαν ἐκ τῶν νήσων ὅχι μεγάλην ἣτις καλεῖται Λιπάρα· ἐκ ταύτης δὲ μεταβάλλουσι καὶ καλλιεργοῦσι τὰς ἄλλας, τὴν Διδύμην, τὴν Στρογγύλην καὶ τὴν Ἰεράν. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰερᾶς νομίζουσιν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς χαλκεύει εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην, διότι κατὰ μὲν τὴν νύκτα φαίνεται ἀναδίδουσα πῦρ πολὺ, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν καπνόν. Κεῖνται δὲ αἱ νῆσοι αὗται ἀπέναντι τῶν ἀγρῶν τῶν Σικελῶν καὶ τῶν Μεσσηνίων, καὶ ἦσαν σύμμαχοι τῶν Συρακουσίων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀποῦ ἐδήλωσαν μὲν τὰς νήσους ἐκείνας, δὲν κατώρθωσαν δὲ νὰ τὰς κυριεύσωσιν, ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ρήγιον. Τοιοῦτο τρόπον ἔτε-

λείωσεν ὁ χειμὼν καὶ τὸ πέμπτον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τὸ ὅποτον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

89. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον θέρος ⁽¹⁾ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι στρατηγοῦντος Ἀγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου, βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων, ἦλθον μὲν εἰς τὸν ἰσθμὸν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, πολλῶν σεισμῶν δὲ γενομένων ἀπετρέψαν τὸ σκοποῦ καὶ ἡ εἰσβολὴ δὲν ἐγένετο. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους, ἐνῶ οἱ σεισμοὶ ἐξηκολούθουν ἐν ταῖς Ὀροβίαις τῆς Εὐβοίας, ἡ θάλασσα ἐπροχώρησε διὰ τινος μέρους ὅπερ τότε ἦτο γῆ, καὶ ἐξογκωθεῖσα ἐπῆλθε κατὰ τῆς πόλεως καὶ μέρος μὲν αὐτῆς κατέκλυσεν τὰ κύματα, ἐκ τοῦ ἄλλου δὲ ἀπεσύρθησεν, καὶ σήμερον εἶναι θάλασσα ἐκεῖνο τὸ ὅποτον ἄλλοτε ἦτο γῆ. Ὅλοι οἱ μὴ προῤῥήσαντες νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη ἀπώλοντο. Ὅμοιαι δὲ ἐπὶ κλυσις ἐγένετο καὶ εἰς τὴν νῆσον Ἀττικίντην καί μιν πλησίον τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν ἦτις καὶ μέρος τοῦ προορίου τῶν Ἀθηναίων παρέσυρε καὶ ἐκ τῶν δύο ἐπὶ τῆς παραλίας ἀνελκυσμένων πλοίων συνέτριψε τὸ ἓν. Ἐξεχείλισεν ὁμοίως τὰ κύματα καὶ ἐπὶ τῆς Πεπαρήθου ἀλλὰ δὲν τὴν κατέκλυσεν, σεισμὸς δὲ ἐπισυμβὰς ἀνέτριψε μέρος τοῦ τείχους, τὸ πρυτανεῖον καὶ τινὰς οἰκίας. Ἐγὼ νομίζω αἴτιον τούτου ὅτι εἶναι, ἐκεῖ ὅπου ἡ σεισμὸς γίνεται ἰσχυρότατος, ἡ θάλασσα ἀπωθεῖται, καὶ κατὰ τὴν αἰρινιδίαν ἐπιστροφὴν τῆς καθίσταται τὴν ἐπὶ κλυσιν βικιοτέραν· ἄνευ δὲ σεισμοῦ μοι φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμβῇ τὸ τοιοῦτο.

90. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἐπολέμουν ἐν Σικελίᾳ καὶ ἄλλοι, ὅπως ἐτύγχανε, καὶ αὐτοὶ οἱ Σικελιώται ⁽²⁾ ἐκ-

(1) Ἐκτον ἔτος τοῦ πολέμου, 426 π. Χ.

(2) Οἱ Σικελιώται εἶναι οἱ Ἕλληνες τῆς Σικελίας, κάτοικοι τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς νήσου ταύτης, Σικελοὶ δὲ λαὸς βάρβαρος κατέχων τὰ ἔνδον καὶ τὴν ἀρκτικὴν παραλίαν τῆς Σικελίας.

στρατεύοντες ἐναντίον ἀλλήλων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν συμμάχων· θέλω δὲ ἀναφέρει τὸ μᾶλλον ἄξια λόγου ἐξ ὧν ἔπραξαν οἱ σύμμαχοι οὗτοι βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἢ οἱ ἀντιπολέμιοι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Φανευθέντος ἤδη τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Χαροιάδου ἐν τινὶ μάχῃ ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, ὁ Λάχης παρέλαθε τὴν διοίκησιν ὧν τῶν πλοίων καὶ ἐξεστράτευσε μετὰ τῶν συμμάχων κατὰ τῶν Μυλῶν, φρουρίου τῶν Μεσσηνίων. Ἐτυχον δὲ εἰς τὰς Μυλάς φρουροῦσαι δύο φυλαὶ τῶν Μεσσηνίων αἵτινες ἔστησαν ἐνέδραν τινὰ κατὰ τῶν ἐκ τῶν πλοίων ἀποβάντων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι τοὺς τε ἐνεδρεύοντας τρέπουσι καὶ φανεύουσι πολλούς, καὶ προσβάλοντες τὸ φρούριον τοὺς ἠνάγκασαν καὶ τὴν ἀκρόπολιν νὰ παραδώσωσι διὰ συνθήκης καὶ κατὰ τῆς Μεσσηνίας νὰ συνεκστρατεύωσι. Μετὰ τοῦτο οἱ Μεσσηνιοί, ἰδόντες ἐπαρχομένους τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους, παρεδόθησαν καὶ αὐτοὶ δόντες ὁμήρους καὶ παρασχόντες πάσας τὰς αἰτηθείσας ἐγγυήσεις.

91. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Ἀθηναῖοι τριῶντα μὲν πλοῖα ἔστειλαν περὶ τὴν Πελοπόννησον, ὧν ἐστρατήγει Δημοσθένης ὁ Ἀλκισθένης καὶ Προκλῆς ὁ Θεοδώρου, ἐξήκοντα δὲ εἰς Μῆλον μετὰ διτχιλίων ὁπλιτῶν, ὧν ἐστρατήγει Νικίας ὁ Νικηράτου, διότι ἠθέλον νὰ ὑποτάξωσι τοὺς Μηλίους οἵτινες νησιῶται ὄντες ἤκουοντο νὰ ὑπακούωσι καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν παραχρῆν των. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Μηλῖοι καὶ τοὶ ὑφαιόμενοι τῆς χώρας των δὲν ὑπέκυπτον, ἄραντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς Μήλου ἔπλευσαν πρὸς τὸν Ὀρωπὸν κείμενον ἀπέναντι τῆς νήσου ταύτης. Πλησιάζαντες ἐκεῖ νύκτωρ ἀπεβίβασαν εὐθύς τοὺς ὁπλίτας οἵτινες ἐπορεύθησαν περὶ πρὸς τὴν Τάνααρχον τῆς Βοιωτίας. Εἰς σημεῖον δοθέν, αἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηναίων, στρατηγοῦντος Ἰπποναξοῦ τοῦ Καλλίου καὶ Εὐρυμέδοντος τοῦ Θουκλέους ἤλθον διὰ ξηρᾶς καὶ τοὺς συνήντησαν. Καὶ στρατοπεδευσάμενοι ἐδῶσαν κατ'

ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὰ περίξ τῆς Τανάγρας καὶ διενυκτέρευσαν ἐκεῖ. Κατὰ δὲ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐνίκησαν ἐν μάχῃ τοὺς ἐξελθόντας Ταναγραίους καὶ τινὰς προσβοηθήσαντας Θηβαίους, καὶ λαβόντες ὅπλα καὶ στήσαντες τρόπαιον ἀνεχώρησαν, οἱ μὲν εἰς Ἀθήνας, οἱ δὲ εἰς τὰ πλοῖα. Παρκαλεύσας δὲ ὁ Νικίας μετὰ τῶν ἐξήκοντα πλοίων, ἐδήλωσε τὰ παρκαλλάσια μέρη τῆς Λοκρίδος καὶ ἐπέστρεφεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

92. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἱδρυσαν τὴν ἐν Τραχινίᾳ ἀποικίαν τῆς Δεκελείας κατὰ τὴν ἀκρόλουθον περίστασιν. Ὅλοι οἱ Μαλιεῖς εἰσι διηρημένοι εἰς τρία μέρη, εἰς Παρκλίους, εἰς Ἰερεῖς καὶ εἰς Τραχινίους, ἀλλ' οἱ τελευταῖοι οὗτοι νικηθέντες ὑπὸ τῶν ὁμόρων Οἰταίων, ἐσκέφθησαν κατ' ἀρχὰς νὰ παραδώσωσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ἔπειτα ὅμως, φοβηθέντες μήπως δὲν τοὺς εὖρωσι πιστοὺς, ἔπεμφαν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα ἐκλέξαντες ὡς πρεσβευτὴν τὸν Τισαμενόν. Εἰς τὴν πρεσβείαν τύττην ἦνῶθη καὶ ἡ πόλις τῶν Δωριέων, μητρόπολις οὖσα τῶν Λακεδαιμονίων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὰ αὐτὰ, ἐπειδὴ οἱ κἄτοιχοι αὐτῆς ἔπασχον ὁμοίως ἐκ τῶν ἐχθροπραξιῶν τῶν Οἰταίων. Ἀκούσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐγνωμάτευσαν νὰ πέμψωσιν ἀποικίαν ὅπως προστατεύσῃ καὶ τοὺς Τραχινίους καὶ τοὺς Δωριεῖς, τοσοῦτον μᾶλλον ὅσῳ καὶ ἡ πόλις τοῖς ἐφαίνετο προσφυῶς κειμένη διὰ τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων πόλεμον· διότι καὶ ναυτικὸν ἠδύναντο νὰ παρκασκευάζωσιν ἐκεῖ, καὶ νὰ διαπερῶσι ταχέως εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ εἰς τὴν Θράκην νὰ μεταβαίνωσιν εὐκολώτερον. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἔπειρησαν μετὰ ζήλου τὴν ἱδρυσιν ἐκείνην. Καὶ πρῶτον μὲν ἠρώτησεν τὸν ἐν Δελφοῖς θεόν· κελεύσαντος δὲ αὐτοῦ, ἐξέπεμφαν ἰδίους οἰκήτορας καὶ περιοίκους, προσκαλοῦντες νὰ συνοδεύσωσι τὴν ἀποικίαν ὅσοι ᾔθελον ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων πλὴν τῶν Ἰώνων, τῶν Ἀχαιῶν καὶ τινῶν ἄλλων λαῶν. Τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐγκατα-

στάσεως ἐκείνης ἀνέλαβον τρεῖς Λακεδαιμόνιοι, ὁ Λέων, ὁ Ἀλκίδαρχος καὶ ὁ Δαμάχων. Φηλόσχαντες δὲ ἐτείχισαν ἐκ νέου τὴν πόλιν ἥτις καλεῖται σήμερον Ἡράκλεια καὶ ἀπέχει ἀπὸ μὲν τῶν Θερμοπυλῶν τεσσαράκκοντα σταδίου, ἀπὸ δὲ τῆς Θαλάσσης εἴκοσι. Κατασκευάσκειν ὁσούντως καὶ νεώρια τὰ ὑποῖα ἤρχισαν ἀπὸ αὐτὸ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ τὴν τὰ προφυλάττωσιν εὐκολώτερον.

93. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καθ' ὃν καιρὸν συνοικίζετο ἡ πόλις αὕτη πρῶτον μὲν ἐφοβήθησαν καὶ ἐνόμιζαν ὅτι κυρίως ἡπειλεῖτο ἡ Εὐβοία, διότι πολὺ μικρὸν διάστημα τὴν χωρίζει ἀπὸ τὸ Κήναιον ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας. Ἐπειτα ὁμῶς δὲν ἐπηλήθευσαν οἱ ῥόβοι των, διότι δὲν ἔπαθον τίποτε ἐκ τῆς ἀποικίης ἐκείνης καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος. Οἱ Θεσσαλοὶ, κύριοι τῶν χωρῶν ἐκείνων καὶ τοῦ μέρους ὅπου ἐκτίσθη ἡ πόλις, φοβηθέντες μήπως οἱ γείτονές των κατασταθῶσι πολὺ ἰσχυροὶ, δὲν ἔπαυον πολεμοῦντες τοὺς νεωστὶ ἐγκατεστημένους ἐκείνους ἀνθρώπους μέχρις οὗ κατέστρεψαν αὐτοὺς ἐντελῶς καίτοι ὄντας κατ' ἀρχὰς πολυκριθμωτάτους (διότι πᾶς τις ἤρχετο θαρραλέως νομίζων ὅτι ἡ πόλις ἤθελεν εἶσθαι σταθερὰ οἰκισομένη ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων). Ἄλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐκ Λακεδαιμόνος ἐρχόμενοι ἄρχοντες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐλπίτῳσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἐκροδοῦντες τοὺς πολλοὺς καὶ κυβερνῶντες μετὰ τρυφύτης ἐνίοτε δὲ μετ' ἀδικίας, εἰς τρόπον ὥστε εὐκόλως ἡδυνήθησαν καὶ κατασφύσιν αὐτῶν οἱ γείτονες.

94. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ θέρος καὶ περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν οἱ Ἀθηναῖοι ἡσχολοῦντο περὶ τῆς Μήλου, οἱ ἄλλοι Ἀθηναῖοι, οἱ μετὰ τῶν τριάνκοντα πλοίων πλέοντες περὶ τὴν Πελοπόννησον, πρῶτον ἐφόνευσαν ἐν τῷ Ἑλλάμένῳ τῆς Λευκαδίας φρουροὺς τινες ἐνεδρεύσαντες, καὶ ἔπειτα ἦλθον κατὰ τῆς Λευκάδος μετὰ μείζονος στόλου. Σύμπαντες οἱ Ἀκαρνεῖς, ἐκτὸς τῶν Οἰνιχιδῶν, ἡκολούθουν αὐτούς, καθὼς καὶ τινες Ζακύνθιοι καὶ Κερκελλῆ-

νες καὶ δεκαπέντε πλοῖα τῶν Κερκυραίων. Καὶ οἱ μὲν Λευκάδιοι, μολονότι ἐδήρουν τὴν χώραν των τήν τε ἔξω καὶ τὴν ἔσω τοῦ ἱσθμοῦ ὅπου καὶ ἡ Λευκάς ὑπάρχει καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡσύχῳ καὶ διαζόμενοι ὑπὸ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀριθμοῦ· οἱ δὲ Ἀκρηνῆες περικάλουν τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένην νὰ περικτείνῃ αὐτούς, ἐλπίζοντες ὅτι εὐκόλως ἤθελον ἐκπολιορκῆσαι αὐτὴν καὶ ἀπαλλαγῇ πόλεως πάντοτε πολεμίας πρὸς αὐτούς. Ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Μεσσήνιοι ἔπεισαν τὸν Δημοσθένην ὅτι θὰ ἦτο ἄξιον αὐτοῦ, ὑπαρχούσης περὶ αὐτὸν τοσούτης στρατικῆς συνειλεγμένης, νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Αἰτωλῶν οἵτινες ἦσαν ἐχθροὶ τῆς Ναυπάκτου, καὶ ἐπὶ πᾶσι, εἴαν ἤθελε τοὺς ὑποτάξει, εὐκόλως θὰ καθυπέτακσαν ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς πρὸς τὰ μέρη ταῦτα ἄλλους λαοὺς τῆς Ἡπείρου· ἔλεγον ὅτι τῶντι οἱ Αἰτωλοὶ εἶναι ἔθνος μέγα καὶ μάχιμον, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἐλαφρώς ὀπλισμένον καὶ κτεοικεὶ κατὰ κόμης ἀταιχίστους, ταῦτας δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων μακρυρμένους, δὲν ἤθελον εἶθαι δύσκολον νὰ τοὺς νικήσωσι πρὶν βοηθήσωσιν ἀλλήλους. Τὸν συνεβούλευον δὲ νὰ προσβάλῃ πρῶτον τοὺς Ἀποδῶτους, ἔπειτα τοὺς Ὀφριονεῖς, καὶ μετὰ τούτους τοὺς Εὐρυτῆνας οἵτινες ἀπῆρτιζον τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Αἰτωλῶν, ὠμίλουν γλῶτταν ὅλως ἀκατάληπτον καὶ ἦσαν, ὥς ἔλεγον, ὠμοφάγοι. Ἐάν οἱ λαοὶ οὗτοι ὑπετάσσοντο, εὐκόλως ἤθελον ὑποταγῇ καὶ τὰ ἄλλα μέρη.

95. Ὁ Δημοσθένης, διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς τοὺς Μεσσηνίους, ἐπέσθην νομίσας μέλιστα ὅτι καὶ ἀνευ τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων θὰ ἠδύνατο μετὰ τῶν ἡπειρωτικῶν συμμάχων καὶ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Βοιωτῶν διὰ ζήτησιν. Πρὸς τοῦτο ἤρκει νὰ διέλθῃ διὰ τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Κυτίνιον τὸ Δωρικὸν ἔχων ἐν δεξιᾷ τὸν Παρνασσὸν μέχρις οὗ καταβῇ εἰς τοὺς Φωκεῖς οἵτινες ἔνεκα τῆς φιλίας ἦτις

ὑπῆρχε πάντοτε μεταξύ αὐτῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων θά συνεξστράτευσον προθύμως μετ' αὐτοῦ, ἢ τοῦλάχιστον θὰ ἐξηγκυκλίζοντο νὰ πράξωσι τοῦτο (καθότι ἡ Βοιωτὶς συνορεύει μὲ τοὺς Φωκεῖς πρὸς τοῦτο τὸ μέρος)· ἐκπλεύσας λοιπὸν μετὰ παντός τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τῆς Λευκάδος ἀκόντων τῶν Ἀκαρνάνων, παρέπλευσε μέχρι τοῦ Σολλίου. Ἀνκοινώσας τὸ σχέδιόν του εἰς τοὺς Ἀκκρυνᾶς, οἵτινες ἠρνήθησαν νὰ τὸ παρδεχθῶσι δυσαρστηθέντες διότι δὲν ἐπολιόρχησε τὴν Λευκάδα, μετέβη νὰ πολεμήσῃ τοὺς Αἰτωλοὺς μετὰ τοῦ ὑπολειπομένου στρατοῦ, δηλαδή μετὰ τῶν Κεφαλλήνων, τῶν Μεσσηνίων, τῶν Ζακυνθίων καὶ τρικασίων ἐπιβιῶν Ἀθηναίων οἵτινες εὕρισκοντο ἐπὶ των ἰδίων των πλοίων διότι τὰ πεντεκαίδεκα πλοῖα τῶν Κερκυραίων εἶχον ἀπέλθει. Ἀνεχώρησε δὲ ἐκ τοῦ ἐν Λοκρίδι Οἰνεῶνος. Οἱ δὲ Ὀζόλαι οὗτοι Λοκροὶ ἦσαν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων καὶ ὤφειλον νὰ ἐνωθῶσι πανστρατιᾷ μὲ τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. ὄντες γείτονες τῶν Αἰτωλῶν καὶ τὰ αὐτὰ ὅπλα φέροντες, ἐνομίζοντο ὅτι μεγάλην ὠφέλειαν ἤθελον παρέξει εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καθότι καὶ τὴν χώραν ἐγνώριζον καὶ τὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν.

96. Διχνυκτερεύσας μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ τοῦ Νεμείου Διὸς ὅπου, ὡς λέγεται, ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος ἐφανεύθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ μέρους ἐκείνου, προρρηθέντος αὐτῷ ὑπὸ τινος χρησμοῦ ὅτι ἐμελλε νὰ πάθῃ τοῦτο ἐν τῇ Νεμέᾳ, ἀνεχώρησεν ἅμα τῇ πρώτῃ καὶ ἐπορεύετο πρὸς τὴν Αἰτωλίαν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν ἐκυρίευσεν τὴν Ποτιδανίαν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τὸ Κροκύλειον, καὶ κατὰ τὴν τρίτην τὸ Τεῖχιον. Ἐκεῖ ἐσταμάτησε καὶ ἔπεμψε τὴν λείαν εἰς τὸ Εὐπάλιον τῆς Λοκρίδος, διότι ἐσκόπευε, μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς χώρας, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Νούπαιτον καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ ἀκολούθως κατὰ τῶν Ὀριονέων, ἐὰν ἠρνοῦντο

νὰ ὑποταχθῶσιν. Ἀλλὰ τοὺς Αἰτωλοὺς δὲν διέλαθον αἱ προκλιτοιμασίαι αὐταί, ἐνόησαν μάλιστα τὸ σχέδιον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς· καὶ ὅταν ὁ στρατὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν χώραν, ὅλοι ἔδραμον πρὸς συνάντησίν του μετ' ἰσχυρῶν δυνάμεων· εἰς τρόπον ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ εἰς τὰ ἔσχατα σύνορα τῶν Ὀφιονέων λαοί, πλησίον τοῦ Μαλικκοῦ κόλπου, Βωμισεῖς καὶ Καλλιεῖς, ἔδραμον εἰς βοήθειαν.

97. Οἱ Μεσσήνιοι ἐξηκολούθουν δίδοντες εἰς τὴν Δημοσθένει τὴν αὐτὴν συμβουλὴν ὡς καὶ πρότερον, παριστῶντες αὐτῷ ὅτι ἤθελαν εἰσθαι εὐκαλὸς ἢ καθυπόταξις τῶν Αἰτωλῶν, καὶ τὸν ἡνάγκηζον νὰ βαδίσῃ ὅσον τάχιστα κατὰ τῶν κωμῶν καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ καταλκμῶνῃ ὅσας εὗρισκε προχείρους, χωρὶς νὰ περιμείνῃ ὥστε νὰ συνκροισθῶσιν ὅλοι αἱ δυνάμεις ἐναντίον του. Ὁ δὲ Δημοσθένης πεισθεὶς εἰς αὐτοὺς καὶ ἀναθείς τὰς ἐλπίδας του εἰς τὴν τύχην, ἐπειδὴ αὕτη οὐδέποτε ἐφάνη αὐτῷ ἐναντίῳ, δὲν περιέμεινε τοὺς Λακρούς οἵτινες ἐμελλον νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειάν του (μολονότι εἶχε μεγίστην ἀνάγκην ψιλῶν ἀκουτιστῶν) ἀλλὰ προχωρήσας κατὰ τοῦ Αἰγιτίου ἐκυρίευσεν αὐτὸ ἀμαχητί, διότι οἱ κῆτοιχοι ἔφυγον καὶ ἀπεσύρθησαν ἐπὶ τῶν λόφων τῶν ὑπὲρ τὴν πόλιν· ἦτο δὲ ἡ πόλις αὕτη ἐκτισμένη ἐπὶ μέρους ὑψηλοῦ, ὀγδοήκοντα σταδίους ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης. Οἱ δὲ Αἰτωλοὶ οἵτινες εἶχον φθάσει εἰς βοήθειαν τοῦ Αἰγιτίου) προσέβηλλον τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους, ὁρμῶντες πανταχόθεν ἐκ τῶν λόφων καὶ ἀκοντίζοντες αὐτούς. Καὶ ὅτε μὲν ἐπροχώρει ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων, ὑπεχώρουν, ὅτε δὲ ἀνεχώρει ἐπεταίηεντο. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μάχης, ἥτις συνίστατο εἰς διώξεις καὶ ὑποχωρήσεις, διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, καὶ κατ' ἀμφοτέρως τὰς περιπτώσεις οἱ Ἀθηναῖοι ἐφάνησαν ὑποδεσπτεροί.

98. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνόσω μὲν οἱ τοξόται εἶχον τὰ βέλη των καὶ ἠδύναντο νὰ τὰ μεταχειρίζωνται, ἀνταῖχον· διότι οἱ Αἰτωλοὶ, ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι, ὑπεχώρουν το-

ξευόμενοι· φονευθέντες ὁμῶς τοῦ τοξάρχου διεσπάρησαν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐκουράσθησαν ὑπὸ τῆς ἀδιακόπου ἐπιναλήψεως τῶν αὐτῶν κινημάτων· τότε οἱ Αἰτωλοὶ, διπλασιάζοντες τὰς προσπαθείας των, ἐκάλυψαν αὐτοὺς διὰ βελῶν, εἰς τρόπον ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἐτράπησαν ἐπὶ τέλους εἰς φυγὴν, καὶ πίπτοντες εἰς χαράδρας ἀδιεξόδου· καὶ εἰς μέρη τὰ ὁποῖα δὲν ἐγνώριζον, κατεστρέφοντο διότι ὁ ὁδηγὸς τῶν ὁδῶν, Χρόμων ὁ Μεσσήνιος, εἴχετο ἤδη φονευθῆ. Οἱ δὲ Αἰτωλοὶ, τυχύποδες καὶ ἐλαφροῦς ὠπλισμένοι, ἡκόντιζον τοὺς φυγάδας καὶ κατὰ πόδας διώκοντες τοὺς ἔρθκνον καὶ τοὺς ἐφόνευον· τοὺς πλείους τοὺς ὁμῶς, ἀμκρτήσαντας τῆς ὁδοῦ καὶ ἐμπασόντας εἰς δάσος ἀδιέξοδον, ἀνάψκντες πῦρ κατέκκυσαν. Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς ἐντελῆ ὄλεθρον περιελθόντες, ἔφυγον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, καὶ μόλις οἱ περισωθέντες ἡδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν Θάλασσαν καὶ τὸν Οἰνεῶνα τῆς Λοκρίδος ἐκ τοῦ ὁποῖου εἶχον ἀναχωρήσει. Ἀπέθκνον δὲ καὶ ἐκ τῶν συμμάχων πολλοὶ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων ἐκτὸν εἶκοσιν ὀπλῖται· τοσοῦτοι ἦσαν κατὰ τὸ πλῆθος οἱ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἐκεῖνοι πολεμιστὰς τοὺς ὁποῖους ἀπώλεσαν ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ ἕτερος στρατηγὸς Προκλῆς. Τοὺς δὲ νεκροὺς συνελθόντας διὰ συθέλης πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Νεὺπακτον καὶ ὑπερον ἐκομίσθησαν διὰ τῶν πλοίων εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἔβαινε περὶ τὴν Νεὺπακτον καὶ τὰς πέριξ πόλεις, φοβούμενος τὴν ὀργὴν τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰ πεπραγμένα.

99. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι οὔτινες ἦσαν περὶ τὴν Σικελίαν ἐπλευσαν πρὸς τὴν Λοκρίδα, καὶ ἀποβιβασθέντες ἐνίκησαν τοὺς ἐναντίον των ὀρχμόντας Λοκροὺς καὶ κατέλαβον ἰσχυρὰν τινὰ θέσιν κειμένην εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ.

100 Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Αἰτωλοὶ, ἔχοντες πέμ-

ψει προηγουμένως πρέσβεις εἰς Κόρινθον καὶ εἰς Λακεδαιμόνα, τὸν Ὀφιονέα Τόλοπον, τὸν Εὐρυτῆνα Βοριάζην καὶ τὸν Ἀπόδωτον Τίσανδρον, ἐπέτυχον νὰ τοῖς ἀποσταλῇ στρατὸς προωρισμένος νὰ προσέλθῃ τὴν Ναύπακτον ἣτις εἶχε προσκαλέσει τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἐξέπεμψαν οἱ Λακεδαιμόνιοι περὶ τὸ ὀθινόπωρον τρισχιλίους ὀπλίτας ἐκ τῶν συμμάχων. Τούτων πεντακόσιοι ἦσαν ἐκ τῆς ἐν Τραχίνι πόλεως Ἑρκαλείας, νεοκτίστου τότε οὔσης· ἀρχηγὸς δὲ τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς ἦτο ὁ Σπικριάτης Εὐρύλοχος, τὸ ὁποῖον συνώδευον οἱ Σπικριῆται Μακάριος καὶ Μενεάριος.

101. Συνκροισθέντος τοῦ στρατεύματος εἰς Ἀελοφύας, ὁ Εὐρύλοχος ἐπεμψε κήρυκα εἰς τοὺς Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας, διότι καὶ δι' αὐτῶν ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς Ναύπακτον καὶ διότι ἤθελε νὰ τοὺς ἀποσπᾷ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Εἰς τὴν διαπραγματεύσιν αὐτὴν τὸν ἐβρόθήσαν πρὸ πάντων οἱ Λοκροὶ τῆς Ἀμφίσσης διὰ τὸν φόβον τὸν ὁποῖον τοῖς ἐνέπνεε τὸ μῆκος τῶν Φωκίων. Αὐτοὶ δὲ πρῶτοι δόντες ὁμήρους, ὑπεχρέωσαν καὶ τοὺς ἄλλους, οἵτινες ἐφοβοῦντο τὴν προσέγγισιν τοῦ στρατοῦ, νὰ δώσωσι καὶ αὐτοί. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπεισαν τοὺς Μυονεῖς (διὰ τούτων δὲ εἶναι δυσχερεστέρα ἢ εἰς τὴν Λοκίδα εἴσοδος), ἔπειτα δὲ τοὺς Ἰπνεῖς, τοὺς Μεσσαπίους, τοὺς Τριταεῖς, τοὺς Χαλαίους, τοὺς Τολοφωνίους, τοὺς Ἠσσίους καὶ τοὺς Οἰανθεῖς. Πάντες δὲ οὗτοι καὶ συναξεστράτευσαν. Οἱ δὲ Ὀλπικῆαι ἔδοσαν μὲν ὁμήρους, ὅμως δὲν συναξεστράτευσαν· καὶ οἱ Ἰγάται δὲν ἔδοσαν ὁμήρους εἰμὴ ἀφοῦ ἐκυριεύθη ἡ κώμη των, ἣτις ἐκκατετο πόλις.

102. Ὅταν ὅλα ἡτοιμάσθησαν καὶ οἱ ὁμηροὶ κατετέθησαν εἰς τὸ Κυτίνιον τὸ Λωρικόν, ὁ Εὐρύλοχος ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ στρατοῦ κατὰ τῆς Ναυπάκτου διὰ τῶν Λοκρῶν, καὶ καθ' ὁδὸν ἐκυρίευσε τὰς πόλεις τοῦ Οἰνεῶνος καὶ τοῦ Εὐπκλίου αἵτινες εἶχον ἀρνηθῇ νὰ ἐνωθῶσι

τὴν συμμαχίαν τῶν Συρακουσίων ἐνεκα τῆς τυραννικῆς αὐτῶν διοικήσεως καὶ ἐγκολπωθῇ τοὺς Ἀθηναίους, προσέβαλον ἀπὸ κοινοῦ τὴν Ἰνῆσσαν, μικρὰν Σικελικὴν πόλιν τῆς ὁποίας τὴν ἀκρόπολιν κατεῖχον οἱ Συρακούσιοι· μὴ δυνηθέντες ὅμως νὰ τὴν κυριεύσωσιν, ἀνεχώρησαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνεχώρησιν ἐκείνην οἱ σύμμαχοι οἵτινες ἐβλάδιζον ὀπισθεν τῶν Ἀθηναίων, προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων τοῦ φρουρίου, αἵτινες ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν, ἔτρεψαν μέρος τοῦ στρατοῦ εἰς φυγὴν καὶ ἐφόνευσαν οὐκ ὀλίγους. Μετὰ τὸ συμβῆναι τοῦτο ὁ Λάχης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιχειρήσαντες ἀποβάσεις τινὰς ἐν τῇ Λοκρίδι, ἐνίκησαν πλησίον τοῦ Καικίνου ποταμοῦ τριακοσίους Λοκροὺς ἐλθόντας νὰ τοὺς πολεμήσωσι μετὰ τοῦ Προξένου καὶ Καπκτωνος καὶ λαβόντες ὅπλα ἀπεχώρησαν.

104. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ Ἀθηναῖοι ἐκπορεύισαν τὴν Δῆλον ὑπακούοντας εἰς χρησμόν τινα. Ἦδη ὁ τύραννος Παισίστρατος εἶχε καθαρῶς αὐτὴν πρότερον, ὅχι καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἑκτασιν, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ μέρος τῆς νήσου ὅπου ἐφαίνετο ὁ νῆκος· τότε δὲ ἐκαθάρισθη ὁλόκληρος κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ὅλοι οἱ τέφροι ὅσοι εὗρεθησαν ἐκεῖ ἀφῆρέθησαν, καὶ ἐδόθη διαταγὴ μήτε θάνατος μήτε τοκετός νὰ μὴ γίνεται ἐν τῇ νήσῳ, ἀλλ' οἱ ψυχρὸν γινώσκοντες καὶ αἱ ἐτοιμόγενοι γυναῖκες νὰ διασκορμίζωνται εἰς τὴν Ῥήνειαν. Τόσον ὀλίγον δὲ ἀπέχει ἡ Ῥήνεια ἀπὸ τῆς Δήλου ὥστε ὁ τύραννος τῶν Σαμίων Πολυκράτης, οἷτις ἐπὶ τινι χρόνῳ εἶχεν ἰσχυρὸν ναυτικὸν καὶ ὑπετάξεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του τὰς ἄλλας νήσους, κυριεύσας τὴν Ῥήνειαν τὴν ἀνέθηκεν εἰς τὸν Δῆλιον Ἀπόλλωνα δέσας αὐτὴν δι' ἀλύτῳ μετὰ τῆς Δήλου. Καὶ τότε κατὰ πρῶτον μετὰ τὴν κάθαρσιν ἐώρτασαν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἀνὰ πᾶσαν πενταετίαν τελούμενα Δήλια. Ἀλλοτε, εἰς ἀπωτάτην ἐποχὴν, ἐγένετο εἰς Δῆλον μεγάλη συρροὴ Ἰώνων καὶ γαιτόνων νησιωτῶν οἵτι-

νες μετέδρανον τὸν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καθὼς σήμερον μεταδραίνουσιν οἱ Ἴωνες εἰς τὰ Ἑρᾶσι. Ἐγένετο δὲ αὐτόθι ἀγὼν γυμνικὸς καὶ μουσικὸς, καὶ αἱ πόλεις ἔπεμπον χορούς. Τοῦτο μνηστεύει καὶ ὁ Ὅμηρος εἰς τοὺς ἀκολούθους στίχους τοῦ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνου·

« Ἄλλ' ὦ Φοῖβε, εἰς τὴν Δῆλον πρὸ πά-των τέρπεται ἡ ψυχὴ σου· ἐκεῖ συναθροίζονται οἱ μακροχίτωνες Ἴωνες μὲ τὰ τέκνα καὶ τὰς συζύγους των πρὸς τιμὴν σ' οὐ. Ἐκεῖ, διὰ τῆς ὀρχήσεως καὶ ἰὰ τοῦ ὁμιατοῦ, σὲ τέρπουσιν ἀγωνιζόμενοι· »

Ὅτι δὲ ὑπῆρχε καὶ ἀγὼν μουσικῆς καὶ ἔρχοντο ὅπως ἀγωνισθῶσι περὶ αὐτῆς, μνηστεύει τοῦτο διὰ τῶν ἄλλων στίχων τοῦ αὐτοῦ ὕμνου. Διότι ὑμνήσας τὸν Δηλιακὸν χορὸν τῶν γυναικῶν, τελειώνει τὸν ἔπαινον διὰ τῶν ἐξῆς ἐπῶν ἐν τοῖς ὑποίοις ποιεῖται μνείαν καὶ ἐκυτοῦ.

« Καὶ εἴησαν ἡμῖν ἴλεοι ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις· ὑμεῖς δὲ πάντα, χεῖρεται. Ὅταν βραδύτερον ξένος τις ταλαιπωρηθεὶς ἔλθῃ ἐνταῦθα καὶ σᾶς ἐρωτήσῃ· ὦ κόραι, ποῖος ἐξ ὅλων τῶν αἰοιδῶν ὕσιν ἔρχονται εἰς τὰ μέρη ταῦτα εἶναι μᾶλλον εὐάρεστος εἰς ἡμᾶς καὶ ποῖος σὴν τέρπει περισσότερον διὰ τῶν ᾠμάτων του; Μεμνησθέ μου τότε καὶ ἀπαιρήθητε ὅλαι μετὰ φωνῆς προτινοῦς· Ὁ τυφλὸς, ὁ κατοικῶν εἰς τὴν πετρώδη νῆσον τῆς Χίου »

Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς ὁ Ὅμηρος ὑπέδειξεν ὅτι ἄλλοτε ἐγένετο μεγάλη συρροή καὶ ἐορτὴ εἰς τὴν Δῆλον· ὅστερον δὲ τοὺς μὲν χορούς καὶ τὰ ἀναθήματα ἐξήκολούθουν καὶ πέμπουσιν οἱ νησιῶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ἀγῶνες ὁμῶς καὶ τὰ ἄλλα κατελύθησαν πιθανῶς ὑπὸ τῶν συμφορῶν, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἀποκατέστησαν αὐτοὺς πάλιν προσέσαντες καὶ ἵπποδρομίας αἵτινες δὲν ὑπῆρχον πρότερον.

103. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ Ἀμπερκιώται, συμφώνως μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ἣν εἶχον δώσει εἰς τὸν Εὐρύλοχον διὰ καὶ χρητήσῃ τὸν στρατὸν του, ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ Ἀμπερλοχικοῦ Ἄργους μετὰ τρισχιλίων ὀπλιτῶν καὶ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἀργεῖαν κατέλαβον τὰς Ὀλπας, τεῖχος ἰσχυρὸν ἐπὶ λόφου πλησίον τῆς θαλάσσης,

τὸ ὅποτον κτίσαντες ἄλλοτε οἱ Ἀκρυνᾶνες μετεχειρίζοντο ὥς κοινὸν δικαστήριον· ἀπέχει δὲ τοῦτο εἰκοσιπέντε σταδίου ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀργείων, ἥτις εἶναι παρθολοκισία. Ἐκ τῶν Ἀκρυνᾶνων, μέρος μὲν ἔσπευσε πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀργούς, μέρος δὲ ἐστρατοπεδεύσατο εἰς χωρίον τι τῆς Ἀμφιλοχίας ὅπερ καλεῖται Κρήνη· ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν ἔνωσιν τῶν Ἀμπρακκιωτῶν μετὰ τοῦ Εὐρυλόχου καὶ τῶν Πελοποννησίων. Ἐπεμφαν ἐπίσης νὰ προσφέρωσι τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Δημοσθένην ὅστις ὑπῆρξε στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ, καὶ εἰδοποίησαν τὰ εἴκοσι πλοῖα τῶν Ἀθηναίων τὰ ὅποια εὗρίσκοντο περὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ ὅποια ἐκυβερνῶντο παρὰ τοῦ Ἱεροφῶντος τοῦ Ἀντιμνήστου. Ἀπέστειλαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὰς Ὀλπας Ἀμπρακκιῶται ἄγγελον εἰς τὴν Ἀμπρακίαν διὰ νὰ ζητήσωσι πολλὴν συνδρομήν. Ἐφοβοῦντο μήπως οἱ μετὰ τοῦ Εὐρυλόχου δὲν δυνήθωσι νὰ διέλθωσι διὰ τῶν Ἀκρυνᾶνων καὶ ἀνταγκασθῶσι νὰ πολεμήσωσι μόνοι τῶν ἢ νὰ κινδυνεύσωσιν ἐὰν ἐπεχείρουν ὑποχωρεῖν.

106. Οἱ μὲν λοιπὸν μετὰ τοῦ Εὐρυλόχου Πελοποννησιοί, ἅμα ἔμαθον τὴν ἀριζὴν τῶν Ἀμπρακκιωτῶν εἰς τὰς Ὀλπας ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ Προσγίου καὶ ἔσπευσαν νὰ τοὺς συναντήσωσι. Καὶ διαβάντες τὸν Ἀγελῶν ἐχώρουν διὰ τῆς Ἀκρυνᾶνις, μεινέσης ἐρήμου ἕνεκ τῆς συγκεντρώσεως τῶν κατοίκων της εἰς τὸ Ἀργεῖ, ἐν δεξιᾷ μὲν ἔχοντες τὴν πόλιν τῶν Στρατίων καὶ τὴν φρουρὰν αὐτῶν, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν ἄλλην Ἀκρυνᾶνιαν. Διελθόντες τὴν χώραν τῶν Στρατίων ἐχώρουν διὰ τῆς Φυτίαις, ἔπειτα διὰ τῶν ἐσχάτων τοῦ Μεδεῶνος καὶ διὰ τῆς Λιμναΐαις· εἰσῆλθον δὲ εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀργείων ἥτις δὲν ἦτο ἀκόμη Ἀκρυνᾶνις, ἀλλὰ χώρα φιλική. Φηλόσαντες εἰς τὸ ὄρος Θύακον, ὅπερ εἶναι ἄγριον, ἐχώρουν δι' αὐτοῦ καὶ κατέβησαν εἰς τὴν Ἀργεῖαν νυκτὺς ἤδη ἐπελθούσης, καὶ διελθόντες ἀπαρτήρητοι μεταξὺ

τῆς πόλεως τῶν Ἀργείων καὶ τῆς φρουρᾶς τῶν ἐν ταῖς Κρήναις Ἀκαρνάνων, ἠνώθησαν μετὰ τῶν ἐν ταῖς Ὀλπαις Ἀκαρνάνων.

107. Ἐνωθέντες οὕτω ἐσταμάτησαν ἄμικ τῇ ἡμέρᾳ πλησίον τῆς καλουμένης Μητροπόλεως ὅπου καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἦλθον μετὰ τῶν εἴκοσι πλοίων εἰς τὸν Ἀμπρακικὸν κόλπον διὰ τὴν βοήθησιν τοῖς Ἀργείοις. Ἦλθεν ὡσαύτως καὶ ὁ Δημοσθένης ὁδηγῶν διακοσίους ὀπλίτας Μεσσηνίους καὶ ἐξήκοντα τοξότας Ἀθηναίους. Καὶ τὰ μὲν πλοῖα ἠγκυροβόλησαν ἐνώπιον τοῦ λόφου τὸν ὀπίσθιον κατέχουσιν αἱ Ὀλπαι· οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες καὶ ὀλίγοι Ἀμφιλόχοι (ἐπεὶ δὴ οἱ περισσότεροι ἐκρυσθύνοντο διὰ τῆς βίας ὑπὸ τῶν Ἀμπρακιωτῶν) συνελθόντες ἤδη εἰς τὸ Ἄργος ἠτοιμάζοντο τὴν πολεμήσασιν τοὺς ἐναντίους καὶ ἐξελέξαντο ἡγεμόνα ὅλου τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ τὸν Δημοσθένην συνεργούντων καὶ τῶν ἰδίων ἐαυτῶν στρατηγῶν. Οὗτος δὲ προταγαγὼν τὸν στρατὸν πλησίον τῆς Ὀλπης ἐστρατοπεδεύσατο ἐκεῖ· βαθεῖα δὲ χερᾶ ἔχουσα τοὺς δύο στρατούς. Καὶ ἐπὶ πάντε μὲν ἡμέρας ἡσύχαζον, κατὰ δὲ τὴν ἕκτην παρετήχθησαν ἀμφοτέρω πρὸς μάχην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων ἦτο ἰσχυρότερος καὶ κατεῖχε μέγα δίκστημα, φοβηθεὶς ὁ Δημοσθένης μήπως κυκλωθῇ, ἔθεσεν ἐνέδρην εἰς ὁδὸν τινα κοίλην καὶ λοχμώδη ὀπλίτας καὶ ψιλοὺς τετρακοσίους ἐν ὅλοις ἵνα κατὰ τὴν συμπλοκὴν ἐγερθῶσι καὶ προσβάλωσι κατὰ νῶτον τὸν ἐχθρὸν πρὸς τὸ μέρος ὅπου οὗτος ἔθελεν εἶσθαι ὑπέρτερος κατὰ τὸν ἀριθμὸν. Ἀφοῦ ἀμφοτέρω ἠτοιμάσθησαν, ἦλθον εἰς χεῖρας, καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης κατεῖχε τὸ δεξιὸν κέρας μετὰ τῶν Μεσσηνίων καὶ ὀλίγων Ἀθηναίων, τὸ δὲ ἄλλο, τεταγμένον εἰς σώματα κεχωρισμένα, κατεῖχον οἱ Ἀκαρνᾶνες μετὰ τῶν ἀκοντιστῶν Ἀμφιλόχων, οἵτινες ἦσαν παρόντες εἰς τὴν μάχην. Οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Ἀμπρακιωταὶ ἦσαν

ἀνγκλιζ τεταγμένοι, πλὴν τῶν Μαντινέων, οἵτινες ἦσαν συνήθροισμένοι πρὸς τὸ ἀριστερὸν κέρας, ἀλλ' ὅχι εἰς τὴν ἐσχατιάν τὴν ὀπίαν κατεῖχεν ὁ Εὐρύλοχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ οἵτινες ἦσαν ἀπέναντι τῶν Μεσσηνίων καὶ τοῦ Δημοσθένους.

108. Ἦδη ἡ συμπλοκὴ ἐγένετο καὶ τὸ κέρας τῶν Πελοποννησίων, ὑπέρτερον κατὰ τὸν ἀριθμὸν, περιεκύκλου τὸ δεξιὸν τῶν ἐναντίων, ὅταν οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας Ἀκαρνᾶνες ἐπιπεσόντες κατ' αὐτοῦ τὸ προσέβαλον ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ τὸ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, οὕτως ὥστε μὴ δυνηθὲν νὰ ὑπομείνῃ τὴν προσβολὴν καὶ καταληφθὲν ὑπὸ φόβου παρέσυραν ἐν τῇ φυγῇ του καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατεύματος· διότι ἅμα εἶδον οἱ Πελοποννήσιοι κατεστρεφόμενον τὸ ὑπὸ τὸν Εὐρύλοχον σῶμα, ὅπερ ἦτο καὶ τὸ κρείττον, ἐφοβήθησαν πολὺ περισσώτερον. Οἱ Μεσσήνιοι οἵτινες εὕρισκοντο εἰς τὸ μέρος τοῦτο διεξήγαγον τὸ πλεῖστον τοῦ ἔργου· οἱ δὲ Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας ἐνίκων τὸ καθ' ἑκαστοὺς καὶ ἐδίωζαν τὸν ἐχθρὸν πρὸς τὸ Ἄργος, διότι εἶναι οἱ μυχμώτατοι τῶν περὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα κατοικοῦντων. Ἀλλ' ὅταν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εἶδον τὴν ἦτταν τοῦ πλειοτέρου στρατοῦ, πιεζόμενοι καὶ αὐτοὶ ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἀκαρνάνων, μόλις ἐσώθησαν εἰς τὰς Ὀλπας. Πλεῖστοι ὅμως αὐτῶν ἐφονεύθησαν ἀτάκτως καὶ συγκεχυμένως πίπτοντες ἐν μέσῳ τοῦ ἐχθροῦ. Μόνοι οἱ Μαντινεῖς ὑπεχώρησαν ἐν καλῇ τάξει μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ. Καὶ ἡ μὲν μάχη ἐτελείωσε περὶ τὴν ἑσπέραν.

109. Τὴν ἐπιούσαν δὲ ὁ Μενεδάκιος, ὅστις παρέλαβε τὴν στρατηγίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐρύλοχου καὶ τοῦ Μακκάρου, ἀπορῶν πῶς, ὕστερον ἀπὸ τοιαύτην ἦτταν, θὰ ὑπομείνῃ τὴν πολιορκίαν, κεκλεισμένος ὢν διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης ὑπὸ τῶν Ἀστικῶν πλοίων, ἡ πῶς θὰ σωθῇ ἐὰν ὑπεχώρῃ, πέμπει πρὸς τὸν Δημοσθέ-

νην καὶ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀκαρνάνων λόγον περὶ σπονδῶν καὶ ἀνχωρήσεως· καὶ παραλαβῆς τῶν νεκρῶν. Οὗτοι δὲ συνήνεσαν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην αἵτησιν, ἕστησαν τρόπαιον καὶ ἐσύναξαν τοὺς ἐαυτῶν νεκροὺς, τρικκοσίους τὸν ἀριθμόν· ἄλλὰ δὲν ἐπέτρεψαν φανεράν ἀνχωρήσιν εἰς ὅλους· μόνον ὁ Δημοσθένης, τῇ συναινέσει τῶν συστρατῆγων Ἀκαρνάνων, ἐπέτρεψε κρυφίως εἰς τοὺς Μαντινεῖς, εἰς τὸν Μενεδάειον, εἰς τοὺς ἄλλους ἀρχηγοὺς τῶν Πελοποννησίων καὶ εἰς τοὺς ἐπισημοτέρους τοῦ στρατοῦ νὰ ἀποχωρήσωσι ταχέως, θέλων νὰ ἀπομωνώσῃ τοὺς Ἀμπρρκιώτας καὶ τὴν πλῆθος τῶν μισθωτῶν ξένων καὶ νὰ κατηρθώσῃ νὰ ἐκπέσωσι παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τῶν χωρῶν ἐκείνων οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι περικτιῶν αὐτοὺς ὡς προδότας προτιμήσαντας· μᾶλλον τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν σωτηρίαν. Καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι συνάχοντες τοὺς νεκροὺς ἔθαπτον αὐτοὺς ταχέως καὶ ὅπως ἡδύναντο, καὶ ἐκεῖνοι εἰς οὓς εἶχε δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ ἀποχωρήσωσι περιέμενον τὴν κατ'ἄλληλον στιγμήν ὅπως ἐκτελέσωσι τοῦτο κρυφίως.

110. Εἰς δὲ τὸν Δημοσθένην καὶ τοὺς Ἀκαρνάνους ἀγγέλλεται ὅτι οἱ Ἀμπρρκιώται τῆς πόλεως, εἰς τὴν πρώτην ἐκ τῶν Ὀλπῶν ἀγγελίαν, ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν πενδημεῖ, διὰ τῆς χώρας τῶν Ἀμφιλόχων, σκοπεύοντες νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν ἐν ταῖς Ὀλπαῖς καὶ χωρὶς νὰ ἡξεύρωσι τίποτε ἐκ τῶν ἐκεῖ συμβάντων. Εὐθὺς λοιπὸν ὁ Δημοσθένης πέμπει μέρος τοῦ στρατοῦ διὰ νὰ στήσῃ ἐκ τῶν προτέρων ἐνέδρας εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς ἄχυράς θέσεις. Μετὰ τοῦ ἐπιλοιποῦ δὲ στρατοῦ παρεσκευάζετο νὰ δράμῃ κατ' αὐτῶν.

111. Ἐν τούτοις οἱ Μαντινεῖς καὶ οἱ μεθ' ὧν ἐσυνθηκολόγηται ἐξελθόντες ἐπὶ προφάσει νὰ συλλέξωσι λάχνα καὶ φρύγανα ἀνεχώρησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, συλλέγοντες ἐκεῖνα διὰ τὰ ὅποια δῆθεν ἐξήλθον· ὅταν δὲ ἐφθίσαν πέραν τῆς Ὀλπης, ἔσπευσαν τὴν πορείαν των.

Οἱ δὲ Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ ἄλλοι οἵτινες ἔμενον συνη-
θροισμένοι ἐννοήσαντες τὴν ἀνχωρήσιν τῶν, ὤρμησαν
καὶ αὐτοὶ καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι, θέλοντες νὰ τοὺς
φθάσωσιν. Οἱ Ἀκαρνεῖς ἐνόμισαν κατ' ἀρχὰς ὅτι ὅλοι
ἀνεχώρουν ἀνευ συνθήκης, καὶ διὰ τοῦτο ἤρχισαν νὰ
καταδιώκωσι τοὺς Πελοποννησίους· καὶ μάλιστα στρα-
τηγούς τινες οἵτινες ἀνθίσταντο εἰς τὴν καταδίωξιν καὶ
ἔλεγον ὅτι ὑπῆρχε σύμβασις, εἰς στρατιώτης Ἀκαρνεῶν
τοὺς ἐκτύπησε διὰ τοῦ ἀκοντίου του νομίζων αὐτοὺς
προδότας· ἐπὶ τέλους ὅμως τοὺς μὲν Μκντινεῖς καὶ Πε-
λοποννησίους ἀφῆκαν νὰ διέλθωσι, τοὺς δὲ Ἀμπρακιώ-
τας ἀπέκτεινον. Πολλὴ δὲ φιλονεικία ἐπεκράτησε καὶ
ἄγνοια τίς ὁ Ἀμπρακιώτης καὶ τίς ὁ Πελοποννήσιος.
Καὶ διακρίσιν μὲν περίπου ἐξ αὐτῶν ἐφανεύθησαν, οἱ δὲ
ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἀγραῖδα, ὁμορον οὖσαν, ὅπου
ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀγραίων Σαλύνθιος, φίλος ὢν, ὑπεδέξα-
το αὐτούς.

112. Οἱ δὲ ἐκ τῆς πόλεως Ἀμπρακιῶται φθάνουσιν
εἰς τὴν Ἰδομένην· εἶναι δὲ ἡ Ἰδομένη δύο λόφοι ὑψηλοί.
Ἦτο ἤδη νύξ ὅταν οἱ προαποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Δημο-
σθένους στρατιῶται προκατέλαβον τοὺς Ἀμπρακιώτας
καὶ ἐφθασαν ἀπρὸς τὴν εἰσόδον εἰς τὸν μεγαλειτερον ἐξ αὐ-
τῶν· οἱ Ἀμπρακιῶται οἵτινες εἶχον ἐπίτηδες ἀναβῆ ἐπὶ
τοῦ μικροτέρου, διενυκτέρευσαν ἐκεῖ. Ὁ δὲ Δημοσθένης
δειπνήσας ἐχώρει μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου στρατεύματος ἅμα
τῇ ἐσπέρᾳ. Καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ ἡμίτου στρατοῦ
ἦλθεν εἰς τὸ στενόν, τὸ δὲ ἄλλο ἡμισυ διευθύνετο διὰ
τῶν Ἀμφιλοχικῶν ὁρέων. Ἀμα τῷ ὄρθρῳ ἐπιπίπτει κατὰ
τῶν Ἀμπρακιωτῶν, ἔτι κοιμωμένων καὶ μὴ ἐννοησάν-
των τὰ γενόμενα ἀλλὰ νομισάντων ὅτι οἱ ἐπερχόμενοι
ἦσαν φίλοι· διότι ἐπίτηδες ὁ Δημοσθένης προσέταξε
πρώτους τοὺς Μεσσηνίους καὶ προσέταξε νὰ προαγορεύ-
ωσι τὸν ἐχθρὸν λαλοῦντες τὴν Δωρικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ
ἐμπνεύσωσιν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς προθύλους· ἄλλως

τε δὲ ἦτο ἀκόμῃ νύξ καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναγνω-
ρισθῶσιν. Ἄμκ λοιπὸν ἐπέπεσε κατὰ τοῦ στρατεύματος
τῶν Ἀμπρακιωτῶν, τὸ ἔφερεν εἰς ἀταξίαν καὶ τοὺς μὲν
πολλοὺς αὐτῶν ἐφόνευσαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον ταχέως
πρὸς τὰ ὄρη. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ ὁδοὶ ἦσαν προκατεilha-
μέναι καὶ συγχρόνως οἱ Ἀμφίλοχοι ἐγνώριζον τὴν ἰδίαν
ἐκυτῶν χώραν καὶ ἦσαν ψιλοὶ ἐναντίον ὁπλιτῶν, ἐνῶ
οὗτοι ἀγνοοῦντες τὰς διόδους δὲν ἤξευρον πρὸς ποῖον
μέρος νὰ τραπῶσιν, ἐπιπτον εἰς χαράδρας καὶ τὰς προη-
τοιμασμένας ἐνέδρας καὶ διεσθείροντο. Ἐφευγον δὲ πρὸς
πάσας τὰς διευθύνσεις καὶ τινες ἐτρέπησαν πρὸς τὴν
θάλασσαν ἥτις δὲν ἀπέχετο πολὺ, καὶ ἄμα εἶδον τὰ Ἀτ-
τικὰ πλοῖα ἅτινα παρέπλεον καθ' ἣν στιγμήν ἐγένετο ἡ
τροπή, διευθύνθησαν πρὸς αὐτὰ κολυμβῶντες, προτι-
μῶντες ἐν τῷ τρώμφῳ των νὰ ἀπολεσθῶσι διὰ τῆς χειρὸς
τῶν ἐν ταῖς πλοίοις, ἐὰν ἦτο ἀνάγκη, παρὰ διὰ τῆς χει-
ρὸς τῶν βαρβάρων καὶ ἐχθίστων Ἀμφιλόχων. Οἱ μὲν Ἀμ-
πρακιῶται λοιπὸν τοιαύτην δεινὴν ἦσαν παθόντες, ἐσώ-
θησαν εἰς τὴν πόλιν ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν· οἱ δὲ Ἀκκρ-
νῆες σκυλεύσαντες τοὺς νεκροὺς καὶ στήσαντες τρόπικα,
ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ἄργος.

113- Τὴν ἐπιούσαν ἡλθε πρὸς αὐτοὺς κήρυξ ἐκ μέρους
τῶν Ἀμπρακιωτῶν, οἵτινες ἐκ τῆς Ὀλπης εἶχον κατα-
φύγει εἰς τοὺς Ἀργεῖους, διὰ νὰ ζητήτῃ τὰ σώματα
τῶν ἀνδρῶν οἵτινες ἐφρονεύθησαν μετὰ τὴν πρώτην μά-
χην, ὅτε μετὰ τῶν Μαντινέων καὶ τῶν ὑποσπόνδων
ἐξῆλθον ἄσπονδοι. Ἰδὼν δὲ ὁ κήρυξ τὰ ὅπλα τῶν ἐκ τῆς
πόλεως Ἀμπρακιωτῶν, ἐθαύμαζε τὸ πλῆθος αὐτῶν,
διότι δὲν ἐγνώριζε τὸ πᾶν, ἀλλ' ἐνόμιζεν ὅτι ἦσαν
τῶν συμπολιτῶν του. Ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τινος διὰ τί
θαυμάζει καὶ πόσαι ἐξ αὐτῶν εἶχον φονευθῇ· ἐνόμιζε
δὲ ὁ ἐρωτῶν ὅτι ὁ κήρυξ ἀπετέλει μέρος τῶν ἐν ταῖς
Ἰδουμένησι. Ὁ κήρυξ ἀπεκρίθη περὶ τοὺς δικοστίους.
Ἐπολαβὼν δὲ ὁ ἐρωτῶν εἶπεν· ὅλλ' αὐτὰ τὰ ὅπλα δὲν

εἶναι διακοσίων ἀνδρῶν ἀλλὰ πλεόν τῶν χιλίων» ἅπε-
 κρίθη πάλιν ὁ κήρυξ ἄδεν εἶναι λοιπὸν τῶν ἀνδρῶν οἵ-
 τινες ἐμάχοντο μεθ' ἡμῶν; » ὁ συνομιλῶν εἶπε «ναὶ, ἐάν
 σεῖς ἐπολεμήσατε χθές ἐν Ἰδομένη»· «ἀλλ' ἡμεῖς δὲν
 ἐπολεμήσαμεν χθές μετ' ἐκκέναν, ἀλλὰ προχθές ἐν τῇ ὑπο-
 χωρήσει»· «καὶ ἡμεῖς ἐπολεμήσαμεν χθές πρὸς αὐτοὺς
 ἐξεληθόντας ἐκ τῆς πόλεως τῶν Ἀμπρακιωτῶν ὅπως βοή-
 θήσωσι τοὺς συμπατριώτας τῶν». Ἄμκ ἤκουσε ταῦτα
 ὁ κήρυξ καὶ ἐνόησεν ὅτι ἡ πεμφθεῖσα ἐκ τῆς πόλεως
 βοήθεια εἶχε καταστροφῇ, στενάζει βαθείως καὶ κατα-
 πλῆγεις διὰ τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς, ἀνεχώρησεν
 ἀμέσως ἄπρακτος χωρὶς νὰ ζητήσῃ πλεόν τοὺς νεκρούς.
 Ἐν τῷ παρόντι δὲ πολέμῳ ἡ καταστροφὴ αὕτη ὑπῆρξεν ἡ
 μεγίστη ἀφ' ὅσας ὑπέστη ἑλληνικὴ πόλις ἐντὺς τοσοῦτον
 ὀλίγων ἡμερῶν. Δὲν ἐμνημόνευσεν δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν
 ἀποθανόντων διότι λέγεται ὅτι ἀπώλετο ἀπίστευτον πλῆ-
 θος ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς πόλεως· ἤξεύρω ὁμῶς ὅτι
 ἐάν οἱ Ἀκαρνᾶνες καὶ οἱ Ἀμφίλοχοι ἤθελον νὰ καταλάβ-
 ωσι τὴν Ἀμπρακίαν, πειθόμενοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους
 καὶ τὴν Δημοσθένην, θὰ ἠδύναντο εὐκολώτατα νὰ πρί-
 ξωσι τοῦτο· ἀλλ' ἐφοβήθησαν μήπως οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχον-
 τες αὐτὴν, κατασταθῶσι γείτονες ἐπιφθοῖ.

114. Μετὰ ταῦτα ἀπονείμνεται τὸ τρίτον μέρος τῶν
 σκύλων εἰς τοὺς Ἀθηναίους, διένειμον τὰ ἄλλα μετὰξὺ
 τῶν συμμάχων πόλεων. Καὶ τὰ μὲν εἰς τοὺς Ἀθηναίους
 δοθέντα ἐκυριεύθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, αἱ δὲ τρια-
 κόσαι πηλοπλῖαι αἵτινες φκίνονται σήμερον εἰς τοὺς
 νεκροὺς τῆς Ἀττικῆς ἐδόθησαν ἰδικιτέρως εἰς τὸν Δημο-
 σθένην, ὅστις τὰς ἔφερε διὰ θαλάσσης εἰς τὴν πατρίδα
 του· ἡ νίκη δὲ αὕτη μετὰ τὴν τῆς Αἰτωλίας συμφορὰν
 κατέστησεν αὐτῷ τὴν εἰς Ἀθήνας κήρυκτον ὀλιγώτερον
 επικίνδυνον. Ἀπῆλθον δὲ εἰς τὴν Νάυπακτον καὶ οἱ ἐν
 τοῖς εἰκοσι πλοίοις Ἀθηναῖοι. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν
 αὐτῶν καὶ τοῦ Δημοσθένους, οἱ Ἀκαρνᾶνες καὶ οἱ Ἀμ-

φίλοχοι συνωμολόγησαν μετὰ τῶν Ἀμπρακκιωτῶν καὶ τῶν Πελοποννησίων, οἵτινες εἶχον καταφυγεῖ πρῶτον μὲν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ἀγραιῶν Σαλύνθιον ἔπειτα δὲ εἰς τοὺς Οἰνιάδας, συνθήκην ἥτις ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ ἄσυλον ἐκεῖνο. Κατόπιν οἱ Ἀκαρνᾶνες καὶ οἱ Ἀμφίλοχοι ἔκαμον συνθήκας καὶ ἐκκτονταετῇ συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀμπρακκιωτῶν ὑπὸ τοὺς ἀκολούθους ὅρους. Μήτε οἱ Ἀμπρακκιωταὶ ἡνωμένοι μετὰ τῶν Ἀκαρνάνων νὰ πολεμήσωσι τοὺς Πελοποννησίους, μήτε οἱ Ἀκαρνᾶνες μετὰ τῶν Ἀμπρακκιωτῶν τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ νὰ βοηθῶσιν ἀμοιβαίως τὰς ἰδίαις ἑαυτῶν χώρας, νὰ ἀποδώσωσιν οἱ Ἀμπρακκιωταὶ ὅσα χωρὶς καὶ ὅσους δμηήρους τῶν Ἀμφιλόχων κτεκράτουν καὶ νὰ μὴ πέμψωσι βοήθειαν εἰς τὸ Ἀνακτόριον, πόλιν πολεμίαν τῶν Ἀκαρνάνων. Ταῦτα συνθέμενοι διέλυσαν τὸν πόλεμον. Μετὰ ταῦτα δὲ οἱ Κορίνθιοι ἔστειλαν εἰς τὴν Ἀμπρακκίαν φρουρὰν ἐκ τριακσίων ὁπλιτῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ξενοκλείδαν τὸν Εὐθυκλέους οἵτινες μετέδθησαν διὰ ξηρᾶς καὶ ἔφθασαν μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας. Καὶ τὰ μὲν συμβεβηκότα τῆς Ἀμπρακκίης τοιαῦτα ἦσαν.

115. Οἱ δὲ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἕλληνες ἔκαμον κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα ἀπόδοκιν εἰς τὴν Ἱμερρίαν, ἐνῷ οἱ Σικελοὶ εἰσέβαλον ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἱμερρίας. Ἐπλευσαν ἐπίσης καὶ κατὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰόλου. Ἐπιστρέψαντες εἰς Ῥήγιον, εὗρον ἐκεῖ τὸν Πυθόδωρον τὸν Ἰσολόχου, στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων, ἐλθόντα νὰ διαδεχθῇ τὸν Λάχητα εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου. Τοῦτο δὲ διότι οἱ ἐν Σικελίᾳ σύμμαχοι ἦλθον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἔπεισαν νὰ πέμψωσι βοήθειαν ἐκ περισσοτέρων πλοίων· διότι οἱ Συρρακούσιοι, κύριοι ὄντες τῆς ξηρᾶς καὶ ἀγανακτοῦντες διότι ἐμποδίζοντο κατὰ θάλασσαν ὑπὸ ὀλίγων πλοίων, συνήθροίζον τὸ ναυτικὸν καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ μὴ ἀνεχθῶσιν ἐπὶ πλέον τὴν ὕβριν ταύτην. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἐπλήρωσαν τεσσαράκοντα

πλοῖα ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς συμμάχους των, ἅμα μὲν νομίζοντες ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἤθελε τελειώσει ταχύτερον ὁ ἐκεῖ πόλεμος, ἅμα δὲ θέλοντες νὰ ἐκτελέσωσι ναυτικὰς ἀσκήσεις. Εἷς ἐκ τῶν τριῶν στρατηγῶν, ἐπέμφθη πρῶτος μετὰ τινων πλοίων, κατόπιν δὲ ἔμελλον νὰ ἀποσταλῶσιν ὁ Σοφοκλῆς Σωστρατίδου καὶ ὁ Εὐρυμέδων Θουκλέους μετὰ τῶν περισσοτέρων πλοίων. Ὁ δὲ Πυθόδωρος, παραλαβὼν ἀπὸ τὸν Ἀάχητα τὴν διοίκησιν τῶν πλοίων, ἔπλευσε κατὰ τὰ τέλη τοῦ χειμῶνος ἐνκντίον τοῦ φρουρίου τῶν Λοκρῶν ὕπερ ὁ Ἀάχης εἶχε κυριεύσει ἐν προηγουμένη τινὶ ἐκστρατείᾳ. Νικηθεὶς ὁμως ὑπὸ τῶν Λοκρῶν ἀνεχώρησεν.

416. Ἐγγίζοντας τοῦ ἔαρος ῥύαξ πυρὸς ἔρρευσεν ἐκ τῆς Αἴτνης, ὅπως τοῦτο εἶχε συμβῇ καὶ πρότερον, καὶ κατέστρεψε μέρος τῆς χώρας τῶν Καταναίων, οἵτινες οἰκοῦσιν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Αἴτνης ἥτις εἶναι τὸ μέγιστον τῶν ἐν Σικελίᾳ ὄρεων. Λέγουσι δὲ ὅτι ἡ δευτέρα αὕτη ἔκρηξις ἐγένετο πεντήκοντα ἔτη μετὰ τὴν πρώτην, καὶ ὅτι ἐν ὅλοις συνέβησαν τρεῖς ἐκρήξεις ἀφ' οὗ ἡ Σικελία κατοικεῖται ὑπὸ Ἑλλήνων. Ταῦτα ἦσαν τὰ συμβάντα τοῦ χειμῶνος τούτου μετὰ τοῦ ὁποίου ἐτελείωσε καὶ τὸ ἕκτον ἔτος τοῦ παλέμου τούτου τὸν ὁποῖον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ Δ'.

1. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον, θέρος⁽¹⁾, ὅτε ἤρχισε νὰ σχηματίζῃ στάξεις ὁ σῖτος, δέκα πλοῖα τῶν Συρακουσίων καὶ ἄλλα τόσα τῶν Λοκρῶν μετέβησαν ἐπὶ τῇ προσκλήσει τῶν κατοίκων εἰς Μεσσήνην τῆς Σικελίας καὶ κατέλαβον αὐτήν, ἀποσπασθεῖσαν τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων. Ἐπρῆξαν δὲ τοῦτο οἱ Συρακούσιοι πρὸ πάντων διότι ἔβλεπον ὅτι ἡ θέσις ἐκείνη καθίστα εὐκόλῃ τὴν προσβολὴν τῆς Σικελίας, καὶ διότι ἐφοβοῦντο μήπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ αὐτῆς ὁρμώμενοί ποτε ἐπέλθωσι κατ' αὐτῶν μετὰ μεγαλειτέρης δυνάμεως. Τὸ αἷτιον δὲ τῶν Λοκρῶν ἦτο τὸ μῖσός των κατὰ τῶν Ῥηγίνων τοὺς ὁποίους ᾔθελον νὰ καταπολεμήσωσιν ἀμφοτέρωθεν. Εἰσέβαλον λοιπὸν οἱ Λοκροὶ εἰς τὴν χώραν τῶν Ῥηγίνων πανστρατιᾷ διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσωσι νὰ στείλωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Μεσσηνίους καὶ συγχρόνως ἐπειδὴ τοὺς παρεκίνουν οἱ φυγάδες τοῦ Ῥηγίου, οἵτινες ἦσαν παρ' αὐτοῖς· διότι οἱ Ῥηγῖνοι πρὸ πολλοῦ ἐστασίαζον καὶ ἦτο ἀδύνατον τότε νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς Λοκρούς, οἵτινες ἔνεκα τούτου ἐπέμενον νὰ ἐπιτεθῶσι. Καὶ οἱ μὲν Λοκροὶ δρώσαντες τὴν χώραν ἀπεσύρθησαν μετὰ τοῦ πεζικοῦ, τὰ δὲ πλοῖα ἔμειναν φυλάττοντα τὴν Μεσσήνην· καὶ τὰ ἄλλα πλοῖα ὅσα ἤτοιμάζοντο ἔμελλον νὰ ὁρμισθῶσιν ἐκεῖ διὰ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον.

2. Κερί τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, κατὰ τὸ ἔαρ, καὶ πρὶν ὠριμάσῃ ὁ σῖτος, οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἡγεῖτο δὲ Ἀγίς ὁ Ἀρχιδάμου, βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων· καὶ στρατοπεδευσάμενοι ἐδήρουν τὴν χώραν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ τὰ τεσσαράκοντα

(1) Ἐβδομον ἔτος τοῦ πολέμου 425 π. X.

πλοῖα ἀπέστειλαν εἰς Σικελίαν, ἅμα παρεσκευάσθησαν καὶ τοὺς ὑπολοίπους δύο στρατηγούς, τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ τὸν Σοφοκλέα· διότι ὁ τρίτος αὐτῶν, ὁ Πυθόδωρος, εἶχεν ἤδη προαφίχθῃ εἰς Σικελίαν. Εἶπον δὲ εἰς αὐτοὺς γὰρ προστατεύσωσιν ἐν παρόδῳ τοὺς ἐν τῇ πόλει Κερκυραίους οἵτινες ἐληστεύοντο ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ὄρει φυγάντων πρὸς βοήθειαν τῶν ὁποίων εἶχον ἔλθαι ἐξήκοντα πλοῖα τῶν Πελοποννησίων· καὶ ἐπειδὴ ἡ πόλις ἔπασχεν ὑπὸ μεγάλου λιμοῦ, ἤλπιζον ὅτι εὐκόλως ἤθελον καταστῆ κύριοι αὐτῆς. Ὁ Δημοσθένης, μένων ιδιωτῆς μετὰ τὴν ἐξ Ἀκρηνκίης ἐπιστροφὴν, προσεκλήθη παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἐκυτοῦ αἰτήσῃ, νὰ μεταχειρισθῇ τὰ πλοῖα ταῦτα, ἐὰν ἤθελε, περὶ τὴν Πελοπόννησον.

3. Φθάσαντες εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀκρωνικῆς καὶ μαθόντες ὅτι τὰ πλοῖα τῶν Πελοποννησίων ἦσαν ἤδη εἰς Κέρκυραν, ὁ μὲν Εὐρυμέδων καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἔσπευδον ὥπως μεταβῶσιν εἰς Κέρκυραν, ὁ δὲ Δημοσθένης ἐζήτει ἐξ ἐναντίας νὰ προσεγγίσωσι πρῶτον εἰς τὴν Πύλον, καὶ ἀφοῦ πράξωσιν ἐκεῖ ὅσα ἔπρεπε, νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἔπειτα τὸν πλοῦν. Ἐνῷ δὲ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀντέλεγον εἰς τὴν γνώμην ταύτην, ἐπῆλθε σφοδρὰ τρικυμία ἣτις ὤθησε τὰ πλοῖα εἰς τὴν Πύλον. Ὁ Δημοσθένης ἤρχισε πάλιν νὰ παραινῇ ἐπιμόνως ὥπως εὐθύς ὀχυρώσωσι τὴν πόλιν διὰ τείχους (λέγων ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχε συνεκπλεύσει μετ' αὐτῶν), καὶ παρίστα ὅτι ὑπῆρχεν ἀφθονία ξύλων καὶ λίθων καὶ ὅτι ἡ θέσις ἦτο φύσει ὀχυρὰ καὶ ἀκαταίκητος καθὼς καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πέριξ· διότι ἡ Πύλος, κειμένη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μεσσηνίᾳ, ἀπέχει τῆς Σπάρτης τετρακοσίους σταδίους, καλοῦν δὲ αὐτὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι Κορυφάσιον. Εἰς ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι πολὺ ἔρημα ἀκρωτήρια ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὰ ὁποῖα ἡδύνετο νὰ καταλάβῃ ἐὰν ἤθελε νὰ ὑποβῇ τὴν πόλιν εἰς μεγάλας δαπάνας. Ἀλλ' εἰς τὸν Δημοσθέ-

νην ἢ θέσις αὕτη ἐφάνετο πολὺ μᾶλλον πρόσφορος ἢ πᾶσα ἄλλη, καθότι εἶχε λιμένα, καὶ οἱ Μεσσήνιοι, οἵ κεῖτοι ὄντες, πρὸς αὐτὴν παλαιόθεν καὶ λαλοῦντες τὴν αὐτὴν διάλεκτον μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους, ἠδύνατο μεγάλης βλάβης νὰ προσενῶσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν ὀρμώμενοι ἐκείθεν καὶ συγχρόνως νὰ φυλάττωσιν αὐτὴν πιστῶς.

4. Ἐπειδὴ ὁμοῦ δὲν ἔπειθεν οὔτε τοὺς στρατηγοὺς οὔτε ὕστερον τοὺς στρατιώτας ὅταν ἀνεκοίνωσε τὸ σχέδιόν του εἰς τοὺς ταξιάρχους, ἔμεινεν ἡσυχᾶς ἐμποδιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνέμων μέχρις οὗ ζωνρὰ ἐπιθυμία κατέλαβε τοὺς σχολάζοντας στρατιώτας νὰ περιτειχίσωσι τὴν θέσιν. Ἀμέσως λοιπὸν ἤρξαντο τοῦ ἔργου, ἐργαλεῖα μὲν μὴ ἔχοντες λιθουργά, φέροντες ὁμοῦ τοὺς λίθους τοὺς ὁποίους ἐξέλεγον ἕνα πρὸς ἕνα καὶ τακτοποιοῦντες αὐτοὺς, ὅπως ἤρμοζεν ἕκαστος· καὶ τὸν πηλὸν, ὅπου ὑπῆρχεν ἀνάγκη αὐτοῦ, ἐκόμιζον ἐπὶ τῆς ῥάχεώς των ἐν ἐλλείψει ἀγγείων, κύπτοντες διὰ νὰ τὸν ὑποδαστάζωσι καὶ συμπλέκοντες ὀπισθεν τὰς χεῖρας διὰ νὰ μὴ πίπτῃ. Καὶ ἔσπευδον παντοιοτρόπως νὰ προλαβῶσι τοὺς Λακεδαιμονίους τειχίζοντας τὰ μᾶλλον εὐπροσμάχιστα μέρη πρὶν οὗτοι σπεύσωσι πρὸς βοήθειαν τῆς θέσεως· διότι τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς ἦτο φύσει ὀχυρὸν καὶ δὲν εἶχεν ἀνάγκην τείχους.

5. Οἱ Λακεδαιμόνιοι τότε ἐτέλουν ἐορτὴν τινα· καὶ ἄμικ ἔμαθον τὴν εἰδήσιν ταύτην δὲν ἀνησύχησαν, νομίζοντες ὅτι ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει των ὁ ἐχθρὸς δὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ ὑπομείνῃ τὴν ἐπίθεσίν των ἢ ὅτι εὐκόλως ἤθελον καταλάβει τὴν θέσιν διὰ τῆς βίαις· ἐμποδιζόντο δὲ ἄλλως τε διότι ὁ στρατὸς αὐτῶν ἦτο ἀκόμη εἰς τὰς Ἀθήνας. Τειχίσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς ἑξ ἡμέρας τὰ πρὸς τὴν ἡπειρον μέρη καὶ ὅσα ἄλλα εἶχον ἀπόλυτον ἀνάγκην, ἀφῆκαν πρὸς φύλαξιν τῆς θέσεως τὸν Δημοσθένην μετὰ πέντε πλοίων, καὶ μὲ τὰ ἐπίλοιπα πλοῖα

ἔσπευσαν νὰ πλεύσωσι πρὸς τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν Σικελίαν.

6. Οἱ δὲ ἐν τῇ Ἀττικῇ εὐρισκόμενοι Πελοποννήσιοι ἄμα ἤκουσαν ὅτι κατελήφθη ἡ Πύλος, ἐπέστρεψαν ταχέως εἰς τὰ ἴδια. Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὁ βασιλεὺς Ἄγις ἐθεώρουν ὅτι τὸ συμβᾶν τῆς Πύλου ἀφώρα αὐτοὺς ἄτομικῶς· ἄλλως δὲ ἐπειδὴ εἰσέβαλον πολὺ προώρως καὶ ὁ σῆτος δὲν εἶχεν ὠριμάσει ἀκόμη, οἱ πλεῖστοι ἐστεροῦντο τροφῆς· ἐπὶ πᾶσι ψυχὸς ἐπῆλθεν ἀσύννητος εἰς ταιαύτην ὥραν τοῦ ἔτους καὶ ὁ στρατὸς ὑπέφερε πολὺ. Ὅλα ταῦτα τὰ αὐτὰ συνετέλεσαν ὥστε νὰ ἀναχωρήσωσι ταχύτερον καὶ νὰ καταστήσωσι βραχυτάτην τὴν εἰσβολὴν ἐκείνην· διότι μόνον δεκαπέντε ἡμέρας ἔμειναν ἐν τῇ Ἀττικῇ.

7. Κατὰ τὸ αὐτὸν χρόνον ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Σιμωνίδης, συναθροίσας ὀλίγους Ἀθηναίους ἐκ τῶν φρουρίων καὶ πλῆθος συμμάχων ἐγχωρίων, κατέλαβε διὰ προδοσίας τὴν Ἰύονα τὴν ἐπὶ Θράκης, ἀποικίαν τῶν Μενδaciων καὶ ἐχθρὰν τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλὰ δρμόντων ταχέως τῶν Χαλκιδέων καὶ τῶν Βοττιαίων πρὸς βοήθειαν, ἀπεκρούσθη καὶ ἀπέβαλε πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν.

8. Μόλις ἐπέστρεψαν οἱ Πελοποννήσιοι ἐκ τῆς Ἀττικῆς, οἱ μὲν Σπαρτιῖται καὶ οἱ πλησιέστεροι περίοικοι ἔσπευσαν πρὸς βοήθειαν τῆς Πύλου, οἱ δὲ ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι, μόλις φθάσαντες ἐξ ἐτέρας ἐκστρατείας, ἐκλήνησαν πολὺ βραδύτερον. Παρήγγειλαν δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον νὰ πέμψῃ ὅσον τάχιστα βοηθείας εἰς τὴν Πύλον καὶ μετεκάλεσκον ἐπίσης καὶ τὰ ἐν Κερκύρᾳ ἐξήκοντα πλοῖα τῶν, ἅτινα, μεταφερθέντα ἄνωθεν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Λευκάδος, ἐφθασαν εἰς τὴν Πύλον χωρὶς νὰ πικρηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐν Ζακύνθῳ ἀττικῶν πλοίων· παρῆν δὲ ἡδὴ καὶ ὁ πεζὸς στρατός. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐνῶ ἐπλησίαζεν ὁ πελοποννησιακὸς στόλος, ἐξέπεμψεν εἰς

Ζακύνθον δύο πλοῖα διὰ τὴν μὴνύσῃ εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ τοὺς ἐν τοῖς πλοίοις Ἀθηναίους τὴν σπεύσωσι διότι ἐκινδύνευσεν ἡ Πύλος. Καὶ τὰ μὲν πλοῖα ἀνεχώρησαν ταχέως ἐκ τῆς Ζακύνθου κατὰ τὴν παρὰ γαλιάν τοῦ Δημοσθένους· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι παρεσκευάζοντο τὴν προσέλασιν τὸ τεῖχος κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, νομίζοντες ὅτι εὐκόλως ἤθελον κυριεύσει οἰκοδόμημα ἐσπευσμένως κτισθὲν καὶ ὑπὸ ὀλίγων ἀνθρώπων φυλαττόμενον. Περιμένοντες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν προστρέχοντα εἰς βοήθειαν τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, εἶχον κατὰ νοῦν, ἐὰν δὲν κατέρθουν τὴν κυριεύσει πρότερον τὴν θέσιν, τὴν κλείωσιν ὅλας τὰς εἰσόδους τοῦ λιμένος ὅπως μὴ δυνηθῶσι τὴν προσορμισθῶσιν εἰς αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἡ νῆσος ἡ σήμερον καλουμένη Σφακτηρία, ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τοῦ λιμένος καὶ κειμένη ἐγγύς, τὴν προφυλάττει ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ δύο μόνον εἰσόδους ἀφίνει στενὰς· ἐκ τούτων ἡ πρώτη, ἀπέναντι τῆς Πύλου καὶ τῶν ἀθηναίων τειχισμάτων, εἰς δύο μόνον πλοῖα παρέχει διόδον· ἡ δευτέρα, εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν δύναται τὴν δεχθῆ ὀκτὼ ἢ ἐννέα. Ἡ νῆσος αὕτη, τότε ἔρημος, ἦτο ὑλώδης καὶ ἄνευ παπατημένων ὁδῶν, τὸ δὲ μῆκος αὐτῆς περὶ τοὺς δεκαπέντε σταδίους. Καὶ τὰς μὲν εἰσόδους ἐμελλον τὴν κλείωσι τενῶς διὰ τῶν πλοίων ἐχόντων ἐστραμμένην τὴν πύραν εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς δὲ τὴν νῆσον, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο μήπως ὁ ἐχθρὸς τοὺς πολεμήσῃ ἐξ αὐτῆς, ἀπεβίβασαν ὀπλίτας καὶ ἔθεσαν ἄλλους καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἡπείρου. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον εὖρει τὴν νῆσον κατελημμένην καὶ οὐδὲν μέρος πρόσφατον πρὸς ἀπόβασιν· ἐπειδὴ τὰ ἔξω τῆς εἰσόδου καὶ πρὸς τὸ πέλαγος παρὰ τῆς Πύλου εἶναι ἀλίμενα, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠδύναντο τὴν ἀποβίβασθῶσιν οὐδαμοῦ ὅπως σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τῶν στρατιωτῶν τῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως οἱ Πελοποννήσιοι ἄνευ ναυμαχίας καὶ κινδύνου, θὰ ἠδύναντο

κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ ἐκπολιορκήσωσι τὴν θέσιν ἣτις ἐςρερεῖτο τροφίμων καὶ ἐθρουρεῖτο ἀνεπαρκῶς. Ἀφοῦ δὲ παρεδέχθησαν τὰ μέτρα ταῦτα, διεβίβασαν εἰς τὴν νῆσον τοὺς ὀπλίτας κληρώσαντες αὐτοὺς ἐξ ὅλων τῶν λόχων. Καὶ εἶχον μὲν διαβιβάσθῃ πρότερον ἄλλοι διαδοχικῶς, οἱ τελευταῖοι ὅμως οὔτινες καὶ ἔμειναν ἐκεῖ ἦσαν τετρακῶσιοι εἴκοσι, ἐκ τῶν Εἰλώτων. Ἀρχηγὸς δὲ αὐτῶν ἦτο Ἐπιτάδης ὁ Μολόβρου.

9. Βλέπων δὲ ὁ Δημοσθένης τοὺς Λακεδαιμονίους ἐτοιμαζομένους νὰ ἐπιτεθῶσι διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, παρεσκευάζετο καὶ αὐτὸς καὶ ἀνκυσῶρας τὰς τριήρεις τὰς ὑποῖας τῷ εἶχον ἀφήσει ἀνήρτησεν αὐτὰς ὑπὸ τὸ τείχος καὶ ὥπλισε τοὺς ναύτας αὐτῶν δι' ἀσπίδων κακῶν καὶ τὰς πλείστας ἐκ λύγου· διότι ἐν τῷ ἐρήμῳ ἐκείνῳ τόπῳ, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὗρωσιν ἄλλα ὅπλα· ἐκεῖνα μάλιστα τὰ ὑποῖα μετεχειρίσθησαν τὰ ἔλαβον ἐκ μιᾶς τριακοντόρου καὶ ἐνὸς κέλῃτος πειρατῶν Μεσσηνίων οὔτινες εὐρέθησαν ἐκεῖ κατὰ τύχην. Οἱ Μεσσηνιοὶ οὗτοι παρέσχον τεσσαράκοντα ὀπλίτας τοὺς ὁποῖους ὁ Δημοσθένης ἤνωσε μετὰ τῶν ἄλλων. Καὶ τοὺς μὲν πολλοὺς τῶν ἀόπλων καὶ τῶν ὥπλισμένων ἔταξε πρὸς τὸ μέρος τῆς ἡπείρου ἐπὶ ὅλων τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἀσφαλῶν μερῶν, διατάξας αὐτοὺς ν' ἀπωθήσῃσι τὸ πεζικὸν ἐὰν ἐπήρχετο κατ' αὐτῶν· αὐτὸς δὲ ἐκλέξας ἐξ ὅλων ἐξήκοντα ὀπλίτας καὶ ὀλίγους τοξότας ἐχώρει ἔξω τοῦ τείχους πρὸς τὴν θαλάσσαν, εἰς τὸ μέρος ὅπου ὑπέθετεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἤθελον ἀποπειραθῇ ν' ἀποβιβάσθωσι· τὸ μέρος ἐκεῖνο ἦτο μὲν δυσπρόσιτον καὶ πετρώδες καὶ πρὸς τὸ πέλαγος ἐστραμμένον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τεῖχος ἐκεῖ ἦτο ἀσθενέστερον, ἐνόμισεν ὁ Δημοσθένης ὅτι οἱ ἐχθροὶ μετὰ προθυμίας ἤθελον σπεύσει νὰ ἀποβιβάσθωσιν· οἱ Ἀθηναῖοι μὴ ὑποθέσαντες ποτε ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ νικηθῶσι κατὰ θαλάσσαν, παρεμέλησαν νὰ ὑχυρώσῃσι τὸ μέρος ἐκεῖνο, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἐχθρὸς

ἐὰν ἐπεχείρει ἐκεῖ ἀπόδασιν, εἶχεν ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Ἐνταῦθα λοιπὸν, προχωρήσας πρὸς αὐτὴν τὴν παρχλίαν, παρέταξε τοὺς ὀπλίτας ὅπως ἐμποδίσῃ εἰ δυνατόν τὴν ἀπόδασιν καὶ τοῖς ἀπέτεινε τὴν ἐξῆς παρακείμευσιν.

10. «Ὡ ἄνδρες, οἱ μετ' ἐμοῦ συμμεριζόμενοι τὸν παρόντα κίνδυνον! κανεῖς ἄς μὴ θελήσῃ εἰς τοιαύτην κρίσιμον στιγμήν νὰ φανῇ ὅτι εἶναι συνετὸς, ἀκριβῶς ὑπολογίζων τὸ μέγεθος τοῦ περὶ ἡμᾶς κινδύνου, ἀλλὰ μάλλον, πλήρης ἀπερισκέπτου ἐμπιστοσύνης ἄς ὁρμήσῃ κατὰ τῶν ἐναντίων ἐλπίζων ὅτι οὕτω μόνον θέλει ἀναδειχθῇ νικητής. Ἀπέναντι ἀναποφεύκτου ἀνάγκης, οὐδεμία σκέψις ἀπαιτεῖται ἀλλὰ παράβολος τόλμη. Ἐγὼ δὲ βλέπω ὅτι πλείστας ἐλπίδας ἔχομεν ἐπιτυχίας, ἐὰν θελήσωμεν νὰ ὑπομείνωμεν καὶ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὰ πλεονεκτήματα ἡμῶν χωρὶς νὰ φοβηθῶμεν τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν. Τὸ δυσπρόσιτον τῆς θέσεως νομίζω ὅτι ἀποθνήσκει ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐὰν ὑπομείνωμεν θέλει μᾶς ὑποδοηθῇ, ἐὰν δὲ ὑποχωρήσωμεν, μολονότι εἶναι δυσπρόσιτον, θέλει κατασταθῇ εὐπρόσιτον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὅταν κανεῖς δὲν εὐρεθῇ ἐκεῖ διὰ νὰ τοῖς ἀντισταθῇ· τότε δὲ θὰ τοὺς εὐρώμεν πολὺ φοβερωτέρους, ἐὰν, μὴ δυναμένους νὰ ὑποχωρήσωσι, θελήσωμεν ἔπειτα νὰ τοὺς ἀναγκάσωμεν εἰς τοῦτο, Ἐνὸς εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων εὐκόλον εἶναι νὰ τοὺς πολεμήσωμεν, ἀμα ὅμως ἀποθιβασθῶσιν, ὁ ἀγὼν καθίσταται ἴσος. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ πλῆθος αὐτῶν εἶναι ἐπίφοβον· διότι μολονότι πολὺ, μικρὸν ὅμως μέρος αὐτῶν θὰ πολεμῇ ἐκάστοτε, ἀποροῦν ποῦ νὰ προσορμισθῇ. Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ μάχης ἐν πεδιάδι καθ' ἣν, ἔσων ὄντων πάντων τῶν μέσων, ἡ πλᾶστιγξ κλίνει ὑπὲρ τοῦ ἀριθμητικῶς ἀνωτέρου, ἀλλὰ περὶ μάχης ἐκ τῶν πλοίων καὶ γνωστὸν εἶναι ὅτι ἐν τῇ θαλάσῃ ἀπαιτεῖται νὰ συντρέξωσι πολλὰ καὶ εὐνοῖαι καὶ περιστάσεις. Νομίζω λοιπὸν ὅτι τὰ μειονεκτήματα αὐτῶν εἶναι ἰσόρροπα μὲ τὸν μικρὸν ἀριθμὸν

μας. Ὅμιλῶν πρὸς ὑμᾶς, Ἀθηναίους ὄντας καὶ γινώσκοντας ἐκ πείρας πόσον δυσχερὲς εἶναι ἢ ἀπόβασις ἐπὶ παρούσῃ ἐχθροῦ ἀπόφασιν ἔχοντος, νὰ ὑπομείνῃ καὶ νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ φοβηθεὶς τὸν κρότον τῶν κυμάτων καὶ τὴν ὀρμητικὴν προσέγγισιν τῶν πλοίων, σὺς προτρέπω νὰ μείνετε σταθεροὶ εἰς τοὺς βράχους τούτους, καὶ νὰ ἀπωθήσεται τὸν ἐχθρὸν ὅπως σώσετε καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν θέσιν τῆς ὁποίας σὺς ἀνατίθεται ἡ φύλαξις».

¶ 11. Μετὰ τὴν πρὸς τρυφὴν ταύτην τοῦ Δημοσθένους οἱ Ἀθηναῖοι ἡσθάνθησαν πλειότερον θάρρος, καὶ ἀκολουθήσαντες αὐτὸν παρετάχθησαν παρὰ τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπροχώρησαν τότε καὶ προσέβαλον τὴν θέσιν διὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πλοίων τὰ ὅποια ἦσαν τεσσάρκοντα τρία· ἦτο δὲ ναύαρχος αὐτῶν ὁ Σπαρτιάτης Θρασυμηλίδας ὁ Κρητησιλέους, ὅστις καὶ προσέβαλε τὸ μέρος τὸ ὅποion εἶχε προιδεῖ ὁ Δημοσθένης. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἡμύνοντο ἀμφοτέρωθεν, καὶ ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, δικαιοῦντες τὸν στόλον εἰς μικρὰς μοῖρας, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ πλησιάζωσι πολλοὶ, προσέβαλλον καὶ ἀνεπαύοντο ἀλληλοδικοδόμως. Οἱ στρατιῶται πᾶσιν προθυμίαν κατέβαλλον ἐξοτρυνόμενοι ἀμοιβαίως ὅπως ἀπωθήσωνται τοὺς Ἀθηναίους καὶ κατεκλάβωσι τὴν θέσιν, πρὸ πάντων ὅμως διεκρίθη ὁ Βρασίδας. Διοικῶν οὗτος τριήρη καὶ βλέπων ὅτι ἔνεκεν τοῦ δυσπροσίτου τῆς ἀκτῆς οἱ τριήραρχοι καὶ οἱ κυβερνήται, φοβούμενοι μήπως συντρίψωσι τὰ πλοῖά των, ἐδίσταζον νὰ πλησιάζωσι καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ μέρη ὅπου ἐφάνετο δυνατὴ ἡ προσέγγισις, ἐβόα λέγων ὅτι δὲν ἔπρεπε, φειδόμενοι ξύλων, νὰ ἀφήσωνται τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἐγείρῃσι τεῖχος εἰς τὴν χώραν των, καὶ ἐκέλευεν οὐ μόνον νὰ προσεγγίσωσι καὶ νὰ κατασυντρίψωσι τὰ πλοῖα, ἀλλὰ καὶ οἱ σύμμαχοι νὰ μὴ διστάσωσι, χάριν τόσων εὐεργεσιῶν, νὰ θυσιάσωσι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὰ πλοῖά των εἰς τοὺς Λα-

κεδαιμονίους· ἐξοκέλλοντες δὲ καὶ ἀποβιβάζομενοι διὰ παντός τρόπου νὰ νικήσωσι τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ κυριεύσωσι τὴν θῆσιν.

12. Καὶ ὁ μὲν Βρασίδης τοιοῦτοτρόπως ἐξώτρυνε καὶ τοὺς ἄλλους καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ κυβερνήτην ἀναγκάσας νὰ ἐξοκέλῃ τὸ πλοῦν ἐπροχώρησε πρὸς τὴν ἀποβάθραν· ἀλλ' ἐνῶ προσεπᾶθει νὰ ἀποβῇ ἀνεκώπη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ τραυματισθεὶς εἰς πολλὰ μέρη τοῦ σώματος ἐλειποφύχθη· καὶ ἦν στιγμὴν δὲ ἐπιπτεν εἰς τὰ ἔμπροσθεν τῆς πλώρης, ἣ ἀσπίς ὠλισθήσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι λαβόντες αὐτήν, βίβηθῃσιν ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὴν ξηρὰν, προσήρτησαν ὕστερον εἰς τὸ τρώπαιον τὸ ὁποῖον ἔστησαν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς προσβολῆς ἐκείνης. Οἱ ἄλλοι, μὲ ὅλας τῶν τῆς προσπαθείας, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποδῶσι, τόσον ἔνεκα τοῦ δυσπρόσιτου τῆς θέσεως, ὅσον καὶ ἔνεκα τῆς ἀντιστάσεως τῶν Ἀθηναίων οἵτινες δὲν ὑπεχώρουν. Ἀλλόκοτος μεταβολὴ τύχης! Οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ ἐν χώρᾳ Λακωνικῇ ἀπέκρουον τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπιτιθεμένους διὰ θαλάσσης, ἐνῶ οὗτοι ἐπιβαίνοντες πλοῖα, προσεπᾶθουν νὰ ἀποβιβασθῶσιν εἰς ἰδίαν χώραν, γενομένην ὅμως ἐχθρικὴν, καὶ νὰ προσβάλλωσι τοὺς Ἀθηναίους· διότι, κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, γενικὴ ἐπεκράτει ἰδέα ὅτι οἱ μὲν ὑπερεῖχον διὰ τὴν ἡπειρωτικὴν τακτικὴν, οἱ δὲ διὰ τὴν περὶ τὰ ναυτικὰ τελεῖαν ἐμπειρίαν τῶν.

13. Μετὰ τῆς προσβολῆς τῆς ὁποίας ἔλαμον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ μέρος τῆς ἀκολουθοῦθου, ἔπλευσαν τὴν μέγλην· κατὰ τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν ἔπεμψαν πλοῖά τινα εἰς Ἀσίνην διὰ νὰ φέρωσι ξύλα πρὸς κατασκευὴν μηχανῶν, ἐλπίζοντες διὰ τῶν μηχανῶν τούτων νὰ κυριεύσωσι τὸ πρὸς τὸν λιμένα τεῖχος ὑπερ ἥτο μὲν ὑψηλὸν παρεῖχεν ὅμως εὐκολίαν πρὸς ἀπόβασιν. Ἐν τούτῳ τῷ μετὰξὺ ρηθάνουσι τὰ πεντήκοντα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἐκ τῆς Ζακύνθου· διότι μετ' αὐτῶν εἶχον ἐνθάδε

τινὰ ἐκ τῶν φρουρούντων τὴν Ναύπακτον καὶ τέσσαρα τῶν Χίων. Ὅταν εἶδον τὴν ἡπειρον καὶ τὴν νῆσον πλήρη ὀπλιτῶν, καὶ εἰς τὸν λιμένα τὸν ἐχθρικὸν στόλον μὴ ἐξερχόμενον, ἠπόρησαν ποῦ νὰ προσορμισθῶσιν· ἀκολούθως ὁμῶς ἐπλευσαν πρὸς τὴν νῆσον Πρώτην, ἣτις ἔρημος οὖσα δὲν ἀπέχει πολὺ, καὶ διενυκτέρευσαν ἐκεῖ. Τὴν ἐπιούσαν δὲ ἀνήγοντο προπαρκασκευασθέντες ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν ἐπὶ τῇ διπλῇ ὑποθέσει, ἥ ὅτι ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐξήρχετο εἰς τὸ πέλαγος πρὸς συνάντησίν των, ἥ ὅτι αὐτοὶ θὰ εἰσήρχοντο εἰς τὸν λιμένα. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι οὔτε ἐξήλθον εἰς τὸ πέλαγος, οὔτε ἔκλεισαν τὰς εἰσόδους τοῦ λιμένος ὡς διανοήθησαν· ἀλλ' ἡσυχάζοντες ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐνησχολοῦντο νὰ ἐπιβιβάζωσι τὰ στρατεύματά των καὶ νὰ παρκασκευάζωνται, ἐν περιπτώσει προσβολῆς, νὰ ναυμαχήσωσιν ἐντὸς τοῦ λιμένος ὅστις δὲν ἦτο μικρὸς.

14. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐννοήσαντες τοὺς σκοποὺς τῶν ἐπέπλεσαν κατ' αὐτῶν δι' ἀμφοτέρων τῶν εἰσόδων, καὶ προσπαλόντες τὰ περισσότερα πλοῖα, ἅτινα προτείναντα τὴν πῦρραν ἐμικρύνοντο ἤδη ἀπὸ τῆς παρκαλίσε, ἔτρεψαν αὐτὰ εἰς φυγὴν. Καταδιώκοντες δὲ αὐτὰ, ἐπειδὴ ὁ χῶρος ἦτο βραχὺς, ἔβλαψαν πολλὰ, ἐκυρίευσαν πάντες, καὶ μίαν τριήρη μεθ' ὅλου τοῦ πληρώματος· ὥρμησαν δὲ καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν ἅτινα εἶχον καταφύγει εἰς τὴν ξηρὰν καὶ κατέστρεψαν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον προφθάσει νὰ πληρωθῶσι καὶ νὰ μικρυνθῶσιν· ἄλλα πάλιν τὰ εἶδσαν ἐκ τῆς πρύμνης καὶ τὰ ἔσυρον κενὰ, τραπέντων εἰς ταχέϊαν φυγὴν τῶν εἰς αὐτὰ ἀνδρῶν. Ταῦτα βλέποντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὑπεραλγοῦντες διὰ τὸ πῆγμα ὑπερ ἔκλειεν ἐν τῇ νήσῳ τοὺς πολεμιστάς των, ἡγωνίσθησαν νὰ τοὺς βοηθήσωσι, καὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν θάλασσαν ἑνοπλοὶ, ἔδραττον τὰ πλοῖά των καὶ τὰ ἔσυρον πρὸς ἑαυτούς. Ἐκαστος ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἐπήρχετο ἀποτυχία ὅπου αὐτοὺς δὲν συνήργει ἀτομικῶς. Ἠγέρθη

λοιπὸν θόρυβος μέγας καὶ διακρίων μόνον ὡς πρὸς τὸν τρόπον δι' οὗ ἐκάτερος τῶν μαχομένων ἐπολέμει περὶ τὰ πλοῖα· διότι οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι κατὰ πλεονέκτησιν ἀλλὰ πλήρεις προθυμίας, οὐδὲν ἄλλο ἔπραττον, οὕτως εἰπεῖν, ἢ ἐνθυμάρχουν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, νικῶντες καὶ θέλοντες νὰ παρκατείνωσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσώτερον τὰ πλεονεκτήματα τῶν, ἐπεζομάχουν ἐπὶ τῶν πλοίων. Τέλος, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ πληγὰς ἐκκτέρωθεν, ἐχωρίσθησαν, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι διέσωσαν τὰ κενὰ τῶν πλοίων, ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὅσα εἶχον κυριευθῆ εἰς τὰς ἀρχάς. Ἀπασυρθέντος ἐκάστου εἰς τὸ ἴδιον στρατόπεδον, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαιον, ἀπέδωκαν τοὺς νεκροὺς, ἐσύνεζεν τὰ νηυάγια τῶν πλοίων καὶ εὐθύς ἤρχισαν νὰ περιπλέωσι τὴν νῆσον διὰ νὰ φυλάττωσι τοὺς ἐν αὐτῇ μέινοντας Λακεδαιμονίους, οἱ δὲ ἐν τῇ ἡπαίρῳ Πελοποννήσιοι οἵτινες πικτυχόθεν εἶχον ἔλθει ἤδη πρὸς βοήθειαν, ἔμειναν ἐστρατοπεδευμένοι πλησίον τῆς Πύλου.

15. Ἄμα ἡγγέλθησαν εἰς τὴν Σπάρτην τὰ γεγονότα τῆς Πύλου, ἀπεφασίσθη, ὡς ἂν προέκειτο περὶ μεγάλῃς συμφορᾶς, νὰ κατὰβῶσιν οἱ ἄρχοντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἵνα, ἐκ τοῦ σύνεγγυς βλέποντες τὰ πράγματα, σκεφθῶσιν ἀμέσως τί συνέφερε νὰ πράξωσιν. Οἱ ἄρχοντες ἀνεγνώρισαν μὲν τὸ ἀδύνατον τοῦ νὰ συντρέξωσι τοὺς πολεμιστὰς τῶν, δὲν ἠθέλησαν ὅμως νὰ τοὺς ἀφήτῃσι νὰ ἀποθάνωσι τῆς πείνης ἢ νὰ κατὰβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ πλήθους· ἔκριναν λοιπὸν ὅτι προτιμώτερον ἦτο νὰ συνομολογήσωσι μὲ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων ἀναχωρῆν μόνον ὡς πρὸς τὴν Πύλον, ἐὰν συγκατετίθεντο νὰ πέμψωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις πρὸς συμβιβασμὸν καὶ νὰ προσπαθῇσιν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον νὰ ἐλευθερώτῃσι τοὺς πολεμιστὰς τῶν.

16. Δεχθέντων τῶν στρατηγῶν τὴν πρότασιν ταύτην, συναμολογήθη ἡ ἀναχωρῆς ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους. Οἱ

μὲν Λακεδαιμόνιοι νὰ κομίσωσιν εἰς τὴν Πύλον καὶ νὰ παρκαθώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ πλοῖα μετὰ τῶν ὑποίων εἶχον ναυμαχῆσαι καθὼς καὶ ὅλα τὰ μακρὰ πλοῖα ὅσα εὕρισκοντο εἰς τὴν Λακωνικὴν, καὶ νὰ ἀπέχωσι πάσης ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ τειχίσματος εἴτε διὰ ξηρᾶς εἴτε διὰ θαλάσσης· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ περικυκλουμένους ἄνδρας ὠριτυμένην ποσότητα σίτου ἀλεσμένου, ἥτοι δύο χοίνικας Ἀττικᾶς ἀλεύρου δι' ἑκάστην, δύο κοτύλας οἴνου καὶ κρέας, εἰς ἑκάστην δὲ θερχόμενται τὰ ἡμέτερά τούτων· οἱ ἀποστολαὶ αὐτοὶ ὤφειλον νὰ γίνωσιν ὑπὸ τῶν ὁμοίων τῶν Ἀθηναίων καὶ κενὸν πλοῖον νὰ μὴ εἰσπλεύσῃ κυρίως· νὰ φυλάττωσι δὲ καὶ τὴν νῆσον οἱ Ἀθηναῖοι χωρὶς ὁμῶς νὰ ἀποβῶσιν εἰς αὐτὴν καὶ νὰ ἀπέχωσι πάσης ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Πελοποννησιακοῦ στρατοῦ εἴτε διὰ ξηρᾶς εἴτε διὰ θαλάσσης. Εἰς τὴν ἐλαχίστην δὲ παρκαθίσαιν ἥτις ἤθελε γίνεαι παρὰ τοῦ ἐνὸς ἢ παρὰ τοῦ ἄλλου, ἢ ἀνακωχὴ διελεύετο. Ἐμελλε δὲ αὕτη νὰ διαρκέσῃ μέχρις οὗ ἐπανέλθωσιν ἐκ τῶν Ἀθηναίων οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς ὑποίους ὑπεχερόμενοι νὰ ἀποστείλωσιν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τειχέως καὶ νὰ τοὺς ἐπαναχωρεωτίν. Ἄμα δὲ τῇ ἐπιστροφῇ των, ἢ ἀνακωχὴ ἤθελε πύσει καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὤφειλον νὰ παρκαθώσωσι τὰ πλοῖα εἰς τὴν κατὰστάσιν τὰ εἶχον παρκαθῆναι. Καὶ ἡ μὲν ἀνακωχὴ ἐγένετο ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους καὶ παρεδόθησαν πλοῖα περὶ τὰ ἐξήκοντα· οἱ δὲ πρέσβεις ἐλθόντες εἰς τὰς Ἀθήνας εἶπον ταῦτα.

17. «Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν ἡμᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι, διὰ νὰ διαπραγματευθῶμεν μεθ' ὑμῶν περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνδρῶν καὶ νὰ σῶς πείσωμεν νὰ πρᾶξετε ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον καὶ εἰς ὑμᾶς θέλει εἶσθαι ὠφέλιμον, καὶ εἰς ἡμᾶς ἀξιοπρεπές, κατὰ τὴν παρούσαν ἡμῶν συμφορὰν. Δὲν παραβρίνομεν δὲ τὰς συνηθείας μας ἐάν σήμερον μὴ κύνωμεν τὸν λόγον, διότι τὸ ἡμέτερον ἀξίωμα εἶναι νὰ

ὁμιλῶμεν ὀλίγα ὅπου δὲν χρειάζονται πολλά, καὶ νὰ λέγωμεν πολλά ὅταν παρουσιάζεται περίσταςιν νὰ πράττωμεν τὸ καθήκον μας ἐρμηνεύοντες διὰ λόγων μακροτέρων σπουδαίων τινεσὶ ὑπόθεσιν. Ἀκούσατε λοιπὸν τοὺς λόγους τούτους οὐχὶ ὡς παρὰ πολέμιων λεγομένους, μήτε ὡς διδασκαλίαν γινομένην πρὸς ἀσυνέτους, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ὑπενθύμισιν διδομένην πρὸς ἄνδρας συνετοὺς ὅπως βουλευθῶσι καλῶς. Εἰς τὴν ἐξουσίαν σας κεῖται νὰ μεταχειρισθῆτε τὴν παρούσαν εὐτυχίαν πρὸς τὸ συμφέρον σας διατηροῦντες ὅσα κατέχετε καὶ προσλαμβάνοντες τιμὴν καὶ δόξαν. Μὴ μιμηθῆτε τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους οἵτινες εὐτυχίσαντες ἀπροσδοκῆτως δὲν ἔχουσι πλέον ὄριον εἰς τὴν φιλοδοξίαν των. Ἄνθρωποι οἵτινες ὡς σεῖς καὶ ἡμεῖς ἐδοκίμασαν πόσον ἡ τύχη εἶναι ἀσταθής, ἔχουσι δικαίωμα καὶ καθήκον νὰ δυσπιστῶσι πρὸς αὐτήν.

18. «Διὰ νὰ πεισθῆτε ἄρκει νὰ ρίψητε ἐν βλεμμα εἰς τὰς περούσας ἡμῶν συμφοράς. Ἡμεῖς οἵτινες ἀπολαύομεν πλείους ὑπολήψεως μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ἐρχόμεθα νὰ ζητήσωμεν παρ' ὑμῶν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρὸ ὀλίγου ἐνομιζάμεν ὅτι ἡμεῖς μᾶλλον ἤμεθα κύριοι νὰ δώσωμεν. Καὶ μολον τοῦτο ἐπλάθοντο τοῦτο μήτε ἐνεκα σερήσεως δυνάμεως μήτε ὑπερηφανευθέντες διὰ τὴν αὐξήσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ, τὴν αὐτὴν ἔχοντες πάντοτε δύναμιν, ἠπατήθημεν εἰς τὰς σκέψεις μας, ὅπερ δύναται νὰ συμβῇ εἰς πάντας. Δὲν πρέπει λοιπὸν καὶ ὑμεῖς, ἐνεκα τῆς δυνάμεως τῆς πόλεώς σας καὶ τοῦ μεγέθους τῶν προσφάτων ἐπιτυχιῶν σας, νὰ πιστεύετε ὅτι ἡ εὐτυχία θὰ σᾶς συνοδεύῃ πάντοτε. Φρόνιμοι εἶναι οἱ τὰς ἀμβόλους εὐτυχίας ἀποκλίνοντες, οἱ πρὸς τὰς συμφοράς συνεισφέροντες ἀνταγωνιστές, καὶ οἱ γνωρίζοντες ὅτι δὲν δύνανται νὰ μεγαλύνωσιν ἢ νὰ παρατείνωσι κατ' ἀρέσκειαν τὸν πόλεμον ἀλλ' ὅτι αἱ περιστάσεις ὀδηγοῦσιν αὐτοὺς· οἱ δὲ τοιοῦτοι εἰς ὀλιγώτερα περιπίπτουσι σφάλματα

διότι δὲν ἐπαίρονται βασιζόμενοι εἰς τὴν ἐν τῷ πολέμῳ ἐπιτυχίαν των καὶ συμβιβάζονται πρὸς τοὺς πολεμίους ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τῆς εὐτυχίας των. Τοῦτο εἶναι ἐντιμον, ὡς Ἀθηναῖοι, νὰ πράξετε σήμερον πρὸς ἡμᾶς ἵνα μὴ βροχύτερον ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν τύχην καὶ αἱ μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίαι σας, ἐὰν μὴ πειθόμενοι πράξετε σφάλματα (εἰς τὰ ὁποῖα πολλὰ ὄντα ἐνδέχεται νὰ περιπέσετε) ἐνῷ δύνασθε νὰ καταλίπητε εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἀσφαλῆ ὑπόληψιν ἀνδρίας καὶ εὐβουλίας.

19. αἱ Λακεδαιμόνιοι σας προσκαλοῦσι νὰ συνθηκολογήσετε καὶ νὰ καταπαύσετε τὸν πόλεμον, προσφέροντες ὑμῖν εἰρήνην, συμμαχίαν καὶ πᾶσαν φιλίαν καὶ οἰκειότητα πρὸς ἁλλήλους· ἀντὶ τούτων δὲ ἀπειτοῦσι τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ἄνδρας. Νομίζουσιν ὅτι εἶναι προτιμότερον εἰς ἀμφοτέρους ἡμᾶς νὰ διατρέξωμεν πλέον ἄλλους κινδύνους, εἴτε διαφύγωσιν οἱ ἄνδρες οὗτοι διὰ τῆς βίης ὡφελοῦμενοι ἔκ τινος εὐνοϊκῆς περιστάσεως, εἴτε, στενῶς πολιορκηθέντες, ἤθελον περιέλθῃ μᾶλλον εἰς τὴν ἐξουσίαν σας παρὰ τῶρα. Νομίζουσιν ὅτι αἱ μεγαλειότητες ἔχθραι διαλύονται βεβαιότερον οὐχὶ ὅταν ὁ ἀμυνόμενος τὸν ἐναντίον καὶ νικῶν ἐν ταῖς πλείσταῖς μάχαις ἀναγκάζῃ αὐτὸν δι' ὅρκων καὶ ἄκοντ' εἰς συνθήκας ἀδίκους, ἀλλ' ὅταν, δυνάμενος νὰ πράξῃ τοῦτο μετ' ἐπεικειάς, καὶ ὑπερτερῶν κατὰ τὴν γενναϊότητα τὴν προσδοκίαν τοῦ ἐχθροῦ, συμβιβάζεται μετ' αὐτοῦ ἐπὶ μετρίαις ὁροις. Τότε ὁ ἐχθρὸς οὗτος, ὁφείλων νὰ μὴ ἐκδικηθῇ ὡς βίαιος, ἀλλὰ ν' ἀποδώσῃ τὴν εὐεργεσίαν, αἰσχύνεται καὶ ἐμμένει προθυμότερον εἰς τὰς συνθήκας· ἄλλως τε οἱ ἄνθρωποι δεικνύουσι μετριοπάθειαν μᾶλλον πρὸς τοὺς μεγαλειότερους ἐχθροὺς των ἢ πρὸς ἐκείνους μετὰ τῶν ὁποίων ἔχουσι μετρίως διενέξεις. Εἰς ἐκείνους οὔτινες ἕκαμον ἐκουσίας παρὰ χωρήσεις· εἶναι φυσικὸν νὰ ἐνδίδῃ τις μετὰ πλειότερας εὐχαριστήσεως, ἐνῷ πρὸς τοὺς ὑπερχυοῦντας ἀνθίσταται ἐναντίον τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

20. «Ἡ συμφιλίωσις εἶναι ἐκατέρωθεν εἶπερ ποτὲ καλὴ, πρὶν συμβῇ παρεμπесоῦσά τις ἀνεπανόρθωτος βλάβη, διότι τότε ἀνάγκη πρὸς τὴν κοινὴν νὰ ἔχετε καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἡμῶν αἰωνίαν ἔχθραν, καὶ νὰ στερηθῆτε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σᾶς προσκαλοῦμεν νὰ δεχθῆτε σήμερον· Ἄς διαλαγῶμεν ἐνόςῳ ἀκόμη μένουσιν ἀναποφάσιστα τὰ ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ πράγματα καὶ δύνασθε νὰ ἐξασφαλίσετε τὴν δόξαν σας καὶ τὴν φιλίαν μας· ἐνῷ ἡμεῖς, πρὶν πάθωμεν αἰσχρόν τι, δυνάμεθα νὰ ὑποστώμεν μετρίαν ποινήν. Ἄς προτιμήσωμεν ἀμφοτέρω τὴν εἰρήνην ἀντὶ τοῦ πολέμου καὶ ἅς δώσωμεν ἀνάγκη σιν μετὰ τασαῦτα παθήματα εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἵτινες καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην θέλουσι σᾶς νομίσαι ὡς κυριωτέρους αἰτίους τοῦ εὐεργετήματος τούτου· διότι εὐρίσκονται εἰς πόλεμον χωρὶς νὰ ἤξυρῶσι τις πρῶτος ἤρχισεν αὐτόν· πύσσεως δὲ γινομένης, τῆς ὁποίας σήμερον ὑμεῖς εἰσθε μᾶλλον κύριοι, εἰς ὑμᾶς θέλουσιν ὀφείλει τὴν χάριν. Ἐάν πεισθῆτε, θὰ καταστήσετε τοὺς Λακεδαιμόνιους βεβαίους φίλους, διότι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι σᾶς προσκαλοῦσιν ἐλπίζοντες ὅτι μᾶλλον θὰ χαρισθῆτε ἢ θὰ μεταχειρισθῆτε βίαν. Σκεφθῆτε πόσα καλὰ δύνανται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς συμφιλιώσεως ταύτης, διότι ὁμοφρονούντων ἡμῶν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οἵτινες εἶναι ὑποδεστέροι θὰ σέβωνται τὰ παρ' ἡμῶν ὀριζόμενα.»

21. Οἱ μὲν λοιπὸν Λακεδαιμόνιοι τασαῦτα εἶπον νομίζοντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι προηγουμένως διατεθειμένοι πρὸς συμβιβασμὸν, ὅστις ἕνεκα τῆς ἐκκνωτικώσεως τῶν Λακεδαιμονίων εἶχεν ἀποτύχει, ἤθελον μετὰ προθυμίας δεχθῆ τὴν προσφερομένην εἰρήνην καὶ ἤθελον ἀποδώσει τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ἄνδρας. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντες αὐτοὺς ἀποκεκλεισμένους, ἐπίστευον ὅτι ᾤσαν κύριοι νὰ κλείσωσιν εἰρήνην ὅταν ἤθελον καὶ τούτου ἕνεκα ἠϋζάνεν ἡ πλεονεξία των. Πρὸ πάντων δὲ ἡρέθιζεν αὐτοὺς

ὁ Κλέων τοῦ Κλεαινέτου, δημαγωγὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ μεγίστην ἐπιρροὴν ἔχων ἐπὶ τοῦ πλήθους· τοὺς ἔπεισε λοιπὸν νὰ ἀποκριθῶσιν ὅτι ἔπρεπε πρῶτον νὰ παραδοθῶσι καὶ νὰ κοιμισθῶσιν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἄνδρες καὶ τὰ ὄπλα, μετὰ δὲ τὴν ἀφίξιν των νὰ ἀποδώσωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν Νίσαιαν, τὰς Πηγὰς, τὴν Τροϊζήνα, καὶ τὴν Ἀχαΐαν, τὰς ὁποίας ἔλαβον οὐχὶ δικαίωματι πολέμου ἀλλὰ διὰ προηγουμένης συνθήκης εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐνδώσει κατόπιν συμφωρῶν καὶ ὅτε ἡ εἰρήνη ἦτο δι' αὐτοὺς μᾶλλον ἀναγκαία· μόνον ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἔστεργον νὰ ἀποδώσωσι τοὺς ἄνδρας καὶ νὰ κάμωσιν εἰρήνην τῆς ὁποίας ἀμφότεροι ἤθελον προσδιόρισαι τὴν διόρκειαν.

22. Οἱ πρέσβεις οὐδεμίαν ἀντίρρησην ἔκαμον εἰς τὴν ἀπόκρισιν ταύτην, ἀλλ' ἐζήτησαν νὰ ἐκλεχθῶσι σύνεδροι οἵτινες νὰ συζητήσωσιν ἡσύχως μετ' αὐτῶν τὰ διάφορα ἄρθρα καὶ νὰ παραδεχθῶσιν ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ἀμφότεροι ἤθελον συμφωνήσαι. Εἰς τὴν πρότασιν ὅμως ταύτην ὁ Κλέων εἶπε μετὰ πλειοτέρας βιαιότητος ὅτι ἤθευρε μὲν καὶ πρότερον ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδένα καλὸν σκοπὸν εἶχον, ἀλλὰ τῶρα καθίστατο τοῦτο κατὰφανε ἀπὸ ἡρνοῦντο νὰ ἐξηγηθῶσιν ἐνώπιον τοῦ πλήθους καὶ ἤθελον νὰ συζητήσωσιν ἐν ὁμηγύρει ἐξ ὀλίγων μόνον ἀνδρῶν συγκεκριμένη. Τοὺς προσεκάλεσε λοιπὸν, ἐὰν οἱ σκοποὶ των ἦσαν εὐλοκιστέες, νὰ τοὺς ἐκθέσωσιν ἐπὶ παρουσίᾳ ὅλων. Ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι, βλέποντες ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ὁμιλήσωσιν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, μολονότι ἤθελον ἕνεκα τῶν συμφορῶν των νὰ κάμωσιν ὑποχωρήσεις, ἐπὶ τῷ φόβῳ ὅμως μήπως διαβληθῶσιν εἰς τοὺς συμαχούς ὅτι ὥμίλησαν καὶ δὲν εἰσηκούσθησαν, καὶ εἰκάζοντες ἄλλως τε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ συγκατετίθεντο ἐπὶ μετρίοις ὅροις, ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀθηνῶν ἄπρακτοι.

23. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εὐθὺς διελύθη ἡ ἀνα-

κωχή τῆς Πύλου, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπῆλθον τὰ πλοῖα τῶν ὧς εἶχον συμφωνήσαι· ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι προφασίζόμενοι ὅτι ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ τειχίσματος παρὰ τὰ συμφωνηθέντα καὶ ὅτι ἔπραξαν καὶ ἄλλας τινας ἀσημάντους παραβιάσεις, δὲν τὰ ἀπέδωκαν καὶ ἐπέμενον ὅτι ἡ ἀνγκωχή ἐθεωρεῖτο διακελυμένη εἰς τὴν ἐλαχίστην οἰανδήποτε παρὰβίαν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀντέλεγον ἐλέγχοντες αὐτοὺς ὅτι κατεκράτουν ἀδίκως τὰ πλοῖα, καὶ ἀπῆλθον ὅπως ἀρχίσωσιν ἐκ νέου τὰς ἐχθροπραξίας. Ἀμφότεροι λοιπὸν ἤρχισαν νὰ πολεμῶσι κατὰ κράτος περὶ τὴν Πύλον. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιέπλεον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὴν νῆσον μετὰ δύο πλοίων διασταυρουμένων, κατὰ δὲ τὴν νύκτα ὅλα τὰ πλοῖα περιεκύκλουν τὴν νῆσον, ὅχι ὁμῶς καὶ τὸ πρὸς τὸ πέλαγος μέρος ὅταν ἔπνεεν ἄνεμος· εἶχον δὲ ἔλθει ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς φύλαξιν τῆς νήσου εἴκοσι πλοῖα, ὥστε ὅλος ὁ στόλος συνέκειτο ἥδη ἐξ ἐβδομήκοντα τριήρων· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὴν ἡπειρὸν καὶ προσβάλλοντες τὸ τεῖχος, περιέμενον κατ'ἀλληλῶν περιστασιν νὰ σώσωσι τοὺς συμπολεμιστάς των.

24. Ἐν τούτοις οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, ἐνώσαντες μὲ τὰ πλοῖα ἅτινα ἐφρούρουν τὴν Μεσσήνην ἐκείνῃ τὰ ὅποια εἶχον παρὰκτησάσαι, ἤρχισαν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης νὰ κήνῳσι πολεμικὰς ἐπιδρομὰς. Ἡρέθιζον δὲ αὐτοὺς προπύκντων οἱ Λοκροὶ διὰ τὸ μῖσος τὸ ὅποιον εἶχον κατὰ τῶν Ῥηγίων, εἰσελθόντες πανδημεὶ καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ Ῥήγιον. Ἦθελον δὲ οἱ Συρακούσιοι νὰ ἀποπειραθῶσι καὶ νκυμαχίας, βλέποντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὀλίγα μόνον πλοῖα εἶχον παρόντα, καὶ ἠξεύροντες ὅτι τὰ πλείοντα τὰ ὅποια ἔμελλον νὰ φθάσωσιν ἐπολιώρουν τὴν Σираκτηρίαν. Ἠλπίζον ὅτι νικῶντες ἅπαξ κατὰ θάλασσαν, εὐκόλως ἤθελον ὑποτάξει τὸ Ῥήγιον προσβάλλοντες αὐτὸ διὰ πεζοῦ στρατοῦ καὶ πλοίων, καὶ αὐξήσει οὕτω τὴν δύναμίν των· διότι ἔνεκα

τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Ῥηγίου καὶ τῆς ἐν Σικελίᾳ Μεσσήνης, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ προσορμίζωνται ἐκεῖ καὶ νὰ κρατῶσι τοῦ πορθμοῦ. Πορθμὸς δὲ εἶναι ἡ μεταξὺ Ῥηγίου καὶ Μεσσήνης θάλασσα, εἰς τὸ μέρος ὅπου ἡ Σικελία προσεγγίζει πλειότερον πρὸς τὴν ἡπειρον· καλεῖται Χάρυβδις καὶ λέγουσιν ὅτι τὴν διήλθεν ὁ Ὀδυσσεύς. Ἐνεκὰ δὲ τῆς στενότητος αὐτοῦ, τὰ ὕδατα τῆς Τυρρηνικῆς καὶ τῆς Σικελικῆς θαλάσσης, εἰσιπύπτοντα μεθ' ὁρμῆς, προξενοῦσι βρύματα δικαίως νομισθέντα ὡς ἐπικίνδυνα.

25. Ἐν τούτῳ λοιπὸν τῷ πορθμῷ οἱ Συρρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι μετὰ πλοίων ὀλίγων περισσοτέρων τῶν τριᾶκοντα ἠναγκάσθησαν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου νὰ νυμμάχῃσιν δι' ἐν πλοῖον διερχόμενον, προχωρήσαντες ἐναντίον δεκαεξὶ πλοίων τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁκτώ τῶν Ῥηγίων. Νικηθέντες ὅμως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπέπλευσαν μετὰ τήχους καὶ ὅπως ἠδυνήθη ἕκαστος εἰς τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, εἰς Μεσσήνην καὶ εἰς Ῥήγιον, μίαν νύκτ' ἀπολέσαντες· καὶ ἡ μάχη διήρκεσε μέχρι νυκτός. Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν Λοκροὶ ἀπῆλθον ἐκ τῆς χώρας τῶν Ῥηγίων, τὰ δὲ πλοῖα τῶν Συρρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων συναθροισθέντα εἰς τὴν Πελωρίδα τῆς Μεσσήνης, ὠρμίσθησαν ἐκεῖ παρόντος καὶ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι ἐπλησίασαν, καὶ βλέποντες τὰ πλοῖα κενὰ ὥρμησαν κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἀπώλεσαν μίαν νύκτ' ὑπὸ σιδηρᾶς χειρὸς ἀναρπαγεῖσιν, σωθέντος τοῦ πληρώματος διὰ κολυμβήματος. Ἐπειτα, ἐνῶ οἱ Συρρακούσιοι εἰσελθόντες εἰς τὰ πλοῖα, ἔσυρον αὐτὰ διὰ σχοινίων καὶ παρέπλεον διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν Μεσσήνην, προσεβλήθησαν αὖθις ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· ἀλλ' ὁ στόλος τῶν Συρρακουσίων ἀπομακρυνθεὶς τῆς παρκαλίας καὶ ὁρμήσεως κατ' αὐτῶν ἐκυρίευσεν καὶ ἔτρεψεν πλοῖον. Εἰς τὸν διάπλουν καὶ τὴν νυμμάχικὴν τὰύτην ταιουτοτρόπως γενομένην οἱ Συρρακούσιοι μηδεμίαν ἐλάτ-

τώσιν ὑποστάντες ἔφθασαν εἰς τὸν ἐν τῇ Μεσσήνῃ λιμένα. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, εἰδοποιηθέντες ὅτι ἡ Καμάριννα ἐπροδόθη εἰς τοὺς Συρακουσίους ὑπὸ τοῦ Ἀρχίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, ἔπλευσαν ἕκαστ' οἱ Μεσσήνιοι δὲ ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ πανδημεῖ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης ἐστράτευσαν κατὰ τῆς Νάξου τῆς Χαλκιδικῆς ὁδοῦ οὐσῆς. Τὴν πρώτην ἡμέραν κλείσαντες τοὺς Ναξίους εἰς τὰ τείχη τῶν ἐδῆον τὴν χώραν, τὴν ἐπιούσαν δὲ διὰ μὲν τῶν πλοίων περιπλεύσαντες τὸν Ἀκεσίνην ποταμὸν ἐδῆον τοὺς ἀγρούς, διὰ δὲ τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ εἰσέβαλον εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ δίκστημα τοῦτο πολλοὶ Σικελοὶ κατέβηκιν ἀπὸ τὰ ὕψη διὰ νὰ τὴν βοηθήσωσι κατὰ τῶν Μεσσηνίων. Ἀμα εἶδον αὐτοὺς οἱ Νάξιοι, ἐνεθαρρύνθησαν καὶ ἐξοτρυνόμενοι ἀμοιβαίως ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι οἱ Λεοντῖνοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες σύμμαχοι ἔρχονται νὰ τοὺς βοηθήσωσιν, ἐξέρχονται αἰφνης ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν Μεσσηνίων τρέψαντες αὐτοὺς εἰς φυγὴν ἀπέκτειναν ὑπὲρ τοὺς χιλίους, οἱ δὲ λοιποὶ μόλις καὶ μετὰ βίαις ἐσώθησαν· διότι οἱ βάρβαροι ἐπιπεσόντες εἰς τὰς ὁδοὺς κατέστρεψαν τοὺς πλείστους. Καὶ τὰ πλεῖστα τὰ προσορμισθέντα εἰς τὴν Μεσσήνην διελύθησαν ὕστερον καὶ ἕκαστος ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. Εὐθύς δὲ οἱ Λεοντῖνοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐστοχάτευσαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς Μεσσήνης, νομίζοντες αὐτὴν ἐξησθενημένην. Καὶ προσβαλόντες αὐτὴν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔκαμον ἀποπείρας διὰ τῶν πλοίων πρὸς τὸ μέρος τοῦ λιμένος, ὃ δὲ πεζὸς στρατὸς πρὸς τὸ μέρος τῆς πόλεως. Οἱ Μεσσήνιοι καὶ τινες Λοκροὶ ὑπὸ τὸν Δημοτέλην, οἵτινες μετὰ τὸ πᾶν ἔχον μείνει ὡς φρουροὶ, ἐξελθόντες καὶ ἐπιπεσόντες αἰφνιδίως, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατεύματος τῶν Λεοντίνων καὶ ἀπέκτειναν πολλούς. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποβάντες ἐκ τῶν πλοίων ἐβόηθουν, ἐπέπεσαν δὲ κατὰ τῶν ἐν ἀταξίᾳ σύρισκομένων Μεσσηνίων καὶ κα-

τεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι τῆς πόλεως. Ἐπειτα ἔστησαν
τρόπκιον καὶ ἀνεχώρησαν εἰς τὸ Ῥήγιον. Μετὰ ταῦτα
δὲ οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἕλληνας ἐξηκολούθησαν πολεμοῦν-
τες πρὸς ἀλλήλους διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης ἀνευ
τῆς συνδρομῆς τῶν Ἀθηναίων.

26. Ἐν δὲ τῇ Πύλῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηκολούθουν παλιορ-
κοῦντες τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Λακεδαιμονίους, ἐνῷ τὸ ἐν τῇ
ὑπείρῳ στρατόπεδον τῶν Πελοποννησίων ἔμενεν εἰς τὰς
θέσεις του. Ἡ προύρησις ὅμως τῆς νήσου ἦτο ἐπίπονος διὰ
τοὺς Ἀθηναίους ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως τροφίμων καὶ ὕδα-
τος· διότι μίαν μόνον κρήνη ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς
Πύλου, καὶ αὕτη ὅχι μεγάλη· διὰ τοῦτο πλεῖστοι οἱ ὀ-
ρύττοντες ὅπας εἰς τὴν ἄμυνον ἐπὶ τῆς παραλίας ἔπινον
δῆθεν ὕδωρ. Εἰς μικρὸν χώρον ἐστρατοπεδευμένοι, ὑπέ-
κειντο εἰς πολλὰς στέρσεις· ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχεν ὄρυξ
διὰ τὰ πλοῖα, μέρος τῶν πληρωμάτων μετέβκινεν εἰς τὴν
ξηρὰν καὶ ἐσιτίζετο, ἐνῷ τὸ ἄλλο ἔμενεν εἰς τὸ πέλα-
γος. Πρὸ πάντων ὅμως τοὺς ἔφερεν εἰς πλεῖστην ἀθυμίαν
ὁ πρὸς πᾶσιν προσδοκῶν παρκατεινόμενος χρόνος, διότι
εἰς τὰς ἀρχὰς εἶχον πιστεύσει ὅτι ἤρχον ὀλίγαι ἡμέραι
διὰ τὰ ὑποτάξωσιν ἀνθρώπους πολιορκουμένους ἐν νήσῳ
ἐρήμῳ καὶ πίνοντας ἄλμυρον ὕδωρ. Τὴν πρῶτασιν δὲ
ταύτην ἐπροξένησεν οἱ Λακεδαιμόνιοι προσφέροντες πολὺ
ἀργύριον εἰς ἀκτῖνας ὅστις ἤθελε φέρει εἰς τὴν νήσον ἄ-
λευρον, οἶνον, τυρὸν καὶ πᾶν ἄλλο βρώμα χρήσιμον εἰς
τοὺς πολιορκουμένους, καὶ ὑποσχόμενοι τὴν ἐλευθερίαν
εἰς πάντα Ἕλληνα ὅστις ἤθελεν εἰσχωγᾶν τοιαῦτα εἶδη.
Πολλοὶ λοιπὸν, ἰδίως δὲ οἱ Ἕλλητες, εἰσῆγον τοιαῦτα
μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των· ἀνεχώρουν δὲ ἐξ ὧν τῶν
μερῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐπλησίαζον νύκτωρ εἰς τὰ
πρὸς τὸ πέλαγος μέρη τῆς νήσου, πρὸ πάντων ὅμως
ἔπραττον τοῦτο ὅταν ἔπνεεν ὁ ἄνεμος ἐκ τοῦ πελάγους,
διότι τότε διέφευγον εὐκολώτερον τὴν προσοχὴν τῶν
τρίηρεων αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ περιπλέωσι τὴν νήσον

ἔνεκα τῆς τρικυμίας, ἐνῷ οὗτοι οὐδενὸς ἐφείδοντο ὅπως προσεγγίσωσιν· ἔρριπτον δὲ τὰ πλοῦα εἰς τὴν ξηράν βέβαιοι ὅτι ἤθελον ἀποζημιωθῆ διὰ τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν· ὑπῆρχον ἄλλως τε ὀπλῖται φυλάττοντες ἔλα τὰ εὐπρόσιτα μέρη τῆς νήσου. Ὅσοι ὅμως εἰσέπλεον ἐν ὥρα γαλήνης συνελαμβάνοντο. Εἰσῆρχοντο δὲ εἰς τὸν λιμένα δῦται κολυμβηταὶ σύροντες διὰ καλωδίου ἀσκούς περιέχοντας μήκωνας μεμελιτωμένους καὶ τετριμμένον λινόσπορον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διῆλθον ἀπαρκτήρητοι, ὕστερον ὅμως ἐπετηροῦντο. Ἐκατέρωθεν δὲ πᾶν μέσον ἐφεύρισκον οἱ μὲν διὰ τὰ εἰσαγάγῃσι τρόφιμα οἱ δὲ διὰ τὰ ἐμποδίσῃσι τὴν εἰσαγωγὴν.

27. Ὅταν ἔμαθον εἰς τὰς Ἀθήνας ὅτι ὁ στρατὸς ταλασιπρεῖται καὶ ὅτι εἰσάγονται τρόφιμα εἰς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ, ἠπόρουν περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ἐφοβήθησαν μὴ κατὰ λάβῃ ὁ χειμὼν τοὺς πολιορκούντας καὶ κατκταθῇ ἀδύνατον τὰ τοῖς πέμψῃσι ζωοτροφίας ἐκ τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου, ἀφοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θέρει δυσκόλως ἠδύναντο τὰ πέμπωσιν ἱκανὰς προμηθείας εἰς χώραν ἐστερημένην τῶν πόντων· ὄντων δὲ ἀλιμένων τῶν παραλίων, ὁ στόλος τῶν δὲν θὰ ἠδύνετο τὰ προσορμίζεσθαι· εἶπετο δὲ ἐκ τούτου ὅτι οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἄνδρες, ἢ χαλαρωμένου τοῦ ἀποκλεισμοῦ θὰ συνετηροῦντο, ἢ μετὰ τῶν πλοιορέων τὰ ὑποῖα ἐκόμιζον εἰς αὐτοὺς τὰ τρόφιμα θὰ διέφευγον ἐν ὥρᾳ τρικυμίας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο πρὸ πόντων τοὺς Λακεδαιμονίους· διότι ἐνόμιζον ὅτι οὗτοι, ἅμα ἀνελάμβανον δύναμιν τινα, ἤθελον παύσει πέμποντες κήρυκας περὶ εἰρήνης, καὶ μετενόουν διότι δὲν ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις τῶν. Ὁ δὲ Κλέων ἐννοήσας ὅτι ἤρχισαν τὰ ἐγείρωνται δυσαρέσκεαι κατ' αὐτοῦ ὥς ἐμποδίσαντος τὴν σύμβασιν, ἰσχυρίσθη ὅτι αἱ εἰδήσεις δὲν ἦσαν ἀληθεῖς. Παρκινούντων δὲ τῶν ἀφειγμένων τὰ πέμψωσιν, εἰς τοὺς ἐπίστευον, ἄνδρας τινὰς διὰ τὰ ἐπισκοπήσῃσι τὰ συμβαίνοντα, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξέλεξαν

πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸν Κλέωνα αὐτὸν καὶ τὸν Θεαγένην. Τότε ὁ Κλέων ἠσθάνθη ὅτι ὁ ἀγαγκάζετο ἢ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἐκθεσιν ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἐσυκοφάντει, ἢ, ἐὰν ἔλγετε τὰ ἐναντία, θὰ κατηγορεῖτο ὡς ψεύστης· ἰδὼν ὁμῶς τοὺς Ἀθηναίους κλίνοντας μᾶλλον πρὸς τὸν πόλεμον, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ μὴ πέμψωσι παρατηρητὰς μήτε νὰ χάνωσι τὴν εὐκαιρίαν δι' ἀναβολῶν, ἀλλ' ἐὰν τὰ ἀγγελλόμενα τοῖς ἐφάνιντο ἀληθῆ, νὰ πλεύσωσιν ἀμέσως κατὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ. Ἀπευθύνων ἔπειτα ὑπαινιγμούς τινα, ἐναντίον τοῦ στρατηγοῦ Νικίου τοῦ Νικηράτου τοῦ ὁποίου ἦτο ἐχθρὸς προσωπικῶς καὶ ἀντίπαλος πολιτικῶς, εἶπεν ὅτι ἐὰν ἦσαν ἄνδρες οἱ πρατηγοί, εὐκόλως θὰ ἠδύναντο μὲ τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας εἶχον νὰ πλεύσωσι κατὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ καὶ νὰ συλλέβωσιν αὐτούς· προσέθετε δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος θὰ τὸ ἐπραττεν, ἐὰν ἦτο στρατηγός.

28. Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ὑπερορύθουν κατὰ τοῦ Κλέωνος καὶ τὸν ἡρώτων διατὶ δὲν ἀνεχώρει ἀμέσως ἀφοῦ ἡ ἐπιχείρησις τῇ ἐφάνετο εὐκολος, ὁ Νικίας, πειραχθεὶς διὰ τὸν σαρκασμὸν τοῦ Κλέωνος, ἀπεκρίθη ὅτι οἱ πρατηγοί τῷ ἐπέτρεπον νὰ λάβῃ ὅσας ἤθελε δυνάμεις καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν προσβολήν. Ὁ Κλέων, νομίσας εἰς τὰς ἀρχὰς ὅτι παρεχώρει τὴν θέσιν του μὲ λόγους μόνον, ἤτοιμάζετο νὰ δεχθῇ· ἐννοήσας ὁμῶς ὅτι οὗτος ἤθελε τῶνόντι νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν στρατηγίαν, ὑπεχώρησε λέγων ὅτι ὅχι αὐτὸς ἀλλ' ὁ Νικίας ἦτο στρατηγός. Ἠρχιστε δὲ ἡδὴ νὰ φοβῆται καὶ δὲν ἐπίστευεν ὅτι ὁ Νικίας θὰ ἐτόλμα νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ τὴν θέσιν του· καὶ πάλιν ὁμῶς ὁ Νικίας ἐπέμεινε καὶ κατεβόσας τὴν κατὰ τῆς Πύλου στρατηγίαν, ἐλάμβανεν ὡς μάρτυρας τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι δὲ (κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ ὄχλου) ὅσον μᾶλλον ὁ Κλέων ὑπέφευγε τὴν ἐκστρατείαν καὶ ἀνεκάλει ὅσα εἶπε, τόσον μᾶλλον ἐδίεζον τὸν Νικίαν νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκρχζον πρὸς τὸν

Κλέωνα νά ἀναχωρήσῃ. Τότε ὁ Κλέων, μὴ δυνάμενος πλέον νά ἀντεῖπῃ, ἐδέχθη τὴν ἐκστρατείαν, καὶ προχωρήσας ἐν τῷ μέσῳ τῆς συνελεύσεως εἶπεν ὅτι δὲν φοβεῖται τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι θὰ πλεύσῃ χωρὶς νὰ συμπαράλῃ κινεῖν ἐκ τῆς πόλεως ἀλλὰ μόνον τοὺς παρόντας ἐκ τῶν Ἀθηνίων καὶ τῶν Ἰμβρίων τοὺς ἐκ τῆς Αἴνου ἐλθόντας εἰς βοήθειαν πελταστὰς, καὶ τετρακοσίους τοξότας ἄλλων τόπων. Διὰ τούτων καὶ τῶν ἐν τῇ Πύλῳ στρατιωτῶν ὑπέσχετο ἢ νὰ φέρῃ ἐντὺς εἴκοσιν ἡμερῶν ζῶντας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἢ νὰ τοὺς φονεύσῃ ἐπὶ τόποι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγέλασαν ὀλίγον διὰ τὴν κοινότητα τῶν λόγων τούτων, ἀλλ' οἱ πρόνιοι ἐχάρησαν σκεφθέντες ὅτι ἐκ τῶν δύο ἀγαθῶν ἥθελον ἐπιτύχει τὸ ἐν' ἢ θὰ ἀπηλλύσσοντο τοῦ Κλέωνος, ὅπερ ἦτο πιθανώτερον, ἢ, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, θὰ ἐκράτουν τοὺς Λακεδαιμονίους ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των.

29. Ἀφοῦ ἐκκρόνισε τὰ πάντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἔλαβε διὰ τὴν ἐκστρατείαν τὴν αὐτὴν τὰς ψήφους τῶν Ἀθηναίων, ἐπέσπευσε τὴν ἀναχώρησιν παραδεχθεὶς ὡς συστράτηγον ἕνα μόνον ἐκ τῶν ἐν τῇ Πύλῳ στρατηγῶν, τὸν Δημοσθένην. Προσέλαβε δὲ τὸν Δημοσθένην μολὼν ὅτι διανοεῖτο καὶ αὐτὸς νὰ κάμῃ ἀπόβασιν εἰς τὴν νῆσον· διότι οἱ στρατιῶται, κκοπαθούντες ὑπὸ στερήσεων καὶ ὄντες μᾶλλον πολιορκούμενοι ἢ πολιορκούντες, σπουδῶς ἐπεθύμουν νὰ διακινδυνεύσωσιν. Εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν τὸν ἐνεθάρρυνεν ἔτι μᾶλλον ὁ ἐμπρησμός τῆς νήσου, διότι πρὶν συμβῆ τοῦτο ἐφοβεῖτο νὰ ἀποβῇ εἰς νῆσον ἥτις διὰ τὴν παντοτεινὴν ἐρημίαν ἦτο δασώδης καὶ ἄβυστος· ἡ ἰδιότης δὲ αὕτη τῷ ἐφάνετο ὅτι ὠφέλει μᾶλλον τοὺς ἐχθροὺς οἵτινες ἐξερχόμενοι ἐξ ἄφαντων μερῶν ἠδύναντο νὰ βλάπτωσι τοὺς εἰς τὴν νῆσον ἀποβαίνοντας· διότι τὰ σφάλματα καὶ αἱ παρασκευαὶ των, ἕνεκα τῆς πυκνότητος τοῦ δάσους, δὲν θὰ ἐφάνιντο καθάρᾳ, ἐνῶ ὅλα τὰ σφάλματα τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθη-

ναίων, μένοντα κατὰ φανῆ, ὃ δὲ ἐπέτρεπον εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐπιπίπτῃ ἀπροσδοκῆτως ὅπου ἤθελε, διότι θὰ ἦτο κύριος τῆς προσβολῆς. Ἄλλως τε ὁ Δημοσθένης ἐσκέπτετο ὅτι, ἐὰν ἡγαγκάζετο νὰ πολεμῇ ἐντὸς τοῦ θάλασσης, στρατιῶται ἐλάσσονες μὲν τὸν ἀριθμὸν, γνωρίζοντες δὲ τὰ μέρη, θὰ ἐνίκων στρατὸν πολυαριθμώτερον μὲν, μὴ γνωρίζοντα δὲ τὰ μέρη· τέλος δὲ ὅτι ὁ πολυαριθμὸς στρατός του θὰ κατεστρέφετο ἀνεπιεικῶς, χωρὶς νὰ δύνανται τὰ διάφορα σώματα νὰ βλῶσι τὸν ἐχθρὸν μακρόθεν καὶ νὰ βοηθῶνται ἀμοιβαίως.

30. Πρὸ πάντων ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ παθήματος (τὸ ὅποτον ἐν μέρει συνέβη ὡς ἐκ τοῦ θάλασσης) ἤρχοντο εἰς τὸν νοῦν του αἱ σκέψεις αὗται. Ἐνῷ δὲ ἦσαν εἰς τὸ στενὸν, οἱ Ἀθηναῖοι στρατιῶται ἔβλεπον ὅτι ἦσαν ἡγαγκασμένοι νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς νήσου διὰ νὰ ἐτοιμάσωσι τὸ γεῦμα τῶν θέτοντες φρουρούς. Ἐνὸς ἐκ τούτων ἐμπρήσαντος ἀκουσίως ὀλίγους ὀχμῶν ἡγέρθη ἄνεμος καὶ κατέκαυσεν ἀνεπιεικῶς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ θάλασσης. Ἐκ τούτου ὁ Δημοσθένης ἠδυνήθη νὰ εἴδῃ καλλίτερον ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦσαν περισσότεροι, καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἐπέβη ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὥφειλον νὰ σκεφθῶσι σπουδαίως περὶ τοσοῦτον σοβαρῆς ἐπιχειρήσεως· διότι εἰς τὰς ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὅτι εἰσέηγοντο εἰς τὴν νῆσον τροφίμα δι' ὀλιγωτέρους ἀνθρώπους· βλέπων δὲ ἐπίσης ὅτι ἡ ἐν τῇ νήσῳ ἀπόβηκος καθίστατο εὐχεραστέρη, ἡτοιμάζετο νὰ τὴν ἐκτελέσῃ ζητήσας στρατὸν παρὰ τῶν ἐγγύς συμμάχων καὶ τὰ ἄλλα ἐτοιμάζων. Ἐν τούτοις ὁ Κλέων, πέμψας προηγούμενος εἰς τὸν Δημοσθένην ἄγγελον διὰ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ ὅτι ἔμελλε νὰ ἔλθῃ μετ' ὀλίγον καὶ νὰ τῷ φέρῃ τὸν ζητηθέντα στρατὸν, φθάνει εἰς τὴν Πύλον· καὶ ἐνωθέντες οἱ δύο στρατηγοὶ πέμπουσι πρῶτον εἰς τὸ ἐν τῇ ἡπείρῳ στρατόπεδον κήρυκας προσκαλοῦντες αὐτοὺς, ἐὰν ἤθελον, νὰ διατάξωσι τοὺς ἐν τῇ νήσῳ πολεμιστάς των

νά περπαθοῦσι μετὰ τῶν ὅπλων των, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θὰ κρατῶσιν αὐτοὺς ἐν μετρίᾳ φυλακῇ μέχρις οὗ συνομολογήσωσιν ὀριστικὸν συμβιβασμόν.

31. Μὴ δεχθέντων δὲ αὐτῶν, οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ περιέμειναν ἀκόμῃ μίαν ἡμέραν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπομένην ἐμπαρύνθησαν τοῦ λιμένος διὰ νυκτός, ἀφ' οὗ ἐπεβίβασαν τοὺς ὀπλίτας ἐπὶ ὀλίγων πλοίων· ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς αὐγῆς ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον ἐκ δύο μερῶν, ἐκ τοῦ πελάγους καὶ πρὸ τοῦ λιμένος, ὁκτακόσιοι ὀπλῖται ἐν ὅλοις καὶ ἔσπευσαν κατὰ τῆς πρώτης φυλακῆς τῆς νήσου. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦσαν παρατεταγμένοι κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Εἰς ταύτην μὲν τὴν πρώτην φυλακὴν ἦσαν τριάνοντα περίπου ὀπλῖται, τὸ μέσον δὲ καὶ ὁμαλώτατον, τὸ περὶ τὸ ὕδωρ, κατεῖχον οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν καὶ ὁ ἄρχων Ἐπιτάχας· τέλος, μικρὸν σῶμα ἐφύλακτε τὴν ἐσχατιὰν τῆς νήσου τὴν πρὸς τὴν Πύλον, ἣτις καὶ ἀπόκρημνος εἶναι πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης καὶ δυσπρόσιτος διὰ ξηρᾶς, ἐπεὶ δὴ ὑπῆρχεν ἐκεῖ παλαιὸν ὀχύρωμα ἐκ λίθων ἀκατεργάστων, τὸ ὅποσον ἐνόμιζον οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅτι ἤθελεν ἀποβῆ ὠφέλιμον ἐάν ἦναγκάζοντο εἰς βιαίαν ὑποχώρησιν. Οὕτω λοιπὸν ἦσαν τεταγμένοι οἱ Λακεδαιμόνιοι.

32. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοὺς μὲν πρῶτους φύλακας, καθ' ὧν ἐπέδραμον, ἐφόνευσαν εὐθύς, καὶ μάλιστα κατακεκλιμένους εἰσέει ἢ ἀναλαμβάνοντας τὰ ὅπλα. Ἡ ἀπόβας εἶχεν ἐνεργηθῇ μετὰ τοσαύτης σιωπῆς, ὥστε οἱ ἐχθροὶ τὴν ἐξέλαβον ὡς τὴν συνήθη κίνησιν τῶν ὀρμιζομένων κατὰ τὴν νύκτα πλοίων. Ἀμα δὲ τῇ αὐγῇ ἀπέβκινον καὶ οἱ λοιποὶ στρατιῶται μετὰ τῶν ἰδίων ὅπλων ἕκαστος ἐξ ἑβδομήκοντα πλοίων ἢ ὀλίγον τι περισσότερων ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν ἀφῆκαν ἄλλους εἰμὴ τοὺς θαλαμῖους⁽¹⁾. Ἦσαν ὁκτακόσιοι τοξόται, ἰσχυροὶ πελ-

(1) Οἱ κωπηλάται τῆς πρώτης τάξεως, ἦτοι τῆς πρόμνης, ἐκα-

τασταί, οἱ εἰς βοήθειαν ἐλθόντες Μεσσήνιοι· καθὼς καὶ ὅλη ἡ φρουρά τῆς Πύλου ἐκτὺς ἐκείνων οἵτινες ἐμελλον νὰ φυλάζωσι τὰ τεῖχη. Ταχθέντες ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους διηρέθησαν κατὰ διακοσίους, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ κατέλαβον τὰς ὑψηλοτέρας θεσσεις, ἵνα ὁ ἐχθρὸς, περικυκλούμενος πικταχόθεν, εὐρεθῇ εἰς ἐντελῆ ἀμνηχανίαν, χωρὶς νὰ ἤξεύρῃ πρὸς ποῖον μέρος νὰ ἀντιταχθῇ, καὶ νὰ προσβληθῇ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν ὑπὸ τοῦ πλήθους, κατὰ νῶτον μὲν εἰάν τις ἐθέλῃ προχωρήσει, εἰς τὰ πλάγια δὲ εἰάν τις ἐφάρετο πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά. Δὲν θὰ ἠδύνατο οὔτε ἕμμε νὰ κάμῃ χωρὶς νὰ ἔχῃ κατόπιν του τοὺς ψιλούς καὶ ἐκείνους οἵτινες μὴ ἔχοντες κανὲν ὄπλον θὰ τὸν προσέβαλλον διὰ βελῶν, ἀκοντίων, λίθων καὶ σφενδονῶν. Ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ κατὰ τῶν στρατιωτῶν τούτων, διότι καὶ φεύγοντες ὑπερτεροῦσιν, ἡμεῖς δὲ αὐτοὺς ὑποχωρήσῃ ἐπιστρέφουσι καὶ τὸν προσβάλλουσιν ἐκ τῶν ὀπισθεν. Τοιοῦτον ἦτο τὸ σχέδιον τῆς προσβολῆς ὅπερ προηγουμένως εἶχεν ὑπονοήσει ὁ Δημοσθένης καὶ ἤδη ἐπραγματοποιεῖ.

33. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐπιτιμόδαν, οἵτινες ἦσαν οἱ περισσότεροι, ἡμεῖς εἶδον ὅτι οἱ πρῶτοι φύλακες κατεστράφησαν καὶ ὅτι ἐπροχώρει κατ' αὐτῶν στρατὸς, περατῆχθησαν εἰς μάχην καὶ ἐπροχώρησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὀπλιτῶν θέλοντες νὰ συμπλακῶσι μετ' αὐτῶν· διότι τοὺς εἶχον ἀπέναντι, ἐκ πλαγίου δὲ καὶ εἰς τὰ νῶτα εἶχον τοὺς ψιλούς· καὶ μετὰ τοὺς ὀπλίτας μὲν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας, οὔτε νὰ κάμωσι χρῆσιν τῆς ἐμπειρίας των· διότι οἱ μὲν ψилоὶ τοὺς ἐμπόδιζον τοῖς ἑσπέραις ἐκαστέρωθεν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὀπλῆται δὲν ἐπέσκηλόν,

λοῦντο Θρανίται· οἱ τῆς δευτέρας, ἦτοι τοῦ μέτου, Ζευγίται· οἱ τῆς τελευταίας, ἦτοι τῆς πρώτης, Θαλάμιοι.

ἀλλ' ἔμενον ἡσυχάζοντες. Τοὺς ψιλοὺς ὁμῶς τοὺς ξε-
πον πανταχοῦ ὅπου ἐπληθαίνον πολὺ· ἀλλ' οὗτοι ἐλα-
φρῶς ὠπλισμένοι, ἐμάχοντο ὑποχωροῦντες καὶ ἔφευγον
εὐκόλως πρὶν τοὺς φθίσωσιν, ἕνεκα τῆς ἀνωμαλίας τῶν
μερῶν ἅτινα, ἀκατοίκητα μέχρι τότε, ἦσαν δύσβατα,
καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, βεβέως ὠπλισμένοι, δὲν ἠδύναντο
νὰ τοὺς καταδιώξωσι.

34. Καὶ ἐπὶ τινὰ μὲν χρόνον ἡκροβολίζοντο τοιοῦτο-
τρόπως· ἀλλὰ μετ'ὀλίγον οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἠδύναντο
πλέον νὰ τρέχωσιν ἀρκετὰ ταχέως πρὸς τὰ ἀπειλούμενα
μέρη, οἱ δὲ ψιλοὶ ἐνόησαν ὅτι οἱ πρὸς ὑπεράσπισιν ἀγῶ-
νές των καθίσταντο ἤδη βραδύτεροι, καὶ ἔλαβον πλείο-
τερον θάρρος βλέποντες ἐκυτοὺς περισσοτέρους καὶ συ-
νιθίσκοντας πλέον νὰ μὴ τοὺς νομίζωσιν ἐπίσης φοβεροὺς
ὅσον πρότερον, διότι δὲν ἔπαιθον εὐθύς ὅσα περιέμενον
ὅτε κατὰ πρῶτον ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον κατεχόμενοι
ὑπὸ τρόμου ὅτι ἔμελλον νὰ πολεμήσωσι Λακεδαιμονίους.
Περιφρονοῦντες λοιπὸν αὐτοὺς, ἐξέβηκον κραυγὰς καὶ
ὤρμησαν ἄνθρωποι κατ' αὐτῶν ρίπτοντες λίθους, βέλη, ἀ-
κόντια, καὶ πᾶν ὅ,τι εἶχεν ἕκαστος πρὸ χειρὸν. Αἱ σὺν
τῇ βικίᾳ ταύτῃ ἐπιθέσει κραυγῇ κατέπληξαν ἀνθρώ-
πους μὴ συνειθισμένους εἰς τοιαύτην μάχην. Νέφη κονιορ-
τοῦ ἐκ τοῦ νεωστὶ καέντος δάσους ὑψοῦντο εἰς τὸν αἴρα
καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἴδῃ τις τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του
ἕνεκα τῶν βελῶν καὶ τῶν λίθων τῶν ριπτομένων ὑπὸ
πολλῶν ἀνθρώπων καὶ μετὰ τοῦ κονιορτοῦ φερομένων.
Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τρομερὰ ὑπῆρξεν ἡ θέσις τῶν
Λακεδαιμονίων, διότι καὶ τὰ μάλλινά θωράκιά των δὲν
ἠδύναντο νὰ τοὺς προφυλάττωσι πλέον κατὰ τῶν το-
ξευμάτων, καὶ τὰ δοράτια συνετρίβοντο εἰς τὰς χεῖρας
των ἐνθ' τοὺς προσέβαλον πανταχόθεν. Δὲν ἤξευρον δὲ
πλέον πῶς νὰ μεταχειρισθῶσιν ἐκυτοὺς, διότι δὲν ἠδύ-
ναντο νὰ βλέπωσι τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, καὶ ἡ με-
γάλη βοή των πολεμίων τοὺς ἐμπόδιζε νὰ ἀκούωσι τὰ

προστέγκματτα. Ὁ κίνδυνος τοὺς εἶχε περικυκλώσει πανταχόθεν καὶ οὐδεμίαν πλέον εἶχον ἐλπίδα νὰ σωθῶσι μαχόμενοι.

35. Τέλος δὲ, ἀφ' οὗ ἐτραυματίσθησαν πολλοὶ ἕνεκα τῆς εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν πάντοτε περιστροφῆς, ἐπύκνωσαν τοὺς ζυγοὺς καὶ ἐχώρησαν μέχρι τοῦ ἐσχάτου ὄχυρώματος τῆς νήσου, ὅπερ δὲν ἀπέτρεχε πολὺ, καὶ τῶν φυλακισμένων κυτὸ ἀνδρῶν. Οἱ ψιλοὶ, ἰδόντες αὐτοὺς ὑποχωροῦντας, ἐνεθαρρύνθησαν ἔτι μᾶλλον καὶ ἐπετέθησαν ζωηρότερον καὶ μετὰ μεγάλαιτέρων κραυγῶν. Καὶ ὅσοι μὲν ἐκ τῶν Ἀκκεδαμονίων περικυκλώθησαν ἐν τῇ ὑποχωρήσει, κατεστράφησαν· οἱ δὲ περισσότεροι, καταφυγόντες εἰς τὸ ὄχυρῶμα, περετάχθησαν μετὰ τῶν φυλάκων πρὸς πᾶν μέρος εὐπορόσβλητον ὅπως ὑπερκαπίσωσιν ἐκ αὐτοὺς. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἠκολούθησαν ἐκ τοῦ πλησίου, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ τοὺς περικυκλώσωσιν ἕνεκα τοῦ ἀποκρήννου τῆς θέσεως, ἐπλησίασαν κατὰ μέτωπον καὶ προσεπῆθον νὰ τοὺς πίεσωσιν. Ἐπὶ πολὺ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας ταλαιπωρούμενοι ἀμρότεροι ὑπὸ τῆς μᾶχης, τῆς δίψης καὶ τοῦ καύσωνος, ἀντεῖχον καὶ προσεπῆθον αἱ μὲν νὰ διώξωσι τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τῆς ὕψης, οἱ δὲ νὰ μὴ ὑποχωρήσωσιν. Ἐν τούτοις οἱ Ἀκκεδαμονιοὶ ἡμύνοντο εὐκολώτερον ἢ πρὶν, διότι εἶχον ἐξησχαλισμένα τὰ πλάγια.

36. Ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐδίδετο πέρας, προσελθὼν ὁ στρατηγὸς τῶν Μεσσηνίων εἰς τὸν Κλέωνα καὶ τὸν Δημοσθένην τοῖς εἶπεν ὅτι ματαίως ἐκοπίαζον· ἀλλ' ἔάν ᾔθελον νὰ τῷ δώσωσι μέρος τι τῶν τοξοτῶν καὶ τῶν ψιλῶν, θὰ προσεπῆθαι νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν κατὰ νώτου διὰ τινος ὁδοῦ τὴν ὁποίαν θὰ εὑρίσκε καὶ θὰ περεβίαζε τὴν δίοδον. Λαβὼν δὲ ὅσα ἐζήτηι, ἀνεχώρησεν ἀθορύβως, καὶ ἀποκρύπτων τὴν πορείαν του εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἐφθασε μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ περιστροφάς, διὰ τινος ὁδοῦ τὴν ὁποίαν εὔρε βατὴν μεταξὺ τῶν

κρημνῶν τῆς νήσου, μέχρι τοῦ μέρους τὸ ὑποῖον οἱ Ἀκαεδαιμόνιοι πιστεύσαντες ὡς ἰσχυρὸν, δὲν ἐρύλαττον. Ἐμφανισθέντος αὐτοῦ αἰφνιδίως ἐπὶ τοῦ ὕψους ὤπισθεν, οἱ μὲν Ἀκαεδαιμόνιοι κατελήθησαν ὑπὸ τρόμου διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἐκείνην ἐμφάνισιν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πολὺ μᾶλλον ἐνεθαρρύνθησαν ἰδόντες ἐκεῖνο τὸ ὅποσον περιέμενον. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ἐκείνης οἱ Ἀκαεδαιμόνιοι, προσβαλλόμενοι ἐκατέρωθεν, εὐρέθησαν (διὰ τὰ παρὰ βάλωμεν τὰ μικρὰ πρὸς τὰ μεγάλᾳ) εἰς θέσιν ὁμοίαν τῶν ἐν Θερμοπύλαις ὅταν οἱ Πέρσαι τοὺς περιεκύκλωσαν καὶ τοὺς κατέστρεψαν. Περικυκλωθέντες λοιπὸν καὶ αὐτοὶ ἐκατέρωθεν, δὲν ἡδυνήθησαν πλέον τὰ ἀντισταθῶσιν, ἀλλὰ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς καὶ ἐξηνητημένοι ἐκ τῆς πείνης ἤρχισαν τὰ ὑποχωρῶσι· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἤδη κύριοι τῶν διόδων.

37. Ἐν τούτοις ὁ Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης βλέποντες ὅτι ὁ στρατὸς τῶν ἑμαλλε νὰ κατὰστρέψῃ ἐντελῶς τοὺς Ἀκαεδαιμονίους εἰν ὀλίγον ἀκόμη ὑπεχώρουν, ἔπαισαν τὴν μάχην καὶ ἐκράτησαν τοὺς στρατιώτας τῶν, θέλοντες τὰ φέρωσι ζῶντας τοὺς Ἀκαεδαιμονίους εἰς τὰς Ἀθήνας· εἰν νικώμενοι ὑπὸ τόσων παθημάτων ὑπήκουον εἰς τὸ κήρυγμα καὶ ἐταπεινοῦντο τόσον ὥστε τὰ παρὰ δώσωσι τὰ ὄπλα. Τοὺς προσεκέλευσαν λοιπὸν διὰ κήρυκος τὰ παρὰ δώσωσι τὰ ὄπλα καὶ αὐτοὺς εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οὔτινας ὁ ἀπεφάσιζον περὶ τῆς τύχης τῶν ὅ,τι ἤθελον κρίνει εὐλογον.

38. Ἀκούσαντες τὴν προκήρυξιν κατέθεσαν οἱ πλεῖστοι τὰς ἀσπίδας καὶ ἀνέσεισαν τὰς χεῖρας δηλοῦντες ὅτι ἐδέχοντο. Ἐπειτα, γενομένης ἀνακωχῆς, ὁ Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης συνῆλθον εἰς λόγους μετὰ τοῦ Στύφωνος τοῦ Φαρνακου, στρατηγοῦ τῶν Ἀκαεδαιμονίων· διότι ἐκ τῶν προηγουμένων στρατηγῶν, ὁ μὲν Ἐπιτάδης εἶχε φανευθῇ πρῶτος, ὁ δὲ Ἰππαρχεὺς ὅστις εἶχεν ἐκλεχθῇ κατόπιν, μολοντί ἔζη εἰσέτι, ἔκειτο ὡς τεθνεώς.

Ὁ Στύφωv εἶχεν ἐκλεχθῆ τρίτος, κατὰ τὸν νόμον, διὰ τὴν ἀρχὴν ἐὰν συνέβηκε δυστύχημά τι εἰς τοὺς δύο ἄλλους. Ἐλεγε δὲ ὁ Στύφωv καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὅτι ἤθελον καὶ πέμψωσι κήρυκα εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς ἡπείρου μείναντας Ἀκαδεξιμονίους περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἄφρησαν καὶ ἐξέλεθ' ἀναεῖς Ἀκαδεξιμόνιους, αὐτοὶ δὲ οὗτοι προσεσχέλασαν κήρυκας ἐκ τῆς ἡπείρου καὶ γενομένων ἐπερωτήσεων δις ἢ τρίς, ὁ τελευταῖος ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς ἡπείρου Ἀκαδεξιμονίων ἐλθὼν εἰς τὴν νῆσον εἶπεν ὅτι οἱ Ἀκαδεξιμόνιοι καλεοῦσιν ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ σκεφθῆτε περὶ ὑμῶν αὐτῶν, μὴδὲν ἀτιμωτικὸν πράττοντες. Οὗτοι δὲ διασκεφθέντες, παρέδωσαν τὰ ὅπλα καὶ ἑαυτούς. Καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἀκόλουθον νύκτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐφύλαττον αὐτούς· τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι στήσαντες τρόπκιον ἡτοίμασαν τὰ πάντα πρὸς ἀπόπλουν καὶ ἐνεπιστεύθησαν τοὺς κίχμαλῶτους εἰς τὴν φύλαξιν τῶν τριηράρχων, οἱ δὲ Ἀκαδεξιμόνιοι πέμψαντες κήρυκα μετέφερον τοὺς νεκρούς. Ἰδοὺ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐκείνων οἵτινες ἐλήφθησαν ζῶντες· τετρακόσιοι εἴκοσι ὀπλῖται ἐν ὅλοις εἶχον διαβῆ εἰς τὴν νῆσον· ἐκ τούτων διακόσιοι ἐννεήκοντα δύο μετεκομίσθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας ζῶντες, οἱ δὲ λοιποὶ ἐφονεύθησαν. Μεταξὺ τῶν ζώντων ἦσαν ἑκατὸν εἴκοσι περίπου Σπαρτιάται. Ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐφονεύθησαν ὅχι πολλοί, διότι ἡ μάχη δὲν ἦτο ἐκ τοῦ συστάδην.

39. Τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ ὅποτον περῆλθεν ἀφ' οὗ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἔμενον ἀποκεκλεισμένοι εἰς τὴν νῆσον, ἀπὸ τῆς ναυμαχίας μέχρι τῆς ἐν τῇ νήσῳ μάχης, ἦτο ἐβδομήκοντα δύο ἡμέραι. Ἐκ τούτων περὶ τὰς εἴκοσιν ἡμέρας, καθ' ἃς οἱ πρέσβεις ἀπῆλθον ὅπως διαπραγματευθῶσι συνθήκην, οἱ Ἀκαδεξιμόνιοι ἐσιτοδοτοῦντο, κατὰ τὰς ὑπολοίπους δὲ διετρέφοντο ὑπὸ τῶν λαθραίων εἰσπλεόντων· εὐρέθησαν ἐν τούτοις εἰς τὴν νῆσον σῖτος

καὶ ἄλλα βρώματα ἐγκταλειφθέντα, διότι ὁ ἄρχων Ἐπιτάδης διένειμεν εἰς ἕκαστον ὀλιγωτέρας μερίδας παρ' ὅσας εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Ἀνεχώρησαν λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι μετὰ τοῦ στρατοῦ των ἐκ τῆς Πύλου καὶ μετέβη ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, ἡ δὲ ὑπόσχεσις τοῦ Κλέωνος, ὃν καὶ παρ' ἄλλοις, ἐξεπληρώθη· διότι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν ἔφερε τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ὑπεσχέθη.

40. Ἐξ ὅλων τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον συμβάντων, τοῦτο ὑπῆρξε τὸ μᾶλλον ἀπροσδόκητον, διότι ἐπίστευον ὅτι οὔτε ἡ πείνη οὔτε οὐδὲμία ἄλλη ἀνάγκη θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα, ἀλλ' ὅτι θὰ ἀπέβνησκον ἔχοντες αὐτὰ καὶ μαχώμενοι μέχρι τέλους· δὲν ἠδύναντο δὲ νὰ πιστεύσωσιν ὅτι οἱ ἀποθιγνόντες ἦταν ὅμοιοι μὲ τοὺς παραδόντας. Καὶ πρὸς τινὰ σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων ἐρωτήσαντά ποτε ὕστερον ἓνα ἐκ τῶν αἰχμαλώτων εἰρωνικῶς ἔχον ἦσαν ἀνδρεῖοι οἱ φρονευθέντες, ὁ αἰχμαλώτης ἀπεκρίθη ὅτι ὁ ἄτραπετος (ἐννοῶν τὸ βέλος) θὰ ἦτο ἀνεκτίμητος· ἔχον ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τοὺς ἀνδρεῖους, δηλῶν διὰ τῶν λέξεων τούτων ὅτι τὰ τοξεύματα καὶ οἱ λίθοι ἐφόνευον τυχαίως.

41. Κομισθέντων τῶν ἀνδρῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισκον νὰ τοὺς φυλάττωσι σιδηροδεσμίους μέχρις οὗ γίνεαι συμβιβασμὸς τις· ἐὰν δέ, πρὸ τούτου, εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν οἱ Πελοποννήσιοι, νὰ τοὺς ἐξαγάγωσιν ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ νὰ τοὺς ἀποκτείνωσι. Καὶ εἰς τὴν Πύλον ἀφῆκον φρουράν. Οἱ δὲ Μεσσήνιοι τῆς Ναυπάκτου θεωροῦντες αὐτὴν ὡς πατρίδα των (διότι ἡ Πύλος ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὴν Μεσσηνίαν) ἔπεμψαν τοὺς μᾶλλον ἐπιτηδείους ἐκ τῶν συμπολιτῶν τῶν οἵτινες ἐλήστευον τὴν Λακωνικὴν καὶ ἔβλαπτον μεγάλως καθὼ ὁμιλοῦντες τὴν αὐτὴν διὰλεκτον. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀγνοοῦντες μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς τὴν ληστείαν καὶ τὸ εἶδος ἐκεῖνο

τοῦ πολέμου καὶ φοβούμενοι μήπως ἔνεκα τῆς αὐτομολήσεως τῶν Εἰλώτων τὸ πνεῦμα τῆς ἀποστασίας ἐπεκταθῇ εἰς ὅλην τὴν χώραν, ἤρχισαν νὰ ἀνησυχῶσι πολὺ καὶ μολονότι δὲν ἤθελον νὰ κατασταθῶσι φανεροὶ οἱ φόβοι των εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐπεμψαν ὁμῶς πρὸς αὐτοὺς κήρυκας διὰ νὰ πειραθῶσι τὴν ἀτόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῆς Πύλου. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον μεγαλυντέρως ἀξιώσεις καὶ ἐπέπεμψαν ἀπράκτους πολλὰς πρεσβείας ἐλθούσας ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν τὰ γεγονότα τῆς Πύλου.

42. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ θέρος καὶ ἀμέσως μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Κορινθίας μετὰ πλοίων ὀγδοήκοντα καὶ δισχιλίων ἐκ τῶν ἰδίων ἐκυτῶν ὀπλιτῶν καὶ διακοσίων ἱππέων ἐπὶ ἱππαγωγῶν πλοίων· ἠκολούθουν δὲ αὐτοὺς ἐκ τῶν συμμάχων οἱ Μιλήσιοι, οἱ Ἀνδριοὶ καὶ οἱ Καρύστιοι, στρατηγὸς δὲ ἦτο Νικίας ὁ Νικηράτου μετὰ δύο ἄλλων. Ἀναχθέντες ἄμεινον πρῶτον ἐφθασαν μετὰ τῆς Χερσονήσου καὶ τοῦ Ῥεῖταιν εἰς τὴν αἰγιαλὸν ὅπου ὑφύσκει ὁ Σολύγιος λόφος καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐγκατασταθέντες πάλαι ποτὲ οἱ Δωριεῖς ἐπολέμουν κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει Κορινθίων οἱτινες ἦσαν Αἰολεῖς· ἔτι δὲ καὶ σήμερον σώζεται ἐκεῖ κώμη καλουμένη Σολύγεια. Ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ δὲ ἐκείνου ὅπου τα πλοῖα ἐπλησίασαν, ἡ μὲν κώμη αὕτη ἀπέχει δώδεκα σταδίους, ἡ δὲ πόλις τῶν Κορινθίων ἐξήκοντα, ὁ δὲ ἰσθμὸς εἴκοσι. Μιθόντες οἱ Κορίνθιοι ἐξ Ἀργεῶν ὅτι ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ, συνθηροῖσθησαν πρὸ πολλοῦ εἰς τὸν ἰσθμὸν ὅλοι, πλὴν τῶν ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ· καὶ ἐξ αὐτῶν πεντακόσιοι μὲν μετέβησαν ὅπως φρουρήσωσι τὴν Ἀμπρακίαν καὶ τὴν Λευκάδα, ὅλοι δὲ οἱ λοιποὶ ἐπετήρουν τοὺς Ἀθηναίους ποῦ ἤθελον προσορμισθῇ· ἀλλ' οὗτοι τοὺς ἠπάτησαν καὶ προσωρμίσθησαν ἐν καιρῷ νυκτός. Ἀμέσως λοιπὸν ἤρθησαν τὰ σημεῖα καὶ οἱ Κορίνθιοι, ἀφήσαντες τοὺς ἡμίσεις

ἐκ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν Κεγχρεῖαν, διὰ τὸν φόβον μήπως οἱ Ἀθηναῖοι διευθυνθῶσι κατὰ τοῦ Κρομμυῶνος, ἐχώρησαν μετὰ τάχους πρὸς συνάντησίν των.

43. Ὁ ἕτερος τῶν στρατηγῶν ὁ Βέλτας (διότι ἦσαν πρόντες δύο εἰς τὴν μάχην) λαβὼν ἕνα λόχον ἦλθεν εἰς τὴν Σολύγειαν κώμην διὰ νὰ τὴν φυλάξῃ ἀτείχιστον οὖσαν, ὃ δὲ Λυκόφρων προσέβαλε μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Κορινθιοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τῶν Ἀθηναίων, ἕνα ἀποδιδοσθέντος πρὸ τῆς Χερσονήσου, ἔπειτα δὲ καὶ κατὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ. Ἡ μάχη ἐγένετο πεισματώδης καὶ πάντοτε σῶμα πρὸς σῶμα. Καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας τῶν Ἀθηναίων καὶ Καρυστίων (οἵτινες ἦσαν ἔσχατοι παρατεταγμένοι) ἐδέχθη τὴν προσβολὴν τῶν Κορινθίων καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας τοὺς ἀπέκρουσεν· οὗτοι δὲ ὑπισθοχώρησαντες μέχρις ὑψηλοῦ τινος μέρους (διότι ὅλον τὸ ἔδαφος εἶναι ἐπικλινές) ἔρριπτον ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου λίθους καὶ ψάλλοντες τὸν παιᾶνα ἐπανελάβον τὴν ἐπίθεσιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς τοὺς ἐδέχθησαν σταθερῶς καὶ ἤρχισε πάλιν ἡ μάχη σῶμα πρὸς σῶμα. Ἐν τούτοις λόχος τις τῶν Κορινθίων, ἐλθὼν πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸ κατεδίωξε μέχρι τῆς θαλάσσης· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Καρύστιοι, ἐξελθόντες πάλιν ἐκ τῶν πλοίων, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν μάχην, ὃ δὲ ἄλλος στρατὸς ἐμάχετο ἀδιακόπως ἀμφοτέρωθεν, καὶ μάλιστα τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Κορινθίων ὅπου εὐρισκόμενος ὁ Λυκόφρων ἐμάχετο ἐναντίων τῶν Ἀθηναίων διότι ἐφοβεῖτο μήπως οὗτοι προχωρήσωσι κατὰ τῆς Σολυγείας κώμης.

44. Ἐπὶ πολὺ ἀντείχον καὶ οὐδὲν μέρος ἐνέδιδεν· ἀλλ' ἔπειτα, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλεονέκτουσαν κατὰ τὸ ἵππικόν ὅπερ ἐμάχετο μετ' αὐτῶν ἐνῷ οἱ ἐχθροὶ δὲν εἶχον ἵππους, ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν οἱ Κορινθιοὶ καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς τὸν λόφον· καταθέσαντες δὲ τὰ ὅπλα

ἔμειναν ἐκεῖ ἡσυχάζοντες καὶ δὲν κατέβησαν πλέον.
 Εἰς τὴν τροπὴν ταύτην πλεῖστοι Κορινθιοὶ ἐφονεύθησαν
 ἐκ τοῦ δεξιοῦ κέρκτος, ἐν οἷς καὶ ὁ στρατηγὸς Λυκό-
 φρων. Ὁ δὲ ἄλλος στρατὸς, εἰ καὶ ἡττηθεὶς, δὲν κατε-
 διώχθη ζωηρῶς, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπε-
 σύρθη βραδέως πρὸς τὰ ὕψη καὶ ἐγκατεστήθη ἐκεῖ. Τότε
 οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ δὲν ἐπανεήρχοντο πλέον οἱ ἐχθροὶ
 διὰ τὰ τοὺς προσβάλλουσι, σκυλεύσαντες τοὺς ἀλλοτρίους
 νεκροὺς καὶ συνχθροίσαντες τοὺς ἰδιικοὺς των, ἔττησαν
 ἀμέσως τρόπκιον. Ἐν τούτοις οἱ ἡμίσεις τῶν Κορινθίων
 οἵτινες ἔμενον φυλάσσοντες τὴν Κεγχρεῖαν διὰ τὸν φό-
 βον μήπως οἱ Ἀθηναῖοι πλεύσωσι κατὰ τοῦ Κρομμυῶ-
 νος, δὲν ἠδύναντο νὰ ἴδωσι τὴν μάχην ἕνεκα τοῦ ἐπι-
 προσθύντος Ὀναίου ὄρους· ἀλλ' ὅμως εἶδον τὸν κονιορ-
 τὸν ἐνόησαν τὰ διατρέχοντα καὶ ἔδραμον ἀμέσως εἰς
 βοήθειαν. Ἐπίσης ἔδραμον εἰς βοήθειαν ἐκ τῆς πόλεως
 καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Κορινθίων, ὅμως ἔμεινον τὰ συμ-
 βαίνοντα. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπερχομένους ὅλους
 τοὺτους καὶ νομίσαντες ὅτι ἦτο βοήθειαι πεμπομένη ἐκ
 τῶν ἐγγύς ἀστυγαιτόνων Πελοποννησίων, ἀπεσύρθησαν
 μετὰ τάχους εἰς τὰ πλοῖα ἔχοντες τὰ σκυλεύματα καὶ
 τοὺς ἐκυτῶν νεκροὺς ἐκτὸς δύο τοὺς ὁποίους ἐγκατέλι-
 πον μὴ δυνάμενοι νὰ τοὺς εὔρωσι. Καὶ ἀναβάντες εἰς
 τὰ πλοῖα ἐπερκαίωθησαν εἰς τὰς παρκακείμενους νήτους,
 ὑπόθεν ἔπεμψαν κήρυκα καὶ ἔλαβον διὰ συμφωνίας τοὺς
 νεκροὺς τοὺς ὁποίους ἐγκατέλιπον. Ἀπέθανον δὲ εἰς
 ταύτην τὴν μάχην ἐκ μὲν τῶν Κορινθίων διακόσιοι ὀτώ-
 δεκα, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων πεντήκοντα ὡς ἔγγιστα.

45. Ἀναχωρήσαντες ἐκ τῶν νήτων οἱ Ἀθηναῖοι ἔ-
 πλευσαν ἀντιμέτρῳ πρὸς τὸν Κρομμυῶνα τῆς Ἀσπιδιᾶς·
 ἀπέχει δὲ οὗτος ἐκ τῶν εἰκοσ. σταδίων ἀπὸ τῆς πό-
 λεως. Καὶ ὁρμισθέντες ἐδήλωσαν τὴν χώραν καὶ διενυ-
 κτέρευσαν ἐκεῖ. Τὴν δὲ ἐπιστάσαν, παρὶ πλεύσαντες πρῶ-
 τον μέχρι τῆς Ἐπιδαυρίας, ἔκαμον ἀπόβαιον τινὰ· ἐπει-

τα ἔφθασαν εἰς τὴν Μεθώνην τὴν μετὰξὺ Ἐπιδαύρου καὶ Τροιζήνης, καὶ καταλαβόντες τὸν ἰσθμὸν τῆς Χερσονήσου ὅπου κεῖται ἡ Μεθώνη, ἔκλεισαν αὐτὸν διὰ τείχους καὶ ἡγεῖρον φρούριον. Ἐκεῖθεν δὲ ἐλήστυον τὰς χώρας τῆς Τροιζηνίης, τῆς Ἀλικίδος καὶ τῆς Ἐπιδαυρίης· καὶ ἀποῦ ὠχύρωσεν τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

46. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ ὃν συνέβαινον ταῦτα, ὁ Εὐρυμέδων καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ἀναχωρήσαντες ἐκ Πύλου διὰ τὴν Σικελίαν ἐπὶ τῶν πλοίων τῶν Ἀθηναίων, ἔφθασαν εἰς Κέρκυραν. Ἐνωθέντες δὲ μὲ τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐστράτευσαν κατὰ τῶν ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἰσθμῆς καθιδρυμένων, οὔτινες μετὰ τὴν στάσιν μεταβάντες ἐκεῖ ἐγένοντο κύριοι τῶν περὶ καὶ ἐπροξένουν πολλὰς ζημίας. Προσβαλόντες αὐτοὺς ἐκυρίευσεν τὸ τεῖχος, οἱ δὲ διωχθέντες κατέφυγον ἀθρόοι εἰς ὕψωμα τι καὶ συνήνεσαν διὰ συνθήκης νὰ παρὰδώσωσι τοὺς ἐπικούρους, νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα καὶ δικασθῶσιν ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Τοὺς μετέφερον λοιπὸν οἱ στρατηγοὶ κατὰ τὴν συμφωνίαν ταύτην εἰς τὴν νῆσον Πτυχίαν διὰ νὰ φυλάττωνται μέχρι οὗ πεμφθῶσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅρον νὰ διαλυθῶσιν αἱ συνθήκαι δι' ὅλους ἐάν τις φωραθῇ ἀποδιδράσκων. Οἱ δὲ προεστῶτες τοῦ δήμου τῶν Κερκυραίων, φοβηθέντες μήπως οἱ Ἀθηναῖοι δὲν φονεύσωσι τοὺς ἀίχμαλῶτους τούτους, ἐπενόησαν τὸ ἐξῆς. Πέμψαντες κρυφίως ὀλίγους φίλους προσεπλήθησαν μετὰ πλαστής εὐμενείας νὰ πείσωσι τινὰς τῶν ἐν τῇ νήσῳ ὅτι καλλίτερον δι' αὐτοὺς ἢ ἂν ᾗτο νὰ ἀποδράσωσι τὸ ταχύτερον καὶ ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θὰ εἶχον δι' αὐτοὺς πλοῖον ἑτοιμον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον· διότι οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐμελλον νὰ τοὺς παρὰδώσωσιν εἰς τὸν δῆμον τῶν Κερκυραίων.

47. Ἀμα οὗτοι ἐπείσθησαν καὶ ἐλήφθησαν ὅλα τὰ κατ' ἄλληλα μέτρα ὥστε νὰ συλληφθῇ τὸ φέρον αὐτοὺς

πλοῖον, αἱ συνθήκαι διελύθησαν καὶ προεδόθησαν ὅλοι εἰς τοὺς Κερκυραίους. Συνήργησαν δὲ εἰς τὴν μηχανορραφίαν ταύτην οὐκ ὀλίγον καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ὥστε καὶ ἡ πρόφασις νὰ φανῇ εὐλογοφανής καὶ οἱ ἐφευρεταὶ ταλμηρότεροι εἰς τὴν ἐπιχείρησιν· ἔβλεπέ τις σαφῶς ὅτι μέλλοντες νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν Σικελίαν δὲν ᾔθελον νὰ μετακομισθῶσιν οἱ αἰχμάλωτοι δι' ἄλλων εἰς αὐτὴν ἢ πρᾶξις αὕτη ᾗθελε περιποιήσῃ τιμήν. Περαιλαθόντες λοιπὸν αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι τοὺς ἐκλείσαν εἰς μέγα οἴκημα. Ἐπειτα τοὺς ἐξήγον ἀνὰ ἑκαστὴ καὶ τοὺς ἡνέγκαζον νὰ διέρχωνται διὰ δύο στοίχων ὀπλιτῶν περατεταγμένων ἐκατέρωθεν. Δεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους, ἐπκίοντο καὶ ἐκεντῶντο ὑπὸ τῶν περατεταγμένων, ἅμα οὗτοι ἔβλεπον μεταξὺ αὐτῶν ἐχθρόν τινα. Μαστιγοφόροι δὲ βλαδίζοντες πλησίον τῶν ἐπεσχύονον τὸ βλάδισμα τῶν βραδύτερον προχωρούντων.

48. Καὶ περὶ τοὺς ἐξήκοντα μὲν ἄνδρες ἐξήχθησαν τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐφονεύθησαν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ κατὰ τούτῳ κεκλεισμένων (οἷτινες ἐνόμιζον ὅτι τοὺς ἐξήγον διὰ νὰ τοὺς μεταφέρωσιν ἀλλաχοῦ)· ἀλλ' ὅταν ἔμαθον τοῦτο παρὰ τινος ὅστις τοῖς τὸ ἐφανερώσεν, ἐπεκαλέσθησαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐζήτησαν νὰ τοὺς ἀφήσωσιν, ἐὰν ᾔθελον, νὰ φονευθῶσι μεταξύ των. Ἡροῦντο νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ οἴκηματος καὶ διεκήρυξαν ὅτι πᾶσαν προσπάθειαν θὰ κατέβαλλον διὰ νὰ μὴ ἀφήσωσι κανένα νὰ εἰσέλθῃ. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι οὐδ' αὐτοὶ διανοήθησαν νὰ παραβιάσωσι τὰς θύρας, ἀλλ' ἀναβάντες εἰς τὴν στέγην τοῦ οἴκηματος καὶ δικτυπῆσαντες τὴν ὀροφήν, ἔρριπτον κερκίδας καὶ ἐτόξευον κάτω. Οἱ αἰχμάλωτοι καὶ ἐπροφυλάσσοντο ὅπως ἡδύναντο καὶ συγχρόνως οἱ πολλοὶ ἐφόνευσον ἀλλήλους· οἱ μὲν ἐμπηγνύοντες εἰς τὸν λακμόν τὰ βέλη τὰ ὁποῖα οἱ προσβάλλοντες ἔρριπτον κατ' αὐτῶν, οἱ δὲ ἀπαγχονιζόμενοι διὰ τῶν σπαρτίων κλινῶν τινῶν τεθειμένων ἐκεῖ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ λωρί-

δων τὰς ὁποίας ἀπέσπων ἐκ τῶν ἱματίων των. Καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νυκτός (διότι ἐπῆλθεν ἡ νύξ διὰ κούσης τῆς στραχῆς παύτης) φονεύοντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς καὶ προσδολλούμενοι ὑπὸ τῶν ζῶν καταστράφησαν. Ἡμέρας δὲ γενομένης, συσσωρεύσαντες οἱ Κερκυραῖοι τὰ πτώματα ἐπὶ ἀμαξῶν ἀπήγαγον ἔξω τῆς πόλεως, ὅλας δὲ αἱ γυναῖκες ὅσας συνελήφθησαν εἰς τὸ τεῖχος ἐξήνδραποδίσθησαν. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐν τῷ ὄρει καταφυγόντες Κερκυραῖοι ἐξωλοθρεύθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ ἡ στήσις αὕτη, ἀροῦ ἔλαβε πόσον μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἔσχε τοιοῦτο τέλος, τὸνλάχιστον σχετικῶς μὲ τὸν πόλεμον τοῦτον· καὶ τῶνόντι δὲν ἔμεινε πλέον τίποτε ἄξιον μνείας. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπλεύσαν εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἐσκόπευσαν νὰ μεταβῶσι, καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν ἐκεῖ συμμάχων ἐπολέμουν.

49. Καὶ οἱ ἐν τῇ Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι καὶ Ἀκαρνᾶνες, ἐκστρατεύσαντες περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους ἐκυρίευσαν διὰ προδοσίας τὸ Ἀνακτόριον, πόλιν τῶν Κορινθίων, ἣτις κεῖται εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀμπερρικκοῦ κόλπου. Οἱ Ἀκαρνᾶνες οὗτοι ἐδίωξαν ἐκ πάντων τῶν μερῶν τοὺς Κορινθίους οἰκήτορας καὶ κατέλαβον ὅλην τὴν πόλιν. Καὶ τὸ θέρος ἐτελείωσε.

50. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον δὲ χειμῶνα, Ἀριστείδης ὁ Ἀρχίππου, εἰς τῶν στρατηγῶν τοῦ στόλου ὅστις εἶχεν ἐκπεμφθῆ διὰ νὰ συνάξῃ χρήματα ἀπὸ τοὺς συμμάχους, συλλαμβάνει εἰς Ἡϊόναν τὴν ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος τὸν Πέρσην Ἀρταφέρνην πεμφθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Λακεδαιμόνα. Κομισθέντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς μὲν ἐπιστολὰς ἀνέγνωσαν οἱ Ἀθηναῖοι μεταφράσαντες αὐτάς ἐκ τῆς Ἀσσυριακῆς γλώσσης καὶ εἶδον ὅτι μεταξὺ ἄλλων ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς ἐν συνόψει εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι δὲν ἐνόει τί ἐξήτουν παρ' αὐτοῦ, ὅτι μολονότι πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, οὐδεὶς ὁμῶς ἔλεγε τὰ αὐτά, καὶ ὅτι ἐὰν ᾔθελον νὰ ἐξηγηθῶσι

σαφῶς, ἔπρεπε νὰ πέμψωσι πρὸς αὐτὸν πρέσβεις μετὰ τοῦ Πέρσου· τὸν δὲ Ἀρταφέρνην ἀπέστειλαν ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τριήρεως εἰς τὴν Ἑφεσον καὶ πρέσβεις συγχρόνως, οἵτινες μαθόντες αὐτόθι ὅτι ἀπέθανεν ὁ υἱὸς τοῦ Ξέρξευ Ἀρταξέρξεως (ὅστις τῶνόντι ἐτελεύτησε κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον) ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

51. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ Χῆοι κατηδύφισαν τὸ νέον πτεῖχός των κατὰ διαταγὴν τῶν Ἀθηναίων οἵτινες τοὺς ὑπωπτεύοντο ὅτι ἐμελέτων ἐπικνήσασθαι τινα κατ' αὐτῶν· ἐν ταύτοις ὑπήκουσαν μόνον ἀποῦ ἐπέτυχον παρὰ τῶν Ἀθηναίων ὁριστικὴν διαβεβαίωσιν ὅτι οὐδένα διέτρεχον κίνδυνον. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσαν ὁ χειμὼν καὶ τὸ ἑβδομὸν ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τὸν ὅποτον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

52. Ἀμὰ τῇ ἐνάρξει τοῦ ἐπιόντος θεροῦς ⁽¹⁾ καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν νέαν σελήνην ⁽²⁾ ἐγένετο ἐκλειψις ἡλίου καὶ σεισμὸς κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ αὐτοῦ μηνός. Οἱ φυγίδες τῶν Μυτιληναίων καὶ τῶν ἄλλων Αἰσθίων, ὁρμώμενοι αἱ πολλοὶ ἐκ τῆς ἡπείρου καὶ μεταβάντες ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐπικυύρους καὶ συνελθούσαντες καὶ ἄλλους ἐπὶ τῆς ἡπείρου, ἐκυρίευσαν τὸ Ῥοῖτιον· λαβόντες δὲ δισχιλίους στατήρας Φωκικοὺς ⁽³⁾ τὴν ἀπέδωκαν πάλιν χωρὶς νὰ πρᾶξωσιν οὐδὲν ἄλλο ἄδικον, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκστρατεύσαντες κατὰ τῆς Ἀντιόχου κατέλαβον αὐτὴν διὰ προδοσίας. Τὸ σχεδὸν τῶν ἦτο νὰ ἐλευθερώσωσιν ἀπὸ τοῦς Ἀθηναίους καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τὰς καλουμένας Ἀκταῖας καὶ τὰς ὁποίας πρότερον κατεῖχον οἱ Μυτιληναῖοι, καὶ πρὸ πάντων τὴν Ἀντιόχον. Ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο ἦτο κατὰλληλον πρὸς ναυπήγησιν πλοίων ἔνεκα τῶν ὑπαρχόντων ξύλων καὶ τῆς ἐπικειμένης ἰδίας,

(1) Ὁ γδοον ἔτος τοῦ πολέμου. 424 π. Χ.

(2) Τῇ 9 Μαρτίου.

(3) Ὁ Φωκαῖτης στατήρ ἦ ὁ νόμισμα χρυσοῦν ἔσθ'· μετὰ εἰκοσι δραχμάς.

ἤθελον, ὀχυροῦντες τὴν Ἀντανδρον καὶ ἐφοδικίζοντες αὐτὴν μὲ πᾶν ἄλλο ἀνγκαστὸν, νὰ ἔχωσιν εὐκόλῳ ὀρμητήριον ὅπως δαῶσι τὴν Λέσβον, ἐγγὺς κειμένην, καὶ καταλάβωσι τὰς ἄλλας αἰολικὰς πόλεις ἐν τῇ ἡπείρῳ. Καὶ οὗτοι μὲν τούτας τὰς ἐπιχειρήσεις εἶχον κατὰ νοῦν.

53. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Κυθήρων ἔχοντες ἐξήκοντα πλοῖα, δισχιλίους ὀπλίτας καὶ ὀλίγους ἵππεας· συνώδευον δὲ αὐτοὺς οἱ ἐκ Μιλήτου σύμμαχοι καὶ ἄλλοι τινές, καὶ στρατηγοὶ ἦσαν Νικίας ὁ Νικηράτου, Νικόστρατος ὁ Διοτρέφους καὶ Αὐτοκλῆς ὁ Τολμαίου. Εἶναι δὲ τὰ Κύθηρα νῆσος παρακειμένη εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ πλησίον τοῦ Μαλέα. Οἱ γὰρ τοιοὶ αὐτῶν εἶναι περίοικοι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κατ' ἔτος μετέβαιναν ἐκεῖ ἐκ Σπάρτης εἰς ἄρχων καλούμενος κυθηροδίκης. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι διετήρουν αὐτόσε πάντοτε φρουρὰν ἐξ ὀπλιτῶν καὶ ἐπετήρουν τὴν νῆσον ταύτην μετὰ πολλῆς φροντίδος διότι ἐχρησίμευσεν ὡς ὀρμητήριον τῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Αἰθιοπίας ἐρχομένων ὀγκάζων· ἐπὶ πᾶσι δὲ ἐπροφύλαττον ἀπὸ τὰς ληστείας τὴν παρακλίαν ἣτις ἦτο τὸ μόνον τρωτὸν μέρος τῆς Λακωνικῆς, διότι ὅλη ἡ νῆσος ἐκτείνεται πρὸς τὸ Σικελικόν καὶ τὸ Κρητικόν πέλαγος.

54. Πλησιάζοντες οἱ Ἀθηναῖοι, διὰ δέκα μὲν πλοίων καὶ δισχιλίων Μιλησίων ὀπλιτῶν κατέλαβον τὴν παραθαλασσίαν πόλιν Σκάνδειαν, μετὰ τοῦ ὑπολοίπου δὲ στρατοῦ ἀποβάντες εἰς τὰ παρὰ τὸν Μαλέα μέρη τῆς νήσου ἐπροχώρησαν κατὰ τῆς παραθαλασσίας πόλεως τῶν Κυθηρίων καὶ εὐρέθησαν εὐθύς ἐστρατοπεδευμένοι ἔξω τῶν τειχῶν. Γενομένης μάχης, ἀντέστησαν μὲν ἐπὶ ὀλίγον οἱ Κυθηριοί, ἀλλ' ἔπειτα τραπέντες εἰς φυγὴν κατέφυγον εἰς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ ὕστερον συνεβιβάστησαν μὲ τὸν Νικίαν καὶ τοὺς συνάρχοντας νὰ παραδοῶσι μὲν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀλλὰ νὰ μὴ φονευθῶσι. Προηγουμένως ὁ Νικίας εἶχε συνομιλήσει μετὰ τινων Κυθηρίων καὶ ἐνεκα

τούτου ἡ συνθήκη ἐκείνη ἐγένετο καὶ ταχύτερον καὶ ὠφέλιμώτερον διὰ τὸ παρὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον, διότι ἄλλως οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἀπεδίωκον τοὺς Κυθηρίους ἐπειδὴ ἦσαν Λακεδαιμόνιοι καὶ ἡ νῆσός των ἦτο ἐγγυατὴ εἰς τὴν Λακωνικὴν. Μετὰ δὲ τὴν σύμβασιν οἱ Ἀθηναῖοι παραλαβόντες τὴν Σκάνδειν ἥτις κεῖται πλησίον τοῦ λιμένος, ἔθεσαν φρουρὰν εἰς τὰ Κύθηρα καὶ ἔπλευσαν πρὸς τὴν Ἀσίην, τὸ Ἔλος καὶ τὰς πλείστας παραθλασσίας πόλεις· ἀποβιβάζοντο δὲ καὶ διανυκτερεύοντες εἰς μέρη κατὰ λήληα ἐδήρουν τὴν χώραν ἐπὶ ὀλοκλήρους ἑπτὰ ἡμέρας.

55. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἰδόντες τοὺς Ἀθηναίους κατέχοντας τὰ Κύθηρα καὶ περιμένοντες προβοαίξας ἀποβάσεις καὶ ἐπὶ τῆς ἐκυτῶν χώρας, ἀθρόαν μὲν δύναμιν αὐδαμοῦ ἀντέταξαν, ἔπεμψαν ὅμως πλῆθος ὀπλιτῶν εἰς ὅλην τὴν χώραν διὰ τὴν φυλάττωσιν ὅπου ἦτο ἀνάγκη, καθότι ἐφοβοῦντο μήπως συμβῇ μεταβολὴ τις εἰς τὸ πολίτευμά των διὰ τὴν μεγάλην καὶ ἀπρόοπτον καταστροφὴν τὴν ὅποιαν ἔπαθον εἰς τὴν Σφακτηρίαν, διὰ τὴν πρὸς τῶν ἐχθρῶν κατὰληψιν τῆς Πύλου καὶ τῶν Κυθηρῶν καὶ διὰ τὸν τοσοῦτον αἰφνίδιον ἐκείνον πόλεμον ὅστις τοὺς κατελόμενον πανταχόθεν καὶ ἀπροσυλκτους. Διὰ τοῦτο ἐσχημάτισαν, κατὰ τὴν συνθήειν των, πῶμα ἐκ τετρακκοσίων ἱππέων καὶ τοξοτῶν. Εἴπαρ ποτὲ ἐφαίνοντο βραδεῖς περὶ τὰ πολεμικά, διότι ἦσαν περιεπλεγεμένοι εἰς ναυτικὸν ἀγῶνα τοῦ ὁποίου αἱ προπαρασκευαί ἦσαν ἀλλότριαι εἰς τὰς συνθηλαίας των, ἐναντίον μάλιστα τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀπραξία ἦτο ἀληθὴς ἀπώλεια. Συγχρόνως ἀπειρα ἀτυχήματα, ἐπαλθόντα ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ ἐναντίον πάσης προσδοκίας, τοὺς ἔφερον εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν· ἐφοβοῦντο δὲ μήπως ἡμέραν τινὰ τοῖς συμβῇ καὶ πάλιν δυστύχημα τι ὥς τὸ τῆς Σφακτηρίας. Διὰ τοῦτο δὲν εἶχον πλέον τὴν αὐτὴν τόλμην εἰς τὰς μάχας, καὶ εἰς πᾶν κίνημα ἐνόμιζον ὅτι ἔσφαλλον· τοσοῦτον ἡ πεποιθήσις των ἐκλονί-

σθη ὑπὸ ἀτυχημάτων εἰς τὰ ὅποια δὲν ἦσαν συνειθισμένοι.

56. Ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδῆρουν τὰ περὶ τὴν Λακωνικῆς, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔβηνον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἥττοισιν, διότι ὅπου ἐγένετο ἀπόδοσις τις, οἱ ἐκεῖ φρουροῦντες ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν κατώτεροι κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ τεταρχημένον πνευμά των ἥτο διατεθειμένον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Μία μὲν οὖν φρουρὰ ἦτις ἡμύνατο πλησίον τῆς Κοιτίδας καὶ τῆς Ἀφροδισίας ὤρμησε κατὰ τοῦ πληθους τῶν ψιλῶν οἷτινες ἦσαν διατεταρχημένοι καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, ἀλλ' ἀντιπαχθέντων τῶν ὀπλιτῶν ὑπεχώρησε πάλιν, ἐξ αὐτῆς δὲ ἐφρονεύθησαν ὀλίγοι ἄνδρες καὶ ἐλήφθησαν τὰ ὄπλα των. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαιον καὶ ἀπέπλευσαν εἰς τὰ Κύθηρα. Ἐκεῖθεν παραπλέοντες ἔρθηκαν εἰς Ἐπίδαυρον τὴν Αἰγινητὴν καὶ ὤρμησαντες μέρος τῆς χώρας ἤλθον εἰς τὴν Θυρέαν, ἥτις ἀποτελεῖ μὲν μέρος τῆς καλουμένης Κυνοσουρίας, καί ταις δὲ εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἀργολίδος καὶ τῆς Λακωνίας. Οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς οὗς ἀνῆκεν ἡ πόλις αὕτη, εἶχον παρὰ ὠρήσει εἰς τοὺς διωχέντας ἐκ τῆς πατρίδος Αἰγινητάς. ὥς ἀντάλλαγμα διὰ τὰς εὐεργεσίας τὰς ὁποίας οὗτοι κατέσχον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σεισμοῦ καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Εἰλωτῶν, εἴτε διότι οἱ Αἰγινῆται καὶ τοὶ ὑπήκοοι τῶν Ἀθηναίων, ἔκλινον πάντοτε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους.

57. Προσεγγιζόντων τῶν Ἀθηναίων οἱ Αἰγινηταὶ τὸ μὲν ἐπὶ τῆς παραλίας ταύτης τὸ ὅποιν ἔτυχον οἰκοδομοῦντες ἐγκατέλειπον, ἀπεχώρησαν δὲ εἰς τὴν ἄνω πόλιν ἐν τῇ ὁποίᾳ κατέκουν καὶ ἦτις ἀπέχει δέκα σταδίου ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Μεταξὺ τῶν Λακεδαιμονίων φρουρῶν οἷτινες ἦσαν εἰς τὴν χώραν μία μὲν οὖν, ἥτις εἰργάζετο μετὰ τῶν Αἰγινητῶν περὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ τείχους, ἡρνήθη μὲ ὅλας τὰς παρακλήσεις αὐτῶν νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν πόλιν διότι ἐνόμιζεν ἐπικίνδυνον νὰ κατὰ

κλεισθῆ· ἀποσυρθεῖσα δὲ εἰς τὰ ὕψη καὶ νομίζουσα ὅτι δὲν ἦτο ἀξιόμαχος ἔμενε ἡτυγχάζουσα. Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι πλησιάζοντες καὶ προχωρήσαντες εὐθὺς πανστρατιᾷ ἐκυρίευσαν τὴν Θυρέαν, ἀπετέφρωσαν αὐτήν καὶ διήρπασαν ὅ,τι εὗρον. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας συνεπαγόμενοι τὸν Λακεδαιμόνιον Τάγταλον τὸν Πατροκλέους ὅστις ἦτο ἄρχων καὶ εἶχε πληρωθῆ. Παρέλαβον ἐπίσης καὶ τινὰς Κυθηρίους τοὺς ὁποίους διὰ περισσοτέραν ἀσφάλειαν ἐνόμισαν ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταφέρωσιν ἄλλαχοῦ. Καὶ τούτους μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ καταθέσωσιν εἰς τὰς νήσους καὶ νὰ οἰκῶσιν οἱ ἄλλοι Κυθηρίοι τὴν πετρίδα των τελοῦντες ὁρὸν ἐκ τεσσάρων τελευτῶν, ὅλους δὲ τοὺς Αἰγινήτας ὅσους συνέλαβον νὰ τοὺς ἀποκτείνωσιν ἕνεκα τῆς κίωνίης αὐτῶν ἔχθρας κατὰ τῶν Ἀθηναίων· τὸν δὲ Τάγταλον νὰ δέσωσι πλησίον τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων τοὺς ὁποίους συνέλαβον εἰς τὴν Σφακτηρίαν.

58. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος πρῶτον μὲν συνωμολογήθη ἐν Σικελίᾳ ἀνακωχὴ μετὰ τῶν Καμπαριναίων καὶ τῶν Γελῶν· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι Σικελιώται οἱ ἀποσταλέντες ὡς πρέσβεις ἐξ ὅλων τῶν πόλεων καὶ συνελθόντες εἰς τὴν Γέλαν, συνδισκέποντο πῶς νὰ συμφιλιωθῶσι. Πολλὰ γινῶμαι ἐπροτρίβησαν ὑπὲρ καὶ κατὰ ἕκαστος δὲ διήγειρε δυσκολίαι ἢ ἀξιώσεις καθ' ὅσον ἐνόμιζεν ὅτι κατεπακοῦντο τὰ δικαιώματά του. Ἐρμιοκράτης δὲ ὁ Ἑρμῶνος, ὅστις καὶ ἔπεισε τοὺς πρέσβεις, ἀπέτεινεν εἰς τὴν συνέλευσιν τοὺς ἐξῆς λόγους.

59. Ὁ Ἀπεσταλμένος πόλεως οὐχὶ μικρᾶς οὔτε τὰ μέγιστα ἐξηντλημένης ὑπὸ τοῦ πολέμου, θὰ ὁμιλήσω, ὦ Σικελιώται, πρὸς τὴν συνέλευσιν ὅπως ἐκφράσω τὴν γνώμην ἣτις μοι φαίνεται ἀρίστη δι' ὅλην τὴν Σικελίαν. Καὶ ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι δυσάρεστον πρᾶγμα, πρὸς τὶ νὰ μακρηγορήσω ἐκδηγούμενος πάντα τὰ ἐνυπάρχοντα εἰς αὐτὸν κακὰ πρὸς τοὺς γινώσκοντας αὐτά· Ἄλλως τε

κινεῖς μήτε τὸν ἐπιχειρίζεται ὑπὸ ἀπειρίας μήτε τὸν ἀποφεύγει ὑπὸ φόβου ἅμα νομίση ὅτι θέλει ἐπιτύχει ὠφέλειάν τινα. Ἄλλ' οἱ μὲν θεωροῦσι τὰ κέρδη του μείζονα τῶν κινδύνων, οἱ δὲ προτιμῶσι νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς τοὺς κινδύνους πρὶν πάθωσι προσωρινήν τινα ζημίαν. Ἐὰν ἐν τούτοις συμβῇ ὥστε καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ νὰ ἡπατήθησαν εἰς τὰς σκέψεις των, τότε αἱ περὶ συνδιελλαγῆς παρκινέσεις εἶναι ὠφέλιμοι, καὶ δι' ἡμᾶς θὰ καθίσταντο ἀνεκτίμητοι ἐὰν ἐπειθόμεθα εἰς αὐτάς. Προσέχων ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια συμφέροντα, βεβαίως ἐξ ἀρχῆς ἔλαβε τὰ ὄπλα διὰ νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ, σήμερον δὲ προσπαθοῦμεν ἀκόμη φιλονεικοῦντες νὰ ἔλωμεν εἰς συμβιβασμόν' καὶ ἐὰν δὲν κατορθώσωμεν ὥστε νὰ ἀπέλθῃ ἕκαστος εὐχαρίστημένος, θὰ ἀρχίσωμεν πάλιν τὸν πόλεμον.

60. «Καὶ ὅμως πρέπει νὰ γνωρίσωμεν ὅτι ἐὰν ἡμεῖς φρόνιμοι οὐ μόνον τὰ ἰδιαιτέρᾳ μας συμφέροντα θὰ κανονίσωμεν ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν Σικελίαν θὰ σώσωμεν ἐκτεθειμένην, ὡς νομίζω, εἰς τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Ἀθηναίων' διὰ νὰ σῶς συμφιλώσω δὲ δὲν ἐλπίζω τόσον εἰς τὸν λόγον ὅσον εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες μεγίστην ἔχοντες δύναμιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπιτηροῦσι τὰ σφάλματά μας εὐρισκόμενοι ἐνταῦθα μετὰ τινων πλοίων καὶ ὑπὸ τὸ νόμιμον ὄνομα συμμάχων μεταχειριζόμενοι εὐσχήμως πρὸς τὸ συμφέρον των τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἔχθραν. Ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν τὸν πόλεμον, ἐὰν προσκαλέτωμεν καὶ ἐκ δευτέρου τοὺς ἄνδρας τούτους, οἵτινες καὶ εἰς τοὺς προσκαλοῦντας αὐτοὺς παρουσιᾶζονται ἑνοπλοί, ἐὰν καταστρέφωμεν ἀλλήλους ἰδίαις ἡμῶν δαπάναις, ἐὰν διευκολύνωμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἡγεμονίας των, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἅμα ἴδωσιν ἡμᾶς ἐξηντλημένους, θὰ ἔλθωσι μετὰ μείζονος στόλου νὰ ὑποτάξωσιν ὅλους τούτους τοὺς τόπους.

61. «Καὶ ἐν τούτοις, ἐὰν ἡμεῖς φρόνιμοι, ἔπρεπε νὰ

προσκαλῶμεν συμμάχους καὶ νὰ ἀναλαμβάνωμεν εἰς ἑαυ-
τοὺς τοὺς ἀναγκάσιους κινδύνους οὐχὶ διὰ νὰ προσκτώμεθα
τὰ ἀλλότρια, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ βλάπτωμεν τὰ ὑπάρχοντα·
ὅς σκεφθῶμεν ὅτι ἡ διαίρεσις καταστρέφει ἐν γενεῇ μὲν
τὰς πόλεις ἰδίᾳ δὲ τὴν Σικελίαν τῆς ὁποίας, ὡς γνω-
στὸν, ὅλοι μὲν οἱ κάτοικοι εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς
ἐπιβουλὰς τῶν ξένων ὅλοι δὲ αἱ πόλεις εἶναι διγερημένοι.
Πεισθέντες περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης ὅς συμφιλιωθῶσιν
οἱ πολῖται μὲ τοὺς πολίτας καὶ αἱ πόλεις μὲ τὰς πόλεις,
καὶ ὅς προσπαθήσωσι διὰ κοινῶν ἀγώνων νὰ σώσωσι
σύντασιν τὴν Σικελίαν. Κανείς ὅς μὴ νομίσῃ ὅτι οἱ
μεταξὺ ἡμῶν εὐρισκόμενοι Δωριεῖς εἶναι ἐχθροὶ τῶν
Ἀθηναίων, καὶ ὅτι οἱ Χαλκιδεῖς εἶναι ἀσφαλεῖς ἕνεκα
τῆς Ἰωνικῆς συγγενείας των, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέ-χαν-
ται οὐχὶ ἕνεκα ἐχθρῶς ἑθνικῆς καὶ ἀντιπαθείας φυλετι-
κῆς, ἀλλ' ἐποφθαλμῶντες τὰ ἀγαθὰ τῆς Σικελίας ὅσα
ἀνήκουσιν εἰς ὅλους ἡμᾶς κοινῶς. Ἀπέδειξαν δὲ τοῦτο
σήμερον προσκληθέντες ὑπὸ τῆς Χαλκιδικῆς φυλῆς· διότι
χωρὶς οὐδέποτε νὰ λάβωσι βοήθειαν λόγῳ ἀρχαίης συμ-
μαχίας, καὶ τοὶ μᾶλλον μετὰ προθυμίας παρέσχον τὴν ὑπὸ
τῆς συνθήκης ὑπαγορευμένην βοήθειαν. Καὶ οἱ μὲν Ἀ-
θηναῖοι εἶναι συγγνωστοὶ ἔχοντες τοιαύτην φιλοδοξίαν
καὶ προνοητικότητα, καὶ δὲν μέφομαι τοὺς θέλοντας
νὰ ἄρχωσιν, ἀλλὰ τοὺς στέργοντας νὰ ὑπακούωσι· διότι
εἶναι φυσικὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἄρχῃ ἐπὶ τῶν ἐνδι-
δόντων καὶ νὰ ἀντιτάσσεται κατὰ τῶν ἐπερχομένων.
Ὅσοι δὲ καίτοι γινώσκοντες ταῦτα δὲν λαμβάνουσι τὰς
ἀναγκαίαις προφυλάξεις ἔχουσιν ἄδικον, καθὼς ἐπίσης
καὶ ὅσοι ἦλθον ἐνταῦθα χωρὶς νὰ σκεφθῶσιν ὅτι τὸ σπου-
δαιότατον δι' ἡμᾶς εἶναι· νὰ ἀπαλλαγῶμεν ὅλοι ὁμοῦ
ἐκ τοῦ ἀπειλοῦντος ἡμᾶς κινδύνου. Τάχιστα δὲ θὰ ἀπαλ-
λαγῶμεν αὐτοῦ ἐὰν συμφωνήσωμεν μεταξὺ μας· διότι οἱ
Ἀθηναῖοι δὲν εἶναι εἰς τὴν χώραν των ἀλλ' εἰς τὴν
χώραν ἐκείνων οἵτινες τοὺς προσεκάλεσαν. Τοιοῦτο τὸ

πως οὐχὶ ὁ πόλεμος διὰ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰρήνης θέλουν παύσει ἄνευ κόπων αἱ διχοφραεῖαι ἡμῶν, οἱ δὲ ἄπιστοι βοηθοὶ οἱ μετὰ προφάσεως εὐπρεποῦς ἀδίκως ἐλθόντες, θέλουν ἐπιστρέψει ἄπρακτοι μὲ εὐλογον αἰτίαν.

62. «Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τοὺς Ἀθηναίους εὐρίσκομεν ὅτι τόσον μεγάλῃν ὠφέλειαν θὰ ἔχωμεν ἂν σκεπτώμεθα ὀρθῶς· τὴν δὲ εἰρήνην ἥτις ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι ἄριστον πρᾶγμα πῶς δὲν συνομολογοῦμεν μεταξὺ μας; ἢ νομίζετε ὅτι ἐὰν εἰς τοῦτον μὲν ὑπάρχῃ ἀγαθὸν τι, εἰς ἐκεῖνον δὲ τὸ ἐναντίον, ὅχι τόσον ἢ ἥσυχία ὅσον ὁ πόλεμος· τὸ μὲν κακὸν δύναται νὰ παύσῃ εἰς ἐκάτερον, τὸ δὲ ἀγαθὸν νὰ δικτηρήσῃ, καὶ ὅτι ἡ εἰρήνη δὲν ἔχει τὰς τιμὰς καὶ τὰς λαμπρότητας ἀκινδυνότερας καὶ μυρία ἄλλα πλεονεκτήματα τὰ ὅποια εἶναι ἐπίσης μακρὰ εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν ὅσον εἶναι καὶ τὰ κακὰ τοῦ πολέμου; Ταῦτα λοιπὸν σκεπτόμενοι μὴ παρίδετε τοὺς ἐμοὺς λόγους, ἀλλ' ἕκαστος ᾗ προΐδῃ ἐξ αὐτῶν τὰ μέσα τῆς σωτηρίας του. Ἐάν τις φαντασθῇ ὅτι θέλει ἐπιτύχει ἐξ ἄπικτος εἴτε διὰ τοῦ δικαίου του εἴτε διὰ τῆς βίης, ᾗ μὴ χαλεπαίνῃ ἐὰν ἀπικτηθῇ ἀνεπίστως· ᾗ μάλιστα δὲ ὅτι πολλοὶ μέχρι τοῦδε καταδικῶντες τοὺς ἀδικούντας μὲ σχέδια ἐκδικήσεως, οὐ μόνον δὲν ἐπέτυχον, ἀλλὰ καὶ διεκινδύνευσαν τῇ ἰδίᾳ των ἀσφάλειαν· ἄλλοι δὲ ἐλπίζοντες νὰ προσκτήσωσι διὰ τῆς βίας αὐτῶν τινι, οὐ μόνον δὲν ἐκέρδησαν τίποτε, ἀλλ' ἀπώλεσαν καὶ ἐκεῖνα τὰ ὅποια εἶχον. Τῶνόντι ὁ ἐκδικούμενος δὲν ἐπιτυγχάνει καθὼς ἦτο δίκαιον ἐπειδὴ προηδικήθη, οὐδ' ὁ ἰσχυρὸς πρέπει νὰ ᾔναι βέβαιος περὶ τῆς νίκης ἐπανακινούμενος εἰς τὴν ἰσχύϊν του· συνήθως διέπει τὸ μέλλον ἢ ἀβεβαιότης τῆς τύχης· μὲ ὅλην ὅμως τὴν ἀβεβαιότητα αὐτῆς, φαίνεται ὠφελιμωτέρα· διότι ὥς ἐκ τοῦ φόβου τὸν ὁποῖον ἔχομεν ὅλοι ὁμοίως, προσβάλλομεν ἀλλήλους μετὰ μείζονος προσοχῆς.

63. «Οὕτω καὶ σήμερον διττῶς ἀνησυχοῦντες, καὶ διὰ τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ ἀφικνοῦς τούτου μέλλοντος καὶ διὰ τὴν φοβερὰν παρουσίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ πεπεισμένοι ἄλλως τε ὅτι ἢ μὴ ἐκπλήρωσις τῶν ἐλπίδων μας ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν δύο τούτων κωλυμάτων, ἃς ἀποπέμφωμεν ἐκ τῆς χώρας τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὴν πολεμίους· ἡμεῖς δὲ αὐτοὶ τὸ καλλίτερον μὲν εἶναι νὰ συμβιβασθῶμεν διὰ παντὸς, ἐὰν ὅμως τοῦτο δὲν ἦναι δυνατόν ἃς κἀμῶμεν ὅσον τὸ δυνατόν μακροχρονιωτέρην ἀνακωχὴν καὶ ἃς ἀναβάλωμεν δι' ἄλλοτε τὰς ἰδιαιτέρας διακροάς. Συντόμως δ' εἰπεῖν πεισθῆτε ὅτι ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην μου θὰ ἔχετε πόλεις ἐλευθέρους τῶν ὑποίων τὴν κυριότητα ἔχοντες ὑμεῖς θὰ δύνασθε νὰ ἀμείβετε ἢ νὰ τιμωρῆτε μετ' ἑτῆς δικαιοσύνης τοὺς καλόν τι ἢ κακὸν πράττοντας εἰς ὑμᾶς. Ἐὰν ὅμως δὲν πεισθῆτε εἰς τοὺς λόγους μου καὶ ἀκούσητε ἄλλας συμβουλὰς, τότε ὁ ἀγὼν δὲν θὰ ἦναι πλέον περὶ ἐκδικήσεως· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι θὰ ἡμεῖς παρὰ πολὺ εὐτυχεῖς, ὅμως θὰ γίνωμεν κατ' ἀνάγκην φίλοι ἀμειλίγων ἐχθρῶν καὶ ἐχθοὶ καλλίστων φίλων (¹)

64. «Ἐγὼ, ὡς εἶπον ἀρχόμενος, ἀντιπροσωπεύων πόλιν ἰσχυρὰν ἥτις εἶναι εἰς θέσιν μᾶλλον νὰ ἐπιτίθεται ἢ νὰ ἀμύνεται, ἐπιμένω προβλέπων τοὺς εἰρημένους κινδύνους, νὰ συμβιβασθῶμεν καὶ νὰ μὴ βλάπτωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ζητοῦντες νὰ βλάψωμεν τοὺς ἐναντίους. Δὲν θέλω ἐκ μωρᾶς φιλονεικίας, νὰ νομίζω ὅτι καθὼς εἶμαι κύριος τῆς ἐμῆς γνώμης, οὕτως εἶμαι κύριος καὶ τῆς τύχης τὴν ὑποίαν δὲν ἐξουσιάζω, ἀλλὰ θέλω νὰ ἐνδίδω ὅσον πρέπει. Εὐρίσκω δὲ δικαίον νὰ πράξωσι καὶ οἱ ἄλλοι ὡς ἐγὼ, νὰ ἐνδῶσωσιν οἰκειοθελῶς καὶ οὐχὶ ἀναγκάζομενοι ὑπὸ τῶν πολεμίων. Διότι δὲν εἶναι αἰσχρὸν οἱ

(¹) Θὰ ἀναγκασθῶσι δηλαδὴ νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων τοὺς ὁποίους ἀποστρέφονται καὶ νὰ πολεμήσωσι τοὺς Πελοποννησίους μὲ τοὺς ὁποίους συνδέονται διὰ δεσμῶν ἑρχαίας φιλίας.

συγγενεῖς νὰ ἐνδίδωσιν εἰς τοὺς συγγενεῖς, ὁ Δωριεὺς εἰς τὸν Δωριέα καὶ ὁ Χαλκιδεὺς εἰς τὸν ὁμόφυλον. Ἐν συντόμῳ, ἅς ἐνεργήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἀφοῦ ἤμεθα γείτονες, κατοικοῦμεν χώραν περιβρεχομένην ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ δι' ἐνὸς ὀνόματος καλούμεθα Σικελιώται. Ἐχῶ πεποιθήσιν ὅτι πάλιν θὰ πολεμήσωμεν ὅταν παρυσιασθῇ περίσταςις, καὶ πάλιν θὰ συμφιλιωθῶμεν κατὰ μόνας μεταχειριζόμενοι ἀμοιβαίους λόγους· ἀλλ' ἐὰν ἤμεθα φρόνιμοι, ἅς ἀποδιώκωμεν ἐκάστοτε διὰ κοινῆς προσπαθείας τοὺς καθ' ἡμῶν ἐπερχομένους ξένους, ἀφοῦ κεχωρισμένως βλαπτόμενοι κινδυνεύομεν σύμπαντες· εἰς τὸ ἐξῆς ἅς μὴ προσκαλῶμεν οὐδέποτε μήτε συμμάχους μήτε συνδιαλλακτάς. Ταῦτα δὲ πράττοντες θέλομεν περιποιήσῃ εἰς τὴν Σικελίαν δύο ἀγαθὰ πρὸς τὸ πικρόν· θὰ ἀπαλλᾶξωμεν αὐτὴν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ θὰ πύσωμεν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον· ἐν τῷ μέλλοντι δὲ θὰ κατοικῶμεν χώραν ἐλευθέραν καὶ ὀλιγώτερον ἢ πρότερον ἐπιβουλευομένην ὑπὸ τῶν ξένων».

65. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἑρμοκράτους, ἐπέσθησαν οἱ Συρακούσιοι καὶ συνεφώνησαν μετὰ τῶν νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ πολέμου, νὰ διατηρήσωσιν ὅσα ἔχουσιν ἕκαστοι καὶ νὰ ἀφήσωσι τὴν Μοργαντίνην εἰς τοὺς Καμαριναίους ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ πληρώσωσιν οὗτοι εἰς τοὺς Συρακούσιους ὥρισμένην τινὰ χρηματικὴν ποσότητα. Οἱ δὲ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἐμήνυσαν εἰς ὅσους ἐξ αὐτῶν ἦσαν στρατηγοὶ ὅτι ἐσχόπευον νὰ συμπίθασθῶσι καὶ ὅτι αἱ σπονδαὶ θὰ ἦσαν καὶ εἰς ἐκείνους κοιναί· συναινέσάντων δὲ αὐτῶν συνωμολογήθη ἡ συνθήκη καὶ μετὰ ταῦτα ἀπέπλευσαν ἐκ τῆς Σικελίας τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων. Ἐπιστρέψαντας εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς στρατηγοὺς οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς μὲν δύο, τὸν Πυθόδωρον καὶ τὸν Σοφοκλέα κατεδίκασαν εἰς ἐξορίαν, τὸν δὲ τρίτον, τὸν Εὐρυμέδοντα, εἰς χρηματικὴν πληρωμὴν, διὰ τὸν λόγον ὅτι καίτοι δυνάμενοι νὰ ὑποτάξωσι τὴν Σικελίαν ἀνε-

χώρησαν δωροδοκηθέντες. Τόσον ἦσαν τεθαμβωμένοι ὑπὸ τῆς παρούσης εὐτυχίας ὥστε ἐνόμιζον ὅτι τίποτε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τοῖς ἀντισταθῇ, ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ μεγάλων καὶ μετὰ μικρῶν μέσων ἔπρεπεν ὁμοίως νὰ ἐκτελῶσιν ὅ,τι ἦτο δυνατόν καὶ ὅ,τι ἦτο ἀδύνατον. Αἰτία δὲ τούτου ἦτο ἡ ἀνέλπιστος ἐπιτυχία εἰς τὰς πλειοτέρας τῶν ἐπιχειρήσεις ἥτις παρίστα εἰς τοὺς ὀρθαλμούς τῶν τὰς ἐλπίδας ὡς πραγματικότητας.

66. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ ἐν τῇ πόλει μέιναντες Μεγαρεῖς, πιεζόμενοι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων τῶν ὑποίων ὅλος ὁ στρατὸς εἰσῆρχετο τακτικῶς δις τοῦ ἔτους εἰς τὴν χώραν τῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἐξορίστων οἵτινες διωχθέντες ἐκ τῶν Πηγῶν ὑπὸ τοῦ πλήθους συνεπεῖχ στήσεως καθίσταντο ἐπὶ φοβῶν δρῶντες τὴν χώραν, ἤρχισαν νὰ συσκέπτονται ἐὰν ἔπρεπε νὰ παρκαδεχθῶσι τοὺς φυγάδας διὰ νὰ μὴ πάσχη ἡ πόλις ἀμφοτέρωθεν. Οἱ δὲ φίλοι τῶν ἐξῶ ἐννοήσαντες τὸν θόρυβον ἠθέλησαν καὶ αὐτοὶ μᾶλλον φανερώς ἢ πρότερον νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν πρότασιν ταύτην. Μαθόντες δὲ οἱ προστώτες τοῦ δήμου ὅτι ὁ λαὸς δὲν θά ἦτο δυνατόν ἐνεκα τῶν πολλῶν συμφορῶν νὰ μὴ ἐνδῶσῃ, ἐροβήθησαν καὶ ἑκάμην προτάσεις εἰς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων, Ἰπποκράτην τὸν Ἀρίφρωνος καὶ Δημοσθένην τὸν Ἀλκισθένους νὰ τοῖς παρκαδώσωσι τὴν πόλιν, νομίζοντες ὅτι δι' αὐτοὺς θά ἦτο ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον τὸ μέτρον τοῦτο ἢ ἡ καθόδος τῶν παρ' αὐτῶν ἐξορισθέντων. Καὶ πρῶτον μὲν συνεφώνησαν νὰ κατὰλάβωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ μακρὰ τεῖχη (ἅτινα ἐκτείνονται μέχρι τοῦ λιμένος τῆς Νισαίας ἀπεχούσης ὀκτὼ σταδίου ἀπὸ τῆς πόλεως), ὅπως μὴ ἐξέρχωνται οἱ Πελοποννήσιοι ἐκ τῆς Νισαίας ἐν τῇ ὁποίᾳ αὐτοὶ μόνον εἶχον φρουράν πρὸς ἀσφάλειαν τῶν Μεγάρων· ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἄνω πόλιν νὰ προσπαθήσωσι νὰ παρκαδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους· τοῦτο

δὲ ᾗθελε κατορθωθῆ εὐκολώτερον μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν μακρῶν τειχῶν.

67. Ἀποῦ συνεφωνήθησαν τὰ πάντα ἐκπύρωθεν καὶ διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀπεβιβάζοιεν διὰ νυκτὸς εἰς τὴν νῆσον Μινῶν τῶν Μεγαρέων μετὰ ἐξακασίων ὀπλιτῶν ὀδηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἴπποκράτους, καὶ κρυθέντες εἰς ὀρυγμὰ τι μὴ ἀπέχον πολὺ ἔστυρον ἐξ αὐτοῦ πλίνθους διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τειχῶν· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Δημοσθένους, τοῦ ἑτέρου στρατηγοῦ, φίλοι Πλαταιεῖς καὶ ἕτεροι περίπολοι ἐνῆδρευον εἰς τὸν Ἐνυάλιον, ὅστις εἶναι πλησιέστερον εἰς τὴν πόλιν. Οὐδεὶς ἄλλος ἐγίνωσκε τὰς νυκτερινὰς ἐκείνας κινήσεις εἰμὴ μόνον οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς αὐγῆς οἱ προδίδοντες Μεγαρεῖς μετεχειρίσθησαν τὸ ἀκόλουθον στρατήγημα. Πρὸ πολλοῦ μελετῶντες τὴν ἀνοιξὶν τῶν θυρῶν, ἔπεισαν τὸν διοικητὴν νὰ τοῖς ἐπιτρέψῃ νὰ μεταφέρωσι διὰ νυκτὸς καὶ ἐφ' ἀμάξης διὰ τῆς τέφρου καὶ μέχρι τῆς παραλίας, ἐν ἀκάτιον μὲ δύο κώπας διὰ τοῦ ὁποίου διέτρεχον τὴν θάλασσαν ὡς πειραταὶ· ἅμα δὲ ἐξημέρωνε, τὸ ἐπανάφερον πάλιν εἰς τὸ τεῖχος διὰ τῆς ἀμάξης καὶ τὸ εἰσῆγον διὰ τῶν πυλῶν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ ἐν τῇ Μινῶα φυλάσσοντες Ἀθηναῖοι δὲν ἔβλεπον εἰς τὸν λιμένα κανὲν πλοῖον καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν διηγείρετο ἡ προσοχή των. Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἦτο ἤδη ἡ ἅμαξα πρὸ τῶν πυλῶν καὶ ἠνοίγοντο αὐταὶ διὰ νὰ εἰσέλθῃ τὸ ἀκάτιον. Ἰδόντες τὰ γινόμενα οἱ Ἀθηναῖοι (διότι εἶχον εἰδοποιηθῆ διὰ συνθήματος) ὤρμησαν ἐκ τῆς ἐνέδρας θέλοντες νὰ φθάσωσι πρὶν κλεισθῶσιν αἱ πύλαι· ἐνῷ δὲ εἰσέτι ἡ ἅμαξα ἦτο εἰς τὴν εἰσοδον, καὶ ἐκώλυε τὸ κλείσιμον, αὐτοὶ καὶ οἱ συμπράττοντες Μεγαρεῖς φανεύουσι τοὺς φύλακας τῶν πυλῶν. Καὶ πρῶτον μὲν οἱ περὶ τὸν Δημοσθένην Πλαταιεῖς καὶ οἱ περίπολοι· εἰσέδραμον ὅπου σήμερον εἶναι τὸ τρώπαιον, καὶ ἀμέσως ἐγένετο μάχη ἐντὸς τῶν πυλῶν μετὰ τῶν

Πλατταίων καὶ τῶν Πελοποννησίων ἐκείνων οἵτινες ἐγγύτατα εὕρισκόμενοι καὶ ἰδόντες τὰ συμβαίνοντα ἔδραμον εἰς βοήθειαν. Ἄλλ' οἱ Πλατταεῖς ἐνίκησαν καὶ παρέσχον ἐλευθέρην εἴσοδον εἰς τοὺς ὀπλίτας Ἀθηναίους.

68. Ἐπειτα δέ, καθύσον οὗτοι εἰσῆρχοντο, ἐπροχώρουν πρὸς τὸ τεῖχος. Οἱ Πελοποννήσιοι φρουροὶ, εἰ καὶ ὀλιγάριθμοι, ἀντέστησαν ὅμως κατ' ἀρχάς καὶ τινες ἐφρονεύθησαν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ πλεῖστοι ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν, φοβηθέντες ἐκ τῆς νυκτερινῆς ἐκείνης προσβολῆς καὶ τῆς προδοσίας τῶν Μεγαρέων, καὶ ἐνόμισαν ὅτι ὅλοι οἱ Μεγαρεῖς ἦσαν προδοταί. Τυχαιὰ τις περίστασις ἐπεβεβαίωσε τὴν πλάνην ταύτην. Ἀθηναῖός τις κῆρυξ ἐκήρυξεν αὐτογνωμόνως νὰ ἔλθωσιν ὅσοι ἠθελον ἐκ τῶν Μεγαρέων καὶ νὰ ἐνώσωσι τὰ ὅπλα τῶν μετὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ἀμα ἤκουσαν ταῦτα οἱ Μεγαρεῖς δὲν ὑπέμειναν πλέον, ἀλλὰ νομίσκοντες ὅτι τῶντι προσεδάλλοντο παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ κοινοῦ, κατέφυγον εἰς τὴν Νίσαιαν. Ἀμα δὲ τῇ αὐγῇ, κατὰ ληθόντων ἤδη τῶν τειχῶν καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει Μεγαρέων θορυβουμένων, οἱ μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμπραξίντες καὶ ἄλλοι μετ' αὐτῶν, ὅσοι εἶχον λάβει μέρος εἰς τὴν σκευωρίαν, ἐζήτησαν νὰ ἀνοίγωσιν αἱ πύλαι καὶ νὰ ἐξέλθωσιν εἰς μάχην. Ἦτο δὲ συμπεφωνημένον, ἅμα ἀνοίγωσιν αἱ πύλαι, νὰ εἰσορμήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ συνωμῶται, διὰ νὰ ἀναγνωρισθῶσι καὶ μὴ πάθωσι τίποτε θά ἦσαν ἀλειμμένοι διὰ λίπους. Δὲν διέτρεχον δὲ μέγαν κίνδυνον ἀνοίγοντες τὰς πύλας, διότι κατὰ τὰ συμπεφωνημένα τετρακισχίλιοι ὀπλῖται Ἀθηναῖοι καὶ ἐξακόσιοι ἵππεῖς εἶχον φύλασιν ἐξ Ἐλευσίνας πορευθέντες διὰ νυκτός. Οἱ συνωμῶται, ἀφροῦ ἡλείφθησαν διὰ τοῦ λίπους, ἴσταντο ἤδη περὶ τὰς πύλας ὅτε εἷς ἐξ αὐτῶν ἐπρόδωσε τὴν ἐπιβουλήν εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτήν. Τότε οὗτοι ἀμέσως ἐνωθέντες ἦλθον ἀθρόοι καὶ εἶπον ὅτι δὲν ἔπρεπεν οὔτε νὰ ἐξέλθωσι (καθότι καὶ προηγουμένως δὲν ἐτόλμησαν νὰ πράξωσι

τοῦτο μολονότι ἦσαν ἰσχυρότεροι) οὔτε νὰ ἐκθέσωσι τὴν πόλιν εἰς κίνδυνον φανερόν, ἐάν ὅμως δὲν ἐπείθοντο, εὐ-
 θὺς θὰ ἐγίνετο μάχη ἐκεῖ. Ἔλεγον δὲ ταῦτα χωρὶς οὐ-
 δόλως νὰ δεικνύωσιν ὅτι ἐγνώριζον τὰ διατρέχοντα,
 ἀλλ' ἰσχυρίζοντο ὅτι ἡ γνώμη των ἦτο καλλίστη καὶ
 συγχρόνως παρέμενον φυλάσσοντες περὶ τὰς πόλεις εἰς
 τρόπον ὥστε οἱ ἐπίβουλοι δὲν ἠδύνήθην νὰ ἐκτελέσωσι
 τὸ σχέδιόν των.

69. Ἐννοήσαντες δὲ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ὅτι
 συνέβαιnen ἐναντιώμαί τι καὶ ὅτι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ
 καταλάβωσι τὴν πόλιν διὰ τῆς βίας ἤρχισαν ἀμέσως νὰ
 περιτειχίζωσι τὴν Νίσαιαν, ἐλπίζοντες ὅτι ἐὰν κυριεύ-
 σωσιν αὐτὴν πρὶν ἔλθωσιν ἐπικουρίαι, τὰ Μεγάρα δὲν
 θὰ ἐβράδυνον νὰ παραδοθῶσι· μετ' ὀλίγον δὲ ἦλθον ἐξ
 Ἀθηνῶν λιθουργοί, σίδηρος καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτήδεια. Ἀρ-
 χίσαντες ἀπὸ τοῦ τείχους τὸ ὅποιον κατεῖχον, ἐπροχώ-
 ρουν οἰκοδομοῦντες πρὸς τὸ δικάστημα ὕπερ εἶναι πρὸς
 τὸ μέρος τῶν Μεγάρων, ἐκεῖθεν δὲ ἐξέτειναν αὐτὸ ἐκα-
 τέρωθεν μέχρι τῆς θαλάσσης τῆς Νισαίας. Ὁ στρατὸς
 διένειμε μεταξὺ τοῦ τὴν ἐργασίαν τῶν τειχῶν καὶ τῆς
 τάφρου· μετεχειρίσθησαν λίθους καὶ πλίνθους τοῦ προα-
 στείου, ἔκοψαν δένδρα καὶ κλάδους διὰ νὰ κατασκευά-
 ζωσι χαρκώματα ὅπου ἦτο ἀνάγκη· τέλος αἱ οἰκίαι
 τοῦ προαστείου προσέλαβον ἐπάλξεις καὶ ἐγένοντο ὀχυ-
 ρώματα. Καὶ καθ' ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐיר-
 γάσθησαν· κατὰ τὴν ἐπιούσαν δὲ περὶ τὸ δειλινὸν τὸ
 τεῖχος σχεδὸν ἦτο τελειωμένον. Οἱ ἐν τῇ Νισαίᾳ διετέ-
 λουν ἐν μεγίστῃ ἀμηχανίᾳ, διότι τὰ τρόφιμα τὰ ὅποια
 ἐπρομηθεύοντο καθ' ἡμέραν ἐκ τῆς ἀνω πόλεως ἔμελλον
 νὰ λείψωσι· μὴ περιμένοντες δὲ ταχεῖάν τινα βοήθειαν
 ἐκ μέρους τῶν Πελοποννησίων καὶ θεωροῦντες συγχρό-
 νως τοὺς Μεγαρεῖς ὡς πολεμίους, συνεβίβασθησαν μὲ τοὺς
 Ἀθηναίους νὰ μείνωσιν ἐλεύθεροι πληρόνοντες ἕκαστος
 προσδιωρισμένην χρηματικὴν ποσότητα, παραδίδοντες

τὰ ὅπλα καὶ ἀφίνοντες τοὺς Ἀθηναίους κυρίους νὰ ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τύχης τῶν Λακεδαιμονίων, τοῦ ἀρχόντος, καὶ παντὸς ἄλλου εὐρισκόμενου ἐντός. Ταῦτα συνομολογήσαντες ἐξῆλθον. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καταδαφίσαντες τὰ πρὸς τὰ Μέγαρχ μακρὰ τεῖχη καὶ παραλαβόντες τὴν Νίσαιαν ἐνησχολήθησαν εἰς ἄλλα ἔργα.

70. Κατὰ τὸ αὐτὸ δικάστημα ὁ Λακεδαιμόνιος Βρασίδης ὁ Τέλλιδος ἔτυχεν εὐρισκόμενος περὶ τὴν Σικυῶνα καὶ τὴν Κόρινθον συναθροίζων στρατὸν διὰ τὴν Θράκην. Ἄμα δὲ ἔμαθε τὴν ἄλωσιν τῶν τειχῶν, φοβηθεὶς περὶ τῶν ἐν Νισαίᾳ Πελοποννησίων καὶ περὶ αὐτῶν τῶν Μεγάρων, πέμπει πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς κελεύων αὐτοὺς νὰ τὸν ἀπαντήσωσι κατὰ τάχος εἰς τὸν Τριποδίσκον (οὕτω καλεῖται κώμη τις τῆς Μεγαρίδος εἰς τὴν ὑπώρειαν τῆς Γερανείας), αὐτὸς δὲ ἦλθεν ἔχων δισχιλίους καὶ ἑπτακοσίους ὀπλίτας Κορινθίους, τετρακκοσίους Φλιασίους, ἑξακκοσίους Σικυωνίους καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι εἶχον ἤδη συναθροισθῇ. Ἐνόμιζε δὲ ὅτι ἤθελε προφθάσει· εἰς τὴν Νίσαιαν πρὶν αὕτη παρῆλθῇ. Ἀλλ' ἄμα ἔμαθε τὴν παρῆλθῃσιν αὐτῆς (διότι εἶχε προχωρήσει διὰ νυκτὸς μέχρι τοῦ Τριποδίσκου) ἐξέλεξε τριακκοσίους ἄνδρας ἐκ τοῦ στρατοῦ, καὶ πρὶν γίνῃ γνωστὴ ἡ πορεία του, ἐπλησίασεν εἰς τὰ Μέγαρχ χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι πλησίον τῆς θαλάσσης. Καὶ πρόσχημα μὲν εἶχε νὰ κἀμῃ ἀπόπειράν τινα κατὰ τῆς Νισαίας, τὴν ὁποίαν προετίθετο τῶνόντι νὰ ἐκτελέσῃ ἐὰν ἦτο δυνατόν· ὁ κύριος ὅμως σκοπὸς του ἦτο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν τῶν Μεγάρων διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτήν. Ἐξήτει λοιπὸν παρὰ τῶν Μεγάρων νὰ τὸν δεχθῶσι λέγων ὅτι ἤλπιζε νὰ ἀναλάβῃ τὴν Νίσαιαν.

71. Ἐκ τῶν δύο φατριῶν αἵτινες διήρουν τὰ Μέγαρχ ἡ μὲν ἐροθεῖτο μήπως ὁ Βρασίδης ἐξώσῃ αὐτήν καὶ ἐπαναφέρῃ τοὺς φυγάδας, ἡ δὲ μήπως ὁ δῆμος φοβούμενος τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς, καὶ οὐ-

τως ἡ πόλις κατὰσπαρχθῇ καὶ γίνῃ λεία εἰς τοὺς παρμονεύοντας αὐτὴν Ἀθηναίους. Δὲν ἐδέχθησαν λοιπὸν τὸν Βρασίδαν, ἀλλ' ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἔκρινον καλὸν νὰ περιμείνωσι τὸ μέλλον ἐν ἡσυχίᾳ, διότι ἤλπιζον ὅτι θὰ συνεκροτεῖτο μάχη τις μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσδοθησάντων καὶ ὅτι τότε ἡδύναντο ἀσφαλέστερον νὰ παραδοθῶσι μετὰ τὴν μάχην εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἤθελεν εἶσθαι εὐνοϊκώτερος πρὸς αὐτούς. Ἀλλ' ὁ Βρασίδης, μὴ δυνηθεὶς νὰ τοὺς πείσῃ, ἐπέστρεψε πάλιν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα.

72. Ἄμυ δὲ τῇ πρώτῃ ἔφθασαν οἱ Βοιωτοί· καὶ ἐσκόπευον μὲν οὗτοι, πρὶν τῆς παραγγελίας τοῦ Βρασίδου νὰ πέμψωσι βοήθειαν εἰς τὰ Μεγάρα καὶ εὐρίσκοντο μάλιστα μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ των εἰς τὰς Πλαταιάς, ἀλλ' ὅταν ἦλθεν ὁ ἄγγελος ἔλαβον πολὺ περισσότερον θάρρος καὶ ἀποστείλαντες δισχιλίους καὶ διακοσίους ὁπλίτας καὶ ἑξακοσίους ἵππεῖς ἐπέστρεψαν μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου στρατοῦ. Ὅλος δὲ ὁ συναχθεὶς ἐκεῖ στρατὸς συνεποσούτο εἰς ἑξακισχιλίους περίπου ἄνδρας. Πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων οἱ ὁπλίται ἦσαν παρατεταγμένοι περὶ τὴν Νίσαιαν καὶ τὴν παραλίαν, οἱ δὲ ψιλοὶ ἦσαν διεσκεδασμένοι ἀνὰ τὸ πεδίον ὅταν οἱ τῶν Βοιωτῶν ἵππεῖς ἐπιπεσόντες ἀπροσδοκῆτως κατὰ τῶν ψιλῶν ἔτρεψαν αὐτοὺς πρὸς τὴν θάλασσαν· διότι μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς οὐδεμία βοήθεια εἶχεν ἔλθει εἰς τοὺς Μεγαρεῖς. Ἀντεπεξελθόντες δὲ οἱ ἵππεῖς τῶν Ἀθηναίων ἦλθον εἰς χεῖρας καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐγένετο ἵππομαχία, ἀμφοτέρω δὲ τὰ μέρη διεφίλονεῖκον τὴν νίκην. Τῶνόντι οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίωξαν πρὸς τὴν Νίσαιαν τὸν ἱππαρχον τῶν Βοιωτῶν καὶ ἄλλους τινὰς ὅχι πολλούς, τοὺς ὁποίους φονεύσαντες ἐσχύλευσαν, ἔμειναν κύριοι τῶν νεκρῶν, τοὺς ἀπέδωσαν ἐπειτα διὰ συνθήκης καὶ ἔστησαν τρόπαιον· ἐν συνόλῳ ἐν ταῦτοις ἡ νίκη δὲν διεκρίθη μήτε ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μήτε ὑπὲρ τοῦ ἄλλου καὶ ἀπεχωρίσθησαν, οἱ μὲν

Βοιωτοὶ διὰ τὰ ἐνωθῶσι μὲ τοὺς ἰδικούς των, οἱ δὲ Ἀθηναῖται διὰ τὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Νίσαιαν.

73. Μετὰ τοῦτο ὁ Βρασίδας καὶ τὸ στράτευμα ἐπλησίασαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν πόλιν τῶν Μεγαρέων· κατὰλαβόντες δὲ μέρος ἐπιτήδειον παρετάχθησαν καὶ ἡσύχαζον περιμένοντες τὰ τοῖς ἐπιτεθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἡζεύροντες ὅτι οἱ Μεγαρεῖς ἐπετήρουν πρὸς ποῖον ἤθελε κλίνει ἡ νίκη. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐσκέπτοντο ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο ἤθελε τοὺς ὠρελῆσαι ὑπὸ δύο ἐπὶφύει· πρῶτον ὅτι δὲν ἤθελον προσβάλει αὐτοὶ πρῶτοι καὶ δὲν ἤθελον ἀρχίσαι ἄνευ ἀνάγκης μάχην ἐπικίνδυνον, ἥρκει ὅτι ἐδείχθησαν διατεθειμένοι τὰ πολεμήσωσι διὰ τὰ δύνανται δικαίως τὰ περιποιήσωσιν εἰς ἑαυτούς τὴν νίκην χωρὶς τὰ χάσωσιν οὔτε ρανίδα αἵματος· δεύτερον ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ καλλίτερον μέτρον τὸ ὁποῖον ὠρεῖλον τὰ λάβωσιν ὡς πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς· διότι ἐὰν δὲν τοὺς ἐβλεπον ἐρχομένους, δὲν θὰ ἐνόμιζον ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐκ τύχης, ἀλλ' ὅτι προφανῶς εἶχον νικηθῆ καὶ θὰ ἐστεροῦντο ἀμέσως τῆς πόλεως· ἂν οἱ Ἀθηναῖοι ἤρνουντο τὰ ἀγωνισθῶσι, τότε ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἦλθον ἤθελον ἐπιτύχει· ὅπερ καὶ ἐγένετο. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξήλθον καὶ παρετάχθησαν πρὸ τῶν μακρῶν τευχῶν· ἀλλὰ βλέποντες ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν ἤρχετο τὰ τοὺς προσβάλει, ἔμνον καὶ αὐτοὶ ἡσυχάζοντες, διότι οἱ στρατηγοὶ των ἐθεώρουν ὅτι μετὰ τὴν ἐντελῆ σχεδὸν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως των ὁ κίνδυνος δὲν θὰ ἦτο ἴσος μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐχθροῦ ἀνωτέρου κατὰ τὸν ἀριθμὸν· διότι ἐὰν μὲν ἐνίκων, τὰ Μεγάρα μόνον θὰ ἐλάμβανον, ἐὰν δὲ ἡττῶντο θὰ ἔχανον τοὺς καλλίστους ἐκ τῶν ὁπλιτῶν. Ἐξ ἐγκντίας εἰς τοὺς Πελοποννησίους συνέφερε τὰ ἐκτεθῶσιν εἰς τοὺς κινδύνους τῆς μάχης μετὰ τινος μέρους οἴου δῆποτε τοῦ στρατεύματος ἢ καὶ μεθ' ὅλης αὐτῶν τῆς δυνάμεως. Ἐμείναν λοιπὸν οὕτω ἐπὶ τινὰ χρόνον· ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἤρχιζε πρῶτος τὴν προσβολήν, ἀνεχώρησαν

πρώτοι οἱ Ἀθηναῖοι εἰς Νίσαιαν καὶ κατοπιν οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὸ μέρος ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀναχωρήσει. Τότε οἱ φίλοι τῶν φυγάδων Μεγαρεῖς, ἐνθαρρυνθέντες διότι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠθέλησαν νὰ πολεμήσωσιν, ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τὴν Βρασίδαν, ὡς εἰς νικητὴν, καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τῶν πόλεων· καὶ δεχθέντες ἤρχισαν νὰ συνδιασκεπτῶνται μετ' αὐτῶν, ἐνῷ οἱ ὀπαδοὶ τῶν Ἀθηναίων διετέλουν ἐν μεγίστῃ ἀμηχανίᾳ.

74. Ἐπειτα οἱ σύμμαχοι διελύθησαν κατὰ πόλεις, ὃ δὲ Βρασίδης ἐπανῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Κόρινθον διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὴν κατὰ τῆς Θέρκης ἐκστρατείαν τὴν ὁποίαν ἐξ ἀρχῆς προετίθετο. Ἀφοῦ ἀπεχώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἐκ τῶν Μεγαρέων εἶχον ἐνοχοποιηθῇ ὅτι εἶχον συνεννοήσεις μετ' αὐτῶν, μαθόντες ὅτι ἀνεκαλύφθησαν, ἔφυγον ἀμέσως ἐκ τῆς πόλεως, οἱ δὲ ἄλλοι δισκαφεθέντες μετὰ τῶν φίλων τῶν ἐξορίστων, ἐπανέφερον αὐτοὺς ἐκ τῶν πηγῶν ἀφοῦ τοὺς ὑπεχέωσαν δι' ἐπιστήμων ὁρκῶν νὰ μὴ μνησικακήσωσι παντάπασιν, ἀλλὰ νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως. Ἐν τούτοις οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, μόλις ἐγένοντο κύριοι τῆς ἀρχῆς, ἔκαμον στρατιωτικὴν ἐπιθεώρησιν καὶ ἀφοῦ μετὰ προσοχῆς διήρεσαν τοὺς λόχους ἐξέλεξαν ἐκ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν εὐνοϊκοὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ τοὺς ἑκατόν· ἠνάγκασαν δὲ τὸν λαὸν νὰ δώσῃ φανεράν ψῆφον κατὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων, καὶ ἅμα κατεδικάσθησαν, τοὺς ἐθανάτωσαν καὶ μετέβαλον τὸ πολίτευμα εἰς ἄκραν ὀλιγαρχίαν. Οὕτω λοιπὸν τὰ Μέγαρα δὲν ἀπηλλάχθησαν τῆς στάσεως εἰμὴ διὰ νὰ περιπέσωσι πάλιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ὀλιγαρχίας· ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ.

75. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἐνῷ ἐπρόκειτο νὰ ὀχυρωθῇ ἡ Ἀντανδρος ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων συμφώνως μὲ τὸ σχέδιον τὸ ὑποῖον οὗτοι εἶχον συλλάβει, οἱ χρηματοσυλλέκται στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων Δημόδοκος καὶ Ἀρι-

στείδης εὐρισκόμενοι περὶ τὸν Ἑλλησπόντον (διότι ὁ τρίτος στρατηγὸς Λάμαχος εἶχεν εἰσπλεύσει μετὰ δέκα πλοίων εἰς τὸν Πόντον) ἔμαθον τὰς προετοιμασίας αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο διὰ τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἐφοβήθησαν μήπως συμβῇ καὶ αὐτοῖσι ὅ,τι συνέβη εἰς τὰ Ἄναια πλησίον τῆς Σάμου. Οἱ Σάμιοι ἐξορίστοι εἶχον ἐγκατασταθῇ ἐκεῖ καὶ συνέτρεχον τοὺς Πελοποννησίους εἰς τὰ ναυτικὰ πέμποντες κυβερνήτας, ἐμβάλλοντες εἰς ταρχὴν τοὺς ἐν τῇ πόλει Σαμίους καὶ δεχόμενοι τοὺς ἐξ αὐτῆς ἐξερχομένους. Διὰ τὸν φόβον λοιπὸν τοῦτον οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ συνήθροισαν συμμαχικὸν στρατὸν, ἐπλησίωσαν εἰς τὴν Ἀντανδρον, ἐνίκησαν εἰς μάχην τοὺς ἐπεξεληθόντας καὶ ἀνέκτησαν πάλιν τὴν θέσιν. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Λάμαχος ὅστις εἶχεν εἰσπλεύσει εἰς τὸν Πόντον, προσορμισθεὶς εἰς τὸν Κάλληκα ποταμὸν πλησίον τῆς Ἡρακλείας, ἀπώλεσε τὰ πλοῖά του ἕνεκα μεγάλου χειμάρρου κατελθόντος αἰφνιδίως ἐκ τῶν ὀρέων. Αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ στρατοῦ διήλκε περὶ τὴν χώραν τῶν Βιθυνῶν Θρακῶν αἰτίνας κατοικοῦσιν εἰς τὴν ἀπέναντι περὶ τὴν Ἀσίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀχλκηδὸν καὶ κειμένην εἰς τὸ στόμιον τοῦ Πόντου καὶ οὖσαν ἀπὸ τῆς τῶν Μεγαρέων.

76. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης φθάνει μετὰ τεσσαρῶν πλοίων εἰς τὴν Νύκπακτον, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκ τῆς Μεγαρίδος ἀναχώρησίν του· διότι μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ Ἱπποκράτους συνεννοοῦντο Βοιωτοὶ τινες ἐπὶ σκοπῷ νὰ μεταβάλωσι τὸ πολιτεῦμα τῶν πόλεων καὶ νὰ μεταποιήσωσιν αὐτὰ εἰς δημοκρατίαν, κατὰ μίμησιν τῶν Ἀθηναίων· πρὸ πάντων δὲ κατ' εἰσήγησιν τοῦ ἐκ Θηβῶν ἐξορίστου Πτοιοδώρου ἀπεφάσισαν τὰ ἐξῆς. Προδότης τινὲς ἔμελλον νὰ ταῖς παραδώσωσι τὰς Σίφας· εἶναι δὲ αἱ Σίφαι πόλις περὶ τὴν Ἀχλκηδὸν καὶ κειμένη εἰς τὸ βόθος τοῦ Κρισαίου κόλπου. Ἄλλοι ἐξ Ὀρχομενοῦ ἔμελλον νὰ παραδώσωσι τὴν Χαϊρώνειαν, ἀνήκουσαν εἰς

τὸν Ὀρχομενὸν ὅστις ἄλλοτε μὲν ἐκαλεῖτο Μινύειος, σήμερον δὲ Βοιωτῆος. Συνήρουν δὲ εἰς ταῦτα πρὸ πάντων οἱ φυγάδες τῶν Ὀρχομενίων καὶ ἐλάμβανον μισθωτοὺς στρατιώτας ἐκ τῆς Πελοποννήσου· εἶναι δὲ ἡ Χαιρώνεια ἡ τελευταία πόλις πρὸς τὴν Φωκίτιδα τῆς Φωκίδος καὶ εἰς τὴν συνωμοσίαν ταύτην μετεῖχόν τινες ἐκ τῶν Φωκίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ καταλάβωσι τὸ Δῆλιον, τὸ ἐν τῇ Τανάρῳ πρὸς τὴν Εὐβοίαν ἐστραμμένον ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅλα δὲ ταῦτα ἔπρεπε νὰ γίνωσι συγχρόνως καὶ ἐν ὀρισμένη ἡμέρᾳ διὰ νὰ μὴ δυνηθῶσιν οἱ Βοιωτοὶ νὰ τρέξωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ Δηλίου, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν νὰ κινηθῇ πρὸς βοήθειαν τῆς ἰδίας ἐαυτοῦ πόλεως. Ἐὰν δὲ ἐπετύγχανεν ἡ ἀπόπειρα καὶ ἐταίριζέτο τὸ Δῆλιον, ἤλπιζον εὐκόλως ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐπῆρχετο ἀμέσως μεταβολὴ τις εἰς τὸ πολίτευμα τῶν Βοιωτῶν, γινόμενοι κύριοι τῶν θέσεων τούτων καὶ τῆς χώρας ἐκτεθειμένης εἰς τὴν ληστείαν καὶ ἐνδὸς ἐκάστου ἔχοντος πλησιέστατον καταφύγιον, ἡ παροῦσα κατὰστασις τῶν πραγμάτων δὲν θὰ διήρκει ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ μὲ τὸν χρόνον, τῶν μὲν Ἀθηναίων δυναμένων νὰ συντρέχωσι τοὺς ἀποστατοῦντας, τῶν δὲ Βοιωτῶν ἀδυνατούντων νὰ συγκεντρώωσι τὰς ἐαυτῶν δυνάμεις, θὰ ἐγκαθιδρύετο εἰς τὴν Βοιωτίαν πολίτευμα τῆς ἐκλογῆς τῶν.

77. Ἡ μὲν λοιπὸν ἐπιβουλὴ τοιαύτη παρεσκευάζετο· ὁ δὲ Ἱπποκράτης αὐτὸς μὲν ἔχων στρατὸν ἐκ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων ἔμελλεν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι νὰ βαδίσῃ κατὰ τῶν Βοιωτῶν, τὸν δὲ Δημοσθένην προαπέστειλε μετὰ τῶν τεσσαράκοντα πλοίων εἰς τὴν Ναύπακτον ἵνα συλλέξας ἐξ ἐκείνων τῶν μερῶν στρατὸν ἐξ Ἀκαρνανῶν καὶ ἄλλων συμμάχων πλεύσῃ πρὸς τὰς Σίφας αἵτινες ἔμελλον νὰ τῷ παραδοθῶσι διὰ προδοσίας· εἶχον δὲ συμφωνήσει μετὰ τῶν περὶ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔθελον ἐκτελέσει ταῦτα συγχρόνως. Ὁ Δημοσθένης

ἀφικόμενος κατέλαβε τὴν πόλιν τῶν Οἰνιαδῶν, τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ Ἀκρυνᾶνες ἐβίβασαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συμμυχίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἀναστῆσας δὲ ὅλους τοὺς συμμάχους τῶν μερῶν ἐκείνων, ἐξεστράτευσεν πρῶτον κατὰ τοῦ Σαλυνθίου καὶ τῶν Ἀργείων· καὶ ἀφ' οὗ ἐβίβασεν καὶ τούτους νὰ συνταχθῶσι μετ' αὐτοῦ, ἤρχισεν νὰ ἐτοιμᾶται ὅπως εὐρεθῇ πρὸ τῶν Σιφῶν ἅμα ἦτο κικρός.

78. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους ὁ Βρασιδᾶς ἀνεχώρησε διὰ τὴν Θράκην μετ' ἐπτακισίους ὁπλίτας· ἅμα δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν ἐν Τραχίνι Ἡράκλειαν, ἐπειμψε προηγούμενως ἄγγελον εἰς Φάρσαλα πρὸς τοὺς φίλους τοῦ ὅπως ζητήσῃ παρ' αὐτῶν νὰ ὁδηγήσωσιν αὐτὸν καὶ τὸν στρατὸν του διὰ τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Πάναιρας, ὁ Δῶρος, ὁ Ἱππολοχίδης, ὁ Τορύλαος καὶ ὁ πρόξενος τῶν Χελκιδέων Στρόφακος ἦλθον εἰς τὴν Μελιτίν τῆς Ἀχαΐας καὶ τότε ἐκεῖνος ἐπροχώρησε μετ' αὐτῶν. Ὡδήγουν δὲ αὐτὸν καὶ ἄλλοι Θεσσαλοὶ, καὶ ὁ Νικονίδης ἐκ Ακρίσσης, ὁπαδὸς τοῦ Περδίκκου. Τῶνόντι, δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ διέλθῃ τις τὴν Θεσσαλίαν ἄνευ ὁδηγοῦ, καὶ μάλιστα μεθ' ὀπλῶν· ἄλλως τε παρ' ὅλοις ταῖς Ἑλλησιν ἐπεκράτει ἡ συνήθεις νὰ θεωρῶσιν ὡς ὑποπτον τὴν διὰ τῆς χώρας των ἄνευ ἀδείας διόδον τῶν ξένων· ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ πλεῖστοι τῶν Θεσσαλῶν πάντοτε ὑπῆρξαν εὐνοϊκοὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· εἰς τρόπον ὥστε ἐὰν ἡ Θεσσαλία ἐκυβερνᾶτο ἰσονόμως μᾶλλον ἢ δυναστικῶς, ὁ Βρασιδᾶς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ. Διότι καὶ τότε ἀκόμη ἐνῶ ἐπορεύετο, ἄλλοι Θεσσαλοὶ ἐκ τοῦ ἀντιθέτου κόμματος ἦλθον εἰς συνάντησίν του πλησίον τοῦ Ἐνιπέως ποταμοῦ καὶ τὸν ἐμπόδισαν λέγοντες ὅτι ἦτο προσβολὴ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν χώραν των ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως ὅλου τοῦ ἔθνους. Οἱ δὲ συνοδεύοντες αὐτὸν ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν διανοεῖτο νὰ διέλθῃ ἀκόντων αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι εἶχεν ἔλθει αἰφνιδίως καὶ ὅτι αὐτοὶ ὄντες ξένοι τοῦ, ἐνόμισαν καθῆκόν των νὰ τὸν συνοδεύσω-

σωσιν. Ἔλεγε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βρασιίδας ὅτι διήρχετο τὴν χώραν τῶν Θεσσαλῶν ὡς φίλος, ὅτι δὲν ἔφεραν ὄπλα κατ' αὐτῶν ἀλλὰ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ὅτι δὲν ἤξευρεν ἐὰν ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν Θεσσαλῶν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἔχθρα τις ἥτις νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς μὲν νὰ διέρχωνται διὰ τῆς χώρας τῶν δέ, καὶ ὅτι τῶρα δὲν θὰ προχωρήσῃ ἀκόντων αὐτῶν, ἀφοῦ μάλιστα δὲν ἠδύνετο, καὶ τοὺς παρεκάλει νὰ μὴ τὸν ἐμποδίσωσι. Καὶ οἱ μὲν ἀκούσαντες ταῦτα ἀπηλθον, ὁ δὲ Βρασιίδας, ἐπὶ τῇ συμβουλῇ τῶν ὁδηγῶν, χωρὶς νὰ σταματήσῃ οὐδαμοῦ, ἐπέσπευσε τὴν πορείαν του πρὶν γίνῃ μεγαλειτέρα συνθήροισις ὅπως τὸν ἐμποδίσῃ. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς ἐκ Μελιτίας ἀναχωρήσεώς του ἔφθασεν εἰς Φάρσαλα καὶ ἐστρατοπεδεύσατο πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἀπιδανοῦ, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Φάκιον καὶ εἰς αὐτοῦ εἰς Περκιβίαν. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ μέρους οἱ μὲν ὁδηγοὶ τῶν Θεσσαλῶν ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ Περκιβοὶ, ὑπήκοοι ὄντες τῶν Θεσσαλῶν, τὸν ὠδήγησαν μέχρι τοῦ Δίου ἐν τῷ κράτει τοῦ Περδίκκου. Ἡ πόλις αὕτη κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μακεδονίας πρὸς τὸ μέρος τῆς Θεσσαλίας.

79. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Βρασιίδας ἐπρόφθασε νὰ διατρέξῃ τὴν Θεσσαλίαν πρὶν ληφθῇ μέτρον τι πρὸς παρεμποδίσιν του καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν Περδίκκην καὶ τὴν Χαλκιδικήν. Ἐπειδὴ αἱ ὑποθέσεις τῶν Ἀθηναίων εὐδοκίμουν, οἱ ἐν τῇ Θράκῃ λαοὶ ὅσοι εἶχον ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ Περδίκκας, κατὰληφθέντες ὑπὸ φόβου, προσεσχέλευσαν τὸν στρατὸν τοῦτον ἐκ τῆς Πελοποννήσου· οἱ μὲν Χαλκιδεῖς διότι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πρῶτον ἤθελον ἐπέλθαι κατ' αὐτῶν (καὶ συγχρόνως αἱ γειτονικαὶ πόλεις αὐτῶν αἱ μὴ ἀποστατήσασαι τὸν προσεχέλουν ἐπίσης ἀλλὰ κρυφίως), ὁ δὲ Περδίκκας διότι καίτοι δὲν ἦτο κεκηρυγμένος πολέμιος τῶν Ἀθηναίων, εἶχεν ὅμως ἀρχαίας διαφορὰς αἰτινας τὸν ἀνησύχουν, καὶ πρὸ πάντων διότι ἤθελε νὰ

ὑποτάξῃ τὸν βασιλέα τῶν Λυγκηστῶν Ἀρριδαῖον. Τὰ παρόντα ἀτυχήματα τῶν Λακεδαιμονίων συνετέλεσαν ὥστε οἱ Θόρakes νὰ ἐξαγκάγωσιν εὐκολώτερον τὸν στρατὸν τοῦτον ἐκ τῆς Πελοποννήσου.

80. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔπαυον κακοῦντες τὴν Πελοπόννησον καὶ ἰδίως τὴν Λακωνικὴν, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐσκέφθησαν ὅτι τὸ καλλίτερον μέτρον διὰ νὰ τοὺς περισπᾷσιν θὰ ἦτο νὰ πέμψωσι στρατὸν κατὰ τῶν συμμάχων των, τοσούτῳ μάλλον ὅσῳ οἱ σύμμαχοι οὗτοι ἦσαν διατεθειμένοι εἰς τὴν διατροφήν αὐτοῦ καὶ τὸν προσεχάλουν διὰ νὰ ἀποστατήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἦθελον πρὸς τοῦτοις νὰ ἐξαγκάγωσιν ὑπὸ οἰκονομίᾳ πρὸφασιν μέρος τι τῶν Εἰλωτῶν, φοβούμενοι μήπως ἀποστατήσωσιν οὗτοι εἰς τοιαύτας περιστάσεις καὶ ὅτε ἡ Πύλος ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ· ἔπραξεν ἐπίσης καὶ τὸ ἐξῆς, φοβούμενοι τὴν νεότητά αὐτῶν καὶ τὸ πλῆθος (διότι πάντοτε παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις ὁ κύριος σκοπὸς τῶν πλείστων θεσμῶν των ἦτο νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τοὺς Εἰλωτας)· εἰδοποιήσαν αὐτοὺς ὅτε ἄσσοι ἡσθάνοντο ἐν ἐχυτοῖς θάρος νὰ τοὺς βοηθήσωσιν ἐν ταῖς μάχαις, ἔπρεπε νὰ τὸ εἰπῶσι διὰ νὰ κηρυχθῶσιν ἐλεύθεροι. Ἦτο τοῦτο ἀπόπειρα, διότι ἐσκέπτοντο ὅτι οἱ πρῶτοι οὔτινες ἤθελον ἐπιθυμήσει τὴν ἐλευθερίαν θὰ ἦσαν ἐπίσης οἱ πρῶτοι οὔτινες ἕνεκα τοῦ γενναίου φρονήματός των θὰ ἔκλινον πρὸς τὴν ἀποστασίαν. Ἐξέλεξαν λοιπὸν περὶ τοὺς δισχιλίους οὔτινες ἐστεφανωμένοι περιήρχοντο τοὺς νεοὺς ὡς ἡλευθερωμένοι· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς ἐξηφάνισαν χωρὶς νὰ μάθῃ κανεὶς πῶς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἐξηφανίσθη. Ἰότε ἐπίσης ἔσπευσαν νὰ πέμψωσιν ἐξ αὐτῶν ἐπτακοσίους ὀπλίτας μετὰ τοῦ Βρασιίδου, τοῦ ὁποῖου ὁ ἐπίλοιπος στρατὸς συνέκειτο ἐκ μισθοφόρων ληφθέντων παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Αὐτὸν δὲ τὸν Βρασιίδα ἐπαμψαν

οἱ Λακεδαιμόνιοι θέλοντα καὶ ζητήσαντα τοῦτο ἐπιμόνως.

81. Οἱ Χελκιδεῖς ἐπεθύμησαν ἐπίσης νὰ ἔχωσι τὸν ἄνδρα τοῦτον ὅστις ἐν Σπάρτῃ ἐφημίζετο ὅτι ἦτο δραστήριος εἰς τὰ πάντα καὶ ὅστις μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πολλὰς ἐκδουλεύσεις παρέσχεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Μετ' ὀλίγον τῶντι δεικνυόμενος δίκαιος καὶ μέτριος πρὸς τὰς πόλεις, ἀπέσπευτε πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων, ἄλλας δὲ κατέλαβε διὰ προδοσίας· ὥστε οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅταν βραχύτερον ἠθέλησαν νὰ κλείσωσιν εἰρήνην (ὅπερ καὶ ἔπραξαν), εἶχον νὰ ἀνταλλάσσωσι πόλεις μὲ πόλεις καὶ νὰ καταπαύσωσι τὸν πόλεμον ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν μετὰ τὴν ἐκστρατεῖαν τῆς Σικελίας πόλεμον, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σύνεσις τὰς ὑποίχας ἀνέπτυξε τότε ὁ Βρασιδᾶς, καὶ τὰς ὑποίχας οἱ μὲν ἐγνώριζον ἐκ πείρας οἱ δὲ ἐκ φήμης, ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς συμάχους τῶν Ἀθηναίων μεγάλην κλίσιν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους· διότι αὐτὸς πρῶτος ἐκστρατεύσας ἐκτὸς τῆς πατρίδος του καὶ δείξας ὅτι ἦτο κατὰ πάντα ἀνέρετος, ἀφῆκε μεταξὺ αὐτῶν σταθεράν πεποίθησιν ὅτι τοιοῦτοι ἦσαν καὶ οἱ ἄλλοι.

82. Μεθόυντες οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἄφισιν τοῦ εἰς τὴν Θερσίην, ἐκήρυξαν τὸν Περδίκκην ὡς πολέμιον, ἐπειδὴ ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς κίτιον τῆς διόδου τοῦ Βρασιδῆ, καὶ ἔλαβον δραστηριώτερα μέτρα πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν συμμάχων τῆς χώρας ἐκείνης.

83. Ὁ δὲ Περδίκκας ἐνώσας τὸν στρατὸν τοῦ μετὰ τοῦ Βρασιδῆ προχωρεῖ εὐθὺς ἐναντίον τοῦ Ἀρριβαίου τοῦ Βρομεροῦ, βασιλέως τῶν Λυγκηστῶν Μακεδόνων, ὁμόρου ὄντος, μεθ' οὗ εἶχε διαφοράς τινάς καὶ τὸν ὅποιον ἤθελε νὰ ὑποτάξῃ. Ἀμὲν ὁ Περδίκκας ἔφθασεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Λύγκου μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Βρασιδῆ, ὁ στρατηγὸς οὗτος εἶπεν ὅτι πρὶν ἀρχίσωσι τὰς ἐχθροπραξίας, ἤθελε νὰ μεταβῇ καὶ προσπαθήσῃ πρῶτον, ἐάν

ἠδύνατο, νὰ πείσῃ τὸν Ἀρριβαῖον νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρριβαῖος εἶπε διὰ κήρυκος ὅτι ἦτο ἑτοιμος νὰ ἀνγνωρίσῃ τὸν Βρασιδαν ὡς δικαιοτῆτην, καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Χαλκιδέων οἵτινες ἦσαν παρόντες συνεβούλευον τὸν τελευταῖον τοῦτον νὰ μὴ κατευνάτῃ τοὺς φόβους τοῦ Περδίκκου ὅπως εὕρωσιν αὐτὸν προθυμότερον εἰς τὰ ἰδιαιτέρᾳ τῶν συμφέροντα· συγχρόνως δὲ οἱ εἰς τὴν Λακεδαίμονα παρὰ τοῦ Περδίκκου πεμφθέντες πρέσβεις ἔλεγον παρόμοιόν τι, προσθέτοντες ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος θὰ κηθίστα συμμάχους τῶν Λακεδαιμονίων πολλὰς τῶν περὶ αὐτὸν πόλεων· ἕνεκα τούτου λοιπὸν ὁ Βρασιδᾶς ἤξιον νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ἀρριβαίου. Ὁ δὲ Περδίκκας εἶπεν ὅτι δὲν ἐζήτησε τὸν Βρασιδαν ὡς δικαστὴν τῶν διαφορῶν του, ἀλλὰ μάλλον ὡς καθαιρέτην ἐκείνων τοῦς ὁποίους ᾔθελε τῷ ὑποδείξει ὡς ἐχθροὺς, καὶ ὅτι ἐνόσω ἔτρεφε τὸ ἥμισυ τοῦ πελοποννησιακοῦ στρατοῦ δὲν ἦτο δίκαιον νὰ συνεννοῇται μετὰ τοῦ Ἀρριβαίου· ἀλλ' ὁ Βρασιδᾶς, ἄκουτος τοῦ Περδίκκου καὶ μετὰ ζωηρὰν μάλιστ' φιλονεικίαν, συνδιελέχθη μετὰ τοῦ Ἀρριβαίου, καὶ πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους του, ἀπέσυρε τὸν στρατὸν πρὶν μάλιστ' εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν. Μετὰ τοῦτο ὁ Περδίκκας, νομίσας ἐκυτὸν προσβεβλημένον, δὲν ἔδιδε πλέον εἰμὴ τὸ τρίτον τῆς τροφῆς ἀντὶ τοῦ ἡμίσεος.

84. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος, ἀμέσως μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα, ὁ Βρασιδᾶς μετὰ τῶν Χαλκιδέων ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἀκύνθου, ἀποικίας τῶν Ἀνδρίων, ὀλίγον πρὸ τοῦ τρυγητοῦ. Ὅσοι ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς, συνεννοηθέντες μετὰ τῶν Χαλκιδέων, προσεκάλεσαν αὐτὸν, καὶ ὁ δῆμος, ἦσαν διηρημένοι διὰ νὰ δεχθῶσι τὸν Βρασιδαν. Ἀλλὰ φοβηθεὶς ὁ δῆμος περὶ τῆς συγκαμιδῆς ἥτις ἦτο ἀκόμη ἔξω, ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Βρασιδοῦ νὰ δεχθῇ μόνον αὐτὸν καὶ νὰ μὴ ἀποφασίσῃ τίποτε πρὶν τὸν ἀκούσῃ.

προυνικασθεῖς λοιπὸν εἰς τὴν συνέλευσιν (δὲν ἐστερεῖτο δὲ εὐγλωττίας καὶ τοὶ Λακεδαιμόνιος) εἶπε ταῦτα.

85. Ἄ'Η μὲν ἀποστολὴ ἐμοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἐγένετο, ὧ Ἀκάνθιοι, ἵνα ἐπιβεβαιώσῃ τὴν αἰτίαν τὴν ὑποίαν εἵπομεν πρὶν ἀρχίσωμεν τὸν πόλεμον, ὅτι θὰ πολεμήσωμεν τοὺς Ἀθηναίους διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Ἑλλάδα· ἐὰν δὲ παρεγενώμεθα βραδέως μὴ μᾶς μεμφοθῆτε· ἡπατήθημεν περὶ τῆς πιθανῆς διικρείας τῶν ἐχθροπραξιῶν, τὰς ὁποίας ἐπεχειρίσαμεν κατὰ τῆς Ἀττικῆς, τὴν ὑποίαν ἡλπίζαμεν νὰ ὑποτάξωμεν ταχέως ἡμεῖς μόνον χωρὶς νὰ συγκινδυνεύσετε καὶ σεῖς μεθ' ἡμῶν· σήμερον δὲ ὅτε ἐδόθη εὐκαιρία ἔλθωμεν καὶ θὰ προσπαθήσωμεν μεθ' ὑμῶν νὰ καταβάλωμεν αὐτούς. Θυμιάζω διὰ τί ἐκλείσατε εἰς ἐμὲ τὰς πόλεις καὶ δὲν μὲ ἐδέχθητε ἄσμενοι. Διότι ἡμεῖς μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι νομίζοντες ὅτι καὶ πρὸ τῆς πραγματικῆς ἡμῶν ἀφίξεως θὰ ἔλθωμεν εἰς συμμάχους κατὰ τὸ φρόνημα τοῦλάχιστον, καὶ ὅτι ἡ προυνσία ἡμῶν θὰ ἦτο εὐχρηστος, ἀπετολμήσαμεν τοιοῦτον κίνδυνον διερχόμενοι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας διὰ χώρας ξένης καὶ καταβάλλοντες πᾶσιν θυνατὴν προθυμίαν· δεινὸν δὲ θὰ ἦτο εἶν ὑμεῖς ἔχετε ἄλλα κατὰ νοῦν καὶ θέλετε οὐ μόνον νὰ ἐνκντιωθῆτε εἰς τὴν ἰδικὴν σας ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· διότι ἐκτὸς τῆς ἀντιστάσεως τὴν ὑποίαν δεικνύετε ὑμεῖς, ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ μεταβῶ, θὰ μὲ δεχθῶσι μετ' ὀλιγωτέρως προθυμίας καὶ θὰ προφασισθῶσιν ὅτι ὑμεῖς τοὺς ὁποίους ἐπασκέφθην κατὰ πρῶτον, ὑμεῖς πολῦται σημαντικῆς πόλεως, ὑμεῖς οὔτινες φημίξεσθε ἐπὶ συνέσει, δὲν μὲ ἐδέχθητε· τὴν αἰτίαν τῆς μὴ παραδοχῆς μου δὲν θὰ ἡξούρω πῶς νὰ καταστήσω πιστευτὴν καὶ θὰ φανῶ ὅτι ἡ φέρω μετ' ἐμαυτοῦ δολίαν ἐλευθερίαν ἢ ὅτι εἶμαι ἀδύνατος καὶ ἀσθενὴς νὰ σᾶς ὑπερασπισθῶ· ἐὰν ἐπήρχοντο καθ' ἡμῶν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐν τούτοις ὅταν ἔδραμον νὰ βοηθήσω τὴν

Νίσαιαν, οἱ Ἀθηναῖοι μολονότι πλειότεροι, δὲν ἐτόλμησαν νὰ συμπλακῶσι με τὸν στρατὸν τοῦτον τὸν ὁποῖον διοικῶ σήμερον⁽¹⁾. Ὡστε δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ἀποστείλῃσι καθ' ὅμων διὰ ὁκλήσεως ἕσιν στρατὸν με ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον εἶχον εἰς Νίσαιαν.

«86. Ἐγὼ δὲ οὐχὶ διὰ νὰ κακοποιήσω, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐλευθερώσω τοὺς Ἕλληνας ἡλθον, ὑποχρεώσας δι' ὅρκων μεγίστων τοὺς ἄρχοντας τῶν Λακεδαιμονίων νὰ ἀφήσωσιν αὐτανόμους ἑσούς ἐγὼ ἤθελον προσπαγῆναι ὡς συμμάχους καὶ προσέτι νὰ μὴ σῶς θεωρῶσιν ὡς συμμάχους προσληφθέντας διὰ τῆς βίβης ἢ τῆς ἀπότης, ἀλλὰ νὰ σῶς βοηθήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων οὔτινες σῶς ὑπεδούλωσαν. Δὲν πρέπει λοιπὸν οὔτε ἐμὲ ἀτομικῶς νὰ ὑποπτεύσῃς, τοιαύτας δύνανται ἐγγυήσεις, οὔτε τὸν στρατὸν μου νὰ νομίζετε ἀδύνατον βοηθόν· ἀλλ' ἐνωθῆτε μετ' ἐμοῦ ἡερραλέως. Καὶ ἐάν τις ἐξ ὅμων ἐνεκα ἀτομικῶν λόγων φοβηθῇ μήπως παρὰδῶσω τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς ὀλίγους τινάς, ὥς ἦναι ἥτοχος μᾶλλον τῶν ἄλλων· διότι δὲν ἦλθα διὰ νὰ προστεθῶ εἰς τινὰ μερίδα, οὔτε νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐπιφέρω ἀμφίδουλον ἐλευθερίαν κατὰρχῶν τοὺς πατέριους θεσμούς καὶ ὑποτάξω τὸν δῆμον εἰς τοὺς ὀλίγους ἢ τοὺς ὀλίγους εἰς τὸν δῆμον. Τοιαύτη ἐλευθερία οὐκ ἦτο σκληροτέρα ξένης κυριαρχίας, καὶ ἡμεῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἤμεθα ἄξιαι οὐχὶ εὐγνωμοσύνης διὰ τοὺς κόπους μας, ἀλλὰ μᾶλλον μομφῆς ἀντὶ τιμῆς καὶ δόξης· καὶ τὰ ἐγκλήματά διὰ τὰ ὅποια κατακυλευοῦμεν τοὺς Ἀθηναίους ἠθέλωμεν ἐπισύρει καθ' ἡμῶν κύτων ἀπεχθέστερα πικρὰ ὅ μὴ προσπανηθεῖς ἀρετήν. Δι' ἐκεῖνον ὅστις ἀπολαύει ἐξαιρετικῆς ὑποκλήψεως, εἶναι αἰσχροτέρον νὰ ἐπιβῇ καὶ μετ' εὐτχήμου ἀπότης παρὰ

(1) Δὲν εἶναι ἀληθὴ ταῦτα, διότι καὶ συνεπλάκησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὁ στρατὸς τῶν δὲν ἦτο πολυαριθμότερος, καὶ ὁ παρὼν στρατὸς τοῦ Βρασίδου δὲν ἦτο ὁ αὐτὸς ὃν εἶχεν εἰς τὴν Νίσαιαν. Παρ. 72, 73 καὶ 78 τοῦ παρόντος βιβλίου.

μετὰ καταφανούς βίας· διότι αὕτη μὲν ἐπέρχεται δικαιο-
λογοῦσα τὰς πράξεις της διὰ τὴν ἰσχὺν ἣν ἔδωκεν ἡ
τύχη, ἐκείνη δὲ δεικνύουσα πνεῦμα ἐπίβουλον καὶ ποτα-
πόν. Τόσον πολλὴν περίσκεψιν ἔχομεν περὶ τῶν τοιούτων
τὰ μέγιστα εἰς ἡμᾶς συμφερόντων.

87. «Πλὴν τῶν ὅρκων βεβαιότερα ἐγγύησις διὰ σᾶς
εἶναι τὰ ἔργα μας· παραβάλλοντες ταῦτα μὲ τοὺς λόγους
ἡμῶν θέλετε εὑρεῖ ἀνκνίρρητον ἀπόδειξιν τῆς εἰλικρι-
νείας μας. Ἐάν ἐν τούτοις ἀντιτάξῃτε ὅτι δὲν δύνασθε
νὰ δεχθῆτε τὰς προτάσεις ταύτας, καὶ ἐάν, ἐπειδὴ
εἴσθε εὐνοϊκοὶ πρὸς ἡμᾶς, ἀπαιτήσετε χωρὶς νὰ πᾶθετε
τίποτε νὰ μᾶς ἀποπέμψετε προφασίζόμενοι ὅτι ἡ προσφε-
ρομένη ἐλευθερία δὲν σᾶς φκίνεται ἀκίνδυνος, καὶ ὅτι
εἶναι δίκαιον νὰ τὴν προσφέρωμεν εἰς ἐκείνους οἵτινες
εἶναι εἰς κατὰστασιν νὰ τὴν δεχθῶσι, χωρὶς νὰ τὴν ἐπι-
βάλλωμεν βιαίως εἰς κανένα· τότε θὰ λάβω ὡς μάρτυρας
τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἐγγχωρίους ἥρωας ὅτι ἐλθὼν ἐδῶ διὰ
τὸ καλὸν σας δὲν ἠδυνήθην νὰ σας πείσω, καὶ θὰ προσ-
παθῶ νὰ ἐπιβάλω αὐτὴν βιαίως, δητῶν τὴν χώραν σας.
Μακρὰν τοῦ νὰ νομίζω τὴν πράξιν ταύτην ὡς ἀδίκαιαν,
νομίζω μᾶλλον ὅτι βιάζομαι εἰς τοῦτο ὑπὸ δύο ἀναγκ-
αίων αἰτιῶν· ὑπὸ τοῦ συμφερόντος τῶν Λακεδαιμονίων,
οἵτινες μὲ ὅλην τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐνοϊάν σας δὲν δύναν-
ται νὰ ἀνεχθῶσι περισσότερον νὰ πέμπετε χρήματα εἰς
τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ὑπὸ τοῦ συμφερόντος τῶν Ἑλλή-
νων διὰ νὰ μὴ σᾶς ἔχωσιν ὡς πρόσκομμα εἰς τὴν ἐλευ-
θερίαν των· διότι ἄλλως δὲν ἠθέλωμεν πράξει ταῦτα
προσηκόντως, οὐδὲ ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ
ἐλευθεροῦμεν τοὺς Ἑλληνας τοὺς μὴ θέλοντας, ἐκτὸς
ἐάν πρόκειται περὶ κοινοῦ τινος ἀγαθοῦ. Ἀφ' ἑτέρου
ὅμως οὐδεμίαν ἔχομεν προσωπικὴν φιλοδοξίαν· ἀλλ'
ἐνῷ προθυμοποιούμεθα νὰ καταπαύσωμεν τὴν τῶν ἄλλων,
θὰ ἐφαινώμεθα ἀδικοὶ πρὸς τοὺς πλείστους ἐάν, ἐνῷ
φέρομεν τὴν αὐτονομίαν εἰς ὅλους, παρεβλέπωμεν ἡμᾶς

τοὺς ἐναντιουμένους. Σκεφθῆτε καλῶς ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων τούτων· προσπαθήσατε νὰ συναργήσατε πρῶτοι εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ θέσετε τὰς βάσεις αἰδίου δόξης, νὰ μὴ παρβλέψετε τὰ ἰδιαίτερά σας συμφέροντα καὶ νὰ στέψετε ὁλόκληρον τὴν πόλιν διὰ τοῦ καλλίστου ὀνόματος.»

88. Ὁ μὲν Βρασιδᾶς ταῦτα εἶπεν. Οἱ δὲ Ἀκάνθιοι μετὰ πολλὰς συζητήσεις ὑπὲρ καὶ κατὰ ἐψηφίσαν μυστικῶς. Ἐλευσθέντες ἀπὸ τὸ ἐπαγωγὸν τῆς ὁμιλίας τοῦ Βρασιδίου, καὶ φοβούμενοι περὶ τῆς συγκομιδῆς τοῦ καρποῦ, ἀπεφάσισαν οἱ πλεῖστοι νὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίου. Ἀποῦ λοιπὸν τὴν ἡνέγκασαν διὰ τῶν αὐτῶν ὁσίων τοὺς ὁποίους εἶχον ὁμοῦσι οἱ ἄρχοντες τῶν Λακεδαιμονίων ὅταν τὸν ἀπέστειλαν, νὰ ἄρῃσιν αὐτοὺς τοὺς συμμάχους τοὺς ὁποίους ἤθελε προσεγγίξει, ἐδέχθησαν τὸν στρατὸν του. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἀπεσπάσθη ἐπίσης ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ Στάγειρος ἀποικία τῶν Ἀνδρίων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγένοντο κατὰ τὸ θέρος ταῦτα.

89. Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ ἐπομένου χειμῶνος εἶχον ληφθῆ κατὰλληλα μέτρα διὰ νὰ παραδοθῇ ἡ Βοιωτία εἰς τοὺς Ἀθηναίους στρατηγούς Ἰπποκράτην καὶ Δημοσθένην. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὤφειλε κατὰ τοῦ στόλου νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Σίφας, ἐνῶ ὁ Ἰπποκράτης ὤφειλε νὰ χωρήσῃ κατὰ τοῦ Αἰγίου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐλκνθάθησαν ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν τὴν προσδιορισθεῖσαν διὰ τὴν διπλὴν ταχύτην ἐπιχειρήσιν, ὁ Δημοσθένης ἀνεχώρησε πρῶτος καὶ ἔπλευσε κατὰ τῶν Σιφῶν ἔχων ἐπὶ τῶν πλοίων Ἀκαρνᾶνας καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν ἐκεῖ συμμάχων καὶ ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ. Ἡ συνωμοσία εἶπεν ἀνακαλυφθῆ ὑπὸ τοῦ ἐκ Φανντίδος Φωκέως Νικομάχου, ὅστις τὴν ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες πάλιν τὴν ἀνεκοίνωσαν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς. Σπευσάντων δὲ πρὸς βοήθειαν ὅλων τῶν Βοιωτῶν (διότι ὁ Ἰπποκράτης δὲν εἶχεν

ἔλθει ἀκόμη διὰ τὰ παρεμποδίστη τὰ κινήματα τῶν) προ-
καταλαμβάνονται καὶ οἱ Σίραι καὶ ἡ Χαιρώνεια. Ἄμα
οἱ προδίδοντες ἐνόησαν ὅτι ἀνεκαλύφθη ἡ ἐπιβουλὴ τῶν
δὲν διετάρσζαν πλέον τὴν ἡσυχίαν τῶν πόλεων.

90. Ὁ δὲ Ἱπποκράτης διεγείρει τοὺς Ἀθηναίους
πανδημεῖ, αὐτοὺς καὶ τοὺς μετοίκους καὶ ἐκ τῶν ξένων
ὅσοι παρήσαν, ἐβόησε βραδέως εἰς τὸ Δῆλιον, διότι οἱ
Βοιωτοὶ εἶχον ἤδη ἀναχωρήσει ἀπὸ τῶν Σιφῶν στρα-
τοπεδευσάμενος δὲ, ἤρχισε νὰ περιτειχίῃ τὸ Δῆλιον,
τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον, Ἔσκα-
ψαν περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν ναὸν τάφρον, τῆς ὁποίας τὸ
χῶμα ἐρριπτον εἰς τὸ χεῖλος διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἀντὶ
τοίχου· καθ' ὅλον τὸ μῆκος ἐνέπηξεν πασσαλούς καὶ συν-
ῆψαν αὐτοὺς μὲ κλάδους κόπτοντες αὐτοὺς ἐκ τῆς περὶ
τὸ ἱερὸν ἀμπέλου· κατηδάριζον τὰ παλαιὰ πλησιόχωρα
οἰκοδομήματα διὰ νὰ λάβωσιν ἐξ αὐτῶν λίθους καὶ
πλίνθους, καὶ παντοιοτρόπως ὕψωνον τὸ πρόχωμα. Ἐ-
κτίσαν ξυλίνους πύργους εἰς τὰ κατὰλληλα μέρη καὶ
ὑποῦ δὲν ὑπῆρχε πλέον κανὲν οἰκοδόμημα τοῦ ἱεροῦ·
διότι πικταχοῦ ἡ στοὰ εἶχε κατὰπέσει. Ἡ ἐργασία αὕτη
ἤρχισε κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν
ἀναχώρησιν καὶ ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν τετάρτην
καὶ τὴν πέμπτην μέχρι τῆς ὥρας τοῦ δείπνου. Ἐπειτα
ἐπειδὴ ἐτελείωσε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἔργου, ὁ στρα-
τὸς ἀφῆκε τὸ Δῆλιον καὶ ἐπροχώρησε περὶ τὰ δέκα σῆ-
δια διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν· καὶ οἱ μὲν
πλεῖστοι ψιλοὶ ἐξηκολούθησαν νὰ προχωρῶσιν, οἱ ὀπλι-
ται κατὰθέσαντες τὰ ὅπλα ἀνεπαύοντο. Ἀλλ' ὁ Ἱππο-
κράτης ἔμεινεν ἀκόμη εἰς τὸ Δῆλιον ἐπὶ τινι χρόνον
διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ τοὺς φύλακας καὶ νὰ συμπληρώσῃ
ὅσα ὑπελείποντο διὰ τὴν ὁχύρωσιν.

91. Κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας οἱ Βοιωτοὶ συνηθροίζοντο
εἰς τὴν Τάναγραν· ἀφοῦ δὲ συνήχθησαν ἐξ ὅλων τῶν
πόλεων καὶ ἔμαθον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεφον εἰς τὰ

ἰδία, οἱ βοιωτάρχαι, οἵτινες εἶναι ἑνδεκα, δὲν ἐπεδοκίμασαν νὰ πολεμήσωσιν αὐτούς, καθότι δὲν ἦσαν πλέον εἰς τὴν Βοιωτίαν (καὶ τῶν οἱ Ἀθηναῖοι εὐρίσκοντο ἤδη εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἑρωπίας ὅταν ἐστάθησαν διὰ νὰ ἀνταποκλιθῶσιν), ἀλλ' ὁ Παγώνδας ὁ Αἰολίδου, ὢν βοιωτάρχης τῶν Θηβῶν μετ' Ἀριωνίδου τοῦ Λυσιμαχίδου, καὶ διοικῶν τότε τὸν στρατὸν, ἠθέλησε νὰ κάμῃ μάχην νομίζων ὅτι ἦτο προτιμότερον νὰ διατρέξῃ τὸν κίνδυνον αὐτῆς· συνεκάλεσε λοιπὸν τοὺς Βοιωτοὺς κεχωρισμένως κατὰ λόχους διὰ νὰ μὴ ἐγκαταλείψωσιν ὅλοι συγχρόνως τὰ ὄπλα, καὶ ἔπεισε τοὺς στρατιώτας νὰ βαδίσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ πολεμήσωσιν αὐτούς, ἀποτείνων τὸν ἀκόλουθον λόγον.

92. «ὦ Βοιωταί, δὲν ἔπρεπε μῆτε εἰς τὴν φαντασίαν νὰ ἔλθῃ κανεὶς ἐξ ἡμῶν τῶν ἀρχηγῶν ὅτι δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ πολεμήσωμεν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ἀκόμη ὅτι δὲν ἠθέλομεν δυνηθῇ νὰ τοὺς προφθάσωμεν εἰς τὴν Βοιωτίαν· διότι τὴν Βοιωτίαν ἤθελον νὰ καταστρέψωσιν, ἀφοῦ, ἐλθόντες ἐξ ὁμοῦ χώρας, ῥυκοδόμησαν φρούριον· εἶναι δὲ πολέμιοι ἡμῶν πάντοτε, εἴτε εἰς τὸ μέρος ὅπου τοὺς φθάσωμεν, εἴτε εἰς τὸ μέρος ἐκ τοῦ ὁποίου ἦλθον διὰ νὰ κακοποιήσωσιν. Ὅστις νομίζει ὅτι εἶναι ἀσφαλέστερον νὰ μὴ πρᾶξωμεν τίποτε ἢ μεταβᾶν γινώμην, διότι ὁ προσβαλλόμενος δὲν πρέπει νὰ συλλογίζεται τόσον πολὺ ὅταν ὑπερασπίζεται τὴν χώραν του, ὅσον ἐκεῖνος ὅστις ἔχων μὲν τὰ ἑαυτοῦ, ὀρεγόμενος δὲ πλειότερα ἐπέρχεται κατὰ τοῦ ἄλλου. Εἰς ἡμᾶς εἶναι πατροπαράδοτον νὰ πολεμῶμεν τὸν ἀλλόφυλον στρατὸν, εἴτε κατὰ τῆς χώρας ἡμῶν ἐπέρχεται, εἴτε κατὰ τῆς χώρας ἄλλων. Τοὺς Ἀθηναίους ὁμοῦς πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἀπωθήσωμεν, τοσούτω μᾶλλον ὅσω τοὺς ἔχομεν ὁμόρους, διότι ὡς πρὸς τοὺς γείτονας ἢ ἐνέμιλλος ἀνδρεία καθίσταται εἰς πάντας καὶ ἐλευθερία. Καὶ πῶς νὰ μὴ πολεμήσωμεν τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα

κατ' ἀνθρώπων οἵτινες σκοποῦσι νὰ ὑποδουλώσωσιν οὐ μόνον τοὺς γείτονάς των ἀλλὰ καὶ τοὺς μεμακρυσμένους λαούς· (ἔχομεν δὲ παράδειγμα τὴν κατὰστασιν εἰς ἣν εὐρίσκονται οἱ Εὐβοεῖς τῆς ἀντιπέραν ὄχθης καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ λοιποὶ Ἕλληνες·) καὶ πρέπει νὰ ἡξεύρωμεν ὅτι οἱ πλησιόχωροι λαοὶ πολεμοῦσι μεταξύ των διὰ τὰ ὅρια τῆς χώρας των, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμετέραν χώραν, εἰν νικηθῶμεν, ἐν μόνον ὅριον θὰ τεθῇ ἀναντίρρητον· διότι εἰσερχόμενοι παρ' ἡμῖν οἱ Ἀθηναῖοι, θὰ καταλάβωσι τὰς κτήσεις μας διὰ τῆς βίας, τοσούτῳ ἡ γειτνίασις αὐτῶν εἶναι ἐπικινδυνότερα πάσης ἄλλης. Ὅσοι προσβάλλουσιν ὡς αὐτοὶ τοὺς ἄλλους μετὰ τοῦ θράσους τῆς ἰσχύος, συνήθως ἐπέρχονται μετὰ μικροτέρου φόβου κατ' ἐκείνου ὅστις ἡσυχάζων μόνην τὸν χώραν του ὑπερασπίζει, ἐνῶ ἀνθίστανται μετὰ μικροτέρας προθυμίας κατ' ἐκείνου ὅστις προχωρεῖ ἐξω τῶν ὁρίων του καὶ ἐν ἀνάγκῃ γίνεται ἐπιτιθέμενος. Τούτου πείραν ἐλάβομεν μετὰ τῶν Ἀθηναίων· διότι ἀφοῦ τοὺς ἐνίκησαμεν εἰς τὴν Κορώνειαν, ὅτε βοηθούμενοι ἂπὸ τὰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς μας κατέλαβον τὴν χώραν μας, ἐδώσαμεν μεγίστην ἀσφάλειαν μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὴν Βοιωτίαν. Τοῦτο ἐνθυμούμενοι ὅς ἀνταποκριθῶμεν ἡμεῖς οἱ πρεσβύτεροι εἰς τὰς πρότερας ἡμῶν πράξεις, οἱ δὲ νεώτεροι, οἱ παῖδες τῶν τότε ἀνδρείων ἀναδειχθέντων πατέρων, ὅς προσπαθήσωσι νὰ μὴ καταισχύνωσι τὰς κληρονομικὰς ἀρετάς. Ἄς ἀνθεσώμεν τὴν πεποιθήσιν ἡμῶν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ θεοῦ τοῦ ὁποίου τὸν ναὸν καταλαβόντες παρανόμως οἱ Ἀθηναῖοι ὠχύρωσαν, καὶ εἰς τὰς θυσίας τὰς ὁποίας προσεφέραμεν καὶ αἵτινες ἐφάνησαν καλαί. Ἄς βαδίσωμεν εὐθὺς κατ' αὐτῶν καὶ ὅς δείξωμεν εἰς αὐτοὺς ὅτι διὰ νὰ ἀπολεύσωσιν ἐκεῖνα τὰ ὅποια διήγειρον τὴν ἀπληστίαν των πρέπει νὰ πολεμήσωσι πρὸς μὴ ἀμυνομένους, καὶ ὅτι δὲν δύνανται νὰ διαφύγωσιν ἄνευ μάχης ἀνθρώπους συνειθισμένους νὰ πολεμῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των

χωρίς οὐδέποτε νὰ ζητῶσι νὰ ὑποδουλώσωσιν ἀδίκως τὴν τῶν ἄλλων.»

93. Τὰυτὰ συμβουλευσας ὁ Παγώνδας ἔπεισε τοὺς Βοιωτοὺς νὰ βραδύνωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων· καὶ κατὰ τάχος ἀνεγείρας ὠδήγει τὸν στρατὸν, διότι ἐπλησιάζεν ἡ ἑσπέρα. Πλησιάζας τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν ἐστάθη εἰς μέρος τι ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ δυο στρατοί, χωρίζόμενοι διὰ λόφου, δὲν ἠδύναντο νὰ βλέπωσιν ἀλλήλους. Πρῶταξες λοιπὸν τοὺς στρατιώτας τοῦ καὶ παρεσκευάζετο εἰς μάχην. Μελὼν ὁ Ἱπποκράτης, ὅστις ἦτο ἀκόμη εἰς τὸ Δῆλιον, ὅτι ἐπέρχοντο οἱ Βοιωτοί, ἔπεμψε πᾶσαντα εἰς τὸν στρατὸν διαταγὴν νὰ παραταχθῇ εἰς μάχην, ἔφθασε δὲ καὶ αὐτός μετ' ὀλίγον, καταλιπὼν τρικκοσίους περίπου ἵππεῖς· περὶ τὸ Δῆλιον δὲ νὰ φυλάττωσι τὴν θέσιν ταύτην, ἐν περιπτώσει προσβολῆς, καὶ διὰ νὰ περιμένωσι συγχρόνως τὴν κατὰλληλον ὥραν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Βοιωτῶν διαρκούσης τῆς συμπλοκῆς· ἀλλ' οἱ Βοιωτοὶ ἀντέταξαν εἰς τούτους στρατὸν ἱκανὸν νὰ τοὺς συνέχη. Ἀμὰ οἱ Βοιωτοὶ ἠτοίμασαν τὰ πάντα, ἐφάνησαν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ ἐσταμάτησαν, τεταγμένοι ὅπως ἔπρεπε διὰ νὰ πολεμήσωσιν. Ἦσαν δὲ ἐπτακισχίλιοι ὀπλίται, δεκακισχίλιοι ψιλοὶ καὶ ἐπέκειντο, χίλιοι ἵππεῖς καὶ πεντακόσιοι πελτασταί. Καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας κατεῖχον οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ ὁμόσπονδοι αὐτῶν, τὸ κέντρον οἱ Ἀλιάρτιοι, οἱ Κωπκιεῖς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τὴν Κωπκίδα λίμνην, τὸ δὲ ἀριστερὸν οἱ Θεσπιεῖς, οἱ Ταναγραῖοι καὶ οἱ Ὀρχομένιοι. Ἐπὶ ἑκατέρου κέρατος ἦσαν οἱ ἵππεῖς καὶ οἱ ψιλοί. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι παρετάχθησαν εἰς εἰκοσιπέντε τάξεις κατὰ βῆθος, οἱ δὲ ἄλλοι ὅπως ἔτυχεν ἕκαστος. Τοιαύτη ἦτο ἡ παρασκευὴ καὶ ἡ τάξις τῶν Βοιωτῶν.

94. Εἰς τὸ στρατόπεδον δὲ τῶν Ἀθηναίων οἱ μὲν ὀπλίται, ἕσοι κατὰ τὸν ἀριθμὸν μὲ τοὺς ἐναντίους, παρατάχθησαν εἰς ὀκτὼ τάξεις κατὰ βῆθος, οἱ δὲ ἵππεῖς ἐπὶ

ἐκαστέρου κέρατος· φίλοι, κανονικῶς ὠπλισμένοι, δὲν ὑπῆρχον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, οὔτε ὑπῆρξεν μάχιστα ποτὲ εἰς τὰς Ἀθήνας· ἐκεῖνοι ἐν τούτοις οἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἦσαν πολυαριθμότεροι τῶν τοῦ ἔχθρου, καὶ ἐπειδὴ εἶχε γίνεαι στρατολογίᾳ γενικῇ παντὸς ξένου καὶ πολίτου, πολλοὶ ἄσπλοι περηκλούθησαν τὸν στρατὸν οἵτινες εἶχον σπεύσει ταχύτερον νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια ὀλιγίστους μόνον ἀφῆσκοντες κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἀποῦ λοιπὸν παρετάχθη ὁ στρατὸς εἰς μάχην καὶ ἐπλησίαζε νὰ ἀρχίσῃ ἡ συμπλοκή, ὁ στρατηγὸς Ἰπποκράτης διατρέξε· τὸ στρατόπεδον κατὰ μέτωπον ἀπέτεινε τὴν ἐξῆς πρὸς ἀέλευσιν.

95. Ὡς Ἀθηναῖοι, ἡ συμβουλὴ μου ἔσται βραχεία, διότι πρὸς ἀνδρείους ἀπευθυνομένη μᾶλλον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόμνησις ἢ ὡς πρότρυσις. Κανεῖς ἄς μὴ φαντασθῇ ὅτι διακινδυνεύομεν παραλόγως ἐπὶ χώρας ἑλλοτρίαις, διότι ὁ ἀγὼν γίνεται εἰς τὴν χώραν τῶν Βοιωτῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας χώρας. Ἐὰν νικήσωμεν, οἱ Πελοποννήσιοι, στερηθέντες τοῦ βοιωτικοῦ ἱππικοῦ, δὲν θὰ εἰσβάλλωσι πλέον εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἐν μίᾳ δὲ μάχῃ καὶ τὴν Βοιωτίαν προσήψαθε καὶ τὴν Ἀττικὴν καθίστασθε μᾶλλον ἐλευθέραν. Βαδίσατε λοιπὸν κατ' αὐτῶν ὡς ἄξιοι πολῖται τῆς πρώτης τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἐξ ὑμῶν πρέπει νὰ σημνύεται ὅτι ἔχει πατρίδα, καὶ ὡς ἄξιοι υἱοὶ ἐκείνων οἵτινες ἐν Οἰνοφύτοις μετὰ τοῦ Μυρωνίδου ἐλπίχμβευσαν καὶ ὑπέτρεχον τὴν Βοιωτίαν.»

96. Ταῦτα λέγων ὁ Ἰπποκράτης διέτρεξε μόνον τὸ ἡμισυ τοῦ στρατοῦ καὶ δὲν προέβη περαιτέρω, διότι οἱ Βοιωτοί, τοὺς ὁποίους ὁ Παγώνδας εἶχεν ἐπίσης διὰ βραχέων ἐνθαρρύνει, κατέβησαν ἐκ τοῦ λόφου ψάλλοντες τὸν παιᾶνα· Ἀντεπεξῆλθον δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐχώρησαν πρὸς συνάντησίν των. Τὰ ἔσχατα ἐκαστέρων

τῶν στρατοπέδων δὲν ἦλθον εἰς χεῖρας, ἀλλ' ἔπαθον τὸ αὐτό· οἱ χεῖμαρροι τὰ ἐσταχμάτησαν. Τὸ ἐπίλοιπον ἐπολέμησε μετὰ τοσαύτης μανίης ὥστε αἱ ἀσπίδες συνεκρούοντο. Καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας τῶν Βοιωτῶν μέχρι τοῦ κέντρου ἤττατο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες, εἰς τὸ μέρος τοῦτο εἶχον πιάσει τοὺς ἐχθροὺς καὶ πρὸ πάντων τοὺς Θεσπιδεῖς οἵτινες, ὑποχωρησάντων τῶν περὶ αὐτοὺς παρκαταχθέντων, περιεκυκλώθησαν ἐν μικρῇ δικστημάτῃ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ λυσσώδως αὐσινόμενοι κατεκόπησαν· καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων τινές, περικυκλώσαντες τὸν ἐχθρὸν, διέλυσαν τὰς τάξεις, καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσωσιν ἐφόνευσαν ἀλλήλους. Εἰς τὸ μέρος λοιπὸν τοῦτο ἤττηθήσαν οἱ Βοιωτοὶ καὶ κατέφυγον πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἐπολέμουν εἰσέτι· ἀλλὰ τὸ δεξιὸν κέρας ὅπου ἦσαν οἱ Θηβαῖοι, ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ἀπώθησε καὶ τοὺς κατεδίωξε κατ' ἀρχὰς Βραχδεῶς. Διὰ νὰ βοηθήσῃ δὲ ὁ Παγώνδας τὸ καταπονούμενον εὐώνυμον κέρας, ἔπεμψε κρυφίως δύο ἵλας ἱππικοῦ περὶ τὸν λόφον. Ἡ αἰωνιδίξ ἐμφάνισίς των ἐνέπνευσε τρόμον εἰς τὴν νικῶσιν πτέρυγα τῶν Ἀθηναίων, ἥτις τὰς ἐξέλαβεν ὡς νέον στρατὸν ἐρχόμενον κατ' αὐτῆς· τότε πιεζόμενος ἠκχώρωθεν, καὶ ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ τούτου καὶ ὑπὸ τῶν ἀγώνων τῶν Θηβαίων οἵτινες ἐξηκολοῦθουν κατὰ διώκοντες καὶ διαρρηγνύοντες τὰς τάξεις του, ἐτρέπη εἰς φυγὴν ὅλος ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων. Καὶ οἱ μὲν ὥρμησαν πρὸς τὸ Δῆλιον καὶ τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ πρὸς τὸν Ὠρωπὸν, ἄλλοι πρὸς τὸ ὄρος Πάρνηθα καὶ ἄλλοι ὅπου ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἐλπίδα σωτηρίας. Οἱ δὲ παρακολουθοῦντες Βοιωτοὶ ἐφόνευσαν, καὶ μάλιστα οἱ ἱππεῖς των καὶ οἱ Λοκροὶ, φθίσαντες κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς τροπῆς· ἐπελθούσης τῆς νυκτός, τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν φευγόντων ἡδυνήθη νὰ σωθῇ εὐκολώτερον. Καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὅσοι εἶχον καταρύγει εἰς τὸν Ὠρωπὸν καὶ εἰς τὸ Δῆλιον, ἄφησαν φρουράν εἰς τὴν τε·

λευταίαν ταύτην θέσιν, τὴν ὑποίαν κατεῖχον ἀκόμη, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια διὰ θαλάσσης.

97. Οἱ Βοιωτοὶ στήσαντες τρόπαιον, συνάξιντες τοὺς νεκροὺς τῶν, σκυλεύσαντες τοὺς τῶν πολεμίων καὶ καταλιπόντες φρουράν, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἰάνκην καὶ ἐμελέτων νὰ προσβάλωσι τὸ Δῆλιον. Κῆρυξ πεμφθεὶς ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ ζητήσῃ τοὺς νεκροὺς συνήντησε καθ' ὁδὸν Βοιωτὸν κήρυκα ὅστις τὸν ἀπέστρεψεν εἰπὼν ὅτι τίποτε δὲν θὰ ἔπραττε πρὶν αὐτὸς ἐπιστρέψῃ πάλιν. Παρουσιασθεὶς ὁ Βοιωτὸς κῆρυξ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἔλεγε τὰ παρὰ τῶν Βοιωτῶν παραγγελθέντα ὅτι εἶχον πράξει ἀδίκημα παροχιάσαντες τὰ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων· διότι ὑπάρχει ἐν κοινὸν εἰς ὅλους, ὅταν ἐπέρχωνται οἱ μὲν κατὰ τῶν δὲ νὰ σέδωνται τὰ ὑπάρχοντα ἰσά· ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ ἐναντίας ὀχυρώσαντες τὸ Δῆλιον ἐγκατεστήθησαν ἐκεῖ ὅτι πράττουσιν αὐτόθι ὅσα οἱ ἄνθρωποι πράττουσιν ἐν βεβήλῳ τόπῳ· ὅτι καὶ ὕδωρ ἦν τλουν, ὅπερ οἱ Βοιωτοὶ ἀπεῖχον νὰ ἐγγίζωσιν, ἐκτὸς ὅταν ἐνίπτοντο διὰ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς· κατὰ συνέπειαν λοιπὸν οἱ Βοιωτοὶ, χάριν τῶν δικαιοματίων τοῦ θεοῦ καὶ ἑαυτῶν, προσεσχέλουν τοὺς Ἀθηναίους ἐν ὀνόματι τῶν προστατῶν τῆς χώρας καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος νὰ ἀπέλθωσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ λαμβάνοντες μεθ' ἑαυτῶν ὅσα ἀνῆκον εἰς αὐτοὺς.

98. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ κήρυκος, οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν κήρυκα καὶ αὐτοὶ καὶ τὸν ἐπεφόρτισαν νὰ εἴπῃ ὅτι οὔτε τὸ ἱερὸν ἐβεβήλωσαν, οὔτε θὰ τὸ βεβηλώσιν ἐκόντες τοῦ λοιποῦ· ὅτι ἐξ ἀρχῆς δὲν εἰσῆλθον ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἵνα ἐξ αὐτοῦ ἀποκρούωσι τοὺς ἐπιτιθεμένους· ὅτι ὁ νόμος τῶν Ἑλλήνων ἦτο, ὅταν κατέκτα τις χώραν μικράν ἢ μεγάλην, νὰ γίνεσθαι κύριος καὶ τῶν εἰς αὐτὴν εὕρισκομένων ἱερῶν καὶ νὰ ποιῆται χρῆσιν κατὰ τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα καὶ δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων· ὅτι αὐτοὶ οἱ Βοιωτοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι

λαοί, ὅσοι κατέλαβον χώραν τινὰ ἐκδιώξαντες τοὺς κατοίκους αὐτῆς διὰ τῆς βίας, κατ' ἀρχὰς εἰσῆλθον εἰς ἀλλότρια ἱερὰ καὶ σήμερον κατέχουσιν αὐτὰ ὡς ἰδικά των· ἐὰν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἡδύναντο νὰ καταλάβωσι μεγαλύτερον μέρος τῆς Βοιωτίας, θὰ τὸ διατήρουν· ὅτι δὲν θὰ ἀποσυρθῶσιν ἐκουσίως ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὁποῖον θεωροῦσι σήμερον ὡς ἰδιοκτησίαν των· ὅτι ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ ὕδατος ἐξ ἀνάγκης, οὐχὶ ἐπὶ βεβηλώσει, ἀλλ' ἀναγκασθέντες νὰ ὑπερασπισθῶσι κατὰ τῶν Βοιωτῶν οἵτινες πρῶτοι εἰσέβηλον εἰς τὴν χώραν των· ὅτι ὁ θεὸς θὰ ἐδεικνύετο βεβηλῶς ἐπιεικῆς πρὸς πρᾶξιν ἥτις ἐπεβλήθη αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ πολέμου καὶ τῶν συμφορῶν· ὅτι οἱ βῶμοι ἦσαν καταφύγιον τῶν ἀκουσίων ἀμαρτημάτων· ὅτι ἐκαλεῖτο παρκανομία τὸ κακὸν τὸ γινόμενον ἀνευ ἀνάγκης καὶ ὅχι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πιεζόμενός τις ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἀναγκάζεται νὰ διαπράξῃ· ὅτι οἱ Βοιωτοὶ, ἀξιοῦντες νὰ ἀνταλλάξωσι τοὺς νεκροὺς μὲ τὰ ἱερὰ, παρκανομοῦσι μᾶλλον ἐκείνων οἵτινες ἀρνοῦνται νὰ λάβωσιν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τοῖς ἀνήκουσι· τέλος διέταξαν τὸν κήρυκα νὰ εἴπῃ σαφῶς ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον νὰ συνάξωσι τοὺς νεκροὺς των οὐχὶ ἀναχωροῦντες ἐκ τῆς Βοιωτίας (διότι δὲν ἦσαν πλέον εἰς τὴν χώραν τῶν Βοιωτῶν ἀλλ' εἰς χώραν τὴν ὁποῖαν εἶχον κατακτήσει διὰ τῶν ὀπλων), ἀλλὰ συμφωνοῦντες διὰ συνθήκης εἰς τὴν ἀπόδοσιν κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνθήειαν.

99. Οἱ Βοιωτοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι, ἐὰν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, ἔπρεπε νὰ ἀναχωρήσωσι λαμβάνοντες μεθ' ἑαυτῶν ὅσα τοῖς ἀνῆκον· ἐὰν δὲ ἦσαν ἐπὶ ἰδικῆς των χώρας, αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ σκεφθῶσι περὶ τοῦ ποιητέου. Ἐφρόνουν μὲν ὅτι ἡ Ὠρωπία, εἰς τὰ ὅρια τῆς ὁποίας ἐγένετο ἡ μάχη καὶ ἔκειντο οἱ νεκροί, ἦτο ὑπήκοος τῶν Ἀθηναίων, δὲν ἐφρόνουν ὅμως ὅτι ἡδύναντο νὰ λάβωσι τοὺς νεκροὺς ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτῶν τῶν Βοιωτῶν· ἀφ' ἑτέρου δὲν ἤθελον νὰ συνθηκολογή-

σωσι περὶ χώρας ἀνηκούσης εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐ-
 προτίμησαν νὰ ἀποκριθῶσιν ἀορίστως ὅτι ὤφειλον νὰ
 ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Βοιωτίας καὶ νὰ λάβωσιν ὅσα ζη-
 τοῦσιν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων ἀπῆλ-
 theoretical

100. Ἀμέσως οἱ Βοιωτοὶ ἐξήτησαν ἐκ τοῦ Μαλιακοῦ
 κόλπου ἀκοντιστὰς καὶ σφενδονήτας· εἶχον δὲ φθάσει
 εἰς βοήθειάν των μετὰ τὴν μάχην δισχιλίοι ὀπλῖται ἐκ
 Κορίνθου, οἱ Πελοποννήσιοι φρουροὶ οἱ ἐξελθόντες ἐκ τῆς
 Νισαίας καὶ Μεγαρεῖς μετὰ τῶν ἐπικουριῶν τούτων
 ἐστράτευσαν κατὰ τοῦ Δηλίου, καὶ προσέβαλλον τὸ τεί-
 χισμα. Μεταξὺ δὲ τῶν διαφόρων μέσων τὰ ὀποῖα με-
 τεχειρίσθησαν, προσήγαγον καὶ μηχανὴν ἥτις ἐκυρίευ-
 sen αὐτό. Διὰ νὰ τὴν κατασκευάσωσιν ἐπρίωνισαν εἰς
 δύο μεγάλην κεραίαν τὴν ὀποίαν ἐκοίλανεαν καθ' ὅλον τὸ
 μήκος καὶ τὴν προσήρμοσαν πάλιν ἀκριβῶς ὡς αὐτόν.
 Εἰς τὴν μίαν δὲ ἄκραν ἐκρέμασαν δι' ἀλύσεων λέβητα·
 ἀκροφύσιον σιδηροῦν κλίναν πρὸς αὐτὸν ἐκρέματο ἀπὸ
 τῆς κεραίας τῆς ὀποίας τὸ πλεῖστον μέρος ἦτο ἐπίσης
 κεκαλυμμένον διὰ σιδήρου. Ἡ μηχανὴ αὕτη κομισθεῖσα
 δι' ἀμαξῶν προσηρμόσθη εἰς τὸ τεῖχος ἐκεῖ ὅπου τὸ
 ὀχύρωμα ἦτο πρὸ πάντων ὀκοδομημένον ἐκ ξύλων καὶ
 κλάδων ἀμπέλου· ὅταν προσήγγισεν εἰς τὸ τεῖχος, προ-
 σαρμόσαντες μεγάλας φύσας εἰς τὴν πρὸς τὸ μέρος των
 ἄκραν τῆς κεραίας, ἤρχισαν νὰ φυσῶσιν. Ὁ πιεζόμενος
 ἀὴρ εἰσχωρῶν διὰ τοῦ αὐλοῦ μέχρι τοῦ λέβητος, πε-
 πληρωμένου ἀνθρώπων ἀνημμένων, θεοῦ καὶ πίστεως,
 τοιαύτην φλόγα ἀνέδωκεν ὥστε ἤναψεν ἡ ξυλεία τοῦ
 τείχους καὶ κανεῖς δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἐκεῖ πλησίον.
 Ἐγκαταλιπόντες λοιπὸν αὐτὸ οἱ πολιορκούμενοι ἐτρά-
 πησαν εἰς φυγὴν καὶ τοιουτοτρόπως ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν
 πολεμίων. Ἐκ δὲ τῶν φρουρῶν οἱ μὲν ἀπέθκνον, διακό-
 σιοι δὲ συνελήφθησαν· ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς εἰσελθὼν εἰς
 τὰ πλοῖα μετεκομίσθη εἰς τὰ ἴδια.

101. Ἀλωθέντος τοῦ Ἀηλίου κατὰ τὴν δεκάτην ἐβδό-
μην ἡμέραν μετὰ τὴν μάχην, καὶ τοῦ ἐξ Ἀθηναίων κή-
ρυκος, ἀγνοοῦντος τὰ διατρέξαντα καὶ ἐλθόντος μετ' οὐ
πολύ διὰ τὴν ζήτησιν τοὺς νεκροὺς, οἱ Βοιωτοὶ τοὺς ἀπέ-
δωσαν καὶ δὲν ἀπεκρίθησαν πάλιν τὰ αὐτά. Ἀπέθαναν
δὲ ἐν τῇ μάχῃ ἐκ μὲν τῶν Βοιωτῶν σχεδὸν πεντακό-
σιοι, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων σχεδὸν χίλιοι ἐν οἷς καὶ ὁ
στρατηγὸς Ἱπποκράτης. Ἀπέθανον ἐπίσης πλεῖστοι ψι-
λοὶ καὶ σκευοφόροι. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην καὶ ὁ
Δημοσθένης ὅστις πλεύσας διὰ τὴν καταλάβει τὰς Σίφας
διὰ προδοσίας δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ ἐπιτύγῃ, ἔχων τὸν
στρατὸν ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ τετρακοσίους ὁπλίτας Ἀ-
καρνᾶνας, Ἀργαίους καὶ Ἀθηναίους, ἔκαμιν ἀπόδασιν
εἰς τὴν Σικυωνίαν. Πρὶν ὅμως πλησιάσωσιν ὅλα τὰ πλοῖα
εἰς τὴν περὶ τὴν Σικυωνίαν, ἐλθόντες οἱ Σικυῶνιοι πρὸς βοήθειαν
ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀποβεβηκότας, κατεδίωξαν αὐ-
τοὺς μέχρι τῶν πλοίων, ἐφόνευσαν τοὺς μὲν, συνέλαβον
ζῶντας τοὺς δὲ, ἔστησαν τρόπαιον καὶ ἀπέδωσαν τοὺς
νεκροὺς διὰ συνθήκης. Κατὰ τὰς αὐτάς ἡμέρας ἀπέθανε
καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν Σιτάλκης, στρατεύσας
κατὰ τῶν Τριβαλλῶν καὶ νικηθεὶς εἰς μάχην τινί. Σεύ-
θης δὲ ὁ Σπαραδάκου, ἀνεψιὸς αὐτοῦ ὢν, ἐκασίλευσεν ὡς
ἐκεῖνος ἐπὶ τῶν Ὀδρυσῶν καὶ τῆς Θράκης.

102. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα ὁ βασιλεὺς, ἔχων τοὺς
συνμάχους τῆς Θράκης, ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἀμφι-
πόλεως, ἀποικίης τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος
ποταμοῦ. Τὴν θέσιν ταύτην ἐφ' ἧς σήμερον ὑπάρχει ἡ
πόλις, πρῶτος ὁ Μιλήσιος Ἀρισταγόρας, φεύγων τὸν
βασιλέα Δαρεῖον, εἶχεν ἀποπειραθῆ νὰ συνοικήσῃ ἀλλ'
ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Ἠδώνων· ἔπειτα δὲ μετὰ τρια-
κονταδύο ἔτη, ἔπεμψαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δεκαχιτχιλίους
ἀποίκους ἰδικοὺς τῶν καὶ ἐκ τῶν ξένων τοὺς θέλοντας
νὰ ὑπάρχωσιν, οἵτινες κατεστράφησαν ἐν Δραβήσκῳ ὑπὸ
τῶν Θρακῶν. Μετὰ εἰκοσιεννέα ἔτη οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανῆλ-

θον μετὰ τοῦ Ἀγνωνος τοῦ Νικαίου ὅστις ἐπέμφθη ὡς οἰκιστῆς, καὶ ἐξελάσαντες τοὺς Ἡδῶνας ἔκτισαν τὴν θέσιν ταύτην ἣτις πρότερον ἑκαλεῖτο Ἐννέα ὁδοί. Εἶχον δὲ ἀναχωρήσει ἐκ τῆς Ἡϊόνος, ἐπιθαλασσίῳ ἐμπορείῳ τὸ ὁποῖον εἶχον ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ ποταμοῦ, εἰκοσιπέντε σταδίους μακρὰν τῆς σημερινῆς πόλεως τὴν ὁποίαν ὁ Ἀγνων ὠνόμασεν Ἀμφίπολιν, διότι τὴν περιεκύκλωσε διὰ τείχους χωρίζων αὐτὴν ἐκ τῶν δύο βραχυόνων τοῦ περιβρέχοντος αὐτὴν Στρυμόνος, καὶ ἔκτισεν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ᾔηται περιόλεπτος καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκ τῆς ἡπείρου.

103. Κιτὰ τῆς πόλεως λοιπὸν ταύτης ἐπορεύετο μετὰ τοῦ στρατοῦ ὁ Βρασίδης, ἀναχωρήσας ἐκ τῶν Ἀρνῶν τῆς Χαλκιδικῆς· φθάσας περὶ δείλῃν εἰς Αὐλῶνα καὶ Βρωμίτον, ὅπου ἡ λίμνη Βόλβη εἰσβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ δειπνήσας ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του διὰ νυκτός. Ἦτο κκοκκιρία καὶ ἔπιπτεν ὀλίγη χιών, ὅπερ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ σπεύσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν πορείαν του διὰ νὰ μὴ τὸν ἐννοήσωσιν οἱ κάταικοι τῆς Ἀμφιπόλεως, ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες ἐπρόδιδον. Ἐν τῇ Ἀμφιπόλει ἦσαν Ἀργίλιοι, ἄποικοι τῶν Ἀνδρῶν, καὶ ἄλλοι οἵτινες μετεῖχον εἰς τὴν προδοσίαν, οἱ μὲν δελεασθέντες ὑπὸ τοῦ Περδίκκου, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν Χαλκιδέων· πρὸ πάντων ὅμως μέγα μέρος ἐλάμβανον οἱ Ἀργίλιοι οἵτινες κατοικοῦντες ἐγγὺς καὶ ὑποπτοὶ ὄντες πάντοτε εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐπεβούλευον τὴν θέσιν. Ἐπειδὴ ἡ περίστασις ἦτο εὐνοϊκὴ, ἐπειδὴ ἤλθεν ὁ Βρασίδης καὶ ἐπειδὴ πρὸ πολλοῦ ἐρραδιούργουν παρὰ τοῖς ἐν τῇ Ἀμφιπόλει συμπολίταις των ἵνα τὴν παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν, τὸν ἐδέχθησαν τότε εἰς τὴν πόλιν των, ἀπεστάτησαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκείνην νύκτα καὶ ὠδήγησαν τὸν στρατὸν τοῦ Βρασίδου μακρὰν τῆς πόλεως εἰς τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ. Ἡ Ἀμφίπολις δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τῆς γεφύρας καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὰ τείχη

δὲν ἀπέληγον ἐκεῖ ὡς σήμερον· μία μόνον μικρά φρουρά εὐρίσκετο ἐκεῖ τὴν ὁποίαν εὐκόλως παρεβίασεν ὁ Βρασίδης· βοηθούμενος δὲ ὑπὸ τῆς προδοσίας καὶ τοῦ κακοῦ καιροῦ, ἐπέπεσεν ἀπροσδοκῆτως, διέβη τὴν γέφυραν καὶ κατέλαβεν ἀμέσως ὅλα ὅσα εἶχον οἱ ἔξω τῆς πόλεως κατοικοῦντες Ἀμφιπολιται.

104. Ἐπειδὴ οἱ ἐν τῇ πόλει δὲν περιέμενον τὴν διάβασιν τοῦ Βρασίδου, καὶ ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν ἔξω κατοικούντων πολλοὶ συνεληφθησαν αἰχμάλωτοι, ἐνῶ ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὸ τεῖχος, οἱ Ἀμφιπολιται εἰς μεγάλην ταρχὴν περιῆλθον, πρὸ πάντων ἐπειδὴ ἦσαν πρὸς ἀλλήλους ὕποπτοι. Λέγουσι μάλιστα ὅτι ἐὰν ὁ Βρασίδης δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὸν στρατὸν νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν διαρπαγὴν, ἀλλ' ἐβιάδιζεν εὐθὺς πρὸς τὴν πόλιν, θὰ τὴν ἐκυρίευσεν πιθανῶς. Ἀντὶ τούτου ὁμῶς στήσας ἔξω τὸν στρατὸν καὶ μὴ βλέπων τὰ προχωρῶσι τὰ πράγματα ἐν τῇ πόλει ὡς εἶχεν ἐλπίζει, ἔμενεν ἡτυχάζων. Ὅσοι ἦσαν ἐναντίοι τῶν παραδιδόντων καὶ ὑπέρτεροι κατὰ τὸν ἀριθμὸν ὥστε νὰ ἐμποδίζωσι νὰ ἀνοιχθῶσιν ἀμέσως αἱ πύλαι, ἔπεμψαν τινὰς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Εὐκλέους, ὅστις εἶχε πεμφθῇ ἐξ Ἀθηνῶν διὰ νὰ φρουρῇ τὴν πόλιν, πρὸς τὸν ἄλλον στρατηγὸν ὅστις ἐφρούρει εἰς Θράκην, τὸν Θουκυδίδην υἱὸν τοῦ Ὀλόρου, ὅστις συνέγραψε τὴν προῦσαν ἱστορίαν καὶ ὅστις εὐρίσκετο εἰς τὴν Θάσον (εἶναι δὲ ἡ νῆσος αὕτη ἀποικία τῶν Παρίων, καὶ ἀπέχει ἀπὸ τῆς Ἀμφιπόλεως ἡμισείας ἡμέρας πλοῦν), προσκαλοῦντες αὐτὸν εἰς βοήθειαν. Καὶ ὁ μὲν Θουκυδίδης, εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, ἔσπευσε νὰ ἐπιβιβάσθῃ ἐπὶ ἐπὶ πλοίων τὰ ὅποια ἔτυχον ἐκεῖ παρόντα, θέλων πρὸ πάντων νὰ προλάβῃ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀμφιπόλεως, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Ἥϊονα.

105. Ὁ δὲ Βρασίδης, ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ, φοβούμενος τὴν βοήθειαν τῶν πλοίων τὰ ὅποια ἔμελλον νὰ ἔλθωσιν ἐκ τῆς Θάσου, καὶ μαθὼν ὅτι ὁ Θουκυδίδης

ἐκέκμητο ἐν τῇ χώρᾳ ἐκεῖνῃ τῆς Θοράκης πλουσιώτατος χρυσοῦ μεταλλεῖα ἔτινα καθίστων αὐτὸν ἕνα ἐκ τῶν πρῶτα δυναμένων ἡπειρωτῶν, ἔσπειυε νὰ προκαταλάβῃ τὴν πόλιν εἰ δυνατὸν, ἵνα μὴ, ἀφικομένου αὐτοῦ, ἀρνηθῇ νὰ παραδοθῇ ὁ λαὸς τῆς Ἀμφιπόλεως ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἤθελε τὸν σώσει ὁ στρατηγὸς οὗτος διὰ τῶν πλοίων καὶ ὅποια ἤθελε φέρεи καὶ διὰ τοῦ στρατοῦ τὸν ὅποσον ἤθελε συναθροίσει ἐκ τῆς Θοράκης. Προσέφερε λοιπὸν μετρίως συμφωνίας, καὶ ἀνήγγειλε διὰ κήρυκος ὅτι οἱ Ἀμφιπολῖται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὅσοι ἦσαν ἐντὸς τῆς πόλεως ἡδύναντο νὰ μείνωσιν εἰς αὐτὴν ἐὰν ἤθελον, ἀπολαύοντες ἴσων δικαιοματίων· ὅσοι δὲ δὲν ἤθελον, ἡδύναντο νὰ ἐξέλθωσιν ἐντὸς εἰκοσιπέντε ἡμερῶν λαμβάνοντες μεθ' ἑαυτῶν ὅσα τοῖς ἀνῆκον.

106. Ὁ λαὸς ἀκούσας τὸ κήρυγμα τοῦτο μετέβηκε γνώμην τοσοῦτω μάλλον ὅσῳ ὀλίγιστοι μόνον Ἀθηναῖοι ἦσαν εἰς τὴν πόλιν καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἦσαν σύμμικτοι, οἱ δὲ ἔξω συλληφθέντες εἶχον πολλοὺς συγγενεῖς ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἐνεκα τοῦ φόβου τὸν ὅποιον ἠσθάνοντο εὗρισκον δίκαιον τὸ κήρυγμα· οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διότι εὐχαριστοῦντο νὰ ἐξέλθωσι, νομίζοντες ὅτι διέτρεχον πλεῖστον κίνδυνον ἀπὸ τῶν ἄλλων καὶ μὴ περιμένοντες ταχεῖαν βοήθειαν, οἱ δὲ ἄλλοι διότι παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν θὰ διετήρουν ἰσότητά δικαιοματίων καὶ δὲν θὰ διέτρεχον κανένα κίνδυνον. Ἦδη οἱ συνεργοὶ τοῦ Βρακίδου δὲν ἐκρύπτοντο πλέον παρουσιάζοντες ὡς δικαίαις τὰς προτάσεις ταύτας, διότι ἔβλεπον τὸν λαὸν μεταβληθέντα καὶ μὴ ἀκούοντα πλέον τὸν παρόντα στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων. Γενομένης δὲ τῆς συνθηκολογήσεως, ὁ Βρακίδας ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοὺς ὅρους τοὺς ὁποίους εἶχε διακηρύξει. Καὶ οἱ μὲν Ἀμφιπολιταὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν τοιοῦτοτρόπως, ὁ δὲ Θουκυδίδης καὶ τὰ πλοῖα κατέπλευσαν εἰς τὴν Ἥϊονα περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἐκείνης ἡμέρας. Καὶ τὴν μὲν Ἀμφίπολιν πρὸ

ὀλίγου εἶχε καταλάβει ὁ Βρασίδης, τὴν δὲ Ἡϊόνα μίαν νύξ ἐχρειάζετο διὰ νὰ καταλάβῃ ἐπίσης· διότι ἐὰν τὰ πλοῖα δὲν ἔρθανον ταχέως εἰς βοήθειαν, ἡ πόλις αὕτη θὰ ἐκυριεύετο ἅμα τῇ πρώτῃ.

107. Μετὰ τοῦτο ὁ μὲν Θουκυδίδης ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πόλιν πρὸς τὸ παρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Βρασίδου, καὶ διὰ νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν εἰς τὸ μέλλον, δεχθεὶς ὅσους ἠθέλησαν νὰ ἐξέλθωσι τῆς Ἀμφιπόλεως κατὰ τὰς συνθήκας· ὁ δὲ Βρασίδης κατέπλευσεν αἰῶνης πρὸς τὴν Ἡϊόνα ἀκολουθῶν τὸ ῥεύμα τοῦ ποταμοῦ μετὰ πολλῶν πλοίων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καταλάβῃ τὴν προέχουσαν ἀπὸ τοῦ τεύχους ἄκραν καὶ νὰ καταστῇ κύριος τῆς ἐκ τοῦ ποταμοῦ εισόδου· ἐπιχειρήσας δὲ καὶ κατὰ ξηρὰν ἀπόπειραν, ἀπεκρούσθη ἀμφοτέρωθεν καὶ ἐνησχολήθη νὰ τακτοποιήσῃ τὰ κατὰ τὴν Ἀμφίπολιν. Ἡ Ἡδωνικὴ πόλις Μύρκινος παρεδόθη εἰς αὐτὸν μετὰ τὸν ὑπὸ τῶν παίδων τοῦ Γοᾶξις καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Βρυροῦς φόνον τοῦ βασιλέως Πιττακοῦ. Ἡ Γαψηλὸς καὶ ἡ Οἰσύμη, ἀποικίαι τῶν Θασίων, δὲν ἐβράχυνον νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ Περδικκας, ἐλθὼν ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀμφιπόλεως, ἐβοήθησε τὸν Βρασίδαν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας.

108. Ἀπολεσθεΐτης τῆς Ἀμφιπόλεως οἱ Ἀθηναῖοι περιῆλθον εἰς μέγαν φόβον, διότι ἡ πόλις ἦτο ἄλλως τε εἰς αὐτοὺς ὠφέλιμος διὰ τὰ ναυπηγήσιμα αὐτῆς ξύλα καὶ τὴν χρηματικὴν πρόσδοτον. Προηγουμένως οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠδυνήθησαν, διερχόμενοι διὰ τῆς Θεσσαλίας, νὰ φθάσωσι μέχρι τοῦ Στρυμόνος καὶ νὰ προσβάλωσι τοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηνῶν· ἀλλ' ἐνόσω δὲν ἦσαν κύριοι τῆς γεφύρας, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ διέλθωσι τὸν ποταμὸν τοῦτον ὅστις σχηματίζει εὐρεῖαν λίμνην ἄνωθεν τῆς πόλεως καὶ τοῦ ὁποίου τὸ πλησίον τῆς Ἡϊόνος στόμιον φυλάσσεται ὑπὸ πλοίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον ὅτι ἡ δίοδος τότε θὰ καθίστατο εὐκολος, καὶ ἐφο-

δοῦντο ἐπίσης μήπως ἀποστατήσωσιν οἱ σύμμαχοι. Διό-
 τι ὁ Βρασίδης ἐδεικνύετο μέτριος εἰς ὅλα καὶ ἐπανελάμ-
 βανε πανταχοῦ ὅτι ἐστᾶλη ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν Ἑλ-
 λάδα. Αἱ ὑπήκοοι τῶν Ἀθηναίων πόλεις μαθοῦσαι τὴν
 παράδοσιν τῆς Ἀμφιπόλεως, τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Βρασί-
 δου καὶ τὴν προθυότητα αὐτοῦ, ἔκλινον τότε μᾶλλον πρὸς
 τὴν ἀποστασίαν καὶ πέμψασαι κρυφίως κήρυκας προσε-
 κάλουν αὐτὸν νὰ τὰς ἐπισκεφθῇ ἐν παρόδῳ· ἐκάστη αὐ-
 τῶν ἤθελε νὰ ἀποστατήσῃ πρώτη, νομίζουσα ἤδη ὅτι
 δὲν εἶχε πλέον τίποτε νὰ φοβηθῇ. Ἐν τῇ ἀπᾶτῃ των
 δὲν ἐφαντάζοντο ὅτι ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων ἦτο τό-
 σον μεγάλη ὅσον ἐφάνη ὕστερον, καὶ ἔκρινον μᾶλλον ὑπὸ
 ἀβεβιαίας θελήσεως ἢ ὑπὸ ἀσφαλοῦς προνοίας. Συνήθως
 οἱ ἄνθρωποι πιστεύουσι μετ' ἀπερίσκεπτου ἐλπίδος ὅσα
 ἐπιθυμοῦσι καὶ σκέπτονται μόνον πῶς νὰ ἀποφύγωσιν
 ὅσα τοὺς δυσχερεστοῦσι. Προσέτι οἱ σύμμαχοι εἶχον ἐν-
 θαρρυνθῇ ὑπὸ τῆς προσφάτου καταστροφῆς τῶν Ἀθηναίων
 ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ὑπὸ τῶν ἐπικυωγῶν λόγων τοῦ Βρασίδου
 ὅστις παρίστα τοὺς Ἀθηναίους ὥς μὴ τολμήσαντας νὰ
 συμπλακῶσι μετ' αὐτοῦ ἐν Νισίᾳ ὅπου μόνον τὸν στρατὸν
 τοῦ εἶχε, καὶ ἐπίστευον ὅτι κανεὶς δὲν ἤθελεν ἔλθαι νὰ
 τοὺς προσβῇ. Τὸ δὲ μέγιστον, παρασυρόμενοι ὑπὸ τοῦ
 θελγῆτρος τοῦ νεωτερισμοῦ καὶ τῆς σκέψεως ὅτι πρώτην
 ἤδη φορὰν ἐμελλον νὰ δοκιμάσωσι τὸν ζῆλον τῶν Λακε-
 δαιμονίων, ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ διχαικιδυνεύσωσι τὰ πάντα.
 Τοῦτο ἐννοήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν προερχὰς εἰς τὰς
 πόλεις, ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπεν αὐτοῖς ἡ χειμῶν καὶ τὸ βρα-
 χύ τοῦ χρόνου· ὁ δὲ Βρασίδης ἐμήνυσεν εἰς τὴν Λακε-
 δαίμονα διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ ἄλλας ἐπικουρίας, καὶ ἤτοι-
 μάζετο νὰ ναυπηγήσῃ τριήρεις ἐν τῷ Στρυμόνι. Ἀλλ'
 οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἐβούλησαν τοὺς σκοπὸς του, τὸ
 μὲν ἕνεκα τοῦ φθόγου, τὸν ὁποῖον εἶχον κατ' αὐτοῦ οἱ
 πρῶτοι πολῖται, τὸ δὲ διότι ἐπρωτίμων νὰ ἐπιτύχωσι

τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐν τῇ νήσῳ αἰχμαλωτισθέντων ἀνδρῶν καὶ νὰ καταπαύσῃ τὸν πόλεμον.

109. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ Μεγαρεῖς ἐπανάστασαν τὰ μακρὰ τεῖχη τὰ ὅποια κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ κατέσκαψαν αὐτὰ ἐκ θεμελίων, ἐνῷ ὁ Βρασιίδας, μετὰ τὴν ἔλωσιν τῆς Ἀμφιπόλεως, ἔχων τοὺς συμμάχους, ἐστράτευσε κατὰ τῆς καλουμένης Ἀκτῆς, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τῆς διώρυγος τοῦ βασιλέως, παρατείνεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας· ὁ Ἀθως, ὅρος ὑψηλὸν, ἀπετελεῖ μέρος αὐτῆς καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Πολλοὶ πόλεις ὑπάρχουσι εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἡ Σάνη, ἀποικίαι τῶν Ἀνδρίων, κειμένη πλησίον τῆς διώρυγος καὶ ἐστραμμένη εἰς τὸ πρὸς τὴν Εὐβοίαν πέλαγος· προσέτι ἡ Θύσος, αἱ Κλεωναί, οἱ Ἀκρόθωοι, ἡ Ὀλόφυξος, τὸ Δῖον, αἵτινες οἰκοῦνται ὑπὸ συμμίκτων ἔθνων βαρβάρων δύο γλώσσης ὁμιλούντων. Εἰς τὰς πόλεις ταύτας ὑπάρχουσι καὶ ὀλίγοι Χελκιδεῖς, ἀλλὰ τὸ μεῖζον μέρος σύγκαται ἐκ τῶν Πελασγῶν ἐκείνων αἵτινες ἄλλοτε ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Τυρρηνῶν κατώκησαν τὴν Ἀἴμνον καὶ τὰς Ἀθήνας, ἐκ Βησαλτῶν, ἐκ Κρηστωναίων καὶ Ἠδώνων. Κατοικοῦσι δὲ οὗτοι εἰς μικρὰς πόλεις τῶν ὁποίων αἱ πλεῖστοι ὑπετάγησαν εἰς τὸν Βρασιίδαν, ἀλλ' ἡ Σάνη καὶ τὸ Δῖον ἀντέστησαν· τούτου ἕνεκα λοιπὸν ἐδῆρσε τὴν χώραν τῶν μείνεσθαι ἐκεῖ μετὰ τὸν στρατὸν του.

110. Ἐπειδὴ αἱ πόλεις αὗται δὲν ὑπετάσσοντο, ἐστράτευσεν εὐθύς ἐκκντίον τῆς Χαλκιδικῆς Τορώνης, κειμένης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· εἶχε δὲ προσκληθῆ ὑπὸ ὀλίγων ἀνδρῶν ἐτοίμων νὰ παραδώσῃσιν αὐτῷ τὴν πόλιν. Φθόσας νυκτὸς ἔτι οὔσης καὶ περὶ τὸν ὄρθον, ἐταμάχησε τὸν στρατὸν πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν Διοσκούρων ὅστις ἀπέχει τῆς πόλεως τρεῖς ὁλοκλήρους σταδίους. Ἡ πορεία του διέλαθε μὲν τὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων τῆς Τορώνης καὶ τῶν φρουρούντων ἐν αὐτῇ Ἀθηναίων,

ἀλλ' οἱ μετ' αὐτοῦ συμπράττοντες ἐγνώριζον ὅτι ἔμελλε νὰ ἔλθῃ, καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐξῆλθον κρυφίως διὰ νὰ ἐπιτηρήσωσι τὴν ἀφίξιν του. Ἄμ.α εἶδον ὅτι ἦλθεν εἰσήγαγον μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν πόλιν ἑπτὰ ἄνδρας ψιλοῦς ἔχοντας ἐγχειρίδια· διότι ἐκ τῶν εἰκοσιν οἵτινες εἶχον ἐκλεχθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, αὐτοὶ μόνον ἐτόλμησαν νὰ εἰσέλθωσι (ὠδήγει δὲ αὐτοὺς ὁ Ὀλύμπιος Λυσίστρατος)· εἰσδύσαντες δὲ ἀθορύβως διὰ τοῦ πρὸς τὸ πέλαγος τείχους καὶ ἀναβάντες μέχρι τοῦ ἀνωτάτου φυλακτηρίου, διότι ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου, ἐφόνευσαν τοὺς φρουροὺς καὶ συνέτριψαν τὴν πρὸς τὸ Καναστραῖον μικρὰν πύλιν.

111. Ὁ δὲ Βρασίδης, προχωρήσας ὀλίγον, ἐστάθη μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ καὶ ἔπεμψεν ἔκαστον πελταστὰς οἵτινες ὤφειλον νὰ ὁρμήσωσι πρῶτοι ἅμα ἡνοίγοντο πύλαι τινές καὶ ὑψοῦτο τὸ συμπεφωνημένον σημεῖον. Βραδύνοντες δὲ τοῦ σημείου νὰ φανῇ, οἱ πελτασταὶ ἐκπληττόμενοι ἐπλησίασαν ἀνεπακισθήτως τὴν πόλιν. Κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα οἱ μετὰ τῶν ἑπτὰ στρατιωτῶν εἰσελθόντες Ὀρωναῖοι παρσκευάζοντο ἔνδοθεν· ἀφοῦ συνέτριψαν τὴν μικρὰν πύλιν καὶ κόψαντες τὸν μοχλὸν ἡνοίξαν τὰς πρὸς τὴν ἀγορὰν πύλας, πρῶτον μὲν εἰσήγαγον τινὰς διὰ τῆς μικρᾶς πύλης ὅπως ἐκφοβίσωσιν ἐκ τῶν νώτων καὶ ἀμφοτέρωθεν τοὺς ἐν τῇ πόλει ἀγνοοῦντας τὰ πραττόμενα· ἔπειτα ὑψωσαν κατὰ τὰ συμπεφωνημένα τὸ πύρινον σημεῖον καὶ εἰσήγαγον διὰ τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν πυλῶν τοὺς λοιποὺς πελταστὰς.

112. Ἰδὼν ὁ Βρασίδης τὸ σύνθημα ἔδραμε ταχέως ἀναστήσας τὸν στρατὸν ὅστις βοήσας ὁμοθυμαδὸν ἐνέβαλε τοὺς κατοίκους εἰς πολλὴν ἐκπληξιν. Καὶ οἱ μὲν εἰσώρμησαν ἀμέσως διὰ τῶν πυλῶν, οἱ δὲ, τῇ βοηθείᾳ τετραγώνων δοκῶν αἵτινες ἔτυχον κείμεναι ἐκεῖ διὰ τὴν ἀνολκὴν τῶν λίθων τοῦ πεπτωκότος καὶ οἰκοδομουμένου τείχους. Καὶ ὁ μὲν Βρασίδης μετὰ τοῦ πολλοῦ στρατοῦ εὐθὺς

ἐτρέπη πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς πόλεως, θέλων νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν μετ' ἄκρας ἀσφαλείας καὶ βεβαιότητος· ὁ δὲ ἐπίλοιπος στρατὸς διεσπάρη ὁμοίως εἰς πάντα τὰ μέρη.

113. Ἐνῷ καταλαμβάνετο οὕτω ἡ πόλις, τὸ μείζον μέρος τῶν Ὀρωνκίων, μὴ γνωρίζον τίποτε, ἐθορυβεῖτο, οἱ δὲ προδότες καὶ ἐκείνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἤρresκον τὰ πραττόμενα ἠνώθησαν ἀμέσως μετὰ τῶν εἰσελθόντων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι (διότι ἔτυχον καθεύδοντες ἐν τῇ ἀγυρᾷ πεντήκοντα περίπου ὀπλῖται) ἅμα ἐνόησαν τὰ διατρέγοντα, τινὲς μὲν ἐφρονεύθησαν μαχόμενοι, οἱ δὲ ἄλλοι διεσώθησαν ἢ πεζοί, ἢ εἰς τὰ δύο πλοῖα τὰ ὁποῖα ἐφρούρουσαν ἐκεῖ, καὶ κατέφυγον εἰς τὸ φρούριον τὴν Ἀήκυθον τῆς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν κύριοι, καὶ ἤτις κατέχει μίαν ἄκραν χωρισμένην ἐκ τῆς ἄλλης πόλεως διὰ στανοῦ ἰσθμοῦ. Πρὸς αὐτοὺς δὲ κατέφυγον καὶ ὅσοι ἐκ τῶν Ὀρωνκίων ἦσαν εἰς αὐτοὺς ἀφωσιωμένοι.

114. Ἦτο ἡδὴ ἡμέρα καὶ ἡ πόλις εἶχε καταληφθῇ ἀσφαλῶς ὅτε ὁ Βρακσίδας διεκήρυξεν εἰς τοὺς Ὀρωνκίους ὅσοι εἶχον φύγει μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὅτι ἡδύνατο ὁ θέλων νὰ ἐπιστρέψῃ ἀφόβως εἰς τὰ κτήματά του καὶ νὰ ἀπολαύῃ τελείαν ἐλευθερίαν τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων. Ἐπεμψεν ἐπίσης κήρυκα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ νὰ τοὺς διατᾷξῃ νὰ ἐξέλθωσι τῆς Ἀηκύθου διὰ συνθήκης, καθότι ἡ θέσις αὕτη ἀνῆκεν εἰς τοὺς Χηλκιδεῖς· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν τὴν ἐγκαταλείπουν καὶ ἐζήτησαν μιᾶς ἡμέρας ἀνγκωχὴν διὰ νὰ συνζήσωσι τοὺς νεκροὺς των. Ὁ Βρακσίδας ἐπέτρεψε δύο. Ἐν τῷ διαστήματι δὲ τούτῳ ἐνίσχυσε τὰς πλησίον τῆς Ἀηκύθου οἰκίας, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι ἔπραττον τὰ αὐτὰ καὶ αὐτοί. Συναθροίσας δὲ τοὺς Ὀρωνκίους ἀπέτεινε πρὸς αὐτοὺς τὰ αὐτὰ περίπου ὅσα εἶχεν εἰπεῖ εἰς τοὺς Ἀκωνθίους, ὅτι δὲν ἤθελεν εἰσθαι δίκαιον νὰ θεωρῶνται ὡς κακοὶ πολῖται καὶ ὡς προδότες ὅσοι συνεννοήθησαν

μετ' αὐτοῦ διὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως (διότι ἔπρα-
ξαν τοῦτο οὐχὶ λαβόντες χρήματα ἢ διὰ τὴν ὑποδουλώ-
σασιν αὐτήν, ἀλλὰ διὰ τὴν καταστήσωσιν εὐτυχῇ
καὶ ἐλευθέρῃ). ὅτι ὅσοι δὲν ἔλαβον μέρος δὲν ἔπρεπε
νὰ νομίζωσιν ὅτι ἤθελον στερηθῇ τῶν δικαιομάτων τὰ
ὅποια ἀπελάμβανον οἱ ἄλλοι· ὅτι δὲν ἦλθε πρὸς κατα-
στροφὴν πόλεως ἢ ἰδιώτου· ὅτι τὸ κήρυγμα τὸ ὅποτον
ἔπεμψε πρὸς ἐκείνους οἷτινες κατέφυγον πλησίον τῶν
Ἀθηναίων, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐγένετο, καθότι δὲν
τοὺς ἐθεώρει ὡς κακοὺς πολίτας διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους
φιλίαν των· ὅτι δὲν ἀμφίβαλλεν ὅτι ἐὰν ἔκκμνον πείραν
τῆς φιλίας τῶν Λακεδαιμονίων θὰ ἐδείκνυντο καὶ πρὸς
αὐτοὺς ὅχι ὀλιγωτέραν εὐνοίαν, ἥτις τοσούτῳ μᾶλλον θὰ
ἠϋξάνεν ὅσῳ οἱ Λακεδαιμόνιοι θὰ ἔπραττον δικαιοτέρας
πράξεις· ὅτι οἱ φόβοι των προήρχοντο διότι δὲν τοὺς
ἐδοκίμασαν ἀκόμῃ. Εἶπε δὲ εἰς ὅλους νὰ παρασκευασθῶσι
καὶ γίνωσι πιστοὶ σύμμαχοι, μὴ ἔχοντες ἄλλην εὐθύνην
εἰμὴ τῶν σφαλμάτων τὰ ὅποια ἤθελον πράξει εἰς τὸ
ἕξῃς· ὅτι ὡς πρὸς τὸ παρελθόν, οὐδὲν δικαίωμα εἶχον
οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ παρσπονεθῶσι, διότι δὲν ἡδική-
θησαν αὐτοὶ ἀλλὰ μᾶλλον οἱ Ὀρωναῖοι ὑπὸ λαοῦ ἰσχυ-
ροτέρου· καὶ ὅτι τέλος ἡ προτέρη ἀντίστασις των ἦτο
συγγνωστὴ.

115. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν καὶ ἐνθαρρύνας αὐτοὺς
προσέβαλε τὴν Ἀθήνησιν ἀφοῦ παρῆλθεν ἡ ἀνγκωχή· οἱ
δὲ Ἀθηναῖοι ὑπερασπίζοντο ἄνωθεν κακῶν τειχῶν καὶ
οἰκιῶν ἐπ' ἄλξεις ἐχουσῶν. Καὶ ἐπὶ μίαν μὲν ἡμέραν ἀπέ-
κρουσαν τὴν προσβολήν· τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν, ἐνῶ
ἔμελλε νὰ προσαχθῇ κατ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων μηχανή
νὴ δι' ἧς διειροῦντο οὗτοι νὰ ῥίψωσι πῦρ εἰς τὰ ξύλινα
παρκαφράγματα καὶ ἐνῶ ἐπλησίαζεν ὁ στρατὸς, οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἀντέταξαν κατ' αὐτοῦ ξύλινον πύργον τὸν ὅποτον
ὑψωσαν ἐπὶ τινος οἰκήματος, εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐνόμι-
σαν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔμελλε νὰ πλησιάσῃ τὴν μηχανὴν καὶ

ὅπερ ἦτο τὸ μᾶλλον ἀδύνατον. Ἐφεραν δὲ ἑκατὶ πολλοὺς ἀμφορεῖς καὶ πίθους ὕδατος καὶ μεγάλους λίθους, πολλοὶ δὲ ἄνθρωποι ἀνέβησαν εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ οἶκημα λαβὼν μεγαλείτερον βῆρος, διερρήγη αἴφνης καὶ μετὰ μεγάλου κρότου. Καὶ ὅσοι μὲν τῶν Ἀθηναίων ἦσαν ἐγγὺς μᾶλλον ἐλυπήθησαν ἢ ἐφοβήθησαν, οἱ δὲ μακρὰν εὐρισκόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ πολὺ μακρὰν, νομίσαντες ὅτι ἡ πόλις ἐκυριεύθη ἤδη ἐκ τούτου τοῦ μέρους, ὤρμησαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πλοῖα.

116. Ὁ Βρασίδης ἰδὼν τοὺς Ἀθηναίους ἐγκαταλείποντας τὰς ἐπάλξεις, ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ κατέλαβεν εὐθὺς τὸ τεῖχος· φονεύσας ὅσους εὗρεν ἐν αὐτῷ. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐγκαταλιπόντες οὕτω τὴν πόλιν διεκομίσθησαν διὰ τῶν πλοίων καὶ τῶν λέμβων εἰς τὴν Πελλήνην· ὁ δὲ Βρασίδης (διότι ὑπάρχει ἐν τῇ Ληκυθῷ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἔτυχε κηρύξας, ὅτε ἐμελλε νὰ προσβῇ, ὅτι θὰ ἔδιδε τριάκοντα ἀργυρᾶς μνᾶς εἰς ἐκεῖνον ὅστις πρῶτος ἤθελεν ἀναβῆ εἰς τὸ τεῖχος) κρίνων ὅτι ἡ ἄλωσις τοῦ φρουρίου ἐγένετο ἄλλως ἢ δι' ἀνθρωπίνου τρόπου, ἀπέδωκεν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς θεᾶς τὰς τριάκοντα μνᾶς καὶ κατεδαφίσας τὴν Λήκυθον ἀνέτρεψε τὰ οἰκοδομήματα καὶ κατέστησε τέμενος ὅλον τὸν χώρον. Καὶ ὁ μὲν Βρασίδης καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χειμῶνος κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ τακτοποιῇ τὰς πόλεις τὰς ὁποίας εἶχε κυριεύσει καὶ νὰ μελετᾷ τὴν κατὰκτησιν ἄλλων· καὶ τοῦ χειμῶνος διελθόντος ἐτελεύτη τὸ ὄγδοον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου.

117. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἄμ.α τῷ ἔαρι τοῦ ἀκολούθου θέρους (¹), συνεφώνησαν ἀνγκωχὴν ἐνιαύσιον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ ἐμποδίσωσι τὸν Βρασίδαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποσπᾷ ἄλλας πόλεις ἀπὸ τὴν συμμάχIAN των πρὶν παρκασκευασθῶσιν

(¹) Ἐννατον ἔτος τοῦ πολέμου, 423 π. Χ.

ἐν ἡσυχίᾳ νὰ ἀντισταθῶσι, καὶ ἐσκέπτοντο ὅτι ἐν ἀνάγκῃ ἡδύνατο ἡ ἀνακωχὴ αὕτη νὰ παραταθῇ. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐνόησαν ὅτι τοιοῦτοι ἦσαν οἱ φόβοι τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅτι διὰ τῆς καταπαύσεως ταύτης τῶν ταλαιπωριῶν τοῦ πολέμου θὰ ἔκλινον μᾶλλον εἰς τὸ νὰ καταπαύσωσιν αὐτὸν δι' εἰρήνης ὁριστικῆς καὶ ἀποδόσεως τῶν αἰχμαλώτων· διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεθύμουν τὰ μάλιστα νὰ λάβωσι τοὺς αἰχμαλώτους τούτους ἐνόσω ἀκόμη ὁ Βρασιδᾶς εὐτύχει. Ἐνόουν καὶ ἄλλιστα ὅτι ἐὰν ὁ Βρασιδᾶς προῶδευε περισσότερον καὶ ἀποκαθίσει τὴν ἱστοροπείαν, τοὺς μὲν αἰχμαλώτους θὰ ἔχονον, αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι θὰ ἦσαν ἡναγκασμένοι νὰ διατρέξωσι νέους κινδύνους. Συνωμολόγησαν λοιπὸν δι' ἐκυτοὺς καὶ τοὺς συμμάχους τῶν τὴν ἀκόλουθον ἀνακωχὴν.

118. «Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ναὸν καὶ τὸ μαντεῖον τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος ἀπερκαίσαμεν νὰ ποιῆται χρῆσιν αὐτῶν ἄνευ δόλου καὶ φόβου πᾶς ὁ θέλων, συμφώνως πρὸς τοὺς πατέριους νόμους. Ταιαύτη εἶναι ἡ ἀπόφασις τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν παρόντων συμμάχων· ὑπόσχονται δὲ οὗτοι νὰ πείσωσιν ὅπως δυνηθῶσι τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς Φωκεῖς πέμποντες πρὸς αὐτοὺς κήρυκα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς θησαυροὺς τοῦ θεοῦ, θὰ φροντίσωμεν, ὅπως ἀνγκαλύψωμεν τοὺς ἄρπαγας αὐτῶν, μεταχειριζόμενοι τοὺς πατέριους νόμους ὀρθῶς καὶ δικαίως, σεῖς, ἡμεῖς καὶ πᾶς ὁ θέλων, συμμορφούμενοι πάντες μὲ τοὺς πατέριους νόμους. Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι συναινέσωσι νὰ γίνῃ εἰρήνη, δέχονται νὰ μείνωσιν ἐκάτεροι εἰς τὰ ἐκυτῶν ὅρια δικτηροῦντες ὅσα ἔχουσι σήμερον. Οἱ ἐν τῷ Κορυφασίῳ νὰ μένωσιν ἐντὸς τῆς Βουφράδος καὶ τοῦ Τομέως· οἱ ἐν τοῖς Κυθήροις νὰ μὴ συγκοινωνῶσι μετὰ τῶν ἡμετέρων συμμάχων, μήτε ἡμεῖς μετ' αὐτῶν, μήτε αὐτοὶ μεθ' ἡμῶν· οἱ ἐν τῇ Νισαίᾳ καὶ Μινώᾳ νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι τὴν ὁδὸν ἣτις ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ Νίσου ἄγει πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶ-

νος, καὶ ἐκ τοῦ ναοῦ τούτου προχωρεῖ ἀπ' εὐθείας μέχρι
 τῆς γεφύρας τῆς Μινώας· μήτε οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ σύμ-
 μαχοὶ τῶν νᾶ ὑπερβαίνωσι τὴν ὁδὸν ταύτην· καὶ τὴν
 νῆσον νᾶ ἔχωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ὑποῖαν κατέλαβον, μὴ
 συγκοινωνοῦντες μηδαμοῦ οἱ μὲν μετὰ τῶν δέ· καὶ οἱ
 Λακεδαιμόνιοι νᾶ διατηρήσωσιν ὅσα ἔχουσι σήμερον ἐν
 τῇ Τροιζῆνι καὶ κατὰ τὰς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμφω-
 νίας τῶν, ἐκάτεροι δὲ δύνανται νᾶ πλέωσιν ἐν τῇ θα-
 λᾶσσῃ ἥτις βρέχει τὴν χώραν τῶν καὶ τὴν τῶν συμμά-
 χων. Οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν θὰ πλέωσιν ἐν τῇ θαλάσσῃ
 μετὰ μικρῶν πλοίων, ἀλλὰ μὲ πᾶν ἄλλο εἶδος κωπή-
 ρους πλοίου πεντακοσίων τελέωντων χωρητικότητος. Οἱ
 κήρυκες, οἱ πρέσβεις καὶ οἱ ἀκόλουθοι ὅσους κρίνωσιν ὅτι
 πρέπει νᾶ ἔχωσιν ἀμφοτέρω τὰ μέρη, θέλουσι διατελεῖν ὑπὸ
 τὴν ἐγγύησιν τῆς δημοσίας πίστεως ἐνόσω διαρκεῖ ἡ με-
 τάβασις καὶ ἡ ἐπιστροφή αὐτῶν, εἴτε διὰ ξηρᾶς, εἴτε διὰ
 θαλάσσης, ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἢ ἐν ταῖς Ἀθήναις πρὸς
 διαπραγματεύειν τῆς εἰρήνης ἢ ῥύθμισιν τῶν διαφορῶν.
 Κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν θὰ γίνωνται δεκτοὶ μήτε παρ'
 ὑμῶν, μήτε παρ' ἡμῶν αὐτόματοι, εἴτε ἐλεύθεροι, εἴτε
 δοῦλοι. Εἰς τὰς διαφορὰς ὑμεῖς θὰ δικάζεσθε παρ' ἡμῶν
 καὶ ἡμεῖς παρ' ὑμῶν συμφώνως μὲ τὰ πάτρια, ὅλα δὲ
 τὰ ἀμφισβητούμενα μέρη θὰ δικλύωνται διὰ τοῦ δικαίου
 καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ πολέμου. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι
 καὶ οἱ σύμμαχοι ταῦτα ἀπεφάσισαν· ἐὰν δὲ ὑμεῖς ἔχετε
 ἄλλας προτάσεις καλλιτέρας ἢ δικαιοτέρας, μεταβῆτε
 εἰς τὴν Λακεδαιμόνα διὰ νᾶ τὰς προτείνετε, ὄντες βέ-
 βαιοι ὅτι οὐδεμία δικαία πρότασις θέλει ἀπορριφθῇ ὑπὸ
 τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων. Ὅσοι ὅμως ἐπι-
 φορτισθῶσι μὲ τοιαύτην ἀποστολήν, ὡς ἔλθωσιν ἔχοντες
 πληρεξουσιότητα, καθὼς ἀπαιτεῖτε νᾶ πράξωμεν καὶ
 ἡμεῖς τὸ αὐτό. Ἡ ἀναγκωὴ θέλει διαρκεῖαι ἕνα ἐνιαυ-
 τόν. Ταῦτα ἀπεφάσισεν ὁ δῆμος. Ἡ Ἀκράμαντις φυλὴ
 ἐπρυτάνευσεν, ὁ Φκίνιππος ἐγραμμάτευσεν, ὁ Νικιάδης

ἐπεστίται. Ὁ Ἀχίλλης ἐπρότεινε τὰς ἐξῆς ἐν ὀνόματι τῆς καλῆς τύχης τῶν Ἀθηναίων. Νὰ γίνῃ ἀνακωχή σύμφωνος μὲ τὰς προτάσεις τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων· καὶ συνεφωνήθη ἐν τῷ δήμῳ νὰ διακρέσῃ ἡ ἀνακωχή ἐπὶ ἓνα ἐνιαυτὸν, νὰ ἄρχεται δὲ ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ἐκείνην δεκάτην τετάρτην τοῦ Ἐλαφρόβουλιωνος μηνός. Κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον οἱ πρέσβεις καὶ οἱ κήρυκες θὰ μετέβαινον παρ' ἀμφοτέροις τοῖς συμβαλλομένοις διὰ νὰ συζητήσωσι περὶ τῶν μέσων τῆς κατὰπύσεως τοῦ πολέμου. Οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ πρυτάνεις θὰ συγκαλέσωσιν ἐκκλησίαν ἐν ἣ κατὰ πρῶτον οἱ Ἀθηναῖοι θέλουσι συζητήσαι περὶ τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ οἱ πρέσβεις ἤθελον παρυσισχῆθαι διὰ νὰ προτείνωσι τὴν κατὰπυσιν τοῦ πολέμου. Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα οἱ παρόντες πρέσβεις νὰ ὀρκισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ δήμου ὅτι θὰ διατηρήσωσι τὴν εἰρήνην ἐπὶ ἓνα ἐνιαυτόν.»

119. Ταῦτα συνεφώνησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοί των ἀφ' ἑνός, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοί των ἀφ' ἑτέρου [καὶ ὤρισαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι] κατὰ τὴν δωδεκάτην τοῦ Λακεδαιμονίου μηνὸς Γερσίου. Συνεφώνησαν δὲ καὶ ἑκαμὸν σπονδὰς ἐκ μέρους μὲν τῶν Λακεδαιμονίων οἱ ἐξῆς· Ταῦρος Ἐγετεμίδης, Ἀθήναιος Περικλεΐδης, Φιλοχαρίδης Ἐρυζιδάδης· ἐκ μέρους δὲ τῶν Κορινθίων Αἰνέας Ὠκύτου, Εὐφραμίδης Ἀριστωνόμου· ἐκ μέρους δὲ τῶν Σικυνώνων Δαμότιμος Νκυκράτους, Ὀνάζιμος Μεγακλέους· ἐκ μέρους δὲ τῶν Μεγαρέων Νίκσος Κεκάλου, Μενεκράτης Ἀμφιδώρου· ἐκ τῶν Ἐπιδaurίων Ἀμφίας Εὐπαΐδης καὶ τέλος ἐκ τῶν Ἀθηναίων οἱ στρατηγοὶ Νικόστρατος Διῦτρέφους, Νικίας Νικηράτου, Αὐτοκλῆς Τολμαίου. Ἡ μὲν λοιπὸν ἀνακωχή τοιαύτη ἐγένετο, κατὰ τὸ δίκστημα δὲ αὐτῆς εἰς πολλὰς ἤλθον διαπραγματεύσεις περὶ ὀριστικῆς εἰρήνης.

120. Περὶ τῆς ἡμέρας ταύτης καθ' ἣς ἐγένετο ἡ ἀν-

ταλλαγή τῶν ἐπικυρώσεων, ἡ Σκιώνη, πόλις κειμένη ἐν τῇ Παλλήνῃ, ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ συνετάχθη μὲ τὸν Βρασιδαν. Λέγουσι δὲ οἱ Σκιωναῖοι ὅτι κατὰγονται ἐκ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Πελλήνης, καὶ ὅτι οἱ πρόγονοί των, ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς Τροίης, κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς τριχυμίας ἥτις διεσχόρπισε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν χώραν ἐκείνην ὅπου ἐγκαθιδρύθησαν. Μετὰ τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν, ὁ Βρασιδας ἐπλευσε διὰ νυκτός εἰς τὴν Σκιώνην. Ναυς φιλική προέπλεεν, αὐτὸς δὲ ἠκολούθει μακρόθεν δι' ἐνὸς κελητίου, ἵνα ἐάν μὲν ὁ κέλῃς συναντήσῃ ἄλλο πλοῖον μεγαλειότερον, νὰ τὸν ὑπερκαπίσῃ ἢ τριήρης, ἐάν δὲ συνήντα ἄλλην ἰσοδύναμον τριήρη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αὕτη δὲν θὰ ἐστρέφετο κατὰ τοῖ μικροτέρου πλοίου ἀλλὰ κατὰ τοῦ μεγαλειτέρου, κατ' αὐτὸ δὲ τὸ δίκστημα θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ διασωθῇ. Περιωθεὶς οὕτω καὶ συγκαλέσας τοὺς Σκιωναίους εἰς ἐκκλησίαν ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς τὰ αὐτὰ ὅσα εἶπεν εἰς τὴν Ἀκκνον καὶ Ἰορώνην, προσθέτων ὅτι ἦσαν ἄξιοι μεγίστων ἐπαίνων, αὐτοὶ οἵτινες κεκλησμένοι ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὴν Ποτίδαιαν Ἀθηναίων καὶ ὄντες οὐδὲν ἄλλο ἢ νησιῶται, αὐτεπάγγελτοι ἐχώρησαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ δὲν ἀνέμειναν δειλῶς νὰ τοὺς βιάσῃ ἡ ἀνάγκη εἰς τὸ νὰ ζητήσωσιν ἐκεῖνα τὸ ὑποῖον προφανῶς ἦτο συμπερον των, καὶ ὅτι ἡ προξίς των αὕτη ἦτο ἀποδείξις ὅτι ἀνδρείως ἠθέλον ὑπομείνει καὶ τὰς μεγίστας δοκιμασίας, ἐάν αἱ ὑπὸθέσεις των ἠθέλον τακτοποιηθῇ κατ' εὐχὴν ὅτι τοὺς ἐθεώρει ὡς πιστοτάτους ἀληθῶς φίλους τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ὅτι δὲν θὰ παρέδιδεπεν οὐδεμίαν περίστικτιν ὅπως τοὺς τιμήσῃ.

121. Καὶ οἱ μὲν Σκιωναῖοι ἐπήρθησαν ὑπὸ τῶν λόγων τούτων καὶ ἐνθαρρυνθέντες ὅλοι ὁμοίως, ὡς καὶ ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους πρότερον δὲν ἤρεσκον τὰ πραττόμενα, διενοήθησαν καὶ τὸν πόλεμον νὰ ὑποστώσι προθύ-

μῶς καὶ τὸν Βρασιίδα νὰ ὑποδεχθῶσι λαμπρῶς· καὶ δημοσίᾳ μὲν ἢ πόλιν τὸν περιέβαλε διὰ χρυσοῦ στεφάνου ὡς ἐλευθερωτὴν τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δὲ τὸν ἐκόσμου διὰ ταινιῶν καὶ τὸν ἐπευφήμουν ὡς ἀθλητὴν. Ὁ Βρασιίδας ἀφήσας προσωρινὴν φρουρὰν ἀνεχώρησε μετ' ὀλίγον δὲ ἔπεμψε πλείυτερον στρατὸν θέλων δι' αὐτοῦ νὰ κἀμῃ ἀπόπειράν τινα κατὰ τῆς Μένδης καὶ τῆς Ποτιδαίας, καθότι ἐσκέπτετο ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἐβράδυνον νὰ πέμψωσι βοηθείας εἰς πόλιν τὴν ὑποῖαν ἐθεώρουν ὡς νῆσον, καὶ ἤθελε διὰ τοῦτο νὰ τοὺς προλάβῃ συγχρόνως δὲ συνεννοεῖτο μετὰ τῶν πόλεων τούτων ὥπως τῷ περὶδοῦσι διὰ προδοσίας.

122. Ἐνῷ κατεγίνετο εἰς ταῦτα, οἱ ἐπιφορτισθέντες τὴν ἀναικύνωσιν τῆς ἀναικωχῆς, ἐκ μὲν τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀριστάνουμος, ἐκ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ὁ Ἀθήναιος ἐφθασαν πρὸς αὐτὸν διὰ τριήρεως. Καὶ ὁ μὲν στρατὸς ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὴν Ἱερώνην, οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι ἀναικύνωσιν εἰς τὸν Βρασιίδα τὴν συνθήκην, καὶ ὅλοι οἱ ἐν τῇ Θράκῃ σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων περὶδέχθησαν τὰ πεπραγμένα. Ἄλλ' ὁ Ἀριστάνουμος ὅστις συνῆναι εἰς ὅλα ἅτα ἀφώρων τοὺς ἄλλους συμμαχοὺς, ἀναγνώρισας διὰ τῆς ἀριθμύσεως τῶν ἡμερῶν ὅτι οἱ Σκιωναῖοι εἶχον ἀποστατήσαι μετὰ τὴν συνθήκην, δὲν ἤθελε νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ αὐτοί. Ὁ δὲ Βρασιίδας ὑπεστήριξεν ἐξ ἐναντίας ὅτι ἡ ἀποστασία αὐτῶν ἦτο προτέρη καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν. Μόλις ὁ Ἀριστάνουμος ἀνήγγειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ διατρέχοντα, ἀμέσως οἱ Ἀθηναῖοι ἐφάνησαν ἑτοιμοὶ νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Σκιώνης. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πιστεύοντες εἰς τὸν Βρασιίδα ἀντεποιοῦντο τὴν πόλιν καὶ ἔπεμψαν πρέσβεις διὰ νὰ περὶστήσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι παρέβαινον τὴν συνθήκην· ἄλλως τε ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ ὑποβάλωσι τὴν ὑπόθεσιν εἰς δικιτησίαν. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ᾔχελον νὰ διατρεξῶσι τὸν κίνδυνον δίκης καὶ ἐπρωτίμων νὰ ἐκ-

στρατεύσασιν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ἀγανακτοῦν-
τες διότι καὶ οἱ ἐν ταῖς νήσοις ἤδη ὄντες ἤξιουν νὰ ἐπα-
νίστανται κατ' αὐτῶν. Ἡ ἀλήθεια δὲ ἦτο ὅτι ὅσον ἀφορᾷ
τὴν ἀποστασίαν τῆς Σκιῶνς αἱ ἀξιώσεις τῶν Ἀθηναίων
ἦσαν δίκαιαι, διότι οἱ Σκιωναῖοι ἀπεστατήσαν δύο ἡμέ-
ρας μετὰ τὴν συνθήκην. Πεισθέντες οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν
γνώμην τοῦ Κλέωνος, ἐψήφισαν πᾶσαν τὴν νὰ καταστρέ-
ψωσι τὴν Σκιῶν καὶ νὰ φονεύσωσιν ὅλους τοὺς κατοί-
κους· καταπαύσαντες δὲ πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν, ἔτοι-
μαζόντο εἰς τοῦτο.

123. Ἐν τούτῳ τῷ ἀναμεταξύ ἀποστατεῖ ἀπὸ αὐ-
τοῦς ἡ Μένδη, πόλις ἐν τῇ Παλλήνῃ καὶ ἀποικία τῶν
Ἑρετριῶν· ὁ Βρασίδης τὴν ἐδέχθη χωρὶς σὺδόλως νὰ ἐν-
δοιᾷσιν ὅτι ἀπεστατήσαν φανερώς ὑπαρχούσης ἀνακωχῆς,
διότι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος κατηγορεῖ τοὺς Ἀθηναίους ὅτι
παρεβίβασαν ἄρθρα τινὰ τῆς συνθήκης. Τοῦτο ἐνεθάρρυνε
πλείοτον τοὺς Μενδῆσιους, διότι ἐβλεπόν τὴν καλὴν
θέλησιν τοῦ Βρασίδου, καὶ ἐκ τῶν συμβάντων τῆς Σκιῶ-
νς ἐσυμπέρκινον ὅτι δὲν ἤθελε τοὺς προδώσει· ἄλλως τε
οἱ μετὰ αὐτῶν ὁπλοὶ τῶν Λακεδαιμονίων ὀλίγοι ὄντες
δὲν ἤθελον νὰ περικτηθῶσιν ἐπιχειρήσεως τοσοῦτον προ-
χωρησάσης καὶ φερόμενης μὴπως ἀνακαλυφθῶσιν ὥθη-
σαν τὸν λαὸν νὰ ἀποστατήσῃ ἀκουσίως. Ἄμα οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἔμχθον ταῦτα, ὀργισθέντες ἔτι μᾶλλον, παρεσκευά-
ζοντο νὰ ἐκστρατεύσωσι καὶ κατὰ τῶν δύο πόλεων. Ὁ
δὲ Βρασίδης περιμένων τὴν προσεχῇ ἐπίθεσιν των μετε-
κόμισεν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν Ὀλυνθον τοὺς παῖδας καὶ
τὰς γυναῖκας τῶν Σκιωναίων καὶ τῶν Μενδῆσιων· ἔπειτα
ἔπεμψε πρὸς αὐτοὺς πεντακοσίους ὀπλίτας Πελοποννη-
σίους καὶ τριακοσίους πελταστὰς Χαλκιδεῖς, ὅλους ὑπὸ
τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πολυδαμίδου. Καὶ αἱ μὲν πόλεις περι-
μένουσαι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν τὴν ἐμφάνισιν τῶν
Ἀθηναίων, παρεσκευάζον ἀπὸ κοινοῦ τὰ πρὸς ἀμυναν μέσα.

124. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ ἀναμεταξύ ὁ Βρασίδης καὶ ὁ

Περδίκκας ἐξεστράτευσαν ἐκ δευτέρου ἀπὸ κοινοῦ εἰς Λύγκον κατὰ τοῦ Ἀρριβαίου. Καὶ ὁ μὲν Περδίκκας ὠδήγει τὴν δύνανται τῶν Μακεδόνων ἥς ἦτο κύριος, καθὼς καὶ ὁπλίτας στρατολογηθέντας μετὰ τῶν ἐκεῖ κατοικούντων Ἑλλήνων, ὁ δὲ Βρασιίδας, ἐκτὸς τοῦ ὑπολοίπου Πελοποννησιακοῦ στρατοῦ, εἶχε Χαλκιδεῖς καὶ Ἀκανθίους καὶ ὅσους ἐπικούρους τῷ εἶχον πέμψει αἱ ἄλλαι πόλεις. Οἱ Ἕλληνες ὁπλῖται ἀπατέλουν σῶμα ἐκ τρισχιλίων περίπου ἀνδρῶν, οἱ δὲ ἱππεῖς Μακεδόνες καὶ Χαλκιδεῖς ἦσαν σχεδὸν χίλιοι, ἐκτὸς πολλοῦ πλήθους βαρβάρων. Εἰσβαλόντες εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀρριβαίου καὶ εὐρόντες τοὺς Λυγκηστὰς ἀντεστρατοπεδευμένους κατ' αὐτῶν, ἐστάθησαν ἀπέναντι. Οἱ περὶ παρῆχθησαν ἐκαστέρωθεν ἐπὶ λόφου, ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἐξετείνετο πεδιάς καὶ πρῶτον μὲν κατέβησαν εἰς αὐτὴν οἱ ἱππεῖς ἀμφοτέρων καὶ ἱππομάχησαν, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Βρασιίδας καὶ ὁ Περδίκκας, προσελόντων πρότερον ἀπὸ τοῦ λόφου μετὰ τῶν ἱππέων τῶν Λυγκηστῶν ὁπλιτῶν καὶ ἐτοίμων ὄντων νὰ πολεμήσωσιν, ἐπατέθησαν κατ' αὐτῶν καὶ συμπλακέντες τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν· καὶ πολλοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσαν, οἱ δὲ λοιποὶ διεσώθησαν εἰς τὰ ὑψώματα καὶ ἔμμενον ἡσυχάζοντες. Μετὰ τοῦτο στήσαντες τρόπκιον ἔμειναν ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας περιμένοντες τοὺς Ἰλλυριοὺς αἵτινες μισθωθέντες παρὰ τοῦ Περδίκκου ἔμελλον νὰ ρηθίσωσιν· ἔπειτα ὁ Περδίκκας ἠθέλησε νὰ προχωρήσῃ κατὰ τῶν χωρίων τοῦ Ἀρριβαίου καὶ νὰ μὴ μένωσιν ἀργοί· ἀλλ' ὁ Βρασιίδας, φοβούμενος μὴ συμβῇ δυστύχημά τι εἰς τὴν Μένδην ἕνεκα αἰφνιδίως ἐλεύσεως τῶν Ἀθηναίων, καὶ βλέπων συγχρόνως ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ δὲν ἤρχοντο, οὐδόλως ἤθελε νὰ προχωρήσῃ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπεθύμει νὰ ἐπιστρέψῃ.

125. Διαρκούσης τῆς φιλονεικίας αὐτῶν ἡγγέλθη ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ, προδόντες τὸν Περδίκκην, ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Ἀρριβαίου· τοῦτο ἔκρούσαντες ἀπερχίσαν ἀμφοτέρω,

νὰ ἀναχωρήσωσι, διότι ἐφοβοῦντο τοὺς φιλοπολέμους ἐκείνους ἀνθρώπους· ἀλλ' ἐνεκὰ τῆς ἐριδός των δὲν ὤρισαν τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως. Ἐπελθούσης τῆς νυκτός, οἱ Μακεδόνες καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων, καταληφθέντες ἀμέσως ὑπὸ φόβου (τοιοῦτος δὲ φόβος καταλαμβάνει ἐνίοτε τὰ μεγάλα στρατόπεδα), ἐνόμισαν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἦσαν πολυπληθέστεροι παρ' ὅ,τι ἦσαν πράγματι καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον ἐμελλον νὰ ἐμφανισθῶσιν· αἴφνης λοιπὸν ἐτόλπησαν εἰς φυγὴν καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια· Ὁ Περδίκκας ὅστις δὲν εἶχεν ἐννοήσει κατ' ἀρχὰς τὴν κίνησιν των, ἅμα ἐνόησεν αὐτὴν ἀναγκάστη νὰ ἀναχωρήσῃ πρὶν ἰδῇ τὸν Βρασιδαν (διότι τὰ στρατόπεδά των ἦσαν πολὺ μεμακρυσμένα ἀπ' ἀλλήλων. Ἄμα δὲ τῇ πρωτῇ ὁ Βρασιδαν, ἰδὼν τοὺς Μακεδόνες μακρυθέντας καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Ἀρριβαίου Ἰλλυριοὺς ἐτοιμοὺς νὰ τὸν προσβάλλωσι, συνήθροισε καὶ αὐτὸς τοὺς ὀπλίτας του, ἔταξεν αὐτοὺς εἰς τετράγωνον, ἔθεσε τοὺς ψιλοὺς ἐν τῷ μέσῳ καὶ διενεεῖτο νὰ ὑποχωρήσῃ. Καὶ τοὺς μὲν νεωτέρους διέταξε νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὰς τάξεις καὶ νὰ δράμωσι πρὸς ὅλα τὰ ἀπειλούμενα μέρη, αὐτὸς δὲ ἔχων τριακοσίους λογέδας ἀπόφασιν εἶχε νὰ ὑποχωρήσῃ τελευταῖος ἀνθιστάμενος σταθερῶς κατὰ τῶν πρώτων αἰτίνες ἤθελον ἐπιτεθῇ. Πρὶν δὲ πλησιάζωσιν οἱ πολέμιοι, ἐξώτρυνε μετὰ σπουδῆς τοὺς στρατιώτας του διὰ τῆς ἀκολούθου προσλαλιᾶς.

126. «Ἐάν δὲν σᾶς ὑπώπτουν, ὦ Πελοποννήσιοι, ὅτι ἐφοβήθητε διότι ἀπεμονώθητε καὶ διότι οἱ βάρβαροι ἐπέρχονται πολλοί, θὰ ἤρκούμην νὰ σᾶς ἐθαρρύνω ἄνευ ἄλλης συμβουλῆς· ἀλλ' ἡ ἀναχώρησις τῶν συμμάχων μας καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων, μὲ ἀναγκάζει διὰ βραχείας ὑπενθυμίσεως νὰ σᾶς συμβουλευσω τὰ κυριώτερα. Ἡ ἐν ταῖς μάχασι σταθερότης σας βραδύεται οὐχὶ ἐπὶ τῆς συνεχοῦς παρουσίας τῶν συμμάχων σας ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἀνδρείας σας καὶ εἰς τὴν συνήθειαν τὴν

ὁποῖαν ἔχετε νὰ μὴ φοβῆσθε τὸν ἐχθρὸν, οἷοσδῆποτε καὶ ἂν ᾖναι ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ. Δὲν ἔρχεσθε ἀπὸ πολιτειῶν ὅπου οἱ πολλοὶ διοικοῦσι τοὺς ὀλίγους, ἀλλ' ἀπὸ πολιτειῶν ὅπου οἱ ὀλίγοι διοικοῦσι τοὺς πολλοὺς, καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο ὀφείλετε τὴν δύνανσίν σας εἶναι εἰς τὴν ἐν τοῖς πολέμοις νίκην. Οἱ βάρβαροι οὗτοι τοὺς ὁποῖους φοβεῖσθε διότι δὲν τοὺς ἐγνωρίσατε, μάθετε ὅτι δὲν εἶναι ἐπίφοβοι, πειθόμενοι περὶ τούτου ἐκ τῶν ἀγῶνων τοὺς ὁποῖους πρὸς ὀλίγου ἐκέματα κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Μακεδονίας καὶ ἐξ ὧσιν ἐγὼ εἰκάζω καὶ ἤκουσα παρ' ἄλλων. Ὅταν ἐχθρὸς τις, ἀσθενὴς πράγματι, παρουσιᾶται κατ' ἐπιρρυσίαν ἰσχυρὸς, ἄρκεῖ νὰ ἐννοήσῃ τις τὴν ἀληθεῖ ἀξίαν του διὰ νὰ συλλάβῃ πλειότερον ὄχρος πρὸς ἄμυναν· ὅταν ὅμως ὁ ἐχθρὸς ᾖναι ὁμολογουμένως ἰσχυρὸς, ὁ μὴ γινώσκων ἐπικριβῶς τὴν ἀξίαν ταύτην, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ προσβάλῃ τολμηρότερον τοῦ πρέποντος. Οὗτοι δὲ οἱ βάρβαροι εἰς μὲν τοὺς μὴ γινώσκοντας αὐτοὺς εἶναι ἐπίφοβοι πρὶν ἔλθωσιν εἰς χεῖρας, τρομεροὶ διὰ τὸ πλῆθος των, ἀφόρητοι διὰ τὰς μεγάλας κραυγὰς των· καὶ ἡ ματαία ἀνάσεις τῶν ὅπλων ἔχει καὶ αὐτὴ ἀπειλητικὸν τι. Ἀλλ' ὅμως συμπληκῶσι, δὲν φαίνονται πλεον οἱ ἴδιοι, διότι ὠρισμένην θέσιν δὲν ἔχουσιν, οὔτε κίσχυνονται ἐὰν τὴν ἐγκυκλίῳσι βιάζόμενοι. Ἡ φυγὴ καὶ ἡ ἐφοδὸς τὴν αὐτὴν ἔχουσι δι' αὐτοὺς ἀξίαν, καὶ δὲν ματαυροῦσι μῆτε ἀνδρεῖαν μῆτε ἀνανδρίαν. Μάχη ἐν τῇ ὁποίᾳ ἕκαστος εἶναι αὐτεξούσιος νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλει, δύναται νὰ παρέξῃ εὐκόλως εὐσχημον πρόφασιν πρὸς φυγὴν. Ἀσφαλέστερον νομίζουσι νὰ ἀποπειρῶνται τὴν ἐκφόσῃσιν ἡμῶν παρὰ νὰ ἔρχωνται εἰς χεῖρας· διότι ἄλλως, ὅα προετίμων τὴν μάχην παρὰ τὰς ἀπειλάς. Βλέπετε σαφῶς ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ προηγούμενα φοβήματα εἶναι πράγματι μὲν ὅλως ἀκίνδυνα, βλεπόμενα δὲ καὶ ἀκουόμενα ἐκπλήττουσιν. Ἀντισταθῆτε εἰς τὰ φοβήματα ταῦτα ἐὰν ἐπέλθωσι καθ' ὑμῶν, καὶ ὅταν ἔλθῃ

ἡ κατ'ἀλληλος στιγμὴ ὑποχωρήσατε μετὰ τάξεως καὶ εὐκοσμίας. Μετ' ὀλίγον θὰ φθάσωμεν εἰς μέρος ἀσφαλές καὶ θὰ γνωρίζετε εἰς τὸ ἐξῆς ὅτι διὰ τοὺς ὑπομείναντας τὴν πρώτην προσβολὴν, οἱ τοιοῦτοι ὄχλοι μόνον μακρόθεν κομπάζουσιν ἐπὶ τῇ ἀνδρείᾳ των καὶ ἀπειλοῦσι νὰ ἐπιτεθῶσιν· ἀλλ' ἐπίσης ἅμα δὲν ὑπάρχει πλέον κίνδυνος, ἐπιδεικνύουσι τὴν γενναιότητά των διώκοντες ταχέως καὶ σφοδρῶς τοὺς ὑποχωροῦντας.»

127. Τοιαῦτα συμβουλευσας ὁ Βρασιδᾶς ἤρχισε τὴν ὑποχώρησιν. Ἰδόντες δὲ οἱ βαρβάροι ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ μετὰ πολλῆς βοῆς καὶ θορύβου νομίζοντες ὅτι ἔφευγε καὶ ὅτι ἤρκει νὰ τὸν ρθάσωσιν ὅπως τὸν καταστρεψῶσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ πανταχοῦ ὅπου ἐπετίθεντο συνήντων τοὺς προσκόπους, καὶ ὁ Βρασιδᾶς αὐτὸς μετὰ τῶν λοχάδων ὑφίστατο τὰς ἐπιθέσεις των, ἐπειδὴ ὁ στρατὸς τοῦ Βρασιδᾶ ἀντισταθεὶς παρὰ τὴν προσδοκίαν των εἰς τὴν πρώτην ἔσθον ἡμύνατο ὅταν ἐκείνοι ἐπετίθεντο, καὶ ὑπεχώρει ὅταν ἐκείνοι ἠλύχζον· τότε οἱ πλεῖστοι τῶν βαρβάρων διέκοψαν τὴν ἐν τῇ πεδιάδι καταδίωξιν τῶν μετὰ τοῦ Βρασιδᾶ «Ελλήνων» καὶ μικρὸν μὲν μέρος αὐτῶν ἔμεινε διὰ νὰ τοὺς παρακολουθῇ καὶ τοὺς προσβάλλῃ, οἱ δὲ λοιποὶ ἔδραμον κατὰ τῶν φευγόντων Μακεδόνων καὶ ἐφόρευον ὅσους ἐπρόφθικον. Φθίσαντες δὲ πρὶν ἔλθῃ ὁ ἐχθρὸς, κατέλαβον τὴν στενὴν ἀτραπὸν ἣτις κεῖται μετὰ δύο λόφων καὶ ἣτις φέρει εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ Ἀρριβαίου, ἠξέυραντες ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη δίοδος διὰ τὸν Βρασιδᾶν· καὶ ἐνῶ οὗτος ἐπληθαίνεν εἰς τὸ δυσχερὲς ἐκεῖνο μέρος, διεσπάρησαν εἰς τὰ περίεξ διὰ νὰ τὸν περικυκλώσωσιν.

128. Ὁ Βρασιδᾶς ἐννοήσας τὸν σκοπὸν των διέταξεν ἄμέσως τοὺς μετ' αὐτῶν τριακοσίους νὰ τρέξωσιν ἀτάκτως καὶ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον πρὸς τὸν λόφον τοῦ ὀπίου ἢ κατ'ἀληψίς τῷ ἐφαίνετο εὐκολωτέρᾳ, καὶ νὰ προσπαθῇσωσι νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς βαρβάρους ὅσοι

εὐρίσκοντο ἤδη εἰς αὐτὸν πρὶν συνελθῶσι περισσότεροι. Καὶ οἱ μὲν ἐπιπεσόντες διεσκόρπισαν τοὺς ἐν τῷ λόφῳ βρεβέχρους καὶ διευκόλυναν τὴν διόδον εἰς τὸν πολὺν στρατὸν τῶν Ἑλλήνων· διότι οἱ βρέβεχροι διωχθέντες ἐκ τοῦ ὕψους τὸ ὅποιον κατεῖχον, κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου καὶ δὲν ἠθέλησαν πλέον νὰ καταδιώξωσι τοὺς Ἕλληνας νομίζοντες πλέον αὐτοὺς ὅτι ἦσαν ἤδη εἰς τὰ μεθόρια καὶ ἐκτὸς κινδύνου. Ὁ δὲ Βρασιίδας, ἅμω κατέλαβε τὰ ὕψη, ἐξηκολούθησε τὴν ὑποχώρησιν μετὰ πλειοτέρας ἀσφαλείας, καὶ αὐθημερὸν ἔφθασε πρῶτον εἰς τὴν Ἀρμισσαν, πόλιν τοῦ βασιλείου τοῦ Περδίκκου. Οἱ στρατιῶται, ὀργιζόμενοι διότι οἱ Μακεδόνες εἶχον προαναχωρήσει, ἅμω εὐρίσκον καθ' ὁδὸν τοὺς βόας τῶν ἐξευγμενους, ἧ σκευὴς τι περὶ κατὰ γῆς (ὅπως συμβαίνει συνήθως ὅταν ἡ ὑποχώρησις γίνεται ἐσπευσμένως καὶ διὰ νυκτός) τοὺς μὲν βόας ἀποξευγνύοντες κατέκοπτον, τὰ δὲ σκευὴ διήρπάζον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας δὲ ἐκείνης ὁ Περδικκὸς ἐθεώρησε τὸν Βρασιίδαν ὡς πολέμιον καὶ τοῦ λοιποῦ ἔδειξε πρὸς τοὺς Πελοποννησίους χάριν τῶν Ἀθηναίων, ἀσύνηθες μῆτος καὶ ἐνκντίον τῶν ἀναγκαίων συμφερόντων του, ἐνήργει διὰ παντός τρόπου νὰ συμφιλιωθῇ τήχιστα μὲ τοὺς μὲν καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς δέ.

129. Ἐπιτρέψας ὁ Βρασιίδας ἐκ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Τορώνην εὔρε τοὺς Ἀθηναίους ἔχοντας ἤδη τὴν Μένδην. Κρίων δὲ ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν Παλλήνην διὰ νὰ φέρῃ βοήθειαν, ἔμεινεν ἡττοχάζων εἰς τὴν Τορώνην καὶ φυλάττων αὐτήν. Διότι ἐνῶ συνέβαινον ταῦτα ἐν τῇ Λύγκῳ, οἱ Ἀθηναῖοι, οὔτινες εἶχον παροσκευασθῇ προηγουμένως, ἐξεστράτευσαν διὰ θαλάσσης κατὰ τῆς Μένδης καὶ τῆς Σκιώνης μετὰ πεντήκοντα πλοίων, ἐξ ὧν δέκα ἦσαν τῆς Χίου, καὶ χιλίων Ὀρχικῶν μισθωτῶν καὶ ἄλλων πελταστῶν ἐκ τῶν αὐτόθεν συμμάχων· Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ Νικόστρατος ὁ Αἰιτρέφους ἦσαν στρατηγοὶ αὐτῶν. Ἀναχωρήσαντες ἐκ

τῆς Ποτιδαίας ἀπεβιδάσθησαν εἰς τὸ Ποσειδώνιον καὶ ἐπροχώρησαν κατὰ τῶν Μενδαίων. Οὗτοι δὲ μετὰ τριακοσίων Σκιωναίων, ἐλθόντων εἰς βοήθειαν, καὶ τῶν Πελοποννησίων ἐπικούρων, ἐν ὅλοις ἑπτακόσιοι ὄπλῃται ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πολυδαμίδα, ἔτυχον ἐστρατοπεδευμένοι ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ λόφου ἀποτόμου. Ὁ Νικίας, ἔχων ἑκατὸν εἴκοσι Μεθωναίους ψιλοὺς καὶ ἐξήκοντα λογάδας ὀπλίτας Ἀθηναίους καὶ ὅλους τοὺς τοξότας, ἀπεπειράθη διὰ τινος ἀτραποῦ τοῦ λόφου νὰ πλησιάσῃ τοὺς ἐχθρούς· ἀλλὰ τραυματιζόμενος ὑπ' αὐτῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ παραβιάσῃ τὴν δίοδον. Ὁ δὲ Νικόστρατος, δι' ἄλλης ὁδοῦ μικροτέρας, ἀναβὰς μεθ' ὅλου τοῦ ἐπιλοίπου στρατοῦ ἐπὶ τοῦ δυσπροσίτου ἐκείνου λόφου, περιῆλθεν εἰς πλείστην ἀταξίαν καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ νικηθῇ ὅλος ὁ στρατός τῶν Ἀθηναίων· καὶ ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ἐνέδωσαν οἱ Μενδαῖοι καὶ οἱ σύμμαχοί των, ἀναχωρήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐστρατοπεδεύσαντο. Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς, οἱ Μενδαῖοι ἐπέσρεψαν εἰς τὴν πόλιν των.

130. Κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιπλεύσαντες μέχρι τῆς πρὸς τὴν Σκιωνὴν παραλίας καὶ τὸ προάστειον κατέλαβον καὶ ἐλεηλάτησαν τοὺς ἀγροὺς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ κανεὶς ἐναντίον των (διότι ὑπῆρχε στάσις εἰς τὴν πόλιν), οἱ δὲ τριακόσιοι Σκιωναῖοι ἐπέσρεψαν εἰς τὰ ἴδια κατὰ τὴν ἐπομένην νύκτα. Κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ μὲν Νικίας μετὰ ἡμῖσι τοῦ στρατοῦ προχωρῶν πρὸς τὰ μεθόρια τῶν Σκιωναίων ἐλεηλάτει τοὺς ἀγροὺς, ὁ δὲ Νικόστρατος μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος ἔφθασε πρὸ τῆς πόλεως εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶναι αἱ ἀνώτεραι πύλαι αἱ ἀγροῦσι πρὸς τὴν Ποτιδαίαν. Ὁ δὲ Πολυδαμίδας (διότι οἱ Μενδαῖοι καὶ οἱ ἐπίκουροι ἔτυχον νὰ ἦναι παρατεταγμένοι ἐντὸς τοῦ τείχους εἰς τοῦτο τὸ μέρος) παρέταξε τοὺς Μενδαίους εἰς μάχην καὶ τοὺς παρεκίνησε νὰ ἐξέλθωσιν. Ἀλλὰ ἀνθρωπὸς τις ἐκ τοῦ δήμου ἀντέστη εἰς αὐτὸν ὑπὸ πνεύματος

στρασιαστικοῦ καὶ τῷ εἶπεν ὅτι δὲν ὀα̃ ἐξέλθῃ οὔτε πρέ-
πει νὰ πολεμήσῃ. Ὁ Πολυδαμίδας τὸν λαμβάνει ἐκ τῆς
χειρὸς καὶ τὸν σύρει πρὸς ἑαυτὸν· ὁ ἄλλος ἀνθίσταται.
Τότε ὁ λαὸς μακρινῶδες λαμβάνει ἀμέσως τὰ ὅπλα, ὁρμᾷ
κατὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ ἐκείνων οἵτινες μετ' αὐ-
τῶν ἐνήργουν κατ' αὐτοῦ, καὶ προσβᾶλὼν αὐτοὺς τοὺς
τρέπει εἰς φυγὴν. Φοβηθέντες δὲ οὗτοι ἔνεκα τῆς αἰφνι-
δίας ἐκείνης ἐπιθέσεως καὶ βλέποντες τὰς πύλας ἀνοι-
γομένας εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐνόμισαν ὅτι τὸ πραξικύ-
πημα ἐγένετο μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν. Καὶ οἱ
μὲν, ὅσοι δὲν ἐφρονεύθησαν ἀμέσως, κατέφυγον εἰς τὴν
ἄκροπόλιν τὴν ὑποῖκιν κατεῖχον πρότερον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι
(διότι ὁ Νικίας εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ τῆς ἐκδρομῆς του
καὶ ἦτο πλησίον τῆς πόλεως) εἰσορμήσαντες εἰς τὴν πό-
λιν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ, ἐληληχτήσαν αὐτὴν ὡς πό-
λιν κυριευθεῖσαν ἐξ ἐφόδου καὶ οὐχὶ παρὰδοθεῖσαν διὰ
συνθήκης καὶ ἀνοίξαντες εἰς αὐτοὺς τὰς πύλας· μόλις δὲ
καὶ μετὰ βίας ἠδυνήθησαν οἱ στρατηγοὶ νὰ ἐμποδίσω-
σι τὴν σφαγὴν τῶν κατοίκων. Τοὺς διέταξαν ἀκολου-
θῶς νὰ πολιτεύωνται κατὰ τὰ ἔθιμά των καὶ νὰ δικά-
σωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τοὺς πολίτας ὅσους ἐθεώρουν ὡς αὐ-
τουργοὺς τῆς ἀποστασίας· τοὺς δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει κα-
ταφυγόντας περιέκλεισαν ἐκατέρωθεν διὰ τείχους διή-
κοντος μέχρι θαλάσσης καὶ ἀρῆκιν φρουράν. Ἀφοῦ δὲ
κατέλαβον τοιοῦτοτρόπως τὴν Μένδην, ἐπροχώρησαν ἀ-
κολούθως ἐναντίον τῆς Σκιώνης.

131. Οἱ Σκιωνῆες καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐξελθόντες
ἰδρῦθησαν ἐπὶ λόφου ἀποκρήνου πρὸ τῆς πόλεως, τὸν
ὁποῖον ἐὰν δὲν ἐκυρίευσον οἱ ἐχθροὶ ὅα̃ ἦτο ἀδύνατον νὰ
περιτειχίσωσι τὴν πόλιν. Προσέβηλον λοιπὸν οἱ Ἀθη-
ναῖοι κατὰ κράτος τὸν λόφον καὶ ἀπώθησαν μαχόμενοι
τοὺς εὐρισκομένους ἐκεῖ. Στρατοπεδευσάμενοι δὲ, ἔστη-
σαν τρύπαιον καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ περιτειχίσωσι τὴν
πόλιν. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ἐνῶ κατεγίνοντο εἰς τὴν

ἐργασίαν ταύτην, οἱ πολιορκούμενοι ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Μένδης ἐπικούροι, βιάσαντες τὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης φρουράν, ἔφθασαν διὰ νυκτός· καὶ διαφυγόντες οἱ πλεῖστοι τὸ πρὸ τῆς Σκιώνης στρατόπεδον, εἰσῆλθον εἰς αὐτήν.

132. Περιτειχιζομένης δὲ τῆς Σκιώνης, ὁ Περδίκκας, πέμψας κήρυκα πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων, ἔκαμε σύμβασιν μετὰ τοὺς Ἀθηναίους· ταύτην δὲ τὴν διαπραγματεύσιν εἶχεν ἀρχίσει ἕνεκα μίσους πρὸς τὸν Βρασίδαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐκ τῆς Λύγκου. Ὁ Λακεδαιμόνιος Ἰσχαγόρας ἔμελλε τότε νὰ φέρῃ διὰ ξηρᾶς στρατὸν εἰς τὸν Βρασίδαν· ἀλλ' ὁ Περδίκκας ἐπειδὴ ἀφ' ἐνὸς ἐβιάζετο ὑπὸ τοῦ Νικίου, συμφώνως πρὸς τὰ συνομολογηθέντα, νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀπόδειξιν τῆς πίστεώς του, καὶ ἐφ' ἑτέρου δὲν ᾔθελε νὰ εἰσέρχωνται πλέον οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὸ βασιλείον του, συνεινοήθη μετὰ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ φίλων του, οἵτινες ἦσαν πάντοτε ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων ἀνδρῶν, καὶ διεκώλυσε τὸν στρατὸν καὶ τὰς παρασκευὰς τῶν Πελοποννησίων, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἐπειράθησαν οὗτοι νὰ διέλθωσι διὰ τῆς Θεσσαλίας. Ἐν τούτοις ὁ Ἰσχαγόρας, ὁ Ἀμεινίας καὶ ὁ Ἀριστεὺς μετέβησαν αὐτοπροσώπως πρὸς τὸν Βρασίδαν πεμφθέντες παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων διὰ νὰ ἰδῶσι τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων· εἶχον δὲ μεθ' ἑαυτῶν νέους Σπαρτιάτας εἰς τοὺς ὁποίους παρὰ τὴν συνθήειαν ἔμελλε νὰ ἀνατεθῇ ἡ διοίκησις τῶν πόλεων, ἵνα μὴ ἀνατίθεται αὕτη εἰς ἀνθρώπους τυχόντας. Καὶ ὁ μὲν Κλεαρίδης ὁ Κλεωνύμου ἐγένετο ἀρχὴν τῆς Ἀμφιπόλεως, ὁ δὲ Πασιτελίδης ὁ Ἠγησάνδρου τῆς Τορώνης.

133. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Θηβαῖοι κατηδάφισαν τὸ τεῖχος τῶν Θεσπιέων κατηγορήσαντες αὐτοὺς ὡς ἀτιμίζοντας. Καὶ εἶχον μὲν πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ σχέδιον τοῦτο, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ κατέστη εὐχερε-

στέρα ἀφότου, ἐν τῇ κατὰ τῶν Ἀθηναίων μάχῃ, οἱ Θεσπιεῖς ἀπώλεσαν τὸ ἄνθος τοῦ στρατοῦ τῶν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ὡσαύτως Θέρως κατεκλύθη ὁ ἐν Ἀργεὶ ναὸς τῆς Ἥρας ὑπὸ τῆς ἱερείας Χρυσίδος ἥτις εἶχε θέσει πλησίον τῶν ἱερῶν στεφάνων λύχνον ἀνημμένον καὶ κατκλιθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, εἰς τρόπον ὥστε ἤναψαν τὰ πάντα χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ καὶ κατεφλέχθησαν. Καὶ ἡ μὲν Χρυσίς, τὴν ἰδίαν ἐκείνην νύκτα, φοβηθεῖσα τοὺς Ἀργεῖους, ἔφυγεν ἀμέσως εἰς Φλιούντα· οἱ δὲ Ἀργεῖοι, κατὰ τὸν ἐπικρατοῦντα νόμον, κατέστησαν ἄλλην ἱέρειαν ὀνομαζομένην Φακινίδα. Ὁκτὼ ἔτη καὶ ἡμισυ εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ παρόντος πολέμου μέχρι τῆς φυγῆς τῆς Χρυσίδος. Τελευτῶντος δὲ τοῦ θέρους καὶ ἡ Σκιώνη εἶχε περικτεισθῇ ἐντελῶς, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀφέντες ἐκεῖ φρουρὰν ἐπέστρεψαν μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου στρατοῦ.

134. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡσύχαζον ἕνεκα τῆς ἀνακωχῆς, οἱ δὲ Μαντινεῖς καὶ οἱ Τεγεᾶται καὶ οἱ σύμμαχοι ἐκατέρων συνεπλάκησαν εἰς τὸ Λαοδίκιον τῆς Ὀρεστίδος καὶ ἡ νίκη ὑπῆρξεν ἀμφίβολος, διότι ἕκαστος τῶν πολεμούντων, τρέψας εἰς φυγὴν τὴν ἀπέναντι αὐτοῦ ἐχθρικὴν πτέρυγα, ἔστησε τρόπαιον καὶ ἔπεμψε σκῦλα εἰς τοὺς Δελφοὺς. Τὸ ἀληθές ὅμως εἶναι ὅτι πολλοὶ ἔπεσαν ἐκατέρωθεν, ὅτι ἡ μάχη διεξήχθη μετ' ἴσης ἐπιτυχίας καὶ ὅτι ἡ νύξ διεχώρισε τοὺς μαχομένους· οὐχ ἦττον οἱ Τεγεᾶται διενυκτέρευσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἔστησαν πρῶτοι τρόπαιον, οἱ δὲ Μαντινεῖς ἀπεχώρησαν εἰς τὸν Βουκολίωνα καὶ ἔστησαν τρόπαιον βραδύτερον.

135. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος καὶ ἀρχὰς τοῦ ἔαρος ὁ Βρασιδᾶς ἔκαμιν ἀπόπειράν τινα κατὰ τῆς Ποτιδαίας. Πλησιάζας εἰς αὐτὴν διὰ νυκτὸς, ἐστήριξε κλίμακας χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσωσι· διότι καθ' ἣν στιγμὴν παρῆλθεν ὁ κωδωνίσκος, ἡ κλίμαξ ἐφηρμόσθη εἰς τὸ μέρος τὸ ὁποῖον εἶχε μείνει κενὸν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς

τοῦ στρατιώτου ὅστις ἐνεχείριζε τὸν κωδωνίσκον εἰς τὸν πλησιέστερον σκοπόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἐνόησαν πρὶν ἀναβῆναι, ἀπεσύρθη ταχέως μετὰ τοῦ στρατοῦ χωρὶς νὰ περιμείνῃ νὰ γίνῃ ἡμέρα. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσεν ὁ χειμὼν καὶ τὸ ἔννατον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τὸν ὁποῖον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Εξ. - Ιωαννίδης.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΘΟΜΙΛΟΥΜΕΝΗΝ

ΥΠΟ

Α. Γ. ΣΚΑΛΙΔΟΥ

Εκ. Λαγας.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΠΑΣΣΑΡΗ.

(Ὁδὸς Εὐριπίδου ἀριθ. 51.)

—
1873.

ΤΟΛΥΛΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΝ ΤΟΛΥΛΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΝ ΤΟΛΥΛΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΝ ΤΟΛΥΛΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΝ ΤΟΛΥΛΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΝ ΤΟΛΥΛΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΝ ΤΟΛΥΛΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΝ ΤΟΛΥΛΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΝ ΤΟΛΥΛΙΟΥ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ ΟΚΤΩ.

ΤΟΜΟΣ Β΄.

(Βιβλ. Ε—Η)

ΥΠΑΙΣΧΥΣ

ΕΡΩΤΗ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ε΄.

1. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον θέρος (¹) αἱ ἐνιαύσιοι συνθῆ-
και ἐμελλον νὰ διαλυθῶσι κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Πυθίων.
Διαρκούσης δὲ τῆς ἀνακωχῆς οἱ Ἀθηναῖοι ἐδίωξαν τοὺς
Δηλίους ἐκ τῆς Δήλου, νομίζοντες ὅτι οὗτοι ἔλαβον μέ-
ρος εἰς τὴν τελετὴν ἐνῶ ἦσαν ἀκόμῃ ἀκάθαρτοι ἀπὸ πα-
λαιόν τι ἐγκλημα, καὶ ὅτι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πα-
ραλείπει τοῦτο κατὰ τὴν κᾶθαρσιν τὴν ὁποίαν ἐμνημό-
νευσα ἀνωτέρω, ὅταν μεταφέροντες τοὺς τάφους τῶν τε-
θνεώτων ἐνόμισαν ὅτι ἐπραξαν ὀρθῶς. Καὶ οἱ μὲν Δῆλιοι
μετέβησαν εἰς τὸ Ἀτραμύτιον τῆς Ἀσίας, ὅπερ ἔδωκεν
εἰς αὐτοὺς ὁ Φαρνάκης, καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ ὅσοι ᾔ-
θελον ἐξ αὐτῶν.

2. Ὁ δὲ Κλέων πείσας τοὺς Ἀθηναίους ἐξέπλευσε
μετὰ τὴν ἀνακωχὴν εἰς τὰ μέρη τῆς Θράκης ἔχων ἐκ
μὲν τῶν Ἀθηναίων χιλίους δικασίους ὀπλίτας καὶ τρι-
ακοσίους ἵππεῖς, ἐκ δὲ τῶν συμμάχων περισσοτέρους καὶ
τριάκοντα πλοῖα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προσήγγισεν εἰς
τὴν Σκιώνην, τῆς ὁποίας διήρκει εἰσέει ἡ πολιορκία,
καὶ λαβὼν ἐκεῖθεν ὀπλίτας ἐκ τῶν φρουρῶν, κατέπλευ-
σεν εἰς τὸν λιμένα τῶν Κολορωνίων, μὴ ἀπέχοντα πο-
λὺ ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Τορωναίων· μαθὼν δὲ ἐκεῖ ὑπό-
τινων αὐτομόλων ὅτι οὔτε ὁ Βρασιδάς ἐν τῇ Τορώνῃ οὔ-

(¹) Δίκετον ἔτος τοῦ πολέμου, 422 π. X.

τε οἱ ἐν αὐτῇ ἦσαν ἀξιόμαχοι, ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ στρατοῦ διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἐπεμψε δέκα πλοῖα νὰ περιπλέωσι τὸν λιμένα. Καὶ πρῶτον ἔφθασε πλησίον τοῦ περιτειχίσματος μεθ' οὗ προσπεριέλαβε τὴν πόλιν ὁ Βρασιίδας, ὅστις θέλων νὰ περικλείσῃ τὸ προάστειον ἐντὸς, ἐρρίψε μέρος τοῦ παλαιοῦ τείχους καὶ ἐσχημάτισεν ἐκ τοῦ ὅλου μίαν πόλιν.

3. Ὁ Λακεδαιμόνιος ἄρχων Πασιτελίδας καὶ ἡ φρουρὰ ἣτις εὐρίσκετο ἐκεῖ ἔδραμον πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ περιτειχίσματος καὶ ἀντέστησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους οἵτινες ἤρχισαν τὴν ἐπίθεσιν. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἐπιέζοντο καὶ ἐπεδὴ συγχρόνως τὰ πλοῖα τὰ πεμφθέντα παρὰ τοῦ Κλέωνος περιέπλεον εἰς τὸν λιμένα, ὁ Πασιτελίδας φοβηθεὶς μήπως τὰ πλοῖα προφθάσωσι καὶ καταλάβωσι τὴν πόλιν ἐρημον οὖσαν, καὶ μήπως, ἀλισκομένου τοῦ τειχίσματος, συλληφθῇ καὶ αὐτός, ἐξῆλθε καὶ ἔδραμεν ἐσπευσμένως πρὸς τὴν πόλιν. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἦσαν εἰς τὰ πλοῖα τὸν προέλαβον καταλαβόντες τὴν Τορώνην, ὁ δὲ πεζὸς στρατός, πιέζων ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς ἐχθρούς, ἐρρίφθη εἰς τὴν πόλιν διὰ τοῦ κατεδαφισθέντος μέρους τοῦ παλαιοῦ τείχους. Καὶ τινες μὲν ἐκ τῶν Πελοποννησίων καὶ Τορωναίων ἐφόνευσαν εὐθύς ἐν τῇ συμπλοκῇ, ἄλλους δὲ συνέλαβον ζῶντας ἐν οἷς καὶ τὸν ἄρχοντα Πασιτελίδαν. Ὁ δὲ Βρασιίδας ἤρχετο μὲν πρὸς ἐσθήσειαν τῆς Τορώνης, ἀλλὰ μαθὼν καθ' ὁδὸν τὴν ἄλωσιν αὐτῆς, ἐπέστρεψε μεμακρυσμένος ὢν τεσσαράκοντα σταδίους δὲν ἡδυιήθη νὰ ρθᾷ ἐγκαίρως. Ὁ δὲ Κλέων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν δύο τρόπαια, τὸ μὲν πρὸς τὸ μέρος τοῦ λιμένος, τὸ δὲ πλησίον τοῦ προτειχίσματος, καὶ τὰς μὲν γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας τῶν Τορωναίων ἐξην-

δραπόδισαν, αὐτοὺς δὲ καὶ τοὺς Πελοποννησίους καὶ ὅ-
σους εὗρον Χαλκιδεῖς, ἐν ὅλοις ἑπτακοσίους, τοὺς ἔπεμ-
ψαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐπέστρε-
ψαν ὅταν μετέπειτα ἐγένετο συνθήκη, οἱ δὲ ἄλλοι ἀν-
τηλλάγησαν ἀνὴρ πρὸς ἄνδρα καὶ ἐκομίσθησαν ὑπὸ τῶν
Ὀλυνθίων. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἱ Βοιωτοὶ ἐκυρίευ-
σαν διὰ προδοσίας τὸ εἰς τὰ μεθόρια φρούριον τῶν Ἀθη-
ναίων Πάνακτον. Καὶ ὁ μὲν Κλέων ἐγκαταστήσας φρου-
ρὰν εἰς τὴν Τορώνην ἀνεχώρησε καὶ περιέπλεε τὸν Ἀ-
θωνα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀμφίπολιν.

4. Φαίαξ δὲ ὁ Ἐρασιστράτου, πεμφθεὶς παρὰ τῶν Ἀ-
θηναίων ὡς πρεσβευτῆς μετὰ δύο ἄλλων εἰς τὴν Ἰταλίαν
καὶ Σικελίαν, ἐξέπλευσε μετὰ δύο πλοίων περὶ τὴν αὐτὴν
ἐποχὴν. Ἀφότου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀπέλθει ἐκ τῆς Σικελίας
μετὰ τὴν σύμβασιν, οἱ Λεοντῖνοι εἶχον ἐγγράψαι πολλοὺς
ὡς πολίτας τῶν, καὶ ὁ λαὸς ἐμελέτα διανομὴν τῆς γῆς.
Ἄλλ' οἱ ἰσχυροὶ τοῦ τόπου, ἐνόησαντες τὸ σχέδιον, πρὸς-
σεκάλεσαν τοὺς Συρακουσίους καὶ ἐδίωξαν τὸν λαόν.
Καὶ οἱ μὲν ἐξορισθέντες ἐπλανῶντο ἔνθα κακεῖσε, οἱ δὲ
ἰσχυροὶ συνθηκολογήσαντες μετὰ τῶν Συρακουσίων ἐγκα-
τέλιπον τὴν πόλιν τῶν καὶ ἐρημώσαντες αὐτὴν κατόκη-
σαν ὡς πολῖται εἰς τὰς Συρακούσας. Ἀκολούθως τινὲς
ἐξ αὐτῶν, καταλιπόντες τὰς Συρακούσας ἕνεκα δυσаре-
σκείας, κατέλαβον μέρος τι τῆς πόλεως τῶν Λεοντίνων
καλούμενον Φωκέας, καὶ τὰς Βρικινίας, φρούριον τῆς
χώρας τῶν Λεοντίνων. Τότε δὲ πολλοὶ ἐκ τῶν ἐξορι-
στων τοῦ λαοῦ ἦλθον πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐνωθέντες ἐπολέ-
μουν ἐκ τῶν τειχῶν. Ταῦτα μαθόντες οἱ Ἀθηναῖοι ἔ-
πεμψαν τὸν Φαίακα μὲ τὸν σκοπὸν νὰ σώσῃ τὸν δῆ-
μιον τῶν Λεοντίνων ἀναγκάζοντες τοὺς συμμάχους τῶν

χωρῶν ἐκείνων, καὶ εἰ δυνατόν τοὺς ἄλλους Σικελιώ-
τας, νὰ ἐπιχειρήσωσι κοινὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Συ-
ρακουσῶν. Ἐλθὼν δὲ ὁ Φαίλαξ ἔπεισε τοὺς Καμαριναίους
καὶ τοὺς Ἀκραγαντίνους, ἄλλ' εὐρὼν ἀντίστασιν εἰς τὴν
Γέλαν δὲν ἐπροχώρησε πρὸς τοὺς ἄλλους, ἐννοήσας ὅτι
δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τοὺς πείσῃ. Ἐπέστρεψε λοιπὸν διὰ
τῆς χώρας τῶν Σικελῶν εἰς τὴν Κατάνην καὶ εἰσελθὼν
ἐν παρόδῳ εἰς τὰς Βρικινίαις ἐνεθάρρυνε τοὺς κατοίκους
καὶ ἀπέπλευσε.

5. Κατὰ τὸν πρὸς τὴν Σικελίαν διάπλουν του καὶ
τὴν ἐκεῖθεν ἐπιστροφὴν του προσεπάθησε νὰ ὑποχρεώσῃ
πόλεις τινὰς τῆς Ἰταλίας νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὴν συμμα-
χίαν τῶν Ἀθηναίων. Συνήντησε τοὺς Λοκροὺς τοὺς δι-
ωχθέντας ἐκ τῆς Μεσσήνης διὰ νὰ ἀποικίσωσιν ἄλλα-
χού· ἡ ἐξουσία των ἐγένετο μετὰ τὴν εἰρήνευσιν τῶν Σικε-
λιωτῶν, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μία ἐκ τῶν δύο
μερίδων αὐτίνες διήρουν τὴν Μεσσήνην εἶχε προσκαλέσει
τοὺς Λοκροὺς οἵτινες ἔπεμψαν ἀποικίαν εἰς τὴν πόλιν
ταύτην καὶ ἐγένοντο κύριοι αὐτῆς ἐπὶ τινα χρόνον. Τού-
τους λοιπὸν συναντήσας ὁ Φαίλαξ ἐνῶ διεκομίζοντο δὲν
τοὺς ἐβλάψε, διότι οἱ Λοκροὶ εἶχον συνομολογήσει δι' αὐ-
τοῦ σύμβασιν μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Τῶνόντι μόνοι αὐτοὶ
ἐκ τῶν συμμάχων, ὅτε διηλλάγησαν οἱ Σικελιώται, δὲν
ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων· ἀκόμη δὲ καὶ τό-
τε δὲν θὰ τὸ ἐπραττον ἐὰν δὲν ἐβιάζοντο ὑπὸ τοῦ πο-
λέμου πρὸς τοὺς Ἰωνεῖς καὶ τοὺς Μελαίους, ὁμόρους
καὶ ἀποίκους αὐτῶν ὄντας. Καὶ ὁ μὲν Φαίλαξ ἐπανῆλθεν
εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τινα χρόνον.

6. Ὁ δὲ Κλέων, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει ἐκ τῆς Το-
ρώνης διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀμφίπολιν, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς

Ἡϊόνος καὶ προσέβαλε τὴν Στάγειραν, ἀποικίαν τῶν Ἀνδρίων, τὴν ὁποίαν δὲν ἡδυνήθη νὰ κυριεύσῃ· κατέλαθεν ὁμως ἐξ ἐφόδου τὴν Γαληψὸν, ἀποικίαν τῶν Θασίων. Καὶ πέμψας πρέσβεις πρὸς τὸν Περδίκκην διὰ νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμμαχίας καὶ ἄλλους εἰς τὴν Θράκην πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ὀδομάντων Πολλὴν διὰ νὰ φέρῃ ὅσους ἡδύνατο περισσοτέρους μισθωτοὺς Θράκας, αὐτὸς ἡσύχαζε περιμένων εἰς τὴν Ἡϊόνα. Μαθὼν ταῦτα ὁ Βρασιδᾶς ἐστρατοπεδεύσατο καὶ αὐτὸς ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ Κερδύλιον· ἀνήκει δὲ ἡ θέσις αὕτη εἰς τοὺς Ἀργιλίους καὶ κεῖται ἐπὶ τινος ὑψώματος πέραν τοῦ ποταμοῦ, μὴ ἀπέχοντος πολὺ ἀπὸ τῆς Ἀμφιπόλεως. Ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἐφαίνοντο τὰ πάντα, εἰς τρόπον ὥστε ὁ Κλέων δὲν ἡδύνατο ἀπαρτῆρητος νὰ ὁρμήσῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὁποῖον κατεῖχεν. Ὁ Βρασιδᾶς εἶχε προῖδεῖ ὅτι ὁ ἐχθρὸς περιφρονῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν Πελοποννησίων θὰ ἐκαμνε τὸ κίνημα ἐκεῖνα καὶ θὰ ἐπροχώρει κατὰ τῆς Ἀμφιπόλεως μὲ ὅσας δυνάμεις εἶχε προχείρους. Συγχρόνως προητοίμασε χιλίους πεντακοσίους Θράκας μισθωτοὺς, προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς Ἠδῶνας, πελταστὰς καὶ ἱππεῖς, καὶ προσέθηκε χιλίους πελταστὰς Μυρκινίους καὶ Χαλκιδεῖς εἰς ἐκείνους οὔτινες ἦσαν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν· ὁλος δὲ ὁ στρατὸς οὗτος συνεποσώθη εἰς διςχιλίους ὀπλίτας καὶ τριακοσίους ἱππεῖς Ἑλλήνας. Ἐκ τούτων ὁ Βρασιδᾶς ἔμεινε εἰς τὸ Κερδύλιον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ μόνον χιλίους πεντακοσίους, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κλεαρτίδου.

7. Ὁ Κλέων ἐπὶ τινα μὲν χρόνον ἔμεινεν ἡσυχος, ἔπειτα ὁμως ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ ὅπερ περιέμενε ὁ Βρα-

σίδας· διότι οἱ στρατιῶταί του, βαρυνθέντες διὰ τὴν ἀπραξίαν καὶ ἀναλογιζόμενοι διὰ ποίου τρόπου ἔμελλε νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ, καὶ πρὸς πόσῃ ἐμπειρίᾳ καὶ τόλμῃ ἔμελλε νὰ ἀντιτάξῃ τὴν μωρίαν του καὶ τὴν ἀνανδρίαν του, ἐνθυμοῦντο συγχρόνως ὅτι τὸν εἶχον ἀκολουθήσει ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ δυσαρρεσκείας. Ὁ Κλέων, ἐννοήσας τὰ διατρέχοντα καὶ μὴ θέλων οἱ στρατιῶταί του νὰ βαρύνωνται καθήμενοι εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἤγειρε τὸ στρατόπεδόν του καὶ ἤρχισε νὰ προχωρῇ. Ἡ τακτικὴ του ἦτο ὁμοία ἐκείνης τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη εἰς Πύλον καὶ ἥτις ἔνεκα τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεώς της τῷ ἐνέπνευσε πεποίθῃσιν περὶ τῆς μεγαλοφυΐας του. Νομίζων ὅτι οὐδεὶς ἤθελεν ἐπεξέλθει διὰ νὰ τὸν προσβάλῃ, εἶπεν ὅτι μετέβαιναν εἰς τὸ ὕψος ἀπλῶς μόνον πρὸς ἐπισκόπησιν τῆς χώρας, καὶ ὅτι περιέμενε δυνάμεις μεγαλειτέρας οὐχὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑπεροχὴν του ἐν περιπτώσει συμπλοκῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ περικυκλώσῃ τὴν πόλιν καὶ κωριεύσῃ αὐτὴν διὰ τῆς βίας. Ἐλθὼν λοιπὸν καὶ σταματήσας τὸ στράτευμα ἐπὶ λόφῳ ἀποτόμου ἀπέναντι τῆς Ἀμφιπόλεως, ἐθεᾶτο τὴν λίμνην τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος καὶ τὴν θέσιν τῆς πόλεως πρὸς τὸ μέρος τῆς Θράκης, νομίζων ὅτι ἡδύνατο, ὅποταν ἤθελε, νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμαχητί. Καὶ τῶντι οὐδεὶς ἐφαίνετο ἐπὶ τοῦ τείχους μήτε ἐξήρχετο διὰ τῶν πυλῶν αἵτινες ὅλαι ἦσαν κεκλεισμέναι· διὰ τοῦτο ἐμέμφετο ἑαυτὸν ὅτι ἔσφαλε μὴ κομίσας μεθ' ἑαυτοῦ μηχανὰς διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἡδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν αὐτῆς.

8. Ὁ δὲ Βρασίδας ἄμα εἶδε κινουμένους τοὺς Ἀθηναίους, καταβὰς καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ Κερδυλλίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν. Καὶ ἔξοδον μὲν δὲν ἔκαμεν, οὐδὲ

ἀντέταξε τὸν στρατὸν τοῦ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπειδὴ ἐδυσπίσται πρὸς τὰς ἰδίας τοῦ δυνάμεις καὶ ἐνόμιζεν αὐτὰς ὑποδεεστέρας, οὐχὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν (διότι ἦσαν περίπου ἀντίπαλοι), ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀξίαν (διότι ὁ στρατὸς ὁ ἐξελθὼν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν συνέκειτο ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἀθηναίων καὶ ἐκ τῶν κρατίστων Λιμνίων καὶ Ἰμβρίων), παρεσκευάζετο ὅμως νὰ ἐπιτεθῇ διὰ στρατηγήματος πεποιοῦς ὅτι ἐὰν ἐδείκνυνεν εἰς τοὺς ἐναντίους τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸν ἄθλιον ὀπλισμὸν τῶν μεθ' αὐτοῦ, ἡ νίκη ἤθελεν εἶσθαι αὐτῷ ὀλιγώτερον εὐκολος ἢ ἐὰν ἀπέκρυπτε ταῦτα ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ των διὰ νὰ μὴ διεγείρῃ τὴν καταφρόνησίν των ἢ κατάστασις αὐτῇ. Ἐκλέξας λοιπὸν ἑκατὸν πεντήκοντα ὀπλίτας, καὶ ἀφήσας τοὺς ἄλλους εἰς τὸν Κλεαρίδαν, ἐσκόπευε νὰ ἐπιτεθῇ αἰφνιδίως κατὰ τῶν Ἀθηναίων πρὶν ἀναχωρήσωσι, διότι δὲν ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἡδύνατο καὶ αὖθις νὰ τοὺς εὕρῃ οὕτω μεμονωμένους ἐὰν ἤρχοντο αἱ βοήθειαι τὰς ὁποίας περιέμενον. Συγκαλέσας λοιπὸν ὅλους τοὺς στρατιώτας καὶ θέλων νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ σχέδιόν του, εἶπε ταῦτα.

9. «ὦ ἄνδρες Πελοποννήσιοι, ἡδυνάμην ἀπλῶς νὰ σᾶς ὑπομνήσω διὰ βραχέων ἀπὸ ποίαν χώραν ἐρχόμεθα, χώραν αἰετοτε ἐλευθέραν διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτῆς, καὶ ὅτι Δωριεῖς ὄντες μέλλομεν νὰ πολεμήσωμεν κατὰ Ἰώνων τοὺς ὁποίους τοσαύκις ἐνίκησαμεν. Ἀλλὰ θέλω νὰ σᾶς ἐξηγήσω πῶς διανοοῦμαι νὰ γίνῃ ἡ ἐπίθεσις, ἵνα μὴ ἀποθάρρυνθῇτε ὑπὸ τῆς ιδέας ὅτι ἔχω ἄδικον διακινδυνεύων ὀλίγον μόνον μέρος τῶν δυνάμεών μας. Βεβαίως, καταφρονοῦντες ἡμᾶς καὶ ἐλπίζοντες ὅτι οὐδεὶς ἤθελεν ἐξέλθει διὰ νὰ τοὺς προσβάλῃ, ἀνέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς ἐκεῖνον

τὸν λόφον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀτάκτως καὶ ἀμερίμνως ἐπισκοποῦσι τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των χώραν. Ὅταν τις βλέπῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς τοιαῦτα σφάλματα περιπίπτοντα καὶ μετρῶν τὰς ἰδίας του δυνάμεις ἐπιχειρῇ τὴν προσβολὴν οὐχὶ τόσον ἐκ τοῦ φανεροῦ καὶ ἐξ ἀντιπαράταξως, ὅσον κατὰ τὸ πρὸς τὴν παροῦσαν περίστασιν συμφέρον, ἐπιτυγχάνει συχνότατα· καλλίστης δόξης τυγχάνουσι τὰ στρατηγήματα ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων ἀπατῶν τις ὅσον δύναται τὸν ἐχθρὸν ὠφελεῖ μεγάλως τοὺς φίλους. Ἐνόσω οἱ ἐχθροὶ μένουσιν ἀπαράσκευοι καὶ θάρσυντες, καὶ σκέπτονται, ὡς νομίζω, μᾶλλον νὰ ἀπέλθωσιν ἢ νὰ μείνωσιν, ἐνόσω ἀκόμη ἡ διάνοιά των εἶναι χαλαρὰ καὶ πρὶν ἀποφασίσωσι τι σταθερὸν, ἐγὼ μὲν ἔχων τοὺς μετ' ἐμαυτοῦ καὶ προλαμβάνων αὐτοὺς εἰ δυνατόν, θὰ πέσω ὁρμαῖος εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατεύματός των· σὺ δὲ, Κλεαρίδα, ὕστερον, ὅταν μὲ ἰδῇς πιέζοντα καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πτοοῦντα αὐτοὺς, τότε, ἔχων τοὺς μετὰ σοῦ, τοὺς Ἀμφιπολίτας καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους, ἄνοιξον τὰς πύλας αἰφνιδίως, τρέξε καὶ προσπάθησον νὰ ἔλθῃς μετ' αὐτῶν εἰς χεῖρας ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον· διὰ τοῦ τρόπου τούτου μεγίστη ἐλπίς ὑπάρχει· ὅτι θὰ φοβηθῶσι, διότι οἱ νέοι ἐχθροὶ οἱ ἐρχόμενοι μετὰ τὴν πρώτην συμπλοκὴν εἶναι φοβερώτεροι τῶν παρόντων καὶ μαχομένων. Ἐσο γενναῖος ὡς πρέπει, ἐπεὶ δὲ εἶσαι Σπαρτιάτης· ὑμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, ἀκολουθήσατε αὐτὸν ἀνδρείως καὶ ἐστέ πεπεισμένοι ὅτι πρὸς τὸ καλῶς πολεμεῖν τρία τινὰ εἶναι ἀναγκαῖα τὸ θέλειν, τὸ αἰσχύνεσθαι καὶ τὸ πείθεσθαι εἰς τοὺς ἀνωτέρους. Ἐὰν σήμερον φανῇτε ἀνδρεῖοι δύνασθε καὶ τὴν ἐλευθερίαν σας νὰ ἐξασφαλίσετε καὶ σύμμαχοι

τῶν Λακεδαιμονίων νὰ κληθῇτε· ἄλλως, δοῦλοι γινόμενοι τῶν Ἀθηναίων, ἐὰν ἔχετε τὴν ἀρίστην τύχην καὶ δὲν ἀνδραποδισθῇτε ἢ θανατωθῇτε, θὰ αἰσθανθῇτε τὸν ζυγὸν πιέζοντα ὑμᾶς βαρύτερον ἢ ἄλλοτε καὶ θὰ γίνε-
τε ἐμπόδιον τῆς ἐλευθερώσεως τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Μὴ δεῖξετε λοιπὸν ἀδυναμίαν καὶ σκεφθῇτε πόσον μέγας εἶναι ὁ παρὼν ἀγὼν, ἐγὼ δὲ θὰ δείξω ὅτι οὐ μόνον συμβουλὰς ἡξεύρω νὰ δίδω εἰς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰς ἐκτελῶ ἐγὼ αὐτός.»

10. Ὁ μὲν Βρασιδᾶς ταῦτα εἰπὼν παρεσκευάσε τὰ τῆς ἐξόδου καὶ ἔθεσε τοὺς λοιποὺς στρατιώτας μετὰ τοῦ Κλεαρίδου εἰς τὰς πύλας τὰς καλουμένας Θρακίας διὰ νὰ ἐξέλθωσι μετ' αὐτόν, καθὼς εἶχον συμφωνήσει. Ἀλλ' ἐνῷ κατέβαινεν ἐκ τοῦ Κερδυλίου, καὶ ἐνῷ ἐν τῇ πόλει, ἣτις εἶναι καταφανής, ἔθυσεν ἑξῶθεν τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἐνησχολεῖτο εἰς τὰς προετοιμασίας του, τὸν εἶδον καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Κλέωνα (ὅστις τότε εἶχε προχωρήσει πρὸς ἐπισκόπησιν) ὅτι διεκρίνοντο ὅλοι οἱ στρατιῶται τῶν ἐναντίων ἐν τῇ πόλει καὶ ἐφαίνοντο ὑπὸ τὰς πύλας πολλοὶ πόδες ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἐτοιμῶν νὰ ἐξέλθωσι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέων ἀνεχώρησε καὶ βεβαιωθείς περὶ τοῦ πράγματος, δὲν ᾔθελε νὰ συνάψῃ μάχην πρὶν ἔλθωσιν οἱ ἐπίκουροι, ἀλλ' ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως νομίζων ὅτι εἶχε τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν νὰ ἀναχωρήσῃ· συγχρόνως δὲ διέταξε τὸ ἀριστερὸν κέρας νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν Ἥϊονα, τὸ μόνον ὅπερ ἦτο ἐφικτόν. Ἀλλὰ νομίζων ὅτι ἡ κίνησις αὐτῇ ἦτο πολὺ βραδεῖα, διέταξε τὴν στροφὴν τοῦ δεξιοῦ κέρατος καὶ ἀπήγαγε τὸν στρατὸν ἀποκαλύψας τὰ

πλευρά αὐτοῦ ⁽¹⁾. Τότε ὁ Βρασίδης βλέπων ὅτι ἡ στιγμή ἦτο κατάλληλος καὶ ὅτι ἐγένετο τεταραγμένη τις κίνησις ἐν τῷ στρατῷ τῶν Ἀθηναίων, λέγει εἰς τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ὅτι αἱ οἱ ἄνδρες οὗτοι δὲν μᾶς περιμένουσι· τοῦτο γίνεται καταφανές ἐκ τῆς κινήσεως τῶν δοράτων καὶ τῶν κεφαλῶν, διότι ἐκείνοι εἰς τοὺς ὁποίους συμβαίνει τοῦτο δὲν συνειθίζουσι νὰ περιμένωσι τοὺς ἐχθρούς. Ἀλλ' ἄς μοὶ ἀνοίξωσι τὰς πύλας τὰς ὁποίας εἶπα, καὶ ἄς ἐξέλθωμεν μετὰ θάρρους. » Καὶ ὁ μὲν Βρασίδης ἐξῆλθε διὰ τῶν πρὸς τὸ χαράκωμα πυλῶν καὶ διὰ τῶν πρώτων τοῦ τότε ὑπάρχοντος μακροῦ τείχους, καὶ ὤρμησε τρέχων ἀπ' εὐθείας πρὸς ἀποτομώτατον μέρος ὅπου σήμερον ὑπάρχει ἐστημένον τρόπιον· καὶ προσβαλὼν κατὰ μέσον τοὺς Ἀθηναίους, πεφοβημένους διὰ τὴν ἰδίαν των ἀταξίαν καὶ ἐκπεπληγμένους διὰ

(1) Τὸ δεξιὸν πλευρὸν τὸ μὴ προφυλασσόμενον ὑπὸ τῆς ἀσπίδος. Ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο παρατεταγμένος ἐπὶ τῶν ὕψεων τῶν ἐκτεινομένων πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀμφιπόλεως, ἔχων τὸ δεξιὸν κέρας πρὸς τὴν λίμνην Κερκινίτιδα καὶ τὸ ἀριστερὸν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν πόλιν Ἡϊόνα. Ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποχωρήσῃ ἄλλως ἢ ὅπως ἐδόθη τὸ σχέδιον κατ' ἀρχάς. Τὸ ἀριστερὸν κέρας ὤφειλε νὰ ὑποχωρήσῃ πρῶτον καὶ νὰ λάβῃ θέσιν ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ δεξιὸν νὰ ἐκτελέσῃ καὶ αὐτὸ τὴν αὐτὴν ὀπισθοβατικὴν κίνησιν. Μέχρις ὅμως ἐκείνης τῆς στιγμῆς, τὸ δεξιὸν κέρας ἔπρεπε νὰ μένῃ ἀντιπαρατεταγμένον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ νὰ κρύπτῃ τὴν ὑποχώρησιν. Ἀλλ' ἡ ἀνυπομονησία τοῦ Κλέωνος μετέβαλε τὸ συντετὸν ἐκεῖνο στρατήγημα καὶ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηναίων.

τὴν τόλμην αὐτοῦ, τρέπει αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Καὶ ὁ Κλεαρίδας, καθὼς εἶχε συμφωνηθῆ, ἐξῆλθε συγχρόνως διὰ τῶν Θωακίων πυλῶν καὶ ἐπέπεσε μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἡ αἰφνιδία καὶ ἀπροσδόκητος ἐκείνη διπλῇ ἐπίθεσις κατεθορύβησε τοὺς Ἀθηναίους· καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον αὐτῶν κέρας, τὸ πρὸς τὴν Ἠϊόνα, ὅπερ εἶχεν ἤδη προχωρήσει, διεσπάρθη ἀμέσως καὶ ἔφυγε. Καὶ ὁ Βρασίδας, ἀφήσας αὐτὸ νὰ φεύγῃ, ἐπετέθη κατὰ τοῦ δεξιῦ κέρατος· ἀλλ' ἐκεῖ ἐπληγώθη καὶ ἔπεσε χωρὶς νὰ ἐννοήσωσι τίποτε οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ πλησίον εὐρισκόμενοι τὸν ἀνήγειρον καὶ τὸν μετέφερον εἰς τὴν πόλιν. Τὸ δὲ δεξιὸν κέρας τῶν Ἀθηναίων ἀντέστη πλειότερον. Καὶ ὁ μὲν Κλέων, ὅστις οὐδὲ στιγμὴν εἶχε σκεφθῆ νὰ μείνῃ ἔφυγεν εὐθύς, ἀλλὰ καταληφθεὶς ὑπὸ πελταστοῦ Μυρκινίου ἐφονεύθη· οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ λόφου συγκεντρωθέντες πελτασταὶ ἀπέκρουσαν δις ἢ τρίς τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Κλεαρίδου καὶ δὲν ἐνέδοσαν εἰμὴ ὅταν τὸ ἵππικόν καὶ οἱ πελτασταὶ τῶν Μυρκινίων καὶ τῶν Χαλκιδῆων περικυκλώσαντες καὶ ἀκοντίζοντες ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Τοιουτοτρόπως δὲ ὅλον τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων ἔφυγε μετὰ μεγάλης δυσκολίας καὶ διεσκορπίσθη καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις διὰ τῶν ὀρέων, καὶ ὅσοι δὲν ἐφονεύθησαν ἢ ἀμέσως ἐν τῇ συμπλοκῇ ἢ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Χαλκιδικοῦ ἵππικοῦ καὶ τῶν πελταστῶν κατέφυγον εἰς τὴν Ἠϊόνα. Ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες εἶχον ἐγείρει τὸν Βρασίδα ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ οἵτινες τὸν εἶχον θέσει εἰς μέρος ἀσφαλές, τὸν μετέφερον εἰς τὴν πόλιν ἀναπνέοντα εἰσέτι. Καὶ ἔλαβε μὲν καιρὸν νὰ μάθῃ ὅτι ἐνίκησαν οἱ ὑπ' αὐτὸν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύτησε. Καὶ ὁ ἄλλος στρατὸς ἐπανελθὼν μετὰ τοῦ Κλε-

αρίδου ἐκ τῆς καταδιώξεως, καὶ τοὺς νεκροὺς ἐσκύλευσε καὶ τρόπαιον ἔστησε.

11. Μετὰ ταῦτα τὸν Βρασίδαν ὅλοι οἱ σύμμαχοι παρακολουθοῦντες ἐνοπιοὶ ἔθαψαν δημοσίᾳ ἐντὸς τῆς πόλεως εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶναι σήμερον ἡ ἀγορά· καὶ ἀκολούθως οἱ Ἀμφιπολίται περικειχίσαντες τὸ μνημεῖον αὐτοῦ προσέφερον θυσίας ὡς εἰς ἥρωα καὶ ἐψήφισαν πρὸς τιμὴν τοῦ ἀγῶνας καὶ θυσίας ἑτησίας· τῷ ἀφιέρωσαν ἐπίσης τὴν ἀποικίαν ὡς εἰς οἰκιστὴν, κατηδάφισαν τὰ οἰκοδομήματα τοῦ Ἀγνωνος, καὶ ἐξηφάνισαν πᾶν μνημεῖον δυνάμενον νὰ ἀνακαλῇ τὴν μνήμην τῆς οἰκίσεώς του, νομίζοντες ὅτι ὁ Βρασίδης ἐγένετο σωτὴρ των. Τοῦτο ἄλλως τε ἦτο φόρος προσφερόμενος εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τῶν ὁποίων ἐθεράπευον τὴν συμμαχίαν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἀθηναίων, ἐνεκα δὲ τοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μίσους των δὲν εἶχον πλεόν οὔτε τὸ αὐτὸ συμφέρον οὔτε τὴν αὐτὴν εὐχαρίστησιν νὰ τιμῶσι τὸν Ἀγωνα· ἐν τούτοις ἀπέδωσαν τοὺς νεκροὺς εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐφρονεύθησαν δὲ ἐκ μὲν τῶν Ἀθηναίων περίπου ἑξακόσιοι, ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων ἑπτὰ, διότι δὲν ἐγένετο μάχη ἐκ παρτάξεως, ἀλλ' ἀπλῆ συνάντησις καὶ προεκφόβησις. Μετὰ δὲ τὴν σύναξιν τῶν νεκρῶν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ μετὰ τοῦ Κλεαρίδου ἔμειναν διὰ νὰ τακτοποιήσωσι τὰ τῆς Ἀμφιπόλεως.

12. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους, οἱ Λακεδαιμόνιοι Ῥαμφίας, Αὐτοχαρίδας καὶ Ἐπικυδίδας ἔφερον εἰς τὰς πόλεις τῆς Θράκης ἐπικουρίαν ἐξ ἑννεακροσίων ὀπλιτῶν, καὶ φθάσαντες εἰς τὴν ἐν Τραχίνι Ἡράκλειαν ἐνήργησαν ὅσας ἐνόμιζον ἀπαραιτήτους μεταβολάς. Ἐνῷ δὲ οὗτοι ἐνδιέτριβον ἀκόμῃ ἐκεῖ, ἐγένε-

νετο ἡ μάχη τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ ἐτελείωσε τὸ θέρος.

13. Ἄμα τῇ ἀρχῇ τοῦ ἀκολούθου χειμῶνος οἱ περὶ τὸν Ῥαμφίαν ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ Πιερίου τῆς Θεσσαλίας· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Θεσσαλοὶ ἀντέστησαν εἰς τὴν διάβασίν των, καὶ ὁ Βρασίδης, πρὸς τὸν ὅποιον ἐκόμιζον τὸν στρατὸν τοῦτον, εἶχεν ἀποθάνει, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια νομίσαντες ὅτι ἡ ἀποστολὴ των καθίστατο περιττὴ μετὰ τὴν ἥτταν καὶ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ κρίνοντες ὅτι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἐξακολουθήσωσιν αὐτοὶ μόνοι τὰ σχέδια τοῦ Βρασίδου. Πρὸ πάντων ὅμως ἐπέστρεψαν διότι ἐνόησαν κατὰ τὴν ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος ἀναχώρησίν των ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκκλινον μᾶλλον πρὸς τὴν εἰρήνην.

14. Ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ῥαμφίου ἐκ τῆς Θεσσαλίας, τὰ δύο μέρη ἀπέσχον πάσης ἐχθροπραξίας καὶ ἐκκλινον πρὸς τὴν εἰρήνην· οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διότι εἶχον νικηθῇ εἰς τὸ Δῆλιον καὶ εὐθὺς μετ' ὀλίγον εἰς τὴν Ἀμφίπολιν, καὶ διότι δὲν εἶχον πλέον εἰς τὴν δυνάμιν των τὴν αὐτὴν ἐκείνην πεποίησιν ἣν εἶχον εἰς τὰς ἀρχάς ὅτε ἀπέρριπτον τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις νομίζοντες ὅτι ἡ παροῦσα εὐτυχία ἤθελε μένει σταθερά· συγχρόνως δὲ ἐφοβοῦντο μήπως οἱ σύμμαχοι, ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῶν ἀτυχημάτων τούτων, γίνωσιν ἐπιρρεπέστεροι πρὸς τὴν ἀποστασίαν, καὶ μετεμελοῦντο ἤδη διατί δὲν ἐσυμβιβάσθησαν μετὰ τὰ ἐν Πύλῳ συμβάντα, ὅτε παρουσιάσθη εὐνοϊκὴ περίστασις. Ἀφ' ἐτέρου πάλιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐβλεπον τὸν πόλεμον λαμβάνοντα τροπὴν ἐναντίαν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ἣν εἶχον νὰ καταλύσωσιν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν τὴν δυνάμιν τῶν Ἀθηναίων λεηλατοῦντες τὴν χώραν

των· ἀντὶ τούτου ὁμῶς ἔπαθον εἰς τὴν Σφακτηρίαν συμφορὰν τοιαύτην οἷαν οὐδέποτε ἐνθυμεῖτο νὰ ἔπαθεν ἡ Σπάρτη προηγουμένως· οἱ ἄγροί των ἐληστεύοντο ὑπὸ τῶν πειρατῶν τῆς Πύλου καὶ τῶν Κυθήρων· οἱ εἰλω-
τες ἡτομόλουν καὶ πάντοτε ὑπῆρχε φόβος μήπως οἱ μέ-
νοντες ἐν τῷ τόπῳ, πειθόμενοι εἰς τοὺς ἔξω, ἀποστατή-
σωσιν ὡς ἄλλοτε, ἐνεκα τῆς παρούσης περιστάσεως.
Συνέπεσεν ἐπίσης νὰ λήγῃ καὶ ἡ τριακονταετὴς συνθήκη
ἡ γενομένη μετὰ τῶν Ἀργείων, οὗτοι δὲ δὲν ἤθελον νὰ
τὴν ἀνανεώσωσιν ἐκτὸς ἐὰν τοῖς ἀπεδίδετο ἡ Κυνοῦρια·
ὥστε ἔβλεπον ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ πολεμήσωσι συγχρό-
νως καὶ κατὰ τῶν Ἀργείων καὶ κατὰ τῶν Ἀθηναίων.
Ὑπώπτειον δ' ἐπίσης ὅτι τινὲς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πό-
λεων ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἀποστατήσωσιν ὑπὲρ τῶν Ἀργεί-
ων, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

15. Ταῦτα ἀναλογιζόμενοι ἀμφότεροι ᾔσθάνοντο τὴν
ἀνάγκην συμβάσεως, πρὸ πάντων οἱ Λακεδαιμόνιοι οἴτι-
νες ἐπεθύμουν νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ
συλληφθέντας ἐξ ὧν πολλοὶ ἦσαν πρῶτιστοι Σπαρτιάται
καὶ συγγενεῖς τῶν πρωτίστων. Καὶ ἤρχισαν μὲν τὰς δι-
απραγματεύσεις εὐθὺς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτῶν,
ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι εὐτυχοῦντες οὐδόλως ἤθελον νὰ συνθη-
κολογήσωσι μὲ ἴσους ὅρους. Μετὰ δὲ τὴν ἀτυχίαν τοῦ
Δηλίου, βλέποντες αὐτοὺς οἱ Λακεδαιμόνιοι διατεθειμέ-
νους πρὸς τὴν εἰρήνην, ἔσπευσαν νὰ συνομολογήσωσι τὴν
ἐνιαυσίαν ἀνακωχὴν, διαρκούσης τῆς ὁποίας ὤφειλον νὰ
συνέρχωνται ὅπως διασκέπτωνται περὶ μακροχρονιωτέ-
ρας εἰρήνης.

16. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Ἀμφιπόλει ἦτταν τῶν Ἀ-
θηναίων καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος καὶ τοῦ Βρασί-

δου, οἵτινες τὰ μάλιστα ἠγαντιοῦντο πρὸς τὴν εἰρήνην, ὁ μὲν Βρασιδάς διὰ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ εὐτυχίαν του καὶ τὰς ἐντεῦθεν τιμὰς, ὁ δὲ Κλέων διότι ᾔξευρεν ὅτι γινομένης ἰσυχίας τὰ ἐγκλήματα τοῦ θά καθίσταντο καταφανέστερα καὶ ὀλιγώτερον θὰ ἐπιστεῦντο αἱ διαβολαὶ του, εὐρέθησαν τότε εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Σπάρτην δύο ἄνδρες φλεγόμενοι ὑπὸ ἐπιθυμίας νὰ κατέχωσι τὴν ἀρχὴν καὶ πλειότερον τῶν ἄλλων κλίνοντες πρὸς τὴν εἰρήνην, ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Πλειστοάναξ ὁ Πausaniou, καὶ Νικίας ὁ Νικηράτου εἰς τῶν εὐτυχεστάτων στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ μὲν Νικίας ᾔθελεν, ἐνόσῳ ἀκόμη δὲν ὑπέστη ἀτύχημά τι καὶ ἐτιμᾶτο, νὰ διατηρήσῃ τὴν εὐτυχίαν, νὰ ἀναπαυθῇ πλέον ἐκ τῶν κόπων του, νὰ ἀναπαύσῃ τοὺς συμπολίτας του καὶ νὰ καταλίπῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς φήμην ὅτι οὐδὲν δυστύχημα ἐπροξένησεν εἰς τὴν πολιτείαν· ἵνα ἐπιτευχθῇ ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐφρόνει ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς κινδύνους, νὰ μὴ ἐκτίθεται εἰς τὴν φορὰν τῆς τύχης ὡς πρότερον, καὶ τέλος ὅτι ἡ εἰρήνη παρέχει τὴν ἀσφάλειαν· ὁ δὲ Πλειστοάναξ ἐσκέπτετο τὰ αὐτὰ διότι οἱ ἐχθροὶ κατηγοροῦν τὴν ἀνάκλησίν του καὶ εἰς πᾶν ἀτύχημα τῶν Λακεδαιμονίων ὑπενθυμίζον εἰς αὐτοὺς ὅτι τοῦτο συνέβη ἔνεκα τῆς παρανόμου ἀνακλήσεώς του. Τὸν κατηγοροῦν ὅτι συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀριστοκλέους ἠνάγκασε τὴν Πυθίαν νὰ ἀποκριθῇ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους θεωροὺς, οἵτινες πολλὰκις ἤλθον νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον, τὰ ἐξῆς : α' Ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀνακαλέσωσιν ἐκ τῆς ξένης γῆς εἰς τὴν ἑαυτῶν τὸ σπέρμα τοῦ ἡμιθέου υἱοῦ τοῦ Διός, εἰδεμὴ ᾔθε-

λον καλλιεργήσει τὴν γῆν δι' ἀργυρᾶς δικέλλης (¹)». Ὁ Πλειστοάναξ οὗτος εἶχεν ἐξορισθῆ ἄλλοτε ἐπὶ τῇ ὑποψίᾳ ὅτι εἶχε δωροδοκηθῆ καὶ ἐκκενώσει τὴν Ἀττικὴν καταφυγὼν δὲ εἰς τὸ Λύκαιον ὄρος τῆς Ἀρκαδίας κατόκει διὰ τὸν φόβον τῶν Λακεδαιμονίων εἰς οἰκίαν συγκοινωνοῦσαν κατὰ τὸ ἡμῖς μετὰ τοῦ τότε ἱεροῦ τοῦ Διός. Μετὰ δεκαεννέα δὲ ἔτη, συμφώνως μὲ τὸν χρησμόν, ἀνεκλήθη τέλος ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἵτινες ἐπανηγύρισαν τὴν καθόδον του διὰ τῶν αὐτῶν χορῶν καὶ θυσιῶν τὰς ὁποίας ἔκαμον ὅτε κατὰ πρῶτον ἔκτισαν τὴν Λακεδαίμονα καὶ ἐγκατέστησαν τοὺς πρῶτους αὐτῶν βασιλεῖς.

17. Λυπούμενος διὰ τὰς ὕβρεις ταύτας καὶ νομίζων ὅτι ἀποκαθισταμένης τῆς εἰρήνης καὶ ἐλευθερουμένων τῶν αἰχμαλώτων οἱ ἐχθροὶ του θὰ ἔπαυον κατηγοροῦντες αὐτόν, ἐνῶ πολέμῳ ὑπάρχοντος ἀναγκαίως οἱ ἀρχηγοὶ συκοφαντοῦνται ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, ἐπεθύμει διακαῶς τὴν σύμβασιν. Καθ' ὅλον ἐκείνον τὸν χειμῶνα καὶ πρὸς τὸ ἕα αἱ συνεντεύξεις ἐξηκολούθουν. Συγχρόνως οἱ Λακεδαιμόνιοι, διὰ νὰ καταστήσωσι τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον εὐδιαλλάκτους, ἠπειλήσαν πολεμικὰς παρασκευὰς καὶ διέσπειρον ἀνά τὰς πόλεις τὴν φήμην ὅτι ἔμελλον νὰ ἐγείρωσι φρούρια ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰς συνεδριάσεις ταύτας πολλαὶ ἀξιώσεις προετάθησαν ἐκατέρωθεν, συνεφώνησαν νὰ ποιήσωσιν εἰρήνην ἀφοῦ ἕκαστον μέρος ἀποδώσῃ ὅσα κατέκτησε καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ κρατήσωσι τὴν Νίσαιαν (διότι ἀπαιτησάντων

(¹) Δηλαδή ἕνεκα ἀφορίας θὰ ἡγόραζον τὸν σίτον δι' ὑπερβολικοῦ ἀργυρίου.

τῶν Ἀθηναίων τὴν ἀπόδοσιν τῶν Πλαταιῶν οἱ Θηβαῖοι ἀπεκρίθησαν ὅτι ἡ Πλάταια παρεδόθη οὐχὶ διὰ τῆς εἰας ἀλλ' οἰκίσῃ βουλῇσι τῶν κατοίκων οἵτινες δὲν ἐπροδόθησαν· τούτου ἕνεκα λοιπὸν ἀνταπήντησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι κατεῖχον τὴν Νίσαιαν διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου· τότε δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι συνεκάλεσαν τοὺς ἐκυτῶν συμμάχους καὶ ὅλοι, πλὴν τῶν Κορινθίων, τῶν Ἠλείων καὶ τῶν Μεγαρέων (διότι εἰς αὐτοὺς δὲν ἤρεσκον τὰ πραττόμενα) ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ κατὰ συνέπειαν δι' ἀμοιβαίων σπονδῶν καὶ ὅρκων μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἐγένετο ἡ ἐξῆς συνθήκη.

18. «Οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι εἰρήνην ἐποιήσαντο ὑπὸ τοὺς ἀκολουθοῦντας ὅρους τῶν ὁποίων ἐκάστη πόλις ὠρκίσθη τὴν τήρησιν. Ἐκαστος θέλει εἶσθαι ἐλεύθερος κατὰ τὰ πάτρια νὰ θύῃ εἰς τὰ κοινὰ ἱερά, νὰ μεταβαίνει εἰς αὐτὰ, νὰ ἐρωτᾷ τὰ μαντεῖα καὶ νὰ πέμπῃ θεωροὺς διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης χωρὶς νὰ φοβῇται τίποτε. Τὸ ἱερόν καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος καὶ οἱ Δελφοὶ νὰ ᾖναι αὐτόνομοι, ἀφορολόγητοι καὶ νὰ κρίνωνται παρὰ τῶν ἰδίων τῶν δικαστηρίων κατὰ τὰ πάτρια. Ἡ εἰρήνη θέλει διαρκέσει πεντήκοντα ἔτη, ἄνευ δόλου καὶ βλάβης, κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων ἀφ' ἑνὸς, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων τῶν Λακεδαιμονίων ἀφ' ἑτέρου. Ἀπαγορεύεται πᾶσα ἐχθροπραξία δι' οἵουδήποτε μέσου ἢ τρόπου ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων, καθὼς καὶ ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων. Ἐὰν

δὲ προκύψῃ μεταξύ των διαφορά τις, νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τοὺς ἔρκους καὶ νὰ συμμορφῶνται μὲ τὰς γενησομένης συνθήκας. Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν Ἀμφίπολιν, οἱ κάτοικοι δὲ τῶν πόλεων τὰς ὁποίας θὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἀπέλθωσιν ἐὰν θέλωσι λαμβάνοντες μεθ' ἑαυτῶν τὰ πράγματα τῶν. Αἱ πόλεις αὗται θὰ κυβερνῶνται διὰ τῶν ἰδίων των νόμων, πληρόνουςαι τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀριστείδου ταχθέντα φόρον. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους των νὰ φέρωσιν ὕπλα ἐναντίον τῶν πόλεων τούτων ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὰς βλάψωσιν, ἐὰν ἐξακολουθήσωσι πληρόνουςαι τὸν εἰρημένον φόρον μετὰ τὴν συνθήκην. Αἱ πόλεις αὗται εἰσὶν ἡ Ἀργίλος, ἡ Στάγειρις, ἡ Ἀκανθος, ἡ Σκῶλας, ἡ Ὀλύνθος, ἡ Σπάρτωλος. Νὰ μὴ συμμάχῃωσιν αὗται μήτε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων μήτε μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἐὰν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι τὰς πείσωσιν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς νὰ τὰς ἔχωσιν ὡς συμμάχους. Δύνανται οἱ Μηκυβερναῖοι, οἱ Σαναῖοι καὶ οἱ Σιγγαῖοι νὰ κατοικῶσι τὰς ἰδίας των πόλεις, καθὼς οἱ Ὀλύνθιοι καὶ οἱ Ἀκάνθιοι. Νὰ ἀποδώσωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι τὸ Πάνακτον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, νὰ ἀποδώσωσι δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τὸ Κορυφάσιον, τὰ Κύθηρα, τὴν Μεθώνην, τὸν Πτελεὸν καὶ τὴν Ἀταλάντην. Νὰ ἀποδώσωσιν ἐπίσης ὅλους τοὺς Λακεδαιμονίους ὅσοι εὕρισκονται εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀθηνῶν ἢ οἰουδὴποτε ἄλλου τόπου ὑπαγομένου εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων. Νὰ ἀφίξωσιν ἐλεύθερους τοὺς ἐν τῇ Σκιῶνῃ πολιορκουμένους Πελοποννησίους, καὶ ὅλους

τούς ἄλλους συμμάχους τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς εὐρισκομένους ἐν τῇ Σκιῶνῃ, καὶ ἄλλους ὅσους εἶχε διαβιβάσει ὁ Βρασιίδας, καὶ τέλος ὅλους τοὺς συμμάχους τῶν Λακεδαιμονίων οἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀθηνῶν ἢ εἰς οἰονδήποτε ἄλλο μέρος ὑπαγόμενον εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων. Νὰ ἀποδώσῃ δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ὁμοίως ὅσους ἔχουσιν Ἀθηναίους καὶ συμμάχους. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἀποφασίσωσιν ὅ,τι θέλουσι περὶ τῆς Σκιῶνῃς, τῆς Τορῶνῃς καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑποχρεοῦνται νὰ δώσωσιν ὄρκον πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ πρὸς ἕκαστον τῶν συμμάχων κεχωρισμένως. Ἐκατέρωθεν θέλει δοθῇ ὁ ἐπιχώριος καὶ μέγιστος ὄρκος ἐκάστης πόλεως· ὁ τύπος δὲ τοῦ ὄρκου τούτου θέλει εἶσθαι ὁ ἐξῆς: «Θά ἐμμείνω πιστὸς εἰς τὰς συνθήκας καὶ τὰς σπονδὰς ταύτας ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ καὶ ἄνευ οὐδενὸς δόλου.» Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι τῶν ὑποχρεοῦνται νὰ ὁμόσωσι τὸν αὐτὸν ὄρκον ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων· ὁ ὄρκος αὗτος θέλει ἀνανεοῦσθαι κατ' ἔτος παρ' ἀμφοτέρων καὶ θέλει χαράχθῃ ἐπὶ στηλῶν τεθησομένων ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ, ἐν τοῖς Δελφοῖς, ἐν τῷ Ἰσθμῷ, ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῷ Ἀμυκλαίῳ τῆς Λακεδαιμόνος. Ἐὰν λησμονηθῇ τι παρὰ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέρους, ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ τροποποιήσωσι τὰς συνθήκας ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἀφοῦ προηγουμένως συμφωνήσωσι μετὰ τῶν αὐτῶν.»

19. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐγένετο τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς τελευταίας δεκάδος τοῦ μηνὸς Ἀρτεμισίου, ἐφορευόντος ἐν Σπάρτῃ τοῦ Πλειστόλλα, ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις

τὴν ἑκτὴν ἡμέραν τῆς τελευταίας δεκάδος τοῦ μηνὸς Ἑλαφθβολιῶνος ἐπὶ ἀρχοντος Ἀλκαίου. Ὁμοσαν δὲ καὶ ἔκαμον σπονδὰς οἱ ἀκόλουθοι· ἐκ μὲν τῶν Λακεδαιμονίων [ὁ Πλειστοάναξ, ὁ Ἄγις,] ὁ Πλειστόλας, ὁ Δαμάγητος, ὁ Χίωνις, ὁ Μεταγένης, ὁ Ἀκανθος, ὁ Δάϊθος, ὁ Ἰσχαγόρας, ὁ Φιλοχαρίδας, ὁ Ζευξίδας, ὁ Ἀντιππος, ὁ Τέλλις, ὁ Ἀλκινίδας, ὁ Ἐμπεδίας, ὁ Μηνᾶς καὶ ὁ Λάφιλος· ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων ὁ Λάμπων, ὁ Ἰσθμιόνικος, ὁ Νικίας, ὁ Δάχης, ὁ Εὐθύδημος, ὁ Προκλῆς, ὁ Πυθόδωρος, ὁ Ἀγνων, ὁ Μυρτίλος, ὁ Θρασυκλῆς, ὁ Θεαγένης, ὁ Ἀριστοκράτης, ὁ Ἰώλκιος, ὁ Τιμοκράτης, ὁ Λέων, ὁ Λάμαχος καὶ ὁ Δημοσθένης.

20. Ἡ εἰρήνη αὕτη ἐκλείσθη τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος καὶ ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, ἀμέσως μετὰ τὰ ἐν τῇ πόλει τελούμενα Διονύσια, δέκα ὁλοκλήρων παρελθόντων ἐτῶν καὶ τινων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβολῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου τούτου. Διὰ τὰ πεισθῆναι δὲ τις περὶ τούτου, ἃς παρατηρήσῃ τὴν χρονολογικὴν τάξιν καὶ ἃς μὴ βασισθῇ κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ἀπαριθμῆσιν τῶν ἀρχόντων ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς πόλεως ἢ τῶν τιμητικῶν ὀνομάτων ἅτινα δηλοῦσι τὰ παρελθόντα συμβεβηκότα, διότι ἡ τελευταία αὕτη μέθοδος δὲν εἶναι ἀκριβοῦς καὶ δὲν φανερόν· εἰς γὰρ γεγονός τι συνέβη κατὰ τὴν ἀρχὴν, κατὰ τὸ μέσον ἢ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐξασκήσεως τῶν ῥηθέντων ἀξιωματίων, ἀλλ' ἃς ἀριθμῆσῃ, ὡς ἔπραξα ἐγὼ, κατὰ θέρη καὶ κατὰ χειμῶνας, καὶ θὰ εὕρῃ ἐν τῇ ἀπαριθμίσει τῶν δύο τούτων ὥρων τοῦ ἔτους αἵτινες ὁμοῦ ἀπαρτίζουσι τὸν ἐνιαυτὸν, ὅτι ὁ πρῶτος οὗτος πόλεμος διήρκεσε δέκα θέρη καὶ ἵσους χειμῶνας.

21. Οἱ Λακεδαιμόνιοι (οἵτινες ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τοῦ

λαχνοῦ νὰ ἀποδώσωσι πρῶτοι ὅσα εἶχον) ἤλευθέρωσαν ἀμέσως ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἐπερψαν εὐθὺς πρέσβεις εἰς τὰς πόλεις τῆς Θράκης, τὸν Μηνῆν καὶ τὸν Φιλοχαρίδαν, διατάττοντες τὸν μὲν Κλεαρίδαν νὰ ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν Ἀμφίπολιν, τοὺς δὲ ἄλλους νὰ δεχθῶσι τὴν εἰρήνην καθὼς εἶχε συμφωνηθῇ μεταξὺ τῶν. Ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ τὴν ἐδέχθησαν, νομίζοντες ὅτι δὲν ἦτο συμφέρουσα, οὔτε ὁ Κλεαρίδας παρέδωκε τὴν πόλιν χαρίζομενος εἰς τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ λέγων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ τὴν παραδώσωσιν. Ἐλθὼν δὲ ἐσπευσμένως μετὰ Χαλκιδέων πρέσβεων εἰς τὴν Λακεδαιμόνα διὰ νὰ ἀπολογηθῇ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ Ἰσχαγόρας ἤθελε τὸν κατηγορήσῃ ἐπὶ ἀπειθείᾳ, καὶ συγχρόνως θέλων νὰ μάθῃ ἐάν ἦτο δυνατόν νὰ μεταβληθῇ ἡ συνθήκη, καὶ εὐρὼν τὴν συνθήκην ταύτην ἐπεσφραγισμένην, αὐτὸς μὲν ἀνεχώρησεν ἀμέσως πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἵτινες τὸν διέταξαν ῥητῶς νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐξαγάγῃ ὅλους τοὺς Πελοποννησίους ὅσοι ἦσαν ἐντός.

22. Εὐρίσκομένων δὲ τῶν συμμάχων συνθηροισμένων εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, οἱ Λακεδαιμόνιοι προσεκάλεσαν τοὺς μὴ δεχθέντας τὴν συνθήκην νὰ τὴν δεχθῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς. Οὗτοι ὅμως ὑπὸ τὴν αὐτὴν πρόφασιν ὑπὸ τὴν ὁποίαν εἶχον ἀπορρίψει τὴν συνθήκην κατὰ τὴν πρώτην φοράν, ἀπεκρίθησαν καὶ τώρα ὅτι δὲν τὴν ἐδέχοντο ἐάν δὲν ἐγίνετο ὑπὸ ὅρους δικαιοτέρους. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐνέδιδον εἰς τὰς προτροπὰς τῶν Λακεδαιμονίων, οὗτοι τοὺς διέλυσαν καὶ ἔκαμον συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων πεπεισμένοι ὅτι οἱ Ἀργεῖοι δὲν θὰ ἀνένεουν τὰς μετ' αὐτῶν σπονδὰς, ἀφοῦ ἡρνήθησαν τοῦτο προηγουμένως.

νως ὅταν ὁ Ἀμπελίδας καὶ ὁ Δίχας εἶχον μεταβῇ πρὸς αὐτοὺς νομίζοντες ὅτι ἄνευ τῶν Ἀθηναίων οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἤθελον εἰσθαι ἐπίφοβοι καὶ ὅτι οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἤθελον μείνει ἡσυχάζοντες, διότι ἐάν ἡδύναντο, θὰ ἐτάσσοντο μὲ τοὺς Ἀργεῖους ('). Εὕρισκομένων λοιπὸν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα πρέσβειων τῶν Ἀθηναίων, ἤλθον μετ' αὐτῶν εἰς διαπραγματεύσεις καὶ συνεφώνησαν μεθ' ὅρων τὴν ἀκόλουθον συμμαχίαν.

23. αΟἱ Λακεδαιμόνιοι ἔσονται σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη ὑπὸ τοὺς ἀκολουθοῦς ὅρους. Ἐάν ἐχθρὸς τις ἤθελεν εἰσελθεῖ εἰς τὴν χώραν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ θελήσῃ νὰ βλάβῃ τοὺς Λακεδαιμονίους, οἱ Ἀθηναῖοι ὀφείλουσι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους μὲ πᾶν ὅτιδήποτε μέσον ἤθελον νομίσαι συντελεστικώτερον. Ἐάν δὲ ὁ ἐχθρὸς ἀναχωρήσῃ ἀποῦ λεηλατήσῃ τὴν χώραν, τότε ἡ πόλις τοῦ ἐχθροῦ τούτου νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων ὡς πολεμία, νὰ πολεμηθῇ ὑπ' ἀμφοτέρων καὶ νὰ καταστραφῇ ἀπὸ κοινοῦ. Οἱ ὅροι οὗτοι θέλουσι τηρηθῇ μετὰ δικαιοσύνης, μετὰ προθυμίας καὶ ἄνευ δόλου. Ἐάν δὲ ἐπαναστατήσωσιν οἱ Εἰλωτες, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ βοηθήσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους παντὶ σθένει καὶ δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων. Τοὺς ὅρους τούτους θέλουσιν ὁμοσεῖ ἐκατέρωθεν ἐκεῖνοι οἵτινες ὥμοσαν καὶ τὰς προηγούμενας σπονδάς. Θέλουσι δὲ ἀνανεοῦνται κατ' ἔτος οἱ ὅροι οὗ.

(') Μολονότι ὅλα τὰ καίμενα ἔχουσιν «Ἀθηναίους» μολταῦν προτιμῶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Βετὰν ὅστις λέγει «Ἀργεῖους», διότι εἶναι ἀκατάληπτος ἡ γενικὴ αὕτη κλίσις τῶν Πελοποννησίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Πράξατε τὸ τέλος § 14.

ται, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι θὰ μεταβαίνωσι κατὰ τὰ Διοσύσια εἰς τὰς Ἀθήνας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Λακεδαίμονα κατὰ τὰ Τακίνθια. Ἀμφότεροι ὀφείλουσι νὰ στήσωσιν ἀνὰ μίαν στήλην, τὴν μὲν εἰς τὴν Λακεδαίμονα πλησίον τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, τὴν δὲ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν πλησίον τῆς Ἀθηᾶς. Ἐὰν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νομίσωσιν ὅτι πρέπει νὰ πρσθῶσιν ἢ νὰ ἀφαιρέσωσι τι ἀπὸ τὴν παροῦσαν συνθήκην, δύνανται νὰ πράξωσι τοῦτο, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἡ συγκατάθεσις ἀμφοτέρων.»

24. Τὸν ὄρκον τοῦτον ὤμωσαν ἐκ μὲν τῶν Λακεδαιμόνιον οἱ ἐξῆς· Πλειστοάναξ, Ἄγις, Πλειστόλας, Δαμάγητος, Χίονις, Μεταγένης, Ἀκκνθος, Δάϊθος, Ἰσχαγόρας, Φιλοχαρίδας, Ζευξίδας, Ἀντιππος, Ἀλκινάδας, Τέλλις, Ἐμπεδίας, Μηνᾶς, Δάφιλος· ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων οἱ ἐξῆς· Λάμπων, Ἰσθμίωνικος, Λάχης, Νικίας, Εὐθύδημος, Προκλῆς, Πυθόδωρος, Ἀγνων, Μυρτίλος, Θρασυκλῆς, Θεαγένης, Ἀριστοκράτης, Ἰώλκιος, Τιμοκράτης, Λέων, Λάμαχος, Δημοσθένης. Ἡ συμμαχία αὕτη ἐγένετο ὅχι πολὺ μετὰ τὰς κοινὰς σπονδὰς, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέδωσαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τοὺς αἰχμαλώτους τῆς νήσου καὶ τὸ θέρος τοῦ ἐνδεκάτου ἔτους ἤρχισεν (¹). Ἐνταῦθα δὲ περαιούται ἡ διήγησις τοῦ πρώτου πολέμου ὅστις διήρκεσε δέκα ἔτη ἄνευ διακοπῆς.

25. Μετὰ τὰς σπονδὰς καὶ τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων αἵτινες ἐγένοντο μετὰ τὸν δεκαετῆ πόλεμον ἐπὶ Πλειστόλα μὲν ἐν Λακεδαίμονι

(¹) 424 π. Χ.

εφόρου, ἐπὶ Ἀλκαίου δὲ ἄρχοντος ἐν Ἀθήναις, ἐγένετο εἰρήνη μετὰ τῶν πόλεων ὅσαι εἶχον δεχθῇ τὰς συμφωνίας ταύτας· ἀλλ' οἱ Κορίνθιοι καὶ τινες ἄλλαι πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἠθέλησαν νὰ ἀνατρέψωσι τὰ πεπραγμένα καὶ εὐθὺς ἀνεφύησαν νέαι δυσχέρειαι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων. Συγχρόνως δὲ, προΐοντος τοῦ χρόνου, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐγένοντο ὑποπτοὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καθότι δὲν ἐξετέλουν τινὰ ἐκ τῶν συμπεφωνημένων. Καὶ ἐπὶ ἑξ μὲν ἔτη καὶ μῆνας δέκα ἀπέσχον ἀμφοτέρω παύσης κατὰ τῆς γῶρας ἀλλήλων ἐκστρατείας, διαρκούσης ὅμως τῆς ἀβεβασίας ταύτης ἀνακωχῆς ἐβλαπτον ἐξωθεν ἀλλήλους τὰ μάλιστα, μέχρι οὗ τέλος ἠναγκάσθησαν νὰ λύσωσι τὰς μετὰ τὰ δέκα ἔτη τοῦ πολέμου σπονδὰς, καὶ νὰ ἀρχίσωσιν ἐκ νέου πόλεμον φανερόν.

26. Ὁ αὐτὸς Θουκυδίδης ὁ Ἀθηναῖος ἔγραψε καὶ τὰ συμβάντα ταῦτα κατὰ τὴν τάξιν καθ' ἣν ἐγένετο ἕκαστον, κατὰ θέρη καὶ κατὰ χειμῶνας, μέχρι οὗ καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων κατέλυσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὸν Πειραιᾶ κατέλαβον. Μέχρι δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ πόλεμος διήρκεσεν εἰκοσιεπτὰ ὅλα ἔτη. Ὁ μὴ παραδεχόμενος ὡς πόλεμον τὸ διάστημα τῆς ἀνακωχῆς δὲν κρίνει ἀληθῶς καὶ δικαίως, διότι ἀρκεῖ νὰ θεωρήσῃ τὰ πράγματα ὅπως ἐξετέθησαν καὶ θὰ εὔρῃ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὀνομασθῇ εἰρήνη ἢ κατάστασις ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ οὔτε ἔδωσαν οὔτε ἔλαβον ὅσα συμφώνησαν, καὶ ἐκτὸς τούτου κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Μαντινείας καὶ τῆς Ἐπιδάουρου, καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις διηγήρησαν παράπονα ἐκατέρωθεν. Οἱ σύμμαχοι τῆς

Θράκης ἦσαν οὐχ ἥττον ἐχθροὶ, καὶ οἱ Βοιωτοὶ δὲν ὑπεσχέθησαν εἰμὴ δεκαήμερον ἀνακωχὴν. Ὡστε ἐὰν ἐνώση τις ὁμοῦ τὸν πρῶτον δεκαετῇ πόλεμον, τὴν μετ' αὐτὸν ἀμφίβολον ἀνακωχὴν καὶ τὸν μετέπειτα πόλεμον, εὐρίσκει, ὑπολογίζων τὴν τάξιν τῶν ἐποχῶν, ὅτι τὰ ἔτη εἶναι τοσαῦτα ὅσα ἀνέφερα καὶ τινες ἡμέραι προσέτι, καὶ δι' ἐκείνους οἵτινες θέλουσι νὰ θεβαιώσωσι τὸ μέλλον διὰ χρησμῶν, ἢ θεβαιώσις αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐπαληθεύσασα· διότι ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε ὅτι, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου μέχρι τοῦ τέλους αὐτοῦ, πολλοὶ προεῖπον ὅτι ἐμελλε νὰ διαρκέσῃ τρίς ἑννέα ἔτη. Ἐπέζησα δὲ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, ἔχων πλήρεις τὰς διανοητικὰς μου δυνάμεις καὶ προσέχων νὰ μαθάνω ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν. Συνέβη δὲ νὰ ζῶ ἐξόριστος ἐκ τῆς πατρίδος μου ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη μετὰ τὴν εἰς Ἀμφίπολιν στρατηγίαν μου· καὶ ἐπειδὴ παρευρέθην εἰς τὰ συμβάντα ἀφοπτέρων, πρὸ πάντων εἰς ὅσα συνέβησαν παρὰ τοῖς Πελοποννησίοις ἕνεκα τῆς ἐξορίας μου, ἐγνώρισα μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης ἡσυχίας τὴν ἀληθῆ κατὰστασιν τῶν πραγμάτων. Θέλω λοιπὸν ἀναφέρει τὰ συμβάντα ἅτινα διεδέχθησαν τὸν πρῶτον δεκαετῇ πόλεμον, τὴν διάλυσιν τῆς ἀνακωχῆς καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν.

27. Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῶν πεντηκονταετῶν σπονδῶν καὶ τὴν μετέπειτα συμμαχίαν, οἱ πρέσβεις τῆς Πελοποννήσου, οἱ ἐλθόντες ἐπίτηδες εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, ἀνεχώρησαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Οἱ Κορίνθιοι ὁμῶς μετέβησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ Ἄργος καὶ συνομιλήσαντες μετὰ τινων τῶν ἐν τέλει παρέστησαν εἰς αὐτοὺς ὅτι, ἀφοῦ οἱ Λακεδαιμόνιοι συνομολόγησαν εἰρήνην καὶ συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων οἵτινες πρότερον ἦσαν

ἀμείλικτοι ἐχθροὶ τῶν, οὐχὶ ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλ' ἐπὶ καταδουλώσει τῆς Πελοποννήσου, καθῆκον εἶχον οἱ Ἀργεῖοι νὰ σκερθῶσι πῶς νὰ σώσωσι τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ ψηφίσωσιν ὥστε πᾶσα πόλις ἑλληνίς ἥτις εἶναι αὐτόνομος καὶ ἀπολαύει ἴσων δικαιωμάτων νὰ δύναται ἐλευθέρως νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Ἀργείων καὶ νὰ συνομολογήσῃ ἀμοιβαίαν βοήθειαν· νὰ ἐκλέξωσι δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὀλίγους ἄνδρας ἔχοντας ἀπόλυτον ἐξουσίαν καὶ νὰ μὴ συνδιαλέγωνται μετὰ τοῦ δήμου ἵνα μὴ φωραθῶσιν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἱ μὴ πείθοντες τὸ πλῆθος. Προέθηκαν δὲ ὅτι ὑπὸ μίσους ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων πολλαὶ πόλεις ἤθελον εἰσελθεῖν εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην. Καὶ οἱ μὲν Κορίνθιοι ταῦτα συμβουλευσάντες ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

28. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἀκούσαντες ἀνεκοίνωσαν τὰ λεχθέντα εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἰς τὸν δῆμον. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ ἐκλέξωσι δώδεκα πολίτας μετὰ τῶν ὁποίων ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἠδύναντο νὰ κάμωσι συμμαχίαν ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ συνθηκολογήσωσιν εἰμὴ ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ δήμου. Τὰ μέτρα ταῦτα παρεδέχθησαν οἱ Ἀργεῖοι τοσοῦτω μᾶλλον προθύμως ὅσῳ ἔβλεπον ὅτι δὲν ἐμελλε νὰ βραδύνῃ ὁ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων πόλεμος (διότι ἡ συνθήκη τὴν ὁποίαν εἶχον με' αὐτοὺς ἐπλησίαζε νὰ λήξῃ) καὶ συγχρόνως διότι ἤλπιζον νὰ ἡγεμονεύσωσι τῆς Πελοποννήσου. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ Λακεδαιμὼν πολλὰς ὕβρεις ἤκουσε καὶ ἐξουδενώσεις διὰ τὰς ταλαιπωρίας τὰς ὁποίας ἔπαθον οἱ Ἕλληνες, ἐνῶ ἐξ ἐναντίας οἱ Ἀργεῖοι ἦσαν ἀκμαϊότατοι διότι δὲν συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ

μᾶλλον μένοντες φίλοι ἀμφοτέρων ἔδρεψαν τοὺς καρποὺς τῆς σὺνδετερότητος ταύτης. Οἱ μὲν Ἀργεῖοι λοιπὸν ἐδέχθησαν τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν συμμαχίαν των ἐκείνους ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὅσοι ἠθέλησαν νὰ συμμετάσχωσιν αὐτῆς.

29. Οἱ δὲ Μαντινεῖς καὶ οἱ σύμμαχοί των, φοβούμενοι τοὺς Λακεδαιμονίους, εἰσῆλθον πρῶτοι εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην. Ὑποδουλῶσαντες, ἐνὸς αὖ ἀκόμῃ διήρκει ὁ κατὰ τῶν Ἀθηναίων πόλεμος, μέρος τι τῆς Ἀρκαδίας ὑπήκουον τῶν Λακεδαιμονίων, ἐσκέπτοντο ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι μὴ ἔχοντες πλέον ἐνασχόλησιν δὲν θὰ παρέβλεπον τὴν κατάληψιν ἐκείνην. Διὰ τοῦτο ἄσμενοι ἀπετάθησαν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους ὡς πρὸς πόλιν μεγάλην, πάντοτε ἐχθρὰν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ δημοκρατουμένην ὡς αὐτοί. Ἀποστατησάντων δὲ τῶν Μαντινέων, ἡ ἄλλη Πελοπόννησος ἐθορύβησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμά των, νομίσασα ὅτι οἱ Μαντινεῖς, μεταβιβάλλοντες συμμαχοὺς, εἶχον λόγους ἰσχυροτέρους· καὶ συγχρόνως ἡγανάκει διὰ πολλοὺς λόγους, καὶ μεταξὺ ἄλλων διότι ἐν ταῖς Ἀττικαῖς σπονδαῖς ἐγράφη ὅτι ἦτο ἐπιτετραμμένον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους νὰ προσθέσωσιν ἢ νὰ ἀφαιρέσωσιν ὅ,τι ἤθελε φανῇ εὖλογον εἰς αὐτούς. Τοῦτο πρὸ πάντων τὸ ἄσθρον ἐθορύβει τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐγέννα τὴν ὑπόψιν μήπως οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν Ἀθηναίων προτίθενται νὰ ὑποδουλῶσωσιν αὐτήν· διότι ἡ δικαιοσύνη ἀπῆτει ὦστε ἡ μεταβολὴ ἐκείνη ἐν τῇ συνθήκῃ νὰ ἐφαρμόζεται εἰς ὅλους τοὺς συμμαχοὺς. Φοβούμενοι λοιπὸν οἱ πολλοὶ ἔσπευσαν νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Ἀργείων.

30. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐννόησαντες τὸν θόρυβον ἐκεῖ-

νον ὅστις ὑπῆρχεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὅτι οἱ Κορινθιοί, οἵτινες ἦσαν οἱ ὑποκινηταί, ἐμελλον καὶ αὐτοὶ νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τοὺς Ἀργεῖους, ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς τὴν Κόρινθον διὰ νὰ προλάβωσι τὴν συμμαχίαν καὶ ἐνεκάλουν τοὺς Κορινθίους ὡς πρωταιτίους ὅλων ἐκείνων τῶν ταραχῶν καὶ ὡς ἐτοιμοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν συμμαχίαν τῆς Λακεδαιμόνου διὰ νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τοὺς Ἀργεῖους, προσθέτοντες ὅτι ἡ Κόρινθος παρεβίαζε τοὺς ὅρκους τῆς καὶ ὅτι εἶχεν ἤδη ἄδικον μὴ δεχομένη τὴν συνθήκην τῶν Ἀθηναίων, μολονότι ὑπῆρχε ρητὴ συμφωνία ὥστε πᾶσα ἀπόφασις τῆς πλειονοψηφίας τῶν συμμάχων νὰ ᾖ ἰσχυρά, ἐκτὸς ἐὰν ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο κώλυμά τι ἐκ μέρους τῶν θεῶν ἢ τῶν ἡρώων. Οἱ Κορινθιοί, παρόντων καὶ τῶν συμμάχων ἐκείνων οἵτινες δὲν εἶχον δεχθῇ τὴν συνθήκην (καὶ τοὺς ὁποίους εἶχον προσκαλέσει προηγουμένως νὰ παρευρεθῶσιν), ἀντέλεγον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ χωρὶς νὰ εἴπωσιν ἀναφανδὸν τὰ παράπονά των ὅσον ἀφορᾷ τὴν μὴ ἀπόδοσιν τοῦ Σολλίου καὶ τοῦ Ἀνακτορίου παρὰ τῶν Ἀθηναίων, οὔτε νὰ ὑπαινιχθῶσι καμμίαν ἐκ τῶν ἄλλων ἀδικιῶν τὰς ὁποίας ἐνόμιζον ὅτι ὑπέστησαν, ἐπροφασίσθησαν ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ προδώσωσι τοὺς συμμάχους τῆς Θράκης, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπὸ τῆς πρώτης μετὰ τῶν Ποτιδαιατῶν ἀποστασίας, εἶχον ὁμοῦσαι ὅρκους ἰδιαιτέρους, καὶ ἄλλους ὕστερον. Ἐλεγον λοιπὸν ὅτι δὲν παρεβίαζον τοὺς ὅρκους τῶν συμμάχων μὴ εἰσερχόμενοι εἰς τὰς σπονδὰς τῶν Ἀθηναίων διότι λαβόντες ὡς μάρτυρας τοὺς θεοὺς, θὰ ἐπιώρκουν ἐὰν ἐπρόδιδον αὐτούς. Ἀλλως τε ἦτο γεγραμμένον εἰς τὰς συνθήκας ἀεὶ ἐκτὸς ἐὰν ὑπάρχῃ κώλυμά τι ἐκ μέρους τῶν θεῶν ἢ τῶν ἡρώων, οὗ τοῦθ' ὅπερ ἐθεωρεῖ

το παρ' αὐτῶν ὡς κώλυμα θεῖον. Καὶ περὶ μὲν τῶν παλαιῶν συνθηκῶν ταῦτα εἶπον, περὶ δὲ τῆς μετὰ τῶν Ἀργείων συμμαχίας εἶπον ὅτι ἤθελον συσκευθῇ μετὰ τῶν φίλων των καὶ πράξει ὅ,τι ἦτο δίκαιον. Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Ἐτυχον δὲ παρόντες ἐν Κορίνθῳ καὶ πρέσβεις τῶν Ἀργείων, οἵτινες προσέτρεπον τοὺς Κορινθίους νὰ εἰσέλθωσιν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὴν συμμαχίαν των, ἀλλ' οὗτοι τοὺς προσεκάλεσαν νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὴν προσεχῇ σύνοδον ἣτις ἤθελε συγκαλεσθῇ εἰς τὴν πόλιν των.

32. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἐκπολιορκήσαντες τοὺς Σκιωναίους, τοὺς μὲν ἐφῆβους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας ἐξηνδραπόδισαν καὶ ἔδωσαν τὴν χώραν νὰ τὴν νέμωνται οἱ Πλαταιεῖς· ἀποκατέστησαν πάλιν τοὺς Δηλίους εἰς τὴν Δῆλον, ἐνθυμούμενοι τὰς συμφορὰς τὰς ὑποίας ὑπέστησαν ἐν ταῖς μάχαις καὶ συμμορφούμενοι μὲ τὸν χρησμόν τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ. Οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Λοκροὶ ἤρχισαν τὸν πόλεμον. Οἱ Κορινθιοὶ καὶ οἱ Ἀργεῖοι, ἤδη σύμμαχοι μετὰ τῶν, μετέβησαν εἰς τὴν Τέγεαν διὰ νὰ τὴν ἀποσπᾶσωσιν ἀπὸ τοὺς Λακαϊδεμονίους· βλέποντες ὅτι ἡ Τέγεα ἀπετέλει μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου, ἐνόμιζον ὅτι προσλαμβάνοντες αὐτὴν θὰ προσελάβανον ὅλην τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Τεγεᾶται ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν εἶχον διάθεσιν νὰ πράξωσι τίποτε ἐναντίον τῶν Λακαϊδεμονίων, οἱ Κορινθιοὶ, οἵτινες μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐνήργουν μετὰ πολλῆς προθυμίας, ἐχαλάρωσαν τὸν ζῆλόν των φοβηθέντες μήπως δὲν ἐνωθῇ κανεὶς μετ' αὐτῶν. Ἐλθόντες ὅμως εἰς τοὺς Βοιωτοὺς παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ γίνωσι σύμμαχοι αὐτῶν καὶ

τῶν Ἀργείων, καὶ νὰ ἐνεργήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐ-
 παιδῇ ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Βοιωτῶν
 δεκαήμερος ἀνακωχὴ γενομένη ὀλίγον χρόνον μετὰ τὰς
 πεντηκονταετῆς σπονδὰς, οἱ Κορίνθιοι παρεκίνησαν τοὺς
 Βοιωτοὺς νὰ τοὺς συνοδεύσωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ
 ἐπιτύχωσιν ὑπὲρ αὐτῶν ἀνακωχὴν ὁμοίαν ἐκείνης ἣν
 εἶχον αὐτοὶ οἱ Βοιωτοί· ἐν περιπτώσει δὲ ἀρνήσεως ἐκ
 μέρους τῶν Ἀθηναίων, οἱ Κορίνθιοι ἀπήτουν νὰ διαλύ-
 σωσιν οἱ Βοιωτοὶ τὴν ἀνακωχὴν καὶ νὰ μὴ διαπραγμα-
 τεύωνται εἰς τὸ ἐξῆς εἰμὴ συνεννοούμενοι ἀπὸ κοινοῦ.
 Εἰς τὰς αἰτήσεις τούτας τῶν Κορινθίων, οἱ Βοιωτοί,
 ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν μετὰ τῶν Ἀργείων συμμαχίαν
 ἐπρότεινον νὰ τὴν ἀναβάλωσιν, ἐλθόντες δὲ εἰς τὰς Ἀ-
 θήνας μετὰ τῶν Κορινθίων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώ-
 σωσιν ὑπὲρ αὐτῶν τὴν δεκαήμερον ἀνακωχὴν, καθότι
 οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεκρίθησαν ὅτι ὑπῆρχον σπονδαὶ μετὰ τῶν
 Κορινθίων, ἀφοῦ οὗτοι ἦσαν σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμο-
 νίων. Οὐχ ἦττον οἱ Βοιωτοὶ δὲν διέλυσαν τὴν δεκαή-
 μερον ἀνακωχὴν, μὲ ὅλας τὰς παρακλήσεις καὶ τὰς
 αἰτήσεις τῶν Κορινθίων νὰ συμμαχήσωσι μετ' αὐτῶν·
 ὑφίστατο δὲ μεταξὺ τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Ἀθηναίων
 ἀνακωχὴ ἄλλ' ἄνευ συνθήκης.

33. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὑπὸ τὴν
 ὁδηγίαν τοῦ βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων Πλειστοά-
 νακτος τοῦ Πυρσανίου, εἰσῆλθον εἰς τὴν χώραν τῶν
 Παρρᾶσιων τῆς Ἀρκαδίας οἵτινες ἦσαν ὑπήκοοι τῶν
 Μαντινέων. Προσκληθέντες ἐκεῖ ὑπὸ τῶν μερίδων αἵ-
 τινες ἤρριζον πρὸς ἀλλήλους, ἤθελον συγχρόνως νὰ κατε-
 δαφίσωσιν ἐὰν ἠδύναντο τὸ ἐν Κυψέλοις τεῖχος, ὅπερ
 κείμενον ἐν τῇ Παρρᾶσικῇ πλησίον τῆς Λακωνικῆς Σι-

ρίτιδος εἶχε κτισθῇ ὑπὸ τῶν Μαντινέων καὶ ἐφρουρεῖτο παρ' αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἐλεηλάτουν τὴν χώραν τῶν Παρράσιων, οἱ δὲ Μαντινεῖς, παραδόντες τὴν πόλιν τῶν εἰς φύλακας Ἀργεῖους, ἐφρούρουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν χώραν τῶν συμμάχων· ἀλλ' ἰδόντες ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπερασπίζωσι συγχρόνως τὸ ἐν Κυψέλοις φρούριον καὶ τὰς πόλεις τῶν Παρράσιων, ἀνεχώρησαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ τοὺς Παρράσιους αὐτονόμους καταστήσαντες καὶ τὸ τεῖχος κατεδαφίσαντες ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

34. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος, ὅτε οἱ στρατιῶται οἱ μετὰ τοῦ Βρασίδου συνεκστρατεύσαντες ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Θράκης καὶ ἐπέστρεψαν μετὰ τὰς σπονδὰς εἰς τὴν Λακεδαίμονα ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Κλεαρίδου, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐψήφισαν νὰ μείνωσιν ἐλεύθεροι καὶ νὰ κατοικήσωσιν ὅπου ἤθελον εἰ ἔλωτες οἱ μετὰ τοῦ Βρασίδου πολέμησαντες, καὶ μετ' οὐ πολὺ, πολεμοῦντες ἤδη πρὸς τοὺς Ἥλείους, ἀποκατέστησαν αὐτοὺς μετὰ τῶν νεοδαμωδῶν (1) εἰς τὸ Λέπρεον, κείμενον εἰς τὰ σύνορα τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Ἥλειας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ αἰχμαλώτους, οἵτινες εἶχον παρὰ δώσει τὰ ὅπλα, φεβηθέντες οἱ Λακεδαιμόνιοι μήπως

(1) Ἐλευθερωθέντων Εἰλώτων. Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου ἀπαντῶμεν εἰς τὸν Ἀθήναιον τὰ ἐξῆς ἐκ τινος τεμαχίου συγγραφείως μὴ περισωθέντος (Μύρωνος τοῦ Πριηνεῖος.) «Πολλοὺς ἡλευθέρωσαν Λακεδαιμόνιοι δούλους· καὶ οὗς μὲν ἀφίτας ἐκάλεσαν, οὗς δὲ ἀδεσπότους, οὗς δὲ ἐρυκτῆρας, δεσποιοιναύτας ἄλλους, οὗς εἰς τοὺς στόλους κατέτασσον· ἄλλους δὲ νεοδαμώδεις, ἐτέρους ὄντας τῶν Εἰλώτων.»

ἔνεκα τοῦ δυστυχήματος ἐκείνου νομίσωσιν ἑαυτοὺς ἀπο-
λέσαντας τὴν κοινὴν ὑπόληψιν καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐπιχει-
ρήσωσι πραξικόπημά τι ἐὰν ἐξηκολούθουν διατηροῦντες
τὰ δικαιώματά των, τοὺς ἐστέρησαν τῶν δικαιωμάτων
τούτων μολονότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατεῖχον ἀξιώματα.
Ἡ καθαίρεσις αὕτη συνίστατο εἰς τὸ νὰ μὴ δύνανται
οὗτοι μῆτε νὰ ἄρχωσι, μῆτε νὰ ἀγοράζωσί τι, μῆτε νὰ
πωλῶσιν. Ὑστερον ὅμως ἐγένοντο πάλιν ἔντιμοι,

35. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Διεῖς ἐκυρίευσαν τὴν ἐν
τῇ ἀκτῇ τοῦ Ἀθωνος Θύσσον, σύμμαχον οὖσαν τῶν
Ἀθηναίων ⁽¹⁾. Καθ' ὅλον τὸ θέρος τοῦτο συνεκοινωνοῦν
μὲν μεταξύ των οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι, ἀλλ'
ἀμέσως μετὰ τὰς σπονδὰς ὑπώπτειον ἀλλήλους καὶ οἱ
Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔνεκα τῆς μὴ ἀποδό-
σεως ἐκατέρωθεν πόλεων τινων. Διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι
ὑποχρεωθέντες πρῶτοι ὑπὸ τοῦ λαχνοῦ νὰ ἀποδώσωσι
τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὰ ἄλλα μέρη, οὔτε αὐτὰ ἀπέδωσαν,

(1) Τὸ ἐν χρήσει στερεότυπον κείμενον ἔχει ὡς ἑξῆς «καὶ
Θύσσον τὴν ἐν τῇ Ἀθῶ Δικτιδιεῖς εἶλον.» Ἐγγραφα Διεῖς
καὶ προτέθηκα τὴν λέξιν Ἀκτῇ, ὡς ἐὰν εἶχε τὸ κείμενον «καὶ
Θύσσον τὴν ἐν τῇ Ἀθῶ Ἀκτῇ Διεῖς εἶλον,» πεισθεὶς εἰς τὴν
γνώμην τοῦ Διδότου τὴν ὅποιαν παραδέχεται καὶ ὁ Βετάν.
Τῶντοι Δικτιδιεῖς εἶναι ὄνομα ἐντελῶς ἄγνωστον, ἐνῶ Διεῖς
εἶναι οἱ κάτοικοι τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκτῆς ἢ τῆς χερσονήσου τοῦ
Ἀθωνος Δίου· προσέτι τὸ ὄρος Ἀθῶς δὲν εἶναι γένους θηλυκοῦ.
Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ Διεῖς ἦσαν σύμμαχοι τῶν Ἀθη-
ναίων καὶ δὲν ἀπεστατήσωσι εἰμὴ βραδύτερον (Ε', 82), ἀλλὰ
πιθανόν, πρὶν ἀποστατήσωσι, νὰ ἦλθον εἰς ἰδιαίτερον πόλεμον
μὲ τοὺς γείτονάς των τοὺς κατοίκους τῆς Θύσσου.

οὔτε ἐνέργησαν νὰ δεχθῶσι τὴν εἰρήνην οἱ σύμμαχοι τῆς Θράκης, οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Κορίνθιοι, μολοντόι ὑπέσχοντο πάντοτε ὅτι ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως ἤθελον τοὺς ἀναγκάσει ἐνούμενοι μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἐπροσδιώρισαν ἐν τούτοις ἄνευ γραπτῆς συμφωνίας τὸν χρόνον μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ ὁποίου ὅσοι δὲν ἤθελον εἰσελθεῖ εἰς τὴν συμμαχίαν ἐμελλον νὰ θεωρῶνται ὡς ἐχθροὶ ἀμφοτέρων. Βλέποντες λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι οὐδεμία τῶν ὑποσχέσεων τούτων ἐξεπληροῦτο, ἤρχισαν νὰ ὑποπτεύωσι τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι οὐδὲν δίκαιον διενεοῦντο. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οὐ μόνον μὲ ὅλας τὰς ἐπανεληγμένας ἀπαιτήσεις τῶν Λακεδαιμονίων ἠρήθησαν νὰ ἀποδώσωσι τὴν Πύλον, ἀλλὰ καὶ μετεμελοῦντο διότι ἀπέδωσαν τοὺς αἰχμαλώτους τῆς νήσου· διατηροῦντες δὲ τὰ ἄλλα μέρη ἀπεφάσισαν νὰ περιμείνωσι μέχρις οὗ ἐκπληρώσωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς ὑποσχέσεις των. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἔλεγον ὅτι ἐπραξαν πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο, ὅτι ἀπέδωσαν τοὺς παρ' αὐτοῖς εὐρισκομένους Ἀθηναίους αἰχμαλώτους, ὅτι μετεκάλεσαν τὰ στρατεύματα τὰ ὅποια εἶχον εἰς τὴν Θράκην καὶ εἰς ἄλλα μέρη τὰ ὅποια ἐξουσιάζον· ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀμφίπολιν, ἐβεβαίωσαν ὅτι δὲν ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν των νὰ τὴν παραδώσωσιν· ἤθελον ὅμως προσπαθῆσαι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς συνθήκας οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Κορίνθιοι, νὰ ἀποδοθῇ τὸ Πάγκτον καὶ νὰ ἐπιστραφῶσιν οἱ παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς ὑπάρχοντες αἰχμαλῶται Ἀθηναῖοι· ἐπέμενον ὅμως νὰ τοὺς ἀποδοθῇ ἡ Πύλος, ἢ νὰ ἐξαγάγωσι τοὺλάχιστον ἀπ' αὐτῆς οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Μεσσηνίους καὶ τοὺς Ἐλωτας, ὅπως καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον ἀνακαλέσει τοὺς στρατιώτας των ἐκ τῆς Θράκης· τοὺς ἄρῃον δὲ

ἐλευθέρους, ἐὰν ᾔθελον, νὰ θέσωσιν ἐκεῖ Ἀθηναίους φρουρούς. Μετὰ πολλὰς δὲ διαπραγματεύσεις γενομένας καθ' ὅλον τὸ θέρος, ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῆς Πύλου τοὺς Μεσσηνίους καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλλώτας οἵτινες εἶχον ἀποδράσει ἐκ τῆς Λακωνικῆς, καὶ τοὺς ἀποκατέστησαν εἰς τὰ Κράνια τῆς Κεφαλληνίας. *Παρήλθε λοιπὸν τὸ θέρος ἐκεῖνο ἐν ἡσυχίᾳ καὶ χωρὶς νὰ διακοπῶσιν αἱ μετὰξὺ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων σχέσεις.

36. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα (ἔτυχον δὲ νὰ ἔχωσι τὴν ἀρχὴν ἄλλοι ἔμποροι παρ' ἐκεῖνοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο ἡ συνθήκη, καὶ τινες μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐναντίοι τῆς γενομένης συνθήκης) ἦλθον εἰς τὴν Λακεδαιμόνα πρεσβεῖαι ἀπὸ τῶν συμμάχων πόλεων· παρήσαν δὲ ἐκεῖ καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Βοιωτοὶ καὶ Κορίνθιοι. Ἀφ' οὗ δὲ πολλοὶ λόγοι ἀντιηλλάγησαν μετὰξὺ τῶν καὶ εἰς οὐδὲν συμπέρασμα κατέληξαν ἡτοιμάζοντο νὰ ἀναχωρήσωσιν, ὅτε ὁ Κλεόβουλος καὶ ὁ Ξενάρχης, ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἐφόρων οἵτινες πρὸ πάντων ᾔθελον νὰ διαλυθῶσιν αἱ σπονδαί, ἔρχονται εἰς ἰδιαιτέρους λόγους μὲ τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς Κορινθίους παραινοῦντες αὐτοὺς ἐπιμόνως νὰ ὁμολογήσωσι καὶ προτρέποντες τοὺς Βοιωτοὺς νὰ εἰσέλθωσι πρῶτοι εἰς τὴν συμμάχίαν τῶν Ἀργείων καὶ νὰ προσπαθήσωσιν ἀκολούθως νὰ καταστήσωσι συμμάχους τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς Ἀργεῖους ἡνωμένους μετὰ τῶν Βοιωτῶν· τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ ἡναγκάζοντο οἱ Βοιωτοὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ἀττικὴν συμμάχίαν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὀλιγώτερον ἐφοβοῦντο τὴν διάλυσιν τῶν μετὰ τῶν Ἀθηναίων συνθηκῶν, ἢ νὰ ἔλθωσιν εἰς ἔριδας μὲ τὸ Ἄργος· διότι πάντοτε εἶχον ὡς

ἀρχὴν νὰ ἐπιζητῶσι τὴν φιλίαν τῆς πόλεως ταύτης νομίζοντες ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου ὁ ἕξω τῆς Πελοποννήσου πόλεμος ἤθελεν εἶσθαι μᾶλλον εὐκολος. Ἐν τούτοις παρεκάλεσαν τοὺς Βοιωτοὺς νὰ τοῖς παραδώσωσι τὸ Πάνακτον, ἵνα ἀνταλλάσσοντες αὐτὸ εἰ δυνατόν μὲ τὴν Πύλον, καταστήσωσιν οὕτω εὐχερέστερον τὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμον.

37. Καὶ οἱ μὲν Βοιωτοὶ καὶ οἱ Κορίνθιοι λαβόντες τὰς ὁδηγίας ταύτας παρὰ τοῦ Ξενάρου καὶ τοῦ Κλεοδούλου καὶ ὄλων τῶν Λακεδαιμονίων ὅσοι ἦσαν φίλοι των, διὰ νὰ τὰς ἀνακοινώσωσιν εἰς τὰ ἑαυτῶν βουλευτήρια, ἀνεχώρησαν. Δύο ὁμῶς Ἀργεῖοι κατέχοντες τὰ πρώτιστα ἀξιώματα παρεμόνευσαν αὐτοὺς καθ' ὁδὸν ἐνῷ ἐπέστρεφον, καὶ συναντήσαντες τοὺς ἠρώτησαν ἐὰν οἱ Βοιωτοὶ ἤθελον νὰ γίνωσι σύμμαχοί των, ὡς οἱ Κορίνθιοι, οἱ Ἰλλεῖοι καὶ οἱ Μαντινεῖς καὶ τοῖς παρέστηκαν ὅτι, γινομένῃς τῆς συμμαχίας ταύτης, θὰ ᾔτο εὐκολον εἰς τοὺς Βοιωτοὺς, κοινῶς συνεννοούμενους, καὶ νὰ πολεμήσωσι καὶ νὰ εἰσπνεύσωσιν, εἴτε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἐὰν ἤθελον, εἴτε μεθ' οἰουδὴποτε ἤθελεν ἐπιστῇ ἀνάγκη. Οἱ Βοιωτοὶ πρέσβεις μετ' εὐχαριστήσεως ἤκουσαν τὰς προτάσεις ταύτας, διότι κατὰ σύμπτωσιν τοῖς ἐζήτουν ἀκριβῶς αὐτὸ ἐκεῖνο ὅπερ τοῖς ἐουστήθη παρὰ τῶν ἐν τῇ Λακεδαίμονι φίλων. Οἱ δύο λοιπὸν Ἀργεῖοι, ἰδόντες αὐτοὺς δεχομένους εὐνοϊκῶς τοὺς λόγους ἐκείνους, τοῖς εἶπον ὅτι ἤθελον πέμψει πρέσβεις εἰς Βοιωτίαν καὶ ἀπῆλθον. Ἐπιστρέψαντες οἱ Βοιωτοὶ ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς βοιωτάρχας καὶ τὰς τῶν Λακεδαιμονίων προτάσεις καὶ τὰς τῶν Ἀργείων τοὺς ὁποίους συνήντησαν. Τότε οἱ βοιωτάρχαι εὐχαριστήθησαν καὶ ὁ ζῆλος των ἡῤῃσεν ὅταν εἶδον

ὅτι ἀμφοτέρωθεν οἱ μὲν φίλοι τοὺς ὁποίους εἶχον εἰς τὴν Λακεδαιμόνα τοῖς ἀπέτεινον τὰς αὐτὰς αἰτήσεις, οἱ δὲ Ἄργεῖοι συνέτρεχον πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ἦλθον εἰς τὴν Βοιωτίαν πρέσβεις τῶν Ἀργείων διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν ἐκτέλεσιν ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶχον συμφωνηθῇ· καὶ οἱ βοιωτάρχαι τοὺς ἀπέπεμψαν ἀφ' οὗ ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις τῶν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ στείλωσι πρέσβεις εἰς τὸ Ἄργος ὅπως διαπραγματευθῶσι τὴν συμμαχίαν.

38. Ἐν τούτοις οἱ βοιωτάρχαι, οἱ Κορίνθιοι, οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ πρέσβεις τῆς Θράκης ἐνόμισαν πρέπον νὰ ὑποχρεωθῶσι πρὸ παντὸς ἄλλου δι' ἀμοιβαίων ὀρκῶν νὰ δώσωσι προσωρινὴν βοήθειαν εἰς ὃν τινα λάβῃ ἀνάγκην αὐτῆς καὶ νὰ μὴ κάμωσι πόλεμον ἢ εἰρήνην εἰμὴ μετὰ προηγουμένην κεινὴν συνεννόησιν. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Μεγαρεῖς, οἵτινες ἐνῆργουν ἐκ συμφώνου, ὑπέσχοντο νὰ συμμαχήσωσι μὲ τοὺς Ἀργεῖους. Πρὶν ὅμως δοθῶσιν οἱ ὅρκοι, οἱ βοιωτάρχαι ἀνελοίνωσαν τὰς ἀποφάσεις ταύτας εἰς τὰς τέσσαρας βουλὰς τῶν Βοιωτῶν αἵτινες ἔχουσι τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, καὶ ἐζήτησαν παρ' αὐτῶν νὰ ὑποχρεωθῶσιν ἐπισήμως μεθ' ὅλων τῶν πόλεων ὅσαι ἤθελον νὰ συνασπισθῶσι πρὸς κοινὴν ὑπεράσπισιν. Ἄλλ' αἱ βουλὰὶ δὲν ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν ταύτην ἐπὶ τῷ φόβῳ μήπως ἐνεργήσωσιν ἐναντίον τῶν συμφερόντων τῶν Λακεδαιμονίων συνομνύουσαι μετὰ τῶν Κορινθίων οἵτινες εἶχον ἀποσπασθῇ ἀπὸ αὐτοῦ· διότι οἱ βοιωτάρχαι δὲν εἶχον ἀνακοινῶσαι εἰς τὰς βουλὰς τὰ ἐν Λακεδαιμόνι συμβάντα, δηλαδὴ ὅτι οἱ ἔφοροι Κλεόβουλος, Ξενάρης καὶ οἱ φίλοι τῶν Βοιωτῶν τοὺς συνεβούλευσαν νὰ γίνωσι πρῶτον σύμμαχοι τῶν Ἀργείων καὶ τῶν Κο-

ρινθίων, διὰ τὰ τοὺς ἐλκύνουσιν ἀκολούθως εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων· οἱ βοιωτάρχαι εἶχον νομίσει ὅτι ἡ βουλὴ αὕτη, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει καθ' ἣν δὲν εἴπωσιν εἰς αὐτὴν ὅλας ταύτας τὰς λεπτομερείας, δὲν ἤθελε ψηφίσει ἄλλα εἰμὴ ὅσα εἶχον ἀποφασισθῇ κατὰ προηγουμένην συνεννόησιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ πρᾶγμα ἔλαβε τροπὴν ἐναντίαν, οἱ μὲν Κορίνθιοι καὶ οἱ ἀπὸ Θράκης πρέσβεις ἀπῆλθον ἀπρακτοί, οἱ δὲ βοιωτάρχαι, οἵτινες ὤφειλον πρῶτον, ἐὰν ἐπετύγχανον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, νὰ προσπαθῶσιν καὶ κάμωσι συμμαχίαν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους, δὲν ἔκαμον πλέον εἰς τὰς βουλὰς ἄλλην πρότασιν ἀφορῶσαν τοὺς Ἀργεῖους καὶ δὲν ἐπεμψαν εἰς τὸ Ἄργος τοὺς πρέσβεις τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθησαν. Τὰ πάντα λοιπὸν ἡμελήθησαν καὶ ἀνεβλήθησαν ἐπ' ἀόριστον.

39. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ Ὀλύνθιοι προσέβαλον αἰφνιδίως τὴν Μηκύνθερναν, τὴν ὁποίαν ἐφύλαττον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τὴν ἐκυρίευσαν. Μετὰ δὲ ταῦτα (διότι μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἐξηκολούθουν αἱ φιλονεικίαι περὶ τῶν ἀμοιβαίων ἀποδόσεων) οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐλπίζοντες ὅτι, ἐὰν τὸ Πάνακτον ἀποδοθῇ παρὰ τῶν Βοιωτῶν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, αὐτοὶ θὰ ἐπανελάβανον τὴν Πύλον, ἐπεμψαν πρεσβείαν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ παρεκάλουν νὰ τοῖς παραδώσωσι τὸ Πάνακτον καὶ τοὺς Ἀθηναίους δεσμώτας διὰ τὰ λάβωσιν ἀντ' αὐτῶν τὴν Πύλον. Ἀλλ' οἱ Βοιωτοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν τὰ ἀπέδιδον πρὶν οἱ Λακεδαιμόνιοι κάμωσι καὶ μετ' αὐτῶν ἰδιαιτέραν συμμαχίαν καθὼς ἔκαμον μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἤξεύροντες μὲν ὅτι θὰ ἠδίκουν τοὺς Ἀθηναίους (καθότι ἦτο συμπεφωνημέ-

νον μὴ... περὶ μὴτε εἰρήνην νὰ κάμωσιν ἄνευ κοι-
νῆς συνεννοήσεως) θέλοντες ὁμῶς νὰ λάθωσι τὸ Πά-
νακτον διὰ νὰ τὸ ανταλλάξωσι μὲ τὴν Πύλον, καὶ συγ-
χρόνως ἐπειδὴ οἱ ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τῶν συνθηκῶν ἐρ-
γαζόμενοι ὑπεστήριζον ἐνθέρμως τοὺς Βοιωτοὺς, ἐκλει-
σαν τὴν συμμαχίαν τελευτῶντος ἤδη τοῦ χειμῶνος καὶ
προεγγιζόντος τοῦ ἔαρος. Ἀμέσως τὸ Πάνακτον καθη-
ρέθη καὶ οὕτως ἐτελείωσε τὸ ἐνδέκατον ἔτος τοῦ πο-
λέμου τούτου.

40. Ἄμα τῷ ἔαρι, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ἐ-
πομένου θέρους (1) οἱ Ἀργεῖοι, μὴ βλέποντες ἐρχομένους
τοὺς πρέσβεις τοὺς ὁποίους οἱ Βοιωτοὶ εἶχον ὑποσχεθῆ
νὰ τοῖς πέμψωσι, καὶ μαθόντες συγχρόνως ὅτι τὸ Πά-
νακτον εἶχε καθαιρεθῆ, καὶ ὅτι οἱ Βοιωτοὶ συνῆψαν ἰδιαι-
τέραν συμμαχίαν μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐφοβήθησαν
μήπως ἀπομονωθῶσι καὶ ὅλοι οἱ σύμμαχοί των χωρή-
σωσι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἐνόμιζον ὅτι οἱ Βοιωτοὶ
εἶχον ἀναγκασθῆ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων νὰ κατεδαφί-
σωσι τὸ Πάνακτον καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν
τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐγίνωσκον ταῦτα
εἰς τρόπον ὥστε ἐφοβοῦντο ὅτι δὲν θὰ ἠδύναντο πλέον
νὰ συμμαχήσωσιν οὐδὲ μὲ τοὺς Ἀθηναίους· διότι κατ'
ἀρχὰς εἶχον ἐλπίζει ὅτι συνεπεῖρά τῶν διαφορῶν, ἐὰν συ-
νέβαινε νὰ διαλυθῇ ἡ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων συνθήκη,
θὰ ἠδύναντο τοῦλάχιστον νὰ συνδέσωσι συμμαχίαν μετὰ
τῶν Ἀθηναίων. Ἀμνημονῶντες λοιπὸν οἱ Ἀργεῖοι καὶ
φοβούμενοι μήπως ἀναγκασθῶσι νὰ πολεμήσωσι κατὰ
τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν Τεγεατῶν, τῶν Βοιωτῶν καὶ

(1) Δωδέκατον ἔτος τοῦ πολέμου, 420 π. Χ.

τῶν Ἀθηναίων συγχρόνως, αὐτοὶ αἵτινες πρότερον δὲν ἐδέχθησαν τὴν συνθήκην τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλ' ἐκολλακεύοντο ἐν τῇ ὑπερηφανεῖᾳ των ὅτι ἤθελον ἄρξει τῆς Πελοποννήσου, ἔπεμψαν ὡς ἠδύναντο τὰ χεῖρα πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαίμονα, τὸν Εὐστροφον καὶ τὸν Αἴσωνα, οἵτινες ἐνομίζοντο ὅτι ἔχαιρον μεγίστην εὐνοίαν παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις, νομίζοντες ὅτι τὸ καλλίτερον ὅπερ εἶχον νὰ πράξωσι πρὸς τὸ παρὸν ἦτο νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων ὅπως ἠδύναντο καὶ νὰ μένωσιν ἡσυχάζοντες.

41. Ἄμα τῇ ἀφίξει των οἱ πρέσβεις οὗτοι συνωμίλῃσαν μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ τῶν ὅρων ὑπὸ τοῦς ὁποίους ἠδύναντο νὰ γίνωσιν αἱ σπονδαί. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐζήτησαν οἱ Ἀργεῖοι νὰ ἀναθέσωσιν εἰς τὴν διαιτησίαν πόλεώς τινος ἢ ἰδιώτου τὴν διαφορὰν τὴν ὅποιαν εἶχον αἰωνίως περὶ τῆς Κυνουρίας, χώρας μεθορίας, ἥτις περικλείει τὰς πόλεις Θυρέαν καὶ Ἀνθήνην καὶ ἀνήκει εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους· ἔπειτα δέ, ἐπειδὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἐπέτρεπον νὰ γίνεταί μνεῖα περὶ τῆς χώρας ταύτης, ἀλλ' ἔλεγον ὅτι ἦσαν ἑτοιμοὶ, ἐὰν ἤθελον οἱ Ἀργεῖοι, νὰ συνθηκολογήσωσιν ὡς πρότερον, οἱ πρέσβεις τοῦ Ἀργους, μὲ ἄλλην τὴν ἄρνησιν ταύτην, τοὺς ἐπεισαν νὰ συγκατατεθῶσιν εἰς τοὺς ἀκολούθους ὅρους· πρὸς τὸ παρὸν νὰ κάμωσι σπονδὰς πεντηκονταετείς, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων οἱ δύο λαοὶ ἤθελον ἔχει τὸ δικαίωμα, προηγουμένης διακηρύξεως καὶ ἐκτός τῆς περιπτώσεως λιμοῦ ἢ πολέμου ἐν τῇ Λακεδαίμονι ἢ τῷ Ἀργεῖ, νὰ διαμφισβητήσωσι μὲν διὰ τῶν ὅπλων τὴν κυριότητα τῆς χώρας ταύτης, ὅπως τοῦτο εἶχε γίνεαι ἄλλοτε ὅτε

ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἤξιωσαν ὅτι ἐνίκησαν ⁽¹⁾, νὰ μὴ ἐκτείνωσι δὲ τὴν καταδίωξιν πέραν τῶν ὁρίων τοῦ Ἄργους ἢ τῆς Λακεδαιμόνου. Αἱ προτάσεις αὗται ἐφάνησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους μωραί, ἔπειτα ὁμως (ἐπειδὴ ἐπεθύμουν ἐξ ἀνάγκης νὰ ἔχωσι τὴν φιλίαν τοῦ Ἄργους) συγκατετέθησαν καὶ ἔδωκαν ἔγγραφον συνθήκην. Ἀλλὰ πρὶν τὴν ἐπικυρώσωσι, παρεκάλεσαν τοὺς πρέσβεις νὰ ἐπιστρέψωσι πρῶτον εἰς τὸ Ἄργος διὰ νὰ τὴν ὑποβάλωσιν εἰς τὸ πλῆθος, καὶ ἐὰν ἐγίνετο παρ' αὐτοῦ δεκτὴ, νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ Ὑακίνθου πρὸς ἀνταλλαγὴν τῶν ἀπαιτουμένων ὄρκων.

42. Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις ἀνεχώρησαν. Καθ' ὃν δὲ χρόνον οἱ Ἀργεῖοι διεπραγματεύοντο ταῦτα, οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων Ἀνδρομέδης, Φαίδιμος καὶ Ἀντιμενίδας, οἵτινες ὤφειλον νὰ λάβωσι παρὰ τῶν Βοιωτῶν τὸ Πάνακτον καὶ τοὺς αἰχμαλώτους διὰ νὰ τὰ ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, εὗρον τὸ μὲν Πάνακτον παρ' αὐτῶν τῶν Βοιωτῶν κατηδαφισμένον, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὑπῆρχον παλαιοὶ ὅρκοι μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Βοιωτῶν γενόμενοι καθ' ὃν καιρὸν ἡμφισβήτησαν τὴν θέσιν ταύτην τὴν ὁποίαν μῆτε οἱ μὲν μῆτε οἱ δὲ δὲν ἔπρεπε νὰ κατοικήσωσιν ἀλλὰ νὰ νέμονται κοινῶς. Τοὺς δὲ ἄνδρας τῶν Ἀθηναίων τοὺς ὁποίους εἶχον αἰχμαλώτους οἱ Βοιωτοὶ, παραλαβόντες οἱ περὶ τὸν Ἀνδρομέδην, ἐκόμισαν καὶ τοὺς ἀπέδωκαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀνήγειλον ἐπίσης ὅτι τὸ Πάνακτον εἶχε κατεδαφισθῇ, ἀξιούντες ὅτι ἀπέδωκαν καὶ τοῦτο, ἀφοῦ οὐδεὶς ἐχθρὸς τῶν

(1) Ἡ μάχη αὕτη, ἣν ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος ἐν βιβλίῳ Α' κεφ. 82 ἐγένετο τῷ 555 π. Χ.

Ἄθηναίων ἤθελε κατοικήσει εἰς αὐτό. Εἰς τοὺς λόγους τούτους οἱ Ἀθηναῖοι ἠγανάκτησαν διότι ἐνόμιζον ὅτι ἐγένοντο θύματα τῆς ἀδικίας τῶν Λακεδαιμονίων διὰ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Πανάκτου, ὅπερ ἔπρεπε νὰ τοῖς παραδοθῇ ἀκέραιον, καὶ διότι ἔμαθον ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον κάμει ἐκτὸς τούτου ἰδιαιτέραν συμμαχίαν μὲ τοὺς Βοιωτοὺς, μολονότι εἶχον ὑποσχεθῇ προηγουμένως νὰ ἐνώσωσι τὰς προσπάθειάς των διὰ νὰ ἀναγκάσωσιν εἰς εἰρήνην τοὺς ἀρνούμενους. Ἐρέυνησαν συγχρόνως οἱ Ἀθηναῖοι λεπτομερῶς ὅλας τὰς ἄλλας παραβιάσεις τῆς συνθήκης καὶ ἐθεώρησαν ἐαυτοὺς ὡς ἐξαπατηθέντας διὰ τοῦτο ἀποκριθέντες τραχέως πρὸς τοὺς πρέσβεις ἀπέπεμψαν αὐτούς.

43. Ἐνῶ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον τὰς διαφορὰς ταύτας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐπιθυμοῦντες τὴν διάλυσιν τῶν συνθηκῶν ἤρχισαν ἀμέσως τὰς ἐνεργείας των. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου ὅστις ἐν πάσῃ ἄλλῃ πόλει κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤθελε θεωρηθῇ ὡς νεανίας, ἀλλ' ὅστις ἐτιμᾶτο διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν προγόνων του· οὗτος ἦτο κατὰ βάθος πεπεισμένος ὅτι ἦτο προτιμότερον νὰ ἐνωθῶσι μὲ τοὺς Ἀργεῖους· ἀλλ' ἡ ἀντίστασις του κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπήγαγε πρὸ πάντων ἐκ τῆς προσβληθείσης ὑπερηφανίας του, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον διαπραγματευθῇ τὴν εἰρήνην διὰ τοῦ Νικίου καὶ τοῦ Λάχηςτος περιφρονοῦντες αὐτὸν διὰ τὴν νεότητά του καὶ μὴ τιμῶντες διὰ τὴν ἀρχαίαν προξενίαν ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶχε μὲν παραιτηθῇ ὁ πάππος του, ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης διανοεῖτο νὰ τὴν ἀνανεώσῃ προσφέρων τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τοὺς αἰχμαλώτους τῆς Σφακτηρίας. Νομίζων λοιπὸν ὅτι προ-

σεβλήθη ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, πρῶτον μὲν ἀντέστη εἰς τὴν εἰρήνην λέγων ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς, καὶ ὅτι ἔκαμον τὴν εἰρήνην μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ στε-
ρῇσιν τοὺς Ἀθηναίους τῶν Ἀργείων συμμαχοῦντες μετ'
αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατόπιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων
μεμονωμένων· ἔπειτα, ὅταν προσέκυψεν ἡ φιλονεικία ἐ-
κείνη, ἐπεμψεν ἀμέσως οἰκοθεν ἀπεσταλμένους πρὸς τοὺς
Ἀργείους διὰ νὰ τοῖς παραγγείλῃ ἐπιμόνως νὰ ἔλθωσιν
ὡς τάχιστα μετὰ τῶν Μαντινέων καὶ τῶν Ἡλείων· καὶ
ζητήσῃσι τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, καθότι ἡ στιγ-
μὴ ἦτο κατάλληλος καὶ ὅτι αὐτὸς ἤθελε συμπράξει ὁ-
σον ἡδύνατο.

44. Εἰς τὴν ἀγγελίαν ταύτην οἱ Ἀργεῖοι, οἵτινες πρὸ
πάντων ἔμαθον ὅτι ἡ συμμαχία τῶν Βοιωτῶν μετὰ τῶν
Λακεδαιμονίων ἐγένετο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν Ἀ-
θηναίων καὶ ὅτι εἶχεν ἐγερθῇ μεγάλη φιλονεικία μεταξὺ
τούτων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ἡδιαφόρησαν πλέον διὰ
τοὺς πρέσβεις οἵτινες εἶχον ἀναχωρήσει διὰ νὰ διαπραγ-
ματευθῶσι τὴν εἰρήνην εἰς Λακεδαίμονα, καὶ ἑστρεψαν
ὅλην τὴν προσοχὴν των πρὸς τοὺς Ἀθηναίους νομίζοντες
ὅτι ἐὰν περιπλακῶσιν εἰς πόλεμον ἤθελον ἔχει ὡς σύμ-
μαχον μίαν πόλιν, ἀρχαίαν των φίλην, δημοκρατουμένην
ὡς αὐτοί, καὶ μεγάλην ἔχουσιν τὴν κατὰ θάλασσαν
δύναμιν. Εὐθύς λοιπὸν ἐπεμψαν πρέσβεις πρὸς τοὺς Ἀ-
θηναίους ἵνα διαπραγματευθῶσι περὶ τῆς συμμαχίας·
συναπεστάλησαν δὲ καὶ οἱ Ἡεῖοι καὶ οἱ Μαντινεῖς.
Ἀλλὰ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεμψαν ταχέως πρέσβεις
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐνόμιζον ὅτι
ἦσαν εἰς αὐτοὺς εὐνοϊκοί, ἦτοι τὸν Φιλοχαρίδαν, τὸν Λέ-
οντα καὶ τὸν Ἐνδριον, φοβηθέντες μήπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐν

τῇ ὀργῇ των συμμαχήσῃσι μὲ τούς Ἀργείους, καὶ συγχρόνως θέλοντες νὰ ζητήσωσι τὴν Πύλον ἀντὶ τοῦ Πανάκτου, καὶ νὰ δικαιολογήσωσι τὴν μετὰ τῶν Βοιωτῶν συμμαχίαν των παριστῶντες αὐτὴν ὡς ἀβλαβὴ διὰ τοὺς Ἀθηναίους.

45. Οἱ πρέσβεις λοιπὸν οὗτοι ἀναγγέλλαντες εἰς τὴν βουλὴν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς των καὶ ὅτι ἤλθον ἔχοντες πληρεξουσιότητα νὰ συμβιβάσωσιν ὅλας τὰς διαφοράς, ἐφόβησαν τὸν Ἀλκιβιάδην μήπως, ἐὰν ἔλεγον τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τὸν δῆμον, καταπέσωσι τὸ πλῆθος καὶ οὕτως ἀπορρίφθῃ ἡ τῶν Ἀργείων συμμαχία. Ἰδοὺ λοιπὸν τί ἐπενόησε κατ' αὐτῶν ὁ Ἀλκιβιάδης· πείθει τοὺς Λακεδαιμονίους, δίδων εἰς αὐτοὺς διαβεβαιώσεις, ὅτι, ἐὰν δὲν ἀνήγγελλον εἰς τὸν δῆμον ὅτι εἶχον ἔλθει ἐφωδιασμένοι μὲ πᾶσαν πληρεξουσιότητα, θὰ ἀπέδιδεν εἰς αὐτοὺς τὴν Πύλον· ὅτι θὰ εὑρίσκε τρόπον νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως τοὺς εἶχε πείσει νὰ ἀντισταθῶσι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καὶ ὅτι θὰ τοὺς ἐδοῖτο νὰ τακτοποιήσωσι τὰ ἐπίλοιπα. Ἐνήργει δὲ ταῦτα διότι ᾔθελε νὰ ἀποσπάσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπὸ τὸν Νικίαν καὶ νὰ διαβάλλῃ αὐτοὺς εἰς τὸν δῆμον ὡς οὐδὲν εἰλικρινὲς διανοουμένους καὶ ἀντιφάσκοντας, διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου νὰ καταστήσῃ συμμάχους τῶν Ἀθηναίων τοὺς Ἡλείους καὶ τοὺς Μαντινεῖς. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ὅταν οἱ πρέσβεις παρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ δήμου, καὶ εἰς τὰς ἀποταθείας πρὸς αὐτοὺς ἐρωτήσεις, δὲν ἀπεκρίθησαν (ὡς ἐν τῇ βουλῇ) ὅτι εἶχον ἔλθει μὲ πληρεξουσιότητα, τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν τὴν ὑπομονήν των καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπετίθετο μετὰ πλειοτέρας σφοδρότητος ἢ πρότερον κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων

τόν ἤκουσαν καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ εἰσαγάγωσι τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν καὶ νὰ κλείσωσι μετ' αὐτῶν τὴν συμμαχίαν· ἀλλὰ σεισμοῦ γενομένου πρὶν γίνῃ ἡ ψηφοφορία, ἡ ἐκκλησία ἐκείνη ἀνεβλήθη.

46. Κατὰ τὴν ἐπομένην ἐκκλησίαν ὁ Νικίας, μὲ ὅλην τὴν ἀπάτην εἰς ἣν εἶχον περιπέσει οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἀναγκάσας αὐτοὺς νὰ μὴ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἦλθον μὲ πᾶσαν πληρεξουσιότητα, παρέστησεν ὅτι ἦτο προτιμότερον νὰ γίνωσι φίλοι τῶν Λακεδαιμονίων, νὰ ἀναβάλωσι τὰς μετὰ τῶν Ἀργείων διαπραγματεύσεις καὶ νὰ πέμψωσιν ἀκόμη πρέσβεις εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους διὰ νὰ μάθωσι τί διανοοῦνται, λέγων ὅτι ὁ πόλεμος ἀνεβλήθη πρὸς τὸ συμφέρον τῶν Ἀθηναίων καὶ ταπεινῶσιν τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχον ἔπρεπε νὰ τὴν διατηρέσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον χρόνον, ἐνῶ οἱ Λακεδαιμόνιοι οἵτινες ἐδυστύχουν εἶχον μέγιστον συμφέρον νὰ ἀρχίσωσι τὸν ἀγῶνα ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Τοὺς ἐπέειπε λοιπὸν νὰ πέμψωσι πρέσβεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ αὐτὸς, διὰ νὰ προσκαλέσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐὰν οἱ σκοποὶ τῶν ἦσαν εἰλικρινεῖς, νὰ ἀποδώσωσι τὸ Πάνακτον ἀνέπαφον, καθὼς καὶ τὴν Ἀμφίπολιν, καὶ νὰ παραιτηθῶσι τῆς μετὰ τῶν Βοιωτῶν συμμαχίας (ἐκτὸς ἐὰν οὗτοι ἤθελον νὰ μετᾶσχῃ τῆς κοινῆς συνθήκης) συμφώνως μὲ τὸν ὅρον ὅστις εἰς οὐδένα ἐπέτρεπε νὰ συνάψῃ συμμαχίαν τινὰ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως καὶ τῶν δύο. Οἱ πρέσβεις εἶχον ἐπίσης διαταγὴν νὰ εἴπωσιν ὅτι, ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον νὰ φανῶσιν ἄδικοι θὰ παρελάβανον ἤδη εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν τοὺς Ἀργεῖους οἵτινες εἶχον ἔλθει πρὸς αὐτὸν τὸν σκο-

πὸν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Νικίας λοιπὸν καὶ οἱ συμπρέσβεις λαβόντες ὁδηγίας περὶ ὧν τῶν παραπόνων ἀνεχώρησαν καὶ φθάσαντες εἰς τὴν Λακεδαιμόνα ἐγνωστοποίησαν τὴν ἀποστολὴν των καὶ τέλος εἶπον ὅτι, ἐὰν οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν παρητοῦντο τῆς συμμαχίας τῶν Βοιωτῶν, ἐνόσω οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔμενον ἐκτὸς τῆς κοινῆς συνθήκης, θὰ ἔκλειον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συμμαχίαν μὲ τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐπιρρέασθέντες ὑπὸ τοῦ ἐφόρου Ξενάρους καὶ τῶν συμμεριζομένων τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν παρητοῦτο τῆς συμμαχίας· ἐν τούτοις ἀνενέωσαν τοὺς ὅρκους ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Νικίου ὅστις ἐφοβέτο νὰ ἀναχωρήσῃ χωρὶς νὰ πράξῃ τίποτε καὶ νὰ κατηγορηθῇ, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ὅτι ἦτο ὁ αἴτιος τῶν μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων σπονδῶν. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, ἅμα ἔμαθον οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι οὐδὲν ἐπράχθη ἐν τῇ Λακεδαιμόνῳ, εὐθὺς ὠργίσθησαν, καὶ νομίσαντες ὅτι προσεβλήθησαν, ἔκαμον μετὰ τῶν Ἀργείων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν οὔτινες εὕρισκοντο εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς ὁποίους προσήγαγεν ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν ἀκόλουθον εἰρήνην καὶ συμμαχίαν.

47. «Οἱ Ἀθηναῖοι, καθὼς καὶ οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Μαντινεῖς καὶ οἱ Ἡλεῖοι, δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἄρχουσιν ἑκάτεροι, ἔκαμον σπονδὰς δι' ἑκατὸν ἔτη κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀδόλους καὶ ἀβλαβεῖς. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς Ἀργεῖους, εἰς τοὺς Ἡλεῖους, εἰς τοὺς Μαντινεῖς καὶ εἰς τοὺς συμμάχους των οἰαδήποτε ἐχθροπραξία κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων ἐφ' ὧν ἄρχουσιν οἱ Ἀθηναῖοι· ἐπίσης ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους

των πᾶσα, δι' οἰουδήποτε μέσου καὶ τρόπου, ἐχθροπραξία ἐναντίον τῶν Ἀργείων, τῶν Ἡλείων, τῶν Μαντινέων καὶ τῶν συμμάχων των. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Μαντινεῖς θέλουσιν εἶσθαι σύμμαχοι ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη καὶ ἐὰν ἐχθροὶ εἰσβάλῃσιν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀθηναίων, ὀφείλουσιν οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Μαντινεῖς, νὰ δράμωσιν ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τῶν Ἀθηναίων καὶ βοηθήσωσι τὰς Ἀθήνας δι' ὅλης τῆς δυνάμεως καὶ διὰ παντὸς τρόπου· ἐὰν δὲ οἱ ἐχθροὶ λεηλατήσαντες ἀναχωρήσωσι, νὰ θεωρῇται ἡ χώρα των ὡς ἐχθρὰ τῶν Ἀργείων, τῶν Μαντινέων, τῶν Ἠλείων καὶ τῶν Ἀθηναίων, καὶ νὰ πολεμηθῇ ὑπὸ πασῶν τῶν πόλεων τούτων· εἰς οὐδεμίαν δὲ ἐκ τῶν πόλεων τούτων ἐπιτρέπεται νὰ παύσῃ τὸν κατὰ τῆς πόλεως ἐκείνης πόλεμον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως ὅλων. Ἐπίσης ὀφείλουσιν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀργους, τῆς Μαντινείας καὶ τῆς Ἠλίδος ἐὰν ἐχθροὶ εἰσβάλῃσιν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἡλείων, ἢ τῶν Μαντινέων, ἢ τῶν Ἀργείων, ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ ἐκάστης ἐκ τῶν πόλεων τούτων, δι' ὅλης των τῆς δυνάμεως καὶ διὰ παντὸς τρόπου· ἐὰν δὲ οἱ ἐχθροὶ λεηλατήσαντες ἀναχωρήσωσι, νὰ θεωρῇται ἡ χώρα των ὡς ἐχθρὰ τῶν Ἀθηναίων, τῶν Ἀργείων, τῶν Μαντινέων καὶ τῶν Ἡλείων, καὶ νὰ πολεμηθῇ ὑπὸ πασῶν τῶν πόλεων τούτων· εἰς οὐδεμίαν δὲ ἐκ τῶν πόλεων τούτων ἐπιτρέπεται νὰ παύσῃ τὸν κατὰ τῆς πόλεως ἐκείνης πόλεμον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως ὅλων. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἐνόπλους ἄνδρας νὰ διέρχωνται διὰ τῆς χώρας των ὅπως πολεμήσωσι, μήτε διὰ τῆς τῶν συμμάχων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἄρχει ἐκάστη ἐκ τῶν πόλεων τούτων· ἐπίσης ἀπαγορεύεται καὶ ἡ διὰ

θαλάσσης δίοδος, ἐκτὸς ἐὰν ψηφίσωσι τοῦτο ὕλαι αἱ πόλεις, ἢ τῶν Ἀθηναίων, ἢ τῶν Ἀργείων, ἢ τῶν Μαντινέων καὶ ἢ τῶν Ἠλείων. Ἡ πόλις ἣτις θέλει πέμψει ἐπικουρίας ὀφείλει νὰ παρέχῃ καὶ τρόφιμα ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ στρατὸς εἰσέλθῃ εἰς τὴν χώραν τῆς πόλεως· ἐκείνης ἥτις ἐζήτησε βοήθειαν, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ὅταν ὁ στρατὸς ἀναχωρήσῃ· ἐὰν ἡ διαμονὴ τοῦ στρατοῦ παραταθῇ, ἡ ζητήσασα αὐτὸν πόλις θέλει δίδει ὡς σιτηρέσιον, εἰς ἕκαστον μὲν ὀπλίτην, καὶ ψιλὸν, καὶ πελταστὴν, τρεῖς ὄβολους· τῆς Αἰγίνης καθ' ἡμέραν, εἰς ἕκαστον δὲ ἵππεά μίαν δραχμὴν τῆς Αἰγίνης. Ἡ πόλις ἡ ζητήσασα βοήθειαν ἃς ἔχῃ τὴν ἀρχηγίαν ἐνώσω ὁ πόλεμος γίνεται ἐντὸς τῆς χώρας τῆς· ἀλλ' ἐὰν αἱ πόλεις νομίσωσι πρέπον νὰ ἐκστρατεύσωσιν ἀπὸ κοινοῦ, ἃς ἔχῃ ἐκάστη ἴσον μέρος εἰς τὴν ἀρχηγίαν. Τὰς σπονδὰς θὰ ὀρκισθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τοὺς συμμάχους των, οἱ δὲ Ἀργεῖοι, οἱ Μαντινεῖς, οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι τούτων θέλουσιν ὀρκισθῇ κατὰ πόλεις. Ἐκαστοὶ θέλουσιν ὀμώσει τὸν μέγιστον ἐπιχώριον ὅρκον θύοντες τέλεια θύματα. Ὁ δὲ ὅρκος ἔσται ὁ ἀκόλουθος· «Θέλω ἐμμείνειν εἰς τὴν συμμαχίαν ἣτις συνεφωνήθη ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ, ἄνευ βλάβης καὶ ἄνευ δόλου, καὶ δὲν θέλω παραβῇ αὐτὴν δι' οὐδενὸς μέσου καὶ κατ' οὐδένα τρόπον.» Τὸν ὅρκον θέλουσι δώσει εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνώπιον τῶν πρυτάνεων ἢ βουλῇ καὶ αἱ ἐπιτόπιαί ἀρχαί· εἰς τὸ Ἀργεῖον ἢ βουλῇ, οἱ ὀγδοήκοντα καὶ αἱ ἀρτῦναι, ἐνώπιον τῶν ὀγδοήκοντα· εἰς Μαντινείαν οἱ δημιουργοί, ἢ βουλῇ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρχαί, ἐνώπιον τῶν θεωρῶν καὶ τῶν πολέμαρχων· ἐν τῇ Ἠλιδι οἱ δημιουργοί, οἱ διαχειρισταὶ τῶν δημοσίων προσόδων καὶ οἱ ἐξακόσιοι, ἐ-

νώπιον τῶν δημιουργῶν καὶ τῶν νομοφυλάκων. Οἱ ὅρκοι θέλουσιν ἀνανεοῦσθαι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μεταβαίνοντων εἰς τὴν Ἡλίδα, εἰς τὴν Μαντινείαν καὶ εἰς τὸ Ἄργος, τριᾶκοντα ἡμέρας πρὸ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, καὶ ὑπὸ τῶν Ἀργείων, τῶν Ἡλείων καὶ τῶν Μαντινέων μεταβαίνοντων εἰς τὰς Ἀθήνας δέκα ἡμέρας πρὸ τῶν μεγάλων Παναθηναίων. Αἱ περὶ τῶν σπονδῶν, τῶν ὀρκῶν καὶ τῆς συμμαχίας συνθήκαι θὰ ἀναγραφῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν μαρμαρίνῃ στήλῃ τῆς ἀκροπόλεως, ὑπὸ τῶν Ἀργείων εἰς τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπὸ τῶν Μαντινέων εἰς τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ ναὸν τοῦ Διός· νὰ κατατεθῇ ἐπίσης ἀπὸ κοινοῦ χαλκῇ στήλῃ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν κατὰ τὰ προσεχῶς τελεσθισόμενα Ὀλύμπια. Ἐὰν αἱ πόλεις αὗται νομίσωσιν ὅτι παρελείφθη τι καλὸν, δύνανται νὰ τὸ προσθέσωσιν εἰς τοὺς ὅρους τούτους· πᾶν δὲ ὅ,τι ἤθελε κριθῇ ὡς ὠφέλιμον διὰ τὰς πόλεις ταύτας, συζητούσας ἀπὸ κοινοῦ, τοῦτο θέλει κυρωθῇ καὶ ἔχει ἰσχύν.»

48. Αἱ μὲν σπονδαὶ καὶ αἱ συμμαχίαι οὕτως ἐγένοντο· ὅσον δ' ἀφορᾷ ἐκεῖνας αἵτινες ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων, δὲν διελύθησαν αὗται ἕνεκα τούτου οὔτε παρὰ τῶν μὲν οὔτε παρὰ τῶν δέ. Οἱ Κορίνθιοι, καὶ τοὶ ὄντες σύμμαχοι τῶν Ἀργείων δὲν εἰσῆλθον εἰς αὐτάς, καὶ δὲν ἔλαβον μέρος οὔτε εἰς τὰς προηγουμένας διὰ τῶν ὁποίων οἱ Ἠλεῖοι, οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Μαντινεῖς εἶχον ὑποχρεωθῇ μῆτε εἰρήνην μῆτε πόλεμον νὰ κάμνωσιν ἄνευ κοινῆς συνεννοήσεως· ἀλλ' εἶπον ὅτι ἤρκοῦντο εἰς τὴν πρώτην γενομένην ἀμυντικὴν συμμαχίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὤφειλον νὰ βοηθῶνται ἀμοιβαίως χωρὶς νὰ ἐκστρατεύωσι κατ' οὐδενὸς ἀπὸ κοινοῦ.

Καὶ οἱ μὲν Κορίνθιοι οὕτως ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τοῦς συμμάχους τούτους καὶ ἔκλινον ἐκ νέου πρὸς τοῦς Λακεδαιμονίους.

49. Κατὰ τὸ θέρος δὲ τοῦτο ἐτελέσθησαν τὰ Ὀλυμπια εἰς τὰ ὑποῖα ὃ Ἀρκάς Ἀνδρυσθένης ἐνίκησε πρῶτος εἰς τὸ παγκράτιον· καὶ ἡ εἴσοδος εἰς τὸν ναὸν ἀπηγορεύθη εἰς τοῦς Λακεδαιμονίους ὑπὸ τῶν Ἡλείων, εἰς τρόπον ὥστε οὗτοι δὲν ἠδύναντο πλέον μήτε νὰ θύωσι, μήτε νὰ ἀγωνίζωνται, διότι δὲν ἐπλήρωσαν εἰς τοῦς Ἡλείους τὸ πρόστιμον εἰς τὸ ὅποιον κατὰ τὸν Ὀλυμπιακὸν νόμον εἶχον καταδικασθῆ ὑπ' αὐτῶν ὡς ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ φρουρίου Φύρκου καὶ πέμψαντες ὀπλίτας εἰς τὸ Λέπρεον κατὰ τὰς Ὀλυμπιακὰς σπονδάς. Ἡ καταδίκη ἦτο δισχιλῖαι μναῖ, δύο μναῖ δι' ἕκαστον ὀπλίτην, συμφώνως μὲ τὸν νόμον. Οἱ Λακεδαιμόνιοι πέμψαντες πρέσβεις ἀντέλεγον ὅτι ἡ εἰς αὐτοὺς ἐπιβληθεῖσα καταδίκη δὲν ἦτο δικαία, ἐπειδὴ αἱ σπονδαὶ δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναγγελθῆ εἰς τὴν Λακεδαίμονα ὅτε ἔπεμψαν τοὺς ὀπλίτας. Οἱ Ἡλεῖοι ὁμῶς ἀπεκρίθησαν ὅτι ἡ ἐκεχειρία ὑπῆρχεν ἤδη παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις· διότι πρῶτον εἰς τὴν Λακεδαίμονα ἀνήγγειλον αὐτὴν καὶ ἐνῶ οἱ Ἡλεῖοι ἡσύχαζον ὡς ἐν ὥρᾳ ἀνακωχῆς, οἱ Λακεδαιμόνιοι λάθρα διεπράξαντο τὴν ἀδικίαν ἐκείνην. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπῆντησαν ὅτι οἱ Ἡλεῖοι δὲν θὰ ἀνήγγελλον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὴν ἐκεχειρίαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα ἐὰν ἐνόμιζον ἑαυτοὺς προσβεβλημένους, ἀλλ' ὅτι ἀνήγγειλον αὐτὴν μὴ νομίζοντες ἑαυτοὺς προσβεβλημένους, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἔφερον τὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν σῦδαμοῦ. Ἀλλ' οἱ Ἡλεῖοι ἐπέμενον λέγοντες ὅτι εἰς μάτην ἰσχυρίζοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅτι

δὲν ἔπραξαν τὴν ἀδικίαν ἐκείνην· ἀλλ' ἐὰν ᾔθελον νὰ τοῖς ἀποδώσωσι τὸ Λέπρεον, παρητοῦντο τοῦ μέρους ὅπερ τοῖς ἀνῆκεν ἐκ τοῦ προστίμου καὶ ἐπλήρωνον αὐτοὶ ἀντ' ἐκείνων τὸ μέρος ὅπερ ἀνῆκεν εἰς τὸν θεόν.

50. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν τοὺς ἤκουον, τοῖς προέτεινον αὖθις νὰ μὴ ἀποδώσωσι τὸ Λέπρεον, ἐὰν δὲν ᾔθελον, ἀλλὰ νὰ ἀναβῶσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐπειδὴ προθυμοῦνται νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν ναόν, καὶ νὰ ὀρκισθῶσιν ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων ὅτι βραδύτερον θὰ πληρώσωσι τὸ ποσὸν εἰς τὸ ὅποιον κατεδικάσθησαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν συγκατετέθησαν οὐδὲ εἰς τοῦτο, ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τὸ ἱερὸν, ἀπὸ τὰς θυσίας καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας καὶ ἔθυσον οἴκαδε, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐορτὴν ἐκτὸς τῶν Λεπρεατῶν. Φοβηθέντες ὁμως οἱ Ἱλλεῖοι μήπως οἱ Λακεδαιμόνιοι μεταχειρισθῶσι τὴν βίαν ὅπως θύσωσιν ἐν τῷ ἱερῷ, ἔθεσαν ἐκεῖ φρουράν ἐκ νέων ὠπλισμένων· ἦλθον δὲ πρὸς αὐτοὺς χίλιοι Ἀργεῖοι, χίλιοι Μαντινεῖς, καὶ ἱππεῖς Ἀθηναῖοι, αἵτινες περιέμεναν εἰς τὸ Ἄργος τὴν ἐορτὴν. Μέγας φόβος τότε κατέλαβε τοὺς ἐν τῇ ἐορτῇ μήπως οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔλθωσιν ἐνοπλοι, πρὸ πάντων ἀφοῦ ὁ Λακεδαιμόνιος Λίχας ὁ Ἀρκεσιλάου ἔλαβε πληγὰς ἐν τῷ ἀγῶνι ὑπὲρ τῶν ραβδούχων. Οἱ δύο ἵπποι του εἶχον νικήσει εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ ἐπειδὴ δὲν τῷ ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ συναγωνισθῇ, ὁ κῆρυξ ἀνεκήρυξε νικητὴν τὸν λαὸν τῆς Βοιωτίας. Τότε ὁ Λίχας προσελθὼν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐστεφάνωσε τὸν ἡνίοχον, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι τὸ ἄρμα ἦτο ἰδικόν του. Τὸ συμβὰν τοῦτο κῆρυξε τὸν γενικὸν φόβον καὶ περιέμενον νὰ συμβῇ τι κίνημα· ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔμειναν ἥσυχοι καὶ οὕτως ἡ ἐορτὴ

ἐτελείωσε χωρίς νὰ διαταραχθῇ. Μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ὀλυμπίων οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἤλθον εἰς τὴν Κόρινθον διὰ νὰ παρακαλέσωσι τοὺς Κορινθίους νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν ἐκεῖ ἔτυχον καὶ πρέσβεις ἐκ Λακεδαιμόνος. Πολλῶν δὲ λόγων διαμειφθέντων, δὲν ἐπράχθη ἐπὶ τέλους τίποτε, διότι σεισμῷ γενομένου, διελύθησαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Καὶ τὸ θέρος ἐτελείωσε.

51. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα οἱ ἐν Τραχίνι Ἑρακλεῶται ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Αἰνιᾶνας, τοὺς Δόλοπας, τοὺς Μαλιεῖς καὶ τινὰς Θεσσαλοὺς. Τὰ ἔθνη ἐκεῖνα μετὰ φθόνου ἔβλεπον τὴν γείτονα ταύτην πόλιν, διότι ἡ ἰδρυσίς της μᾶλλον τῆς χώρας των ἠπεῖλει ἢ πᾶσαν ἄλλην. Μόλις ἰδρυθεῖσαν ἤρχισαν νὰ τὴν παρενοχλῶσι καὶ νὰ τὴν βλάπτωσιν ὅσον ἡδύνατο περισσότερον. Κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν ἐνίκησαν ἐν τῇ μάχῃ τοὺς Ἑρακλεώτας καὶ ἐφόνευσαν τὸν Λακεδαιμόνιον στρατηγόν των Ξενάρην τὸν υἱὸν τοῦ Κνίδιος· πολλοὶ δὲ Ἑρακλεῶται ἔπεσαν ὁμοίως· καὶ ὁ χειμὼν ἐτελείωσε καθὼς καὶ τὸ δωδέκατον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου.

52. Ὅμως ἤρχισε τὸ ἀκόλουθον θέρος (1) οἱ Βοιωτοὶ κατέλαβον τὴν Ἑράκλειαν ἥτις ὑπέφερε μετὰ τὴν μάχην ταύτην πολὺ καὶ ἀπέπεμψαν ἕνεκα τῆς κακῆς διοικήσεώς του τὸν Λακεδαιμόνιον Ἠγισιππίδαν. Κατέλαβον δὲ τὴν πόλιν ταύτην φοβηθέντες μήπως λάβωσι κατοχὴν αὐτῆς οἱ Ἀθηναῖοι καθ' ὃν καιρὸν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦσαν περιπεπλεγμένοι εἰς τὰς ταραχὰς τῆς Πελοποννήσου. Οὐχ ἥττον ὠργίσθησαν κατ' αὐτῶν οἱ Λακεδαιμόνιοι. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ θέρος Ἀλκιβιάδης ὁ Κλεινίου, στρατηγός

(1) Δίκατον τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου, 419 π. Χ.

τῶν Ἀθηναίων, συμπραττόντων τῶν Ἀργείων καὶ τῶν συμμάχων των, εἰςῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετ' ὀλίγων ὀπλιτῶν καὶ τοξοτῶν Ἀθηναίων, καὶ παραλαβὼν τινὰς ἐκ τῶν αὐτόθεν συμμάχων ἀποκατέστησε μετ' αὐτῶν τὴν τάξιν ἐν ταῖς συμμαχικαῖς πόλεσι. Διερχόμενος δὲ τὴν Πελοπόννησον μετὰ στρατοῦ, ἔπεισε τοὺς Πατρεῖς νὰ κτίσωσι τεῖχη μέχρι τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἐγείρῃ ἄλλα εἰς τὸ Ῥίον τὸ Ἀχαϊκόν. Οἱ Κορίνθιοι ὁμῶς, οἱ Σικυώνιοι καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες ἐβλάπτοντο διὰ τῆς τειχίσεως ταύτης ἔδραμον καὶ τοὺς ἐμπόδισαν.

53. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἐγένετο πόλεμος μεταξὺ Ἐπιδαυρίων καὶ Ἀργείων διὰ τὸ θῦμα τὸ ὁποῖον οἱ Ἐπιδαυριοὶ ὤφειλον νὰ φέρωσιν εἰς τὸν Πυθαεᾶ Ἀπόλλωνα διὰ τὰ Βουτόμια καὶ τὸ ὁποῖον ἡμέλησαν νὰ πέμψωσιν. ἦσαν δὲ οἱ Ἀργεῖοι ἀπόλυτοι κύριοι τοῦ ἱεροῦ. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῆς προφάσεως ταύτης, ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἤθελον νὰ καταλάβωσιν εἰ δυνατόν τὴν Ἐπίδαυρον διὰ νὰ κρατῶσιν εἰς ἡσυχίαν τὴν Κόρινθον καὶ διὰ νὰ ἀνοίξωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς μεταβαίνοντας ἐκ τῆς Αἰγίνης πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀργείων, ὁδὸν βραχυτέραν, καὶ νὰ μὴ ἀναγκάζωνται νὰ περιπλέωσι τὸ Σκύλλαιον. Πηρεσκευάζοντο λοιπὸν οἱ Ἀργεῖοι νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ὅπως ἀπαιτήσωσι τὴν παράδοσιν τοῦ θύματος.

54. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀρχηγοῦντος τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ἀγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου, ἐπροχώρησαν μέχρι τῶν Λεύκτρων, τελευταίας πόλεως τῆς χώρας των πρὸς τὸ Λύκαιον ὄρος· οὐδεὶς ἐγίνωσκε ποῦ ἐστράτευον, οὔτε αὐταὶ αἱ πόλεις αἵτινες παρέσχον

τοὺς στρατιώτας. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ θυσαίαι των διὰ τὴν διάθασιν τῶν ὁρίων δὲν ἀπέθησαν εὐνοϊκαί, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ παρήγγειλαν εἰς τοὺς συμμάχους νὰ ᾤσιν ἑτοιμοὶ μετὰ τὸν ἐπόμενον μῆνα (τὸν μῆνα Καρνεῖον καθ' ὃν οἱ Ἀωριεῖς ἐτέλουν ἐορτὴν) δι' ἄλλην ἐκστρατείαν. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ἀναχωρησάντων αὐτῶν, ἐξεληθόντες τῆς χώρας των τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς τελευταίας δεκάδος τοῦ μηνὸς ὅστις προηγεῖται τοῦ Καρνείου, μετεχειρίσθησαν ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ νὰ ὁδοιπορῶσι, καὶ καθ' ὅλας τὰς ὑπολειπομένας ἑξ ἡμέρας εἰσέβαλλον εἰς τὴν χώραν τῶν Ἐπιδαυρίων καὶ ἐλεηλάτουσαν αὐτήν. Οἱ Ἐπιδαυριοὶ προσεκάλεσαν τοὺς συμμάχους· ἄλλ' οἱ μὲν ἑξ αὐτῶν ἐπροφασίσθησαν τὰς πανηγύρεις τοῦ μηνὸς, οἱ δὲ προχωρήσαντες μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Ἐπιδαυρίας ἡσύχαζον.

55. Ἐνῷ οἱ Ἀργεῖοι ἦσαν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον, συνῆλθον εἰς τὴν Μαντίνειαν πρεσβεῖαι ἀπὸ τῶν πόλεων ἐπὶ τῇ προσκλήσει τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὰς συνδιαλέξεις αὐτῶν ὁ Κορίνθιος Εὐφραμίδης εἶπεν ὅτι τὰ ἔργα δὲν ἦσαν σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους· διότι ἐνῷ αὐτοὶ συνῆλθον ὅπως ἐνασχοληθῶσι περὶ τῆς εἰρήνης, οἱ Ἐπιδαυριοὶ, οἱ σύμμαχοί των, καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἦσαν ἀντιπαρατεταγμένοι μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας· ὅτι ἔπρεπε πρῶτον νὰ διαλύσῃσι τὰ δύο στρατόπεδα καὶ κατόπιν νὰ ὁμιλήσῃσι περὶ εἰρήνης. Δεκτικῆς γενομένης τῆς προτάσεως ταύτης ἀνεχώρησαν ἀμέσως καὶ κατώρθωσαν νὰ ἀπομακρύνωσι τοὺς Ἀργεῖους ἀπὸ τῆς Ἐπιδαυρίας. Κατόπιν συνηθροίσθησαν, ἀλλὰ δὲν συνεφώνησαν τίποτε. Ἐν τούτοις οἱ Ἀργεῖοι εἰσέβαλον πάλιν εἰς τὴν Ἐπιδαυρίαν καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτήν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξε-

στράτευσαν μέχρι τῶν Καρυῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ μήτε ἐνταῦθα αἱ θυσαί δὲν ὑπῆρξαν εὐνοϊκαί, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι, λεηλατήσαντες τὸ τρίτον μέρος περίπου τῆς Ἐπιδαυρίας, ἀνεχώρησαν. Χίλιοι ὀπλίται Ἀθηναῖοι, διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἦλθον εἰς βοήθειάν των· ἀλλὰ μαθόντες ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνεχώρησαν καὶ ὅτι δὲν ἦτο πλέον ἀναγκαία ἡ παρουσία των εἰς τοὺς Ἀργεῖους, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Καὶ αὐτῷ διήλθε τὸ θέρος.

56. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα οἱ Λακεδαιμόνιοι λαθόντες τοὺς Ἀθηναίους ἐπεμψαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ἐπιδαυρον τριακασίους φρουροὺς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγησιππίδου. Ἐλθόντες δὲ οἱ Ἀργεῖοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους παρεπονέθησαν ὅτι ἐπέτρεψαν νὰ διέλθωσι διὰ θαλάσσης τὰ στρατεύματα ἐκεῖνα, μολονότι ἦτο γεγραμμένον ἐν ταῖς σπονδαῖς νὰ μὴ ἀφίνωσι νὰ διέρχωνται πολέμιοι διὰ τῆς χώρας των, καὶ προσέθεσαν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἐπραττον ἀδικίαν πρὸς αὐτοὺς ἐάν δὲν ἐπεμπον εἰς Πύλον, ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων, τοὺς Μεσσηνίους καὶ τοὺς Εἰλωτας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἔγραψαν κάτωθεν τῆς Λακωνικῆς στήλης ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς ὅρκους των, καὶ μετέφεραν τοὺς Εἰλωτας ἐκ Κρανίων εἰς Πύλον διὰ νὰ ληστεύωσι τὴν χώραν, κατὰ τὰ ἄλλα δὲ ἔμειναν ἥσυχαι. Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον καθ' ὃν ἐπολέμουν οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἐπιδαυριοί, μάχη μὲν ἐκ παρασκευῆς οὐδεμία ἐγένετο, ἀλλὰ μόνον ἐνέδραι καὶ ἐπιδρομαί, εἰς τὰς ὁποίας ἐφανεύοντο τινὲς ἐκατέρωθεν. Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ χειμῶνος καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος οἱ Ἀργεῖοι κλίμακας ἔχοντες ἦλθον εἰς

τὴν Ἐπίδauρον διὰ τὰ καταλάβωσιν αὐτὴν ἐξ ἐφύδου ὑποθέτοντες αὐτὴν ἀνυπεράσπιστον ἕνεκα τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἀπῆλθον ἄπρακτοι. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσεν ὁ χειμὼν καὶ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου.

57. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἀκολούθου θέρους ⁽¹⁾ οἱ Λακεδαιμόνιοι βλέποντες ὅτι οἱ Ἐπιδαύριοι σύμμαχοί των ἐταλαιπωροῦντο καὶ ὅτι ἐκ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Πελοποννήσου οἱ μὲν εἶχον ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὴν συμμαχίαν των οἱ δὲ ἦσαν δυσηρεστοίμενοι κατ' αὐτῶν, καὶ νομίσαντες ὅτι, ἐὰν δὲν περιώριζον τὸ κακὸν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον θὰ κῦξάνεν, ἐξεστράτευσαν πανδηρεῖ, αὐτοὶ καὶ οἱ Εἰλωτες, κατὰ τοῦ Ἄργους ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως Ἀγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου. Συνεξεστράτευσαν δὲ μετ' αὐτῶν οἱ Τεγεᾶται καὶ ὅσοι ἄλλοι Ἀρκάδες ἦσαν σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ ἐκ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου σύμμαχοι καὶ οἱ ἐξωθεν συνηθροίσθησαν εἰς τὸν Φλιοῦντα. Καὶ οἱ μὲν Βοιωτοὶ εἶχον στείλει πεντακισχίλιας ὀπλίτας, ἰσαριθμούς φιλοῦς, πεντακισίους ἵππεῖς καὶ ἰσαριθμούς ἀμίππους ⁽²⁾, οἱ δὲ Κορίνθιοι δισχιλίους ὀπλίτας καὶ οἱ ἄλλοι ἀναλόγως τῶν δυνάμεων των. Οἱ Φλιασίοι ἦλθον ὅλοι, καθότι ἡ συγκέντρωσις ἐγένετο ἐπὶ τῆς χώρας των.

58. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι προειδοποιηθέντες περὶ τῶν ἐτοιμασιῶν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ὅτι ἐπροχώρουν πρὸς τὸν Φλιοῦντα θέλοντες νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν ἄλλων συμμάχων, ἐξεστράτευσαν τότε καὶ αὐτοὶ. Οἱ Μαν-

(1) Δέκατον τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου, 448 π. Χ.

(2) Ἀσαφῶς πως γινώσκομεν ὅτι οἱ ἄμιπποι ἦσαν στρατιῶται ἡξυέροντες νὰ πολεμῶσι καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ πεζοί.

τινείς μετὰ τῶν ἰδίων ἑαυτῶν συμμάχων ἦλθον εἰς βοήθειάν των καθὼς καὶ τρισχίλιοι ὀπλίται Ἑλλεῖοι. Προχωροῦντες, συνήντησαν τοὺς Λακεδαιμονίους ἐν Μεθυδρίῳ τῆς Ἀρκαδίας. Τότε οἱ δύο στρατοὶ κατέλαβον ἀνὰ ἓνα λόφον· καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἡτοιμάζοντο νὰ ὤφελθῶσιν ἐκ τῆς ἀπομονώσεως τῶν Λακεδαιμονίων διὰ νὰ τοὺς πολεμήσωσιν· ἀλλ' ὁ Ἅγεις ἀνήγειρε τὸν στρατὸν κατὰ τὴν νύκτα καὶ λαθὼν τοὺς πολεμίους ἐπορεύετο πρὸς τὸν Φλιοῦντα διὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς ἄλλους συμμάχους. Οἱ Ἀργεῖοι ἐννοήσαντες τοῦτο ἐπροχώρησαν ἅμα τῇ αὐγῇ πρῶτον μὲν πρὸς τὸ Ἄργος, ἔπειτα δὲ πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Νεμέας, ὅπου ὑπέθετον ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι θὰ καταβῶσι μετὰ τῶν συμμάχων των. Ἀλλ' ὁ Ἅγεις, ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν ταύτην, ἐτράπη ἄλλην τραχυτέραν καὶ κατέβη εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους· ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν Ἀρκάδων καὶ τῶν Ἐπιδαυρίων. Οἱ Κορίνθιοι, οἱ Πελλήνηες καὶ οἱ Φλιασῖοι ἐπορεύοντο δι' ὀμαλωτέρας ὁδοῦ· εἰς δὲ τοὺς Βοιωτοὺς, τοὺς Μεγαρεῖς καὶ τοὺς Σικυωνίους ἐδόθη διαταγὴ νὰ καταβῶσι διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Νεμέας, ὅπου οἱ Ἀργεῖοι ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι, ἵνα, ἐὰν οἱ Ἀργεῖοι ἐπετίθεντο κατὰ τῶν ἐν τῇ πεδιάδι Λακεδαιμονίων, καταδιώξωσιν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἱππικοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ἅγεις ταῦτα διατάξας εἰσέβαλεν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Σάμινθον καὶ ἄλλα χωρία.

59. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἐννοήσαντες ταῦτα ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Νεμέας ἡμέρας ἤδη οὔσης, καὶ συναντήσαντες τὸ στρατόπεδον τῶν Φλιασίων καὶ Κορινθίων, ἐκ μὲν τῶν Φλιασίων ὀλίγους ἀπέκτειναν, ὑπὸ δὲ τῶν Κορινθίων ὀλίγους καὶ αὐτοὶ ἀπώλεσαν. Ἐν τούτοις οἱ Βοιωτοί,

οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ Σικυῶνιοι, συμφώνως μὲ τὴν διαταγὴν ἣν εἶχον λάβει, ἐπροχώρουν πρὸς τὴν Νεμέαν, ἀλλὰ δὲν εὗρον πλέον ἐκεῖ τοὺς Ἀργεῖους, διότι οὗτοι εἶχαν καταβῆ ὅταν εἶδον λεηλατουμένους τοὺς ἀγροῦς των καὶ εἶχον παραταχθῆ εἰς μάχην. Ἀντιπαρεσκευάζοντο δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ περιεκλείσθησαν οἱ Ἀργεῖοι διότι ἐκ μὲν τῆς πεδιάδος τοῖς ἐμπόδιζον πᾶσαν μετὰ τῆς πόλεως συγκοινωνίαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, ἄνωθεν ἦσαν οἱ Κορίνθιοι, οἱ Φλιάσιοι, οἱ Πελλήνηες, καὶ πρὸς τὴν Νεμέαν οἱ Βοιωτοί, οἱ Σικυῶνιοι καὶ οἱ Μεγαρεῖς. Ἴππικὸν δὲν εἶχον, διότι μόνοι ἐκ τῶν συμμάχων οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον φθάσει ἀκόμη. Οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι γενικῶς ἐπίστευον ὅτι ἡ θέσις των δὲν ἦτο τόσον κακὴ, ὅτι ἡ μάχη ἔθελεν ἀποβῆ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι περιεκλείσθησαν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ πλησίον τῆς πόλεως των. Ἀλλ' ὁ Θράσυλλος, εἰς ἐκ τῶν πέντε στρατηγῶν, καὶ ὁ Ἀλκίφρων, πρῶτος τῶν Λακεδαιμονίων, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ δύο στρατοὶ ἐμελλον νὰ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας, προσελθόντες εἰς τὸν Ἅγιν τὸν ἀπέτρεψαν ἀπὸ τοῦ νὰ πολεμήσῃ, λέγοντες ὅτι οἱ Ἀργεῖοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ὑποβάλωσιν εἰς δαιτησίαν τὰς μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων διαφορὰς των καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ διαγῶσιν ἐν εἰρήνῃ ἀφοῦ κάμωσι σπονδὰς.

60. Καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι οἱ ταῦτα εἰπόντες ἐνήργουν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ὅχι τῇ συγκαταθέσει τοῦ στρατοῦ· ὁ δὲ Ἅγης παραδεχθεὶς τοὺς λόγους των, αὐτὸς μόνος, καὶ χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ τοὺς περισσοτέρους, ἀλλ' ἀνακοινώσας μόνον αὐτοὺς εἰς ἓνα ἐκ τῶν μετ' αὐτοῦ συνεκστρατευομένων ἀρχόντων, ἔκαυε σπονδὰς διὰ τέσσαρας

μῆνας καθ' οὓς ὄφειλον οἱ Ἀργεῖοι νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ὑποσχέσεις των. Καὶ εὐθὺς ἀπήγαγε τὸν στρατὸν, χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε εἰς κανένα ἐκ τῶν συμμάχων. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἠκολούθουν μὲν τὸν Ἄγιν ὡς ἡγεμόνα των, κατὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ παρεπονοῦντο κατ' αὐτοῦ πικρῶς μεταξὺ των λέγοντες ὅτι τοιαύτης καλῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ πολεμήσωσι τὸν ἐχθρὸν περι-κυκλωμένον πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν παρουσιασθείσης εἰς αὐτοὺς, ἐφευγον χωρὶς νὰ πράξωσι τι ἄξιον τῶν προπαρασκευῶν των· διότι τῶντι ὁ στρατὸς ἐκεῖνος ἦτο ὁ κάλλιστος ἀπὸ ὅσους συνηθροίσθησαν ἐν τῇ Ἑλλάδι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· ἐφάνη δὲ πρὸ πάντων ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ λαμπρότητι ὅτε συνηθροίσθη εἰς τὴν Νεμέαν, ὅπου εὐρέθησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι πανστρατιά, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Βοιωτοί, οἱ Κορίνθιοι, οἱ Σικυῶνιοι, οἱ Πελληνεῖς, οἱ Φλιάσιοι, οἱ Μεγαρεῖς, ὅλοι ἄνδρες λογάδες ἐξ ἐκάστου ἔθνους καὶ οὔτινες ἐφάνοντο δυνάμενοι νὰ ἀντιμετρηθῶσιν οὐ μόνον πρὸς τὴν συμμαχίαν τοῦ Ἀργους ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν ἄλλην ἥτις ἤθελεν ἐνωθῇ μετ' αὐτῆς. Οὕτω λοιπὸν ὁ στρατὸς, δυσηρεστημένος κατὰ τοῦ Ἀγιδος ἀνεχώρησε καὶ ἐπέστρεψεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια· οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἐτι μᾶλλον δυσηρεστημένοι κατ' ἐκείνων οὔτινες ἔκαμον τὰς σπονδὰς ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πλήθους, νομίζοντες ὅτι ἀφῆσαντες τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ φύγωσιν ἔχασαν τὴν καλλιτέραν περίστασιν ἥτις ἡδυνάτο ποτε νὰ παρουσιασθῇ εἰς αὐτοὺς· διότι τῶντι ὁ ἀγὼν θὰ ἐγίνετο πλησίον τῆς πόλεως των καὶ βοηθούτων συμμάχων πολλῶν καὶ γενναίων. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των δὲ ἤρ-χισαν νὰ λιθοβολῶσι τὸν Θράσυλλον ἐν τῷ χειμάρρῳ

Χαράδρῳ, ὅπου, πρὶν εἰσελθῶσιν εἰς τὴν πόλιν, δικά-
ζουσι τὰ στρατιωτικὰ ἐγκλήματα. Ὁ Θράσυλλος, κατα-
φυγὼν εἰς τὸν βωμὸν, ἐσώθη· ἀλλ' ἡ περιουσία αὐτοῦ
ἐδικαιεύθη.

61. Μετὰ τοῦτο, ἐλθόντων πρὸς βοήθειαν χιλίων
Ἀθηναίων ὀπλιτῶν καὶ τριακοσίων ἱππέων ὑπὸ τὴν
ἀρχηγίαν τοῦ Ἀάχητος καὶ τοῦ Νικοστράτου, οἱ Ἀρ-
γεῖοι, οἵτινες ἐδίσταζον νὰ λύσωσι τὰς μετὰ τῶν Λα-
κεδαιμονίων σπονδὰς, τοὺς προσεκάλεσαν νὰ ἀναχωρή-
σωσι καὶ δὲν τοὺς ἐπαρουσίασαν εἰς τὸν δῆμον, μετὰ
τοῦ ὁποῖου οἱ Ἀθηναῖοι ᾔθελον νὰ συνεννοηθῶσιν, εἰμὴ
ἄφου ἡναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν παρακλήσεων τῶν Μαν-
τινέων καὶ τῶν Ἰλίων οἵτινες εὕρισκοντο ἐκεῖ εἰσέτι.
Οἱ Ἀθηναῖοι, διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ των Ἀλκιβιάδου, εἶ-
πον εἰς τοὺς Ἀργεῖους καὶ εἰς τοὺς συμμάχους ταῦτα,
ὅτι αἱ σπονδαὶ δὲν ἐγένοντο ὀρθῶς ἄνευ τῆς συμμετο-
χῆς τῶν ἄλλων πόλεων, καὶ ὅτι τώρα (ἄφου ἦλθον ἐγ-
καίρως) ἔπρεπε νὰ ἀρχίσωσι τὸν πόλεμον. Πείσαντες
διὰ τῶν λόγων των τοὺς συμμάχους, εὐθύς ἐπροχώρησαν
κατὰ τοῦ Ἀρκαδικοῦ Ὀρχομενοῦ πάντες πλην τῶν Ἀρ-
γείων, οἵτινες καίτοι πεισθέντες ἔμειναν κατ' ἀρχῆς ὀ-
πίσω, ἀλλ' ὕστερον ἦλθον καὶ αὐτοί. Στρατοπεδευσάμε-
νοι δὲ ἔμπροσθεν τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἐπολιόρκουν πάντες καὶ
ἐκαμνον ἐφόδους οὐ μόνον διὰ νὰ κυριεύσωσι τὸν Ὀρχο-
μενὸν, ἀλλὰ καὶ διότι εὕρισκοντο δημηροὶ ἐκ τῆς Ἀρκα-
δίας κατατεθέντες αὐτόθι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ
δὲ Ὀρχομένιοι διὰ τὴν τοῦ τείχους ἀσθένειαν καὶ τὸ
πληθὺς τῶν ἐχθρῶν φοβηθέντες μήπως ἀπολεσθῶσι πρὶν
τοὺς βοηθήσωσιν, ἐσυνθηκολόγησαν ὥστε νὰ ᾔναι σύμ-
μαχοι τῶν πολιορκούντων, νὰ δώσωσιν ὁμήρους εἰς τοὺς

Μαντινεῖς ἐκ τῶν συμπολιτῶν των καὶ νὰ παραδώσωσιν ἐκείνους τοὺς ὁποίους κατέθεσαν ἐκεῖ οἱ Λακεδαιμόνιοι.

62. Μετὰ τοῦτο οἱ σύμμαχοι, ἔχοντες ἤδη τὸν Ὀρχομενὸν, διεσκέρθησαν κατὰ ποίας πόλεως, μεταξὺ ἐκείνων αἵτινες ἔμενον, ἔπρεπε νὰ χωρήσωσι κατὰ πρῶτον. Καὶ οἱ μὲν Ἥλεῖοι ἐπρότεινον νὰ προσβάλωσι τὸ Λέπρεον, οἱ δὲ Μαντινεῖς τὴν Τέγεαν· οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι προσετέθησαν μὲ τὴν γνώμην τῶν Μαντινέων. Καὶ οἱ μὲν Ἥλεῖοι ὀργισθέντες διότι δὲν ἐψηφίσθη ἡ προσβολὴ τοῦ Λεπρέου, ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια· οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι παρσκευάζοντο ἐν τῇ Μαντινείᾳ διὰ νὰ ὀδεύσωσι κατὰ τῆς Τεγέας. Τινὲς μάλιστα Τεγεᾶται ἤθελον νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν πόλιν.

63. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες εἶχον ἀναχωρήσει ἐξ Ἀργους μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς τετραμήνου ἀνακωχῆς, πικρῶς παρεπονοῦντο κατὰ τοῦ Ἀγιδος διότι δὲν καθυπέταξε τὸ Ἄργος, ἀφήσας οὕτω νὰ διαφύγῃ ἡ καλλιτέρα περίστασις ἣτις ἡδύνατό ποτε νὰ παρουσιασθῇ, ὡς ἐνόμιζον αὐτοί· διότι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ εὕρῃ τις συνηθροισμένους ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοσοῦτους καὶ τοιούτους συμμάχους. Ἐπειδὴ δὲ διεδόθη ἡ εἰδήσις ὅτι ἡλώθη ὁ Ὀρχομενός, ἠγανάκτησαν πολὺ περισσότερον καὶ ἐν τῇ ὀργῇ των ἀπεφάσισαν εὐθύς, ἐναντίον τῆς συνηθείας των, ὅτι ἔπρεπε νὰ κατεδαφίσωσι τὴν οἰκίαν του καὶ νὰ τὸν καταδικάσωσιν εἰς ζημίαν ἑκατὸν χιλιάδων δραχμῶν. Ὁ δὲ τοὺς ἐκέτευσε νὰ μὴ πράξωσι τίποτε, βεβαιῶν ὅτι εἰς τὴν πρώτην ἐκστρατείαν θὰ ἐξηγόραζε τὰς ἐπιπλήξεις ταύτας διὰ λαμπροῦ κατορθώματος· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, θὰ ἦσαν κύριοι νὰ πράξωσιν ὅ,τι ἤθελον νομίσει καλόν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνέβηλον τὴν ζημίαν καὶ τὴν κα-

τεδάφισιν, ἀλλ' ἐξέδωκαν τότε νόμον ὅστις οὐδέποτε ἄλλοτε ὑπῆρξεν εἰς αὐτούς· ἐξελέξαντο συμβούλιον ἐκ δέκα Σπαρτιατῶν, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπάγῃ τὸν στρατὸν ἐκ τῆς πολεμίας χώρας (!).

64. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔμαθον παρὰ τῶν ἐν Τεγέα φίλων των ὅτι ἐὰν δὲν ἔσπευδον νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ θὰ ἀπεσπᾶτο αὕτη ἀπ' αὐτῶν καὶ θὰ ἦνούτο μετὰ τῶν Ἀργείων καὶ τῶν συμμάχων των, καὶ ὅτι ἦτο ἤδη εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ ἀποστατήσῃ. Ἀμέσως λοιπὸν οἱ

(!) Τὸ ἐν χρήσει στερεότυπον κείμενον ἔχει ἐπὶ λέξεως ὡς ἐξῆς «μὴ κύριον εἶναι ἀπάγειν στρατὸν ἐκ τῆς πόλεως» ὅπερ ἐξηγῆται νὰ μὴ δύναται νὰ ἐξάγῃ στρατὸν ἐκ τῆς πόλεως. Ἄλλ' ὁ Haase, μετὰ τοῦ ὁποίου συμφωνεῖ καὶ ὁ Bérán, φρονεῖ ὅτι τὸ χωρίον εἶναι ἡμαρτημένον καὶ προτείνει νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ λέξις «πόλεως» διὰ τῆς λέξεως «πολεμίας», ὥστε τὸ χωρίον νὰ ἐξηγῆται ὡς ἐξῆς «νὰ μὴ δύναται νὰ ἀπάγῃ τὸν στρατὸν ἐκ τῆς πολεμίας χώρας.» Ταύτην τὴν διόρθωσιν ἤκαλουθήσα καὶ ἐγὼ εἰς τὴν ἐξήγησίν μου ὡς ὀρθήν. Καὶ τῶνόντι, ἐὰν ὁ συγγραφεὺς ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν δέκα ἐκείνων συμβούλων νὰ ἐξάγῃ στρατὸν ἐκ τῆς Σπάρτης, θὰ μετεχειρίζετο τὸ ῥῆμα «ἐξάγειν» καὶ οὐχὶ «ἀπάγειν.» Ἄλλως τε δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν εἶχον ἀνάγκην νὰ ἐκδίδωσι νόμους ἐξασφαλίζοντας τὴν ἐκστρατείαν, καθόσον τὴν ἐψήφίζον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καὶ ὄχι ὁ βασιλεὺς. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον τοὺς ἐνδιέφερεν ἦτο νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ τὸ ἔγκλημα τὸ ὅποιον ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ἄγιν καθὼς καὶ εἰς τὸν Πλειστοάνακτα (Β.6λ. Ε', § 16) τῆς ἀκαίρου ἐκκένωσως τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους.

Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Εἰλωτες ἔδραμον πανδημεὶ μετὰ ταχύτητος ἀπαρδειγματίστου μέχρι τότε, καὶ ἐπρωχώρησαν πρὸς τὸ Ὀρέστειον τῆς Μαيناλίας· καὶ τοὺς μὲν Ἀρκάδας οἵτινες ἦσαν σύμμαχοί των προσέκλεσαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσωσιν εἰς Τέγεαν, αὐτοὶ δὲ φθάσαντες ὅλοι εἰς τὸ Ὀρέστειον, ἀπέπεμψαν εἰς τὰ ἴδια τὸ ἕκτον μέρος τοῦ στρατοῦ των, ἥτοι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς νεωτέρους, διὰ νὰ φρουρῇ τὸν τόπον, καὶ μὲ τὸν ἐπίλοιπον στρατὸν ἔφθασαν εἰς τὴν Τέγεαν. Μετ' οὐ πολὺ ἔφθασαν καὶ οἱ Ἀρκάδες σύμμαχοι. Ἐπεμψαν ἐπίσης εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς τοὺς Βοιωτοὺς, εἰς τοὺς Φωκεῖς καὶ εἰς τοὺς Λοκροὺς τὴν πρόσκλησιν νὰ σπεύσωσι κατὰ τάχος εἰς τὴν Μαντινείαν. Ἀλλ' οὗτοι ἔλαβον τὴν διαταγὴν ταύτην πολὺ ἐξ ἀπροόπτου, καὶ δὲν τοῖς ἦτο εὐκόλον νὰ διέλθωσι τὴν πολεμίαν χώραν χωρὶς νὰ βαδίσωσιν ὅλοι ὁμοῦ καὶ χωρὶς νὰ περιμείνωσιν ἀλλήλους· διότι εὐρισκομένη ἐν τῷ μέσῳ ἡ πολεμία χώρα ἀπέκλειεν αὐτούς· ἐν τούτοις ἔσπευσαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, λαβόντες τοὺς παρόντας Ἀρκάδας συμμάχους, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μαντινικὴν, καὶ στρατοπεδευσάμενοι πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡρακλέους, ἐλεηλάτουν τὴν χώραν.

65. Οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἅμα εἶδον αὐτοὺς, κατέλαβον θέσιν τινὰ ὀχυρὰν καὶ δύσβατον, καὶ παρετάχθησαν εἰς μάχην. Ἀμέσως οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπρωχώρησαν κατ' αὐτῶν. Βῆχον δὲ προσεγγίσει εἰς ἀπόστασιν βολῆς λίθου ἢ ἀκοντίου ὅτε γέρων τις, ἰδὼν αὐτοὺς διευθυνομένους κατὰ τῆς ὀχυρᾶς θέσεως, ἐβόησε πρὸς τὸν Ἅγιν ὅτι διανοεῖται νὰ θεραπεύσῃ τὸ ἐν κακὸν δι' ἐτέρου κακοῦ, δηλῶν τοιοῦτοτρόπως ὅτι ὁ Ἅγις, διὰ τῆς παρούσης ἀκαίρου προθυμίας, ἤθελε νὰ ἐξαλείψῃ τὸν

ἐλεγχον τῆς ἐξ Ἀργούς ὑποχωρήσεως. Ὁ δὲ Ἅγις εἶπε διὰ τὴν κραυγὴν τοῦ γέροντος, εἶπε διότι μετέβαλε γνώμην αἰφνιδίως, ἀπήγαγε κατὰ τάχος τὸν στρατὸν πρὶν ἀρχίσῃ ἡ μάχη. Καὶ φθάσας εἰς τὴν Τεγεάτιδα μετωχέτευσε πρὸς τὴν Μαντινικὴν τὸ ὕδωρ περὶ τοῦ ὁποίου, ὡς προξενούντος πολλὰς βλάβας ὅπου καὶ ἂν ἐπιπίπτῃ, πολεμοῦσιν οἱ Μαντινεῖς καὶ οἱ Τεγεᾶται. Ἠλπιζεν ὅτι εἰς τὴν εἰδῆσιν ταύτην οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοί των, οἵτινες ἦσαν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἤθελον καταβῆ ἐκ τῆς θέσεώς των διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐκτροπὴν τοῦ ὕδατος καὶ οὕτως ἡ μάχη ἤθελε γίνεαι ἐν τῷ πεδίῳ. Καὶ ὁ μὲν Ἅγις μείνας αὐτοῦ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξέτρεπε τὸ ὕδωρ, οἱ δὲ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι, ἐκπλαγέντες κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν αἰφνιδίαν ἀναχώρησιν τῶν Λακεδαιμονίων, δὲν εἶχον τί νὰ εἰκάσωσιν· ἔπειτα ὁμως, ὅταν ἐκεῖνοι ἀναχωρήσαντες ἐγένοντο ἄφαντοι χωρὶς οὗτοι νὰ τοὺς καταδιώξωσιν, ἤρχισαν πάλιν νὰ μέμφωνται τοὺς στρατηγούς των λέγοντες ὅτι καὶ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν εὐκαιρίαν ἀφῆκαν νὰ διαφύγωσιν οἱ περικυκλωμένοι πλησίον τοῦ Ἀργούς Λακεδαιμόνιοι, καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν, ἐνῷ ἔφρουγον, οὐδεὶς τοὺς καταδιώκει, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ οἱ μὲν σώζονται, οἱ δὲ Ἀργεῖοι προδίδονται. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ στρατηγοὶ ἐφοβήθησαν, ὕστερον δὲ κατεβίβασαν τὸν στρατὸν ἀπὸ τοῦ λόφου καὶ προχωρήσαντες εἰς τὴν πεδιάδα ἐστρατοπεδεύσαντο διὰ νὰ προσβάλωσι τοὺς πολεμίους.

66. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι παρετάχθησαν εἰς τρόπον ὥστε νὰ πολεμήσωσιν ἐὰν συνήντων τὸν ἐχθρόν· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐνῷ ἐπανήρχοντο ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ ὕδατος πρὸς τὸ πλησίον τοῦ

αποῦ τοῦ Ἡρακλέους στρατόπεδόν των, εἶδον αἴφνης ὄ-
λους τοὺς ἐναντίους παρατεταγμένους ἤδη, καὶ ἀπὸ τοῦ
λόφου προελθόντας. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν οἱ Λα-
κεδαιμόνιοι κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ φόβου οἷον οὐ-
δέποτε ἄλλοτε ἠσθάνθησαν· μόλις ὀλίγας στιγμὰς εἶχον
ὅπως προετοιμασθῶσι διὰ τὴν μάχην, καὶ αἰέτως κατέ-
λαβον τὰς θέσεις των, τοῦ βασιλέως Ἀγιδος δίδοντος
ὅλας τὰς διαταγὰς κατὰ τὸν νόμον. Διότι ὅταν ὁ βασι-
λεὺς ὁδηγῇ τὸν στρατὸν, οἱ πάντες ὑπακούουσιν εἰς αὐ-
τόν· αὐτὸς διατάττει τὰ δέοντα εἰς τοὺς πολεμάρχους,
οὗτοι εἰς τοὺς λοχαγούς, οὗτοι εἰς τοὺς πεντηκοντῆρας,
οὗτοι εἰς τοὺς ἐνωμοτάρχας καὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἰς
τὴν ἐνωμοτίαν ⁽¹⁾. Ὅλοι αἱ διαταγαί, καθ' ὅσον παρί-
σταται αὐτῶν ἀνάγκη, διὰ τῶν ἀρχηγῶν τούτων διαβι-
βάζονται καὶ φθάνουσι ταχέως· διότι, ἐκτὸς ὀλιγίστων
ἐξαίρεσεων, ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων σύγκειται
ἀπὸ ἀρχηγῶν ἀρχηγῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ εὐθύνη τῶν
πρακτομένων διαμοιράζεται εἰς πολλούς.

67. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὸ ἄριστον κέρας τῶν
Λακεδαιμονίων κατεῖχον οἱ Σκιρίται, οἵτινες πάντοτε
κατέχουσι τὴν τάξιν ταύτην, καὶ μόνοι μεταξὺ τῶν Λα-
κεδαιμονίων σχηματίζουσιν ἰδιαιτέρον σῶμα· πλησίον
αὐτῶν ἦσαν οἱ μετὰ τοῦ Βρασιδίου ἐκστρατεύσαντες εἰς
τὴν Θράκην καὶ μετ' αὐτῶν ὑπῆρχον νεοδαμῶδεις· ἔπειτα

(1) Ὁ λόχος συνέκειτο ἐκ πεντακοσίων ὧδεκα ἀνδρῶν καὶ
ὑποδιηρεῖτο εἰς τέσσαρας πεντηκοτύας, ὧν ἑκάστη συνέκειτο
ἐξ ἑκατὸν εἴκοσι ὀκτώ ἀνδρῶν. Ἡ πεντηκοστὴ πάλιν διηρεῖτο
ἐς τέσσαρας ἐνωμοτίας ὧν ἑκάστη συνέκειτο ἐκ τριακονταδύο
ἀνδρῶν.

ἀμέσως ἤρχοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι κατὰ λόγους, καὶ πλησίον αὐτῶν οἱ Ἀρκάδες Ἡραιεῖς, μετὰ δὲ τούτους οἱ Μαινάλιοι· εἰς τὸ δεξιὸν κέρας ἦσαν οἱ Τεγεᾶται καὶ ὀλίγοι ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὸ ἔσχατον μέρος, τὸ δὲ ἱππικὸν ἦτο διανενημμένον καὶ εἰς τὰ δύο κέρατα. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι οὕτω παρετάχθησαν· εἰς δὲ τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας κατεῖχον οἱ Μαντινεῖς, καθότι ἡ μάχη ἐδίδετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν, πλησίον δὲ αὐτῶν ἦσαν οἱ σύμμαχοι Ἀρκάδες, ἔπειτα οἱ χίλιοι λογάδες τῶν Ἀργείων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ πόλις τῶν παρεῖχε πρὸ πολλοῦ δι' ἐξόδων τῆς τὰ μέσα νὰ ἀσκήνται εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην, κατόπιν αὐτῶν ἤρχοντο οἱ ἄλλοι Ἀργεῖοι, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ σύμμαχοι τῶν Κλεωναίων καὶ Ὀρνεᾶται, τελευταῖοι δὲ ἤρχοντο οἱ Ἀθηναῖοι κατέχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας καὶ ἔχοντες τοὺς ἑαυτῶν ἱππεῖς.

68. Ἡ τάξις καὶ αἱ προετοιμασίαι ἀμφοτέρων τοιαῦται ἦσαν. Ἀλλ' ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων ἐφάνη ἀνώτερος τὸν ἀριθμὸν. Ἐν τούτοις δὲν δύναμαι νὰ εἰπω ἀκριβῶς τὰς δυνάμεις ἐκατέρου ἢ καὶ τῶν δύο ὁμοῦ, διότι ὁ μὲν στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων, διὰ τὸν μυστικισμόν τοῦ πολιτεύματός τῶν, ἦτο ἄγνωστος, ὁ δὲ τῶν ἐναντίων, ἕνεκα τῆς ἀλαζυνείας τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ μεῖγαλοποιῶσι τὴν ἀριθμὸν τῶν, καθίστατο ἀπίστευτος. Δυνάμεθα ἐν τούτοις ἐκ τοῦ ἐξῆς ὑπολογισμοῦ νὰ εὐρώμεν κατὰ προσέγγισιν τὴν ἀριθμητικὴν δύναμιν τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ. Ἐπὶ τὰ λόχοι ἐμάχοντο κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἄνευ τῶν Σκιριτῶν οἵτινες ἦσαν ἐξακόσιοι· ἕκαστος λόχος εἶχε τέσσαρας πεντηκοστῆς, καὶ ἐκάστη πεντηκοστὴ τέσσαρας ἑνωμοτίας. Καὶ εἰς μὲν

τὸν πρῶτον ζυγὸν ἐκάστης ἐνωμοτίας ἐμάχοντο τέσσαρες ἄνδρες, δὲν εἶχον δὲ ὅλοι τὸ αὐτὸ βάθος, ἀλλ' ὅπως ἤθελεν ἕκαστος λογαγός. Ἐν γένει παρετάχθησαν ἐπὶ ὀκτὼ ζυγῶν κατὰ βάθος, ὅλη δὲ ἡ πρώτη τάξις, πλὴν τῶν Σκιριτῶν, συνέκειτο ἐκ τετρακοσίων τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἀνδρῶν ⁽¹⁾.

69. Ὀλίγον πρὸ τῆς συμπλοκῆς οἱ στρατηγοὶ τῶν δύο στρατοπέδων ἀπέτεινον πρὸς τοὺς οἰκείους στρατιώτας τὰς ἐξῆς παρακελεύσεις· πρὸς μὲν τοὺς Μαντινεῖς παρέστησαν ὅτι ἡ μάχη ἔσται οὐ μόνον ὑπὲρ πατρίδος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας ἢ τῆς δουλείας, νὰ μὴ χάσῃ τὴν μὲν ἀφοῦ τὴν ἐγνώρισαν, καὶ νὰ μὴ περιπέσῃ πάλιν εἰς τὴν ἄλλην· πρὸς δὲ τοὺς Ἀργεῖους ὅτι ὁ ἄγὼν ἔσται ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἡγεμονίας, καὶ ὅπως ἐκδικηθῶσι συγχρόνως ἀπείρους ὕβρεις κατὰ ἀνθρώπων ἐχθρῶν καὶ γειτόνων· πρὸς δὲ τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ἦτο καλόν, ἐνῷ μάχονται μετὰ πολλῶν καὶ γενναίων συμμάχων, νὰ μὴ ὑποχωρήσωσιν εἰς κανένα καὶ ὅτι, νικῶντες τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς τὴν Πελοπόννη-

(1) Τὸ μέτωπον τῆς μάχης συνέκειτο ἐκ τετρακοσίων τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἀνδρῶν. Ἐὰν πολλαπλασιάσωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐπὶ ὀκτὼ, ἔχομεν τρισχιλίους πεντακοσίους ὀγδοήκοντα τέσσαρας ἄνδρας, καὶ μετὰ τῶν ἑξακοσίων Σκιριτῶν τετρακισχιλίους ἑκατὸν ὀγδοήκοντα τέσσαρας. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν περιλαμβάνει εἰμὴ τοὺς ὀπλίτας οὔτινας μόνον παρετάσσοντο φαλαγγηδόν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐνώσωμεν τοὺς ἵππους, τοὺς ψιλοὺς, οὔτινας ἦσαν πολυάριθμοι ἐν τῷ σπαρτιατικῷ στρατῷ, καὶ τέλος τοὺς συμμάχους, διότι ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ Θουκυδίδου ἀφαιρᾷ μόνον τοὺς κυρίως Λακεδαιμονίους.

σον, ἤθελον καταστήσει τὴν αὐτῶν ἡγεμονίαν βεβαιότεραν καὶ μείζονα, εἰς δὲ τὸ μέλλον οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν των. Τοιαῦται ἦσαν αἱ παραινέσεις αἰτινες ἐδόθησαν εἰς τοὺς Ἀργεῖους καὶ εἰς τοὺς συμμάχους· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἕκαστος ἰδιαίτέρως καὶ μετὰ τῶν ἐμβατηρίων μελῶν, παρωτρύνοντο νὰ ἐνθυμηθῶσι τὴν ἀγωγὴν τὴν ὑποίαν εἶχον λάβει. Ἐγνώριζον ὅτι μακρὰ πρακτικὴ ἀσκήσις εἶναι καλλιτέρα ἐγγύησις τῆς νίκης ἢ στιγμιαῖαι παρακελεύσεις εὐγλώττως ῥηθεῖσαι.

70. Ἐπειτα οἱ δύο στρατοὶ ἐκινήθησαν· καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐχώρουν ταχέως καὶ ζωηρῶς, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι βραδέως καὶ εἰς τὸν ἥχον πολλῶν αὐλητῶν ὁμοῦ συνηγμένων· τοῦτο δὲ δὲν εἶναι ἔθιμον ἱερὸν, ἀλλὰ μέσον διὰ νὰ κανονίζωνται τὰ βήματά των πρὸς τὸν ῥυθμὸν τῆς μουσικῆς καὶ διὰ νὰ μὴ διασπᾶται ἡ τάξις των, ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τοὺς μεγάλους στρατοὺς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς.

71. Ἐνῶ οἱ δύο στρατοὶ ἐπλησίαζον ἀλλήλους, ὁ βασιλεὺς Ἅγις ἐπενόησε τὸ ἐξῆς. Εἰς ὅλα τὰ στρατόπεδα συμβαίνει ἐν γένει κατὰ τὴν ὥραν τῆς συμπλοκῆς νὰ ἐκτείνωσι περισσότερον τὸ δεξιὸν κέρας, εἰς τράπον ὥστε ἑκατέρου ἡ δεξιὰ πτέρυξ νὰ ἦναι ἀνωτέρα τῆς τοῦ ἐναντίου ἀριστερᾶς. Τοῦτο προέρχεται διότι ὁ καθεὶς, ὑπὸ φόβου, προσπαθεῖ νὰ προφυλάττῃ τὰ ἄσπλα μέρη τοῦ σώματός του ὀπίσθεν τῆς ἀσπίδος τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ γείτονός του, καὶ διότι νομίζουν ὅτι ὅσον μᾶλλον πεπυκνωμένοι εἶναι τόσον μᾶλλον ἀσφαλεῖς· καὶ εἶναι μὲν ἡ πρώτη αἰτία τῆς κλίσεως ταύτης ὁ δεξιὸς ὀδηγὸς ὅστις σπεύδει πάντοτε νὰ προφυλάττῃ

τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ σώματός του ἀπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ, τὸν μιμοῦνται δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται διὰ τὸν αὐτὸν φόβον. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὸ κέρας τῶν Μαντινέων ἦτο πολὺ ὑπέρτερον τοῦ κέρατος τῶν Σκιριτῶν, ἐνῶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Τεγεᾶται, ἕνεκα τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς των, ἦσαν πολὺ μᾶλλον ὑπέρτεροι τοῦ κέρατος τῶν Ἀθηναίων. Φοβηθεὶς δὲ ὁ Ἅγις μήπως κυκλωθῇ τὸ εὐώνυμον κέρας καὶ νομίσας ὅτι οἱ Μαντινεῖς ἐξετείνοντο πολὺ, διέταξε τοὺς Σκιρίτας καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Βρασιδίου συνεκστρατεύοντας νὰ ἐξαπλώσωσι μέρος τῶν στρατευμάτων των καὶ νὰ ἐξισώσωσι τὸ κέρας των πρὸς τὸ τῶν Μαντινέων· εἰς τὸ κενὸν δὲ ὕπερ ἔμελλε νὰ μείνῃ ἐν τῷ μέσῳ διέταξε νὰ προχωρήσωσι καὶ νὰ παραταχθῶσιν οἱ πολέμαρχοι Ἰππονοῖδας καὶ Ἀριστοκλῆς μετὰ δύο λόχων. Ἐσκέπτετο ὅτι τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ δεξιὸν κέρας δὲν θὰ ἐξησθενίζετο πολὺ καὶ τὸ πρὸς τοὺς Μαντινεῖς ἀντιτεταγμένον ἤθελε καταστῇ ἀσφαλέστερον.

72. Συνέβη ὅμως ὅτι δοθείσης τῆς διαταγῆς ἀπρόσπτως καὶ ἢ ἢν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ προσβολή, ὁ Ἰππονοῖδας καὶ ὁ Ἀριστοκλῆς δὲν ἠθέλησαν νὰ προχωρήσωσιν· ἕνεκα δὲ τῆς αἰτίας ταύτης ἐξωρίσθησαν κατόπιν ἀπὸ τῆς Σπάρτης ὡς ἔνοχοι ἀνανδρίας. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐχθροὶ ἐπρόφθισαν νὰ ἐπιτεθῶσιν· καὶ ὅταν ὁ Ἅγις, βλέπων ὅτι οἱ δύο λόχοι δὲν ἤρχοντο πρὸς τοὺς Σκιρίτας, ἀνεκάλεσε τοὺς τελευταίους τούτους· εἰς τὰς τάξεις των, δὲν ἡδυνήθησαν αὐτοὶ νὰ τὰς ἐπαναλάβωσιν οὔτε νὰ πληρώσωσι τὸ κενόν. Ἀλλ' ἐὰν, εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐφάνησαν κατὰ πάντα ὑποδεέστεροι ἐν ἐμπειρίᾳ, δὲν εἰδείχθησαν ὅμως ἐν ἀν-

δρεῖα ὀλιγώτερον ἢ ἄλλοτε ἀνώτεροι. Καθ' ἣν στιγμήν συνεπλάκησαν με τοὺς ἐναντίους, τὸ μὲν δεξιὸν κέρας τῶν Μαντινέων ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς Σκιρίτας καὶ τοὺς Βρασιδεῖους· καὶ ἐπιπεσόντες οἱ Μαντινεῖς καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν καὶ οἱ χίλιοι λογάδες τῶν Ἀργείων εἰς τὸ κενὸν καὶ μὴ συγκλεισθὲν διάστημα, κατέκοψαν τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ περικυκλώσαντες τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, τοὺς ἐδίωξαν μέχρι τῶν ἀμαξῶν καὶ ἀπέκτεινάν τινες ἐκ τῶν φυλασσόντων τὰς ἀποσκευὰς γερόντων· καὶ εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἐνικήθησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ὁ ἐπίλοιπος δὲ στρατὸς, καὶ πρὸ πάντων τὸ κέντρον ὅπου εὗρίσκετο ὁ βασιλεὺς Ἅγης καὶ περὶ αὐτὸν οἱ ἱππεῖς οἱ καλούμενοι τριακόσιοι, ἐπιπεσὼν κατὰ τῶν Ἀργείων γερόντων, τῶν καλουμένων πεντελόχων, κατὰ τῶν Κλεωναίων, κατὰ τῶν Ὀρνεατῶν καὶ κατὰ τῶν πλησίον των τεταγμένων Ἀθηναίων, ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Ἐκ τούτων πολλοὶ δὲν ὑπέμειναν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλ' ὑπεχώρησαν ἀμέσως, καὶ τινες μάλιστα κατεπατήθησαν, μὴ δυνηθέντες νὰ φύγωσιν ἐγκαίρως.

73. Ὑποχώρησαντος τοῦ μέρους τούτου τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀργείων καὶ τῶν συμμάχων, αἱ δύο αὐτῶν πτέρυγες διεῖρξάνθησαν ὁμοίως καὶ συγχρόνως ἢ δεξιὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Τεγεατῶν ἀνεπτόχθη καὶ κατέστησε δύσκολον τὴν θέσιν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες εὗρέθησαν εἰς κίνδυνον ἀμφοτέρωθεν, ἔνθεν μὲν περικυκλωμένοι ἔνθεν δὲ ἡττημένοι· ἤθελον δὲ πάθει πλείοτερον τοῦ λοιποῦ στρατοῦ ἐὰν δὲν ἐδοθήουν αὐτοὺς οἱ ἱππεῖς οἵτινες τοὺς συνώδευσαν. Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ Ἅγης, μαθὼν τὴν καταστροφὴν τοῦ εὐωνύμου κέρατος τοῦ παρατεταγμένου

κατὰ τῶν Μαντινέων καὶ τῶν χιλίων Ἀργείων, διέταξε τὸν στρατὸν νὰ χωρήσῃ πρὸς τὸ ἡττηθὲν μέρος. Καὶ τούτου γενομένου, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, ἅμα ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπροχώρησε καὶ ἐμακρύνθη, ἐσώθησαν ἡσύχως καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἡττηθέντες Ἀργεῖοι. Οἱ δὲ Μαντινεῖς, οἱ σύμμαχοί των καὶ οἱ λογάδες τῶν Ἀργείων δὲν ἐσκέφθησαν πλεον νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ τῶν ἐναντιῶν, ἀλλ' ἰδόντες τὴν ἥτταν τῶν ἰδικῶν των καὶ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Λακεδαιμονίων, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν Μαντινέων ἔπεσαν πολλοί, ἐκ δὲ τῶν Ἀργείων λογάδων ἐσώθησαν οἱ περισσότεροι. Ἡ φυγὴ καὶ ἡ ὑποχώρησις μῆτε ἐσπευσμέναι ἐγένοντο μῆτε παρατεταμέναι· διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι, μέχρις οὗ ἀναγκάσωσι τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐνδώσῃ μάχονται ἐπὶ πολὺ καὶ σταθερῶς, ἀφοῦ ὅμως τρέψωσιν αὐτὸν εἰς φυγὴν δὲν τὸν καταδιώκουσι μῆτε ἐπὶ πολὺ μῆτε μακράν.

74. Τοιαύτη ὑπῆρξε περίπου ἡ μάχη ἐκείνη, ἡ αἱματηροτάτη πασῶν ὅσαι ἐγένοντο ἀπὸ πολλοῦ χρόνου μετὰ τὴν Ἑλλήνων καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν συνηνωμένοι αἱ δυνάμεις τῶν ἀξιολογωτάτων πόλεων. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, παραταχθέντες ἔμπροσθεν τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν, ἔστησαν ἀμέσως τρόπαιον, ἀπεγύμνωσαν τὰ πτώματα, ἐσύναξαν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς, ἔφερον αὐτοὺς εἰς τὴν Τέγεαν, ὅπου τοὺς ἐθαψαν καὶ διὰ συνθήκης ἀπέδωσαν τοὺς τῶν πολεμίων. Ἀπέθανον δὲ ἐκ μὲν τῶν Ἀργείων, τῶν Ὀρνεατῶν καὶ τῶν Κλεωναίων ἐπτακόσιοι, ἐκ δὲ τῶν Μαντινέων διακόσιοι, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ Αἰγινητῶν διακόσιοι καὶ ἀμφότεροι οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων· οἱ σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων δὲν ἔπαθον τόσον ὥστε ἡ ἀπώλειά των νὰ ᾔηται ἀξία μνείας· ὅσον

δ' ἀφορᾷ ἰδίως τοὺς Λακεδαιμονίους, δὲν ἦτο εὐκολον νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν· ἐλέγετο ἐν τούτοις ὅτι ἐφονεύθησαν τριακόσιοι περίπου.

75. Ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης, ὁ ἕτερος βασιλεὺς Πλειστοάναξ, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς νεωτέρους, ἔδραμεν εἰς βοήθειαν· ἀλλὰ φθάσας εἰς τὴν Τέγεαν καὶ μαθὼν τὴν νίκην ἀνεχώρησεν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν διὰ νὰ ἀναστείλωσι τοὺς ἀπὸ τῆς Κορίνθου καὶ ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ ἐρχομένους συμμαχοὺς. Ἀναχωρήσαντες δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καὶ ἀποπέμψαντες τοὺς συμμαχοὺς (ἐνεκα τῶν Καρνείων ἅτινα ἐτελοῦντο τότε) ἐπανηγύρισαν. Δι' αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ πολεμικοῦ κατορθώματος, ἀπέπλυναν τὴν ἐπὶ χαυνότητι, ἐπὶ ἀπερισκεψία καὶ ἐπὶ βραδύτητι μομφὴν ἣν ἐπέρριπτον τότε κατ' αὐτῶν οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ καταστροφὴν. Ἀπεθαρρύνθησαν μὲν ὥς ἐφαίνετο ὑπὸ τῆς τύχης, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἦσαν πάντοτε οἱ αὐτοί. Κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς μάχης συνέβη νὰ εἰσβάλωσιν οἱ Ἐπιδαύριοι πανδημεὶ εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀργείων, ἀνυπεράσπιστον οὖσαν, καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς φύλακας μέινοντας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἀργείων. Ἀλλ' οἱ Μαντινεῖς, ἐνδυναμωθέντες ὑπὸ τρισχιλίων ὀπλιτῶν Ἑλλείων καὶ χιλίων Ἀθηναίων, ἐκτὸς ἐκείνων οὗτινες εἶχον ἔλθει πρότερον, ἐξεστράτευσαν εὐθύς μεθ' ὧν τούτων τῶν ἠνωμένων δυνάμεων κατὰ τῆς Ἐπιδαύρου, ἐνῷ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐώρταζον τὰ Κάρνεια, καὶ διανεμηθέντες μεταξὺ τῶν τὰς ἐργασίας ἤρχισαν νὰ περιτειχίζωσι τὴν πόλιν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἀπηύδησαν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὅπως διετάχθησαν, ὠχύρωσαν τὴν ἄκρην ἐν ᾗ εὕρισκεται ὁ ναὸς τῆς Ἥρας. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας ταύτης,

ἀφέντες φρουράν ἐξ ὅλων τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια, καὶ τὸ θέρος ἐτελείωσε.

76. Εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ ἐπομένου χειμῶνος οἱ Λακεδαιμόνιοι, μετὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Καρνείων, ἐξεστράτευσαν, καὶ φθάσαντες εἰς τὴν Τέγεαν μετεβίβασαν εἰς τὸ Ἄργος προτάσεις εἰρήνης. Ὑπῆρχον ἤδη εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἄνδρες οἵτινες ἦσαν ἀφωσιωμένοι εἰς αὐτοὺς καὶ οἵτινες ἐπεθύμουν νὰ καταργήσωσι τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τοῦ Ἀργους. Ἡ ἐκβασίς τῆς μάχης ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς νὰ καταπείσωσιν εὐκολώτερον τοὺς περισσοτέρους εἰς συμβιβασμὸν. Ἦθελον δὲ νὰ κήμωσι πρῶτον σπονδὰς μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔπειτα νὰ κλείσωσι συμμαχίαν, καὶ ἀκολουθῶς νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἀνατροπὴν τῆς δημοκρατίας. Λίγας ὁ Ἀρκεσίλαος, πρόξενος τῶν Ἀργείων, φθάνει ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων φέρων εἰς τὸ Ἄργος δύο προτάσεις, τὴν μὲν ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οἱ Ἀργεῖοι ἤθελον νὰ πολεμήσωσι, τὴν δὲ νὰ μένωσιν ἐν εἰρήνῃ. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις (διότι καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἔτυχε παρῶν) οἱ ὀπαδοὶ τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες ἤδη ἐνήργουν ἀναφανδόν, ἔπεισαν τοὺς Ἀργεῖους νὰ παραδεχθῶσι τὴν ἐξῆς συμβιβαστικὴν πρότασιν.

77. σ' Ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Λακεδαιμονίων νὰ συμβιβασθῶσι μετὰ τῶν Ἀργείων ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους (¹). Οἱ Ἀργεῖοι θὰ ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Ὀρχομενοὺς τὰ τέκνα τῶν, εἰς τοὺς Μαιναλίου τοὺς ἄν-

(¹) Ἡ συνθήκη αὕτη καθὼς καὶ ἡ ἐν τῇ § 79 εἰς γεγραμμένα εἰς τὴν δωρικὴν διάλεκτον ἥεις ὠμιλεῖτο ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Πολλὰ χωρία αὐτῶν εἶναι σκοτεινὰ καὶ ἀμφισβητούμενα.

δρας τοὺς ὁποίους εἶχον συλλάβει αἰχμαλώτους καὶ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τοὺς ἄνδρας τοὺς ὁποίους εἶχον συλλάβει εἰς τὴν Μαντίνειαν, θὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς Ἐπιδαύρου καὶ θὰ κατεδαφίσωσι τὸ τεῖχος τὸ ὁποῖον εἶχον ἐγείρει. Ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θελήσωσι νὰ ἐξέλθωσι τῆς Ἐπιδαύρου, θὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐχθροὶ τῶν Ἀργείων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων καθὼς καὶ τῶν συμμάχων τῶν δύο τούτων λαῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι θέλουσιν ἀποδώσει εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοὺς παῖδας ὅσους ἔλαβον ὡς ὁμήρους. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν θυσίαν τοῦ θεοῦ, οἱ Ἀργεῖοι ἔσονται ἐλεύθεροι νὰ ἐπιβάλλωσι τὸν ὄρκον εἰς τοὺς Ἐπιδαυρίους ἢ νὰ τὸν δώσωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Αἱ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ κείμεναι πόλεις, μεγάλαι ἢ μικραὶ, ἔσονται ὅλας αὐτόνομοι κατὰ τὰ πάτρια. Ἐὰν λαός τις ἐξῶθεν τῆς Πελοποννήσου εἰσβάλλῃ εἰς τὸ πελοποννησιακὸν ἔδαφος διὰ νὰ τὸ βλάβῃ, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι θὰ συνεννοηθῶσι πῶς νὰ ἀποδιώξωσιν αὐτὸν διὰ τρόπον ὅστις ἤθελε φανῇ δικαιοτάτος εἰς τοὺς Πελοποννησίους. Ὅσοι σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων εὐρίσκονται ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, θὰ μείνωσιν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν καὶ οἱ ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου σύμμαχοι τῶν Ἀργείων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, δηλαδὴ κύριοι τῶν ἰδιοκτησιῶν των. Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι θὰ ἀνακοινώσωσιν εἰς τοὺς συμμάχους των τὰς συμφωνίας ταύτας διὰ νὰ τὰς παραδεχθῶσι καὶ αὐτοὶ ἐὰν θέλωσιν· ἐὰν δὲ οἱ σύμμαχοι οὗτοι ἐπιθυμήσωσι νὰ προστεθῇ τι, ἃς πέμψωσι πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαίμονα.

78. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀργεῖοι παρεδέχθησαν τὴν συνθήκην ταύτην καὶ ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων ἀνε-

χώρησεν ἐκ τῆς Τεγέας εἰς τὰ ἴδια· μετὰ τοῦτο ἤρχισαν συγκαινωνοῦντες μεταξύ των, καὶ μετ' οὐ πολὺ οἱ αὐτοὶ ἄνδρες ἔπεισαν πάλιν τοὺς Ἀργεῖους νὰ ἀρήσωσι τὴν μετὰ τῶν Μαντινέων, Ἡλείων καὶ Ἀθηναίων συμμαχίαν καὶ νὰ κλείσωσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων τὴν ἀκόλουθον συνθήκην εἰρήνης καὶ συμμαχίας.

79. α' Ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀργείων νὰ γίνῃ εἰρήνη καὶ συμμαχία διὰ πεντήκοντα ἔτη ὑπὸ τοὺς ἀκολούθους ὅρους· θὰ κρίνωνται ἐν ἰσότητι κατὰ τὴν συνθήκειαν τῶν πατέρων των. Αἱ ἄλλαι πόλεις τῆς Πελοποννήσου δύνανται νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὰς σπονδὰς καὶ τὴν συμμαχίαν ταύτην μένουσαι ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι καὶ δικαζόμεναι ἐν ἰσότητι κατὰ τὴν συνθήκειαν τῶν πατέρων ἡμῶν. Οἱ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων θέλουσιν εἶσθαι ἴσοι καθ' ὅλα μὲ τοὺς Ἀργεῖους καὶ κύριοι τῆς ἐκυτῶν χώρας. Ἐάν ποτε ἐπιστῇ ἀνάγκη κοινῆς ἐκστρατείας, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι θὰ λαμβάνωσι περὶ τούτου μέτρα δικαιοτάτα πρὸς τοὺς συμμάχους. Ἐὰν προκύψῃ ἕρις τις μετὰ τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου, ἢ τῶν ἐντὸς ἢ τῶν ἐκτὸς, εἴτε περὶ τῶν ὁρίων εἴτε περὶ ἄλλου τινός, ἡ δικαιοσύνη θέλει ἀποφανθῇ. Ἐὰν προκύψῃ ἕρις τις μετὰ τῶν δύο συμμάχων πόλεων, ἀμφοτέραι θέλουσιν ὑποβληθῇ εἰς τὴν διαιτησίαν ἄλλης πόλεως οὐδετέρας ἢν ᾗθελον ἐκλέξει ἀμφοτέραι. Οἱ πολῖται θέλουσι δικάζεσθαι κατὰ τὰ πάτρια.»

80. Τοιαῦται αἱ σπονδαὶ καὶ ἡ συμμαχία· ἀπέδωσαν δὲ ἀμοιβαίως τὰς κατακτήσεις καὶ ἐτακτοποίησαν τὰς λοιπὰς διαφοράς των. Διασκεπτόμενοι δὲ ἤδη περὶ τῶν ὑποθέσεων των ἀπὸ κοινοῦ, ἐψήφισαν νὰ μὴ δεχθῶσι

μήτε κήρυκα μήτε πρεσβείαν ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων πρὶν ἢ οὗτοι ἐξέλθωσι τῆς Πελοποννήσου ἐγκαταλείποντες τὰ τεῖχη καὶ νὰ μὴ κάμωσι μετ' αὐτῶν εἰρήνην ἢ πόλεμον πρὶν ἀποφασίσωσιν ἀπὸ κοινοῦ. Ἐπιλαμβανόμενοι παντὸς πράγματος μετὰ ζήλου, ἔπεμψαν ἀμφότεροι πρέσβεις εἰς τε τὰς πόλεις τῆς Θωράκης καὶ πρὸς τὸν Περδίκκαν πείσαντες αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν. Οὗτος ἐν ταῦτοις δὲν διέλυσεν ἀμέσως τὴν μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίαν, διανοεῖτο ὅμως νὰ τὸ πράξῃ βλέπων ὅτι τὸ ἔπραττον καὶ οἱ Ἀργεῖοι (διότι καὶ αὐτὸς κατήγετο ἐξ Ἀργους). Ἐπὶ τέλους ἀνενέωσαν τοὺς μετὰ τῶν Καλκιδέων ἀρχαίους ὅρκους τῶν καὶ προσέθεσαν νέους. Ἐπεμψαν δὲ οἱ Ἀργεῖοι πρύσβεις καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους προσκαλοῦντες αὐτοὺς νὰ ἐκκενώσωσι τὸ τεῖχος τῆς Ἐπιδαύρου. Οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντες ὅτι οἱ ἰδικοὶ τῶν φύλακες ἦσαν πολὺ κατώτεροι κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους συμφύλακας, ἔπεμψαν τὸν Ἀγμοσθένην νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ. Φθάσας οὗτος ἐπροφασίσθη ἁγῶνα γυμνικὸν τὸν ὅποιον ἐσύστησεν ἐξω τοῦ φρουρίου, καὶ ἅμα ἐξῆλθον οἱ ἄλλοι στρατιῶται τῆς φρουρᾶς, αὐτὸς ἐκλείσας τὰς πύλας. Ὑστερον δὲ ἀνανεώσαντες οἱ Ἀθηναῖοι τὰς μετὰ τῶν Ἐπιδαυρίων σπονδὰς, ἀπέδωσαν εἰς αὐτοὺς τὸ φρούριον ἐκεῖνο.

81. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ἀργείων ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων, οἱ Μαντινεῖς κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντέστησαν, ἀλλ' ἔπειτα αἰσθανόμενοι ὅτι ἦσαν ἀδύνατοι ἄνευ τῶν Ἀργείων συνεβιβάσθησαν καὶ αὐτοὶ μετὰ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ παρητήθησαν τῆς ἡγεμονίας τῶν πόλεων. Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι συνεστράτευσαν, χίλιοι ἐξ ἑκατέρου μέρους. Καὶ οἱ μὲν Λα-

κεδαιμόνιοι μετέβησαν μόνοι εἰς τὴν Σικυῶνα καὶ κατέστησαν ἐκεῖ τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, ἀκολούθως δὲ ἐνωθέντες κατέλυσαν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τοῦ Ἀργούς καὶ ἐγκαθίδρυσαν ὀλιγαρχίαν ἀφωσιωμένην εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Τὰ συμβάντα ταῦτα ἐγένοντο περὶ τὰ τέλη τοῦ χειμῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος, καὶ τοιοῦτοτρόπως παρήλθε τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου.

82. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον θέρος ⁽¹⁾ οἱ Διεῖς τοῦ Ἀθωνος ἀπεσπάρσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὰ ἐνωθῶσι μὲ τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐτακτοποίησαν τὰ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ πράγματα τὰ ὅποια πρότερον δὲν ἦσαν ἀρεστὰ εἰς αὐτούς. Ἡ δημοκρατικὴ μερὶς τοῦ Ἀργούς, συνασπισθεῖσα ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀνέλαβεν ἐλπίδας ἀγαθὰς, καὶ ἐπετέθη κατὰ τῆς ὀλιγαρχίας περιμείνασα πρὸς τοῦτο τὰς ἡμέρας καθ' ἃς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐώρταζον τὰς γυμνοπαιδίας. Καὶ γενομένης μάχης ἐν τῇ πόλει ὑπερίσχυεν ὁ δῆμος, καὶ ἄλλους μὲν ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν ἀπέκτεινεν ἄλλους δὲ ἐδίωξεν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, μολοντί πρὸ πολλοῦ προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν φίλων, δὲν ἔσπευδον μολαταῦτα νὰ ἔλθωσιν· ἀλλὰ τέλος, ἀναβαλόντες τὰς γυμνοπαιδίας, ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν. Μαθόντες δὲ ἐν Τεγέᾳ ὅτι ἐνίκηθησαν οἱ ὀλιγαρχικοί, δὲν ᾔθέλυσαν νὰ προχωρήσωσι μολοντί τοὺς παρεκάλουν οἱ φυγάδες, ἀλλ' ἐπιστρέψαντες εἰς τὰ ἴδια ἐξηκολούθησαν τὰς γυμνοπαιδίας. Ἐπειτα ἦλθον πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις ἀπὸ τε τῶν ἐν τῇ πόλει Ἀργείων καὶ ἀπὸ τῶν ἐξω· μετὰ πολλὰς δὲ συζητήσεις γενομένας ἐνώπιον τῶν συμ-

(1) Δέκατον πέμπτον ἔτος τοῦ πολέμου, 447 π. Χ.

μάχων, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπεφάνθησαν ὅτι οἱ ἐντὸς τῆς πόλεως εἶχον ἄδικον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τοῦ Ἑργού· ἀλλὰ συνέβησαν πολλαὶ ἀναβολαὶ καὶ ἀργοπορίαι. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τούτῳ ὁ δῆμος τῶν Ἀργείων φοβηθεὶς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ συνδέσας πάλιν μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίαν ἐξ ἧς ἤλπιζε μεγάλην ὠφέλειαν, ἔκτισε μακρὰ τεῖχην μέχρι τῆς θαλάσσης διὰ νὰ δύναται νὰ εἰσάγῃ τρόφιμα διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Ἀθηναίων ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελεν ἀποκλεισθῇ ἡ διὰ ξηρᾶς μετακόμισις. Τὸν τειχισμὸν τοῦτον ἐγίνωσκον πολλὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων· οἱ Ἀργεῖοι εἰργάζοντο εἰς τοῦτο ὅλοι ἀνεξαίρετως, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ οἰκέται, ἐπίσης δὲ καὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἦλθον πρὸς αὐτοὺς τέκτονες καὶ λιθοτόμοι, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσε τὸ θέρος.

83. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἅμα ἔμαθον ὅτι οἱ Ἀργεῖοι ἔκτιζον τεῖχην, ἐστράτευσαν κατὰ τοῦ Ἑργού, αὐτοὶ καὶ οἱ σύμμαχοί των, πλὴν τῶν Κορινθίων· εἶχον ἐπίσης συνεννοήσεις τινὰς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ἀργεῖ. Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἄγις ὁ Ἀρχιδάμου. Καὶ ὅσα μὲν ἐφαίνοντο προητοιμασμένα ἐν τῇ πόλει ὑπὲρ αὐτῶν δὲν ἐπέτυχον ἀκόμῃ, καταλαβόντες ὅμως καὶ κατεδαφίσαντες τὰ οἰκοδομούμενα τεῖχην, καὶ κυριεύσαντες τὸ χωρίον τοῦ Ἑργού Ἰσιᾶς, καὶ ἀποκτείναντες ὅλους τοὺς ἐλευθέρους ἄνδρας ὅσους ἠχμαλώτευσαν, ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. Μετὰ τοῦτο δὲ ἐστράτευσαν καὶ οἱ Ἀργεῖοι κατὰ τῆς Φλιασίας διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐκεῖ ἐγίνοντο δεκτοὶ οἱ φυγάδες τοῦ Ἑργού, καὶ λεηλατήσαντες τὴν χώραν ἐπέστρεψαν· τῶντι

ἐκεῖ εἶχον εὖρει ἄσυλον οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξορίστων. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα ἀπέκλεισαν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς λιμένας τῆς Μακεδονίας, κατηγοροῦντες τὸν Περδίκκην ὅτι εἶχεν ἐνωθῇ μετὰ τῶν Ἀργείων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ὅτι, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον προπαρασκευασθῇ νὰ ἐκστρατεύωσι κατὰ τῶν Χαλκιδέων τῆς Θράκης καὶ κατὰ τῆς Ἀμφιπόλεως ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Νικίαν καὶ Νικήρατον, αὐτὸς ἐγκατέλιπε τὴν συμμαχίαν, καὶ ἐπροξένησεν οὕτω διὰ τῆς ἀπομακρύνσεώς του τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοῦ ἦτο λοιπὸν ἐχθρὸς των. Καὶ τοιούτῳ παρήλθεν ὁ χειμὼν οὗτος καὶ τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τοῦ πολέμου.

84. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον θέρος ⁽¹⁾ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπλευσεν εἰς Ἄργος μετὰ εἴκοσι πλοίων καὶ συνέλαβεν ἐκεῖ τριακοσίους ἄνδρας οἵτινες ἐθεωροῦντο ἀκόμη ὡς ὕποπτοι καὶ ὡς φρονοῦντες τὰ τῶν Λακεδαιμονίων· κατέθεσαν δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὰς νήσους τὰς ἐξαρτωμένας ἀπ' αὐτοῦς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεστράτευσαν ἐπίσης καὶ κατὰ τῆς νήσου Μήλου μετὰ πλοίων ἰδικῶν των μὲν τριάκοντα, Χίων δὲ ἑξ, Λεσβίων δὲ δύο, καὶ ὀπλιτῶν ἰδικῶν των μὲν χιλίων διακοσίων καὶ τοξοτῶν τριακοσίων καὶ ἵπποτοξοτῶν εἴκοσι, τῶν δὲ συμμάχων καὶ νησιωτῶν χιλίων πεντακοσίων ὀπλιτῶν. Οἱ δὲ Μήλιοι εἶναι μὲν ἄποικοι τῶν Λακεδαιμονίων, δὲν ᾗθελον ὁμῶς νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καθὼς οἱ ἄλλοι νησιῶται. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτήρησαν οὐδετερότητα καὶ ἔμειναν ἡσυχάζοντες· κατόπιν ὁμῶς, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οἵτινες ἐλεηλάτουν τὴν νῆσόν των, ἤρχισαν πό-

(1) Δέκατον ἕκτον ἔτος τοῦ πολέμου, 416 π. Χ.

λεμον φανερόν. Στρατοπεδευσάμενοι λοιπὸν εἰς τὴν χώ-
ραν των μετὰ τοῦ στρατοῦ τούτου οἱ στρατηγοὶ Κλεο-
μήδης ὁ Δυκομήδους καὶ Τισίας ὁ Τισιμάχου, πρὶν ἀρχί-
σωσι λεηλασίαν τινά, ἐπεμψαν πρέσβεις διὰ νὰ συνομι-
λήσωσι μετ' αὐτῶν. Τοὺς πρέσβεις τούτους δὲν παρου-
σίασαν οἱ Μήλιοι εἰς τὸν λαόν, ἀλλὰ τοὺς προσεκάλεσαν
νὰ συνομιλήσωσι μετὰ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πρώτων πο-
λιτῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀποστολῆς των. Οἱ δὲ
πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων εἶπον τὰ ἐξῆς.

85. ὁ Ἐπειδὴ οἱ λόγοι δὲν γίνονται πρὸς τὸ πλῆθος,
ἵνα μὴ οἱ πολλοὶ ἀπατηθῶσι διὰ μιᾶς ἀκούοντες τοὺς
δελεαστικούς καὶ ἀνεξελέγκτους διὰ τὴν ἀδιάκοπον συ-
νέχειαν λόγους ὑμῶν (διότι ἐννοοῦμεν ὅτι τοιαύτη εἶναι
ἡ σκέψις ἡμῶν εἰσαγαγόντων ἡμᾶς ἐνώπιον μικροῦ ἀριθ-
μοῦ ἀκροατῶν) διὰ τοῦτο ὑμεῖς οἱ συγκαθήμενοι ἀσφα-
λισθῆτε ἔτι μᾶλλον. Ἀφέντες τὴν συνεχῆ ὑμιλίαν, λέ-
γετε καὶ ὑμεῖς ὅ,τι φρονεῖτε περὶ ἐνὸς ἐκάστου· ὅσακις
δὲ ἐκφέρομεν γνώμην τινά, ἐὰν αὕτη σᾶς φαίνεται ἀ-
παράδεκτος, ἀντικρούετε τὴν ἀμέσως. Καὶ πρῶτον εἴ-
πατε ἐὰν σᾶς ἀρέσκη ὁ τρόπος οὗτος τοῦ λέγειν.»

86. Οἱ συνέδριοι τῶν Μηλίων ἀπεκρίθησαν· ὁ ἦ μὲν
φιλικὴ πρότασις τοῦ νὰ συζητήσωμεν ἡσύχως δὲν εἶναι
ἐπίψογος, ἀλλ' αἱ πολεμικαὶ παρασκευαί, αἱ παροῦσαι
καὶ οὐχὶ μέλλουσαι, μᾶς φαίνονται ἀντιφάσκουσαι πρὸς
αὐτό· διότι βλέπομεν ὅτι ἤλθετε ὡς κριταὶ τῶν λεχθη-
σομένων καὶ ὅτι διὰ τοῦ διαλόγου τούτου, ἐὰν μὲν ὑπε-
ρισχύσωμεν ἐν τῷ δικαίῳ ἡμῶν καὶ ἔνεκα τούτου δὲν ὑ-
ποχωρήσωμεν, θὰ ἐπαγάγωμεν πόλεμον καθ' ἡμῶν, ἐὰν
δὲ ὑποχωρήσωμεν, δουλείαν.»

87. ΑΘΗΝΑΙΟΙ. Ἐὰν μὲν συνήλθετε διὰ νὰ ὑπολο-

γίσετε τὰς δυσπιστίας σας περὶ τοῦ μέλλοντος, ἢ διὰ πᾶν ἄλλο νὰ σκεφθῆτε ἢ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεώς σας ἀναλόγως μὲ τὰς παρούσας περιστάσεις καὶ μὲ ὅσα βλέπετε, ἃς παύσωμεν· ἂν δὲ τοῦναντίον, ἃς ὁμιλήσωμεν.

88. ΜΗΑΙΟΙ. Φυσικὸν καὶ συγγνωστὸν, ἄνθρωποι, εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρισκόμενοι, νὰ δίδωσι πᾶσαν ἐκτασιν εἰς τοὺς λόγους των καὶ τὰς σκέψεις των. Ἄναγνωρίζομεν ὅτι ἡ συνέλευσις αὕτη ἀντικείμενον ἔχει τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Ἄς γίνῃ λοιπὸν ἡ συζήτησις, εἰάν εὐαρεστῇτε, κατὰ τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον ὑπεδείξατε.

89. ΑΘ. Δὲν θὰ ζητήσωμεν λέξεις εὐπρεπεῖς, οὔτε θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀποδείξωμεν διὰ μακρῶν λόγων οἷτινες δὲν θὰ ἔπειθον κανένα ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ ἄρχωμεν καθὼς νικήσαντες τὸν Μῆδον, ἢ ὅτι ἐκδικούμεθα σήμερον ὡς προσβληθέντες· καὶ σὰς παρακαλοῦμεν ἐπίσης νὰ μὴ μᾶς εἰπῇτε ὅτι ἄποικοι ὄντες τῶν Λακεδαιμονίων δὲν συνεξαστρατεύσατε μεθ' ἡμῶν, ἢ ὅτι δὲν μᾶς ἠδικήσατε εἰς τίποτε, μήτε νὰ ἀξιώσετε διὰ τοῦτο νὰ μᾶς πείσετε· πράξατε μόνον ὅ,τι εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ κατὰ τὰ ἀληθῆ φρονήματα ἐκατέρων· διότι γνωρίζομεν ἐπίσης καλῶς καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ὅτι τὸ δίκαιον κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνεται ὑπ' ὁψιν μόνον ὅταν οἱ κρινόμενοι ἔχωσιν ἴσῃν ἰσχὺν, οἱ δὲ ἰσχυροὶ ἐξασκοῦσι τὴν δυνάμιν των καὶ οἱ ἀσθενεῖς ὑποχωροῦσι.

90. ΜΗΛ. Καθὼς νομίζομεν λοιπὸν εἶναι ὠφέλιμον νὰ σὰς εἰπῶμεν (ἐπειδὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε ὡς βᾶσιν τὸ συμφέρον ἀπὸ τοῦ δικαίου) ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταλύσατε τὴν ἐλευθερίαν, τὸ κοινὸν τοῦτο ἀγαθόν, καὶ ὅτι ὁ

εὐρισκόμενος πάντοτε ἐν κινδύνῳ δύναται νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς πειθοῦς ὠφελήματα ἀνάλογα καὶ δίκαια, ἐνίοτε δὲ καὶ πέραν τοῦ αὐστηροῦ δικαίου. Τοῦτο σὰς συμφέρει πλείοτερον παντὸς ἄλλου, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐάν ποτε ἀτυχήσετε θέλετε χρησιμεύσει εἰς τοὺς ἄλλους ὡς παράδειγμα διὰ νὰ τιμωρηθῇτε αὐστηρῶς.

91. ΑΘ. Ἡμεῖς ἐξ ἐναντίας, ἐὰν καταλυθῇ ἡ ἡμετέρα ἡγεμονία δὲν θὰ λυπηθῶμεν, διότι οἱ ἄρχοντες ἄλλων, ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι, δὲν εἶναι ἐπίφοβοι εἰς τοὺς ἡττηθέντας (ἄλλως τε δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν Λακεδαιμονίων), ἐπίφοβοι ὅμως εἶναι οἱ ὑπήκοοι ὅταν συμβῇ νὰ προσβάλωσι καὶ νὰ νικήσωσι τοὺς ἀρχαίους κυρίως των. Καὶ περὶ μὲν τούτου ἃς ἀφεθῇ εἰς ἡμᾶς ὁ κίνδυνος ὅστις δύναται νὰ προκύψῃ· ὅτι δὲ ἤλθομεν ἐνταῦθα μεριμνῶντες περὶ τῆς ἡμετέρας ἡγεμονίας καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεώς σας, τοῦτο θέλομεν σὰς ἀποδείξει. Θέλομεν νὰ ἄρχωμεν ὑμῶν ἀνεμποδίστως καὶ νὰ καταστήσωμεν τὴν σωτηρίαν σας συμφέρουσαν καὶ εἰς σὰς καὶ εἰς ἡμᾶς.

92. ΜΗΛ. Καὶ πῶς συμβαίνει νὰ συμφέρῃ εἰς ἡμᾶς μὲν νὰ δουλεύωμεν, εἰς ὑμᾶς δὲ νὰ ἡγεμονεύετε;

93. ΑΘ. Διότι σεῖς μὲν ἐὰν ὑπακούσετε, δὲν θὰ πάθετε τὰ ἐσχατά δεινὰ, ἡμεῖς δὲ ἐὰν δὲν σὰς ἐξολοθρεύσωμεν, θὰ ἔχωμεν κέρδος.

94. ΜΗΛ. Δὲν δέχεσθε λοιπὸν νὰ μένωμεν ἥσυχοι, ὄντες φίλοι μὲν ὑμῶν καὶ ὄχι πολέμιοι, σύμμαχοι δὲ κανενός;

95. ΑΘ. Ὁχι· διότι ἡ ἔχθρα σας μᾶς βλάπτει ὀλιγώτερον ἢ ἡ φιλία σας, ἥτις διὰ τοὺς ὑπηκόους μας ᾔθε-

λε δεικνύει τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν, ἐνῷ ἡ ἔχθρα σας ἤθελε δεικνύει τὴν δύναμιν ἡμῶν.

96. ΜΗΛ. Λοιπὸν οἱ ὑπήκοοι ὑμῶν ὑπάγουσιν εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν καὶ τοὺς μηδένα δεσμὸν μὲ ὑμᾶς ἔχοντας καὶ τοὺς ἀποίκους ὑμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ἀποστάντες ὑπετάχθησαν;

97. ΑΘ. Οἱ ὑπήκοοι ἡμῶν σκέπτονται ὅτι δὲν στεροῦνται δικαιολογίας μήτε οἱ μὲν μήτε οἱ δὲ, ἀλλ' ὅτι ἕνεκα τῆς ἰσχύος των οἱ μὲν διαμένουσιν ἐλεύθεροι, ἡμεῖς δὲ διὰ φόβον δὲν ἐπερχόμεθα ὥστε ὑποτάσσοντες ὑμᾶς, οὐ μόνον θὰ αὐξήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπηκόων μας, ἀλλ' ὥσάυτως θὰ ἐξασφαλίσωμεν ἡμᾶς αὐτούς· τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ νησιῶται ὄντες καὶ ἀσθενέστεροι οὐ μόνον κατὰ θαλασσοκρατόρων ὡς ἡμῶν ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλων δὲν θέλετε δυνηθῆ νὰ ὑπερισχύσετε.

98. ΜΗΛ. Δὲν νομίζετε ὅτι ὑπάρχει ἀσφάλεια εἰς αὐτὸ τὸ ὅποιον θὰ σᾶς εἴπωμεν; (διότι καθὼς ἀπαγρεῦοντες ἡμῖν τοὺς δικαίους λόγους μᾶς ἀναγκάζετε νὰ συναρμολόγῳμεθα πρὸς τὸ συμφέρον σας, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὑποδεικνύοντες ὑμῖν τί εἶναι εἰς ἡμᾶς ὠφέλιμον θὰ προσπαθήσωμεν νὰ σᾶς πείσωμεν, ἐὰν ἡ ὠφέλεια αὕτη εἴναι ἐπίσης καὶ ἰδική σας.) Πῶς νὰ μὴ καταστήσετε ἐχθροὺς σας ἐκείνους οἵτινες σήμερον εἶναι οὐδέτεροι, ὅταν, μάρτυρες τῆς τοιαύτης διαγωγῆς, θὰ κρίνωσιν ὅτι ἡμέραν τινα θὰ ἐπιτεθῇτε ἐπίσης καὶ κατ' αὐτῶν; Ἐκ τούτου δὲ τί ἄλλο θέλει προκύβει εἰμὴ νὰ αὐξήσωσιν οἱ ὑπάρχοντες ἐχθροὶ σας καὶ νὰ ἀναγκασθῶσιν ἄλλοι νὰ γίνωσι παρὰ τὴν θέλησίν των;

99. ΑΘ. Οὐδόλως. Οἱ λαοὶ τοὺς ὁποίους φοβούμεθα περισσότερο δὲν εἶναι οἱ ἡπειρώται οἵτινες δι' αὐτὸ τοῦ-

το ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι δὲν θὰ σπεύσωσι νὰ μᾶς προσβάλωσιν· ἀλλ' εἶναι οἱ ἀνεξάρτητοι νησιῶται ὡς ὑμεῖς καὶ ἐκεῖνοι οὔτινες ἐξανίστανται κατὰ τῆς ἀνάγκης νὰ ὑποταχθῶσιν· αὐτοί, χωρὶς νὰ μετρήσωσι τὰς δυνάμεις των, δύνανται νὰ ἐπισύρῃσι καὶ κατ' αὐτῶν καὶ καθ' ἡμῶν ἀφεικτον κίνδυνον.

100. ΜΗΛ. Ἀποῦ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι ἀψηφοῦνται παρ' ὑμῶν μὲν ἵνα διατηρήσετε τὴν ἡγεμονίαν, παρὰ δὲ τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν ἵνα ἀπαλλαγῶσιν αὐτῆς, βεβαίως θὰ εἴχομεν μεγάλην μηδαμινότητα καὶ δειλίαν, ἡμεῖς οὔτινες εἴμεθα ἀκόμη ἐλεύθεροι, ἂν δὲν διεκινδυνεύομεν τὰ πάντα μᾶλλον ἢ νὰ ὑποδουλωθῶμεν.

101. ΑΘ. Ὅχι, ἐὰν σκεφθῇτε φρονίμως· διότι δὲν πρόκειται ὑμῖν ἀγὼν περὶ ἀνδραγαθίας πρὸς ἴσους, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ ἦτο αἰσχύνῃ δι' ὑμᾶς ἐὰν ὑπεκύνεστε, ἀλλὰ περὶ τῆς σωτηρίας σας μὴ ἀνθιστάμενοι κατὰ δυνάμειν πολὺ ἀνωτέρων.

102. ΜΗΛ. Ἀλλ' ἡξέυρομεν ὅτι ὁ πόλεμος λαμβάνει πολλάκις ἀνελπίστους τροπὰς καὶ ὅτι ἡ νίκη δὲν συνοδεύει πάντοτε τοὺς ἀριθμητικῶς ἀνωτέρους· διὰ τοῦτο ἂν μὲν ὑποχωρήσωμεν ἀμέσως, οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας ἔχομεν, ἂν δὲ πολεμήσωμεν, ὑπάρχει ἀκόμη ἐλπίς νὰ σωθῶμεν.

103. ΑΘ. Ἡ ἐλπίς, ἡ παραμυθοῦσα εἰς τοὺς κινδύνους, βλάπτει μὲν τοὺς διακινδυνεύοντας τὰς περισσεουσας δυνάμεις των, δὲν καταστρέφει ὅμως αὐτοὺς ὅλως διόλου· ἀλλ' εἰς τοὺς διακινδυνεύοντας τὸ πᾶν οὐδὲν καταλείπει (διότι εἶναι φύσει δαπανηρὰ), μόλις δὲ φανῶσιν αἱ παγίδες εἰς τὰς ὁποίας παρασύρει καὶ ἀμέσως βλέπει τις ὅτι οὐδὲν τῷ ἔμεινεν ἵνα προφυλαχθῇ κατ' αὐτῶν.

τοῦτο ὑμεῖς, ἀσθενεῖς ὄντες καὶ εἰς κρίσιμον στιγμήν εὐ-
ρισκόμενοι, προσέξατε μὴ πάθητε καὶ ὁμοιάσητε μετὰ τοὺς
κοινούς τῶν θνητῶν οὔτινες, ἔχοντες ἀκόμῃ μέσα ἀνθρώ-
πινα διὰ τὰ σωθῶσιν, ὅταν, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ τῶν, πᾶ-
σα ἐλπίς ὁρατὴ τοὺς ἐγκαταλείπη, καταφεύγουσιν εἰς
τὰς ἀφανεῖς ἐλπίδας, εἰς τὴν μαντικὴν, εἰς τοὺς χρη-
σμούς καὶ εἰς πᾶν ὅ,τι δύναται οὕτω ἠνωμένον μετὰ τῆς
φρεναπάτης νὰ ἐπιφέρῃ τὸν ὀλεθρόν των.

104. ΜΗΛ. Μὴ ἀμφιβάλλετε ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐπίσης ἀ-
ναγινώριζομεν ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ ἀγωνισθῶμεν πρὸς
τὴν δύναμιν ὑμῶν καὶ τὴν τύχην, ἂν δὲν θὰ ἦναι ἴση·
πιστεύομεν ὅμως, ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν τύχην, ὅτι προ-
στατευόμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ ἤμεθα κατώτεροί
σας, διότι ἀγωνιζόμεθα ὅσοι πρὸς ἀδίκους· ὅσον δ' ἀφο-
ρᾷ τὴν ἑλλειψιν τῆς δυνάμεως, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἀνα-
πληρωθῇ αὕτη διὰ τῆς συμμαχίας τῶν Λακεδαιμονίων
ἡτις τοὺς ὑποχρεοῖ νὰ μᾶς βοηθήσωσιν, ἂν ὅχι δι' ἄλ-
λην αἰτίαν, τοῦλάχιστον διὰ τὴν συγγένειαν καὶ τὴν φι-
λοτιμίαν. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι δὲν εἶναι ὅλως παράλογον
τὸ θάρρος μας.

105. ΑΘ. Καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως νομίζομεν ὅτι δὲν θὰ
ἔχωμεν ὀλιγώτερον εὐμενεῖς τοὺς θεούς· διότι οὐδὲν ἐπι-
θυμοῦμεν ἢ πράττομεν ἀντιβαῖνον εἰς τὰς θρησκευτικὰς
πεποιθήσεις ἢ εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἀνθρώπων. Νομί-
ζομεν ὅτι καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι, κινούμενοι ὑπὸ
ἀκαθέκτου φυσικῆς ὁρμῆς, τείνουσιν εἰς τὸ νὰ ἄρχωσιν,
ἐκεῖνοι μὲν ἐν τῇ τάξει τῶν ἰδεῶν, οὗτοι δὲ ἐν τῇ κύ-
κλῳ τῆς πραγματικότητος. Οὔτε ἐθέσαμεν οὔτε μετεχει-
ρίσθημεν ἡμεῖς πρῶτοι τὸν νόμον τοῦτον· τὸν εὗρομεν ὑ-
πάρχοντα καὶ μεθ' ἡμᾶς θὰ ὑπάρχῃ αἰωνίως. Ποιοῦμεν

χοῖσιν αὐτοῦ βέβαιον ὅτι καὶ σεῖς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀκόμη περιερχόμενοι εἰς τοιαύτην δύναμιν ὡς τὴν ἡμετέραν, θὰ ἐπράττετε τὸ αὐτό. Ὅσον ἀφορᾷ λοιπὸν τοὺς θεοὺς, οὐδεμίαν αἰτίαν ἔχομεν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι θέλομεν στερηθῇ τῆς εὐνοίας των· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐλπίδα ὑμῶν, οἵτινες ὡς πιστεύετε θὰ σᾶς βοηθήσωσιν ἀπὸ ἐντροπῆν, σᾶς μακαρίζομεν διὰ τὴν ἀπλότητά σας καὶ δὲν φθονοῦμεν τὴν ἀφροσύνην σας. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅσον μὲν ἀφορᾷ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους καὶ τὰ ἐγγύωρια ἐθιμὰ των, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσφέρονται τιμῶς καὶ δικαίως· ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς ἄλλους συντόμως ἡδυνάτό τις νὰ εἴπῃ ὅτι, ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν, ὀφθαλμοφανέστατα νομίζουσι τὰ μὲν εὐάρεστα ἐντιμα, τὰ δὲ συμφέροντα δίκαια. Ἡ τοιαύτη ἄρα σκέψις δὲν ὠφελεῖ τὴν παράλογον ἐλπίδα τὴν ὁποίαν ἔχετε σήμερον περὶ τῆς σωτηρίας σας.

106. ΜΗΛ. Ἡμεῖς ὁμῶς νομίζομεν ὅτι ἴσα ἴσα διὰ τὸ συμφέρον των δὲν θὰ θελήσωσι, προδίδοντες τοὺς Μηλίου, ἀποίκους αὐτῶν ὄντας, νὰ φανῶσιν ἄπιστοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὅσοι εἶναι φίλοι των καὶ νὰ γίνωσιν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς ἐχθρούς των.

107. ΑΘ. Δὲν πιστεύετε λοιπὸν ὅτι τὸ μὲν συμφέρον εἶναι συνδεδεμένον μὲ τὴν ἀσφάλειαν, τὸ δὲ δίκαιον καὶ τὸ ἐντιμον εἶναι ἀχώριστα τῶν κινδύνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἥκιστα ἐκτίθενται οἱ Λακεδαιμόνιοι.

108. ΜΗΛ. Νομίζομεν ἐν τούτοις ὅτι δὲν θὰ διατάσωσι νὰ κινδυνεύσωσιν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὅτι θὰ ἔχωσι πλήρη καὶ τελείαν πεποίθησιν εἰς ἡμᾶς· διότι ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐπιχειρήσεις τῶν Λακε-

δαιμονίων, κείμεθα πλησίον αὐτῆς ὥστε νὰ τοὺς βοηθῶμεν, ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ φρόνημά μας θὰ μᾶς εὕρωσι πιστοτέρους παρὰ πάντα ἄλλον ἔνεκα τῆς αὐτῆς καταγωγῆς ἣν ἔχομεν μετ' αὐτῶν.

109. ΑΘ. Ἐκεῖνοι παρ' ὧν ζητεῖ τις βοήθειαν, δὲν δίδουσιν αὐτὴν ἀποβλέποντες εἰς τὴν εὐνοίαν τοῦ ζητούντος αὐτὴν ἀλλ' εἰς τὴν ὑπεροχὴν τῶν πραγματικῶν του δυνάμεων· τοῦτο λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες δυσπιστοῦντες εἰς τὰς ἰδίας των δυνάμεις δὲν ἐπέρχονται κατὰ τῶν ἄλλων εἰμὴ ἀφοῦ προσλάβωσι πολλοὺς συμμάχους. Δὲν εἶναι λοιπὸν πιθανόν, ἡμῶν θαλασσοκρατούντων, νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς νῆσον.

110. ΜΗΛ. Οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ μόνον οἰκείαν δύναμιν ἔχουσιν ἀλλὰ καὶ ἄλλους δύνανται νὰ πέμψωσι· τὸ Κρητικὸν πέλαγος εἶναι εὐρύ. Ἐκεῖ, εἶναι δυσκολώτερον εἰς τοὺς θαλασσοκράτορας νὰ συλλάβωσι τοὺς ἐχθρούς των, ἢ εἰς τούτους νὰ σωθῶσιν ὅταν θέλωσι νὰ διαφύγωσι· καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅμως ὅτι ἤθελον ἀποτύχει εἰς τοῦτο, πάλιν ἤθελον τραπῇ κατὰ τῆς χώρας σας καὶ κατ' ἐκείνων τῶν συμμάχων εἰς τοὺς ὁποίους δὲν μετέβη ὁ Βρασίδης· καὶ τότε πλέον θὰ ἀναγκασθῇτε νὰ πολεμήσετε οὐχὶ περὶ γῆς οὐδόλως ὑμῖν ἀνηκούσης, ἀλλὰ περὶ τῆς ἰδίας σας καὶ τῆς τῶν συμμάχων σας.

111. ΑΘ. Τοιαύτη ἀπόπειρα ἐγένετο ἤδη καὶ γνωρίζετε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέποτε ἐκ φόβου παρήτησαν πολιορκίαν τινά. Ἐν τούτοις παρατηροῦμεν ὅτι ἐνῶ ἀνηγγείλατε ὅτι ἡ παρούσα διάσκεψις σκοπὸν θὰ ἔχῃ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεώς σας, μολαταῦτα καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ταύτην συνδιάλεξιν δὲν εἶπετέ τι εἰς ὃ νὰ δύναται

τις νὰ βασίση ἐλπίδα τινὰ σωτηρίας. Τὰ ἰσχυρότερα ὑποστηρίγματα σας εἶναι μέλλουσαι ἐλπίδες, ἐνῶ τὰ πραγματικά σας μέσα, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ καθ' ὑμῶν ἀντιταχθέντα, εἶναι ἀνεπαρκῆ διὰ νὰ νικήσετε. Θὰ πράξετε μεγάλην ἀνοησίαν ἐὰν ἀποχωρησάντων ἡμῶν δὲν σκεφθῇτε τι συνετώτερον· διότι βεβαίως δὲν θὰ γίνετε παίγνια τῆς φιλαυτίας ἥτις εἰς τοὺς προφανεῖς καὶ ἀδόξους κινδύνους φέρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν καταστροφὴν. Τῶνόντι, πόσοι ἀνθρώποι οἵτινες, καίτοι προβλέποντες τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεχον, δειλαζόμενοι ὅμως ὑπὸ τοῦ μαγικοῦ ὀνόματος αἰσχύνῃ, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν δύναμιν μιᾶς λέξεως, καὶ πράγματι ἐνέπεσαν ἐκουσίως εἰς ἀνίατα δυστυχήματα προσλαμβάνοντες αἰσχύνῃν αἰσχυρότεραν διὰ τὴν ἀνοησίαν των ἢ διὰ τὴν τύχην. Φυλαχθῆτε ἀπὸ τὸ πάθημα τοῦτο, ἐὰν ᾗσθε φρόνιμοι. Μὴ νομίζετε ὅτι εἶναι αἰσχρὸν νὰ ὑποταχθῆτε εἰς μεγίστην πόλιν, ὅταν αὕτη σᾶς προτείνῃ ἐπιεικεῖς προτάσεις, νὰ γίνετε δηλαδὴ σύμμαχοί της καὶ νὰ διατηρήσετε τὴν χώραν σας τελούντες φόρον. Ὅντες ἐλεύθεροι νὰ ἐκλέξετε μεταξὺ εἰρήνης καὶ πολέμου, μὴ προτιμήσετε ἐξ ἰσχυρογνωμοσύνης τὸ χειρότερον. Ὅσοι πρὸς μὲν τοὺς ἰσους δὲν ἐνδίδουσι, πρὸς δὲ τοὺς ἀνωτέρους καλῶς προσφέρονται, πρὸς δὲ τοὺς κατωτέρους εἶναι ἐπιεικεῖς, αὗτοί κατορθοῦσι πολλά. Σκεφθῆτε λοιπὸν ἀφοῦ ἀποχωρήσωμεν ἡμεῖς, καὶ λάβετε πρὸ ὀφθαλμῶν πολλάκις ὅτι σκέπτεσθε περὶ τῆς πατρίδος σας, τῆς ὁποίας, μιᾶς οὔσης, ἡ τύχη ἐξαρτᾶται ἐκ μιᾶς ἀποφάσεως καλῆς ἢ κακῆς.

112. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀπεχώρησαν ἐκ τῆς συνεδριάσεως, οἱ δὲ Μήλιοι, μείναντες μόνοι, ἀφοῦ ἐσχ-

μάτισαν τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν, ἐπέμειναν εἰς τὴν ἄρνησίν των καὶ ἀπεκρίθησαν ὡς ἑξῆς· ὁ ὦν Ἀθηναῖοι, οὔτε μεταβάλλομεν τὴν πρώτην ἀπόφασίν μας, οὔτε θὰ ἀφῆσωμεν νὰ μᾶς ἀφαιρέσωσιν εἰς ὀλίγας στιγμὰς τὴν ἐλευθερίαν πόλεως πρὸ ἐπτακοσίων ἐτῶν οἰκουμένης· ἀλλ' ἐλπίζοντες εἰς τὴν θεῖαν προστασίαν ἣτις διεφύλαξεν αὐτὴν μέχρι τῆς σήμερον καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὴν σώσωμεν. Οὐχὶ ἐχθροὶ, ἀλλὰ φίλοι καὶ τῶν δύο, σὰς προσκαλοῦμεν νὰ ἐξέλθῃτε τῆς χώρας μας ἀποῦ κάμετε σπονδὰς συμφερούσας καὶ εἰς σὰς καὶ εἰς ἡμᾶς.»

113. Ταῦτα εἶπον οἱ Μήλιοι· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, διαλύοντες τὴν συνεδρίαν, ἀπεκρίθησαν. Ἐκ τῆς ἀποφάσεώς σας φαίνεται, ὅτι μόνοι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων θεωρεῖτε τὰ μέλλοντα ὡς σαφέστερα τῶν βλεπομένων, καὶ ὅτι τὰ ἀφανῆ παρίστανται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς σας ὡς ὑπάρχοντα ἤδη, ἐπεὶ καὶ τοιοῦτος εἶναι ὁ πόθος σας. Τὰ πάντα ἐμπιστεύετε εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, εἰς τὴν τύχην, εἰς τὰς ἐλπίδας, καὶ τὰ πάντα θὰ ἀπολέσετε.»

114. Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων ἐπέστρεψαν εἰς τὸ στρατόπεδον, οἱ δὲ στρατηγοὶ αὐτῶν, βλέποντες τὴν ἀπίθειαν τῶν Μηλίων, ἤρχισαν ἀμέσως νὰ τοὺς πολεμῶσι, καὶ διακίρσαντες τὴν ἐργασίαν εἰς τοὺς στρατιώτας τῶν διαφύρων πόλεων, περιετείχισαν κύκλῳ τοὺς Μηλίους. Ἐπειτα ἀφῆσαντες οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν φρουρὰν ἐξ ἰδίων στρατιωτῶν καὶ ἐκ συμμαχικῶν, ἀνεχώρησαν μετὰ τοῦ περισσοτέρου στρατοῦ, οἱ δὲ μέιναντες ἐξηκολούθησαν τὴν πολιορκίαν.

115. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Ἀργεῖοι εἰςβαλόν-

τες εἰς τὴν Φλιασίαν καὶ ἐνεδρευθέντες ὑπὸ τῶν φυγάδων τῶν καὶ ὑπὸ τῶν Φλιασίων, ἀπώλεσαν περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα ἄνδρας. Οἱ ἐν τῇ Πύλῳ Ἀθηναῖοι ἔλαβον πολλὰ λάφυρα παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων οἵτινες διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην δὲν διέλυσαν μὲν τὰς σπονδάς διὰ τὰ τοὺς πολεμήσωσιν, ἀλλὰ διεκήρυξαν ὅτι οἱ συμπολιταὶ τῶν ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ ληστεύωσι τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Κορίνθιοι ἐπολέμησαν ἐπίσης τοὺς Ἀθηναίους ἕνεκα ἰδιαίτερων διαφορῶν· οἱ δὲ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἡσύχαζον. Καὶ οἱ Μήλιοι, προσβαλόντες διὰ νυκτὸς τὸ πρὸς τὴν ἀγορὰν προτείχισμα τῶν Ἀθηναίων, ἐκυρίευσαν αὐτὸ καὶ ἀπέκτειναν ἄνδρας τινάς· εἰσαγαγόντες δὲ τροφίμα καὶ ὅσα περισσότερα ἤδυνήθησαν χρήσιμα, ἐπέστρεψαν καὶ ἡσύχασαν. Κατόπιν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι προσεῖχον περισσότερον· καὶ τὸ θέρος παρῆλθεν.

116. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡτοιμάσθησαν νὰ ἐκστρατεύωσι κατὰ τῆς Ἀργολίδος· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ θυαῖαι αἵτινες ἐγένοντο πρὸς διάβασιν τῶν ὁρίων δὲν ἐφάνησαν εὐνοϊκαί, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Ἡ τοιαύτη ἐπίδειξις ἐνέβαλε τοὺς Ἀργεῖους εἰς ὑπονοίας ἐναντίον τινῶν ἐκ τῶν συμπολιτῶν τῶν· καὶ τινὰς μὲν ἐξ αὐτῶν συνέλαβον, οἱ δὲ ἄλλοι διέφυγον. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἱ Μήλιοι κατέλαβον ἕτερον μέρος τοῦ περιτειχίσματος τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἦσαν πολλοὶ φύλακες. Ἀλλ' ἀκολούθως, ἐλθόντος καὶ ἄλλου στρατοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν Φιλοκράτους τοῦ Δημέου, ἐπολιορκήθησαν ἰσχυρῶς. Ἀναρπνεύσης δὲ καὶ προδοσίας ἐντὸς τῆς πόλεως, οἱ Μήλιοι παρεδόθησαν ἄνευ ὅρων εἰς τοὺς Ἀθηναίους· οὗτοι δὲ ὅσους μὲν ἐφῆβους ἔλαβον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀπέκτει-

ναν, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας ἐξηνδραπόδισαν
καὶ ὕστερον πέμψαντες πεντακοσίους ἀποίκους ὤκισαν
τὴν πόλιν αὐτοί.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΣΤ'.

1. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ Ἀθηναῖοι ἠθέλησαν καὶ πάλιν, μετὰ δυνάμεων μεγαλειτέρων ἐκείνων τὰς ὁποίας εἶχον ὁ Λάχης καὶ ὁ Εὐρυμέδων, νὰ πλεύσωσι κατὰ τῆς Ἰταλίας διὰ νὰ τὴν ὑποτάξωσιν εἰάν ἤθελον δυνηθῇ. Οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἡγνόουν τὸ μέγεθος τῆς νήσου, ὥς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων της, Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, καὶ ὅτι ἐπεχειρίζον πόλεμον σχεδὸν ἐπίσης σπουδαῖον ὥς τὸν τῆς Πελοποννήσου. Τῷντι ὁ περὶ πλους τῆς Σικελίας εἶναι ὁκτὼ περίπου ἡμερῶν διὰ πλοῖον ἐμπορικόν, καὶ μόνον ἐν διάστημα θαλάσσης εἰκοσι τὸ πολὺ σταδίων ἐμποδίζει τὴν τοσοῦτον εὐρεῖαν ταύτην νῆσον νὰ ᾗναι ἡπειρος.

2. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐκίβδη αὕτη τὸ πάλαι καὶ πόσα ἔθνη περιέχει. Λέγεται ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι μέρους τινὸς τῆς νήσου ὑπῆρξαν οἱ Κύκλωπες καὶ οἱ Λαιστρυγόνες, τῶν ὁποίων ἐγὼ οὔτε τὴν καταγωγὴν ἤξεύρω, οὔτε πόθεν ἦλθον, οὔτε ποῦ ἀπεχώρησαν. Πρέπει νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς ὅσα εἶπον οἱ ποιηταὶ καὶ εἰς τὰς διαφόρους γνώμας αἵτινες ἐξηνέχθησαν περὶ αὐτῶν. Μετ' αὐτοὺς πρῶτοι οἰκήτορες φαίνονται οἱ Σικανοί· καὶ οὗτοι μὲν διατείνονται ὅτι εἶναι παλαιότεροι, καθότι εἶναι αὐτόχθονες, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι εἶναι Ἰθῆρες, διωχθέντες ὑπὸ τῶν Λιγύων ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἰθῆρίᾳ ὀχθῶν τοῦ

ποταμοῦ Σικανοῦ. Ἐξ αὐτῶν ὠνομάσθη ἡ νῆσος Σικανία πρότερον καλουμένη Τρινακρία, κατοικοῦσι δὲ καὶ μέχρι τῆς σήμερον τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Σικελίας. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰλίου, τινὲς τῶν Τρώων, διαφυγόντες τοὺς Ἕλληνας, φθάνουσι διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἀποκατασταθέντες εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σικανῶν, ὠνομάσθησαν μὲν ὅλοι Ἑλυμοί, πόλεις δὲ αὐτῶν ἦσαν Ἡῖρος καὶ Ἐγεστα. Εἰς τὴν ἀποικίαν ταύτην προσετέθησαν καὶ τινες Φωκεῖς ἐπανερχόμενοι ἐκ τῆς Τροίας καὶ κατενεχθέντες ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρῶτον πρὸς τὴν Λιβύην καὶ κατόπιν εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ δὲ Σικανοὶ ἐκ τῆς Ἰταλίας ὅπου κατῴκου, φεύγοντες τοὺς Ὀπικοὺς, μετέβησαν πιθανώτατα εἰς τὴν Σικελίαν ἐπὶ σχεδίων περιμεινάντες τὴν στιγμήν καθ' ἣν ὁ ἄνεμος πνέει πρὸς τὸν πορθμὸν, ἵσως ὅμως καὶ δι' ἄλλου τινὸς τρόπου εἰσπλευσάντες. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ σήμερον ἔτι ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Σικελοὶ καὶ ἡ χώρα ἐκλήθη Ἰταλία ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρκάδων, ὅστις ἐκαλεῖτο Ἰταλός. Οἱ Σικελοί, ἐλθόντες εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ στρατοῦ πολλοῦ, ἐνίκησαν ἐν μάχῃ τοὺς Σικανούς καὶ ἀπώθησαν αὐτοὺς πρὸς τὰ μεσημβρινὰ καὶ τὰ δυτικὰ μέρη τῆς νήσου καὶ ἀντὶ Σικανίας ἐπωνόμασαν αὐτὴν Ἰταλίαν. Ἀποκατασταθέντες δὲ εἰς τὰ εὐφορώτατα μέρη τοῦ τόπου, κατεῖχον αὐτὰ περὶ τὰ τριακόσια ἔτη ἀπὸ τῆς μεταβάσεως τῶν μέχρι τῆς ἀρίξεως τῶν Ἑλλήνων. Ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον κατέχουσι τὰ μέσκα καὶ τὰ πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου. Κατόκησαν ἐπίσης καὶ Φοίνικες περὶ τὴν Σικελίαν, καταλαβόντες ἀκρωτήρια καὶ νησίδια παρακείμενα ἕνεκα τῆς μετὰ τῶν Σικελῶν ἐμπορίας τῶν ἄλλ' ὅταν οἱ Ἕλληνες ἤρχοντο σκηνὰ ἐρχονται πολλοὶ διὰ θαλάσσης, οἱ Φοίνικες ἐγκα-

τέλιπον τὰ πλείστα τῶν μερῶν τούτων καὶ συνοικίσθησαν εἰς τὴν Μοτύην, τὸν Σολόεντα καὶ τὴν Πάνορμαν πλησίον τῶν Ἑλύμων. Διπλοῦν συμφέρον εὕρισκον εἰς τοῦτο· πρῶτον τὴν συμμαχίαν τῶν λαῶν τούτων καὶ δεύτερον ὅτι ἦσαν πλησίον τῆς Καρχηδόνης, ἥτις ἐκ τοῦ μέρους τούτου χωρίζεται ἀπὸ τῆς Σικελίας μόνον διὰ βραχυτάτου διαστήματος. Καὶ οἱ μὲν βάρβαροι τοσοῦτοι ἦσαν καὶ τοικοποτρόπως ὥκησαν τὴν Σικελίαν.

3. Μεταξὺ δὲ τῶν Ἑλλήνων πρῶτοι οἱ Χαλκιδαῖς, πλεύσαντες ἐκ τῆς Εὐβοίας μετὰ τοῦ οἰκιστοῦ Θουκλέους, κατώκησαν τὴν Νάξον καὶ ἤγειραν τὸν βωμὸν τοῦ Ἀρχηγέτου Ἀπόλλωνος, ὅστις σήμερον εἶναι ἔξω τῆς πόλεως· ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου οἱ θεοροὶ, ὅταν ἔρχονται ἐκ τῆς Σικελίας, θύουσι τὰς πρώτας θυσίας. Τὰς δὲ Συρακούσας, τῷ ἐπομένῳ ἔτει, ὁ Ἀρχίας, εἰς τῶν Ἱερაკλειδῶν, ἐλθὼν ἐκ τῆς Κορίνθου, ὥκισεν, ἀφοῦ πρῶτον ἐδίωξε τοὺς Σικελοὺς ἐκ τῆς γῆσου ὅπου εὕρισκεται ἡ ἐσωτερικὴ πόλις τῆς ὁποίας ἡ θάλασσα δὲν βρέχει πλέον σήμερον τὰ τεῖχη· προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ ἡ ἔξω πόλις προστειχισθεῖσα ἐγένετο πολυάνθρωπος. Ὁ δὲ Θουκλῆς καὶ οἱ Χαλκιδαῖς, ὁρμηθέντες ἐκ τῆς Νάξου, τῷ πέμπτῳ ἔτει μετὰ τὴν θεμελίωσιν τῶν Συρακουσῶν, καὶ διώξαντες διὰ τῶν ὀπλῶν τοὺς Σικελοὺς ἔκτισαν τοὺς Λεοντίνους καὶ μετ' αὐτοὺς τὴν Κατάνην. Αὐτοὶ δὲ οἱ Καταναῖοι ἐξελέξαντο ὡς οἰκιστὴν τὸν Εὐαρχον.

4. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Λάμις, φέρων ὡσαύτως ἀποικίαν ἐκ τῶν Μεγάρων, ἔφθασεν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἔκτισεν ἄνωθεν τοῦ ποταμοῦ Παντακίου πόλιν τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Τρώτιλον· ἀκολούθως τὴν ἐγκατέλιπε διὰ τὴν συγκατοικίαν μετὰ τοὺς Χαλκιδαῖς τῶν Λε-

οντίων· ἀλλὰ διωχθεῖς ὑπ' αὐτῶν καὶ κτίσας τὴν Θάψον, αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει, οἱ δὲ σύντροφί τοῦ· διωχθέντες ἐκ τῆς Θάψου καὶ προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Σικελῶν Ὑβλωνος ὅστις τοῖς παρέδωκε τὴν χώραν, μετέβησαν καὶ ἔκτισαν τὴν πόλιν τῶν Μεγαρέων τῶν κληθέντων Ὑβλαίων. Καὶ οἰκήσαντες ἐκεῖ ἐπ' ἑτὴ διακόσια τεσσαράκοντα πέντε, ἐδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσίων Γέλωνος ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας. Ἀλλὰ πρὶν διωχθῶσι, καὶ ἑκατὸν ἑτὴ μετὰ τὴν ἀποκατάστασίν των, ἔπεμψαν διὰ νᾶ κτίσῃ τὴν Σελινοῦντα τὸν Πάμιλον, ὅστις ἦλθεν ἐκ τῶν Μεγάρων, τῇ μητροπόλει τῶν, διὰ νᾶ σχηματίσῃ τὴν ἀποικίαν ἐκείνην. Ὁ ἐκ Ῥόδου Ἀντίφορος καὶ ὁ ἐκ Κρήτης Ἐντιμος, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ἐποίκους, ἔκτισαν ἀπὸ κοινοῦ τὴν Γέλαν, τεσσαράκοντα πέντε ἑτὴ μετὰ τὴν οἰκισίν των Συρακουσῶν. Καὶ ἡ μὲν πόλις ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Γέλα, τὸ δὲ μέρος ὅπου ὑπάρχει σήμερον καὶ ὑπερ πρῶτον ἐκυκλώθη διὰ τείχους, ὀνομάζεται Αἰνῖδιοι, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ παρέλαβον τοὺς δωρικὸν θεσμούς. Περὶ τὰ ἑκατὸν ὀκτὼ ἑτὴ μετὰ τὴν οἰκισίν των, οἱ Γελῶι ὤκισαν τὴν πόλιν Ἀκράγαντα, αὐτὴ μὲν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀκράγαντος ὀνομάσαντες, οἰκίστας δὲ λαβόντες τὸν Ἀριστόνουν καὶ τὸν Πυστίλον, θεσμούς δὲ δεχθέντες τοὺς τῶν Γελῶν. Ἡ δὲ Ζάγκλη ἀρχῆθεν μὲν ὠκίσθη ὑπὸ ληστῶν ἐλθόντων ἐκ τῆς ἐν Ὀπικίᾳ Χαλκιδικῆς πόλεως Κύμης, ὕστερον δὲ πληθὸν ἀνθρώπων ἐλθόντες ἐκ τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς λοιπῆς Εὐβοίας διεμοιράσθησαν τὴν γῆν· καὶ οἰκισταὶ αὐτῆς ἐγένοντο Περιήρης καὶ Κραταιμένης, ὁ μὲν ἀπὸ Κύμης, ὁ δὲ ἀπὸ Χαλκίδος. Τὸ ὄνομα δὲ Ζάγκλη ἐδόθη κατὰ πρῶτον

τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν Σικελῶν, διότι ἡ τοποθεσία αὐτῆς εἶναι δρεπανοειδής, τὸ δὲ δρέπανον οἱ Σικελοὶ Ζήγγλιν καλοῦσιν· ὕστερον οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐξώσθησαν ὑπὸ Σαμίων καὶ ἄλλων Ἰώνων οἵτινες φεύγοντες τοὺς Μήδους προσήγγισαν εἰς τὴν Σικελίαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σάμιοι ἐδιώχθησαν μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Ῥηγίων Ἀναξίλα ὅστις συνήθροισεν εἰς τὴν πόλιν πληθυσμὸν σύμμικτον καὶ τὴν ὠνόμασε Μεσσήνην ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ πατρίδος.

5. Ἡ Ἱμέρα, ἀποικία τῆς Ζήγγλης, οἰκιστὰς εἶχε τὸν Εὐκλείδην, τὸν Σῆμον καὶ τὸν Σάκωνα. Ὅσοι ἤλθον ἐν τῇ ἀποικίᾳ ταύτῃ ἦσαν Χαλκιδιεῖς· ἐν τούτοις, ἐξόριστοί τινες τῶν Συρακουσῶν, καλούμενοι Μολιτίδαι, νικηθέντες εἰς τινα στάσιν, ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν· καὶ ἡ μὲν γλῶσσα ἦτο κράμα τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς Δωρικῆς, ἀλλ' οἱ Χαλκιδικοὶ θεσμοὶ ἐπεκράτησαν. Αἱ Ἀκραι καὶ αἱ Κασμέναι ὥκισθησαν ὑπὸ Συρακουσίων, αἱ μὲν Ἀκραι ἐβδόμηκοντα ἔτη μετὰ τὰς Συρακούσας, αἱ δὲ Κασμέναι εἴκοσι περίπου ἔτη μετὰ τὰς Ἀκρας. Καὶ ἡ Καμάρινα κατὰ πρῶτον συνωκίσθη ὑπὸ Συρακουσίων, ἑκατὸν τριάκοντα πέντε σχεδὸν ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῶν Συρακουσῶν· οἰκισταὶ δὲ αὐτῆς ὑπῆρξαν ὁ Δάσκων καὶ ὁ Μενέκωλος. Ἀλλ' ἐν πολέμῳ τινὶ προελθόντι ἐξ ἀποστασίας, διωχθέντων τῶν Καμαριναίων ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, ὁ τυράννος τῆς Γέλας Ἱπποκράτης ἔλαβε τὴν χώραν τῶν Καμαριναίων ἀντὶ λύτρων διὰ τοὺς Συρακουσίους αἰχμαλώτους, καὶ γενόμενος αὐτὸς οἰκιστής, κατόικισε τὴν Καμάριναν. Καὶ πάλιν ὕστερον ἐρημωθείσα ὑπὸ τοῦ Γέλωνος, κατωκίσθη ἐκ τρίτου ὑπὸ Γελῶν.

6. Τοσαῦτα ἔθνη Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων κατέχουν

τὴν Σικελίαν καὶ κατὰ τοιαύτης ἐκτεταμένης νήσου ἐπε-
χειρήσαν νὰ ἐκστρατεύσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ ἡ μὲν ἀ-
ληθὲς αἰτία ἦτο νὰ καταστῶσι κύριοι ὅλης τῆς νήσου· ἡ
πρόφασις δὲ μὲ τὴν ὁποίαν περιεκάλυπτον τὴν ἐπιχεί-
ρησιν ταύτην ἦτο νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἐκ τῆς αὐτῆς κα-
ταγωγῆς λαοὺς καὶ τοὺς προσγεγεννημένους συμμάχους.
Πρὸ πάντων ὅμως παρώτρυναν αὐτοὺς οἱ πρέσβεις τῶν
Ἑγεσταίων οἵτινες ἦσαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἴτινες ἐ-
πεκαλοῦντο ζωηρῶς τὴν βοήθειάν των. Οἱ Ἑγεσταῖοι,
ὅμοιοι ὄντες μὲ τοὺς Σελινουντίους, ἐπολέμουν πρὸς αὐ-
τοὺς διὰ τινὰ γαμικὰ ζητήματα καὶ διὰ τὰ ἀμφισβη-
τούμενα ὄρια· καὶ οἱ Σελινούντιοι προσκαλέσαντες εἰς βο-
ήθειάν των τοὺς συμμάχους των Συρακουσίους, ἐπέζον
αὐτοὺς ζωηρῶς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Οἱ
Ἑγεσταῖοι, ἀναμιμνήσκοντες εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν γε-
νομένην ἐπὶ Δάχτηος συμμαχίαν καὶ τὸν προηγούμενον
πόλεμον τῶν Λεοντίνων, παρεκάλουν νὰ τοῖς πέμψωσι
πλοῖα πρὸς βοήθειαν, προτάσσοντες μεταξύ ἄλλων ἐπι-
χειρημάτων τὸ ἀκόλουθον, ὅτι ἐὰν οἱ Συρακούσιοι, ἀρᾷ
ἐδίωξαν τοὺς Λεοντίνους ἐκ τῆς πόλεώς των, ἔμενον ἀ-
τιμώρητοι, ἐὰν, καταστρέφοντες τοὺς ὑπολειπομένους
ἀκόμῃ συμμάχους τῶν Ἀθηναίων, κατελάβανον αὐτοὶ
μόνοι τὴν ὅλην δύναμιν τῆς Σικελίας, ὑπῆρχε φόβος μή-
ποτε καὶ οἱ Δωριεῖς ἔλθωσι μετὰ μεγάλων παρσκευῶν
νὰ βοηθήσωσι τοὺς Δωριεῖς τῆς Πελοποννήσου, ὡς συγ-
γενεῖς των καὶ ὡς θεμελιωτάς, καὶ καταλύσωσι μετ' αὐ-
τῶν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων· ὅτι ἦτο φρόνιμον νὰ
ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Συρακουσίους μετὰ τῶν ὑπολοί-
πων ἔτι συμμάχων· ὅτι ἄλλως τε, ὅσον ἀφορᾷ αὐτοὺς,
ἤθελον παρέξει εἰς τοὺς Ἀθηναίους χρήματα ἱκανὰ διὰ

τάς δαπάνας τοῦ πολέμου. Ἐπὶ τῶν προτάσεων τούτων συγνάμεις ἐπαναληφθεῖσων ἐν ταῖς δημοσίαις συνεδριάσεσι καὶ ὑπὸ τῶν Ἐγεσταίων καὶ ὑπὸ τῶν ὑπερασπιζομένων αὐτοῦς, οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφισαν νὰ πέμψωσι πρῶτον πρέσβεις εἰς τὴν Ἐγεσταν διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ἂν, ὡς ἔλεγον οἱ Ἐγεσταῖοι, ὑπῆρχον ἀληθῶς χρήματα εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον καὶ εἰς τοὺς ναοὺς, καὶ συγχρόνως νὰ μάθωσιν εἰς ποῖον σημεῖον ἦτο ὁ πρὸς τοὺς Σελινουντίους πόλεμος.

7. Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, πλὴν τῶν Κορινθίων, ἐξεστράτευσαν τὸν αὐτὸν χειμῶνα κατὰ τῆς Ἀργολίδος, ἐλεγκάτησαν μικρὸν μέρος αὐτῆς καὶ ἔλαβον σῖτον ἐπὶ τινων ἀμυζίων τὰ ὁποῖα εἶχον φέροι μεθ' ἑαυτῶν. Ἀποκαταστήσαντες δὲ εἰς τὰς Ὀρνεῖς τοὺς φυγάδας τῶν Ἀργείων, ἄρξαν εἰς αὐτοὺς μικρὸν μέρος στρατοῦ, καὶ συνθηκολογήσαντες ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον νὰ μὴ λεηλατῶσιν ἀμοιβαίως τὰς χώρας τῶν οἱ Ὀρνεῖται καὶ οἱ Ἀργεῖοι, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ἰδία μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ. Ἐλθόντων ὁμῶς μετ' οὐ πολὺ τῶν Ἀθηναίων μετὰ τριάκοντα πλοίων καὶ ἐξακασίων ὀπλιτῶν, οἱ Ἀργεῖοι ἐξῆλθον μετ' αὐτῶν πανστρατιᾷ καὶ ἐπολιόρκησαν ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὰς Ὀρνεῖς· ἀλλὰ κατὰ τὴν νύκτα, ἐνῷ ὁ ἐχθρικός στρατός ἦτο κατεσκευασμένος μακρὰν, οἱ Ὀρνεῖται διέφυγον· τὴν ἐπιούσαν δὲ οἱ Ἀργεῖοι, ἐννοήσαντες τοῦτο, κατέσκαψαν τὴν πόλιν καὶ ἀνεχώρησαν, ἐπίσης δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν ἀκολούθως μετὰ τῶν πλοίων των εἰς τὰ Ἰδία. Μετέφεραν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ θαλάσσης καὶ εἰς τὴν Μεθώνην, ὅμορον μὲ τὴν Μακεδονίαν, ἱππεῖς Ἀθηναίους καὶ

ἐξορίστους Μακεδόνες καταφυγόντας ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν χώραν τοῦ Περδίκκου. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πέμψαντες πρέσβεις πρὸς τοὺς ἐν τῇ Θράκῃ Χαλκιδεῖς, οἵτινες εἶχον μετὰ τῶν Ἀθηναίων δέκα ἡμερῶν σπονδὰς, τοὺς προσεκάλεσαν νὰ ἐνώσωσι τὰς δυνάμεις των μὲ τὰς τοῦ Περδίκκου· οὗτοι ὅμως δὲν ἠθέλησαν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐτελεύτησε τὸ θέρος καὶ τὸ δέκατον ἔκτον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τὸν ὁποῖον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

8. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον θέρος ἅμα τῷ ἔαρι ⁽¹⁾ οἱ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς Σικελίας καὶ μετ' αὐτῶν οἱ τῶν Ἐγεσταίων φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ἐξήκοντα τάλαντα εἰς ἄργυρον διὰ μηνιαῖον μισθὸν ἐξήκοντα πλοίων τὰ ὅποια ἐμελλον νὰ παρακαλέσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοῖς στείλωσι. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συγκαλέσαντες ἐκκλησίαν καὶ ἀκούσαντες τὰς ἐπαγωγὰς ἀλλὰ ψευδεῖς ἐκθέσεις τῶν πρέσβεων τῶν Ἐγεσταίων καὶ τῶν ἰδικῶν των βεβαιούντων ὅτι εἶδον πολλὰ χρήματα ἑτοιμα εἰς τοὺς ναοὺς καὶ εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα, ἐψήφισαν νὰ πέμψωσιν εἰς τὴν Σικελίαν ἐξήκοντα πλοῖα καὶ στρατηγούς πᾶσαν ἐξουσίαν ἔχοντας Ἀλκιβιάδην τὸν Κλεινίου, Νικίαν τὸν Νικηράτου καὶ Λάμαχον τὸν Ξενοφάνους μὲ τὴν διαταγὴν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἐγεσταίους κατὰ τῶν Σελιγουντίων, νὰ ἐγκαταστήσωσι τοὺς Λεοντίλους, ἐὰν ὁ πόλεμος ἐλάμβανε στροφὴν εὐνοϊκὴν, καὶ νὰ διαθέσωσι τὰ πάντα ἐν τῇ Σικελίᾳ κατὰ τὸν τρόπον ὅστις ἠθέλε τοῖς φανῇ ὁ μᾶλλον συμφέρων διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Μετὰ πέντε ἡμέρας συνεκάλεσαν αὖθις ἐκκλησίαν

(1) Δέκατον ἑβδόμον ἔτος τοῦ πολέμου, 415 π. Χ.

διὰ νὰ σκεφθῶσι περὶ τῶν μέσων τῆς ταχείας προετοιμασίας τῶν πλοίων καὶ διὰ νὰ ψηφίσωσι διὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν στρατηγῶν πᾶν ὅ,τι ἤθελε κριθῇ ἀναγκαιόν. Καὶ ὁ Νικίας ὅστις ἐξελέχθη μὲν ἀκουσίως στρατηγὸς ἀλλ' ἐσκέπτετο ὅτι ἡ πόλις κακὴν ἀπόφασιν ἐσχηματίσσε συλλαβοῦσα τὸ σχέδιον, ὑπὸ πρόφασιν εὐσχημον καὶ εὐπρεπῆ, τῆς κατακτῆσεως ὅλης τῆς Σικελίας, ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα, καὶ διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, συνεβούλευσε τὰ ἑξῆς.

9. Ἄ' Ἡ συνέλευσις αὕτη συνεκαλέσθη ὅπως σκεφθῶμεν περὶ τῶν προετοιμασιῶν καὶ τῶν μέσων πῶς πρέπει νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Σικελίαν· νομίζω ὅμως ὅτι ἔπρεπεν ἴσως νὰ ἐξετάσωμεν ἀκόμη ἐὰν συμφέρῃ εἰς ἡμᾶς νὰ πέμψωμεν ἐκεῖ πλοῖα· ἴσως δὲν ἔπρεπε, μετὰ τόσον βραχεῖαν διάσκεψιν περὶ τοιούτων σοβαρῶν ὑποθέσεων, ν' ἀναδεχθῶμεν, πειθόμενοι εἰς ἄνδρας ἀλλοφύλους, πόλεμον ὅστις δὲν μᾶς ἀπορᾷ ποσῶς. Καὶ ὅμως ἐγὼ καὶ τιμῶμαι ἕνεκα ἐνὸς τοιούτου ἐπιχειρήματος, καὶ ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου φοβοῦμαι· ὅχι διότι δὲν θεωρῶ ὡς ἐπίσης καλὸν πολίτην ἐκεῖνον ὅστις φρίσσεται τῆς ζωῆς του ἢ τῆς περιουσίας του, διότι οὗτος πρὸ πάντων, διὰ τὸ ἴδιον ἔκυτοῦ συμφέρον, ἐπιθυμεῖ τὴν εὐτυχίαν τῆς πόλεως· ἀλλ' οὐδέποτε μέχρι τῆς σήμερον ὠμίλησα ἐναντίον τῆς συνεδήσεώς μου διὰ νὰ τύχω περισσοτέρων τιμῶν, καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν θὰ εἴπω εἰμὴ ὅ,τι νομίζω ὠφέλιμον. Διὰ λαὸν ἔχοντα τὸν χαρκετῆρά σας ὁ λόγος μου θὰ ἀπέβαινεν ἀσθενὴς ἐὰν σᾶς παρώτρυνα νὰ διατηρήσετε ὅσα ἔχετε καὶ νὰ μὴ διακινδυνεύσετε τὰ βέβαια χάριν τῶν ἀβεβαίων, τὰ

πραγματικά ἀντὶ τῶν ἰδανικῶν· διὰ τοῦτο θὰ περιορισθῶ νὰ διδάξω ὑμῖν ὅτι ἡ προθυμία σας εἶναι ἀκαίρος καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον προτίθεσθε δὲν εἶναι εὐκολος πρὸς ἐπίτευξιν.

10. «Διατείνομαι λοιπὸν ὅτι ἀφίνοντες ἐδῶ τόσους ἐχθροὺς καὶ μεταβαίνοντες εἰς τὴν Σικελίαν εἶναι ὥς νὰ ἠθέλετε νὰ προσελκύσετε καθ' ὑμῶν καὶ ἄλλους. Νομίζετε ἴσως ὅτι ἔχουν τι σταθερὸν αἰ γενόμεναι σπονδαὶ αἵτινες ἐνόσω μὲν μένατε ἡσυχοὶ θὰ ὑρίστανται ὀνόματι (διότι μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐγένοντο ὑπὸ τινων ἐκ τῶν συμπολιτῶν μας καὶ ἐκ τῶν ἐναντιῶν), ἀμα ὅμως μὲ τοιαύτας σημαντικὰς δυνάμεις ὑποστήτε ἀτυχίαν τινά, αἱ ἐχθροὶ θὰ σπεύσωσι νὰ μᾶς προσβάλωσι· πρῶτον μὲν διότι ἡ σύμβασις ἐγένετο κατ'ἀνάγκην ἐν ὥρᾳ δυσχερῶν περιστάσεων, καὶ μετὰ περισσοτέρας αἰσχύνης δι' αὐτοὺς ἢ δι' ὑμᾶς· ἔπειτα δὲ διότι ἐν αὐτῇ ταύτῃ ἔχομεν πολλὰ τὰ ἀμυνοδητούμενα. Ὑπάρχουσι μάλιστα τινὲς οἵτινες οὔτε ἐδέχθησαν τὴν σύμβασιν ταύτην, καὶ δὲν εἶ.αι οὗτοι οἱ ἀσθενέστατοι· ἀλλ' οἱ μὲν μᾶς πολεμοῦσιν ἀναφανδόν, οἱ δὲ συνέχονται ὑπὸ τῆς ἀπραξίας τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ὑπὸ δεκαήμερων σπονδῶν. Ἴσως μάλιστα ἐὰν εὕρωσι τὰς δυνάμεις μας διηρημένas (ὅπερ τῶρα σπεύδωμεν νὰ πράξωμεν) ἐνωθῶσι καθ' ἡμῶν, ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν Σικελιωτῶν, τῶν ὁποίων τὴν συμμαχίαν περὶ πολλοῦ ἐποιοῦτο ἄλλοτε. Τοῦτο πρέπει λοιπὸν νὰ σκεφθῶμεν, καὶ ἐνῶ ἡ πόλις ἡμῶν ἀκόμη πελαγοδρομεῖ, νὰ μὴ ζητῶμεν τὸν κίνδυνον μῆτε νὰ θέλωμεν νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν ἡγεμονίαν μας πρὶν ἐξασφαλίσωμεν τὴν ὑπάρχουσιν. Οἱ ἐν τῇ Θράκῃ Χαλκιδεῖς, ἀποσπαθέντες ἀπὸ τὴν συμμαχίαν

μας πρὸ τοσούτων ἐτῶν, δὲν ὑπετάγησαν ἀκόμη, καὶ ὑπάρχουσιν ἄλλοι κατὰ τὰς ἡπείρους οἵτινες ἀμφιβόλως ὑπακούουσιν. Ἐν τούτοις ἡμεῖς μὲν σπεύδουμεν νὰ βοηθήσωμεν τοὺς Ἑγεσταίους ὡς συμμάχους δῆθεν ἀδικουμένους, βραδύνουμεν δὲ νὰ ἐκδικηθῶμεν διὰ τὰς ὕβρεις αὐτῶν ἐκείνων οἵτινες ἀπεστάτησαν πρὸ πολλοῦ χρόνου.

11. σΚαὶ ὁμοῦ τοὺς μὲν, ἐάν ἐνικῶμεν, θὰ ἡδυνάμεθα καὶ νὰ τοὺς κρατήσωμεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μας· τοὺς δὲ, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἠθέλωμεν τοὺς νικήσει, δὲν θὰ ἡδυνάμεθα νὰ τοὺς κρατήσωμεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μας, ἔνεκα τῆς ἀποστάσεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Εἶναι λοιπὸν ἀνόητον νὰ ἐκστρατεύσωμεν κατ' ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους καὶ ἂν νικήσωμεν δὲν θὰ ὑποτάξωμεν, πρὸ πάντων διότι, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, δὲν θὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν ἤμεθα πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως. Σήμερον οἱ Σικελιώται νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἐπιφοβοὶ δι' ἡμᾶς, ἔσονται δὲ πολὺ ὀλιγώτερον ἐάν ἄρξωσιν αὐτῶν οἱ Συρακούσιοι· καὶ διὰ ταύτης πρὸ πάντων τῆς εἰκασίας ζητοῦσιν οἱ Ἑγεσταῖοι νὰ μᾶς ἐκφοβήσωσιν. Ἐν τῇ παρουσίᾳ καταστάσει τῶν πραγμάτων, ἴσως ἕκαστος τῶν λαῶν ἐκείνων ἔλθῃ καθ' ἡμῶν πρὸς χάριν τῶν Λακεδαιμονίων· ἐάν ὁμοῦς ὑποτάξωσιν αὐτοὺς οἱ Συρακούσιοι, δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ ἡ μία ἡγεμονία κατὰ τῆς ἄλλης· διότι ὅπως, ἐνούμενοι μετὰ τῶν Πελοποννησίων, ἤθελον καταλύσει τὴν ἡμετέραν ἡγεμονίαν, διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἤθελε καταλυθῇ καὶ ἡ ἰδική των ὑπὸ τῶν αὐτῶν Πελοποννησίων. Δι' ἡμᾶς τὸ καλλίτερον μέσον διὰ νὰ φαινόμεθα φοβεροὶ εἰς τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας εἶναι νὰ μένωμεν μακρὰν, ἢ, ἀφοῦ δεῖξωμεν εἰς αὐτοὺς τὰς δυνάμεις μας, νὰ ἐπιστρέφωμεν

ταχέως ὀπίσω· ἄλλως, εἰς τὴν πρώτην ἀποτυχίαν, ἤθε-
λον μᾶς περιφρονήσει καὶ ἐνωθῇ μετὰ τῶν ἐχθρῶν τοὺς
ὁποίους ἔχομεν ἐνθάδε. Ὅλοι ἡξεύρομεν ὅτι θαυμάζον-
ται τὰ ἀπωτάτω ὄντα καὶ τὰ μὴ παρασχόντα ἀκόμη
ἀπόδειξιν τῆς φήμης ἣν ἔχουσι. Πείραν τούτου ἐλάβετε,
ὦ Ἀθηναῖοι, ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν
συμμάχων. Ἀφού ἐθριαμβεύσατε κατ' αὐτῶν παρὰ τὰς
προσδοκίας σας καὶ τοὺς πρώτους σας φόβους, τοὺς πε-
ριφρονήσατε, καὶ τώρα ποθεῖτε τὴν κατὰκτησιν τῆς
Σικελίας. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει τις νὰ ἐπαίρεται διὰ
τὰς δυστυχίας τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ νὰ μὴ φοβῇται τί-
ποτε ὅταν καταβάλῃ τὸ φρόνημα αὐτοῦ. Ἐνθυμηθῶμεν
ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι, τεταπεινωμένοι, δὲν σκέπτονται
εἰμὴ πῶς νὰ μᾶς περιπλέξωσιν ἀκόμη καὶ σήμερον ἐάν
δύνανται, καὶ νὰ ἀποπλύνωσι τὴν ἰδίαν των ἀτιμίαν·
τοσοῦτ' ἄλλο ὅσον ὑπὲρ πᾶν ἄλλο καὶ πρὸ πλείστου
χρόνου θηρεύουσι φήμην ἀνδρείας. Ὡστε, ἐάν ἡμεθα φρό-
νιμοι, δὲν πρέπει νὰ ἐνασχοληθῶμεν περὶ τῶν ἐν Σικε-
λίας Ἑγεσταίων, ἀνδρῶν βραβάρων, ἀλλὰ πῶς νὰ προ-
φυλαχθῶμεν ταχέως ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς πόλεως ὀλι-
γαρχικῶς διοικουμένης.

12. «Πρέπει νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι μόλις ἀπαλλαγέν-
τες μεγάλης νόσου καὶ πολέμου, ἀναλαμβάνομεν τὰς
δυνάμεις μας κατὰ τὰ χρήματα καὶ κατὰ τὸν πληθυ-
σμόν· ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ μεταχειρισθῶμεν τὰ μέσα
ταῦτα μόνον διὰ τὰς ἀνάγκας μας, καὶ ὅχι διὰ τοὺς φυ-
γάδας τούτους οὔτινες ζητοῦσιν ἐπικουρίας καὶ εἰς τοὺς
ὁποίους τὸ ἐπιτηδεῖως ψεύδεσθαι εἶναι χρήσιμον· μὴ
ἔχοντες νὰ καταβάλωσιν εἰμὴ μόνον λόγους, ἀφίνουσι
τὸν κίνδυνον εἰς τοὺς ἄλλους· καὶ ἐν περιπτώσει μὲν ἐπι-

τυχίας, ἡ εὐγνωμοσύνη των δὲν θὰ ᾔηται ἴση μὲ τὴν παρ-
 ρασχεθεῖσαν ὑπηρεσίαν, ἐν περιπτώσει δὲ ἀποτυχίας, θὰ
 παρασύρῳ εἰς τὴν καταστροφὴν τοὺς φίλους των. Ἐάν
 τις, πλήρης χαρᾶς διότι ἐξελέγη στρατηγός, μόνον τὰ
 ἰδιαιτέρὰ του συμφέροντα ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ ὦν πολὺ
 νέος ἀκόμη διὰ τὰ ἄρχη, οἷς παρακινήσῃ νὰ ἐκστρατεύ-
 σετε διὰ τὰ θαυμάσῳ τοὺς ἵππους του καὶ διὰ τὰ ὠ-
 φεληθῇ τι ἐκ τῆς στρατηγίας ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ
 μεγάλα ἐξοδὰ του, μὴ ἐπιτρέψῃτε νὰ ἀλαζονεύεται μὲ
 κίνδυνον τῆς πόλεως. Σκεφθῆτε ὅτι τοιοῦτοι πολῖται
 τὴν μὲν πολιτείαν βλάπτουσι, τὰ δὲ ἴδια καταναλί-
 σκουσι· ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι μέγα, καὶ τοιοῦτον
 ὥστε δὲν ἀρμόζει εἰς νεανίαν νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἀνα-
 λαμβάνῃ ἐσπευσμένως τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ.

13. αφοβοῦμαι τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες προσεκληθή-
 σαν ἐπὶ τούτῳ, βλέπων αὐτοὺς καθημένους περὶ ἐκεῖνον
 τὸν ἄνδρα, καὶ ἀντιπροσκαλῶ τοὺς πρεσβυτέρους, ὅσοι
 κάθηνται μεταξὺ αὐτῶν, νὰ μὴ συσταλῶσι νὰ ψηφοφο-
 ρήσωσι κατὰ τοῦ πολέμου· μήτε νὰ ἐπιθυμήσωσι σφο-
 δρῶς ὥς αἱ γείτονές των ἀπόντα ἀντικείμενα· ἃς σκε-
 φθῶσιν ὅτι ὀλίγιστα πράγματα ἐπιτυγχάνονται διὰ
 τῆς ἐπιθυμίας, πλεῖστα δὲ διὰ τῆς προνοίας. Χάριν τῆς
 πατρίδος, ἥτις οὐδέποτε διέτρεξε μεγαλειτέρους κινδύ-
 νους, ὑψώσατε τὴν χεῖρα ὥς σημεῖον ἀντιστάσεως καὶ
 ψηφίσατε ὅτι οἱ μὲν Σικελιώται θὰ διατηρήσωσι τὰ
 ὅρια τὰ ὁποῖα ἔχουσι τὴν σήμερον πρὸς ὑμᾶς καὶ εἰς τὰ
 ὁποῖα πρέπει νὰ ἀρκεσθῶσι, τὸν Ἰόνιον κόλπον εἰς τὸν
 ἀκτοπλοῦντα καὶ τὸν Σικελικὸν εἰς τὸν πλέοντα διὰ
 τοῦ πελάγους, καὶ νεμόμενοι τὰ ἐαυτῶν ἃ συμβιβάζ-
 ζονται μεταξὺ των ὅπως δύνανται· εἰς δὲ τοὺς Ἑγε-

σταίους εἶπτε ἰδιαιτέρως ὅτι καθὼς συνῆψαν τὸν πρῶτον κατὰ τῶν Σελινουντίων πόλεμον ἄνευ τῶν Ἀθηναίων, οὕτω ἄς τὸν διεξάγωσι μόνοι, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἄς μὴ δεχώμεθα, κατὰ τὴν συνθήειάν μας, συμμάχους τοὺς ὁποίους ἐὰν μὲν δυστυχήσωσι θὰ βοηθήσωμεν, ἐὰν δὲ λάβωμεν ἀνάγκην, οὐδὲμιᾶς θέλουεν τύχει ὠφελείας.

14. αὖ δὲ, ὦ πρύταني, ἐὰν νομίζης ὅτι ἔχεις καθῆκον νὰ κηδεσαι περὶ τῆς πόλεως καὶ θέλῃς νὰ ῥσαι πολίτης ἀγαθός, πρόθε·ς τὸ ζήτημα πάλιν εἰς συζήτησιν καὶ νέαν ψηφοφορίαν. Ἐὰν δειλιᾷς νὰ πράξης τοῦτο, νομίζων ὅτι θὰ παρὰβῇς τοὺς νόμους, πείσθητι ὅτι δὲν θέλεις ἐνοχοποιηθῇ τοσούτων μαρτύρων ὑπαρχόντων. Σκέψθητι ἐπίσης ὅτι θέλεις σώσει τὴν πόλιν, ἂν καὶ ἅπα·ς ἀπεράσεις, καὶ ὅτι καλὸς ἄρχων εἶναι ὁ ὠφελῶν μεγάλως τὴν πατρίδα τοῦ ἢ τοῦλάχιστον ὁ μηδὲν ὠφελῶν βλάπτων αὐτὴν ἐκουσίως. »

15. Ὁ μὲν Νικίας ταῦτα εἶπεν· οἱ πλείστοι δὲ τῶν Ἀθηναίων παρελθόντες εἰς τὸ μέσον συνεβούλευον νὰ κάμωσι τὴν ἐκστρατείαν καὶ νὰ μὴ μηδενίσωσι τὰ προαποφασισθέντα, τινὲς δὲ ἀντέλεγον. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου ἐπέμεινε θερμῶς ὑπὲρ τῆς ἐκστρατείας· ἀντιθέτος τοῦ Νικίου ἐπὶ ἄλλων πολιτικῶν ἀντικειμένων καὶ ὑπαινιχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ διὰ τρόπον προσβλητικοῦ, ἤθελε νὰ ἀνταγωνισθῇ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸ πάντων ἐπεθύμει τὴν στρατηγίαν· διὰ τοῦ μέσου τούτου ἤλπιζε νὰ καταλάβῃ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Καρχηδόνα, καὶ συγχρόνως, βελτιῶν τὴν ἰδίαν του κατὰστασιν, νὰ πλουτίσῃ καὶ δοξασθῇ. Ἀπολαύων τῆς ὑπολήψεως τῶν πολιτῶν, εἶχεν ἐπιθυμίαν ἀνωτέρας τῆς καταστάσεώς του τόσον διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἵππων

του ὅσον καὶ διὰ τὰς ἄλλας δαπάνας· ὅπερ καὶ συνετέλεσεν ὕστερον οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν. Πολλοί, φοβούμενοι τὴν ἀπεριόριστον πολυτέλειαν τῆς διαίτης του καὶ τὴν ὑπερφηάνειαν τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς πᾶσαν περίστασιν, τὸν ἐμίσουν καὶ τὸν ὑπώπτευον ὡς ἐπιθυμοῦντα τὴν τυραννίδα. Καὶ μολονότι ὡς στρατηγὸς διέθεσε τὰ πάντα στρατηγικώτατα, ἡ ἰδιωτικὴ ὁμῶς διαγωγὴ του τοσοῦτον εἶχε δυσαρεστήσει ὅλους ὥστε ἡ διεύθυνσις τῶν κοινῶν ἀνετέθη εἰς ἄλλους οἵτινες ἐπέσπευσαν τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως. Τότε λοιπὸν παρελθὼν εἰς τὸ μέσον τῆς συνελεύσεως συνεβούλευσεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἀκόλουθα.

16. «Καὶ μοὶ ἀρμόζει ἡ στρατηγία μᾶλλον παρὰ εἰς πάντα ἄλλον, ὦ Ἀθηναῖοι (διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀρχίσω ἐκ τούτου, ἀφοῦ ὁ Νικίας μὲ προσέβαλε), καὶ συγχρόνως νομίζω ὅτι εἶμαι ἄξιος αὐτῆς. Ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα εἶμαι διαβόητος, ταῦτα εἰς μὲν τοὺς προγόνους μου καὶ εἰς ἐμέ φέρουσι δόξαν, εἰς δὲ τὴν πατρίδα ὠφέλειαν. Τφόντι οἱ Ἕλληνες, οἵτινες πρότερον ἐνόμιζον τὴν πατρίδα των καταβεβλημένην ἐκ τοῦ πολέμου, ἐσχηματίσαν περὶ τῆς δυνάμεώς της ἰδέαν καλλιτέραν βλέποντες τὴν ἐμὴν μεγαλοπρέπειαν ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι, διότι εἰς μὲν τὸν ἀγῶνα κατεβίβασα ἐπτά ἄρματα, ὅσα οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἰδιώτης πρότερον, ἐνίκησα δὲ οὐ μόνον πρῶτος ἀλλὰ καὶ δεύτερος καὶ τέταρτος, καὶ ἀνέπτυξα ἐν ὅλοις μεγαλοπρέπειαν ἀξίαν τῆς νίκης μου. Ταῦτα κατὰ τὴν συνήθειαν νομίζονται τιμῇ, καὶ τοιαῦτα πράξεις μαρτυροῦσι δύναμιν. Δι' ὅσας πόλιν λαμπρὰς ἐπιδείξεις ποιοῦμαι ἐν τῇ πόλει διὰ τῶν χορηγῶν μου καὶ τῶν ἄλλων δαπανῶν, οἱ μὲν πολῖται

φύσει μὲ φθονοῦσι, ἀλλ' οἱ ξένοι δὲν βλέπουσι καὶ εἰς τοῦτο εἰμὴ δύνανται. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνωφελὴς ἡ ἄνοια ἐκείνου ὅστις ἰδίαις δαπάναις οὐ μόνον ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν ὠφελεῖ· καὶ οὔτε εἶναι ἄδικον νὰ μὴ θεωρῇ τις ἑαυτὸν ἴσον μὲ τοὺς ἄλλους ὅταν αἰσθανεται τὴν ὑπεροχὴν του, διότι καὶ ὁ δυστυχῶν δὲν μοιράζει τὴν δυστυχίαν του μὲ κανένα· καὶ καθὼς ὅταν δυστυχοῦμεν δὲν μᾶς ὑποδεξιοῦνται, οὕτω πρέπει νὰ ἀνεχώμεθα τὴν καταφρόνησιν τῶν εὐτυχούντων, ἢ νὰ ἀπαιτῶμεν νὰ προσφέρωνται πρὸς ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἴσου. Ἡξερῶ ἐν τούτοις ὅτι οἱ τοιοῦτοι καὶ ὅσοι διεκρίθησαν διὰ τινος λαμπροῦ κατορθώματος ζῶντες μὲν ἦσαν ὀχληροὶ εἰς τοὺς ὁμοίους των καὶ ἀκόμη καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες τοὺς περιστοίχιζον, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν των κατέλιπον εἰς τινὰς τῶν μεταγενεστέρων ἀπαιτήσεις συγγενείας ἐνίοτε καὶ ψευδεῖς, καὶ ἡ πατρὶς των τοὺς θεωρεῖ μεθ' ὑπερηφανείας, οὐχὶ ὡς ξένους ἢ ὡς ἀνθρώπους κακῆς διαγωγῆς, ἀλλ' ὡς ἴδια ἑαυτῆς τέκνα καὶ ἐνδοξα ἔργα πράξαντας. Τοιαύτην δόξαν ποθῶν καὶ δυσφημούμενος κατὰ τὰ ἰδιωτικά μου πράγματα, παρατηρήσατε ἐὰν διαχειρίζομαι τὰ δημόσια χειρότερον ἄλλου τινός. Ἐνώσας τοὺς δυνατωτάτους τῆς Πελοποννήσου, ἄνευ μεγάλου κινδύνου καὶ δαπάνης δι' ὑμᾶς, ἠνάγκασα τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἀγωνισθῶσι περὶ τῶν ὅλων εἰς μίαν ἡμέραν ἐν Μαντινείᾳ. Καὶ μολονότι ἐνίκησαν εἰς τὴν μάχην, δὲν ἀνέλαβαν καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη ἀσφαλὲς θάρρος.

17. «Καὶ ταῦτα ἐγὼ, ὅστις νομίζομαι νέος καὶ ὑπερμετρῶς ἄνους, ἔπραξα ὁμιλήσας πρέποντας λόγους πρὸς τοὺς Πελοποννησίους καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ

προθυμίας ἐμβαλὼν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνην, ἔπεισα·
 τώρα λοιπὸν μὴ φοβήσθε τὰς ιδιότητας ταύτας, ἀλλ' ἐ-
 νόσω κέκτῃμαι αὐτάς, καὶ ὁ Νικίας νομίζεται τυχερὸς,
 ὠφελήθητε ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον παρ' ἡμῶν. Μὴ
 ἀκυρώσετε τὴν κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν νομίζοντες
 ὅτι μέλλετε νὰ πολεμήσετε ἐναντίον μεγάλης δυνάμεως·
 διότι αἱ πόλεις αὗται εἶναι μὲν πολυάνθρωποι, σύγκειν-
 ται δὲ ἀπὸ στοιχεῖα ἑτερογενῆ καὶ διὰ τοῦτο εὐκό-
 λως μεταβάλλουσι πολιτεύματα καὶ πολιτογραφοῦσι
 ξένους καὶ φυγάδας. Διὰ τοῦτο οὐδεὶς μεριμνᾷ ὥς θὰ
 ἐμερίμνα περὶ τῆς ἰδίας του πατρίδος, εἴτε διὰ νὰ προ-
 μηθευθῇ ὄπλα διὰ τὸ σῶμά του εἴτε διὰ νὰ κατασκευά-
 σῃ δημόσια κτίρια, ἀλλ' ἕκαστος καταγίνεται διὰ τῆς
 πειθοῦς ἢ διὰ τῆς στάσεως νὰ ὠφελήθῃ τι· ἐὰν δὲ ἀπο-
 τύχῃ μεταβαίνει εἰς ἄλλον τόπον. Εὐκόλον λοιπὸν εἶναι
 νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι τὰ τοιαῦτα πλήθη οὔτε ὁμονοοῦ-
 σιν οὔτε κοινὴν ἐνέργειαν ἔχουσι, ταχέως δὲ οἱ μὲν σῆ-
 μερον οἱ δὲ αὔριον θὰ συνταχθῶσι μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν
 πρώτην εὐχρεστον συνομιλίαν, καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ
 μάλιστα ἐὰν ᾖναι διχρημένοι ὥς ἀκούομεν. Ἐκτὸς τού-
 του οὔτε ὀπλίτας ἔχουσι· τόσους ὅσους διακηρύττουσι
 κομπῶδῶς ὅτι ἔχουσι· τὸ βέβαιον εἶναι καὶ παρ' αὐτοῖς
 συμβαίνει ὅ,τι συνέβη καὶ μὲ τοὺς ἄλλους "Ελληνας τῶν
 ὁποίων αἱ πραγματικαὶ δυνάμεις εὐρέθησαν πολὺ κα-
 τώτεροι τῶν αὐθαирέτων ἐκτιμήσεων τὰς ὁποίας ἕκαστοι
 κεχωρισμένως ἔκαμνον· ἡ Ἑλλὰς, εἰς μεγίστην πλάνην
 διατελοῦσα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, μόλις ἠδυνήθη
 κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον νὰ συναθροίσῃ τὰς ἀπολύ-
 τως ἀναγκαίας δυνάμεις. Τοιαύτη εἶναι, ἐὰν αἱ πληρο-
 φορίαι μου εἰσὶν ἀκριβεῖς, ἡ κατάστασις τῆς Σικελίας·

θὰ μᾶς ἦναι μάλιστα ἔτι μᾶλλον εὐνοϊκῇ, διότι θὰ ἔχω-
μεν πολλοὺς βρβάρους οἵτινες ἐκ μίσους πρὸς τοὺς Συ-
ρακοῦσιους θὰ τοῖς ἐπιτεθῶσι μεθ' ἡμῶν, καὶ ὁ ἐδῶ πό-
λεμος δὲν θέλει μᾶς παρεμποδίσαι ἐὰν λάβωμεν καλῶς
τὰ μέτρα μας. Οἱ πατέρες μας οὐ μόνον ἄφησαν τοὺς αὐ-
τοὺς τούτους πολεμίους, τοὺς ὁποίους τῶρα λέγουσιν
οἱ περὶ τὸν Νικίαν ὅτι ἠθέλωμεν ἀφήσει ὀπίσω ἂν ἐκ-
πλεύσωμεν, ἀλλὰ καὶ ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσωσι κατὰ
τῶν Μηδῶν· τοῦτο ὅμως δὲν τοὺς ἐμπόδισε νὰ θεμε-
λιώσωσι τὴν ἡγεμονίαν των, οὐδὲν ἄλλο στήριγμα ἔχον-
τες ἢ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ναυτικῆς των δυνάμεως. Καὶ
μέχρι τοῦδε ἀκόμη οἱ Πελοποννήσιοι ποτὲ δὲν συνέλα-
βον ὀλιγωτέρως ἐλπίδας καθ' ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ μεγίστην
προθυμίαν ἂν ἔχωσι διὰ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν χώραν
μας, εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὸ πράξωσι καὶ ἐὰν δὲν ἐκπλεύσω-
μεν· διὰ θαλάσσης ὅμως νὰ μᾶς βλάβωσιν εἶναι ἀδύ-
νατον διότι ἀφίνομεν ἐδῶ ναυτικὸν ἰσodύναμον μὲ τὸ
τῶν Πελοποννησίων.

18. αὦ Ὡστε τίνα πιθανὸν λόγον λέγοντες ἠθέλωμεν
διστάσει ἢ τίνα πιθανὴν πρόφασιν προφασιζόμενοι ἠθέ-
λωμεν ἀρνηθῆ νὰ βοηθήσωμεν τοὺς ἐκεῖ συμμάχους, ἀφοῦ
ἅπαξ ὡς γνωστὸν δι' ὅρκων ὑπεχρεώθημεν νὰ βοηθῶμεν
αὐτοὺς χωρὶς νὰ προφασιζόμεθα ὅτι ἐκεῖνοι δὲν θὰ μᾶς
βοηθήσωσι; Προσελάβομεν αὐτοὺς ὡς συμμάχους οὐχὶ
διὰ νὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς ἐνταῦθα, ἀλλ' ἵνα ἐνοχλοῦντες
τοὺς ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐχθροὺς μας, ἐμποδίσωσιν αὐτοὺς
νὰ ἔρχωνται ἐδῶ. Καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἡμῶν οὕτως ἐκ-
τησάμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες ὅσοι ἐκτῆσαντο τοιαύ-
την, προθύμως πάντοτε βοηθοῦντες τοὺς Ἕλληνας καὶ
τοὺς βαρβάρους οἵτινες ἐζήτουν τὴν βοήθειάν μας. Διότι,

εάν ἐμένομεν. ὅλοι ἡσυχάζοντες ἢ ἐλεπτολογοῦμεν ἐξ-
 τάζοντες ποίας φυλῆς ἦσαν οἱ ζητοῦντες βοήθειαν, ὀλί-
 γον θὰ προσεθέτομεν εἰς τὴν δύναμιν μας, ἢ μάλλον
 ἡθέλομεν ἐκθέτει αὐτὴν ταύτην περισσότερον. Τῷόντι
 δὲν πρέπει τις μόνον νὰ ὑπερασπίζῃ ἑαυτὸν κατὰ τοῦ
 ἐπερχομένου ἰσχυροῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ προλαμβάνῃ τὴν ἐπί-
 θεσιν αὐτοῦ. Δὲν εἴμεθα ἐλεύθεροι νὰ μεταχειριζώμεθα
 τὴν δύναμιν ἡμῶν κατὰ βούλησιν, ἀλλ' ἀνάγκη, ἀποῦ
 ἀνῆλθομεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, τοὺς μὲν νὰ ἀπειλῶ-
 μεν τοὺς δὲ νὰ συνέχωμεν, διότι ἄλλως θὰ ἐκινδυνεύο-
 μεν νὰ κυριαρχηθῶμεν ὑπὸ ἄλλων εἰς ἐπαύομεν νὰ κυ-
 ριαρχῶμεν ἡμεῖς. Καὶ δὲν πρέπει νὰ θεωρῇτε τὴν ἡσυ-
 χίαν ὁμοίως μὲ τοὺς ἄλλους ἐκτός εἰς παραδεχθῆτε καὶ
 τὴν πολιτικὴν τῶν ἄλλων. Πεποιθότες ὅτι ἡ δύναμις
 ἡμῶν ἔτι μάλλον θέλει αὐξήσῃ εἰς ἐκστρατεύσωμεν
 κατὰ τῆς Σικελίας, ἃς εἰσέλθωμεν εἰς τὰ πλοῖα ἵνα τα-
 πεινώσωμεν τὴν μεγαλοφροσύνην τῶν Πελοποννησίων
 δεικνύοντες ὅτι, ἀμεριμνοῦντες διὰ τὴν παρούσαν ἡσυχίαν,
 πλέομεν καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Σικελίας. Ἐκ τοῦτου δύσιν
 θάτερον ἢ θὰ γίνωμεν κύριοι τῆς Σικελίας καὶ κατὰ
 πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἡγεμονεύσωμεν ἐφ' ὅλης τῆς Ἑλ-
 λάδος, ἢ τοῦλάχιστον θὰ προξενήσωμεν μεγίστην βλάβη-
 ν εἰς τοὺς Συρακουσίους ὅπερ ἐπίσης θέλει ὠφελήσῃ
 καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς συμμάχους ἡμῶν. Τὴν δὲ ἀσφάλειαν
 θέλουσι παρέξει εἰς ἡμᾶς τὰ πλοῖα, καὶ νὰ μείνωμεν,
 εἰς τινες ἐνωθῶσι μὲ ἡμᾶς, καὶ νὰ ἀπέλθωμεν, διότι τὸ
 ναυτικὸν μας θὰ ἦναι πάντοτε ἀνώτερον τοῦ ναυτικοῦ
 ὅλων ὁμοῦ τῶν Σικελιωτῶν. Μὴ σὰς ἐπιρρέαση ἡ ἐν τοῖς
 λόγοις τοῦ Νικίου συσταίνομένη ἀπραγμοσύνη καὶ ἡ
 διάκρισις τῶν νέων ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ, πι-

στοι εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν, καὶ τὴν συνήθειαν τῶν πατέρων μας, οἵτινες συσχεπτόμενοι νέοι μετὰ γερόντων ἀνύψωσαν τὴν πατρίδα ἡμῶν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς δυνάμεως, προσπαθήσατε σήμερον νὰ προαγάγετε τὴν πόλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου. Σκεφθῆτε ὅτι ἄνευ ἀλλήλων ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας μὴδὲν δύνανται, καὶ ὅτι ἡ ἀπερισκεψία, ἡ μεσότης καὶ ἡ ἄκρα σύνοσις, ἐὰν συκραθῶσιν, ἀποτελοῦσι τὴν ἰσχύν· πεισθῆτε ὅτι ἐὰν ἡ πόλις ἡσυχάζῃ, θὰ κατατριβῇ ἀφ' ἑαυτῆς καθὼς καὶ οἰονδήποτε ἄλλο πρᾶγμα, καὶ ἡ γνῶσις παντὸς ἐπιτηδεύματος θὰ φθαρῇ ὑπὸ τοῦ γήρατος, ἐνῶ ἐὰν διηνεκῶς ἀγωνίζεται θὰ προσκλήσῃται τὴν δέουσαν ἐμπειρίαν καὶ θὰ συνειθίσῃ ὅχι τόσον εἰς τὴν διὰ τοῦ λόγου ἄμυναν ὅσον εἰς τὴν διὰ τοῦ ἔργου. Ἐν γένει δὲ φρονῶ, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὅτι πόλις μὴ ἀπράγμων, καταστρέφεται ταχέως ἐὰν μεταβληθῇ εἰς ἀπράγμονα, καὶ ὅτι ἡ σωτηρία τῶν πολιτῶν ἀσφαλίζεται μόνον ὅταν οὔτοι διάγωσιν ὅσον τὸ δυνατόν συμφῶνως πρὸς τὰ ὑπάρχοντα ᾗτη καὶ τοὺς νόμους, ἔστω καὶ ἂν ᾖναι χειρότερα ἄλλων. »

19. Οὕτως ὠμίλησεν ὁ Ἀλκιβιάδης. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀκούσαντες αὐτοῦ καὶ τῶν Ἐγεσταίων καὶ Λεοντίνων φυγάδων, οἵτινες προελθόντες εἰς τὸ μέσον τῆς συνελεύσεως παρεκάλουν καὶ ἐκέτευον νὰ τοὺς βοηθῶσιν ὑπομιμνήσκοντες τοὺς ἀρχαίους ὅρκους, διετέθησαν εὐνοϊκώτερον ἢ πρότερον ὑπὲρ τῆς ἐκστρατείας. Ὁ Νικίας ἐνόησας ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον διὰ τῆς αὐτῆς γλώσσης νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν ἀπόφασίν των, καὶ νομίσας ὅτι ἤθελε τοὺς μεταπείσει διὰ τοῦ μεγέθους τῶν προπαρασκευῶν, ἐὰν ἐζήτει πολλὰς, ἀνέβη ἐκ δευτέρου ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ εἶπε ταῦτα.

20. α' Επειδὴ βλέπω ὑμᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅτι ἔχετε ἀπόφασιν νὰ ἐκστатеύσετε ἐξ ἅπαντος, εὐχομαι μὲν νὰ ἀποβῇ εἰς καλὸν ἢ ἐκστρατεία, θὰ σᾶς ὑποδείξω ὅμως ὅσα θεωρῶ ὠφέλιμα κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν. Μέλλομεν νὰ ἐπιτεθῶμεν κατὰ πόλεων αἰτίνες φημιζονται ὡς μεγάλοι, ἀνεξάρτητοι καὶ μὴ ἔχουσαι ἀνάγκην πολιτικῆς μεταβολῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλαι καταφεύγουσι μετὰ χαρᾶς διὰ νὰ μεταβῶσιν ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς ὑποταγῆς εἰς ἀνετωτέραν κατάστασιν· κατὰ πόλεων τέλος αἰτίνες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν θὰ θελήσωσι νὰ ἀνταλλάξωσι τὴν ἐλευθερίαν των μὲ τὴν ἡγεμονίαν σας. Ἄλλως τε μετὰ τῶν πόλεων τούτων ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλληνίδων εἶναι σημαντικὸς διὰ μίαν νῆσον. Ἐκτὸς τῆς Νάξου καὶ τῆς Κατάνης, αἰτίνες ἐλπίζω νὰ προστεθῶσιν εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν κοινὴν μετὰ τῶν Λεοντίων καταγωγὴν των, ὑπάρχουσιν ἑπτὰ ἄλλαι πόλεις παρεσκευασμέναι καθ' ὅλα ὅσον τὸ δυνατόν ὁμοίως μὲ ἡμᾶς, καὶ πρὸ πάντων ὁ Σελινούς καὶ αἱ Συράκουσαι κατὰ τῶν ὁποίων ἔχομεν σκοπὸν νὰ πλεύσωμεν. Ὅπλῃται καὶ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ὑπάρχουσι πολλοί, καθὼς καὶ τριήρεις καὶ ἄνθρωποι διὰ νὰ πληρώσωσιν αὐτάς. Προσέτι ἔχουσι χρήματα καὶ ἰδιωτικὰ καὶ κοινὰ εἰς τὰ ἱερὰ τῶν Σελινουντίων· ἐπὶ πᾶσιν οἱ Συρακούσιοι λαμβάνουσι φόρον παρὰ τινων βαρβάρων λαῶν. Ἐκεῖνο δὲ κατὰ τὸ ὁποῖον πρὸ πάντων μᾶς ὑπερτεροῦσιν εἶναι ὅτι κέντηνται πολλοὺς ἵππους καὶ ὅτι ἔχουσι σῖτον ἐγχείριον καὶ ὄχι ἐξωθεν εἰσκομιζόμενον.

21. α' Κατὰ τοιαύτης λοιπὸν δυνάμεως δὲν μᾶς ἀρκεῖ στρατὸς ναυτικὸς καὶ μέτριος, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ συμπλεύσῃ μεθ' ἡμῶν καὶ πεζικὸν πολὺ ἐὰν θέλωμεν νὰ

πράξωμέν τι ἄξιον τῶν σχεδίων μας καὶ νὰ μὴ παρακωλυθῇ ἢ εἰς τὴν ξηρὰν ἀπόβασίς μας ὑπὸ πολλῶν ἱππέων, πρὸ πάντων ἐὰν ἐκ τοῦ πρὸς ἡμᾶς φόβου συνενωθῶσιν αἱ πόλεις καὶ ἐὰν, ἐκτὸς τῶν Ἑγεσταιῶν, δὲν ἔχωμεν ἄλλους οὔτινες γινόμενοι φίλοι μας δυνηθῶσι νὰ μᾶς προμηθεύσωσιν ἱππικὸν διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ὑπερασπισθῶμεν. Θὰ ἦναι δὲ αἶσχος εἰς ἡμᾶς ἐὰν ἀναγκασθῶμεν νὰ ἀπέλθωμεν, ἢ νὰ προσκαλέσωμεν κατόπιν καὶ ἄλλο, ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς δὲν εἶχομεν λάβει συνετὰ μέτρα. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀναχωρήσωμεν ἐντεῦθεν ἐντελῶς παρσκευασμένοι, καὶ νὰ σκεφθῶμεν ὅτι μέλλομεν νὰ πλεύσωμεν μακρὰν· ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὕτη δὲν ὁμοιάζει μὲ τὰς ἄλλοτε ὅτε μετεβαίνατε κατὰ τινος ὡς σύμμαχοι τῶν ἐνταῦθα ὑπηκόων σας, ὁπόθεν εὐκόλοι ἦσαν αἱ μετακομιδαί, προερχόμεναι ἐκ τόπου φιλικοῦ, ἀλλ' ὅτι μεταβαίνομεν εἰς χώραν ἣτις ὅλη εἶναι ξένη καὶ ὅπου οὔτε ἀγγελιαφόρος δύναται νὰ ἔλθῃ κατὰ τοὺς τέσσαρας χειμερινούς μῆνας.

22. «Πρέπει λοιπὸν, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ἔχωμεν πολλοὺς ὀπλίτας καὶ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν συμμάχων καὶ ἐκ τῶν ὑπηκόων, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου ἐὰν δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τοιοῦτους εἴτε διὰ τῆς πειθοῦς εἴτε διὰ μισθοῦ. Ἐχομεν ἐπίσης ἀνάγκην πολλῶν τοξοτῶν καὶ σφενδονητῶν ὅπως ἀντέχωσι πρὸς τὸ ἐχθρικὸν ἱππικόν· πρέπει ὡσαύτως νὰ ὑπερτερῶμεν παραπολὺ κατὰ τὸ ναυτικὸν διὰ νὰ εἰσκομίζωμεν εὐκόλως τὰ ἐπιτήδεια. Ἐχομεν ἀνάγκην ὀλκᾶδων διὰ νὰ μεταφέρωμεν ἀπ' ἐδῶ τροφάς, σῖτον καὶ κριθάς ὅπτας, καὶ ἀρτοποιῶν ἐμμίσθων τοὺς ὁποίους νὰ λάβωμεν διὰ τῆς βίας ἀναλόγως τῶν μυλῶνων διὰ νὰ

ἔχη ὁ στρατός τὰ ἀναγκαιοῦντα ἐν ἐμποδιοθώμῃ που ὑπὸ τοῦ κακοῦ καιροῦ, διότι πᾶσα πόλις δὲν θά ᾔῃαι εἰς κατὰστασιν νὰ δέχεται στρατὸν τόσον πολυάριθμον· πρέπει τέλος τὰ πάντα νὰ προετοιμάσωμεν ὅσον εἶναι δυνατόν καὶ νὰ μὴ ἐλπίζωμεν εἰς ἄλλους. Πρὸ πάντων ἅς λάβωμεν ἐντεῦθεν πολλὰ χρήματα, διότι ἐκεῖνα τὰ ὅποια λέγουσιν οἱ Ἑγεσταῖοι ὅτι ὑπάρχουσιν ἔτοιμα, πιστεύσατε ὅτι μόνον μὲ λόγους εἶναι ἔτοιμα.

23. «Τῶνόντι, ἐὰν ἀναχωρήσωμεν ἐντεῦθεν οὐ μόνον μὲ στρατὸν ἀντίπαλον, οὐ μόνον μὲ τοὺς ὀπλίτας τοὺς ἀπαιτούμενους νὰ παρταχθῶσι πρὸς τοὺς ὀπλίτας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπερβαλόντως παρσκευασμένοι κατὰ πάντα, πάλιν δυσκόλως τοὺς μὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ νικήσωμεν τοὺς δὲ νὰ διασώσωμεν. Πρέπει νὰ λάβετε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπέρχεσθε νὰ συνοικήσετε πόλιν μετὰ ἄλλοφύλων καὶ πολεμίων καὶ ὅτι ὀφείλετε νὰ καταστήτε κύριοι τῆς γῆς εἰς τὴν ὁποίαν θὰ προσορμισθῆτε, εἰδεμὴ τὰ πάντα θέλετε ἔχει πολέμια. Τοῦτο ἐγὼ φοβούμενος καὶ σκεπτόμενος ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην πολλῆς μὲν εὐβουλίας, μείζονος δὲ εὐτυχίας (ὅπερ δύσκολον ἐπεὶ δὴ εἴμεθα ἄνθρωποι) θέλω ἀναχωρῶν νὰ ἐμπιστευθῶ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον εἰς τὴν τύχην καὶ τὰ ἐκπλεύσω ὅσον οὔτε ἀσφαλές. Ταῦτα νομίζω ἀσφαλέστατα δι' ὅλην τὴν πόλιν καὶ σωτήρια δι' ἡμᾶς οὔτινες θὰ ἐκστρατεύσωμεν. Ἐὰν ἄλλος τις φρονῇ τὰ ἐναντία παρχωρῶ εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχήν.»

24. Καὶ ὁ μὲν Νικίας ταῦτα εἶπε νομίζων ὅτι διὰ τῆς μεγαλοποιήσεως τῶν πραγμάτων ἤθελεν ἀποτρέψει τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ μελετωμένου σχεδίου, ἢ, ἐὰν ἡναγκάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ, νὰ ἀναχωρήσῃ τοῦλάχιστον διὰ τοῦ τρόπου τούτου μεθ' ὅλης τῆς ἀσφαλείας· οἱ δὲ

Ἀθηναῖοι, μακρὰν τοῦ νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἐκστρατείας ταύτης διὰ τὴν ἀμνηχανίαν τῶν ἐξοπλισμῶν, ἡσθάνθησαν πολὺ πλειοτέραν ἐπιθυμίαν δι' αὐτήν, καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ Νικίου διεψεύσθη, διότι εὗρον ὅτι ἔδωκεν ἀρίστας συμβουλὰς καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν εἶχον πλέον τίποτε νὰ φοβηθῶσιν. Ὅλοι ὁμοίως κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀναχωρήσωσιν· οἱ γέροντες, μὲ τὴν ἰδέαν νὰ ὑποτάξωσι τὴν Σικελίαν ὅπερ ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας τῶν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ πάθῃ καμμίαν ἀτυχίαν τοιοῦτος μέγας στρατός· οἱ ἄνδρες, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδωσι χώραν μακρυνὴν καὶ μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἤθελον διαφύγει τοὺς κινδύνους· τὸ δὲ πλῆθος καὶ οἱ στρατιῶται, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ κερδίσωσι χρήματα πρὸς τὸ παρὸν, καὶ νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς πόλεως, ὅπερ ἤθελεν εἶσθαι δι' αὐτοὺς πηγὴ ἀστείρευτος μισθοῦ. Ὡστε βλέποντες τὴν ἀκράτητον ταύτην ἐπιθυμίαν τῶν περισσοτέρων οἱ μὴ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἴπωσι τίποτε φοβηθέντες μήπως, ἐὰν ἀρνηθῶσι τὴν ψῆφόν των, ἐκληφθῶσιν ὡς κακοφοροῦντες.

25. Προχωρήσας τέλος Ἀθηναῖός τις ἀπετάθη πρὸς τὸν Νικίαν καὶ τῷ εἶπεν ὅτι δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ προφασίζεται μήτε νὰ ἀναβάλλῃ, ἀλλὰ νὰ δηλώσῃ ἀμέσως, ἐπὶ παρουσίᾳ ὅλων, ποίας παρασκευὰς ὤφειλον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ τῷ ψηφίσωσιν. Ὁ δὲ Νικίας ἄκων ἀπεκρίθη μὲν ὅτι ἤθελε συνομιλήσει περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μᾶλλον ἀνέτως μετὰ τῶν συναρχόντων, ἐνόμιζεν ὅμως πρὸς τὸ παρὸν ὅτι ὤφειλον νὰ πλεύσωσι μετὰ τριήρων οὐχὶ ὀλιγωτέρων τῶν ἑκατόν· ὅτι τὰ ὀπλιταγωγὰ πλοῖα ὤφειλον νὰ προμηθευθῶσι κατ' ἀναλογίαν ἐν μέρει μὲν ὑπὸ

τῶν Ἀθηναίων, ἐν μέρει δὲ παρὰ τῶν συμμάχων παρ' ὧν ἤθελον ζητηθῇ τοιαῦτα· ὅτι τὸ ὅλον τῶν ὀπλιτῶν, ὅσον τῶν Ἀθηναίων ὅσον τῶν συμμάχων, δὲν ἔπρεπε νὰ ᾔηται ἔλασσον τῶν πεντακισχιλίων, εἰ δυνατόν δὲ μείζον· ὅτι θὰ ἔκαμνον τὰς ἐπιλοιπούς παρασκευὰς κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ὅσον εἰς τοξότας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Κρήτης, ὅσον εἰς σφενδονήτας καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔπρεπε νὰ ἐτοιμασθῇ καὶ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πᾶν ὅ,τι ἤθελε κριθῇ πρέπον.

26. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφισαν ἀμέσως ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατευμάτων καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἐκστρατείας οἱ στρατηγοὶ ἔχουσι πᾶσαν πληρεξουσιότητα νὰ πράξωσιν ὅ,τι ἤθελον κρίναι ὠφελιμώτατον διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐνησχολήθησαν ἀμέσως εἰς τὰς προετοιμασίας πέμψαντες εἰς τοὺς συμμάχους καὶ στρατολογοῦντες ἐν τῷ τόπῳ τῶν. Πρὸ μικροῦ ἢ πόλις εἶχεν ἀναλάβει ἐκ τῆς νόσου καὶ τοῦ συνεχοῦς πολέμου, ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀνεγεννᾶτο καὶ εἶχε συναθροίσει χρήματα ἕνεκα τῆς ἐκεχειρίας. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐνησχολοῦντο περὶ τὰς προπαρασκευὰς ταύτας.

27. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὅσοι λίθινοι Ἑρμαῖ ἦσαν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηναίων (εἶναι δὲ οὗτοι, κατὰ τὴν ἐπιχώριον συνήθειαν, ἀγάλματα τετράγωνα τεθειμένα εἰς πολλὰ ἰδιωτικὰ πρόθυρα καὶ εἰς ναοὺς) εὐρέθησαν ἐν μιᾷ νυκτὶ μὲ περικεκομμένα πρόσωπα. Οὐδεὶς ἐγνώριζε τοὺς πράξαντας τοῦτο, ἀλλ' ἤρχισαν τὰς ἀνζητήσεις ὑποσχεθέντες ἀδράς ἀμοιβὰς εἰς ἐκείνους οἵτινες ἤθελον καταγγεῖλαι τοὺς ἐνόχους καὶ προσέτι ἐψήφισαν ὅτι ἐάν τις, εἴτε πολίτης, εἴτε ξένος, εἴτε δοῦλος,

ἐγίνωσκεν ἄλλο τι ἀσέβημα διαπραχθὲν, νὰ τὸ καταγγείλῃ ἀρόβως. Καὶ ἐδίδον εἰς τὸ πρᾶγμα μεγαλειτέραν σπουδαιότητα, διότι τὸ ἐνόμιζον ὡς οἰωνὸν σχετικὸν πρὸς τὴν ἐκστρατείαν καὶ ὡς συνωμοσίαν ὀργανωθείσαν πρὸς ἀνατροπὴν τῶν καθεστῶτων καὶ κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας.

28. Καὶ περὶ μὲν τῶν Ἑρμῶν οὐδεμίαν καταγγε-
λίαν ἔκαμον οἱ μέτοικοι καὶ οἱ ὑπρέται, ἀνέφερον ὁμῶς
ὅτι ἄλλα ἀγάλματα εἶχον κολοβωθῇ προγενεστέρως
ὑπὸ νεανιῶν διασκεδαζόντων καὶ μεθυόντων, καὶ ὅτι,
εἰς τινὰς οἰκίας, παρωδοῦντο τὰ μυστήρια. Δι' ὅλα
ταῦτα κατηγοροῦν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην·
ἐκεῖνοι πρὸ πάντων οἵτινες τὸν ἐμίσουν ἐπειδὴ τοὺς ἐμ-
πόδιζε νὰ ἐξασκήσωσιν ἐπὶ τοῦ πλήθους βεβαίαν ἐπιρ-
ροήν, ἐδράξαντο ἀπλήστως τῆς προφάσεως ταύτης. Ἐλ-
πίζοντες δὲ ὅτι ἐὰν τὸν ἀπεμάκρυνον θὰ ἐγίνοντο πρῶ-
τοι ἐν τοῖς πράγμασιν, ἐμεγαλοποίησαν τὸ ἔγκλημα καὶ
ἐβόων ὅτι ἡ βεβήλωσις τῶν μυστηρίων καὶ ἡ κολόβω-
σις τῶν Ἑρμῶν σκοπὸν εἶχε τὴν κατάλυσιν τῆς δημο-
κρατίας καὶ ὅτι οὐδεμία τῶν ἱεροσυλιῶν ἐκείνων ἐγέ-
νετο ἄνευ ἐκείνου· πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀνέφερον τὴν
ἄλλην αὐτοῦ ἀντιδημοτικὴν καὶ παράνομον διαγωγὴν.

29. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης καὶ πρὸς τὰς κατηγορίας
ἐκείνας ἀπελογήθη ἀμέσως καὶ εἶπεν ὅτι ἦτο πρόθυμος
πρὶν ἀναχωρήσῃ νὰ δικασθῇ περὶ ὧσιν τὸν κατηγοροῦν
ὅτι ἔπραξε, καὶ ἐπειδὴ αἱ προπαρασκευαί εἶχον ἤδη
περαιωθῇ, νὰ τιμωρηθῇ μὲν ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι ἔπραξε
τι τούτων, νὰ διατηρήσῃ δὲ τὸ στρατηγικὸν ἀξίωμα
ἐὰν ἀθωωθῇ. Διευαρτύρετο κατὰ τῶν διαβολῶν αἵτινες
ἤθελον ἐκτοξευθῇ ἀπόντος αὐτοῦ καὶ ἐξήτει νὰ τὸν

θανατώσωσιν ἀμέσως ἐὰν ᾗτο ἔνοχος, λέγων ὅτι ἤθελεν εἶσθαι φρονιμώτερον νὰ μὴ τὸν πέμψωσι, διατελοῦντα ὑπὸ τὸ βῆρος τῆς αὐτῆς κατηγορίας, ἐπὶ κεφαλῇς τοσούτου στρατοῦ πρὶν τὸν δικάσωσιν. Ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐφοβοῦντο, ἐὰν ἐδίκάζον αὐτὸν ἀμέσως, μήπως ὁ στρατός κηρυχθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὁ λαὸς συμπαθήσῃ διότι εἰς αὐτὸν ἐχρεώσται τὴν συμμετοχὴν τῶν Ἀργείων καὶ τινων Μαντινέων εἰς τὴν παροῦσαν ἐκστρατείαν. Διὰ τὰ ἀποτρέψωσι λοιπὸν καὶ ἀναβάλωσι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, εἰσήγαγον ἄλλους ῥήτορας οἵτινες προέτεινον νὰ ἐκπλεύσῃ μὲν ὁ Ἀλκιβιάδης πρὸς τὸ παρὸν καὶ νὰ μὴ ἀναβληθῇ ἡ ἀναχώρησις τοῦ στόλου, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ δὲ νὰ δικάσῃ ἐν ἡμέρᾳ ὠρισμένῃ. Ἦθελον, ἐκτοξεύοντες κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν μεγαλειτέραν τὴν ὁποίαν εὐκολώτερον ἤθελον ἐπινοήσῃ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, νὰ τὸν ἐπαναφέρωσι καὶ νὰ τὸν δικάσωσιν. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ ἐκπλεύσῃ ὁ Ἀλκιβιάδης.

30. Μετὰ ταῦτα, μεσοῦντος ἤδη τοῦ θέρους, ὁ στόλος ἐξέπλευσε διὰ τὴν Σικελίαν. Εἶχε συμφωνηθῇ προηγουμένως ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν συμμάχων, τῶν σιταγωγῶν ὀλκᾶδων, τῶν φορτηγῶν πλοίων καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτεχνείων ὅσα συνέπονται μὲ τὰ στρατεύματα, νὰ συναθροισθῶσιν εἰς Κέρκυραν, ἵνα ἐκεῖθεν ὅλοι ὁμοῦ διαπλεύσωσι τὸν Ἰόνιον κόλπον μέχρι τῆς Ἰαπυγίας ἄκρας. Αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὅσοι παρῆσαν σύμμαχοι, καταβάντες εἰς τὸν Πειραιᾶ κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν ἀπὸ πρωῒας, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα διὰ νὰ ἀναχθῶσι. Συγκατεβῇ δὲ, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ὅλος ὁ ἄλλος πληθυσμός ὁ ἐν τῇ πόλει, καὶ οἱ ξένοι καὶ οἱ πολῖται. Οἱ ἐγχώριοι προέπεμπον τοὺς ἰδικούς των, οἱ μὲν τοὺς φί-

λους των, οἱ δὲ τοὺς συγγενεῖς των, οἱ δὲ τοὺς υἱούς των· ἐβάδιζον κατεχόμενοι συγχρόνως ὑπὸ ἐλπίδος καὶ λύπης, καὶ σκεπτόμενοι ἀφ' ἐνός μὲν τὰς μελλούσας κατακτήσεις, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ νὰ ἐπανίδωσιν ἀλλήλους καὶ τὴν ἀπόστασιν ἣτις ἐμελλε νὰ χωρίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πατρίδος των.

31. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καθ' ἣν ἐμελλον νὰ χωρισθῶσιν ἀλλήλων ὅπως ἐκτεθῶσιν εἰς τοὺς κινδύνους, τὰ δεινὰ παρουσιάζοντο ζωρότερα εἰς τὸ πνεῦμά των ἢ ὅταν ἐψήφίζον τὴν ἐκστρατείαν· ἐν τούτοις αἱ μεγάλαι προπαρασκευαὶ τὰς ὁποίας ἐβλεπον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των τοῖς ἐνέπνεον θάρρους. Οἱ δὲ ξένοι καὶ ὁ ἄλλος ὄχλος κατέβησαν διὰ νὰ ἴδωσι τὸ θέαμα ἐκεῖνο ὕπερ τοῖς ἐφαίνετο μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀπίστευτον. Τῶν οὐδὲποτε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξῆλθεν ἐξ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ λιμένος ἑλληνικὸς στρατὸς πολυτελέστερον καὶ εὐπρεπέστερον ἐφωδιασμένος. Naὶ μὲν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων καὶ τῶν ὀπλιτῶν, ὁ εἰς τὴν Ἐπίδαυρον μεταβάς μετὰ τοῦ Περικλέους καὶ κατοπιν εἰς τὴν Ποτίδαιαν μετὰ τοῦ Ἀγνωνος δὲν ἦτο κατώτερος, διότι συνέκειτο ἐκ τετρακισχιλίων Ἀθηναίων ὀπλιτῶν, τριακοσίων ἱππέων, ἑκατὸν τριήρων, πεντήκοντα ἄλλων τῶν Λεσβίων καὶ τῶν Χίων, καὶ προσέτι συμμάχων πολλῶν συνεκπλευσάντων· ἀλλὰ καὶ βραγύτερον διάστημα εἶχε νὰ διανύσῃ καὶ ἀτελῆ ἐφόδια εἶχεν· ἐνταῦθα ἐξ ἐναντίας τὰ ἐφόδια ἔπρεπε νὰ γίνωσι ταιαῦτα ὥστε νὰ διαρκέσωσι πλεονέτερον χρόνον καὶ νὰ χρησιμεύσωσι διττῶς, καὶ ἐπὶ τῆς ζήτησιν καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ὁ στόλος ἐξωπλίσθη δαπάναις τῶν τριηράρχων καὶ τῆς πόλεως. Τὸ δημόσιον ταμεῖον ἔδιδε καθ'

ἡμέραν μίαν δραχμὴν εἰς ἕκαστον ναύτην καὶ παρείχε
 τριήρεις κενὰς, ἐξήκοντα μὲν ταχεῖας, τεσσαράκοντα δὲ
 ὑπλιταγωγούς καὶ πληρώματα δι' αὐτὰ ἐκλεκτά. Οἱ
 τριήραρχοι, ἐκτὸς τοῦ ἐκ τοῦ δημοσίου μισθοῦ, ἐδίδον
 εἰς τοὺς ναύτας τοὺς καλουμένους θρανίτας καὶ εἰς τοὺς
 κωπηλάτας ἐπιμισθιόν τι. Εἶχον στολίσει τὰς τριήρεις
 διὰ πολυτελῶν ἐμβλημάτων καὶ παντοειδῶν κοσμημά-
 των, ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν πᾶσαν προσπάθειαν κατέβα-
 λεν ἵνα τὸ πλοῖόν του διακριθῇ ἐπὶ εὐπρεπεῖα καὶ τα-
 χύτητι. Ὁ πεζὸς στρατὸς ἐξελέχθη μεταξὺ ἀκριβῶν
 καταλόγων καὶ μεγάλη ὑπῆρχεν ἀντιζήλια ὥς πρὸς τὰ
 ὅπλα καὶ τὰς στολὰς, οὐχὶ δὲ μικροτέρα ἀμιλλα εἰς τὸ
 νὰ ἐκπληροῖ ἕκαστος τὴν ἐπιβαλλομένην αὐτῷ ἐργα-
 σίαν. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐβλεπε μᾶλλον ἐπίδειξιν δυνά-
 μεως καὶ ἐξουσίας προωρισμένην νὰ καταπλήξῃ τοὺς
 ἄλλους Ἕλληνας, ἢ ἐξοπλισμὸν κατὰ τῶν πολεμίων.
 Ἦθύνοντο, ἐὰν ὑπελόγιζέ τις ὅλην τὴν δημοσίαν δαπάνην
 τῆς πόλεως καὶ τὴν ἰδίαν τῶν πολεμιστῶν, τὰς ποσό-
 τητας τὰς ὁποίας ἡ πόλις εἶχεν ἤδη ἀναλώσει καὶ
 ἐκείνας μὲ τὰς ὁποίας ἐφοδιάσασα τοὺς στρατηγούς
 ἀπέστειλεν αὐτοὺς, ὅσα ἕκαστος ἰδιώτης ἐδαπάνησε
 δι' ἑαυτὸν καὶ ὅσα ἕκαστος τριήραρχος ἐδαπάνησε καὶ
 ἐμελλεν ἀκόμη νὰ δαπανήσῃ διὰ τὴν τριήρη του, χωρὶς
 νὰ προσθέσῃ ὅσα χρήματα ἕκαστος, ἀνεξαρτήτως τοῦ μι-
 σθοῦ τὸν ὁποῖον ἐλάμβανεν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, εἶχε
 προθυμευθῇ διὰ μακροχρόνιον ἐκστρατείαν, μήτε ὅσα
 στρατιῶται καὶ ἔμποροι εἶχον μεθ' ἑαυτῶν διὰ νὰ ἔμπο-
 ρευθῶσι, θὰ εὑρίσκε πόση ὑπέρογκος χρηματικὴ ποσότης
 ἐξῆλθε τότε τῆς πόλεως. Ἡ ἐκστρατεία ὑπῆρξε περι-
 θόητος τόσον διὰ τὴν καταπληκτικὴν αὐτῆς τήλην

καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς θέας τῆς, ὅσον καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ στρατοῦ σχετικῶς μὲ ἐκείνους τοὺς ὁποίους μετέβαινον νὰ πολεμήσωσιν· ἡ ἄπειρος ἀπὸ τῆς πατρίδος των ἀπόστασις προσέθετε πλειότερον μεγαλεῖον εἰς ἐπιχείρησιν παρέχουσαν μεγίστας ἐλπίδας λαμπροῦ μέλλοντος.

32. Ἀφοῦ τὰ πληρώματα εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐπεβιβάσθησαν ὅλα τὰ ἐφόδια μετὰ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ ἐκπλεύσωσιν, ἡ σάλπιγξ ἐσήμανε τὸ σιωπητήριον. Αἱ συνήθεις πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως εὐχαὶ δὲν ἐγένοντο ἰδιαιτέρως ἐπὶ ἐκάστου πλοίου ἀλλ' ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ στόλου διὰ τῆς φωνῆς τοῦ κήρυκος. Ἐκέρασαν τὸν οἶνον ἐν τῷ κρατήρῳ καθ' ἅπαντα τὸν στρατὸν, οἱ δὲ στρατηγοὶ ἔκαμον σπονδὰς μετὰ ποτηρίων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν. Εἰς τὰς εὐχὰς των ἀνέμιγνόντο καὶ αἱ εὐχαὶ ὅλου τοῦ ἐπὶ τῆς παραλίας μέναντος πληθους, συγκατεμένου ἐκ πολιτῶν καὶ φίλων. Ἀφοῦ δὲ ἐψάλλον τὸν παιᾶνα καὶ ἐτελείωσαν τὰς σπονδὰς ἀνέχθησαν εἰς τὸ πέλαγος. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξῆλθον τοῦ λιμένος κατὰ στοῖχον, καὶ μέχρι τῆς Διγίνης ἠμιλλῶντο ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα· ἔπειτα ὁμοῦς ἔσπευσαν νὰ φθάσωσιν εἰς Κέρκυραν ὅπου συνηθροίζετο ἐπίσης καὶ ὁ ἐπίλοιπος στρατὸς τῶν συμμάχων. Ἢ εἶδησις τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἠγγέλλετο μὲν πολλαχόθεν εἰς τὰς Συρακούσας, ἀλλ' ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν ἐπιστεύετο τίποτε. Ἐν τούτοις γενομένης ἐκκλησίας ἐλέχθησαν οἱ ἀκόλουθοι λόγοι, οἱ μὲν παρὰ τῶν πιστευόντων τὰ περὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων τὴν εἶδησιν. Παρελθὼν δὲ εἰς τὸ μέσον τῆς συνελεύσεως Ἐρ-

μοκράτης ὁ Ἑρμῶνος, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο καλῶς πληροφορημένος, εἶπε καὶ συνεβούλευσε ταῦτα.

33. αὐτὰ φανῶ ἴσως, ὡς καὶ ἄλλοι τινὲς, ἀπίστευτα λέγων περὶ τῆς ἀληθείας τῆς ἐκστρατείας. Ἡξεύρω ἐπίσης ὅτι οἱ λέγοντες ἢ ἀνακοινοῦντες ἀγγελίας ὡς παρ' ἄλλων ἔμαθον οὐδεμίαν ἐμπνέουσιν ἐμπιστοσύνην καὶ νομίζονται μάλιστα ὡς ἄφρονες· ἀλλ' ὅμως δὲν θὰ μὲ κρατήσῃ ὁ φόβος καθ' ἣν στιγμήν κινδυνεύει ἡ πόλις, ἐπειδὴ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ὁμιλῶ μετὰ περισσοτέρας βεβαιότητος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκίνησαν καθ' ἡμῶν, καὶ ἐκπλήττεσθε διὰ τοῦτο, μετὰ πολλοῦ στρατοῦ ναυτικοῦ καὶ πεζικοῦ, λόγῳ μὲν διὰ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑγεσταίων καὶ διὰ τὴν ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν προτέραν τῶν κατοικίαν τοὺς Λεοντίλους, ἔργῳ δὲ διότι ἐπιθυμοῦσι τὴν Σικελίαν, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἡμετέραν πόλιν, νομίζοντες ὅτι ἐάν ἤθελον λάβει αὐτήν, εὐκόλως θὰ ἐλάβονον καὶ τὰ ἄλλα. Θεωροῦντες λοιπὸν αὐτοὺς ὡς μέλλοντας νὰ ρθῶσιν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, σκεφθῆτε πῶς νὰ ἀντιτάξετε μὲ τὰ ὑπάρχοντα μέσα ἀνδρικωτάτην ἀντίστασιν, καὶ πῶς μὴτε καταρρονήσαντες καταληφθῆτε ἀπαράσκευοι, μὴτε ἀπιστήσαντες ἀμελήσετε τῶν πάντων. Ὅστις ὅμως πεισθῇ ὅτι ἀληθῆ λέγω, ἅς μὴ φοβηθῇ τὴν τόλμην τῶν καὶ τὰς δυνάμεις τῶν διότι οὔτε θὰ δυνήθωσι νὰ μᾶς ἐλάβωσι περισσότερον παρ' ὅσον θὰ ἐλασθῶσιν αὐτοί, οὔτε θὰ ἦναι ἐπικίνδυνοι εἰς ἡμᾶς ἐρχόμενοι μετὰ μεγάλου στόλου. Αἱ μετὰ τῶν ἄλλων Σικελιωτῶν ὑποθέσεις μᾶς θέλουσιν εὐρεθῆ εἰς πολὺ εὐαρεστότερον σημεῖον, ἐπειδὴ αὐτοί, καταληφθέντες ὑπὸ φόβου, θὰ ζητήσωσι νὰ συμμαχήσωσι μεθ' ἡμῶν καὶ ἐάν μάλιστα κατορθώσωμεν νὰ τοὺς νικήσωμεν,

ἢ τοὺς ἀναγκάσωμεν νὰ ἀναχωρήσωσιν ἄπρακτοι (διότι
θεβαίως δὲν φοβοῦμαι μήπως καὶ ἐπιτύχωσιν ὅσα δια-
νοοῦνται), τοῦτο θέλει εἶσθαι κατόρθωμα λαμπρότατον,
καὶ δὲν πιστεύω νὰ ᾔηται ἀνέλπιστον. Καὶ τῶντι ὀλί-
γιστοι μεγάλοι στόλοι Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων, ἀπομα-
κρυνθέντες πολὺ ἀπὸ τῆς πατρίδος των, ἐπέτυχον διό-
τι ὁ ἀριθμὸς των δὲν δύναται νὰ ὑπερτερήσῃ τοὺς κα-
τοίκους τῆς χώρας καθ' ἣς ἐπέρχονται ἢ τῶν ἀστυγει-
τόνων, τοὺς ὁποίους κοινὸς φόβος ἀναγκάζει νὰ συναspi-
σθῶσι. Καὶ ἐὰν δι' ἀπορίαν ἐπιτηδείων ἀποτύχωσιν εἰς
τὴν ξένην γῆν, μολονότι αἱ δυστυχίαι των προέρχονται
ἐκ τῶν ἰδίων των σφαλμάτων, μολαταῦτα ἡ δόξα μέ-
νει εἰς ἐκείνους καθ' ὧν ἐπετέθησαν. Τοιουτοτρόπως καὶ
αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ἀθηναῖοι, μὲ ὅλα τὰ ἄπειρα καὶ ἀπροσ-
δόκητα σφάλματα εἰς ἃ περιέπεσεν ὁ Μῆδος, ὀφείλουσι
τὴν αὐξήσιν των εἰς μόνην τὴν διαδοθεῖσαν φήμην ὅτι ἐ-
σχόπευσεν οὗτος νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν.

34. αἰσχροῦντες λοιπὸν καὶ μὴ παύοντες τὰς ἐνταῦθα
πρετοιμασίας ἃς πέμψωμεν πρὸς τοὺς Σικελοὺς ἵνα τοὺς
μὲν ὑπηκόους θεβαίους φίλους ποιήσωμεν, τοὺς δὲ αὐτο-
νόμους πειραθῶμεν νὰ καταστήσωμεν φίλους καὶ συμ-
μάχους· ἃς πέμψωμεν ὡσαύτως πρέσβεις καὶ εἰς τοὺς
Σικελιώτας διὰ νὰ παραστήσωμεν ὅτι ὁ κίνδυνος εἶναι
κοινός· ἃς πέμψωμεν καὶ πρὸς τοὺς Ἰταλιώτας διὰ νὰ
τοὺς πείσωμεν νὰ συμμαχήσῃσι μεθ' ἡμῶν ἢ τοῦλάχισ-
τον νὰ μὴ δεχθῶσι τοὺς Ἀθηναίους. Νομίζω μάλιστα
ὠφέλιμον νὰ πέμψωμεν καὶ εἰς τὴν Καρχηδόνα, διότι ἡ
πόλις αὕτη εἶναι ἀνήσυχος καὶ φοβεῖται πάντοτε μήπως
ἡμέραν τινὰ ἐπέλθῃσι κατ' αὐτῆς οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ ἔ-
σως οἱ Καρχηδόνιοι, ἀναλογιζόμενοι τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα

θέλουσι πάθει ἐάν ἀφήσωσι νὰ τοῖς διαφύγῃ ἡ εὐκαιρία αὕτη, θελήσωσι νὰ μᾶς βοηθήσωσιν ἀναφανδὸν ἢ κρυφίως ἢ τοῦλάχιστον κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον. Πλειότερον παρὰ πάντα ἄλλον εἶναι δυνατοὶ νὰ μᾶς βοηθήσωσιν, ἀρκεῖ νὰ θελήσωσι, διότι κέκτηνται πλείστον χρυσὸν καὶ ἀργυρον, μέσα ἅτινα μεγίστην ἔχουσι δύναμιν καὶ ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις. Ἄς πέμψωμεν ἐπίσης πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Κορινθίους, παρακαλοῦντες αὐτοὺς νὰ σπεύσωσιν ἐνταῦθα εἰς βοήθειάν μας, καὶ νὰ ἀνακινήσωσι τὸν ἐκεῖ πόλεμον. Ἄλλ' ὅ,τι νομίζω ἔτι μᾶλλον συντελεστικόν, τὸ ὅποιον ἡ συνήθης ἀπάθειά σας θὰ σᾶς ἐμποδίσῃ νὰ παραδεχθῆτε ἀμέσως, εἶναι τὸ ἑξῆς. Ἐάν ὅλοι οἱ Σικελιώται, ἢ τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν, θελήσωσι νὰ ἐνωθῶσι μεθ' ἡμῶν, νὰ καθελκύσωσιν εἰς τὴν θάλασσαν ὅλον τὸ ὑπάρχον ναυτικὸν μὲ τροφάς δύο μηνῶν, καὶ νὰ ἀπαντήσωσι τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν Τάραντα καὶ τὸ ἀκρωτήριον Ἰαπυγίαν καθιστῶντες εἰς αὐτοὺς φανερόν ὅτι δὲν θὰ γίνῃ μάχη περὶ τὴν Σικελίαν πρὶν ἢ γίνῃ μάχη πρὸς διαπεραίωσιν τοῦ Ἰονίου κόλπου, θέλομεν φοβήσῃ αὐτοὺς μεγάλως. Θὰ ἴδωσιν ὅτι ἐξερχόμεθα ἐκ φιλίας χώρας ὡς φύλακες τῆς Σικελίας (διότι οἱ Ταραντινοὶ θὰ μᾶς ὑποδεχθῶσιν), ὅτι ἔχουσι νὰ διανύσωσι μεθ' ὅλης τῆς ἀποσκευῆς των μέγα πέλαγος, καὶ ὅτι εἶναι δύσκολον ἐνεκα τοῦ μακροῦ πλοῦς νὰ μείνωσιν ἐν τάξει· τούτου ἕνεκα εὐκόλως θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτεθῶμεν κατ' αὐτῶν βραδέως καὶ κατὰ μικρὰς μοίρας προχωροῦντων. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἀνακουφίζουσι τὰ πλοῖα των καὶ προχωροῦσι καθ' ἡμῶν μετὰ τῶν μᾶλλον ταχυπλόων· ἐάν μὲν μεταχειρισθῶσι τὰς κώπας, θὰ ἐπιτεθῶμεν κατ' αὐτῶν

ἅμα τοὺς ἰδῶμεν κεκμηκότες, ἐὰν δὲ δὲν νομίσωμεν τοῦτο
 φρόνιμον, ὑποχωροῦμεν εἰς τὸν Τάραντα. Αὐτοὶ ὅμως, ὀ-
 λίγα ἔχοντες ἐφόδια καὶ πλείοντες μὲ τὸν σκοπὸν νὰ
 ναυμαχήσωσι, θὰ εὐρεθῶσι στερούμενοι τοιούτων ἐν ταῖς
 ἐρήμοις παραλίαις. Καὶ ἐὰν μὲν μείνωσιν ἐκεῖ θὰ πολιορ-
 κηθῶσιν, ἐὰν δὲ πειραθῶσι νὰ παραπλεύσωσι, θὰ ἐγκα-
 ταλειψῶσι τὰς ἀποσκευὰς των, καὶ μὴ ὄντες βέβαιοι
 ἐὰν θὰ τοὺς ὑποδεχθῶσιν αἱ πόλεις, θέλουσιν ἀποθαρρύν-
 θῃ. Εἴμαι λοιπὸν πεπεισμένος ὅτι κωλυόμενοι ὑπὸ τῆς
 σκέψεως ταύτης δὲν θὰ ἀναχωρήσωσιν οὔτε κἂν ἐκ τῆς
 Κερκύρας, ἀλλὰ σκεπτόμενοι καὶ κατασκοπεύοντες πῶ-
 σοι καὶ εἰς ποῖον μέρος εἴμεθα, ἢ θὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ
 τοῦ χειμῶνος, ἢ καταπλαγέντες διὰ τὴν ἀπροσδόκητον
 ἐμφάνισιν ἡμῶν, θὰ παραιτηθῶσι τῆς ἐκστρατείας. Τοῦ-
 το δὲ τοσούτῳ μᾶλλον εἶναι πιθανὸν ὅσω, καθὼς ἀκούω,
 ὁ ἐμπειρότατος τῶν στρατηγῶν των διοικεῖ ἄκων, καὶ
 ἐὰν κάμωμεν σπουδαίαν τινὰ ἐπίδειξιν, ἄσμενος θέλει
 λάβει τοῦτο ὡς πρόφασιν. Εἴμαι βέβαιος ὅτι αἱ παρα-
 σκευαὶ ἡμῶν θέλουσιν ἀναγγελθῇ μεγαλοποιημέναι εἰς
 τοὺς Ἀθηναίους, αἱ δὲ γινῶμαι τῶν ἀνθρώπων ῥυθμί-
 ζονται πρὸς τὰ λεγόμενα. Οἱ πρῶτοι ἐπιτιθέμενοι, ἢ τοῦ-
 λάχιστον ἐκεῖνοι οἵτινες προδηλοῦσιν ὅτι θὰ ἀντιστα-
 θῶσι κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων, εἶναι μᾶλλον φοβεροὶ διότι
 φαίνονται ἰσοπαλεῖς. Τούτου πεῖραν, ἐὰν πεισθῇτε εἰς
 ἐμὲ, θὰ λάβωσι σήμερον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπεὶ δὲ ἐπέρχον-
 ται καθ' ἡμῶν μὲ τὴν ιδέαν ὅτι δὲν θὰ ἀντισταθῶμεν
 καὶ ἔχουσι δίκαιον τοιαύτην λαβόντες περὶ ἡμῶν ιδέαν,
 ἐπεὶ δὲ δὲν ἠνώθημεν μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους διὰ νὰ τοὺς
 καταστρέψωμεν. Ἄλλ' ἐὰν μᾶς ἰδῶσι παρὰ τὴν προσδο-
 κίαν των τολμηροὺς, μᾶλλον θέλουσι φοβηθῇ διὰ τὸ ἀ-

πρόοπτον τοῦτο τόλμημα, ἢ διὰ τὴν πραγματικὴν δύναμιν ἡμῶν. Πεισθῆτε λοιπὸν εἰς τὰς συμβουλὰς μου· τολμήσατε πρὸ πάντων νὰ ἀντεπεξέλθετε κατὰ τῶν Ἀθηναίων· εἰδεμῇ, ἐτοιμασθῆτε πρὸς πόλεμον ὅσον τάχιστα καὶ σκεφθῆτε πάντες ὅτι μόνον διὰ γενναίων ἔργων καταφρονεῖ τις τοὺς ἐχθρούς· ἀπὸ τοῦδε δὲ ὠφελιμώτατον εἶναι νὰ ἀρχίσετε τὰς ἐνεργείας σας ὡς ἐὰν ἐπεκρέματο κίνδυνος, πειθόμενοι ὅτι αἱ μετὰ φόβου γινόμεναι παρασκευαὶ εἶναι ἀσφαλέσταται. Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπέρχονται, καὶ πλέουσιν ἤδη, καὶ ὅσον οὕτω πάρεσις. »

35. Καὶ ὁ μὲν Ἑρμοκράτης ταῦτα εἶπεν, ὁ δὲ δῆμος τῶν Συρακουσίων ἤρχισε σφοδρὰν λογομαχίαν. Οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδόλως θὰ ἤρχοντο καὶ ὅτι αἱ διαβεβαιώσεις τοῦ Ἑρμοκράτους δὲν ἦσαν ἀληθεῖς, οἱ δὲ ὅτι, καὶ ἂν ἤρχοντο, τὶ κακὸν θὰ ἔπραττον μεγαλύτερον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἤθελον πάθει ; καὶ ἄλλοι τέλος μεγάλην περιφρόνησιν δεικνύοντες ἔστρεφον τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τὸ γελοιότερον. Ὀλίγιστοι ἦσαν οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Ἑρμοκράτην καὶ φοβούμενοι τὸ μέλλον. Παρελθὼν δὲ εἰς τὸ μέσον τῆς συνελεύσεως ὁ Ἀθηναγόρας, ὅστις ἦτο ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος καὶ ῥήτωρ εὐφραδὴς, εἶπε τὰ ἑξῆς.

36. αὖ ὅστις δὲν θέλει νὰ πράξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τοιαύτην ἀνοησίαν ὥστε νὰ ἐλθῶσιν ἐνταῦθα καὶ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖράς μας, εἶναι ἢ δειλὸς ἢ κακὸς πολίτης· ἐκείνους δὲ οὔτινες διαδίδουσι τὰς εἰδήσεις ταύτας καὶ θέλουσι νὰ μᾶς φοβήσωσι, δὲν τοὺς θαυμάζω τόσον διὰ τὴν θρασυτητά των, ὅσον διὰ τὴν ἀνοησίαν των, νὰ νομίζωσι δηλαδὴ ὅτι δὲν εἶναι κατάδηλοι οἱ σκοποὶ

των. Οἱ ἔχοντες ἰδίον τινα φόβον, ζητοῦσι νὰ ἐμβάλωσιν εἰς φόβον τὸ κοινὸν διὰ νὰ ἐπισκιάσωσι τὸ συμφέρον των. Τοιοῦτος ὁ σκοπὸς τῶν εἰδήσεων τούτων, αἵτινες δὲν εἶναι ἔργον τῆς τύχης, ἀλλ' ἐκείνων οὔτινες ἀρέσκονται εἰς τὰ αἰωνίας ταραχάς. Ὑμεῖς ὅμως, ἐὰν σκεφθῆτε καλῶς, δὲν θὰ κρίνετε τὰ συμβησόμενα ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια οὗτοι διαδίδουσιν, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια δύνανται νὰ πράξωσιν ἄνθρωποι συνετοὶ καὶ ἐμπειρότατοι, οἳ φρονῶ ὅτι εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι· διότι δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ἀφήσωσιν ὑπισθέν των τοὺς Πελοποννησίους, καὶ πρὶν τελειώσωσιν ὀριστικῶς τὸν ἐκεῖ πόλεμον ὅχι ὀλιγώτερον σπουδαῖον. Τὸ κατ' ἐμὲ φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ ᾔναι εὐχαριστημένοι διότι δὲν ἐπερχόμεθα κατ' αὐτῶν ἡμεῖς τῶν ὁποίων αἱ πόλεις εἶναι τοσαῦται καὶ τόσον ἰσχυραί.

37. «Καὶ ἐὰν δὲ ἔλθωσιν, ὅπως λέγεται, νομίζω τὴν Σικελίαν ἱκανωτέραν τῆς Πελοποννήσου νὰ ὑποστῇ τὸν πόλεμον, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ εἶναι καλλίτερον κατὰ πάντα παρεσκευασμένη. Ναί, μόνῃ ἡ ἡμετέρα πόλις εἶναι πολὺ ἰσχυροτέρα τοῦ στρατοῦ ὅστις ὡς λέγουσιν ἐπέρχεται τώρα, ἔστω καὶ ἂν αὗτος ᾔτο ἄλλος τόσος. Εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ φέρωσι μεθ' ἐαυτῶν ἵππους, οὔτε θὰ δυνηθῶσι νὰ προμηθευθῶσιν ἐνταῦθα εἰμὴ ὀλίγους μόνον παρὰ τῶν Ἑγεσταίων, καὶ ὅτι οἱ ὀπλίται των δὲν θὰ ᾔναι ἰσοπληθεῖς μὲ τοὺς ἡμετέρους ἐπειδὴ θὰ ἔλθωσι διὰ πλοίων. Μέγα πρᾶγμα μάλιστα θὰ ᾔτο νὰ διανύσωσι τοσοῦτον διάστημα διὰ μόνων τῶν ἐλαφρῶν πλοίων των, καὶ νὰ προμηθευθῶσι τὴν ἄλλην βαρεῖαν ἀποσκευὴν ἣτις εἶναι ἀναγκαῖα ἐναντίον πόλεως τοσοῦτον ἰσχυρᾶς. Πολὺ καλὰ γνωρίζω ὅτι ἐὰν

οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχοντο διὰ τὴν ἰδρύσασθαι ἑτέραν πόλιν γεί-
τονα καὶ μεγάλην ὅση εἶναι ἡ Συράκουσα καὶ ἤρχιζον
τὴν μᾶς πολεμῶσι, μόλις, ὡς φρονῶ, ἤθελον ἀποφύγει ἐν-
τελῇ καταστροφῇ· κατὰ μείζονα λόγον ἐν μέσῳ τῆς
Σικελίας ἥτις ὅλη εἶναι πολεμία (διότι αὕτη θὰ συνα-
σπισθῇ κατ' αὐτῶν) μετὰ στρατοῦ πρὸ τῶν πλοίων
κατεσκηνωμένου, μικρὰς σκηνὰς ἔχοντος καὶ ἀνεπαρκῆ
ἐφόδια, καὶ μὴ δυναμένου τὴν προχωρήσῃ μακρὰν ἕνεκα
τῶν ἡμετέρων ἱππέων· καθόλου δὲ εἰπεῖν, νομίζω ὅτι
δὲν θὰ δυνηθῶσιν οὔτε εἰς τὴν ξηρὰν τὴν ἀποβῶσι, τόσον
αἱ δυνάμεις ἡμῶν μοι φαίνονται ὑπέρτεραι.

38. «Ὅλα ὅσα λέγω, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὰ ἡξέουσι
καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι προσπαθοῦσι τὴν διασώσασθαι τὰ
ἴδια ὑπάρχοντά των, οἱ δὲ ἐνταῦθα ἄνδρες ἐφευρέ-
σκουσιν ὅ,τι δὲν ὑπάρχει καὶ ὅ,τι δὲν εἶναι δυνατόν τὴν
ὑπάρξῃ. Ἡ τακτικὴ τῶν ἀνθρώπων τούτων δὲν εἶναι
νέα· πάντοτε τοὺς εἶδα ἢ διὰ τοιούτων καὶ ἐπικινδυ-
νοτέρων λόγων, ἢ καὶ δι' ἔργων, τὴν ἐκφοβοῦσι τὸν λαόν
διὰ τὴν καταλάβωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτοί. Καὶ μὰ τὴν
ἀλήθειαν φοβοῦμαι μήπως μετὰ πολλὰς προσπαθείας
ἐπιτύχωσι καὶ δὲν δυνηθῶμεν ἡμεῖς ὑπὸ ἀδυναμίας,
πρὶν πάθωμέν τι, τὴν προφυλαχθῶμεν καὶ τὴν τοὺς τιμω-
ρήσωμεν διὰ τὰ τεκταινόμενα. Τούτου ἕνεκα ἡ πόλις
ἡμῶν σπανίως ἡσυχάζει καὶ ἀναλαμβάνει στάσεις πολ-
λὰς καὶ ἀγῶνας οὐχὶ πλείονας κατὰ τῶν πολεμίων ἢ
καθ' ἑαυτῆς, καὶ ἐνίοτε τυραννίας καὶ δυναστείας ἀδίκους.
Θὰ προσπαθῇσω λοιπὸν, εἴαν θέλετε τὴν ἀκούσετε τὰς
συμβουλὰς μου, τὴν μὴ συμβῇ τίποτε παρόμοιον ἐπὶ
τῶν ἡμερῶν μας, πρὸς ὑμᾶς μὲν τοὺς πολλοὺς μεταχει-
ζόμενος τὴν πειρῶ, κατὰ τῶν μηχανωμένων δὲ τὰ

τοιαῦτα ἐπιβάλλων τιμωρίας οὐ μόνον ὁσάκις συλλαμ-
βάνω αὐτοὺς ἐπ' αὐτοφώρῳ (ὑπερ δυσκόλως ἐπιτυγχά-
νεται), ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἐγκλήματα ἐκεῖνα τὰ ὅποια
θέλουσι μὲν νὰ πράξωσι, δὲν δύνανται δὲ (διότι πρέπει
νὰ προφυλάττεται τις ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν οὐ μόνον ὡς πρὸς
τὰ ἔργα του, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰ διανοήματά του,
ἐπειδὴ ἂν δὲν προφυλαχθῇ, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ
πάθῃ πρῶτος.) Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ὀλιγαρχικοὺς, ἄλλους
θὰ ἐλέγχω, ἄλλους θὰ ἐπιτηρῶ καὶ ἄλλους θὰ παραινῶ.
Τοῦτον τὸν τρόπον νομίζω συντελεστικώτατον διὰ νὰ
τοὺς ἀποτρέψωμεν ἀπὸ τοὺς ἐγκληματικούς σκοπούς
των. Ἄλλως τε πολλάκις ἐσκέφθην τοῦτο, τί θέλετε
ὑμεῖς οἱ νεώτεροι ; νὰ καθέξετε ἤδη δημόσια ὑπουργή-
ματα ; Ἄλλ' ὁ νόμος τὸ ἀπογορεύει, καὶ ὁ νόμος οὗ-
τος ἐγένετο μᾶλλον διότι σᾶς ἔκρινεν ἀνικάνους παρὰ
διότι σᾶς ἐθεώρει ικανοὺς καὶ ἤθελε νὰ σᾶς στερήσῃ τῆς
τιμῆς ταύτης. Θέλετε προνόμια ; ἀλλὰ πῶς εἶναι δι-
καίον οἱ πολῖται τῆς αὐτῆς πόλεως νὰ μὴ ἔχωσιν ὅλοι
τὰ αὐτὰ δικαιώματα ;

39. Ἀθὰ εἴπῃ τις ἴσως ὅτι ἡ δημοκρατία οὔτε συ-
νετὸν πρᾶγμα εἶναι οὔτε δίκαιον, καὶ ὅτι μόνον οἱ ἔ-
χοντες χρήματα εἶναι οἱ μᾶλλον ικανοὶ νὰ κυβερνῶσιν.
Ἐγὼ ὁμῶς λέγω πρῶτον ὅτι ὁ λαὸς εἶναι τὸ κράτος ὁ-
λόκληρον, ἐνῷ οἱ ὀλιγαρχικοὶ εἶναι μέρος μόνον αὐτοῦ·
ἔπειτα ὅτι οἱ πλούσιοι εἶναι φύλακες ἄριστοι τῶν χρη-
μάτων, οἱ συνετοὶ ἄριστοι σύμβουλοι καὶ τὸ πλῆθος ἄρι-
στος κριτὴς τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῷ ζητημάτων. Ἐν
τῇ δημοκρατίᾳ ὅλοι αὐταὶ αἱ τάξεις χαίρουσιν ἐντελῇ
ισότητι, ἐκάστη κατὰ μέρος καὶ ὅλοι κοινῶς, ἐνῷ ἡ
ὀλιγαρχία διανέμουςα εἰς τὸν λαὸν τοὺς κινδύνους, δὲν

εὐχαριστεῖται νὰ κρατῇ δι' ἑαυτὴν τὰ πλεῖστα τῶν κερδῶν, ἀλλὰ δημεύουσα τὰ πάντα ἔχει τὸ ὅλον τῆς ὠφελείας. Ἰδοὺ τί ἐπιδιώκουσι μετὰ προθυμίας οἱ ἰσχυροὶ μεταξὺ ὑμῶν καὶ οἱ νέοι, πρᾶγμα ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ἐν μεγάλῃ πόλει.

40. α' Ἐν τούτοις καὶ σήμερον ἀκόμη, ὃ πάντων ἀσυνετώτατοι, εἰσθε ἢ οἱ τυφλότεροι πάντων τῶν γνωστῶν εἰς ἐμὲ Ἑλλήνων μὴ ἐννοοῦντες τὸ ἄνομον τῶν σχεδίων σας, ἢ ἀδικώτατοι ἐννοοῦντες καὶ ἐπιμένοντες εἰς τὴν τόλμην σας. Καλλίτερον λοιπὸν διδασκόμεναι, ἢ παραιτοῦντες τοὺς κακοὺς σκοποὺς σας, προσπαθήσατε νὰ αὐξήσετε τὸ καλὸν τῆς πόλεως καὶ εἰς ὅλους ὠφελίμον, πεποιθότες ὅτι οἱ μεταξὺ ὑμῶν ἀγαθοὶ ἄνδρες θὰ μεθέξωσιν ὁμοίως καὶ μάλιστα πλεῖστον τοῦ λαοῦ. Ἐὰν σκέπτεσθε ἄλλως, διακινδυνεύετε νὰ στερηθῆτε τῶν πάντων. Παύσατε λοιπὸν διαδίδοντες τοιαύτας ἀγγελίας πρὸς ἀνθρώπους οἵτινες μαντεύουσι τὰ σχέδιά σας καὶ δὲν θὰ τὰ ἀνεχθῶσι· διότι ἡ πόλις, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔρχονται, θὰ δυνηθῇ νὰ τοὺς ἀποθήσῃ ἀξίως αὐτῆς, καὶ ἔχομεν στρατηγούς οἵτινες θὰ φροντίσωσι περὶ τούτου. Ἐὰν, ὡς πιστεύω, δὲν ἦναι ἀληθὲς τίποτε, ἡ πόλις δὲν θὰ δειλιάσῃ ὑπὸ τῶν ἀγγελιῶν σας μήτε θὰ ὑποβληθῇ εἰς ἐκουσίαν δουλείαν ἐκλέγουσα ὑμᾶς ὡς ἀρχηγούς. Αὕτη ἑαυτὴν συμβουλευομένη, καὶ τοὺς λόγους σας θὰ θεωρήσῃ ὡς πραγματικὰς ἀποπείρας, καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ἐλευθερίαν δὲν θὰ τὴν ἀπολέσῃ ἀκούουσα ὑμᾶς, ἀλλὰ δι' ἔργων προφυλασσομένη, καὶ μὴ ἐπιτρέπουσα τοῦτο, θὰ προσπαθήσῃ νὰ διασώσῃ αὐτήν.»

41. Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀθηναγόρας, εἰς δὲ ἐκ τῶν στρα-

τηγῶν ἀναστὰς καὶ μὴ ἀφήσας ἄλλον νὰ προχωρήσῃ διέλυσε τὴν ἔριδα εἰπὼν ταῦτα. ἀδὲν εἶναι φρόνιμον οὐτε διαβολὰς νὰ ῥίπτωμεν κατ' ἀλλήλων, οὔτε νὰ χειροκροτῶμεν ἀκούοντες αὐτάς, ἀλλὰ μᾶλλον, κατὰ τὰ διαδιδόμενα, νὰ ἴδωμεν πῶς θὰ προετοιμασθῶμεν καλῶς ἕκαστος ἰδιαίτερώς καὶ ὅλη ἡ πόλις κοινῶς διὰ νὰ ἀποκρούσωμεν τοὺς ἐπερχομένους. Καὶ τοῦτο ὅμως ἐὰν δὲν ἦναι ἀπαραίτητον, πάλιν δὲν θεωρῶ ὡς ἐπιβλαβές νὰ προμηθευθῇ ἡ πόλις ἵππους, ὄπλα καὶ πᾶν ἄλλο ἀναγκαῖον εἰς τὸν πόλεμον. Ἡμεῖς θὰ φροντίσωμεν καὶ θὰ προνοήσωμεν περὶ πάντων τούτων, ἡμεῖς θὰ πέμψωμεν εἰς τὰς πόλεις διὰ νὰ ἐπισκοπήσωμεν καὶ θὰ πράξωμεν πᾶν τὸ ἀπαιτούμενον. Ἦδη ἐπρονοήσαμεν ἐν μέρει, καὶ πᾶν ὅ,τι μάθωμεν θὰ τὸ ἀναφέρωμεν εἰς ὑμᾶς.» Καὶ οἱ μὲν Συρακούσιοι, ταῦτα εἰπόντος τοῦ στρατηγοῦ, διέλυσαν τὴν συνέλευσιν.

42. Οἱ δὲ Ἀθηναῖται ἤσαν ἤδη εἰς Κέρκυραν, αὐτοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι ἅπαντες· καὶ πρῶτον μὲν οἱ στρατηγοὶ ἔκαμον νέαν ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατεύματος καὶ ἐκανόνισαν τὴν τάξιν μὲ τὴν ὁποίαν ὤφειλον νὰ προσορμίζονται καὶ νὰ στρατοπεδεύωνται· διαιρέσαντες δὲ τὸν στόλον εἰς τρεῖς μοῖρας ἔλαβον ἕκαστος μίαν ἐξ αὐτῶν διὰ κλήρου ἵνα μὴ, πλέοντες ὅλοι ὁμοῦ, στερηθῶσιν ὕδατος, λιμένων καὶ τροφῶν εἰς τὰ μέρη ὅπου ἤθελον προσεγγίξει καὶ ἵνα ὁ στρατὸς ἔχῃ πλειοτέραν τάξιν καὶ εὐπείθειαν, ἐχούσης ἐκάστης μοῖρας ἕνα στρατηγόν. Ἐπειτα δὲ προέπεμψαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν τρία πλοῖα διὰ νὰ μάθωσι ποταὶ πόλεις θὰ τοὺς ἐδέχοντο, καὶ διέταξαν αὐτὰ νὰ ἔλθωσιν εἰς συνάντησιν τοῦ στόλου μετὰ τῶν ἀναγκαίων πληροφοριῶν.

43. Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι μεθ' ὧν τῶν δυνάμεων τῶν ἄραντες ἐκ τῆς Κερκύρας διευθύνθησαν πρὸς τὴν Σικελίαν ἔχοντες ἐν συνόλῳ τριῆρεις μὲν ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρας καὶ δύο πεντηκοντόρους τῶν Ῥοδίων (ἐκ τούτων Ἀττικά μὲν ἦσαν ἑκατὸν, ἐξ ὧν πάλιν αἱ μὲν ἐξήκοντα ἦσαν ταχεῖαι, αἱ δὲ ἄλλαι ἔφερον στρατιώτας· τὸ δὲ ἄλλο ναυτικὸν συνέκειτο ἐκ Χίων καὶ ἄλλων συμμάχων), ὀπλίτας δὲ ἐν ὅλοις πεντακισχιλίους καὶ ἑκατὸν (καὶ ἐκ τούτων χίλιοι πεντακόσιοι μὲν ἦσαν Ἀθηναῖοι ἐκ τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς καταλόγους, ἑπτακόσιοι δὲ θῆτες στρατιῶται τοῦ ναυτικοῦ· οἱ ἐπίλοιποι ὀπλίται συνέκειντο ἐκ συμμάχων ὑπηκόων, πεντακοσίων Ἀργείων καὶ διακοσίων πεντήκοντα Μαντινέων καὶ μισθοφόρων), τοξότας δὲ ἐν ὅλοις τετρακοσίους ὀγδοήκοντα (ἐξ ὧν οἱ ὀγδοήκοντα ἦσαν Κρήτες), σφενδονήτας Ῥοδίους ἑπτακοσίους καὶ τέλος ἑκατὸν εἴκοσι φυγάδας τῶν Μεγαρέων ψιλούς. Διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἵππων ἐν μόνον πλοῖον ὑπῆρχε φέρον τριάκοντα ἵππους.

44. Τοιαύτη ἡ πρώτη πολεμικὴ παρασκευὴ ἧτις διέπλευσε διὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἠκολουθεῖτο δὲ ὑπὸ τριάκοντα ὀγκάδων σιταγωγῶν, αἵτινες εἶχον τὰς τροφάς, τοὺς ἀρτοποιούς, τοὺς λιθοτόμους, τοὺς τέκτονας καὶ ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα ὡχυρωματικὰ ἐργαλεῖα, ὑπὸ ἑκατὸν πλοιαρίων ἅτινα ἐξ ἀνάγκης συνέπλεον μετὰ τῶν ὀγκάδων, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων πλοιαρίων καὶ ὀγκάδων χάριν ἐμπορίου συνοδευόντων τὸν στρατόν. Ὅλα ταῦτα τὰ πλοῖα ἐξελθόντα τότε ἐκ Κερκύρας διεπέρασαν τὸν Ἰόνιον κόλπον. Ἀφοῦ δὲ ἐφθασαν τὰ μὲν εἰς τὴν Ἰαπυγίαν ἄκραν, τὰ δὲ εἰς τὸν Τάραντα, καὶ τὰ ἄλλα ὅπου ἀλλαχοῦ ἠδυνήθησαν, ἤρχισαν νὰ παραπλέ-

ωσι τὴν Ἰταλίαν. Αἱ πόλεις δὲν τοῖς ἐπέτρεπον νὰ εἰσέρχωνται μήτε εἰς τὸ ἄστυ μήτε εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς λιμένας διὰ νὰ προμηθεύωνται ὕδωρ, ὅπερ μάλιστα τοῖς ἡρνήθησαν ὁ Τάρας καὶ οἱ Λοκροί. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὸ Ῥήγιον ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας καὶ συνηθροίσθησαν ἐκεῖ· ἐπειδὴ δὲ δὲν τοὺς ἐδέχθησαν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἔστησαν τὸ στρατόπεδόν των ἔξω, εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ὅπου τοῖς ἐδόθη καὶ ἀγορά. Ἀνελκύσαντες δὲ τὰ πλοῖα ἡσύχαζον καὶ ἤρχισαν διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ῥηγίωνων ζητοῦντες παρ' αὐτῶν, ἐπειδὴ ἦσαν Χαλκιδεῖς, νὰ βοηθήσωσι τοὺς Λεοντίνους, ὄντας ὡσαύτως Χαλκιδεῖς. Οἱ Ῥηγῖνοι ὅμως ἀπεκρίθησαν ὅτι θὰ ἔμενον οὐδέτεροι καὶ ὅτι θὰ ἐνήργουν συσχεπτόμενοι ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἰταλιωτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεσκόπουν τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ πράγματα διὰ νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ καλλίτερα μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν, καὶ συγχρόνως περιέμενον ἐκ τῆς Ἐγέστης τὴν ἐπιστροφὴν τῶν προαποσταλέντων πλοίων, θέλοντες νὰ μάθωσιν ἐὰν ὑπῆρχον ὅλα τὰ χρήματα ὅσα οἱ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπιστρέψαντες πρέσβεις ἀνήγγειλον.

45. Ἐν τούτοις οἱ Συρακούσιοι ἐλάβανον ἤδη πολυλαχόθεν καὶ παρὰ τῶν ἰδίων κατασκόπων θετικὰς εἰδήσεις ὅτι τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἦσαν εἰς τὸ Ῥήγιον. Συνεπεῖα τούτου ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται μετὰ μεγίστης δραστηριότητος καὶ δὲν ἠπίστουν πλέον. Ἐπεμψαν πανταχοῦ πρὸς τοὺς Σικελοὺς, ἀλλοῦ μὲν φύλακας, ἀλλοῦ δὲ πρέσβεις· ἔθεσαν φρουρὰς εἰς τὰ φρούρια τῆς χώρας· ἐπεθεώρησαν ἐν τῇ πόλει τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἱπποὺς καὶ παρετήρησαν ἐὰν ἦσαν ὅλα ἐῖτελῃ· καὶ τέλος

διέθεσαν τὰ πάντα καταλλήλως ὥς ἐάν ἐπέκειτο πόλεμος ἄφευκτος καὶ σχεδὸν ἀρξάμενος.

46. Τὰ τρία προαποσταλέντα πλοῖα ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ῥήγιον διὰ νὰ ἀναγγείλωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ὑποσχομένων χρημάτων δὲν ἐφαίνοντο ὑπάρχοντα εἰμὴ μόνον τριάκοντα τάλαντα. Ἀμέσως οἱ στρατηγοὶ περιῆλθον εἰς ἀθυμίαν διὰ τὴν πρώτην ἐκείνην ἀποτυχίαν καὶ διὰ τὴν ἄρνησιν τῶν Ῥηγίων πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπετάθησαν κατὰ πρῶτον ἐλπίζοντες ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἤθελον τοὺς πείσει, ἔνεκα τῆς μετὰ τῶν Λεοντίων συγγενείας των καὶ τῆς ἀρχαίας φιλίας των πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ ὁ μὲν Νικίας εἶχε προῖδεῖ τὰς ἐκ τῆς Ἐγέστης εἰδήσεις, ἀλλ' οἱ δύο ἄλλοι στρατηγοὶ ἐξεπλάγησαν. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Ἐγεσταίους ἰδοῦ τί ἐσοφίσθησαν ὅταν οἱ πρῶτοι πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων ἦλθον πρὸς αὐτοὺς διὰ νὰ πληροφορηθῶσιν περὶ τῶν χρημάτων. Ὁδηγήσαντες αὐτοὺς εἰς τὸ ἐν τῇ Ἐρυκίᾳ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης, ἐπέδειξαν τὰ ἀναθήματα, τὰς φιάλας, τὰς οἰνοχόας, τὰ θυμιατήρια καὶ τὰ ἄλλα οὐκ ὀλίγα ἀντικείμενα ἅτινα, ἀργυρᾷ ὄντα, εἶχον ὅψιν πολὺ ἀνωτέραν τῆς μικρᾶς τῶν ἀξίας· οἱ δὲ ἰδιῶται προσκαλέσαντες εἰς τὰς οἰκίας των τοὺς ναύτας τῶν τριήρων, καὶ συλλέξαντες ὅσα ὑπῆρχον ἐν Ἐγέστη χρυσᾷ καὶ ἀργυρᾷ ἐκπώματα καὶ δανεισθέντες τὰ τῶν ἐγγύς Φοινικικῶν καὶ Ἑλληνίδων πόλεων, τὰ παρέθετον ἕκαστοι εἰς τὰς ἐστιάσεις ὥς ἴδια ἐαυτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ὅλοι μετεχειρίζοντο τὰ αὐτά, καὶ ἐπειδὴ πανταχοῦ ἐφαίνοντο πολλὰ, οἱ Ἀθηναῖοι τῶν τριήρων περιῆλθον εἰς μεγάλην ἐκπληξιν, καὶ ἐπιστρέψαντες εἰς τὰς Ἀθήνας διέδιδον ὅτι εἶδον πολλοὺς θησαυ-

ρούς. Ἀπατηθέντες τοιουτοτρόπως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, μετέδωκαν τὴν ἀπάτην των καὶ εἰς τοὺς ἄλλους· ἀλλ' ὅταν ἐγνώσθη ἡ ἀλήθεια ὅτι εἰς τὴν Ἑγεσταν δὲν ὑπῆρχον οἱ θρυλούμενοι θησαυροὶ, βαρεῖας ἐπιπλήξεις ἔλαβον παρὰ τῶν στρατιωτῶν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ συνεκρότησαν συμβούλιον περὶ τοῦ πράκτεος.

47. Καὶ τοῦ μὲν Νικίου ἡ γνώμη ἦτο νὰ πλεύσωσι πανστρατιᾷ κατὰ τοῦ Σελινούντος, διὰ τὸ ὅποιον πρὸ πάντων ἐπέμβησαν· καὶ ἐὰν μὲν οἱ Ἑγεσταῖοι παρεῖχον εἰς ὅλον τὸ στράτευμα χρήματα, τότε θὰ ἐσκέπτοντο τί ὤφειλον νὰ πράξωσιν· ἐὰν δὲ δὲν παρεῖχον, οὐαὶ τοῖς ἐξήκοντον τροφὰς διὰ τὰ αἰτηθέντα ἐξήκοντα πλοῖα· νὰ παραμείνωσιν εἰς Σελινούντα μέχρις οὗ συμφιλιώσωσι τοὺς κατοίκους αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἑγεσταίων εἴτε διὰ τῆς βίας εἴτε διὰ συμβάσεως· νὰ παραπλεύσωσιν ἀκολουθῶντας τὰς ἄλλας πόλεις, καὶ ἀφοῦ ἐπιδείξωσι τὴν δύναμιν τῆς τῶν Ἀθηναίων πόλεως, καὶ δείξωσι τὴν ὑπὲρ τῶν φίλων καὶ τῶν συμμάχων προθυμίαν των, νὰ ἀποπλεύσωσιν οἵκαδε (ἐκτός ἐὰν δυνηθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου χρόνου καὶ ἀπροσδοκῆτως νὰ φανῶσιν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς Λεοντίους, ἢ νὰ προσελκύσωσι τινα ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων), καὶ τέλος νὰ μὴ διακινδυνεύσωσι τὴν πόλιν των δαπανῶντες μόνον ἐκ τῶν οἰκείων μέσων.

48. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης εἶπεν ὅτι δὲν ἤρμοζεν, ἀφοῦ ἐξέπλευσαν μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, νὰ ἀπέλθωσιν αἰσχυρῶς καὶ ἀπράκτως· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ πέμψωσι πρέσβεις εἰς ὅλας τὰς πόλεις, ἐκτός τοῦ Σελινούντος καὶ τῶν Συρακουσῶν, νὰ κάμωσιν ἀποπεύρας παρὰ τοῖς Σικελοῖς ἵνα τοὺς μὲν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τοὺς Συρακουσίους, τοὺς δὲ καταστήσωσι φίλους καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου προ-

μηθεύωνται σῖτον καὶ στρατόν· ὅτι κατὰ πρῶτον ἔπρεπε νὰ προσελκύσῃ τοὺς Μεσσηνίους τῶν ὁποίων ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Σικελίαν γραμμῆς καὶ καθίστα εὐκόλον τὴν εἰς αὐτὴν ἄφιξιν παρέχουσα λιμένα καὶ ὄρμον καταλληλοτάτους διὰ τὸν στρατόν· τέλος ὅτι ἀφοῦ συνδέσῃσι συμμαχίαν μὲ τὰς πόλεις καὶ γνωρίσωσι μετὰ τίνων θὰ πολεμήσωσι, νὰ προχωρήσωσι κατὰ τῶν Συρακουσῶν καὶ τοῦ Σελινούντος, ἐκτὸς ἐὰν ἡ μὲν πόλις αὕτη συμβιβασθῇ μετὰ τῶν Ἑγεσταίων, ἐκείνη δὲ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀποκατασταθῶσιν οἱ Λεοντῖνοι.

49. Ὁ Λάμαχος τοῦναντίον ἀπεφάνθη ὅτι ἔπρεπε νὰ πλεύσῃ κατὰ τῶν Συρακουσῶν καὶ νὰ συγκροτήσῃ μάχην τάχιστα πλησίον τῆς πόλεως, ἐνόσῃ εἰσέτι οἱ ἐχθροὶ εἶναι ἀπαράσκευοι καὶ μάλιστα ἐκπεπληγμένοι. «Πᾶν στράτευμα, εἶπεν, εἶναι κατ' ἀρχὰς φοβερώτατον· ἀλλ' ἐὰν βραδύνη νὰ ἐμφανισθῇ, ὁ ἐχθρὸς λαμβάνει θάρρος πρὶν τὸ ἰδῆ καὶ τὸ περιφρονεῖ ἔτι μᾶλλον ἀφοῦ τὸ ἰδῇ. Ἐξ ἐναντίας ἡ αἰφνιδία ἐπίθεσις μετὰ τὴν πρώτην στιγμήν τοῦ τρόμου, παρέχει συνήθως νίκην, εἴτε ἐκ τοῦ φόβου ὅστις αὐξάνει τὰς δυνάμεις τοῦ ἐπερχομένου, εἴτε ἐκ τῆς προσδοκίας τῶν ἐπικειμένων λεηλασιῶν, εἴτε πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ἀφεύκτου κινδύνου τῆς μάχης. Ὡς εἰκὸς πολλοὶ θὰ καταληφθῶσιν ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς τοὺς ἀγροὺς, μὴ πιστεύοντες τὴν ἔλευσιν τῶν Ἀθηναίων· ἄλλως τε δὲ οἱ Συρακούσιοι ματαίως θὰ εἰσεκομίζοντο, διότι ὁ στρατὸς δὲν θὰ ἐστερεῖτο λαφύρων ἐὰν ἐστρατοπεδεύετο νικηφόρος πλησίον τῆς πόλεως. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ ἄλλοι Σικελιώται θὰ συμμαχήσωσι μᾶλλον μὲ τοὺς Ἀθηναίους παρὰ μὲ τοὺς Συρακουσίους χωρὶς νὰ διστάσωσι καραδοκοῦντες ποῖοι ἤθελον νικήσει.» Ὁ

Λάμαχος προσέθηκεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ Μέγαρα, νὰ σταθμεύσωσιν ἐκεῖ, καὶ νὰ καταστήσωσιν ὀρμητήριον τὴν ἔρημον ἐκείνην θέσιν ἣτις οὔτε διὰ ξηρᾶς οὔτε διὰ θαλάσσης ἀπέιχε πολὺ τῶν Συρακουσῶν.

50. Ταῦτα εἶπεν ὁ Λάμαχος, ἀλλὰ συνετάχθη μὲ τὴν γνώμην τοῦ Ἀλκιβιάδου ὅστις μετέβη ἀκολουθῶν μετὰ τοῦ πλοίου του εἰς Μεσσήνην καὶ ἔκαμιν εἰς τοὺς κατοίκους προτάσεις συμμαχίας αἵτινες δὲν ἐγένοντο δεκταί· καὶ ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει των ὅτι δὲν θὰ ἐδέχοντο τὸν στρατὸν ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ θὰ τῷ παρεῖχον ἀγορὰν ἐξω τῆς πόλεως, ἀπέπλευσεν εἰς τὸ Ῥήγιον. Καὶ πληρώσαντες εὐθὺς οἱ στρατηγοὶ ἐξήκοντα ναῦς τὰς ὁποίας ἐξέλεξαν ἐξ ὅλου τοῦ στόλου, καὶ λαβόντες τροφὰς παρέπλευσαν εἰς τὴν Νάξον, καταλιπόντες εἰς τὸ Ῥήγιον τὸ ἄλλο στράτευμα καὶ ἓνα ἐκ τῶν συστρατῆγων των. Γενόμενοι δεκτοὶ ἐν τῇ πόλει ὑπὸ τῶν Ναξίων, παρέπλευσαν μέχρι τῆς Κατάνης. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Καταναῖοι δὲν τοὺς ἐδέχθησαν (διότι ὑπῆρχον ἐντὸς τῆς πόλεως ὀπαδοὶ τῶν Συρακουσίων), ἐκομίσθησαν πρὸς τὸν Τηρίαν ποταμὸν καὶ διανυκτερεύσαντες ἐκεῖ ἐπλευσαν τὴν ἐπομένην πρὸς τὰς Συρακούσας ἐν τάξει ἔχοντες τὰ ἄλλα πλοῖα· διότι εἶχον προαποστείλει δέκα ναῦς εἰς τὸν μέγαν λιμένα μὲ τὴν διάταγὴν νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ, νὰ κατασκοπεύσωσιν ἐὰν ὑπῆρχον πλοῖα καθειλκυσμένα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πλησιάζοντες εἰς τὰ παράλια νὰ κηρύξωσιν ἀπὸ τῶν πλοίων ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχοντο διὰ νὰ ἀποκαταστήσωσι τοὺς Λεοντίνους εἰς τὴν πόλιν των, ἕνεκα τῆς συμμαχίας καὶ τῆς συγγενείας ἣτις ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐπομένως ἠδύναντο οἱ ἐν ταῖς Συρακούσαις εὐρισκόμενοι Λεοντῖνοι νὰ μεταβῶσιν ἀφόβως πρὸς τοὺς

φίλους καὶ εὐεργέτας αὐτῶν Ἀθηναίους. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκέρυζαν ταῦτα καὶ κατεσκόπευσαν τὴν πόλιν, τοὺς λιμένας καὶ τὰ περίξ ἐξ ὧν ὀρμώμενοι ἠδύναντο νὰ ἐπιχειρήσωσι προσβολάς, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Κατάνην.

51. Συγκαλέσαντες ἐκκλησίαν οἱ Καταναῖοι τὸν μὲν στρατὸν ἡρνήθησαν νὰ δεχθῶσιν, εἰς δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἐπέτρεψαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ ἐκθέσωσιν ὅσα ἤθελον. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ὠμίλει καὶ ἡ προσοχὴ τῶν κατοίκων ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τὴν συνέλευσιν, συντρίψαντες οἱ στρατιῶται μίαν θυρίδα κακῶς ὠκοδομημένην, καὶ εἰσελθόντες ἀπαρατρήτοι εἰς τὴν πόλιν διεσπάρησαν εἰς τὴν ἀγοράν. Ἰδόντες αὐτοὺς οἱ τῶν Συρακουσίων φρονοῦντες Καταναῖοι ἐγένοντο ἀμέσως περιδεεῖς καὶ ἐδραπέτευσαν ὀλίγοι τινές· οἱ δὲ ἄλλοι Καταναῖοι ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμάχιας καὶ ἐπέτρεψαν νὰ ἔλθῃ ἐκ τοῦ Ῥηγίου καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα. Μετὰ ταῦτα πλεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸ Ῥήγιον ἐπέστρεψαν μεθ' ὅλου τοῦ στόλου εἰς τὴν Κατάνην, ὅπου ἐστρατοπεδεύσαντο.

52. Ἦλθον δὲ πρὸς αὐτοὺς δύο ἀγγελίαι, ἡ μὲν ἐκ Καμαρίνης ὅτι ἡ πόλις αὕτη θὰ παρεδίδοτο εἰς αὐτοὺς ἐὰν ἐπροχώρουν, ἡ δὲ ὅτι οἱ Συρακούσιοι ἐπλήρουν ναυτικόν. Πανστρατιᾷ λοιπὸν ἔπλευσαν πρῶτον μὲν εἰς τὰς Συρακούσας ὅπου μὴ εὐρόντες πληρούμενον ναυτικὸν ἐξηκολούθησαν τῶν πλοῦν των μέχρι τῆς Καμαρίνης, ἐπλησίασαν εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ ἐπεμψαν κήρυκα πρὸς τοὺς Καμαριναίους. Ἄλλ' οὗτοι δὲν τὸν ἐδέχθησαν προφασίζόμενοι ὅτι, κατὰ τοὺς ὅρκους τοὺς ὁποίους εἶχον, δὲν ἠδύναντο νὰ δεχθῶσι τοὺς Ἀθηναίους εἰμὴ ἐὰν ἤρχοντο ἐπὶ ἐνὸς μόνου πλοίου, ἐκτὸς ἐὰν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐζήτουν

περισσότερα. Ἐπέστρεψαν λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἄπρακτοι καὶ ἀπεδιβάσθησαν εἰς ἀκρωτήριόν τι τῆς χώρας τῶν Συρακουσίων ὅπου ἔκαμον ἀρπαγὰς τινάς· ἀλλὰ προσδραμόντων τῶν Συρακουσίων ἱππέων καὶ φονευσάντων διεσπαρμένους τινὰς ψιλοὺς, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Κατάνην.

53. Ἐκεῖ εὗρον τὴν Σαλαμινίαν ναὺν ἐλθοῦσαν ἐξ Ἀθηνῶν μὲ διαταγὴν νὰ μεταφέρῃ τὸν Ἀλκιβιάδην ὅπως ἀπολογηθῇ δι' ὅσα τὸν ἐνεκάλει ἡ πόλις, καὶ τινὰς τῶν συστρατιωτῶν του κατηγορουμένους διὰ τὴν βεβήλωσιν τῶν μυστηρίων καὶ τῶν Ἑρμῶν. Τῶνόντι, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στρατοῦ, οἱ Ἀθηναῖοι οὐδόλως ἐχαλάρωσαν τὰς ἐρεύνας των διὰ νὰ ἀνακαλύψωσι τοὺς διακωμωδήσαντας τὰ μυστήρια καὶ ἀκρωτηριάσαντας τοὺς Ἑρμᾶς, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐξετάζωσι τὸ ποιὸν τῶν μηνυτῶν καὶ ὑποπτευόμενοι τοὺς πάντας ἐδέχοντο ἀδιακρίτως πάσας τὰς καταθέσεις καὶ δίδοντες πίστιν εἰς ἀνθρώπους πονηροὺς συνελάμβανον καὶ ἐφυλάκιζον χρηστοτάτους ἀνθρώπους. Ἐπρωτίμων νὰ ἀνακαλύψωσι τὴν ἀλήθειαν διὰ πάσης θυσίας παρὰ νὰ ἀφήσωσιν ἀνθρώπους ἀκηλιδώτου ὑπολήψεως νὰ διαφύγωσι τὰς ἐρεύνας χάρις εἰς τὴν ἀτιμίαν τοῦ μηνυτοῦ. Ὁ λαὸς ἐγίνωσκεν ἐξ ἀκοῆς ὅτι ἡ τυραννία τοῦ Παισιστράτου καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ κατήντησεν ἐπὶ τέλους ἀφόρητος καὶ ὅτι δὲν κατελύθη μήτε ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μήτε ὑπὸ τοῦ Ἀρμοδίου, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων· διὰ τοῦτο ἐφοβεῖτο πάντοτε καὶ ἐδυσπίστει πρὸς ὅλους.

54. Τὸ τόλμημα τοῦ Ἀριστογείτονος καὶ τοῦ Ἀρμοδίου ἐπεχειρήθη δι' ἐρωτικὴν αἰτίαν τὴν ὁποίαν θέλω διηγηθῇ ἐν ἐκτάσει διὰ νὰ ἀποδείξω ὅτι οὔτε οἱ ξένοι οὔτε αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἰπὸν τι ἀκριβὲς περὶ τῶν ιδίων

των τυράννων καὶ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου. Τελευ-
τήσαντος τοῦ Πεισιστράτου ἐν τῇ τυραννίδι γηραιῷ, κα-
τέλαβε τὴν ἀρχὴν, οὐχὶ ὡς φρονοῦσιν οἱ πολλοὶ ὁ Ἰπ-
παρχος, ἀλλ' ὁ Ἰππίας ὅστις ἦτο πρεσβύτερος. Κατ' ἐ-
κείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Ἀρμόδιος ἦτο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλι-
κίας καὶ ἀκτινοβόλου καλλονῆς, ὁ δὲ Ἀριστογείτων, πο-
λίτης τῆς μεσαίας τάξεως, ἠράσθη αὐτοῦ καὶ τὸν ἀπή-
λαusen. Ἰππαρχος ὁ υἱὸς τοῦ Πεισιστράτου ἐπεχείρησε
καὶ αὐτὸς νὰ τὸν δελεάσῃ, ἀλλ' ὁ Ἀρμόδιος δὲν ἐπέι-
σθη καὶ τὸν κατήγγειλεν εἰς τὸν Ἀριστογείτονα. Οὗ-
τος, δηχθεὶς ὑπὸ τοῦ σκώληκος τῆς ζηλοτυπίας καὶ φο-
βηθεὶς μήπως ὁ Ἰππαρχος ποιήσεται χρῆσιν τῆς ἐαυ-
τοῦ δυνάμεως ὅπως προσελκύσῃ τὸν Ἀρμόδιον διὰ τῆς
βίας, συνέλαβεν ἀμέσως τὸ σχέδιον, ἐν τῇ πνευματικῇ
καταστάσει ἐν ἣ εὐρίσκετο, νὰ καταλύσῃ τὴν τυραννίαν.
Ἐν τούτοις ὁ Ἰππαρχος, ὅστις καὶ ἐκ δευτέρου ἀπεπει-
ράθη καὶ δὲν ἔπεισε τὸν Ἀρμόδιον, δὲν ἠθέλησε μὲν νὰ
μεταχειρισθῇ οὐδεμίαν βίαν, ἀλλὰ διενόηθη νὰ τὸν προσ-
βάλῃ ἐμμέσως, δι' ἄλλην δῆθεν αἰτίαν καὶ ὅχι διότι
δὲν τὸν κατέπεισεν. Ἡ ἐξουσία τῶν τυράννων τούτων
δὲν ἦτο ἐπαχθὴς εἰς τοὺς πολλοὺς διότι ἐπὶ πολὺν χρό-
νον ἐκυθέρων οὐ μεμπτῶς, ἀλλὰ μετὰ μετριοπαθείας
καὶ φρονήσεως. Μὴ λαμβάνοντες παρὰ τῶν Ἀθηναίων
εἰμὴ τὸ εἰκοστὸν τῶν εἰσοδημάτων των, διεκόσμουσαν τὴν
πόλιν αὐτῶν καλῶς, διεξῆγον τοὺς πολέμους καὶ ἔθυσαν
εἰς τὰ ἱερὰ καθ' ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ ἡ πόλις ἐνήργει ἄφ'
ἑαυτῆς καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς ἀρχαίους νόμους. Ἐφρόν-
τιζον ἐν τούτοις πάντοτε νὰ κατέχουν τὰ ἀνώτατα ἀ-
ξιώματα διάφορα μέλη τῆς οἰκογενείας των. Πολλοὶ ἐξ
αὐτῶν κατέλαβον τὴν ἐνιαυσίαν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων κα-

θῶς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ τυραννεύσαντος Ἰππίου, ὁ ἔχων τὸ ὄνομα τοῦ πάππου Πεισίστρατος ὅστις ἄρχων ὢν ἀνέ-
 θηκε τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ βωμὸν τῶν δώδεκα θεῶν καὶ τὸν
 ἐν τῇ ἱερᾷ περιοχῇ τοῦ Πυθίου βωμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.
 Καὶ τοῦ μὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ βωμοῦ ἐπεκτείνας ὕστερον ὁ
 δῆμος τῶν Ἀθηναίων τὴν οἰκοδομὴν ἠφάνισε τὸ ἐπί-
 γραμμα, τοῦ δὲ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πυθίου τὸ ἐπίγραμμα,
 φαίνεται ἀκόμη καὶ σήμερον δι' ἀμυδρῶν γραμμάτων λέ-
 γον τάδε·

«Τὸ μνημεῖον τοῦτο τῆς ἀρχοντείας του ἔθεσεν εἰς τὸν ναὸν
 τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος ὁ υἱὸς τοῦ Ἰππίου Πεισίστρατος.»

55. Ὅτι δὲ ὁ Ἰππίας κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ὡς πρω-
 τότοκος τοῦτο δύναμαι νὰ βεβαιώσω καθὸ γνωρίζων τὴν
 παράδοσιν ἀκριβέστερον παντὸς ἄλλου· δύναται τις ὅμως
 νὰ πεισθῇ καὶ ἐκ τῶν ἀκολουθῶν παρατηρήσεων. Εἶναι
 βέβαιον ὅτι ἐκ τῶν δύο τούτων γνησίων ἀδελφῶν ὁ εἰς
 μόνον ἔσχε τέκνα, ὡς δεικνύει ὁ βωμὸς καὶ ἡ στηθεῖσα
 ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηναίων στήλη πρὸς ἀνάμνησιν
 τῆς ἀδικίας τῶν τυράννων. Μῆτε τοῦ Θεσσαλοῦ μῆτε τοῦ
 Ἰππάρχου ὑπάρχει τέκνον ἐπιγεγραμμένον, ἀλλὰ μόνον
 πέντε τέκνα τοῦ Ἰππίου τὰ ὁποῖα οὗτος ἐγέννησεν ἐκ
 τῆς Μυρρίνης θυγατρὸς Καλλίου τοῦ Ὑπερχίδου· εἶναι
 λοιπὸν φυσικὸν ὅτι ὁ πρωτότοκος ἐνυμφεύθη πρῶτος.
 Ἄλλως τε εἶναι ἐγγεγραμμένος ἐπὶ τῆς στήλης πρῶτος
 μετὰ τὸν πατέρα του, ὅπερ καὶ εὐλογον ἐπειδὴ ὡς πρω-
 τότοκος διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς τὴν τυραννίαν.
 Ἐκτὸς τούτου νομίζω ὅτι οὔτε θὰ κατελάμβανεν ὁ Ἰπ-
 πίας ἀμέσως καὶ εὐκόλως τὴν τυραννίδα ἐὰν ὁ μὲν Ἰπ-
 παρχος ἀπέθνησκεν ἄρχων, αὐτὸς δὲ τὸν διεδέχετο αὐ-

θημερόν. Ὁ φόβος τὸν ὁποῖον πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἀκριβὴς πειθαρχία τῶν δορυφόρων του διετήρησαν τὴν ἐξουσίαν του ἐν πληρεστάτῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ δὲν ἡσθάνθη τὰς δυσκολίας ἐκείνας τὰς ὁποίας θὰ ἡσθάνετο ἐὰν ἦτο νεώτερος τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ κατὰ συνέπειαν εἶχεν ὀλιγωτέραν πείραν τοῦ ἄρχειν. Συνέβη λοιπὸν ὅτι ὁ Ἱππαρχος, γενόμενος ὀνομαστὸς διὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν αὐτῷ δυστυχίαν, ὑπελήφθη κατόπιν ὅτι ἐτυράννευσε.

56. Ἐν τούτοις ὁ Ἱππαρχος προσέβαλεν ὅπως διενόετο τὸν ἀπαρνηθέντα τὴν πείρασιν Ἀρμόδιον, διότι μίαν ἀδελφὴν αὐτοῦ, κόρην, ἐνῶ προσέταξαν νὰ ἔλθῃ βασιτάζουσα κἀνιστρον ἐν τελετῇ τινι, ἐξεδίωξαν λέγοντες ὅτι δὲν τῇ ἀνέθεσαν τιμὴν ἧς δὲν ἦτο ἀξία. Ὁ Ἀρμόδιος θανάσιμον ἡσθάνθη λύπην διὰ τὴν προσβολὴν ἐκείνην, καὶ χάριν αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον ἐθυμώθη ὁ Ἀριστογείτων. Ἀφοῦ συνεφώνησαν μετὰ τῶν συνεταίρων των τί ἔπρεπε νὰ πράξωσι, περιέμενον τὰ μεγάλα Παναθηναῖα, μόνην ἡμέραν καθ' ἣν ἡ ἔνοπλος συνάθροισις τῶν συνοδευόντων τὴν τελετὴν δὲν ἐνέπνεε δυσπιστίαν· συνεφωνήθη αὐτοὶ μὲν νὰ ἀρχίσωσι τὰ πρῶτα κτυπήματα, οἱ δὲ συνωμόται νὰ προστρέξωσιν ἀμέσως εἰς βοήθειάν των κατὰ τῶν δορυφόρων. Ἦσαν δὲ ὅχι πολλοὶ οἱ συνωμόται, χάριν ἀσφαλείας, διότι ἠλπίζον ὅτι καὶ ὅσοι δὲν ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὴν συνωμοσίαν, ἔχοντες ὅπλα, εἰς τὸ ἐλάχιστον κτύπημα θὰ ἔσπευδον νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν διὰ νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των.

57. Ἐπελθούσης τῆς ἐορτῆς ὁ μὲν Ἱππίας ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ καλουμένῳ Κεραμεικῷ ἐνησχολεῖτο μετὰ τῶν δορυφόρων κανονίζων τὰ τῆς τελετῆς, ὁ δὲ Ἀρμό-

διος καὶ ὁ Ἀριστογείτων ἔχοντες ἤδη τὰ ἐγχειρίδια ἐπροχώρησαν διὰ νὰ τὸν χτυπήσωσιν· ἀλλ' ἰδόντες ἕνα τῶν συνωμοτῶν συνδιαλεγόμενον οἰκείως μετὰ τοῦ Ἰππίου (διότι ὁ Ἰππίας ἦτο τοῖς πᾶσιν εὐπρόσιτος), ἐφοβήθησαν καὶ ἐνόμισαν ὅτι κατηγγέλθησαν καὶ ὅσον οὕτω ἐμελλον νὰ συλληφθῶσιν. Ἠθέλησαν λοιπὸν νὰ ἐκδικηθῶσι πρότερον, ἐὰν ἠδύναντο, κατὰ τοῦ προσβαλόντος καὶ ἀναγκάσαντος αὐτοῦς νὰ ρίψοκινδυνεύσωσι τὴν ζωὴν των· καὶ καθὼς ἦσαν εἰσέρχονται ταχέως εἰς τὴν πόλιν καὶ συναντήσαντες τὸν Ἰππαρχον παρὰ τὸ καλούμενον Λεωκόριον, ἐπιπίπτουσι κατ' αὐτοῦ· καὶ ἔξω φρενῶν ἀμφοτέρω, ὁ μὲν ὑπὸ ζηλοτυπίας ὁ δὲ διὰ τὴν ὕβριν ἣν ἔλαβε, τύπτουσι καὶ ἀποκτείνουσιν αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστογείτων συνδραμόντος τοῦ ὄχλου διέφυγε πρὸς στιγμὴν τοὺς δορυφόρους, ἀλλ' ὕστεραν συλληφθεὶς ἐτιμωρήθη σκληρῶς· ὁ δὲ Ἀρμόδιος ἐφονεύθη παρὰ χρῆμα.

58. Ἀμα ἔμαθε τὴν εἰδησιν ὁ Ἰππίας ἐν τῷ Κεραμειῳ, διευθύνθη οὐχὶ εἰς τὸν τόπον τῆς σκηνῆς ἀλλὰ πρὸς τοὺς μεθ' ὅπλων συνοδεύοντας τὴν πομπὴν πρὶν αὐτοὶ μάθωσι τίποτε, διότι ἦσαν μεμακρυσμένοι· καὶ πλάσας τὸ πρόσωπόν του αὐτῶς ὥστε νὰ κρύπτῃ τὴν συμφορὰν, διέταξεν αὐτοὺς νὰ μεταβῶσιν εἰς μέρος τι τὸ ὅποιον τοῖς ὑπέδειξε. Καὶ οὗτοι μὲν μετέβησαν, νομίζοντες ὅτι ἤθελε νὰ τοῖς εἴπῃ τι· ἀλλ' ὁ Ἰππίας, διατάξας τοὺς δορυφόρους του νὰ τοὺς ἀφοπλίσωσιν, ἐξελέξατο ἀμέσως ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐνόμιζεν ὑπόπτους καὶ ἐκείνους αὐτίνες εὐρέθησαν ἔχοντες ἐγχειρίδια· διότι εἰς τὰς τελετὰς ἡ συνήθεια ἦτο νὰ φέρωσι μόνον ἀσπίδα καὶ δόρυ.

59. Τοιοῦτο τρόπος ἐρωτικῆ λύπῃ παρήγαγε τὸ σχέ-

διον τῆς συνωμοσίας καὶ αἰφνίδιος φόβος τὸ παράτολμον κίνημα τοῦ Ἀρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος. Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἡ τυραννία κατέστη χαλεπωτέρα εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Φοβούμενος περισσότερον ὁ Ἰππίας ἀπέκτεινε πολλοὺς πολίτας καὶ συγχρόνως ἔστρεψε τὰ βλέμματα τοῦ πρὸς τὰ ἔξω διὰ νὰ ἴδῃ ἐὰν θὰ ἡδύνατο, ἐν περιπτώσει ἐπαναστάσεως, νὰ εὕρῃ που ἀσφάλειαν. Ἐδωκε λοιπὸν, μολονότι ἦτο Ἀθηναῖος, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀρχεδίκην εἰς ἄνδρα Λαμψακηνόν, τὸν Διαντίδην, υἱὸν τοῦ τυράννου τῆς Λαμψάκου Ἰππόκλου, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι ἡ οἰκογένεια αὕτη μεγάλως ἔσχυε παρὰ τῷ βασιλεῖ Δαρείῳ. Ὁ τάφος τῆς Ἀρχεδίκης ὑπάρχει εἰς τὴν Λάμψακον καὶ φέρει τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

«Ἡ κόνις αὕτη καλύπτει τὴν Ἀρχεδίκην, θυγατέρα τοῦ Ἰππίου ὅστις διεκρίθη ἐν Ἑλλάδι μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ σύζυγός τῆς, οἱ ἀδελφοί τῆς ὑπῆρξαν τύραννοι, καὶ ἐν τούτοις ὁ νοὺς αὐτῆς δὲν ἐπήρθη ὑπὸ τῆς ἀλαζονείας.»

Ὁ Ἰππίας ἐτυράννευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπὶ τρία ἔτη ἀκόμη, καὶ κατὰ τὸ τέταρτον τὸν ἔρριψαν οἱ Λαδαιμόνιοι καὶ οἱ ἐξόριστοι Ἀλκμαιονίδαι. Ἀνεχώρησε λοιπὸν ὑπόσπονδος πρῶτον μὲν εἰς τὸ Σίγειον, ἔπειτα δὲ πλησίον τοῦ Αἰαντίδου εἰς Λάμψακον, καὶ τελευταῖον παρὰ τῷ βασιλεῖ Δαρείῳ. Μετὰ εἴκοσιν ἔτη γέρων ἤδη ὢν, συνώδευσε τοὺς Μήδους εἰς τὸν Μαραθῶνα.

60. Ταῦτα ἐνθυμούμενος ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀναμνησκόμενος ὅσα ἤξευρεν ἐξ ἀκοῆς, ἐδείκνυετο τότε αὐστηρὸς καὶ φιλύποπτος πρὸς πάντας τοὺς ἐπὶ βεθλώσει τῶν μυστηρίων κατηγορούμενους. Ἐνόμιζεν ὅτι

τὰ πάντα ἐπράχθησαν ὑπὸ συνωμοσίας ὀλιγαρχικῆς καὶ τυραννικῆς. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἐκ τῆς ἐξεγέρσεως ταύτης τῶν πνευμάτων, πολλοὶ καὶ ἀξιόλογοι ἄνθρωποι ἦσαν ἤδη εἰς τὸ δεσποτικόν, καὶ ἐπειδὴ τὰ μέτρα ταῦτα δὲν ἐφαίνοντο προσεγγίζοντα εἰς τέλος τι ἀλλ' ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, γινόμενα ἀγριώτερα, ἐπολλαπλασίαζον τὰς συλλήψεις, εἰς τῶν φιλακισμένων τότε ὅστις ἐφαίνετο μᾶλλον ἔνοχος κατεπείσθη παρ' ἑνὸς τῶν συνδεσμοτῶν τοῦ νὰ δώσῃ πληροφορίας ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς (αἱ εἰκασίαι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἶναι διηρημέναι καὶ οὐδεὶς οὔτε τότε οὔτε ὕστερον ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ τι σαφὲς περὶ τῶν διαπραξάντων τὸ ἔγκλημα.) Ὁ συνδεσμότης τοῦ διὰ νὰ τὸν πείσῃ τῷ εἶπεν ὅτι ἔπρεπεν, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἦτο ἔνοχος, καὶ αὐτὸς νὰ σωθῇ ἀπαλλασσόμενος τῆς ποινῆς καὶ τὴν πόλιν νὰ λυτρώσῃ ἀπὸ τῆς ἐπικρεμαμένης ἀνησυχίας· ὅτι πολὺ περισσότερον θὰ ἐξησφάλιζε τὴν σωτηρίαν τοῦ διὰ καταθέσεως συνεπαγούσης ἀπόλουςιν, ἢ δι' ἀρνήσεων τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα ἤθελεν εἶσθαι ἢ εἰς δίκην εἰσαγωγή του. Καὶ ὁ μὲν αὐτὸς ἑαυτὸν κατηγορήσε καὶ ἄλλους διὰ τὴν ἀκρωτηρίασιν τῶν Ἑρμῶν· ὁ δὲ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἐνόμιζεν ὡς ἀληθῆ. Ἀγανακτήσας διότι μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν κατὰ τῆς δημοκρατίας μηχανορραφίαν ἐκείνην, ἀπέλυσε ἀμέσως τὸν μηνυτὴν καὶ τοὺς ἄλλους ὅσους δὲν εἶχε κατηγορήσει· ἐκείνους δὲ τοὺς ὁποίους κατήγγειλε δικάσας, τοὺς μὲν συλληφθέντας ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ διαφυγόντας κατέδικασεν εἰς θάνατον καὶ ὑπεσχέθη χρηματικὴν ἀμοιβὴν εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἤθελε τοὺς φρονεῦσαι. Ἀγνοεῖται ἐν τού-

τοῖς ἐὰν οἱ παθόντες ἐτιμωρήθησαν ἀδίκως, ἀλλ' ὅλη ἢ πόλις, εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ἤσθάνθη προφανῆ ἀνακούφισιν.

61. Ὅταν ὁ Ἀλκιβιάδης κατηγγέλθη ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐχθρῶν οἵτινες ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, οἱ Ἀθηναῖοι ὠργίσθησαν σφόδρα κατ' αὐτοῦ. Ἀμα ἐνόμισαν ὅτι ἀρχούτως διεφωτίσθησαν περὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν Ἑρμῶν, ἐπείσθησαν ὅτι κατὰ μείζονα λόγον καὶ ἢ τῶν μυστηρίων, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο ἐνοχοποιημένος, ἐπήγαγεν ἐπίσης ἐκ συνωμοσίας ἐναντίον τῆς δημοκρατίας. Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν ὑπῆρχον αἱ ταραχαὶ αὗται, συνέβη ὥστε ὀλίγος στρατὸς Λακεδαιμονίων νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ ἱσθμοῦ, κατόπιν συνεννοήσεώς τινος μετὰ τῶν Βοιωτῶν. Ἐπίστευσαν λοιπὸν ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἦτο ἀμέτοχος εἰς τὸ κίνημα ἐκεῖνο, ὅτι ἐπρόκειτο οὐχὶ περὶ τῆς Βοιωτίας ἀλλὰ περὶ συνωμοσίας τῆς ὁποίας αὐτὸς ἦτο ὁ κύριος μοχλὸς, καὶ ὅτι ἂν δὲν τὸν ἐπρολάβανον συλλαμβάνοντες τοὺς συνωμότες, ἢ πόλις ἤθελε κυριευθῇ διὰ προδοσίας. Νύκτα τινὰ μάλιστα κατεκλίθησαν μετὰ τῶν ὅπλων των εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θησεῦς, ὅστις εἶναι ἐντὸς τῆς πόλεως. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ ξένοι τοὺς ὁποίους εἶχεν ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τὸ Ἄργος ἐγένοντο ὑποπτοὶ ὅτι ἤθελον νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ δήμου· ἔνεκα τούτου οἱ Ἀθηναῖοι παρέδωκαν εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀργείων τοὺς ἐν ταῖς νήσοις κατατεθειμένους ὁμήρους τῶν Ἀργείων διὰ νὰ τοὺς ἀποκτείνῃ. Οὕτω λοιπὸν τὰ πάντα συνέτρεχον εἰς τὸ νὰ καθιστῶσι τὸν Ἀλκιβιάδην ὑποπτον. Θέλοντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ προσαγάγωσιν αὐτὸν εἰς δίκην καὶ νὰ τὸν θανατώσω-

σιν, ἔπεμψαν εἰς τὴν Σικελίαν τὴν Σαλαμινίαν ναῦν διὰ νὰ μεταφέρῃ αὐτὸν καὶ ἐκείνους οἵτινες περιείχοντο εἰς τὴν καταγγελίαν. Διαταγὴ εἶχε δοθῇ νὰ ἐπιστρέψῃ μὲν μετὰ τῆς νηὸς ἐκείνης εἰς τὰς Ἀθήνας ὅπως δικαιολογηθῇ, νὰ μὴ συλληφθῇ δέ. Καὶ τοῦτο διότι ἐφοβοῦντο μήπως ἐγερθῇ ταραχὴ τις μεταξύ τῶν εἰς τὴν Σικελίαν πεμφθέντων στρατιωτῶν καὶ τῶν ἐχθρῶν ἤθελον δὲ πρὸ πάντων νὰ κρατήσωσι τοὺς Μαντινεῖς καὶ τοὺς Ἀργεῖους τῶν ὁποίων ἢ εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην συμμετοχὴ ἐγένετο ὡς ἐνόμιζον διὰ τῆς ἐπὶ ῥοῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ οἱ συγκατηγορούμενοι εἰσελθόντες εἰς τὸ πλοῖον του, ἀπέπλευσαν ἐκ τῆς Σικελίας συνοδευόμενοι ὑπὸ τῆς Σαλαμινίας ὡς ἐὰν ἐσχάπουν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ φθάσαντες εἰς τοὺς Θουρίους ἔπαυσαν νὰ τὴν ἀκολουθῶσι καὶ καταβάντες ἀπὸ τοῦ πλοίου ἐγέναντο ἄφαντοι, φοβηθέντες νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τὸ βάρος τοιαύτης κατηγορίας καὶ νὰ δικασθῶσιν ἐκεῖ. Οἱ δὲ ἐκ τῆς Σαλαμινίας ἐπὶ τινα μὲν χρόνον ἐζήτουν τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, μὴ βλέποντες δὲ αὐτοὺς οὐδαμοῦ ἀνεχώρησαν. Ὁ Ἀλκιβιάδης, φυγὰς ἤδη ὢν, ἐπεραιώθη μετ' ὀλίγον ἐπὶ μικροῦ πλοίου ἐκ τῆς Θουρίας εἰς τὴν Πελοπόννησον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι δικάσαντες αὐτὸν ἐρήμην τὸν κατεδίκασαν μετὰ τῶν συνεταίρων του εἰς θάνατον.

62. Μετὰ ταῦτα οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Σικελίαν διαίρεσαντες τὸ στράτευμα εἰς δύο μέρη ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔλαβεν ἑκάτερος διὰ κλήρου διευθύνθησαν μεθ' ὅλου τοῦ στόλου πρὸς τὸν Σελινούντα καὶ τὴν Ἔγεσταν διὰ νὰ μάθωσιν

ἐὰν οἱ Ἑγεσταῖοι θὰ τοῖς ἐδίδον τὰ ὑποσχεθέντα χρήματα, νὰ ἐπιθεωρήσωσι τὴν κατάστασιν τῶν Σελινουντίων καὶ νὰ μάθωσι τὰς μετὰ τῶν Ἑγεσταίων διαφοράς των. Παραπλέοντες τὴν Σικελίαν ἀριστερᾷ, τὸ μέρος τὸ πρὸς τὸν Τυρρηνικὸν κόλπον, προσήγγισαν εἰς τὴν Ἰμέραν, ἣτις ἐν τούτῳ τῷ μέρει εἶναι ἡ μόνη ἑλληνικὴ πόλις τῆς Σικελίας. Ἐπειδὴ ὁμῶς δὲν ἐδέχθησαν αὐτοὺς, ἐξηκολούθησαν παραπλέοντες· καὶ ἐν τῷ παράπλῳ ἐκυρίευσαν τὰ Ὑγκαρα, μικρὰν πόλιν Σικανικὴν, ἐχθρὰν τῶν Ἑγεσταίων καὶ παραθαλασσίαν. Ἀνδραποδίσαντες δὲ τοὺς κατοίκους παρέδωκαν τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἑγεσταίους, τῶν ὁποίων οἱ ἱππεῖς εἶχον φθάσει ἐκεῖ. Ἐπειτα τὸ μὲν πεζικὸν ἐχώρησε διὰ τῶν Σικελῶν ἕως οὗ ἔφθασεν εἰς τὴν Κατάνην, τὰ δὲ πλοῖα περιέπλευσαν ἔχοντα τοὺς αἰχμαλώτους. Εὐθύς ὁ Νικίας παρέπλευσεν ἐκ τῶν Ὑγκάρων εἰς τὴν Ἑγεσταν, καὶ τακτοποιήσας τὰς ἐκεῖ ὑποθέσεις, ἔλαβε τριάκοντα τάλαντα καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον· πωλήσαντες δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ὠφελήθησαν εἰκοσιπέντε τάλαντα. Περιῆλθον ἐπίσης καὶ τοὺς συμμάχους τόπους τῶν Σικελῶν ζητοῦντες παρ' αὐτῶν νὰ τοῖς πέμψωσι στρατόν. Τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ ὤδευσε κατὰ τῆς Ἰβρίας τῆς Γελεατίδος τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔληξε τὸ θέρος.

63. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἡτοιμάσθησαν νὰ ἐπιτεθῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς κατὰ τῶν Συρακουσῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ οἱ Συρακούσιοι ἐμελέτων τὸ αὐτό. Ἐπειδὴ ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐπετέθη κατ' αὐτῶν ἀμέσως, εἰς τὴν πρώτην στιγμήν τοῦ φόβου καὶ τῆς προσδοκίας, ἀνελάμβανον πλείο-

τερον θάρρος ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ· καὶ ὅταν εἶδον τοὺς Ἀθηναίους πλέοντας μακρὰν πρὸς τὸ ἀντιπέραν μέρος τῆς Σικελίας· ὅταν τοὺς εἶδον φθάσαντας εἰς τὴν Ὑβλαν καὶ μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν μὴ δυνθέντας νὰ κυριεύσωσιν αὐτὴν διὰ τῆς βίας, ἔτι μᾶλλον τοὺς περιεφρόνησαν· καὶ ὥς συνειθίζει νὰ πράττῃ τὸ ἀναλαμβάνον θάρρος πλῆθος, ἐζήτησαν παρὰ τῶν στρατηγῶν νὰ τοὺς ὁδηγήσωσιν εἰς τὴν Κατάνην, ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤρχοντο πρὸς αὐτούς. Ἴππεῖς Συρακούσιοι ἤλαυνον ἐμπρὸς διὰ νὰ κατασκοπεύωσι πάντοτε τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων, καὶ μεταξὺ ἄλλων σχωμάτων τοὺς ἡρώτων ἐὰν ἦλθον εἰς τὴν ξένην γῆν διὰ νὰ κατοικήσωσι μᾶλλον μετ' αὐτῶν ἢ διὰ νὰ ἐπαναφέρωσι τοὺς Λεοντίους εἰς τὴν πατρίδα των.

64. Ταῦτα βλέποντες οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἤθελον τὰ ἐλκύσωσι τοὺς Συρακουσίους πανθῆμει ὅσον τὸ δυνατόν μακρὰν τῆς πόλεως, ἐνῶ αὐτοὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο παραπλέοντες τὴν ὄχθην νύκτωρ μετὰ τοῦ στόλου ἤθελον καταλάβει θέσιν καταλληλοτέραν διὰ τὸ στρατόπεδον, αἰσθανόμενοι ὅτι δὲν θὰ εἶχον τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν ἐὰν ἀπεδιβάζοντο ἐνώπιον προητοιμασμένου ἐχθροῦ, ἢ ἐὰν ἐφαίνοντο προχωροῦντες διὰ ξηρᾶς· διότι κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν οἱ ψιλοὶ καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος, δι' ἑλλειψιν ἵππων, θὰ ὑφίσταντο μεγάλας ἀπωλείας ἐκ μέρους τῶν Συρακουσίων ἱππέων πολλῶν ὄντων, ἐνῶ κατὰ τὴν ἄλλην θὰ κατελάμβανον θέσιν δυναμένην νὰ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τὸ ἐχθρικὸν ἱππικόν. Οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτοὺς φυγάδες τῶν Συρακουσίων τοῖς ὑπέδειξαν θέσιν τινὰ κειμένην πλησίον τοῦ Ὀλυμπείου τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβον. Ἰδοὺ δὲ τί μέ-

σον μετεχειρίσθησαν οἱ στρατηγοὶ διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ τῶν. Πέμπουσιν εἰς τὰς Συρακούσας ἄνθρωπον πιστὸν μὲν εἰς αὐτοὺς ὄχι ὀλιγώτερον δὲ κατὰ τὰ φαινόμενα πιστὸν καὶ εἰς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Συρακούσων· ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἦτο ἐκ Κατάνης καὶ εἶπεν ὅτι ἤρχετο ἐκ μέρους τινῶν Καταναίων, τῶν ὁποίων οἱ Συρακούσιοι στρατηγοὶ ἐγίνωσκον τὰ ὀνόματα καὶ ἤξευρον ὅτι ἦσαν ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὑποληφθέντων εἰς αὐτοὺς φίλων· εἶπεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διενυκτέρευον ἐν τῇ πόλει μακρὰν τοῦ στρατοπέδου· ὅτι ἂν οἱ Συρακούσιοι ἤθελον καθ' ὠρισμένην ἡμέραν νὰ προχωρήσωσιν ἅμα τῇ αὐγῇ πανστρατιᾷ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, αὐτοὶ μὲν οἱ Καταναῖοι ἤθελον κρατήσει τοὺς εὐρεθησομένους ἐν τῇ πόλει καὶ ἤθελον ἐμπρήσει τὰ πλοῖα, οἱ δὲ Συρακούσιοι, προσβάλλοντες τὰ χαρὰκώματα, εὐκόλως ἤθελον κυριεύσει τὸ στρατόπεδον· τέλος, ὅτι πολλοὶ Καταναῖοι ἤθελον συμπράξει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ὅτι ἦσαν ἤδη προητοιμασμένοι καὶ ὅτι ἦλθεν ἐκ μέρους αὐτῶν.

65. Οἱ στρατηγοὶ τῶν Συρακούσων οὔτινες ἄλλως τε ἦσαν πλήρεις ἐμπιστοσύνης καὶ ἐσκέπτοντο μάλιστα, καὶ ἄνευ αὐτῆς τῆς εἰδήσεως, νὰ παρασκευασθῶσι διὰ νὰ βαδίσωσι κατὰ τῆς Κατάνης, ἐπίστευσαν πολὺ ἀπερίσκεπτος εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον καὶ ἀμέσως συμφωνήσαντες περὶ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἤθελον φθάσει, τὸν ἀπέπεμψαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σελινούντιοι καὶ τινες ἄλλοι ἐκ τῶν συμμάχων εἶχον ἤδη ἔλθει, οἱ στρατηγοὶ διέταξαν νὰ ἐξέλθωσι πανστρατιᾷ ὅλοι οἱ Συρακούσιοι. Καὶ ἀφοῦ ἡτοιμάσθησαν τὰ πάντα καὶ προσήγγισεν ἡ συμφωνηθεῖσα ἡμέρα, οἱ Συρακούσιοι, κινήσαντες, διενυκτέ-

ρευσαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Συμαίθου, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Λεοντίνων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἅμα ἔμαθον ὅτι ἐπλησίαζον, ἐγείραντες ὅλον τὸ στρατόπεδόν των, καθὼς καὶ τοὺς Σικελοὺς καὶ ὅλους ὅσοι εἶχον ἔλθει νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν, καὶ ἐπιβίβασθέντες εἰς τὰ πλοῖα καὶ τὰ πλοιάρια, ἔπλευσαν διὰ νυκτὸς πρὸς τὰς Συρακούσας. Ἀμα δὲ τῷ ὄρθρῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέβησαν εἰς τὴν πλησίον τοῦ Ὀλυμπιείου θέσιν διὰ νὰ στήσωσι τὸ στρατόπεδόν των. Οἱ Συρακούσιοι ἱππεῖς, προχωρήσαντες πρῶτοι μέχρι τῆς Κατάνης καὶ παρατηρήσαντες ὅτι ὅλος ὁ στόλος εἶχεν ἀναχωρήσει, ἐπέστρεψαν διὰ νὰ κομίσωσι τὴν εἶδῃσιν εἰς τοὺς πεζοὺς· καὶ ὅλοι ἀμέσως μεταστραφέντες ἔδραμον εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως των.

66. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ οἱ Συρακούσιοι εἶχον μακρὸν διάστημα νὰ διατρέξωσιν, οἱ Ἀθηναῖοι ἡδυνήθησαν ἀνέτως νὰ στήσωσι τὸ στρατόπεδόν των εἰς χώρον ἐπιτήδειον ὅπου καὶ τὴν μάχην θὰ ἡδύναντο νὰ ἀρχίσωσιν ὅποτε ἤθελε τοῖς φανῇ ἀναγκαῖον καὶ οἱ ἱππεῖς τῶν Συρακουσίων δὲν θὰ ἡδύναντο νὰ τοὺς ἀνησυχήσωσι μήτε κατὰ τὸ ἔργον μήτε πρὸ αὐτοῦ· διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν μικρὰ τείχη, οἰκίαι, δένδρα καὶ λίμνη ἐπροστάτευον αὐτοὺς, ἀφ' ἐτέρου δὲ κρηνοί. Κόψαντες τὰ ἐγγὺς δένδρα καὶ μετενεγκόντες αὐτὰ εἰς τὸ παράλιον ἐσχημάτισαν χαρακώματα κατὰ μῆκος τῶν πλοίων καὶ ἤγειραν μετὰ σπουδῆς ὀχύρωμα ἐκ λίθων ἐκλεκτῶν καὶ ξύλων πλησίον τοῦ Ἀάσκωνος, εἰς τὸ μέρος τὸ μᾶλλον εὐπρόσιτον εἰς τοὺς πολεμίους· τέλος ἔκοψαν τὴν γέφυραν τοῦ Ἀνάπου. Ἐνῶ κατεγίνοντο εἰς ταῦτα, ἐκ μὲν τῆς πόλεως οὐδεὶς ἐξῆλθε διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, πρῶτοι δὲ οἱ ἱππεῖς τῶν Συρακουσίων ἔδραμον εἰς βοήθειαν, καὶ

μετ' ὀλίγον συνηθροίσθη ὄλος ὁ στρατός. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπλησίασαν οὗτοι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων· ἔπειτα ὅμως, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀντεπεζήρχοντο, ἀνεχώρησαν καὶ διαβάντες τὴν Ἐλωρινὴν ὁδὸν διενυκτέρευσαν ἐκεῖ.

67. Κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι παρεσκευάσθησαν διὰ τὴν μάχην καὶ ἐτακτοποιήθησαν ὡς ἀκολουθῶς. Τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ εἶχον οἱ Μαντινεῖς, τὸ μέσον οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ δὲ ἀριστερόν οἱ ἄλλοι σύμμαχοι. Καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ στρατεύματος τῶν παρετάχθη ἐπὶ ὀκτὼ κατὰ βάθος, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ παρετάχθη τετραγωνικῶς πλησίον τῶν σκηνῶν ἐπὶ ὀκτὼ ἐπίσης κατὰ βάθος, λαβὼν διαταγὴν νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ νὰ προστρέχῃ ὅπουδ' ἂν κατεπονείτω τὸ στράτευμα. Οἱ δὲ Συρακούσιοι παρέταξαν ἐπὶ δεκαεὶ κατὰ βάθος τοὺς ὀπλίτας οἵτινες ὅλοι ἦσαν Συρακούσιοι καὶ τοὺς συμμάχους ὅσοι ἔφθασαν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν. Οἱ Σελινούντιοι πρὸ πάντων εἶχον δράμει εἰς βοήθειάν των, καὶ ἔπειτα Γελῶροι ἵππεῖς, ἐν ὅλοις διακόσιοι, καὶ προσέτι εἴκοσι περίπου Καμαριναῖοι ἵππεῖς καὶ πεντήκοντα ὡς ἔγγιστα τοξόται. Οἱ ἵππεῖς οἵτινες δὲν ἦσαν περισσότεροι τῶν χιλίων διακοσίων ἐτάχθησαν εἰς τὸ δεξιὸν κέρασ καὶ πλησίον αὐτῶν οἱ ἀκοντισταί. Καθ' ἣν στιγμήν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμελλον νὰ ἀρχίσωσι τὴν μάχην, ὁ Νικίας, διατρέχων τὰ διάφορα σώματα τοῦ στρατοῦ, ἀπέτεινε πρὸς ὅλον τὸν στρατὸν τὴν ἐξῆς παρακείμευσιν.

68. α. Στρατιῶται, πρὸς τί νὰ σᾶς ἀποτείνω μακρὰν παραινέσιν ἀφοῦ ὅλοι εἴμεθα ἡναγκασμένοι νὰ πολεμήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ; Ἡ τοιαύτη παρασκευὴ μοι φαίνεται μάλλον ἱκανὴ νὰ ἐμπνεύσῃ τὸ θάρρος ἢ οἱ εὐγλώττως

ἐκφραζόμενοι λόγοι πρὸς ἀσθενῆ στρατὸν ἀπευθυνόμενοι. Συνενωθέντες ἐνταῦθα, Ἀργεῖοι, Μαντινεῖς, Ἀθηναῖοι καὶ οἱ μᾶλλον ἰσχυροὶ τῶν νησιωτῶν, πῶς μὲ τοσούτους καὶ τοιούτους συμμάχους νὰ μὴ ἔχη ἕκαστος ἡμῶν μεγίστην τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης; πρὸ πάντων ὅταν μαχώμεθα κατ' ἀνθρώπων ἀμυνομένων ἀναμιξ καὶ οὐχὶ ἐκλεκτῶν, καὶ προσέτι ὅταν οὗτοι ᾖναι Σικελιωταί, οἵτινες μολονότι καταφρονοῦσιν ἡμᾶς, δὲν θὰ δυνηθῶσιν ὅμως νὰ μᾶς ἀντιταχθῶσι διότι ἔχουσιν ὀλιγωτέραν ἐμπειρίαν ἢ τόλμην. Ἄς λάβῃ δὲ ἕκαστος ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦτο, ὅτι εἴμεθα μακρὰν τῆς ἡμετέρας πατρίδος καὶ ὅτι δὲν θὰ εὗρεθῇ δι' ἡμᾶς γῆ φιλικὴ ἐκτός ἐὰν κατακτησώμεν αὐτὴν μαχόμενοι. Σὰς ὑπομιμνήσκω τὸ ἐναντίον ἐκείνου τὸ ὅποιον εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ πολέμιοι λέγουσι πρὸς ἀλλήλους διὰ νὰ ἐνθαρρυνθῶσι· διότι οὗτοι μὲν λέγουσιν ὅτι ὁ ἀγὼν ἐστὶ περὶ πατρίδος, ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὁ ἀγὼν ἐστὶ ἐν πολεμίᾳ χώρᾳ ἐκ τῆς ὁποίας, ἐὰν δὲν νικήσωμεν, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποχωρήσωμεν εὐκόλως, διότι πολλοὶ ἱππεῖς θὰ ἐπιτεθῶσι κατ' ἡμῶν. Ἐνθυμούμενοι λοιπὸν τὴν ἀξίαν σας, βαδίσατε θαρράλως ἐναντὶον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐνθυμηθῆτε ὅτι ἡ παρούσα ἀνάγκη καὶ ἡ ἀμηχανία εἶναι αὐτοῦ φοβερώτεραι.»

69. Ὁ μὲν Νικίας ταῦτα λαλήσας ὠδήγησεν ἀμέσως τὸν στρατὸν εἰς τὴν μάχην, οἱ δὲ Συρακούσιοι οὐδόλως προσεδόκων ὅτι θὰ ἤρχιζεν ἡ μάχη τόσον ταχέως, καὶ τινες μάλιστα ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ ἡ πόλις ἦτο πλησίον, ἀπῆλθον εἰς αὐτήν· ἄλλοι, καίτοι σπεύδοντες νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν, ἔφθανον ὅμως βραδέως καὶ ἐτοποθετοῦντο ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸ πλῆθος. Βεβαίως δὲν ἐστεροῦντο μήτε προθυμίας, μήτε τόλμης, εἴτε ἐν αὐτῇ

τῇ μάχῃ, εἴτε ἐν ταῖς ἄλλαις· ἀλλ' ἴσοι κατὰ τὸ θάρρος ὁσάκις τοὺς ὑπεβοήθει ἢ ἐπιστήμη, ἐνέδιδον ἄκοντες τότε μόνον ὅταν αὐτὴ τοὺς ἔλειπεν. Ἐν τούτοις μὴ νομίζοντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον τοὺς προσβάλει πρῶτοι, καὶ ἀναγκασθέντες νὰ τεθῶσιν εἰς ἄμυναν ἐσπευσμένως, ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ ἀντεπεξῆλθον εὐθύς. Καὶ πρῶτον μὲν οἱ λιθοβόλοι, οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται ἤρχισαν τὴν μάχην ἀμφωτέρωθεν· καὶ καθὼς συμβαίνει εἰς τοὺς ψιλοὺς, πότε οἱ μὲν πότε οἱ δὲ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν· ἔπειτα δὲ οἱ μάντεις ἔφερον τὰ νενομισμένα σφάγια καὶ αἱ σάλπιγγες παρώτρυνον τοὺς ὀπλίτας νὰ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας· οἱ δύο δὲ στρατοὶ ἐκινήθησαν συγχρόνως, οἱ μὲν Συρακούσιοι διὰ νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των, μὲ τὴν ιδέαν ἕκαστος τῆς παρούσης σωτηρίας του καὶ τῆς μελλούσης ἐλευθερίας του, οἱ δὲ ἐναντίοι δι' ἄλλον λόγον· οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διὰ νὰ οἰκιοποιηθῶσι ξένῃν χώραν χωρὶς νὰ βλάψωσι τὴν ἰδικήν των ἐὰν ἡττῶντο· οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ αὐτόνομοι σύμμαχοι διὰ νὰ συμμεθέξωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς κατακτήσεις διὰ τὰς ὁποίας ἦλθον καὶ διὰ νὰ ἐπανιδῶσι τὴν πατρίδα των νικηταί· τέλος οἱ ὑπήκοοι σύμμαχοι μὲ τὴν ιδέαν ὅτι τότε μόνον θὰ ἐσώζοντο ἐὰν ἐνίκων καὶ ὅτι συντελοῦντες εἰς τὴν ὑποδούλωσιν τῶν ἄλλων θὰ ἀνεκούφιζον τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν δουλείαν.

70. Ἡ μάχη ἤρξατο καὶ ἀμφότερα τὰ μέρη ἀντείχον ἐπὶ πολὺ, ὅτε ἐπῆλθον βρονταὶ τινες συνοδευόμενοι ὑπὸ ἀστραπῶν καὶ βροχῆς πολλῆς, ὅπερ συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸ νὰ ἐκφοβήσῃ τοὺς πρῶτον ἤδη μαχομένους καὶ ἡκιστα ἐξωκειωμένους πρὸς τὸν πόλεμον, ἐνῷ οἱ μᾶλλον ἔμπειροι ἐθεώρουν μὲν τὰ γινόμενα ὡς φυσικά

διὰ τὴν περὶ τὰ τέλη της ὥραν τοῦ ἔτους, ἐξεπλήττοντο δὲ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν παρατεινομένην ἀντίστασιν τῶν πολεμίων. Ἀπωσάντων κατ' ἀρχὰς τῶν Ἀργείων τὸ εὐώνυμον κέρας τῶν Συρακουσίων, καὶ τῶν Ἀθηναίων ἔπειτα τὸ ἀπέναντι αὐτῶν, τὸ ἐπίλοιπον στράτευμα τῶν Συρακουσίων διεβρόαγη καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν κατεδίωξαν αὐτοὺς ἐπὶ πολὺ, διότι ἐμποδίζοντο ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἱππέων οἵτινες πολλοὶ ὄντες καὶ ἀήττητοι ὤρμων κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὀπλιτῶν ἀνέστελλον αὐτοὺς ὁσάκις τοὺς ἐβλεπον προχωροῦντας εἰς τὴν καταδίωξιν. Ἀφοῦ δὲ ὅλοι ὁμοῦ ἠκολούθησαν τὸν ἐχθρὸν ὅσον τὸ δυνατόν ἀσφαλέστερον, ἀπεχώρησαν καὶ ἔστησαν τρόπαιον. Οἱ δὲ Συρακούσιοι συναθροισθέντες εἰς τὴν Ἐλωρινὴν ὁδὸν καὶ συνταχέντες ὅσον ἡδυνήθησαν καλλίτερον, ἔπεμψαν ἐν ἀπόσπασμα εἰς τὸ Ὀλυμπιεῖον, φοβηθέντες μήπως οἱ Ἀθηναῖοι διαρπάσωσι τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ χρήματα. Ὁ ἐπίλοιπος στρατὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν.

71. Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς μὲν τὸ ἱερὸν δὲν ἦλθον, συναθροίσαντες δὲ τοὺς νεκροὺς τῶν καὶ ἐπιθέντες αὐτοὺς ἐπὶ πυρᾷ διενυκτέρευσαν αὐτόσε' τὴν ἐπιοῦσαν δὲ ἀπέδωκαν διὰ συνθήκης εἰς τοὺς Συρακουσίους τοὺς νεκροὺς (τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἀνῆρχετο εἰς διακοσίους πεντήκοντα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν συμμάχων), συνέλεξαν τὰ ὅσα τῶν ἰδίων τῶν (τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἀνῆρχετο εἰς πεντήκοντα περίπου Ἀθηναίους καὶ συμμάχους), καὶ σκυλεύσαντες τοὺς πολεμίους ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κατάνην. Ἐπειδὴ ἦτο χειμὼν δὲν τοῖς ἐφαίνετο δυνατόν νὰ πολεμῶσιν ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου πρὶν μεταπέμψωσιν ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἱππεῖς καὶ προμηθευθῶσι τοιοῦτους ἐκ

τῶν συμμάχων τῆς Σικελίας διὰ νὰ μὴ συνέχωνται ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ. Ἦθελον ἐπίσης νὰ συνάξωσι χρήματα ἐκ τῆς Σικελίας, νὰ φέρωσι τοιαῦτα ἐξ Ἀθηνῶν καὶ νὰ προσελκύσωσι πόλεις τινὰς τὰς ὁποίας ἤλπιζον ὅτι θὰ εὕρισκον μᾶλλον διατεθειμένας πρὸς ὑπακοὴν μετὰ τὴν μάχην· τέλος νὰ προμηθευθῶσι τρόφιμα καὶ πᾶν ἄλλο ἀναγκαῖον ὑλικὸν ὅπως ἐπιχειρήσωσι κατὰ τὸ ἔαρ τὴν προσβολὴν τῶν Συρακουσῶν.

72. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Νάξον καὶ τὴν Κατάνην διὰ νὰ διέλθωσι τὸν χειμῶνα· οἱ δὲ Συρακούσιοι, θάψαντες τοὺς νεκροὺς τῶν, συνεκάλεσαν ἐκκλησίαν. Καὶ προελθὼν εἰς τὸ μέσον Ἑρμοκράτης ὁ Ἑρμωνος, ἀνὴρ οὐδενὸς ὑποδεέστερος κατὰ τὴν σύνεσιν, πλείστην δὲ πολεμικὴν ἐμπειρίαν κεκτημένος καὶ ἐπιφανὴς ἐπὶ ἀνδρείᾳ, ἐνεθάρρυνε καὶ δὲν ἄφινε νὰ καταβληθῇ τὸ πνεῦμά τῶν ὑπὸ τῆς πρώτης ἐκείνης ἀποτυχίας, λέγων ὅτι δὲν ἐνίκηθη τὸ θάρρος τῶν, ὅτι τὸ κακὸν προήρχετο ἐκ τῆς ἀταξίας, ὅτι μολοντοῦτο δὲν ἐδείχθησαν κατώτεροι τοῦ ἐχθροῦ παρ' ὅσον ἐπερίμενέ τις πολέμησαντες ἐναντίον τῶν μᾶλλον ἐμπειροπολέμων μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, αὐτοὶ οὕτως εἶπεν οἱ δόκιμοι καὶ μαθητευόμενοι, ἐναντίον ἐχθρῶν ἀρχιτεχνιτῶν περὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα· ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τοὺς ἐβλάψε πρὸ πάντων ἦτο τὸ πλῆθος τῶν στρατηγῶν καὶ ἡ πολυαρχία (διότι ἦσαν μεταξὺ αὐτῶν δεκαπέντε στρατηγοί), ἡ ἀταξία καὶ ἡ ἀναρχία τοῦ πλήθους. Ἀλλ' ἐὰν περιώριζον τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατηγῶν εἰς ὀλίγους ἐμπείρους, ἐὰν κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκεῖνον παρσκευάζον ὀπλίτας, δίδοντες ὅπλα εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας. ἵνα σχηματίσωσι σῶμα ὅσον τὸ δυνατόν μᾶλ-

λον πολυάριθμον, καὶ ἡνάγκαζον αὐτοὺς εἰς στρατιωτικὰ γυμνάσια, ἦτο σχεδὸν βέβαιον, ἔλεγεν, ὅτι θὰ ἐκράτουν τῶν ἐναντίων, διότι ἔχοντες ἤδη τὴν ἀνδρείαν θὰ προσέθετον καὶ τὴν πειθαρχίαν, προτερήματα τὰ ὑποῖα συναυξάνουσιν ἀμφοτέρω· ἡ μὲν πειθαρχία γυμναζομένη ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων, ἡ δὲ ἀνδρεία ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἐνθαρρυνόμενη ὑπὸ τῆς ἀσφαλείας ἣν παρέχει ἡ ἐπιστήμη. Δὲν ἔπρεπε νὰ ἐκλέξωσιν εἰμὴ ὀλίγους στρατηγοὺς ἔχοντας πᾶσαν πληρεξουσιότητα καὶ νὰ ὑποχρεωθῶσι πρὸς αὐτοὺς μεθ' ὅρκου ὅτι θὰ τοὺς ἄφινον νὰ τοὺς διοικῶσιν ὅπως ἤθελον· τοιοῦτοτρόπως δὲ πᾶν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ μείνῃ κρυπτόν θὰ ἔμενε κρυπτόν, καὶ τὰ πάντα θὰ παρεσκευάζοντο μετὰ τάξεως καὶ προθυμίας.

73. Οἱ Συρακούσιοι, ἀκούσαντες αὐτοῦ, ἔδωσαν τὴν ψῆφόν των εἰς ὅσα μέτρα προέτεινε καὶ ἐξελέξαντο ὡς στρατηγοὺς τὸν Ἑρμοκράτην, τὸν Λυσιμάχου Ἡρακλείδην καὶ τὸν Ἐξηκέστου Σικανόν, τὸ ὅλον τρεῖς· ἐπεμψαν δὲ πρέσβεις εἰς τὴν Κόρινθον καὶ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα διὰ νὰ ζητήσωσι βοηθείας καὶ διὰ νὰ ὑποχρεώσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ κάμωσιν ἀναφανδὸν πόλεμον ἐνεργητικώτερον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἵνα ἡ ἀπὸ τῆς Σικελίας ἀναγκάσωσιν αὐτοὺς νὰ ἀναχωρήσωσιν ἢ τοῦλάχιστον παρεμποδίσωσι τὰς εἰς αὐτοὺς πεμφθησομένας βοηθείας.

74. Τὸ ἐν τῇ Κατάνῃ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων ἐπλευσεν ἀμέσως διὰ τὴν Μεσσήνην ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ πόλις ἤθελε κυριευθῇ διὰ προδοσίας. Ἀλλ' αἱ ῥαδιουργίαι τὰς ὁποίας ἐνέργουν ἐκεῖ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐπέτυχον· διότι ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅταν ἀφῆκε τὴν Σικελίαν καθαιρεθεὶς τῆς ἀρχῆς καὶ ἀνακληθεὶς εἰς τὴν πατρίδα του, γνωρίζων ὅτι ἔμελλε νὰ ἐξορισθῇ, ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς

ἐν Μεσσήνῃ φίλους τῶν Συρακουσίων τὰ τεκταίνόμενα* οὗτοι δὲ καὶ τοὺς συνωμότας ἀπέκτειναν πρὶν ἔλθῃ ὁ ἐχθρικός στρατός, καὶ μετὰ τὴν ἔλευσίν του ἐστάσιασαν καὶ λαβόντες τὰ ὄπλα ὑπερίσχυσαν οἱ μὴ θέλοντες νὰ δεχθῶσι τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, διαμείναντες περὶ τὰς τρισκαίδεκα ἡμέρας, πάσχοντες ἐκ τοῦ χειμῶνος, στερούμενοι τροφῶν καὶ μὴ βλέποντες οὐδὲν μέσον ἐπιτυχίας, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Νάξον καὶ περιχαρακώσαντες τὸ στρατόπεδον διεχειμάζον αὐτοῦ. Ἀπέστειλαν ἐπίσης τριήρη εἰς τὰς Ἀθήνας ζητοῦντες νὰ τοῖς πεμφθῶσιν ἅμα τῷ ἔαρι χρήματα καὶ ἵπποις.

75. Οἱ Συρακούσιοι ἐπωφελήθησαν ἐκ τοῦ χειμῶνος ὅπως ἐνώσωσι τὸν Τεμενίτην μετὰ τῆς πόλεως διὰ τείχους βλέποντος ὅλον τὸ πρὸς τὰς Ἐπιπολὰς μέρος διὰ νὰ καταστήσωσι δυσχερεστέραν τὴν περικύκλωσιν τῆς πόλεως ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας· ἤγειραν ἐπίσης φρούριον εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ ἄλλο εἰς τὸ Ὀλυμπιεῖον· περιεσταύρωσαν μάλιστα τὴν παραλίαν πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχε φόβος ἀποβάσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἤξευρον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διεχειμάζον εἰς τὴν Νάξον, ἐστράτευσαν πανδημεὶ κατὰ τῆς Κατάνης, ἐδήρῳσαν μέρος τῆς χώρας, ἐνέπρησαν τὰς σκηνὰς καὶ τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Πληροφορηθέντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, κατὰ τὴν ἐπὶ Λάχηςτος γενομένην συμμαχίαν, εἶχον πέμψει πρέσβεις εἰς τὴν Καμαρίναν διὰ νὰ προσελκύσωσιν αὐτὴν, ἔπεμψαν καὶ αὐτοὶ πρεσβείαν· ἐφοδοῦντο μήπως οἱ Καμαριναῖοι, οἵτινες καὶ κατὰ τὴν πρώτην μάχην δὲν ἔπεμψαν προθύμως ὅσα ἔπεμψαν, τοὺς ἐγκαταλείψωσιν ἐντελῶς, καὶ μήπως, μάρτυρες γενόμενοι τῆς νίκης τῶν Ἀθηναίων ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν παρασυρόμενοι

ὑπὸ τῆς ἀρχαίας φιλίας. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ μὲν Ἑρμοκράτης ἐκ μέρους τῶν Συρακουσίων, ὁ δὲ Εὐφημος ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων, ἦλθον εἰς τὴν Καμαρίναν ἕκαστος μετὰ τῶν συμπρέσβειων, οἱ Καμαριναῖοι συνεκρότησαν συμβούλιον, καὶ ὁ Ἑρμοκράτης, θέλων νὰ προδιαθέσῃ τὰ πνεύματα κατὰ τῶν Ἀθηναίων, εἶπε ταῦτα.

76. αἱ Καμαριναῖοι, ἦλθμεν ἐνταῦθα ὡς πρέσβεις ὅχι διότι ἐφοβήθημεν μήπως σᾶς πτοήσῃ ἡ παρουσία τῶν Ἀθηναίων καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον μήπως παρασυρβῇτε ἀπὸ τούτους λόγους των πρὶν ἀκούσετε καὶ ἡμᾶς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον εἰς τὴν Σικελίαν ὑπὸ τὴν πρόφασιν τὴν ὁποίαν ἐμάθετε, μὲ σκοπὸν δὲ τὸν ὁποῖον πάντες ὑπονοοῦμεν· οὐδόλως πιστεύω ὅτι ἦλθον διὰ νὰ ἀποκαταστήσωσι τοὺς Λεοντίνους, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ διώξωσιν ἡμᾶς, διότι δὲν εἶναι λογικὸν νὰ ἐρμηνύωσι τὰς ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλεις διὰ νὰ συνοικίζωσιν ἄλλας ἐν τῇ Σικελίᾳ, νὰ φροντίζωσι τόσον περὶ τῶν Λεοντίνων, Χαλκιδέων ὄντων, ὡς ἐὰν ἦσαν συγγενεῖς των, καὶ νὰ ἀφίνωσιν ἐν τῇ δουλείᾳ τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκιδεῖς τῶν ὁποίων οἱ Λεοντῖνοι εἶναι ἄποικοι. Τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὅπερ τοῖς ἐνέπνευσε τὰς ἐκεῖ κατακτητικὰς ἰδέας τοὺς φέρει σήμερον καὶ ἐδῶ. Γενόμενοι, τῇ ἐλευθερίᾳ συγκαταθέσει τῶν Ἰώνων καὶ ὅλων τῶν ἀποίκων των, ἀρχηγοὶ αὐτῶν ὑπὸ τὴν πρόφασιν νὰ τιμωρήσωσι τὸν Μῆδον, τοὺς ὑπεδούλωσαν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς μὲν ὡς μὴ παρασχόντας τοὺς ἀναγκαίους στρατιώτας, τοὺς δὲ διότι ἐπολέμουν κατ' ἀλλήλων, καὶ μεταχειριζόμενοι καθ' ἐνὸς ἑκάστου πρόφασιν τινα εὐπρόσωπον, τοὺς ὑπεδούλωσαν ὅλους. Τοῦτο ἀποδεικνύει ἀρκούντως ὅτι ἐν τῷ κατὰ τοῦ Μῆδου πολέμῳ οὔτε οἱ Ἀθηναῖοι

ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων, οὔτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι Ἑλληνες ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἀλλ' οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διὰ τὴν ὑποδουλωθῶσιν οἱ Ἑλληνες εἰς αὐτοὺς καὶ ὅχι εἰς τὸν Μῆδον, οἱ δὲ διὰ τὴν μεταδῶσιν ὑπὸ δεσπότην πονηρότερον καὶ πανουργότερον.

77. Ἀν τούτοις δὲν ἤλθομεν διὰ τὴν ἀποδείξωμεν ὅλας τὰς ἀδικίας τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων ἐνώπιον ἀκροατηρίου γινώσκοντος αὐτάς, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὴν κατηγορήσωμεν ἡμᾶς αὐτούς· διότι, μὲ ὅλα τὰ παραδείγματα τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων οἵτινες ὑπεδουλώθησαν διότι δὲν ἐβοήθησαν ἀλλήλους, καὶ σήμερον ἀκόμη, μὲ ὅλα τὰ σοφίσματα τὰ ὅποια προβάλλουσι διὰ τὴν μᾶς ἀπατήσωσιν, ὡς τὰς ἀποκαταστάσεις τῶν Ἀσυντων ὡς συγγενῶν των, καὶ τὰς βοηθείας τὰς παρεχομένας εἰς τοὺς Ἑγεσταίους ὡς συμμάχους, ἀρνούμεθα ἐν ταύτοις τὴν συνασπισθῶμεν μετὰ σπουδῆς καὶ τὴν δεῖξωμεν εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν ἔχουσι τὴν κάμωσι μῆτε μὲ Ἰωνας, μῆτε μὲ Ἑλλησποντίους, μῆτε μὲ νησιώτας, οἵτινες ἀλλάσσοντες πάντοτε δεσπότην, εἴτε Μῆδον, εἴτε ἄλλον, μένουσι πάντοτε δοῦλοι· ἀλλὰ μὲ Δωριεῖς ἐλευθέρους, καταγομένους ἐκ τῆς αὐτονομίας Πελοποννήσου καὶ κατοικοῦντας τὴν Σικελίαν. Ἡ περιμένωμεν τὴν ληθῶμεν ἰδιαιτέρως ἕκαστος ἐν τῇ πόλει του; ὅταν ἡξέωμεν ὅτι διὰ μό-νου τοῦ μέσου τούτου δύναται τὴν μᾶς ὑποδουλώσωσιν, ὅταν βλέπωμεν τοὺς Ἀθηναίους ἀκολουθοῦντας τὸ σύστημα τοῦτο τῆς πολιτικῆς ὥστε τούτους μὲν τὴν διαι-ρῶσι διὰ τῶν διαβολῶν των, τούτους δὲ τὴν διεγεί-ρωσι διὰ τοῦ θελγήτρου τῆς συμμαχίας των, καὶ ζη-τοῦντας τὴν μᾶς βλάπτωσιν ὅσον δύναται περισσότερον ἀποτείνοντες πρὸς ἕκαστον ἐγκυστικὸν λόγον. Καὶ νο-

μίζομεν ὅτι καταστρεφόμενου τοῦ ἀπομεμακρυσμένου συμπατριώτου μας, ὁ κίνδυνος δὲν θὰ ἐκταθῇ μέχρις ἡμῶν, ἀλλ' ὅτι ὁ πρῶτος παθὼν θὰ ᾔηται ὁ μόνος δυστυχής;

78. ἂν τις στοχάζεται ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶναι κῦτος ἀλλὰ τῶν Συρακουσῶν ἐχθροί, καὶ ἐὰν νομίζῃ ὅτι εἶναι πολὺ κοπιαστικὸν νὰ ἐκτεθῇ χάριν τῆς πατρίδος μου, ἂς ἐνθυμηθῇ ὅτι μέλλει νὰ πολεμήσῃ ἐν τῇ πατρίδι μου χάριν καὶ τῆς ἰδικῆς του· ὅτι ἡ θέσις του θὰ ᾔηται ἀσφαλεστέρα κατὰ τοῦτο ὅτι, μὴ προκαταστραφείσης τῆς Συρακούσης, θέλει εὑρεῖ ἐν αὐτῇ στήριγμα καὶ δὲν θὰ ὑποστῇ μόνος τὸν ἀγῶνα· τέλος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θέλουσι νὰ τιμωρήσωσι τὴν κατ' αὐτῶν ἐχθραν τῶν Συρακουσίων, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν πατρίδα μου ὡς πρόσφσιν διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς ἐαυτοὺς τὴν φιλίαν σας. Ἐὰν τις ἐξ ὑμῶν ὑπὸ φθόνου ἢ φόβου (διότι ἀμφοτέρωτα ταῦτα ἐπισύρει καθ' ἑαυτοῦ ὁ ὑψούμενος), ἐπιθυμεῖ νὰ πάθωσι μὲν αἱ Συράκουσαι διὰ νὰ σωφρονισθῶσι, νὰ σωθῶσι δὲ χάριν τῆς ἰδικῆς του ἀσφαλείας, ἐλπίζει πρᾶγμα ὑπερβαῖνον τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως, διότι εἶναι ἀδύνατον ὁ ἴδιος ἐνταύτῃ νὰ γίνῃ κύριος κατ' ἴσον λόγον καὶ τῆς ἐπιθυμίας του καὶ τῆς τύχης. Καὶ ἐὰν ἀποτύχῃ εἰς ταύτην του τὴν ἐπιθυμίαν, ἀφοῦ θρηνήσῃ διὰ τὰς δυστυχίας του, θὰ ποθήσῃ ἴσως τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐφθόνηι τὴν εὐτυχίαν μας· ἀλλὰ θὰ ᾔηται ἀργά ἐὰν μᾶς ἐγκαταλείψῃ καὶ δὲν συμμερισθῇ τοὺς κοινούς κινδύνους προσηλούμενος εἰς τοὺς λόγους καὶ ὄχι εἰς τὰ ἔργα· διότι λόγῳ μὲν θὰ σώσῃ τὴν ἡμετέραν δύναμιν, ἔργῳ δὲ ἐαυτόν. Εἰς ὑμᾶς ἀνήκει πρὸ πάντων, ὦ Καμπαριναῖοι, ὁμόρους ἡμῶν ὄντας καὶ διατρέχοντας εὐ-

θὺς μεθ' ἡμᾶς τὸν σὺτὸν κίνδυνον, νὰ πρίδετε πάντα ταῦτα καὶ νὰ μὴ μᾶς βοηθῆτε τόσον ἀπροθύμως καθὼς μέχρι τῆς σήμερον· ὑμεῖς μᾶλλον ἔπρεπε νὰ ἔλθετε πρὸς ἡμᾶς· καὶ καθὼς θὰ ἐζητεῖτε τὴν βοήθειάν μας ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχοντο πρῶτον κατὰ τῆς Καμαρίνης, οὕτως ἔπρεπε νὰ μᾶς βοηθήσετε σήμερον παροτρύνοντες ἡμᾶς νὰ μὴ ἐνδώσωμεν. Οὔτε ὁμως σεῖς οὔτε οἱ ἄλλοι μέχοι τοῦδε ἐδείξατε τοιαύτην διάθεσιν.

79. α' Ἰσως ἕνεκα ὑπερμέτρου περισκέψεως θέλετε νὰ δείξετε πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τοὺς ἐπελθόντας τὸν σεβασμόν σας πρὸς τὸ δίκαιον, λέγοντες ὅτι ἔχετε συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλὰ τὴν συμμαχίαν ταύτην βεβαίως συνήψατε οὐχὶ διὰ νὰ πολεμήσετε τοὺς φίλους σας, ἀλλὰ τοὺς ἐχθροὺς οἵτινες θὰ ἤρχοντο νὰ σᾶς προσβάλλωσι· τὴν συνήψατε ὅπως βοηθῆτε τοὺς Ἀθηναίους ὅταν ἀδικῶνται παρ' ἄλλων, καὶ ὅχι ὅταν αὐτοὶ ἀδικῶσι τοὺς ἄλλους, καθὼς πράττουσι σήμερον. Ἰδέτε τοὺς Ῥηγίνοὺς, οἵτινες μολονότι Χαλκιδεῖς, ἀρνοῦνται νὰ ἐγκαταστήσωσι τοὺς Λεοντίνους, Χαλκιδεῖς ὄντας καὶ αὐτοὺς. Εἶναι ὀδυνηρὸν νὰ βλέπῃ τις τοὺς μὲν Ῥηγίνοὺς, ὑποπτεύοντας τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν τῆς εὐπρεποῦς διακαιολογίας, νὰ τηρῶσι παραλόγως συνετὴν διαγωγὴν, ὑμᾶς δὲ, καίτοι ἔχοντας εὐπρεπῆ πρόφασιν, νὰ εὐνοῇτε τοὺς φυσικοὺς ἐχθροὺς σας καὶ νὰ ζητῆτε νὰ βλάψετε μετὰ τῶν ἀμειλίκτων τούτων ἐχθρῶν σας τοὺς ἐτι μᾶλλον φυσικοὺς συγγενεῖς. Τοῦτο ὁμως δὲν εἶναι δίκαιον· ὀφείλετε μᾶλλον νὰ μᾶς βοηθήσετε, χωρὶς νὰ φοβηθῆτε τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας ἐπιδεικνύουσιν· αἱ δυνάμεις αὗται δὲν θὰ ᾔνοι τρομεραὶ ἐὰν ἐνωθῶμεν ὅλοι· ἔσονται δὲ τοιαῦται ἐὰν τοῦναντίον διαιρεθῶμεν, ὅπερ ἐπιθυμοῦσιν

οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀποδείξεις τούτου εἶναι ὅτι ὅταν ἦλθον νὰ μᾶς προσβάλωσιν, ἤμεθα μόνοι, καὶ μολονότι ἐνίκησαν, ἀπέτυχον εἰς τὰ σχέδιά των καὶ ἀνεχώρησαν κατεσκευασμένως.

80. α' Ἐὰν λοιπὸν ἐνωθῶμεν δὲν πρέπει νὰ ἀθυρήσωμεν· ἃς συμμαχήσωμεν μετὰ περισσοτέρας προθυμίας, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ περιμένομεν ἐντὸς ὀλίγου βοήθειαν ἐκ Πελοποννησίων οἵτινες ἐν τῇ στρατιωτικῇ τέχνῃ εἶναι ὑπέρτεροι τῶν Ἀθηναίων καθ' ὅλα. Μὴ νομίζετε ὅτι ἡ ὑποτιθεμένη αὕτη προφύλαξις τοῦ νὰ μὴ βοηθῇτε κατένεα ἐξ ἡμῶν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι εἰσθε σύμμαχοι ἀμφοτέρων, εἶναι ἀδιάφορος δι' ἡμᾶς καὶ ἀσφαλὴς διὰ σᾶς· δικαίῳ μὲν τοῦτο εἶναι ἀληθές, πράγματι ὅμως ὅχι· διότι ἐὰν μὴ συμμαχοῦντες μεθ' ἡμῶν, οἱ Συρακοῦσιοι ἡττηθῶσι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νικήσωσι, τί ἄλλο θὰ πράξετε διὰ τῆς οὐδετερότητός σας ἢ νὰ ἐμποδίσετε τὴν σωτηρίαν τῶν ἡττηθέντων καὶ νὰ ὑποβοηθήσετε τὴν ἀπιστίαν τῶν νικητῶν; Βεβαίως, προτιμότερον νὰ ἐνωθῇτε μὲ τοὺς ἀδικουμένους οἵτινες συγχρόνως εἶναι συγγενεῖς σας διὰ νὰ ἐξασφαλίσετε τὴν σωτηρίαν ὅλης τῆς Σικελίας καὶ νὰ σώσετε τοὺς λεγομένους φίλους σας, τοὺς Ἀθηναίους, ἀπὸ τοῦ νὰ περιπέσωσιν εἰς σφάλμα. Μὴ ἐνδιατρίβοντες περισσότερον ὑποστηρίζοντες ἀληθείας γνωστὰς καὶ εἰς ὑμᾶς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, σᾶς λέγομεν ἐν συντόμῳ ἡμεῖς οἱ Συρακοῦσιοι ὅτι ἤλθομεν ζητοῦντες τὴν βοήθειάν σας· ἐὰν δὲ αἱ παρακλήσεις μας ἀποθῶσι μάταιαι, διχμαρτυρούμεθα ὅτι ἐπιβουλευόμεθα μὲν ὑπὸ τῶν αἰωνίων ἐχθρῶν μας Ἰώνων, προδιδόμεθα δὲ ὑπὸ Δωριέων Δωριεῖς ὄντες· ὅτι ἐὰν ὑποτάξωσιν ἡμᾶς οἱ Ἀθηναῖοι, αἰτία τοῦ θριάμβου των θὰ ᾔῃαι ἡ θέλησίς σας,

ἐνῶ τὸ ὄνομά των μόνον θὰ τιμηθῇ καὶ ἄθλον τῆς νίκης των θέλει εἶναι ἡ δουλεία τῶν τῆς νίκης αἰτίων· ἐάν δ' ἐξεναντίας ὑπερισχύσωμεν ἡμεῖς, σεῖς πάλιν θὰ τιμωρηθῇτε διότι ἐγίνατε εἰς ἡμᾶς αἵτιοι κινδύνων. Σκεφθῆτε λοιπὸν καὶ ἐκλέξατε ἀπὸ τοῦδε ἢ τὴν πάραυτα καὶ ἄνευ κινδύνων δουλείαν, ἢ, νικῶντες μεθ' ἡμῶν, νὰ διαφύγετε τὴν αἰσχρὰν δουλείαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν ἔχθραν ἡμῶν ἣτις δὲν εἶναι περιφρονητέα. »

81. Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἑρμοκράτης· μετ' αὐτὸν δὲ ὁ πρεσβευτὴς τῶν Ἀθηναίων Εὐφρημος εἶπε τὰ ἐξῆς.

82. α" Πληθόμεν μὲν πρὸς ἀνανέωσιν τῆς παλαιᾶς συμμαχίας, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Συρακούσιος πρεσβευτὴς καθάπτεται ἡμῶν, ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι δικαίως ἔχομεν τὴν ἀρχήν. Μεγίστην ἀπόδειξιν τοῦτου ἔδωκεν αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰπὼν ὅτι οἱ Ἴωνες εἶναι πάντοτε ἐχθροὶ τῶν Δωριέων· καὶ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Ἡμεῖς ὄντες Ἴωνες, ἐσκέφθημεν διὰ τίνος μέσου θὰ ἠδυνάμεθα νὰ γίνωμεν ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοὺς Πελοποννησίους οἵτινες εἶναι Δωριεῖς καὶ αἵτινες, ὑπέρτεροι τὸν ἀριθμὸν, κατοικοῦσι πλησίον ἡμῶν. Μετὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον, κτησάμενοι ναῦς, ἀπηλλάχθημεν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Λακεδαιμονίων ἐπειδὴ δὲν ἦτο δίκαιον μῆτε ἐκεῖνοι νὰ δίδωσιν εἰς ἡμᾶς διαταγὰς μῆτε ἡμεῖς εἰς ἐκεῖνους, οἵτινες τότε ἦσαν ἰσχυρότεροι. Γενόμενοι ἡγεμόνες τῶν ὑπὸ τὸν βασιλέα διατελούντων πρότερον λαῶν, ζῶμεν ἐπειδὴ ἐνομίσαμεν ὅτι ἔχοντες δυνάμεις ἱκανὰς διὰ νὰ ὑπερκασιπθῶμεν δὲν πρέπει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τοὺς Πελοποννησίους· ἀληθῶς δ' εἰπεῖν, οὐδὲ ἀδίκως ὑπετάξαμεν τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς νησιώτας τοὺς ὁποίους οἱ Συρακούσιοι μᾶς ἐπιπλήττουσιν ὅτι ὑπεδουλώσαμεν

μολονότι συγγενεῖς ὄντας· διότι ἐνωθέντες μετὰ τοῦ Μιθδοῦ ἤλθον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, τῆς μητροπόλεώς των, καὶ δὲν ἐτόλμησαν, ἀποσπώμενοι ἀπ' αὐτοῦ, νὰ καταστρέψωσι τὰ ὑπάρχοντά των, ὅπως ἐπράξαμεν ἡμεῖς ὅταν ἐκενώσαμεν τὴν πόλιν μας. Διατελοῦντες ἐκεῖνοι ὑπὸ δουλείαν, ἤθελον νὰ ἐπιβάλωσι καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ αὐτό.

83. α Τούτων ἕνεκα εἴμεθα ἄξιοι νὰ ἄρχωμεν, ἅμα μὲν διότι παρ' ἡμῖν οἱ Ἑλληνες εὗρον ναυτικὸν πολυάριθμον καὶ προθυμίαν ἀπροφάσιστον, ἐνῶ αὐτοὶ ἐνεργοῦντες μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας ὑπὲρ τοῦ Μιθδοῦ ἐβλάπτον ἡμᾶς· ἅμα δὲ διότι ἠθέλομεν νὰ σχηματίσωμεν δύναμιν ἱκανὴν νὰ ἀντιταχθῇ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους. Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τοὺς ὠραίους λόγους διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ἄξιως ἄρχομεν διότι μόνοι ἡμεῖς κατελύσαμεν τὸν βάρβαρον καὶ διετρέξαμεν πλειοτέρους κινδύνους διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἰωνῶν τούτων ἢ διὰ τὴν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἡμετέραν· καὶ ἄς περιορισθῶμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν εἶναι μεμπτέος ὁ φροντίζων περὶ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ σωτηρίας. Περὶ αὐτῆς δὲ τῆς σωτηρίας ἐλθόντες σήμερον ἐνταῦθα, βλέπομεν ὅτι ἤλθομεν καὶ διὰ τὸ ἰδικόν σας ἐπίσης συμφέρον. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν κατηγοριῶν τὰς ὁποίας ἐκτοξεύουσιν οἱ Συρακούσιοι καὶ ἐκ τῶν ὑπονοιῶν αἰτινες γεννῶνται εἰς ὑμᾶς ὑπὸ τοῦ φόβου. Ἠξεύρομεν ὅτι οἱ ἕνεκα φόβου καθιστάμενοι φιλύποπτοι ἀρέσκονται πρὸς στιγμὴν εἰς τὸ θέλγητρον τῆς εὐγλωττίας· ἀλλ' ἔπειτα κατὰ τὴν πράξιν, ὁδηγὸς αὐτῶν εἶναι τὸ συμφέρον. Τὸ εἶπομεν· ὁ φόβος μᾶς παρεκίνησε νὰ λάβωμεν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ αὕτη αἰτία μᾶς φέρει εἰς Σικελίαν διὰ νὰ τακτοποιήσω.

μεν τὰ ἐνθάδε ἀσφαλῶς διὰ τῆς ὑμετέρας συνδρομῆς· ἤλθομεν οὐχὶ διὰ νὰ ὑποδουλώσωμεν τοὺς φίλους ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ προσπαθήσωμεν νὰ μὴ πάθωσι τοῦτο.

84. α Μηδεῖς ὑπολάβῃ ὅτι χωρὶς νὰ ἔχωμεν συμφέρον τι κηδόμεθα περὶ ὑμῶν· μάθετε ὅτι ἐνόςῳ διατηρεῖτε πολιτικὴν ὑπαρξίν καὶ ἐνόςῳ ἔχετε ἀρκούσας δυνάμεις ὅπως ἀντέχετε κατὰ τῶν Συρακουσίων, τὰ στρατεύματα τὰ ὁποῖα θὰ στέλλωσιν εἰς τοὺς Πελοποννησίους δὲν θὰ μᾶς βλάπτωσι πολὺ· ὑπὸ τὴν ἐποψὴν λοιπὸν ταύτην τὸ συμφέρον μας συνδέεται στενότατα μὲ τὸ ἰδικόν σας. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐργαζόμεθα νὰ ἀποκαταστήσωμεν τοὺς Λεοντίνους, οὐχὶ ὡς ὑπηκόους καθὼς εἶναι οἱ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ συγγενεῖς αὐτῶν, ἀλλ' ὡς δυνατωτάτους, ἵνα ὁμοροὶ ὄντες τῶν Συρακουσίων δύνανται ἐκ τῆς χώρας τῶν νὰ μᾶς ὠφελῶσι βλάπτοντες αὐτούς. Ἐν Ἑλλάδι ἀρκοῦμεν ἡμεῖς αὐτοὶ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μας· καὶ οἱ Χαλκιδεῖς τοὺς ὁποίους ὁ ῥήτωρ μᾶς ἐπέπληξεν ὅτι ὑπεδουλώσαμεν ἄνευ αἰτίας ἐνῶ ἐρχόμεθα νὰ ἐλευθερώσωμεν τοὺς ἐν Σικελίᾳ, μᾶς εἶναι ὠφελίμοι, διότι γεγυμνωμένοι πολεμικῆς παρασκευῆς χρήματα μόνον παρέχουσιν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἐδῶ ὑποθέσεις, καὶ οἱ Λεοντῖνοι καὶ ἄλλοι ἡμῶν φίλοι δὲν θὰ μᾶς ᾔναι ὀλιγώτερον ὠφελίμοι ἀπολαύοντες ἐντελοῦς αὐτονομίας.

85. α' Ἀνὴρ τύραννος ἢ πόλις ἰσχυρά οὐδὲν νομίζει παράλογον ὅ,τι εἶναι συμφέρον καὶ οὐδὲν συγγενὲς ὅ,τι δὲν εἶναι πιστόν· πρέπει δὲ νὰ γίνεται πρὸς ἐκάστους φίλος ἢ ἐχθρὸς ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Τὸ συμφέρον ἡμῶν δὲν εἶναι νὰ βλάψωμεν τοὺς ἐδῶ φίλους μας, ἀλλὰ νὰ ἐξασθενίσωμεν τοὺς ἐχθροὺς διὰ τῆς δυνάμεως τῶν φίλων· δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀπιστῇτε εἰς ἡμᾶς. Τοὺς

ἐν Ἑλλάδι συμμάχους μας μεταχειριζόμεθα κατὰ τὴν χρησιμότητα ἣν ἕκαστοι παρέχουσιν ἡμῖν· τοὺς μὲν Χίους καὶ τοὺς Μηθυμναίους, παρέχοντας πλοῖα, ἀφίνα-
μεν αὐτονόμους, τοὺς δὲ περισσοτέρους διότι ζητοῦμεν παρ' αὐτῶν ἀναγκαστικῶς χρήματα· ἄλλους δὲ, μολο-
νότι νησιώτας καὶ εὐαλώτους, ἔχομεν συμμάχους ἐντε-
λῶς ἀνεξαρτήτους, διότι κατέχουσι μέρη ἐπικαίρα περὶ
τὴν Πελοπόννησον. Εἶναι εὐλογον λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα νὰ
φροντίσωμεν περὶ τοῦ συμφέροντός μας καὶ νὰ καταστή-
σωμεν ὑμᾶς φρόνητρον τῶν Συρακούσιων, ὡς εἶπομεν·
διότι οἱ Συρακούσιοι θέλουσι νὰ σᾶς ὑποτάξωσι καὶ ἐκ-
μεταλλευόμενοι τὰς ὑποψίας σας νὰ σᾶς συνασπίσωσιν
ἐναντίον ἡμῶν· κατόπιν δὲ, ἀφοῦ ἡμεῖς ἀναχωρήσωμεν
ἄπρακτοι, νὰ γίνωσι κύριοι τῆς Σικελίας εἴτε διὰ τῆς
βίας εἴτε διὰ τὴν ἀπομόνωσίν σας. Ἐξ ἀνάγκης δὲ θὰ
γίνη τοῦτο ἐὰν ἐνωθῆτε με' αὐτούς· διότι οὔτε ἡμεῖς θὰ
δυνηθῶμεν νὰ ὑπερισχύσωμεν κατὰ τοσοῦτων δυνάμεων
συνηνωμένων, μήτε οἱ Συρακούσιοι, ἡμῶν μὴ παρόντων,
δὲν θὰ ἦναι τόσοι ἀδύνατοι διὰ νὰ σᾶς ὑποτάξωσι.

86. αὖ Οὗτος ἔχει ἐναντίαν γνώμην ἐξελέγχεται δι'
αὐτῶν τῶν πραγμάτων, διότι πρότερον προσεκαλέσατε
ἡμᾶς λέγοντες ὅτι ἐὰν σᾶς ἀφίναμεν νὰ σᾶς ὑποτάξωσιν
οἱ Συρακούσιοι θὰ διετρέχομεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἴδιον κίν-
δυνον· δὲν εἶναι δίκαιον λοιπὸν τώρα νὰ δυσπιστῆτε πρὸς
τοὺς ἰδίους σας λόγους, οὔτε νὰ ὑποπτεύεσθε ἡμᾶς διότι
ἤλθομεν με' δυνάμεις ἀνωτέρας τῶν Συρακούσιων, πολὺ
δὲ μᾶλλον πρέπει νὰ δυσπιστῆτε κατ' αὐτῶν, διότι ἡμεῖς
δὲν δυνάμεθα νὰ μένωμεν ἐδῶ διαρκῶς ἄνευ τῆς βοήθειας
σας. Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅμως ὅτι θὰ φανῶμεν τόσοι
ἄπιστοι ὥστε νὰ ὑποτάξωμεν τὴν Σικελίαν, πάλιν δὲν

θὰ ἡμεθα ἱκανοὶ νὰ διατηρήσωμεν αὐτὴν ἕνεκα τῆς μακρᾶς ἀποστάσεως καὶ τοῦ μεγέθους τῶν πόλεων τῆς ἡπειρωτικῆς παρεσκευασμένων· ἐνῶ οἱ Συρακούσιοι, οἵτινες κατοικοῦσι πλησίον ὑμῶν οὐχὶ ἐν στρατοπέδῳ ἀλλ' ἐν πόλει ἰσχυροτέρα τῆς παρούσης ἡμῶν δυνάμεως, σᾶς ὑποβλέπουσι πάντοτε καὶ οὐδεμίαν θὰ παραμελήσωσι περιστάσιν διὰ νὰ σᾶς βλάψωσι. Πολλὰ μέχρι τοῦδε συμβεβηκότα ἀπέδειξαν τοῦτο, ἐσχάτως δὲ ἡ πρὸς τοὺς Λεοντίνους διαγωγή των. Καὶ σήμερον ἀκόμη, ὡς ἐὰν ᾔσθε ἀνάισθητοι, τολμῶσι νὰ σᾶς ἐρεθίζωσι κατ' ἐκείνων οἵτινες ἀνθίστανται εἰς τὰ σχέδιά των, καὶ οἵτινες μέχρι σήμερον δὲν ἄφησαν τὴν Σικελίαν νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν των. Ἀκούσατε λοιπὸν συμβουλὰς ὑπαγορευομένας ὑπὸ εἰλικρινοῦς ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν σωτηρίαν σας καὶ μὴ ἀπορρίψετε τὰς ὠφελείας τῆς συμμαχίας μας. Σκεφθῆτε ὅτι ἰσχυροὶ ὄντες οἱ Συρακούσιοι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην συμμαχῶν διὰ νὰ σᾶς προσβάλωσι, καὶ ὅτι ἡ πρὸς ὑμᾶς ὁδὸς εἶναι πάντοτε ἀνοικτὴ εἰς αὐτοὺς, ἐνῶ ὑμεῖς δὲν θὰ εὕρισκετε πολλακίς τοσαύτας ἐπικουρίας διὰ νὰ ὑπερασπίζεσθε. Ἐὰν, ἕνεκα τῶν ὑποψιῶν σας, ἀφήσετε τὴν παρούσαν δύναμιν νὰ ἀπέλθῃ ἀπρακτος ἢ ἡττηθεῖα, θὰ ἔλθῃ καιρὸς νὰ ἐπιθυμήσετε ἔστω καὶ τὸ πολλοστημόριον αὐτῆς, ὅτε ἡ παρουσία τῆς θὰ σᾶς ᾔναι ἀνωφελής.

87. Ἀ'Εν τούτοις, ὦ Καμαριναῖοι, δὲν πρέπει μήτε ὑμεῖς μήτε οἱ ἄλλοι σύμμαχοι νὰ ἀπατηθῆτε ὑπὸ τῶν συκοφαντιῶν τῶν Συρακουσίων. Σᾶς εἶπομεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν ὅσον ἀφορᾷ τὰς δυσπιστίας τῶν ὁποίων εἴμεθα ἀντικείμενον, περιληπτικῶς δὲ θέλομεν σᾶς ὑπομνήσει αὐτὴν καὶ θέλομεν προσπαθήσει νὰ σᾶς πείσωμεν. Σᾶς

λέγομεν λοιπόν ὅτι ἡγεμονεύομεν τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν μὴ ὑπακούωμεν εἰς ἄλλους· ὅτι θέλομεν τὴν καταστῆσθαι ἐλευθέρους τοὺς λαοὺς τῆς Σικελίας ἵνα μὴ πάσχωμεν ὑπὸ αὐτῶν· ὅτι εἴμεθα ἡναγχασμένοι τὴν πράξωμεν πολλὰ διότι καὶ ἀπὸ πολλὰ ὀφείλομεν τὴν προφυλαττωμεθα· ὅτι σήμερον, ὡς καὶ ἄλλοτε, ἦλθομεν ὡς σύμμαχοι προσκληθέντες ὑπὸ τῶν ἀδικουμένων καὶ οὐχὶ ἀκλητοί. Ὑμεῖς οὔτινες δὲν εἴθε μήτε δικασταὶ μήτε ἐπικριταὶ τῶν πράξεών μας μὴ προσπαθήσετε τὴν μᾶς ἀποτρέψετε τοῦ σκοποῦ τούτου, διότι θὰ ᾔτο δύσκολον· ἀλλ' ἐάν ἐν τῇ πολυπραγμοσύνῃ ἡμῶν ἢ ἐν τῷ χαρᾷ κτῆρι εὕρετέ τι δυνάμενον τὴν σᾶς ὠφελήσῃ, τοῦτο ἀποχωρίσαντες τῶν ἄλλων λάβετε. Πιστεύσατε ὅτι αἱ ἰδιότητες ἡμῶν αὗται ἀντὶ τὴν βλάβησιν ὅλους ὁμοίως, ἐξ ἐναντίας εἶναι ὠφέλιμοι εἰς τοὺς πλείστους τῶν Ἑλλήνων. Ἐν παντὶ τόπῳ, καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου δὲν εὕρισκόμεθα, ὅλοι ὁμοίως, καὶ ὁ ἀδικούμενος καὶ ὁ ἐπιβουλεύων, καταλαμβάνονται ὁ μὲν ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι θέλομεν τὸν συνδράμει, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ φόβου ὅτι κατὰ τὴν ἀφίξιν μας θὰ κινδυνεύσῃ ἢ ἀσφάλειά του· ἀμφοτέρωτεροι λοιπόν ἀναγκάζονται ὁ μὲν τὴν σωφρονῇ ἄκων, ὁ δὲ τὴν σώζεται ἄνευ πόνου. Μὴ ἀπωθήσετε τὴν σωτηρίαν ταύτην ἣτις προσφέρεται σήμερον εἰς ὑμᾶς καὶ εἰς πάντα ἔχοντα ἀνάγκην· ἀλλ' ὁμοιωθέντες μὲ τοὺς ἄλλους, ἀντὶ τὴν μὲνετε πάντοτε ἀμυνόμενοι κατὰ τῶν Συρακουσίων, ἐνωθῆτε μὲ ἡμᾶς καὶ ἀπόδοτε αὐτοῖς κακὸν ἀντὶ κακοῦ.»

88. Ταῦτα εἶπε καὶ ὁ Εὐφημος, οἱ δὲ Καμαριναῖοι δὲν ἤξευρον τί τὴν ἀποφασίσωσιν. Φίλοι τῶν Ἀθηναίων μολοντί τοὺς ἐνόμιζον ἐλθόντας μὲ σκοπὸν τὴν κατα-

κτήσωσι τὴν Σικελίαν, εἶχον πάντοτε διαφορὰς μετὰ τῶν Συρακουσίων ὡς γείτονές των· ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο μήπως οἱ Συρακούσιοι, ἐγγὺς ὄντες, ἀναδειχθῶσι νικηταὶ καὶ ἀνευ τῆς συνδρομῆς των, ἀπέστειλαν κατ' ἀρχὰς πρὸς αὐτοὺς ὀλίγους ἵππεῖς ἀποφασίσαντες ἵνα εἰς τὸ μέλλον βοηθήσωσιν αὐτοὺς ἀποτελεσματικώτερον, μεθ' ὅλης ὁμῶς τῆς δυνατῆς προφυλάξεως· ἀλλ' εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν, διὰ νὰ μὴ φανῶσιν ὀλιγώτερον εὐνοϊκοὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οἵτινες εἶχον νικήσει εἰς τὴν ἐσχάτως γενομένην μάχην, ἐνόμισαν ὅτι ὥφειλον νὰ δώσωσιν ὁμοίαν ἀπόκρισιν εἰς ἀμφοτέρους. Οὕτω λοιπὸν διασκεφθέντες ἀπεκρίθησαν ὅτι ἐπειδὴ ἦσαν φίλοι καὶ τῶν δύο πολεμούντων λαῶν, δίκαιον εἶναι νὰ μὴ βοηθήσωσι μήτε τοὺς μὲν μήτε τοὺς δέ. Καὶ οἱ πρέσβεις ἐκατέρων ἀπῆλθον. Καὶ οἱ μὲν Συρακούσιοι κατεγίνοντο περὶ τὰς πολεμικὰς ἐτοιμασίας των, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὴν Νάξον διεπραγματεύοντο μετὰ τῶν Σικελῶν ὅπως προσελκύσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους μὲ τὸ μέρος των. Καὶ οἱ μὲν Σικελοὶ οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν πεδιάδα, ὄντες οἱ πλεῖστοι ὑπήκοοι τῶν Συρακουσίων, ἀπεσπάσθησαν ἀπ' αὐτῶν· οἱ δὲ κατοικοῦντες εἰς τὰ μεσόγεια, αὐτόνομοι ὄντες πάντοτε, ἠνώθησαν ἀμέσως μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐκτὸς ὀλίγων καὶ ἐπεμφαν εἰς τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων τροφάς, τινὲς δὲ μάλιστα καὶ χρήματα. Ἐκστρατεύοντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τῶν ἀπειθούντων τινὰς μὲν κατηνάγκαζον, τινὰς δὲ ἐμπόδιζον νὰ ἐνωθῶσι μὲ τοὺς Συρακουσίους οἵτινες, τὸ καθ' ἑαυτοὺς, τοῖς ἐπεμπον φρουράς καὶ βοηθείας. Διαρκούντος τοῦ χειμῶνος, μεταβέσαντες οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σταθμὸν των ἐκ τῆς Νάξου.

εἰς τὴν Κατάνην ἀνεκαίνισαν τὸ ὑπὸ τῶν Συρακουσίων
 πυρποληθὲν στρατόπεδόν των καὶ διεχείμασαν εἰς τοῦτο
 τὸ μέρος. Ἐπεμψαν τρινήρη εἰς τὴν Καρχηδὸνα ζητοῦν-
 τες φιλίαν καὶ, εἰ δυνατόν, βοηθείας· ἐπεμψαν ἐπίσης
 καὶ εἰς τὴν Τυρρήνιαν, ὅπου πόλεις τινὲς τοῖς εἶχον ὑπο-
 σχεθῇ νὰ συμπολεμήσωσι μετ' αὐτῶν. Ἀποστείλαντες
 δὲ ἀγγελιαφόρους πανταχοῦ πρὸς τοὺς Σικελοὺς καὶ τοὺς
 Ἑγεσταίους ἐζήτησαν νὰ τοῖς προμηθεύσωσιν ἵππους ὅσον
 τὸ δυνατόν περισσοτέρους. Ἡτοίμαζον δὲ συγχρόνως
 πλινθία καὶ σίδηρον καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὰς
 πολιορκητικὰς ἐργασίας ἵνα ἅμα τῷ ἔαρι ἀρχίσωσι τὸν
 πόλεμον. Οἱ Συρακούσιοι πρέσβεις οἵτινες εἶχον πεμφθῇ
 εἰς τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Λακεδαίμονα προσεπάθουν
 καθ' ὁδὸν νὰ πείσωσι τοὺς Ἰταλιώτας νὰ προσέχωσιν
 εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων γινόμενα διότι οἱ σκοποὶ των
 ἦσαν καὶ πρὸς αὐτοὺς ὡσαύτως ἐχθρικοί. Φθάσαντες εἰς
 τὴν Κόρινθον, ἐξέθεσαν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς
 των καὶ ἐζήτησαν, διὰ τὴν συγγένειαν ἣν εἶχον μετ' αὐ-
 τῶν, νὰ τοῖς πέμψωσι βοηθείας. Καὶ οἱ Κορίνθιοι εὐθὺς
 ψηφισάμενοι αὐτοὶ πρῶτοι νὰ τοὺς βοηθήσωσι προθύ-
 μως, συναπέστειλαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα πρέσβεις, ἵνα
 ἀπὸ κοινοῦ πείσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἐπαναλά-
 θωσιν ἀναφανδὸν τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων πόλεμον καὶ
 πέμψωσιν εἰς τὴν Σικελίαν βοηθείας τινάς. Οἱ Κορίνθιοι
 πρέσβεις συνητηθήσαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα μετὰ τοῦ
 Ἀλκιβιάδου, ὅστις ἀναχωρήσας μετὰ τῶν συμφυγάδων
 ἐπὶ φορτηγοῦ πλοίου ἐκ τῆς Θουρίας, ἔφθασε πρῶτον μὲν
 εἰς τὴν Κυλλήνην τῆς Ἠλείας, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Λα-
 κεδαίμονα προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἵτινες
 τῷ ὑπεσχέθησαν ἀσφάλειαν ζωῆς· διότι τοὺς ἐφοβεῖτο

διὰ τὴν ἀνάμιξιν τοῦ εἰς τὰ Μαντινικὰ πράγματα. Συνέπεσε λοιπὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Λακεδαιμονίων νὰ ἀποτείνωσι τὰς αὐτὰς παρακλήσεις καὶ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Συρακούσιοι καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους διὰ νὰ τοὺς πείσωσι νὰ πολεμήσωσιν. Ἐνῷ δὲ οἱ ἔμποροι ἐσκέπτοντο νὰ πέμψωσι πρέσβεις εἰς τὰς Συρακούσας διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὸν μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμβιβασμὸν χωρὶς ὅμως νὰ ἔχωσι σκοπὸν νὰ πέμψωσι βοήθειαν, ἀναστὰς ὁ Ἀλκιβιάδης παρώξυνε τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ἐξώρμησεν αὐτοὺς λέγων ταῦτα.

89. αἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὁμιλήσω πρὸς ὑμᾶς πρῶτον περὶ τῆς κατ' ἐμοῦ συκοφαντίας ἵνα μὴ ἡ κατ' ἐμοῦ δυσπιστία σᾶς ἀναγκάσῃ νὰ ἀκροασθῆτε μετ' ὀλιγωτέρας προσοχῆς ὅσα θὰ σᾶς εἰπῶ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς πόλεώς σας. Παραιτηθέντων τῶν προγόνων μου τῆς προξενίας ὑμῶν ἔνεκα δυσαρесκειας τινὸς, ἐγὼ προσεπάθησα νὰ ἐπαναλάβω αὐτὴν ὑπηρετήσας ὑμᾶς εἰς πολλὰς περιστάσεις καὶ ἰδίως κατὰ τὴν δυστυχεῖ ὑπόθεσιν τῆς Πύλου. Ἐνῷ δὲ ἐγὼ ἤμην πλήρης ζήλου πρὸς ὑμᾶς, ὑμεῖς συνδιηλλάγητε μετὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ μετὰ τῶν ἐχθρῶν μου διαπραγματευθέντες, εἰς αὐτοὺς μὲν προσήψατε τιμὴν, εἰς ἐμὲ δὲ ἀτιμίαν. Τούτου ἔνεκα δικαίως ἐβλάπτεσθε ὑπ' ἐμοῦ ἐγκολπωθέντος τὴν μερίδα τῶν Μαντινέων καὶ τῶν Ἀργείων καὶ ἀντιπράττοντος πρὸς ὑμᾶς εἰς πολλὰς ἄλλας περιστάσεις. Ἐάν τις τότε ὠργίσθῃ ἀδίκως κατ' ἐμοῦ ὅταν ἔπασχεν, ἅς μεταβάλλῃ γνώμην σκεπτόμενος συμφῶνως μὲ τὴν ἀλήθειαν ἢ ἐάν τις ἐσχημάτισε κακὴν ἰδέαν περὶ ἐμοῦ διὰ τὴν προσήλωσίν μου μᾶλλον εἰς τὴν δημοκρατίαν, ἅς μὴ νομίσῃ ὀρθὴν τὴν ἰδέαν τοῦ ὥς πρὸς τοῦτο. Ἐγὼ καὶ οἱ πρό-

ργοί μου πάντοτε ὑπῆρξαμεν ἐχθροὶ τῶν τυράννων, καὶ ἐπειδὴ πᾶν ὅ,τι ἀνθίσταται εἰς τοὺς δυναστεύοντας καλεῖται λαός, διὰ τοῦτο ἕνεκα τῆς ἐχθρας ἐκείνης παρέμεινεν εἰς ἡμᾶς ἡ προστασία τοῦ πλήθους. Ἄλλως τε, ἐπειδὴ ἡ πόλις ἡμῶν κυβερνᾶται δημοκρατικῶς, ἀνάγκη νὰ ἀκολουθῇ τις εἰς πολλὰς περιστάσεις τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα καὶ μολαταῦτα προσεπαθοῦμεν ἐν τῇ πολιτικῇ μας νὰ φαινόμεθα μετριώτεροι παρ' ὅσον ἀπῆται ἡ ἐπικρατοῦσα ἀκολασία. Ἄλλοι ἦσαν οἱ δημαγωγοί, οἵτινες καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ σήμερον, ἐξώθουν τὸν ὄχλον ἐπὶ τὰ πονηρά, καὶ οἵτινες ἐξώρισαν καὶ ἐμέ. Ἡμεῖς δὲ ὅσάκις προσέστημεν τῆς ὅλης πόλεως ἐνομίσαμεν δίκαιον ὅτι ἔπρεπε νὰ διατηρηθῇ τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρελάβομεν καὶ τὸ ὁποῖον εἶχε καταστήσει τὴν πόλιν μας τοσοῦτον ἰσχυρὰν καὶ τοσοῦτον ἐλευθέραν. Ἐν τούτοις ὅσοι ἐξ ἡμῶν εἶχον ὀλίγην φρόνησιν ἤξευρον τί ἐστὶ δημοκρατία· ἐγὼ πρὸ πάντων τὴν ἐγνώριζον πλείοτερον παντὸς ἄλλου, διότι πολλὰς ἀφορμὰς παραπόνων εἶχον κατ' αὐτῆς. Ἀλλὰ περὶ ὁμολογουμένου παραλογισμοῦ οὐδὲν νέον ἔχω νὰ προσθέσω. Ἐν τούτοις δὲν μᾶς ἐφαίνετο ἀκίνδυνος ἡ κατάργησις αὐτῆς ἐνόσω πλησίον ἡμῶν εἶχομεν ὑμᾶς πολεμίους.

90. αὐτὰ ἦσαν τὰ αἷτια τῶν κατ' ἐμοῦ διαβολῶν· τῶρα δὲ ἐὰν ἡξεύρω τι περισσύτερον θὰ σᾶς ὀδηγήσω τί πρέπει νὰ ἀποφασίσετε. Εἰς Σικελίαν μετέβημεν πρῶτον μὲν διὰ νὰ ὑποτάξωμεν εἰ δυνατόν τοὺς Σικελιώτας, κατόπιν δ' ἐκείνων τοὺς Ἰταλιώτας· ἔπειτα διὰ νὰ κάμωμεν ἀπόπειραν κατὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Καρχηδόνης καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ἰδίας. Ἐὰν τὰ σχέδια ταῦτα

ἐπετύγχανον, ἢ ὅλα, ἢ καὶ μόνον τὰ περισσότερα, ἐσκοπεύομεν ἀμέσως νὰ ἐπιτεθῶμεν κατὰ τῆς Πελοποννήσου, μεταφέροντες ὅλας τὰς ἐκεῖ σχηματισθησομένας ἐξ Ἑλλήνων δυνάμεις, καὶ μισθοῦντες πολλοὺς βαρβάρους, εἴτε Ἰβήρας εἴτε ἄλλους ἐκ τῶν ἐκεῖ γνωστῶν τὴν σήμερον ὡς μαχιμωτάτων βαρβάρων. Πρὸς τὰς ὑπαρχούσας τριήρεις ναυπηγοῦντες καὶ ἄλλας πολλὰς (διότι ἡ Ἰταλία ἔχει ἄφθονα ξύλα), θὰ ἐπολιορκούμεν πέριξ δι' αὐτῶν τὴν Πελοπόννησον, καὶ συγχρόνως δι' ἐφόδων γινομένων μὲ τὸ πεζικόν διὰ ξηρᾶς θὰ εἴχομεν ἐλπίδα νὰ καθυποτάξωμεν αὐτὴν εὐκόλως, εἴτε κυριεύοντες τὰς πόλεις διὰ τῆς βίας, εἴτε περιτειχίζοντες αὐτάς, καὶ ἀκολουθῶς νὰ ἄρξωμεν ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ χρήματα καὶ τὰ τρόφιμα ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ νὰ διεξαχθῇ εὐκολώτερον ἕκαστον τῶν σχεδίων μας, αὐτοὶ οἱ κατακτηθέντες τόποι θὰ ἐξήρουν εἰς τὰς ἀνάγκας μας, ἄνευ τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος προσόδων.

91. «Ταῦτα ἐσκοπεύομεν ἐκπέμποντες ἐσχάτως τὸν στόλον ἐκεῖ καὶ πεισθῆτε εἰς ἐμὲ ὅστις εἶμαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω τοῦτο κάλλιον παντὸς ἄλλου· οἱ μένοντες δὲ στρατηγοὶ θὰ ἐκτελέσωσιν ἐάν δυνηθῶσι τὰ σχέδια ταῦτα. Μάθετε τῶρα ὅτι ἐάν δὲν πέμψετε βοηθείας, ἡ Σικελία δὲν σώζεται. Οἱ Σικελιώται, μολονότι ἀπειρότεροι, ἐνούμενοι ὅμως δύνανται καὶ σήμερον εἶναι νὰ ὑπερισχύσωσι. Μόνοι ὅμως οἱ Συρακούσιοι, ἡττημένοι ἤδη καὶ συνεχόμενοι συγχρόνως ὑπὸ τῶν πλοίων, δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ ἀνθέξωσι κατὰ τῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουσι συναθροίσει κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν ἐκεῖ. Ἐάν δὲ κυριευθῇ ἡ πόλις αὕτη, ἐντὸς ὀλίγου κυριεύεται ὅλη ἡ Σικελία καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἰταλία ἐν

τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ κίνδυνος τὸν ὁποῖον σᾶς προεῖπον δὲν θέλει βραδύνει νὰ ἐπιπέσῃ καθ' ὑμῶν. Ὡστε μὴ νομίσῃ τις ὅτι βουλευέται μόνον περὶ τῆς Σικελίας, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς Πελοποννήσου αὐτῆς ἣτις θέλει διατρέξει τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἐὰν δὲν πράξετε ταῦτα ἐν τάχει· νὰ πέμψετε ἐκεῖ μετὰ στόλου στρατιώτας οὔτινες ἀφροῦ χρησιμεύσωσιν ὡς κωπηλάται, νὰ πολεμήσωσι κατόπιν ὡς ὀπλίται· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον νομίζω ὡς ὠφελιμώτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ τὸν ὁποῖον παραινῶ, εἶναι νὰ πέμψετε ἄρχοντα Σπαρτιάτην ὅστις καὶ τὴν ἐν Σικελίᾳ ὑπάρχουσαν πρόχειρον δύναμιν νὰ ὑποβάλῃ εἰς πειθαρχίαν, καὶ τοὺς μὴ θέλοντας νὰ ὀπλισθῶσι, νὰ ἀναγκάσῃ πρὸς τοῦτο· τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ ὑπάρχοντες φίλοι σας θὰ λάβωσι πλείστορον θάρρος, καὶ οἱ διστάζοντες θὰ προσέλθωσι μᾶλλον ἀφόβως. Πρέπει ἐπίσης νὰ κινήσετε φανερώτερον τὸν ἐδῶ πόλεμον ἵνα οἱ Συρακούσιοι, βλέποντες ὅτι φροντίζετε περὶ αὐτῶν, ἀντέχωσιν ἔτι μᾶλλον, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πέμπωσιν ὀλιγώτερον εὐκόλως βοηθείας εἰς τὸν στρατὸν των. Πρέπει ἐπίσης νὰ περιτειχίστε τὴν ἐν τῇ Ἀττικῇ Δεκέλειαν, ὅπερ πρὸ παντὸς ἄλλου φοβοῦνται οἱ Ἀθηναῖοι καὶ νομίζουσιν ὅτι ἐκ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ δεινῶν αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δὲν ἐδοκίμασαν ἀκόμη. Τὸ καλλίτερον μέσον νὰ βλάβῃ τις τοὺς ἐχθροὺς του εἶναι νὰ μακθάνῃ τὸ κύριον αἷτιον τοῦ φόβου των, καὶ ἀφροῦ τὸ μάθῃ ἀκριβῶς νὰ τὸ μεταχειρίζεται ὡς ὄπλον ἐναντίον των· διότι ἕκαστος εἶναι κάλλιστος κριτὴς τῶν ἀπειλούντων αὐτὸν κινδύνων. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὠφελείας τῆς κατοχῆς ταύτης καὶ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας θὰ ὑποστῶσιν οἱ ἐχθροὶ σας, παραλείπων τὰς πλείστας, θέλω σᾶς ἀπαριθμήσει

τὰς κυριώτερας. Ὅλα τὰ πλούτη τῆς Ἀττικῆς θέλουσι περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν σας, τὰ μὲν κτήματα λαμβανόμενα, οἱ δὲ φυλάσσοντες προσερχόμενοι αὐθορμήτως, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι θὰ χάσωσιν ἐπίσης τὰς προσόδους τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου ⁽¹⁾ καὶ πᾶν ὅ,τι εἰσπράττουσι σήμερον εἴτε ἐκ τῶν γαιῶν τῶν εἴτε ἐκ τῶν δικαστηρίων θὰ πάθωσι πρὸ πάντων ὡς ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς προσόδου τῆς διηνεκῶς παρεχομένης ὑπὸ τῶν συμμάχων, οἵτινες, μὲ τὴν ιδέαν ὅτι ὁ πόλεμος πλέον ἐνεργεῖται παρ' ὑμῶν δραστηρίως, θὰ ὀλιγωρήσωσι περὶ τὴν ἀπότισιν τῶν φόρων.

92. α'Π ἐν μέρει τοῦλάχιστον ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου τούτου παρ' ὑμῶν ἐξαρτᾶται, ὃ Λακεδαιμόνιοι, ἐάν φανῇτε ταχεῖς καὶ κάπως πρόθυμοι· διότι ἔχω πλήρη πεποιθήσιν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐκτελέσεώς του καὶ δὲν φρονῶ ὅτι ἀπατώμαι. Μὴ συλλάβετε περὶ ἐμοῦ κακὴν ιδέαν, ἐάν, φημιζόμενος ἄλλοτε ὡς καλὸς πατριώτης, ἐπέρχομαι σήμερον κατὰ τῆς πατρίδος μου μετὰ σφοδρότητος, ἐνούμενος μετὰ τῶν πολεμικῶν αὐτῆς ἐχθρῶν, καὶ μὴ νομίζετε ὅτι αὐτὰ τὰ ὅποια λέγω προέρχονται ἐκ τῆς προθυμίας ἢ πᾶς φυγᾶς ἔχει· διότι εἶμαι μὲν φυγὰς ἐνεκα τῆς πονηρίας τῶν ἐκδιωζάντων με, δὲν φεύγω ὅμως καὶ τὴν περίστασιν νὰ σᾶς ὠφελήσω, ἐάν θελήσετε νὰ μὲ ἀκούσετε. Πολεμικώτεροι ἐχθροί μου δὲν εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες, ὡς ὑμεῖς, ἐβλαψάν που τοὺς ἀντιπάλους των, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ ἀναγκάσαν-

(1) Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου αἱ Ἀθῆναι εἶχον ἐκ τῶν ἀργυρούχων μεταλλείων τοῦ Λαυρίου ἑτησίαν πρόσδοτον χιλίων ταλάντων.

τες τοὺς φίλους νὰ γίνωσιν ἐχθροί. Ἀγαπῶ ὡς πατρίδα μου οὐχὶ τὸν τόπον ὅπου ἡδικήθην, ἀλλὰ τὸν τόπον ὅπου ὡς πολίτης ἔζησα ἐν ἀσφαλείᾳ· οὔτε νομίζω ὅτι ἐκστρατεύω κατὰ πατρίδος ὑπαρχούσης εἰσέτι, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀνακτῇσω τὴν μὴ ὑπάρχουσαν. Ὁ ἄληθής πατριώτης δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὅστις, ἀφοῦ ἀπώλεσε τὴν πατρίδα του ἀδίκως, δὲν ἐπέρχεται κατ' αὐτῆς, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις ἀγαπῶν αὐτὴν προσπαθεῖ νὰ τὴν ἀνακτήσῃ διὰ παντὸς μέσου. Δι' ὅλους τούτους τοὺς λόγους, ὦ Λακεδαιμόνιοι, σὰς παρακαλῶ νὰ μὲ μεταχειρισθῇτε ἀφόβως εἰς πάντα κίνδυνον καὶ εἰς πᾶσαν ταλαιπωρίαν, ἐνθυμούμενοι τὸ κοινῶς θρυλούμενον λόγιον ὅτι ἐὰν ὡς ἐχθρὸς σὰς ἐβλάψα πολὺ, δύναμαι ὡς φίλος νὰ σὰς ὠφελήσω πολὺ περισσότερον, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσω τὰς μὲν ὑποθέσεις τῶν Ἀθηναίων γνωρίζω. καλῶς, περὶ δὲ τῶν ἰδικῶν σὰς ἔχω σχηματίσει ἀκριβῆ ὡς ἔγγιστα ἰδέαν. Σήμερον ὑμεῖς, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι σκέπτεσθε περὶ μεγίστων συμφερόντων, μὴ διστάσετε νὰ ἐκστρατεύσετε κατὰ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἀττικῆς διὰ τοῦ μέσου τούτου, πέμποντες εἰς τὴν Σικελίαν μικρὸν μέρος τῆς ὑμετέρας δυνάμεως, θὰ διασώσετε μεγάλα συμφέροντα, θὰ καταβάλετε τὴν παροῦσαν καὶ τὴν μέλλουσαν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, θὰ ζήσετε μετὰ ταῦτα ἀσφαλῶς καὶ θὰ ἄρξετε ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ὑποταχθησομένης ἐκουσίως, οὐχὶ διὰ τῆς βίας, ἀλλ' ἕνεκα εὐγνωμοσύνης. »

93. Ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης ταῦτα εἶπεν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι οὔτινες ἐξ ἀρχῆς εἶχον μὲν διανοηθῆ καὶ αὐτοὶ νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἀλλ' ἀνέβαλλον εἰσέτι καὶ ἐδίσταζον, ἐνεθαρρύνθησαν τότε ἀκούσαντες τὰς δοθείσας λεπτομερεῖς διασαφήσεις ὑπὸ τοῦ Ἀλκι-

βιάδου τὸν ὅποιον ἐθεώρουν ὡς ἄνθρωπον ἀκριβεῖς πληροφορίας ἔχοντα περὶ ὧλων· ἀμέσως λοιπὸν ἐνησχολήθησαν νὰ τειχίσωσι τὴν Δεκέλειαν καὶ νὰ πέμψωσι πρὸς τὸ παρὸν βοηθείας τινάς εἰς τοὺς ἐν τῇ Σικελίᾳ. Καταστήσαντες ἀρχηγὸν τῶν Συρακουσίων Γύλιππον τὸν Κλεανδρίδου, τὸν διέταζαν νὰ συνεννοηθῇ μὲ τούτους καὶ μὲ τοὺς Κορινθίους ἵνα, ἀναλόγως τῶν μέσων τὰ ὁποῖα ἡδύναντο νὰ παρέξωσι, πέμψωσι τάχιστα βοηθείας τινάς εἰς τὴν Σικελίαν. Ὁ δὲ Γύλιππος ἐζήτησε νὰ τῷ πέμψωσιν εἰς Ἀσίην οἱ Κορινθιοὶ δύο ναὺς πρὸς τὸ παρὸν καὶ νὰ προετοιμάσωσιν ὅλας τὰς ἄλλας ὅσας διεννοοῦντο νὰ πέμψωσι, διὰ νὰ ᾔηται ἔτοιμαι πρὸς ἀπόπλουν ἅμα ἔλθῃ ὁ καιρὸς. Ταῦτα συμφωνήσαντες οἱ πρέσβεις ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος. Ἐν τῷ ἀναμεταξὺ ἔφθασεν ἐκ τῆς Σικελίας ἡ τριήρης τῶν Ἀθηναίων τὴν ὁποίαν εἶχον πέμψει οἱ στρατηγοὶ διὰ νὰ ζητήσῃ χρήματα καὶ ἵππεῖς. Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν αἴτησιν ἐψήφισαν νὰ πέμψωσι τροφὰς καὶ ἵππεῖς εἰς τὸν στρατὸν τῶν. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔληξεν ὁ χειμὼν καὶ τὸ δέκατον ἑβδομὸν ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τὸν ὅποιον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

94. Κατὰ τὸ ἐπόμενον θέρος⁽¹⁾, ἅμα τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔαρος, οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι ἄραντες ἐκ τῆς Κατάνης παρέπλευσαν μέχρι τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ Μεγάρων, τῶν ὁποίων τοὺς κατοίκους, ἐπὶ τοῦ τυράννου Γέλωνος, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, ἐδίωξαν οἱ Συρακούσιοι καὶ κατέλαβον τὴν χώραν αὐτοί. Ἀποθάνοντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐδήλωσαν τοὺς ἀγροὺς, καὶ ἐλθόντες πλησίον φρουρίου τινὸς

(1) Δέκατον ὄγδοον ἔτος τοῦ πολέμου, 414 π. Χ.

τῶν Συρακουσίων, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ τὸ κυριεύσω-
σιν, ἀνεχώρησαν μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ καὶ τῶν
πλοίων καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὸν Τηρέαν ποταμόν· προ-
χώρησαντες δὲ εἰς τὰ ἔνδον τῆς χώρας, ἐδήσαν τὴν
πεδιάδα καὶ ἔκαυσαν τὸν σῆτον. Συναντήσαντες ὀλίγους
Συρακουσίους, ἐφόνευσάν τινας καὶ στήσαντες τρόπαιον
ἐπέστρεψαν εἰς τὰ πλοῖα. Διαβάντες δὲ ἐκ τῆς Κατά-
νης καὶ λαβόντες ἐκεῖθεν τροφάς, ἐπροχώρησαν μεθ' ὅ-
λου τοῦ στρατοῦ εἰς Κεντόριπα, πόλιν τῶν Σικελῶν,
ἐγένοντο κύριοι αὐτῆς διὰ συνθήκης καὶ ἀνεχώρησαν
καύσαντες συγχρόνως τὸν σῆτον τῶν Ἰνγυσαίων καὶ τῶν
Υβλαίων. Καὶ φθάσαντες εἰς τὴν Κατάνην εὗρον δια-
κοσίους πεντήκοντα ἵππεῖς ἐλθόντας ἐκ τῶν Ἀθηναίων
μετὰ τῆς ἀποσκευῆς των ἀλλ' ἄνευ ἵππων ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ὅτι
ἤθελον εὗρει τοιοῦτους ἐν τῷ τόπῳ. Εὗρον ἐπίσης τριά-
κοντα ἵπποτοξότας καὶ τριακόσια τάλαντα εἰς ἄργυρον.

95. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔαρ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεστράτευ-
σαν κατὰ τοῦ Ἀργους καὶ ἐπροχώρησαν μέχρι τῶν Κλεω-
νῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ συνέβη σεισμὸς, ἀπεχώρησαν. Μετὰ
ταῦτα οἱ Ἀργεῖοι, εἰσβαλόντες εἰς τὴν Θυρεᾶτιν, ὄμορον
οὖσαν, ἤρπασαν ἀπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου πολλὰ λά-
φυρα τὰ ὅποια ἐπώλησαν ἀντὶ εἰκοσιπέντε περίπου τα-
λάντων. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος, ὁ
λαὸς τῶν Θεσπιέων ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν ἀρχόντων δὲν
ἡδυνήθη νὰ ὑπερισχύσῃ βοηθησάντων ὁμῶς τῶν Θη-
βαίων, τινὲς μὲν ἐκ τῶν ἀρχόντων συνελήφθησαν, τινὲς
δὲ κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας.

96. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Συρακούσιοι, μαθόντες
ὅτι ἤλθον ἵππεῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὅτι οὗτοι ἔ-
μελλον μετ' ὀλίγον νὰ βαδίσωσι κατ' αὐτῶν, ἐνόμισαν

ὅτι ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν κατελάβανον τὰς Ἐπιπολάς, μέρος ἀπόκρημνον καὶ κείμενον εὐθύς ὑπὲρ τὴν πόλιν, οἱ Συρακοῦσιοι, καὶ ἐν περιπτώσει ἀκόμη ἥττης, δὲν θὰ ἦτο εὐκολόν νά περικυκλωθῶσι διὰ τείχους διενεχθῆσαν λοιπὸν νά φυλάξωσι τὰ πέριξ διὰ νὰ μὴ δυνηθῶσιν οἱ ἐχθροὶ νά ἀναβῶσι κρυφίως, διότι ἦτο ἀδύνατον νά φθάσωσιν ἐκεῖ δι' ἄλλου μέρους. Τῷόντι, ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων μερῶν ὑπάρχουσι λόφοι ἐπικλινεῖς μέχρι τῆς πόλεως, εἰς τρόπον ὥστε ἐντεῦθεν βλέπει τις ὅλην τὴν ἑκτασίαν των. Οἱ Συρακοῦσιοι ὠνόμασαν τὸ μέρος τοῦτο Ἐπιπολάς διότι κεῖται ὑπεράνω τῆς λοιπῆς χώρας (¹). Ἐξῆλθον λοιπὸν πανστρατιᾷ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν πεδιάδα τὴν παρὰ τὸν Ἀναπὸν ποταμόν, διότι ὁ Ἑρμοκράτης καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ οἱ πρὸ ὀλίγου παραλαβόντες τὴν ἀρχὴν ἦσαν ἤδη μετ' αὐτῶν, καὶ ἐπιθεωρήσαντες τοὺς ὀπλίτας ἐξέλεξαν κατ' ἀρχὰς ἐξακοσίους ἄνδρας λογάδας τοὺς ὁποίους ὠδήγει ὁ ἐξ Ἀνδρου φυγὰς Διόμιλος, καὶ τοὺς διέταξαν νά φυλάττωσι τὰς Ἐπιπολάς καὶ συσσωματωθέντες νά βαδίζωσι ταχέως ὅπου ἦθελεν εἶσθαι ἀνάγκη.

97. Κατὰ τὴν νύκτα ἥτις προηγήθη τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐγένετο ἡ ἐπιθεώρησις αὕτη, οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεχώρησαν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Κατάνης καὶ προσήγγισαν εἰς μέρος τι καλούμενον Λέοντα καὶ ἐξ ἧς ἐπτά σταδίου ἀπέχον τῶν Ἐπιπολῶν. Ἀποβιβάσαντες ἐκεῖ τοὺς πεζοὺς ἐπροχώρησαν καὶ προσωρμίσθησαν εἰς τὴν θάλασσαν ἥτις εἶναι χερσόνησος, κεῖται ἐπὶ ἰσθμοῦ στενοῦ,

(¹) Τὸ ὄνομα Ἐπιπολαὶ παράγεται ἐκ τοῦ ῥήματος ἐπιπλάζειν καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς λέξεως πόλις.

προχωρεῖ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὀλίγον ἀπέχει τῶν Συρακουσῶν, εἴτε διὰ ξηρᾶς εἴτε διὰ θαλάσσης. Καὶ ὁ μὲν ναυτικὸς στρατὸς τῶν Ἀθηναίων ὁ ἐν τῇ Θάψῳ, διασταυρώσας τὸν ἰσθμὸν, ἔμενον ἡσυχάζων· ὁ δὲ πεζὸς εὐθὺς ἐχώρησε τροχάδην πρὸς τὰς Ἐπιπολάς ὅπου ἐπρόφθασε νὰ ἀναβῇ διὰ τοῦ Εὐρυήλου πρὶν τὸν ἴδωσιν οἱ Συρακούσιοι ἐκ τοῦ λειμῶνος ὅπου ἐνησυχολοῦντο ἐπιθεωροῦντες τὸν στρατόν. Οὗτοι προσέδραμον μετὰ πάσης σπουδῆς, προηγουμένων τῶν περὶ τὸν Διόμιλον ἐξακοσίων· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λειμῶνος μέχρι τοῦ ἐχθροῦ εἶχον νὰ διατρέξωσι διάστημα οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων· διὰ τοῦτο οἱ Συρακούσιοι, ἐπιτεθέντες ἀτακτότερον, ἡττήθησαν ἐν ταῖς Ἐπιπολαῖς καὶ ἀπεχώρησαν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Διόμιλος καὶ τριακόσιοι περίπου ἄνδρες ἔπεσαν εἰς τὴν μάχην ταύτην. Μετὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαιον καὶ ἀπέδωκαν τοὺς νεκροὺς εἰς τοὺς Συρακουσίους διὰ συνθήκης· κατὰ δὲ τὴν ἐπομένην ἡμέραν κατέβησαν μέχρι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐξήρχετο κατ' αὐτῶν, ἀπεχώρησαν καὶ ἔκτισαν εἰς Λάβδαλον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν κρημνῶν τῶν Ἐπιπολῶν, φρούριον βλέπον πρὸς τὰ Μέγαρα, ὅπερ ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀποθήκη διὰ τὸ ὑλικὸν τοῦ πολέμου καὶ διὰ τὰ χρήματα ὅσας ἐπλησίαζον εἰς τὰς Συρακούσας, εἴτε διὰ νὰ πολεμήσωσιν, εἴτε διὰ νὰ ἐγείρῃσι φρούρια κατ' αὐτῶν.

98. Μετ' οὐ πολὺ ἦλθον πρὸς αὐτοὺς τριακόσιοι ἵππεις ἐκ τῆς Ἐγέστης καὶ ἑκατὸν περίπου ἐκ τῶν Σικελῶν, ἐκ τῶν Ναξίων καὶ ἐξ ἄλλων πόλεων. Οἱ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἐλθόντες διακόσιοι πεντήκοντα ἵππεις ἐπρομηθεύθησαν ἵππους, ἄλλους παρὰ τῶν Ἐγεσταίων, ἄλλους

παρά τῶν Καταναίων, καὶ ἄλλους ἡγόρασαν· καὶ τοιού-
τοτρόπως συνηθροίσθησαν ἐν ὅλοις ἐξακόσιοι πεντήκοντα
ἰππεῖς. Ἀφοῦ δὲ ἔθεσαν φρουράν ἐς τῷ Λαβδάλῳ, ἐπρο-
χώρησαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὴν Συκὴν, ἐστρατοπεδεύ-
σαντο ἐκεῖ, καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς ὠχύρωσαν αὐτὴν
διὰ κυκλοτεροῦς τείχους. Οἱ Συρακούσιοι μεγάλως ἐξε-
πλάγησαν διὰ τὴν ταχύτητα τῆς οἰκοδομῆς ἐκείνης, καὶ
ἐπεξελθόντες διενοοῦντο νὰ δώσωσι μάχην διὰ νὰ τὴν
διακόψωσιν. Ἐνῷ δὲ τὰ στρατεύματα ἀντιπαρατάσ-
σοντο πρὸς ἄλληλα, οἱ στρατηγοὶ τῶν Συρακουσίων βλέ-
ποντες τὸν στρατόν των διεσκορπισμένον καὶ μὴ δυνά-
μενον εὐκόλως νὰ τεθῇ εἰς τάξιν, τὸν ἐπανεφέρον εἰς
τὴν πόλιν, ἐκτὸς μικροῦ μέρους ἰππέων, οἵτινες ἀντέ-
στησαν καὶ ἐμπόδισαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ συνάξωσι λί-
θους καὶ νὰ διασπαρῶσι μακράν. Μία φυλὴ Ἀθηναίων
ὀπλιτῶν, ὑποστηριζομένη παρ' ὅλου τοῦ ἰππικοῦ, προσέ-
βαλε καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς Συρακουσίους ἰππεῖς,
ἐφόνευσε τινὰς ἐξ αὐτῶν καὶ ἔστησε τρόπαιον πρὸς ἀνά-
μνησιν τῆς ἱππομαχίας ταύτης.

99. Τὴν ἐπιούσαν οἱ μὲν τῶν Ἀθηναίων ἐτείχιζον
τὸ πρὸς βορρᾶν τοῦ κυκλοτεροῦς τείχους τῆς Συκῆς μέ-
ρος, οἱ δὲ συνέλεγον λίθους καὶ ξύλα καὶ τὰ ἀπέθετον
εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Τρώγιλον, προχωροῦντες
πάντοτε ἐκεῖ ὅπου ὀλίγον μόνον διάστημα τοῖς ἔμενε νὰ
τειχίσωσιν, ἀπὸ τοῦ μεγάλου λιμένος μέχρι τῆς ἄλλης
θαλάσσης. Οἱ δὲ Συρακούσιοι, τῇ συμβουλῇ τῶν στρα-
τηγῶν καὶ ἰδίως τοῦ Ἑρμοκράτους, δὲν ἠθέλησαν πλεόν
νὰ διακινδυνεύσωσιν ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων γενικὰς μά-
χας· ἐνόμισαν δὲ προτιμότερον νὰ ἐγείρῳσιν ἀντιτείχι-
σμα κάτωθεν τοῦ μέρους ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἔμελλον νὰ

διευθύνωσι τὸ ἰδικόν των. Καὶ ἐὰν μὲν τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπετύγχανεν, ὁ ἀποκλεισμός ἦτο βέβαιος· ἐὰν δὲ, διαρκούσης τῆς ἐργασίας, ὁ ἐχθρὸς ἤρχετο νὰ τοὺς προσβάλῃ, ἐσκόπευον νὰ ἀντιτάξωσι κατ' αὐτοῦ μέρος τι τοῦ στρατοῦ των καὶ νὰ τὸν προλάβωσι καταλαμβάνοντες τὰ πέριξ καὶ περιχαρακούμενοι· διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ ἐχθρὸς ὤφειλε νὰ παύσῃ τὰς ἐργασίας του διὰ νὰ βαδίσῃ πανστρατιᾷ κατ' αὐτῶν. Ἐξῆλθον λοιπὸν καὶ ἤγειρον τεῖχος, ἀρχίσαντες ἀπὸ τῆς πόλεώς των, κάτωθεν τοῦ κύκλου τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄγοντες αὐτὸ ἐγκαρσίως· κόψαντες δὲ τὰς ἐλαίας τοῦ τεμένου, ὕψωσαν ξυλίνους πύργους. Τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων δὲν εἶχον φθάσει εἰσέτι εἰς τὸν μέγαν λιμένα παραπλέοντα τὴν Θάψον· οἱ Συρακούσιοι ἦσαν πάντοτε κύριοι τῆς περὶ αὐτοὺς θαλάσσης, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφερον τὰς τροφὰς ἐκ τῆς Θάψου διὰ ξηρὰς.

100. Ὅταν ἐνόμισαν οἱ Συρακούσιοι ὅτι ἀρκούντως ἐπροχώρησε τὸ χαράκωμα καὶ ἡ αἰκοδομὴ τοῦ ὑποτειχίσματος, χωρὶς νὰ ἐνοχληθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οὔτινες ἐφοβοῦντο μήπως διαιρούμενοι θά ἔμενον εὐκολώτερον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὔτινες ἄλλως τε ἔσπευδον νὰ τελειώσωσι τὴν ἰδικήν των περιτείχισιν, ἄφησαν μίαν φυλὴν διὰ νὰ φυλάττῃ τὸ αἰκοδόμημα καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν των. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατέστρεψαν τοὺς ὑπογείους ὀχετοὺς οὔτινες ἔφερον τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν· καὶ παρατηρήσαντες ὅτι οἱ Συρακούσιοι ἀπεσύροντο εἰς τὰς σκηνάς των κατὰ τὴν μεσημβρίαν, ὅτι πολλοὶ μάλιστα ἀπέρχοντο εἰς τὴν πόλιν καὶ ὅτι οἱ εἰς τὰ χαράκωματα μένοντες ἐφύλαττον αὐτὰ ἀμελῶς, ἐπεμψαν τριακοσίους λογάδας καὶ τινας

ἐκλεκτοὺς καὶ καλῶς ὠπλισμένους ψιλοὺς διατάξαντες αὐτοὺς νὰ τρέξωσιν αἰφνιδίως πρὸς τὸ ὑποτείχισμα. Ἡ ἐπίλοιπος στρατιὰ διηρέθη εἰς δύο σώματα· καὶ τὸ μὲν πρῶτον, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο στρατηγῶν, ἐπροχώρησε πρὸς τὴν πόλιν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξοδὸν τῶν πολιορκουμένων· τὸ δὲ ἄλλο, μετὰ τοῦ ἐτέρου στρατηγοῦ, μετέβη εἰς τὸ παρὰ τὴν πυλίδαν σταύρωμα, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτεθέντες οἱ τριακόσιοι τὸ ἐκυρίευσαν, ἐγκαταλιπόντων αὐτὸ τῶν φυλάκων καὶ καταφυγόντων εἰς τὸ περὶ τὸν Τεμενίτην προτείχισμα. Οἱ διώκοντες ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ μόλις ἐγένοντο ἐντὸς ἀπεκρούσθησαν ἰσχυρῶς. Ὀλίγοι Ἀργεῖοι καὶ τινες Ἀθηναῖοι ἐπεσαν αὐτόθι. Καὶ ἀναχωρήσας πάλιν ὅλος ὁ στρατὸς, κατηδάφισε τὴν ὑποτείχισιν, ἀνέσπασε τὸ σταύρωμα, μετέφερε τοὺς πασσάλους εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἔστησε τρόπαιον.

101. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀρχίζοντες ἀπὸ τοῦ κύκλου ἐτείχιζον τὸν κρημνὸν ὅστις ὑπέρεκειται τοῦ ἔλους καὶ ὅστις, ἐκ τοῦ μέρους τῶν Ἐπιπολῶν, βλέπει πρὸς τὸν μέγαν λιμένα· ἀκολουθοῦσα τὴν σημαντικωτέραν ὁδὸν, ἣ περιτείχισις ὥφειλε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν κατωφέρειαν ταύτην καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν λιμένα διὰ τῆς πεδιάδος καὶ τοῦ ἔλους. Κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἐξῆλθον καὶ οἱ Συρακούσιοι καὶ ἤρχισαν νὰ χαρακοῦνται ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ διὰ μέσου τοῦ ἔλους· ὥρυξαν ἐπίσης τάφρον διὰ νὰ ἐμποδίσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν μέχρι τῆς θαλάσσης ἀποτείχισιν. Οὗτοι δὲ, ἅμα ἐτελείωσαν τὰς ἐπὶ τοῦ κρημνοῦ ἐργασίας, ἐπεχείρησαν δευτέραν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ χαρακώματος καὶ τῆς τάφρου τῶν Συρακουσίων, τὰ μὲν πλοῖα κελεύσαντες νὰ πλεύσωσιν

ἐκ τῆς Θάψου εἰς τὸν μέγαν λιμένα τῶν Συρακουσίων, αὐτοὶ δὲ, καταβάντες περὶ ὄρθρον ἐκ τῶν Ἐπιπολῶν εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ διαβάντες τὸ ἔλος τῇ βοηθείᾳ θυρῶν καὶ πλατέων ξύλων τὰ ὅποια ἔρριπτον εἰς τὰ μᾶλλον πηλώδη καὶ στερεώτερα μέρη, ἐκυρίευσαν ἅμα τῇ πρώτῃ τὴν τάφρον καὶ τὸ χαράκωμα, ἐκτὸς μικροῦ μέρους τὸ ὅποιον ἐκυρίευσαν ὕστερον. Μάχῃ συνήφθη κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι· καὶ ἐκ τῶν Συρακουσίων οἱ μὲν εἰς τὸ δεξιὸν κέρας εὐρισκόμενοι κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν, οἱ δὲ εἰς τὸ ἀριστερὸν, πρὸς τὸν ποταμόν. Τούτους θέλοντες νὰ ἀποκλείσωσιν οἱ τῶν Ἀθηναίων τριακόσιοι λογάδες ἔδραμον μετὰ πάσης σπουδῆς πρὸς τὴν γέφυραν. Φοβηθέντες δὲ οἱ Συρακούσιαι (διότι ἦσαν ἐνταῦθα μετὰξὺ αὐτῶν πολλοὶ ἵππεις) ὥρμησαν κατὰ τῶν τριακυσίων τούτων, ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ εἰσέβαλον εἰς τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Ἀθηναίων· εἰς τὴν ἔφοδον ταύτην, ἡ πρώτη φυλὴ τοῦ κέρατος τούτου κατελήφθη ὑπὸ φόβου. Ἰδὼν τοῦτο ὁ Λάμαχος ἔσπευσεν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος πρὸς βοήθειαν μετὰ τινων τοξοτῶν καὶ ὀλίγων Ἀργείων· ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν διέβαινε τάφρον τινὰ καὶ εὗρίσκετο σχεδὸν μόνος μετὰ τινων ἐκ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὸν ἀνδρῶν, ἐφονεύθη αὐτὸς καὶ πέντε ἢ ἕξ ἐκ τῶν μετ' αὐτοῦ. Καὶ τούτους μὲν οἱ Συρακούσιοι ἔσπευσαν νὰ τοὺς ἀρπάσωσι καὶ νὰ τοὺς φέρωσι πέραν τοῦ ποταμοῦ εἰς μέρος ἀσφαλές, αὐτοὶ δὲ ἐπερχομένου ἤδη τοῦ ἐπιλοιπικοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων, ἀπεχώρησαν.

102. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν Συρακουσίων οὔτινες εἶχον καταφύγει κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν πόλιν, ἰδόντες τὰ γινόμενα, ἀνέλαβον θάρρος καὶ ἐξῆλθον πάλιν ἐκ τῆς πόλεως διὰ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐναντίον αὐ-

τῶν ἐπιτεθέντων Ἀθηναίων ἔπεμψαν ἐπίσης μέρος τοῦ στρατοῦ των διὰ νὰ κυριεύσῃ τὸν πλησίον τῶν Ἐπιπολῶν κύκλον, νομίζοντες ὅτι θὰ τὸν εὕρισκον ἀνυπεράσπιστον. Καὶ τὸ μὲν δεκάπλεθρον προτείχισμα αὐτῶν κυριεύουσιν, αὐτὸν δὲ τὸν κύκλον τοὺς ἐμπόδισε νὰ κυριεύσωσιν ὁ Νικίας μένων ἐκεῖ ἕνεκα ἀδιαθεσίας. Ἰδὼν οὗτος ὅτι δι' ἑλλειψιν ὑπερασπιστῶν δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο καταφύγιον, διέταξε τοὺς ὑπάρχοντας νὰ καύσωσι τὰς μηχανάς καὶ τὰ ξύλα ὅσα ἦσαν κατατεθειμένα πρὸ τοῦ τείχους. Τὸ μέσον τοῦτο ἐπέτυχεν· οἱ Συρακούσιοι δὲν ἐπλησίασαν περισσότερον ἕνεκα τῆς πυρκαϊᾶς ἀλλ' ἐπέστρεψαν ὀπίσω· τοσούτῳ μᾶλλον ὅσω ἰσχυρὴν ἀπόσπασμα τῶν Ἀθηναίων ἀνέβη ἐκ τῆς πεδιάδος εἰς τὸν κύκλον διὰ νὰ διώξῃ τὸν ἐκεῖ εὕρισκόμενον ἐχθρὸν, καὶ συγχρόνως ὁ στόλος, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Θάψου, συμφῶνως μὲ τὰς δοθείσας διαταγὰς, εἰσῆρχετο ἤδη εἰς τὸν μέγαν λιμένα. Ταῦτα βλέποντες οἱ ἄνθρωποι, ἔσπευσαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πόλιν, καθὼς καὶ ὅλος ὁ στρατὸς τῶν Συρακουσίων μὴ νομίζων δυνατόν, μὲ τὰς παρούσας αὐτοῦ δυνάμεις, νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης τειχισμού.

103. Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν πρόπαιον, ἀπέδωσαν εἰς τοὺς Συρακουσίους τοὺς νεκροὺς των διὰ συνθήκης καὶ ἔλαβον τὰ σώματα τοῦ Λαμάχου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ φονευθέντων. Εὕρισκομένων δὲ τότε συνηθροισμένων ὅλων τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων των, ἤρχισαν νὰ περιτειχίζωσι τοὺς Συρακουσίους διὰ διπλοῦ τείχους ἀπὸ τῶν Ἐπιπολῶν καὶ τῶν κατωφερῶν μερῶν μέχρι τῆς θαλάσσης. Τὰ τρόφιμα ἐφθάνον εἰς τὸν στρατὸν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἰταλίας· ἦλθον δὲ ἐπίσης εἰς

τοὺς Ἀθηναίους πολλοὶ σύμμαχοι Σικελοὶ οὔτινες εἶχον καθυστερήσει μέχρι τότε καθὼς καὶ τρεῖς πεντηκόντοροι ἐκ τῆς Τυρρήνιας· ὅλα τὰ λοιπὰ ἔβαινον κατ' εὐχὴν. Οἱ Συρακούσιοι, μὴ βλέποντες ἐρχομένην ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἢ ἀλλαχόθεν οὐδεμίαν βοήθειαν ἤρχισαν νὰ ἀπελπίζονται ὅτι ἤθελον νικήσει· ὠμίλουν μεταξύ των περὶ συμβιβασμοῦ, καὶ προέτεινον μάλιστα αὐτὸν εἰς τὸν Νικίαν, διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαμάχου εἰς αὐτὸν καὶ μόνον ἔμεινεν ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ. Καὶ κύρωσις μὲν οὐδεμία ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως συμβαίνει εἰς ἀνθρώπους εὐρισκομένους εἰς ἀπελπισίαν καὶ πάντοτε στενότερον πολιορκουμένους, προτάσεις πολλαὶ ἀπευθύνοντο πρὸς τὸν Νικίαν καὶ εἰς τὴν πόλιν ὠμίλουν πολὺ περισσότερον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, διότι ἡ δυστυχία εἶχεν ἐνσπείρει τὴν δυσπιστίαν μεταξύ τῶν Συρακουσίων. Καθαιρέσαντες τοὺς πρῶν στρατηγούς, διότι ἐνόμιζον ὅτι ἐγένοντο θύματα τῆς ἀτυχίας των ἢ τῆς ἀπιστίας των, ἐξελέξαντο ἄλλους ἀντ' αὐτῶν, τὸν Ἡρακλείδην, τὸν Βύκλέα καὶ τὸν Τελλίαν.

104. Ἐν τούτοις ὁ Λακεδαιμόνιος Γύλιππος καὶ τὰ ἀναχωρήσαντα ἐκ τῆς Κορίνθου πλοῖα ἦσαν ἤδη περὶ τὴν Λευκάδα διὰ νὰ σπεύσωσι πρὸς βοήθειαν τῆς Σικελίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ κομισθεῖσαι ἀγγελίαι ἦσαν δυσάρεστοι καὶ ὅλοι ὁμοίως ψευδεῖς περὶ τοῦ ἐντελοῦς ἀποκλεισμοῦ τῶν Συρακουσῶν, ὁ Γύλιππος ἀπέβαλε πλέον πᾶσαν ἐλπίδα περὶ τῆς Σικελίας· θέλων ὁμῶς νὰ προφυλάξῃ τοῦλάχιστον τὴν Ἰταλίαν διεπέρασεν ἐν τάχει, αὐτὸς καὶ ὁ Κορίνθιος Πυθὴν, τὸν Ἴονιον κόλπον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Τάραντα, μετὰ δύο πλοίων Λακωνικῶν καὶ δύο Κορινθιακῶν. Οἱ Κορίνθιοι, ἀνεξαρτήτως τῶν

δέκα πλοίων τὰ ὅποια τοῖς ἀνῆκον, ἐπλήρωσαν προσέτι δύο τῆς Λευκάδος καὶ τρία τῆς Ἀμπρακίας, τὰ ὅποια ἔμελλον νὰ ἀποστείλῃσι κατόπιν. Καὶ ὁ μὲν Γύλιππος, ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ Τάραντος, ἦλθε πρῶτον εἰς τὴν Θουρίαν ὅπως διαπραγματευθῇ μετὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς, στηριζόμενος εἰς τὰ πολιτικά δικαιώματα τὰ ὅποια ἀπῆλauen ἄλλοτε ὁ πατὴρ του εἰς τὴν χώραν ταύτην· μὴ δυνηθεὶς ὁμως νὰ πείσῃ τοὺς κατοίκους, ἀνεχώρησε καὶ παρέπλεε τὴν Ἰταλίαν. Ἀναρπασθεὶς κατὰ τὸν Τερριναῖον κόλπον ὑπὸ βορείου ἀνέμου ὅστις πνέει βιαιότατος εἰς τὰ παράλια ταῦτα, ἐφέρθη εἰς τὸ πέλαγος, καὶ ἀφοῦ ἐβασανίσθη πολὺ προσήγγισε πάλιν εἰς τὸν Τάραντα καὶ ἀνελεύσας εἰς τὴν ξηρὰν τὰ παθόντα ὑπὸ τῆς τρικυμίας πλοῖα ἐπεσκεύαζεν αὐτά. Ὁ δὲ Νικίας, μαθὼν ὅτι ἐπλησίαζεν ὁ Γύλιππος, περιεφρόνησε τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων του (ὅπερ ἔπραξαν καὶ οἱ Θούριοι), καὶ μὲ τὴν ιδέαν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἔπλεον παρεσκευασμένοι ὡς πειραταί, οὐδεμίαν ἔλαβε κατ' αὐτῶν προφύλαξιν.

105. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους τούτου, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοί των εἰσέβαλον εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἐδήλωσαν πολὺ μέρος τῆς χώρας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀργείων μὲ τριάκοντα πλοῖα, τοῦθ' ὅπερ προσεκάλεσε φανεράν ῥῆξιν μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων. Τῶντι, μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξήρχοντο ἐκ τῆς Πύλου μόνον διὰ νὰ ληστεύωσι, καὶ ἀποβαίνοντες μᾶλλον εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου ἢ εἰς τὴν Λακωνικὴν, συνεπολέμουν μετὰ τῶν Ἀργείων καὶ Μαντινέων. Πολλάκις μάλιστα, προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀργείων νὰ ἀποβῶσι μόνον εἰς τὴν Λακωνικὴν ἑνοπλοὶ καὶ νὰ ἀνα-

χωρήσωσι μετ' αὐτῶν ἀφοῦ δηώσωσιν ἐλάχιστον μέρος τῆς χώρας, ἡρνήθησαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πυθοδώρου, τοῦ Λαισποδίου καὶ τοῦ Δημαράτου, ἀποβάντες εἰς Ἑπίδαυρον τὴν Λιμνὴν, εἰς τὰς Πρασιάς καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ἐδήωσαν τὴν χώραν καὶ ἔδοσαν τοιοῦτοτρόπως εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους αἰτίαν πολλῶν μᾶλλον εὐπροφάσιστον ἐκδικήσεως. Ἀναχωρησάντων δὲ ἐκ τοῦ Ἄργους τῶν Ἀθηναίων μετὰ τῶν πλοίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ Ἄργεῖοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Φλιασίαν, ἐδήωσαν τὴν χώραν, ἐφόνευσαν κατοίκους τινὰς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

BIBΛION Z'.

1. Ὁ Γύλιππος καὶ ὁ Πυθὴν, ἀφοῦ ἐπεσκεύασαν τὰς ναῦς, ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ Τάραντος καὶ παραπλέοντες ἐφθασαν εἰς τοὺς Ἐπιζεφυρίους Λοκρούς· μαθόντες δὲ ἐκεῖ σαφέστερον ὅτι αἱ Συρακούσαι δὲν εἶχον ἐντελῶς περιτειχισθῇ καὶ ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτὰς ἐρχόμενοι μετὰ στρατοῦ ἐκ τῶν Ἐπιπολῶν, διεσκέπτοντο ἐὰν ἔπρεπε, λαμβάνοντες τὴν Σικελίαν ἐν δεξιᾷ, νὰ ἀποπειραθῶσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν, ἢ νὰ πλεύσωσι πρῶτον ἀριστερᾷ πρὸς τὴν Ἱμέραν, νὰ προσλάβωσιν ὅσους πείσωσιν ἐκ τῶν κατοίκων τῆς καὶ ἐκ τῶν ἄλλων στρατευμάτων, καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τὰς Συρακούσας διὰ ξηρᾶς. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ πλεύσωσι διὰ τὴν Ἱμέραν, πρὸ πάντων διότι τὰ τέσσαρα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων δὲν εἶχον φθάσει ἀκόμη εἰς τὸ Ρήγιον, ὅπου ἐν τούτοις τὰ εἶχε πέμψει ὁ Νικίας ἅμα ἔμαθεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἦσαν εἰς τοὺς Λοκρούς. Προλαβόντες αὐτὰ, διήλθον τὸν πορθμὸν καὶ ἀποεάντες εἰς τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Μεσσήνην ἐφθασαν εἰς τὴν Ἱμέραν. Ἐκεῖ δὲ εὐρισκόμενοι ἔπεισαν τοὺς Ἱμεραίους νὰ τοὺς βοηθήσωσιν εἰς τὸν παρόντα πόλεμον, νὰ τοὺς ἀκολουθήσωσι, καὶ νὰ παρέξωσιν ὅπλα εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν ναυτῶν τῶν ὅσοι δὲν εἶχον· διότι τὰ πλοῖα εἶχον ἀνελκυσθῇ

εἰς τὴν ξηράν. Ἐπεμψαν ἐπίσης πρὸς τοὺς Σελινουντίους διὰ νὰ τοὺς προσκαλέσωσι νὰ ἔλθωσιν εἰς προὔπαντησίν των πανστρατιᾶ. Οἱ Γελῶι καὶ τινες Σικελοὶ τοῖς ὑπέσχεθησαν νὰ τοῖς πέμψωσιν ὀλίγον στρατόν. Οἱ Σικελοὶ δὲ οὗτοι ἦσαν τοσοῦτοι μᾶλλον πρόθυμοι νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοὺς, ὅσῳ ὁ ἐπὶ τινων Σικελῶν τῆς χώρας ταύτης βασιλεύων Ἀρχωνίδης, ὅστις καὶ ἰσχυρὸς ἦτο καὶ φίλος τῶν Ἀθηναίων, εἶχεν ἀποθάνει πρὸ ὀλίγου, ὁ δὲ Γύλιππος ἐφαίνετο ἐρχόμενος ἐκ Λακεδαιμόνος λίαν προθύμως. Καὶ ὁ μὲν Γύλιππος, συνοδευόμενος ὑπὸ ἐπτακοσίων ἐκ τῶν ἰδικῶν του ναυτῶν καὶ ἐπιβατῶν ὠπλισμένων, ὑπὸ ὀπλιτῶν καὶ φιλῶν Ἱμεραίων, χιλίων ὁμοῦ, καὶ ἑκατὸν ἱππέων, ὑπὸ τινων φιλῶν καὶ ἱππέων Σελινουντίων καὶ Σικελῶν, χιλίων τὸ ὅλον, ἐκίνησε διὰ τὰς Συρακούσας.

2. Ἐν τούτοις οἱ Κορίνθιοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Λευκάδος μετὰ τῶν ἄλλων πλοίων καὶ ἐπροχώρουν μεθ' ὧν τῆς δυνατῆς ταχύτητος· εἰς ἐκ τῶν στρατηγῶν των, ὁ Γόγγυλος, ἀναχωρήσας τελευταῖος μεθ' ἑνὸς πλοίου, ἔφθασε πρῶτος εἰς τὰς Συρακούσας, ὀλίγον πρὸ τοῦ Γυλίππου. Εὐρὼν δὲ τοὺς Συρακουσίους μέλλοντας νὰ ἐκχλησιάζωσιν ὅπως διασκεφθῶσι περὶ καταπαύσεως τοῦ πολέμου, τοὺς ἀπέτρεψε καὶ τοὺς ἐνεθάρρυνε, λέγων ὅτι καὶ ἄλλα πλοῖα ἀκόμη θὰ φθάσωσιν ὅσον οὐπω, καθὼς καὶ ὁ ἀρχηγὸς Γύλιππος ὁ Κλεανδρίδου, πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ Συρακούσιοι ἀνέλαβον θάρρος καὶ ἐξῆλθον ἀμέσως πανστρατιᾶ πρὸς συνάντησιν τοῦ Γυλίππου ὅστις, καθὼς ἔμαθον, ἦτο πλησίον τῆς πόλεως. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, ἀφοῦ ἐν παρόδῳ ἐκυρίευσεν τὸ φρούριον τῶν Σικελῶν Γέτα καὶ ἐτακτοποίησεν τὰ στρατεύματα του ὡς εἰς μάχην, ἔφθασεν εἰς τὰς Ἐπιπολάς· καὶ

ἀναβὰς ἐκεῖ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Εὐρυήλου, ὁπόθεν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀναβῆ προηγουμένως, ἐπροχώρησε μετὰ τῶν Συρακουσίων κατὰ τοῦ τειχίσματος τῶν Ἀθηναίων. Καθ' ἣν δὲ στιγμήν ἐφθασεν, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἤδη τελειώσει ἐπτά ἢ ὀκτώ σταδίους ἐκ τοῦ διπλοῦ τείχους τὸ ὅποιον ἐμελλε νὰ ἐκταθῇ μέχρι τοῦ μεγάλου λιμένος, καὶ δὲν τοῖς ἔμενε πλέον εἰμὴ μικρόν τι διάστημα πλησίον τῆς θαλάσσης ὅπου εἰργάζοντο ἀκόμη. Εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ κύκλου, τὸ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Τρωγίλου καὶ τῆς ἄλλης θαλάσσης, οἱ λίθοι εἶχον ἤδη κατατεθῆ εἰς τὸ μείζον μέρος τῆς γραμμῆς, καὶ αἱ ἐργασίαι ἀφέθησαν ἀλλαχοῦ μὲν ἡμιτελεῖς ἀλλαχοῦ δὲ συμπεπληρωμέναι. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου τὸν ὅποιον διέτρεξαν αἱ Συράκουσαι.

3. Οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς αἰφνιδίας προσεύσεως τοῦ Γυλίππου καὶ τῶν Συρακουσίων, ἐθορυβήθησαν μὲν κατὰ πρῶτον, παρετάχθησαν ὅμως εἰς μάχην. Ὁ δὲ Γύλιππος, σταθεῖς πλησίον των, ἐπεμψε κήρυκα διὰ νὰ τοῖς εἴπῃ ὅτι ἐάν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἤθελον νὰ ἐξέλθωσι τῆς Σικελίας λαμβάνοντες τὰ εἰς αὐτοὺς ἀνήκοντα, ἦτο ἕτοιμος νὰ συνθηκολογήσῃ μετ' αὐτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως περιεφρόνησαν τὰς προτάσεις ταύτας καὶ ἀπέπεμψαν τὸν κήρυκα ἄνευ ἀποκρίσεως. Ἐπειτα προητοιμάσθησαν ἐκατέρωθεν διὰ νὰ πολεμήσωσι. Καὶ ὁ Γύλιππος βλέπων τοὺς Συρακουσίους ταρασσομένους καὶ συντασσομένους οὐχὶ εὐκόλως, ἐπανεφέρει τὸ στράτευμα εἰς μέρος μᾶλλον εὐρύχωρον. Ὁ Νικίας δὲν τὸν ἠκολούθησεν, ἀλλ' ἔμεινεν ἡσυχάζων πλησίον τοῦ τείχους του. Ὁ Γύλιππος, ἅμα εἶδεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐπροχώρησαν κατ' αὐτοῦ, ἀπήγαγε τὸν στρατὸν εἰς τὴν κορυ-

φὴν τὴν καλουμένην Τεμενίτιν καὶ διενυκτέρευσεν ἐκεῖ. Τὴν ἐπιοῦσαν ἐπροχώρησε κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων τῶν Ἀθηναίων μετὰ τοῦ πλείστου στρατοῦ, καὶ παρέταξεν αὐτὸν εἰς μάχην διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ ὁ ἐχθρὸς νὰ πέμψῃ βοήθειαν ἀλλαχοῦ· πέμψας δὲ ἀπόσπασμά τι εἰς τὸ φρούριον Λάβδαλον, τὸ ἐκυρίευσεν καὶ ἐφόνευσεν ὅσους συνέλαβεν ἐν αὐτῷ· διότι τὸ μέρος ἐκεῖνο δὲν ἦτο ὀρατὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Συρακουσίων μία τριήρης σταθμεύουσα πρὸ τοῦ λιμένος.

Α. Μετὰ ταῦτα οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί των ἤρχισαν νὰ οἰκοδομῶσιν ἀπλοῦν τεῖχος διὰ τῶν Ἐπιπολῶν, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς πόλεως τῶν, πρὸς τὸ ἐγκάρσιον τεῖχος· διὰ τοῦ μέσου τούτου οἱ Ἀθηναῖοι, ἐὰν δὲν κατῴρθουν νὰ τοὺς ἐμποδίσωσι, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ τοὺς περιτειχίσωσιν. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἤδη ἀναστῆ εἰς τὰ ὕψη, ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὸ μέχρι τῆς θαλάσσης τεῖχος, ὅτε ὁ Γύλιππος, παρατηρήσας ἀσθενές τι μέρος τοῦ τείχους ἐκείνου τῶν Ἀθηναίων, ἦλθε διὰ νυκτὸς μὲ τὸ στράτευμά του διὰ νὰ τὸ προσβάλλῃ. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἔτυχον διανυκτερεύοντες ἔξω τοῦ τείχους, τὸν ἐνόησαν καὶ ἀντεπεξῆλθον· ὁ δὲ Γύλιππος, ἰδὼν ὅτι ἀνεκαλύφθη, ἀπέσυρε τὰ στρατεύματά του μετὰ τάχους. Ὑψώσαντες περισσότερον τὸ τεῖχος τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ ἐφύλαττον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, προσδιορίσαντες εἰς τοὺς συμμάχους τὰς θέσεις τὰς ὁποίας ἕκαστος αὐτῶν ὤφειλε νὰ φυλάττῃ εἰς τὸ ἄλλο τείχισμα. Ἐν τούτοις ὁ Νικίας ἐκρίνεν ὠφέλιμον νὰ ὀχυρῶσιν τὸ μέρος τὸ καλούμενον Πλημμύριον· εἶναι δὲ τοῦτο ἀκρωτήριον ἀντιπέραν τῆς πόλεως ὑπὲρ, προέχον

ἐν τῷ μεγάλῳ λιμένι, ποιεῖ τὸ στόμιον στενόν· ἡ ὀχύρωσις τοῦ μέρους ἐκείνου θὰ εὐκόλυνε κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν τροφίμων, διότι οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἐστάθμευον εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ νεωρίου τῶν Συρακουσίων καὶ δὲν θὰ ἐφώρμων ἐκ τοῦ μυχοῦ τοῦ λιμένος εἰς πᾶσαν κίνησιν τοῦ ἐχθρικοῦ ναυτικοῦ, ὡς ἐγίνετο μέχρι τότε. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς λοιπὸν ταύτης προσεῖχε περισσότερον εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον, ἐπειδὴ ἐβλεπεν ὅτι τὰ κατὰ ξηρὰν, ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Γυλίππου, ὀλιγωτέρας ἐλπίδας παρεῖχον. Μεταβιβάσας εἰς τὸ Πλημμύριον τὸν στρατὸν καὶ τὰ πλοῖα, ὥκοδόμησε τρία φρούρια εἰς τὰ ὁποῖα ἀπέθεσε τὰ πλεῖστα τῶν σκευῶν καὶ πλησίον τῶν ὁποίων ἡγκυροβόλησαν τὰ μεγάλα πλοῖα καὶ τὰ ταχέα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ πληρώματα ἤρχισαν νὰ ὑποφέρωσι· δὲν ἠδύνατο νὰ προμηθεύωνται ὕδωρ εἰμὴ ὀλίγον καὶ μακρόθεν, καὶ συγχρόνως, ὅσάκις οἱ ναῦται ἐξήρχοντο διὰ νὰ συνάξωσι φρύγανα, ἐφρονεύοντο οἱ πλεῖστοι ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἱππέων οἵτινες ἦσαν κύριοι τῆς ξηρᾶς· διότι τὸ τρίτον μέρος τοῦ ἱππικοῦ τούτου, ὅπως ἐμποδίζῃ τοὺς εἰς τὸ Πλημμύριον νὰ ἐξέρχωνται καὶ βλάπτωσιν, ἦτο παρατεταγμένον πλησίον τοῦ πολυχνίου Ὀλυμπείου. Μαθὼν πρὸς τοῦτοισι ὁ Νικίας ὅτι τὰ ἐπίλοιπα πλοῖα τῶν Κορινθίων ἐπλησίαζον, ἔπεμψε πρὸς κατασκόπευσιν εἰκοσι πλοῖα μετὰ τὴν διαταγὴν νὰ ναυλοχῇσωσιν εἰς τοὺς Λοκροὺς, εἰς τὸ Ῥήγιον καὶ τὰ προσιτὰ μέρη τῆς Σικελίας.

5. Ὁ Γύλιππος, μολονότι ὥκοδόμει τὸ διὰ τῶν Ἐπιπολῶν τεῖχος, μεταχειριζόμενος πρὸς τοῦτο τοὺς λίθους τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀποθέσει ἐκεῖ δι' ἑαυτοὺς, ἐξῆγε συγχρόνως τοὺς Συρακουσίους καὶ τοὺς συμ-

μάχους ἀλληλοδιαδόχως διὰ τὰ τοὺς παρατάττη εἰς μάχην πρὸ τοῦ τειχίσματος. Ἀντιπαρετάσσοντο δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ὅταν δὲ ὁ Γύλιππος ἔκρινεν ὅτι ἐπέστη ἡ κατάλληλος στιγμή, ἤρχισε τὴν ἔφοδον συμπλακέντων δὲ τῶν δύο στρατῶν, ἡ μάχη ἐγένετο μεταξὺ τῶν τειχισμάτων, ὅπου τὸ ἵππικόν τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων οὐδεμίαν ὠφέλειαν παρέσχεν. Οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἡττηθέντες, ἐσύναζαν τοὺς νεκροὺς τῶν διὰ συνθήκης, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τρόπαιον, ὅταν ὁ Γύλιππος συνεκάλεσε τὰ στρατεύματά του καὶ τοῖς εἶπεν ὅτι ἡ ἀποτυχία τῶν δὲν προῆλθε παρ' αὐτῶν ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ· διότι πυκνώσας τὰς τάξεις πολὺ πλησίον τῶν τειχῶν, κατέστησεν ἀνωφελῆ τὴν δύναμιν τοῦ ἵππικοῦ καὶ τῶν ἀκοντιστῶν καὶ ὅτι τώρα ἀμέσως ἤθελε νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὰ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Προσέθηκε νὰ ἔχωσι κατὰ νοῦν ὅτι δὲν ἦσαν ὑποδεέστεροι ὥς πρὸς τὰς δυνάμεις, καὶ ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνδρείαν, ὄντες Πελοποννήσιοι καὶ Δωριεῖς, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπῆρχεν ὅτι θὰ ἐνίκων τοὺς Ἴωνας, τοὺς νησιώτας, συρφετὸν ξένων, καὶ ὅτι θὰ ἐδίωκον αὐτοὺς ἐκ τῆς χώρας. Ἐπειτα, ὅταν ἦλθεν ὁ καιρὸς, τοὺς ὀδήγησεν ἐκ νέου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

6. Ὁ δὲ Νικίας καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τοὺς προεκάλει ὁ ἐχθρὸς, ἡσθάνοντο καλῶς ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι τὴν περσικὴν τοῦ παραλλήλου τείχους, διότι τοῦτο ἐπλησίαζεν ἤδη νὰ ὑπερβῇ τὴν ἄκραν τοῦ τείχους τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὅτι, ἐὰν ἅπαξ προεξήρχετο, θὰ καθίστατο ἀδιάφορον δι' αὐτοὺς νὰ νικῶσι διὰ παντὸς μαχόμενοι, ἢ νὰ μὴ πολεμήσωσι πάντα πασιν. Ἐπροχώρησαν λοιπὸν κατὰ τῶν Συρακουσίων. Ὁ Γύλιππος, ὀδηγήσας τοὺς ὀπλίτας ἔξω τῶν τειχῶν

περισσότερον ἢ πρότερον, συνεπλάκη μὲ τοὺς Ἀθηναίους· τοὺς δὲ ἱππεῖς καὶ τοὺς ἀκοντιστάς παρτάξεν ἐκ πλαγίου τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὸ μᾶλλον εὐρύχωρον μέρος ὅπου ἔλθον αἱ ὀχυρωματικαὶ ἐργασίαι ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ προσβαλόντες οἱ ἱππεῖς τὸ εὐώνυμον κέρας τῶν Ἀθηναίων ὑπὲρ ἦτο ἀπέναντί των, τὸ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν· παρασυρθὲν ὑπὸ τοῦ κινήματος τούτου τὸ ἐπίλοιπον στράτευμα ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Συρακουσίων καὶ κατέπεσεν εἰς τὰ τειχίσματα. Κατὰ τὴν ἐπομένην νύκτα οἱ Συρακούσiai ἐπρόφθασαν νὰ οἰκοδομήσωσι τὸ τεῖχος τῶν πλησίων τοῦ τείχους τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸ προεξέβαλον μάλιστα· τοιοῦτοτρόπως οἱ μὲν Συρακούσiai δὲν εἶχον πλέον νὰ φοβῶνται ἄλλο ἐμπόδιον ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων, ἐνῶ οὗτοι, ἔστω καὶ ἂν ἐνίκων, δὲν θὰ ἠδύναντο πλέον νὰ τοὺς περιτειχίσωσι.

7. Μετὰ τοῦτο, τὰ ὑπολειπόμενα δώδεκα πλοῖα τῶν Κορινθίων, τῶν Ἀμπρακιωτῶν καὶ τῶν Λευκαδίων, λαθόντα τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων, εἰσέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν. Ἀρχηγὸς αὐτῶν ἦτο ὁ Κορίνθιος Ἐρασινίδης. Τὰ πληρώματα αὐτῶν ἐβοήθησαν τοὺς Συρακουσίους νὰ περαιώσωσι τὸ τεῖχος τῶν μέχρι τοῦ ἐγκαρσίου τείχους. Τότε ὁ Γύλιππος ἀνεχώρησε διὰ νὰ περιέλθῃ τὴν λοιπὴν Σικελίαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ συλλέξῃ στρατὸν ναυτικόν καὶ πεζικόν, καὶ συγχρόνως νὰ ἐλκύσῃ μὲ τὸ μέρος του ἐκείνας ἐκ τῶν πόλεων ὅσαι δὲν ἦσαν εὐδιάθετοι διὰ τὸν πόλεμον ἢ ὅσαι μέχρι τότε εἶχον ἀποστῇ ὀλοτελῶς. Ἄλλοι πρέσβεις τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν Κορινθίων ἐστάλησαν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα καὶ τὴν Κόρινθον διὰ νὰ ζητήσωσι νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἄλλα στρατεύματα, εἴτε δι' ὀγκάδων, εἴτε

διὰ μικρῶν πλοίων, εἴτε διὰ παντὸς ἄλλου μέσου, καθότι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ζητήσαι νέας ἐπικουρίας. Ἐκτὸς τούτου, οἱ Συρακούσιοι κατήρτιζον ναυτικόν, ἐξήσκουν αὐτὸ διὰ νὰ δοκιμάσωσι τὰς δυνάμεις των καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ πολλὴν προθυμίαν ἔδειξαν καὶ εἰς τὰς ἄλλας προετοιμασίας.

8. Ὁ Νικίας ἐνόησεν ὅλα ταῦτα, καὶ βλέπων ὅτι καθ' ἡμέραν ἠϋξανον αἱ δυνάμεις τῶν ἐχθρῶν καὶ αἱ ἔ. διὰ τοῦ ἀμνηχανίαι, ἔπεμψεν ἀγγέλους εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπερ ἔπραξε καὶ ἄλλοτε πολλάκις μετὰ πᾶν συμβεβηκός· τότε ὅμως τοὺς ἐπολλαπλασίασε, καθόσον ἐνόμιζεν ὅτι αἱ περιστάσεις ἦσαν δειναί, καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν μετεκάλουν τάχιστα τὸν στρατὸν, ἢ ἐὰν δὲν τῷ ἐπεμπον σημαντικὰς βοηθείας, οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς σωτηρίας. Φοβούμενος δὲ μήπως αἱ πεμπόμενοι, εἴτε δι' ἀδυναμίαν περὶ τὸ λέγειν, εἴτε δι' ἑλλειψιν μνήμης, εἴτε διὰ νὰ ἀρέσωσιν εἰς τὸ πλῆθος, δὲν ἐκθέσωσι τὰ πράγματα ὅπως εἶχον, ἔγραψεν ἐπιστολὴν, νομίζων ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου οἱ Ἀθηναῖοι, λαμβάνοντες ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν διανοημάτων του, χωρὶς ταῦτα νὰ παρκαρρωθῶσιν ὑπὸ τοῦ σώματος τοῦ ἀγγέλου, θὰ διασκεφθῶσι καὶ θὰ λάβωσι μέτρα σύμφωνα πρὸς τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Καὶ οἱ μὲν ἀπεσταλμένοι ἀνεχώρησαν ἐπιφορτισθέντες τὴν ἐπιστολὴν καὶ ὅσα ὤφειλον νὰ εἰπωσι διὰ ζώσης, αὐτὸς δὲ φυλάττων προσεκτικώτερον τὸ στρατόπεδον, ἀπέφευγε νὰ ἐκτίθεται ἐκουσίως εἰς τοὺς κινδύνους.

9. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ θέρους ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Εὐετίων, ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Περδίκκου καὶ πολλῶν Ὀρακῶν, ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἀμφιπόλεως· μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν, ἔφερε τὰς τριτά-

ρεις του εἰς τὸν Στρυμόνα καὶ τὴν ἐπολιόρκησεν ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἐκτελὼν τὰς ἐφόδους ἐκ τοῦ Ἰμεραίου. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔληξε τὸ θέρος τοῦτο.

10. Κατὰ τὸν ἐπόμενον χειμῶνα φθάσαντες εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ παρὰ τοῦ Νικίου πεμφθέντες, καὶ ὅσα διετάχθησαν νὰ εἰπωσι διὰ ζώσης εἶπον, καὶ εἰς τὰς γενομένας ἐρωτήσεις ἀπεκρίθησαν καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἔδωσαν. Προχωρήσας δὲ ὁ γραμματεὺς τῆς πόλεως ἀνέγνωσεν αὐτὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἔχουσιν ὡς ἑξῆς.

11. «Γνωρίζετε, ὦ Ἀθηναῖοι, ἐκ πολλῶν ἄλλων ἐπιστολῶν μου τὰ προηγούμενα συμβεβηκότα· οὐχ ἦτον εἶναι καιρὸς σήμερον νὰ μάθετε τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμεθα καὶ νὰ σκεφθῇτε τι ὀριστικόν. Νικησάντων ἡμῶν ἐν πλείσταις μάχαις τοὺς Συρακουσίους καθ' ὧν ἐξεπέμφθημεν καὶ οἰκοδομησάντων τὰ τεῖχη ἐν τὸς τῶν ὁποίων εὐρισκόμεθα σήμερον, ἦλθεν ὁ Λακεδαιμόνιος Γύλιππος ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ στρατὸν ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκ τινων πόλεων τῆς Σικελίας. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην μάχην νικάται ὑφ' ἡμῶν· ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ, βιασθέντες ὑπὸ πολλῶν ἱππέων καὶ ἀκοντιστῶν, κατεφύγομεν εἰς τὰ τεῖχη ἡμῶν. Ἀναγκασθέντες ὑπὸ τοῦ πληθους τῶν ἐναντίων νὰ διακόψωμεν τὸν περιτειχισμόν, μένομεν τῶρα ἡσυχάζοντες, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ μεταχειρισθῶμεν ὅλον τὸν στρατὸν ἡμῶν, διότι ἡ φύλαξις τῶν τειχῶν μᾶς ἀφαιρεῖ μέρος τῶν ὀπλιτῶν. Οἱ δὲ ἐχθροὶ ὠκοδόμησαν ἀπλοῦν τεῖχος, παραλλήλως τοῦ ἰδικοῦ μας, εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν δὲν ἐπιτεθῶμεν κατὰ τοῦ παρατειχίσματος τούτου μετὰ πολλοῦ στρατοῦ διὰ νὰ τὸ κυριεύσωμεν, δὲν ὑπάρχει πλέον τρόπος νὰ τοὺς περιτειχίσωμεν. Οὕτω λοιπὸν, ἐνῶ φαίνόμεθα ὅτι πολιορκούμεν ἄλ-

λους, πράγματι ὅμως ἡμεῖς εἴμεθα μᾶλλον οἱ πολιορκούμενοι, τοῦλάχιστον κατὰ ξηράν· διότι τὸ ἐχθρικὸν ἱππικὸν δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μακρυνθῶμεν.

12. «Πρὸ ὀλίγου ἐπεμψαν εἰς τὴν Πελοπόννησον πρέσβεις διὰ νὰ ζητήσωσι καὶ ἄλλον στρατὸν, καὶ ὁ Γύλιππος περιτρέχει τὰς πόλεις τῆς Σικελίας διὰ νὰ πείσῃ τὰς μὲν (ἐκεῖνας αἵτινες μένουσιν ἡσυχοὶ σήμερον) νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοῦ, καὶ διὰ νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰς ἄλλας, εἰ δυνατόν, νέας δυνάμεις πεζὰς καὶ ναυτικάς· διότι σκοπεύουσι, καθὼς μανθάνω, νὰ κάμωσιν ἀπόπειραν κατὰ τῶν τειχῶν μας μετὰ τὸ πεζικὸν των, καὶ διὰ θαλάσσης μετὰ τὰ πλοῖα. Κανεὶς ἂς μὴ ἐκπλαγῇ ὅτι σκοπεύουσι νὰ μᾶς προσβάλῃσι καὶ διὰ θαλάσσης, διότι τὸ ναυτικὸν ἡμῶν (καθὼς γινώσκουσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ) κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, τότε διὰ τὴν ξηρότητα τῶν πλοίων ὅσον καὶ διὰ τὴν ὑγίαν τῶν πληρωμάτων· ἀλλὰ τώρα τὰ πλοῖα ἡμῶν εἶναι διάβροχα, τοσοῦτον χρόνον μείναντα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πληρώματα ἀποσυντεθειμένα. Μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνελκύσωμεν τὰ πλοῖα εἰς τὴν ξηράν διὰ νὰ τὰ καθαρίσωμεν, διότι ὁ ἐχθρικὸς στόλος, ἴσος καὶ μάλιστα ἀνώτερος τὸν ἀριθμὸν, φαίνεται πάντοτε ἑτοιμὸς νὰ ἐπιτεθῇ καθ' ἡμῶν καὶ αἱ ἀσκήσεις γίνονται φανεραί. Οἱ ἐχθροὶ δύνανται ἀνενοχλήτως καὶ νὰ ἐπιτίθενται καὶ νὰ καθαρίζωσι τὰ πλοῖά των, διότι δὲν εἶναι ἡναγκασμένοι νὰ περιπλέωσιν ἀενάως.

13. «Μόλις θὰ εἴχομεν τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν ἐὰν ὁ στόλος μας ἦτο ἀσυγκρίτως πολυαριθμώτερος καὶ ἐὰν δὲν ἦμεθα ἡναγκασμένοι, ὥς σήμερον, νὰ προφυλασσώμεθα μεθ' ὧν τῶν πλοίων μας· διότι ὀλίγον ἐὰν

χαλαρώσωμεν τὴν ἐπιτήρησιν, θὰ μᾶς λείψωσι τὰ τρόφιμα τὰ ὁποῖα καὶ ἤδη μετ' οὐ σμικρᾶς δυσκολίας φθά-
νουσιν εἰς ἡμᾶς διερχόμενα πρὸ τῆς ἐχθρικῆς πόλεως.
Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον κατέστρεψε καὶ καταστρέφει ἀκό-
μη τὰ πληρώματα εἶναι ὅτι οἱ ναῦται, ἀναγκάζόμενοι
νὰ μακρύνωνται διὰ νὰ συνάξωσι φρύγανα, ἢ διὰ νὰ εὗ-
ρωσι λείαν καὶ ὕδωρ, φονεύονται ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ ἱπ-
πικοῦ, καὶ οἱ δούλοι, ἀφότου αἱ δυνάμεις εἶναι ἴσαι ἐλα-
τέρωθεν, λειποτακτοῦσι· μεταξὺ τῶν ξένων, ὅσοι μὲν
εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα ἀναγκαστικῶς, δράττονται τῆς
πρώτης εὐκαιρίας διὰ νὰ διασπαρῶσιν εἰς τὰς πόλεις,
ὅσοι δὲ κατ' ἀρχάς, δελεασθέντες ὑπὸ τοῦ μεγάλου μι-
σθοῦ, εἶχον φαντασθῇ νὰ συνάξωσι μᾶλλον χρήματα ἢ
νὰ πολεμήσωσιν, ἅμα παρὰ τὴν προσδοκίαν τῶν εἰδον
τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἀνθίστανται μετὰ στόλου καὶ δι' ἄλ-
λων μέσων, εὐθύς ἄλλοι μὲν ἀπέρχονται ὑπὸ τὴν πρό-
φασιν ὅτι μεταβαίνουν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν φυγόντων
δούλων, ἄλλοι δὲ ὅπως δύνανται. Ἡ Σικελία εἶναι εὐρύ-
χωρος. Ὑπάρχουσι τινες μάλιστα οὔτινες, διὰ νὰ ἐμπο-
ρευθῶσιν ἐνταῦθα, ἀγοράζουσιν Ὑκκαρικὰ ἀνδράποδα,
πεῖθουσιν τοὺς τριηράρχους νὰ τὰ δεχθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα
ἀντ' αὐτῶν καὶ μειοῦται τοιοῦτοτρόπως τὸ ἐκλεκτὸν
τῶν πληρωμάτων.

14. Ἄ' Ἡξέυρετε ἤδη αὐτὸ τὸ ὁποῖον σᾶς γράφω, ὅτι
τὰ πληρώματα δὲν διατελοῦσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν
καλῇ καταστάσει καὶ ὅτι σπάνιοι εἶναι οἱ ναῦται οἱ
γνωρίζοντες νὰ διευθύνωσι τὸ πλοῖον ἐξω τοῦ λιμένος
καὶ νὰ κωπηλατῶσι μετὰ ῥυθμοῦ. Ἀλλὰ τὸ χεῖρον πάν-
των εἶναι ὅτι ἐγὼ ὁ στρατηγός δὲν δύναμαι νὰ ἐμπο-
δίσω τὰς ἀταξίας ταύτας, διότι χαρακτὴρ ὡς ὁ ἰδικός

σας δυσκόλως κυβερνᾶται. Δὲν ἠξέυρομεν πόθεν νὰ συμπληρώσωμεν τὰ πληρώματα, ἐνῶ οὐδὲν τούτου εὐκολώτερον εἰς τοὺς ἐχθροὺς. Διὰ νὰ ἐπαρκῶμεν εἰς τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας καὶ διὰ νὰ συμπληρώμεν τὰ κενὰ, περιοριζόμεθα εἰς μόνον τὰ μέσα τὰ ὅποια εἶχομεν ἐρχόμενοι ἐνταῦθα, διότι αἱ σύμμαχοι πόλεις, ἡ Νάξος καὶ ἡ Κατάνη, οὐδεμίαν συνδρομὴν δύνανται νὰ μᾶς παρέξωσιν· εἰς τρόπον ὥστε ἐὰν εἰς τοὺς ἐχθροὺς προστεθῇ καὶ ἄλλη μία εὐτυχία, ἐὰν παραδείγματος χάριν αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας αἵτινες μᾶς τρέφουσι, βλέπουσαι τὴν κατάστασιν εἰς τὴν περιήλθομεν καὶ ὅτι δὲν μᾶς πέμπετε ἐπικουρίας, ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν, ὁ πόλεμος θέλει τελειώσῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἀμαχητὶ, καθότι θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ παραδοθῶμεν. Θὰ ἡδυνάμην νὰ σᾶς πέμψω εἰδήσεις εὐαρεστοτέρας, ἀλλ' ὅχι ὠφελιμωτέρας, ἀφοῦ πρέπει νὰ μάθετε τὴν ἀληθεῖ κατὰστασιν τῶν πραγμάτων καὶ νὰ σκεφθῆτε ἐπ' αὐτῆς. Ἐπειδὴ ἄλλως τε γνωρίζω τὸν χαρακτῆρά σας, ὅτι ἀγαπᾶτε τὰς μᾶλλον εὐαρέστους εἰδήσεις καὶ ἔπειτα παραπονῆσθε ἐὰν τὰ συμβαίνοντα δὲν ἀνταποκρίνονται μὲ τὰς προσδοκίας σας, ἔκρινον ἀσφαλέστερον νὰ σᾶς γνωστοποιήσω τὴν ἀλήθειαν.

15. Ἀπὸς τὸ παρὸν ἐστὲ πεπεισμένοι ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας, στρατιῶται καὶ ἀρχηγοὶ οὐδεμίαν αἰτίαν μομφῆς παρέσχον· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλη ἡ Σικελία ὁμονοεῖ, καὶ περιμένει ἄλλον στρατὸν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, σκεφθῆτε ὅτι αἱ ἐνταῦθα δυνάμεις μας δὲν ἀρκοῦσι μῆτε διὰ τὰς παρούσας ἀνάγκας καὶ ὅτι πρέπει ἢ νὰ μᾶς ἀνακαλέσετε ἢ νὰ πέμψετε καὶ ἄλλον στρατὸν ξηρᾶς καὶ θαλάσσης οὐχὶ κατώτερον, πολλὰ χρήματα καὶ ἓνα στρατηγὸν διὰ νὰ μὲ ἀντικαταστήσῃ,

καθότι πάσχων ἀπὸ νεφρίτιδα δὲν δύναμαι νὰ μένω ἐνταῦθα περισσότερον. Ἐξαιτοῦμαι τὴν ἐπιείκειάν σας· ἐνόσω ἤμην ὑγιῆς πολλὰς ὑπηρεσίας σᾶς παρέσχον εἰς διαφόρους ἐντολάς τὰς ὁποίας μοι ἀνεθέσατε. Πρὸ πάντων ὅ,τι ἀποφασίσετε, πράξατέ το ἅμα τῷ ἔαρι, ἄνευ ἀναβολῆς· διότι ὀλίγος χρόνος ἀρκεῖ εἰς τοὺς ἐχθροὺς μας διὰ νὰ εὕρωσιν ἐπικουρίας ἐν τῇ Σικελίᾳ· ὅσον ἀφορᾷ τὰς τῆς Πελοποννήσου, ναὶ μὲν αὐταὶ θὰ ἔλθωσι βραδύτερον, ἀλλ' ἐὰν δὲν προσέξετε, τινὲς μὲν θὰ σᾶς διαφύγωσιν, ὡς καὶ πρότερον, τινὲς δὲ θὰ σᾶς προλάβωσι.»

16. Τοιοῦτον ἦτο τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Νικίου· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ ἤκουσαν τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς, δὲν ἀφῆρεσαν μὲν τὴν στρατηγίαν ἀπὸ τὸν Νικίαν· ἀλλὰ μέχρις οὗ φθάσωσιν οἱ ἄλλοι ἐκτεχθέντες συνάρχοντες αὐτοῦ, διώρισαν δύο ἐκ τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ εὐρισκομένων, τὸν Μένανδρον καὶ τὸν Εὐθύδημον, διὰ νὰ μὴ ὑφίσταται μόνος τὰς κακουχίας τοῦ πολέμου Ἀσθενὴς ὢν. Ἐψήφισαν ἐπίσης νὰ πέμψωσι καὶ ἄλλον στρατὸν ναυτικὸν καὶ πεζὸν, συγκεῖμενον ἐξ Ἀθηναίων ἐγγεγραμμένων εἰς τὸν κατάλογον καὶ ἐκ συμμάχων· συνάρχοντας δὲ αὐτοῦ ἐξελέξαντο Δημοσθένην τὸν Ἀλκισθένους καὶ Βύρυμέδοντα τὸν Θουκλέους. Καὶ τὸν μὲν Βύρυμέδοντα ἐπέμψαν ἀμέσως εἰς τὴν Σικελίαν περὶ τὰς χειμερινὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου μετὰ δέκα πλοίων καὶ ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν στρατὸν ὅτι ἐπικουρίαι ἔμελλον νὰ φθάσωσι καὶ ὅτι θὰ ἐφρόντιζον περὶ αὐτοῦ.

17. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἔμεινε παρασκευαζόμενος διὰ νὰ ἀποπλεύσῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος· συνήθροισε στρατεύματα παρὰ τῶν συμμάχων καὶ ἔλαβε παρ' αὐ-

τῶν χρήματα, πλοῖα καὶ ὀπλίτας. Ἐπεμψαν ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι εἴκοσι ναῦς περὶ τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ φυλάττωσι μήπως μεταβῇ κανεὶς ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Σικελίαν· διότι οἱ Κορίνθιοι, ἀφοῦ ἐπέστρεψαν οἱ πρέσβεις τῶν ἀναγγέλλοντες ὅτι τὰ ἐν Σικελίᾳ ἔβαινον ἐπὶ τὰ κρείττω, κρίναντες ὅτι ἡ πρώτη ἀποστολὴ τῶν πλοίων δὲν ὑπῆρξεν ἀνωφελής, ἐνεθαῖρῶνθησαν περισσότερον καὶ ἡτοιμάζοντο καὶ αὐτοὶ νὰ πέμψωσιν εἰς τὴν Σικελίαν ὀπλίτας ἐπὶ ὀλκάδων, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ πέμψωσι διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ὀπλίτας ἐκ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου. Πρὸς τούτοις οἱ Κορίνθιοι ἐπλήρουν εἰκοσιπέντε ναῦς διὰ νὰ ἀποπειραθῶσι ναυμαχίαν κατὰ τῶν πρὸ τῆς Ναυπάκτου φυλασσόντων πλοίων καὶ εὐκολύνωσι τὸν ἀπόπλουον τῶν ὀλκάδων περισπῶντες πρὸς τὰς τριήρεις τὴν προσοχὴν τῶν ἐν Ναυπάκτῳ σταθμευόντων Ἀθηναίων.

18. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡτοιμάζον ἐπίστῃ καὶ τὴν εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβολὴν τὴν ὁποίαν εἶχον μὲν προαποφασίσαι, ἐπέσπευσαν ὅμως τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἐνδόντες εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν Κορινθίων οἵτινες ἤλπιζον ὅτι διὰ τοῦ περισπασμοῦ τούτου ἤθελε διακωλυθῇ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν ἀποστολὴ τῶν ἐπικουριῶν. Ἐπέμενε δὲ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ ὀχυρωθῇ ἡ Δεκέλεια καὶ νὰ μὴ παύσῃ ὁ πόλεμος. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἐνεθαῖρῶνεν πρὸ πάντων τοὺς Λακεδαιμονίους, ἦτο ἡ ἰδέα ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνασχολούμενοι εἰς διπλοῦν πόλεμον, καθ' ἑαυτῶν καὶ κατὰ τῶν Σικελιωτῶν, θὰ καθίσταντο εὐκαταίρετώτεροι, καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πρῶτοι ἔλυσαν τὰς σπονδάς. Ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ ἡ ῥῆξις προῆλθε παρὰ τῶν Λακεδαιμο-

νίων, διότι οἱ Θηβαῖοι εἰσῆλθον εἰρήνης οὔσης εἰς τὴν Πλάταιαν, καὶ μολονότι ἦτο γεγραμμένον ἐν ταῖς συνθήκαις νὰ μὴ καταφεύγωσιν εἰς τὰ ὅπλα κατ' ἐκείνων οὔτινες ἤθελον νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς διαιτησίαν, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤρνηθησαν νὰ δικασθῶσι προσκληθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Καὶ διὰ τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι δικαίως ἔπαθον, καὶ ἐνθυμοῦντο τὴν συμφορὰν τῆς Πύλου καὶ ὅλας τὰς μετὰ ταῦτα δυστυχίας. Ἀλλ' ὅταν εἶδον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐδήρουν μετὰ τῶν τριάκοντα πλοίων τοὺς ἀγροὺς τῆς Ἐπιδαύρου, τῶν Πρασιῶν καὶ ἄλλων χωρῶν, καὶ συγχρόνως ὅτι ἐπεδίδοντο εἰς ληστρικὰς πράξεις ἐξερχόμενοι τῆς Πύλου, καὶ ὅτι προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἤρνοῦντο νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς διαιτησίαν ὡς αἱκεῖνον φιλονεικίαι περὶ τῶν ἀμφισβητούμενων ἄρθρων τῆς συνθήκης, τότε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐνόμισαν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι περιέπεσαν εἰς τὸ αὐτὸ ἐγκλημα εἰς ὃ εἶχον περιπέσει καὶ αὐτοὶ πρότερον, καὶ δὲν ἐδίστασαν πλέον νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν πόλεμον. Κατὰ τὸν χειμῶνα λοιπὸν ἐκεῖνον διέταξαν τοὺς συμμάχους νὰ προμηθεύσωσι σίδηρον, καὶ ἠτοίμασαν ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα ἐργαλεῖα πρὸς οἰκοδομὴν φρουρίων. Συγχρόνως συνεισέφερον ἐξ ἰδίων τῶν ὅπως πέμψωσι δι' ὀλκάδων εἰς τὸν ἐν τῇ Σικελίᾳ στρατὸν ἐπικουρίας καὶ ἠνάγκασαν τοὺς ἄλλους Πελοποννησίους νὰ πράξωσι τὸ αὐτό. Ἐν τούτοις ὁ χειμὼν ἔληξε καθὼς καὶ τὸ δέκατον ὄγδον ἐτος τοῦ πολέμου τούτου τὸν ὅποιον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

19. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου ἔαρος ⁽¹⁾, οἱ Λα-

(1) Δέκατον ἑννατὸν ἐτος τοῦ πολέμου, 443 π. Χ.

κεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι εἰσέβαλον ἐνωρίτατα εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀρχηγὸς δ' αὐτῶν ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἅγις ὁ Ἀρχιδιάμου. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδῆσαν τὰ περὶ τὸ πεδῖον μέρη τῆς χώρας, ἔπειτα ὠχύρωσαν τὴν Δεκέλειαν διανείμαντες τὴν ἐργασίαν κατὰ πόλεις. Ἀπέχει δὲ ἡ Δεκέλεια ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους, καὶ ἡ αὐτὴ περίπου ἀπόστασις ὑπάρχει ἀπὸ τῆς Βοιωτίας. Ἡ ὀχύρωσις ἐκείνη, ἥτις ἐφαίνετο ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐγένετο εἰς τὴν πεδιάδα καὶ εἰς τὰ μᾶλλον εὐφορά μέρη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ βλάπτωσι τοὺς ἐχθρούς. Καὶ οἱ μὲν ἐν τῇ Ἀττικῇ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐτείχιζον, οἱ δὲ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀπέστελλον περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον δι' ὀλκάδων τοὺς ὀπλίτας εἰς τὴν Σικελίαν, οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἐκλέξαντες ἐξακοσίους ὀπλίτας τοὺς βελτίστους μεταξύ τῶν Εἰλώτων καὶ τῶν νεοδαμωδῶν καὶ στρατηγὸν τὸν Σπαρτιάτην Ἐκκριτον, οἱ δὲ Βοιωτοὶ τριακοσίους ὀπλίτας τοὺς ὁποίους ὠδήγουν οἱ Θηβαῖοι Ξένων καὶ Νίκων, καὶ ὁ Θεσπιεὺς Ἡγήσανδρος. Οὗτοι λοιπὸν ἀναχωρήσαντες πρῶτοι ἀπὸ τοῦ Ταινάρου τῆς Λακωνικῆς, ἀνήχθησαν εἰς τὸ πέλαγος· μετὰ τούτους δὲ ὀλίγον μετέπειτα οἱ Κορίνθιοι ἀπέστειλαν πεντακοσίους ὀπλίτας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν ἦσαν ἐξ αὐτῆς τῆς Κορίνθου, οἱ δὲ ἄλλοι ἐλήφθησαν μισθωτοὶ μεταξύ τῶν Ἀρκάδων, καὶ ἀρχηγὸν αὐτὸν κατέστησαν Ἀλέξαρχον τὸν Κορίνθιον. Ἀπέστειλαν δὲ καὶ οἱ Σικυώνιοι διακοσίους ὀπλίτας ὁμοῦ μὲ τοὺς τῶν Κορινθίων τοὺς ὁποίους ὠδήγει ὁ Σικυώνιος Σαργεύς. Τὰ δὲ εἰκοσιπέντε πλοῖα τῶν Κορινθίων τὰ κατὰ τὸν χειμῶνα παρασκευασθέντα, συνεκράτουν τὸν ἐν τῇ Ναυπάκτῳ στόλον τῶν Ἀθηναίων,

μέχρις οὗ οἱ Κορίνθιοι ὀπλῖται ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου μετὰ τῶν ὑλκᾶδων. Τούτου ἕνεκα εἶχον ἐτοιμασθῇ τὰ πλοῖα ταῦτα, ἵνα μὴ οἱ Ἀθηναῖοι προσέξωσι μᾶλλον πρὸς τὰς ὑλκᾶδας ἢ πρὸς τὰς τριήρεις.

20. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν ἐτειχίζετο ἡ Δεκέλεια καὶ ἅμα τῇ ἀρχῇ τοῦ θέρους, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν περὶ τὴν Πελοπόννησον τριάκοντα ναῦς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν Χαρικλέους τοῦ Ἀπολλοδώρου, τὸν ὁποῖον διέταξαν νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Ἄργος διὰ νὰ ζητήσῃ, συμφώνως μὲ τὴν συνθήκην τῆς συμμαχίας, νὰ πέμψωσιν οἱ Ἀργεῖοι ὀπλίτας εἰς τὸν στόλον τοῦ ἔπαμψαν ἐπίσης, καθὼς εἶχον ἀποφασίσαι, τὸν Δημοσθένην εἰς τὴν Σικελίαν μὲ ἐξήκοντα ναῦς Ἀθηναίων καὶ πέντε Χίων, διακοσίους ὀπλίτας Ἀθηναίους ἐκ τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τὸν κατάλογον καὶ ὅσους περισσοτέρους νησιώτας ἡδυνήθησαν νὰ συλλέξωσιν ἐκασταχοῦ ἐκ τῶν ἄλλων δὲ ὑπηκόων συμμάχων ἐπορίσθησαν πᾶν ὅ,τι εὗρον παρ' αὐτοῖς ἐπιτῆδειον διὰ τὸν πόλεμον. Τὸν Δημοσθένην διέταξαν νὰ ἐνωθῇ κατ' ἀρχάς μὲ τὸν Χαρικλέα καὶ νὰ δηῶσιν ἀμφοτέρω τὰ παράλια μέρη τῆς Λακωνικῆς. Καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης φθάσας εἰς τὴν Αἴγιον περιέμεινε νὰ φθάσωσι τὰ ὑπολειπόμενα στρατεύματα καὶ νὰ παραλάβῃ ὁ Χαρικλῆς τοὺς Ἀργεῖους.

21. Ἐν δὲ τῇ Σικελίᾳ, περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους τούτου, ἔφθασεν εἰς τὰς Συρακούσας καὶ ὁ Γύλιππος ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ τῶν πόλεων τὰς ὁποίας ἔπεισεν ὅσῃν πλείστην ἡδυνήθη ἐκασταχόθεν στρατιάν. Καὶ συγκαλέσας τοὺς Συρακουσίους εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξοπλισώσιν ὅσα περισσότερα πλοῖα ἡδύναντο καὶ νὰ ἀποπειραθῶσι ναυμαχίαν τινά, διότι ἤλπιζεν ὅτι διὰ τοῦ

μέσου τούτου ἡ ὠφέλεια εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἤθελεν εἶσθαι ἀξία τοῦ κινδύνου. Καὶ ὁ Ἑρμοκράτης ἐπίσης, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Γυλίππου, τοὺς παρεκίνησε πολὺ νὰ μὴ διστάσωσι νὰ προσβάλῃσι τοὺς Ἀθηναίους διὰ τῶν πλοίων, λέγων ὅτι οὔτε οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τὴν ναυτικὴν ἐμπειρίαν κληρονομικὴν καὶ αἰδίων, ἀλλ' ὅτι ἦσαν ἡπειρώται πλείοτερον τῶν Συρακουσίων καὶ ὅτι ἡναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν Μήδων νὰ γίνωσι ναυτικοί· ὅτι ἐναντίον ἀνθρώπων οὕτω τολμηρῶν, ὡς ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ μᾶλλον ἐπίφοβοι ἐχθροὶ ἦσαν ἐκεῖνοι οἵτινες θὰ ἐδείκνυσον ὁμοίαν τόλμην· διότι καθὼς διὰ τῆς τόλμης οἱ Ἀθηναῖοι, μολονότι ὑποδεέστεροι ἐνίοτε κατὰ τὰς δυνάμεις, ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἄλλων λαῶν καὶ ἐκφοβοῦσιν αὐτοὺς, οὕτω καὶ οἱ Συρακούσιοι θὰ ἐνέπνεον ὅμοιον τρόπον εἰς τοὺς ἐχθροὺς των. Εἶπε τέλος ὅτι ἐάν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν οἱ Συρακούσιοι ἐτόλμων νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων, ὁ τρόμος ὑπὸ τοῦ ὁποίου θὰ κατελαμβάνετο ὁ ἐχθρὸς θὰ παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς ὠφέλειαν μεγαλειτέραν τῆς βλάβης τὴν ὁποίαν ἡ ἐμπειρία τῶν Ἀθηναίων θὰ ἡδύνατο νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν ἀπειρίαν τῶν Συρακουσίων· τοὺς συνεβούλευσε λοιπὸν νὰ ἀποπειραθῶσι ναυμαχίαν ἀνευ ἀναβολῆς. Καὶ οἱ μὲν Συρακούσιοι, ἐξοτρυνθέντες ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Γυλίππου, τοῦ Ἑρμοκράτους καὶ ἄλλων τινῶν, ἀπεφάσισαν νὰ ναυμαχήσωσι καὶ εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα.

22. Ὁ δὲ Γύλιππος, ἅμα ἡτοιμάσθη ὁ στόλος, ἔλαβεν ὅλον τὸν πεζὸν στρατὸν διὰ νυκτὸς καὶ ἔφερεν αὐτὸν διὰ νὰ προσβάλῃ τὰ τεῖχη τοῦ Πλημμυρίου· συγχρόνως καὶ ἀπὸ συνθήματος τριάκοντα πέντε τριήρεις τῶν Συρακουσίων ἐπροχώρησαν ἀπὸ τοῦ μεγάλου λιμέ-

νός, τεσσαράκοντα πέντε δὲ ἀπὸ τοῦ μικροῦ ὅπου ἦτα ἐπίσης τὸ νεώριον τῶν Συρακουσίων. Αἱ τελευταῖαι αὗται περιέπλευσαν τὴν νῆσον διὰ νὰ ἐνωθῶσι μὲ τὰς ἄλλας καὶ πλεύσωσι κατὰ τοῦ Πλημμυρίου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ θορυβήσωσι τοὺς Ἀθηναίους διὰ τῆς αἰφνιδίας ἐκείνης ἐπιθέσεως. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι εἰσῆλθον μετὰ τάχους εἰς ἐξήκοντα πλοῖα, καὶ διὰ μὲν τῶν εἰκοσιπέντε ἐναυμάχησαν πρὸς τὰ τριάκοντα πέντε τῶν Συρακουσίων τὰ ὅποια ἦσαν εἰς τὸν μέγαν λιμένα, διὰ δὲ τῶν ἐπιλοιπίων ἐξῆλθον πρὸς συνάντησιν ἐκείνων τὰ ὅποια ἐξεληθόντα τοῦ νεωρίου περιέπλεον. Ἀμέσως ἤρχισαν τὴν ναυμαχίαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ μεγάλου λιμένος· ἡ ἀντίστασις ὑπῆρξε μακρὰ ἐκατέρωθεν· οἱ μὲν ἤθελον νὰ παρὰβιάσωσι τὴν εἰσόδον, οἱ δὲ νὰ τὴν ἐμποδίσωσιν.

23. Οἱ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἦσαν εἰς τὸ Πλημμύριον κατέβησαν εἰς τὴν παραλίαν· ἐνῷ δὲ ὅλη ἡ προσοχὴ τῶν ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τὴν ναυμαχίαν, αἰφνης ὁ Γύλιππος ἔφθασεν ἅμα τῇ αὐγῇ καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν φρουρίων, κατ' ἀρχάς μὲν ἐκυρίευσεν τὸ μέγιστον, κατόπιν δὲ τὰ δύο μικρότερα, μὴ ἀντιστάντων τῶν φυλάκων, ἅμα εἶδον τὸ μέγιστον εὐκόλως κυριευθέν. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ πρώτου κυριευθέντος οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι κατέφυγον εἰς τὰ πλοῖα καὶ εἰς ὀλίκάδα τινά, δυσκόλως ἔφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον· διότι ὁ στόλος τῶν Συρακουσίων ὅστις ἦτο εἰς τὸν μέγαν λιμένα, ὑπερισχύσας εἰς τὴν ναυμαχίαν, ἀπέστειλεν εἰς καταδίωξίν των μίαν τριήρη ταχύπλου· ἄφου δὲ ἐκυριεύθησαν καὶ τὰ ἄλλα δύο φρούρια, οἱ ἐξ αὐτῶν διαφυγόντες ἡδυνήθησαν νὰ παραπλεύσωσιν εὐκολώτερον, διότι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν εἶχον ἡττηθῆ οἱ Συρακούσιοι. Ἐκεῖνα ἐκ τῶν πλοίων ὅσα ἐναυμάχησαν

πρὸ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος καὶ ἐβίασαν τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων, εἶχον εἰσέλθει εἰς τὸν λιμένα ἀτάκτως καὶ συνταραχθέντα πρὸς ἄλληλα ἔδωσαν τὴν νίκην εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι ἔτρεψαν εἰς φυγὴν καὶ αὐτὰ καὶ ὅσα ἐξ ἀρχῆς εἶχον πρὸς στιγμὴν ὑπερισχύσει ἐν τῷ λιμένι, ἐβύθισαν ἑνδεκα καὶ ἐφόνευσαν τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων ἐκτὸς ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἐζώγρησαν ἐπὶ τριῶν πλοίων· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀπώλεσαν τρεῖς ναῦς, καὶ ἀνεγκύσαντες τὰ ναυάγια τῶν Συρακουσίων ἔστησαν τρόπαιον ἐν τῷ πρὸ τοῦ Πλημμυρίου νησιδίῳ καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των.

24. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ναυμαχίας ταύτης τοιοῦτον ἦτο διὰ τοὺς Συρακουσίους· ἀλλὰ καθειξαν τὰ φρούρια τοῦ Πλημμυρίου καὶ ἔστησαν τρία τρόπαια, ἐν ἐπὶ ἐκάστου αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν ἐν ἐκ τῶν δύο μικροτέρων, τὰ ὅποια ἐκυρίευσαν κατόπιν, κατέσκαψαν, τὰ δὲ ἄλλα δύο ἐπισκευάσαντες ἐφρούρουν. Κατὰ τὴν ἄλωσιν τῶν φρουρίων τούτων πολλοὶ ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν καὶ ἐζώγρηθήσαν, ὅλα δὲ τὰ πλούτη ἤρπάγησαν· ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι μετεχειρίζοντο τὰ φρούρια ταῦτα διὰ νὰ ἀποθέτωσι πάντα θησαυρὸν, εὕρισκοντο ἐντὸς αὐτῶν πολλὰ μὲν χρήματα καὶ τρόφιμα ἐμπύρων, πολλὰ δὲ καὶ τῶν τριηράρων· εὕρισκοντο ἐπίσης τὰ ἱστία καὶ τὰ ἄλλα σκεύη τεσσαράκοντα τριήρων καὶ τρεῖς τριήρεις ἀνειλκυσμέναι. Ἡ ἄλωσις τοῦ Πλημμυρίου ἐπέφερε μεγίστην καὶ σημαντικωτάτην βλάβην εἰς τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων, ἐπειδὴ ἡ εἴσοδος τοῦ λιμένος δὲν ἦτο πλέον ἀσφαλὴς διὰ νὰ εἰσάγωσι τρόφιμα (διότι οἱ Συρακούσιοι ἐμπόδιζον σταθμεύοντες ἐκεῖ καὶ αἱ εἰσχομιδαὶ δὲν ἐγίνοντο ἄνευ μάχης)· Τὸ δυστύχημα τοῦτο καθὼς καὶ πολ-

λά ἄλλα ἐνέβαλον τρόμον καὶ ἄθυμίαν εἰς τὸ στράτευμα.

25. Μετὰ τοῦτο οἱ Συρακούσιοι ἐξέπεμψαν δώδεκα ναῦς διοικουμένας ὑπὸ τοῦ Συρακουσίου Ἀγαθάρχου. Καὶ μία ἐξ αὐτῶν ἀνεχώρησε διὰ τὴν Πελοπόννησον μετὰ πρέσβειων διαταχθέντων νὰ ἀναγγείλωσιν ὅτι τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ πράγματα ἤρχισαν νὰ παρέχωσιν ἐλπίδας καὶ νὰ ἐξοτρύνωσι τοὺς Πελοποννησίους νὰ ἀνακινήσωσι μετὰ πλείοτερου ζήλου τὸν πόλεμον τῆς Ἀττικῆς· αἱ δὲ ἄλλαι ἑνδεκα ἐπλευσαν πρὸς τὴν Ἰταλίαν, διότι εἶχον μάθει ὅτι πλοῖα πεπληρωμένα χρημάτων καὶ προσωρισμένα διὰ τοὺς Ἀθηναίους διευθύνοντό ἐκεῖ. Οἱ Συρακούσιοι συνήντησαν τὰ πλοῖα ταῦτα, κατέστρεψαν τὰ περισσότερα καὶ ἔκαυσαν ὅλα τὰ ναυπηγήσιμα ξύλα τὰ ὁποῖα εἶχον ἐτοιμασθῇ διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῇ Καυλωνιάτιδι. Μετὰ ταῦτα ἦλθον εἰς τοὺς Λοκρούς. Ἐνῷ δὲ ἦσαν ἐκεῖ ἠγκυροβολημένοι, κατέπλευσαν ἀπὸ Πελοποννήσου μία τῶν ὀκτάδων φέρουσα ὀπλίτας Θεσπιεῖς. Λαβόντες αὐτοὺς οἱ Συρακούσιοι εἰς τὰ πλοῖα, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Παραφυλάξαντες ὁμῶς αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι μὲ εἴκοσι πλοῖα πλησίον τῶν Μεγάρων, μίαν μὲν ναῦν συνέλαβον μεθ' ὧν τῶν ἐν αὐτῇ ἀνδρῶν, τὰς δὲ ἄλλας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰς συλλάβωσι καὶ κατέφυγον αὐταὶ εἰς τὰς Συρακούσας. Ἐγένετο ὡσαύτως ἀκροβολισμὸς ἐν τῷ λιμένι καὶ διὰ τοὺς πασσάλους τοὺς ὁποίους οἱ Συρακούσιοι ἐνέπηξαν εἰς τὴν θάλασσαν πρὸ τοῦ παλαιοῦ νεωρίου διὰ νὰ προστατεύωσι τὴν ἀγκυροβόλησιν τῶν πλοίων των καὶ νὰ προφυλάττωσιν αὐτὰ ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Προσαγαγόντες οἱ Ἀθηναῖοι βικρυτάτην ναῦν ἔχουσαν ξυλίνους πύργους καὶ παρὰ πύργατα, ἔδενον εἰς τὰ ἀκάτια τοὺς πασσάλους, καὶ

ἄλλους μὲν ἐξ αὐτῶν ἀνέσπων ἄλλους δὲ ἐπριώνιζον βυθιζόμενοι ὑπὸ τὸ ὕδωρ. Οἱ Συρακούσιοι ἐρρίπτον βέλη ἀπὸ τῶν παραπηγμάτων, οἱ δὲ ἐκ τῆς ὀλκάδος ἀνταπήντων. Τέλος οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέσπασαν τοὺς πλειοτέρους τῶν πασσάλων. Οἱ μὴ φαινόμενοι πάσσαλοι παρεῖχον μεγίστην δυσκολίαν, διότι εἶχον ἐμπήξει τινὰς οὔτινες δὲν ὑψοῦντο ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· εἰς τρόπον ὥστε ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ τοὺς πλησιάζη τις, ἐπὶ τῷ φόβῳ μήπως ἐξ ἀπροσεξίας ἐξοκείλῃ τὸ πλοῖόν του ὡς ἐπὶ ὑφάλου. Ἐν τούτοις κολυμβηταὶ βυθιζόμενοι, ἐπριώνιζον αὐτοὺς ἀντὶ χρημάτων· ἀλλ' οἱ Συρακούσιοι ἐνέπηξαν πάλιν ἄλλους πασσάλους. Ἐκατέρωθεν δὲ μετεχειρίζοντο πολλὰ στρατηγήματα, καὶ τοῦτο ἕνεκα τῆς γειτνιασεως τῶν δύο στρατοπέδων παρατεταγμένων κατ' ἀλλήλων, καὶ συγχρόνως πολλοὶ ἀκροβολισμοὶ καὶ πολλὰ ἀπόπειραι ἐγίνοντο. Οἱ Συρακούσιοι ἐπεμφαν εἰς τὰς πόλεις τῆς Σικελίας πρέσβεις Κορινθίους, Ἀμπρακιώτας καὶ Λακεδαιμονίους διὰ νὰ ἀναγγείλωσι τὴν ἄλωσιν τοῦ Πλημμυρίου καὶ νὰ ἀποδώσωσι τὴν ἀποτυχίαν τῆς ναυμαχίας οὐχὶ εἰς τὴν ἀξίαν τῶν πολέμιων, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀταξίαν· τέλος διὰ νὰ δηλώσωσιν ὅτι τὰ πάντα παρεῖχον ἐλπίδας καὶ νὰ ζητήσωσιν ἐπικουρίας ναυτικὰς καὶ πεζικὰς, ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίσης περιέμενον ἄλλον στρατόν, καὶ ἐπειδὴ, ἐάν κατάρθουν νὰ καταστρέψωσι πρὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ τὰς παρούσας δυνάμεις των, ὁ πόλεμος θὰ ἔπαυε. Καὶ οἱ μὲν ἐν τῇ Σικελίᾳ ταῦτα ἔπραττον.

26. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἄμα συνέλεξε τὰς ἐπικουρίας τὰς ὁποίας ὄφειλε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν Σικελίαν, ἦρε τὴν ἄγκυραν ἐκ τῆς Αἰγίνης, ἔπλευσε πρὸς τὴν Πελο-

πόννησον καὶ ἡνώθη μὲ τὸν Χαρικλέα καὶ τὰ τριάκοντα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων. Καὶ παραλαβόντες ὀπλίτας τινὰς Ἀργεῖους, ἔπλευσαν πρὸς τὴν Λακωνικὴν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδήλωσαν μέρος τι τῆς Ἐπιδαύρου Λιμνᾶς, ἔπειτα δὲ ἀποβιβάσθέντες εἰς τὰ καταντικρὺ τῶν Κυθήρων παράλια τῆς Λακωνικῆς, ἔνθα ὑπάρχει τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐδήλωσαν μέρη τινὰ τῆς χώρας καὶ ἐτείχισαν ἰσθμῶδές τι χωρίον ἵνα οἱ Εἰλωτες τῶν Λακεδαιμονίων αὐτομολῶσιν αὐτόσε καὶ συγχρόνως ἵνα ἐξέρχωνται λησταὶ ἐξ αὐτοῦ, καθὼς ἐκ τῆς Πύλου, πρὸς διαρπαγὴν. Καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης εὐθύς ἅμα ἤρχισε τὴν ὀχύρωσιν τοῦ χωρίου ἔπλευσε πρὸς τὴν Κέρκυραν διὰ νὰ παραλάβῃ τοὺς ἐκεῖθεν συμμάχους καὶ μεταβῇ εἰς τὴν Σικελίαν ὅτι τάχιστα· ὁ δὲ Χαρικλῆς, περιμένοντας μέχρις οὗ ἐπεραιώθη ἡ ὀχύρωσις τοῦ χωρίου καὶ καταλιπὼν αὐτοῦ φρουρὰν, ἐπέστρεψεν ὕστερον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ αὐτὸς καὶ οἱ Ἀργεῖοι συγχρόνως.

27. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας χίλιοι τριακόσιοι πελτασταὶ ἐκ τῶν μαχαιοφόρων Θράκων τῆς Διακῆς φυλῆς, οἵτινες ὤφειλον νὰ συνοδεύσωσι τὸν Δημοσθένην εἰς τὴν Σικελίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦλθον πολὺ βραδέως, οἱ Ἀθηναῖοι ἐσκέφθησαν νὰ τοὺς ἀποπέμψωσι πάλιν εἰς τὴν Θράκην ὅθεν ἦλθον· νὰ τοὺς διατηρήσωσιν ἐνὸς μὲν διήρκει ὁ πόλεμος τῆς Δακελείας, τοῖς ἐφαίνετο πολυτέλεια, ἐπειδὴ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἐλάβετο μίαν δραχμὴν καθ' ἡμέραν. Ἡ Δακελεία πρῶτον μὲν ὑπὸ ὄλου τοῦ στρατοῦ τειχισθεῖσα κατὰ τὸ θέρος ἐκεῖνο, ὕστερον δὲ κατεχομένη ὑπὸ τῶν φρουρῶν τὰς ὁποίας ἐστελλον αἱ ὁμόσπονδοι πόλεις καὶ αἵτινες διεδέχοντο ἀλλήλας, πολὺ ἐβλαπτε τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἡ ἀπώ-

λεια ἦν ἕνεκα τῆς περιτειχίσεως αὐτῆς ὑπέστησαν, τόσον εἰς χρήματα ὅσον καὶ εἰς ἀνθρώπους, ἐδείνωσε τὰ πράγματα. Ἄλλοτε, ἐπειδὴ αἱ εἰσβολαὶ ὀλίγον χρόνον διήρκουν, δὲν ἐμπόδιζον αὐτοὺς νὰ νέμονται τοὺς ἀγρούς των κατὰ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον· ἀλλὰ τότε, ἐπειδὴ οἱ ἐχθροὶ ἔμενον ἐκεῖ διαρκῶς, ἐπειδὴ οἱ ἀγροὶ ἐδχοῦντο ὅτε μὲν ὑπὸ στρατῶν πολυαριθμωτέρων, ὅτε δὲ ὑπὸ τῆς συνήθους φρουρᾶς ἥτις ἔζη διὰ τῆς ληστείας καὶ ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Ἄγις ἐπολέμει οὐχὶ παρέργωγας, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέστησαν μεγάλας ζημίας· διότι οὐ μόνον ἀπάσης τῆς χώρας ἐστερήθησαν, ἀλλὰ καὶ πλείοτεροι τῶν εἴκοσι χιλιάδων δούλων νύτομολήσαν, ἐξ ὧν οἱ πλείστοι ἦσαν χειροτέχναι· ὅλα τὰ πρόβατα καὶ τὰ ὑποζύγια ἀπωλέσθησαν· τέλος ἐπειδὴ οἱ ἵπποις ἔκαμνον καθημερινὰς περιπολίας, εἴτε πρὸς τὴν Δεκελειαν εἴτε πρὸς τὰ ἄλλα μέρη τῆς χώρας, οἱ ἵπποι των ἀπεχλωοῦντο ταλαιτωρούμενοι συνεχῶς ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους ἢ ἐπιτρώσκοντο.

28. Ἀφ' ἐτέρου ἢ μεταφορὰ τῶν ἐκ τῆς Εὐβοίας πεμπομένων σιτηρῶν, ἥτις ἄλλοτε ἐνηργεῖτο κατὰ ξηρὰν ἐκ τοῦ Ὀρωποῦ διὰ τῆς Δεκελείας, καθίστατο τότε δαπανηρὰ διὰ θαλάσσης, κάμπτουσα τὸ Σούνιον· τὰ πάντα ἠναγκαζέτο ἡ πόλις νὰ λαμβάνῃ ἔξωθεν, καὶ ἀντὶ νὰ ἦναι πόλις, κατέστη φρούριον, διότι τὴν μὲν ἡμέραν οἱ Ἀθηναῖοι ἐφύλαττον κατὰ διαδοχὴν τὰς ἐπάλλξεις, τὴν δὲ νύκτα ὅλοι ὁμοῦ ἐκτὸς τῶν ἱππέων· οἱ μὲν ἦσαν πλησίον τῶν ὀπλων οἱ δὲ ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ ἐταλαιπωροῦντο θέρος καὶ χειμῶνα. Πρὸ πάντων ὅμως ἐπιέζοντο διότι εἶχον νὰ διεξαγάγῃσι δύο πολέμους ἐνταύτῳ· κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τούτοις ἀνέπτυξαν ἐνεργητικότητα

ἥτις πρότερον θὰ ἐφαίνετο ἀπίστευτος εἰς τὸν ἀκούοντα. Σχεδὸν πολιορκούμενοι ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, ἀντὶ νὰ ἀνακαλέσωσι τὰ στρατεύματά των ἐκ τῆς Σικελίας, ἐξ ἐναντίας ἐπολιορκούν διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου τὰς Συρακούσας, πόλιν κατ' οὐδέν ἐλάσσονα τῆς τῶν Ἀθηνῶν, διὰ δὲ τῶν δυνάμεων καὶ τῆς τόλμης των τοσοῦτον ἐξέπληττον τοὺς Ἕλληνας, ὥστε μολονότι ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου, οἱ μὲν ἐνόμισαν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπομείνωσιν εἰμὴ ἓνα μόνον ἐνιαυτὸν, αἱ δὲ τρεῖς τὸ πολὺ, οὐδεὶς ὅμως περισσότερον, ἐὰν οἱ Πελοποννήσιοι εἰσέβαλλον εἰς τὴν χώραν των· μολαταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι, δεκαεπτὰ ἔτη μετὰ τὴν πρώτην εἰσβολὴν, ἂν καὶ ἐντελῶς ἐξηντλημένοι ὑπὸ τοῦ πολέμου, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Σικελίας καὶ ἐπεχείρησαν πόλεμον ὅχι ὀλιγώτερον σπουδαῖον ἐκείνου τὸν ὅποιον εἶχον ἤδη ἐναντίον τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπὸν ἐκείνην, ἕνεκα τῆς βλάβης τὴν ὁποίαν ἐπροξένει εἰς αὐτοὺς ἡ Δεκέλεια καὶ ἕνεκα τῶν ἄλλων ἐξόδων τὰ ὅποια τοὺς ἐβάρυνον, ἐξηντλήθησαν ὡς πρὸς τὸ χρηματικόν. Ἀντὶ τοῦ φόρου, ἐπέβαλον εἰς τοὺς ὑπηκόους των τὴν εἰκοστήν ἐπὶ παντὸς πράγματος διὰ θαλάσσης εἰσκομιζομένου, νομιζόντες ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου θὰ εἰσπραττοντο πολὺ περισσότερα χρήματα. Αἱ δαπάναι δὲν ἦσαν πλέον οἷαι καὶ ἄλλοτε ἀλλὰ πολὺ μεγαλείτεραι, διότι ἐνῶ ὁ πόλεμος ᾗξανε αἱ πρόσοδοι ἐξηφανίζοντο.

29. Ἐνεκα λοιπὸν ἀπορίας χρημάτων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, οἱ Ἀθηναῖοι, μὴ θέλοντες νὰ δαπανῶσιν, ἀπέπεμψαν ἀμέσως τοὺς πολὺ βραδέως ἐλθόντας Θωρᾶκας διὰ νὰ ἐνωθῶσι μὲ τὸν Δημοσθένην· ἐπεφόρτισαν τὸν Αἰττρέφην νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ, διατάξαντες αὐτὸν συγ-

χρόνως νὰ τοὺς μεταχειρισθῇ εἰς τὸν παράπλου (ἐπο-
ρεύοντο δὲ διὰ τοῦ Εὐρίπου) ἵνα βλάβῃ τοὺς ἐχθροὺς
ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἀπο-
βιβάσας αὐτοὺς εἰς τὴν Τάναγραν ἐνήργησε διαρπαγὰς
τινας μετὰ τάχους καὶ ἀναχωρήσας ἐκ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ
Χαλκίδος διεπέρασε πρὸς τὸ ἐσπέρας τὸν Εὐριπον, ἀπε-
βίβασε τοὺς Θρᾶκας τούτους εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ὠδή-
γησεν αὐτοὺς εἰς Μυκαλησσόν. Διανυκτερεύσας ἀπαρτή-
ρητος πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἑρμοῦ, δεκαεξ̄ σταδίους
ἀπέχοντος τῆς Μυκαλησσοῦ, ἐπέπεσεν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ
κατὰ τῆς πόλεως ταύτης ἥτις εἶναι μεγάλη καὶ ἐκυρίε-
υσεν αὐτὴν ἐπιτεθείς ἐναντίον ἀνθρώπων ἀφυλάκτων καὶ
μὴ προσδοκῶντων ὅτι ἤτό ποτε δυνατόν ἐχθροὶ νὰ προ-
χωρήσωσι τόσον πολὺ ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ νὰ τοὺς
προσβάλῃσι τὸ τεῖχος ἦτο ἀσθενὲς καὶ μάλιστα εἰς τινα
μὲν μέρη πεπτωκὸς, εἰς τινα δὲ χαμηλόν· αἱ πύλαι ἄλ-
λως τε ἦσαν ἀνοικταὶ ἕνεκα τῆς ἀσφαλείας εἰς ἣν οἱ
κατοικοὶ ἐνόμιζον ὅτι διετέλουν. Οἱ Θρᾶκες ὥρμησαν
ἐντὸς τῆς Μυκαλησσοῦ, ἐλήστευσαν τὰς οἰκίας καὶ τὰ
ἱερὰ καὶ ἐφόνευσαν τοὺς κατοίκους, μὴδὲ τοῦ γήρατος
μὴδὲ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας φεισθέντες· ἔσφαξαν πᾶν τὸ
προστυχόν, παῖδας, γυναῖκας, ὑποζύγια καὶ πᾶν ὅ,τι
ἔβλεπον ἔμψυχον, διότι τὸ γένος τῶν Θρακῶν, ὅμοιον
μὲ τοὺς μᾶλλον βαρβάρους, ἅμα δὲν ἔχη τί νὰ φοβηθῇ,
εἶναι φονικώτατον. Εἰς τὴν περίστασιν λοιπὸν ἐκείνην ἡ
ταραχὴ ὑπῆρξε μεγίστη καὶ ὁ θάνατος παρουσιάσθη ὑπὸ
μυρίας μορφάς. Οἱ βάρβαροι ἐκεῖνοι ἐπιπεσόντες κατὰ
τινος διδασκαλείου παιδῶν, ὅπερ ἦτο μέγιστον, κατέκο-
ψαν ὅλους τοὺς παῖδας οὔτινες, πρὶ ὀλίγου εἶχον εἰσέλθει

ἐν αὐτῷ. Οὐδέποτε συμφορὰ μᾶλλον ἀπρουσδόκητος καὶ μᾶλλον δεινὴ ἐπέσκηψε καθ' ὀλοκλήρου πόλεως.

30. Ἀκούσαντες τὴν εἶδῃσιν ταύτην οἱ Θεβαῖται ἔδραμον ἐν τάχει καὶ συναντήσαντες τοὺς Θωῤῥακας μὴ προχωρήσαντας εἰσέτι πολὺ, καὶ τὰ λάφυρα τοῖς ἀφῆρσαν, καὶ φοβήσαντες αὐτοὺς, κατεδίωξαν μέχρι τοῦ Εὐρίπου καὶ τῆς θαλάσσης ὅπου ἔμενον τὰ πλοῖα τὰ ὅποια τοὺς εἶχον φέρει, καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπιβίβασιν· διότι οἱ βάρβαροι οὗτοι δὲν ἤξευρον ἵνα κολυμβῶσι καὶ διότι οἱ ἐν τοῖς πλοίοις, ἅμα εἶδον τὰ ἐν τῇ ξηρᾷ συμβαίνοντα, ἐμακρύνθησαν καὶ ἔρριψαν τὴν ἄγκυραν ἐκτὸς τοξεύματος. Μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς οἱ Θωῤῥακες ὑπερασπίζοντο ἐπιδειξίως ἐναντίον τοῦ ἱππικοῦ τῶν Θεβαίων, ὅπερ τοῖς ἐπετέθη κατ' ἀρχάς. Τρέχοντες ἐμπρὸς καὶ συστρεφόμενοι κατὰ τὸν ἐπιχώριον τρόπον τῶν, ἐπροφύλαττον ἑαυτούς· διὰ τοῦτο, κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ἐκείνην, ὀλίγοι μόνον ἐξ αὐτῶν ἐφανεύθησαν· μέρος ὅμως, ὅπερ εἶχε μείνει ἐν τῇ πόλει πρὸς διαρπαγὴν, ἀπώλετο. Ἐκ τῶν χιλίων τριακοσίων δὲ Θωῤῥακῶν ἀπέθανον τὸ ὅλον διακόσιοι πεντήκοντα. Ἐκ τῶν Θεβαίων καὶ τῶν ἄλλων οἵτινες ἔδραμον εἰς βοήθειαν ἐφανεύθησαν εἴκοσι, ἱππεῖς καὶ ὀπλίται ὁμοῦ, καθὼς καὶ ὁ Σκιρφώνδας, εἰς τῶν Θεβαίων βοιωταρχῶν, Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Μυκαλησσίους, ὀλίγον μόνον μέρος ἐξ αὐτῶν ἐσώθη. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῆς Μυκαλησσοῦ, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ὑπέστησαν καταστροφὴν ἥτις διὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς εἶναι ἀξία ὀλοφυρμοῦ καὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης κατωτέρα ἐκ τῶν κατὰ τῶν πόλεμον ἐκείνων ἐπισυμβασῶν.

31. Ὁ δὲ Δημοσθένης, μετὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ἐν

τῇ Λακωνικῇ φρουρίῳ πλέων πρὸς τὴν Κέρκυραν συνήν-
τησεν ὀλκάδα ἡγκυροβολημένην εἰς τὴν Φειᾶν τῶν Ἑ-
λείων· διὰ τῆς ὀλκάδος ἐκείνης ἐμελλον νὰ μεταβῶσιν
εἰς τὴν Σικελίαν οἱ Κορίνθιοι ὀπλίται. Καὶ ταύτην μὲν
καταβυθίζει ὁ Δημοσθένης, οἱ δὲ ἄνδρες διαφυγόντες εὖ-
ρον ὕστερον ἄλλην ὀλκάδα καὶ ἀπέπλευσαν. Μετὰ ταῦτα
ἐλθὼν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Κεφαλληνίαν παρέλαθεν
ὀπλίτας, ἐζήτησεν ἐκ τῆς Ναυπάκτου ἀριθμὸν τινα Μεσ-
σηνίων, καὶ μετέβη εἰς τὴν ἀντιπέραν ἡπειρον τῆς Ἀ-
καρνανίας, τὴν Ἀλυζίαν καὶ τὸ Ἀνακτόριον, τὸ ὁποῖον
κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι. Εἰς τὴν χώραν ταύτην εὕρισκό-
μενον, συνήντησεν αὐτὸν ὁ Εὐρυμέδων ἐπιστρέφων ἐκ
τῆς Σικελίας, ὅπου εἶχε πεμφθῇ κατὰ τὸν χειμῶνα διὰ
νὰ φέρῃ χρήματα εἰς τὸν στρατόν. Μεταξὺ ἄλλων τῶν
ἀνήγγειλεν οὗτος ὅτι ἐνῶ ἔπλεεν ἔμαθε τὴν ἄλωσιν τῆς
Πλημμυρίου ὑπὸ τῶν Συρακουσίων. Ὁ Κόνων ὅστις ἤρ-
χεν ἐν τῇ Ναυπάκτῳ, ἦλθεν ἐπίσης πρὸς τοὺς στρατη-
γούς τούτους διὰ νὰ τοῖς ἀναγγείλῃ ὅτι τὰ εἰκοσιπέντε
πλοῖα τῶν Κορινθίων τὰ ὁποῖα ἐφύλαττον πρὸ τῆς πό-
λεως ἐκείνης, οὐ μόνον δὲν ἔπαυσον τὰς ἐχθροπραξίας ἀλλ'
ἐμελλον καὶ νὰ ναυμαχήσωσιν. Ἐζήτησε λοιπὸν παρ' αὐ-
τῶν νὰ πέμψωσι πλοῖα, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ
μὲ τὰ δεκαοκτὼ πλοῖα τὰ ὁποῖα εἶχον νὰ ἀντιπαχθῶσι
κατὰ τῶν εἰκοσιπέντε ἐχθρικῶν. Τότε ὁ Δημοσθένης καὶ
ὁ Εὐρυμέδων συνέπεμψαν μετὰ τοῦ Κόνωνος δέκα ναῦς
ἐκ τῶν μάλιστα ταχυπλόων ὅπως ἐνισχύσωσι τὸν ἐν
τῇ Ναυπάκτῳ στόλον, αὐτοὶ δὲ ἐνησχολήθησαν συνα-
θροίζοντες τὰ στρατεύματα τὰ προωρισμένα διὰ τὴν Σι-
κελίαν. Καὶ ὁ μὲν Εὐρυμέδων ἔπλευσε διὰ τὴν Κέρκυ-
ραν, διέταξε τοὺς κατοίκους νὰ ἐξοπλίσωσι δεκαπέντε

πλοῖα καὶ συνέλεξεν ὀπλίτας, διότι συνεμερίζετο ἤδη ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς του τὴν ἀρχὴν μὲ τὸν Δημοσθένην μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε συνεκλεχθῆ, ὁ δὲ Δημοσθένης συνήθροίzen ἐκ τῶν περιχώρων τῆς Ἀκαρνανίας σφενδονήτας καὶ ἀκοντιστάς.

32. Οἱ πρέσβεις τοὺς ὁποίους οἱ Συρακούσιοι εἶχον πέμψει εἰς τὰς πόλεις τῆς Σικελίας μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Πλημμυρίου, ἐπιτυχόντες εἰς τὴν ἀποστολὴν των ἡτοιμάζοντο νὰ φέρωσι τὰς ἐπικουρίας τὰς ὁποίας εἶχον συναθροίσει, ὅτε ὁ Νικίας, εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως, ἔπεμψε πρὸς τοὺς Σικελούς, τοὺς Κεντόριπας δηλαδή, τοὺς Ἀλικυαίους καὶ ἄλλους, οἵτινες ἐκράτουν τὴν δίοδον καὶ ἦσαν σύμμαχοί του παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς νὰ διέλθωσι διὰ τῆς χώρας των, ἀλλὰ συσσωματούμενοι ν' ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτούς. Πᾶσα ἄλλη ὁδὸς ἦτο κεκλεισμένη εἰς αὐτούς, διότι οἱ Ἀκραγαντῖνοι δὲν θὰ τοῖς ἐπέτρεπον τὴν διὰ τῆς χώρας των, δίοδον. Οἱ Σικελιώται ἦσαν ἤδη καθ' ὁδόν, ὅταν οἱ Σικελοὶ, συμφώνως μὲ τὴν παράκλησιν τῶν Ἀθηναίων, ἔστησαν ἐνέδρας εἰς τρία μέρη, προσέβαλον ἐξαίφνης τὸν ἐχθρὸν ὅστις ἦτο ἀπροφύλακτος, καὶ ἐφόνευσαν ὀκτακοσίους ἀνθρώπους καὶ ὅλους τοὺς πρέσβεις, ἐκτὸς ἐνὸς μόνου ὅστις ἦτο Κορίνθιος· οὗτος δὲ ὠδήγησεν εἰς τὰς Συρακούσας τοὺς διαφυγόντας, συμποσούμενους εἰς χιλίους πεντακοσίους.

33. Περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας οἱ πρὸς βοήθειαν τῶν Συρακουσῶν ἐρχόμενοι Καμαριναῖοι, ἔφθασαν ἀριθμούμενοι εἰς πεντακοσίους ὀπλίτας, τριακοσίους ἀκοντιστάς καὶ τριακοσίους τοξότας. Ἐπεμψαν δὲ καὶ οἱ Γελῶι στολίσκον ἐκ πέντε πλοίων, τετρακοσίους ἀκοντιστάς καὶ

διακοσίους ἰππεῖς. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς λοιπὸν ταύτης ὅλη σχεδὸν ἡ Σικελία, ἐκτὸς τῶν Ἀκραγαντίνων οἵτινες ἔμενον οὐδέτεροι, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ λαοὶ οἵτινες ἦσαν ἀναποφάσιστοι, ἠνώθη μετὰ τοὺς Συρακοσίους διὰ νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Καὶ οἱ μὲν Συρακοῦσιοι, ἕνεκα τοῦ παθήματος ὅπερ ὑπέστησαν παρὰ τοῖς Σικελοῖς, ἀνέβαλον νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων· ὁ δὲ Δημοσθένης καὶ ὁ Εὐρυμέδων, ἅμα ἡτοιμάσθη ὁ στρατὸς τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Ἠπείρου, μετέβησαν μεθ' ὅλης τῆς στρατιᾶς διὰ τῆς Ἰονικῆς θαλάσσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἰαπυγίαν· ἀναχωρήσαντες ἐκεῖθεν προσήγγισαν εἰς τὰς Χοιράδας νήσους τῆς Ἰαπυγίας, ὅπου παρέλαβον ἀκοντιστὰς τινὰς τῶν Ἰαπύγων ἐκ τοῦ Μεσσαπίου γένους, ἑκατὸν πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν. Ἀνανεώσαντες ἀρχαίαν τινὰ φιλίαν μετὰ τοῦ Ἄρτα, δυνάστου τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ παρασχόντος αὐτοῖς τοὺς ἀκοντιστὰς ἐκείνους, ἔφθασαν εἰς τὸ Μεταπόντιον τῆς Ἰταλίας. Καὶ πείσαντες τοὺς Μεταποντίους, ὡς συμμάχους, νὰ τοῖς δώσωσι τριακοσίους ἀκοντιστὰς καὶ δύο τριήρεις, τοὺς παρέλαβον καὶ διέβησαν εἰς τὴν Θουρίαν ὅπου εὗρον τὸ δυσμενὲς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους κόμμα ἐξορισθῆν νεωστὶ συνεπείᾳ στάσεως. Θέλοντες δὲ νὰ συναθροίσωσιν ὅλον τὸ στράτευμα εἰς τὸ μέρος τοῦτο, νὰ ἐξετάσωσι τίς ὑπελείφθη ὀπίσω καὶ νὰ πείσωσι τοὺς Θουρίους νὰ συνεκστρατεύσωσι μετ' αὐτῶν προθύμως καὶ νὰ θεωρῶσι κοινούς τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἐχθρούς, ἔμεινον εἰς τὴν Θουρίαν ἐνασχολούμενοι εἰς ταῦτα.

34. Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Πελοποννήσιοι οἵτινες μετὰ εἰκοσιπέντε πλοῖα συνεῖχον τὸν ἐν τῇ Ναυπάκτῳ στόλον τῶν Ἀθηναίων ὅπως διαβῶσιν αἱ διὰ τὴν Σιλε-

λίαν ὀλκάδες, ἤτοι μάσθησαν νὰ δώσωσι ναυμαχίαν. Ἐξο-
πλίσαντες ἀκόμη καὶ ἄλλα πλοῖα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ
ῥῆναι ἴσοι σχεδὸν μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἀττικῶν πλοίων,
προσωρμίσθησαν εἰς τὸν Ἐρινεὸν, πόλιν τῆς Ἀχαΐας ἐν
τῇ Ῥυπικῇ. Τοῦ μέρους ὅπου ἐστάθμευσαν ὄντος μηνου-
δοῦς, ὁ μὲν πεζὸς στρατὸς ὁ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν Κοριν-
θίων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τῶν χωρῶν ἐκεῖνων πα-
ρετάχθη εἰς τὰς δύο ἄκρας, τὰ δὲ πλοῖα κατέλαβον καὶ
ἐνέφραξαν τὸ μεταξὺ διάστημα. Ὁ Κορίνθιος Πολυάν-
θης ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλευσαν
κατ' αὐτῶν ἐκ τῆς Ναυπάκτου μετὰ τριακοντατριῶν
πλοίων, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Δίφιλον. Οἱ Κορίνθιοι κατ'
ἀρχὰς μὲν ἡσύχαζον, ἔπειτα ὅμως ἀρθέτων τῶν ση-
μείων, ἅμα ἐνόμισαν ὅτι ἦτο καιρὸς, ὥρμησαν κατὰ τῶν
Ἀθηναίων καὶ ἐναυμάχουν. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀντεῖχον
ἐκατέρωθεν. Καὶ τῶν μὲν Κορινθίων, τρία πλοῖα κατε-
στράφησαν, τῶν δὲ Ἀθηναίων οὐδὲν ἐβυθίσθη ἐντελῶς,
ἀλλ' ἐπτά ἐγένοντο ἄχρηστα· προσβληθέντα κατὰ τὴν
πρώραν διερράγησαν εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος ὑπὸ τῶν
Κορινθιακῶν πλοίων ἐχόντων ἐπ' αὐτὸ τοῦτο παχυτέρας
τὰς ἐπωτίδας. Ἡ ναυμαχία ὑπῆρξεν ἀμφίρροπος, εἰς τρό-
πον ὥστε καὶ τὰ δύο μέρη ἠξίωσαν ὅτι ἐνίκησαν· ἀλλ'
ὅταν ἀπεχωρίσθησαν, οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν κύριοι τῶν
ναυαγίων τοῦ στόλου, διότι ὁ ἄνεμος τὰ ὥθησε πρὸς τὸ
πέλαγος καὶ διότι οἱ Κορίνθιοι δὲν ἐπανάλαβον τὴν ἐπί-
θεσιν. Οὔτε καταδίωξις ἐγένετο, οὔτε αἰχμάλωτοι συ-
νελήφθησαν· ἐκατέρωθεν, διότι οἱ μὲν Κορίνθιοι καὶ Πε-
λοποννήσιοι ναυμαχοῦντες πλεσιὸν τῆς ξηρᾶς διεσώζοντο
εὐκόλως, τῶν δὲ Ἀθηναίων οὐδὲν πλοῖον κατεβυθίσθη·
Ἀποπλευσάντων δὲ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Ναύπακτον,

εὐθύς οἱ Κορίνθιοι ἔστησαν τρόπαιον ὡς νικηταί, διότι περισσότερα πλοῖα ἐχθρικά κατέστησαν ἄχρηστα, καὶ διότι δὲν ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ὡς ἡττηθέντας διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠξίουσαν ὅτι ἐνίκησαν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι καὶ οἱ Κορίνθιοι ἐνόμισαν ὅτι ἐνίκησαν ἐπειδὴ δὲν κατεστράφησαν ἐντελῶς, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι ἡττήθησαν ἐπειδὴ δὲν ἐνίκησαν καθ' ὅλοκληρίαν. Ἀποπλευσάντων δὲ τῶν Πελοποννησίων καὶ διαλυθέντος τοῦ πεζοῦ, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν ὡς νικήσαντες καὶ αὐτοὶ τρόπαιον ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ, εἴκοσι σταδίου μακρὰν τοῦ Ἐρινεοῦ ὅπου ἦσαν προσωρμισμένα τὰ πλοῖα τῶν Κορινθίων. Καὶ ἡ μὲν ναυμαχία οὕτως ἐτελείωσεν.

35. Ὁ δὲ Δημοσθένης καὶ ὁ Εὐρυμέδων, ἅμα οἱ Θούριοι παρεσκευάσθησαν διὰ νὰ συνεκστρατεύσωσι μὲ ἐπτακοσίους ὀπλίτας καὶ τριακοσίους ἀκοντιστάς, τὰς μὲν ναῦς διέταζαν νὰ παραπλέωσι τὴν Κροτωνιάτιδα, αὐτοὶ δὲ ἐπιθεωρήσαντες πρῶτον πλησίον τοῦ ποταμοῦ Σιβαρεως ὅλον τὸν πεζὸν στρατὸν, τὸν ὠδήγησαν διὰ τῆς Θουρίας. Ὅταν ἐφθασαν εἰς τὸν ποταμὸν Ὑλίαν, οἱ Κροτωνιάται τοὺς εἰδοποίησαν ὅτι δὲν ἐπέτρεπον νὰ διέλθῃ ὁ στρατὸς διὰ τῆς χώρας των· τοῦτου ἕνεκα λοιπὸν κατέβησαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὑλίου ὅπου διενυκτέρευσαν καὶ ὅπου τὰ πλοῖα ἤλθον καὶ τοὺς ἀπῆντησαν. Τὴν ἐπιούσαν ἐπεβιβάσθησαν καὶ παρέπλευσαν ἀποβιβαζόμενοι εἰς ὅλας τὰς πόλεις, ἐκτὸς τῆς τῶν τῶν Λοκρῶν, καὶ τέλος ἐφθασαν εἰς τὴν Πέτρην τῆς Πηγίνης χώρας.

36. Ἐν τούτοις οἱ Συρακούσιοι, μαθόντες τὴν προσέγγισίν των, ᾗθέλησαν αὐθις νὰ ἀποπειραθῶσι διὰ τῶν πλοίων καὶ ὅλης τῆς πεζικῆς δυνάμεως ἣν εἶχον συνα-

θοροῖσι πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἐχθροῦ διὰ νὰ προλάβωσιν αὐτόν. Ἰδόντες δὲ ἐκ τῆς προτέρας ναυμαχίας ὅτι ἡδύναντο νὰ ἐπιτύχωσιν ὠφέλειάν τινα, προητοίμασαν ὅλον τὸν στόλον των, συνέτεμον τὰς πλώρας τῶν πλοίων, κατέστησαν αὐτάς μᾶλλον στερεάς καὶ ἔθεσαν ἐπ' αὐτῶν παχείας ἐπωτίδας· ἀπ' αὐτῶν δὲ προσήλωσαν εἰς τὰ πλευρά τῶν πλοίων, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ἀντηρίδας ἕξ πήχεων, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ Κορίνθιοι εἶχον ἐπισκευάσει τὰ πλοῖά των ὅταν ἐναυμάχησαν διὰ τῆς πλώρας κατὰ τῶν ἐν Ναυπάκτῳ πλοίων. Ἐπειδὴ τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων δὲν εἶχον τὸ αὐτὸ σχῆμα μὲ τὰ τῶν Συρακουσίων ἀλλ' εἶχον τὰς πλώρας λεπτοτέρας, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐξετέλουν τὰς ἐπιθέσεις των ὀλιγωτέρον κατὰ τῶν πρῶρων ἢ κατὰ τῶν πλευρῶν διὰ περιστροφῆς, οἱ Συρακούσιοι ἐνόμισαν ὅτι ἐξησφάλισαν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ὅτι ἡ ἐν τῷ μεγάλῳ λιμένι ναυμαχία, ἐν στενῷ χώρῳ γινομένη καὶ μετὰ πολλῶν πλοίων, ἤθελεν ἀποβῆ ὑπὲρ αὐτῶν· ὅτι προσβάλλοντες τὴν πλώραν διὰ τῆς πλώρας, θὰ συνέτριβον τὰς τῶν ἐχθρικών πλοίων ἐπιτιθέμενοι μετ' ἐμβόλων στερεῶν καὶ παχέων κατὰ κοίλων καὶ ἀσθενῶν· ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν στενῷ χώρῳ, δὲν θὰ ἡδύναντο μῆτε περιστροφάς νὰ κάμωσι, μῆτε νὰ διασχίσωσι τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν, χειρὶσμός εἰς ὃν τὰ μάλιστα ἐβασίζοντο, διότι οἱ Συρακούσιοι θὰ τοὺς ἐμπόδιζον ὅσον τὸ δυνατόν νὰ διασχίσωσι τὴν γραμμὴν, καὶ τὸ στενὸν τοῦ χώρου θὰ καθίστα εἰς τοὺς Ἀθηναίους δυσκόλους τὰς περιστροφάς· ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐθεώρουν μέχρι τότε ὡς ἀμάθειαν τῶν κυβερνητῶν, νὰ συγκρούωσι δηλαδὴ τὴν πλώραν κατὰ τῆς πλώρας, θὰ ἀπέβαιεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὅλῃ τοῖς ἐξησφά-

λιζε τὴν ὑπεροχὴν τοσούτῳ μᾶλλον ὅσω οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξωθούμενοι, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ καταφύγωσιν ἀλλαχοῦ ἢ εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ μικρὸν μόνον διάστημα θὰ τοὺς ἐχώριζεν ἀπὸ τὴν στενὴν θέσιν ὅπου ἦτο τὸ στρατόπεδόν τως. Οὕτω δὲ, ἐνῷ οἱ Συρακούσιοι θὰ ἦσαν κύριοι ὅλου τοῦ λιμένος, οἱ Ἀθηναῖοι, ἅμα ἐξωθοῦντο εἰς μέρος τι, θὰ συνεσφρεύοντο εἰς τὸ στενόν, καὶ πίπτοντες ὅλοι οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ εἰς τὸ αὐτὸ θὰ συνεταράσσοντο (καὶ τοῦτο ἐβλαπτε τὰ μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὰς ναυμαχίας, διότι δὲν ἠδύναντο, ὥς οἱ Συρακούσιοι, νὰ ἀποσύρωνται πρὸς ὅλα τὰ μέρη τοῦ λιμένος). τέλος δὲ, ἐπειδὴ οἱ Συρακούσιοι θὰ ἦσαν κύριοι νὰ ἐπιτίθενται καὶ νὰ ὑποχωρῶσι, θὰ ἦτο δυσκόλον εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐκτελῶσι περιστροφὰς εἰς τὴν εὐρυχωρίαν, τοῦ Πλημμυρίου ἄλλως τε ὄντος πολεμίου αὐτοῖς καὶ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος στενοῦ.

37. Ταυτὰ ἐπινοήσαντες οἱ Συρακούσιοι ἀναλόγως τῆς ικανότητός των καὶ τῶν δυνάμεών των, καὶ συγχρόνως λαβόντες πλείοτερον θάρρος ἐκ τῆς προτέρας ναυμαχίας, ἐπετέθησαν διὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πλοίων ἐνταύτῳ. Κατ' ἀρχὰς ὁ Γύλιππος ἐξήγαγε τὸ πεζικὸν τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς τὴν πόλιν καὶ ὠδήγησεν αὐτὸ πλησίον τοῦ τείχους τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ μέρος τὸ βλέπον πρὸς τὰς Συρακούσας, ἐνῷ οἱ ὀπλίται οἵτινες ἦσαν εἰς τὸ Ὀλυμπιεῖον, οἱ ἵππεῖς καὶ οἱ ψιλοὶ τῶν Συρακουσίων ἐπλησίαζον ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα, τὰ πλοῖα τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων ἐκινήθησαν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνόμισαν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐσκόπευον νὰ τοὺς προσβάλωσι μόνον μετὰ τὸ πεζικόν· ἰδόντες ὁμῶς αἴφνης ὅτι καὶ τὰ πλοῖα ἐπί-

της διευθύνοντο κατ' αὐτῶν, ἐθορυβήθησαν. Καὶ οἱ ἐπὶ τὰ τεῖχη καὶ πρὸ τῶν τειχῶν παρετάχθησαν κατὰ τῶν ἀπὸ τοῦ Ὀλυμπιείου καὶ τῶν ἔξω μετὰ τάχους προχωρούντων πολλῶν ἱππέων καὶ ἀκοντιστῶν· ἄλλοι τέλος εἰσήρχοντο εἰς τὰ πλοῖα καὶ συγχρόνως ἔσπευδον πρὸς τὸν αἰγιαλόν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπιβιβάσεως, ἀνήχθησαν μὲ ἐβδομήκοντα πέντε πλοῖα, ἐνῷ οἱ Συρακούσιοι εἶχον ὀγδοήκοντα.

38. Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας ἐδαπανήθη εἰς τὸ νὰ προσεγγίζωσιν ἀλλήλους διὰ θαλάσσης, νὰ ἀπομακρύνωνται, νὰ δοκιμάζωνται ἀμοιβαίως· καὶ ἐπειδὴ οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δὲ κατώρθωσάν τι ἄξιον λόγου, ἐκτὸς ὅτι οἱ Συρακούσιοι ἐβύθισαν ἐν πλοῖον ἢ δύο τῶν Ἀθηναίων, ἀπεχωρίσθησαν καὶ συγχρόνως ὁ πεζὸς στρατὸς ἐμακρύνθη τῶν τειχῶν. Τὴν ἐπιούσαν οἱ μὲν Συρακούσιοι ἡσύχαζον χωρὶς νὰ δεικνύωσι τί ἐσκόπευον νὰ πράξωσιν· ὁ δὲ Νικίας ἰδὼν ὅτι ἡ ναυμαχία ὑπῆρξεν ἀμφίρροπος καὶ περιμένων νέαν ἐπίθεσιν, ἠνάγκαζε τοὺς τριηράρχους νὰ ἐπισκευάσωσι τὰ βλαφθέντα πλοῖα καὶ προσώρμισε τὰς ὀκτάδας πρὸ τῶν πασσάλων τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι ἐνέπηξαν εἰς τὴν θάλασσαν ἔμπροσθεν τοῦ στόλου των διὰ νὰ χρησιμεύωσιν εἰς αὐτοὺς ἀντὶ λιμένος κλειστοῦ. Ἔθεσε δὲ τὰς ὀκτάδας εἰς ἀπόστασιν δύο πλέθρων τὴν μίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποχώρησιν καὶ νὰ εὐκολύνῃ τὴν ἔξοδον εἰς πᾶν πλοῖον βιαζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Διὰ νὰ ἐκτελέσωσιν ὅλας ταύτας τὰς ἐργασίας οἱ Ἀθηναῖοι ἐδαπάνησαν ὅλην τὴν ἡμέραν μέχρι τῆς νυκτός.

39. Τὴν ἐπιούσαν, ἐνωρίτερον μὲν, διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ σχεδίου, οἱ Συρακούσιοι συνεπλάκησαν κατὰ θάλασσαν

καὶ ξηρὰν μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐκατέρωθεν οἱ στόλοι παρετάχθησαν εἰς μάχην, καὶ ὡς τὸ πρῶτον, κατηνάλωσαν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας δοκιμαζόμενοι ἀμοιβαίως. Τέλος ὁ Κορίνθιος Ἀρίστων ὁ Πυρρίχου, ἄριστος κυβερνήτης μεταξύ τῶν Συρακουσίων, ἔπεισε τοὺς ἄρχοντας τοῦ στόλου νὰ πέμψωσι διαταγὴν εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει ἀγορανόμους νὰ μεταφέρωσι τὴν ἀγορὰν τῶν πωλουμένων πλησίον τῆς θαλάσσης καὶ νὰ ἀναγκάσωσιν ὅλους ὅσοι εἶχον ἐδώδιμα νὰ τὰ φέρωσι καὶ νὰ τὰ ἐκθέσωσιν εἰς πώλησιν. Τὸ σχέδιον ἦτο νὰ ἀποβιάσῃ τοὺς ναύτας διὰ νὰ γευματίωσιν πλησίον τῶν πλοίων, καὶ ἀμέσως ἔπειτα αὐθημερόν, νὰ προσβάλῃσι τοὺς Ἀθηναίους ἐξ ἀπροόπτου.

40. Καὶ οἱ μὲν τριήραρχοι πεισθέντες, ἐπεμψαν εἰς τὴν πόλιν ἄγγελον καὶ ἡ ἀγορὰ παρεσκευάσθη. Αἰφνης οἱ Συρακούσιοι πρύμναν κρουσάμενοι ἔπλευσαν πάλιν πρὸς τὴν πόλιν, ἐξῆλθον τῶν πλοίων καὶ ἐγευματίσαν ἐπὶ τῆς παραλίας. Οἱ Ἀθηναῖοι νομίζοντες ὅτι οἱ ἐχθροὶ ὠπισθοχώρησαν πρὸς τὴν πόλιν τῶν ὡς ἡττηθέντες, ἐξῆλθον ἡσύχως ἐκ τῶν πλοίων καὶ μεταξύ ἄλλων ἐνασχολήσεων ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωσι τὸ γεῦμά των ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν θὰ ἔκαινον ἄλλην ναυμαχίαν. Αἰφνης ὅμως οἱ Συρακούσιοι, εἰσελθόντες εἰς τὰ πλοῖα, ἐπροχώρησαν αὖθις κατ' αὐτῶν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, μετὰ μεγάλης ταραχῆς καὶ οἱ πλεῖστοι ἄσιτοι, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα ἀτάκτως καὶ παρετάχθησαν μετὰ δυσκολίας. Καὶ ἐπὶ τινα μὲν χρόνον ἀπέσχον νὰ προσβάλῃσιν ἀλλήλους καὶ παρετηροῦντο· ἔπειτα δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, μὴ κρίνοντες συμφέρον νὰ μένωσιν ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ νὰ παραδοθῶσιν ἅφ' ἑαυτῶν ὑπὸ

τοῦ κόπου, ἐπρωτίμῃσαν νὰ ναυμαχήσωσιν ἀμέσως. Δοθέντος τοῦ σημείου, ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἤρχισαν τὴν μάχην. Οἱ δὲ Συρακούσιοι δεχθέντες τὴν ἐπίθεσιν καὶ στρέψαντες τὴν πύρραν τῶν πλοίων, κατὰ τὴν τακτικὴν τῶν, συνέτριψαν διὰ τῶν ἐπωτιδῶν τὰς πλείστας πύρρας τῶν ἐχθρικῶν πλοίων· συγχρόνως οἱ ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων ἀκοντίζοντες μεγάλως ἐβλαπτον τοὺς Ἀθηναίους, πρὸ πάντων οἱ Συρακούσιοι οἵτινες περιέπλεον δι' ἐλαφρῶν λέμβων καὶ οἵτινες ὀλισθαίνοντες ὑπὸ τὰς σειράς τῶν κωπῶν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων καὶ εἰς τὰ πλάγια, ἠκόντιζον ἐκεῖθεν τοὺς ναύτας.

41. Τέλος, τοιοιτοτρόπως πολεμοῦντες, ἐνίκησαν οἱ Συρακούσιοι κατὰ κράτος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὑποχωρήσαντες διὰ μέσου τῶν ὀλκάδων κατέφυγον εἰς τὸν ἑαυτῶν ὄρμον. Τὰ πλοῖα τῶν Συρακουσίων κατεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι τῶν ὀλκάδων· ἀλλ' ἐκεῖ αἱ μεταξὺ τῶν εἰσόδων τεθειμέναι καὶ διὰ χαλκῶν δελφίνων ὥπλισμέναι κεραῖαι τοὺς ἐμπόδισαν νὰ προχωρήσωσι. Δύο πλοῖα τῶν Συρακουσίων, ὑπερηφανευθέντα ὑπὸ τῆς νίκης ἐπλησίασαν καὶ κατεστράφησαν, καὶ ἐν μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐκυριεύθη μεθ' ὅλου τοῦ πληρώματος. Οἱ δὲ Συρακούσιοι ἀφοῦ κατεβύθισαν ἑπτὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ἐβλάψαν πολλὰ ἄλλα, συνέλαβον καὶ ἐφόνευσαν ἀνθρώπους, ἀπεχώρησαν καὶ ἔστησαν τρόπαια δι' ἀμφοτέρας τὰς ναυμαχίας. Τότε δὲ πλήρη ἔχοντες πεποιθήσιν εἰς τὴν μεγάλην ὑπεροχὴν τοῦ ναυτικοῦ τῶν, ἐνόμιζον ὅτι ἤθελον ἐπίσης νικήσει καὶ τὸν πεζὸν στρατόν. Καὶ οἱ μὲν Συρακούσιοι παρεσκευάζοντο αἰθῆς νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης.

42. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξύ ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Εὐρυ-

μέδων ἔφθασαν ἔχοντες τὰς ἐξ Ἀθηνῶν σταλείσας ἐπικουρίας, ἐβδομηκόντα τρία πλοῖα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ξενικῶν, πεντακισχιλίους περίπου ὀπλίτας Ἀθηναίους καὶ συμμάχους, οὐκ ὀλίγους ἀκοντιστὰς βαρβάρους καὶ Ἑλληνας, καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας, καὶ προμηθείας ἀρκετάς. Καὶ οἱ μὲν Συρακούσιοι περιῆλθον πρὸς στιγμὴν εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν καὶ ὥς νὰ μὴ ὑπῆρχε πλέον πέρας διὰ νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ κινδύνου· διότι ἔβλεπον ὅτι, μὲ ὅλην τὴν ὀχύρωσιν τῆς Δεκελείας οὐχ ἥττον ἦλθε κατ' αὐτῶν ἴσος καὶ παραπλήσιος τῷ προτέρῳ στρατός, καὶ ὅτι αἱ δυνάμεις τῶν Ἀθηναίων ἐφαίνοντο πανταχοῦ πολλαί. Τὸ δὲ πρῶτον στράτευμα τῶν Ἀθηναίων ἀνέλαβε θάρρος μετὰ τὰ δεινὰ τὰ ὅποια εἶχεν ὑποφέρει. Ὁ Δημοσθένης ἰδὼν πῶς εἶχον τὰ πράγματα ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάνῃ καιρὸν μήτε νὰ περιπέσῃ εἰς τὸ ἴδιον σφάλμα εἰς τὸ ὁποῖον περιέπεσεν ὁ Νικίας (ὅστις φοβερὸς ὅτε κατὰ πρῶτον ἦλθεν, ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῇ εὐθύς κατὰ τῶν Συρακουσῶν, διεχείμασεν εἰς τὴν Κατάνην, περιεφρονήθη καὶ προέλαβεν αὐτὸν ὁ Γύλιππος ἐλθὼν ἐκ τῆς Πελοποννήσου μετὰ στρατοῦ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ προσεκάλουν οἱ Συρακούσιοι· εἰάν ὁ Νικίας ἐπετίθετο κατ' αὐτῶν ἀμέσως· διότι ἐν τῇ ἐπάρσει των ὅτι ἦσαν ἀξιομαχοί, ἅμα ὥς ἤθελον ἀναγνωρίσει τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν δυνάμεων των ἀμέσως ἤθελον ἰδεῖ ἑαυτοὺς περιτετειχισμένους· τότε καὶ ἂν ἀκόμη προσεκάλουν ἐπικουρίας, δὲν θὰ τοῖς παρείχον αὐταὶ τὴν αὐτὴν ὠφέλειαν.) Ταῦτα σκεπτόμενος ὁ Δημοσθένης καὶ γινώσκων ὅτι καὶ αὐτὸς διὰ τῆς παρουσίας του θὰ ἐνέπνεε μέγαν φόβον κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν εἰς τοὺς Συρακουσίους, ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ τάχιστα ἐκ τοῦ

τρόμου τὸν ὁποῖον ἐνέπνευσε τότε τὸ στρατεύμα του. Ἰδὼν ὅτι τὸ παράλληλον τεῖχος τῶν Συρακουσίων, διὰ τοῦ ὁποίου οὗτοι εἶχον ἐμποδίσαι τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ νὰ τοὺς περιτειχίσωσιν, ἦτο ἄπλουν, καὶ ὅτι ἐὰν κατώρθωνε νὰ καταλάβῃ τὰ ὑψη τῶν Ἐπιπολῶν καὶ τὸ ἐν αὐταῖς στρατόπεδον, εὐκόλως θὰ ἐγίνετο κύριος τοῦ τεύχους τούτου ὅπου κανεὶς δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ κατ' αὐτῶν, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ τὴν ἀπόπειραν ταύτην. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐσκέπτετο ὅτι ὁ πόλεμος θὰ καθίστατο πολὺ συντομώτερος· διότι ἐὰν ἐνίκα, θὰ ἐκυρίευσεν τὰς Συρακούσας· ἄλλως, θὰ ἀπῆγε τὸν στρατὸν καὶ δὲν θὰ ἄφινε τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς συμμάχους καὶ τὴν πόλιν ὀλόκληρον νὰ κατατρίβωνται εἰς ἀνωφελεῖς ἀγῶνας.

43. Ἐξελθόντες λοιπὸν κατὰ πρῶτον οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τὸν Ἄναπον ἐδῆρουν τὴν χώραν τῶν Συρακουσίων καὶ ὡς τὴν πρώτην φορὰν ἐγένοντο πάλιν κύριοι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, διότι οἱ Συρακούσιοι οὐδεμίαν ἄλλην δύναμιν ἀντέταξαν κατ' αὐτῶν εἰμὴ τοὺς ἵππεῖς καὶ τοὺς ἀκοντιστὰς τοὺς μένοντας εἰς τὸ Ὀλυμπιεῖον. Ἐπειτα ὁ Δημοσθένης ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ πρῶτην τινὰ ἀπόπειραν τῶν πολεμικῶν μηχανῶν κατὰ τοῦ παραλλήλου τεύχους. Ἀλλ' ἅμα τῇ προσεγγίσει των ἐκάησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν οἵτινες ἡμύνοντο ἄνωθεν τῶν τευχῶν, ὁ δὲ λοιπὸς στρατὸς μετὰ ἐπανειλημμέναις ἐπιθέσεσι ἀπεκρούσθη. Τότε ὁ Δημοσθένης εἶδεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάνῃ καιρὸν· πείσας τὸν Νικίαν νὰ παραδεχθῇ τὸ σχέδιόν του, ἐπεχείρησε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἐπιπολῶν. Καὶ ἐνόσω μὲν ἦτο ἡμέρα τῷ ἐφαίνετο ἀδύνατος ἡ λαθραία ἀνάβασις. Παραγγείλεις δὲ προμηθείας πέντε ἡμερῶν καὶ παραλαβὼν ὅλους τοὺς λιθοτόμους καὶ τοὺς τέκτονας, καὶ προμηθενθεὶς τὰ

βέλη καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα πρὸς ἀνέγερ-
σιν ὀχυρωμάτων εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἐνίκων, αὐτὸς
μὲν μετὰ τοῦ Εὐρυμέδοντος καὶ τοῦ Μενάνδρου καὶ ὁ-
λου τοῦ στρατοῦ ἐπροχώρησε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ πρῶ-
του ὕπνου πρὸς τὰς Ἐπιπολάς, ὁ δὲ Νικίας ἔμεινεν εἰς
τὰ τεῖχη. Προσεγγίσαντες εἰς τὰς Ἐπιπολάς διὰ τοῦ
Εὐρυήλου, εἰς τὸ μέρος ὅπου κατὰ πρῶτον εἶχεν ἀναβῆ
ἢ προτέρα στρατιὰ, λανθάνουσι τοὺς φύλακας τῶν Συρα-
κουσίων καὶ ἀναβάντες εἰς τὸ ὕψος κυριεύουσι τὸ αὐτό-
θι τείχισμα τῶν Συρακουσίων καὶ φρονέουσιν φύλακὰς
τινας· οἱ περισσότεροι δὲ ἐξ αὐτῶν καταφύγουσιν ἀμέσως
εἰς τὰ τρία στρατόπεδα τῶν Ἐπιπολῶν, ἅτινα ἐφυλάσ-
σαντο διὰ προτειχισμάτων καὶ ἅτινα κατεῖχοντο ἔν μὲν
ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, ἔν δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων Σικελιω-
τῶν, ἔν δὲ ὑπὸ τῶν συμμαχῶν, καὶ ἀναγγέλλουσι τὴν
ἔφοδον τοῦ ἐχθροῦ. Εἰδοποιουσιν ὡσαύτως καὶ τοὺς ἐξα-
κοσίους Συρακουσίους οἵτινες πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἐπι-
πολῶν ἐσχημάτιζον τὴν πρωτοφυλακὴν. Καὶ οὕτοι μὲν
ἔδραμον ἀμέσως εἰς βοήθειαν· ἀλλ' ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ
Ἀθηναῖοι τοὺς συνήντησαν, τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν μὲ
ὄλην τὴν γενναίαν ἀντίστασιν των καὶ ἄνευ βραδύτητος
ᾧδευσαν ἐμπρὸς, φοβούμενοι μήπως ψυχρανθῇ ὁ ζῆλος
τὸν ὅποιον εἶχον νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των· ἕτερον
σῶμα κατελάμβανεν ἤδη τὸ ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἀρ-
χῆθεν κτισθὲν παράλληλον τεῖχος τὸ ὅποιον ἐγκατέλιπον
οἱ φύλακες καὶ κατηδάφιζον τὰς ἐπάλλξεις αὐτοῦ. Ἐν
τούτοις οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί των, ὁ Γύλιπ-
πος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον ἐκ τῶν προτειχισμάτων·
μὴ προσδοκῶντες τὴν τολμηρὰν ἐκείνην ἐπίθεσιν καὶ ἔμ-
πλεοι τρόμου, ἐπροχώρησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ'

ἀποκρουσθέντες ὑπεχώρησαν κατ' ἀρχάς. Ἦδη οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροχώρουν μετὰ τινος ἀταξίας ὡς ἂν ᾔσαν νικηταί, καὶ ἤθελον νὰ διέλθωσιν ὅσον τάχιστα δι' ὅλου τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ὅστις δὲν εἶχεν ἀκόμη πολεμήσει, φοβούμενοι μήπως ἐὰν ἐβράδυνον τὴν πορείαν των συσσωματωθῇ, ὅτε πρῶτοι οἱ Βοιωτοὶ ἀντίστησαν εἰς αὐτούς, τοὺς προσέβαλον, τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν.

44. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης οἱ Ἀθηναῖοι περιέπεσαν εἰς τοιαύτην ταραχὴν καὶ ἀπορίαν ὥστε δὲν ἤδυνήθη νὰ μάθω παρ' οὐδενὸς μέρους τὰ καθεκαστα τῆς μάχης. Κατὰ τὴν ἡμέραν διακρίνονται μὲν καλλίτερον τὰ συμβαίνοντα, ἀλλ' οἱ παρευρισκόμενοι εἰς μάχην τινὰ δὲν λαμβάνουσι γνῶσιν ὅλων τῶν λεπτομερειῶν καὶ μόλις ἀντιλαμβάνονται τῶν περὶ αὐτούς· πῶς λοιπὸν ἐν νυκτερινῇ μάχῃ, τῇ μόνῃ ἥτις κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου τούτου ἐγένετο μετὰξὺ δύο μεγάλων στρατοπέδων, ἦτο δυνατόν νὰ λάβῃ τις πληροφορίας ἀκριβεῖς; Ἡ σελήνη ἦτο λαμπρά, ἀλλὰ δὲν ἐβλεπον ἀλλήλους εἰμὴ ὅπως δύναται τις νὰ ἴδῃ μὲ τὴν σελήνην, δηλαδὴ ἐβλεπον μὲν τὸ σχῆμα τῶν σωμάτων ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ δικρίνωσι τὸν φίλον ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Πολλοὶ ὀπλῖται ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν περιστρέφοντο ἐντὸς χώρου στενοῦ πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων, οἱ μὲν εἶχον ἤδη νικηθῇ, οἱ δὲ, ἐν τῇ πρώτῃ ἀκόμῃ ὀρμῇ, ἐχώρουν ἀκράτητοι. Πολὺ μέρος τοῦ ἐπιλοίπου στρατεύματος εἶχεν ἤδη ἀναβῆ, ἄλλο ἀνέβαινεν ἀκόμη, ὥστε δὲν ἤξερον ποῦ νὰ διευθυνθῶσι· διότι οἱ προχωρήσαντες στρατιῶται, ἕνεκα τῆς τροπῆς, περιῆλθον εἰς ταραχὴν καὶ ἡ βοή τοὺς ἐμπόδιζε νὰ διακρίνωσιν ἀλλήλους. Οἱ

Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, νικῶντες, παρώτρυνον ἀλλήλους διὰ μεγάλων κραυγῶν, διότι δὲν ἠδύναντο ἐντὴ νυκτὶ νὰ δώσωσιν ἄλλο σύνθημα καὶ συγχρόνως περιέμενον σταθερῶς τοὺς ἐπερχομένους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεζήτουν ἀλλήλους καὶ ἐξελάμβανον ὡς ἐχθροὺς ὅσους συνήντων, ἔστω καὶ ἂν ἦσαν οὗτοι οἱ εἰς φυγὴν τραπέντες φίλοι των. Μὴ ἔχοντες ἄλλο γινώρισμα εἰμὴ τὸ σύνθημα, ἐζήτουν τοῦτο συνεχῶς καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου οὐ μόνον ἠϋξάνον τὴν παραγῆν ἀλλὰ καὶ ὅλοι συγχρόνως ἐρωτῶντες κατέστησαν αὐτὸ γνωστὸν εἰς τοὺς πολεμίους χωρὶς νὰ μάθωσι τὸ τῶν Συρακουσίων οἵτινες, νικηταὶ καὶ οὐχὶ διεσπαρμένοι, ἀνεγνώριζον ἀλλήλους εὐκολώτερον. Διὰ τοῦτο ὅταν οἱ Συρακούσιοι συνήντων σῶμα ἰσχυρότερον, διέφευγον χάρις εἰς τὴν γινῶσιν τοῦ συνθήματος· ἐξ ἐναντίας οἱ Ἀθηναῖοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀποκριθῶσι, κατεσφάζοντο. Τίποτε ὁμως ἄλλο δὲν τοὺς ἔβλαψε περισσότερον ὅσον ὁ παιανισμὸς ὅστις παραπλήσιος ὦν εἰς ἀμφοτέρους, παρεῖχεν ἀπορίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους· διότι οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Κερκυραῖοι καὶ ὅσοι Δωριεῖς ἦσαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ὁσάκις ἐτόνιζον τὸν παιᾶνα, ἐπροξένουν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν αὐτὸν τρόπον οἷον καὶ οἱ ἐχθροί· εἰς τρόπον ὥστε εἰς πολλὰ μέρη ὅπου συνηνητήθησαν ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου, φίλοι μετὰ φίλων, πολῖται μετὰ πολιτῶν, οὐ μόνον ἐφοβήθησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς χεῖρας ἦλθον μεταξὺ των καὶ μετὰ δυσκολίας ἀπεχωρίσθησαν. Καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, οἱ πολλοὶ ἐρρίπτοντο κατὰ τῶν κρημνῶν καὶ ἐχάνοντο, στενῆς οὔσης τῆς ἀπὸ τῶν Ἐπιπολῶν πάλιν καταβάσεως. Οἱ πλεῖστοι ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἄνωθεν καταβαίνοντες ἐσώθησαν εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ πρὸ πάντων οἱ στρατιῶται τῆς πρώτης στρατιᾶς αἵτινες ἐγνώ-

ρίζον καλλίτερον τὴν χώραν, κατέφυγον εἰς τὸ στρατόπεδον· ἀλλὰ τινὲς ἐκ τῶν ὕστερον ἐλθόντων, ἀμαρτήσαντες τῆς ὁδοῦ, ἐπλανήθησαν εἰς τοὺς ἀγρούς· τούτους δὲ, ἅμα ἐγένετο ἡμέρα, περικυκλώσαντες οἱ ἱππεῖς τῶν Συρακουσίων, διέφθειραν.

45. Τὴν ἐπιούσαν οἱ μὲν Συρακούσιοι ἔστησαν δύο τρόπαια, ἓν εἰς τὰς Ἐπιπολάς, κατὰ τὸ μέρος τῆς ἀναβάσεως, καὶ ἓν εἰς τὸ μέρος ὅπου οἱ Βοιωτοὶ ἀνέστησαν πρῶτοι, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐσύναξαν τοὺς νεκροὺς τῶν διὰ συνθήκης. Ἀπέθανον δὲ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν ἰδικῶν τῶν καὶ ἐκ τῶν συμμάχων· τῶν ληφθέντων ὅμως ὅπλων ὁ ἀριθμὸς ὑπῆρξεν ἀνώτερος τοῦ τῶν νεκρῶν, διότι μεταξὺ ἐκείνων οἷτινες εἶχον ἀναγκασθῆναι πηδήσῃσι τοὺς κρημνοὺς, ἀποθέτοντες τὰς ἀσπίδας τῶν, οἱ μὲν ἐχάθησαν, οἱ δὲ ἐσώθησαν.

46. Μετὰ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην ἐπιτυχίαν, οἱ μὲν Συρακούσιοι ἀναλαβόντες πάλιν θάρρος, ὥς καὶ πρότερον, ἀπέστειλαν τὸν Σικανὸν μετὰ δεκαπέντε πλοίων εἰς τὸν στασιάζοντα Ἀκράγαντα, ὅπως ὑποτάξῃ τὴν πόλιν ταύτην ἐὰν δυνηθῇ· ὁ δὲ Γύλιππος ἀνεχώρησε πάλιν διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν ἄλλην Σικελίαν διὰ νὰ ἀποσπᾷ νέας ἐπικουρίας· μετὰ τὴν εὐτυχῇ ἐκβασιν τῶν ἐν ταῖς Ἐπιπολαῖς, πολλὰς ἐλπίδας εἶχεν ὅτι θὰ ἐκυρίευσεν ὡσαύτως διὰ τῆς βίας καὶ τὰ τείχη τῶν Ἀθηναίων.

47. Ἐν τούτοις οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων συνέσκηπτοντο καὶ περὶ τῆς γενομένης συμφορᾶς καὶ περὶ τῆς ἐντελοῦς ἐξαντλήσεως εἰς ἣν εἶχε περιέλθει τότε ὁ στρατός. Ἔβλεπον ὅτι ὅλα τὰ σχέδιά των εἶχον ἀποτύχει καὶ ὅτι οἱ στρατιῶται ἐβαρύνθησαν τὴν ἐκεῖ διαμονήν. Ὁ στρατός ἐπιέζετο διττῶς ὑπὸ τῶν ἀσθενειῶν

διότι καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἦτο ἐκείνη καθ' ἣν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσθενοῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸ μέρος ὅπου ἐστρατοπεδεύοντο ἦτο ἐλῶδες καὶ νοσηρόν· ἄλλως τε τὰ πάντα τοῖς ἐφαίνοντο εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν. Ἐπίστευε λοιπὸν ὁ Δημοσθένης ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ διαμείνῃσι περισσότερον· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τὴν ὁποίαν ὑπέστη, ἐγνωμάτευσε νὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον εἶχε συλλάβει ὅταν ἐρρίψοκινδύνευσε τὴν κατὰ τῶν Ἐπιπολῶν ἐπίθεσιν, καὶ ἄνευ περισσοτέρας χρονοτριβῆς, ἐνόσῳ ἀκόμη ἡδύναντο νὰ διαπεράσῃσι τὸ πέλαγος καὶ νὰ κρατῶσι τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις διὰ τῶν πρὸ μικροῦ ἐλθόντων πλοίων. Εἶπεν ἐπίσης ὅτι ὠφελιμώτερον εἶναι διὰ τὴν πόλιν νὰ πολεμῶσι κατ' ἐκείνων οἵτινες ἤγειρον τεῖχη ἐπὶ τῆς χώρας τῆς ἢ κατὰ τῶν Συρακουσίων τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι πλέον εὐκολον νὰ ὑποτάξωσιν· ἄλλως τε δὲ δὲν συνέφερε νὰ δαπανῶνται ἀνωφελῶς τόσα χρήματα πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς πολιορκίας.

48. Καὶ ἡ μὲν γνώμη τοῦ Δημοσθένους τοιαύτη ἦτο· ὁ δὲ Νικίας ἐνόμιζε μὲν καὶ αὐτὸς ὅτι ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦτο δυσάρεστος, δὲν ἤθελεν ὅμως νὰ καταστήσῃ γνωστὴν τὴν ἀδυναμίαν μάτε νὰ καταγγεληθῶσιν ἀφ' ἐαυτῶν εἰς τοὺς ἐχθροὺς σκεπτόμενοι μετὰ πολλῶν περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ καθιστῶντες οὕτω δυσκολωτέραν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Ἄλλως τε ἤξευρεν ὅτι αἱ ὑποθέσεις τῶν ἐχθρῶν, περὶ τῶν ὁποίων ἦτο κάλλιον παντὸς ἄλλου πληροφορημένος, τῷ παρῆγον ἀκόμη ἐλπίδας τινὰς ὅτι ἤθελον ὑπερβῇ τὰς τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν δυσχέρειαν ἐὰν καρτερήσῃσι πολιορκοῦντες, διότι θὰ ἐξήντλουν τὸν ἐχθρὸν διὰ

τὴν ἀπορίαν τῶν χρημάτων, πρὸ πάντων τώρα ὅτε μετὰ τοῦ ὑπάρχοντος στόλου ἦσαν κύριοι τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ πᾶσιν ὑπῆρχεν εἰς τὰς Συρακούσας μία μερίς ἣτις θέλουσα νὰ παραδώσῃ τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἔπεμπε κήρυκας εἰς τὸν Νικίαν καὶ δὲν ἄφινεν αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Μαθὼν οὗτος ταῦτα, ἔργῳ μὲν ἐταλαντεύετο μεταξὺ τῶν δύο τούτων γνώμων, ἐπεσκόπει καὶ ἔμενεν ἀπορῶν, λόγῳ δὲ ἐκήρυξεν ἀναφανδὸν ὅτι δὲν θὰ ἀπῆγε τὸν στρατὸν διότι ἤξευρεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἐπεδοκίμαζον τὴν ἀναχώρησιν εἰάν δὲν ἐπεψηφίζετο αὕτη ὑπὸ τοῦ δήμου. Οἱ μέλλοντες νὰ ἀποφανθῶσι περὶ τῆς τύχης τῶν στρατηγῶν δὲν θὰ γνωρίζωσιν ἐξ ἰδίων ὀφθαλμῶν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ θὰ μάθωσιν αὐτὴν ἐκ τῶν ἐπικρίσεων καὶ θὰ κρίνωσι κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν εὐγλώττων ῥητόρων. Δὲν ἀρκεῖ τοῦτο· πολλοὶ στρατιῶται, οἱ περισσότεροι ἴσως, οἵτινες σήμερον βοῶσιν ὅτι πάσχουσι τὰ πάνδεινα, ἅμα ἀφιχθῶσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, θὰ βοήσωσι τὰ ἐναντία καὶ θὰ εἰπωσιν ὅτι οἱ στρατηγοὶ εἶναι προδότες καὶ ὅτι λαβόντες χρήματα ἀπῆλθον. Γνωρίζων λοιπὸν τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀθηναίων δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ θῦμα κατηγορίας ἀδίκου καὶ αἰσχροῦ, ἀλλ' ἐπρωτίμα εἰάν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀποθάνῃ μὲ τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας. Προσέθετεν ὅτι ἡ θέσις τῶν Συρακουσίων ἦτο δυσχερεστέρα τῆς ἰδικῆς των· ὅτι ἔνεκα τοῦ μισθοῦ ξένων στρατιωτῶν, ἔνεκα ἄλλων δαπανῶν γενομένων εἰς τὰς περιπολίαις, ἔνεκα τῆς συντηρήσεως πολλοῦ ναυτικοῦ ἐπὶ ἓνα ἥδη ἐνιαυτὸν, τὰ μέσα των εἶχον ἐξαντληθῇ· ὅτι εἶχον ἥδη δαπανήσει διςχιλία τάλαντα καὶ ὅτι ὥφειλον ἀκόμη πολλὰ· ὅτι ὀλίγον ἂν ἡλάττουσαν τὴν

παροῦσαν στρατιωτικὴν δυνάμιν των καταργοῦντες τοῦς μισθοὺς, αἱ ὑποθέσεις των θὰ κατεστρέφοντο διότι τὰ στρατεύματά των ἦσαν μᾶλλον μισθωτὰ ἢ ἀναγκαστικά ὡς τὰ τῶν Ἀθηναίων· ὅτι ἔπρεπε λοιπὸν νὰ παραινεῖν τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ μὴ ὀπισθοδρομήσωσιν ἀπέναντι τῶν δαπανῶν τὰς ὁποίας ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ὑποστῇ.

49. Ὁ Νικίας ἐπέμενεν εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τούτους διότι ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὰ ἐν ταῖς Συρακούσαις, τὴν ἀμύχανον οἰκονομικὴν των κατάστασιν καὶ ὅτι ὑπῆρχεν αὐτόθι μία μερίς ἥτις θέλουσα νὰ περιέλθῃ ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν παρεκίνει διὰ κηρύκων νὰ μὴ λύσῃ τὴν πολιορκίαν· ἄλλως τε, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, εἶχε πεποιθήσιν εἰς τὸν στόλον πλειοτέραν ἢ πρότερον. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον παρεδέχετο τὴν ἰδέαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν πολιορκίαν· ἐὰν δὲν ἠδύναντο νὰ ἀπαγάγῃσι τὸν στρατὸν ἄνευ ψηφίσματος τῶν Ἀθηναίων, ἔλεγε, καὶ ἐὰν ἔπρεπε νὰ χρονοτριβῶσιν, ἦτο ἀνάγκη πρὸς τοῦτο νὰ ἐγείρῃσι τὸ στρατόπεδον καὶ νὰ μεταβῶσιν ἢ εἰς τὴν Θάψον ἢ εἰς τὴν Κατάνην, ὅπου θὰ ἠδύναντο νὰ τρέφωνται διατρέχοντες τὴν χώραν εἰς πολλὰ μέρη μὲ τὸ πεζικόν, καὶ νὰ βλάπτῃσι τὸν ἐχθρὸν δρῶντες τοὺς ἀγρούς· τότε ὁ στόλος θὰ ἐναυμάχῃ ὅχι εἰς τὸ στενόν, τοῦθ' ὅπερ ἦτο ὑπὲρ τῶν Συρακουσίων, ἀλλ' εἰς τὸ πέλαγος ὅπου ἡ ἐμπειρία των ἤθελε τοὺς ὠφελῇ καὶ ὅπου θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποσύρῃνται καὶ νὰ ἐπιτίθενται χωρὶς νὰ ἀπομακρύνωνται τῆς παραλίας οὐδὲ νὰ πλησιάζωσιν εἰς αὐτήν, ὡς ἔπραττον εἰς διάστημα στενόν καὶ περιγεγραμμένον. Ἐν ἐνὶ λόγῳ εἶπεν ὅτι οὐδόλως συγκατετίθετο νὰ μείνωσιν ἀκόμη εἰς

τὸν αὐτὸν τόπον καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναχωρήσωσιν ὅσον τάχιστα καὶ ἄνευ ἀναβολῆς. Ὁ Εὐρυμέδων συνεμερίσθη τὴν γνώμην ταύτην· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντέλεγεν ὁ Νικίας, προέκυψαν ἐκ τούτου ὄκνος τις καὶ βραδύτης, καὶ ἐνόμιζον ἐπίσης ὅτι ὁ Νικίας, ἐπιμένων οὕτω εἰς τὴν γνώμην του, εἶχε καλλιτέρας τῶν ἄλλων πληροφορίας. Τοιούτοτρόπως λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέβαλον τὴν ἀναχώρησίν των καὶ ἔμειναν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν.

50. Ἐν τούτοις ὁ Γύλιππος καὶ ὁ Σικανὸς ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Συρακούσας, ὁ μὲν Σικανὸς ἀποτυχὼν εἰς τὸν Ἀκράγαντα (διότι ἐνῶ ἀκόμη εὕρισκετο εἰς τὴν Γέλαν, ἡ φιλικῶς πρὸς τοὺς Συρακουσίους διαχειμένη μερίς εἶχεν ἐξορισθῆ), ὁ δὲ Γύλιππος φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἄλλον στρατὸν ἐκ τῆς Σικελίας καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔαρος πεμφθέντας διὰ τῶν ὀλκάδων Πελοποννησίους ὀπλίτας, οἵτινες ἀπὸ τῆς Λιβύης εἶχον φθάσει εἰς τὸν Σελινόυντα. Ῥιφθέντες οὗτοι ὑπὸ τῆς τρικυμίας εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Λιβύης, ἔλαβον παρὰ τῶν Κυρηναίων δύο τριήρεις καὶ ὁδηγοὺς τοῦ πλοῦς, καὶ ἀφοῦ κατὰ τὸν παράπλου ἐβοήθησαν τοὺς Εὐσεπερίτας πολιορκουμένους ὑπὸ τῶν Λιβύων καὶ ἐνίκησαν τοὺς τελευταίους τούτους, ἔφθασαν ἀκτοπλοοῦντες μέχρι τῆς Νεαπόλεως, ἐμπορικοῦ σταθμοῦ τῶν Καρχηδονίων, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ Σικελία ἀπέχει δύο μόνον ἡμέρας καὶ μίαν νύκτα· ἀπὸ τῆς Νεαπόλεως δὲ μετέβησαν εἰς τὸν Σελινόυντα. Καὶ οἱ μὲν Συρακούσιοι ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτῶν παρεσκευάσθησαν νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐκ νέου κατὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης· οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων βλέποντες ὅτι οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐνισχύθησαν καὶ δι' ἄλλων ἐπικουριῶν, αἱ δὲ ἰδικαί των ὑποθέσεις, ἀντὶ

νὰ χωρῶσιν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἐξ ἐναντίας ἐδεινούντο καθ' ἡμέραν ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις καὶ ὅτι ἡ ἀσθένεια πρὸ πάντων ἐμάστιζε τὸν στρατὸν, μετεμελοῦντο διότι δὲν εἶχον ἀναχωρήσει ταχύτερον· ἐπειδὴ δὲ ὁ Νικίας δὲν ἐπέμενε πλέον ἀνθιστάμενος, ἀλλ' ἐζήτει μόνον νὰ μὴ γίνωνται φανεραὶ αἱ διασκέψεις, ἐγνωστοποίησαν εἰς ὅλους τοὺς στρατιώτας, ὅσον τὸ δυνατὸν μᾶλλον κρυφίως, νὰ ἐγείρῃσι τὸ στρατόπεδον διὰ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα, καὶ νὰ ὦσιν ἑτοιμοὶ εἰς τὸ πρῶτον σημείον. Ὅτε ὅμως τὰ πάντα ἡτοιμάσθησαν καὶ ἐμελλον νὰ ἀποπλεύσωσιν, αἰφνης ἐγένετο ἐκλειψις σελήνης· ἦτο δὲ πανσέληνος. Οἱ πλείστοι τῶν Ἀθηναίων ἐξέλαβον τοῦτο ὡς κακὸν οἰωνόν καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς στρατηγούς νὰ ἀναβάλῃσι τὸν ἀπόπλουν· ὁ Νικίας, ὅστις ἀπέδιδεν ὑπερβάλλουσαν σπουδαιότητα εἰς τοὺς οἰωνούς καὶ τὰ τοιαῦτα φαινόμενα, εἶπεν ὅτι δὲν ἀπεφάσιζε πλέον τὴν ἀναχώρησιν ἐὰν δὲν παρέλθωσι τρεῖς ἐννέα ἡμέραι. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀνέβαλον ἕνεκα τούτου τὴν ἀναχώρησιν των.

51. Μαθόντες οἱ Συρακούσιοι τὰ συμβαίνοντα προσεῖχον ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ νὰ μὴ δώσωσιν ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀφοῦ οὗτοι ὠμολόγησαν πλέον τὴν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀδυναμίαν των, διότι ἄλλως δὲν ἔβελον σκεφθῆ νὰ ἀναχωρήσωσιν. Ὅπως ἐμποδίσωσι δὲ οἱ Συρακούσιοι τὸν ἐχθρόν νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Σικελίας ὅπου θὰ καθίστατο δυσκολώτερον νὰ τὸν προσβάλωσιν, ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἀναγκάσωσιν εἰς ναυμαχίαν ὡς τάχιστα, ἐντὸς τοῦ λιμένος καὶ εἰς θέσιν ἣτις ἔβηλεν εἰσθαι συμφέρουσα εἰς αὐτούς. Εἰσῆλθον λοιπὸν εἰς τὰ πλοῖα των καὶ ἐξησκήθησαν τόσας ἡμέρας

ὅσας ἐνόμισαν ὅτι ἦσαν ἱκαναί. Ἐπειτα, κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ὀρισθείσης διὰ τὴν μάχην ἡμέρας, προσέβαλον τὰ τείχη τῶν Ἀθηναίων. Ἐξελθόντος δὲ εἰς συνάντησίν των διὰ τινων πυλῶν ἐνὸς ἀποσπάσματος ἐξ ὀπλιτῶν καὶ ἱππέων, οἱ Συρακούσιοι περιεκύκλωσαν τινὰς τῶν ὀπλιτῶν, τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν καὶ τοὺς κατεδίωξαν. Οὕσης δὲ τῆς διόδου στενῆς, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν ἐβδομήκοντα ἵππους καὶ ὀλίγους ὀπλίτας.

52. Καὶ κατ' ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν ὁ στρατὸς τῶν Συρακουσίων ἀπεχώρησε, κατὰ τὴν ἐπομένην δὲ ἐξήγαγον ἐβδομήκοντα ἐξ πλοῖα καὶ συγχρόνως ὁ πεζὸς στρατὸς ἐχώρησε κατὰ τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι ἐπροχώρησαν μὲ ὀγδοήκοντα ἐξ πλοῖα καὶ ἤρχισαν ναυμαχοῦντες. Ὁ Εὐρυμέδων, ὅστις ὠδήγει τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Ἀθηναίων, ἠθέλησε νὰ περικυκλώσῃ τὸν ἐχθρὸν στόλον· ἀλλ' ὁ χειρισμὸς οὗτος τὸν παρέσυρε πολὺ πλησίον τῆς παραλίας. Οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοί των, ἀφοῦ ἐνίκησαν τὸ κέντρον τῶν Ἀθηναίων, ἐχώρισαν τὸν Εὐρυμέδοντα ἀπὸ τοῦ ἐπιλοίπου στόλου, τὸν ὠθησαν εἰς κοίλωμά τι τοῦ λιμένος, κατέστρεψαν τὸ πλοῖόν του καθὼς καὶ ὅσα τὸν εἶχον ἀκολουθήσει, καὶ τὸν ἐφόνευσαν· ἔπειτα δὲ κατεδίωξαν ὅλον τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐξώθησαν αὐτὸν εἰς τὴν ξηράν.

53. Ὁ Γύλιππος βλέπων τὰς ναῦς τῶν πολεμίων νικημένας καὶ καταφερομένας ἔξω τῶν χαρακωμάτων καὶ τοῦ ἑαυτῶν στρατοπέδου, ἠθέλησε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς εἰς τὴν ξηρὰν ἀποβαίνοντας καὶ νὰ εὐκολύνῃ εἰς τοὺς Συρακουσίους τὴν ἀνέλκυσιν τῶν πλοίων καταλαμβάνων τὴν παραλίαν. Ἐπροχώρησε λοιπὸν κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ἔχων μέρος τι τοῦ στρατοῦ· ἀλλ' οἱ Τυρῆσσοι, οἵτι-

νες ἐφύλαττον εἰς τὸ μέρος τοῦτο, βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς πλησιάζοντας ἀτάκτως, ἐπροχώρησαν καὶ ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν πρώτων, τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν καὶ τοὺς ἔρριψαν εἰς τὴν λίμνην τὴν καλουμένην Λυσιμέλειαν. Ὑστερον δὲ, προσελθόντων πολλῶν Συρακουσίων καὶ συμμάχων, οἱ Ἀθηναῖοι ἔδραμον εἰς βοήθειαν, καὶ φοβούμενοι διὰ τὰ πλοῖα τῶν ἤρχισαν νὰ πολεμῶσι μὲ τοὺς ἐχθροὺς· καὶ νικήσαντες αὐτοὺς, τοὺς κατεδίωξαν, ἐφόνευσαν πολλοὺς ὀπλίτας, ἔσωσαν τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων τῶν καὶ τὰ συνήγαγον πλησίον τοῦ στρατοπέδου. Οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι συνέλαβον δεκαοκτὼ ναῦς καὶ ἀπέκτειναν ὅλα τὰ πληρώματα αὐτῶν· διὰ νὰ καύσωσι δὲ τὸν ἐπίλοιπον στόλον, γεμίσαντες μὲ κληματίδας καὶ μὲ δᾶδα ὀλκάδα παλαιάν (ἔπνεε δὲ ὁ ἄνεμος οὐριος ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους) τὴν ὥθησαν ἀφοῦ πρῶτον ἔβησαν εἰς αὐτὴν πῦρ. Φοβηθέντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὰ πλοῖα τῶν μετεχειρίσθησαν πολλὰ μέσα διὰ νὰ ἀποφύγῃσι τὸ πυρπολικόν· σβέσαντες δὲ τὴν φλόγα καὶ ἀπομακρύναντες τὴν ὀλκάδα, ἀπηλλάγησαν τοῦ κινδύνου.

54. Μετὰ ταῦτα οἱ Συρακούσιοι ἔστησαν τρόπαιον διὰ τὴν ναυμαχίαν καὶ διὰ τὴν περικύκλωσιν τῶν ὀπλιτῶν πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηναίων ὅπου ὡσαύτως ἔλαβον καὶ τοὺς ἵππους. Ἔστησαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τρόπαιον ἐπειδὴ οἱ Τυρρῆνοί ὥθησαν τοὺς πεζοὺς εἰς τὴν λίμνην καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ οὗτοι, μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου στρατοῦ, τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν.

55. Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην τοῦ ναυτικοῦ τῶν Συρακουσίων οἵτινες πρότερον ἐφοβοῦντο τὸν μετὰ τοῦ Δημοσθένους ἐλθόντα στόλον, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεθαρ-

ῥύνθησαν ἔντελῶς. Ἡ διάψευσις τῶν ἐλπίδων τῶν ὑπῆρξε μεγάλη, πολὺ δὲ μεγαλειτέρα ἡ μεταμέλεια ὅτι ἐπεχείρησαν τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην. Τῷ οὗτοι με-
ταξὺ τῶν πόλεων κατὰ τῶν ὁποίων εἶχαν ἐπιτεθῆ μέχρῃ
τότε, αἱ τῆς Σικελίας ἦσαν αἱ μόναι αἵτινες εἶχον ἡθῆ
ὅμοια μὲ τὰ ἰδικὰ των, αἵτινες ἐκυβερνῶντο δημοκρα-
τικῶς ὡς αὐτοί, καὶ αἵτινες ἐκέκτηντο πλοῖα, ἵππους
καὶ κατοίκους πολλούς. Μὲ δυνηθέντες νὰ τὰς διαι-
ρέσωσι καὶ νὰ τὰς ἐλκύσωσι μὲ τὸ μέρος των, μὴ ἔχον-
τες πολεμικὰς παρασκευὰς ἀνωτέρως αὐτῶν, περιπί-
πτοντες ἀδιακόπως ἀπὸ σφάλματος εἰς σφάλμα, πρὸ
πολλοῦ περιῆλθον εἰς δυσχερῆ θέσιν· ὅταν ὅμως ἐνίκη-
θησαν καὶ κατὰ θάλασσαν, ὅπερ δὲν ἠδύναντο νὰ φαν-
τασθῶσι, τότε ἡ ἀθυμία των ἔτι μᾶλλον ἠῤῥησε.

56. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οἱ Συρακούσιοι διέ-
τρεχον τὸν λιμένα ἀφόβως· διανοοῦντο μάλιστα νὰ κλεί-
σωσι τὴν εἰσόδον αὐτοῦ ἵνα οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἂν ᾔθελον,
μὴ δυνηθῶσι νὰ ἐξέλθωσι κρυφίως· οἱ Συρακούσιοι δὲν
ἐμερίμνων πλέον τόσον περὶ τῆς ἰδίας των σωτηρίας
ὅσον νὰ ἐμποδίσωσι τὴν τῶν πολεμίων, νομίζοντες, ὅπερ
καὶ ἀληθές, ὅτι ἐν τῇ παρουσίᾳ καταστάσει τῶν πραγ-
μάτων, εἶχον μεγάλην ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων, καὶ
ὅτι ἐὰν κατάρθουν νὰ νικήσωσιν αὐτοὺς καὶ τοὺς συμ-
μάχους των κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, τὸ ἀν-
δραγάθημα τοῦτο θὰ τοὺς ἐδόξαζε μεταξὺ τῶν Ἑλλή-
νων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν θὰ ἡλευθεροῦντο ἀμέσως, οἱ
δὲ θὰ ἀπέβαλον πάντα φόβον, διότι αἱ ὑπολειπόμεναι
δυνάμεις τῶν Ἀθηναίων δὲν θὰ ἤρκουν νὰ ὑποστῶσι τὸν
ἐπενεχθυσόμενον πόλεμον, ἐνῶ οἱ Συρακούσιοι, θεωρού-
μενοι ὡς αἵτιοι τοῦ ἀνδραγαθήματος τούτου, ᾔθελον

θαυμάζεσθαι καὶ ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Βεβαίως ὁ ἀγὼν ἦτο λίαν ἐνδοξος ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην καὶ πρὸς τούτοις διότι ἐθριάμβευον οὐ μόνον κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀλλὰ καὶ κατὰ πολλῶν ἄλλων συμμάχων τῶν Ἀθηνῶν· ἄλλως τε δὲ, μολονότι ἡ νίκη ἦτο κοινὴ μετὰ τῶν συμμάχων, συνεμερίζοντο ὅμως τῶρα τὴν ἡγεμονίαν μετὰ τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων· ἡ πόλις τῶν εἶχεν ἐκτεθῆ πρώτη εἰς τοὺς κινδύνους καὶ τὸ ναυτικόν τῶν εἶχε κάμει μεγάλας προόδους. Οὐδέποτε ἐγένετο εἰς μίαν πόλιν τόσων ἐθνῶν συρροή, ἐκτὸς τῆς γενικῆς συναθροίσεως ἐκείνων οὔτινες ἐν τῷ παρόντι πολέμῳ ἔλαβον μέρος εἴτε ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων εἴτε ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων.

57. Ἰδοὺ δὲ ἡ ἀπαρίθμησις τῶν λαῶν ὅσοι ἐκατέρωθεν ἐπολέμησαν ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς Σικελίας, οἱ μὲν διὰ νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν κατάκτησιν αὐτῆς, οἱ δὲ διὰ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν της· οἱ λαοὶ δὲ οὗτοι ἐβοήθησαν ἀλλήλους οὐχὶ τόσον δικαιώματι συμμαχίας ἢ συγγενείας, ὅσον ἐνεκα τῶν περιστάσεων εἰς ἃς ἕκαστος εὗρίσκετο εἴτε ἐκ συμφέροντος εἴτε ἐξ ἀνάγκης. Οἱ Ἀθηναῖοι, καταγωγῆς ἰωνικῆς ὄντες, ἦλθον ἐκουσίως νὰ προσβάλωσι τοὺς Συρακουσίους, ὄντας Δωριεῖς. Οἱ Ἀῆμνιοι, οἱ Ἰμβριοι καὶ οἱ Αἰγινῆται, οὔτινες τότε εἶχον τὴν Αἰγίναν, ἠνώθησαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους τῶν ὁποίων εἶχον διατηρήσει τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη· μετ' αὐτῶν ἦλθον οἱ Ἑστιαεῖς, οἱ κατοικοῦντες τὴν ἐν Εὐβοίᾳ Ἑστίαϊαν καὶ ἄποικοι ὄντες τῶν Ἀθηναίων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων λαῶν οὔτινες συνεμέθεξαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης τῶν Ἀθηναίων, οἱ μὲν ᾤσαν ὑπήκοοι αὐτῶν, οἱ δὲ σύμμαχοι ἀνεξάρτητοι· ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ μισθοφόροι.

Μεταξὺ τῶν ὑπηκόων καὶ φόρου ὑποτελῶν ἦσαν ἐκ μὲν τῆς Εὐβοίας οἱ Ἑρετριεῖς, οἱ Χαλκιδεῖς, οἱ Στυρεῖς καὶ οἱ Καρύστιοι, ἐκ δὲ τῶν νήσων οἱ Κεῖοι, οἱ Ἀνδριοὶ καὶ οἱ Τήνιοι, ἐκ δὲ τῆς Ἰωνίας οἱ Μιλήσιοι, οἱ Σάμιοι καὶ οἱ Χίοι. Ἐκ τούτων οἱ Χίοι, μὴ ὄντες φόρου ὑποτελεῖς, παρέσχον πλοῖα καὶ συνηκολούθησαν ἐλευθέρως, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ὅλοι ἦσαν Ἴωνες ἢ ἄποικοι τῶν Ἀθηναίων, πλὴν τῶν Καρυστιῶν οἵτινες εἶναι Ἀρύοι. Μολονότι ὑπήκοοι καὶ ἠναγκασμένοι νὰ συνεκστρατεύσωσιν, ἐν τούτοις ἠκολούθουν ὡς Ἴωνες ἐναντίον Δωριέων. Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχον καὶ Αἰολεῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Μηθυμναῖοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ διδώσι πλοῖα καὶ ὄχι φόρον, ἐνῷ οἱ Τενέδιοι καὶ οἱ Αἴνιοι ἦσαν φόρου ὑποτελεῖς. Οὗτοι δὲ κατ' ἀνάγκην ἐπολέμουν τοὺς Βοιωτοὺς συμμάχους τῶν Συρακουσῶν, ἃν καὶ ἦσαν Αἰολεῖς ὡς αὐτοὶ καὶ ἰδρυταὶ τῶν. Οἱ Πλαταιεῖς, μολονότι Βοιωτοί, μόνοι κατὰ δίκαιον μῖσος ἐπολέμουν ἐναντίον τῶν ἄλλων Βοιωτῶν. Οἱ Ῥόδιοι καὶ οἱ Κυθήριοι ἀμφότεροι εἶναι Δωριεῖς· καὶ οἱ μὲν Κυθήριοι, ἄποικοι ὄντες τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφερον ὅπλα μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων τοῦ Γυλίσπου· οἱ δὲ Ῥόδιοι, τὸ γένος Ἀργεῖοι, ἠναγκάσθησαν νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν Συρακουσίων οἵτινες ἦσαν Δωριεῖς καὶ κατὰ τῶν Γελῶν οἵτινες ἦσαν ἐκυτῶν ἄποικοι καὶ συνεπολέμουν μετὰ τοὺς Συρακουσίους. Μεταξὺ τῶν περὶ τὴν Πελοπόννησον νησιωτῶν οἱ Κερφαλλῆνες καὶ οἱ Ζακύνθιοι ἦσαν μὲν αὐτόνομοι, ἀλλ' ὡς νησιῶται ἠναγκάσθησαν νὰ ἀκολουθήσωσι τοὺς θαλασσοκρατοῦντας Ἀθηναίους· οἱ δὲ Κερκυραῖοι οὐ μόνον Δωριεῖς ἀλλὰ καὶ καταγωγῆς κορινθιακῆς, συνεξεστράτευσαν κατὰ τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Συρακουσίων, τῶν

μὲν ἀποικοὶ ὄντες, τῶν δὲ συγγενεῖς, προφασίζόμενοι μὲν τὴν ἀνάγκην, κατὰ βάθος ὁμῶς μισοῦντες τοὺς Κορινθίους. Οἱ Μεσσήνιοι, οἱ σήμεροι καλούμενοι τῆς Ναυπάκτου, καὶ οἱ τῆς τότε ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατεχομένης Πύλου συμπεριελήφθησαν εἰς τὸν πόλεμον· ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ τινες ἐξόριστοι Μεγαρεῖς οἵτινες εὐρίσκοντο εἰς τὴν λυπηρὰν ἀνάγκην νὰ πολεμῶσι τοὺς Σελινουντίους οἵτινες κατήγοντο ἐκ Μεγάρων. Ἐκ μέρους τῶν ἄλλων λαῶν ἡ στρατεία ἐγένετο μᾶλλον ἐλευθέρᾳ· διότι οἱ μὲν Ἀργεῖοι, Δωριεῖς ὄντες, ἠκολούθησαν τοὺς Ἴωνας Ἀθηναίους ἐναντίον Δωριέων ὅχι ἴσως ἕνεκα τῆς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίας τῶν ἀλλ' ἕνεκα τοῦ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων μίσους των καὶ χάριν ἰδίας ὠφελείας ἕκαστος, οἱ δὲ Μαντινεῖς καὶ ἄλλοι μισθοφόροι Ἀρκάδες, συνειθισμένοι νὰ πολεμῶσι πάντοτε κατ' ἐκείνων τοὺς ὁποίους τοῖς ὑπεδείκνυσαν ὡς ἐχθροῦς, εὐρίσκοντο ἀπέναντι τῶν συμπατριωτῶν τιον ληφθέντων ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῶν Κορινθίων καὶ ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς ἐχθροῦς· οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐπίσης Κρήτας καὶ Αἰτωλοὺς μισθωτούς. Συνέπεσε δὲ οἱ Κρήτες οἵτινες εἶχον ἰδρύσει τὴν Γέλαν μετὰ τῶν Ῥοδίων, νὰ ἔλθωσιν οὐχὶ πρὸς βοήθειαν τῶν ἀποίκων ἀλλ' ἐναντίον αὐτῶν, ἀκουσίως καὶ μετὰ μισθοῦ. Ἀκαρνᾶνές τινες ἐστρατολογήθησαν ἐπίσης εἴτε ὑπὸ ἐλπίδος κέρδους, εἴτε πρὸ πάντων ἕνεκα φιλίας πρὸς τὸν Δημοσθένην καὶ εὐνοίας πρὸς τοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηναίους. Ὅλοι οὗτοι οἱ λαοὶ ὀρίζονται ὑπὸ τοῦ Ἰονίου κόλπου. Μεταξὺ δὲ τῶν Ἰταλιωτῶν οἱ Θούριοι καὶ οἱ Μεταπόντιοι ἠναγκάσθησαν ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων των νὰ ἐνωθῶσι μὲ τοὺς Ἀθηναίους, καθὼς καὶ μετὰ τῶν Σικελιωτῶν οἱ Νάξιοι καὶ οἱ Καταναῖοι.

ἐκ τῶν βαρβάρων δὲ, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν τοὺς Ἑγεσταίους οἵτινες τοὺς εἶχον προσκαλέσει εἰς τὴν Σικελίαν, καθὼς καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Σικελῶν· ἐκ τῶν λαῶν τῶν ἔξω τῆς Σικελίας οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον παραλάβει Τυρρηνούς τινας ἐχθρικῶς διακειμένους πρὸς τοὺς Συρακουσίους καὶ Ἰάπυγας μισθοφόρους. Τόσα ἦσαν τὰ ἔθνη ὅσα συνεξεστράτευσαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων.

58. Τοὺς δὲ Συρακουσίους ἀντεβοήθησαν οἱ Καμαριναῖοι, ὅμοροι ὄντες, καὶ οἱ ἀπώτερον κατοικοῦντες Γελῶροι· οἱ Ἀκραγαντῖνοι ἔμειναν οὐδέτεροι· ἀλλ' οἱ Σελινούντιοι, οἱ ἔτι μᾶλλον ἀπωτέρω ἰδρυμένοι, πρὸς τὸ μέρος τῆς Σικελίας τὸ ἐστραμμένον πρὸς τὴν Λιβύην, ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν, καθὼς καὶ οἱ Ἱμεραῖοι, οἱ μόνοι Ἕλληνες οἵτινες οἰκοῦσιν εἰς τὸ μέρος τῆς νήσου τὸ κείμενον πρὸς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ μόνοι οἵτινες ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἐβοήθησαν τοὺς Συρακουσίους. Ταῦτα εἶναι τὰ ἑλληνικὰ ἔθνη, ὧριεῖς καὶ αὐτόνομοι, ὅσα συνεμάχισαν μὲ τοὺς Συρακουσίους· μετὰξὺ δὲ τῶν βαρβάρων δὲν εἶχον ἄλλους βοηθοὺς εἰμὴ ἐκεῖνους ἐκ τῶν Σικελῶν ὅσοι δὲν ἠνώθησαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐκ τῶν ἔξω τῆς Σικελίας Ἑλλήνων οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι παρέσχον στρατηγὸν Σπαρτιάτην, νεοδαμῶδεις καὶ εἰλωτας (νεοδαμῶδης δὲ σημαίνει ἀπελευθερός), οἱ δὲ Κορίνθιοι μόνοι ἦλθον μετὰ στρατοῦ πεζοῦ καὶ πλοίων, οἱ δὲ Λευκάδιοι καὶ οἱ Ἀμπρακιῶται ἔνεκα συγγενείας, ἐκ δὲ τῆς Ἀρκαδίας ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῶν Κορινθίων μισθοφόροι, καὶ οἱ Σικυώνιοι ἐξεστράτευσαν ἀναγκασθέντες· τέλος ἔξωθεν τῆς Πελοποννήσου ἦλθον Βοιωτοί. Σχετικῶς πρὸς ὅλα ταῦτα τὰ στρατεύματα τὰ ἐλθόντα ἔξωθεν, οἱ Σικελιώται παρέσχον ἐν ὅλοις ἀριθ-

μὴν πολὺ ἀνώτερον ἕνεκα τοῦ μεγέθους τῶν πόλεων των, διότι συνήθρισαν πολλοὺς ὀπλίτας, πλοῖα, ἵππους καὶ ἄπειρον πλῆθος. Πάλιν ὁμως, οἱ Συρακοῦσιοι, αὐτοὶ μόνον οὕτως εἶπεν συνεισέφερον πλείονον παρ' ὅλοι οἱ Σικελιώται, εἴτε διὰ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως των εἴτε διότι ἦσαν ἐν μεγίστῳ κινδύνῳ. Καὶ αἱ μὲν συλλεγεῖσθαι ἐπικουρίαι ἐκατέρων τοσαῦται ἦσαν. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐποχὴν ἦσαν πλήρεις καὶ ἔκτοτε οὐδεμία αὐξήσις ἐγένετο.

59. Οἱ Συρακοῦσιοι λοιπὸν καὶ οἱ συμμαχοὶ των ἐσκέφθησαν εὐλόγως ὅτι θὰ ἦτο δι' αὐτοὺς ἔνδοξον κατόρθωμα, μετὰ τὴν ναυτικὴν νίκην, νὰ αἰχμαλωτεύωσιν ἐπίσης ὅλον τὸν πολυἀριθμον στρατὸν τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφήσωσι νὰ διαφύγῃ μήτε δια ξηρᾶς μήτε διὰ θαλάσσης. Ἐκλείσαν λοιπὸν εὐθύς τὸν μέγαν λιμένα, τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου ἦτο ὀκτὼ περίπου σταδίων, διὰ τριήρων πλαγίως τοποθετηθεῖσων, διὰ πλοιαρίων καὶ ἀκατίων προσηλωμένων ὑπὸ ἄγκυρῶν, συνεπλήρωσαν τὰς ἄλλας προετοιμασίας διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον τολμήσει νέαν ναυμαχίαν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐσκέπτοντο ἢ μεγάλα.

60. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, βλέποντες ὅτι τοὺς ἐκλείον καὶ μαντεύοντες τὴν σκέψιν τῶν Συρακουσίων, ἔκρινον ὅτι ἔπρεπε καὶ αὐτοὶ νὰ σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Συνῆλθον λοιπὸν οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι ὅπως διασκεφθῶσι περὶ τῆς παρούσης ἀμυγᾶνου καταστάσεως των· τὰ τρόφιμα εἶχον ἐξαντληθῆ, διότι ἀφότου ἀπερᾶσαν νὰ ἐκπλεύσωσι, παρήγγειλον εἰς τὴν Κατάνην νὰ διακοπῶσιν αἱ ἀποστολαί· δὲν ἠδύναντο δὲ πλέον νὰ ἐλπίζωσι τοιαῦτα ἐὰν δὲν ἐπετύγχανον νίκην τινα κατὰ

θάλασσαν. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰ ἀνώτερα τείχη των, νὰ καταλάβωσι πλησίον αὐτῶν τῶν πλοίων των χώρον γῆς ὅσον τὸ δυνατόν ἐλάχιστον τὸν ὁποῖον νὰ περιτειχίσωσι καὶ νὰ ἀποθέσωσιν ἐν αὐτῷ τὰ σκεύη καὶ τοὺς ἀσθενεῖς· ἀφοῦ δὲ ἀφήσωσιν ἐκεῖ φρουροὺς, νὰ εἰσβιβάσωσιν ὅλον τὸν ἄλλον πεζὸν στρατὸν εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἐν καλῇ καταστάσει εὐρισκόμενα καὶ τὰ ὀλιγώτερον εὐχρηστα καὶ νὰ δώσωσι ναυμαχίαν· καὶ ἂν μὲν νικήσωσι, νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Κατάνην, εἰάν δὲ νικηθῶσι, νὰ πυρπολήσωσι τὸν στόλον καὶ νὰ ὑποχωρήσωσι διὰ ξηρᾶς ἐν τάξει εἰς τὴν πρώτην φιλικὴν θέσιν, βαρβαρικὴν ἢ ἑλληνικὴν τὴν ὁποίαν εἰς ἡδύνατο νὰ καταλάβωσι. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ὅσα ἀπεφάσισαν ταῦτα καὶ ἔπραξαν· διότι καὶ ἐκ τῶν ἄνω τειχῶν κατέβησαν καὶ τὰ πλοῖα ὅλα ἐπλήρωσαν ἀναγκάσαντες νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτὰ ὅσοι ἦσαν ἀξιόμαχοι. Καὶ οὕτω συνεπληρώθησαν ἑκατὸν δέκα πλοῖα ἐν ὅλοις· εἰσβιβάσαν δὲ εἰς αὐτὰ ἀκοντιστὰς καὶ τοξότας ἐκ τῶν Ἀκαρνάνων καὶ ἐξ ἄλλων ξένων, καὶ τέλος ἐπρονόησαν περὶ ὅλων τῶν ἄλλων ὅσα ἀπητοῦντο διὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν καὶ διὰ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπεδίωκον. Ὁ δὲ Νικίας, ἐνῷ ὅλα σχεδὸν ἦσαν ἔτοιμα, βλέπων τοὺς στρατιώτας ἀποτεθαρρῆμένους διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἡττῆς ἣν παρὰ τὸ σύνηθες ἔπαθον κατὰ θάλασσαν καὶ ἐν τοῦτοις ἀπόφασιν ἔχοντας, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐπιτηδείων, νὰ διακινδυνεύσωσιν ὅσον τὰχιστα, τοὺς συνεκάλεσεν ὅλους καὶ τοὺς ἐνεθάρρυνε κατὰ πρῶτον λέγων ταῦτα.

61. Ἀστρατιῶται Ἀθηναῖοι καὶ σύμμαχοι, ὁ μὲν ἄγων ὁ μέλλων εἶναι κοινὸς εἰς ὅλους ὁμοίως· δι' ὑμᾶς

καὶ διὰ τοὺς ἐχθροὺς πρόκειται περὶ σωτηρίας καὶ περὶ πατρίδος· διότι ἐὰν νικήσωμεν σήμερον κατὰ θάλασσαν, θὰ δυνήθῃ ἕκαστος νὰ ἐπανίδῃ τὴν γενέθλιον πόλιν του. Δὲν πρέπει δὲ οὔτε νὰ ἀθυμήσετε οὔτε νὰ πάθετε ὅ,τι πάσχουσιν οἱ ἀπειρότατοι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες νικηθέντες εἰς τοὺς πρώτους ἀγῶνας νομίζουσιν ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον πάντοτε ὡς καὶ πρότερον θὰ περιπίπτουσιν εἰς δυστυχήματα. Ἀλλ' ὅλοι ὅσοι εἰσθε ἐδῶ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἰσθε ἤδη ἔμπειροι πολέμων, καὶ ὑμεῖς σύμμαχοι, οἵτινες πάντοτε πολεμεῖτε πλησίον ἡμῶν, ἐνθυμηθῆτε τὰς περιπετείας τοῦ πολέμου· ἐλπίσατε ὅτι ἡ τύχη θὰ εὐνοήσῃ τέλος καὶ ἡμᾶς καὶ ἐτοιμασθῆτε νὰ ἐπαναρθώσετε τὴν προτέραν ἦτταν διὰ νέας μάχης· βλέποντες ἐνώπιόν σας τὸ ἄπειρον τοῦτο πλήθος.

62. «Πᾶν μέτρον ὅπερ ἡδύνατο νὰ μᾶς προσφέρῃ ἡ στενότης τοῦ λιμένος κατὰ τοῦ πλήθους τῶν πλοίων καὶ κατὰ τῆς παρασκευῆς τῶν ἐχθρικῶν καταστρωμάτων τὰ ὅποια τόσον μᾶς ἔβλαπτον μέχρι τοῦδε, ἐσπουδάσθη ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ τῶν κυβερνητῶν. Τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ πολλοὶ θέλουσιν εἰσελθεῖν εἰς τὰ πλοῖα καθὼς καὶ πολὺ ἄλλο πλῆθος τὸ ὅποιον δὲν θὰ μετεχειρίζομεθα ἐὰν ἡ ναυμαχία ἐγίνετο ἐν πελάγει, ἐπειδὴ ὁ ὄχλος ἤθελε παρεμποδίζει τὴν ἐπιθέξιν τῶν πλοίων διοίκησιν, ἐνῶ ἡ τοιαύτη διευθέτησις θὰ ἀποβῇ ὑπὲρ ἡμῶν ἐν τῇ κατηναγκασμένῃ ταύτῃ ἀπὸ τῶν νεῶν πεζομαχία. Βύρομεν μέσα κατάλληλα διὰ νὰ ἀντισταθῶμεν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ἐπωτίδων τοῦ ἐχθροῦ αἵτινες τοσοῦτον μᾶς ἔβλαπτον· σιδηραῖ χεῖρες ῥιπτόμεναι ἐπὶ τοῦ καθ' ἡμῶν ἐπιπίπτοντος πλοίου θὰ ἐμποδίσωσι τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ, ἀρκεῖ οἱ

ἐπὶ τῶν ἡμετέρων καταστρωμάτων νὰ ἐκτελέσωσι τὸ καθήκον των. Εἵμεθα ἡνυχασμένοι νὰ πεζομαχήσωμεν ἀπὸ τῶν πλοίων· ἐπομένως μᾶς συμφέρει μῆτε ἡμεῖς νὰ υποχωρήσωμεν μῆτε εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐπιτρέψωμεν νὰ υποχωρήσῃ· τοσαύτῳ μᾶλλον ὅσω, ἐκτὸς τοῦ χώρου τοῦ κατεχομένου παρὰ τοῦ πεζοῦ ἡμῶν στρατοῦ, ὅλη ἡ παρὰ κατέχεται ὑπὸ πολεμίων.

63. «Ταῦτα ἐνθυμούμενοι ἐπιμείνατε μέχρι τέλους εἰς τὴν πάλην ταύτην χωρὶς νὰ ἐξωσθῇτε εἰς τὴν ξηράν· ἅμα τὸ ἐν πλοῖον πλησιάσῃ τὸ ἄλλο, μὴ χωρισθῇτε ἀπ' αὐτοῦ πρὶν ἢ ῥίψετε τοὺς ὀπλίτας εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ καταστρώματος. Καὶ ταῦτα μὲν ἀποτεινῶ πρὸς τοὺς ὀπλίτας μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς ναύτας, διότι τὸ ἔργον ἀφορᾷ τοὺς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ διότι ἐπ' αὐτῶν κυρίως στηρίζονται σήμερον αἱ περὶ τῆς νίκης ἐλπίδες μας. Τοὺς δὲ ναύτας παραινῶ καὶ δέομαι συγχρόνως νὰ μὴ καταβληθῶσι δι' ὅσας ὑπέστημεν συμφορὰς, τῶρα ὅτε τὰ καταστρώματα ἔχουσι βελτίονα παρασκευὴν καὶ τὰ πλοῖα εἰσὶ πλείονα. Ὑμεῖς δὲ οἱ μέτοικοι οἵτινες πρὸ ὀλίγου ἀκόμη, νομιζόμενοι Ἀθηναῖοι χωρὶς νὰ ᾔσθε, διηγεῖσθε τὸν θαυμασιὸν τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν γνῶσιν τῆς γλώσσης μας καὶ τὴν μίμησιν τῶν ἡθῶν μας καὶ οἵτινες συνεμερίζεσθε τὴν ἡμετέραν ἀρχὴν χαίροντες τὰ αὐτὰ μὲ ἡμᾶς προνόμια καὶ μείζονα ἔτι, διότι φοβεροὶ ὄντες εἰς τοὺς ὑπηκόους ἡμῶν διετελεῖτε πλείοτερον ἀπηλλαγμένοι τῶν ἀδικιῶν, ἐνθυμηθῇτε τὴν εὐτυχίαν τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνετε καὶ πόσον ἀξίζει νὰ διασωθῇ. Ὑμεῖς μόνοι ὄντες κοινωνοὶ ἐλευθέρως τῆς ἀρχῆς ἡμῶν, πόσον ἠθέλατε καταστῆ ἔνοχοι προδίδοντες αὐτὴν σήμερον. Καταφρονούντες τοὺς Κορινθίους τούτους τοὺς δε

ποιούς τοσάκις ἐνίκησατε καὶ τοὺς Σικελιώτας τοίτους ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεὶς, ἐνόσῃ ἤμαρζε τὸ ναυτικὸν ἡμῶν, ἐτόλμα νὰ ἀντιστῇ, ἀποκρούσατε αὐτοὺς ἀνδρείως καὶ ἀποδείξατε ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμῃ τῇ ἐξασθενήσει καὶ τῇ δυστυχίᾳ ἡ ἐμπειρία ὑμῶν εἶναι ἀνωτέρα τῆς εὐτυχούσης αὐτῶν δυνάμεως.

64. αἱ εἰς δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐξ ὑμῶν ὑπομιμνήσκω πάλιν καὶ τάδε, ὅτι εἰς τὰ νεώρια τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἔμειναν μῆτε ἄλλα πλοῖα ὅμοια μὲ ταῦτα μῆτε ὀπλῖται εἰς ὥριμον ἡλικίαν. Ἐὰν λοιπὸν σᾶς συνέβαινεν ἄλλο τι ἢ νὰ νικήσετε, ἀμέσως οἱ ἐχθροὶ θὰ ἐκπλεύσωσιν ἐντεῦθεν διὰ νὰ πολεμήσωσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ, καὶ οἱ μείναντες ἐκεῖ συμπολιταί μας δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ ἀπωθήσωσι καὶ τοὺς ὑπάρχοντας ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἐπερχομένους. Καὶ ὑμεῖς μὲν θέλετε ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Συρακούσιους, ὑμεῖς οὔτινες γνωρίζετε μὲ ποῖον σκοπὸν ἤλθετε νὰ τοὺς προσβάλετε, οἱ δὲ ἐκεῖ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Μόνη αὕτη ἡ ἡμέρα θ' ἀποφασίσῃ καὶ περὶ τῶν δύο. Καρτερήσατε εἰς τὴν ὑπερτάτην ταύτην στιγμὴν καὶ ἐνθυμηθῆτε ἕκαστος ἰδικιτέρως καὶ ὅλοι ὁμοῦ ὅτι οἱ πολεμισταὶ οὔτινες θὰ εἰσέλθωσι σήμερον εἰς τὰ πλοῖα εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ στόλος, καὶ ἡ πόλις ὁλόκληρος, καὶ τὸ μέγα ὄνομα τῶν Ἀθηνῶν. Προκειμένου περὶ τοιούτων συμφερόντων, εἰάν τις ἐξ ὑμῶν ὑπερέχῃ εἴτε κατὰ τὴν ἐμπειρίαν εἴτε κατὰ τὴν εὐψυχίαν, οὐδέποτε καλλιτέρᾳ εὐκαιρίᾳ θὰ παρουσιασθῇ νὰ ἐπιδείξῃ αὐτὰς καὶ νὰ γίνῃ ἐαυτοῦ μὲν εὐεργέτης, σωτὴρ δὲ ὅλων.»

65. Ὁ μὲν Νικίας ταῦτα εἰπὼν διέταξε νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα. Ὁ δὲ Γύλιππος καὶ οἱ Συρακούσιοι,

ιδόντες τὰς ἐτοιμασίας ταύτας, δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐσκόπευον νὰ ναυμαχήσωσι. Τὸ σχέδιον τῆς διὰ τῶν σιδηρῶν χειρῶν προσβολῆς τοῖς εἶχεν ἀναγγελθῇ προηγουμένως· διὰ νὰ ἀποφύγῃσι λοιπὸν τὸν κίνδυνον τοῦτον περιετύλιξαν μὲ δέρματα τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς πλώρας ἵνα ἡ σιδηρὰ χεὶρ ὀλισθαίνῃ χωρὶς νὰ εὐρίσκη λαβὴν. Ἀφοῦ δὲ ἡτοιμάσθησαν τὰ πάντα, οἱ στρατηγοὶ καὶ ὁ Γύλιππος παρεκελεύσαντο τοὺς ἑαυτῶν στρατιώτας λέγοντας ταῦτα.

66. α Συρακούσιοι καὶ σύμμαχοι, ὅτι αἱ προηγούμεναι πράξεις ἦσαν ἐνδοξοὶ καὶ ὅτι αἱ μέλλουσαι γενέσθαι ἔσονται ἐνδοξώτεραι, τοῦτο τὸ γνωρίζετε ὅλοι, ὡς νομίζομεν· διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐπεδείκνυατε τοσοῦτον ζῆλον· ἀλλ' ἐάν τις ἐξ ὑμῶν δὲν ἦναι ἀρκούντως πεπεισμένος, ἀμέσως θέλομεν τὸν πείσει. Τοὺς Ἀθηναίους τούτους, οἵτινες ἦλθον ἐνταῦθα διὰ νὰ ὑποτάξωσι πρῶτον τὴν Σικελίαν, καὶ ἔπειτα, ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα· τοὺς Ἀθηναίους τούτους, οἵτινες εἶναι ἰσχυρότατοι ὅλων τῶν πρὶν καὶ τῶν νῦν Ἑλλήνων, ὑμεῖς πρῶτοι, ὦ Συρακούσιοι, τοὺς ἐνίκησατε εἰς τὸ στοιχεῖον ὅπερ κατέστησεν αὐτοὺς κυρίου τῶν πάντων. Ἐπετύχατε ἤδη κατὰ θάλασσαν νίκας τινὰς καὶ βεβαίως θὰ ἐπιτύχετε καὶ ἄλλην σήμερον. Ὁ ἡττώμενος εἰς τὸ πεδίον ὅπου ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀνίκητον ἀπόλλυσι τὴν καλὴν ιδέαν ἣν εἶχε περὶ ἑαυτοῦ· ταπεινωθείσης δὲ ἅπαξ τῆς μεγαλαυχίας ἐπέρχεται ἡ ἀποθάρρυνσις ἣτις παραλύει τὰς δυνάμεις. Τοῦτο ἔπαθον σήμερον οἱ Ἀθηναῖοι.

67. α Ἡμῶν δὲ ἡ προτέρα φυσικὴ ἀνδρία, μὲ τὴν ὁποίαν μολονότι ἄπειροι ὄντες περιεφρονήσαμεν τοὺς κιν-

δύνους, σήμερον εἶναι βεβαιότερα· καὶ ἐπειδὴ ἐνοῦται μετ' αὐτῆς ἡ πεποιθήσις ὅτι εἴμεθα ἰκανώτατοι, ἀφοῦ ἐνίκησαμεν τοὺς ἰκανωτάτους, ἡ ἐλπίς ἐκάστου διπλασιάζεται. Εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐπιχειρήσεων ἡ μεγίστη ἐλπίς παρέχει ἀφ' ἐαυτῆς τὸν μέγιστον ζῆλον. Ἐάν οἱ ἐχθροὶ ἀπεμιμήθησαν τὰς πολεμικὰς παρασκευὰς ἡμῶν, μᾶς εἶναι ὁμῶς οἰκεῖται καὶ δὲν θὰ φανῶμεν ἀνεπιτήδειοι πρὸς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν. Αὐτοὶ δὲ ἐξ ἐναντίας, παρὰ τὴν συνήθειάν των, ἔθεσαν ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων πολλοὺς μὲν ὀπλίτας, πολλοὺς δὲ ἀκοντιστάς, οὕτως εἰπεῖν ἀθαλασσωτοὺς, Ἀκαρνᾶνας καὶ ἄλλους αἰτινες, ἀφοῦ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα δὲν θὰ ἡξεύρωσι πῶς πρέπει καθήμενοι νὰ ρίπτωσι τὸ βέλος. Πῶς λοιπὸν τοιοῦτοι ἄνθρωποι νὰ μὴ ἐμβάλωσιν εἰς κίνδυνον τὰ πλοῖα καὶ νὰ μὴ περιπέσωσιν εἰς σύγχισιν κλονιζόμενοι ὑπὸ τῶν ἀσυνήθων ἐκείνων κινημάτων; Ἐάν τις ἐξ ὑμῶν φοβηθῇ τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν των ἃς μάθῃ ὅτι τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν πλοίων θ' ἀποβῇ εἰς αὐτοὺς ἀνωφελές· διότι τὰ πλοῖα ταῦτα, συνεσωρευμένα ἐν στενῷ χώρῳ, θὰ κινῶνται βραδύτερον παρ' ὅσον θέλουσι καὶ θὰ βλάπτωνται εὐκολώτερον παρ' ἐκείνων τὰ ὅποια ἡμεῖς παρεσκευάσαμεν. Ἐκ τῶν πληροφοριῶν δὲ τὰς ὁποίας ἔχομεν μάθετε καὶ τὸ ἐξῆς ὅπερ εἶναι ἀληθέστατον. Οἱ Ἀθηναῖοι, καταβληθέντες ὑπὸ τῶν ὑπερβαλόντων δεινῶν καὶ βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς παρούσης ἀμηχανίας, θέλουσι νὰ ἀποπειραθῶσιν ἀπονενοημένον τι τόλμημα, ὅχι τόσο βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν των ὅσον θέλοντες νὰ δοκιμάσωσι τὴν τύχην των ριψοκινδυνεύοντες ὅπως δύνανται· ἵνα παραβιάσωσι τὴν ἐξοδὸν καὶ ἀναχωρήσωσι διὰ θαλάσσης· ἐν ἀποτυχίᾳ δὲ νὰ πραγματοποιή-

πῶσι τὴν ἀναχώρησίν των διὰ θαλάσσης, διότι εἰς οὐ-
δεμίαν ἄλλην περίστασιν ἡ θέσις των θὰ καταστῇ δυσχε-
ρεστέρα παρ' ὅσον εἶναι κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν.

68. Ἐν μέσῳ λοιπὸν τοιαύτης ἀταξίας, ἐνῶ ἡ
τύχη τῶν ἀμειλίκτων τούτων πολεμίων παραδίδε-
ται ἀφ' ἑαυτῆς, ἃς ὀρμήσωμεν μετὰ μανίας καὶ ἃς
σκεφθῶμεν ἅμα μὲν ὅτι εἶναι νομιμώτατον νὰ χορτά-
σωμεν τὸν θυμὸν τῆς ψυχῆς μας ἐναντίον ἐχθρῶν οἵτι-
νες εἶναι ἄξιοι νὰ τιμωρηθῶσιν ὡς ἀδίκως ἐπελθόντες,
ἅμα δὲ ὅτι εἶναι γλυκύτατον, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον,
νὰ ἐκδικηθῶμεν κατ' ἐχθροῦ, ὅπως καὶ θὰ πράξωμεν
σήμερον. *Οἱ ἡζεύετε ὅτι εἶναι ἐχθροὶ καὶ μάλιστα
ἐχθιστοὶ οἱ Ἀθηναῖοι οὗτοι οἵτινες, ὡς γνωστὸν, ἦλθον
κατὰ τῆς ἡμετέρας χώρας ὅπως ὑποδουλώσωσιν αὐτὴν,
οἵτινες, ἐὰν κατῴρθουν τοῦτο, εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας ἤθε-
λον ἐπιβάλλει σκληροτάτας τιμωρίας, εἰς δὲ τὰ παιδία
καὶ τὰς γυναῖκας φρικωδεστάτας ἀτιμίας, εἰς δὲ τὴν
πόλιν ὀλόκληρον τὸ αἵσχιστον τῶν ὀνομάτων. Δὲν
πρέπει λοιπὸν νὰ φανῶμεν χαλαροὶ μήτε νὰ νομίσωμεν
κέρδος ἐὰν τοὺς ἀφήσωμεν νὰ ἀπέλθωσι χωρὶς νὰ κιν-
δυνεύωσι, διότι αὐτοὶ, καὶ ἂν νικήσωσι, θὰ πράξωσι
τοῦτο. Ἄλλ' ἐὰν, ὡς εἶναι πιθανόν, κατορθώσωμεν ὅπως
ἐπιθυμοῦμεν νὰ τοὺς τιμωρήσωμεν καὶ νὰ ἀσφαλίσωμεν
τὴν ἐλευθερίαν τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανε μέχρι σήμερον
ἡ Σικελία, ποῖον ἔνδοξον κατόρθωμα! Οὐδὲν σπανιώ-
τερον ἐν ταῖς μάχαις ταύταις ἢ αἱ εὐκαιρίαι ἐκεῖναι
καθ' ἃς, ἐν μὲν ἥττη, ἐλαχίστη εἶναι ἡ βλάβη, ἐν δὲ
τῇ νίκῃ, τὸ κέρδος εἶναι μέγα.»

69. Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ τῶν Συρακουσίων καὶ ὁ
Γύλιππος ἀφοῦ εἶπον ταῦτα πρὸς τοὺς ἑαυτῶν στρατιώ-

τας ἔσπευσαν νὰ τοὺς ἐπιβιάσωσιν εἰς τὰ πλοῖα ἅμα εἶδον ὅτι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλήρουν τὰ ἰδικὰ των. Ὁ δὲ Νικίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ ἄρῃσι τὴν ἄγκυραν, φοβηθεὶς διὰ τὴν θέσιν των καὶ βλέπων πόσον μέγας καὶ πόσον ἄφευκτος ἦτο ὁ κίνδυνος ἐνόμισεν, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς κρίσιμους περιστάσεις, ὅτι ἔργῳ μὲν αἱ ἐτοιμασίαι δὲν ἦσαν ἐντελεῖς, λόγῳ δὲ ὅτι δὲν ὠμίλησεν ὅσῳ ἔπρεπε, καὶ ἀπετάθη ἐκ νέου πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν τριηράρχων καλῶν αὐτὸν διὰ τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος, διὰ τοῦ ἰδίου, διὰ τοῦ τῆς φυλῆς εἰς ἣν ἀνῆκε· παρεκάλει ἐκείνους οἵτινες ἐκτῆσαντο δόξαν τινὰ νὰ μὴ προδώσωσιν αὐτὴν καὶ ἐκείνους τῶν ὁποίων οἱ πατέρες εἶχον λαμπρυνθῆ νὰ μὴ ἀμαυρώσωσι τὰς πατρικὰς ἀρετάς· ὑπέμνησεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τὴν ὁποίαν ἀπῆλαυνον ὅλοι ἐν τῇ ἰδιωτικῇ βίῳ. Εἰς ταῦτα τέλος προσέθηκεν ὅλους τοὺς καινοὺς τόπους εἰς τοὺς ὁποίους καταφεύγει τις εἰς τοιαύτην ὑπερτάτην στιγμὴν, καὶ τοῖς ὠμίλησε περὶ τῶν γυναικῶν, τῶν παίδων καὶ τῶν πατρῶων θεῶν. Ἀφοῦ δὲ συνεβούλευσεν ὅσα ἐνόμιζεν ἀπαραιτήτα μᾶλλον ἢ ἱκανά, ἐμακρύνθη καὶ ὠδήγησε τὸν πεζὸν στρατὸν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ παρέταξεν αὐτὸν ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυχωρότερον ἵνα ἡ θέα αὐτοῦ χρησιμεύῃ πλείοτερον παντός ἄλλου πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἐν τοῖς πλοίοις. Συγχρόνως δὲ ὁ Δημοσθένης, ὁ Μένανδρος καὶ ὁ Εὐθύδημος (διότι οὗτοι εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ὡς στρατηγοὶ) ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ των ἐπλευσαν ἀμέσως πρὸς τὸ ζεῦγμα τοῦ λιμένας καὶ τὸ ἀφεθὲν κενὸν διάστημα, θέλοντες νὰ βιάσῃσι τὴν ἔξοδον.

70. Οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπροχώρησαν μὲ πλοῖα ἴσα κατὰ τὸν ἀριθμὸν μὲ τὰ τῆς προτέρας μάχης. Καὶ μέρος μὲν αὐτῶν μετεχειρίσθησαν διὰ νὰ φυλάττωσι τὴν ἐξοδον, τὰ δὲ λοιπὰ διέθεσαν ἐν ἡμικυκλίῳ εἰς τὸν ἄλλον λιμένα διὰ νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐξ ὅλων τῶν μερῶν συγχρόνως. Κατὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ὁ πεζὸς στρατὸς ἠκολούθει τὰς κινήσεις πανταχοῦ ὅπου τὰ πλοῖα ἠδύναντο νὰ σταθῶσιν. Ὁ Σικανὸς καὶ ὁ Ἀγάθαρχος, διοικούντες τὸν στόλον τῶν Συρακουσίων, κατελάμβανον ἕκαστος ἀνὰ ἓν κέρας, ὁ δὲ Πυθὴν καὶ οἱ Κορίνθιοι εἶχον τὸ μέσον. Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι πλέοντες ἔφθασαν εἰς τὸ ζεύγμα, διὰ τῆς πρώτης ἐπιθέσεως ἀπώθησαν τὰ πλησίον αὐτοῦ τεταγμένα πλοῖα καὶ προσεπάθησαν νὰ διέλθωσιν· ἀλλ' ἔπειτα οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ὤρμησαν ἐναντίον τῶν πανταχοῦθεν καὶ ἤρχισεν ἡ ναυμαχία ὅχι μόνον πλησίον τοῦ ζεύγματος ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ λιμένι· ἐγένετο δὲ πεισματώδης καὶ μὲ οὐδεμίαν τῶν προηγουμένων ὁμοίαν, διότι πολλὴ μὲν ἐκατέρωθεν ἡ προθυμία τῶν ναυτῶν διὰ νὰ ἐπιπίπτωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἅμα διετάσσοντο, μεγάλη δὲ ἡ ἀμιλλα τῶν κυβερνητῶν τίς νὰ ὑπερβῇ τὸν ἄλλον κατὰ τὴν τέχνην. Οἱ ἐπιβάται, ἅμα ἐν πλοίοις ἐπιπτε κατ' ἄλλου προσεῖχον ὥστε ἡ ὑπηρεσία τοῦ καταστρώματος νὰ μὴ ᾔηται ὑποδεστέρα τῶν χειρισμῶν, ἕκαστος δὲ εἰς ἣν θέσιν ἐτάχθη προσεπάθει νὰ φαίνεται πρώτος. Οὐδέποτε τόσα πλοῖα ἐναυμάχησαν εἰς τόσον μικρὸν χώρον, διότι οἱ δύο στόλοι ὁμοῦ ἠρίθμουν περὶ τὰς διακοσίας ναῦς. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς τοσαύτης συσσωρεύσεως αἱ ἀπ' εὐθείας ἐπιθέσεις καθίσταντο σπάνιαι καθότι ἦτο ἀδύνατον ἡ ναὺς νὰ ὀπισθοχωρήσῃ ἢ νὰ διασχίσῃ τὴν ἐχθρικὴν

γραμμὴν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ πλοῖα, θέλοντα νὰ φύγωσιν ἢ νὰ δράμωσι κατ' ἄλλου πλοίου, συνεκρούοντο πρὸς ἀλλήλα. Ἄμα πλοῖόν τι ἐπροχώρει διὰ νὰ ἐπιπέσῃ, οἱ ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων στρατιῶται ἔρριπτον κατ' αὐτοῦ ἄφθονα ἀκόντια, βέλη καὶ λίθους· ἀλλ' ὅταν τὰ πλοῖα ἤρχοντο εἰς συνάφειαν, οἱ ἐπιβάται ἤρχοντο εἰς χεῖρας καὶ προσεπάθουν νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα ἀλλήλων. Συνέβη δὲ πολλάκις ὥστε, ἕνεκα τοῦ στενοῦ χώρου, πλοῖόν τι, ἐνῶ ἐπετίθετο διὰ τοῦ ἐμβόλου κατ' ἐνὸς πλοίου, ἄλλο ἐπετίθετο κατ' αὐτοῦ, καὶ τοιοῦτοτρόπως περὶ τὸ ἓν πλοῖον ἦσαν δύο καὶ ἐνίοτε περισσότερα πλοῖα ἀνηρτημένα μὴ δυνάμενα νὰ ἀπαλλαγῶσιν. Οἱ κυβερνῆται ἦσαν ὅλως ἐντρυφούμενοι νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τοὺς μὲν, νὰ ἐνεδρεύωσι τοὺς δὲ, οὐχὶ μόνον εἰς ἓν σημεῖον ἀλλ' εἰς πολλὰ καὶ πανταχοῦ. Φοβερὸς θόρυβος προερχόμενος ἐκ τῶν πολλῶν πρὸς ἀλλήλα συγκρουομένων πλοίων, ἐνεποίει τρόμιον καὶ συγχρόνως ἐκάλυπτε τὴν φωνὴν τῶν κελευστῶν, τῶν ὁποίων αἱ κραυγαὶ καὶ αἱ παρακελεύσεις ἐδιπλασιάζοντο εἴτε διὰ νὰ διατάττωσι τοὺς χειρισμοὺς εἴτε διὰ νὰ παροτρύνωσι τὸν ζῆλον τῶν ναυτῶν. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐκραύγαζον ὅτι ἔπρεπε νὰ παραβιασθῇ ἡ ἐξοδος, ὅτι ἡ στιγμή ἐκείνη ἦτο κρίσιμος καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ πολεμήσωσιν ἀνδρείως διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν εἰς τὰς πατρίδας τῶν ἐπάνοδον· οἱ δὲ Συρακοῦσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ὅτι καλὸν ἦθελεν εἶσθαι νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπόδρασιν τῶν ἐχθρῶν, καὶ διὰ τοῦ κατορθώματος τούτου νὰ δοξάσῃ ἕκαστος τὴν ἰδίαν πατρίδα. Προσέτι οἱ στρατηγοὶ ἑκατέρων, ἐὰν ἐβλεπον πλοῖόν τι ὑποχωροῦν, ἐκάλουν τὸν τριήραρχον ὀνομαστὶ καὶ τὸν ἡρώτην οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐὰν τὴν ἐχ-

θρικὴν γῆν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεχώρει τὴν ἐθεώρει ὡς μᾶλλον φιλικὴν τῆς θαλάσσης τὴν ὁποίαν ἐκτῆσαντο διὰ τοσοῦτων πόνων, οἱ δὲ Συρακούσιοι εἰς ἐφευγεν ἐχθροὺς οἱ ὅποιοι ὡς ἐγίνωσκε καλῶς οὐδένα ἄλλον σκοπὸν εἶχον ἢ νὰ φύγωσι.

71. Ἐνῶ εἰς τὴν θάλασσαν διεφιλονεικεῖτο τοιοῦτο-τρόπως ἡ νίκη, οἱ δύο πεζοὶ στρατοὶ, οἱ μείναντες ἐπὶ τῆς παραλίας κατεῖχοντο ὑπὸ σκληροτάτης ἀμνηχανίας. Διὰ τοὺς αὐτόχθονας ἐπρόκειτο νὰ συμπληρώσωσι τὸν θρίαμβόν των· διὰ τοὺς ξένους νὰ διαφύγωσι τὴν τελείαν καταστροφὴν. Ἐπειδὴ ὅλη ἡ τύχη τῶν Ἀθηναίων ἐναπέκειτο ἐπὶ τοῦ στόλου, ἡσθάνοντο μεγίστους φόβους περὶ τοῦ μέλλοντος· ἔνεκα δὲ τῆς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδά-φους, ἠναγκάζοντο οἱ ἐν τῇ παραλίᾳ νὰ βλέπωσι τὴν ναυμαχίαν ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις. Ἐπειδὴ ἡ θέα τῶν πραττομένων δὲν ἦτο μεμακρυσμένη καὶ ὅλοι συγχρό-νως δὲν ἠδύναντο νὰ βλέπωσι τὸ αὐτὸ σημεῖον, οἱ ἕκ-τινος μέρους βλέποντες τοὺς ἰδικούς των ἐπικρατοῦντας, ἀνεθάρρουν καὶ ἐπικαλούμενοι τοὺς θεοὺς ἰκέτευον αὐτοὺς νὰ μὴ τοὺς στερήσωσι τῆς σωτηρίας· ἄλλοι, στέφοντες τὰ βλεμματὰ των πρὸς τοὺς ἡττωμένους, ἐξέφερον κραυ-γὰς καὶ ὀλοφυρμούς, καὶ εἰς τὴν θεάν των συμβαινόν-των τὸ θάρρος των κατεβάλλετο πλείοτερον ἢ τὸ τῶν μαχομένων· ἄλλοι τέλος προσήλουν τὰ βλέμματά των εἰς ἓν σημεῖον ὅπου ἡ ναυμαχία ἦτο ἀμφίρροπος, καὶ διὰ τὸ συνεχῶς ἀναποφάσιστον τοῦ ἀγῶνος αὐτὰ τὰ σώματά των ἠκολούθουν μετὰ τρόμου τὰς κινήσεις τῆς φαντασίας των. Ἡ ἀγωνία των ἦτο φρικώδης, διότι εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἐνόμιζον ἑαυτοὺς σωθέντας ἢ ἀπο-λεσθέντας. Ἐν τῷ στρατεύματι τῶν Ἀθηναίων, ἐνόση

ἡ νίκη ἔμενεν ἀναποφάσιτος, δὲν ἤκούετο ἄλλο τι ἢ ὀλοφυρμός, κραυγαὶ νίκης ἢ ἡττης καὶ ὅλαι αἱ ἀναφω-
νῆσεις τὰς ὁποίας ἀναγκαίως ἀποσπᾷ ἀπὸ μέγαν στρα-
τὸν μέγας κίνδυνος. Τὰ αὐτὰ ἔπασχον καὶ οἱ ἐπὶ τῶν
πλοίων. Τέλος οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, μετὰ
μακρὰν καὶ πεισματώδη μάχην, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς
Ἀθηναίους, ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν μεθ' ὀρμῆς, καὶ πα-
ροτρύνοντες ἀλλήλους διὰ μεγάλων κραυγῶν, κατεδίω-
ξαν αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν. Τότε ὁ μὲν ναυτικός στρα-
τός τῶν Ἀθηναίων, ὅστις δὲν συνελήφθη εἰς τὴν θάλασ-
σαν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ προσεπάθει διὰ δια-
φόρων διευθύνσεων νὰ φθάσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον· ὁ δὲ
πεζὸς στρατός, παύσας νὰ αἰσθάνεται διαφοροὺς συγ-
κινήσεις, διὰ μιᾶς ὀρμῆς ἤρχισε νὰ στεναῇ καὶ νὰ ὀδύ-
ρεται. Δυσανασχετοῦντες διὰ τὰ συμβαίνοντα, οἱ μὲν
ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν πλοίων, οἱ δὲ διὰ νὰ φυλά-
ξωσι τὰ λοιπὰ τείχη· ἄλλοι τέλος, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ
περισσότεροι, δὲν ἐσχέπτοντο πλέον εἰμὴ περὶ ἑαυτῶν
καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς σωτηρίας. Ἡ κατάπληξις αὐ-
τῶν ὑπῆρξε μεγίστη καὶ ἡ θέσις αὐτῶν ἦτο ἀκριβῶς
ὁμοία ἐκείνης εἰς ἣν εἶχον περιέλθει οἱ ἐν τῇ Πύλῳ Λα-
κεδαιμόνιοι, διότι μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου
τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ ἐν τῇ νήσῳ διαβάντες ἄνδρες,
ἀπολέσαντες τὰ πλοῖά των, ἔμελλον καὶ αὐτοὶ νὰ συνα-
πολεσθῶσιν ὁμοίως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς τὴν περιστάσιν
ταύτην, οὐδεμίαν εἶχον ἐλπίδα πλέον νὰ σωθῶσι διὰ
ζήρας, ἐκτὸς ἐὰν ἤθελε συμβῇ ἀπρόοπτόν τι.

72. Μετὰ τὴν τρομερὰν ταύτην ναυμαχίαν, εἰς ἣν
ἠπώλοντο ἐκατέρωθεν πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ πολλὰ
πλοῖα, οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, νικηταὶ ὄντες.

συνήθροισαν τὰ ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς, ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Συρακούσας καὶ ἔστησαν τρόπαιον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἔνεκα τῶν ὑπερβαλλόντων δεινῶν τὰ ὁποῖα ἔπασχον, οὔτε κἂν ἐσκέφθησαν νὰ ζητήσωσι τοὺς νεκροὺς ἢ τὰ ναυάγια, ἀλλ' ἡ μόνη των σκέψις ἦτο νὰ ἀναχωρήσωσι διὰ νυκτὸς ἄνευ ἀναβολῆς. Ὁ Δημοσθένης μεταβὰς παρὰ τῷ Νικίᾳ τῷ προέτεινε νὰ πληρώσωσιν ἐκ νέου τὰ ὑπολειπούμενα πλοῖα καὶ νὰ βιάσωσιν εἰ δυνατόν τὴν ἐξοδὸν τοῦ λιμένος ἅμα τῇ πρώτῃ, λέγων ὅτι περισσότερα πλοῖα ἱκανὰ νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἔμενον ἀκόμῃ εἰς αὐτοὺς ἢ εἰς τοὺς πολεμίους· καὶ τῶνόντι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἶχον διασώσει περὶ τὰ ἑξήκοντα, οἱ δὲ Συρακούσιοι ὀλιγώτερα τῶν πεντήκοντα. Ὁ Νικίας ἡσπασθὲν τὸ σχέδιον τοῦτο· ἀλλ' ὅταν ἠθέλησαν νὰ πληρώσωσι τὰ πλοῖα, οἱ ναῦται, καταπεπληγμένοι εἰσέτι διὰ τὴν ἥτταν, καὶ μὴ ἐλπίζοντες πλεόν νὰ ὑπερτερήσωσιν, ἠρνήθησαν νὰ εἰσέλθωσι. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι συνεφώνησαν ὅλοι νὰ ἀναχωρήσωσι διὰ ξηρᾶς.

73. Ὁ δὲ Ἑρμοκράτης ὁ Συρακούσιος, ὑπονοήσας τὸ σχέδιόν των καὶ νομίσας ὅτι ἤθελεν εἶσθαι ἐπικίνδυνον εἰς τοιοῦτος στρατός, ὑποχωρῶν διὰ ξηρᾶς, ἀποκαθίστατο εἰς μέρος τι τῆς Σικελίας καὶ ἤρχιζε πάλιν τὸν κατὰ τῆς Συρακούσης πόλεμον, μετέβη εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως καὶ παρέστησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφῇσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀναχωρήσωσι διὰ νυκτὸς (καὶ ἐξέθηκε τὰ αἷτια), ἀλλ' ὅτι ἦτο ἀνάγκη ὅλοι οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι νὰ ἐξέλθωσιν ἀμέσως διὰ νὰ φράξωσι τὰς ὁδοὺς καὶ νὰ καταλάβωσι προηγούμενως τὰς στενωπούς. Οἱ δὲ ἄρχοντες ἐπεδοκίμαζον μὲν καὶ αὐτοὶ τὸ μέτρον τοῦτο, καὶ τοῖς ἐφαίνετο μάλι-

στα ὠφέλιμον νὰ τὸ ἐκτελέσωσιν, ἀλλ' ἐφοβοῦντο μήπως οἱ ἄνθρωποι, παραδεδομένοι ἤδη εἰς τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν ἀνάπausιν, μετὰ μεγάλην ναυμαχίαν, δὲν ἤθελον ὑπακούσει εὐκολως, πρὸ πάντων διότι ἦτο ἐορτὴ (διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔθυσον εἰς τὸν Ἡρακλέα)· ἐνόμιζον ὅτι ἐν τῇ μέθῃ τῆς νίκης, οἱ πλεῖστοι τραπέντες ἐπὶ τὸν πότον, εἰς πᾶσαν ἄλλην διαταγὴν θὰ ὑπήκουον ἢ εἰς τὸ νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν καὶ νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔνεκα τῶν σκέψεων τούτων ἡ ὑπόθεσις ἐφαίνετο δύσκολος εἰς τοὺς ἄρχοντας, καὶ ὁ Ἑρμοκράτης δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς πείσῃ, ἰδοὺ τί ἐπενόησεν οὗτος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Φοβηθεὶς μήπως οἱ Ἀθηναῖοι κατορθώσωσι διὰ νυκτός νὰ διέλθωσιν ἀνεμποδίστως τὰ μᾶλλον ἀπὸ τομα μέρη, ἐπεμψε πρὸς τὸ ἑσπέρας τινὰς τῶν οἰκείων του μετὰ ἱππέων εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων. Πλησιάζαντες δὲ οὗτοι εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἠδύναντο νὰ ἀκουσθῶσι καὶ προσποιηθέντες ὅτι ἦσαν φίλοι τῶν Ἀθηναίων (διότι ὑπῆρχόν τινες Συρακούσιοι οἵτινες ἐπληροφόρουν τὸν Νικίαν περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει συμβαινόντων), προσεχάλεσαν τινὰς καὶ ἐμήνυσαν εἰς τὸν Νικίαν νὰ μὴ ἀπαγᾶγῃ τὸν στρατὸν διὰ νυκτός καθότι οἱ Συρακούσιοι ἐφύλαττον τὰς ὁδοὺς, ἀλλὰ νὰ μείνωσιν ἡσυχαι καὶ νὰ κινήσωσι τὴν ἡμέραν. Εἰπόντες ταῦτα ἀπῆλθον· ὅσοι δὲ τοὺς ἤκουσαν, ἀνόγγειλαν τὰ λεχθέντα εἰς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων.

Τ4. Οὗτοι, συμφώνως μὲ τὴν εἰδοποίησιν ταύτην, ἀπέσχον νὰ ἀναχωρήσωσι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην χωρὶς νὰ ὑποπτεύσωσι τὴν ἀπάτην· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔσπευσαν νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀμέσως, ἐνόμισαν εὐλογον νὰ περιμεί-

νωσιν ἀκόμη καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, ἵνα ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν οἱ στρατιῶται παρασκευασθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον· καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα νὰ ἐγκαταλίπωσι, κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των δὲ νὰ παραλαβῶσι μόνον ὅσα ἦσαν ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ νὰ ζήσωσιν. Ἐν τούτοις ὁ Γύλιππος καὶ οἱ Συρακούσιοι προεξελθόντες, διὰ μὲν τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἐφραξαν τὰς διὰ τῆς πεδιάδος ὁδοὺς δι' ὧν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔμελλον νὰ διέλθωσιν οἱ Ἀθηναῖοι, κατέλαβον τὰς διαβάσεις τῶν ῥυάκων καὶ τῶν ποταμῶν καὶ παρετάχθησαν παντοῦ ὅπου ἐνόμισαν κατάλληλον διὰ νὰ ὑποδεχθῶσι τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν καὶ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν αὐτοῦ· διὰ δὲ τοῦ στόλου πλησιάζαντες εἰς τὸ παράλιον, εἴλκυσαν εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐνέπρησαν ὀλίγα ἐξ αὐτῶν, ὅπως εἶχον διανοηθῇ αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ πράξωσι· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα εὔρον διεσκορπισμένα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, τὰ ἐρυμούκηνσαν ἡσύχως καὶ τὰ ἔφερον ἀνεμποδίστως εἰς τὴν πόλιν.

75. Μετὰ ταῦτα, ὅταν ὁ Νικίας καὶ ὁ Δημοσθένης ἔκρινον ὅτι ἱκανῶς παρεσκευασθῶσιν, ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀναχώρησις τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν ναυμαχίαν. Ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων ἦτο καθ' ὅλα φρικώδης· ἀνεχώρουν ἀφοῦ ἀπώλεσαν ὅλα τὰ πλοῖά των, καὶ ἀντὶ μεγάλων ἐλπίδων δὲν ἔμεινε πλέον εἰμὴ κίνδυνος δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὴν πόλιν· ἐκτὸς τούτου, καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἀλγεινὰ αἰσθήματα κατέλαβον τὴν θεὰν καὶ τὴν ψυχὴν ἐκάστου. Οἱ νεκροὶ ἔμενον ἄταφοι· ὁ βλέπων τινὰ ἐκ τῶν ἰδικῶν του κείμενον κατὰ γῆς, καταλαμβάνετο ὑπὸ θλίψεως καὶ φόβου· ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες ἐγκατελείποντο ἀκῆμη

ζῶντες, πληγωμένοι ἢ ἀσθενεῖς, ἦσαν διὰ τοὺς ζῶντας ἀντικείμενον περισσοτέρας λύπης καὶ τῶν ἀπωολότων ἀθλιώτεροι. Διὰ τῶν ἐκείνων καὶ τῶν ὀλοφυρμῶν τῶν ἔθετον τὸν στρατὸν εἰς ἀμηχανίαν ζητοῦντες νὰ τοὺς συμπαράλαβωσι καὶ καλοῦντες μεγαλοφώνως ὅσους ἐβλεπον ἐκ τῶν φίλων τῶν ἢ ἐκ τῶν συντρόφων τῶν κρεμώμενοι ἀπὸ τοὺς συσκήνους τῶν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεώς των, τοὺς ἠκολούθουν ὅσον ἡδύναντο, ὅστις δὲ ἐξ αὐτῶν ἔχανε τὸ θάρρος ἢ τὴν δύναμιν, ἐγκατελείπετο ἐν μέσῳ βλασφημιῶν καὶ οἰμωγῶν. Ὁλος ὁ στρατός, ἐμπλεὺς δακρύων καὶ ἀμηχανίας, ἐμακρύνετο δυσκόλως, μολότι ἀπεμακρύνετο ἀπὸ γῆν πολεμίαν ὅπου εἶχεν ὑποστῇ τὰ πάνδεινα καὶ διέβλεπεν εἰς τὴν σκοτίαν τοῦ μέλλοντος πολὺ δεινότερα παθήματα. Οἱ στρατιῶται ἦσαν κατῆφεις καὶ βαθέως τεταπεινωμένοι· θὰ ἔλεγέ τις ὅτι πόλις τις ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου καὶ ὅτι οἱ πολυπληθεῖς κάτοικοί της ἔφρουρον τῶντι εἰς τὸ συγχρόνως βαδίζον ἐκεῖνα πλῆθος· δὲν ἦσαν ὀλιγώτεροι τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων ἀνθρώπων. Ἐκαστος ἐκράτει ὅ,τι ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον· οἱ ὀπλῖται καὶ μάλιστα οἱ ἵππεῖς ἔφερον παρὰ τὸ εἰωθὸς τὰς τροφάς των ὑπὸ τὰς ἀσπίδας των, εἴτε ἕνεκα ἐλλείψεως ὑπηρετῶν, εἴτε ἕνεκα δυσπιστίας· τῶντι ἢ λειποταξία τῶν δούλων, πρὸ πολλοῦ ἀρξαμένη, εἶχε καταστῇ γενικὴ, ἄλλως τε δὲ αἱ τροφαὶ τὰς ὁποίας ἔφερον οὐδὲ ἤρουν κἄν, διότι δὲν ὑπῆρχον πλέον ζωτροφίαι εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἡ ἀνακουφίσις ἐκείνη τὴν ὁποίαν ὁ καθεὶς αἰσθάνεται συμμεριζόμενος τὰ παθήματα μετὰ πολλῶν, οὐδόλως ἐμετρίαζε τὴν παροῦσαν κατάστασιν, πρὸ πάντων ὅταν ἀνελογίζετο τις ποῖαν ὀλιβερὰν λύσιν ἔλαβεν ἢ

τόση λαμπρότης καὶ ἡ καύχαις. Καὶ τρώντι οὐδέποτε ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπέστη σκληροτέραν ἀποτυχίαν· ἐλθόντες διὰ τὰ ὑποδουλώσωσιν ἄλλους λαοὺς, ἀνεχώρουν τρέμοντες μὴ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δουλωθῶσιν· ἀντὶ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν παιάνων μεθ' ὧν εἶχον ἀναχωρήσει ἐξ Ἀθηνῶν, ἔνεκα τύχης ἐναντίας ἐμακρύνοντο μετὰ κραυγῶν ἀπαισίων, πεζοὶ καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν πλοίων, ἔχοντες τὰς ἐλπίδας τῶν εἰς τοὺς ὀπλίτας μᾶλλον ἢ εἰς τὸ ναυτικόν. Ἐν τούτοις, ἔνεκα τοῦ μεγέθους τοῦ ἐπικρεμαμένου εἰσέτι κινδύνου, πάντα ταῦτα ἐφαίνοντο εἰς αὐτοὺς ἀνεκτά.

76. Βλέπων δὲ ὁ Νικίας τὸ στράτευμα ἀθυμοῦν καὶ ἐν μεγάλῃ μεταβολῇ εὐρισκόμενον, διέτρεξε τὰς τάξεις, ἐνεθάρρουνεν αὐτὸν ὅσον ἐπέτρεπον αἱ περιστάσεις καὶ τὸν παρηγόρει. Ἐμφορούμενος ὑπὸ ζήλου, ὠμίλει μετὰ πλειοτέρας δυναμειῶς πρὸς ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐπλησίαζε, καὶ ὑψῶν τὴν φωνὴν ἤθελε νὰ καταστή ὠφέλιμος καὶ εἰς τοὺς μᾶλλον μακρὰν εὐρισκόμενους.

77. Ἀ' ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν παρούσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ὧ Ἀθηναῖοι καὶ σύμμαχοι, δὲν πρέπει νὰ ἀπελπίζεσθε) διότι ὑπάρχουσι παραδείγματα ὅτι τινὲς καὶ εἰς χειροτέραν θέσιν τῆς παρούσης εὐρισκόμενοι ἐσώθησαν) μῆτε νὰ καταμέμψεσθε ὑπὲρ τὸ δέον ὑμᾶς αὐτοὺς διὰ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς ἀδίκους ταλαιπωρίας. Ἐγὼ αὐτὸς, ὅστις οὔτε ἄλλου τινὸς εἶμαι δυνατώτερος (βλέπετε εἰς ποίαν κατάστασιν εἶμαι ὡς ἐκ τῆς νόσου) οὔτε οὐδενὸς ὕστερος ἐν τῷ ἰδιωτικῷ καὶ δημοσίῳ βίῳ, εἶμαι ἐν τούτοις ἐκτεθειμένος εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ὡς οἱ ἑσχατοὶ τῶν στρατιωτῶν. Καὶ ἐν τούτοις πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ἐφάνην πάντοτε πιστὸς τῇ

ρητής τῶν καθιερωμένων θρησκευτικῶν ἐθίμων, πρὸς δὲ τοὺς ἀνθρώπους δίκαιος καὶ ἀνεπίληπτος· τούτου ἕνεκα ἡ μὲν ἐλπίς ἦν ἔχω περὶ τοῦ μέλλοντος εἶναι ἰσχυρά, αἱ δὲ ἄδικοι συμφοραὶ μὲ φοβοῦσιν ὀλιγώτερον παρ' ὅσον δύναται τις νὰ πιστεύσῃ. Ἄλλ' ἴσως αὐταὶ παύσωσι μετ' ὀλίγον, διότι ἡ εὐτυχία τῶν ἐχθρῶν ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Ἐὰν θεὸς τις εἶδε μὲ φθονερὸν ὄμμα τὴν ἐκστρατείαν ἡμῶν, ἐτιμωρήθημεν ἤδη ἀρκούντως. Πολλοὶ ἄλλοι βεβαίως πρὸ ἡμῶν ἤλθον ἐναντίον ἐτέρων, καὶ ἐπειδὴ ἔπραξαν ὡς ἄνθρωποι, ὑπέστησαν δεινὰ ὅσα οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ὑποστῶσι. Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θὰ κάμψωμεν τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, ἐπειδὴ ἡ τύχη ἡμῶν εἶναι ἀξία οἴκτου μᾶλλον ἢ φθόνου. Στρέψατε τὰ βλέμματά σας πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ βλέποντες ὁποῖοι ὀπλῖται εἰσθε καὶ πόσον καλῶς συντεταγμένοι χωρεῖτε, καταστείλατε τοὺς φόβους σας· σκεφθῆτε ὅτι πανταχοῦ ὅπου σταθῆτε, θὰ σχηματίσετε ἀμέσως πόλιν καὶ ὅτι οὐδεμία τοιαύτη ἐν τῇ Σικελίᾳ θὰ δυνηθῇ νὰ ὑποστῇ εὐκόλως τὰς ἐπιθέσεις σας, οὔτε νὰ σας ἐκδιώξῃ ἐὰν ἀποκαταστήτῃ που. Προσέχετε ὥστε ἡ πορεία ἡμῶν νὰ ἐκτελῇται μετ' ἀσφαλείας καὶ εὐταξίας. Ἄς συλλογισθῇ πρὸ πάντων ἕκαστος ἐξ ὑμῶν ὅτι τὸ μέρος ὅπου θὰ ἀναγκασθῇ νὰ πολεμήσῃ θὰ χρησιμεύσῃ δι' αὐτὸν ἐν περιπτώσει νίκης καὶ ὡς πατρίς καὶ ὡς τεῖχος. Θὰ ἐπισπεύσωμεν τὴν πορείαν ἡμῶν καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν, διότι ὀλίγας ἔχομεν ζωοτροφίας· ἀλλ' ἐὰν κατορθώσωμεν νὰ φθάσωμεν εἰς χωρίον τι φιλικὸν τῶν Σικελῶν (οἵτινες διὰ τὸν φόβον τῶν Συρακουσίων μένουσιν ἀκόμῃ εἰς ἡμᾶς πιστοὶ) θεωρήσατε πλέον ἑαυτοὺς ἐν ἀσφαλείᾳ. Ἐπεμψα μάλιστα πρὸς αὐτοὺς ἀπεσταλ-

μένον διὰ τὰ τοῖς εἶπε νὰ ἔλθωσιν εἰς συνάντησίν μας καὶ νὰ μᾶς φέρωσι ζωοτροφίας. Ἐν ἐνὶ λόγῳ πεισθῆτε, ὦ ἄνδρες! στρατιῶται, ὅτι πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ φανῇτε γενναῖοι, καθότι ἐάν δειλιάσετε δὲν ὑπάρχει ἐδῶ πλησίον κανὲν μέρος τὸ ὁποῖον νὰ σᾶς χρησιμεύσῃ ὡς ἄσυλον. Σκεφθῆτε ὅτι ἐάν διαφύγετε τῶρα τοὺς ἐχθροὺς, ὅλοι θὰ εὐτυχήσετε νὰ ἐπανίδετε ὅσα ἐπιθυμεῖτε, καὶ ὅτι ὑμεῖς, ὦ Ἀθηναῖοι, θὰ ἀναστήσετε τὸ πρὸς στιγμὴν πεπτωκὸς μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν· διότι ἡ πύλις εἶναι οἱ ἄνδρες καὶ οὐχὶ τὰ τεῖχη καὶ αἱ κεναὶ ἀνδρῶν νῆες.»

78. Τοιοῦτοτρόπως παρώτρυνεν ὁ Νικίας τὸν στρατὸν διατρέχων τὰς τάξεις αὐτοῦ, καὶ ἐάν ἐβλεπε στρατιώτας χωροῦντας ἀτάκτως, τοὺς συνήρῳζε καὶ τοὺς ἐτακτοποιεῖ. Ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Δημοσθένης ἀπέτεινε τὰ αὐτὰ περίπου εἰς τοὺς στρατιώτας του. Ὁ στρατὸς ἐπροχώρει ἐν τετραγώνῳ, τοῦ μὲν ὑπὸ τὸν Νικίαν σώματος προηγουμένου, τοῦ δὲ ὑπὸ τὸν Δημοσθένην ἐπομένου· οἱ ὑπηρεταὶ καὶ τὸ ἄοπλον πλῆθος ἦσαν ἐντὸς τῶν ὀπλιτῶν. Ἄμα ἔφθασαν εἰς τὴν διάδασιν τοῦ Ἀνάπου ποταμοῦ εὗρον αὐτοῦ παρατεταγμένον ἀπόσπασμα τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων ὅπερ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, καὶ γενόμενοι κύριοι τῆς διαβάσεως ἐχώρουν εἰς τὰ ἐμπρός. Οἱ Συρακούσιοι τοὺς ἠκολούθουν ἐκ τοῦ πλησίον ἐπιτιθέμενοι διὰ τοῦ ἵππικοῦ καὶ ἀκοντίζοντες διὰ τῶν ψιλῶν. Καὶ κατ' ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν προχωρήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι τεσσαράκοντα περίπου σταδίου, διενυκτέρευσαν ἐπὶ τινος λόφου· τὴν ἐπομένην δὲ πρωΐαν ἀναχωρήσαντες, διήνυσαν ἀκόμη εἴκοσι σταδίου· περὶπου καὶ κατέβησαν εἰς ἐπίπεδόν τι μέρος ὅπου ἐστραταπα-

δεύσαντο θέλοντες καὶ ἐκ τῶν οἰκιῶν νὰ λάβωσι τι ἐδώδιμον (διότι τὸ μέρος ἐκεῖνο κατωκεῖτο) καὶ νὰ προμηθευθῶσιν ὕδωρ, διότι εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ διατρέξωσι δὲν θὰ εὑρισκον ἄφθονον ἐπὶ πολλὰ στάδια. Ἀλλὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο προλαβόντες αὐτοὺς οἱ Συρακούσιοι ἐτείχισαν τὴν δίοδον ταύτην ἥτις ἦτο λόφος ὑψηλὸς περιοριζόμενος ἐκατέρωθεν ὑπὸ χαράδρας κρημνώδους· ἐκαλεῖτο δὲ ὁ λόφος οὗτος Ἀκραῖον λέπας. Τὴν ἐπιούσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηκολούθουν τὴν πορείαν των, ὅταν οἱ ἵππεις καὶ οἱ ἀκοντισταὶ τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων, πολλοὶ ὄντες ἐκάτεροι, παρεκώλυσαν αὐτοὺς ἀκοντίζοντες καὶ παριππεύοντες. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀφοῦ ἐπολέμησαν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀνεχώρησαν ἔπειτα εἰς τὸ τῆς προτεραίας στρατοπέδον των· ἀλλὰ δὲν εἶχον πλέον τόσα τρόφιμα ὅσα πρότερον, διότι δὲν ἠδύναντο πλέον ν' ἀπομακρύνωνται ἔνεκα τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ.

79. Πρῶτ' δὲ ἀναστήσαντες τὸ στρατόπεδον ἤρχισαν πάλιν νὰ ὀδεύωσι καὶ προσεπάθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν περιτειχισμένον λόφον. Ἀλλ' εὗρον ἐνώπιόν των, ὑπὲρ τὰ περιτειγίσματα, τὸν περὶ τὸν στρατὸν παρατεταγμένον εἰς πολὺ βάθος διότι ὁ χώρος ἦτο στεγός. Ἐπιτεθέντες οἱ Ἀθηναῖοι προσεπάθουν νὰ καταλάβωσι τὸ μέρος ἐξ ἐφύδου, ἀλλ' ἐκ τοῦ λόφου ὅστις ἦτο κατωφερὴς βαλλόμενοι ὑπὸ πολλῶν (διότι οἱ ἄνθρωποι ἐπετύγγανον καλλίτερον τοῦ σκοποῦ) καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξαναγκάσωσι τὴν δίοδον, ὑπεχώρησαν καὶ ἀνεπαύθησαν. Ἐτυχε δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο νὰ ἐπισυμβῶσι βρονταὶ μετὰ βροχῆς, ὡς συμβαίνει συνήθως κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ μετοπώρου. Τούτου ἔνεκα οἱ Ἀθηναῖοι ἡθύμησαν

ἔτι μᾶλλον καὶ ἐνόμισαν ὅτι ὅλα ταῦτα ἐγίνοντο διὰ τὸν ἰδικὸν τῶν ὀλεθρῶν. Ἀναπαυομένων δὲ αὐτῶν, ὁ Γύλιππος καὶ οἱ Συρακούσιοι ἐπεμψαν μέρος τοῦ στρατεύματός των διὰ νὰ ἐγείρῃ δεύτερον τεῖχος ὀπίσθεν αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν τινὰς ἐκ τῶν ἰδικῶν των καὶ τοὺς διεκώλυσαν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναχωρήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι πανστρατιᾷ πρὸς τὴν πεδιάδα μᾶλλον, διενυκτέρευσαν ἐκεῖ, τὴν δὲ ἐπομένην ἐπροχώρησαν. Οἱ Συρακούσιοι τοὺς περιεκύκλωσαν, τοὺς προσέβαλον πανταχόθεν καὶ κατετραυμάτισαν πλείστους ἐξ αὐτῶν. Καὶ ἐὰν μὲν ἐπετίθεντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπεχώρουν, ἐὰν δὲ ὑπεχώρουν, τότε αὐτοὶ ἐπετίθεντο πρὸ πάντων κατὰ τῶν εὐρισκομένων εἰς τὰς τελευταίας τάξεις, διὰ νὰ ἐμβάλωσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἀταξίαν καὶ νὰ ἐνσπεύρωσι τὸν τρόμον μεταξὺ ὅλου τοῦ στρατεύματος. Καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ἀντέσχον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς προσβολῆς, ἔπειτα ὅμως, προχωρήσαντες πέντε ἢ ἑξ σταδίου, ἀνεπαύθησαν εἰς τὴν πεδιάδα. Ἐμακρύνθησαν δὲ ἀπ' αὐτῶν καὶ οἱ Συρακούσιοι καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των.

80. Ὁ Νικίας καὶ ὁ Δημοσθένης βλέποντες τὴν λυπηρὰν κατάστασιν τοῦ στρατοῦ, τὴν ἐντελῆ ἑλλειψιν τῶν τροφῶν καὶ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν τετραυματισμένων, ἀπεφάσισαν νὰ ἀνάψωσι διαρκούσης τῆς νυκτὸς ὅσα ἡδύναντο περισσότερα πυρὰ καὶ νὰ ὀδηγήσωσι τὸν στρατὸν οὐχὶ πλέον διὰ τῆς ὁδοῦ ἣν κατ' ἀρχὰς ἐμελέτησαν νὰ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ κατὰ διεύθυνσιν ἐναντίαν τῶν θέσεων τὰς ὁποίας ἐφύλαττον οἱ Συρακούσιοι, δηλαδὴ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ τελευταία αὕτη ὁδὸς δὲν ἔφερε πλέον τὸν στρατὸν εἰς τὴν Κατάνην, ἀλλ' εἰς

τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς Σικελίας, πρὸς τὴν Καμάριναν, τὴν Γέλαν καὶ τὰς ἄλλας Ἑλληνίδας ἢ βαρβάρους πόλεις τῶν παραλίων τούτων. Ἀνάψαντες λοιπὸν πολλὰ πυρὰ ἀνεχώρησαν διὰ νυκτός· ἀλλ' ἠσθάνθησαν τὴν ταραχὴν ἐκείνην ἣτις εἶναι σύνηθες ἀποτέλεσμα τοῦ πανικοῦ φόβου ὅστις καταλαμβάνει ὅλους τοὺς στρατοὺς, πρὸ πάντων τοὺς μεγίστους, ὅταν ὁδεύωσι νύκτωρ διὰ χώρας πολεμίας καὶ ὅταν ὁ ἐχθρὸς ᾖναι πλησίον. Καὶ ἡ μὲν μοῖρα τοῦ Νικίου ἣτις προηγεῖτο διέτῃρσε τὰς τάξεις τῆς καὶ ἐπροχώρησε πολὺ, τὸ δὲ ἥμισυ καὶ μάλιστα τὸ πλεῖστον τῆς μοίρας τοῦ Δημοσθένους διεσπάρθη καὶ ἐχώρει ἀτακτότερον. Ἐν τούτοις ἅμα τῇ αὐγῇ ἐφθασαν εἰς τὸ παράλιον καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν καλουμένην Ἐλωρινὴν ὁδὸν, ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν τῶν διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν Κακύπαριν ποταμὸν καὶ νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὰ μεσόγεια ἀκολουθοῦντες τὸν ῥοῦν αὐτοῦ· διότι ἤλπιζον νὰ συναντήσωσιν ἐκεῖ καὶ τοὺς Σικελοὺς τοὺς ὁποίους εἶχον εἰδοποιήσει προηγουμένως. Φθάσαντες δὲ εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον, εὔρον καὶ ἐνταῦθα ἀπόσπασμα ἐκ Συρακουσίων οἵτινες ἐτείχιζον καὶ περιεχάρακον τὴν διάβασιν· ἀλλὰ παραδιάσαντες αὐτὴν διέβησαν τὸν ποταμὸν καὶ ἐξηκολούθησαν νὰ προχωρῶσι πρὸς ἄλλον ποταμὸν καλούμενον Ἐρινεόν. Ταύτην τὴν ὁδὸν εἶχον ὑποδείξει εἰς αὐτοὺς οἱ ὁδηγοί.

81. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, ἅμα ἐγένετο ἡμέρα καὶ ἐνόησαν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀναχωρήσει, κατηγόρησαν οἱ πλείστοι τὸν Γύλιππον ὅτι ἐκουσίως ἀφῆκε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀναχωρήσωσι, καὶ ἀναγνώρισαντες εὐκόλως τὴν ὁδὸν τὴν ὑποίαν εἶχον ἀκολουθήσει τοὺς κατεδίωξαν καὶ τοὺς ἐφθα-

σαν περὶ τὴν ὥραν τοῦ ἀρίστου. Πλησιάσαντες δὲ τοὺς στρατιώτας τοῦ Δημοσθένους, οἵτινες ἐσχημάτιζον τὴν ὀπισθοφυλακὴν καὶ οἵτινες ἐβάδιζον βραδέως καὶ ἐν ἀταξίᾳ ἕνεκα τῆς παραγῆς ἣτις ἐπισυνέβη κατὰ τὴν νύκτα, ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν καὶ ἤρχισαν τὴν μάχην. Οἱ ἱππεῖς τῶν Συρακουσίων περιεκύκλωσαν εὐκόλως τὸ ἀτάκτως διεσπαρμένον ἐκεῖνο σῶμα καὶ τὸ ἐστενοχώρησαν εἰς ἓν μόνον μέρος. Ὁ στρατὸς τοῦ Νικίου ἦτο ἐμπρὸς καὶ ἀπείχε πεντήκοντα σταδίου, διότι ὁ Νικίας ἐβάδιζε ταχύτερον σκεπτόμενος ὅτι εἰς τοιαύτην περιστάσειν ἡ σωτηρία τοῦ στρατοῦ δὲν συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἴσταται ἐκουσίως καὶ νὰ μάχεται, ἀλλ' εἰς τὸ ὑποχωρῇ ὅσον τάχιστα καὶ νὰ μάχεται μόνον ὅταν ἀναγκάζεται. Ὁ Δημοσθένης ἦτο περισσότερον καὶ συνεχέστερον ἐκτεθειμένος· ἐπειδὴ δὲ ἐσχημάτιζε τὴν ὀπισθοφυλακὴν, προσεβλήθη πρῶτος ὑπὸ τῶν πολέμιων. Ἰδὼν ὅτι κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἐσκέφθη νὰ παραταχθῇ εἰς μάχην μᾶλλον ἢ νὰ προχωρήσῃ, μέχρις οὗ τέλος ἡ βραδύτης τοῦ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς νὰ τὸν περικυκλώσωσιν ἐντελῶς καὶ νὰ ἐμβάλωσιν αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ Ἀθηναίους εἰς πολλὴν ἀταξίαν, διότι καταληφθέντες οὗτοι ἐντὸς χώρου περικυκλουμένου διὰ μικροῦ τείχους περιχειλουμένου ἔνθεν καὶ ἐνθεν δι' ὁδοῦ καὶ ἔχοντος πολλὰ ἐλαιόδενδρα, προσεβλήθησαν πανταχόθεν ὑπὸ βελῶν. Εὐλόγως δὲ οἱ Συρακούσιοι μετεχειρίζοντο τὸ εἶδος τοῦτο τῆς προσβολῆς μᾶλλον ἢ νὰ μάχωνται ἐκ τοῦ συστάδην, διότι οὐδὲν συμφέρον εἶχον νὰ ῥιψοκινδυνεύωσιν ἐναντίον ἀνθρώπων ἀπηλπισμένων. Ἄλλως τε οἱ Συρακούσιοι, βέβαιον πλέον περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ἐφείδοντο ἀνωφελῶν θυσιῶν καὶ ἔκρινον τὸ

στρατήγημα ἐκεῖνο ἀρκοῦν διὰ νὰ καταδαμάσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς αἰχμαλώτους των.

82. Ἀφοῦ οὕτως ἐπὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐῤῥόπιτον βέλη κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων καὶ τοὺς εἶδον τεταλαιπωρημένους ὑπὸ τε τῶν τραυμάτων καὶ τῶν ἄλλων κακώσεων, ὁ Γύλιππος, οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἔπεμψαν πρῶτον κήρυγμα διὰ νὰ προσκαλέσωσι τοὺς νησιώτας νὰ μεταβῶσι πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ ὑποσχέσει ἐλευθερίας, ὅπερ καὶ ἔπραξαν οἱ στρατιῶται πόλεων τινῶν ὅχι πολλῶν. Ἐπειτα δὲ συνεφώνησαν καὶ μὲ τοὺς ἄλλους στρατιώτας τοῦ Δημοσθένους νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ μὴ φονευθῇ κανεὶς ἐξ αὐτῶν μήτε βιαίως, μήτε εἰς τὰ δεσμὰ, μήτε ἐνεκα ἐλλείψεως τῆς ἀπολύτως ἀναγκαίας τροφῆς. Ὅλοι, ἐξακισχίλιοι ὄντες, παρεδόθησαν καὶ ὅλον τὸ ἀργύριον ὅπερ εἶχον, τὸ παρέδωσαν θέσαντες αὐτὸ ἐπὶ ἀσπίδων ἀνατετραμμένων ἐξ ὧν ἐνέπλησαν τέσσαρας. Καὶ τούτους μὲν ἀμέσως ἐκόμισαν εἰς τὴν πόλιν οἱ Συρακούσιοι, ὁ δὲ Νικίας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἔφθασαν τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν εἰς τὸν ποταμὸν Ἑρινεὸν, τὸν ὁποῖον διαβάντες ἐστρατοπεδεύθησαν ἐπὶ τινος ὑψώματος.

83. Οἱ Συρακούσιοι καταλαβόντες αὐτοὺς πῇ ὕστερα ἰα τοῖς ἀνήγγειλον ὅτι οἱ μετὰ τοῦ Δημοσθένους παρεδόθησαν καὶ τοὺς προσεκάλεσαν νὰ πράξωσι τὸ αὐτό, Ὁ Νικίας, μὴ πιστεύων εἰς τὴν εἶδσιν ταύτην, συνεφώνησε μετ' αὐτὸν νὰ πέμψῃ ἱππέα διὰ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τοῦ πράγματος. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἀπεσταλμένος οὗτος ἐπιστρέψας ἐπεβεβαίωσε τὴν παράδοσιν τοῦ στρατοῦ, ὁ Νικίας ἐμήνυσε διὰ κήρυκος εἰς τὸν Γύλιππον καὶ τοὺς Συρακούσιους ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ συνθηκολογήσῃ ἐν ὀνό-

ματι τῶν Ἀθηναίων ὅπως ὅλα τὰ χρήματα ὅσα οἱ Συρακοῦσιοι ἐδαπάνησαν εἰς τὸν πόλεμον ἐκείνον τοῖς ἀποδοθῶσιν, ἀρκεῖ νὰ ἀφήσῃσι τὸν στρατὸν του νὰ ἀναχωρήσῃ ἐλευθέρως· μέχρις οὗ δὲ ἀποδοθῶσι τὰ χρήματα ταῦτα, ὑπέσχετο νὰ ἀφήσῃ Ἀθηναίους ὡς ὁμήρους, ἓνα ἄνδρα ἀνὰ πᾶν τάλαντον. Ὁ Γύλιππος καὶ οἱ Συρακοῦσιοι δὲν ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις ταύτας, ἀλλ' ἐπιτεθέντες καὶ περικυκλώσαντες τοὺς Ἀθηναίους πανταχόθεν, τοὺς ἐτόξενον μέχρις ἐσπέρας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἐξηντλημένοι ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀναγκαίων· ἐν τούτοις περιέμεναν τὴν ἡσυχίαν τῆς νυκτὸς διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃσι τὴν πορείαν των. Εἶχον δὲ ἤδη ἀναλάβει τὰ ὅπλα ὅταν οἱ Συρακοῦσιοι ἐνόησαν τὸν σκοπὸν των καὶ ἐτόνισαν τὸν παιᾶνα. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἰδόντες ὅτι ἀνεκαλύφθησαν ἀνέστειλαν πᾶσαν ἀπόπειραν, ἐκτὸς τριακοσίων ἀνδρῶν οἵτινες παραδιδάσαντες τοὺς φύλακας μετέβησαν διὰ νυκτὸς ὅπου ἡδυνήθησαν.

84. Ὁ δὲ Νικίας, ἅμα ἐγένετο ἡμέρα, ἐκίνησεν ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ· οἱ Συρακοῦσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου, τοξεύοντες καὶ κατακοντιζόντες αὐτοὺς πανταχόθεν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔσπευδον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν Ἀσσίναρον ποταμόν, οὐ μόνον διότι ἐστενοχωροῦντο πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἐπιθέσεων τοῦ πολλοῦ ἵππικοῦ καὶ τοῦ ἄλλου ἐχθρικοῦ πλήθους καὶ ἡλπιζον νὰ εὕρωσιν ἡσυχίαν πέραν τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ καταπαύσωσι τὰς βασιάνους τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης. Ἀμα ἐφθασαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐρρίφθησαν ἐντὸς αὐτοῦ φύρδην μίγδην καὶ ὅλοι ἠγωνίζοντο τις νὰ διασῇ πρῶτος· ἀλλ' οἱ ἐχθροί,

οἵτινες τοὺς ἠκολούθουν ἐκ τοῦ πλησίον, κατέστησαν τὴν διάβασιν δυσχερεστάτην. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἠναγκασμένοι νὰ προχωρῶσιν ἀθρόοι, ἐπιπτον οἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ καὶ κατεπάτουν ἀλλήλους. Περιπλεκόμενοι ἐν μέσῳ τῶν δοράτων καὶ τῶν σκευῶν, οἱ μὲν ἐφονεύοντο ἀμέσως, οἱ δὲ παρῄσαντο ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Οἱ Συρακούσιοι, παρατεταγμένοι ἐπὶ τῆς ἀπέναντι κρημνώδους ὄχθης, ἐτόξευον ἀνωθεν τοὺς Ἀθηναίους οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ πίνωσιν ἀπλήστως καὶ νὰ συσσωρεύωνται ἀτάκτως ἐν τῇ κοίλῃ κοίτῃ τοῦ ποταμοῦ. Καταβάντες τέλος οἱ Πελοποννήσιοι ἔσφαζον πρὸ πάντων ἐκείνους οἵτινες ἦσαν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ. Μετ' ὀλίγον τὸ ὕδωρ συνεταράχθη· ἐν τούτοις τὸ ἐπινον ἀκόμη, καὶ τοι βορβορῶδες καὶ ἡματωμένον. Ἦτο μάλιστα διὰ τοὺς πολλοὺς ἀντικείμενον ἔριδος.

85. Τέλος πολλὰ πτώματα ἔκειντο ἤδη ἐν τῷ ποταμῷ, τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ, καὶ ὁ στρατὸς εἶχε καταστραφῇ, μέρος μὲν εἰς τὰς ὄχθας, μέρος δὲ ὑπὸ τῶν ἱππέων, ὅταν ὁ Νικίας μετέβη πρὸς τὸν Γύλιππον, εἰς αὐτὸν μᾶλλον ἢ εἰς τοὺς Συρακούσιους ἐμπιστευόμενος, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ στρατηγοῦ ἐκείνου καὶ τῶν Λακεδαιμονίων παρακαλῶν αὐτοὺς μόνον νὰ παύσωσι τὴν σφαγὴν. Τότε ὁ Γύλιππος διέταξε νὰ ζωγρῶσιν· ὅλοι δὲ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους οἱ Συρακούσιοι δὲν εἶχον κρύψει, καὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἦτο μέγας, μετεφέρθησαν ζῶντες· ἔπεμψαν ἐπίσης πρὸς καταδίωξιν τῶν τριακοσίων οἵτινες εἶχον διαφύγει τοὺς φύλακας διὰ νυκτὸς καὶ τοὺς συνέλαβον. Ἐν τούτοις ὀλίγοι μόνον αἰχμάλωτοι ἐκ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων συνηθροίσθησαν πρὸς ὄφελος τοῦ δημοσίου, διότι οἱ περισσό-

Γύλιππον. Ἄλλ' οἱ Συρακούσιοι, γνωρίζοντες ὅτι ὁ Νικίας εἶχε κρυφίας συνεννοήσεις μετὰ τινων ἐξ αὐτῶν, ἐφοβήθησαν, ὥς ἐλέγετο, μήπως βασανιζόμενος ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου κοινολογήσῃ τι καὶ ταραξῇ τὴν χάραν τῆς νίκης· ἄλλοι δὲ, καὶ πρὸ πάντων οἱ Κορίνθιοι, μήπως δελεάζων τινὰς διὰ χρημάτων (διότι ἦτο πλούσιος) ἀποδράσῃ καὶ ἐμβάλῃ αὐτοὺς εἰς νέας ταραχάς, ἐπεισαν τοὺς συμμάχους καὶ τὸν ἀπέκτειναν. Αὐτὰ ἡ περίπου αὐτὰ ἦσαν τὰ αἷτια τοῦ θανάτου τοῦ Νικίου ὅστις μετὰξὺ ὅλων τῶν συγχρόνων μου Ἑλλήνων, διὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ἄκραν εὐσέβειάν του, δὲν ἔπρεπε νὰ τύχῃ τοιούτου δυστυχοῦς τέλους.

87. Τοὺς δὲ εἰς τὰ λατομεῖα μετακομισθέντας αἰχμαλώτους μετεχειρίσθησαν οἱ Συρακούσιοι κατ' ἀρχάς μετὰ πολλῆς αὐστηρότητος. Συνεσφωρευμένοι οἱ αἰχμαλώτοι οὗτοι ἐντὸς χώρου κοίλου καὶ στενοῦ, ἔμενον κατ' ἀρχῆς ἐκτεθειμένοι ἄστεγοι εἰς τὴν πνιγνρὰν θερμότητα τοῦ ἡλίου· ἐπῆλθον κατόπιν αἱ δροσεραὶ νύκτες τοῦ φθιναπώρου καὶ ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐπενήργησεν ὀλεθρίως ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν, πρὸ πάντων ἐπειδὴ ἦσαν ἡναγκασμένοι ἐντὸς τοῦ στενοῦ ἐκείνου χώρου νὰ ἐκπληρῶσιν ὅλας τῶν τὰς ἀνάγκας· ἐκτὸς τούτου τὰ σώματα τῶν ἀποθνησκόντων εἴτε ἔνεκα τῶν πληγῶν, εἴτε ἔνεκα τῶν μεταβολῶν τοῦ καιροῦ, εἴτε ἔνεκα ἄλλων ὁμοίων αἰτίων, ἔκειντο ἐκεῖ φύρδην μίγδην καὶ ἀνέδιδον ὁσμὴν ἀνυπόφορον τὴν ὅποιαν ἤϋξανον ἔτι μᾶλλον αἱ βάσανοι τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης· διότι ἐπὶ ὀκτῶ μῆνας ἕκαστος τῶν αἰχμαλώτων δὲν ἐλάμβανεν ἄλλο· εἰμὴ μίαν κοτύλην ὕδατος καὶ δύο κοτύλας ἄρτου· τέλος οὐδενὸς ἐκ τῶν δειγῶν ὅσα δύναται τις νὰ ὑποστῇ ἐν τοιαύτῃ αἰχμα-

λωσία ἀπηλλάγησαν. Ἐπὶ ἐξοδηκόντα ἡμέρας ἔζησαν οὕτω συνεσωρευμένοι· ἔπειτα, ὅσοι δὲν ἦσαν Ἀθηναῖοι, ἢ Σικελιώται ἢ Ἰταλιῶται ἐπωλήθησαν. Μολονότι δὲν δύναμαι νὰ ὀρίσω ἀκριβῶς τὸν ὀλικὸν ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλώτων, εἰκάζω ὅμως ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἦσαν ὀλιγώτεροι τῶν ἐπτακισχιλίων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὑπῆρξε διὰ τοὺς Ἕλληνας τὸ μᾶλλον σπουδαῖον ἐξ ὧων συνέβησαν κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον· καὶ κατὰ τὴν γνώμην μου, ἐξ ὧλων ἐκείνων τὰ ὅποια ἐξετέλεσαν οἱ Ἕλληνες καὶ τὰ ὅποια γινώσκουμεν ἐκ παραδόσεως, τοῦτο ὑπῆρξε καὶ διὰ τοὺς νικήσαντας ἐνδοξότατον καὶ διὰ τοὺς νικηθέντας καταστρεπτικώτατον. Καὶ τῶνόντι ἡ παροῦσα καταστροφή ὑπῆρξε τελεία· στρατός, στόλος, τὸ πᾶν ἀπώλετο, καὶ ἐκ τοσαύτης πολυαρίθμου στρατιᾶς ὀλιγιστοὶ ἄνδρες ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Ταῦτα τὰ κατὰ τὴν Σικελίαν γενόμενα.

ΒΙΒΛΙΟΝ Η'.

1. Ὅταν ἡ εἰδῆσις αὕτη ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐδυσπίστουν εἰς τὴν τοιαύτην πανωλεθρίαν τοῦ στρατοῦ, μὲ ὅλας τὰς θετικὰς διαβεβαιώσεις τῶν μᾶλλον ἀξιοπίστων μαρτύρων τῶν διαφυγόντων ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς καταστροφῆς. Ἀλλ' ἅμα ἐπείσθησαν περὶ τούτου, ὠργίσθησαν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐναντίον τῶν ῥητόρων ὅσοι εἶχον ὑποκινήσει τὴν προθυμίαν τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην, ὡς ἐὰν δὲν ἐψηφίσθη αὕτη παρ' αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τῶν χρησμολόγων, τῶν μάντεων καὶ ὄλων ἐκείνων οἵτινες τότε διὰ τῶν προφητειῶν τῶν εἶχον διεγείρει τὴν ἐλπίδα τῆς κατακτήσεως τῆς Σικελίας. Οὐδὲν ἄλλο εἶχον ὑπὸ τὰ βλέμματά των εἰμὴ θλιβερὰ ἀντικείμενα καὶ τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐνεποίει τρόμον καὶ ἀμνηχανίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ πολῖται, ἰδιαιτέρως ἕκαστος, ὑπέστησαν σκληρὰς ἀπωλείας· ἡ πόλις ἐπένθει τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν ὀπλιτῶν, τῶν ἱππέων, τῶν νεανιῶν τοὺς ὁποίους ἀδύνατον θὰ ἦτο νὰ ἀντικαταστήσωσιν· ἡ θέα τῶν γυμνῶν ναυστάθμων, ἡ ἐξάντλησις τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, τὰ πάντα συνηγοῦντο διὰ νὰ τοὺς ἀπελπίῳσι περὶ τῆς σωτηρίας. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν περιέμενον νὰ ἴδωσι τοὺς μὲν ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐχθροὺς πλέοντας ἐναντίον τοῦ Πειραιῶς μετὰ τὴν περιφανῆ νίκην ἣν εἶχον κερδήσει, τοὺς δὲ ἐν τῇ Ἑλλάδι, τῶν ὑποίων αἱ πολεμικαὶ

παρασκευαί εἶχον τότε διπλασιασθῆ, ἐπιτιθεμένους κατὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης· τοὺς συμμάχους τέλος ἀποστατοῦντας καὶ ἐνουμένους μετὰ τῶν ἐχθρῶν τούτων. Ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπον τὰ παρόντα μέσα, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν οὐχὶ νὰ ἐνδύσωσιν ἀλλὰ νὰ παρασκευάσωσι ναυτικὸν, ποριζόμενοι ὅπως ἡδύναντο ξύλα καὶ χρήματα, νὰ λάβωσι μέτρα ἐξασφαλιστικά κατὰ τῶν συμμάχων καὶ πρὸ πάντων κατὰ τῆς Εὐβοίας, νὰ ἐλαττώσωσι τὰ δημόσια ἐξοδα καὶ νὰ ἐκλέξωσι συμβούλιον ἐκ πρεσβυτέρων οἵτινες νὰ διευθύνωσι τὰς ὑποθέσεις συμφώνως μὲ τὰς περιστάσεις· τέλος, ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τὸν λαόν, ὁ παρῶν φόβος τοὺς διέθεσεν εἰς τὸ νὰ τηρήσωσι διαγωγὴν σώφρονα. Ὅσα δὲ ἀπεφάσισαν τὰ ἐξτελέσσαν ἀμέσως καὶ τὸ θέρος ἐτελείωσε.

2. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα, ἀμέσως μετὰ τὴν εἶδησιν τῆς ἐντελοῦς καταστροφῆς τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ Σικελίᾳ, ὅλοι οἱ Ἑλληνες συνέλαβον μεγάλας ἐλπίδας· ὅσοι δὲν ἦσαν σύμμαχοι οὐδενός, ἐνόμισαν ὅτι δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ μένωσιν ἀμέτοχοι τοῦ πολέμου, ἔστω καὶ ἂν δὲν προσεκαλοῦντο, ἀλλὰ νὰ βαδίσωσιν ἐκουσίως ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, πεπεισμένοι ὄντες ὅτι ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπετύγχανον ἐν τῇ Σικελίᾳ, ἀμέσως θὰ ἐπῆρχοντο κατ' αὐτῶν. Ἐπίστευον ἄλλως τε ὅτι ὁ ὑπολειπόμενος πόλεμος ἔμελλε νὰ ἦναι βραχὺς καὶ ὅτι ὠφέλιμον θὰ ἦτο νὰ συμμετάσχωσιν αὐτοῦ. Ἀφ' ἐτέρου πάλιν οἱ σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων, καταβάλλοντες ἀπὸ κοινοῦ μείζονα ζῆλον ἢ πρότερον, ἤλπίζον νὰ ἐλευθερωθῶσι ταχέως ἀπὸ τόσας ταλαιπωρίας· πρὸ πάντων δὲ οἱ ὑπήκοοι τῶν Ἀθηναίων, μὲ ὅλην τὴν ἀδυναμίαν των, ἦσαν ἐτοιμοὶ

νὰ ἀποστατήσωσι, διότι ἔκρινον τὰ πράγματα ἐν στιγμῇ ὀργασμοῦ καὶ ὑπεστήριζον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ συντηρηθῶσι μῆτε μέχρι τοῦ ἐπομένου θέρους. Παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἡ πεποίθησις εἶχεν αὐξηθῇ πρὸ πάντων ἐκ τῆς βεβαιότητος ὅτι οἱ τῆς Σικελίας σύμμαχοι, μὴ δυνάμενοι νὰ τοῖς ἀρνηθῶσι τὴν συνδρομὴν τοῦ ναυτικοῦ των, θὰ ἐφθανον βεβαίως ἅμα τῷ ἔαρι μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Πανταχόθεν λοιπὸν εὐέλπιδες ὄντες ἀπεφάσισαν νὰ ἀρχίσωσι πόλεμον φανεράν, πεπεισμένοι ὅτι ἀποβαίνοντος τοῦ πολέμου ὑπὲρ αὐτῶν, θὰ ἀπηλλάσσοντο διὰ παντός ἀπὸ κινδύνους ὁμοίους ἐκείνων μὲ τοὺς ὁποίους θὰ τοὺς ἠπείλουν οἱ Ἀθηναῖοι ἐὰν ἡ ἡγεμονία των ἠϋξάνετο διὰ τῆς καθυποτάξεως τῆς Σικελίας καὶ ὅτι καταλυομένων τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἐξησφάλιζον εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἡγεμονίαν πάσης τῆς Ἑλλάδος.

3. Διαρκούντος λοιπὸν τοῦ χειμῶνος ἐκείνου ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἅγις ἀνεχώρησεν ἀμέσως ἐκ τῆς Δεκελείας μετὰ στρατοῦ καὶ συνέλεξε χρήματα παρὰ τῶν συμμάχων πρὸς συντήρησιν τοῦ ναυτικοῦ¹ διευθυνθεὶς πρὸς τὸν Μαλιακὸν κόλπον, ἔλαβε παρὰ τῶν Οἰταίων πολὺ μέρος ἐκ τῶν λαφύρων των⁽¹⁾ ἕνεκα ἀρχαίας τινὸς ἔχθρας καὶ τοῖς ἐπέβαλε χρηματικὴν συνεισφοράν· ἔπειτα ἠνάγκασε τοὺς Φθιώτας Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ὑπηκόους τῆς Θεσσαλίας, μὲ ὅλην τὴν ἀντίστασιν καὶ τὰ παράπονα τῶν Θεσσαλῶν, νὰ τῷ δώσωσιν ὁμήρους τινάς

(1) Ἐννοεῖ τὰ λάφυρα τὰ ὅποια οἱ κάτοικοι τοῦ ὄρους Οὔτης ἐλάμβανον εἰς τὰς συνεχεῖς ἐπιδρομὰς των κατὰ τῶν κατόικων τῆς ἐν Τραχίνι Ἡρακλείας, βιβλ. Ε', 51.

καὶ χρήματα. Τοὺς ὁμήρους τούτους κατέθεσεν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ προσεπάθησε νὰ ἐλκύσῃ τοὺς λαοὺς τούτους εἰς τὴν συμμαχίαν του. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι διέταξαν τὰς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν των πόλεις νὰ κατασκευάσωσιν ἑκατὸν πλοῖα. Καὶ εἰς μὲν τοὺς Βοιωτοὺς ἐπέβαλον εἰκοσιπέντε, εἰς ἑαυτοὺς ἰσάριθμα, εἰς τοὺς Φωκεῖς καὶ τοὺς Λοκροὺς δεκαπέντε, εἰς τοὺς Κορινθίους δεκαπέντε, εἰς τοὺς Ἀρκάδας, τοὺς Πελλήνηεις καὶ τοὺς Σικυωνίους δέκα, τέλος δὲ εἰς τοὺς Μεγαρεῖς, τοὺς Τροιζηνίους, τοὺς Ἐπιδαυρίους καὶ τοὺς Ἑρμιονεῖς δέκα. Οὐδεμίαν δὲ ἄλλην προετοιμασίαν παρέλειψαν διὰ νὰ ἀρχίσωσι τὸν πόλεμον περὶ τὸ ἔαρ.

4. Ἐνησχολήθησαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον, ὅπως εἶχον ἀποφασίσει, εἰς τὸ νὰ κατασκευάσωσι πλοῖα, πρὸς τοῦτο δὲ ἐπρομηθεύθησαν ξύλα· ὠχύρωσαν ἐπίσης τὸ Σούνιον διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὸν περίπλουν τῶν σιταγωγῶν πλοίων. Ἐγκατέλειψαν τὸ φρούριον τὸ ὁποῖον εἶχον ἐγείρει ἐν τῇ Λακωνικῇ κατὰ τὴν ἐν τῇ Σικελίᾳ μετὰβασιν καὶ ἠλάττωσαν ὅλας τὰς δαπάνας ὅσας ἐνόμισαν περιττὰς καὶ πρὸ πάντων ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν των ἐπὶ τῶν συμμάχων φοβούμενοι μὴπως ἀποστατήσωσι.

5. Ἐνῶ· δὲ ἐπραττον ταῦτα ἀμφότεροι καὶ ἐνησχολοῦντο περὶ τὰς προετοιμασίας τοῦ πολέμου, ὡς ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσωσι τώρα, οἱ Εὐβοεῖς ἐπρεσβεύσαντο πρῶτοι πρὸς τὸν Ἅγιν κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἀποστατήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Ἅγισ, δεχθεὶς τὰς προτάσεις των, προσεκάλεσεν ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος τὸν Σθενελαΐδου Ἀλκαμένη καὶ τὸν Μέλανθον διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἄρχοντας τῆς Εὐ-

βοίας. Οὗτοι δὲ ἦλθον ἔχοντες μεθ' ἐαυτῶν τριακοσίους περίπου Νεοδαμῶδας, καὶ ὁ Ἅγις παρεσκευάζεν εἰς αὐτοὺς τὴν διάδασιν ὅταν ἦλθον ἐπίσης καὶ Λεσβιοὶ προτείνοντες νὰ ἀποστατήσωσι καὶ αὐτοί. Βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, ἔπεισαν τὸν Ἅγιν νὰ ἀναβάλῃ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Εὐβοίας καὶ νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀποστασίαν τῶν Λεσβίων δίδων εἰς αὐτοὺς ὡς ἀρμοστὴν τὸν Ἀλκαμένη ὅστις ἦτο ἔτοιμος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Εὐβοίαν διὰ θαλάσσης. Καὶ οἱ μὲν Βοιωτοὶ τοῖς ὑπεσχέθησαν δέκα πλοῖα, δέκα δὲ καὶ ὁ Ἅγις. Καὶ ταῦτα ἐπράττοντο ἐν ἄγνοίᾳ τῶν Λακεδαιμονίων· τῶνόντι ὁ Ἅγις, ἐνόσω κατεῖχε τὴν Δεκέλειαν μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἦτο κύριος νὰ πέμπῃ στρατεύματα παντοῦ ὅπου ἤθελε, νὰ στρατολογή καὶ νὰ λαμβάνῃ χρήματα. Δύναται τις μάλιστα νὰ εἴπῃ ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οἱ σύμμαχοι ὑπῆκουον πλειότερον εἰς αὐτὸν ἢ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τῆς πόλεως· διότι μὲ τὰς δυνάμεις τὰς ὑποίας εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, πανταχοῦ ἐνεφανίζετο φοβερός. Ἐνῶ δὲ ὁ Ἅγις ἡτοιμάζετο νὰ βοηθήσῃ τοὺς Λεσβίους, οἱ Χῖοι καὶ οἱ Βρυθραῖοι, εὐδιάθετοι ὄντες νὰ ἀποστατήσωσιν ἐπίσης, ἀντὶ νὰ ἀποταθῶσι πρὸς αὐτὸν, ἀπετάθησαν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα· ἦλθε δὲ μετ' αὐτῶν εἰς πρεσβευτὴς ἐκ μέρους τοῦ Τισσαφέρνους ὅστις ἐκυβέρνηα ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως Δαρείου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀρταξέρξου τὰς κάτω ἐπαρχίας, διότι ὁ Τισσαφέρνης ἤθελε νὰ ἐλκύσῃ μὲ τὸ μέρος του τοὺς Πελοποννησίους καὶ ὑπέσχετο νὰ τοῖς παρέξῃ ζωοτροφίας. Πρὸ ὀλίγου ὁ βασιλεὺς εἶχε ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ τοὺς καθυστερουμένους φόρους τῆς διοικήσεώς του τοὺς ὀπρίους ὁ Τισσαφέρνης δὲν ἠδύνατο νὰ συνάξῃ ἕνεκα τῶν Ἀθηναίων παρὰ τῶν Ἑλληνίδων

πόλεων. Ἐνόμισε λοιπὸν ὁ Τισσαφέρνης ὅτι ἐξασθενίζων τοὺς Ἀθηναίους θὰ ἡδύνατο εὐκολώτερον νὰ εἰσπράξῃ τοὺς φόρους τούτους καὶ συγχρόνως θὰ εἰσῆγε τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ βασιλέως διὰ νὰ τὸν βοηθήσωσι νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν ἣν εἶχε λάβει παρ' αὐτοῦ, νὰ συλλάβῃ ζῶντα ἢ νὰ ἀποκτείνῃ τὸν νόθον υἱὸν τοῦ Πισσούθνου Ἀμόργην ὅστις εἶχεν ἀποστατήσῃ εἰς τὴν Καρίαν. Οἱ μὲν Χῖοι λοιπὸν καὶ ὁ Τισσαφέρνης ταῦτα διεπραγματεύοντο ἀπὸ κοινού.

6. Ὁ δὲ Μεγαρεὺς Καλλίγειτος ὁ Ααρφῶντος καὶ ὁ Κυζικηνὸς Τιμαγόρας ὁ Ἀθηναγόρου, ἀμφοτέρω ἐξόριστοι ἐκ τῆς πατρίδος των καὶ διαμένοντες παρὰ τῷ Φαρναβάζῳ τῷ Φαρνάκου, φθάνουσιν εἰς αὐτὸ τὸ ἀναμεταξὺ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Φαρναβάζου διὰ νὰ κατορθώσωσι τὴν ἀποστολὴν στόλου εἰς τὸν Ἑλλησποντον ἐνῷ αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ προσεπάθει εἰ δυνατόν, ὥς ὁ Τισσαφέρνης, νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὰς πόλεις τῆς διοικήσεώς του διὰ νὰ εἰσπράττῃ τοὺς φόρους καὶ νὰ διαπραγματευθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ συμμαχίαν μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐνῷ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Φαρναβάζου καὶ οἱ τοῦ Τισσαφέρνου διεπραγματεύοντο ταῦτα κεχωρισμένως, πολλὴ ἀμιλλα παρήχθη εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, τῶν μὲν προσπαθούντων νὰ πεμφθῇ πρῶτον στόλος καὶ στρατὸς εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν Χίον, τῶν δὲ εἰς τὸν Ἑλλησποντον. Ἐν τούτοις οἱ Λακεδαιμόνιοι παρεδέχθησαν τοσούτῳ μᾶλλον προθύμως τὰς αἰτήσεις τῶν Χίων καὶ τοῦ Τισσαφέρνου ὅσῳ ὑπεστηρίζοντο αὐταὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου τὸν ὁποῖον δεσμοὶ ξενίας ἤνουν ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μετὰ τὸν ἔφορον Ἐνδρίον, χάριν δὲ τῶν σχέσεων τούτων ἡ οἰκονο-

γένειά του εἶχε παραδεχθῇ τὸ Λακωνικὸν ὄνομα Ἀλκιβιάδης τὸ ὅποιον ἔφερεν ἐπίσης καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἐνδίου. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅμως ἔπεμψαν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Χίον ἓνα περίοικον ὀνόματι Φρύνιν διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἐὰν ὑπῆρχον τῶντι τόσα πλοῖα ὅσα ἔλεγον οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐὰν ἡ δύναμις αὐτῆς ᾔτο οἷα ἐφημίζετο. Βεβαιώσαντος δὲ τοῦ ἀπεσταλμένου ὅτι ὅλα ὅσα ἤκουσαν ἦσαν ἀληθῆ, συνεμάχησαν ἀμέσως μετὰ τῶν Χίων καὶ τῶν Ἐρυθραίων καὶ ἐψηφίσαντο νὰ πέμψωσι τεσσαράκοντα πλοῖα, ἀριθμὸν ἀρκούντα, ἀποῦ οἱ Χῖοι ἔλεγον ὅτι εἶχον οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν ἐξήκοντα. Ἐκ τῶν τεσσαράκοντα τούτων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐσκόπευον νὰ πέμψωσι δέκα μετὰ τοῦ ναυάρχου Μελαγκρίδου, ἀλλὰ γενομένου κατόπιν σεισμοῦ ἔπεμψαν ἀντὶ τοῦ Μελαγκρίδου τὸν Χαλκιδέα καὶ ἀντὶ δέκα παρεσκεύασαν πέντε πλοῖα εἰς τὴν Λακωνικὴν. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐτελείωσεν ὁ χειμὼν καὶ τὸ δέκατον ἔννατον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τὸν ὅποιον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

7. Ἄμα δὲ τῷ ἔαρι τοῦ ἀκολουθοῦ θέρους ⁽¹⁾ οἱ Χῖοι ἐπέσπευσαν τὴν ἀποστολὴν τοῦ στόλου φοβούμενοι μήπως οἱ Ἀθηναῖοι μάθωσι τὰ τεκταινόμενα, διότι ὅλοι ἐκεῖνοι αἱ πρεσβεύσεις ἐγίνοντο κρύφα αὐτῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι λοιπὸν ἔπεμψαν εἰς τὴν Κόρινθον τρεῖς Σπαρτιάτας ὅπως μεταφέρωσιν ἄνωθεν τοῦ ἰσθμοῦ ἀπὸ τῆς μιᾶς θαλάσσης εἰς τὴν ἄλλην τάχιστα καὶ νὰ διευθύνωσιν αὐτὰ εἰς τὴν Χίον, τόσον ἐκεῖνα τὰ πλοῖα τὰ ὅποια εἶχε παρασκευάσει ὁ Ἄγις διὰ τὴν Δέσβον καθὼς καὶ τὰ ἄλλα. Τὰ εἰς τοὺς συμμαχοὺς ἀνήκοντα ταῦτα πλοῖα ἦσαν ἐν ὅλοις τριάκοντα ἑννέα.

(1) Εἰκοστὸν ἔτος τοῦ πολέμου, § 12 π. X.

8. Ὁ μὲν Καλλίγειτος λοιπὸν καὶ ὁ Τιμαγόρας οἵτινες διεπραγματεύοντο ἐν ὀνόματι τοῦ Φαρναβάζου οὐδὲν μέρος ἔλαβον εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου καὶ δὲν παρέδωσαν τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα εἶχον φέρει διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν στόλου, συμποσούμενα εἰς εἰκοσιπέντε τάλαντα, ἀλλ' ἐσκέπτοντο νὰ ἀναχωρήσωσι κατόπιν μετ' ἄλλου στόλου ἰδιαίτερου. Ὁ δὲ Ἅγις βλέπων τοὺς Λακεδαιμονίους διατεθειμένους νὰ διευθυνθῶσι πρῶτον πρὸς τὴν Χίον, συνετάχθη καὶ αὐτὸς μὲ τὴν γνώμην ταύτην· συναθροισθέντες λοιπὸν οἱ σύμμαχοι εἰς τὴν Κόρινθον, συνεκρότησαν συμβούλιον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πλεύσωσι πρῶτον εἰς τὴν Χίον, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Χαλκιδέα ὅστις εἶχεν ἐξοπλίσει τὰ πέντε πλοῖα ἐν τῇ Λακωνικῇ, καὶ κατόπιν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Δέσβον συμπεριλαμβάνοντες ὡς ἀρχηγὸν τὸν Ἀλκαμένην, ὑποδειχθέντα ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀγίδος, καὶ τέλος εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὅπου ὁ Κλέαρχος υἱὸς τοῦ Ῥαμφίου εἶχε πεμφθῇ ὡς ἀρχηγός. Ἀπεφάσισαν ἐκτὸς τούτου νὰ μεταφέρωσι πρῶτον ἄνωθεν τοῦ ἰσθμοῦ τὸ ἥμισυ τοῦ στόλου καὶ νὰ τὸ ἐξαποστείλωσιν ἄνευ ἀναβολῆς διὰ νὰ ἐλκύσωσι τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων μᾶλλον πρὸς τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα ἤθελον μακρυνθῇ τῆς παραλίας ἢ πρὸς τὰ μέλλοντα νὰ ἀποσταλῶσιν ὕστερον. Ὁ ἀπόπλους ἐγένετο καταφανῶς ἐκ τοῦ μέρους τούτου, ἀπόδειξις ὅτι περιεφρόνουν τὴν ἀδυναμίαν τῶν Ἀθηναίων τῶν ὁποίων τὸ ναυτικὸν οὐδαμοῦ ἐφαίνετο ἰσχυρόν· ταῦτα ἀποφασίσαντες, διεκόμισαν ἀμέσως μίαν καὶ εἰκοσι ναῦς.

9. Ἀλλ' οἱ Κορίνθιοι, μὲ ὅλην τὴν ἐπίσπευσιν τῶν συμμάχων, δὲν ἐπροθυμῆθησαν νὰ συμπλεύσωσι πρὶν παρηγορηθῶσι τὰ ἰσθμια τῶν ὁποίων ἐπέστη ἡ ἐποχὴ. Ὁ

Ἄγις ἦτο πρόθυμος νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Κορινθίους νὰ μὴ διαλύσῃσι τὰς Ἰσθμιάδας σπονδὰς καὶ προσέφερε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκστρατείαν εἰς ἴδιον ἑαυτοῦ ὄνομα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Κορινθιοὶ δὲν συγκατετίθετο καὶ προέκυπτε χρονοτριβή, οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόησαν καλλίτερον τὰς ῥαδιοουργίας τῶν Χίων καὶ ἔπεμψαν τὸν Ἀριστοκράτην διὰ νὰ μεμψῶσιν αὐτούς. Καὶ ἀρνούμενων τῶν Χίων, οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν συμφώνως μὲ τὴν συμμαχίαν νὰ τοῖς πέμψῃσι πλοῖα ὡς ἐνέχυρον τῆς πίστεώς των· ἔπεμψαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπτά. Αὔτιον τῆς ἀποστολῆς τῶν πλοίων τούτων ἦτο ἡ ἄγνοια εἰς ἣν διετέλει ὁ λαὸς τῆς Χίου περὶ τῶν τεκταινομένων καὶ ἡ ἐπιθυμία τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ μεμνημένοι εἰς τὴν συνωμοσίαν ὀλιγαρχικοὶ νὰ μὴ καταστήσῃσι τὸν λαὸν ἐχθρὸν πρὶν ἢ ἐπιτύχῃ ἕκαστος ἐγγύησιν τινα· ἄλλως τε δὲ δὲν περιέμενον πλέον τὴν ἄφιξιν τῶν Πελοποννησίων οὔτινες ἐβράδυνον νὰ ἐμφανισθῶσι.

10. Ἐν τούτοις ἐπανηγυρίσθησαν τὰ Ἰσθμια καὶ οἱ Ἀθηναῖοι (οὔτινες προσεκλήθησαν) παρευρέθησαν καὶ εὖρον καιρὸν νὰ διαφωτίσωσι τὰς ἀμφιβολίας των περὶ τῶν ἐν τῇ Χίῳ τεκταινομένων. Διὰ τοῦτο, ἅμα ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔσπευσαν νὰ λάβωσιν ὅλα τὰ κατὰλληλα μέτρα διὰ νὰ μὴ ἀφήσωσι νὰ τοῖς διαφύγῃσι τὰ πλοῖα τὰ ὅποια ἐμελλον νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῶν Κεγχρειῶν. Οἱ Πελοποννησίοι, μετὰ τὴν ἑορτὴν, ἐξέπλευσαν διὰ τὴν Χίον ἔχοντες ἐν καὶ εἴκοσι πλοῖα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλκαμένου. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντες ἴσον ἀριθμὸν πλοίων, ἐπροχώρησαν κατ' ἀρχὰς πρὸς αὐτούς διὰ νὰ τοὺς ἐλκύσωσιν εἰς τὸ πέλαγος· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Πελοποννησίοι χωρὶς νὰ τοὺς ἀκολουθήσωσιν

ἐπὶ πολὺ ἐπέστρεψαν ὀπίσω, ἀνεχώρησαν ἐπίσης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, διότι δὲν ἐνεπιστεύοντο εἰς τὰ ἐπτὰ πλοῖα τῶν Χίων τὰ ὅποια εἶχον μεθ' ἑαυτῶν. Βραδύτερον δέ, ἐνδυναμώσαντες τὸν στόλον τῶν δι' ἄλλων τριάκοντα καὶ ἐπτὰ πλοίων, κατεδίωξαν μέχρι τοῦ Πειραιοῦ τῆς Κορινθίας τὸν παραπλέοντα στόλον τῶν Πελοποννησίων· εἶναι δὲ ὁ λιμὴν οὗτος ἔρημος καὶ κεῖται εἰς τὰ ἔσχατα μεθόρια τῆς Ἐπιδαυρίας. Καὶ ἐν πλοῖον ἀπώλεσαν οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὸ πέλαγος, συναγαγόντες δὲ τὰ ἄλλα ὠδήγησαν αὐτὰ εἰς τὸν λιμένα· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι μετέβησαν μετὰ τοῦ στόλου διὰ νὰ τοὺς προσβάλωσι, καὶ ἀπέβησαν ἐπίσης εἰς τὴν ξηρὰν, ὅπερ ἐπροξένησε πολλὴν θόρυβον καὶ ἀταξίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατεσύντριψαν πολλὰ πλοῖα ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ ἐφόνευσαν τὸν ἀρχηγὸν Ἀλκμήνην· ἀλλ' ἀπώλεσαν καὶ αὐτοὶ ἄνδρας τινάς.

11. Ὅταν ἀπεχωρίσθησαν, οἱ Ἀθηναῖοι ἄφησαν ἀρκοῦντα ἀριθμὸν πλοίων διὰ νὰ πολιορκῶσι τὸν στόλον, καὶ μετὰ τῶν ἐπιλοίπων ἠγκυροβόλησαν πρὸ τοῦ πλησίον νησιδίου, ἐπεμψαν δὲ ἀκολουθῶς εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ ζητήσωσιν ἐπικουρίας, διότι τὴν ἐπιούσαν οἱ Κορίνθιοι καὶ ὀλίγον μετέπειτα οἱ ἄλλοι γείτονες λαοὶ ἔφθασαν εἰς βοήθειαν τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου· ἀλλὰ ἀναγνωρίζοντες τὴν δυσκολίαν ἣτις ὑπῆρχε διὰ νὰ ὑπερασπίσωσιν αὐτὸν εἰς ἔρημον χώραν, ἠπόρουν περὶ τοῦ πρακτέου. Καὶ πρῶτον μὲν ἐσκέφθησαν νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα· ἀλλ' ἔπειτα ἀπεφάσισαν νὰ τὰ ἐλκύνωσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ τὰ φυλάττωσι μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ μέχρις οὗ παρουσιασθῇ εὐκαιρία τις διὰ νὰ διαφύγωσι. Πληροφρηθεὶς ταῦτα ὁ Ἅγις ἔπεμψε πρὸς αὐτοὺς τὸν

Σπαρτιάτην Θέρμωνα. Ἐν τούτοις εἰς τὴν Λακεδαιμόνα ἔφθασε πρῶτον ἡ ἀγγελία ὅτι ὁ πελοποννησιακὸς στόλος εἶχε μακρυνθῆ ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ· διότι οἱ ἔφοροι εἶχον διατάξει τὸν Ἀλκαμένην νὰ τοῖς πέμψῃ ἰππέα ἅμα ὁ στόλος οὗτος ἤθελε κινήσει. Ἀμέσως λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσιν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Χαλκιδῆως συνοδευομένου ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου, τὰ πέντε πλοῖα τὰ ὀπλισθέντα ἐν τῇ Λακωνικῇ· ἀλλ' ἔπειτα, καθ' ἣν στιγμήν ἦσαν ἔτοιμα νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἠγγέλθη εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ πελοποννησιακὸς στόλος εἶχε καταφύγει εἰς Πειραιόν. Ἀθυμήσαντες ἔνεκα τῆς πρώτης ἐκείνης ἀποτυχίας, ἅμα ἤρχισεν ὁ Ἰωνικὸς πόλεμος δὲν ἐνησχολοῦντο πλέον διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν παρ' αὐτοῖς παρασκευασθέντων πλοίων, ἀλλ' ἐνησχολοῦντο νὰ μετακαλῶσι τὰ ὀλίγα τὰ ὅποια εἶχον ἤδη ἐκπλεύσει.

12. Μαθὼν τὰς ἀμφιταλαντεύσεις ταύτας ὁ Ἀλκιβιάδης πείθει ἐκ δευτέρου τὸν Ἐνδιον καὶ τοὺς ἄλλους ἐφόρους νὰ μὴ ἐγκαταλείψωσιν ὑπὸ φόβου τὴν ἐκστρατείαν, λέγων ὅτι ἐγκαίρως θὰ ἔφθανον, πρὶν μάθωσιν οἱ Χῆοι τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἅμα φθάσῃ εἰς τὴν Ἰωνίαν, θὰ ἔπειθεν εὐκόλως τὰς πόλεις νὰ ἀποστατήσωσιν ἐξεικονίζων εἰς αὐτὰς τὴν ἐξασθένεισιν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν ζῆλον τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ὅτι θὰ τὸν ἐπίστευον πλείοτερον ἢ πάντα ἄλλον. Ἔλεγε δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Ἐνδιον ὅτι ἤθελεν εἰσθαι ἐνδοξον ἐὰν δι' ἐκείνου ἀπεστάτῃ ἡ Ἰωνία, ἐὰν ἐγίνετο ὁ βασιλεὺς σύμμαχος τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἐὰν δὲν ἄφινε τὸν Ἀγιν νὰ δοξασθῇ μὲ τὸ κατόρθωμα ἐκεῖνο· ἦτο δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐχθρὸς τοῦ Ἀγιδος. Καὶ ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης πείσας τοὺς ἄλλους ἐφόρους καὶ τὸν Ἐν-

διον ἀνεχώρησε μετὰ τῶν πέντε πλοίων καὶ τοῦ Ἀκχε-
δαιμονίου Χαλκιδέως καὶ ἔσπευσαν τὸν πλοῦν.

13. Περί τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπανῆλθον ἐκ τῆς Σικε-
λίας τὰ δεκαεῖς πλοῖα τῶν Πελοποννησίων τὰ ὅποια εἶ-
χον πεμφθῆ ἐκεῖ μετὰ τοῦ Γυλίππου διὰ νὰ πολεμή-
σωσι. Καταληφθέντα περὶ τὴν Λευκάδα καὶ προσβλη-
θέντα ὑπὸ τῶν εἰκοσιεπτὰ πλοίων τῶν Ἀθηναίων τὰ
ὅποια ὠδήγει ὁ Ἴπποκλῆς τοῦ Μενίππου ὅστις ἦτο ἐπι-
φορτισμένος νὰ παραφυλάσῃ τὰ πλοῖα τὰ ἐπιστρέφοντα
ἐκ τῆς Σικελίας, διέφυγον ὅλα ἐκτὸς ἐνὸς τοὺς Ἀθη-
ναίους καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν Κόρινθον.

14. Ὁ Χαλκιδεὺς καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐνῶ ἔπλεον,
ἐμπόδιζον ὅλα τὰ πλοῖα ὅσα συνήντων φοβούμενοι μή-
πως τὰ ἴδωσιν οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπέβησαν
εἰς Κώρυκον τῆς ἡπείρου, ὅπου ἄφησαν τὰ πλοῖα ταῦτα·
συνομιλήσαντες δὲ μετὰ τινων ἐκ τῶν συνωμνούντων Χιω-
τῶν, οἵτινες τοὺς συνεβούλευον νὰ καταπλεύσωσιν εἰς
τὴν πόλιν των, ἐνεφανίσθησαν ἀπροσδοκῆτως ἐμπροσθεν
τῆς Χίου καὶ ἐνέβαλον τὴν λαὸν εἰς ἐκπληξιν καὶ ἀμη-
χανίαν· ἀλλ' οἱ ὀλιγαρχικοὶ εἶχον λάβει τὰ μέτρα των
ὥστε ἡ βουλὴ νὰ ᾖναι συγκεκριμένη. Ἀναγγειλάντων
δὲ τοῦ Χαλκιδέως καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ὅτι ἄλλος πο-
λυαριθμώτερος στόλος ἔμελλε νὰ φθάσῃ, ἀποκρυψάντων
ὅμως τὸν ἀποκλεισμόν τῶν ἐν τῷ Πειραιῶ πλοίων, πρῶ-
τον μὲν ἀπεσπάρσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους οἱ Χίοι, κα-
τόπιν δὲ οἱ Ἐρυθραῖοι. Ὑστερον, μετὰ τριῶν πλοίων,
μετέβησαν εἰς τὰς Κλαζομενάς καὶ τὰς παρέσυρον εἰς τὴν
ἀποστασίαν. Οἱ Κλαζομένιοι διέβησαν ἀμέσως εἰς τὴν
ἡπειρον καὶ ὠχύρωσαν τὴν Πολίχναν διὰ νὰ δύνανται
ἐν ἀνάγκῃ νὰ καταφεύγωσιν ἐκεῖ ἐγκαταλείποντες τὸ

νησιδίων εἰς τὸ ὁποῖον κατώκουν. Καὶ οἱ μὲν ἀποστατήσαντες κατεγίνοντο νὰ οἰκοδομῶσι τείχη καὶ νὰ παρασκευάζωνται πρὸς πόλεμον.

15. Εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἔφθασε ταχέως ἡ εἰδήσις τῆς ἀποστασίας τῆς Χίου. Οἱ Ἀθηναῖοι βλέποντες ἑαυτοὺς ἀπειλουμένους ἤδη ὑπὸ τοσοῦτον μεγάλου καὶ φανεροῦ κινδύνου, καὶ νομίζοντες ὅτι οἱ λοιποὶ σύμμαχοι, μετὰ τὴν ἀποστασίαν τοσοῦτον σημαντικῆς πόλεως, δὲν θὰ ἔμενον ἡσυχοί, ἔλυσαν κατὰ τὴν πρώτην στιγμήν τοῦ τρόμου τὰς ποινὰς τὰς ἐπιβαλλομένας ἐναντίον οἰουδῆποτε ὅστις ἤθελε προτείνει ἢ θέσει εἰς ψηφοφορίαν νὰ ἐγγίσῃσι τὰ χίλια τάλαντα τὰ ὅποια ἐφύλαττον ἀνέπαφα καθ' ὅλον ἐκεῖνον τὸν πόλεμον, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὰ πρὸς ἐξοπλισμὸν πλοίων πολλῶν. Ὀκτῶ πλοῖα ἅτινα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Στρομβιχίδου τοῦ Διατίμου ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὴν μοῖραν τοῦ Πειραιῶς διὰ νὰ καταδιώξωσι τὸν στόλον τοῦ Χαλκιδέως καὶ ἐπανῆλθον χωρὶς νὰ τὸν φθάσωσι, διετάχθησαν νὰ πλεύσωσιν ἀμέσως πρὸς τὴν Χίον. Τὰ ὀκτῶ ταῦτα ἡκολούθησαν μετ' ὀλίγον ἄλλα δώδεκα διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Θρασυκλέους καὶ ἀποσπασθέντα ὁμοίως ἀπὸ τὴν μοῖραν. Ἀπαγαγόντες δὲ καὶ τὰς ἐπτὰ ναῦς τῶν Χίων αἵτινες συνεπολιόρχουν τὰς ἐν τῷ Πειραιῷ, τοὺς μὲν δούλους ἐξ αὐτῶν ἠλευθέρωσαν, τοὺς δὲ ἐλευθέρους ἔθεσαν εἰς τὰ δεσμά. Πρὸς ἀντικατάστασιν ὅλων ἐκείνων τῶν ἀποσπασθέντων πλοίων, ἐξώπλισαν ταχέως ἄλλα καὶ τὰ ἐστείλαν νὰ πολιορκῶσι τοὺς Πελοποννησίους, διενοοῦντο μάλιστα νὰ ἐξοπλίσωσι τριάκοντα ἀκόμη. Ἡ προθυμία ἦτο μεγίστη καὶ τὰ μέτρα τὰ ὅποια ἐλάβανον κατὰ τῆς Χίου ἦσαν δραστηριώτατα.

16. Ἐν τούτοις ὁ Στρομβιχίδης, φθάσας εἰς τὴν Σάμῳ μετὰ τῶν ὀκτὼ πλοίων καὶ προσλαβὼν ἓν Σαμιάκον, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Τέων καὶ προσεκάλεσε τοὺς κατοίκους αὐτῆς νὰ μένωσιν ἡσυχοί. Ἐπλευσε δὲ καὶ ὁ Χαλκιδεὺς ἐκ τῆς Χίου εἰς τὴν Τέων μετὰ τριῶν καὶ εἴκοσι πλοίων, ἐνῷ ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς τῶν Κλαζομενίων καὶ τῶν Ἐρυθραίων ἠκολούθει κατὰ μῆκος τῆς παραλίας. Εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως ὁ Στρομβιχίδης ἤρε τὴν ἄγκυραν καὶ ἀνήχθη εἰς τὸ πέλαγος· ἀλλ' ἰδὼν τὸ πλῆθος τῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ἤρχοντο ἐκ τῆς Χίου, ἔφυγε πρὸς τὴν Σάμῳ. Οἱ ἐχθροὶ τὸν κατεδίωξαν. Οἱ Τῆιοι κατ' ἀρχὰς εἶχον ἀρνηθῆ νὰ δεχθῶσι τὸν πεζὸν στρατὸν, ἀλλ' ὅταν εἶδον τοὺς Ἀθηναίους φεύγοντας ἤνοιξαν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας τῶν. Ὁ πεζὸς στρατὸς ἔμενε κατ' ἀρχὰς ἀπρακτῶν καὶ περιμένων τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Χαλκιδεῶς ἐκ τῆς καταδιώξεως· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἐβράδυνε νὰ ἐπιστρέψῃ, κατηδάφισε τὸ τεῖχος τὸ ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐγείρει εἰς τὸ πρὸς τὴν ἡπειρον μέρος τῆς πόλεως τῶν Τηίων· ἐβοήθησαν δὲ εἰς τὴν κατεδάφισιν τοῦ τεύχους καὶ τινες βάρβαροι τοὺς ὁποίους εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Στράτης, ὕπαρχος τοῦ Τισσαφέρνηος.

17. Ὁ Χαλκιδεὺς καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀφοῦ κατεδίωξαν τὸν Στρομβιχίδην μέχρι τῆς Σάμου, ὥπλισαν τοὺς ναύτας τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου, τοὺς ἄφησαν εἰς τὴν Χίον, τοὺς ἀντικατέστησαν διὰ ναυτῶν ἐκ τῆς νήσου ἐκείνης, παρεσκεύασαν ἀκόμῃ ἄλλα εἴκοσι πλοῖα καὶ διευσθύνθησαν πρὸς τὴν Μίλητον διὰ νὰ τὴν ἀποστατήσωσιν. Ὁ Ἀλκιβιάδης, διὰ τῶν σχέσεων τὰς ὁποίας εἶχε μετὰ τῶν πρωτίστων κατοίκων τῆς νήσου ταύτης ἤθελε, πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου,

νά ἐλκύσῃ τὴν Μίλητον εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ νά προμηθεύσῃ τὴν τιμὴν ταύτην εἰς τὴν Χίον, εἰς ἑαυτὸν, εἰς τὸν Χαλκιδέα καὶ εἰς τὸν Ἐνδιον ὅστις τὸν εἶχεν ἀποστείλει καὶ εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ὑποσχεθῇ νά διεγείρῃ ὕσας περισσοτέρας πόλεις ἢ θελε δυνηθῇ μὲ μόνας τὰς δυνάμεις τῆς Χίου καὶ τοῦ Χαλκιδέως. Οὕτω λοιπὸν διανύσαντες κρυφίως τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πλοῦς, ὀλίγον μόνον προέλαβον τὸν Στρομβιχίδην καὶ τὸν Θρασυκλέα, ὅστις εἶχε φθάσει ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ὅστις μετὰ τοῦ Στρομβιχίδου εἶχεν ἀρχίσει νά τοὺς καταδιώκῃ, καὶ ἔπεισαν τὴν Μίλητον νά ἀποστατήσῃ. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἠκολούθουν κατὰ πόδας μὲ δεκαεννέα πλοῖα· ἀλλὰ μὴ γενόμενοι δεκτοὶ ὑπὸ τῶν Μιλησίων, ἐστάθμευσαν εἰς τὴν παρακειμένην νῆσον Λάδην. Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν ἀποστασίαν τῆς Μιλήτου ἐγένετο, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Τισσαφέρους καὶ τοῦ Χαλκιδέως, ἡ πρώτη συμμαχία τῶν Λακεδαιμονίων μετὰ τοῦ βασιλέως ἔχουσα ὡς ἐξῆς.

18. «Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι συνωμολόγησαν συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Τισσαφέρους ὑπὸ τὰς ἀκολουθούς συμφωνίας. Ὁλη ἡ χώρα καὶ αἱ πόλεις τὰς ὁποίας κατέχει ὁ βασιλεὺς ἢ κατεῖχον οἱ πρόγονοί του θέλουσιν ἀνήκει εἰς αὐτόν. Ὁ βασιλεὺς, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι θὰ ἐμποδίσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς Ἀθηναίους νά λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς ὅσα ἐλάβανον ἐκ τῶν πόλεων τούτων, εἴτε εἰς χρήματα, εἴτε εἰς ἄλλο εἶδος. Ὁ βασιλεὺς, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι θὰ πολεμῶσιν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται μήτε εἰς τὸν βασιλέα, μήτε εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, μήτε εἰς τοὺς συμ-

μάχους νὰ καταπαύωσι τὸν πόλεμον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως ἀμφοτέρων, τοῦ βασιλέως ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων ἀφ' ἑτέρου. Ἐὰν ὑπῆκοοι τινες ἀποστατήσωσι κατ' αὐτοῦ, νὰ θεωρῶνται ὡς ἐχθροὶ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων. Ἐπίσης ὅστις ἀποστατήσῃ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων νὰ θεωρῇται ὡς ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως.»

19. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ ὅροι τῆς συμμαχίας. Εὐθύς δὲ μετὰ ταῦτα οἱ Χίοι πληρώσαντες ἄλλα δέκα πλοῖα ἔπλευσαν πρὸς τὰ Ἀναία διὰ νὰ πληροφορηθῶσι περὶ τῶν ἐν τῇ Μιλήτῳ συμβαινόντων καὶ συγχρόνως διὰ νὰ παρακινήσωσι τὰς πόλεις εἰς ἀποστασίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Χαλκιδεὺς τοῖς ἐμήνυσε νὰ ἐπιστρέψωσι καὶ ὅτι ὁ Ἀμόργης ἔμελλε νὰ ἐμφανισθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ἔπλευσαν πρὸς τὸ Διὸς ἱερὸν ὅπου διέκρινον δεκαεὶς πλοῖα διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Διομέδοντος ὅστις εἶχεν ἀναχωρήσει ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τὸν Θρασυκλέα. Εἰς τὴν θέαν ταύτην τὰ πλοῖα τῶν Χίων ἔφυγον, τὸ ἐν εἰς τὴν Ἐρεσον, τὰ ἄλλα πρὸς τὴν Τέων. Καὶ τέσσαρα μὲν ἐκ τούτων συνέλαβον οἱ Ἀθηναῖοι κενὰ, προλαβόντων τῶν πληρωμάτων νὰ σωθῶσιν εἰς τὴν ξηράν, τὰ δὲ ἄλλα κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν τῶν Τητῶν. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διευθύνθησαν πρὸς τὴν Σάμον, οἱ δὲ Χίοι μετὰ τῶν ἐπιλοίπων πλοίων καὶ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ μετέβησαν νὰ ἀποστατήσωσι τὴν Λέβεδον καὶ ἔπειτα τὰς Ἑράς. Μετὰ ταῦτα ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

20. Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον τὰ εἴκοσι πλοῖα τῶν Πελοποννησίων, τὰ καταδιωχθέντα προηγουμένως εἰς Πειραιὸν καὶ πολιορκηθέντα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετ' ἴσου

ἀριθμοῦ πλοίων, ἐξώρμησαν αἶφνης, ἐνίκησαν εἰς ναυμαχίαν, συνέλαβον τέσσαρα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ἐπλευσαν πρὸς τὰς Κεγχρεῖδας καὶ προπαρεσκεύασαν ἐτέραν ἐκστρατείαν διὰ τὴν Χίον καὶ τὴν Ἰωνίαν. Ὁ Ἀστύοχος ἦλθεν εἰς αὐτοὺς ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος ὡς ναύαρχος καὶ εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ἡ γενικὴ ἀρχηγία τοῦ στόλου. Ἀφοῦ δὲ ὁ πεζὸς στρατὸς ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Τέω, ὁ Τισσαφέρνης ἦλθεν αὐτοπροσώπως μετὰ τῶν στρατευμάτων του, ἀπετελείωσε τὴν κατεδάφισιν τῶν μενόντων τειχῶν τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἀνεχώρησεν. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, ὁ Διομέδων ἔφθασεν ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ δέκα πλοῖα καὶ συνεφώνησε μετὰ τῶν Τηέων νὰ δεχθῶσι τὰ στρατεύματά του· ἐκεῖθεν δὲ ἔφθασε παραπλέον εἰς Ἑρὰς, προσέβαλε τὴν πόλιν, ἀλλὰ μὴ δυνήθεις νὰ τὴν κυριεύσῃ ἀνεχώρησεν.

21. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐπίσης ἐγένετο ἐν τῇ Σάμῳ ἡ ἐπανάστασις τοῦ δήμου, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οἵτινες ἔτυχον παρευρισκόμενοι ἐκεῖ μετὰ τριῶν πλοίων, κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν. Ὁ δῆμος τῆς Σάμου ἀπέκτεινε διακοσίους περίπου ἐκ τῶν ἀντιπάλων του, ἐξώρισε τετρακοσίους καὶ δίδεναι τὰς γαίας των καὶ τὰς οἰκίας των· μετὰ τοῦτο οἱ Σάμιοι, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον παραχωρήσει διὰ ψηφίσματος αὐτονομίαν, ὡς εἰς ἀνθρώπους ἀφρωσιωμένους, ἔλαβον πᾶσαν τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως χωρὶς νὰ συμμερισθῶσιν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον αὐτῆς μέρος μετὰ τοὺς γεωμόρους, ἀπαγορεύσαντες μάλιστα εἰς τὸν λαὸν νὰ ἐνοῦται μετ' αὐτῶν διὰ συνοικεσιῶν.

22. Μετὰ ταῦτα, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος, οἱ Χῖοι καὶ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν Πελοποννησίων ἐξηκολού-

θησαν νὰ ἐμφανίζονται μὲ ἰσχυράς δυνάμεις χωρὶς οὐδὸλως νὰ χαλαρώσωσι τὸν ζῆλον τὸν ὅποιον εἶχον νὰ ἀποστατῶσι τὰς πόλεις, θέλοντες ἄλλως τε νὰ περιπλέξωσιν εἰς τὸν ἴδιον ἐαυτῶν κίνδυνον ὅσας περισσotέρας ἤθελον δυνηθῇ. Οὕτω λοιπὸν μόνοι, μετέβησαν μετὰ δεκατριῶν πλοίων εἰς Λέσβον ἣτις εἶχεν ὑποδειχθῇ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ὡς δεύτερον μέρος τῆς μεταβάσεώς των πρὶν μεταβῶσιν εἰς τὸν Ἑλλάσποντον. Συγχρόνως ὅλος ὁ εὐρισκόμενος πεζὸς στρατὸς τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν συμμάχων ἐπροχώρησε παραλλήλως πρὸς τὰς Κλαζομενάς καὶ τὴν Κύμην. Ὁ Σπαρτιάτης Εὐάλας ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ὁ δὲ περίοικος Δεινιάδας τοῦ στόλου. Καὶ τὰ μὲν πλοῖα φθάσαντα πρῶτον εἰς τὴν Μήθυμαν ἐπεισαν αὐτὴν νὰ ἀποστατήσῃ, καὶ ἀφέντες ἐν αὐτῇ τέσσαρα πλοῖα μετέβησαν μετὰ τῶν λοιπῶν διὰ νὰ ἐπαναστατήσωσιν ἐπίσης καὶ τὴν Μυτιλήνην.

23. Ὁ δὲ Λακεδαιμόνιος νάυαρχος Ἀστύοχος, ἀναχωρήσας ἐκ Κεγχρειῶν μετὰ τεσσάρων πλοίων ἦλθεν εἰς Χίον ὅπως ἐσκόπευε. Τὴν μεθεπομένην τῆς ἀφίξεώς του ἔφθασαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ τὰ εἰκοσιπέντε πλοῖα τῶν Ἀθηναίων διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Διομέδοντος, διότι ὁ Λέων, ἀναχωρήσας τελευταῖος ἐξ Ἀθηνῶν, εἶχε φέρει ἐπικουρίαν ἐκ δέκα πλοίων. Ἀναχθεὶς δὲ καὶ ὁ Ἀστύοχος περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ προσλαβὼν μίαν ναῦν Χίαν, ἔπλευσε πρὸς τὴν Λέσβον ὅπως φέρῃ εἰς αὐτὴν συνδρομὴν ἐὰν ᾖτο ἀκόμη καιρὸς. Ἐπειτα μετέβη εἰς τὴν Πυρρᾶν καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν εἰς Ἐρεσον ὅπου ἔμαθεν ὅτι ἡ Μυτιλήνη ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, διότι οὗτοι ἐμ-

φανισθέντες ἀπροσδοκῆτως, κατέλαβον ἐν τῷ λιμένι τὸν στόλον τῶν Χίων, ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηρὰν, ἐνίκησαν τοὺς ἀντιστάτας καὶ ἐγένοντο κύριοι τῆς πόλεως. Ὁ Ἀστύοχος ἔμαθε τὴν εἰδησιν ταύτην ἀπὸ τοὺς Ἑρεσίους καὶ ἀπὸ τὰ πλοῖα τὰ ὅποια ἤρχοντο μετὰ τοῦ Εὐβούλου ἐκ τῆς Μηθύμνης ὅπου εἶχον ἀφεθῆ καὶ τὰ ὅποια μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μυτιλήνης εἶχον φύγει· τὰ πλοῖα ταῦτα τρία μόνον ἦσαν, διότι τὸ τέταρτον εἶχε κυριευθῆ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Τότε πλέον ὁ Ἀστύοχος δὲν ἠθέλησε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Μυτιλήνην, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπανεστάτησε τὴν Ἑρεσον καὶ ὤπλισε τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἔπεμψε διὰ ξηρᾶς τοὺς ὀπλίτας τῶν πλοίων του ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἑτεονίκου εἰς τὴν Ἀντισσαν καὶ τὴν Μήθυμναν, ὅπου καὶ αὐτὸς μετέβη διὰ θαλάσσης μετὰ τῶν ἰδικῶν του πλοίων καὶ τῶν τριῶν τῶν Χίων, ἐλπίζων ὅτι οἱ Μηθυμναῖοι βλέποντες αὐτὸν θὰ ἀνελάμβανον θάρρος καὶ θὰ ἐπέμενον εἰς τὴν ἀποστασίαν των. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ πάντα ἐφάνησαν αὐτῷ ἐναντία εἰς τὴν Λέσβον, ἐπεβίβασε πάλιν τὸν στρατὸν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀπέπλευσε διὰ τὴν Χίον. Οἱ πεζοὶ στρατιῶται οἵτινες εἶχον πορορισθῆ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐχωρίσθησαν καὶ μετέβησαν εἰς τὰς πόλεις των. Ἐπειτα ἐξ πλοῖα τοῦ ἐν τῇ Κεγχρειᾷ εὐρισκομένου πελοποννησιακοῦ στόλου ἔφθασαν εἰς Χίον διὰ νὰ βοηθήσωσι τοὺς κατοίκους. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀφοῦ ἀποκατέστησαν εἰς τὴν Λέσβον τὴν πρώτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀνεχώρησαν, ἐκυρίευσαν τὴν ἐν τῇ ἡπείρῳ ὑπὸ τῶν Κλαζομενίων τειχιζομένην Πολίχναν καὶ ἐπανεφέρον τοὺς τελευταίους τούτους εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ πόλιν, πλὴν τῶν αἰτίων τῆς ἀπα-

στάσεως. Οὗτοι κατέφυγον εἰς Δαρφούντα καὶ αἱ Κλαζομεναὶ ὑπετάγησαν πάλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

24. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος οἱ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἐπαλιόρκουν τὴν Μίλητον μὲ εἴκοσι πλοῖα σταθμεύοντα εἰς τὴν Λάδην, ἀπέβησαν εἰς Πάνορμον τῆς Μιλησίας χώρας, ἐφόνευσαν τὸν Λακεδαιμόνιον ἄρχοντα Χαλκιδέα ὅστις εἶχεν ἔλθει πρὸς βοήθειαν μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν καὶ τὴν μεθεπομένην ἡμέραν ἐπανῆλθον διὰ νὰ στησῶσι τροπαιον· ἀλλ' οἱ Μιλήσιοι τὸ ἀνέτρεψαν προφασισθέντες ὅτι οἱ ἐχθροὶ δὲν εἶχον μείνει κύριοι τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὁ Λέων καὶ ὁ Διομέδων, ἔχοντες τὰς ἐν τῇ Λέσβῳ ναῦς τῶν Ἀθηναίων, ἤρχισαν τότε νὰ κάμνωσιν ἐκδρομὰς κατὰ τῆς Χίου, λαμβάνοντες ὡς ἀφετηρίαν τὰς ἀπέναντι τῆς Χίου νήσους Οἰνούσας, τὴν Σίδουσαν καὶ τὸν Πτελεόν, πόλεις ὠχυρωμένας τὰς ὁποίας κατεῖχον ἐν τῇ Ἐρυθραίᾳ χώρᾳ, καὶ τέλος τὴν Λέσβον· ὡς στρατιώτας τοῦ ναυτικοῦ εἶχον ὀπλίτας ἀναγκαστοὺς ἐκ τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τὸν κατάλογον. Καὶ ἀποβάντες εἰς Καρδαμύλην, καὶ τοὺς εἰς βοήθειαν δραμόντας Χίους νικῆσαντες εἰς Βολίσσον, καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντες, ἀνάστατα ἐποίησαν τὰ περίξ χωρία· καὶ ἐν φάταις πάλιν ἤραντο δευτέραν νίκην, καὶ ἄλλην τρίτην ἐν Λευκωνίῳ. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οἱ μὲν Χῖοι δὲν ἐτόλμησαν πλέον νὰ ἐξέλθωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐδῆλσαν τὴν χώραν ἣτις ἦνθει καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Μηδικῶν πολέμων ἔμενεν ἀβλαβής. Τῶνόντι μετὰ τοὺς Λακεδαιμονίους, οἱ Χῖοι εἶναι ὡς γνωρίζω ὁ μόνος εὐδαίμων καὶ σώφρων λαός· ὅσον μᾶλλον ἀνεπτύσσετο ἡ πόλις των, τόσον μᾶλλον ἐζήτουν νὰ ἀποκαταστήσῃσι τὴν εὐταξίαν ἐν αὐτῇ· καὶ οὔτε αὐτὴν τὴν α-

ποστασίαν (ἐὰν φαίνωνται κατὰ τοῦτο ἐνεργήσαντες ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας των) ἐτόλμησαν νὰ πράξωσιν εἰμὴ ἀφοῦ συμπαρέλαβον εἰς τοὺς ἰδίους κινδύνους συμμάχους πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς καὶ ἀνεγνώρισαν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὴν Σικελικὴν συμφορὰν, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἀρνηθῶσιν ὅτι ἡ κατὰστασίς των δὲν ἦτο ὀδυνηρά. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι περιέπεσαν εἰς ἀπάτην ἐκ τῶν συνήθων ἐκείνων εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἀλλὰ τὴν ἀπάτην ταύτην συνεμερίσθησαν πολλοὶ ἄλλοι νομίσαντες ὅτι ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ καταρρέῃ. Ὅταν λοιπὸν εἶδον ἑαυτοὺς ἀποκλειομένους τῆς θαλάσσης καὶ λεηλατουμένους διὰ ξηρᾶς ἐπεχείρησαν τινὲς ἐξ αὐτῶν νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ ἄρχοντες μαθόντες τὸ σχέδιον τοῦτο, αὐτοὶ μὲν οὐδὲν κίνημα ἔκαμον, προσεκάλεσαν ὅμως ἐκ τῶν Ἐρυθρῶν τὸν ναύαρχον Ἀστυόχον, ὅστις εὗρίσκετο ἐκεῖ μετὰ τεσσάρων πλοίων, καὶ συνεσκέφθησαν πῶς νὰ κατευνάσωσι τὴν συνωμοσίαν ἐκείνην δι' ἡπίων μέτρων, εἴτε λαμβάνοντες ὁμήρους, εἴτε ἄλλως. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ἐν Χίῳ.

25. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ θέρους χίλιοι ὀπλῖται Ἀθηναῖοι καὶ χίλιοι πεντακόσιοι Ἀργεῖοι (ἐκ τῶν ὁποίων πεντακοσίους ψιλοὺς ὄντας ὥπλισαν οἱ Ἀθηναῖοι) καὶ χίλιοι σύμμαχοι ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τεσσαράκοντα ὀκτὼ πλοῖα, ἐξ ὧν τινὰ ἦσαν ὀπλιταγωγὰ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φρυνίχου, τοῦ Ὀνομακλέους καὶ τοῦ Σκυρωνίδου, ἐπλησίασαν εἰς τὴν Σάμον καὶ διέβησαν ἀκολούθως εἰς τὴν Μιλήτον ὅπου ἐστρατοπεδεύσαντο. Ἐξελθόντες ἐκ τῆς Μιλήτου ὀκτακόσιοι ὀπλῖται καὶ οἱ μετὰ τοῦ Χαλκιδέως ἐλθόντες Πελοποννήσιοι καὶ τὸ ξε-

νικόν ἐπικουρικόν τοῦ Τισσαφέρνους καὶ αὐτὸς ὁ Τισσαφέρνης παρὼν μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του συνεπλάκησαν μετὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους. Καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἀναπτύξαντες τὸ κέρας των πολὺ εἰς τὰ ἐμπρὸς ἐκ περιφρονήσεως πρὸς τοὺς Ἰωνας τοὺς ὁποίους ἐνόμιζον ἀνικάνους νὰ ὑποστῶσι τὴν ἐπίθεσιν των καὶ προχωρήσαντες ἀτάκτως ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Μιλησίων καὶ ἀπώλεσαν περὶ τοὺς τριακασίους ἄνδρας· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νικήσαντες πρῶτους τοὺς Πελοποννησίους, ἀπώθησαν ἔπειτα τοὺς βορθεάρους καὶ τελευταῖον τὸν ἐπίλοιπον ὄχλον· καὶ χωρὶς νὰ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας μετὰ τοὺς Μελήσιους οὔτινες, μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν Ἀργείων ἅμα εἶδον ἡττηθῆναι τὸ ἐπίλοιπον μέρος τοῦ στρατοῦ των εἶχον ὑποχωρήσει εἰς τὴν πόλιν των, μετέβησαν νικηφόροι νὰ στήσωσι τὰ ὄπλα των πλησίον αὐτῆς τῆς πόλεως τῶν Μιλησίων. Οὕτως, ἐν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ ἀμφοτέρωθεν οἱ Ἴωνες ἀνεδείχθησαν ὑπέρτεροι τῶν Δωριέων, διότι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς ἀπέναντί των Πελοποννησίους, οἱ δὲ Μιλησίοι τοὺς Ἀργεῖους. Στήσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τρόπαιον προητοιμάσθησαν νὰ περικυκλώσῃ τὴν πόλιν ἣτις σχηματίζει ἰσθμὸν, νομίζοντες ὅτι ἐὰν κατέρθουν νὰ κυριεύσωσι τὴν Μίλητον εὐκόλως καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις ἤθελον προσχωρήσει.

26. Ἐν τούτοις περὶ δεῖλῃν ἤδη ὁψίαν ἀγγέλλεται αὐτοῖς ὅτι ὅσον οὐπω ἐμελλον νὰ φανῶσι τὰ ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Σικελίας ἐρχόμενα πλοῖα, πεντήκοντα καὶ πέντε τὸν ἀριθμὸν. Τῶντι οἱ Σικελιώται, παροτρύνοντος τοῦ Συρακουσίου Ἑρμοκράτους νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ὀριστικὴν κατάλυσιν τῶν Ἀθηναίων, ἐπεμψαν εἴκοσι πλοῖα τῶν Συρακουσίων καὶ δύο τῶν Σε-

λινουντίων. Ἄμα δὲ ἡτοιμάσθησαν τὰ πλοῖα τὰ ὅποια ἐξωπλίζοντο εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ δύο οὗτοι στόλοι, ἀνατεθέντες εἰς τὸν Λακεδαιμόνιον Θηριμένην διὰ νὰ κομίσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν ναύαρχον Ἀστυόχον, κατέπλευσαν πρῶτον μὲν εἰς τὴν πρὸ τῆς Μιλήτου νῆσον Λέρον· ἔπειτα ἐκεῖθεν, μαθόντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς Μιλήτου, εἰσῆλθον εἰς τὸν Ἰασικὸν κόλπον ὅπως λάβωσι λεπτομερεστέρας πληροφορίας περὶ τῶν ἐν Μιλήτῳ συμβαινόντων. Φθάσαντες εἰς τὴν Τειχιούσσαν τῆς Μιλησίας διενυκτέρευσαν ἐκεῖ καὶ ἔμαθον τὰ περὶ τῆς μάχης παρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου ὅστις ἦλθεν ἔφιππος. Ὁ Ἀλκιβιάδης τῶντι παρευρίσκετο εἰς τὴν μάχην ἐκείνην καὶ ἐμάχετο ὑπὲρ τῶν Μιλησίων πλησίον τοῦ Τισσαφέρους. Αὐτὸς συνεβούλευε τοὺς Πελοποννησίους, ἐάν δὲν ἤθελον νὰ καταστρέψωσι τὰ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ πράγματα, νὰ βοηθήσωσι τὴν Μίλητον ὅσον τάχιστα καὶ νὰ μὴ ἀνεχθῶσι τὸν περιτειχισμὸν αὐτῆς.

27. Καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐμελλον ἅμα τῇ αὐγῇ νὰ μεταβῶσιν εἰς βοήθειαν τῆς Μιλήτου, ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Φρύνιχος ὅστις εἶχε λάβει ἐκ Λέρου εἰδήσεις θετικὰς περὶ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, βλέπων ὅτι οἱ συνάρχοντες αὐτοῦ ἤθελον νὰ περιμείνωσι καὶ νὰ ναυμαχήσωσι, διεκήρυξεν ὅτι οὐ μόνον αὐτὸς δὲν θὰ ἐπραττε τοῦτο ἀλλὰ καὶ θὰ κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ μὴ τὸ πράξωσι μήτε αὐτὸς μήτε κανεὶς οἷοςδὴποτε. α Ἀφοῦ δυνάμεθα, ἔλεγε, νὰ γνωρίσωμεν βραδύτερον τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων καὶ νὰ προετοιμάσωμεν ἀνέτως τὰ μέσα τῆς ὑπερασπίσεως, ἤθελεν εἶσθαι παραφροσύνη νὰ κινδυνεύσωμεν ἐνεκα ψευδοῦς φιλοτιμίας· οὐδεμία ἀτιμία προσγίγνεται εἰς

τὸ ναυτικὸν τῶν Ἀθηναίων ἐὰν ὑποχωρήσῃ ἐγκαίρως, ἐνῷ ὑπὸ οἰανδήποτε ἔποψιν ἤθελεν εἶσθαι μεγίστη ἐὰν ἐνικᾶτο, διότι ἡ πόλις τότε οὐ μόνον θὰ περιέπιπτεν εἰς τὸ αἶσχος ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων· μετὰ τὰς προηγηθείσας δυστυχίας μόλις ἐπετρέπετο μετὰ δεδοκιμασμένων δυνάμεων νὰ ἐπιτεθῶμεν χωρὶς νὰ ἀναγκασθῶμεν εἰς τοῦτο· κατὰ μείζονα λοιπὸν λόγον ἤθελεν εἶσθαι ἀσυγχώρητον ἄνευ ἀνάγκης νὰ ῥιφθῶμεν εἰς ἐκουσίους κινδύνους. Συνέβουλεψε δὲ νὰ ἐπιβιδᾷσωσιν ὅσον τάχιστα τοὺς τραυματίας, τὸν πεζὸν στρατὸν καὶ τὸ ὑλικὸν τὸ ὁποῖον εἶχον φέρει μεθ' ἑαυτῶν, νὰ ἐγκαταλείψωσιν ὅλα τὰ λάφυρα ὅσα ἔλαβον ἐκ τῆς πολεμίας χώρας ὅπως ἀνακουφίσωσι τὰ πλοῖα, νὰ πλεύσωσι πρὸς τὴν Σάμον, καὶ ἐκεῖθεν, συναθροίζοντες ὅλον τὸν στόλον των, νὰ κάμνωσιν ἐκδρομὰς ὁσάκις ἤθελε παρουσιάζεσθαι εὐκαιρία. Γενομένης δεκτῆς τῆς γνώμης ταύτης, τὰ πάντα ἐξετελέσθησαν συμφῶνως με αὐτήν. Οὐ μόνον δὲ τότε ἀλλὰ καὶ μετέπειτα, καὶ καθ' ὅλον τὸ στάδιόν του, ὁ Φρόνιχος ἐπεδειξάτο σύνεσιν. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, ἅμα τῇ ἐσπέρᾳ ἐκείνῃ, ἀφίνοντες ἀτελῆ τὴν νίκην των, ἀνεχώρησαν ἀπὸ τῆς Μιλήτου, καὶ οἱ Ἀργεῖοι, μανιώδεις διὰ τὴν ἀποτυχίαν των, ἀπέπλευσαν ἐκ τῆς Σάμου εἰς τὰ ἴδια.

28. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἄραντες ἅμα τῇ αὐγῇ ἐκ τῆς Τειχιούσσης ἐφθασαν εἰς τὴν Μίλητον ὅπου ἔμειναν μίαν ἡμέραν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ προσλαβόντες καὶ τὰς Χίας ναῦς, τὰς μετὰ τοῦ Χαλκιδέως κατὰ πρῶτον συγκαταδιωχθείσας, ἠθέλησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Τειχιούσσαν διὰ νὰ λάβωσι τὰ σκεύη τὰ ὅποια εἶχον ἀφήσει ἐκεῖ. Μόλις δὲ ἐφθασαν, ὁ Τισσαφέρνης, ὅστις εἶχε με-

ταβῇ ἐκεῖ μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ, τοὺς ἔπεισε νὰ πλεύσωσι κατὰ τῆς Ἰάσου τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ πολέμιος αὐτοῦ Ἀμόργης. Προσέβαλον λοιπὸν αὐτὴν αἰφνιδίως, καὶ ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι δὲν περιέμενον νὰ ἴδωσιν εἰμὴ Ἀττικὰς ναῦς, τὴν ἐκυρίευσαν εἰς τὴν ἄλωσιν δὲ ταύτην διεκρίθησαν πρὸ πάντων οἱ Συρακούσιοι. Λαβόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι ζῶντα τὸν νότον υἱὸν τοῦ Πισσοῦθνου Ἀμόργην, ὅστις εἶχεν ἐπαναστῇ κατὰ τοῦ βασιλέως, παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὸν Τισσαφέρην διὰ νὰ τὸν ἀπαγάγῃ ἕαν ἤθελεν εἰς τὸν βασιλέα, συμφώνως μὲ τὴν διαταγὴν ἣν εἶχε λάβει. Ὁ στρατὸς ἔλαβεν ἄφθονα λάφυρα, διότι ἡ πόλις ἦτο καθ' ὑπερβολὴν πλουσία. Παραλαβόντες τοὺς περὶ τὸν Ἀμόργην ἐπικούρους καὶ μὴ κακοποιήσαντες, κατέταξαν αὐτοὺς εἰς τὸν στρατὸν των, διότι οἱ πλείστοι ἦσαν Πελοποννήσιοι. Καὶ παραδόντες εἰς τὸν Τισσαφέρην τὴν τε πόλιν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας, εἴτε δούλους εἴτε ἐλευθέρους, συνεφώνησαν νὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ ἕνα στατῆρα δαρεικὸν κατὰ κεφαλὴν καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Μίλητον. Ἐπεμψαν δὲ εἰς Χίον διὰ ξηρᾶς μέχρις Ἐρυθρῶν μετὰ τῶν ἐπικούρων τοῦ Ἀμόργου, τὸν υἱὸν τοῦ Λέοντος Πεδάριτον, ἐλθόντα ἐκ Λακεδαιμόνος διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Χίου· ἡ δὲ διοίκησις τῆς Μιλήτου ἀνετέθη εἰς τὸν Φίλιππον. Τοιοῦτοτρόπως ἔληξε τὸ θέρος.

29. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα ὁ Τισσαφέρης, ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὴν Ἰασον, μετέβη εἰς τὴν Μίλητον καὶ συμφώνως μὲ τὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ὑπόσχεσιν τοῦ διένειμε κατὰ κεφαλὴν εἰς ὅλα τὰ πλοῖα ἀνὰ μίαν ἀττικὴν δραχμὴν δι' ἐνὸς μηνὸς τροφὴν, διὰ τὸν ἐπίλοιπον ὅμως χρόνον δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰμὴ τρεῖς ὁ-

βολούς μέχρις οὗ ἐρωτηθῇ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὑπέσχετο, εἰάν τὸν διέταττε, νὰ δώσῃ ὁλόκληρον τὴν δραχμὴν. Ὁ Συρακούσιος γρατηγὸς Ἑρμοκράτης ἀντέστη μόνος· διότι ὁ Θηριμένης, μὴ ὦν ναύαρχος ἀλλ' ἀπλῶς ἀναλαβὼν τὴν φροντίδα νὰ κομίσῃ τὸν στόλον εἰς τὸν Ἀστυόχον, δὲν ἀντέτεινεν ἐντόνως ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς μισθοδοσίας. Συνεφωνήθη ἐν τούτοις ἵνα ἀνὰ πέντε πλοῖα δίδεται μικρὰ ποσότης περιπλέον τῶν τριῶν ὀβολῶν κατὰ κεφαλὴν· τῷ δὲ Τισσαφέρνῃς ἐπλήρωνε τρία τάλαντα κατὰ μῆνα διὰ πέντε πλοῖα, καὶ ἀνάλογόν τινα ποσότητα διὰ τὰ περιπλέον (1).

30. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα οἱ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Σάμον, λαβόντες ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλην ἐπικουρίαν ἐκ τριάκοντα πέντε πλοίων διοικουμένων ὑπὸ τοῦ Χαρμίνου, τοῦ Στρομβιχίδου καὶ τοῦ Εὐκτῆμονος, καὶ συνενώσαντες μετὰ τῶν τῆς Χίου ὅλα τὰ ἄλλα πλοῖα ἤθελον νὰ ρίψωσι κλῆρον ἐπὶ τῷ διττῷ σκοπῷ νὰ ἀποκλείσωσι τὴν Μίλητον κατὰ θάλασσαν καὶ νὰ πέμψωσι κατὰ τῆς Χίου ναυτικὸν καὶ πεζικόν. Οὕτω καὶ ἐπραξάν· διότι

(1) Ἐκάστη τριήρης εἶχε διακοσίους ἄνδρας, πέντε τριήρεις χιλίους ἄνδρας, ὁ μηνιαῖος λοιπὸν μισθὸς τῶν πέντε τούτων πλοίων, πρὸς τρεῖς ὀβολούς ἢ ἡμίσειαν δραχμὴν καθ' ἡμέραν, ἦτο 15,000 δραχμαί. Ὁ Τισσαφέρνῃς ἔδιδε τρία τάλαντα ἢ τοι 18,000 δραχμῶν, ἄρα ὑπῆρχε πλεόνασμα 3,000 δραχμῶν τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ διανεμηθῇ μεταξὺ τῶν χιλίων ἀνδρῶν τῶν ἀποτελούντων τὸ πλήρωμα τῶν πέντε τριήρων. Οὕτω λοιπὸν ἕκαστος ναύτης ἐλάμβανε κατὰ μῆνα 18 δραχμάς ἀντὶ 30 τὰς ὁποίας θὰ ἐλάμβανεν εἰάν ὁ ὑπεσχημένος μισθὸς ἐπληρώνετο ὁλόκληρος.

ὁ μὲν Στραμβιχίδης, ὁ Ὀνομακλῆς καὶ ὁ Εὐκτῆμων ἔχοντες τριάκοντα πλοῖα καὶ παραλαβόντες ἐντὸς τῶν ὀπλιταγωγῶν μέρος ἐκ τῶν εἰς τὴν Μίλητον ἐλθόντων χιλίων ὀπλιτῶν, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ λαχοῦ νὰ πλεύσωσι κατὰ τῆς Χίου, οἱ δὲ ἄλλοι στρατηγοὶ μετὰ πλοίων ἐβδόμηκοντα τεσσάρων ἔμειναν εἰς τὴν Σάμον θαλασσοκράτορες καὶ ποιοῦντες ἐκδρομὰς ἐναντίον τῆς Μιλήτου.

31. Ὁ Ἀστύοχος, ὅστις εὕρισκετο τότε εἰς τὴν Χίον ὅπου ἕνεκα τῆς προδοσίας ἐσύναζεν ὁμήρους, παρητήθη τοῦ μέτρου τούτου ἅμα ἔμαθε τὴν προσεχῆ ἄφιξιν τοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Θηριμένους στόλου καὶ τὴν βελτίονα θέσιν τῶν συμμάχων· λαβὼν δὲ τὰ δέκα πλοῖα τῶν Πελοποννησίων καὶ δέκα τῶν Χίων ἀνεχώρησε καὶ προσέβαλε τὸν Πτελεόν· ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ καταστῇ κύριος αὐτοῦ, παρέπλευσε μέχρι τῶν Κλαζομενῶν καὶ διέταξε τοὺς φρονούντας τὰ τῶν Ἀθηναίων νὰ μετοικίσωσιν εἰς τὸν Δαφνοῦντα καὶ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Τὴν διαταγὴν ταύτην ὑπεστήριξε καὶ ὁ Ταμῶς, ὕπαρχος ὢν τῆς Ἰωνίας. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἐκεῖνοι δὲν ὑπήκουον, ὁ Ἀστύοχος προσέβαλε τὴν πόλιν των ἀτείχιστον οὖσαν· καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ κυριεύσῃ αὐτήν, ἀπέπλευσε σφοδροῦ ἀνέμου πνέοντος καὶ προσήγγισεν αὐτὸς μὲν εἰς τὴν Φώκαιαν καὶ τὴν Κύμην, τὰ ἄλλα δὲ πλοῖα ἠγκυροβόλησαν εἰς τὰς παρακειμένας νήσους τῶν Κλαζομενῶν Μαράθουσσαν, Πήλην καὶ Δρύμουσσαν. Κρατηθέντες ἐν ταῖς νήσοις ταύταις ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνέμων ἡμέρας ὀκτὼ, διήρπασαν καὶ κατηνάλωσαν ἐν μέρει ὅσα οἱ Κλαζομένιοι εἶχον ἀποθέσει ἐκεῖ, τὰ δὲ ἄλλα εἰσβιδάσαντες εἰς τὰ πλοῖα ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Φώκαιαν καὶ τὴν Κύμην πρὸς τὸν Ἀστύοχον.

32. ὄντος δ' αὐτοῦ ἐνταῦθα φθάνουσι πρέσβεις τῶν Λεσβίων προσφερόμενοι νὰ ἀποστατήσωσι πάλιν· καὶ αὐτὸν μὲν πείθουσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι δὲν ἔδειξαν τὴν αὐτὴν προθυμίαν ἐνθυμούμενοι τὴν προτέραν ἀποτυχίαν, ἄρας ἔπλευσε πρὸς τὴν Χίον ὅπου τὰ ὑπὸ τῆς τρικυμίας διασπαρέντα πλοῖα τοῦ ἔφθασαν ὕστερον ἐκ διαφόρων μερῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Πεδάριτος ἀναχωρήσας διὰ ξηρᾶς ἐκ τῆς Μιλήτου, διεπεραιώθη ἀπὸ τὰς Ἑρυθρὰς εἰς τὴν Χίον μετὰ τοῦ στρατεύματός του· εἶχε δὲ ἐπίσης μεθ' ἑαυτοῦ περὶ τοὺς πεντακοσίους ἄνδρας ἐνόπλους, προσερχομένους ἐκ τῶν πέντε πλοίων τῶν ἀφελέντων ὑπὸ τοῦ Χαλκιδέως. Ὁ Ἀστύοχος, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ἣτις ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τινων Λεσβίων ὅτι θὰ ἐπαναστατήσωσι τὴν νῆσον ἐκείνην, παρέστησεν εἰς τὸν Πεδάριτον καὶ εἰς τοὺς Χίους ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταβῶσι μετὰ τοῦ στόλου διὰ νὰ ἐπαναστατήσωσι τὴν Λέσβον, καὶ ἡ θὰ ἠῤῥξανον τὸν ἀριθμὸν τῶν συμμάχων, ἢ, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, θὰ ἐπρόξενουν τοῦλάχιστον βλάβην τινὰ εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη, καὶ ὁ Πεδάριτος μάλιστα εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι οὔτε τὰ πλοῖα τῶν Χίων δὲν θὰ τῷ ἄφινε.

33. Ὁ δὲ Ἀστύοχος λαβὼν τὰ πέντε πλοῖα τῶν Κορινθίων, ἐν τῶν Μεγάρων, ἐν τῆς Ἑρμιονίδος καὶ ἐκεῖνα τὰ ὅποια εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐλθὼν ἐκ τῆς Λακωνικῆς, ἔπλευσε πρὸς τὴν Μίλητον διὰ νὰ λάβῃ τὴν ναυαρχίαν ἀπειλήσας τοὺς Χίους καὶ εἰπὼν ὅτι ἐάν ποτε ἐλάβμβανον ἀνάγκην συνδρομῆς, δὲν ἔπρεπε νὰ ἐλπίζωσιν εἰς αὐτόν. Προσεγγίσας εἰς Κωρύκον, διενυκτέρευσε ἐκεῖ. Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἐκ τῆς Σάμου ἔπλεον κατὰ τῆς Χίου μετὰ τῶν στρατευμάτων των, δὲν ἐ-

χωρίζοντο ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰμὴ ὑπὸ τοῦ λόφου ὀπισθεν τοῦ ὁποίου εἶχον ἀγκυροβολήσαι· ἀλλὰ δὲν ἐβλεπον ἀλλήλους. Διαρκούσης τῆς νυκτὸς ἐπιστολὴ ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Πεδάριτου ἀναγγέλλουσα ὅτι Ἑρυθραῖοι, αἰχμάλωτοι εἰς Σάμον καὶ ἀφεθέντες ἐπὶ σκοπῷ προδοσίας, εἶχον φθάσει εἰς Ἑρυθράς. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Ἀστύχορ ἐσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς Ἑρυθράς, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ περιπέσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Πεδάριτος ἦλθεν ὡσαύτως πρὸς αὐτὸν καὶ γενομένων ἀνακρίσεων περὶ τῶν ὑποτιθεμένων προδοτῶν ἀπεδείχθη ὅτι ἡ προδοσία ἐκείνη δὲν ἦτο ἄλλο εἰμὴ πρόφασις τῶν αἰχμαλώτων τούτων διὰ νὰ ἀποδράσωσιν ἐκ τῆς Σάμου· συνεπεῖα λοιπὸν τούτου ἀπήλλαξαν αὐτοὺς τῆς κατηγορίας καὶ ἀπέπλευσαν ὁ μὲν Πεδάριτος διὰ τὴν Χίον, ὁ δὲ Ἀστύχορ, ὡς διανοεῖτο, εἰς τὴν Μίλητον.

34. Ἐν τούτοις ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ Κωρύκου περιέπλεεν ὅτε συνήντησε πλησίον τοῦ Ἀργίνου τρία μακρὰ πλοῖα τῶν Χίων· ἅμα δὲ τὰ εἶδεν ἤρχισε νὰ τὰ καταδιώκῃ, ἀλλ' ἐπελθούσης μεγάλης τρικυμίας, τὰ μὲν πλοῖα τῶν Χίων μόλις ἐπρόφθασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν λιμένα, ἐκ δὲ τῶν πλοίων τῶν Ἀθηναίων τρία μὲν, τὰ μᾶλλον προχωρήσαντα πρὸς καταδίωξιν, ἀπωλέσθησαν καὶ ἐξώκειλον πλησίον τῆς πόλεως τῶν Χίων, καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀνδρῶν ἄλλοι συνελήφθησαν καὶ ἄλλοι ἐφονεύθησαν, τὰ δὲ ἄλλα κατέφυγον εἰς τὸν κάτωθεν τοῦ Νίμαντος λιμένα, τὸν καλούμενον Φοινικούντα. Ἐντεῦθεν δὲ ὕστερον καθωρμίσθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ ἤρχισαν τὰς προετοιμασίας τῆς πολιορκίας.

35. Κετὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα ὁ Λακεδαιμόνιος Ἴππο-

κράτης ἀνεχώρησεν ἐκ Πελοποννήσου μὲ δέκα πλοῖα τῶν Θουρίων διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Δωριέως τοῦ Διαγόρου καὶ δύο ἄλλων στρατηγῶν, ἐν τῆς Λακωνικῆς καὶ ἐν τῶν Συρακουσῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Κνίδον ἥτις εἶχεν ἤδη ἀποστατήσῃ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Τισσαφέρους. Οἱ ἐν τῇ Μιλήτῳ εὕρισκόμενοι Πελοποννήσιοι, μαθόντες τὴν ἄφιξίν του, διέταξαν ἵνα μὲ τὸ ἡμισυ μὲν τοῦ στόλου φυλάττεται ἡ Μίλητος, μὲ τὸ ἄλλο δὲ ἡμισυ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ Τριόπιον διὰ νὰ συλλάβωσι τὰς ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐρχομένας ὀλκάδας· εἶναι δὲ τὸ Τριόπιον ἄκρα προέχουσα τῆς Κνιδίας ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Εἰς τὴν εἶδσιν ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Σάμου καὶ ἔλαβον τὰς εἰς Τριόπιον φρουρούσας ἑξ ναῦς· ἀλλὰ τὰ πληρώματα αὐτῶν διέφυγον. Οἱ Ἀθηναῖοι κατέπλευσαν ἀκολουθῶντες εἰς τὴν Κνίδον καὶ προσβαλόντες τὴν πόλιν, ἀτείχιστον οὖσαν, παρ' ὀλίγον νὰ τὴν κυριεύσωσι. Τὴν ἐπιούσαν ἐπανέλαβον τὴν προσβολήν· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι περιεχαρκώθησαν καλλίτερον κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐνισχύθησαν ὑπὸ τῶν πληρωμάτων τῶν πλοίων τοῦ Τριοπίου, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς βλάψωσιν ὅσον τὸ πρῶτον. Ὑπεχώρησαν λοιπὸν καὶ ἀφοῦ ἐδῆλωσαν τοὺς ἀγροὺς ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Σάμον.

36. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ὅταν ὁ Ἀστύνοχος ἦλθεν εἰς Μίλητον διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ναυαρχίαν, οἱ Πελοποννήσιοι εἶχον ἀκόμη τὰ πάντα ἄφθονα εἰς τὸ στρατόπεδόν των. Τῶντι τοῖς ἐδίδετο μισθὸς ἀρχῶν, οἱ θησαυροὶ οἱ διαρπαγέντες ἐκ τῆς Ἰάσου εἶχον ἐναποταμειυθῇ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ οἱ Μιλήσιοι προθύμως ὑπέφερον τὰ βάρη τοῦ πολέμου. Ἐν τούτοις ἡ πρώτη συνθήκη, ἡ συνομολογηθεῖσα μετὰ τοῦ Τισσαφέρους

καὶ τοῦ Χαλκιδέως, ἐφαίνετο ἀνεπαρκῆς εἰς τοὺς Πελοποννησίους καὶ οὐχὶ τόσον ἐπωφελὲς πρὸς αὐτούς. Ἐνόςφ λοιπὸν ἦτο ἀκόμη ὁ Θηριμένης εἰς τὴν Μίλητον συνωμολόγησαν ἄλλην τὴν ἐξῆς.

37. α Μεταξὺ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ βασιλέως Δαρείου, τῶν υἱῶν του καὶ τοῦ Τισσαφέρνης ἀφ' ἑτέρου συνωμολογήθη συνθήκη εἰρήνης καὶ φιλίας ὑπὸ τοὺς ἀκολούθους ὅρους. Ὅλαι αἱ χῶραι καὶ ὅλαι αἱ πόλεις ὅσαι ἀνήκουσιν εἰς τὸν βασιλέα Δαρεῖον ἢ ἀνῆκον εἰς τὸν πατέρα του ἢ εἰς τοὺς προγόνους του, θὰ ὦσιν ἀπηλλαγμένοι πάσης ἐχθροπραξίας καὶ βλάβης ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, μήτε οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲ μήτε οἱ σύμμαχοι δὲν θὰ εἰσπράττωσι κανένα φόρον παρὰ τῶν πόλεων τούτων. Ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος ὑποχρεοῦται, καθὼς καὶ οἱ ὑπήκοοί του, νὰ μὴ πολεμήσῃ μήτε νὰ βλάβῃ τοὺς Λακεδαιμονίους ἢ τοὺς συμμάχους. Ἐὰν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἔχωσιν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τοῦ βασιλέως, ἢ ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἔχῃ ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, πᾶν ὅ,τι πράξωσι μετ' ἀμοιβαίαν συνεννόησιν θὰ θεωρηθῇ ὡς καλῶς ἔχον. Τὰ δύο συμβαλλόμενα μέρη ὑποχρεοῦνται νὰ ἐξακολουθήσωσιν ὁμοῦ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων καὶ νὰ καταπαύσωσιν αὐτὸν ἀπὸ κοινοῦ. Ὁ βασιλεὺς θὰ παρέχῃ τὴν δαπάνην δι' ὅλον τὸν στρατὸν ὅστις ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ του θὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν χώραν του. Ἐὰν πόλις τις ἐκ τῶν μετὰ τοῦ βασιλέως συμβληθεισῶν ἐπέλθῃ κατὰ τῆς χώρας τοῦ βασιλέως, αἱ ἄλλοι θὰ ἀντισταθῶσι καὶ θὰ ὑπερασπίσωσι τὸν βασιλέα δι' ὅλων τῶν δυνάμεών των. Ἐὰν τις ἐκ τῶν ἐν

τῇ χώρᾳ τοῦ βασιλέως ἢ ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ πόλεων βαδίσῃ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἢ τῶν συμμάχων, ὁ βασιλεὺς θὰ ἀντισταθῇ καὶ θὰ ὑπερασπίσῃ αὐτοὺς δι' ὅλων τῶν δυνάμεων του.»

38. Μετὰ τὰς συνθήκας ταύτας ὁ Θηριμένης παρέδωκε τὸν στόλον εἰς τὸν Ἀστυόχον καὶ εἰσελθὼν ἐντὸς κέλῃτος ἐγένετο ἄφικτος. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Λέσβον μετέβησαν ἤδη εἰς τὴν Χίον μετὰ τοῦ στρατοῦ των καὶ ὄντες κύριοι τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης ὠχύρωσαν τὸ Δελφίνιον, χωρίον ἰσχυρὸν πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, ἔχον λιμένας καὶ οὐ πολὺ ἀπέχον τῆς τῶν Χίων πόλεως. Οἱ Χῖοι νικηθέντες εἰς πολλὰς προηγουμένας μάχας, ἔμενον ἡσυχάζοντες, πρὸ πάντων διότι δὲν ἦσαν σύμφωνοι μετὰ τῶν καὶ ἔτρεφον ὑπονοίας οἱ μὲν πρὸς τοὺς δὲ ἀφ' οὗτο ὁ Πεδάριτος ἐφόνευσε τοὺς μετὰ τοῦ Τυδέως τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωνος ὡς ὀπαδοὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ ὑπέταξε τὸ πλῆθος εἰς σύστημα ὀλιγαρχικόν· οὔτε ἑαυτοὺς, οὔτε τοὺς μετὰ τοῦ Πεδάριτου ἐπικούρους ἐνόμιζον ἱκανοὺς νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἐν τούτοις ἔπεμψαν εἰς τὴν Μίλητον διὰ νὰ ζητήσωσιν ἐπικουρίαν παρὰ τοῦ Ἀστυόχου· ἀρνηθέντος δὲ τούτου, ὁ Πεδάριτος ἐγράψεν εἰς τὴν Λακεδαίμονα ἐναντίον του ὡς ἀδικούντος. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Χίον, εἰς δὲ τὴν Σάμον ὁ στόλος των ἔκαμνεν ἐκδρομὰς ἐναντίον τῶν εἰς τὴν Μίλητον σταθμευόντων πλοίων· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα δὲν ἐξήρχοντο εἰς συνάντησίν του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σάμον καὶ ἡσυχάζει.

39. Κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα τὰ εἰκοσιεπτὰ πλοῖα τὰ ὅποια οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον ἐξοπλίσει διὰ τὸν Φαρνάβαζον, ἐπὶ τῇ παρακλήσει τοῦ Μεγαρέως Καλλιγείτου

καὶ τοῦ Κυζικηνοῦ Τιμαγόρου, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου περὶ ἡλίου τροπᾶς καὶ ἐπλευσαν διὰ τὴν Ἰωνίαν ἔχοντα ὡς ἀρχηγὸν τὸν Σπαρτιάτην Ἀντισθένην. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεμψαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στόλου ἑνδεκά-Σπαρτιάτας διὰ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς σύμβουλοι τοῦ Ἀστυόχου· εἰς ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ Αἰγας υἱὸς τοῦ Ἀρκεσιλάου. Τοὺς εἶχον δὲ διατάξει νὰ ἐνασχοληθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ, ἅμα τῇ ἀφίξει των εἰς Μίλητον, εἰς τὸ νὰ βελτιώσωσι τὰς ἐκεῖ ὑποθέσεις, νὰ πέμψωσιν ἐὰν ἔκρινον κατάλληλον εἰς τὸν Ἑλλησποντον πρὸς τὸν Φαρνάβαζον τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα πλοῖα, εἴτε ὅλα, εἴτε περισσότερα, εἴτε ὀλιγώτερα, νὰ ὑποδείξωσιν ὡς ἄρχοντα τὸν μετ' αὐτῶν συμπλέοντα Κλέαρχον τὸν Ῥαμφίου καὶ νὰ παύωσι τῆς ναυαρχίας, ἐὰν ἐνόμιζον πρέπον, τὸν Ἀστυόχον ὅπως ἀναθέσωσιν αὐτὴν εἰς τὸν Ἀντισθένην· διότι μετὰ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Πεδάρиту οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον συλλάβει ὑπονοίας ἐναντίον τοῦ Ἀστυόχου. Ἀναχωρήσας ὁ στόλος οὗτος ἀπὸ τοῦ Μαλέα καὶ πλεύσας διὰ τοῦ πελάγους προσήγγισεν εἰς τὴν Μῆλον ὅπου συνήντησε δέκα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ἔλαβε τρία κενὰ καὶ τὰ ἔκαυσε. Μετὰ δὲ τοῦτο φοβηθεὶς μήπως τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων τὰ διαφυγόντα ἐκ τῆς Μήλου ἀναγγεῖλωσι τὴν προσέγγισίν του εἰς τοὺς Ἀθηναίους (ὅπερ καὶ ἐγένετο) ἐπλευσε πρὸς τὴν Κρήτην, προφυλαττόμενος κατὰ τὸ πλεῖστον διάστημα τοῦ πλοῦς, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Καύνου ἐν Ἀσίᾳ. Ἐκεῖθεν, νομίζων ἑαυτὸν ἐν ἀσφαλείᾳ, ἐπεμψεν ἀγγελίαν πρὸς τὸν στόλον τῆς Μιλήτου διὰ νὰ τὸν παραλάβῃ καὶ τὸν φέρῃ εἰς τὴν Καῦνον.

40. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον οἱ Χῆοι καὶ ὁ Πεδάριτος, μὲ ὅλην τὴν κακὴν θέλησιν τοῦ Ἀστυόχου, πέμπουσι

πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένον ἐπὶ ἀπεσταλμένου διὰ νὰ τὸν παρακαλέσωσι νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν των μεθ' ὅλου τοῦ στόλου ἐνῷ ἦσαν πολιορκημένοι καὶ νὰ μὴ ἀνέχεται. ὥστε ἡ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ συμμαχίδων πόλεων γὰ ἀποκλείεται μὲν τῆς θαλάσσης, νὰ δροῦται δὲ κατὰ ξηρὰν ὑπὸ τῶν ληστειῶν. Οὐδεμία πόλις, πλὴν τῆς Λακεδαιμόνος, εἶχε τοσοῦτους δούλους ὅσους ἡ Χίος, ἔνεκα δὲ τοῦ πλήθους αὐτῶν τοὺς ἐτιμώρουσαν αὐστηρῶς ὁσάκις ἔπταιον. Διὰ τοῦτο, ἅμα ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων ἐφάνη ὀριστικῶς ἀποκατασταθεὶς καὶ περιχαρὰς, κύτομόλῃσαν οἱ περισσότεροι πρὸς αὐτοὺς καὶ ἔνεκα τῆς γνώσεως ἣν εἶχον τῶν μερῶν διέπραξαν τὰ πλεῖστα κακά. Ἐπέμενον λοιπὸν οἱ Χῖοι νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὁ Ἀστύοχος, ἐνόσω ἦτο ἀκόμη ἐλπίς καὶ δυνατόν νὰ ἐμποδίσωσι τὰς ἡμιτελεῖς ἐργασίας τοῦ Δελφινίου καὶ πρὶν ἢ ὁ ἐχθρὸς περιβάλλῃ διὰ μεγαλειτέρων περιχαρὰς καὶ τὸ στρατόπεδον καὶ τὰ πλοῖά του. Ὁ δὲ Ἀστύοχος μολοντί κατὰ τὴν πρώτην ἀπειλὴν δὲν εἶχε διαθέσει νὰ τοὺς βοηθήσῃ, μολαταῦτα ἠναγκάσθη νὰ τὸ πράξῃ ἅμα εἶδεν ὅτι οἱ σύμμαχοι ἦσαν πρόθυμοι νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν.

41. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ ἔφθασεν ἐκ τῆς Καύνου ἡ ἀγγελία ὅτι τὰ εἰκοσιεπτὰ πλοῖα καὶ οἱ σύμβουλοι τῶν Λακεδαιμονίων ἔφθασαν. Ὁ Ἀστύοχος κρίνων πᾶσαν ἄλλην ὑπόθεσιν ὀλιγώτερον σπουδαίαν ἢ νὰ συνοδεύσῃ τόσα πολλὰ πλοῖα διὰ νὰ γίνῃ κύριος τῆς θαλάσσης καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διαπεραίωσιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους οὔτινες ἤρχοντο διὰ νὰ ἐπιτμήσωσι τὴν διαγωγὴν του, παρητήθη τοῦ εἰς τὴν Χίον πλοῦς καὶ ἐπλευσε πρὸς τὴν Καύνον. Κατὰ τὸν διάπλουον ἀπέβη εἰς τὴν

Κῶν τὴν Μεροπίδα ἥτις ἦτο ἀτείχιστος καὶ κατεστραμμένη ὑπὸ σεισμοῦ, τοῦ μεγίστου ἀπὸ ὅσους ἐνθυμούμεθα, καὶ ἐδήλωσεν αὐτὴν· οἱ κάτοικοι εἶχον φύγει εἰς τὰ ὄρη. Ἐπιδραμὼν τὴν χώραν ἤρπασε τὰ πάντα, πλὴν τῶν ἐλευθέρων ἀνδρῶν τοὺς ὁποίους ἀπέλυσεν. Ἐκ δὲ τῆς Κῶ ἀφίχθεις διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Κνίδον ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν παραινούντων Κνιδίων νὰ μὴ ἀποβιβάσῃ τοὺς ναύτας, ἀλλ' ὥς εἶχε, νὰ πλεύσῃ εὐθὺς ἐναντίον τῶν εἰκοσι πλοίων τῶν Ἀθηναίων, τὰ ὅποια ἔχων ὁ Χαρμῖνος, εἰς τῶν στρατηγῶν τῆς Σάμου, παρεμόνευε τὰ εἰκοσιεπτὰ ἐκεῖνα πλοῖα τὰ ὅποια ἤρχοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ τὰ ὅποια ἀνεζήτει ὁ Ἀστύοχος. Οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ὄντες εἰς τὴν Σάμον εἶχον μάθει ἐκ τῆς Μήλου τὴν προσέγγισιν τοῦ στόλου ἐκείνου καὶ ἀνέθεσαν εἰς τὸν Χαρμῖνον τὴν φυλακὴν τῶν περίξ τῆς Σύμης, τῆς Χάλκης, τῆς Ῥόδου καὶ τῆς Λυκίας· ἥδη μάλιστα οὗτος εἶχε μάθει ὅτι τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα ἦσαν εἰς τὴν Καῦνον.

42. Ὁ Ἀστύοχος λοιπὸν, πρὶν γίνῃ γνωστὴ ἡ πορεία του, ἐπλευσε πρὸς τὴν Σύμην ἐλπίζων νὰ συναντήσῃ που τὸν ἐχθρικὸν στόλον ἐν τῷ πελάγει· ἀλλ' ἡ βροχὴ καὶ ὁ νεφελώδης καιρὸς διεσκορπίσαν τὰ πλοῖά του ἐν τῇ σκοτίᾳ. Κατὰ τὴν πρωΐαν, ἐνῶ ὁ στόλος τοῦ Ἀστυόχου ἐπλεεν ἀτάκτως, τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος εὕρισκομένου ἤδη ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων τοῦ δὲ ἄλλου πλανωμένου εἰσέτι περὶ τὴν νῆσον, ὁ Χαρμῖνος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροχώρησαν κατὰ τάχος μετὰ πλοίων ὀλιγωτέρων τῶν εἰκοσι νομίζοντες ὅτι ὁ στόλος ἐκεῖνος ἦτο ὁ τῆς Καῦνου τὸν ὁποῖον παρεμόνευον· ἐπιπεσόντες δὲ ἀμέσως κατ' αὐτοῦ, ἐβύθισαν τρία πλοῖα καὶ κατετραυμάτισαν τὰ ἄλλα. Εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον εὕρισκετο ἡ ναυμαχία καὶ ἐφαί-

γετο οὔσα ὑπὲρ αὐτῶν, ὅταν ἀπροσδοκῆτως ἐνεφανίσθη τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου καὶ τοὺς περιεκύκλωσε πανταχόθεν. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀπώλεσαν ἕξ πλοῖα καὶ κατέφυγον μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς τὴν νῆσον Τεύτλουςσαν καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν Ἀλικαρνασσόν. Οἱ Πελοποννήσιοι προσωρμίσθησαν ὕστερον εἰς τὸν λιμένα τῆς Κνίδου ὅπου ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν τὰ ἐκ τῆς Καύνου ἐρχόμενα εἰκοσιεπτὰ πλοῖα· καὶ ὅλοι ὁμοῦ ἐπλευσαν διὰ νὰ στήσωσι τρόπαιον εἰς τὴν Σύμην ἐκ τῆς ὁποίας ἔπειτα ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς τὴν Καῦνον.

43. Οἱ Ἀθηναῖοι ἅμα ἔμαθον τὰ τῆς ναυμαχίας ταύτης ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Σάμου διὰ τὴν Σύμην μεθ' ὅλου τοῦ στόλου των. Καὶ κατὰ μὲν τοῦ ναυτικοῦ τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὴν Κνίδον οὔτε αὐτοὶ ἐπροχώρησαν οὔτε ἐκεῖνο κατ' αὐτῶν, λαβόντες δὲ τὰ ἐν τῇ Σύμῃ σκεύη προσέβαλον τὰ ἐν τῇ ἠπείρῳ Λώρυμα καὶ ἀπέπλευσαν διὰ τὴν Σάμον. Ἦδη ὅλος ὁ στόλος συνηθροισμένος εἰς τὴν Κνίδον, ὅπου εὐρίσκετο τότε ὁ Τισσαφέρνης, ἔκαμνε τὰς ἀπαιτουμένας ἐπισκευάς· οἱ ἑνδεκα Λακεδαιμόνιοι συνδιδεσκέπτοντο μετ' αὐτοῦ περὶ πάντων τῶν συμβαινόντων, περὶ παντὸς ὅ,τι δὲν ἤρεσκεν εἰς αὐτοὺς, καὶ περὶ τῶν μέσων νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερον καὶ συμφερώτερον δι' ἀμφοτέρους. Ὁ Λίχας πρὸ πάντων λεπτομερῶς ἐξήταζε τὰ πάντα· ἔλεγεν ὅτι οὐδεμία συνθήκη συνετάχθη καλῶς, μήτε ἡ τοῦ Χαλκιδέως μήτε ἡ τοῦ Θηριμένους· ὅτι ἤθελεν εἶσθαι δεινὸν νὰ ἀξιοῖ ὁ βασιλεὺς νὰ κατέλῃ ἀκόμη καὶ τώρα τὰς αὐτὰς χώρας ἐπὶ τῶν ὁποίων ἄλλοτε αὐτὸς ἢ οἱ πρόγονοὶ του ἤρχον (τῶντι εἰς τὰς

συνθήκας ταύτας ὅλαι αἱ νῆσοι, ἡ Θεσσαλία, οἱ Λοκροὶ καὶ αἱ τῆς Βοιωτίας χῶραι ὥφειλον νὰ ὑποταγῶσι πάλιν εἰς αὐτόν), καὶ ὅτι ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας οἱ Λακεδαιμόνιοι θὰ ἐπέβαλλον εἰς τοὺς Ἑλληνας τὸν Μηδικὸν ζυγόν. Ἐζήτησε λοιπὸν νὰ συντάξῃσι καλλιτέραν συνθήκην λέγων ὅτι ἡ ὑπάρχουσα δὲν θὰ ἐγίνετο δεκτὴ καὶ ὅτι ὑπὸ τοιούτους ὁρους οὐδὲν ἤθελον πλέον κανὲν σιτηρέσιον. Καὶ ὁ μὲν Τισσαφέρνης ἀγανακτῶν ἀπεχωρίσθη ἀπ' αὐτῶν μετ' ὀργῆς καὶ ἀπρακτος.

44. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι σκοπὸν εἶχον νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν Ῥόδον τῆς ὁποίας οἱ πρῶτιστοι κάτοικοι τοῖς εἶχον πέμψει κήρυκας· ἤλπιζον νὰ προσελκύσωσι μὲ τὸ μέρος τῶν τὴν νῆσον ταύτην τὴν ὁποίαν καθίστα σπουδαίαν ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν πεζῶν στρατιωτῶν της. Ἠλπιζον ἄλλως τε, μὲ τοὺς συμμάχους τοὺς ὁποίους εἶχον τότε, νὰ δυνηθῶσιν αὐτοὶ μόνοι νὰ συντηρήσωσι τὸν στόλον, χωρὶς νὰ ζητήσωσι χρήματα παρὰ τοῦ Τισσαφέρνους. Ἀναχωρήσαντες λοιπὸν ἀμέσως ἐκ τῆς Κνίδου κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα προσήγγισαν πρῶτον εἰς Κάμειρον τῆς Ῥοδίας μετὰ πλοίων ἐννεήκοντα τεσσάρων καὶ ἐφόβησαν τὸν λαὸν ὅστις, μὴ γνωρίζων τὰ διατρέχοντα, ἔφυγε διότι ἡ πόλις ἦτο ἀτείχιστος. Ἐπειτα οἱ Λακεδαιμόνιοι συνεκάλεσαν τοὺς κατοίκους αὐτῆς καὶ τοὺς Ῥοδίους τῶν δύο ἄλλων πόλεων, τῆς Αἰνίδου καὶ τῆς Ἰηλυσοῦ, καὶ ἔπεισαν αὐτοὺς νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ Ῥόδος συνετάχθη μὲ τοὺς Πελοποννησίους. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, πληροφορηθέντες περὶ τοῦ σχεδίου τούτου, διὰ νὰ ἐμπεδίσωσι τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, ἀνεχώρησαν μετὰ τοῦ

στόλου ὅστις ἦτο εἰς τὴν Σάμον καὶ ἐφάνησαν εἰς τὸ πέλαγος· ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, καὶ διὰ τοῦτο ἐπλευσαν πρῶτον μὲν εἰς τὴν Χάλκην, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Σάμον. Ἀκολουθῶς ἐπέδραμον κατὰ τῆς Ῥόδου ἀναχωροῦντες ἐκ τῆς Χάλκης, ἐκ τῆς Κῷ καὶ ἐκ τῆς Σάμου. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι συνέλεξαν παρὰ τῶν Ῥοδίων ἀναγκαστικὴν χρηματικὴν συνεισφοράν ἐκ τριάκοντα ταλάντων, εἴλκυσαν τὰ πλοῖά των εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἔμειναν ἡσυχάζοντες ἐπὶ ἡμέρας ὀγδοήκοντα.

45. Ἰδοὺ δὲ τί συνέβη κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο καὶ μάλιστα πρὶν ἐπιχειρήσωσι τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ῥόδου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χαλκιδέως καὶ τὴν ἐν Μιλήτῳ μάχην, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις ἦτο ὑποπτος εἰς τοὺς Πελοποννησίους, ἐφοβήθη διὰ τινὰ ἐπιστολὴν πεμφθεῖσαν ἐκ Λακεδαιμόνος πρὸς τὸν Ἀστυόχον καὶ διατάττουσαν αὐτὸν νὰ τὸν φονεύσῃ, καθότι ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο ἐχθρὸς τοῦ Ἀγιδος καὶ ἐθεωρεῖτο ἄλλως τε ὡς προδότης. Καὶ πρῶτον μὲν μετέβη πρὸς τὸν Τισσαφέρνην καὶ ἐβλαπτε πλησίον αὐτοῦ ὅσον ἡδύνατο περισσότερον τοὺς Πελοποννησίους· ἀποκαλύπτων δὲ αὐτῷ τὰ πάντα, τὸν ἐπεισε νὰ ἐλαττώσῃ τὸν μισθὸν των, εἰς τρόπον ὥστε ἀντὶ μιᾶς ἀττικῆς δραχμῆς τοῖς ἐδίδε μόνον τρεῖς ὀβολοὺς, καὶ τοῦτο ὅχι τακτικῶς. Κατὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ Τισσαφέρνης τοῖς εἶπεν ὅτι ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι, αἵτινες ἦσαν πολὺ ἐμπειρότεροι αὐτῶν εἰς τὰ ναυτικά, ἐδίδον μόνον τρεῖς ὀβολοὺς εἰς τοὺς ναύτας των, ἐπραττον τοῦτο οὐχὶ χάριν οἰκονομίας ὅσον ἵνα μὴ οἱ ναῦται, διαφθειρόμενοι ὑπὸ τῆς ἀφθονίας τῶν χρημάτων, εἰ μὲν ἐκνευρίζωσι τὸ σῶμά των δαπανῶντες εἰς ἡδονὰς αἵτινες καταστρέφουσι τὴν ὑγίαν,

οἱ δὲ ἐγκαταλίπωσι τὰ πλοῖα ἀφίνοντες ὥς ἐνέχυρον τὸν προσοφειλόμενον μισθόν. Τὸν ἐδίδαξεν ἐπίσης ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ ἐλκύσῃ διὰ ὧρεων τὴν ὑποστήριξιν τῶν τριηράρχων καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν πόλεων· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἐδέχθησαν, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ Συρακούσιοι, διότι μόνος ὁ Ἑρμοκράτης διεμαρτυρήθη ἐν ὀνόματι ὅλων τῶν συμμάχων. Ὅταν αἱ πόλεις ἐπεμπον νὰ ζητήσωσι χρήματα, ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπέπεμπεν ὁ ἴδιος τοὺς ἀπεσταλμένους ἀποκρινόμενος ἐν ὀνόματι τοῦ Τισσαφέρους ὅτι οἱ Χῆοι ἦσαν πολὺ ἀναίσχυντοι, αὐτοὶ οἱ μᾶλλον πλούσιοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ὀφείλοντες τὴν σωτηρίαν των εἰς τὴν ξένην συνδρομὴν, νὰ ἀξιῶσιν ὥστε ἄλλοι, χάριν τῆς ἰδικῆς των ἐλευθερίας, νὰ ἐκθέτωσι τὰ σώματα καὶ τὰς περιουσίας των. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἄλλας πόλεις, ἔλεγεν ὅτι θὰ ἦσαν ἀσυγχώρητοι ἐάν δὲν ἔκαμνον τὰς αὐτὰς θυσίας καὶ μάλιστα μεγαλειτέρας πρὸς ἰδίον των συμφέρον, αὐταὶ αἵτινες, πρὶν ἀποστατήσωσι, τσαῦτα ἐξώδευον ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων. Εἶπε τέλος ὅτι ὁ Τισσαφέρης, πολεμῶν πρὸς τὸ παρὸν ἰδίοις ἀναλώμασιν, εἶχε δίκαιον νὰ φείδεται χρημάτων· ἀλλ' ὅτι ἐάν ποτε ὁ βασιλεὺς πέμψῃ κεφάλαια, ὁ μισθὸς θὰ δοθῇ ἀνελλιπῶς καὶ αἱ πόλεις θὰ λάβωσι δικαίας ἀποζημιώσεις.

46. Συνεβούλευεν ἐπίσης τὸν Τισσαφέρην νὰ μὴ σπεύσῃ πολὺ νὰ περάνῃ τὸν πόλεμον καὶ νὰ μὴ συγκατατεθῇ, εἴτε προσκαλῶν φοινικὸν στόλον ὅπως διενεῖτο, εἴτε λαμβάνων ἐπὶ μισθῷ περισσοτέρους Ἑλληνας, ὥστε νὰ δοθῇ τὸ κράτος τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν λαόν, ἀλλὰ νὰ ἀφήσῃ τὴν ἀρχὴν διακηρυχσμένην μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων, τοῦθ'

ὑπὲρ θὰ ἐπέτρεπε πάντοτε εἰς τὸν βασιλέα νὰ διεγείρῃ τοὺς μὲν ἐναντίον τῶν δέ· ἐνῶ ἐὰν τὸ κράτος τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης συνεκεντροῦτο εἰς ἓν σημεῖον, ὁ βασιλεὺς δὲν θὰ εἶχε πλέον συμμάχους διὰ νὰ καταβάλῃ τοὺς κρατοῦντας, ἐκτός ἐὰν ᾔθελεν ἡμέραν τινὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ περιπλακῇ εἰς ἀγῶνα πολυδάπανον καὶ πλήρη κινδύνων· θὰ ἦτο δὲ ἀπλούστερον, ὀλιγώτερον δαπανηρὸν καὶ μᾶλλον ἀσφαλὲς νὰ ἀφήσῃ τοὺς Ἑλληνας νὰ καταστραφῶσι μεταξύ των. Προσέθηκεν ὅτι θὰ ἦτο ὠφελιμώτερον εἰς τὸν βασιλέα νὰ συμμερισθῇ τὴν ἀρχὴν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, καθότι οὗτοι, μὴ ἐποφθαλμιῶντες ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ κυριαρχήσωσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ὄντες μᾶλλον συμβιβαστικοὶ πρὸς τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους, θέλουσι μὲν τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης, ἐγκαταλείπουσι δὲ εἰς τὸν βασιλέα τοὺς Ἑλληνας τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὸ βασιλείον του, ἐνῶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤρχοντο διὰ νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς λαοὺς· ὅτι δὲν ἦτο πιθανὸν νὰ ἐλευθερώσωσι μὲν τῶρα οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ἑλλήνων, νὰ μὴ ζητήσωσι δὲ κατόπιν νὰ τοὺς ἀπαλλάξωσι καὶ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν βαρβάρων, ἐκτός ἐὰν οὗτοι τοὺς ἀπεδίωκον ἡμέραν τινά. Τὸν συνεβούλευσε λοιπὸν νὰ ἐξασθενίσῃ πρῶτον τοὺς μὲν διὰ τῶν δέ, καὶ ἀφοῦ περικόψῃ τοιουτρόπως ὅσον ἡδύνατο περισσότερον τὴν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων, νὰ στραφῇ τότε κατὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς βασιλικῆς χώρας. Ὁ Τισσαφέρνης ἠσπάζετο κατὰ τὸ πλείστον τὰ σχέδια ταῦτα, ὅσον δυνάμεθα τοῦλάχιστον νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν πράξεών του. Ἐνεπιστεύθη λοιπὸν ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην ὅστις τῷ ἔδιδε τοσοῦτον κα-

λάς συμβουλὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἔδιδεν ἀτάκτως τὸν μισθὸν εἰς τοὺς Πελοποννησίους καὶ δὲν τοῖς ἐπέτρεπε νὰ ναυμαχήσωσι. Βεβαίῳν ὅτι μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ φθάσῃ ὁ φοινικικὸς στόλος καὶ ὅτι τότε θὰ ἐπολέμουν μετὰ δυνάμεων πλείοτερον ἢ ἐπαρκῶν, κατέστρεψε τὰς ὑποθέσεις των καὶ παρέλυσεν τὸ ναυτικὸν των, τασοῦτον ἀνθρώπον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Τέλος καθ' ὅλην τὴν ἐν τῷ πολέμῳ ἐκείνῳ συμμετοχὴν του ἐπεδείξατο ψυχρότητα ἱκανὴν ὥστε νὰ ἐννοήσωσι τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς του.

47. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔδιδε τὰς συμβουλὰς ταύτας εἰς τὸν Τισσαφέρην καὶ τὸν βασιλέα ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι εὐρισκόμενος πλησίον αὐτῶν, ἐνόμιζε τὰς συμβουλὰς ταύτας ὡς ἀρίστας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἔτρεφε τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, γνωρίζων ὅτι, ἐὰν ἐπρόλαμβανε τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, θὰ ἠδύνατο ἡμέραν τινα νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς πειθοῦς τὴν ἀνάκλησίν του· ἐνόμιζε δὲ ὅτι τὸ καλλίτερον μέσον διὰ νὰ πείσῃ εἰς τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους, ἦτο νὰ φαίνεται ὡς ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Τισσαφέρους. Τοῦτο τῶνόντι συνέβη. Οἱ στρατιῶται οἱ μένοντες εἰς τὴν Σάμῳ ἐμαθόν ὅτι ἔσχυεν παρὰ τῷ Τισσαφέρει. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἀλκιβιάδης ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς μᾶλλον ἰσχυροὺς ἐξ αὐτῶν διὰ νὰ κηρύξωσιν οὗτοι εἰς τοὺς τιμίους ἀνθρώπους ἐκ μέρους του ὅτι ἐὰν ἀνεκαλεῖτο εἰς τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ὅχι ὑπὸ τὴν μοχθηρὰν δημοκρατίαν ἣτις τὸν εἶχεν ἐξορίσει, ὑπέσχετο νὰ ταῖς προμηθεύσῃ τὴν φιλίαν τοῦ Τισσαφέρους καὶ νὰ συμμερισθῇ μετ' αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν. Αἱ προτάσεις αὗται τοσοῦτ' ἄλλο ἐγένοντο δεκταὶ ὅσ' αἱ τριήραρχοι καὶ οἱ ἰσχυ-

ρότεροι τῶν ἐν τῇ Σάμῳ Ἀθηναίων ἦσαν διατεθειμένοι οἰκοθεν εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας.

48. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐκινήθη πρῶτον εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν πόλιν· τινὲς μάλιστα ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Σάμου διὰ νὰ συνομιλήσωσι μὲ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅστις τοῖς ὑπεσχέθη πρῶτον τὴν φιλίαν τοῦ Τισσαφέρνους καὶ ἔπειτα τὴν τοῦ βασιλέως ἐὰν ἔστεργον νὰ καταλύσωσι τὴν δημοκρατίαν (διότι μόνον δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἡδύνατο ὁ βασιλεὺς νὰ ἔχῃ πλειοτέραν ἐμπιστοσύνην.) Οἱ πρῶτοι πολῖται, οἵτινες συνήθως πάσχουσι περισσότερο, συνέλαβον μεγάλην ἐλπίδα νὰ λάθωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων καὶ νὰ νικήσωσι τοὺς ἐχθρούς. Ἐπανελθόντες εἰς τὴν Σάμον, συνήθροισαν ὅσους ἐνόμιζον καταλλήλους πρὸς συνωμοσίαν καὶ εἶπον ἀναφανδὸν εἰς τὸν λαὸν ὅτι ὁ βασιλεὺς θὰ ἐγίνετο φίλος τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅτι θὰ τοῖς παρείχετο χρήματα ἅμα ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνεκαλεῖτο εἰς τὴν πατρίδα του καὶ κατελύετο ἡ δημοκρατία. Μολονότι δὲ τὸ πλῆθος δυσηρεστήθη πρὸς στιγμὴν διὰ τὰ συμβαίνοντα, ἐν τούτοις ἔμεινεν ἥσυχον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι εὐκολώτερον θὰ ἐπετύγχανε μισθὸν παρὰ τοῦ βασιλέως, ἐνῷ οἱ προετοιμάζοντες τὴν ὀλιγαρχίαν, ἅμα ἀνεκοίνωσαν τὸ σχέδιόν των εἰς τὸ πλῆθος συνεζήτησαν μετὰ τῶν καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐταίρων τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου αἵτινες ἐφάνησαν μὲν εἰς τοὺς ἄλλους ὡφέλιμοι καὶ ἀσφαλεῖς, δὲν ἤρεσαν ὁμῶς οὐδόλως εἰς τὸν Φρόνιμον ὅστις ἦτο ἀκόμη στρατηγὸς καὶ ὅστις διετείνετο (ὅπερ καὶ ἀληθές) ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἡγάπα τὴν ὀλιγαρχίαν πλείοτερον τῆς δημοκρατίας, ὅτι δὲν ἐσκέπτετο εἰμὴ πῶς νὰ μεταβάλῃ τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν τῆς πόλεως

διὰ νὰ ἀνακληθῇ ὑπὸ τῶν φίλων του ἐν αὐτῇ, ὅτι ὤφειλον πρὸ πάντων νὰ ἀποφύγῃσι τὰς διαιρέσεις, ὅτι ὄντων ἤδη τῶν Πελοποννησίων ὁμοίως ἰσχυρῶν κατὰ θάλασσαν καὶ κατεχόντων ἐπὶ τῆς βασιλικῆς χώρας ἀξιολόγους πόλεις, δὲν θὰ ἦτο ὠφέλιμον εἰς τὸν βασιλέα νὰ δημιουργήσῃ δυσχερείας ἐνούμενος μὲ τοὺς Ἀθηναίους, καθ' ὧν ἐδυσπίστει, ἐνῷ ἡδύνατο νὰ ἐλκύσῃ τὴν φιλίαν τῶν Πελοποννησίων καθ' ὧν οὐδέποτε παρεπονέθη. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἄλλας πόλεις εἰς τὰς ὁποίας ὑπέσχοντο τὴν ὀλιγαρχίαν διότι αἱ Ἀθηναὶ θὰ ἔπαυον δημοκρατούμεναι, ἤξευρε καλῶς, ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὑπόσχεσις αὕτη δὲν ἦτο ἱκανὴ μήτε νὰ ὑποτάξῃ τὰς ἀποστατησάσας μήτε νὰ συκρατήσῃ εἰς ὑποταγὴν τὰς πιστάς, διότι παρὰ νὰ ἴναι δοῦλαι τῆς ὀλιγαρχίας ἢ τῆς δημοκρατίας, αἱ πόλεις αὗται θὰ προτιμήσωσι μᾶλλον νὰ ἴναι ἐλεύθεραι ὑπὸ οἰονδήποτε ἐκ τῶν δύο τούτων συστημάτων. Ὡς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὀνομαζομένους καλοὺς καὶ κακοὺς, ἐπίστευεν ὅτι δὲν θὰ ἠνωχλοῦντο παρ' αὐτῶν ὀλιγώτερον ἢ παρὰ τοῦ δήμου εἰς τὸν ὅποιον οὗτοι παρεῖχον καὶ εἰσῆγον κακὰ σχέδια τῶν ὁποίων αὐτοὶ μόνοι ἀπελάμβανον τὰς ὠφελείας· τὸ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτοὺς ἦτο ὡς νὰ καθιέρουν τὸ σύστημα τῆς αὐθαιρέτου καταδίκης καὶ τοῦ βιαίου θανάτου, ἐνῷ ὁ λαὸς ἦτο ἀνοικτὸν καταφύγιον εἰς ὅλους καὶ χαλινὸς τῶν παρεκτροπῶν τῶν ὀλίγων. Ὁ Φρύνιχος ἐβεβαίαιε ὅτι αἱ πόλεις εἶχον σχηματίσει ἐκ πείρας τὴν αὐτὴν γνώμην καὶ ἐν τέλει προσέθηκεν ὅτι ὅσον ἀφορᾷ ἑαυτὸν τοῦλάχιστον ἀπεδοκίμαζε καὶ τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τὰ πραττόμενα τότε.

49. Ἡ συνέλευσις τῶν συνωμοτῶν, συμφώνως μὲ τὴν πρώτην ἀπόφασιν, παρεδέχθη τὰς γενομένας αὐτῇ προ-

τάσεις καὶ παρεσκευάσθη νὰ πέμψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν Πείσανδρον καὶ ἄλλους ἀπεσταλμένους διὰ νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς καθόδου τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καταλύσεως τῆς δημοκρατίας, καὶ διὰ νὰ καταστήσῃσι τὸν Τισσαφέρην φίλον τῶν Ἀθηναίων.

50. Ἐννοήσας ὁ Φρύνιχος ὅτι ἐμελλε νὰ προταθῇ ἡ ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θὰ τὴν παρεδέχοντο, καὶ φοβηθεὶς μήπως μεθ' ὅσα εἶπε κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου διατηρήσῃ οὗτος κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του μῖσος ἐναντίον του διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, ἐμνηστεύθη τὸ ἐξῆς στρατήγημα. Ἔστειλεν ἀπεσταλμένον πρὸς τὸν ναύαρχον τῶν Λακεδαιμονίων Ἀστύοχον ὅτε ἦτο ἀκόμη τότε περὶ τὴν Μίλητον, γράψας κρυφίως ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης κατέστρεφε τὰς ὑποθέσεις τῶν Λακεδαιμονίων καθιστῶν τὸν Τισσαφέρην φίλον τῶν Ἀθηναίων· τῷ ἔδιδε συγχρόνως λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ ὅλων τῶν ἄλλων, ζητῶν συγγνώμην ἐὰν ἐξήτει νὰ βλάψῃ τὸν ἐχθρόν του, ἔστω καὶ μετ' ἐκείνου τῆς πατρίδος του. Ἀλλ' ὁ Ἀστύοχος οὐδόλως ἐσκέφθη νὰ τιμωρήσῃ τὸν Ἀλκιβιάδην μὴ ὄντα ἄλλως τε πρόχειρον ὡς πρότερον· ἐξ ἐναντίας μετέβη πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν Μαγνησίαν καθὼς καὶ πρὸς τὸν Τισσαφέρην, τοῖς ἀνεκοίνωσεν ὅσα τῷ εἶχον γράψαι ἐκ Σάμου καὶ ἐγένετο αὐτὸς ὁ ἴδιος μηνυτής. Συγχρόνως ἐπωφελέθη, ὡς ἐλέγετο, ἐκ τῆς περιστάσεως διὰ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν πρὸς τὸν Τισσαφέρην ἀφοσίωσίν του χάριν τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ συμφερόντων· διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἀσθενῶς διεμαρτύρετο κατὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ μισθοῦ. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔγραψεν ἀμέσως εἰς τὴν Σάμον διὰ νὰ καταγγεῖλῃ τὸν Φρύνιχον καὶ νὰ ζητήσῃ τὸν

θάνατόν του. Ὁ δὲ Φρόνιχος θορυβηθεὶς καὶ αἰσθανθεὶς ὅτι διέτρεχε μέγιστον κίνδυνον ἐκ τῆς καταγγελίας ἐκείνης, γράφει πάλιν πρὸς τὸν Ἀστύοχον διὰ νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ ὅτι δὲν ἐτήρησε μυστικά τὰ προηγουμένως γραφέντα καὶ διὰ νὰ τῷ φανερώσῃ ὅτι τῶρα ἦτο ἕτοιμος νὰ τῷ παραδώσῃ ὅλον τὸν ἐν τῇ Σάμῳ στρατὸν τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ τὸν καταστρέψῃ· περιέγραψε συγχρόνως ὅλα τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἡδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοπομένου, καθότι ἡ Σάμος ἦτο ἀτείχιστος, καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἐκθέτων τὴν ζωὴν του χάριν τῶν συμφερόντων των δὲν ἔπρεπε νὰ ἐλκύσῃ οὐδεμίαν μομφὴν καθ' ἑαυτοῦ ὅτι προέβαιεν εἰς τὸ μέτρον τοῦτο καὶ εἰς πᾶν ἄλλο μᾶλλον, ἢ νὰ πέσῃ θύμα τῶν σκληροτέρων ἐχθρῶν του. Ὁ δὲ Ἀστύοχος ἀνεκοίνωσε καὶ ταῦτα εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην.

51. Ἀλλ' ὁ Φρόνιχος ὅστις εἶχε προῖδει τὴν ἀπιστίαν του καὶ περιέμενε νέαν καταγγελίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἀνήγγειλεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν στρατὸν, διὰ νὰ προλάβῃ τὸ πρᾶγμα, ὅτι οὐσῆς τῆς Σάμου ἀτειχίστου καὶ τῶν πλοίων ὄλων μὴ ὄντων ἡγκυροβολημένων ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἤξευρεν ἐξ ἀσφαλούς πηγῆς ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐσκόπευον νὰ ἔλθωσι διὰ νὰ προσβάλωσι τὸ στρατόπεδον· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ὠχυρώσῃ τὴν πόλιν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον καὶ νὰ φυλάττωνται καλῶς. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐστρατήγει αὐτὸς, ἦτο κύριος νὰ ἐκτελέσῃ ὁ ἴδιος τὰ μέτρα ταῦτα. Ἠρχισαν λοιπὸν νὰ ἐγείρῃσι τείχη, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ Σάμος, προωρισμένη ἄλλως τε νὰ τειχισθῇ, ἔσπευσε νὰ πράξῃ τοῦτο ταχύτερον. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἔφθασαν αἱ παρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐπιστολαὶ ἀναγγέλλουσαι ὅτι ὁ στρατὸς εἶχε προδοθῇ ὑπὸ

τοῦ Φρυνίχου καὶ ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐμελλον μετ' ὀλίγον νὰ τὴν προσβάλωσιν. Ἀλλ' οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδωσαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ ἐσκέφθησαν ὅτι γνωρίζων οὗτος τὰ σχέδια τοῦ ἐχθροῦ, ἐπέρριψε τὴν ἐνοχλὴν ἐπὶ τοῦ Φρυνίχου τὸν ὁποῖον ἐμίσει. Διὰ τῆς καταγγελίας ταύτης ὁ Ἀλκιβιάδης οὐ μόνον δὲν ἔβλαψε παντάπασιν τὸν Φρυνίχον, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ αὐτοῦ.

52. Μετὰ τοῦτο ὁ Ἀλκιβιάδης παρεσκευάζε τὸν Τισσαφέρην καὶ ἀνέπειθεν αὐτὸν νὰ φιλιωθῇ μὲ τοὺς Ἀθηναίους· ὁ σατράπης αὗτος, μολονότι ἐφοβεῖτο τοὺς Πελοποννησίους οἵτινες παρουσιάζοντο μὲ πλοῖα περισσότερα ἢ οἱ Ἀθηναῖοι, δὲν ἐζήτει μολοντοῦτο ἄλλο καλλίτερον εἰμὴ νὰ πεισθῇ, πρὸ πάντων ἀφότου ἔμαθε τὴν σφοδρὰν φιλονεικίαν ἣτις ἐγένετο εἰς τὴν Κνίδον μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων περὶ τῆς συνθήκης τοῦ Θηριμένους. Τῶντι καθ' ἣν ἐποχὴν οὗτοι εὕρισκοντο εἰς τὴν Ῥόδον ἠγέρθη ἡ ἀμφισβήτησις αὕτη ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ γενομένη ἄλλοτε παρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου πρότασις νὰ ἐλευθερωσῶσιν ὅλας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἐβεβαιώθη ὑπὸ τοῦ Λίχου εἰπόντος ὅτι δὲν ἦτο ἀνεκτὸς ὁ ὅρος κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς θὰ διεστήρει τὰς ἄλλοτε παρ' αὐτοῦ ἢ παρὰ τῶν προγόνων του κατεχομένας πόλεις. Καὶ ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης, ὅστις ἀνέλαβε νὰ διεξαγάγῃ τὸσον σπουδαίας ὑποθέσεις, ἐθεράπευε τὸν Τισσαφέρην καὶ ἐδείκνυε πρὸς αὐτὸν ἀκραίφνη ζῆλον.

53. Οἱ δὲ μετὰ τοῦ Πεισάνδρου ἀποσταλέντες ἐκ τῆς Σάμου πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, ἅμα ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας ὡμίλησαν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Τὸ συμπέρασμα τῆς ὁμιλίας των ἦτο ὅτι ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεκάλουν τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ μετέτρεπον τὸ πολίτευμά

των ἡδύναντο νὰ ἐλκύσωσι τὴν συμμαχίαν τοῦ βασιλέως καὶ νὰ κατατροπώσωσι τοὺς Πελοποννησίους. Πολλοὶ ἀντέστησαν εἰς τὰ τὴν δημοκρατίαν ἀφορῶντα, καὶ τὸ καθ' ἑαυτοὺς οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐβόων ὅτι θὰ ἔπραττον ἔγκλημα ἐὰν ἐπέτρεπον εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του τῆς ὁποίας παρεβίασε τοὺς νόμους. Οἱ Εὐμολπίδαι καὶ οἱ Κήρυκες διεμαρτύροντο ἐπίσης κατὰ τῆς ἀνακλήσεώς του προφασίζόμενοι τὰ μυστήρια, αἰτίαν τῆς ἐξορίας του, καὶ καταρώμενοι αὐτόν. Ὁ Πείσανδρος παρελθὼν εἰς τὸ μέσον ἀπεκρίθη πρὸς τὰ παράπονα καὶ τὰς κατηγορίας ταύτας. Προσκαλὼν ἕνα ἕκαστον τῶν ἀντιλεγόντων, τὸν ἡρώτα ἐὰν εἶχεν ἐλπίδα τινὰ σωτηρίας διὰ τὴν δημοκρατίαν ἀφοῦ εἰς τὴν θάλασσαν οἱ Πελοποννήσιοι εἶχον ὄχι ὀλιγώτερα τῶν Ἀθηναίων πλοῖα ἑτοιμα πρὸς μάχην, ἀφοῦ εἰς τὴν συμμαχίαν των εἶχον περισσοτέρας πόλεις, καὶ ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Τισσαφέρνης ταῖς παρεῖχον χρήματα, ἐνῶ αὐτοὶ ἔμελλον νὰ στερηθῶσι τούτων ἐὰν ὁ βασιλεὺς δὲν ἐστρέφετο μὲ τὸ μέρας των. Ὅταν διὰ τῶν ἐρωτήσεων τούτων καθίστα αὐτοὺς ἀναπολογήτους, τοῖς ἔλεγε σαφῶς «Τὸ μόνον ἡμῶν καταφύγιον εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν πολίτευμα μετριώτερον καὶ νὰ ἀναθέσωμεν τὴν ἀρχὴν εἰς ὀλίγον ἀριθμὸν πολιτῶν διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ βασιλεὺς νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς ἡμᾶς. Σήμερον οὐχὶ περὶ πολιτεύματος ἀλλὰ περὶ σωτηρίας πρόκειται, βρυδύτερον δὲ δυνάμεθα νὰ κάμωμεν τροποποιήσεις ἐὰν δὲν μᾶς ἀρέσῃ τι. Πρὸς τὸ παρὸν ἃς μετακαλέσωμεν τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν μόνον ἄνδρα ὅστις εἶναι ἱκανὸς νὰ φέρῃ τὸ σχέδιον τοῦτο εἰς πέρας.»

54. Ὁ δὲ δῆμος κατ' ἀρχὰς μὲν ἡγανάκτησεν ἀκούων τὰ περὶ τῆς ὀλιγαρχίας λεγόμενα, ἀλλ' ὅταν ὁ Πείσαν-

δρος τὸν ἐδίδαξε σαφῶς ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο μέσον σωτηρίας, ἐνέδωκε τόσον ὑπὸ φόβου ὅσον καὶ ὑπὸ ἐλπίδος προσεχοῦς μεταβολῆς. Ἐψηφίσαντο λοιπὸν νὰ μεταβῇ ὁ Πείσανδρος μετ' ἄλλων δέκα παρὰ τῷ Τισσαφέρνει καὶ τῷ Ἀλκιβιάδῃ διὰ νὰ συννενοηθῇ μετ' αὐτῶν περὶ τῶν ληπτέων μέτρων· συγχρόνως δὲ, ἐπειδὴ ὁ Πείσανδρος κατηγόρησε τὸν Φρύνιχον, ἀφήρεσαν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ συνάρχοντος Σκιρωνίδου τὴν στρατηγίαν καὶ ἔπεμψαν ἀντ' αὐτῶν ὡς στρατηγοὺς τῶν πλοίων τὸν Διομέδοντα καὶ τὸν Λέοντα. Ὁ Πείσανδρος, πεπεισμένος ὅτι ὁ Φρύνιχος δὲν ἦτο εὐνοϊκῶς διατεθειμένος ὑπὲρ τῆς καθόδου τοῦ Ἀλκιβιάδου, τὸν διέβαλε λέγων ὅτι εἶχε προδώσει τὴν Ἰασον καὶ τὸν Ἀμόργην. Ἐπισκεφθεὶς δὲ ὅλας τὰς συνωμοσίας ⁽¹⁾ αἵτινες ὑπῆρχον πρότερον εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τὰς δίκας καὶ τὰς ἀρχάς, ταῖς συνέστησε νὰ ἐνωθῶσι καὶ νὰ συνδιασκεφθῶσι περὶ τῆς καταλύσεως τῆς δημοκρατίας. Τέλος δὲ ἀφοῦ διευθέτησε τὰ πάντα διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἀναβολάς, ἐπεβίβασθη μετὰ τῶν δέκα πολιτῶν ὅπως μεταβῇ παρὰ τῷ Τισσαφέρνει.

55. Ὁ δὲ Λέων καὶ ὁ Διομέδων, κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα, φθάσαντες ἤδη εἰς τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων, διευθύνθησαν ἐναντίον τῆς Ῥόδου, εὗρον ἐκεῖ ἀνεικυσμένα εἰς τὴν ξηρὰν τὰ πλοῖα τῶν Πελοποννησίων, καὶ ἀφοῦ ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐνίκησαν εἰς μάχην

(1) Σωματεῖα ἢ ἑταιρίαι τῶν ὁποίων τὰ μέλη ὑπεχρεοῦντο μεθ' ὅρκου νὰ παρέχωσιν ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν εἴτε προκειμέ-
περὶ ὑποψηφιότητος πολιτικῶν ἀξιωματῶν εἴτε περὶ δικαστικῶν ὑποθέσεων.

τοὺς δραμόντας εἰς βοήθειαν Ῥοδίου, ἐπέστρεψαν εἰς Χάλκην καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐντεῦθεν μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς Κω ἔκαμνον τὸν πόλεμον, διότι ἐντεῦθεν ἡδύναντο νὰ παρατηρῶσι καλλίτερον τὰς κινήσεις τοῦ Πελοποννησιακοῦ στόλου. Ἦλθε δὲ εἰς τὴν Ῥόδον Δάκων τις, ὁ Ξενοφαντίδας, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Πεδάριτου καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηναίων εἶχον συντελεσθῆ καὶ ὅτι αἱ ἐν Χίῳ ὑποθέσεις τῶν Πελοποννησίων ἐκινδύνευον νὰ καταστραφῶσιν ἐὰν δὲν ἔσπευδον εἰς βοήθειαν μεθ' ὅλου τοῦ στόλου. Διανοοῦντο δὲ οἱ Πελοποννήσιοι νὰ πράξωσι τοῦτα ὅτε ὁ Πεδάριτος αὐτοπροσώπως, ἔχων τὰ περὶ αὐτὸν ἐπικουρικὰ στρατεύματα καὶ τοὺς Χίους, προσέβαλε πανστρατιᾷ τὰ ὀχυρώματα τὰ ὅποια εἶχον ἐγείρει οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τὰς ναῦς, ἐκυρίευσεν μέρος τι αὐτῶν καὶ ἔλαβε πλοῖά τινα ἐκ τῶν εἰς τὴν ξηρὰν ἀνειλχυσμένων. Δραμόντων δὲ τῶν Ἀθηναίων εἰς βοήθειαν καὶ τρεψάντων εἰς φυγὴν τοὺς Χίους πρώτους, νικᾶται ἔπειτα καὶ ὁ λοιπὸς στρατός. Ὁ Πεδάριτος ἐφονεύθη, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Χίων, καὶ πολλὰ ὄπλα ἐλήφθησαν.

56. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ μὲν Χῖοι ἐπολιορκήθησαν στενότερον διὰ ξηραῖς καὶ διὰ θαλάσσης καὶ ἐνέσκηψεν εἰς αὐτοὺς μέγας λιμός, οἱ δὲ περὶ τὸν Πείσανδρον πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες πρὸς τὸν Τισσαφέρνην προέτεινον συμβιβασμόν. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης μὴ ἐμπιστευόμενος πολὺ εἰς τὸν Τισσαφέρνην (ὅστις ἐφοβεῖτο περισσότερον τοὺς Πελοποννησίους καὶ ἤθελε συμφῶνως μὲ τὰς διδασκαλίας τοῦ Ἀλκιβιάδου, νὰ κατατρίβῃ ἀμφοτέρους) κατέφυγεν εἰς τὸ ἐξῆς στρατήγημα. Νὰ διαλυθῶσιν αἱ διαπραγματεύσεις ἕνεκα ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων τοῦ Τισσαφέρνητος. Νομίζω δὲ ὅτι καὶ ὁ Τισσαφέρνης

ἤθελε τὸ αὐτό· ἀλλ' οὗτος μὲν ἕνεκα φόβου, ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, μάρτυς τῶν δισταγμῶν ἐκείνων, ἤθελε νὰ κρύψῃ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἰδίαν τοῦ ἀδυναμίας. Ἐπρωτίμηνσε λοιπὸν νὰ φερθῇ οὕτως ὥστε νὰ πιστεῦσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι ὁ Τισσαφέρνης ἐπεθύμει μὲν νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν, ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτο εὐχαριστημένος ἀπὸ τὰς παραχωρήσεις τῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁμιλῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Τισσαφέρνου καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ, τοσοῦτον ὑπερβολικὰς ἀξιώσεις ὑπέβαλεν, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι, μὲ ὅλην τὴν θέλησιν ἣν εἶχον νὰ παραδεχθῶσι τὰ πάντα, ἐσκανδαλίσθησαν. Ὁ Τισσαφέρνης καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἠξίουσαν νὰ παραχωρηθῇ ὅλη ἡ Ἰωνία, αἱ παρακείμεναι νῆσοι καὶ διάφορα ἄλλα μέρη τὰ ὅποια οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤρνηθήσαν· τέλος ὁ Ἀλκιβιάδης, εἰς τὴν τρίτην συνδιάσκεψιν, φοβηθεὶς μήπως ἐνοήσωσιν ὅτι οὐδῶς ἴσχυεν, ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὸν βασιλέα νὰ ναυπηγῇ πλοῖα καὶ νὰ περιπλήτῃ τὴν χώραν τοῦ διευθυνόμενος ὅπου καὶ μὲ ὅσα πλοῖα ἤθελε. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέβαλον πᾶσαν ὑπομονήν· βλέποντες ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβιβασθῶσιν ἐπὶ τοιούτων βάσεων καὶ ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης τοὺς εἶχεν ἐξαπατήσει, ἀπεμακρύνθησαν ὠργισμένοι καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σάμον.

57. Ὁ δὲ Τισσαφέρνης, εὐθὺς μετὰ ταῦτα καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χειμῶνα, μεταβαίνει εἰς Καῦνον διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Πελοποννησίους εἰς τὴν Μίλητον, νὰ συναμολογήσῃ μετ' αὐτῶν νέας συνθήκας οἰασθήποτε, νὰ τοῖς παρέξῃ τροφὰς καὶ νὰ μὴ διαλύσῃ ἐντελῶς τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν, φοβούμενος μήπως ἐν ἐλλείψει μέσων διὰ νὰ διατηρήσῃ πολλὰ πλοῖα, οἱ Πελοποννήσιοι, ἀναγκάζομενοι νὰ ναυμαχήσωσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἤττη-

θῶσιν, ἢ, κενουμένων τῶν πλοίων των, κατορθώσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ πράξωσιν ὅ,τι ἤθελον, χωρὶς νὰ λάβωσιν ἀνάγκην αὐτοῦ· πρὸ πάντων ὅμως ἐφοβεῖτο μήπως δηλώσωσι τὴν ἡπειρον ὅπως προμηθευθῶσι τροφάς. Κατόπιν λοιπὸν τῶν ὑπολογισμῶν ταύτων καὶ συμφώνως μὲ τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον εἶχε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσορροπίαν μεταξύ τῶν Ἑλλήνων, ἐπρονόησε καὶ προσεκάλεσε τοὺς Πελοποννησίους, τοῖς παρέσχε τροφάς καὶ ἐκλείσε μετ' αὐτῶν τρίτην συνθήκην τὴν ἐξῆς.

58. «Κατὰ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου, ἐφορεύοντος δὲ ἐν Λακεδαιμόνι τοῦ Ἀλεξιππίδα, ἐγένοντο συνθήκαι ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Μαιάνδρου μεταξύ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἐτέρου τοῦ Τισσαφέρους, τοῦ Ἰεραμένους καὶ τῶν παίδων τοῦ Φαρνάκου, ἀφορῶσαι τὰς ὑποθέσεις τοῦ βασιλέως, τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων. Ὅλη ἡ χώρα τοῦ βασιλέως ἣτις ἀποτελεῖ μέρος τῆς Ἀσίας νὰ μένῃ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του καὶ νὰ διαθέτῃ αὐτὴν ὅπως βούλεται. Οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι νὰ μὴ εἰσέρχωνται μὲ κακὸν σκοπὸν εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως, μήτε ὁ βασιλεὺς νὰ εἰσέρχεται ἐπὶ κακῷ σκοπῷ εἰς τὴν χώραν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων. Ἐάν τις ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων ἢ ἐκ τῶν συμμάχων ἐπέλθῃ ἐπὶ κακῷ κατὰ τῆς χώρας τοῦ βασιλέως, νὰ ἐμποδίζωσιν αὐτὸν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι. Ὁμοίως, εἴαν τις ἐκ τῶν ὑπηκόων τοῦ βασιλέως ἐπέλθῃ κατὰ τῆς χώρας τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων μὲ σκοπὸν ἐχθρικόν, νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς. Ὁ Τισσαφέρνης θὰ παρέξῃ τὰς συμπεφωνημένας τροφάς εἰς τὸν παρόντα στόλον μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ βασιλικοῦ

στόλου. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τῶν πλοίων τοῦ βασιλέως, ἂν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι θέλωσι νὰ διατηρήσωσιν ἰδίαις δαπάναις τὰ ἑαυτῶν πλοῖα, εἶναι κύριοι νὰ τὸ πράξωσιν· ἂν δὲ προτιμῶσι νὰ λαμβάνωσι παρὰ τοῦ Τισσαφέρνους τὸν ὑποσχεθέντα μισθόν, ὁ Τισσαφέρνης θὰ τὸν παρέχῃ· ἀλλ' ἅμα τελειώσῃ ὁ πόλεμος, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι εἶναι ὑπόχρεοι νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὸν Τισσαφέρνην ὅσα χρήματα ἤθελον λάβει. Ὅταν φθάσωσι τὰ πλοῖα τοῦ βασιλέως, ὁ στόλος τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν συμμάχων καὶ τοῦ βασιλέως θὰ κάμνωσι τὸν πόλεμον ἀπὸ κοινοῦ, ὅπως ἤθελον ἀποφασίσῃ ὁ Τισσαφέρνης, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι· ἂν δὲ θελήσωσι νὰ παύσωσι τὸν πόλεμον, νὰ παύωσιν αὐτὸν ἀπὸ κοινοῦ.»

59. Αἱ μὲν σπονδαὶ τοιαῦται ἐγένοντο. Καί μετὰ ταῦτα ὁ Τισσαφέρνης ἡτοιμάζετο καὶ νὰ προσκαλέσῃ, ὅπως εἶχε συμφωνηθῇ, τὰ Φοινικικὰ πλοῖα, καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ ὅλας τὰς ὑποσχέσεις τοῦ· τοῦλάχιστον ἤθελε νὰ φαίνετο ὅτι ἐνησχολεῖτο περὶ τούτων.

60. Οἱ δὲ Βοιωτοὶ, τελευτῶντος ἤδη τοῦ χειμῶνος, ἐκυρίευσαν διὰ προδοσίας τὸν Ὀρωπὸν ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφρούρουν Ἀθηναῖοι. Συνέπραξαν δὲ εἰς τοῦτο Ἑρετρίεις τινες καὶ αὐτοὶ οἱ Ὀρώπιοι οἵτινες ὑπεκίνουν τὴν ἀποστασίαν τῆς Εὐβοίας, διότι ἐνόσφ οἱ Ἀθηναῖοι κατεῖχον τὸν Ὀρωπὸν, κείμενον ἀπέναντι τῆς Ἑρετρίας, οὔτε ἡ πόλις αὕτη οὔτε ἡ ἄλλη Εὐβοία ἡδύνατον ἦναι ἀσφαλής. Οἱ Ἑρετρίεις, κύριοι γενόμενοι τοῦ Ὀρωποῦ, μετέβησαν εἰς τὴν Ῥόδον διὰ νὰ προσκαλέσωσι τοὺς Πελοποννησίους εἰς τὴν Εὐβοίαν· ἀλλ' οὗτοι ἐκλινον μᾶλλον νὰ βοηθήσωσι τὴν Χίον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πολιορκου-

μένην. Ἀνεχώρησαν δὲ οἱ Πελοποννήσιοι ἐκ τῆς Ῥόδου καὶ ἔπλεον ἤδη μεθ' ὅλου τοῦ στόλου, ὅτε, φθάσαντες πλησίον τοῦ Τριοπίου, διέκρινον εἰς τὸ πέλαγος τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἐρχόμενα ἐκ τῆς Χάλκης. Ἐπειδὴ ὁμοῦ κανὲν ἐκ τῶν δύο μερῶν δὲν ἤθελε νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐπίθεσιν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀπεχώρησαν εἰς τὴν Σάμον, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι εἰς τὴν Μίλητον. Τότε ἀνεγνώρισαν ὅτι ἦτο ἀδύνατον ἄνευ ναυμαχίας νὰ βοηθήσωσι τὴν Χίον. Ἐν τούτοις ἔληξεν ὁ χειμὼν, καθὼς καὶ τὸ εἰκοστὸν ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τὸν ὅποιον συνέγραψεν ὁ Θουκυδίδης.

61. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον θέρος ⁽¹⁾ ἅμα τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔαρος ὁ Σπαρτιάτης Δερκυλίδας ἐπέμφθη διὰ ξηρᾶς μετ' ὀλίγου στρατοῦ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον διὰ νὰ ἐπαναστατήσῃ τὴν Ἀβυδὸν, ἀποικίαν τῶν Μιλησίων. Οἱ Χῖοι, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ἀστύχος ἠπόρει πῶς νὰ τοὺς βοηθήσῃ, πιεσθέντες ὑπὸ τῆς πολιορκίας ἠναγκάσθησαν νὰ ναυμαχήσωσιν. Ὁ Ἀστύχος ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Ῥόδον ὅτε οἱ Χῖοι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεδαρτίου, ἔλαβον ἐκ Μιλήτου ὡς ἄρχοντα τὸν Σπαρτιάτην Λέοντα ὅστις συνέπλευσεν ὡς ἐπιβάτης μετὰ τοῦ Ἀντισθένης· ἔλαβον ἐπίσης καὶ δώδεκα πλοῖα τὰ ὅποια ἐστάθμευσεν εἰς τὴν Μίλητον καὶ μετὰ τῶν ὀπίωιν πέντε ἦσαν τῶν Θουρίων, τέσσαρα τῶν Συρακουσῶν, ἕν τῶν Ἀναίων, ἕν τῆς Μιλήτου καὶ ἕν ἀνήκον εἰς τὸν Λέοντα. Ἐπεξελθόντες οἱ Χῖοι πανδημεὶ κατέλαβον θέσιν τινὰ ὀχυρὰν καὶ συγχρόνως τὰ τριακονταεὶς πλοῖα τῶν προχωρήσαντα κατὰ τῶν τριακονταδύο τῶν Ἀθηναίων ἐναυμάχησαν. Ἡ συμπλοκή

(1) Εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου, 411 π. Χ.

ἐγένετο πεισματώδης· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἤδη ἀργά, οἱ Χῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι χωρὶς νὰ ἡττηθῶσιν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν.

62. Εὐθύς μετὰ ταῦτα, ἐξελθόντος τοῦ Δερκυλίδου πεζῇ ἐκ τῆς Μίλητου, ἐπανεστῆ ἡ ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ Ἀβυδος καὶ συνετάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ Δερκυλίδου καὶ Φαρναβάζου· τὸ αὐτὸ δὲ ἔπραξε μετὰ δύο ἡμέρας καὶ ἡ Λάμψακος. Ὁ Στρομβιχίδης, μαθὼν ἐν τῇ Χίῳ τὴν εἰδησιν ταύτην, ἦλθεν εἰς βοήθειαν μὲ εἰκοσιτέσσαρα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ἐξ ὧν τινὰ ἔφερον ὀπλίτας. Νικήσας εἰς μάχην τοὺς ἐπεξελθόντας Λαμψακηνοὺς ἐκυρίευσεν ἀναιμωτῇ τὴν Λάμψακον, ἀτείχιστον οὖσαν· διαρπάσας δὲ σκεύη καὶ ἀνδράποδα καὶ ἀποκαταστήσας εἰς τὰς κατοικίας των τοὺς ἐλευθέρους ἀνδρας, διευθύνθη κατὰ τῆς Ἀβύδου. Ἀλλ' ἐπειδὴ μήτε οἱ κάτοικοι αὐτῆς παρεδίδοντο μήτε αὐτὸς ἡδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, ἔπλευσε πρὸς τὴν ἀντιπέραν τῆς Ἀβύδου παραλίαν καὶ κατέστησε τὴν Σηστόν, πόλιν τῆς Χερσονήσου, τὴν ὁποίαν κατεῖχον ἄλλοτε οἱ Μῆδοι, φρούριον καὶ σκοπιὰν ὅλου τοῦ Ἑλλησπόντου.

63. Τότε οἱ Χῖοι ἐγένοντο μᾶλλον θαλασσοκράτορες· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Μίλητον καθῶς καὶ ὁ Ἀστύοχος, μαθόντες τὴν εἰδησιν τῆς ναυμαχίας καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Στρομβιχίδου καὶ τοῦ στόλου του, ἀνέλαβον θάρρος. Ὁ Ἀστύοχος μετέβη μετὰ δύο πλοίων εἰς τὴν Χίον, παρέλαβε τὰ ἐκεῖ πλοῖα, καὶ μεθ' ὅλου τοῦ στόλου ἔπλευσε κατὰ τῆς Σάμου· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἐδυσπίστουν τότε πρὸς Ἀλκίλους, δὲν ἐπροχώρησαν κατ' αὐτοῦ, ἐπέστρεψεν εἰς

τὴν Μίλητον· κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, καὶ μάλιστα ὀλίγον πρότερον, ἡ δημοκρατία κατελύθη εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Πείσανδρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ πρέσβεις ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν Σάμον ἀφοῦ ἐγκατέλιπον τὸν Τισσαφέρην, ἀποκατέστησαν βεβαιότερον τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἔπεισαν τοὺς Σαμίους, μολοντί ἐπαναστάντας ἄλλοτε κατ' ἀλλήλων ὑπὲρ τῆς καταλύσεως τῆς ὀλιγαρχίας, νὰ παρακινήσωσι τοὺς δυνατοὺς νὰ παραδεχθῶσι τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα. Συγχρόνως οἱ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Σάμον συνεσκέφθησαν καὶ ἔκρινον κατ' ἀλλήλων νὰ παραιτηθῶσι τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀφοῦ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς βοηθήσῃ καὶ ἀφοῦ δὲν ἦτο κατάλληλος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν· νὰ ἐπιτηρῶσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰς ὑποθέσεις των, ἀφοῦ εὕρισκοντο ἤδη ἐν κινδύνῳ· νὰ ἐπιμείνωσι συγχρόνως εἰς τὸν πόλεμον, καὶ λαμβάνοντες προθύμως ἐκ τῆς ἰδίας των περιουσίας, νὰ παρέξωσι χρήματα καὶ ὅ,τι ἄλλο ἤθελε κριθῇ ἀναγκαῖον· διότι δὲν εἰργάζοντο πλέον δι' ἄλλους ἢ δι' ἑαυτοὺς.

64. Μετὰ τὰς ταιαύτας πρὸς ἀλλήλους παρακελεύσεις, ἔπεμψαν ἀμέσως εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν Πείσανδρον καὶ τοὺς ἡμίσεις τῶν πρέσβεων διὰ νὰ διευθύνωσι τὰς ἐκεῖ ὑποθέσεις, μὲ τὴν διαταγὴν νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν ὀλιγαρχίαν εἰς ὅλας τὰς ὑπηκόους πόλεις ὅπου ἤθελον προσεγγίσει· τοὺς δὲ ἄλλους ἡμίσεις ἔπεμψαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀθηναίων· ὁ Διοτρέφης, ἐκλεχθεὶς ἄρχων τῆς Θράκης καὶ εὐρισκόμενος τότε εἰς τὴν Χίον, διατάχθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν του. Φθάσας εἰς Θάσον κατέλυσε τὴν δημοκρατίαν· ἀλλὰ μόλις παρῆλθον δύο μῆνες ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, οἱ Θάσιοι ὠχύρωσαν τὴν πόλιν των

κρίνοντες ὅτι δὲν εἶχον πλεον ἀνάγκην τῆς ὀλιγαρχίας τῶν Ἀθηναίων καὶ περιμένοντες ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων τὴν ἐλευθερίαν τῶν. Ἄλλως τε ὑπῆρχον ἔξω, εἰς τὴν Πελοπόννησον, τινὲς τῶν συμπατριωτῶν τῶν ἐξορισθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ ἐξόριστοι δὲ οὗτοι ἐνήργουν, συνεννοούμενοι μετὰ τῶν ἐν τῇ Θάσῳ φίλων τῶν, νὰ κομίσωσι στόλον καὶ νὰ ἐπαναστατήσωσι τὴν πόλιν. Ἡ τύχη τοὺς ἐδοήθησε τὰ μάλιστα. Ἡ πόλις ἐστηρίχθη ἄνευ κινδύνου καὶ ἡ δημοκρατία, ἣτις ἀντέστη εἰς τὰ πραττόμενα, κατελύθη. Εἰς τὴν Θάσον λοιπὸν τὰ πράγματα ἀπέβησαν ἄλλως παρ' ὅ,τι εἶχον κρίνει οἱ ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικοὶ, καὶ βεβαίως τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ παρὰ πολλοῖς ἄλλοις ὑπηκόοις· διότι αἱ πόλεις σωφρονισθεῖσαι καὶ ἔχουσαι ἐλευθερίαν ἐνεργείας, ἐχώρησαν πρὸς τὴν ἀληθεῖ ἐλευθερίαν μὴ προτιμήσασαι τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων προσφερομένην ὑπουλον αὐτονομίαν (1).

65. Οἱ δὲ μετὰ τοῦ Πεισάνδρου παραπλέοντες κατέλυον, ὅπως εἶχεν ἀποφασισθῇ, τὴν δημοκρατίαν ἐν ταῖς πόλεσιν· ἔλαβον ἐπίσης ἐνθεν κακείμενα ὀπλίτας τινὰς ὡς ἐπικούρους καὶ ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας ὅπου εὔρον τὰ πλεῖστα προπαρασκευασθέντα ὑπὸ τῶν ἐταίρων. Τῶν δὲ τινὲς τῶν νεωτέρων, σχηματίζαντες ἐταιρίαν, ἐφόνευσαν κρυφίως Ἀνδροκλέα τινὰ προεστώτα τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος καὶ συντελέσαντα τὰ μέγιστα εἰς τὸν ἐξορισμὸν τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ἀποκτείνοντες αὐτόν, ᾗθελον καὶ τὸν δημαγωγὸν νὰ πλῆξωσι καὶ νὰ ἀρέσωσιν εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην τοῦ ὁποίου ἡ ἐπάνοδος ἐφαίνετο προσεχῆς

(1) Κατ' ἄλλα κείμενα «εὐνομίαν.»

καὶ ὅστις ἐμελλε νὰ τοῖς προμηθεύσῃ τὴν φιλίαν τοῦ Τισσαφέρους. Διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἐξέβαλον ἐκ τοῦ μέσου κρυφίως καὶ ἄλλους τινὰς ἀντιπάλους καὶ ἐπὶ πλέον ἐδημοσίευσαν, διὰ λόγου ἐκ μακροῦ χρόνου προετοιμασθέντος, ὅτι αἱ μόναι μισθοφόροι θέσεις εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ἦσαν αἱ τοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι ἡ διεύθυνσις τῶν καινῶν ὑποθέσεων δὲν θὰ ἀνῆκεν εἰμὴ εἰς πεντακισχιλίους, καὶ ἐκ τούτων πάλιν θὰ προετιμῶντο οἱ μᾶλλον ἱκανοὶ εἰς τὸ νὰ ὠφελῶσι τὴν πολιτείαν διὰ τῶν χρημάτων καὶ τῶν σωματίων των.

66. Τὸ μέτρον τοῦτο ἦτο εὐπρεπὲς πρὸς τοὺς πλείους, καθότι ἡ πόλις θὰ ἐκυβερνᾶτο μόνον παρ' ἐκείνων οἵτινες ἐμελλον ἐπίσης νὰ μεταβάλλωσι τὸ πολίτευμα. Ἐν τούτοις ὁ λαὸς καὶ ἡ διὰ τῶν κυάμων ἐκλεγομένη βουλὴ συνήρχοντο ἀκόμη, ἀλλ' οὐδὲν ἀπεφάσιζον ἄνευ τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν συνωμοσάντων μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον συνενωθῇ καὶ οἱ ῥήτορες αἵτινες προεξήταζον πάντα ὅσα ἐμελλον νὰ προταθῶσιν. Οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἀντείπῃ εἰς τοῦτο, διότι ἐφοβοῦντο τὴν συνωμοσίαν ἣτις ἐφαίνετο πολυάριθμος· ἐὰν δέ τις ἀντέλεγε, ἀμέσως ἐφονεύετο διὰ τινος τρόπου ἐπιτηδείου. Τοὺς δολοφόνους οὔτε τοὺς ἐζήτουν, οὔτε ἐὰν τοὺς ὑπωπτεύοντο τοὺς ἐτιμῶρουν. Ὁ λαὸς ἡσύχαζε, καὶ ὁ τρόμος αὐτοῦ ἦτο τοιοῦτος ὥστε καὶ σιωπῶν ἐνόμιζε κέρδος ἐὰν διέφευγε τὴν βίαν. Ἡ ἰδέα ὅτι οἱ συνωμόται ἦσαν πλείότεροι παρ' ὅσοι ἦσαν ἀληθῶς, κατέβαλλε τὸ πνεῦμά των· ἔνεκα δὲ τοῦ μεγέθους τῆς πόλεως καὶ διότι δὲν ἐγνωρίζοντο ἀμοιβαίως, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξακριβώσωσι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν· τούτου ἔνεκα οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐκμυστηρευθῇ τὴν ἀγανάκτησίν του εἰς τινὰ διὰ νὰ σκεφθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ ἐκδικήσεως,

ἵοτι τότε θά εἶγεν ἀνάγκη νά ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν τυ-
χόντα ἄγνωστον ἢ πρὸς ὑποπτον. Ἡ δυσπιστία ἦτο γε-
νική εἰς τὸ δημοκρατικὸν κόμμα καὶ ὅλοι ὑπώπτευν
ἀλλήλους ὅτι μετεῖχον τῆς συνωμοσίας, πρὸ πάντων ἀφ’-
οὗ συμπεριελήφθησαν εἰς αὐτὴν καὶ ἄνθρωποι τοὺς ὀ-
ποίους οὐδέποτε ἤθελε πιστεύσει τις ἱκανοὺς νά τραπῶσι
πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν. Οὗτοι παρήγαγον μεταξὺ τοῦ λαοῦ
ἀνησυχίαν ὑπερβάλλουσαν καὶ συντέλεσαν πλειότερον
παντὸς ἄλλου εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν ὀλιγαρχικῶν, κα-
ταστήσαντες βεβαίαν τὴν δυσπιστίαν τοῦ δήμου πρὸς
ἐαυτόν.

67. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ὅτε
ἐφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Πείσανδρος καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ
οἵτινες ἀμέσως ἤρχισαν νά ἐνεργῶσι διὰ νά συντελεσθῇ
ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἤρξατο. Καὶ πρῶτον μὲν συνεκάλεσαν
τὸν λαὸν καὶ προέτεινον νά ἐκλεχθῶσι δέκα συντάκται
ἔχοντες πᾶσαν πληρεξουσιότητα διὰ νά παρουσιάσωσιν
εἰς τὸν λαὸν ἐν προαδιωρισμένη ἡμέρᾳ τὸ σχέδιον τὸ
ὅποιον ἤθελον συντάξει περὶ τοῦ προσφοροτέρου τρόπου νά
διοικηθῇ ἡ πόλις· ἔπειτα, ἅμα ἐφθασεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη,
συνεκάλεσαν τὴν συνέλευσιν ἐν τόπῳ κλειστῷ, εἰς τὸν
Κολωνόν. Εἶναι δὲ ὁ Κολωνὸς ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἐξω
τῆς πόλεως ἀπέχον δέκα σταδίου. Οἱ συντάκται ἐκεῖνοι
οὐδὲν ἄλλο προέτεινον εἰμὴ νά ἐπιτραπῇ εἰς ἕκαστον
Ἀθηναῖον τὸ δικαίωμα νά ἐκφέρῃ τὴν γνώμην τὴν ὁποίαν
ἤθελεν· ἀλλ’ ἐπέβαλον μεγάλας ποινὰς ἐναντίον ἐκείνου
ὅστις ἤθελε κατηγορήσει ἐπὶ παραβιάσει τῶν νόμων ἢ ἐπὶ
οἰαδήποτε ἄλλῃ αἰτίᾳ τὸν ποιῶντα χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας
ταύτης. Ἀνεκηρύχθη τότε ἐπισήμως ὅτι καμμία ἀρχὴ
δὲν θά ἐξησκέιτο τοῦ λοιποῦ ὅπως ἐξησκέιτο πρότερον,

καὶ ὅτι κατηργοῦντο αἱ ἔμμισθοι θέσεις· ὅτι θὰ ἐξελέγοντο πέντε πρόεδροι, οἵτινες θὰ ἐξέλεγον ἑκατὸν ἄνδρας τῶν ὁποίων ἕκαστος θὰ εἶχε περὶ ἑαυτὸν τρεῖς· ὅτι οἱ τετρακόσιοι οὗτοι, εἰσερχόμενοι εἰς τὸ βουλευτήριον, ἤθελον διοικῆ μετὰ πάσης πληρεξουσίουότητος ὅπως ἤθελον κρίνει προτιμότερον καὶ ἤθελον συγκαλῆ τοὺς πεντακισχιλίους ὁσάκις τοῖς ἐφαίνετο εὐλόγον.

68. Ὁ εἰπὼν τὴν γνώμην ταύτην ἦτο ὁ Πείσανδρος ὅστις καὶ καθ' ὅλα τὰ ἄλλα συνετέλεσεν ἀναφανδὸν καὶ προθυμότερα πρὸς κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας. Ἄλλ' ἐκεῖνος ὅστις συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς ἀποφάσεως ταύτης καὶ ὅστις τὸ ἠτοίμασε πρὸ πολλοῦ, ἦτο ὁ Ἀντιφῶν, εἰς τῶν ἐναρετοτέρων ἀνδρῶν οἵτινες ὑπῆρχον τότε εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Ἀντιφῶν διεκρίνετο περὶ τὸ συλλαμβάνειν καὶ ἐκφράζειν τὰς σκέψεις του· ἐκουσίως οὐδέποτε ἐνεφανίζετο εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις μήτε εἰς τὰς γενικὰς συζητήσεις· διὰ τοῦτο ἦτο ὑποπτος εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν φήμην τῆς αὐστηρότητός του· ἀλλ' εἰς ἐκείνους οἵτινες ἠγωνίζοντο εἴτε ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων εἴτε ἐνώπιον τοῦ δήμου, ἢ ὑποστηρίξεις μόνου τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἦτο πάσης ἄλλης ὠφελιμωτέρα διὰ τοὺς συμβουλευομένους αὐτόν. Ὄταν δὲ βραδύτερον, οἱ πεσόντες τετρακόσιοι ἐκακοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, κατηγορηθεῖς ὡς ὁπαδὸς τῶν καὶ καταδικασθεῖς εἰς θάνατον, φαίνεται ὑπερβαλὼν ὅλους τοὺς συγχρόνους του ῥήτορας διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ λόγου τὸν ὅποιον ἀπήγγειλε πρὸς ὑπεράσπισίν του. Καὶ ὁ Φρόνιχος ἐπίσης ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἐνθερμοτέρων ὁπαδῶν τῆς ὀλιγαρχίας, ἐπεὶ δὲ ἐφοβεῖτο τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ ἤξευρεν ὅτι ἐγίνωσκεν ὅλας τὰς ἐν τῇ Σάμῳ πρὸς τὸν Ἀστύοχον

ῥαδιουργίας του. Ἐνόμιζεν ἄλλως τε, ὅπερ καὶ ὀρθόν, ὅτι οὐδέποτε ὁ Ἀλκιβιάδης θὰ ἐπετύγχανε τὴν ἀνάκλησίν του παρὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Περιπλεχθεὶς δὲ ἅπαξ εἰς τὸν κίνδυνον, ἔδειξε μεγίστην σταθερότητα. Μεταξὺ τῶν πρώτων οἵτινες κατέλυσαν τὴν δημοκρατίαν ἦτο καὶ ὁ Θηραμένης ὁ τοῦ Ἀγνωνος ὅστις δὲν ἐστερεῖτο μήτε εὐγλωττίας μήτε κρίσεως. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄπορον ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις αὕτη, ὠργανωθείσα ὑπὸ τοιούτων συνετῶν καὶ πολλῶν ἀνδρῶν, ἐπέτυχε καίπερ μεγάλη οὔσα· διότι ἦτο πολὺ δύσκολον, ἑκατὸν ἔτη μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τυράννων, νὰ στερήσῃ τῆς ἐλευθερίας του τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ὅχι μόνον ἀσυνέθιστον εἰς τὸ ὑπακούειν, ἀλλὰ μᾶλλον συνειθισμένον, ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῆς περιόδου ταύτης, νὰ ἄρχῃ ἄλλων.

69. Ἄμα ἡ ἐκκλησία ἐκύρωσε ταῦτα οὐδενὸς ἀντεπόντος, διελύθη καὶ ἰδοὺ διὰ τίνος τρόπου ἔπειτα εἰσήγαγον τοὺς τετρακσίους εἰς τὸ βουλευτήριον. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν πάντοτε ἔνοπλοι εἴτε ἐπὶ τῶν τειχῶν εἴτε εἰς τὰς τάξεις των ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν οἵτινες κατεῖχον τὴν Δεκέλειαν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἄφησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν ὡς τὸ σύνηθες ὅλους ὅσοι δὲν ἐνείχοντο εἰς τὴν συνωμοσίαν, ἐνῷ εἰδοποίησαν τοὺς συνωμότας νὰ ἠσυχάζωσιν ὅχι εἰς τὰς θέσεις των ἀλλὰ μακρὰν, καὶ ἐάν τις ἐπειρᾷτο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰ πραττόμενα, νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα καὶ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Μεταξὺ δὲ ἐκείνων οἵτινες ἔλαβον τὴν διαταγὴν ταύτην καὶ οἵτινες ἤλθον ὠπλισμένοι πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν, εὕρισκοντο Ἄνδριοι, Τήνιοι, τριακῆσιοι Καρύστιοι καὶ τινες Ἀθηναῖοι ἐκ τῶν ἀποίκων τῆς Διγίνης. Τούτων οὕτω διατεταγμένων, οἱ τετρακῆσιοι, ἔχοντες ὑπὸ τὰ ἐνδύματά των

ξιφίδια καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν ἐκατὸν εἴκοσι Ἑλλήνων νεανίσκων τοὺς ὁποίους μετεχειρίζοντο διὰ τὰ τομήματα ἦλθον εἰς τὸ συμβούλιον τῶν ἀπὸ τοῦ κυάμου βουλευτῶν καὶ τοὺς διέταξαν νὰ ἀναχωρήσωσι λαμβάνοντες τὸν μισθὸν τῶν. Εἶχον δὲ φέρει μεθ' ἑαυτῶν τὴν ἀναγκαίαν ποσότητα διὰ τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον καὶ τὴν διένειμον εἰς τοὺς ἐξερχομένους.

70. Βλέποντες τοὺς βουλευτὰς ἀποχωροῦντας ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας οὐδὲν κίνημα κάμνοντας ἀλλ' ἡσυγάζοντας, οἱ τετρακόσιοι εἰσῆλθον εἰς τὸ βουλευτήριον, ἐκλήρωσαν μετὰ τῶν τοὺς πρυτάνεις καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ ἀξιώματά των ἀφοῦ ἐτέλεσαν τὰς συνήθεις εὐχὰς καὶ θυσίας πρὸς τοὺς θεοὺς· ἀλλὰ βραδύτερον μετεποίησαν κατὰ πολὺ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἀνακαλέσωσι τοὺς ἐξορίστους ἔνεκα τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ἐν γένει ἡ διοίκησις τῶν ὑπῆρξε βιαία· τινὰς, ὅσους ἐνόμισαν καλὸν νὰ ἀφαιρέσωσιν ἐκ τοῦ μέσου, ἀπέκτειναν, ἄλλους ἔρριψαν εἰς τὰ δεσμὰ καὶ ἄλλους ἐξώρισαν· ἔπεμψαν δὲ καὶ κήρυκα πρὸς τὸν ἐν τῇ Δελφείᾳ εὐρισκόμενον βασιλέα τῶν Λακεδαιμονίων Ἄγιν διὰ νὰ τῷ εἰπῶσιν ὅτι ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ διαλλαγῶσι, καὶ ὅτι προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ συνθηκολογῇ εἰς τὸ εἶη μετ' αὐτῶν παρὰ μὲ τὸν δῆμον ὅστις εἶναι ἀνάξιος ἐμπιστοσύνης.

71. Ἀλλ' ὁ Ἄγιν δὲν ἐπίστευεν ὅτι ἡ πόλις ἦτο πλέον ἡσυχος καὶ ὅτι ὁ λαὸς ἐγκατέλιπε τόσον ταχέως τὴν παλαιὰν ἐλευθερίαν· ἐνόμισεν ὅτι ἔρχει νὰ παρουσιασθῇ μετὰ δυνάμεων ὅπως ἐκραγῇ κίνημα ἤδη πραγματοποιημένον, τούτου δὲ ἔνεκα δὲν ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν τετρακοσίων οὐδεμίαν φιλικὴν ἀπόκρισιν,

ἀλλ' ἐξ ἐναντίας προσεκάλεσεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐπικουρίαν πολλήν, καὶ ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ἐνώσας τὴν φρουράν τῆς Δεκελείας μετὰ τῶν ἐλθόντων, κατέβη μέχρῃς ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη τῶν Ἀθηναίων. Ἦλπιζεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἢ θέλουσι παραχθῇ καὶ ὑποταχθῇ εὐκολώτερον, ἢ ὅτι ἤθελε κυριεύσει ὅλην τὴν πόλιν ἀναιμωτὶ ἔνεκα τοῦ θορύβου ὅστις πιθανῶς θὰ ἡγείρετο ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦλάχιστον ἐνόμιζεν ὅτι ἤθελε καταλάβει τὰ μακρὰ τείχη, ἀφοῦ ταῦτα εἶχον ἐγκαταλειφθῇ ἔρημα. Ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, οἱ Ἀθηναῖοι, χωρὶς νὰ φανερώσῃαι τὴν ἐλάχιστην κίνησιν ἐντὸς, ἐξήγαγον τοὺς ἱππεῖς καὶ μέρος τι τῶν ὀπλιτῶν, τῶν ψιλῶν καὶ τῶν τοξοτῶν, ἀνέτρεψαν ἐκείνους ἐκ τῶν ἐχθρῶν ὅσοι εἶχον πλησιάσει πολὺ καὶ ἔμειναν κύριοι ὅπλων τινῶν καὶ νεκρῶν· τότε ὁ Ἅγις ἰδὼν ταῦτα ἀπήγαγε πάλιν τὸν στρατὸν, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ἐν Δεκελείᾳ πρότερον σταθμὸν καὶ ἀπέπερψεν εἰς τὰ ἴδια τοὺς νεωστὶ ἐλθόντας στρατιώτας, ἀφοῦ ἔμειναν οὗτοι ὀλίγας τινὰς ἡμέρας εἰς τὴν χώραν. Οὐχ ἦττον καὶ μετὰ τοῦτο ἔπεμψαν κήρυκας οἱ τετρακόσιοι πρὸς τὸν Ἅγιν ὅστις τοὺς ὑπεδέχθη μᾶλλον προσηνῶς, καὶ ἐπὶ τῇ συμβουλῇ του ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαίμονα διὰ νὰ συνδιαλλαγῶσιν.

72. Πέμπουσι δὲ καὶ εἰς τὴν Σάμον δέκα ἄνδρας διὰ νὰ καθυσυχάσωσι τὸν στρατὸν καὶ νὰ τῷ παραστήσωσιν ὅτι ἡ ὀλιγαρχία δὲν ἐγκατέστη πρὸς βλάβην τῆς πόλεως καὶ τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ πρὸς σωτηρίαν συμπάντων τῶν πραγμάτων· ὅτι οἱ μέλλοντες νὰ διευθύνωσι τὰς ὑποθέσεις ἦσαν πεντακισχίλιοι καὶ οὐχὶ τετρακόσιοι μόνον· ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ἔνεκα τῶν ἐκστρατειῶν καὶ τῶν ἐκτὸς τῶν ὁρίων ἀσχολιῶν, οὐδέποτε εἶχον συναθροισθῇ πεντα-

κισχίλοι ὅπως διασκεφθῶσι περὶ ἐνὸς ἀντικειμένου, ὅσον καὶ ἂν ᾦτο τοῦτο σπουδαῖον. Δόντες δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ ὄλας τὰς ἄλλας ἀναγκαίας ὁδηγίας τοὺς ἀπέπεμψαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν διότι ἐφοβοῦντο, ὅπερ καὶ συνέβη, μήπως ὁ ναυτικός ὄχλος δὲν θελήσῃ νὰ συνταχθῇ μετὰ τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα καὶ μήπως ἐκεῖθεν ἐκραγῇ κίνημα μέλλον νὰ ἀνατρέψῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους.

73. Ἦδη ἐνηργεῖτο ἐν τῇ Σάμῳ κατὰ τῆς ὀλιγαρχίας ἀντίδρασις ἣτις ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν τετρακοσίων. Ἐκεῖνοι ἐκ τῶν Σαμίων ὅσοι ἐσχημάτιζον τὸ δημοκρατικὸν κόμμα καὶ οὔτινες ἄλλοτε εἶχον ἐπαναστατήσῃ κατὰ τῶν πλουσίων μετέβαλον πάλιν φρόνημα καὶ πεισθέντες ὑπὸ τοῦ Πεισάνδρου κατὰ τὴν ἐν Σάμῳ διαμονὴν του καὶ ὑπὸ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ Ἀθηναίων συνωμοστῶν, συνώμοσαν τριακόσιοι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἄλλων Σαμίων τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν ὡς ὀπαδοὺς τῆς δημοκρατίας. Ὑπῆρχε τότε εἰς τὴν Σάμον Ἀθηναῖός τις ὀνόματι Ὑπέρβολος, ἄνθρωπος μοχθηρὸς ὅστις εἶχεν ἐξοστρακισθῇ οὐχὶ διότι ἐφοβοῦντο τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιρρῶν του, ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν του καὶ διότι ᾔτο αἰσχος τῆς πόλεως. Οἱ συνωμόται τὸν ἐφόνευσαν βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ Χαρμίνου, ἐνὸς τῶν στρατηγῶν, καὶ τινῶν ἄλλων Ἀθηναίων εὐρισκομένων εἰς τὴν Σάμον εἰς τοὺς ὁποίους ἤθελον νὰ δώσωσι δεῖγμα πίστεως. Διὰ τῆς βοηθείας ἐπίσης αὐτῶν ἐξετέλεσαν καὶ ἄλλας τοιαύτας πράξεις ἤθελον μάλιστα νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν δημοκρατικῶν, ὅταν οὗτοι ἐννοήσαντες τοῦτο εἰδοποίησαν τοὺς στρατηγοὺς Λέοντα καὶ Διομέδοντα, ἀμφοτέρους δυσμενεῶς

διακειμένους πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν ἔνεκα τῆς ὑπολήψεως τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς αὐτοὺς ὁ λαός. Εἰδοποίησαν ὁμοίως τὸν Θρασύβουλον καὶ τὸν Θράσυλον, τὸν μὲν ἀρχηγὸν τριήρους τὸν δὲ ἀρχηγὸν ὀπλιτῶν καθὼς καὶ ἄλλους τινας πολίτας γνωστοὺς πάντοτε ὡς ἐναντίους τῶν συνωμοτῶν. Τοὺς παρεκάλεσαν νὰ μὴ παραβλέψωσιν αὐτοὺς καταστρεφόμενους καὶ τὴν Σάμον ἀποχωριζομένην τῶν Ἀθηνῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἡγεμονία εἶχε διατηρηθῇ μέχρι τότε ὑπὸ μόνῃς τῆς πόλεως ταύτης. Οὗτοι δὲ, ἀφοῦ τοὺς ἤκουσαν, ἀπετάθησαν πρὸς ἕνα ἕκαστον στρατιώτην ἰδιαιτέρως καὶ τοὺς ὑπεχρέωσαν νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι νὰ συμβῇ τὸ τοιοῦτο. Ἰκέτευσαν πρὸ πάντων τὸ πλήρωμα τῆς Πάραλου, ὃπερ συνέκειτο ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἀθηναίων ἐλευθέρων οἵτινες πάντοτε ἀνθίσταντο εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ πρὶν ἀκόμη ἐγκατασταθῇ αὕτη· ὁσάκις δὲ ὁ Λέων καὶ ὁ Διομέδων ἔκαμνον ἐκδρομὰς, τοῖς ἄφρονον πλοῖά τινὰ διὰ νὰ τοὺς φυλάττωσιν. Ὡστε εἰς τὴν πρώτην κατ' αὐτῶν ἐπίθεσιν τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν τριακοσίων, ὅλοι οὗτοι καὶ ἰδίως οἱ Πάραλοι ἔδραμον εἰς βοήθειαν καὶ κατῴρθωσαν νὰ ἀναδειχθῇ νικηφόρον τὸ δημοκρατικὸν κόμμα. Οἱ Σάμιοι ἐφόνευσαν περὶ τοὺς τριάκοντα ἐκ τῶν τριακοσίων, κατεδίκασαν εἰς ἐξορίαν τρεῖς ἐκ τῶν κυριωτάτων ἐνόχων, ἔδωσαν ἀμνηστειὰν εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ ἐξηκολούθησαν νὰ ζῶσιν ἐν ἀρμονίᾳ ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

74. Οἱ Σάμιοι καὶ οἱ στρατιῶται, οἵτινες δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη ὅτι οἱ τετρακόσιοι εἶχον καταλάβει τὴν ἀρχὴν, ἐξέπεμψαν ταχέως τὴν Πάραλον ναῦν μετὰ τοῦ Ἀθηναίου Χαιρέου τοῦ Ἀρχεστράτου ὅστις δραστηρίως συνεμέθεξεν εἰς τὰ πραχθέντα διὰ νὰ ἀναγγείλωσι τὰ

γενόμενα. Ἄλλ' ἅμα ἔφθασεν ἡ Πάραλος, οἱ τετρακόσιοι ἔρριψαν εἰς τὰ δεσμά τινάς ἐκ τῶν Παράλων δύο ἢ τρεῖς, τοὺς δὲ ἄλλους, ἐξαγαγόντες ἐκ τοῦ πλοίου, τοὺς μετεβίβασαν εἰς ἄλλην στρατιώτιδα ναῦν καὶ τοὺς ἐπεμψαν νὰ φρουρῶσι περὶ τὴν Εὐβοίαν. Ὁ Χαιρέας εἶχε κατορθώσει νὰ διαφύγῃ· ἰδὼν δὲ τὰ ἐν Ἀθήναις συμβαίνοντα, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σάμον. Μεγαλοποιῶν δὲ ὅσα ἐπραττον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν στρατὸν ὅτι ὅλοι οἱ πολῖται εἶχον καταδικασθῇ εἰς μαστίγωσιν, ὅτι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀντείπῃ εἰς τοὺς ἔχοντας ἐξουσίαν, ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά αὐτῶν ὑβρίζονται, καὶ ὅτι οἱ τετρακόσιοι διενοοῦντο νὰ συλλάβωσι καὶ νὰ φυλακίσωσι τοὺς συγγενεῖς ὅλων ἐκείνων οἵτινες εἰς τὸν στρατὸν τῆς Σάμου δὲν συνεμερίζοντο τὴν γνώμην των διὰ νὰ τοὺς θανατώσωσιν ἐὰν ἤρνουντο νὰ ὑπακούσωσι. Προσέθηκε δὲ καὶ πολλὰ ἄλλα ψεῦδη.

75. Εἰς τὴν διήγησιν ταύτην οἱ στρατιῶται κατ' ἄρχάς μὲν ὤρκησαν διὰ νὰ λιθοβολήσωσι τοὺς αὐτουργούς τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς συμμετασχόντας εἰς αὐτήν· ἄλλ' ἀναχαιτισθέντες ὑπὸ τῶν φρονίμων ἀνθρώπων οἵτινες τοὺς συνεβούλευσαν νὰ μὴ καταστρέψωσι τὸ πᾶν, καθότι ὁ ἐχθρικός στόλος ἦτο ἐγγὺς προσωρμισμένος, ἡσύχασαν. Ἐπειτα δὲ ὁ τοῦ Λύκου Θρασύβουλος καὶ ὁ Θράσυλος (οἵτινες προεζήρχον τῆς ἐπαναστάσεως) θέλοντες γὰρ ἀποκαταστήσωσιν ἐδραίαν τὴν δημοκρατίαν εἰς τὴν Σάμον, ὤρκωσαν διὰ μεγίστων ὀρκων τοὺς στρατιώτας καὶ πρὸ πάντων αὐτοὺς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ὀλιγαρχίας νὰ ζῶσιν ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἐν ὁμονοίᾳ μεταξύ των, νὰ ἐξακολουθήσωσι μετὰ ζήλου τὸν κατὰ τῶν Πελοπόννησιων πόλεμον, νὰ ὦσιν ἐχθροὶ τῶν τετρακοσίων

καὶ νὰ μὴ ἔχωσιν οὐδεμίαν σχέσιν μετ' αὐτῶν. *Οἱ οἱ Σάμιοι οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα συνεβήθησαν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὅρκου, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι στρατιῶται κατέστησαν κοινὰ μετὰ τῶν Σχυρίων ὅλα τὰ συμφέροντα καὶ ὅλα τὰ ἀποβησόμενα ἐκ τῶν κινδύνων πεπεισμένοι ὅτι οὐδὲν ἄλλο μέσον σωτηρίας ὑπῆρχε διὰ τοὺς μὲν καὶ διὰ τοὺς δὲ, ἀλλ' ὅτι ὁ θάνατός των ἦτο βέβαιος ἐὰν ἐνέκων οἱ τετρακόσιοι ἢ οἱ ἐχθροὶ οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Μίλητον.

76. Διαίρεσις τότε ἐγένετο ἐν τῷ στρατῷ, τῶν μὲν θελόντων νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν δημοκρατίαν, τῶν δὲ θελόντων νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τὸν στρατὸν τὴν ὀλιγαρχίαν. Οἱ ἐν Σάμῳ στρατιῶται συνῆλθον ἀμέσως εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἔπαυσαν τοὺς προτέρους στρατηγούς καὶ ἐκείνους ἐκ τῶν τριηράρχων τοὺς ὁποίους ὑπώπτευον, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἐξελέξαντο ἄλλους καὶ ἰδίως τὸν Θρασύβουλον καὶ τὸν Θράσυλον. Οἱ στρατιῶται ἐγειρόμενοι ἐν τῷ μέσῳ τῆς συνελεύσεως, ἀπέτειναν πρὸς ἀλλήλους διαφόρους παραινέσεις καὶ ἔλεγον ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποθάρρυνθῶσιν ἐὰν ἡ πόλις ἐχωρίσθῃ ἀπ' αὐτῶν· ὅτι ὁ μικρότερος ἀριθμὸς ἀπεσπᾶτο ἀπὸ τοῦ μεγαλειτέρου καὶ τοῦ πλείστου πόρους ἔχοντος εἰς πᾶν εἶδος· ὅτι κύριοι ὄντες τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, θὰ ἠνάγκαζον τὰς ἄλλας πόλεις, ἐφ' ὧν ἤρχον, νὰ παρέξωσι χρήματα, ἀπαρallάκτως ὥς ἐὰν ἐξήρχοντο τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ ἀπαιτήσωσι τοιαῦτα· ὅτι αὐτοὶ εἶχον τὴν Σάμον, πόλιν τοσοῦτον ἰσχυρὰν ὥστε, ὅτε ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀρπάσῃ ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης· ὅτι ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως ἐυελλον νὰ ἀποκρούσωσιν ὥς καὶ πρότερον τὴν ἐπιθεσιν τοῦ ἐχ-

θροῦ· ὅτι μετὰ τοῦ στόλου θὰ ᾔσαν εἰς καλλιτέραν κατάστασιν ἢ οἱ πολῖται τῶν Ἀθηναίων νὰ πορίζωνται τὰ ἐπιτήδεια· ὅτι μένοντες εἰς τὴν Σάμον διὰ τὴν ἰδίαν τῶν ἀσφάλειαν, αὐτοὶ μέχρι τοῦδε ᾔσαν κύριοι τοῦ εἰσπλου τοῦ Πειραιῶς· ὅτι ἐὰν ἡ πόλις ἤρνεϊτο νὰ τοῖς ἀποδώσῃ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἀπὸ αὐτοὺς ἐξηρτᾶτο νὰ τὴν ἀποκλείσωσι διὰ θαλάσσης παρὰ νὰ ἀποκλεισθῶσιν αὐτοί· ὅτι αἱ βοήθειαι τὰς ὑποίας αἱ Ἀθηναὶ ἠδύναντο νὰ πέμψωσι διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου ᾔσαν μηδαμηναὶ ἢ μικροῦ λόγου ἄξια· ὅτι δὲν ἔχοναν τίποτε ἀποχωριζόμενοι ἐκείνων οἵτινες δὲν εἶχον πλεόν μῆτε χρήματα νὰ πέμψωσιν, ἀφοῦ ἐπορίζοντο ταῦτα οἱ στρατιῶται, μῆτε συμβουλὰς ὠφελίμους νὰ δώσωσιν, ὅπερ συνιστᾷ τὴν ὑπεροχὴν τῶν πόλεων ἐπὶ τῶν στρατῶν· ὅτι μάλιστα, ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην, οἱ ἐν Ἀθῆναις εἶχον καταστῆ ἔνοχοι καταλύοντες τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, ἐνῶ ὁ στρατὸς τῆς Σάμου τοὺς εἶχε διατηρήσει καὶ προσεπάθει νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς ἐν Ἀθῆναις νὰ τοὺς ἐπανιδρύσωσιν· ὅτι τοιοῦτοτρόπως ὁ στρατὸς οὐδὲλως ὑπεχώρει εἰς τὴν πόλιν καὶ κατὰ τὴν σύνεσιν· ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐὰν ἐψήφισον τὴν χάριν καὶ τὴν ἀνάκλησίν του, θὰ ἔσπευδε νὰ τοῖς παρέξῃ τὴν συμμαχίαν τοῦ βασιλέως· ὅτι τέλος, ὅπερ καὶ σπουδαιότατον, ἐὰν ἀπετύγχανον ὅλα τὰ σχέδια, ἡ κατοχὴ τοσοῦτον πολυαρίθμου στόλου θὰ τοὺς διευκόλυνε νὰ εὕρωσι πολλὰ καταφύγια ὅπου θὰ ὑπῆρχον καὶ πόλεις καὶ ἀγροί.

77. Ἀφοῦ εἶπον ταῦτα καὶ ἐνεθαῤῥύνθησαν ἀμοιβαίως, ἐξηκολούθησαν οὐχ ἥττον προετοιμάζοντες τὰ τοῦ πολέμου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς δέκα πρεσβευτὰς τοὺς ὑποίους οἱ τετρακόσιοι εἶχον πέμψει εἰς τὴν Σάμον, ἅμα ἔφθα-

σαν οὗτοι εἰς τὴν Δῆλον καὶ ἔμαθον τὰς εἰδήσεις ταύτας, δὲν ἐπροχώρησαν περαιτέρω.

78. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἱ ἐν τῷ ναυτικῷ στρατιῶται τῶν Πελοποννησίων οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Μίλητον ἐδυσανασχέτουσαν μεγαλοφώνως ἐναντίον τοῦ Ἀστυόχου καὶ τοῦ Τισσαφέρους οἵτινες, ὡς ἔλεγον, κατέστρεφον τὰ πράγματα. Τὸν μὲν πρῶτον κατηγοροῦν διότι δὲν τοὺς ἄφινε νὰ ναυμαχήσῃσι μήτε πρότερον, ὅτε αἱ δυνάμεις τῶν ἦσαν τέλειαι αἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων ὀλιγάριθμοι, μήτε τώρα ὅτε ὁ ἐχθρὸς ἦτο διηρημένος καὶ τὰ πλοῖά του δὲν εἶχον συναθροισθῇ ἀκόμη, καὶ διότι περιμένοντες τὸν φοινικικὸν στόλον, τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη ὁ Τισσαφέρης καὶ ὅστις ὀνόματι μόνον ὑπῆρχε καὶ οὐχὶ πράγματι, ἐκινδύνευον νὰ ἐξαντληθῶσιν ὀλοσχερῶς· τὸν δὲ Τισσαφέρην κατηγοροῦν ὅτι δὲν ἔφερε τὸν στόλον ἐκεῖνον καὶ ὅτι παρέλυε τὸ ναυτικὸν τῶν μὴ παρέχων τὸν μισθὸν ταχτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς. Ἔλεγον λοιπὸν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναβάλῃσι πλείοτερον, ἀλλὰ νὰ ναυμαχήσῃσι· τοὺς παρεκκίνησαν δὲ εἰς τοῦτο πρὸ πάντων οἱ Συρακοῦσιοι.

79. Ἐννοήσαντες τοὺς ψιθυρισμοὺς τούτους οἱ σύμμαχοι καὶ ὁ Ἀστυόχος ἀπεφάσισαν ἐν συμβουλίῳ νὰ δώσωσι ναυμαχίαν ἀποφασιστικὴν· καὶ ἐπειδὴ τοὺς εἶχον εἰδοποιήσῃ ἐπίσης περὶ τῶν ταραχῶν τῆς Σάμου ἀνεχώρησαν μεθ' ὅλων τῶν πλοίων, ἑκατὸν δώδεκα τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐπλευσαν πρὸς τὴν Μυκάλην, ἀποῦ διέταξαν τοὺς Μιλησίους νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ διὰ ξηρᾶς. Οἱ Ἀθηναῖοι, μετ' ὀγδοήκοντα δύο πλοῖα τὰ ὅποια εἶχον εἰς τὴν Σάμον, ἐστάθμευον κατὰ τύχην εἰς τὴν Γλαύκην τῆς Μυκάλης, ἀπέναντι καὶ εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Σάμου. Ἄμα

δὲ εἶδον τὸν Πελοποννησιακὸν στόλον ἐρχόμενον πρὸς συνάντησίν των, ὑπεχώρησαν εἰς τὴν Σάμον μὴ νομίζοντες ἑαυτοὺς ἀριθμητικῶς ἱκανοὺς νὰ διακινδυνεύσωσι περὶ τοῦ παντός· εἰδοποιηθέντες ἄλλως τε ἐκ τῆς Μιλήτου ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐσκόπευε νὰ δώσῃ ναυμαχίαν, περιέμενον νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν των ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου μετὰ τῶν πλοίων τῆς Χίου τὰ ὁποῖα εἶχον μεταβῇ εἰς τὴν Ἄδουδον ὁ Στραμβιχίδης πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχον πέμψει προγγυμένως ἀπεσταλμένον. Ἐπέστρεψαν λοιπὸν εἰς τὴν Σάμον, ἐνῷ οἱ Πελοποννήσιοι, ἀποβάντες εἰς τὴν Μυκάλην, ἐστρατοπεδεύσαντο καθὼς καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς τῶν Μιλησίων καὶ τῶν πλησιοχώρων. Τὴν ἐπιούσαν, καθ' ἣν στιγμήν οἱ Πελοποννήσιοι ἐμελλον νὰ πλεύσωσι κατὰ τῆς Σάμου, ἀνηγγέλθη εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ Στραμβιχίδης ἔφθασεν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου μετὰ τοῦ στόλου, καὶ ἐπέστρεψαν ἀμέσως εἰς τὴν Μίλητον. Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι ἐνισχυθέντες ὑπὸ τοῦ στόλου τούτου ἐπέδραμον καὶ αὐτοὶ κατὰ τῆς Μιλήτου μετὰ πλοίων ἑκατὸν ὀκτώ θέλοντες νὰ ναυμαγήσωσιν. Ἐπειδὴ ὁμως οὐδεὶς ἐξῆλθε πρὸς συνάντησίν των, ἀπέπλευσαν πάλιν εἰς τὴν Σάμον.

80. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος, εὐθύς μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα, οἱ Πελοποννήσιοι οἵτινες μὲ ὅλην τὴν συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεών των δὲν ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἀντιταχθῶσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, εὐρέθησαν εἰς λίαν ἀμύχανον θέσιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν συντήρησιν τοσούτου στόλου, πρὸ πάντων ἐπειδὴ τόσον ἀτάκτως ἐπλήρωνεν ὁ Τισσαφέρνης· ἐσκέφθησαν λοιπὸν νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ὁδηγίας, τὰς ὁποίας εἶχον λάβει κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των ἐκ τῆς Πελοποννήσου, πέμποντες Κλέαρχον τὸν Ῥαμφίου μετὰ τεσσαράκοντα πλοίων πρὸς τὸν Φαρνάβασον.

Τωόντι ὁ Φαρνάβαζος τοὺς εἶχε προσκαλέσει νὰ ἔλθωσι καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ τοῖς παρέξῃ ζωοτροφίας, συγχρόνως δὲ τὸ Βυζάντιον διεπραγματεύετο μετ' αὐτῶν ὅπως ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Τὰ πλοῖα ταῦτα ἀνήχθησαν εἰς τὸ πέλαγος ὅπως κρύψωσι τὴν πορείαν των ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ κατελήφθησαν ὑπὸ τρικυμίας, καὶ τὰ μὲν πλεῖστα ἐφθασαν μετὰ τοῦ Κλεάρχου εἰς τὴν Δῆλον καὶ ἐκεῖθεν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Μιλητον ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Κλέαρχος μετέβη διὰ ξηρᾶς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὅπως λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν, τὰ δὲ δέκα τὰ μετὰ τοῦ Μεγαρέως στρατηγοῦ Ἑλίζου διασωθέντα εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐπανεστάτησαν τὸ Βυζάντιον. Μαθόντες τοῦτο οἱ ἐν τῇ Σάμῳ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐπικουρίαν ἐκ πλοίων καὶ στρατευμάτων· ἐγένετο μάλιστα πρὸ τοῦ Βυζαντίου μικρὰ ναυμαχία ὅκτῳ πλοίων ἐναντίον ὀκτώ.

81. Μεταξὺ ἐκείνων οἵτινες ἐν τῇ Σάμῳ προέσταντο τῶν ὑποθέσεων ἦτο πρὸ πάντων ὁ Θρασύβουλος ὅστις, ἂφ' ἧς στιγμῆς μετέβαλε τὰ πράγματα, ἐπιμένων πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν γνώμην νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐπέτυχε τέλος ἐπ' ἐκκλησίας νὰ πείσῃ τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν. Ἄμα δὲ ἐψηφίσθη παρ' αὐτῶν ἡ χάρις καὶ ἡ ἀνάκλησις, ὁ Θρασύβουλος μετέβη διὰ θαλάσσης πρὸς τὸν Τισσαφέρην καὶ ἐπανάφερεν εἰς τὴν Σάμον τὸν Ἀλκιβιάδην, νομίζων ὅτι τὸ μόνον μέσον σωτηρίας ἦτο νὰ ἀποσπασθῇ ὁ Τισσαφέρνης ἀπὸ τοὺς Πελοποννησίους καὶ νὰ ἐνωθῇ με τοὺς Ἀθηναίους. Γενομένης δὲ ἐκκλησίας ὁ Ἀλκιβιάδης ἤρχισε νὰ ὁλοφύρεται καὶ νὰ ἀπαριθμῇ τὰς δυστυχίας τῆς ἐξορίας του· ὠμίλησεν ἐπίσης πολὺ περὶ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων καὶ

προσεπάθησε νὰ ἐμπνεύσῃ μεγάλας ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον καὶ ἐμεγαλοποίησεν ὑπερβαλόντως τὴν παρὰ τῷ Τισσαφέρνει ἐπιρροήν του διὰ νὰ τὸν φοβηθῶσιν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ὀλιγαρχίας ἐν Ἀθήναις, διὰ νὰ διαλύσῃ τὰς συνωμοσίας, διὰ νὰ καταστῇ μᾶλλον σεβαστὸς εἰς τοὺς Ἀθηναίους τῆς Σίμου καὶ τοῖς ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνην πρὸς ἑαυτοὺς, τέλος διὰ νὰ διαβάλῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τοὺς ἐχθροὺς του εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Τισσαφέρνους καὶ νὰ καταστρέψῃ τὰς ἐλπίδας τὰς ὁποίας εἶχον συλλάβει. Ἔδωκε λοιπὸν ὁ Ἀλκιβιάδης πομπωδεστάτας ὑποσχέσεις λέγων μετὰ κόμπου ὅτι ὁ Τισσαφέρνης τὸν ἐβεβαίωσε μεθ' ὅρκου ὅτι ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι εἴλκυσιν τὴν ἐμπιστοσύνην του, ἐνόσφ τῷ ἔμενον πόροι, δὲν θὰ τοὺς ἐστέρει τροφῶν, ἔστω καὶ ἐὰν ἐπὶ τέλους ἡναγκάζετο νὰ κατασκευάσῃ ἀργύριον ἐκ τῆς κλίνης του· ὅτι θὰ ἔφερε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ οὐχὶ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους τὸν Φοινικικὸν στόλον ὅστις ἦτο τότε εἰς Ἀσπενδον, ἀλλ' ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἰμὴ ἐὰν ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνακαλούμενος ἀνεδέχετο νὰ τὸν διαβεβαίωσῃ περὶ τῶν αἰσθημάτων τούτων.

82. Οἱ στρατιῶται ἀφοῦ ἤκουσαν τὰς ὑποσχέσεις ταύτας καὶ πολλὰ ἄλλα, τὸν ἐξέλεξαν ἀμέσως στρατηγὸν μετὰ τῶν προηγουμένως ἐκλεχθέντων καὶ τῷ ἀνέθεσαν ὅλας τὰς ὑποθέσεις. Ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἕκαστος αὐτῶν τοσοῦτον ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἐξασφαλισθέντα περὶ τῆς σωτηρίας του καὶ τῆς τιμωρίας τῶν τετρακοσίων ὥστε ἀντὶ οὐδενὸς δὲν θὰ ἀντήλλασσε τὴν ἐλπίδα ταύτην. Ἦδη μάλιστα, πιστεύοντες εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἦσαν διατεθειμένοι νὰ πλεύσωσιν ἀμέσως κατὰ τοῦ Πειραιῶς περιφρονοῦντες τοὺς ἐχθροὺς

τοὺς ὁποίους εἶχον ἐνώπιόν των· Ἄλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐναντίον τῆς γενικῆς προθυμίας, ἐμπόδισε ζωηρῶς νὰ πλεύσωσι κατὰ τοῦ Πειραιῶς ἀφίνοντες ἐχθροὺς πλησιεστέρους καὶ τοῖς εἶπεν ὅτι ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς θὰ μετέβαινε παρὰ τῷ Τισσαφέρνει διὰ νὰ κανονίσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὰ τὸν πόλεμον ἀφορῶντα. Καὶ τῶντι ἐξελθὼν τῆς συνελεύσεως ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ νὰ φανῇ εἰς μὲν τοὺς Ἀθηναίους ὅτι συνεννοεῖτο μετ' ἐκείνου περὶ πάντων, εἰς δὲ τὸν Τισσαφέρνην ὅτι ἦτο σπουδαιότερος καὶ ὅτι ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς ἦτο εἰς θέσιν καὶ νὰ τὸν ὠφελήσῃ καὶ νὰ τὸν βλάψῃ. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε τὸ διπλοῦν πλεονέκτημα νὰ φοβίζῃ τοὺς Ἀθηναίους διὰ τοῦ Τισσαφέρνους καὶ τὸν Τισσαφέρνην διὰ τῶν Ἀθηναίων.

83. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μαθόντες εἰς Μίλητον τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ δυσπιστοῦντες ἤδη πρὸς τὸν Τισσαφέρνην, ἐδέιχθησαν τότε ἔτι μᾶλλον δύσπιστοι. Κατὰ σύμπτωσιν, ἢ κατὰ τῆς Μιλήτου ἐπιδρομῇ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ᾔθελησαν νὰ προχωρήσωσι καὶ νὰ ναυμαχήσωσι, παρέσχε νέαν αἰτίαν ὥστε ὁ Τισσαφέρνης, γενόμενος ἀμελέστερος περὶ τὴν πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ, νὰ προσελκύσῃ ἔτι μᾶλλον τὸ μῖσος τὸ ὁποῖον οἱ Πελοποννήσιοι εἶχον ἤδη δι' αὐτὸν ἕνεκα τοῦ Ἀλκιβιάδου. Συνερχόμενοι μεταξὺ των εἰς ὁμίλους ὡς καὶ πρότερον, οἱ στρατιῶται καὶ τινες ἄνδρες διακεκριμένοι μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν ἀνελογίζοντο ὅτι οὔτε μισθὸν ἔλαβον πώποτε ἐντελῆ, οὔτε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τοῖς ἐδίδετο, ἂν καὶ ὀλίγον, ἐπληρώνετο τακτικῶς ὅτι ἐὰν δὲν ἀπεφάσιζον νὰ ναυμαχήσωσιν ἢ νὰ μεταβῶσιν εἰς τόπον ὅπου θὰ ἡδύναντο νὰ εἰ-

ρωσι τροφάς, οἱ ναῦται θὰ ἐγκατέλειπον τὰ πλοῖα· ὅτε τέλος ὁ αἴτιος ὄλων τῶν δεινῶν ἦτο ὁ Ἀστυόχος ὅστις χάριν τῶν ἀτομικῶν ὠφελειῶν ἐνέδιδεν εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ Τισσαφέρνους.

84. Ἐνῷ διεκοίνουν μεταξύ των τὰς τοιαύτας σχέψεις, ἠγέρθη αἰφνης θόρυβός τις ἐναντίον τοῦ Ἀστυόχου. Ναῦται Συρακούσιοι καὶ Θούριοι, τοσοῦτῳ μᾶλλον θρασεῖς ὥσῳ ἦσαν ἐλεύθεροι, ἦλθον ἐν σώματι πρὸς τὸν Ἀστυόχον καὶ ἐξήτουν τὸν μισθὸν των παρ' αὐτοῦ. Ὁ Ἀστυόχος ἀπεκρίθη κάπως αὐθαδέστερον, τοὺς ἠπείλησε καὶ ὕψωσε μάλιστα τὴν βακτηρίαν του διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Δωριέα ὅστις ὑπεστήριζε τὰς αἰτήσεις τῶν ναυτῶν. Εἰς τὴν θεὰν ταύτην, τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν, βίαιοι ὡς ναῦται, ὥρμησαν βοῶντες κατὰ τοῦ Ἀστυόχου διὰ νὰ τὸν λιθοβολήσωσιν· ἀλλ' οὗτος προῖδὼν τὸν κίνδυνον, κατέφυγεν εἰς βωμόν τινα, δὲν ἐπληγώθη καὶ τὸ πλῆθος διελύθη. Κατέλαβον δὲ οἱ Μιλήσιοι καὶ τὸ ἐν τῇ Μιλήτῳ ὠκοδομημένον ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους φρούριον, λάθρα ἐπιπεσόντες, καὶ ἐδίωξαν τοὺς ἐν αὐτῷ φύλακας. Τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐπεδοκίμασαν οἱ σύμμαχοι καὶ πρὸ πάντων οἱ Συρακούσιοι· ἀλλ' ὁ Λίγας δὲν εὐχαριστήθη. Εἶπε μάλιστα ὅτι οἱ Μιλήσιοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ὅσοι κατέκουν εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως ὠφείλον νὰ μείνωσιν ὑποτεταγμένοι εἰς τὸν Τισσαφέρνην ἐπὶ ὅροις μετρίοις καὶ νὰ ἦναι εἰς αὐτὸν ἀφωσιωμένοι μέχρις οὗ τελειώσῃ αἰσίως ὁ πόλεμος. Οἱ λόγοι οὗτοι καὶ ἄλλοι παρὰ πλῆσιοι παρώργισαν τοὺς Μιλησίους καὶ διὰ τοῦτο ὅταν βραδύτερον ἀπέθανεν ὁ Λίγας ὑπὸ νόσου δὲν ἐπέτρεψαν νὰ τὸν θάψωσιν εἰς τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ᾔθελον οἱ παρόντες Λακεδαιμόνιοι.

85. Εἰς τοιοῦτο σημεῖον εὗρισκοντο τὰ πράγματα καὶ ὁ κατὰ τοῦ Ἀστυόχου καὶ τοῦ Τισσαφέρνους ἐρεθισμός, ὅτε ὁ Μίνδαρος ἐφθασεν ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος διὰ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν Ἀστυόχον εἰς τὴν ναυαρχίαν. Ὁ Ἀστυόχος παραδώσας τὴν ἀρχὴν ἀνεχώρησε συνοδευόμενος παρ' ἐνὸς πρεσβευτοῦ τοῦ Τισσαφέρνους, τοῦ Καρὸς Γαυλίτου, ὅστις ὠμίλει τὰς δύο γλώσσας καὶ ὅστις ἦτο ἐπιφορτισμένος νὰ μεμψῇ τοὺς Μιλησίους διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ φρουρίου καὶ συγχρόνως διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν Τισσαφέρνην ὅστις ἤξευρεν ὅτι οἱ Μιλησιοὶ μετέβαινον εἰς τὴν Λακεδαίμονα διὰ νὰ τὸν κατηγορήσωσι πρὸ πάντων, καὶ ὅτι μετ' αὐτῶν εὗρίσκετο ὁ Ἑρμοκράτης ἐντολὴν ἔχων νὰ παραστήσῃ τὸν Τισσαφέρνην ὡς καταστρέφοντα μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου τὰ πράγματα τῶν Πελοποννησίων καὶ ὡς ἐπαμφοτερίζοντα. Ὁ Τισσαφέρνης ἐπέμενε μισῶν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅτε προέκυψε τὸ ζήτημα τῆς μισθοδοσίας. Ἐσχάτως μάλιστα, ὅταν ὁ στρατηγὸς οὗτος ἐξωρίσθῃ ἀπὸ τὰς Συρακούσας καὶ ἀντικατεστάθῃ εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν τῇ Μιλήτῳ πλοίων τῶν Συρακουσίων ὑπὸ τοῦ Ποτάμιδος, τοῦ Μύσκιωνος καὶ τοῦ Δημάρχου, ὁ Τισσαφέρνης πολὺ περισσώτερον ἐπετέθη κατὰ τοῦ φυγάδος ἤδη Ἑρμοκράτους, καὶ μεταξὺ ἄλλων κατηγοριῶν ἔλεγεν ὅτι ἐγένετο ἐχθρὸς τοῦ διότι ἡμέραν τινὰ τῷ ἐζήτησε χρήματα καὶ ὁ Τισσαφέρνης δὲν τὰ ἔδωκεν. Ὁ μὲν λοιπὸν Ἀστυόχος, οἱ Μιλησιοὶ καὶ ὁ Ἑρμοκράτης ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης παραιτήσας τὸν Τισσαφέρνην ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὴν Σάμον.

86. Τότε ἐφθασαν ἐκ τῆς Δύλου παρόντος τοῦ Ἀλκιβιάδου οἱ πρεσβευταὶ οἱ ἀποσταλέντες προηγουμένως

ὑπὸ τῶν τετρακοσίων διὰ τὰ καθησυχάσωσι τοὺς ἐν τῇ Σάμῳ Ἀθηναίους καὶ τὰ τοὺς ὀδηγήσωσι. Γενομένης δὲ ἐκκλησίας, ἐζήτησαν τὰ ὁμιλήσωσιν, ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἤρnouντο τὰ τοὺς ἀκούσωσι καὶ ἐβόων ὅτι ἔπρεπε τὰ φρονέωσι τοὺς καταλύοντας τὴν δημοκρατίαν. Ἐπὶ τέλους μόλις καὶ μετὰ βίας ἡσύχασαν καὶ συγκατετέθησαν τὰ τοὺς ἀκούσωσιν. Εἶπον λοιπὸν οἱ πρεσβευταὶ ὅτι ἡ μεταβολὴ ἐκείνη ἐγένετο διὰ τὰ σῶσι καὶ οὐχὶ διὰ τὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν, μήτε διὰ τὰ παραδώσῃ αὐτὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ὅπερ θὰ ἠδύναντο τὰ πράξωσι κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Πελοποννησίων οἱ τετρακοσίοι, κύριοι ἦδη ὄντες τῆς ἐξουσίας· ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τοὺς πεντακισχιλίους, ὅλοι κατὰ σειράν θὰ συμμετεῖχον τῆς ἀρχῆς· ὅτι οἱ συγγενεῖς των δὲν εἶχον ὑβρισθῇ ὅπως διὰ τὰ συκοφαντήσῃ ἀνήγγειλεν ὁ Χαιρέας καὶ ὅτι οὐ μόνον δὲν ἔπαθον κανὲν κακόν, ἀλλ' ὅλοι ἔμενον ἡσυχοὶ ἐνασχολούμενοι εἰς τὰς ὑποθέσεις των. Εἰς μάτην ὁμως ἐπανελάμβανον τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας· οἱ στρατιῶται τίποτε δὲν ἤθελον τὰ ἀκούσωσι καὶ ὁ ἐρεθισμὸς ὑπῆρξε μέγας· διάφοροι γινῶμαι ἐπροτάθησαν καὶ πρὸ πάντων τὰ πλεῦσσαι κατὰ τοῦ Πειραιῶς. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἀλκιβιάδης πρῶτος καὶ οὐδενὸς ἔλασσον ὠφέλησε τὴν πατρίδα του· διότι καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἐν τῇ Σάμῳ Ἀθηναῖοι ἔσπευδον τὰ πλεῦσσαι κατὰ τῶν συμπολιτῶν των (ὅπερ θὰ ἐγένετο αἰτία ὥστε ἀναμφιβόλως οἱ ἐχθροὶ τὰ καταλάβωσι τὴν Ἰωνίαν καὶ τὸν Ἑλλάσποντον) κατώρθωσε τὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. Οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἠδύνατο, εἰς τοιαύτην στιγμὴν, ν' ἀναχαιτίσῃ τὸ πλῆθος· ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης τὸ ἀπέτρεψεν ἀπὸ τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ διὰ τῶν ἐπιπλήξεων του μετέβαλε

τὴν γνώμην ἐκείνων οἵτινες ἰδίᾳ εἶχον ὁργισθῆ κατὰ τῶν πρέσβων τοὺς ὁποίους ἀπέπεμψεν ὁ ἴδιος λέγων πρὸς ἀπόκρισιν ὅτι δὲν θὰ ἐμπόδιζε τοὺς πεντακισχιλίους νὰ ἔχωσι τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ὅτι ἐζήτει νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τοὺς τετρακοσίους καὶ νὰ ἀποκαταστήσωσιν ὡς πρότερον τὴν βουλήν τῶν πεντακοσίων· ὅτι ἐπῆναι πολὺ τὸ μέτρον τῶν οἰκονομιῶν διὰ νὰ αὐξηθῇ ἡ μισθοδοσία τῶν στρατιωτῶν. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῖς συνίστα νὰ ἀντέγῳσι καὶ νὰ μὴ ἐνδῶσωσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς· διότι, σωζομένης τῆς πόλεως, μεγάλη ἐλπίς ὑπῆρχε συμφιλιώσεως μεταξὺ τῶν ἐνῶ ἐὰν κατεστρέφετο ἐν ἐκ τῶν δύο μερῶν, ἢ οἱ ἐν τῇ Σάμῳ ἢ οἱ ἐν ταῖς Ἀθήναις, οὐδεὶς πλέον θὰ ἔμεινε μετὰ τοῦ ὁποίου νὰ φιλιωθῶσιν. Ὑπῆρχον δὲ ἐκεῖ παρόντες πρέσβεις τῶν Ἀργείων οἵτινες ὑπέσχοντο εἰς τὸ δημοκρατικὸν κόμμα τῶν ἐν τῇ Σάμῳ Ἀθηναίων νὰ τὸ βοηθήσωσιν· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, ἐπαινέσας αὐτοὺς καὶ εἰπὼν νὰ ἔλθωσιν ὅταν τοὺς προσκαλέσωσι, τοὺς ἀπέπεμψεν. Ἦλθον δὲ οἱ Ἀργεῖοι οὗτοι μετὰ τῶν Παράλων τοὺς ὁποίους, ὡς εἶδομεν, εἰσεβίβασαν οἱ τετρακόσιοι εἰς τὴν στρατιώτιδα ναῦν διὰ νὰ περιπλέωσι τὴν Εὐβοίαν, καὶ τοὺς ὁποίους εἶχον διατάξει τότε νὰ φέρωσιν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα τὸν Λαισποδίαν, τὸν Ἀριστοφῶντα καὶ τὸν Μελησίαν, πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων πεμπομένους ὑπὸ τῶν τετρακοσίων. Ἀλλ' οἱ Πάραλοι, ἐνῶ ἔπλεον πρὸς τὸ Ἄργος, συνέλαβον τοὺς πρέσβεις ἐκείνους καὶ τοὺς παρέδωκαν εἰς τοὺς Ἀργεῖους ὡς ἀποτελοῦντας μέρος τῶν κυριωτάτων ἀνατροπῶν τῆς δημοκρατίας· καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἐπέστρεψαν πλέον εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἦλθον μὲ τὴν τριήρη των εἰς τὴν Σάμον φέροντες καὶ τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀργείων.

87. Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος καὶ κατὰ τὸν καιρὸν καθ' ὃν διὰ πολλὰς αἰτίας καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου οἱ Πελοποννήσιοι ἦσαν ὠργισμένοι κατὰ τοῦ Τισσαφέρους τὸν ὁποῖον ἐθεώρουν ἤδη ὡς φανερώς ἀττικίζοντα, οὗτος, θέλων, ὡς ἐφαίνετο τοῦλάχιστον, νὰ διαλύσῃ τὰς δυσaréστους ταύτας κατηγορίας, ἡτοιμάσθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀσπενδὸν διὰ νὰ εὔρῃ τὰ φοινικικὰ πλοῖα. Προσεκάλεσε δὲ τὸν Λίχαν νὰ τὸν συνοδεύσῃ καὶ ὑπεσχέθη νὰ διατάξῃ τὸν ὑπαρχόν του Ταμῶν νὰ δίδῃ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του τροφήν εἰς τὸν στρατόν. Διάφοροι γινῶμαι ἐπικρατοῦσι περὶ τῆς μεταβάσεως ταύτης καὶ δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἡξεύρῃ τις μήτε διατὶ μετέβη ὁ Τισσαφέρνης εἰς τὴν Ἀσπενδὸν, μήτε διατὶ, ἀφοῦ μετέβη, δὲν ἔφερεν ἐκεῖθεν τὰ πλοῖα. Ὅτι τὰ φοινικικὰ πλοῖα, ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν, ἐφθασαν μέχρις Ἀσπένδου, τοῦτο εἶναι πανθομολογούμενον· διατὶ ὅμως δὲν ἐπροχώρησαν περαιτέρω, πολυλῶς σχολιάζεται. Οἱ μὲν νομίζουσιν ὅτι διὰ τῆς ἀναχωρήσεώς του ταύτης ἤθελε νὰ ἐξασθενίσῃ ὅπως διανοήθη τὰς δυνάμεις τῶν Πελοποννησίων (τοῦλάχιστον ὁ Ταμῶς, διαταχθεὶς νὰ δίδῃ τροφήν, ἀντὶ νὰ τὴν αὐξήσῃ τὴν ἡλάττωσεν ἔτι μᾶλλον), οἱ δὲ διὰ νὰ προσκαλέσῃ τοὺς φοίνικας εἰς τὴν Ἀσπενδὸν καὶ νὰ τοὺς ἀποπέμψῃ ἀφοῦ τοῖς ἀπυσπάσῃ χρήματα, διότι δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ τοὺς μεταχειρισθῇ· ἄλλοι τέλος ὅτι δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ νὰ ἀποκριθῇ εἰς τὰ παράπονα τὰ ἐγερόθεντα κατ' αὐτοῦ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, λέγων πρὸς ἀπολογίαν του ὅτι μετέβη διὰ νὰ εὔρῃ τὸν στόλον ἐκεῖνον πράγματι πεπληρωμένον. Τὸ κατ' ἐμὲ θεωρῶ ὡς μᾶλλον πιθανὸν ὅτι διὰ νὰ παραλύσῃ καὶ ἀποσυνθέσῃ τὴν δύνα-

μιν τῶν Ἑλλήνων δὲν ἔφερε τὰ πλοῖα· ἤλπιζε τὴν καταστροφὴν τῶν διὰ τῶν πολλῶν ἀναβολῶν τὰς ὁποίας ἐπροξένει ἡ ἀπουσία του καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας μὴ ἐνούμενος μὲ καμμίαν ἐκ τῶν δύο μερίδων διὰ νὰ μὴ καταστήσῃ τὴν μίαν ἰσχυροτέραν τῆς ἄλλης. Τῶνόντι, ἐὰν ἤθελε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν πόλεμον, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι εἶχε τὸ μέσον· διότι φέρων τὸν στόλον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους θὰ ἐδίδε πιθανώτατα τὴν νίκην εἰς αὐτοὺς, ἀφοῦ ἤδη οὗτοι ἐστάθμευον ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ μετὰ ναυτικοῦ ἴσου μᾶλλον ἢ ὑποδεεστέρου. Προδίδει δὲ αὐτὸν ἔτι μᾶλλον ἡ πρόφασις τὴν ὁποίαν εἶπε μὴ νομίσας τὰ πλοῖα, ὅτι ταῦτα εἶχον συναθροισθῇ δῆθεν ὀλιγώτερα παρ' ὅσα διέταξεν ὁ βασιλεὺς. Ἀλλὰ κατὰ τοῦτο ὑπηρέτησε κάλλιστα τὸν κύριόν του μὴ δαπανήσας τὰ βασιλικά χρήματα καὶ ἐπιτυχὼν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ μὲ ὀλιγώτερα ἐξοδα. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ὁ Τισσαφέρνης μετέβη εἰς Ἀσπενδον καὶ εὗρεν ἐκεῖ τοὺς Φοινίκας, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ του ἐπεμψαν εἰς προὔπαντησιν τοῦ στόλου τὸν Λακεδαιμόνιον Φίλιππον μετὰ δύο τριήρων.

88. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, ὅμα ἔμαθεν ὅτι ὁ Τισσαφέρνης διευθύνετο πρὸς τὴν Ἀσπενδον, ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς μετὰ δεκατριῶν πλοίων ὑποσχόμενος εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοῖς παράσχῃ ἀσφαλῆ καὶ μεγάλην χάριν, ἥτοι νὰ φέρῃ αὐτοὺς ὁ ἴδιος πρὸς αὐτοὺς τὸν Φοινικικὸν στόλον, ἢ τοῦλάχιστον νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ μεταβῇ μὲ τὸ μέρος τῶν Πελοποννησίων. Ἐγνώριζεν ἴσως ἐκ πολλοῦ χρόνου ὅτι ὁ Τισσαφέρνης δὲν ἐσκόπευε νὰ φέρῃ τὸν στόλον τοῦτον, καὶ ἤθελε πρὸ πάντων νὰ τὸν διαβάλλῃ παρὰ τοῖς Πελοποννησίοις δεικνύων αὐτὸν φίλον ἑαυτοῦ

καὶ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸν ἀναγκάσῃ τοιοιτοτρόπως
νὰ ταχθῇ μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων. Ἀναχωρήσας λοι-
πὸν ἐπλευσε κατ' εὐθείαν γραμμὴν διὰ τοῦ πελάγους
πρὸς τὴν Φάσηλιν καὶ τὴν Καῦνον.

89. Ἄμα οἱ παρὰ τῶν τετρακοσίων πεμφοθέντες πρέσ-
βεις ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς Σάμου εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀνεκοί-
νωσαν τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἣτις συνίστατο
εἰς τὸ νὰ ἀντέχωσι καὶ νὰ μὴ ἐνδύσωσιν εἰς τοὺς ἐχ-
θροὺς, διότι μεγάλας ἐλπίδας εἶχε νὰ τοὺς συμφιλίωσῃ
μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ νὰ νικήσωσι τοὺς Πελοποννη-
σίους. Διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου ἀνεζωπύρωσαν τὸ θάρ-
ρος ἐκείνων οἵτινες εἶχον ἀρχίσει ἤδη νὰ δυσαρεστῶνται
διὰ τὴν ὀλιγαρχίαν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς ὁποίας εἶχον
συμπράξει, καὶ οἵτινες ἐπεθύμουν ν' ἀπαλλαγῶσιν αὐτῇ,
ἀδιάφορον διὰ τίνος τρόπου, ἅμα τοῖς ὑπέσχοντο ἀσφά-
λειαν. Συνήρχοντο λοιπὸν εἰς ὁμίλους καὶ ἐμέμφοντο
μεταξὺ τῶν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐπὶ κε-
φαλῇς αὐτῶν ἦσαν στρατηγοὶ διακεκριμένοι οἵτινες ἀνῆ-
κον εἰς τὸ ὀλιγαρχικὸν κόμμα καὶ εἶχον ἀξιώματα, οἷοι
Θηραμένης ὁ τοῦ Ἀγνωνος, Ἀριστοκράτης ὁ Σκελλίου
καὶ ἄλλοι, καὶ οἵτινες ἦσαν μὲν πρῶτοι μεταξὺ τῶν
ἐν τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἐφοβοῦντο, ὥς ἔλεγον, πολὺ τὸν
ἐν τῇ Σάμῳ στρατὸν καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ πρὸ
πάντων μήπως οἱ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα πεμφοθέντες πρά-
ξωσι κακόν τι εἰς τὴν πόλιν ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν
πεμψάντων αὐτούς. Χωρὶς λοιπὸν νὰ ἀποβάλῃσι τὴν
ὀλιγαρχίαν, ἔλεγον ὅτι ἐπρεπε νὰ ἄρχῃ τῶν πεντακισ-
χιλίων νὰ ἐγκατασταθῇ πράγματι καὶ οὐχὶ ὀνόματι,
καὶ νὰ δοθῇ πλείοστέρᾳ ἰσότης εἰς τὴν πολιτείαν. Τὸ
τοιούτο οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ πρόσχημα δημοτικότητος,

διότι κατὰ βάθος οἱ πλείστοι ἔνεκα τῆς ἀτομικῆς φιλοδοξίας των ἠρέσκοντο εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην εἰς τὴν ὁποίαν πρὸ πάντων ἡ ἐκ δημοκρατίας γινομένη ὀλιγαρχία ἀπόλλυται, διότι πάντες ἀξιούσιν ὅχι νὰ ᾖναι ἴσοι, ἀλλὰ νὰ πρωτεύωσι κατὰ πολὺ ἕκαστος ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων, ἐνῷ ἐξ ἐναντίας γινομένης τῆς ἐκλογῆς ἐν δημοκρατίᾳ, εὐκολώτερον ὑφίσταται τις τὰς συνεπειάς, ἐπειδὴ δὲν βλέπει προτιμωμένους τοὺς ὁμοίους του (1). Ὅ,τι δὲ ὑπεθέρμανε πλείοτερον παντός ἄλλου τὸ θάρρος τῶν ὀλιγαρχικῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἰσχυρὰ ἐπιρροή τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐν τῇ Σάμῳ καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ὀλιγαρχικὴ των καταστάσις δὲν ἔμελλε νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺ. Ἐκαστος λοιπὸν ἠγωνίζετο πῶς νὰ γίνῃ αὐτὸς πρῶτος ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος.

90. Ὅσοι ἐκ τῶν τετρακοσίων ἦσαν τὰ μάλιστα ἐναντίοι εἰς τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ πολιτεύματος καὶ οὔτινες ἦσαν πρῶτοι ἐν τοῖς πράγμασιν, ὁ Φρύνιχος, ὅστις ἄλλοτε στρατηγὼν ἐν τῇ Σάμῳ εἶχεν ἔλθει εἰς διενέξεις πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην, ὁ Ἀρίσταρχος, εἰς τῶν θερμότερων καὶ ἀρχαιοτέρων ἀντιπάλων τῆς δημοκρατίας, ὁ Πείσανδρος, ὁ Ἀντιφῶν καὶ ἄλλοι οἱ δυνατώτατοι, ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει των, πρῶτον μὲν ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαιμόνα διὰ νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τοῦ συμβιβασμοῦ, ἔπειτα δὲ, ὅταν ἔμαθον τὴν δημο-

(1) Ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῶν Ἀθηνῶν πᾶσα ἐκλογή, ἐκτὸς τῆς τῶν στρατηγῶν, ἐγένετο διὰ κλήρου. Ὁ κλήρος, λέγει ὁ Μοντέσκιος, εἶναι τρόπος τοῦ ἐκλέγειν μὴ λυπῶν οὐδένα, διότι ἀφίνει εἰς ἕκαστον πολίτην εὐλογόν τινα ἐλπίδα ὅτι θὰ ὑπηρετήσῃ ἡμέραν τινὰ τὴν πατρίδα του.»

κρατικὴν τροπὴν ἣν ἔλαβον τὰ πράγματα ἐν Σάμῳ, ἤρ-
χισαν νὰ κατασκευάζωσι τεῖχος ἐν τῇ καλουμένῃ Ἡετιω-
νείᾳ· πολὺ δὲ μᾶλλον ἐδιπλασίασαν τὰς ἐνεργείας των
ὅταν ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς Σάμου οἱ πρέσβεις καὶ εἶδον τὴν
μεταβολὴν ἣτις ἐγένετο εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ μάλιστα
εἰς ἐκείνους οἵτινες ἐφαίνοντο οἱ μᾶλλον ἀφωσιωμένοι.
Ἀνησυχοῦντες διὰ τὰ ἐν ταῖς Ἀθήναις καὶ ἐν τῇ Σάμῳ
συμβαίνοντα, ἀπέστειλαν ἐν τάχει εἰς τὴν Λακεδαιμόνα
τὸν Ἀντιφῶντα, τὸν Φρόνιχον καὶ δέκα ἄλλους πρέσβεις
μὲ τὴν διαταγὴν νὰ ἐπιτύχωσι νὰ συμβιβασθῶσι μὲ τοὺς
Λακεδαιμονίους μὲ πάντα τρόπον ὅπως οὖν ἀνεκτόν, καὶ
ἐπέσπευσαν ἔτι μᾶλλον τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τεύχους τῆς
Ἡετιωνείας. Τὸ τεῖχος ἐκεῖνο, ὡς ἔλεγεν ὁ Θηραμένης
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, δὲν ὠκοδομεῖτο πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ
κλείσῃ τὴν εἴσοδον τοῦ Πειραιῶς εἰς τοὺς Ἀθηναίους τῆς
Σάμου, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ δέχωνται, ὅταν θέλωσι,
τοὺς ἐχθροὺς καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης. Εἶ-
ναι δὲ ἡ Ἡετιώνεια κατωφερὴς ἀκτὴ τοῦ Πειραιῶς
πλησίον τῆς ὁποίας ἀνοίγεται ἀμέσως ὁ λιμὴν. Ἦγει-
ραν λοιπὸν τεῖχος τὸ ὁποῖον ἤνωσαν μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον
ὑπῆρχε πρότερον πρὸς τὸ μέρος τῆς ἡπείρου, εἰς τοιοῦ-
τον τρόπον ὥστε θέτοντες ἐκεῖ ὀλίγους ἀνθρώπους, ἡδύ-
ναντο νὰ ἐξουσιάζωσι τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος· διότι
τὸ ἀρχαῖον τεῖχος τὸ πρὸς τὴν ἡπειρον καθὼς καὶ τὸ
νέον τὸ ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ τειχιζόμενον πρὸς τὴν θά-
λασσαν ἐπεραιοῦντο ἀκριβῶς εἰς ἓνα ἐκ τῶν δύο πύργων
τῶν θετειμένων εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος ὅστις ἦτο
στενός. Περιέκλεισαν ἐπίσης ἐντὸς τοῦ τεύχους στοὰν
μεγίστην ἣτις ἦν οὗτο μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἠνάγκασαν
ὅλους νὰ ἀποθέτωσιν ἐκεῖ ὅσον αἶταν εἶχον καὶ ὅσον

ἔφερον διὰ θαλάσσης· ἐκ τῆς ἀποθήκης δὲ ταύτης ὤφειλον νὰ τὸν ἐξάγωσι καὶ νὰ τὸν πωλῶσι.

91. Πρὸ πολλοῦ ὁ Θηραμένης διέσπειρε τὰς φήμας ταύτας· καὶ ἀποῦ οἱ πρέσβεις ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος χωρὶς νὰ κατορθώσωσιν οὐδένα συμβιβασμὸν, εἶπεν ἀναφανδὸν ὅτι ὑπῆρχε φόβος μήπως τὸ τεῖχος ἐκεῖνο ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως. Τῷντι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπὶ τῇ προσκλήσει τῶν Εὐβοέων, τεσσαράκοντα δύο πλοῖα, ἐξελθόντα τῆς Πελοποννήσου, ἐστάθμευον ἐν τῇ Δᾶ τῆς Λακωνικῆς καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ κατευθυνθῶσιν εἰς τὴν Εὐβοίαν· μεταξύ δὲ τῶν πλοίων ἐκείνων ἦσαν τινὰ Ἰταλιωτικὰ καὶ Σικελικὰ ἐκ τοῦ Τάραντος καὶ τῶν Λοκρῶν, ἦρχε δ' αὐτῶν ὁ Σπαρτιάτης Ἀγησανδρίδας ὁ Ἀγησάνδρου. Κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Θηραμένου, ὁ στόλος ἐκεῖνος ἐμελλε νὰ μεταβῇ οὐχὶ πρὸς βοήθειαν τῆς Εὐβοίας, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ὑποστήριξιν ἐκείνων οἵτινες ἐτείχιζον τὴν Ἡετιώνειαν καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν ἐλάβανον τὰ μέτρα τῶν, ἡ πόλις θὰ κατεστρέφετο ἡρέμα. Ἡ κατηγορία αὕτη ἦτο καὶ πῶς ἀληθὴς καὶ δὲν ἦτο καθαρὰ συκοφαντία· οἱ τετρακόσιοι ἤθελον πρὸ πάντων ὀλιγαρχοῦμενοι νὰ ἄρχωσι καὶ τῶν συμμάχων, καὶ ἐὰν τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν, νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν φυλάττοντες τὰς ναῦς καὶ τὰ τεῖχη, τέλος δὲ ἐν ἀποτυχίᾳ καὶ τούτου νὰ μὴ πέσωσιν αὐτοὶ πρῶτοι θύματα τοῦ λαοῦ ἀνακτῶντος πάλιν τὰ δικαιώματά του, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ εἰσαγάγωσι τοὺς ἐχθροὺς, νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὰ τεῖχη καὶ τὰ πλοῖα, νὰ συνθηκολογήσωσι μετ' αὐτῶν καὶ νὰ σώσωσιν ὅσον μέρος ἡδύναντο ἐκ τῆς ἐξουσίας τῶν ἐν τῇ πόλει διατηροῦντες τὴν ἀποτικὴν τῶν ἀσφάλειαν.

92. Διὰ τοῦτο ἔσπευδον νὰ οἰκοδομήσωσι τὸ τεῖχος ἀφίνοντες πυλίδας καὶ κρυφίας εἰσόδους διὰ νὰ εἰσαγάγῃσι τοὺς πολεμίους καὶ διότι ἤθελον νὰ ὦσι τὰ πάντα τελειωμένα ἐν καιρῷ εὐθέτῳ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ὠμίλουν εἰμὴ ὀλίγοι μεταξὺ τῶν καὶ κρυφίως· ἀλλ' ὅταν ὁ Φρύνιχος, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐκ τῆς εἰς τὴν Λακεδαιμόνα πρεσβείας, ἐπληρώθη δι' ἐνέδρας παρ' ἐνὸς τῶν περιπόλων ἐν πληθούσῃ ἀγορᾷ καὶ ἐξέπνευσε παραχρῆμα ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ βουλευτηρίου· ὅταν μετὰ τὴν ἀπόδρασιν τοῦ δολοφόνου ὁ συνεργός, ὅστις ἦτο Ἀργεῖος, συλληφθεὶς καὶ βρασπισθεὶς κατὰ διαταγὴν τῶν τετρακοσίων, δὲν ὠνόμασε κανένα συμβουλευσάντα τὸ ἐγκλήμα ἀλλ' εἶπεν ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐγίνωσκεν εἰμὴ ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι συνιθροίζοντο παρὰ τῷ περιπολάρχῃ καὶ εἰς ἄλλας οἰκίας, τότε ὁ Θηραμένης, ὁ Ἀριστοκράτης καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐκ τῶν τετρακοσίων καὶ ἐκ τῶν ἐξῶθεν ἦσαν ὁμογνώμονες, βλέποντες ὅτι ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης δὲν προέκυψε τίποτε δυσάρεστον δι' αὐτοὺς, ἐχώρησαν θρασύτερον πρὸς τὸν σκοπὸν. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ ἐκ τῆς Λακ. ἐξελθὼν στόλος περιπλεύσας τὴν παραλίαν εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐπιδαύρου καὶ ἐπέδραμε κατὰ τῆς Αἰγίνης. Ὁ Θηραμένης ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ στόλος οὗτος, προωρισμένος διὰ τὴν Εὐβοίαν, δὲν ἦτο φυσικὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κόλπον τῆς Αἰγίνης καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ νὰ ἀγκυροβολήσῃ εἰς τὴν Ἐπιδαυρον ἐκτὸς ἐὰν προσεκλήθῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον δὲν ἔπαυε νὰ ἐπιβρίπτῃ κατὰ τῶν τετρακοσίων, καὶ προσέθετεν ὅτι δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ ἡσυχάζωσι. Τέλος μετὰ πολλοὺς λόγους στασιαστικούς καὶ ὑποψίας, ἤπτοντο ἤδη τῶν πραγμάτων καὶ ἔργῳ. Οἱ ὁπλίται τοῦ

Πειραιῶς οἵτινες εἰργάζοντο εἰς τὸ τεῖχος τῆς Ἥπειρου-
νείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Ἀριστοκράτης ὅστις
καθὸ ταξίαρχος εἶχε καὶ τὴν ἑαυτοῦ φυλὴν, συλλαμβά-
νουσι τὸν Ἀλεξικλέα, ἓνα τῶν μᾶλλον ἀφωσιωμένων
εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν στρατηγῶν, καὶ ἀγαγόντες εἰς
οἰκίαν τινὰ τὸν ἐκλείσαν ἐν αὐτῇ. Συνεπελάβοντο δὲ
τοῦ ἔργου πολλοὶ ἄλλοι καὶ ἰδίως ὁ Ἑρμῶν διοικῶν
τοὺς περιπόλους οἵτινες εἶχον ταχθῇ εἰς τὴν Μουνυχίαν·
τὸ δὲ σπουδαιότερον ὅτι ταῦτα ἐπράττοντο μὲ τὴν συγ-
κατάθεσιν τοῦ στίφους τῶν ὁπλιτῶν. Ἄμα δὲ οἱ τε-
τρακόσιοι, οἵτινες συνεδρίαζον τότε εἰς τὸ βουλευτήριον,
ἔμαθον τὰ συμβαίνοντα, ἤτοιμᾶσθησαν νὰ λάβωσι τὰ
ὄπλα ἐκτὸς ἐκείνων οἵτινες δὲν συνεμερίζοντο τὴν γνώ-
μην ταύτην καὶ ἠπειλοῦν τὸν Θηραμένην καὶ τοὺς μετ'
αὐτοῦ. Ὁ δὲ Θηραμένης ἀπολογούμενος εἶπεν ὅτι ἦτο ἔ-
τοιμος νὰ ὑπάγῃ μετ' αὐτῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ
δεσμώτου. Καὶ παραλαβὼν ἓνα τῶν στρατηγῶν, ὅστις ἦτο
καὶ ὁμογνώμων αὐτῷ, ἐχώρει πρὸς τὸν Πειραιᾶ, προσέ-
δραμε δὲ καὶ ὁ Ἀρίσαρχος μετὰ τινων ἱππέων νεανίσκων.
Ὁ θόρυβος ἦτο πολὺς καὶ τρομερὸς, διότι οἱ μὲν ἐν τῷ
ἄστει ἐνόμιζον ἤδη τὸν Πειραιᾶ καταληφθέντα καὶ τὸν
συλληφθέντα φονευόμενον, οἱ δὲ ἐν τῷ Πειραιεῖ ἐνόμιζον
ὅτι μετ' ὀλίγον ἐμελλον νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῶν οἱ ἐκ
τοῦ ἄστεος. Ὅλη ἡ πόλις ἦτο εἰς κίνησιν καὶ πάντες ἔ-
τρεχον εἰς τὰ ὄπλα· μόλις δὲ κατωρθώθη νὰ ἡσυχάσωσιν.
Οἱ ἀγῶνες τῶν γερόντων καὶ αἱ παρακλήσεις τοῦ Φαρ-
σαλίου Θουκυδίδου, προξένου τῶν Ἀθηνῶν, παρόντος καὶ
προθύμως ἐμποδίζοντος ἓνα ἕκαστον καὶ κράζοντος νὰ
μὴ ἀπολέσωσι τὴν πατρίδα καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἐχθροὶ
ἐνῆδρευνον ἐγγὺς, τοὺς ἐμπόδισαν νὰ ἀλληλοσφαγῶσι.
Καὶ ὁ μὲν Θηραμένης ἐλθὼν εἰς τὸν Πειραιᾶ (διότι ἦτο

καὶ αὐτὸς στρατηγός) ἐδυσανασχέτει κατὰ τῶν ὀπλιτῶν, ἀλλὰ μόνον διὰ λόγων, ἐνῷ ὁ Ἀρίσταρχος καὶ οἱ ἐναντίοι τοῦ πλῆθους ἦσαν ἀληθῶς μανιώδεις. Οὐχ ἦττον οἱ πλείστοι ὀπλῖται ἐξηκολούθησαν τὸ ἔργον τῶν χωρὶς νὰ μεταμεληθῶσι καὶ ἠρώτησαν τὸν Θηραμένην ἐάν ἐφρόνει ὅτι τὸ τεῖχος ὠκοδομήθῃ ἐπ' ἀγαθῷ ἢ ἐάν ἦτο καλλίτερον νὰ τὸ κατεδαφίσωσιν. Οὗτος ἀπεκρίθη ὅτι ἐάν τοιαύτη ἦτο ἡ γνώμη τῶν συνεφώνει μετ' αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οἱ ὀπλῖται καὶ πολλοὶ τῶν ἐν Πειραιεὶ ἀνθρώπων ἀναβάντες ἐπὶ τοῦ τειχίσματος ἤρχισαν νὰ κατεδαφίζωσιν αὐτό. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲ τὴν ὅποιαν ἔκαμνον πρὸς τὸ πλῆθος ἔλεγον α' Ὅστις προτιμᾷ νὰ ἄρχωσιν οἱ πεντακισχίλιοι ἀντὶ τῶν τετρακοσίων ἃς ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου, β' διότι ἐκρύπτοντο ἀκόμη ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν πεντακισχιλίων διὰ νὰ μὴ προφέρωσιν ἀναφανδὸν τὸ τοῦ λαοῦ λέγοντες: α' Ὅστις θέλει νὰ ἄρχῃ ἡ λαός, β' Ἐφοβοῦντο δὲ μήπως οἱ πεντακισχίλιοι ὑπῆρχον τῶνδ' καὶ μήπως ἐνοχοποιηθῶσιν ἀποτεινόμενοι πρὸς ἀγνώστους. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ τετρακόσιοι δὲν ἤθελον μῆτε νὰ ὑπάρχωσιν οἱ πεντακισχίλιοι μῆτε νὰ ἦναι γνωστὸν ὅτι δὲν ὑπῆρχον, τὸ μὲν διότι ἐνόμιζον ὅτι ἡ συμμετοχὴ τοσούτων ἀνθρώπων εἰς τὴν ἐξουσίαν θὰ ἦτο ἀληθῆς δημοκρατία, τὸ δὲ διότι ἡ ἀβεβαιότης περὶ τῆς ὑπάρξεώς των θὰ παρῆγεν ἀμοιβαῖον φόβον.

93. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ οἱ μὲν τετρακόσιοι, εἰ καὶ τεθορυβημένοι, συνηθροίσθησαν εἰς τὸ βουλευτήριον· οἱ δὲ ἐν τῷ Πειραιεὶ ὀπλῖται, ἀφέντες τὸν Ἀλεξικλέα ὃν συνέλαβον καὶ καθελόντες τὸ τεῖχος ἦλθον εἰς τὸ παρὰ τὴν Μουνυχίαν θέατρον τοῦ Διονύσου, ἀπέθεσαν τὰ ὅπλα καὶ συνεκρότησαν συνέλευσιν. Μετὰ βραχείαν δὲ συνδιάσκεψιν μετέβησαν εἰς τὸ ἄστυ καὶ κατέθεσαν τὰ

ὑπλά ἐν τῷ Ἀνακείῳ (¹). Ἐλθόντες δὲ πρὸς αὐτοὺς τινὲς ἀπεσταλμένοι τῶν τετρακοσίων συνωμίλουν ἀνὴρ πρὸς ἄνδρα καὶ ἔπειθον ὅσους ἔβλεπον μετρίους νὰ μένωσιν ἡσυχοὶ καὶ νὰ συνέχωσι τοὺς ἄλλους, λέγοντες ὅτι οἱ πεντακισχίλιοι ἔμελλον νὰ ἀνακηρυχθῶσι καὶ ὅτι ἐκ τούτων θὰ ἐλαμβάνοντο ἀλληλοδιαδόχως καὶ κατ' ἐκλογὴν οἱ τετρακόσιοι ὅτι μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας δὲν ἔπρεπε δι' οὐδενὸς τρόπου νὰ καταστρέφωσι τὴν πόλιν μήτε νὰ παραδίδωσιν αὐτὴν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ὅλον δὲ τὸ πλῆθος, μετὰ πολλοὺς λόγους ἀπευθυνθέντας πρὸς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἐγένετο ἡπιώτερον ἢ πρότερον, διότι ἐφοβήθη πρὸ πάντων διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως. Συνεφώνησαν λοιπὸν νὰ συγκαλέσωσιν, ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ, συνέλευσιν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου διὰ νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν ὁμόνοιαν.

94. Ὅταν ἐφθασεν ἡ διὰ τὴν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου ὀρισθεῖσα ἡμέρα τῆς συνελεύσεως καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ συναθροισθῶσιν ἀγγέλλεται εἰς αὐτοὺς ὅτι τὰ τεσσαράκοντα δύο πλοῖα καὶ ὁ Ἀγησανδρίδας παρέπλεον ἀπὸ τῶν Μεγάρων εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Τότε ὅλος ὁ λαὸς ἐνόμισεν ὅτι ἔβλεπε πραγματοποιούμενα ὅσα ἔλεγον πρὸ πολλοῦ ὁ Θηραμένης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ὁ στόλος ἐκεῖνος ἐπροχώρει διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ τεῖχος τῆς Ἡετιωνείας καὶ ἔχαιρον διότι τὸ εἶχον κατεδαφίσει. Πιθανὸν ὁ Ἀγησανδρίδας νὰ ἔμεινεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐπιδάουρου συνεπεία συνεννοήσεών τινων πιθανὸν ἐπίσης νὰ περιέμενε τὴν ἔκβασιν τῶν ἐν Ἀθήναις διχονοιῶν διὰ νὰ παρουσιασθῇ ἐν στιγμῇ καταλ-

(¹) Νεὸς τοῦ Κῆστορος καὶ Πολυδεύκους ἢ τῶν Διοσκούρων, οἵτινες ἐκαλοῦντο Ἀνακες.

λήλω. Ὅπως δὴ ποτε οἱ Ἀθηναῖοι, ἅμα ἠγγέλθη ἡ εὐ-
δησις αὐτῇ εἰς αὐτοὺς, εὐθύς ἔδραμον πανδημεὶ εἰς τὸν
Πειραιᾶ, φρονούντες ὅτι αἱ ἐσωτερικαὶ αὐτῶν διαιρέσεις
ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις
ἦτο ὄχι πλέον μακρὰν, ἀλλὰ πρὸ τοῦ λιμένος ἦδη. Καί
οἱ μὲν ἀνέβησαν εἰς τὰς παρούσας ναῦς, οἱ δὲ καθεύλυ-
σαν ἄλλας, ἄλλοι δὲ τινες ἔδραμον πρὸς ὑπεράσπισιν
τῶν τειχῶν ἢ πρὸς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος.

95. Τὰ δὲ πλοῖα τῶν Πελοποννησίων, παραπλεύσαντα
καὶ κάμψαντα τὸ Σούνιον ὠρμίσθησαν μεταξὺ Θορικοῦ
καὶ Πρασιῶν, ὕστερον δὲ ἀφίχθησαν εἰς Ὠρωπόν. Οἱ δὲ
Ἀθηναῖοι, μετ' ὅλην τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν πληρωμάτων
των, συνέπειαν ἀναπόφευκτον τῶν ἐμφυλίων παραχῶν,
ἠθέλησαν ἐν τούτοις νὰ βοηθήσωσι ταχέως μίαν τῶν
σπουδαιοτάτων κηρσεῶν των· καὶ τῶνόντι, ἀπὸ τοῦ ἀπο-
κλεισμοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἡ Εὐβοία ἦτο τὸ πᾶν δι' αὐτούς.
Πέμπουσι λοιπὸν τὸν στρατηγὸν Θυμοχάρην καὶ πλοῖα
εἰς τὴν Ἑρέτριαν, ἅτινα φθάσαντα ἐκεῖ ἠνώθησαν μετὰ
πρότερον ἐν τῇ Εὐβοίᾳ εὕρισκόμενα, ἐγένοντο τριάκοντα
ἐξ καὶ ἠναγκάσθησαν ἀμέσως νὰ ναυμαχήσωσι, διότι
ὁ Ἀγησανδρίδας μετὰ τὸ ἄριστον ἀνήγαγε τὰς ναῦς
ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ ὅστις δὲν ἀπέχει ἐκ τῆς πόλεως τῶν
Ἑρετριέων εἰμὴ ἐξήκοντα στάδια θαλάσσια. Ἀμα λοι-
πὸν ἐφάνησαν τὰ πλοῖα ταῦτα, οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν
νὰ πληρῶσι τὸν στόλον των νομίζοντες τοὺς στρατιώ-
τας των ἐκεῖ πλησίον ὄντας· ἀλλ' οὗτοι εἶχον μεταβῆ
πρὸς εὗρεσιν τροφῶν εἰς τὰς οἰκίας τὰς κειμένας εἰς τὰ
ἐσχατὰ τῆς πόλεως καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπου οἱ
Ἑρετριεῖς εἶχον φροντίσει νὰ μὴ ἀφήσωσι τίποτε πρὸς
πώλησιν διὰ νὰ δώσωσι καιρὸν εἰς τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἐ-
πιπείσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐνασχολουμένων βρα-

δέωσι εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ στόλου καὶ νὰ τοὺς ἀναγκά-
σωσι νὰ ἀναχθῶσιν ὅπως ἦσαν. Τὸ σημεῖον τῆς καταλ-
λήλου στιγμῆς διὰ νὰ ἀναχθῶσιν οἱ Πελοποννήσιοι
εἶχε δοθῇ ἐκ τῆς Ἑρετρίας εἰς τὸν Ὠρωπόν. Ἀναχθέν-
τες δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοιαύτην παρασκευὴν καὶ
ναυμαχήσαντες πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἑρετρίας, ἀντέσχον
μὲν ἐπὶ τινα χρόνον, ἔπειτα ὁμως τραπέντες εἰς φυγὴν
κατεδιώχθησαν εἰς τὴν ξηράν. Καὶ ὅσοι μὲν κατέφυγον
εἰς τὴν Ἑρετρίαν, ὡς εἰς πόλιν φιλικήν, ὑπέστησαν φρι-
κωδεστάτην τύχην, διότι ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων·
ὅσοι δὲ κατέφυγον εἰς τὸ τεῖχος τὸ ἐν τῇ Ἑρετρίᾳ,
ὕπερ κατεῖχον αὐτοὶ, ἐσώθησαν καθὼς καὶ τὰ πλοῖα ὅσα
ἔφθασαν εἰς τὴν Χαλκίδα. Λαβόντες δὲ οἱ Πελοποννή-
σιοι εἰκοσιδύο ναῦς τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν
ἄλλους μὲν ἀποκτείναντες, ἄλλους δὲ ζωγρήσαντες, ἐστη-
σαν τρόπαιον. Ὑστερον δὲ μετ' οὐ πολὺ ἐπαναστατή-
σαντες ὅλην τὴν Εὐβοίαν πλὴν τῆς Ὠρεοῦ (διότι ταύτην
κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι) διωργάνωσαν αὐτὴν ὅπως ᾔθελον.

96. Ἄμα ἐγνώσθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ συμβάντα
τῆς Εὐβοίας, τρόμος μείζων τῶν πρὶν κατέλαβε τοὺς
Ἀθηναίους, διότι μήτε ἢ ἐν τῇ Σικελίᾳ συμφορὰ, ὅσον
μεγάλῃ καὶ ἂν ἐφάνη εἰς αὐτοὺς τότε, οὔτε οὐδεμίᾳ
ἄλλῃ δυστυχίᾳ ἐφόβησεν αὐτοὺς τόσον. Ὁ στρατὸς τῆς
Σάμου ἦτο εἰς πλήρη ἀποστασίαν· οὔτε πλοῖα ὑπῆρχον
πλέον οὔτε πληρώματα· ἐν τῇ πόλει διχοστασία· ὁ ἐμ-
φύλιος πόλεμος ἔτοιμος νὰ ἐκραγῇ· τέλος, πρὸς ἐπισφρά-
γισιν τῶν δεινῶν, ἀπώλεσαν ἓνα στόλον, καὶ τὸ δεινό-
τερον, τὴν Εὐβοίαν ἐκ τῆς ὁποίας πλειότερα ὠφελοῦντο
ἢ ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ ἀποθάρρυνθῶσιν
εὐλόγως; Ἐξ ὅλων ὁμως τῶν κινδύνων ἐθορύβει αὐτοὺς
πλειότερον καὶ ἐγγύτερον ὁ φόβος μήπως οἱ ἐχθροὶ τολ-

μηροὶ γινόμενοι ἔνεκα τῆς νίκης πλεύσωσιν ἀμέσως κατὰ τοῦ Πειραιῶς ἐστερημένου πλοίων, καὶ εἰς πᾶσαν στιγμὴν περιέμενον νὰ τοὺς ἴδωσιν ἐμφανιζομένους. Καὶ τῶντι οὐδὲν εὐκολώτερον εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ἐὰν ᾦσαν τολμηρότεροι· διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου ᾔθελον αὐξήσῃ τὴν ἐν τῇ πόλει διαίρεσιν σταθμεύοντες πρὸ αὐτῆς, ἢ, ἐὰν ἐπέμενον εἰς τὴν πολιορκίαν, ᾔθελον ἀναγκάσει καὶ αὐτὸν τὸν στόλον τῆς Ἰωνίας, μολοντί ἐναντιούμενον εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν, νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν συγγενῶν του καὶ ὅλης τῆς πόλεως· ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς στιγμῆς ὁ Ἑλλήσποντος θὰ περιέπιπτεν εἰς τὴν ἐξουσίαν των, καθὼς καὶ ἡ Ἰωνία καὶ αἱ νῆσοι καὶ τὰ μέχρι τῆς Βοιωτίας μέρη καὶ οὕτως εἰπεῖν ὅλη ἡ ἀρχὴ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ἡ περίστασις αὕτη δὲν ὑπῆρξεν ἡ μόνη καθ' ἣν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐφάρησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πρόσφοροι ἀντίπαλοι. Ἡ ἄκρα τοῦ χαρακτῆρος ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων λαῶν, τῶν μὲν ζωηρῶν τῶν δὲ βραδέων, τῶν μὲν τολμηρῶν τῶν δὲ ἀτόλμων, παρέσχεν ἄπειρον ὑπεροχὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους πρὸ πάντων κατὰ τὸν ἐν τῇ θαλάσῃ ἀγῶνα. Οἱ Συρακούσιοι τὸ ἀπέδειξαν κάλλιστα, διότι ἔχοντες τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα μὲ τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ἐπολέμησαν ἄριστα.

97. Ἐν τούτοις εἰς τὴν εἰδήσιν τῆς καταστροφῆς ταύτης, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλήρωσαν εἴκοσι ναῦς καὶ συνεκάλεσαν ἐκκλησίαν ἀμέσως εἰς τὴν καλουμένην Πνύκα ὅπου καὶ ἄλλοτε συνεΐθιζον νὰ συνεδριάξωσιν. Ἐκεῖ κατήργησαν τοὺς τετρακοσίους καὶ ἐψηφίσαντο νὰ ἀνατεθῶσι τὰ πράγματα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους τῶν ὁποίων θὰ ἀπετέλει μέρος πᾶς ὅστις ᾔθελε προσφέρει ὄπλα, καὶ νὰ μὴ δίδεται οὐδείς μισθὸς εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἐπὶ ποινῇ ἀρᾶς. Ἐγένοντο δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλαι συνε-

δριάσεις, καθ' ἃς ἐψηφίσαντο νομοθέτας καὶ ἐκανόνισαν ὅλα τὰ τὴν πολιτείαν ἀφορῶντα. Οὐδέποτε, καθ' ὅσον ἐνθυμούμαι, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιτεύθησαν καλλίτερον ἢ κατὰ τοὺς πρώτους τούτους χρόνους, διότι ἐγένετο μετρία σύγκρασις τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τῆς δημοκρατίας, τοῦθ' ὅπερ ἀνύψωσε τὴν πόλιν ἐκ τῆς πρὶν καταπτώσεώς της. Ἐψηφίσαντο ἐπίσης τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἄλλων φυγάδων, καὶ ἐπεμψαν πρὸς αὐτὸν, καθὼς καὶ πρὸς τὸν στρατὸν τῆς Σάμου, τὴν πρόσκλησιν νὰ ἀναλάβωσι μετὰ ζήλου τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων.

98. Ἐνῷ ἐγένετο ἡ μεταβολὴ αὕτη, ὁ Πείσανδρος, ὁ Ἀλεξικλῆς καὶ οἱ πρῶτιστοι τῶν ὀλιγαρχικῶν κατέφυγον ταχέως εἰς τὴν Δεκέλειαν. Μόνος δὲ ἐξ αὐτῶν ὁ Ἀρίσταρχος, ὅστις ἦτο συγχρόνως στρατηγός, λαβὼν ἐν τάχει τοξότας τινὰς τοὺς βαρβαροτάτους, διευθύνθη πρὸς τὴν Οἰνόνην φρουρίον τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Βοιωτίας. Οἱ Κορίνθιοι, τῇ βοηθείᾳ ἐθελοντῶν Βοιωτῶν τοὺς ὁποίους προσεκάλεσαν, τὴν ἐπολιόρκουν τότε ὅπως ἐκδικηθῶσι διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀνθρώπων τῶν φονευθέντων ὑπὸ τῆς φρουρᾶς τῆς Οἰνός κατὰ τὴν ἐκ τῆς Δεκελείας ἐπιστροφὴν των. Ὁ Ἀρίσταρχος, ἀφοῦ συνμίλησε μετὰ τῶν πολιορκούντων, ἠπάτησε τὴν φρουρὰν τῆς Οἰνός λέγων αὐτῇ ὅτι εἶχον συμβιβασθῇ ἐν Ἀθήναις μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀντικειμένων, καὶ ὅτι ἔπρεπε καὶ αὕτῃ νὰ παραδώσῃ τὴν θέσιν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς συμφώνως μὲ τὴν συνθήκην. Ἡ φρουρὰ τῆς Οἰνός τὸν ἐπίστευσε διότι ἦτο στρατηγός, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τίποτε καθὼς οὕσα πολιορκημένη, ἐξῆλθεν ὑπόσπονδος. Καὶ τοιοῦτοτρόπως οἱ Βοιωτοὶ κατέλαβον τὴν παραδο-

θεῖσαν Οἰνόνην, ἐνῶ συγχρόνως ἔπαυον εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ὀλιγαρχία καὶ ἡ στάσις.

99. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους τούτου οἱ ἐν τῇ Μιλήτῳ Πελοποννήσιοι, βλέποντες ὅτι οὐδεὶς ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς τὰς τροφὰς τὰς ὁποίας ὁ Τισσαφέρνης κατὰ τὴν εἰς Ἀσπενδὸν ἀναχώρησίν του εἶχε διατάξει νὰ τοῖς δίδωνται· ὅτι δὲν ἔφθασαν ἀκόμη μήτε ὁ Φοινικὸς στόλος μήτε ὁ Τισσαφέρνης· ὅτι ὁ συνοδεύσας αὐτὸν Φίλιππος καθὼς καὶ ἄλλος τις Σπαρτιάτης ὀνόματι Ἰπποκράτης ἔγραφον ἐκ Φασήλιδος πρὸς τὸν ναύαρχον Μίνδαρον ὅτι ὁ στόλος ἐκεῖνος δὲν θὰ ἤρχετο καὶ ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι καθ' ὅλα ἐνεπαίχθησαν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους· ὅτι ἐπὶ πᾶσιν ὁ Φαρνάβαζος τοὺς προσεκάλει καὶ ἐδεικνύετο πρόθυμος νὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἅμα τῇ ἀφίξει των τὰς ἐπιλοιπούς πόλεις τῆς διοικήσεώς του, ὅπως εἶχε πράξει καὶ ὁ Τισσαφέρνης, ἐλπίζων ὅτι ἤθελεν ἤθελεν ὠφεληθῇ πλείοτερον ἢ αὐτός· δι' ὅλους τούτους τοὺς λόγους ὁ Μίνδαρος, εἰς σημεῖόν τι δοθὲν ἀπροσδοκῆτως διὰ νὰ διαλάβῃ τοὺς ἐν τῇ Σάμῳ Ἀθηναίους, ἀνεχώρησε μὲ ἐβδομήκοντα τρία πλοῖα καὶ μετὰ πολλῆς εὐταξίας ἐκ τῆς Μιλήτου καὶ ἐπλευσε πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον. Ἦδῃ, κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος, εἶχον εἰσέλθει εἰς αὐτὸν δεκαεὶς πλοῖα ἅτινα ἐλεηλάτησαν μέρος τι τῆς Χερσονήσου. Ὁ Μίνδαρος, καταληφθεὶς ὑπὸ τρικυμίας, ἠναγκάσθη νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὴν Ἰκαρον ὅπου μείνας πέντε ἢ ἑξ ἡμέρας ἕνεκα τῶν ἐναντίων ἀνέμων, ἔφθασεν ἀκολουθῶν εἰς τὴν Χίον.

100. Ἄμα ὁ Θράσυλος ἔμαθε τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐκ τῆς Μιλήτου, ἐπλευσεν ἀμέσως ἐκ τῆς Σάμου μὲ πενήκοντα πέντε πλοῖα, σπεύδων νὰ προλάβῃ τὴν εἰσοδὸν

παῦ-Μινδάρου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Μαθὼν κατόπιν ὅτι ἦτο εἰς τὴν Χίον καὶ νομίσας ὅτι θὰ ἔμεινεν ἐκεῖ, ἔθεσεν ἐπὶ τῆς Λέσβου καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ἡπείρου σκοποὺς διὰ νὰ κατασκοπεύωσι τὸ ἐλάχιστον κίνημα τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου· αὐτὸς δὲ μεταβὰς εἰς τὴν Μήθυμναν, διέταξε νὰ προετοιμάσωσιν ἄλευρα καὶ ἄλλας ζωοτροφίας ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ κάμνη ἐπιδρομὰς ἐναντίον τῆς Χίου ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ πόλεμος ἤθελε παραταθῇ ἐπὶ πολὺ· ἄλλως τε δὲ, ἐπειδὴ ἡ Ἑρесь εἶχεν ἐπαναστατήσῃ κατὰ τῆς Λέσβου, ἤθελε νὰ μεταβῇ ἐκεῖ καὶ νὰ προσπαθήσῃ εἰ δυνατόν νὰ γίνῃ κύριος αὐτῆς. Ἰσχυροὶ φυγάδες Μηθυμναῖοι, προσκαλέσαντες ἐκ τῆς Κύμης πεντήκοντα ὀπλίτας μετὰ τῶν ὁποίων εἶχον συνεταιρισθῇ καθὼς καὶ στρατιώτας ἐκ τῆς ἡπείρου ἐπὶ μισθῷ, ἐν ὅλοις τριακοσίους περίπου ἄνδρας, διοικουμένους ὑπὸ τοῦ Θηβαίου Ἀναξάρχου, ἕνεκα τῆς συγγενείας τῶν δύο λαῶν, ἦλθον κατ' ἀρχὰς νὰ προσβάλῃσι τὴν Μήθυμναν. Ἀλλ' ἀποκρουσθέντες εἰς τὴν ἀπόπειραν ταύτην ὑπὸ τῶν ἐν Μυτιλήνῃ φρουρούντων Ἀθηναίων οὔτινες προσέδραμον, καὶ διωχθέντες ἐκ δευτέρου μετὰ μάχην γενομένην ἐκτὸς τῆς πόλεως, διέβησαν τὸ ὄρος καὶ ἐπανεστάτησαν τὴν Ἑρесь. Ὁ Θράσυλος μετέβη ἐκεῖ μεθ' ὅλου τοῦ στόλου ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Θρασύβουλος, ἐγκαταλείψας τὴν Σάμον εἰς τὴν εἰδῆσιν τῆς διαβάσεως ταύτης τῶν φυγάδων, ἀνεχώρησε πρὸ αὐτοῦ μετὰ πάντε πλοίων· φθάσας πολὺ βραδέως, μετέβη εἰς τὴν Ἑρесь καὶ ἐστάθμευσεν ἐκεῖ. Δύο πλοῖα ἅτινα ἐκ τοῦ Ἑλλήσποντου ἀνεκομίζοντο εἰς τὰ ἴδια ἦλθον νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοῦ καθὼς καὶ τὰ τῆς Μηθύμνης. Ἐν ὅλοις ὑπῆρχον ἐξήκοντα ἐπτὰ πλοῖα. Τῇ βοηθείᾳ δὲ τῶν στρατευμάτων ἅτινα ἦσαν ἐπὶ

τῶν πλοίων, παρεσκευάζοντο νά κυριεύσωσι τὴν Ἑρέσων, μεταχειριζόμενοι εἰς τοῦτο μηχανὰς πολεμικὰς καὶ πάντα τὰ δυνατὰ μέσα.

101. Ἐν τούτοις ὁ Μίνδαρος καὶ ὁ στόλος τῶν Πελοποννησίων ὅστις ἦτο εἰς τὴν Χίον καὶ ὅστις εἶχε προμηθευθῇ τροφὰς διὰ δύο ἡμέρας, λαβόντες παρὰ τῶν Χίων τρεῖς τεσσαρακοστὰς Χίας ⁽¹⁾ κατὰ κεφαλὴν, ἀνεχώρησαν μετὰ τάχους ἐκ τῆς Χίου· ἀπέφυγον δὲ τὸ πέλαγος διὰ νά μὴ συναντήσωσι τὸν ἐν τῇ Ἑρέσῳ εὐρισκόμενον στόλον, καὶ ἔχοντες τὴν Λέσβον ἐν ἀριστερᾷ, ἐπλεον πρὸς τὴν ἡπειρον. Προσορμισθέντες εἰς τὸν ἐν Καρτερίοις τῆς Φωκαίδος λιμένα καὶ προγευθέντες, παρέπλευσαν τὴν Κυμαίαν καὶ ἐδείπνησαν εἰς τὰς Ἀργινούσας τῆς ἡπείρου ἀπέναντι τῆς Μιτυλήνης. Ἐντεῦθεν δὲ νυκτὸς οὐσης σκοτεινῆς, ἐξηκολούθησαν τὸν παράπλου καὶ ἔφθασαν εἰς Ἀριματῦντα τῆς ἡπείρου, καταντικρὺ τῆς Μιθύμνης. Προγευθέντες δὲ ἐκεῖ παρέπλευσαν διὰ τάχους τὸ Λέκτον, τὴν Λάρισσαν, τὸν Ἀμαξιτὸν καὶ τὰ ἄλλα χωρία τῆς χώρας ταύτης καὶ ἔφθασαν πρὸ τοῦ μεσονυκτιοῦ εἰς τὸ Ῥοίτειον, ὅπερ ἀποτελεῖ ἤδη μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου· τινὰ δὲ ἐκ τῶν πλοίων ἐπλησίασαν εἰς τὸ Σίγειον καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς παραλίας.

102. Οἱ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Σηστόν μὲ δεκαοκτὼ πλοῖα, ἅμα οἱ φρυκτωροὶ ἕκαμον σημεῖα εἰς αὐτοὺς καὶ εἶδον συγχρόνως πολλὰ πυρὰ ἀναφθέντα ἐξαίφνης εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, ἐνόησαν ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι εἰσέπλεον εἰς τὸν Ἑλλησπόντον. Κατὰ τὴν ἰδίαν

(1) Νόμισμα ἰδιαίτερον τῆς Χίου τὸ ὅποιον ὑποτίθεται ὅτι εἶχεν ἀξίαν ἴσην μὲ τὸ ἐν τεσσαρακοστὸν τοῦ χρυσοῦ στατήρος, ἦτοι μὲ ἡμίσειαν δραχμὴν ἀττικήν.

λοπὸν νύκτα, μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ταχύτητος, διευ-
θύνθησαν πρὸς τὸν Ἑλαιούντα παραπλέοντες τὴν Χερσό-
νησον καὶ προσπαθοῦντες νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ πέλαγος
πρὶν συναντήσωσι τοὺς ἐχθροὺς. Κατώρθωσαν δὲ τοιου-
τοτρόπως νὰ διαφύγωσι τὰ δεκαεξὶ πλοῖα τῶν Πελοπον-
νησίων τὰ ὅποια ἦσαν εἰς τὴν Ἀβυδὸν, μολονότι ταῦτα
εἶχον λάβει παρὰ τοῦ διελθόντος φιλικοῦ στόλου τὴν δια-
ταγὴν νὰ παρατηρῶσι προσεκτικῶς τὰ κινήματα τῶν
Ἀθηναίων· ἀλλ' ἅμα τῇ αὐγῇ ἀνεκάλυψαν τὰ πλοῖα τοῦ
Μινδάρου ἅτινα ἤρχισαν νὰ τοὺς καταδιώκωσι. Καὶ τὰ
πλεῖστα μὲν πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἐσώθησαν εἰς τὴν
Ἰμβρὸν καὶ τὴν Αἴμνον· τέσσαρα δὲ, τὰ ὅποια ἔπλεον
τελευταῖα ὄλων, κατεφθάσθησαν πρὸ τοῦ Ἑλαιούντος·
ἐν τούτων, ἐξοκείλαν πλησίον τοῦ ἱεροῦ τοῦ Πρωτεσι-
λάου, συνελήφθη μεθ' ὄλων τῶν ἐν αὐτῷ ἀνδρῶν, δύο
ἄλλα ἀνευ τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὸ τέταρτον ὅπερ ἦτο κενὸν
ἐπυρπολήθη πλησίον τῆς Ἰμβροῦ.

103 Μετὰ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι ἐνώσαντες τὰ ἐκ
τῆς Ἀβύδου ἐλθόντα πλοῖα μὲ τὰ ἄλλα καὶ σχηματί-
σαντες τοιουτοτρόπως στόλον ἐξ ὀγδοήκοντα ἑξὶ πλοίων,
ἐπολιόρκησαν τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν τὸν Ἑλαιούντα·
μὴ δυνθέντες ὁμως νὰ γίνωσι κύριοι αὐτοῦ, ἀπέπλευ-
σαν εἰς τὴν Ἀβυδὸν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀπατηθέντες ὑπὸ
τῶν σκοπῶν καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ὁ
ἐχθρικός στόλος διήλθεν ἀπαρατήρητος, εἰτειχομάχουν ἀ-
ταράχως. Ἀλλ' ἅμα ἔλαβον καλλιτέρας πληροφορίας,
ἔλυσαν ἀμέσως τὴν πολιορκίαν τῆς Ἐρέσου καὶ ἔδραμον
μετὰ τάχους πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἑλλησπόντου. Δύο πλοῖα
τῶν Πελοποννησίων, ἅτινα εἰς τὴν ἑξαψιν τῆς καταδιώ-
ξεως εἶχον προχωρήσει εἰς τὸ πέλαγος, ἔπεσαν ἐν μέσῳ
αὐτῶν καὶ συνελήφθησαν. Φθάσαντες τὴν ἐπιούσαν προσ-

ωρμίσθησαν εἰς τὸν Ἑλαιοῦντα, ἔφερον ἐκ τῆς Ἰμβροῦ ὅσα πλοῖα εἶχον καταφύγει ἐκεῖ, καὶ ἐπὶ πέντε ἡμέρας παρεσκευάζοντο πρὸς ναυμαχίαν.

104. Μετὰ τοῦτο ἡ ναυμαχία ἐγένετο κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Οἱ Ἀθηναῖοι, τεταγμένοι ἐπὶ στοίχου, παρέπλεον τὴν ξηρὰν διευθυνόμενοι πρὸς τὴν Σηστόν, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἰδόντες αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἀβύδου, ἐπροχώρησαν καὶ αὐτοί. Ἀμα ἐνόησαν ὅτι ἐμελλον νὰ ναυμαχήσωσιν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι παρέτεινον τὴν γραμμὴν μετὰ πλοῖα ἐβδομήκοντα ἕξ κατὰ μῆκος τῆς Ξερσονήσου, ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἰδάκου μέχρις Ἀρρίανων, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μετὰ πλοῖα ὀγδοήκοντα ὀκτὼ ἀπὸ Ἀβύδου μέχρι Δαρδάνου. Καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας τῶν Πελοποννησίων εἶχον οἱ Συρακούσιοι, τὸ δὲ ἀριστερὸν αὐτὸς ὁ Μίνδαρος καὶ τὰ μᾶλλον ταχέα πλοῖα τῶν δὲ Ἀθηναίων τὸ μὲν ἀριστερὸν εἶχεν ὁ Θρασύλλος, τὸ δὲ δεξιὸν ὁ Θρασύβουλος. Καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσης στρατηγοὶ ἦσαν τεταγμένοι εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν ἕκαστος. Οἱ Πελοποννήσιοι ἐσπεύσαν νὰ ἀρχίσωσι τὴν μάχην ἵνα καλύπτοντες μετὰ τὸ ἀριστερὸν κέρας τῶν τὸ δεξιὸν τῶν Ἀθηναίων, ἐμποδίσωσιν αὐτοὺς εἰ δυνατόν νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὸ πέλαγος καὶ προσβάλλοντες αὐτοὺς διὰ τοῦ κέντρου νὰ τοὺς ὠθήσωσι πρὸς τὴν ξηρὰν ἥτις δὲν ἀπέιχε πολὺ. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόησαντες τὸν σκοπὸν τῶν ἀνέπτυσαν τὴν γραμμὴν τῶν πρὸς τὸ μέρος ὅπου οἱ ἐχθροὶ ᾔθελον νὰ τοὺς ἀποκλείσωσι τὴν ἐξοδὸν καὶ προέλαβον πλεόσσαντα ταχύτερον. Ἦδη τὸ ἀριστερὸν κέρας τῶν ἑκαμψε τὴν ἀκρὰν ἥτις καλεῖται Κυνὸς σῆμα· ἀλλὰ διὰ τοῦ κινήματος τούτου εὐρέθησαν μὴ ἔχοντες εἰς τὸ κέντρον εἰμὴ πλοῖα ἀσθενῆ καὶ διεσπαρμένα, τῶν ὁποίων ἄλλως τε ὁ ἀριθμὸς ἦτο κατώτερος τοῦ τῶν ἐχθρῶν· ἐπὶ πᾶσιν, ἡ

περὶ τὸ Κυνὸς σῆμα θέσις ἔχει τὴν περιβολὴν ὀξεῖαν καὶ ἰωνιώδη, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς νὰ βλέπωσι τὰ ἐπέκεινα αὐτῆς συμβαίνοντα.

105. Ἐπιπεσόντες οἱ Πελοποννήσιοι κατὰ τοῦ κέντρου ὤθησαν εἰς τὴν ξηρὰν τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ἀπέβησαν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπερέσχον κατὰ πολὺ, ἐνῶ ὁ Θρασύβουλος ἐνεκα τοῦ πλήθους τῶν ἐπικειμένων πλοίων δὲν ἠδύνατο νὰ φέρῃ βοήθειαν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ εἰς τὸ κέντρον, καὶ ὁ Θράσυλος δὲν ἠδύνατο οὔτε αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ· διότι ἡ ἄκρα Κυνὸς σῆμα ἐπεπρόσθει εἰς τὴν θεάν, καὶ οἱ Συρακοῦσιοι, καθὼς καὶ πλῆθος ἄλλων ἐχθρῶν τεταγμένων ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, συνεῖχον αὐτούς. Ἀλλὰ τέλος οἱ Πελοποννήσιοι, οἵτινες εἰς τὴν μέθην τῆς ἐπιτυχίας κατεδίωκον τοὺς ἐχθροὺς καὶ ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἤρχισαν ἐν μέρει νὰ περιέρχωνται εἰς ἀταξίαν. Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον ὅτι τὰ ἀπέναντι αὐτῶν πλοῖα εἶχον σταματήσει, ἔπαυσαν νὰ παρατείνωσι τὴν γραμμὴν των, καὶ ἐπαναστρέψαντες, ἐπετέθησαν ἀμέσως καὶ ἔτρεψαν τὸν ἐχθρὸν εἰς φυγὴν. Καὶ καταλαβόντες τὰ περιπλανώμενα πλοῖα πλησίον τοῦ μέρους ὅπου οἱ Πελοποννήσιοι εἶχον ἀναδειχθῇ νικηταί, τὰ συνέτριψαν καὶ τὰ ἔτρεψαν σχεδὸν ὅλα ἀμαχητὶ εἰς φυγὴν. Τὴν αὐτὴν στιγμὴν οἱ Συρακοῦσιοι ἐνέδιδον πρὸ τοῦ Θρασύλου, καὶ ἐτάπησαν εἰς πολὺ ταχυτέραν φυγὴν ἅμα εἶδον τὴν τροπὴν τῶν ἄλλων.

106. Μετὰ τὴν τροπὴν ταύτην οἱ Πελοποννήσιοι κατέφυγον πρῶτον πρὸς τὸν ποταμὸν Μειδίον καὶ ὕστερον εἰς τὴν Ἀβυδὸν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὀλίγας συνέλαβον ναῦς (διότι στενὸς ὢν ὁ Ἑλλήσποντος παρείχεν εἰς τοὺς ἐναντίους ταχείας ὑπεκφυγὰς), ἀλλὰ

βεβαίως ἐκέρδησαν τὴν ναυμαχίαν ταύτην εἰς στήλην ἐπικαιροτάτην. Μέχρι τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο τὸ ναυτικὸν τῶν Πελοποννησίων, τόσον ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων δυστυχημάτων των ὅσον ἕνεκα τῆς ἐν τῇ Σικελίᾳ συμφορᾶς· ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς στιγμῆς ἔπαυσαν νὰ αἰτιῶνται ἑαυτοὺς καὶ νὰ νομιζοῦσι τοὺς Πελοποννησίους ὡς ἔχοντας ὑπεροχὴν τινα κατὰ θάλασσαν. Ἐλάβον ἐν τούτοις ἐκ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ὀκτὼ τῶν Χίων, πέντε τῶν Κορινθίων, δύο τῶν Ἀμπρακιωτῶν, δύο τῶν Βοιωτῶν καὶ ἀνὰ ἓν τῶν Λευκαδίων, τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν Πελληνέων· ἀπώλεσαν δὲ καὶ αὐτοὶ δεκαπέντε. Στήσαντες δὲ τρόπαιον ἐπὶ τῆς ἄκρας ὅπου εὐρίσκεται τὸ Κυνὸς σῆμα, καὶ συναθροίσαντες τὰ ναυάγια, καὶ ἀποδόντες εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοὺς νεκροὺς των ὑποσπόνδους, ἔπεμψαν τριήρη διὰ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν νίκην ταύτην. Εἰς τὴν ἀφίξιν τοῦ πλοίου τούτου, οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὰς προσφάτους ἐν Εὐβοίᾳ ἀτυχίας των καὶ ἐκεῖνας αἵτινες ἐπήγασαν ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν, μαθόντες τοσοῦτον ἀνέλπιστον εὐτυχίαν, ἀνέλαβον πολὺ θάρρος καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἐὰν ἐνησχολοῦντο μετὰ ζήλου εἰς τὰς ὑποθέσεις των, ὑπῆρχεν ἀκόμη ἐλπίς νὰ ὑπερτερήσωσι.

107. Τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν ναυμαχίαν οἱ ἐν τῇ Σάμῳ Ἀθηναῖοι ἐπισπεύσαντες τὴν ἐπισκευὴν τῶν πλοίων ἐπλευσαν πρὸς τὴν Κύζικον ἥτις εἶχεν ἀποστατήσει· καὶ ἰδόντες πρὸ τοῦ Ἀρπαγίου καὶ τοῦ Πριάπου ἡγχυροβολημένα τὰ ὀκτὼ πλοῖα τοῦ Βυζαντίου, ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν, ἐνίκησαν τὰ ἐπὶ τῆς παραλίας πληρώματα καὶ ἔλαβον τὰ πλοῖα. Φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Κύζικον ἀτείχιστον οὔσαν ἐπανάφερον τὴν πόλιν ταύτην ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των καὶ ἐπέβαλον αὐτῇ χρηματικὴν συνεισφοράν.

Ἐν τούτοις οἱ Πελοποννήσιοι μετέβησαν ἐκ τῆς Ἀβύδου εἰς τὸν Ἑλαιοῦντα καὶ ἐπανεῦρον ἐκεῖνα ἐκ τῶν πλοίων τὰ ὅποια εἶχον ἀλωθῇ καὶ τὰ ὅποια ἦσαν ἐν καλῇ καταστάσει· τὰ ἄλλα εἶχον πυρποληθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλαιουσίων. Ἐπεμψαν ἐπίσης τὸν Ἴπποκράτην καὶ τὸν Ἴπποκλέα εἰς τὴν Εὐβοίαν διὰ νὰ μεταφέρωσι τὰ ἐκεῖ εὐρισκόμενα πλοῖα.

108. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Ἀλκιβιάδης, μὲ τὰ δεκατρία πλοῖα τὰ ὅποια εἶχε, μετέβη ἀπὸ τῆς Καύνου καὶ τῆς Φασήλιδος εἰς τὴν Σάμον, ἀγγέλλων ὅτι εἶχεν ἀποτρέψει τὸν Φοινικικὸν στόλον νὰ ἔλθῃ καὶ ἐνωθῇ με τοὺς Πελοποννησίους καὶ ὅτι κατέστησε τὸν Τισσαφέρην πλειότερον ἢ πρότερον φίλον τῶν Ἀθηναίων. Καὶ πληρώσας ἑνέα πλοῖα, ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὅποια εἶχεν ἤδη, εἰσέπραξε πολλὰ χρήματα παρὰ τῶν Ἀλικαρνασέων καὶ ἐχώρωσε διὰ τεῖχους τὴν Κῶν. Ταῦτα πράξας, καὶ καταστήσας ἐν τῇ Κῷ ἄρχοντα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σάμον περὶ τὸ φθινόπωρον. Ὅταν ὁ Τισσαφέρνης ἔμαθεν ὅτι ὁ στόλος τῶν Πελοποννησίων μετέβη ἐκ τῆς Μιλήτου εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, μετέβη καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἀσπένδου εἰς τὴν Ἰωνίαν. Εὐρισκομένων δὲ τῶν Πελοποννησίων ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ, οἱ Ἀντάνδριοι (οἵτινες εἶναι Αἰολεῖς) ἀδικοῦμενοι ὑπὸ τοῦ Πέρσου Ἀρσάκου, ὑπάρχου τοῦ Τισσαφέρνους, ἔφερον περὶ διὰ τοῦ ὄρους Ἰδῆς ὀπλίτας καὶ εἰσέγαγον αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Ἀρσάκης οὗτος, προφασίζομενος ὅτι εἶχεν ἐχθροὺς ἀδελφούς, προσεκάλεσεν εἰς ἐκστρατεῖαν τοὺς πρωτίστους ἐκ τῶν Δηλίων τῶν καταφυγόντων εἰς τὸ Ἀτραμύτιον μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διώξιν των ἐκ τῆς Δήλου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καθάρσεως τῆς νήσου ταύτης· ἐξαγαγὼν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως ὑπὸ ψευδὲς πρόσχημα συμμαχίας καὶ φιλίας, καὶ

ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐλαμψάνον τοὺς
γευμάτων, τοὺς περιεκύκλωσε διὰ τῶν ἀνθρώπων του
καὶ κατήκάντισεν αὐτοὺς. Φοβούμενοι λοιπὸν αὐτὸν διὰ
τοῦτο τὸ ἔργον, μήπως ἀποπειραθῇ καὶ κατ' αὐτῶν πα-
ρανομίαν ποιά, ἄλλως τε δὲ βεβαρημένοι ὑπὸ ἀφορήτων
ὑποχρεώσεων, οἱ Ἀντάνδριοι ἐδίωξαν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως
τοὺς φρουροὺς αὐτοῦ.

109. Ὁ Τισσαφέρνης ἐννοήσας ὅτι καὶ τοῦτο ἦτο ἔρ-
γον τῶν Πελοποννησίων, καθὼς καὶ τὸ ἐν Μιλήτῳ καὶ
ἐν Κνίδῳ ὁπόθεν αἱ φρουραὶ του εἶχον ὁμοίως ἐκδιωχθῇ,
ἐσκέφθη ὅτι διεξάγῃ πλέον πᾶσα μετ' αὐτῶν σχέσις·
φοβηθεὶς δὲ μήπως πάθῃ ὑπ' αὐτῶν καὶ ἄλλας ζημίας
καὶ δυσανασχετήσας συγχρόνως διότι ὁ Φαρνάβαζος, ὅς-
τις τοὺς εἶχε προσκαλέσει πρὸ ὀλίγου χρόνου καὶ με ὀλι-
γώτερα ἔξοδα, ἐπετύγγανε κάλλιον αὐτοῦ εἰς τὸν κατὰ
τῶν Ἀθηναίων πόλεμον, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ πρὸς αὐ-
τοὺς εἰς τὸν Ἑλλησποντὸν ὅπως τοὺς μεμψῇ διὰ τὰ
συμβάντα τῆς Ἀντάνδρου, ἀποκρούσῃ τὰς ἐναντίον του
διαβολάς, καὶ ἀπολογηθῇ ὅσον τὸ δυνατόν εὐπρεπέστε-
ρον περὶ τῶν Φοινικικῶν πλοίων. Καὶ ἀφικόμενος πρῶτον
εἰς τὴν Ἑφεσον, προσέειπε θύειν εἰς τὴν Ἀρτεμιν. (Ὁ-
ταν ὁ μετὰ τὸ θέρος ταῦτα χειμῶν περὶ αὐτῶν, πληροῦται
τὸ ἐν καὶ εἰκοστῷ βίβ. τοῦ πολέμου.

σελίδα 2

